
3 1761 08116928 6

315

LUMÍR

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ

ROČNÍK DVACÁTÝ

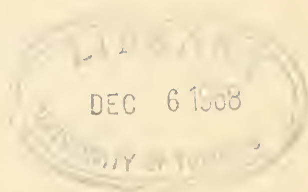
1892

REDAKTOR A VYDAVATEL

JOS. V. SLÁDEK.

V PRAZE.
NÁKLADEM J. V. SLÁDKA. — KNIHTISKÁRNA J. OTTY.
1892.

OBSAH.

Básně původní.

Básně přeložené.

Povídky původní.

Povidky přeložené.

Články různé.

ROČNIK XX. 1. LEDNA 1892. ČÍSLO 1.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr
na půl leta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 25 kr
na půl leta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20 každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*.

I. Inultus.

Legenda pražská.

Bylo to asi dvacet let po bitvě na Bílé Hoře.

Byl večer krásný. Slunce zapadalo za Petřínem. Hradčany plály v růžovém svitu, Vltava zdála se řekou z temného, tekutého jantaru. Karlův most hemžil se lidmi, koňmi, kočáry. Byl to nádherný obraz. Co tu jezdilo na ohnivých ořích, v bohatém kroji šlechticů, těch hrdých, skvělých cizích vetřelců, zaujímajících místa a práva ochuzených domácích rodů, co jich tu jezdilo těch druhých, těch zrádných, prokletých, pocházejících z české krve, kterou byli zapřeli a zaprodali za jidášský groš! Byl to nádherný obraz. V pozlacených těžkých karrossách slunili se preláti, jejichž vrátní by nebyli Spasitele do domu pustili, kdyby chud a bos u nich byl zaklepal, pyšnily se krásné dámy v hedbáví a zlatohlavu, v jejichž prázdných duších nebylo jediného pravého ženského hnutí. Mezi koňmi a kočáry tlačili se měšťané, tuční, věčně spokojení, plní li se jejich měšec a jde-li jim oběd k duhu. Vyplňovali klidní ti občané vhodně prázdno mezi kočáry a koňmi a doplňovali důstojně skvělý ten obraz, jenž měl jedinou jen skvrnu. Byla to tlupa rozedraných žebráků blízko staroměstské věže mostní. Ti byli české zemi věrni zůstali, oni, tou dobou její symbol, byli jí věrni zůstali jako bída a slzy a utrpení, které z hranic jejich stěhovat se nechtějí.

Zraky krásných paní, hrdých šlechticů, tučných měšťanů nezavadily hrubě o ten dav vychrtlých, zbědovaných postav, a zabloudily-li oči jejich náhodou k nim, odvracely se rychle od neladného obrazu. Jen sem tam podala jim některá z pěšky chodících, v smutku oděných žen nějakou almužnu. Žebráci ti seděli na dlažbě, tulili se k sobě, staří, slepí, malomocní, v cárech, jako jediná rodina: společná jejich matka byla nevýslovná bída.

Nedaleko té skupiny zastavil se nyní mladý muž. Šat jeho byl o málo lepší než jejich, ač o mnoho čistší, a tvář jeho byla bleda a zubožena jako jejich. Ale přes to byl až ku podivu spanilým. Rysy jeho obličeje byly idealně krásné, dlouhé vlasy a měkký jeho vous měly barvu temného zlata, oči jeho tmavé byly blouznivé a zářily kouzlem záhadného smutku, byly hluboké a byly vlahé jako slzou. Kol úst byl úsměv plný útrpení. Hleděl chvíli na žebráky, hledal něco v prázdné své kapse, našel tam malý peníz, který pak v dlaň starého slepce položil.

Se schýlenou hlavou učinil pak několik kroků, podepřel se o zábradlí mostu a zahleděl se do budov hradčanských, které začínaly do fialového šera se haliti. Růžová zář na nich shasínala. Hleděl dlouho, dlouho na hrad pražský, a tváře jeho se lehce zbarvily a rty jeho cosi šeptaly. Konečně sedl vedle těch žebráků na zem a zakryl si dlaněmi tvář.

Slunce bylo dávno zmizelo, byl hluboký soumrak, kočáry přestaly hrčeti, dusot koňů zanikl. Most pustl pomalu úplně, i ti žebráci odcházeli, když už vyhlídky na almužny nebylo. Ale mladý onen muž zůstal ještě dlouho bez pohnutí seděti. Když konečně vstal a kolem sebe se díval, byla tma a na nebi zářily hvězdy. Řeka hučela dole příšerně. Podepřel se opět o zábradlí a hleděl v temně valící se proudy.

„Proč nevrhám se tam dolů, kde bych nalezl klid a pokoj, kde shasíná záští, kde přestává násilí, nespravedlnost a hanba?“ — tázal se sám sebe tichým hlasem.

Dole v řece mihaly se mezi vlnami obrazy hvězd. Pozvedl od nich zrak vzhůru k jejich vzorům, čistčji a jasněji svítícím. Veliký jejich klid padl mu v duši jako zjevení. Ta němá jejich mluva byla jako slib nějakého blaha, neurčitého ale nesmírného.

„Šťastným být,“ šeptal si, „jaký to asi pocit? Koho bych se tázal, by mi to vysvětlil?“ Dumal ještě chvilku, pak obrátil se mechanicky k odchodu. V tom okamžiku zastoupil však mimoděk dvěma tiše kráčejícím postavám cestu. Byl to muž a žena. Muž starý a shrbený a žena ztepilá a mladá. Muž pozvedl lucernu, kterou rozžatou nesl, a světlo její padalo přímo v blouznivou, bledou a krásnou tvář zadumaného mladíka.

Ode rtů ženy zazněl malý výkřik překvapení. Pronesla tiše a rychle několik vlašských slov, sáhla do svého kapsáře a podávala mladíkovi bohatou almužnu.

„Nežebrám,“ řekl tento, vzpřímiv se a pohlédl uražen s výčitkou na ni. Bledá její tvář byla nad míru krásná a mramorně klidná. Zraky její bloudily po chudobném jeho šatu a utkvěly pak opět na ušlechtilých tazích jeho obličeje.

„Odpusťte, pane,“ řekla posléz, a hlas její sladký, zvučný a hluboký, chvěl se hudebně nocí. „Odpusťte, pane, nechtěla jsem vás urazit. Víte, že na tomto místě bývají vždy žebráci, a je tma, a nemohla jsem určitě rozeznat

Čím mohu vás smířit?‘ A podávala mu ruku jako muži muž. Ruka ta byla chladná jako kámen, tvrdá a těžká.

„Jsem smířen,“ řekl mladík a zachvěl se, neb bylo mu jak by na mrtvolu byl sáhl. „Je to přízrak?“ tázal se uvnitř a pohlédl na ni pozorněji. Byla krásná, tak krásná jako nikdo, jejž byl posud na světě viděl, ale v té její kráse bylo cosi kamenného, jako v jejím dotknutí. Teď pozoroval, že ruku jeho posud držela.

„Pane,“ řekla, „dokažte mi, že jste, v pravdě smířen. Buďte dvorným a doprovoďte nás. Zvu vás k večeři.“

Tvář mladíkova zbarvila se do temna a vymkl ruku svou z její. Světlo svítilny padalo posud na jeho obličej, a krásná žena viděla tam jeho stud. Usmála se hrdě a klidně.

„Jsem donna Flavia Santini z Mediolanu,“ řekla prostě. „Dům můj jest bez poskvrny. Neslyšel jste nikdy moje jméno? Mnozí z nejpřednějších lidí tohoto města pokládali by si za čest pozvání, které vy tak urážlivě odmítáte.“

Kývla mu rukou a pravila starému muži: „Pojď a sviť.“

„Odpusťte,“ vypravil zmateně a zahanben mladý muž ze sebe. „Urazil jsem vás? Bolí mě to, neboť jste laskava.“

Šel vedle ni, tvář její se neměnila, byla dále mramorně klidna, nad pomyšlení krásna, hrda, chladna. Ale ode rtů jejích padlo několik slov.

„Slyšel jste kdy moje jméno?“ řekla opět mezi chůzí.

„Ne, paní,“ odpověděl nesměle. „Jste z některého z těch cizích rodů, zmocnivších se neblahé této země?“

„Jsem cizí zde,“ odpověděla, „ale rod můj nezmocnil se ničeho, ani v této zemi, ani jinde. Náhoda přivedla mě sem. Rod můj je pouze měšťanský. Ruka moje sahá však po koruně. Po jedné z korun, které rozdává umění.“

„Ach,“ vzdychl mladý muž. „Být umělcem! Tvořit! tvořit!“ Pozvedl oči k nebi a pak svěsil hlavu.

„A vy, kým jste vy?“ tázala se krásná žena.

„Jsem poetou,“ zašeptal tak tiše, že to zaniklo téměř ve vání večerního větru. A bylo mu smutno a teskno. Myslil na všechny písně, které mu v srdci klíčily a které jako ptáci v kleci smutně mlčely, neb nebylo jim lze vytrysknouti z jeho stisněných prsou, na nichž ležel balvan prokletí a neštěstí těžce, přetěžce jako na celé rodné jeho zemi. Úpěly tam ty písně zášti, tyrteiské, ty výkřiky, lkaly tam ty thrény nad bídou země a nad záhubou vlastní rodiny, ale nenabyly tvaru a slov, neb v agonii té země oněměl její genius, a každý jednotlivec v době té žijící byl ztrnulý, omráčený, zkamenělý jako ona celá. —

Donna Flavia byla šepot jeho zaslechla, přes to, že byl tak tichý, a pravila: „Vy jste poetou! Tím lépe, neb porozumíte mi tím snadněji. Je to věc velice vážná, o které s vámi promluviti chci.“

Poeta cítil se nyní úplně volným. Kráčejícímu vedle té krásné ženy bylo mu jako by chodil s přítelem. Myšlénka o nekalém dobrodružství, která při nenadálém pozvání donny Flavie mimoděk čistou jeho myslí kmitla a ji pobouřila, zmizela beze stopy. Šli bez dalšího rozhovoru příkrou ulicí vzhůru, pustou a šerou, nad jejímiž střechami se temné obrysy hradčanských klášterů, paláců a kostelů jevily. Zastavili se před nevelkým domem s vysokou lomenicí. Starý muž nesoucí svítilnu vytáhl klíč, otevřel dvéře a vešli. Dřevěné schody s bohatě vyřezávaným zábradlím vedly do jediného patra vzhůru. Nahoře otevřely se temné dvéře, krásně okované, a vyšla stará ženština podivných, přísných tahů, v černém šatě s dlouhým růžencem, visícím jí s pasu až na zem. Oči její žlutavé, kulaté jako nočního ptáka, zdály se do nějaké dálky zírati a viděti, co nikdo nevidí. V ruce držela velký mosazný svícen o třech voskových svíčkách. Pozdravila mlčky donnu Flavii.

„Placid,“ pravila tato, „vedu si hosta. Dej nám jíst a pít.“ Vešli do prostranné komnaty. Byla ověšena flanderskými tapisseriemi, velký těžký dubový stůl, vyřezávaný, stál uprostřed, jinak, mimo několik velikých křesel, nebylo nábytku v pokoji, jen ohromná kredence, plna starodávných stříbrných a bronzových nádob a mis, zaujala stěnu mezi dvěma okny. Básníkovi, který obýval chudičkou komůrku někde v pusté čtvrti, nedaleko novoměstských bašt, zdála se ta síň královsky nádherná. Nedával však své překvapení na jevo, sklopil zrak na koberec, pokrývající velkou část cihlové podlahy. Donna Flavia vyšla z pokoje, prosíc jej, by sedl do křesla. Placida pokrývala mlčky stůl, pohybujíc se jako ve snu, a starý muž, jenž byl donnu Flavii doprovázel, patrně sluha v domě, přitáhl sedadla a rozsvítil ještě tři voskové svíčky v druhém mosazném svícnu. —

Donna Flavia vrátila se záhy, byla odložila plášť, měla temně žlutý hedbávný šat na sobě, pouze kolem krku a rukou stříbrem zdobený. Kaštanové její vlasy, měkké a bohaté, skládaly se prostě a krásně nad pyšným čelem, oči její hnědé a velké, byly ku podivu krásné, ale pohled její byl chladný.

„Přisedněm k stolu,“ pravila a učinila tak.

Básník seděl naproti ní, a starý muž, který nebyl z pokoje vyšel, usedl též k stolu.

„Kvidón,“ řekla Flavia, „zná mě od mého nejútlejšího dětství, jako Placida, sloužil mým rodičům a je mým přítelem.“

Stařec se usmál klidně. „Je němý,“ řekla tiše Flavia.

Nastala krátká pomlčka a donna Flavia jala se pak takto mluviti: „Vy neslyšel jste tedy nikdy moje jméno? A jsem v Praze přece už celou řadu let, a říkají mi, že jsem slavná. Vy neslyšel jste však snad ani jméno Properzie de’ Rossi? Neslyšel! Nuž, to může mé samolibosti býti útěchou Properzie de’ Rossi z Bononie byla nejslavnější sochařka italská. Výkony její jsou plny síly a božské krásy. Viděla jsem je v Italii už co dítě a nadchly mne už tenkráte. Daly mi později směr a podnět pro celý život. Stala jsem se sochařkou jako Properzie.“

Flavia se zamyslila a řekla pak tiše před sebe: „Dosáhnu kdy její výše?“ Pak obrátila se k mladému poetovi a tázala se ho: „A jaké jest vaše jméno?“

Svraštil čelo, v očích jeho jevil se hluboký smutek, neodpověděl hned, pak řekl konečně tiše: „Říkejte mi Inultus.“

„Inultus! Toť divné jméno,“ pravila Flavia. „Inultus, toť Nepomstěný? či Netrestaný? Myslím, že nikdo mimo vás tak se asi nejmenuje.“

„A přece,“ řekl Inultus, „mohl by se tak každý v nešťastné této zemi nazývati . . .“

„Ah, vy patříte mezi malkontenty,“ řekla donna Flavia, „tím lépe.“

Inultus mlčel chmurně. V tom vešla však Placida a nesla večeři na stříbrné míse. Donna Flavia vybídla Inulta vlídně, by jedl. Nebyl se po celý den potravy dotekl a musil se nyní přemáhati, by příliš hltavým se nezdál. Zapomněl na chvíli na vše, co jej tísnilo, a pil a jedl bezstarostně, s velkou chutí, však přece střídmě. Donna Flavia nepožila než něco ovoce. Po večeři pravila pak Placidě: „Rozsviť lampy v dílně,“ a za chvíli vstala, odhrnula záclonu, za které se objevily malé dvéře, a pravila: „Ukážu vám svou práci a povím vám, co mne přimělo vás k sobě pozvati. Pojďte.“

Světlo tří velkých lamp pronikalo hluboké šero prostory, do které Inultus s donnou Flavií vešel. Relief z bílého mramoru, představující ženu Putifarovu, jak Josefu plášť s ramen trhá, svítil svou bělostí v ryzé kráse Inultovi vstříc. Bylo tolik síly, vášně a zároveň lahody v tom díle, že Inultus překvapen zvolal: „Toť práce vašich rukou, madonno? Jak jste velká, mocná a vznešená!“

„Ne,“ odpověděla, „to jest dílo Properzie de' Rossi. Padělala jsem je pouze. Nejsem tak velká, mocná, vznešená jak ona, ale cíl můj, vězte to, jest větší, mocnější a vznešenější, a vy máte mi k dosažení jeho dopomoci.“

„Já? Já?“ divil se Inultus. „A jak bych to mohl?“

„Povím vám,“ řekla. „Properzie de' Rossi milovala nešťastně, zemřela prý shrzenou láskou. V tuto postavu ženy Putifarovy vtělila celou svou vášeň, celé své zoufalství. Milujíc muže smrtelného, zůstala Properzie osudně přikována k hroudě. Já však nevědouc, co to láska k muži, a nechtíc nikdy o tom věděti, povznesla jsem zrak svůj směle k samým hvězdám, kde vábný fantóm nesmrtelné slávy dlí. Sláva a umění jest jedinou mou láskou a mým bohem jediným.“

Šla k velké bílé oponě, kterou odhrnula a Inultus spatřil vysoký dřevěný kříž, na němž visel Kristus ve skutečné lidské velikosti, s hlíny uhnětený, téměř hotov co se těla týkalo, jen tvář jeho byla posud pouze velkými rysy naznačena.

„Vizte nejvyšší moji ctižádost a zároveň mé zoufalství,“ pravila Flavia. „Utvořiti umírajícího Krista v agonii takové, by zachvěl každým srdcem, to nepovedlo se posud žádné ruce ženské ani dlátem ani štětcem, a tak, jak mi to na mysli tane, neprovedl to posud ani žádný muž. Vtěliti tu ohromnou tragedii golgothskou s pravdou života, se záchvěvem hrůzy, v zářící kráse idealu do mramoru, toť smělý sen mého života! S uskutečněním toho snu zápasím nyní už dvě léta. Dvacetkráte změnila jsem tvář svého Krista a dvacetkráte byla jsem trpce zklamána. Nevěřím v Krista, a proto nemůže se mé duši zjeviti, nemůže se v mém srdci zrcadliti, tu výhodu věřících postrádám, a pracně musím jej tedy v obrazotvornosti své hledat a tvořit a stíhat.“

Inultus se zachvěl. — „Nevěřit v Krista?“ řekl a slzy plnily mu zrak. Zdálo se mu, že spasitel měl rouhavým tím slovem o jednu ránu více, a zároveň cítil velkou soustrast s tou krásnou, kamenně chladnou ženou, s tou temnou, nevěřící, tedy nežijící duší. Zraky její zazářily, když viděla jej tak dojatého.

„Jak jste nyní Kristu podoben, tak jak legenda jeho o něm vypravuje a jak umění se ho zmocnilo,“ zvolala téměř nadšeně. „Nuž, vězte, hledám dávno a marně vzor mezi živoucími, vzor pro toho, jenž duši mé se zjeví nemůže. Když na mostě jsem vás zahlédla, tu vykřikla jsem překvapeně, neb vidouc vás, nalezla jsem pravzor svého Krista! A nyní vidím opět, jak šťastně jsem volila! Inulte, dle vás jej utvořím! Budete vzorem mého umírajícího krále Židů?“

„Nikdy!“ zvolal Inultus v pokoře. „Nejsem toho hoden! Ó jak můžete něco podobného žádati, madonno!“

Usmála se a řekla: „Jste dítě, příteli.“

Za chvíli jala jej za ruku, vedla jej k velkému oknu, otevřenému, ukázala mu na sedadlo a sedla sama na koberec, rozestřený na široké vyzdívce okna a splývající s něho do pokoje i do dvoru domu. Noc byla klidná a plná hvězd. Přes střechy Malé strany bylo viděti na město a za ně daleko do kraje, kde temné obrysy vrchů trčely, mezi nimiž Vltava se třpytila. Šum řeky naplňoval dílnu smutným rhytmem svým. Bylo to cos jako velký, tragický pláč Prahy, ležící u nohou chmurného hradu jako spoutaná královna v zajetí. Inultus cítil v okamžení, když se na město oknem podíval, celý němý, velký bol nešťastné té země, jejíž jméno z knihy živoucích vyškrtnuto bylo, jejíž hvězda zapadla do mhy smrti a mrákot. Těžký vzdech pozvedl mu hruď a zakryl si rukama tvář.

„Příteli,“ řekla Flavia, „vím, co se ve vás děje. Ač cizinka, chápu vás. Vězte, že můžete tomu kraji, nad nímž v němém žalu pláčete, tomu lidu, z kterého pocházíte, prokázati službu velikou, povolíte-li mé žádosti.“

Inultus vzrušen, otevíral oči tázavě.

„Ano,“ pokračovala Flavia, „jest tomu, jak vám pravím, vysvětlím vám to hned. Jeden z těch nejmocnějších, v jejichž rukou spočívá snad osud této země, nazveme jej třeba donem Baltazarem, neboť jest to Španěl, navštěvuje můj dům. Rodina moje byla ode dávna rodu jeho zavázána, a k vůli němu přišel můj otec do Čech. Don Baltazar navštěvuje tedy můj dům. Je to pro mě velkou ctí, ač malou radostí, neboť temné, ďábelské jeho oči působí mi neurčitý strach. Mluvila jsem jednou v přítomnosti dona Baltazara o svém pojmutí umírajícího Krista, ač opatrně jsem se nepřiznala jako vám, že v božství jeho nevěřím. Don Baltazar mě zavolal druhý den do svého paláce, v jehož mramorových síních vládne nádhera královská. Vedl mne v svou zlatem zářící oratoř, kde posud prázdný oltář stojí, a pravil mi: Duše moje je unavena vášněmi, uspalá odříkáváním růžence, otupělá bojem, jejž vede neustále v této spurné, kacířské, proklaté zemi. Nedovedu se již v pravdě modliti. Postavte mi na prázdný oltář této kaple Krista takového, jak jste o něm včera mluvila, takového, jenž by agonií svou mne bodl, jehož němý výkřik by mou dřímající duši probudil — a zaplavím vás zlatem, a povznesu jméno vaše ku hvězdám. Tak, Inulte, příteli, pravil mi don Baltazar, a od té doby žiju v horečce... Inulte, utvořím Krista dle vaší tváře, utvořím jej s celým nesmírným bolem, hnízdícím ve vašich prsou! Němý výkřik vaší k smrti smutné tváře zbudí snad lidský cit v temné, satansky pyšné duši toho Španěla, dojme jej snad k slzám! Bude to, jako by celý ten váš nešťastný kraj se vašima rtoma Boha tázal: „proč, pane, jsi mne opustil?“ A jaká spása, pomněte, mohla by z toho pro Čechy plynouti! Slyšíte, Inulte, pláč té hlubé řeky? Vidíte, jak Praha ramena zoufale k hvězdám pozvedá?“

*

Mlčela, zraky její plály a upíraly se prosebně na jeho tváři. Inultus třásl se na celém těle, vzal ji za obě ruce.

„Učiním, co žádáte!“ zvolal u vytržení. „Ó, přivažte mne tedy ke kříži. Vložte celé to utrpení této země, jak jste je viděla na tváři mé, v rysy svého umírajícího Krista, a snad pohne se tedy ono srdce kamenné tím pohledem! A v duši vaší neozve se snad tichý hlas mezi prací vasí, který vám zašeptá, že Kristus v pravdě žil a Bohem jest?“

Flavia podala mu ruku. „Snad stane se tak,“ řekla s odvráceným zrakem, aby nevěru její z něho nevyčetl. Pak dodala: „Teď jděte, příteli, a dostavte se zítra ráno. Měšec můj jest pro vás otevřen, a srdce moje naplněné díkem.“

Mávl rukou, jako by ji prosit chtěl, by mlčela.

„Dobrou noc!“ pravila a zavolala starého Kvidóna, který Inulta z domu pustil a za ním zavřel.

(Dokončení.)

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

„Milý brachu, není to žádné paradoxon, co já o Polkách smýšlím,“ *Karel Havlíček* seznámiv se s Honoratou.

„Jest to vroucí, přítulná duše, vlast svou s celým srdcem milující.“ *Božena Němcová.*

„Nelze si pomysliti krásnější způsob, lahodnější mrav, než jakými se Honorata honosila. Okouzlovala.“ *Karolina Světlá.*

„Neviděla jsem jakživa nic tak čistě ženského, jak její zjev.“ *Sofie Podlipská.*

I.

K. V. Zap ve Lvově r. 1836. — Úřední projížďky. — Výjev v divadle. — První shledání. — Rodinný sjezd u panstva R. a pobyt u nich. — Život polské šlechty na venkově. — Druhé shledání před kostelíkem. — Nad Prutem. — Nenadálá návštěva. — Mickiewiczův Konrad Wallenrod lidi k přátelství vede. — Překvapení. — Třetí shledání. — První rozmluva o českých věcech. — Milostná korrespondence třináctileté polské dívky a českého vlastimila. — Pěstounství. — Povolnost a náklonnost. — Písní sbírání, čtení, zábavy a strojení. — Otcovy výstrahy. — Co se dělo v Čechách roku 1841. — Šafařík. — Přípravy k sňatku. — List strýce Teofila Wiśniowského. — Svatba.

Karel Vladislav Zap, neposlední mezi nejhorlivějšími pracovníky na roli vzdělání a obrození národa českého, přesazen byl roku 1836 v úředním svém povolání z Prahy do Lvova. V úřadě zaujímal sice jen skrovnou hodnost účetního akcesisty „kameralní správy“, ale v životě českém znám byl již tehdáž jako spisovatel vážný i způsobilý k mnohým službám národním. Pobyt za hranicemi, zvláště v zemi slovanské, znamenitě způsobilost jeho zdokonaloval. Zavítav do Haliče, nikterak neochaboval v literarní činnosti, naopak, věren zůstávaje vlasteneckému snažení, kráčel statečně po cestách, předními vzkřisiteli probouzejícího se národa vytknutých. Po celý čas pobytu svého v Haliči dopisoval K. V. Zap do českých i jiných časopisů o současném ruchu polského písemnictví. Vedle těchto rozhledů a některých statí sepsal toho času také své známé „Cesty a procházky po Halické zemi“. Jsou to právě zápisy a vzpomínky z jeho úředních cest, obsahující mnoho zajímavých zpráv. Vzdělání, společenská obratnost a upřímná horlivost národní zjednávaly Zapovi na cestách přízeň v osvícených kruzích polských, jmenovitě na venkově, kde neporušený duch polský v plné ještě bujel síle a patriarchalnosti. Rád viděn byl zejména tam, kde neproniknul ještě zlověstný předsudek proti Čechům, toho času již záplavou četných českých renegátů a byrokratických ničemů v Haliči rozněcovaný a utvrzovaný.

Na těchto úředních objížďkách náhoda přivedla českého „vlastimila“ pod krov polského zemana Jana Wiśniowského, jehož dospívající tehdáž dceruška Honorata stala se později — přední součinitelkou pronikajícího již vlasteneckého hnutí v Čechách!

Sběh zcela zvláštních okolností, protkaný množstvím krásných i pamětihodných událostí, přivedl na půdu českou z nenadání šlechetnou dceru sbratřeného národa polského. Tu působila a horovala až do své smrti, tu k vděčným vzpomínkám pohnula Boženu Němcovou, Karolinu Světlou, Sofii Podlipskou . . . Karel Havlíček již ve Lvově složil jí hold.

Ale obraz předčasně zesnulé vlastenky přichází ponenáhlu v zapomenutí. Osvěžiti jej a novými rysy doplniti — toť úkol těchto řádků, jichžto hlavním podkladem jsou vedle jiných pramenů korrespondence rodinné, poskytnuté nám dobrotivě sl. Zdislavou Zapovou. Ve stoze několika set dopisů, z části již tlejících a blednoucích, zachycujeme oživující rysy netoliko osob, k nimž lneme vděčnou úctou za služby prokázané národu, ale i oněch dob, které připomínají nám chvíle, kdy z hrobu jsme vstávali, utrpením bojovali, v ponížení za vznešenost zápasili a budoucímu vzpružení českého života nedocenitelné oběti bohatýrského sebezapření a idealného horování „do posledního dechu“ posvěcovali. — — —

Ale stopujeme již sledy osobních vzpomínek Zapových (Cesty a procházky), jakož i listů rodinných. —

Dne 25. listopadu roku 1837 navštívil náš spisovatel lvovské divadlo. Návěstí oznamovalo polskou původní veselohru hraběte Alexandra Fredra *Zemstu.* „Lože a zamčená sedadla“ vzpomíná K. V. Zap „v krátce byla hustě obsazena; na parteru sotva s výhodou jsme stáli. Náleží to mezi zvláštnosti Lvovské, že dámy a vůbec ženštiny vzdělanějších tříd od sedadel jsou vyloučeny; jim je buďto v loži se skvíti, anebo docela v divadle nebýti. *Aut Caesar aut nihil.**) Mužští opanují sedadla sami,

*) Zvláštnost tato ovšem již dávno za své vzala

a když se tam časem přece ženština octne, tu ji potkají rozličné nešetrnosti vousatých bontonistů, jichžto jinde přepjatá galanterie ku krásné pleti zde často se pohřešuje . . . Chování toho mladého lidu bylo od samého začátku vůbec neslušné; bujná lechitská krev jako vsude, tak i zde k největším svévolnostem je dohání. Vedle mne na konci lavice seděla pořádně, ač ne podle přehnaného způsobu Lvovianek přioděná, velmi pěkná paní, brunetka, a dále, jak se zdálo, její dceruška panenka s krásnýma, velikýma očima a nejnevinnější tváří ve světě. Mladý lid před námi kritikoval velmi svobodně a všetečně osoby v ložích . . . . Přišlo i na moje ladné sousedky; jeden z těch chlapců, kteří se přední lavice zmocnili a ji docela pro sebe opanovali, chtěl snad tyto jim neznámé dámy v parteru vyzpytovati, a mluvil cosi k mladší. Obě byly neskromným, hlasitým vtipkováním těchto hejsků uraženy. Nedostav odpovědi od panny v největší rozpačitosti postavené, začal pomocí druhých vtipem střileti. Když jí ale po ruce jako k políbení sahá, a paní se zvedaly, chtíce se odstraniti: přemohla mne žluč, a zakřikna opovážlivce hrozbou, prosil jsem dámy, aby zůstaly a na naši ochranu se spoléhaly. Ušklebili se na nás pohrdlivě panicové, a snad by se nebyli tak ihned upokořit dali, kdyby se k naší straně nebylo hned několik rozumnějších osob přidalo. Mladší obrátila se ke mně s výrazem vděčnosti; *pohled jejího pěkného oka byl nad míru milý.* „Totě naše mládež, ať se Pán Bůh smiluje!“ promluvila starší ke mně, „co tu ve Lvově fanfaronů, to člověk neuvěří“ — „Ba právě“ odtušil jsem horlivě; ale nechtě o tom v divadle dalších slov množiti, dodal jsem toliko: „Paní zajisté daleko ode Lvova přebývají, že se odvážily na parter jíti?“ — „Tak jest; ale nás již zítra Lvov neuvidí.“ — Tu se přitlačil mužský vysokého, otylého vzrůstu v čamarce a s vousy; náležel k nim, a bylo zas ticho.

Nesmírný hluk, tleskot a volání: Fora! (ven) odměnilo výbornou hru Nowakowského na konci představení. Ukloniv se neznámým paním, odcházel jsem z divadla. Rád bych se byl více o nich dověděl, kdyby tomu místo a příležitost byla přála. *Ten nevinný pohled, to skromné chování černobrvé panenky, která se nám tak přirozeně a srdečně odklonila, každého zajmouti musilo.*“ —

Hle, první setkání!

Večer po divadle strávil náš rytířský spisovatel v kavárně Kulikowského, kdež mnoho mluveno o literatuře a umění, a na zejtří hned z rána odjel v úředním svém povolání ze Lvova. Cesta jej vedla přes Lyčakovské předměstí na Winiky do Břežan a Podhajec. Nedaleko za Lvovem setkal se s výborným polským šlechticem R., s kterým se blížeji seznámil a v jehož domácnosti později vlídně byl viděným hostem. Jeli kus světa spolu, o literatuře a věcech národních příjemně rozmlouvajíce. Další pouť vedla pak Zapa do Monasterzysk, odkudž odbočil na svátky k příznivci svému a spoludruhu na cestě, panu R. v P. Český spisovatel vzpomíná pobytu svého v tomto staropolském dvoře velmi přátelsky; srdečnost a hostinnost, jakou jej patriarchalní hospodáři přijali za svým prahem, zapsala se mile do jeho paměti. Rodinný sjezd konaný o svátcích u p. R. činil na českého vlastence dojem nesmírně hluboký. Jinak velice střízlivý Zap nešetří tu roztouženými slovy. „Takové rodinné sjezdy jsou v Polště velmi oblibené, a nemusil bych znáti slasti a útěchy společenského života v lůně vlasti a rodiny, kdyby mne výjev takový co nejněžněji dojímati a pohnouti neměl. Jaký to výraz hodnosti a útěchy maluje se v očích a ve tváři toho starého děda a jeho hodného syna, kteří v důvěře na ochranu Nejvyššího vážnost svého povolání cítí, jsouce pěstouny žen, dětí a vnučků. jaký to výraz víry, lásky a naděje maluje se v pozírání dcery a matky na rodiče a děti své . . . Pan R. mne vzal za ruku a provedl po příbytku svém. Musím přiznati, že jsem se nenadál na těch vzdálených končinách najíti takový vkus v příbytku skromném a docela ne nádherném. V prvním besedním pokoji visely olejné obrazy některých údů jeho rodiny: dvě podobizny byly v uniformě modrého ulánského pluku v dávném vojsku polském; nemožná bylo jim odepříti všeliké přednosti šlechetné, rytířské postavy. V druhém pokoji hned proti dveřím na římse nad krbem stálo sádrové vypodobení Kościuszkova náhrobku v Krakově, ozdobené zbrojí a konfederatkou, vedle toho visel olejní obraz národního hrdiny . . . Pan R. se mi pochlubil, že to všecko maloval Polák umělec. V jiných pokojích visely ještě rozličné obrazy, dílem též rytiny, ale naskrze z historie polské. Všecko jen polské!“

Popsav obšírně rodinný sjezd a život v staropolském dvoře, s bolem v srdci vzpomíná, jak jinak to vyhlíží v mnohých poněmčených rodinách českých.

Na zejtří po štědrém večeru, odjelo hned po snídaní veškeré panstvo na saních do kostela. „Varhaník hraje na chudobném positivku, sám sobě k tomu zpívá a knězi odpovídá; pan farář, šedivý stařeček, povolně vykonává obřad nekrvavé oběti, jeho zpěv a modtitba téměř ledovatí v krutém mrazu, v to míchá se praskot stolic a oltářních schodů. Konečně dával kněz požehnání, celé shromáždění zazpívalo hlučně velebnou píseň „Swięty Boże! Swięty mocny,“ pak se všecko shromáždění v saních s hlukem rozejelo. Vycházeje z kostela, zahlídnu v davu cizého panstva *svou černookou panenku*, kterou jsem v polském divadle ve Lvově od nezdvořilosti hejsků vysvobodil. Překvapilo mne to shledání dosti příjemně, ale žel, že tak krátce trvalo, opět mi nebylo možná, blížeji se seznámiti, krutý mráz nutil k pospěchu; ohlídnuvši se, zahlídla i mne, já se uklonil, a dostal vzájemný úklon s výrazem pouhého překvapení ve tváři, na to vsedla do saní a zmizela mi s očí. Ptám se vůkol stojících lidí: „To je Osovská paní, *wielmożny paniczu*, s dcerou a ještě jakou panenkou, kterou neznáme.“ — „Která jest dcera?“ — „Ta v modrém tulubu.“ — Tedy ne má známá neznámá. Divno, myslil jsem si, hora s horou se nesejde a člověk s člověkem se sejde. *Jakási tajná předtucha mně pravila, že ji ještě kdy spatřím.*“

Toť setkání druhé.

Následuje další líčení úředních výprav, jmenovitě do Čechova, Bučaču, Nižniova atd. Po čase znovu přichází náš „vlastimil“ pod pohostinnou střechu svých dávných příznivců v P. Přijali a uvítali jej stejně srdečně, jak poprvé. „Musím vůbec potvrditi,“ horuje Zap, „že jakkoliv život v polských městech jest nepříjemný, nevýhodný, všeliké útěchy prázdný, na proti tomu zas nic není vděku plnějšího, nežli život na venkově mezi polskou šlechtou. Jest to něco zvláštního, básnického v té

společenskosti, která tu panuje, a jakkoliv já své Čechy miluji, nečiní mne ta láska slepým na vadu, u nás vůbec panující, ten maloměšťácký tón, který zde mezi neznámé směšnosti náleží, v Čechách ale z ohledu jiných okolností na ten čas změniti se nedá.“ Neopakujeme tento náhled Zapův bez příčin. —

Zatím minul rok.

Dne 22. listopadu nastoupil účetní akcesista lvovské kameralní správy novou pouť na haličský venek. Tenkráte vedla jej povinnost k malebnému Pokutí. Minul Stryj. Bolechov. Stanislavov, Lysec. Bohorodčany kdež hrabě Stadion založil kolonii 300 Čechů). Nadvorno. Delatyn, až posléz stanul v Kolomyi a Zablotově nad Prutem. Zap. maje před sebou delší pobyt v Zablotově, ubytoval se v sousední vesnici, krásně položené uprostřed topolů a vrb. A tu hle!

„V prvních dnech po příjezdu navštívil mě v záležitostech úředních jistý pán, o jehož pořádnosti, rozšafnosti a poctivém charakteru jsem byl již od mých kollegův ve Lvově i zde to nejlepší svědectví slyšel... Vzal jsem si tehdáž na venkov s sebou právě vyšlý český překlad *Konrada Wallenroda*; ležel u mne na stole. Ten pán sotva že titul spatřil, hned s dychtivostí po knížce sáhl, a jaké bylo jeho podivení, když shledal, že to české. Projevoval tak nelíčenou radost, tak ho to těšilo, že Češi o Mickiewiczovi vědí, že jeho díla čtou, že nebylo ani konce jeho divení se, jakož i jeho otázek o Čechách a o literatuře české. *Nejvíce ale se těšil, jak říkal, že ve mně poznal prvního Čecha, který českou knihu měl.* Narážel tu na smutnou pravdu. — leč co dělat! Vyprosil si knihu domů a pozval mne co nejpřívětivěji k sobě.

Druhého dne šel jsem ho navštíviti. Bydlel nedaleko mé residence též ještě v samém Dymiču ve skromném, čistotném dvorku. Řada topolův stála před domem a malá zahrádka pod okny. Když jsem do příbytku vstoupil, přišla řada překvapení na mne. V domácí paní poznal jsem onu před rokem ve lvovském divadle spatřenou přístojnou brunetku, a v její dceři *mou krásnou neznámou*, její tehdejší společnici a teď jsem i v osobě hospodáře nalezl onoho otylého pána, který ty ženštiny tehdaž před mýma očima z divadla vyvedl.

Dcera jeho mě poznala, a silné zardění v tváři a sklopení očí svědčilo, že též ona neméně překvapena byla tímto opětným setkáním. Po prvním uvítání a poznání zmizela brzo všeliká ostýchavost mezi námi, a panna H... nabyvši srdce, mimo obyčeji Polkám vlastní, sama první s důvěrnou srdečností i neméně podílnou zvědavostí tázavě ke mně se obrátila: „To Pán tedy není Němec? Já potud myslila, že všickni Češi jsou Němci!“ Na moje vysvětlení viděti bylo, že ji ta novina, že Češi nejsou Němci, dosti příjemně překvapila, i sama poskočila do druhého pokoje, i přinesši můj exemplar *Konrada Wallenroda*, osvědčovala, že se všickni včera nemohli dosti natěšiti s tou knihou, an ji skoro zcela rozuměli, a až do noci s originalem zároveň čítali. *Nedivte se, laskaví čtenáři, že nezkušená dívčina nás za Němce držela v takové zemi, kde z ohledu nás tolik předsudků panuje, u hejnem toliká odrodilých krajánků ještě pořád se potvrzuje.* Nyní jsem musil všem vykládat pravidla českého pravopisu a tu ještě více pannu H... čeština zajímati začala. S takovou dychtivostí do českého Konrada Wallenroda se zabrala, jako by se jí v tom nový svět byl otevřel; *ba ovšem, že nový svět!*

Od té doby býval jsem každodenním hostem u pana W.... a *též s jiným citem přestupoval jsem práh skrovného domku, v kterém panna H... v blaženém rodinném kole k potěšení každého, kdo ji znal, na srdci a rozumu prospívala.*“

Tolik z vlastních vzpomínek Zapových. Jest v nich zajisté mnoho půvabného. —

Rodina Wiśniovských, k níž vztahují se vzpomínky tuto podané, vedla toho času nezámožný, ale tichý, klidný a spořádaný život venkovského zemana. Majetku tam nebylo mnoho (sotva trochu pozemku) a také důchod nebyl značný. Ale přes to, udržujíce přátelský styk s příbuznými a sousedy, dobře jim bylo uprostřed míru a skrovných požadavků. Dávné tradice udržovaly příjemnost patriarchalního národního života vně i zevně.

V takovém ovzduší dospívala ku potěše všech dceruška Honorata Wiśniowská, narozená roku 1825. Byla tedy téměř ještě v dětském věku, když ji byl K. V. Zap spatřil a poznal. V rodině nedostávalo se prostředků tolik, aby ji posýlali do velkoměstských pensionatů, za to však tím více péče věnovali vzdělání jejího srdce a citu.

Nic divného, že Zap, poznav Honoratu a její okolí z blízka, s těžkým srdcem rozloučil se s pohostinným prahem patriarchalního domu polského zemana nad Prutem, kde uprostřed milostných vznětů prožil chvíle, rozhodující o nejvážnějším kroku jeho života. Úřední povinnosti, kteréž jej vždy „strašně nudily“, vedly jej sice zpět do Lvova, ale duše jeho celá zůstala pod Karpatami.

Než také v přítulném dvorku zůstaly zřejmé stopy pobytu českého vlastence. Krásná, půvabu plná Honorata, seznámivši se s Vladislavem, pomilovala jej okamžitě, a horoucně přilnula k němu celým svým srdcem. „Teskno a smutno bylo děcku tomu nad Prutem bez Čecha, za nímž do Lvova vysýlala vzdechy svého milostného jara.“ Neboť již tehdáž spřátelili se tou měrou, že hned první jejich růžové lístky nesou pečeť důvěrného *Ty*.

Co dělo se tedy dále?

Na to ať odpovídají již nejraději pozůstalé z těch časů dopisy, vylíčující v barvách velice charakteristických srdce i ducha příštích česko-polských snoubenců.

Není to všední milostná korrespondence, oplývající jen jen sladkými výlevy. Vedle tklivých výronů milujících se srdcí, zachycených na těchto růžových kartách papírů, promlouvá k nám z nich nevšední vyspělost a pravost duševní. Překvapuje nás krásná upřímnost a vzájemné přilnutí se vším se smiřující. *Třináctiletá* Honorata projevuje dobrotivost bez mezí a již v tomto dětském věku učí se střízlivě patřiti do života. Jest to zjev krásný a ušlechtilý, vybavený velikým bohatstvím srdce, ctnosti i rozumu. Vladislav (Zap) takřka již s prvním dnem jich shledání osvědčuje se jako horlivý pěstoun duševního rozvoje své mladičké, idealně čisté nevěsty. Veliký půvab spočívá ve slovech, kterými Vladislav vede svou milenou Honoratu k dokonalosti příštího života, a zajisté neменším půvabem promlouvá sama Honorata, splňujíc tužby svého vyvolence.

Kromě toho obsahuje tato korrespondence množství zajímavých podrobností ze současných poměrů, zejména

listy Vladislavovy vrhají nejeden paprsek na rozvíjející se právě život český.

Že Zap tehdáž ovládal jazyk polský již výborně, a že dopisoval „své drahé Honorce“ polsky, netřeba zvláště vytýkati.

Hned první list Vladislavův, datovaný ve Lvově dne 8. února 1837, objasňuje jeho duševní stav po návratu ze vsi. „Lidnatý, hlučný Lvov neumí překážeti myšlénkám mým přebývati v místnostech, ku kterým mne srdce a štěstí mé táhne, kde jsem nalezl, co jsem dlouho marně hledal . . . Přiznávám se, že jsem se valně změnil; poznávají to moji zdejší známí, usmívají se proto — ale což mi to škodí? Vím nyní alespoň, že jsem šťasten a že mám útěchu, ve kterou pevné věřím. Zde vše upadlo v masopustní vír, leč mne se to málo dotýká, neboť stačím sám sobě v paměti Tvé.“

A toho také již času tklivě touží jemnocitná Honorata splňovati přání, o nichž zajisté nedávno na vsi důvěrně spolu rozmlouvali:

Dne 19. února 1839.

„S potěšením splňuji dané Ti slovo. Učím se francouzsky, polsky, kresbě, fortepianu, a i *česká knížka* neleží v zanedbání. Ráda bych nabyla mnoho vědomostí, neboť tak milo jest povznésti se k duševní vzdělanosti těch, jichžto si velmi vážíme. Také u nás zábavy plno; dámy vracející se z plesu Komejského a spěchající na druhý ples do Sniatyna, namlouvaly mne, abych s nimi jela, ale nyní neměla jsem k tomu ani nejmenší chuti, neboť více zábavy mohu nalézti v naukách . . .“

Po té následuje pravidelná korrespondence, z níž vybíráme ovšem jen některá místa. (Pokračování.)

Tintoretto.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Zřel svou dceru na kolébce,
jako květ se smála,
chtěl ji zvěčnit svojím štětcem, —
duše se však bála.

Nesmím, pravil tiše k sobě,
ten květ v kráse prosté
pouze bohu, pouze tobě
vykvetá a roste.

Zřel svou dceru u oltáře,
jako květ se smála,
chtěl ji zvěčnit svojím štětcem —
duše se však bála.

Nesmím, pravil tiše k sobě,
nech tu žhavou růži,
pouze bohu ona patří,
pouze svému muži.

Zřel svou dceru ve rubáši,
jako květ se smála,
bledý květ a v koruně mu
slzná perla hrála.

Políbil ji — pak se ohleď' . . .
nikoho kol v síni,
štětec chyť, hlas v duši jasně
zašeptal mu: Nyní!

Štika.

Ze zápisek samotářových. Napsal *M. Jahn.*

Bylo to uprostřed srpna . . .

Seděl jsem kolem čtvrté odpolední hodiny v nevelikém lesíku při řece. Meškati o tomto čase v lesíku a při řece jest nevýslovně příjemno. Horké srpnové slunce usiluje proraziti hustými olšinami, za to na vodě jasně se zrcadlí — a voda je tak tichá, klidná, hladká, průhledná jako sklo. Nahlédneš dolů, jaký to nový, zcela jiný, vodní svět a ten svět má také svou poesii. Na příklad:

Z hlaté vyplouje několik drobných rybiček, druh ještě nerozpoznáváš, potom řada větších se objeví, na konec již pěkné ryby se ukazují, ploskoboké podoustve, otočí se několikráte obezřetně a zase zvolna mizejí v hati. Anebo vyplují parmy v chumáči, šťourají o kamení vousatými hubami a při tom se tak měnivě blýskají. Rázem jako šipka přijede dlouhá štika a hle, všecko horempádem pospíchá pod břehy. Ano i ten vodní svět má svou poesii. Nahlížíš do vody a prosedíš tak hodiny i dvě, zatím žár se ztrácí i můžeš nastoupiti cestu dále . . .

Již chvíli díval jsem se dolů, vzpomínaje starých dob, kdy jsem jako chlapec rád postál s udicí u řeky třeba celé odpoledne, ač mě kolikráte pražilo vedro, mučila chuť k jídlu i žízeň — u vod prý tráví. Za chvíli jal jsem se prohlížeti okolí, do něhož jsem byl náhodou zašel.

Lesík byl neveliký, olšový s jedinou pěšinkou a s dosti příkrou strání nedaleko od řeky. Jelikož byl blízko města, často býval navštěvován, ač byly doby, kdy nebylo nikde ani živé duše jako právě tou dobou. Seděl jsem na jakémsi vrbovém břevně, skryt jsa docela za nízký vrbový keř, jakých bývá u našich řek veliká hojnost. Přede mnou líně tekla řeka, při břehu hlubší, zelenavá a vydávající zvláštní zápach, jímž se vyznačují vody za parných dnů. Vody cítit rybinou, říkávají lidé o tom čase. Na druhé straně bylo řečiště s kulatými jako by obroušenými oblázky a různými travinami. Někde rozkládala se růžová vrbka, jinde tučný mužík, ba kdesi tu osaměle, vážně strměla drsnolistá, nádherná divizna. Po-

tom táhnul se opět malý dorůstající lesík, vlastně jen podrost olšová, jasně zelená, poutající oko zálibou, s jakou se díváme na všecko mladé, svěží, dorůstající. Slunce bylo dosud ještě vysoko a pražilo „žňovým" vedrem. Ospale kdesi zatikal pták, ryba sebou lenivě pleskla, na všem lpěla tíha unavující ospalosti. V takové chvíli i mysliti se omrzí, jakási dřímota, snivost podmaňuje člověka . . .

Ostře, pronikavě zachřestilo kamení na protějším řečišti. Dva chlapci, nejspíše děti řemeslníků, vcházeli na kamenitou plochu, nesouce na ramenou nevelikě bidlo a na něm provlečený ohromný úhrabkový koš. Oba chlapci byli asi ve dvanácti letech. Jeden z nich, Alexa, byl větší, štíhlejší, černovlasý, měl plnou tvář se zadrhlým, trpným výrazem. Oči měl veliké a hodně vpadlé do čela. Zdálo se, že je to hloubavý, dobrý hoch, aspoň měl takový příznivý pohled, který neušel oku pozorovatelovu. Druhý menší, ssedlejší, Ferda, měl široký, osmahlý, pihovaný obličej, oči malé, modravé, odstávající uši a sluncem do zlatova vybílené vlasy. Rysy jeho byly oživeny dětskou sobeckou chytrostí.

Malí rybáci, pomyslil jsem si, a se zálibou jsem si je prohlížel.

„Mně se zdá, že je tu dobré místo, voda pěkná, břehy nevelikě," podotknul Alexa, vážně se rozhlížeje dokola.

„Nu tak zkusíme tu," odřekl jeho soudruh, Ferda.

Oba odložili koš a jali se vyhrnovati spodky. Vyhrnuvše je nad kolena, popošli několik kroků k řece.

„Tuhle je pár podouství, hrouzků, dobré i to," zahovořil Ferda spekulativně.

„Já i parmičky vidím, hle, jak se blýskají, to je krása. A co je to, jakési dřevo nebo co," ukazoval Alexa na dlouhý tmavý předmět ve vodě.

„To je podivné, vezmi bidlo, ďas ví, co to je," volal na soudruha.

Bleskem odskočil Ferda pro bidlo, vnořil je do vody a dotknul se předmětu, který střelou se pohnul o kus dále.

„Štika, štika," jaře zakřikli oba, hledíce užasle do vody a seznavše k veliké radosti, že se jim poštěstilo vypátrati něco tak neobvyklého. V jejich očích bylo znamenati radost a obdiv.

„Vidíš, mě se vždycky zdálo, že tu něco bude, viděl jsem tu onehdy několik chlapců, křičeli a prali kamením do vody. Jistě o ní věděli," poznamenal Alexa pološeptem, jako by se obával, že hlasitou řečí splaší rybu. Oči jeho prosvitly, rysy vzaly na sebe činorodý, odhodlaný výraz.

„Ale jak ji dostaneme," pronesl starostlivě Ferda, skrabaje se zadumaně v hlavě.

„Neboj se, bude naše, neujde, jenom musíme opatrně. Víš co, vezmi ty bidlo, nadejdi ji shora, tak beztoho ji nedostaneme, až vběhne-li pod břeh . . . já vezmu koš," pravil živě, nadšeně Alexa, doběhl pro koš a půlkruhem obešel rybu asi třiliberní, snaže se jí co možná nejvíce přiblížiti. Ale štika, zvetřivši nebezpečí, smykla sebou pod břeh, přerostlý hustým olšovým kořením.

„Také dobře, není zle ještě, jenom žeň, žeň, já přirazím ke břehu."

Ferda počal hnáti bodně shora, se vší silou vrážeje bidlo do břehu, zatínaje zuby a vypouluje světlé oči.

„Ber, ber, už," volal ve chvíli na Alexu, který s namáháním vyndával z vody ohromný koš.

„Chyba, chyba, právě se mi mrskla kolem nohy," křikl Alexa.

„Ovšem chyba, vždyť i voda se zkalila," dodal druhý.

„Což je platno, musíme počkati, až se vyčistí, potom začneme znova."

„Počkáme."

Chlapci usadili se na holé kamení, právě za koš, který poněkud vrhal na ně stín.

„Poslouchej, víš-li, jak můj tatínek říká štice? Židovka — hm, to je divné, proč jí tak říká," začal rozmlouvati Alexa, nabyv zase vážné tvářnosti. „A ještě jiného povídal o ní. Prý má v hlavě celé umučení Pána Krista, všecky nástroje, to je ještě divnější. Já bych ji rád chytil, už k vůli tomu, abych se na to podíval."

„Já též," odrekl druhý. „Hle voda se pomalu čistí."

„Máme ještě čas. Vypravujme si něco."

„Vypravujme, ale co?"

„Cokoliv, třeba o tom:

Před čtyrmi lety bývali jsme tam v té dřevěné chalupě u strouhy. Jedenkrát v létě uviděl jsem na druhém břehu strouhy takového pěkného motýla, jakého jsem už potom nikdy neviděl. Přeběhl jsem za ním přes lávku, chtěl jsem ho chytit, ale on, nezbedný, ufrnknul na druhý břeh. A tak mě několikráte podvedl, až se mi hlava na lávce zatočila a já žblunk do vody. Na štěstí šel strýc Holčák a vytáhl mě — byl bych se utopil. Co to bylo? Myslím, že vodník. Učitel nám povídal, že takových věcí není, že je to vymyšleno, že je to pověra. Ale něco takového musí býti," doložil, něžně zakroutiv hlavou a upřev do vody vážně přemítavý pohled. „Tatínek také povídá, že něco takového musí být. A jak se to ještě stává. Na vrbě visí pentličky nebo pták poletuje — a to je vodník, láká lidi. Strýc Holčák také vypravoval, že viděl vodníka. Byl prý maličký, seděl na břehu, měl zelený kabátek a široký klobouk, pořád mu s něho kapala voda," povídal s jakousi živostí a zajímavostí, jako by najisto před sebou viděl ony poetické stvůry lidové fantasie.

„Možná, že je to pravda. Ale víš, co s tou štikou uděláme," navrhoval jeho soudruh, jevě pramalý zájem pro představy Alexovy.

Byla to velmi sobecká, vypočítavá povaha. „Napadlo mi něco. Jsme dva, jak se rozdělíme s tou rybou? Nejlépe bude prodat ji, já bych ji už zanesl někam . . ."

„Nemyslím. Můj tatínek rád ryby, já bych mu udělal radost. Rozdělíme se s ní, ty půl, já půl, rovným dílem," protestoval Alexa, jemuž se snad zdálo příliš zištným prodávati dnešní lov a neučiniti otci žádné radosti.

„Jak chceš," pravil Ferda, s chytráckým úsměvem prohlížeje soudruhovy promočené spodky.

„Hleď, tys mokrý, jak jsi se smáčel, nedals pozor . . ."

„Dostanu doma bití, beztoho nevědí, kde jsem. Ani by mne nepustili, kdybych jim řekl. Mají o mne strach, že se utopím. Ale já nevydržím doma sedět, proto mne bijí," řekl s jakousi bázní před trestem a hned stal se zamlklým, nesdílným.

„Nač bys nosil ryby domů, když dostaneš bití?"

„Možná, že mě nebudou bít, kdybych donesl ryby."

„A což, kdyby tě bili?“

Alexa se odmlčel, potom dodal s resignací, apathicky: „Ať si bijí!“ Ale oči jeho smutně, bojácně prohlédly.

„Poslouchej, voda se ustálila, je čistá, začneme, jenom nesmíme ji zkalit,“ pravil Ferda, svěže vstávaje a strategicky rozhlížeje se po řece. „Tuhle je, tuhle, zrovna při břehu,“ křikl radostně, divoce. „Teď ji už dostaneme. Neujde, neujde . . . Pojďme!“ Svižně vzal bidlo a živě nadcházel rybu ještě výše nežli při prvním pokusu.

Alexa nevstával již tak hbitě, pořád se díval na promočené spodky, proto snad jeho obličej byl tak neveselý, zaražený. Vstoupiv do vody a pozorně blíže se s velikým košem k usazené, klidně čumící štice, probral se poněkud z těch myšlének a s celou pozorností, ani skorem nedýchaje, sledoval postup lovu i nejmenší pohyb ploutví u štiky, která jak známo rybářům, dosti dlouho vytrvá na jednom místě, ale pozorujíc nebezpečí, bleskurychle sebou švihne o hodný kus, unikajíc rybářově léčce.

Nadháněící chlapec, blíže se ke koši, poznenáhla zkalil všecku vodu, že opět nebylo lze viděti na dno, ale soudruh jeho instinktivně nazvednul koš a počal jej táhnouti vzhůru.

„Blázne, nic ještě nemáš a již táhneš koš, je to rozum, buď si tu sám,“ pravil podrážděně, hodlaje snad ztropiti vádu a zlostně mrštiv bidlem o břeh.

„Mohu za to, neměl jsi mi zkaliti vody,“ hájil se Alexa, ale v tu chvíli zpozoroval, že v koši něco šplouchá. Nahlédnul do něho a s velikou radostí křičel na soudruha: „Štika, štika, pojď, sláva Bohu — — —“

Soudruh přiběhl, ale ne již se zlobnou, podrážděnou tváří, teď se na ní objevilo spíše cosi jako chytrost, hrabivost. Naopak zase Alexa poddával se bezprostřednímu dojmu čisté, dětské radosti.

„Poslouchej, dostaneme za ni zlatku i více, já ji zanesu,“ dotíral Ferda na Alexu, který si té řeči pramálo vsímal, ale neustále obdivoval rybu, pohlížeje na ni, jako na něco tajného, ba skoro vznešeného.

„Já bych ji třeba hned pustil na svobodu, je mi ji líto, ve vodě je mnohem pěknější. S jakou radostí by se proběhla, jako by na novo ožila, nic není nad svobodu,“ rozhovořil se Alexa stoje nad košem a litostivě pohlížeje na mrskající sebou rybu.

„Slyšíš, já ji zanesu prodat,“ opakoval Ferda naléhavě svou oblíbenou myšlénku.

„Nevím, ale napřed ji zanesme domů ukázat,“ namítal Alexa.

„Nač to, necháme si peníze, tak by nám je třeba vzali,“ uvažoval Ferda se sobeckým výrazem v obličeji.

„Na každý způsob jí musíme ukázat . . .“

„Tak ukážeme,“ dodal hned vzdorovitě rozmrzelý soudruh.

Chlapci provlékli koš na bidlo a s pěknou kořistí brali se domů jako vyzvědači ze země zaslíbené. Nemluvili, nehovořili, šli tiše, mnoho myslice.

Alexa nejspíše myslil, jakou radost způsobí otci, konečně možná, že měl i strach před trestem, kdežto jeho soudruh asi uvažoval, co všechno by si mohl koupiti za peníze, které se daly stržiti za štiku.

Hoši zacházeli za lesík. Alexa se ještě ohlédl plaše, teskně, v očích jeho bylo znáti strach.

Jaký to nadaný, zajímavý hoch, pomyslil jsem si. Škoda ho, bůh ví, v jakých je rukou. Možná, že docela zanikne, ani nevěda, jaké vlohy má; ale pak je pro něho lépe, když se o tom nedoví.

Pohlédl jsem do vody. Mezi vodní obcí byl divný shon, všecko nepokojně, vyděšeně se pohybovalo, jako by všechno oddychalo po zmařené, kruté vládě štikydravce . . .

Ano i v tom vodním království je poesie, jak jí výtečně porozuměl a zatušil onen prostý hoch Alexa . . .

Na vlnách nilských.

Ze svých upomínek píše *Em. Fait.*

Přijeli jsme z Kaira do Assintu z rána a ihned z nádraží odebrali jsme se na parník. Byla obava, aby tento neujel, neboť vlak se zdržel pro srážku, jež několik hodin před tím na téže stanici se přihodila. „Nedošetříš-li se, nedoděláš se“ — praví naše přísloví a proto, přišedše k malé dřevěné budce, v níž upravil svůj stánek pokladník paroplavební společnosti Cookovy, požádali jsme za lístek druhé třídy. Oslovenému patrně se zdálo to podivným, aby jel Evropan v nižším oddelení, opakoval tudíž otázku, jako by nerozuměl. Setrval jsem na svém rozhodnutí a odcházel v spěchu na palubu prostorného parníku, třímaje v pravici lístek. Tam hemžili se v pestré směsici vojíni, domácí Arabové, nakladači i plavci, již ukládali rozmanité bedny a balíky. Ve středu chomáče stál kapitán, udíleje rozkazy na všechny strany. Spatřiv lístek v mé ruce, obrátil se ke mně a ihned počíná mi to rozmlouvati.

„Chcete jeti v druhé třídě, to bych vám neradil.“

„Proč bych nemohl jí použit, snad to není tak zlé!“

„Pro Evropana se to nehodí; můžete se ostatně sám přesvědčiti.“

Zavedl mne na zádi lodní do malé kajuty, kde podél všech stěn rozloženy nízké postele na způsob pohovek; svétnička však sloužila i za jídelnu. Všude bylo viděti nedostatek čistoty, povlaky špinavé, podlaha nevěděla, co je to mýti patrně už kolik měsíců. Tu a tam na podlaze a v koutě povalovala se zavazadla.

„Teď je to ještě prázdné,“ pokračuje kapitán ve výkladu, „ale až se sem nahrnou naši Arabové, to se zde nemůžete ani hnouti a potom mají své způsoby, které by se vám snad nelíbily.“ Patrně vyjadřoval se s obalem o svých krajanech, aby se neřeklo, že je sám pomlouvá. Putovali jsme tedy do první třídy, kdež nám vykázána zvláštní kajuta. Kdo trochu se po cizině porozhledl, ví, že musí člověk trpěti veci, kterých by v domovině nesnesl. „Chadim“ (sklepník) přinesl čistá prostěradla — ale právě na nich pěkné se vyjímala drobná zvířátka v rychlém nebo zmírněném pochodu, dle

toho, hrozilo-li jim nebezpečenství, neb cítila-li se bezpečna. Jinak byl parník dosti úhledně staven o poschodí, jak bývají na velikých splavných řekách, kde bouře nenabývá značných rozměrů. Loď pokřtěna jménem královny Hatasu čili Hačepsu, slavné mužatky na trůně faraonském, jež první vypravovala egyptské námořníky do vzdálených končin Arabie a Indie, aby ji odtamtud přiváželi zlato i rozličná vzácná koření.

Na palubě rozložila se pestrá společnost, každý jak mohl nejpohodlněji se zařizuje. U samých dveří posadil se na bobek starý nějaký hadži, terbuš (fez) otočil si zelenou látkou, ostatní šaty představovaly ponze kusy hadrů s novějšími záplatami, tak že těžko bylo původní podobu i barvu na nich rozeznati. Odříkával pološeptem sury z koranu, při tom stále se kloně k východu, jako by chtěl představovati kývadlový stroj. O ostatní společnost málo se staral a od svého balíku na minutu odloučil se jedině, když si šel načerpat do jakéhos hrníčku vody, aby v ní namočil tvrdý chléb. Dásně s prořídlými zuby nemohou se odvážiti drobiti suchary.

Velice četně byli zastoupeni mezi cestujícími vojíni, stěhoval se totiž značný díl posádky z Assintu do Nubie. Znám z vlastního styku turecké vojsko v Evropě i trochu v Malé Asii a domníval jsem se, že podobně shledám nepořádný oblek i obuv na mužstvu, jež vřaděno do pluků egyptských, v tom však jsem se zklamal. Toto drží se čistě a poněvadž jsou to namnoze vzrostlí lidé, také jim to sluší. Terbuš, přiléhající kabátec a spodky z lehké látky i střevíce činí tělo štíhlejším a ohebnějším. Neodlučitelná je pro ně houně, kterou prostírají na zem a do níž dle potřeby za nočního chladu se zahalují. O ručnici a výzbroj mnoho se nestarají, jak přišli na parník, postavili ručnice i bodáky do kouta a nevšimli si toho celé tři dny až do Asuánu, kam nás provázeli. Jinak i mezi nimi vyskytají se veselé kopy, které jsou ochotny každou chvíli nějaký žert provésti. Dohodli jsme se s nimi ne bez obtíží v jejich mateřštině.

„Kam pojedete, až do Asuánu?“

„Ó ještě dále,“ odpovídá jeden ze skupiny s malými knírky a s černým dobráckým okem, „v Asuánu se ani nezastavíme, poplujeme do Vádi Halfy.“

„Zůstanete tam as několik měsíců?“

„Allah akbar, počkáme tam jistě kolik roků.“

Vádi Halfa jest poslední stanice v Nubii, kde se udržela proti Sudanským povstalcům posádka egyptská, kteráž se právě sesilovala.

„Co dělají tam nyní Mahdisté?“

„Teď nám dají trochu pokoj,“ odpovídá tázaný s výrazem ve tváři, který svědčil, že se nerad dotýká zmíněného předmětu. „Pojeďte, chavága, s námi,“ dodává si vojín smělosti, mluvě v důvěrném tonu, „budeme míti veselou cestu a město je také hezké.“

„Nemohu, zdržím se toliko v Asuánu a u „dželálů“ (peřejů nilských).“

Ostatně Halfa zmáhá se teprve poslední dobou, kdy ztraceny jsou pro místokrále důležité krajiny rovníkové i Chartum, v němž nechali Angličané svého hrdinského rodáka Gordona bez obrany za kořist rozvášněnému lidu mohamedánskému.

K večeru velmi rádi vojíni při zvuku „zumary“ (dlouhé píšťaly) dívali se na tanec některého svého soudruha, jenž představoval dívku. Milá „odaliska“ však netočí se do kola, nýbrž dle taktu se prohýbá, až zvolna klesne k zemi těžce oddychujíc. Ovšem dle našeho pojetí není to pravý tanec. Ostatní kolem shromáždění potleskují, dle zvuku píšťaly a jednotlivé pohyby provázejí případnými poznámkami, jež vzbuzují hlučný smích. Na lodní zádi upraveno místo pro harem, byly v něm zahrnuty vdané ženy, dívky i děti, prostor byl zahrazen plachtou, pod níž jenom občas rozcuchaná hlava dětská neb zvědavý obličej mladý ženy se vynořil, když se smích v tlupě vojínů rozléhal aneb jiná nahodilá věc obecnou pozornost vzbuzovala. Zámožnější Arabové opatřují pro své rodiny zvláštní kajuty, kam vstoupiti cizímu přísně se zakazuje.

V první třídě jeli spolu až do Vádi Halfy dva důstojníci angličtí, mladí to muži, kteří se přičinili, aby dobré jméno Albionu bylo rozšiřováno. Pravidla obyčejné společenské slušnosti, jako by se na ně ani nevztahovala. Kdysi mladší z nich, nápadný to dlouhán, myl se, právě když podruhé zvonili k obědu, bez košile, toliko v spodkách a střevících spěchal do jídelny. Jinde by se „gentlemanu“ ukázaly dvéře neb podal lístek na misce, aby se co nejrychleji odstranil, — ale v Egyptě jsou nyní pány a mimo to bylo dusivé parno.

Když trochu ruch na palubě se utišil a loď klidně rozrážela žlutavou hladinu Nilu, rád jsem si promluvil s kapitánem, který na své mládí byl neobyčejně zkušený. Dle výrazu tváře a temné pleti nebyl plnokrevným Arabem, nýbrž berberským míšencem. Znal východní Afriku od Alexandrie a Suezu až k Somalu a na jih k Madagaskaru a Mozambiku, pobyl nějaký čas též u rovníkových jezer. Jsa mužem praktickým a vnímavým všímal si všech potřeb cestujících a hleděl také jim vyhověti. Na své místo se výborně hodil, neboť osvojil si mimo svou mateřštinu i jazyk berberský, somalský a nevím už který vnitroafrický a z evropských anglický, francouzský, vlašský, španělský, německý a trochu ruský.

„Odkud jste rodákem, smím-li se ptáti?“ tázal se mne.

„Čech z Rakouska!“

„Také jsem si několik slov českých zapamatoval, sláva, na zdar,“ připojil s žertovným smíchem.

„Prosím vás, kde jste to slyšel kapitáne?“ vyzvídám nemálo překvapen a potěšen, že se o nás ví i v Horním Egyptě a tudíž že přece nejsme tak malincí, jak o nás nepřátelé rozhlašují.

„Seznámil jsem se s jistým inženýrem, jenž byl zaměstnán při vodních stavbách, které se v posledních letech tak usilovně zde prováději. Hlásil se všude za Čecha; byl to hodný člověk, ale naše horko a nilská voda mu nesvědčily, roznemohl se a vrátil se do otčiny. Čechové jsou příbuzni Rusům, z jejich řeči umím trochu více,“ a na doklad toho uvádí několik nejběžnějších obratů a výrazů.

„Kde jste se učil rusky?“ vyzvídám dále.

„Ruští poutníci a cestující nejsou jmenovitě v Dolním Egyptě a Syrii žádnou vzácností. Ale ruština je těžká, nejde mi to s ní tak lehce, jako s jinými jazyky.“

„Jako vaše arabština, nemohu se rovněž do ní náležitě vpraviti. Vzal jsem si s sebou dvě příruční knihy, připravoval jsem se delší dobu na výlet do země Faraonů a přece s lidem jenom s obtíží mohu se dohodnouti.“

„Protože spisovná řeč je jiná, než jak mluví fellachové a prostý měšťan.“ Při tom ochotně jal se vykládati výslovnost hlásek arabštině vlastních.

„Chystám se již delší čas, abych se podíval do Evropy, vždycky mi však něco do toho přijde. Co myslíte, jakým směrem bych měl cestu provésti?“

„To bych vám radil, abyste se dal přes Cařihrad a na Oděsu, abyste seznal také Rusko a odtamtud teprve do západních zemí, neboť carství ruské zaujímá polovici našeho dílu světa a to stojí přece za to, abyste tam zajel. Při vašich neobyčejných schopnostech pro jazyky nebude vám to dělati nesnází, doplniti své zásoby významů.“

Loď dojižděla zatím k nepatrné stanici, a velitel byl nucen odebrati se k můstku, aby udělil patřičné rozkazy.

Jsme lidé křehcí, svět jest veliký, a síly jednotlivcovy vůči celku se ztrácejí do malichernosti, nemůžeme obsáhnouti všech vědomostí v žádném oboru. Než jsem podniknul svůj výlet k blahodatnému proudu Nilu, domníval jsem se, že v Egyptě za úpalných měsíců července a počátku srpna, kdy dle starého bajesloví krutý Tyfon zahubiv Osirida, vládu svou nad požehnaným krajem provozoval, všechen život rostlinný hyne a příroda úpějíc pod plamennými šlehy slunce stává se neschopnou pobádati rostlinné semeno k rozpuku. A přece jaký obraz se mi skytal, když zrak se nořil v kraj? Země arci není přirozenou nebeskou vlahou napájena, ale všude vidíte čerpací studně, v nichž spřežení volů zdvihá vodu z Nilu, aby se blízké pole zaplavilo. Veliké žlábkované kolo, na způsob našeho mlýnského zhotovené, skřípe, zdvihajíc těžké břímě, že jest to na půl hodiny daleko slyšeti. Jinde na příkrém břehu spatříte dva, tři felachy na polo nahé, jak v koších, zhotovených z kozí kůže, zdvihají vodu do struh, kterými se kýžená vláha rozděluje rostlinstvu. Dozrávají vodní melouny, opodál vlní se durrha daleko vyšší než zrostlý člověk, pyšníc se bohatým zrnem v podobě velikých hroznů.

Hlídači opatření prakem v adamitském téměř rouše stojí na štíhlém sloupu upěchovaném pouze z hlíny, aby úrodu volně přehledli, a obratnou rukou házejí po ptactvu, jež v hejnech se snáší, aby klovalo uzrávající zrno. Břeh vrouben malými háji datlových palem s mohutnými vějířovitými listy; v jižnějších polohách střídá se s nimi košatá palma dum. Za nemalého šumotu a shonu přitažen parník k přístavišti. V směsici lidu vynikají dva vojíni s nasazenými bodáky; provázejí poštovního úředníka, aby se mu něco lidského nepřihodilo. Prodavači nabízejí vejce, datle, hroznové víno (el anab), pečivo, někdy mléko i holoubata, jichž je všude hojnost. Zboží přinášejí nejvíce ženy a dívky. Plavci skládají veliké balíky a bedny, při tom se povzbuzují a dávají si takt jednotvárným popěvkem „Allah hena, Allah hej — bůh sem“ tak že by Nejvyššímu ukládali těžké povinnosti. Přístaviště není podobně pohodlně vesměs zařízeno; někde shodí se na pevninu toliko silné lano, které se zachytí pomocníkem společnosti, zarazí se na rychlo do sypké půdy kůl, na který se provaz otočí, spustí se dlouhé prkno na břeh a přístav jest hotov. Spatřili jsme též, jak poštovní poslové musili se po pás ve vodě broditi, aby zásylku odevzdali.

Domky v městečkách i po venkově jsou pravidelně o jednom poschodí; v přízemku upraveny krámky, sklady neb síň pro uvítání hostí, kdežto rodina bydlívá v prvním poschodí, proto že dolejší místnosti za příčinou každoroční záplavy jsou vlhké a tudíž nezdravé. Chatrče fellachů (rolníků) jsou slepeny z nepálené hlíny, bez omítky, uvnitř plny prachu, tak že i sakly chudých kavkazských horalů zdály se mi úhlednější. Střechy jsou rovné a upraveny na způsob starých pylonů, na nich bývají holubníky, ježto trusu holubího užívají hospodáři jako jediného hnojiva na svá pole. Na břehu řeky i ve vodě hoví si buvoli, tučný skot nalézá téměř po celý rok zelenou píci, i stáda ovec a zvláštního druhu koz s dlouhýma svislýma ušima shromažďují se u příbytků, klidné čekajíce na hospodyně. Nejsou to ona skotačivá zvířata jako u nás vídáme po stráních hopkovati, nýbrž kráčejí zvolna, žár sluneční činí hlavy jejich těžké, pohyby matné, chabé.

Parník i při vysokém stavu vody musí častěji zatáčeti, aby se vyhnul různým ostrovům a mělčinám, jež každoročně mění svůj rozsah a podobu, jeť Nil silný a v toku svém dosti nestálý. Na plitkých místech shromažďuje se množství vodního ptactva, které číhá na kořist: těžkopádný pelikán, štíhloboké volavky a mezi nimi jako šlechtic vykračuje si zřídka dlouhonohý plameňák, rackové bývají všedním zjevem. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Píseň.

Rob. Burns.

Skřivánek hlaholí
v nebeský jas,
já vyšel do polí
v podletní čas;
sluníčko vstávalo,
přes hory konkalo,
kéž tě tak vítalo
má kráso krás!

Já zpíval s ptáčaty,
jak šuměl klas,
já chodil poupaty
přes luh a sráz;
kam slunce prosvitá,
růže je rozvitá,
ať též ti rozkvitá,
má kráso krás!

Lesem zněl dokola
hrdliček hlas,
já viděl sokola,
v síti se třás';
tak osud přitíží,
jak tomu ostříží,
všem, kdož ti ublíží,
má kráso krás!

Přel. *Jos. V. S.*

*

Sláva. — Publikáni a hříšníci.*) Pan *Gustav Jaroš*, který hlavně několika drobnými črtami prosaickými, v nedělní příloze „Hlasu Národa" pod pseudonymem Adam Kříž uveřejněnými, obrátil k sobě pozornost, vystoupil v poslední době hned dvěma samostatnými publikacemi, jednou básnickou, druhou prosaickou. V každém směru hlásí se tu v našem písemnictví o slovo rázovitá postava, svých cílů patrně dobře, snad až příliš dobře vědoma, která má chuť bíti se a — proniknouti. Něco válečného a bojovného je podstatným rysem povahy mladého debutanta, jeho „já" jest v obou knížkách ostře akcentováno. Pan Jaroš hlásí se k nové škole realistické. Nenapadne nám ve snu vytýkati mu tuto slabost pro vignetu, čtenář nad takové cetky povznešený najde to dobré jádro v jeho knihách, jako v knihách kteréhokoliv starého idealisty. Oba konečně chtí krásu a pravdu; oba každý svým způsobem, aby poměry byly lepší a snesitelnější. A dobré jádro je v obou publikacích páně Jarošových. Jeho „Sláva" — idylka z dob našeho literárního probuzení — ukazuje pilné studie, trefný kolorit doby, hezkou charakteristiku osob, koncisnost v provedení. Že ty naše otce líčí trochu „s hůry", jest právě podstatnou známkou směru, který raději ironisuje, nežli jest dojat, raději se šklebí, nežli jest povznešen. Však co ukazuje „*poetu*" v panu Jarošovi, je právě několik básnických obrazů té staré, dobré školy, obrazů, za kteréž by se Longfellow ve své „Evangelině" nestyděl. To myslím k chvále dostačí. Prosa páně Jarošova se pěkně čte, místy je silně naturalistická, patrně to spadá na účet vyvolené vignety; ale vše, co povídá, *má svůj účel a své jádro*. V stylu pathetickém je hlubší, v humoresce a karikatuře mělčejší. Obé, báseň i prosa, jsou slibnými visitkami skutečného talentu, na jehož další práce upřímně se těšíme. —*or.*

Stará komedie, tři nové kapitoly z ní.**) Pod tímto názvem vydal pan Fr. Táborský tři epické básně, z nichž poslední dvě jsou fragmenty velkého moderního eposu, který zdá se býti životním úkolem talentovaného poety. Již to, že pan Táborský s takým úsilím pěstuje epický směr, činí nám jeho knihu vzácnou. Mladší básnická generace naše — budiž na to opět a opět žalováno — epice valně se odcizila. Jsme však pevně přesvědčeni, že jen na čas, že se k ní jistě vrátí, jeť při nynější formální vytříbenosti psáti dobré epické verše daleko těžší a skutečné talenty obtíž a její přemáhání vždy budou lákati. Ať již ballada a romance ve starší formě — Erbena posud nikdo řádně nedostih' — ať moderní Coppéovský obrázek, ať šířeji založená veršovaná novella, o vše máme v poslední době nouzi skoro citelnou. Pan Táborský chystá tedy moderní epos. Může býti ujištěn, že mu rádi zatleskáme. Co dnes jako na ukázku podává, presentuje se ovsem velice fragmentarně, nevíme, jak spojí se jednotlivé zpěvy, jaké postavy a v jakém zabarvení doby dále nám předvede, ale z toho co podává, můžeme si dělati naděje nejlepší. V rhytmické a rýmové stránce se ovšem s autorem leckde rozcházíme; (nemůžeme ovsem pokládati rýmy jako: roztrhla zavlhla — bavíce mluvíce — ach a jé!, lilije — odstupuje vystupuje — hořejší nejstarší — dva nebývá — tančím já dotančím ji já atd. za dobré a správné) doufáme však, že vypiluje básník, než dojde k celému dílu, formu do té míry, aby s obsahem v jeden celek se slila a nedělala dojem přílišné nonchalance z jedné neb těžkopádného pachtění se po rýmu z druhé strany. Daleko spokojenější jsme s myšlénkovou a vnitřní stránkou fragmentů pana Táborského, ukazují hlavu bystrou, myslící a poetického vzletu stejně jako řízné satiry schopnou. Vedle zmíněných dvou fragmentů velké básně podává pan Táborský ve své knize samostatnou celou báseň alegorickou „*Veliký sněm ptačí*".

Tuto můžeme bez reservy pochváliti. Jeť přes všechny vzory ruské národní poesie něčím novým, s čím se naše poesie vždy bude moci pochlubiti. Měla vyjíti o sobě, vynikla by ještě víc. Takto k dvěma fragmentům velkého epu nijak nepřiléhá a jedno druhému v knize překáží. Nepochybujem, že pan Táborský, který od svých prvních „Básní" v dlouhé době svého odmlčení udělal veliký pokrok, napíše nám moderní veršovaný román, který jednou, když již musíme dle některých esthetik míti svého „Oněgina", velkému vzoru svému čestně se přiblíží. Zárukou jest nám již jmenovaný „Veliký sněm ptačí", kteráž báseň v naší literatuře přes všecky změny vkusu a doby zůstane — což nelze říci s jistotou o všem, co dnes přijde na trh literární. —*or.*

Stínem k úsvitu. Básně *Xavera Dvořáka*.*) Básník jest jemnocitný elegik, kterémuž by trochu silnějšího pointování a větší energie v proslovení myšlének místy neškodilo. Zdá se, jako by se neustále mírnil a sama sebe zakřikoval, jako by roztíral tenkým štětcem každý silnější tón vždy v slabší a slabší odstíny. Ale jeho cit je čistě lidský a místy najde si delikatní cestu, jak luští své problémy. Jemná melancholie a skojená resignace jsou hlavní výslednicí jeho veršů, kteréž působí víc musikalně než retoricky. Náboženské zbarvení se nikde ostentativně nevnucuje, forma je celkem bezvadná.

—*or.*

*) Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

*) Obé nákladem Fr. Šimáčka.
**) Nákladem J. Otty.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 10. LEDNA 1892 ČÍSLO 2.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Petisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Mělnická ballada.

Jel rytíř Jan přes luh i lán,
měl místo štítu vína džbán,
to s heslem: Vodě vale!
Jel dlouhý čas přes pláň i sráz,
kde dopil, dal si nalít zas
a vesele jel dále.

Tak smutku prost, kde hrozen rost',
on vítaný byl všude host,
znám každé u hospody;
však hradní též kde čněla věž,
rád zajel k pitce nebo v řež,
neb strach měl jenom z vody.

Až, — ďas to vem! — na broni svém
se opět vrátil v českou zem,
a žízniv džbánek zvedá;
však marný krok o vína lok:
zde ječmenový pijou mok,
tam pořád vodu, běda!

„Od hradu dál, od hradu dál!“
pan starý volal jak tu stál,
kde zámek stával prve.
„Buď vínu zmar! — teď pivovar
rekovnou mysl, vznik a zdar
do české lije krve.“

„Nu buďsi, buď, — rytířskou hruď
čas tady změnil, mrav i chuť!“
vzdych' rytíř skoro v smutku.
„Ba ještě div, že lid je živ,
kde kolik hradů, tolik piv
a nikde na džbán skutků!“

Tu v šťastný mžik vjel na Mělník
a spatřiv révu, „Sláva!“ vzkřik',
„zde skončí pouť má bludná. —“
A shodil háv a rukou máv'
a zůstal, dokud živ a zdráv
a pil a pil jak studna.

A do všech cev z těch starých rév
mu zaproudila jará krev
a srdce prudčej' buší;
i zajásal: „Buď slaven král,
jenž Čechům žárnou révu dal
a zachoval v nich duši!“

Pak smutně děl: „Jen bohužel,
že Karel dodnes nesázel;
to pro Čechy zde málo!“
Pak zadumán v svůj pohled' džbán
a řek': „Snad bude žehnat Pán
a spraví, co se stalo.“ —

Pil rok a den, ze sklepu ven
sud poslední až vyvalen,
a to už bylo slabé; —
i řekl on: „To můj je skon,
již k hodince ať zazní zvon,
neb z vína cítím Labe!“

Tak rytíř Jan byl pochován,
by od vody byl zachován,
tam do skal v dlouhý spánek.
Co zanechal, to žid si vzal,
jen duši bohu odevzdal
a Mělnickým — svůj džbánek.

„To čistý hoch,“ děl mnohý kmoch,
„ke zlatu židu dopomoh'
nám odkáže kus střepu; —
leč to už tak je panstva znak“ —
— i hodili za starý brak
džbán do skalného sklepu.

Leč div a žas! — když v jarní čas
se opře slunko v skalný sráz
a révy plny mízy,
tu v sklepení se rozdení:
neb jako granát ruměni
se v džbánu víno ryzí!

A větší div, než stal se dřív,
kdo že to viděl jaktě živ:
sud prázdný byl v té skále
a džbán se zved', sud plní hned
a po něm jiných bezpočet;
a džbán jest plný stále!

„Buď požehnán, pan rytíř Jan!“
si šeptá každý Mělničan,
když po víně se ptají
teď všechny vlasti Čechovy. —
Však hlesem nikdo nepoví,
to víno odkud mají. —

Jos. V. Sládek.

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer.*

I. Inultus.

Legenda pražská.

(Dokončení.)

Flavia stála ještě chvíli zamyšlena u otevřeného okna, když přišla Placida.

„Hleď," řekla stařena a ukázala jí střepy sklenice.

„Nuž, co?" tázala se Flavia.

„Benátský ten pohár, z kterého host tvůj pil, pukl, aniž bych se ho byla dotknula. Ten muž přivede neštěstí v tvůj dům."

Flavia se usmála. „Víš," pravila, „že nejsem pověrčiva."

„Když vešel do domu a já vám svítila," řekla Placida temným hlasem, „viděla jsem sebe samu státi dole u schodů, viděla jsem vás pozvedat přiklopené dvéře sklepa, a viděla jsem sebe, jak jej, toho hosta, skrváceného do sklepa vrhám."

„Jdi spat, Placido," řekla klidně Flavia. „Spala jsi už v té chvíli, když jsi nám svítila, a sny tvoje jsou vždy těžké a strašlivé."

„A mnohdy prorocké," dodala Placida. Na to rozešly se obě bez dalších slov.

Inultus bloudil však spící Prahou, v pravém deliriu, blouznivě díval se na hvězdy, do temné řeky, rozpínal náručí proti hlubokým stínům a volal v nadšení na Boha, by jeho a Flaviin sen v skutek uvedl. Ráno, bled a k smrti znaven zaklepal na zavřená vrata italské sochařky.

Němý sluha mu otevřel a usmívaje se vlídně, vedl jej do dílny. Donna Flavia tam dosud nebyla, Placida však vešla brzy a řekla Kvidónovi: „Paní ti vzkazuje, bys činil, co ti včera večer nařídila." Na to odešla a Kvidón obrátil se k Inultovi. Jal se rychle šaty jeho svlékati a pojednou viděl se Inultus, překvapen, až po pás nahým; Kvidón svlékl mu na to též obuv, pak vedl jej k lešení, které mladý muž nebyl včera pozoroval, a které tvořilo velký, prázdný, dřevěný kříž na estrádě. Kvidón pozvedl Inulta jako dítě na vysoký podnož pod křížem, vzal provazy, přivázal mu pevně ruce k dlouhým ramenům kříže, nohy pak ke pni a odtáhl podnož. Inultus visel takto na dřevě jako Kristus sám. Hned na to vešla donna Flavia. V temném, volném, jen pásem kolem těla sevřeném prostém rouše byla ještě krásnější než včera, byla však ještě chladnější a výraz její tváře byl přísný a vážný. Pohleděla na Inulta jako na předmět, ne jako na člověka, a beze slova přistoupila k svému dílu a dala se do práce. Za hodinu schvátila Inulta mdloba a nevěděl, co se s ním dálo. Když se mu vrátilo vědomí, nebyla donna Flavia už v dílně, Kvidón a Placida rozvazovali držící jej provazy, pomáhali mu se obléci, a přinesli mu vína a potravy. Mohl jen málo jísti, pil dychtivě a ležel pak dlouho na koberci na zemi, na podušce, kterou mu Kvidón podal. Když mohl na nohou státi, pomáhal mu němý sestupovat se schodů a doprovázel jej pak až k mostu.

A tak to šlo nyní stále: Inultus podstupoval pravé mučednictví. Téměř nahý, přivázán silnými provazy, které mu oteklé údy až do krve dřely, visel den co den takto několik hodin na kříži hladov a žízniv, neboť nemohl už ani jísti, ani píti, visel tam v pravé horečce nadšení, vzniklého z ustavičného jeho rozjímání o utrpení Kristově, jež podstupoval nyní sám tělem a duší svou. Jakési šílenství počalo jej ponenáhlu zachvacovati. Horoucí jeho obraznost vnukla mu myšlénku, že Bůh jej poslal v něšťastný český kraj, by mukou na kříži jej spasil. Zdávalo se mu, že duch samého Vykupitele lidstva vstupoval do jeho těla, jakmile na kříži přivázáno viselo, samý dech Boží že v něm dýchal, že prozařoval smrtelné tvary jeho těla, aby jimi světlo někdy vniklo v temnou onu duši, o které mu byla Flavia mluvila, v duši toho Španěla, jenž měl prý osud české země v rukou. Umíral téměř štěstím při té myšlénce, že jeho smrtí rodná země jeho spasena bude, jeho smrtí, neboť cítil dobře, že životem to velké štěstí zaplatí.

Inultus byl šťasten, ale donna Flavia stávala se denně chmurnější. Dokud pracovala, zdávalo se jí, že dílu jejímu se daří, odešel-li však Inultus, a byla-li sama, tu cítila plnou tíži trpkosti svého zklamání.

„To není pořáde ještě to, co hledám!" volávala vášnivě. „To tělo je umučené, ztrnulé, zbědované, budí soustrast a úžas, jsem spokojena, avšak tvář! Je krásná a smutná jako Inultova. Smutna, čista, nadšena, pravda. Ale to mi nestačí! Nevidím agonii v té pouhé únavě a mdlobě! Kde je mysteriósní výraz loučící se duše s tělem svým?" A v náhlém zoufalství vzala jednoho dne dýku a rozbrázdila krásnou, smutnou, nadšenou a čistou tvář svého Krista. Pak ale sedla pod kříž a plakala. Neuměla plakat a slzy působily jí bolest a neulehčily jí, bylo jí pořáde jako by byla spáchala vraždu. Placida vešla do dílny, pohlédla na zmařené dílo, na plačící Flavii, překvapena přistoupila k ní a pravila:

„Pláčeš pro něho? Ubohá!"

„Pro koho?" tázala se Flavia náhle zblednouc.

„Pro Inulta," řekla směle stařena.

Flavia zůstala jako hromem dotknuta. Srdce jí tlouklo tak silně, že je slyšela v ňadrech svých burácet. Pak ale rozzuřila se a vrhla se na Placidu s dýkou v ruce.

„Lžeš!" vykřikla.

„Tím lépe," odpověděla Placida, ubraňujíc se jí chladně.

Flavia byla náhle klidna. Pozvedla velitelsky ruku:

„Jdi!" pravila. „Nenávidím jej."

Placida šla. Flavia zatřásla vzdorně hlavou a začala zohyzděnou tvář svého Krista napravovati. Na druhý den, když se Inultus dostavil, dala se opět trpělivě a vytrvale do práce, jako by se nic nebylo událo.

Nenáviděla jej však vskutku pro tu okamžitou slabost, kterou byla pro něj ucítila téměř nevědomky, a kterou Placida uhodla, pronikajíc ji svými velkými, žlutými, sovými zraky. Nenáviděla Inulta a tím silněji milovala opět dílo své, kterému se nyní lépe a lépe dařilo. Nebylo ostatně divu, neboť hledala-li Flavia stín smrti na

lidském čele, nalézala jej co den určitěji na tváři ubohého Inulta, který se v pravdě zmírati už cítil a myšlénkou tou se opojoval, jako jiní se láskou opojují, nebo vínem. V tom pekle, v kterém žil, on potomek někdy slavného, teď zničeného rodu, on poeta, který slovo pro to nalézti nedovedl, co v něm vřelo, on, Čech, který viděl zrazenou vlast svou udupanou, zavlečenou v kal krvavý a hnusný, v tom pekle neměl život pro něho čáru ani úsměvu, a smrt, která měla býti vykoupením nejen jemu, ale snad i celé jeho zemi, všemu jeho lidu, ta zdála se mu tím nejkrásnějším, nejvznešenějším, co člověka v tomto údolí slz a trudu potkati může. A tak zářilo tedy blízké jeho spasení, které tak jistě a určitě už před sebou viděl, jako hvězdná koruna s jeho skrání, a Flavia mohla býti spokojena, neboť známka toho skonu nebyla všední, měla svou aureolu vyvolených!

Jednoho rána přišel zářící blahem: tajný jakýsi hlas mu pravil — dnes dosáhneš, po čem duše tvoje prahne! Donna Flavia vešla, když byl už na kříži přivázán. Byl téměř nahý, a z celého jeho těla vycházelo určitě jakési světlo. Pohlédla ne bez překvapení na jeho tvář a vidouc tam blaho nesmírné, které všechny stopy dlouhých utrpení na okamžik vyhladilo a zastřelo, zakabonila se. To nebyl výraz jejího Krista v agonii, to štěstí rušilo její dílo.

„Neusmívejte se tak sladce,“ pravila nevlídně. „Ten záblesk štěstí v očích vašich nesrovnává se docela se ztrnulostí vašich údů, oteklých, do krve odřených.“ Pak dodala poněkud měkčeji: „Je mi divné věru, že se můžete ještě po ulicích až sem dovléci. Proč nežádáte, abych pro vás poslala nosítka nebo kočár? Nepamatovala jsem na to!“

Inultus pozvedl oči k nebi, usmíval se ještě blaženěji. Nebude mu více kočáru třeba, nebude už těžké kroky vléci po té tvrdé zemi. Usmíval se ještě blaženěji, ale neřekl ničeho.

Donnu Flavii zachvátila jakási zloba.

„Dělá mi vzdory?“ myslila si. Zavolala Kvidóna.

„Sevři pouta těsněji,“ řekla tvrdě. „Nevidíš, že provazy povolují?“

Kvidón poslechl.

„Těsněji, těsněji!“ zvolala Flavia v jakési horečce, pozorujíc nyní výraz tělesné bolesti na obličeji Inultově, jemuž krev z rukou a nohou téci začala. Při pohledu na tu krev svítily oči její tygří jakousi krutostí. Kývla Kvidónovi by odešel, vzala velký věnec, uvitý z trní a položila jej Inultovi na hlavu, vystoupíc k němu na lešení. Dýchala těžce, a když na ni pohledl s nevědomou jakousi výčitkou, ucítila plamen v srdci. Mha jakási lehala jí na okamžik na oči, ale zatřásla hlavou, přemohla se silou nadlidskou a přirazila surově trní korunu na jeho skráně. Zachvěl se bolestí celým tělem, slabý výkřik vyšel mu z úst a potůčky krve tekly mu po tváři na nahá, zubožená jeho prsa. Byl smrtelně bled.

„Tak se mi líbíš!“ řekla donna Flavia v nelidském jakémsi opojení záští a lásky, hněvu a chorobné rozkoše a spěchala s lešení k svému dílu. Mdloba zachvátila Inulta, hlava jeho se sklonila a oči tonuly v soumračném mysteriu, v mlhách mezi životem a smrtí. To byla konečně agonie! Divoké nadšení uchvacovalo Flavii, srdce jí bušilo, ale ruce se nechvěly. Dala se do práce, a zdálo se jí, že pod jejími prsty se rodí div umění! Bylo ticho v dílně jako v hrobě, jen mocný její dech a slabé jeho vzdechy se ozývaly v té hluboké němotě. Ale Inultu se posléze vzpamatoval, otevřel oči dokořán, byl opět zcela živ.

„Bože!“ řekl, „co se se mnou děje?“

Donna Flavia zaklela hlasitě.

„Ještě půl hodiny!“ zvolala, „a dosáhla jsem cíle! Proč jste se probudil?“ Odhodila nástroj.

„Madonno,“ řekl Inultus, „zdá se mi, že umírám.“

Trhla sebou, tasila svou dýku. První myšlénka její byla lidská, chtěla rychle ty jeho pouta přeříznout a mu uvolnit. Vyskočila na lešení a on, jehož mysl se už kalila blízkou smrtí, nechápal dobře, myslil, že jej chce zavraždit.

„Ano,“ řekl dutě, „máte pravdu. Co na mém životě záleží, a boduete-li mne do srdce, uvidíte ten pravý, vámi tak dlouho hledaný výraz tváře, a oběť moje bude tím dokonalá.“

Hleděl na ni blouznivě. Cítila pravou lávu v žilách svých téci, v uších jí to hučelo jako zvony a tepny ve skráních jí bušily jako kladiva. Krvežíznivé šílenství, rovnající se divoké rozkoši se jí zmocňovalo, mířila mu dýkou ve vzduchu do srdce.

„Za tebe, můj lide,“ řekl ještě slaběji Inultus, „dávám krev! Bože, přijmi ji co vykoupení!“

„Co vábíš mne?“ řekla temně Flavia a příšerné její oči vpily se do té zsinalé tváře, z které vycházela svatá zář.

Couvla na krok, pak pozvedla dýku a vrazila mu ji do prsou. Trhl sebou, až celým lešením zatřásl a pohleděl na ni překvapeně. Probouzel se náhle ze svého blouznění. Něco mu šlehlo hlavou, co mu sevřelo srdce. Byl to žel nad ztrátou života, který nebyl žil, a který prchal nyní, nad ztrátou mládí, jehož sladkou krásu nebyl chápal, a které mu nyní shasínalo náhle, byl to žel nad ztrátou toho slova, které mu v srdci nevyrknuté mřelo, a které nyní na věky oněmí! Velká slza tekla mu po tváři. Pak ale pozvedl oči k Flavii a usmál se na ni.

„Bože odpusť jí,“ zašeptal, stín přelítl mu tvář, sklonil hlavu a skonal tichým vzdechem. Krev z jeho boku kapala těžkými krůpějemi na zem a temný, příšerný ten klepot, odměřený jako tikot hodin, probudil zbledlou Flavii, ze zkamenělé její hrůzy. Sestupovala pomalu s lešení, jako ve snu kráčela pak dílnou, jako somnambula přikročila k svému dílu a dala se v pravém deliriu nadšení do práce. Hodiny plynuly a Flavia neustala. Když slunce zapadalo a krvavou svou zář do dílny lilo, dokončila Flavia svůj krucifix. Odstoupila na krok, zář nevýslovného štěstí lila se jí z očí, zvedla ruce, nad hlavou a zvolala: „Jsemť jista, že dílo nesmrtelné vyšlo z pod mých rukou! Dostoupila jsem výše, o které jsem snila!“

Pak obrátila se k svému krvavému vzoru a náhle zmizelo všechno nadšení a štěstí z jejích prsou, a Flavia měla to hrozné vědomí, že spáchala vraždu. Padla těžce na podlahu, a zůstala tam dlouho ležet. Tma byla již v dílně, když vstala. Pohlédla opět na Inulta. Zdálo se jí, že rozpíná ramena svá jí šerem vstříc, jako by po ní toužil. Vlasy se jí ježily. Zdálo se jí, že prahne po polibku bledých těch rtů.

„Nevěsto mrtvoly!“ šeptala si sama a ploužila se po kolenou k umučenému Inultovi. Dotekla se čelem svým jeho nohou. Mramorový jejich chlad vrátil jí rozvahu.

*

Vstala a rozsvítila lampu, otevřela dvéře a zvolala:

„Placido! Kvidóne!“

Oba přikvapili. nepokojni, neb divili se, jak dlouho pracovala. a hlas její byl nyní dutě stísněn a docela změněn. Hleděli na ni s hrůzou, byla přiserná, jak tam stála v šeru, opřena o stěnu, se známkou usazené krve na bledém čele, jímž se jeho raněných nohou byla dotknula. Ohlíželi se po komnatě a spatřili Inulta mrtvého, krvácejícího z boku. Bez pohybu, beze zvuku. stáli tiši, jako sama ztrnulá Flavia. Ta promluvila konečně. Ukázala prstem na Inulta.

„Odneste jej!“ řekla temně.

„Tys ho zabila?“ tázala se Placida. Flavia kyvla hlavou.

„Bůh mi to odpusť,“ řekl za chvilku.

„Mluvíš o Bohu?“ řekla překvapeně Placida. „Začínáš v něj věřit?“

„Nemohla jsem své dílo bez té vraždy skončit,“ řekla vyhýbavě Flavia. Za chvilku dodala: „A on zemřel rád.“

Zakryla si tvář.

„Co teď?“ tázala se Placida.

„Nevím,“ řekla nesměle Flavia.

„Věděla jsem, že jej do toho sklepa někdy svrhnu, dříve nebo později,“ řekla Placida sama sobě se smutným úsměvem. Pak řekla Kvidónovi tiše plačícímu: „Odnesem jej dokud je čas a nikdo netuší — vy, madonno, sviťte!“

Vynesli mrtvého Inulta i ten krví zbrocený jeho kříž, vlekli své břemeno se schodů, a Flavia odstavíc dole lampu, pozvedla těžké, přiklopené dvéře sklepa, jenž zbytek nějaké starší stavby, byl spíše ve skálu tesaným bezednem, do jehož lůna příkré, polámané, kluzké schody vedly. Po nich kráčeti bylo příliš nebezpečné. Placida a Kvidón zvedli tedy mrtvolu nad otvor, drželi ji chvíli nad propastí a pak ji pustili. Když dopadla, ozvala se rána dunící z hluboké tmy, zvuku tak zvláštního, tak příšerného, že Flavia, Placida i Kvidón, jako zkamenělí v jakési mdlobě dlouho bez pohnutí zůstali, a když se pak na sebe na vzájem dívali, viděli tolik zsinalé hrůzy jeden druhému ve tváři, že se rozprchli, mníce druh v druhu viděti příšeru. —

Nikdo nepohřešoval Inulta, nikdo se po něm neptal ani nepídil a donna Flavia mohla klidně spáti. Placida se zamyslila, když ji viděla za den, dva, pokojnou jako vždy, bez známky lítosti, s úsměvem na tváři.

„Běda jí!“ řekla Kvidónovi. „Nevěřím tomu klidu. Uvidíš, že propadne zoufalství.“

Donna Flavia dala nyní svůj krucifix v mramoru prováděti, a na tváři Kristově pracovala sama horlivě. Když bylo dílo skončeno, vezli je do nádherného paláce onoho šlechtice, jenž je byl objednal. Sláva donny Flavie šířila se Prahou. Don Baltazar uspořádal velkou slavnost ve svém domě a podali donně Flavii zlatý věnec. Držela jej v rukou, upírala oči na tvář mramorového Krista, jejž ruce její byli stvořily, a dvě velké, těžké slzy jí vytryskly z očí. Smutná a bledá vrátila se domů.

Vešla do své dílny. Sedla nedaleko reliefu Properzie de' Rossi. Byla v hlubokých myšlénkách. Když vešla Placida k ní, pravila stařeně: „Kdybys věděla, jak málo ukojuje sláva žízeň duše! Kdybys věděla, jak málo sytí úspěch její hlad!“

Placida vzala jí však věnec z ruky a položila jej na její skráň.

„Jsi větší než Properzia de' Rossi,“ řekla jí. „Překonalas ji.“

„Properzia de' Rossi!“ zvolala s vášní Flavia. „Ó jak byla šťastna a jak jsem nešťastna já!“ Zakryla si rouchem tvář, pak dodala, pohlednouc opět na Placidu: „Ji usmrtila láska — a já lásku zavraždila!“

Velký vzlyk jí pozvedl prsa, ale nebyla už v očích jejích žádná slza.

„Mlč!“ řekla Placida přísně a položila jí ruku na ústa. „Mlč — a zapomeň.“

Flavia zdála se opět klidna, sňala zlatý svůj věnec s hlavy a podala jej Placidě.

„Jdi,“ pravila, „a hoď ten věnec za ním do sklepa.“

„Šílíš?“ tázala Placida.

„Jdi a poslechni!“ řekla tak určitě, a s takovou silou Flavia, že stařena poslušně šla. Když se vrátila do dílny, ležel relief Properzie de' Rosi na zemi rozpuklý v dvé, a na nejsilnější skobě, jež ho byla někdy držela, visela donna Flavia uškrcena svým pasem. —

V té samé noci zmizel Flaviin krucifix z oratoria toho španělského šlechtice, jehož temnou duši ten mramorový Kristus tak málo dojímati mohl, jak by ji byl živý Spasitel sám dojímal. Utekl se ten krásný kříž z domu hříchů a pýchy v kostel, navštěvovaný nejvíce pražskou chudinou. Ten zázrak činil hned ohromný hluk po celé zemi a mluvilo se zároveň o nepochopitelné samovraždě donny Flavie. Tu záhadu však vysvětlila Placida. Byla zničena. Pověděla nyni vše Otevřela přiklopené dvéře sklepa a Kvidón dal se dolů spustiti a vynesl i tělesné zbytky ubohého Inulta, i zlatý, za ním do hrobu svržený věnec. —

Když se chudičký pohřeb Inultův za velkého účastenství prostého lidu pražskými ulicemi bral, stalo se něco podivného. Po celé cestě totiž klekalo množství chudých a ubohých, skláněli hlavy k zemi a dotýkali se dlažby čely ve velkém vytržení, vše k nemalému podivení těch skvělých pánů a paní na koních a v pozlacených kočárech, kteří náhodou to vidouce, marně po příčině takové neobmezené úcty, tak nadšeně na jevo dávané, pátrali.

Pyšný, italský jeden kardinál, meškající tou dobou v Praze, zlobil se velmi, neb nádherný jeho povoz byl davem na zemi klečících postav na chvíli zastaven. Chtěl nevoli své právě slovy ulehčiti, když vyšel z nízkého nedaleko domku starý, svatý kněz, chudý a prostý, který byl právě v onen domek útěchu a pomoc přinesl. Jak mile zraky jeho Inultovu rakev spatřily, rozpřáhl ramena, zazářil, klekl a sklonil hlavu. Kardinál netrpěliv, vyskočil z kočáru, přistoupil k němu a dotekl se jeho ramena.

„Proč klekáte, a co ta velká vaše pocta znamená?“ tázal se přísně. Kněz pohlédl na něho, zářícího v nachovém hedbáví.

„Což to, pane, nevidíte?“ divil se a odvrátil oči od jiskřícího se kříže ze smaragdů. který kardinálovi na zlatém řetěze na prsou plál, a sledoval zrakem opět ve svatém zanícení rakev.

„Nevidím nic, než pohřeb nějakého žebráka. Kdo to byl?“ tázal se kardinál.

„Nevím,“ odpověděl kněz, „ale byl to zajisté člověk vyvolený Bohem! Což nevidíte, že před rakví jeho kráčí král David s harfou v ruce, a za ní sám Spasitel, bos, s korunou z trní na hlavě?“ A klonil čelo v prach. Jak mohli to viděti ti hrdí, ješitností spití, prázdnou slávou toho světa oslepeni? Ne pro ně, ale pro nešťastné a opovržené, pro smutné a potlačené, pro chudé a prosté, byl Kristus přišel, založiti své království, které nemá nic společného s tím, co sluje mocí a vládou toho světa. O těch, kteří prvními mezi lidmi slují, neví Bůh, těm však, kteří platí za poslední, zjevuje Spasitel někdy pro útěchu sladkou, umučenou, slunně jasnou svoji tvář.

Na vlnách nilských.

Ze svých upomínek píše *Em. Fáit.*

(Dokončení.)

V městě Kene, ležícím na východním břehu, mnoho cestujících se vystřídalo, vystupovali někteří a jiní zaujímali jejich místa. Mezi novými pozornost naši blíže poutalo oddělení berberské pěchoty. Šat mají podobný jako egyptské vojsko. průměrně jsou vyšší než Arabové, pleti černé, vlasu kučeravého, brada trochu vysedlá, rty málo odulé, nos více sploštělý. Vojíni arabští dávají se často tetovati na rukou i na prsou, kdežto Berbeři i Sudánci, na jejichž černém těle by nebylo podobné ozdoby dobře viděti, aby označili svou statečnost, způsobují si ostrým nástrojem na tváři šikmo od ucha k bradě jízvy zdélí dvou až tří centimetrů. Jakkoli dle našeho ponětí jsou Berbeři neúhledni, přece se mi více zamlouvali ve službě než vlastní Egypťané; pořád měli něco opravovati na ručnici, výzbroji, na šatu, i bylo patrno, že nacházejí ve svém povolání zalibu. Také od důstojníků bylo mi dosvědčeno, že jsou mnohem statečnější v ohni a vytrvalejší na pochodu než Egypťané. Ostatně příslušníci obou kmenů, kteří se svým tělesným ústrojím podstatně od sebe liší, dobře se snášeli a nebylo pozorovati žádných osobních rozmíšek mezi nimi.

Dva večery strávili jsme ve společnosti dvou Řeků. Starší z nich byl jednatelem království Řeckého v Egyptě a zároveň lékařem, druhý o několik let mladší asi třicátník zastával úřad inspektora paroplavební společnosti. Na jasné obloze třpytily se stejným leskem jako před tisíci lety ony pravzory stálosti a neproměnlivosti, do nichž se stěhovaly dle dávné víry duše zemřelých. Tichá hladina mohutného veletoku snoubila se s chladnými paprsky dalekých družic, jež nedají se ze svého klidu vyrušiti útrapami lidstva, které denně sledují, aniž k úsměvu je povzbudí okamžitý zážeh štěstí, jež jednotlivce provází. Od západu dul v naši tvář vanot, podobný onomu, jenž z výhně šlehá ve tvář otužilému kováři. A přece rádi jsme sedali venku, byloť to snesitelnější, než když slunce přímo vysýlalo své střely na temeno pozemšťanů. Rovněž dole v kajutě bylo mnohem hůře než na volném vzduchu. Večerního oddechu užíval jsem ku cviku v novořečtině.

„Jste již delší dobu ve službách společnosti?“ vyzvídám na inspektorovi.

„Několik roků, ale vede se mi dosti dobře.“

„To máte slušný plat, smím-li se ptáti?“

„Což on,“ vskočí do řeči lékař, „dostává více než zasluhuje.“

Místo odpovědi dal se inspektor do hlasitého smíchu, přisvědčuje takto nepřímo svému příteli. „Postavení mé jest daleko obtížnější a s větší zodpovědností spojeno, a přece mi správa anglická nepovoluje většího služného.“

„Myslím, že Angličané nejsou příliš v zemi oblíbeni,“ chápu se příležitosti, abych zahnul trochu do politiky. Leč narážka ta zůstala nepovšimnuta. Patrně se oba stolovníci obávali, že by jim to mohlo uškoditi, kdyby se o svých nynějších pánech nepříznivě vyjádřili. Ovšem jsem slyšel od četných jiných stran potvrzeno, že Angličané jsou pro svou bezohlednost a nadutost všeobecně v údolí Nilu nenáviděni, domorodci nemohou však nic dělati, neboť mají ruce svázány. Dílem totiž nákladem země vydržují se v ní anglické posádky, dílem správa podřízena zvláštní kommissi, v níž zasedají zástupci předních evropských velmocí. Francouzové po tuto dobu jsou daleko oblíbenější pro svoji uhlazenost a bodrost povahy, druhdy však se jim vytýkalo, že dozor nad jednotlivými technickými odbory nebyl dosti přesný, jakož i bernictví nebylo spolehlivě spořádáno.

„Egypt jest krásná země,“ pokračuji, osvěživ se trochu limonádou.

„To se nedá upříti, leč krása ta při delším pobytu jeví se vám jednotvárnou. Veliká řeka, po obou stranách pruhy úrodné prsti, jako když ji vykrojíte ze zahrady, a dále poušť a zase poušť.“

„Zdejší podnebí jest velice zdravé, jmenovitě na podzim a zimu přichází sem mnoho neduživců, jak mne v Kaiře ujišťovali,“ zapřádám dále hovor.

„Některé choroby jsou tu poměrně řídké,“ připouští lékař, „zvláště nemocní na plíce nalézají značné úlevy, ale naopak sám jste pozoroval hrozné následky očního zánětu; každý téměř pátý člověk má nějakou památku po něm. Podívejte se jenom na naše sklepníky a kuchaře.“

A vskutku, z pěti posluhů na lodi, jak jsme počítali, pouze jeden měl obě oči zdravé, dva měli na jednom oku šedý zákal, kdežto druzí dva na jedno oko oslepli. Slepců najde se ve městech a na vesnicích tolik, jako nikde jinde snad na světě.

„Také nilská voda není nejzdravějším nápojem, často nejen děti, ale i dospělí dostávají z ní na různých místech těla boule, jež se velmi zvolna hojí a ztrácejí.“

Parník uvolňoval svůj rychlý chod, blížilť se stanici Edfu, kde měl přes noc zůstati. Všude panovalo posvátné ticho, nepřerušované ani zpěvem ptactva neb lidí, ani rachotem vozů na silnici, jichž dle našeho smyslu vůbec v Egyptě nenalezneme. Jenom skřípání kola, zdvihajícího na protějším břehu vodu na pole, ani v tuto chvíli pozdního večera neutuchalo. Potah u poháněčí při něm to-

liko se vystřídali, aby ani za doby noční neplynula v dálné moře užitečná vláha. Rybky, jež byly v tůni stíhány nějakým dravcem, vymršťovaly se nad lesklou hladinu, aby unikly jeho ostře rozeklaným čelistem.

„Jest v řece mnoho ryb?“ ptám se inspektora.

„Velice hojně a chutné, ačkoliv se rybářství nevěnuje ona péče, jak by toho zasluhovalo.

„A což krokodilové, vyskytají se tu ještě? Rád bych se vykoupal v posvátných vodách Nilu, ale nerad bych zkusil, jak má tato nestvůra tvrdé dásně.“

„Krokodil jest tu nyní vzácností, ale koupati se je radno pouze na místech, kam chodívají domorodci. Snadno byste se mohl oklamati klidným povrchem proudu, v srpnu vyznačuje se hloubkou i silou, tak že by vás lehce strhl s sebou. Musím ještě do kajuty, abych napsal rozmanité přehledy a zprávy, dříve než přijdu na místo.“

„Kam pojedete, ještě za peřeje?“

„Do Koroska, tam se zdržím několik dní a vrátím se do Assiutu, kde mám svůj stálý byt. Zde moje adresa.“ Po těch slovech podával mně svoji visitku, na níž stálo: Dr. Sp. Lorentziades, agent consulaire de Grece.

„Jest mi líto, že mně lístky došly, ale napíši vám svoji adresu, snad nám náhoda bude přáti a později se setkáme; hodlám se podívati přece jednou také do Hellady.“

Vytrhnuv lístek ze zápisníku a podepsav se naň, podávám jej svému protějšku.

„Jest v Korosku úplně bezpečno?“

„Ve městě ano, v okolí arci potulují se stále loupežníci, letos jich je o něco více než v jiných letech bylo slýchati, to snad nikdy zcela nezanikne. Chceme-li do menších pobřežních osad na velbloudu neb koňmo, nutno si opatřiti nějaký vojenský průvod *Καλλὴν ἑσπέραν.*

Καλλὴν νύκτα — poroučím se a ubírám se rovněž na lůžko.

Řekové jsou po městech a po vesnicích Horního Egypta hojně rozptýleni, většinou mají nějaký „bakal“ (smíšený obchod), ale při tom domorodcům půjčují též na vysoké úroky peníze. Mnozí z nich netěší se z toho důvodu dobré pověsti, ačkoli v krátké době umějí si nahromaditi značné jmění. Vůbec mají „rumi“, jak je nazývají Arabové, v údolí nilském stejný význam jako u nás Židé.

Ráno shledali jsme, že se parníku značně ulehčilo; mnoho domorodých rodin vystoupilo, tak že „harem“ úplně se vyprázdnil a na palubě zůstali téměř jenom vojíni, kteří majíce více prostoru mnohem pohodlněji se zařídili. Šumotu ubylo, i cesta zdála se jednotvárnější, obrazy, jež jsme před tím pozorovali, opakovaly se, jenom trochu jinak přibarveny. Blížíme se k mohutné hoře Silsile, která až k samému veletoku přistupuje, jako by jej chtěla v chodu jeho zadržeti a překaziti jeho blahodárnou činnost. Z dálky můžete pozorovati rozmanité otvory k hrobům a jiné upomínky na zašlé doby.

Vojíni nevšímali si příliš památností na břehu, měli totiž návštěvu. Na stanici přistoupila na loď dívka, jež dle mého úsudku asi sedmnáct vesen přežila, uložila svá drobná zavazadla (několik uzlíčků) v „haremu“ — rozuměj za plachtou — a poněvadž se jí tam samotné stýskalo, vyšla si ven. Posadila se pohodlně na sbalené houně vojáků a vedla si, jako by byla mezi dávnými známými. Snad byla — nemohu opak dokázati.

Okolo sedící a ležící patrně byli jati její opuštěností a proto jí podávali „futir“; jest to pečivo na způsob placky, do níž dává se však mnoho žloutků a cukru, tak že se to může prohlásiti i za domácí cukroví. Byl mi blahosklonně od synů Marsových také kousek nabídnut a dosvědčuji, že je to chutné.

Dle předpisů koranu má žena neb dívka v přítomnosti cizích osob zůstati zahalena v závoji. To je zcela v pořádku; ale může-li někdo za to, když chce jísti, že spadne dlouhý mušelín a i nečlenové rodiny mohou vštípiti si v paměť rysy obličeje?

Byla ztepilá jako ta plachá gazela, jež domovem v okolních osadách. Oko tmavé vynikalo oním žárným leskem, jenž jest vlastním rozenkám z teplých vlastí; snědá barva tváří prokvétala slabým nádechem červeně, jenž se vyjímal jako svěží pel na mladistvé rostlince, jíž se hrubá ruka nedotkla. Na bradě bylo znáti slabé tetování, což u žen a dívek felašských téměř všeobecně rozšířeno. Brvy i řasy oční byly černě zbarveny a pod okem naznačen jemný stín, který dodává zraku výraz zajímavé unylosti. Namítnete mi, že to je znamením dělané krásy; dovolím si však připomenouti, že jsem pozoroval podobně líčidlem zbarvené brvy a důlky oční i u běhounů v Kaiře, Assiutu i jiných větších městech, kteří s holí v ruce cválají před povozem svých pánů, aby jim upravovali cestu v zástupech lidu. Ostatně líčidla byla do Egypta dovážena z Arabie a Indie již za královny Hatasu více než půl druhého tisíce let př. Kr.

Vida skupinu vojáků kolem „bent“ (dívky) starší plavců, který dbal o pořádek na lodi, napomínal ji:

„Jdi si do zadu za vaši záclonu!“

„Není tam nikdo, mám tam dlouhou chvíli,“ odvětila vyzvaná hbitě a při tom ukázala na karatele řadu bílých, drobných zoubků, že týž odvrátiv se odešel. Patrně uznával, že těžko se tu hádati.

Krasavice vzala podávaný sobě „futir“, ulomila kousek jemnou ručkou, jejíž nehty byly žlutavou barvou napouštěny, a žvatlala dále se svými sousedy, jako by se nic nebylo přihodilo.

Štěstí milionáře.

Napsal *Méry*.

V Birminghamu byl nožíř, který si svými noži vydělal miliony. Jmenoval se William, jako všichni Angličané a k tomu Shoffield, jako mnozí z nich. Po třicet let prodával svoje nože do celého světa; na každém vydělal zrovna držátko a tak jeho jmění rostlo vůčihledě.

Jednoho dne oznámil mu jeho pokladník, že má patnáct tisíc liber ročních důchodů a proto přestal vyráběti nože a umínil si, že bude žíti z kapitálu. Až posud pracoval, nyní chtěl užívati. Předplatil se na noviny, z nichž četl pouze poslední stranu, kde jsou annonce; to dělají

všichni Angličané, a proto jsou v politice takoví chlapíci. Pomocí svých novin koupil si nějaké statky v hrabství kentském, aby byl blíže Londýna, kdež hodlal tráviti zbytek svých dnů v samých radovánkách.

Na jaře r. 1834 přestěhoval se do rozkošné villy na svých statcích a najal si dva sluhy, kteří nosili žluté premované kabáty a k tomu modré rukavice. První londýnská továrna na kočáry dodala mu skvostnou berlinu, tři koně a černého kočího, který býval někdy opravdovým otrokem. Každý den zastavila se před jeho villou posta a odevzdala kuchaři čerstvého lososa a velikého mořského raka. Prvních čtrnáct dní žil Shoffield šťastně jako bůh.

Na začátku druhého týdnu, když bral do ruky nůž na svého lososa, vzdychl si a pohlédl smutně k severu. Sluha, maje za to, že není nůž dosti čistý, podával mu jich na podnosu celý tucet. Ale Shoffield strčil do podnosu s takovou prudkostí, že se nože rozlétly po celém pokoji. Sluha dal ihned výpověď; anglický sluha jest hrdý, neboť nosí rukavice a mimo to cítí, že se zrodil k svobodě.

„U všech všudy!“ vzdychl si Shoffield, „mně se zdá, že mám spleen! Nemyslil jsem si, že je tak těžké ničeho nedělati. Jak jsem byl šťasten ve své dílně! Poradím se se svým sousedem panem Kemblem.“

Pan Kemble jest syn slavného herce téhož jména; mimo to rediguje Quarterly Review. Je to muž v nejlepším věku, vážný jako jeho list a to svým chováním i oblekem, neboť šatí se vždy šedivě. Shoffield hotovil pro jeho otce celou sbírku nevinných dýk do Shakespearových tragedií a tak seznámil se i s jeho synem.

Pan Kemble, syn, chystal v teplém skleníku článek proti Birmanům, když mu sluha oznámil návštěvu jeho souseda. Hovor začal jako obyčejně mezi Angličany. Shoffield se posadil, zadíval se na Kemblea, Kemble zadíval se na Shoffielda, a tato vzájemná zábava trvala asi čtvrt hodiny. Při tom nepromluvil ani jeden, ani druhý.

Snad by to bylo trvalo ještě déle, ale pan Kemble měl nutnou korrekturu; byl to článek o literární činnosti učeného mandarina, který slul Tapis—Koï a který žil 3588 let před Kristem.

Každá chvilka byla mu vzácná. A proto pootevřev rty, vyrazil ze sebe slabé „ah!“, načež Shoffield polekán se zvednul, nechtěje učeného muže zdržovati. Poroučel se, ale pan Kemble jej přece oslovil.

„Zdá se, pane Shoffielde, že jste mi chtěl něco říci. Mluvte, prosím.“

„Ano, pane, vy jste tak učený a proto chci vás žádati za radu.“

Pan Kemble při té pokloně ani nemrknul.

„Jakou?“ pravil klidně.

„Poraďte mi, jak bych mohl ubíjeti čas, ale příjemně; od té doby, co jsem zanechal obchodu, umírám nudou. Co mám dělat?“

„Co? Předplaťte se na můj list.“

„Ano, to by bylo něco. Předplácím se na celý rok. Kolikrát ročně vychází?“

„Čtyřikrát; každé čtvrtletí vyjde svazek, ale silný, o čtyrech stech a padesáti stranách.“

„Čtyři sta padesát stran, to je hezké — ale na tři měsíce je to přece málo.“

„Nuže, kupte si celou sbírku, budete míti čtyřicet svazků a ty vám vydrží na deset let.“

„Dobře, pošlete mi všecky minulé ročníky. A nyní něco jiného: udejte mi laskavě všecky zábavy, jaké si lze v Londýně za peníze zjednati.

„Zábavy počestné, není-li pravda?“

„Po jiných netoužím.“

„Zábav počestných vůbec není.“

„Vzpomínejte přec, pane Kemble.“

„Navštivte Gran-Cigar-Divan.“

„Co se tam dělá?“

„Tam se čte moje revue a při čtení hraje flašinet Lutherův chorál.“

„To se mi nezdá příliš zábavné.“

„Zkuste to.“

„Zkusím . . . Jiného nevíte nic?“

„Procházejte se po nábřeží, to jest velmi zajímavé, nebo jezděte v omnibusu.“

„Co ještě?“

„Anebo můžete měřiti mlhu pomocí demometru, který jsem já vynalezl. To jest také velice zajímavé. Při těchto rozmanitých zábavách bude vám život plynouti velmi sladce. Kolik jest vám let, pane Shoffielde?“

„Padesát osm.“

„Pospěšte si užíti svého bohatství, život jest krátký. Zítra pošlu vám svůj list. Doporučuji vám zvláště článek, táhnoucí se v sedmi svazcích a jednající o tom, jak učiniti vnitřek Australie úrodným. Čtyry první kapitoly vykládají, že nutno poraziti veliký les táhnoucí se na jihu ostrova, druhé tři pak drtí jednoho učence, který se opovážil mně odporovati. V příštím čísle naleznete kapitolu osmou, ve které dokazuji, že bude přece lépe, když se ten les nechá státi. To bude překvapení pro naše čtenáře, není-li pravda? Jsem zvědav, co onen učenec tomu řekne. Již po dvě léta trvá naše polemika a dej Bůh, aby trvala ještě hodně dlouho, neboť takové živé rozpravy koření život a činí člověka opravdu šťastným.“

„Děkuju vám, pane,“ pravil Shoffield s úklonou, „dovolte, abych vám stiskl ruku. S Bohem, nezapomeňte mi poslati svůj list.“

Téhož večera přivezl sluha na dvoukolém vozíku celou Quarterly Review od prvního čísla až do posledního. Poctivý nožíř vrhl se střemhlav v toto moře papírového štěstí; rozřezal jeden svazek a jal se čísti rozbor kázání, jež měl protestantský misionář na ostrově Owhyhee k potomkům divochů, kteří zavraždili kapitána Cooka. Misionář nemluvil, neboť by mu nebyli divoši rozuměli, nýbrž ukazoval. Tato němohra trvala celé tři hodiny, jaký div, že divoši při ní usnuli. Shoffield usnul též, ačkoliv nebyl divoch.

Když se probudil, rozhlédl se smutně po rozházených svazcích. Měl těžkou hlavu; i vyšel do polí na čerstvý vzduch. Napolykal se mlhy, vypil koflík čaje a byl zase zotaven.

„Bohu díky, již jest mi zase dobře,“ pravil spokojeně, „jsem přece jen šťastný člověk.“

V tom byl mu dodán jakýsi lístek; pocházel od toho sluhy, který mu dal výpověď. Sluha ten slul John, jako všichni sluhové v Anglii.

Lístek zněl takto:

„Kdybyste byl gentleman, snad bych snášel vaše špatné rozmary; ale vy jste jenom mizerný nožíř a tak jste mi

roveň. Očekávám vás s pěstěmi zaťatými pod mostem Highgate-ským. Mám s sebou svědka; přiveďte si také nějakého, seženete-li jej. John."

Shoffieldovi bylo, jako by ho byl někdo udeřil pěstí do hlavy.

Přemýšlel dlouho, co počít; díval se do mlhy, oblékl rukavice, zase je svlékl, rozepjal si na polovic vestu, chopil se za bradu a konečně si z hluboka vzdychnul.

„Jakže," zvolal, „teprve dva dny jsem šťasten a ten člověk mě chce zabít — že prý nejsem gentleman! Ah! Dáme se pod ochranu zákona!"

Poručil, aby se zapřáhlo. Ale zahradník mu oznámil, že všichni sluhové šli za Johnem, a že prý rozhlašovali, že se zle povede tomu, kdo vstoupí do služby „toho nožíře"!

Ubohý Shoffield zašel si do zahrady, aby se osvěžil z toho rozčilení. Tu a tam šlápl na trávník, žvýkal listy, každou chvíli si vzdychnul, hledal šňupec v prázdné tabatěrce, vytahoval hodinky, najednou se postavil proti stromu v posici boxlíře — vůbec byl tak rozčilen jako ani Angličané nebývají. Nicméně musil se nějak rozhodnouti. Vždyť hrozilo mu vážné nebezpečí. Převlékl se do starých šatů zahradníka a ozbrojen svým posledním nožem vykradl se pěšky jako zloděj ze svého domu. Došel až k mostu Highgateskému; dole v rokli slyšel divoký smích a spatřil Johna, který se se svými přátely cvičil v boxování. Jeden z nich sázel korunu, že Shoffield nepřijde.

„On ji vyhraje," vzdychl si tiše nožíř a utíkal co mu nohy stačily. Teprve hodný kus cesty dále zastavil se v hospodě, aby se posilnil pintou piva.

Když ale nesl pivo ke rtům, spatřil oknem Johna, který se blížil v čele své družiny s pěstěmi zaťatými. Celý uděšený vyběhl druhou stranou z hospody ven. Na náměstí před hospodou stálo hejno osedlaných oslů, připravených pro výletníky do blízkého Cricklewoodu. Shoffield se vyhoupl na prvního osla, k němuž přiběhl, bodl jej nožem místo ostruhy a pustil se nekonečnou ulicí. Sklepník vyběhl za ním, neboť Shoffield zapomněl zaplatit pivo a John s družinou dali se také do běhu za ním, aby pomohli ubohému sklepníkovi k jeho penězům. Na rohu jedné z příčních ulic stál *policeman* a ten vida člověka bledého, ošuměle oděného a ozbrojeného krvavým nožem, chtěl svojí hůlkou osla zastaviti; ale osel jej povalil a uháněl dále. V té chvíli zdálo se Shoffieldovi, že jest jedním z největších zločinců a již cítil v duchu na rukou pouta. Po malé chvíli doběhl osel na nábřeží Temže a zde se pojednou zastavil. Shoffield přeletěl mu přes hlavu, rychle se vzchopil, seběhl po kluzkých schůdkách na parníček, který právě odjížděl a za čtvrt hodiny na to vystoupil v jiné čtvrti, kde bydlel jeden z jeho dobrých známých. Utekl se k němu.

Dva dny skrýval se u něho, neboť bál se pronásledování. I rozhodl se, že odejede za hranice. Dal si zhotoviti průvodní list na cizí jméno, začež zaplatil úředníku, který se tím zabýval, celých sto liber, opatřil si od svého bankéře neobmezený úvěr a odejel do Southamptonu, kdež vsedl na loď, která měla téhož dne vypraviti se do Livorna.

Byl již hodně unaven a potřeboval klidu; proto spal skoro celou cestu. Co ho jedině vzbudilo, byl fantom Johna anebo zvonek volající k obědu.

Jednou pravil k němu kapitán:

„Kdo je ten M. John, o kterém pořád ze spaní mluvíte?"

Shoffield zbledl a zvolal:

„Teď jsem se prozradil!" doporučil duši svou Melanchthonovi a omdlel.

„Ten člověk jest asi veliký zločinec," řekl kapitán a poručík mu přisvědčil.

Když se Shoffield vzpamatoval, viděl, že všichni cestující hledí na něho s hrůzou. Od té doby ani nechodil ke stolu.

Konečně zakotvili v Livorně. Shoffield rychle přesedl na jiný parník, který se chystal do Neapole. Byl rád, že opustil loď, kde se na něho všickni dívali skrze prsty. Umínil si, že nyní si vždycky před spaním zaváže ústa, aby mu nikdo nerozuměl, kdyby zase mluvil ze spaní. Byl celý blažený, že ho na novém parníku nikdo nezná. John, sklepník, *policeman*, vše připadalo mu jako ošklivý sen.

Shoffield vyráběl kdysi výborné nože, ale jinak byl člověk velice nezkušený. Domníval se, že má kolem sebe Italiány, a hrozně litoval, že neumí italsky. „Však já se v Neapoli naučím!" těšil se, „a zapomenu mezi Neapolitány na všecky Angličany." Byl přesvědčen, že není v Neapoli ani jediného Angličana, protože v Birminghamu také nikdy neviděl žádného Neapolitána.

Sto šedesát cestujících obého pohlaví a všeho věku sedělo na palubě. Všichni mlčeli — i ženy, což činilo opravdu imposantní dojem.

„Tihle Italiáni ničeho nemluví," myslil si Shoffield. Všichni byli Angličané.

(Dokončení.)

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

Dne 22. února 1839.

Kdo by tehdáž, kdy jsem první list Tvůj obdržel a četl, v hlubiny duše mé mohl pozírati, byl by zpozoroval radostné vzrušení veškeré mé mysli ... Potěšuje mne, že se naukám tak upřímně oddávaš, a co více, že se Tebou laskavá, vší úcty hodná stryjenka tak šlechetně zajímá; jsem přesvědčen o nejlepším výsledku. To však nemilo mi bylo dověděti se, že jsi se ku konci letošního masopustu, když se příležitost naskytla — všeliké nevinné zábavy zřekla. Proč unikati společnosti, shro-

mážděné za účelem zábavy, kdež to netoliko k rozptýlení mysli, ale i k nabytí sběhlosti ve společenském životě nejednou dobře prospěti může? . . . Žiju zde nyní jako druhdy, navštěvuji s nechutí kancelář a ostatek času posvěcuji literatuře nebo přátelské rozmluvě . . . Nahromadilo se mi nyní trochu mnoho práce, naléhají, abych začal pracovati pro českou encyklopedii, ačkoli jsem ještě neskončil práce před tím započaté. Z té příčiny nebude mně možno splniti slib, Tobě učiněný, totiž napsati pro Tebe zeměpis našich krajin. Zatím čítej jen pilně, moje drahá Honorko, v tam těch knižkách historických a zeměpisných, alespoň budeš míti základ . . . Dnes Ti posýlám Komenského *Orbis pictus* v pěti jazycích, z něhož možno Ti srovnávati výrazy české, francouzské i německé s polskými. Dodávám k tomu ještě dvě knížky s českými písněmi . . . Odpusť, moje drahá Honorato, že pečuje o Tvé nauky, zabíhám do takových podrobností. Miloval bych Tě zajisté méně, kdyby mne všeliké Tvé zdokonalení co nejvíce dotýkati se nemělo.
Vladislav.

Dne 3. dubna 1839.

„U nás panuje ještě úplná zima i nevím, milý Vladislave, kterak Ti při sněžném povlaku přichází blouzniti o květinách, a tím i o pochlebném srovnávání mne s nimi. Milý Vladislave, prosila jsem Te o to, abys podobného nikdy nic nemluvil. Je li oprávněné stavěti mne nad městské dívky, jimžto bych mohla záviděti příležitosti ku vzdělávání? Neboť nyní, toužíc se zdokonaliti, vidím, že mně ještě scházt mnoho nejpotřebnějších vědomostí . . .
Honorata."

Dne 6. dubna 1839.

„. . . Mnohem větší příjemnost vyplývá tomu, jenž se něčemu mozolně naučil, nežli jest sama strast učení, která stále se zmenšuje a posléz mizí. Nic nepíšeš, kdo u vás bývá, zdali všichni jste zdrávi, zdali Tobě ničeho neschází? nic o tom, jen na to narážíš, že jsem Tě srovnal s květinami. Což to zlého? Nebuď zábavnou; kdyby to bylo něco nehodného, bylo by možno hněvati se i na samého milence, ale pro něho, je li skutečně tím, za co se vydává, není žádný něžný výraz přepjatostí. Věru . . . kdybych byl osobně u Tebe, musila bys za trest snášeti hojnost podobných, jak Ty to nazýváš pochlebenství. — U nás panuje stále pronikavá zima, již s největší netrpělivostí očekáváme vesnu. V Čechách jsou pole již dávno upraveny, a v Praze procházejí se lidé již od několika týhodnů po suchých mramorových chodníkách a po cestách žlutým pískem posypaných, kdežto my zde ve Lvově jen v blátě se brodíme neb mrzneme. — Nových knížek dostal jsem z Prahy množství. Hle, jaké by to pro mne bylo potěšení, kdybys je pročítati a jim rozuměti mohla. Leč to náleží mezi nemožné žádosti. Pravda, že příliš mnoho na Tobě vymáhám? Vynasnažím se nyní, abych Ti mohl poslati „Polské výpisy" pro cvičení v polštině, pro češtinu po tom místa se najde. Dobře? Tedy buď zdráva, miluj mne a vzpomeň brzy na svého
Vladislava."

„Dne 17. dubna 1839.

Nyní nemohu dosti litovati minulosti, že jsem ji nedovedla (lépe) využitkovati. Ale již veta po tom, čas se nevrátí více. Nevím, jak možná něco podobného sobě mysliti, že mnoho ode mne vymáháš a že *čeština* náleží k věcem nemožným. I v tom zmýlil jsi se velmi, neboť já k vůli osobě, kterou si nade vše vážím, i největší požadavky vyplniti mohu. S mé strany není to nic těžkého. Přečtla jsem již obě české knížecky, jen že jsem jim málo rozuměla, neboť nebylo koho, kdo by objasnění dával.
Honorata."

A hned zas 6. května píše:

„S velikou radostí čtla jsem slova Tvé péče o mé zdraví, ale poněvadž nemohu stále seděti nad knížkami, opět roznítil ve mně poslední Tvůj dopis obavu, zdali jsem se (od toho času) příliš málo nenaučila. Tak strašné bylo by neodpovídati dobrému mínění osoby, pro niž bych chtěla osvojiti si nejpotřebnějších dobrých vlastností.
Honorata."

Téměř v každém dopisu opakují se vzájemné obavy o zdraví, vzdechy a touhy po opětném shledání.

„Dne 21. června 1839.

Postrašil Te tatínek, že hodlám odjeti do Vídně. Nebylo třeba lekati se, neboť záležitost ta jest ještě velmi nejistá. Vídeň není cíl, k němuž směřuji, nýbrž otčina, Praha, přes Vídeň razil bych si jenom cestu. Tebe míti a v otčině žíti — toť jsou jediné touhy mého soukromého života. Mohla by mne moje Honorata milovati ne tolik, aby mně nepřála, co mne šťastným může učiniti?
Vladislav."

Konečně dovolily Vladislavovi okolnosti opět překročiti prahy teplého polského dvorku nad Prutem. Čím blížeji se poznávali, tím horoucněji přibližovali se k sobě. Vladislav ode dne ke dni přesvědčoval se, „jaký poklad přisoudilo mu nebe Honoratou a za nic na světě nechtěl by nehodným býti pokladu toho" (8. září 1839).

Však pracovala Honorata s podivuhodnou krásnou vytrvalostí nad sebou a zdokonalovala se vůčihledě. „Navrátivši se do Majdanu přivezla jsem si z církevní školy rusínskou gramatiku. Tatínek učí mne čísti, *budu tedy již pravou Slovankou*" (28 září 1839).

Následuje několik listů, bez určitého data, ale pocházejících z té samé doby. Nejednou nalézáme zmínku o možném přesídlení do Čech. Ačkoli Honorata výslovné projevuje, že „nemilo jest opouštěti rodinou zemi", přece i v této stránce podrobuje se tužbám Vladislavovym. „Přeji Ti především zdraví, pak aby se vše, cokoli sobě přeješ, splnilo, a nade vše, *abys byl již co nejrychleji* mezi milými svými rodáky" (únor 1840).

Také k srdci vzala si radu, sdělenou jí v jednom z předešlých listů. „V místě malou míli od Majdanu vzdáleném tak jsem se dobře bavila, že dokonce nepamatuji podobného vyražení. Zábava ta odbývala se na den svaté Agaty. Tančili jsme od hodiny páté až do páté z rána; již druhý den a já ještě nemohu choditi, tak mne nohy bolí; slíbila jsem Ti v Udnově, že jednou budu letos tančiti, a sice dobře, a tak se také stalo. Tančila jsem téměř celou noc bez ustání, odpočívala jsem jen tolik, co odpočívala hudba, a jak začali hráti šla jsem z rukou do rukou. Ale to bylo poprvé a naposled v letošním karnevalu.
Honorata."

„Dne 20. února 1840.

Těší mne, žes se dobře vytančila na zábavě u přátel. Mně není nyní příliš do veselosti, ale přes to byl jsem dvakráte na bále . . . Po druhé byl jsem předešlou neděli na jmeninách paní Laugurské, kdež se sešla četná a veselá družina. Učinil jsem té paní překvapení; na-

mluvil jsem čtyř přátel, Čechů, dobrých to zpěváků, kteří tam zapěli několik českých písní. Polské písně (čtyřhlasové), ač bych byl rád, nemohli jsme dostati . . . Časopisy z Čech už řádně dostáváme, leč kleté úřadní zaměstnání nedovoluje mně dle chuti oddávati se službám mých rodáků. Šťasten ten, kdo pánem jest svého času a umí jej využitkovati . . ."

„Píšu Tobě v první den vesny. Kde my se dočkáme té pravé vesny? Dne 22. t. m. připadá nepochybně den Tvých narozenin. Jsi kvítkem jarním, tedy i Tebe náleží počítati mezi dítky vesny. Kéž bys vždy vesnu, jsouc krásnou, dobrou a šťastnou, vítala, to Ti přeje pro vlastní štěstí Tvůj vždy věrný Vladislav."

Zatím došla pod Karpaty zlomyslná, ač poněkud rozmarně zosnovaná zvěst, že náš lvovský vlastenec srdečně se zajímá o dcerušku svého úředního sekretáře.

„Bajku o dcerušce pana sekretáře musil kdosi vymysliti za účelem vyzpytování tajemství naší vzájemné lásky. Jakž možná sobě vymýšleti takových báchorek, neboť sekretářova *nejstarší dceruška čítá sotva 6 let.* Hněvám se na to, že se kdosi tak nesmírně o nás stará."

Honorata nepřestávala důsledně postupovati k cíli Vladislavových tužeb, ale zdá se, že i síly své přepínala, což nemálo polekalo ve Lvově strádajícího milence.

„Těší mne Tvoje horlivost, ale jen dbej rady svého Vladislava, moje dušičko, nenamáhej oči čtením do noci neb kreslením při nedostatečném světle. Nemáš na co spěchati a zbytečné jsou Tvé nářky, že jsi dvě předešlá léta lépe nevyužitkovala. Nenalehej na sebe, postupuj, jak Ti vlastní chuť dovoluje, jen žádné násilí, neboť každé násilí škodí. Uč se horlivě s láskou pro věc, leč zvolna, tehdy s radostným okem a s útěchou v srdci sledovati budu Tvé pokroky . . . Tak, moje milá dušinko, jen sobě oči nekaž, buď vesela a unikej všem lidským úvahám. Těš se se mnou v duchu, jak já se těším, když na Tebe vzpomínám, ukládaje plány budoucnosti."

Dne 1. máje oplývá list nadějnými věstmi:

„Moje vytoužená Praha, zdá se, hodlá splniti mé naděje k návratu. Vyzvali mne, abych se vzdal svého nevděčného úřadu a přijal na se povinnost redakce českých pražských novin, spojených s časopisem „*Česká Včela*". Kromě toho slibují mně úřad sekretáře v král. české společnosti nauk, jehož důchody jsou však nepatrné. Z redaktorství mohu počítati 600—800 zl. ročně. Všichni moji přátelé strašně se o mně ucházejí i mám mezi nimi osoby takové, které něco udělati mohou. Nuže, moje drahá Honorko, chceš býti paní úředníkovou v Haliči, nebo paní redaktorovou v Praze? Vladislav."

Naděje nesplnila se, také odpovědi k dotazu se nedostává; za to snaží se Honorata jiným způsobem činiti druhu svému radost a potěšení. Nebylo dobré té bytosti neznámo, jakou zálibu choval k národní poesii slovanské.

„(Sebrané) písně rusínské neposýlám Ti dnes, ale pochod huculský, který jsem po Tvém odjezdě našla mezi notami. Jest zle sepsán, ale Ty víš, že lépe neumím. Písní mám již několik, ale neposílám, neboť přetížily by list. Honorata."

„Učinila jsi mně veliké potěšení zásylkou huculského pochodu, děkuji Ti srdečně za Tvoji tklivou pamětlivost. Prosím Tě, moje jediná Honorko, neuvěříš jak se rmoutím, že nejsi úplně šťastna. Snažím se celou duší o to, aby již jednou to naše položení se změnilo. Upokojuj mne, že se již alespoň utišuješ, buď trpěliva, a ačkoli sám mnoho trpělivosti nemám, ukaž, že jsi silnější mysle. Vladislav."

Na to chlácholivě odpovídá Honorata: „Jsem vždy klidna!" Vytýká Vladislavovi, že píše krátké dopisy a vyslovuje dokonce domněnku, že jej snad „to psaní nudí?"

„Pověz mi, moje drahá Honorato," dí zase Vladislav, „jak se mám zachovávati, abych Ti dokázal, že Tě tak vřele miluji, jak Ty mne, neboť mne se to nemálo dotýká, že mne vždy vyčítáš menší náklonnost."

Však mřeli oba touhou:

„Ach, neuvěříš, jak tu smutno bez Tebe, jakkoli se namáhám zvyknouti si. Tobě tak není, jako mně, neboť odjel jsi tam, kde nebyli jsme spolu a nic se ti nepřipomíná. Leč já jsem zůstala na místě, kde jsme před několika týdny byli šťastni. Nyní jsou ta místa mrtvá, ano nemilá, neboť způsobují mi tesknotu. Když si odejel a zmizel mým očím . . . to popsati Ti nemohu, co se ve mně dělo. Zdálo se mi, že jsem tě na věky ztratila. O můj Bože! Nikdy jsem nepocítovala, co nyní . . . Honorata."

Tu ze Lvova zas dochází nenadálá výtka . . .

„Kdo že na Tobě žádal, abys kadeří nenosila? Já zajisté ne. Ovšem, mým přáním jest, aby moje nejmilejší Honorka strojila se vždy co nejvkusněji — dokud čas a prostředky dovolují. Představuji si Ji tedy vždy v mysli své s lokami. Mírná péče o své vzezření není marností. Leč dosti již těch poučení, nechci, abys mne posléz nudným musila nazvati." A zase nářek na nezměněné „položení". Všelijaké naděje rozpadaly se v niveč neb ukazovaly se nevýhodně.

K tomu docházely i jiné postrašující zprávy.

„Dne 4. listopadu 1840.

Musím s tebou sděliti, že již půldruhého téhodne jsem chorobou stížena, trpím silným kašlem, již druhý den ležím v lůžku. Pravíš mi, drahý Vladislave, že se trápíš vzhledem k našemu položení. Prosím Tě, netrap se, neboť již jsem seznala, že jest velmi záhubno soužiti se. Prosím Tě, nehryzi se, neboť záležitosti tyto nejsou v naší moci. Teprv kdyby v naší moci byly a my bychom úmysly své uskutečňovati nemohli — tehdy náleželo by soužiti se. Zůstavme to vůli Boží! Hodláš zažádati o přesazení do Stanislavova? Neučiní Ti to do budoucnosti hůře? Jestli že to nevýhodno pro Tebe v jakémkoli smyslu, prosím Tě pro vše na světě, nepodnikej toho, neboť vím, že mně k vůli chceš to učiniti, ale já nechtěla bych, abys pro mne jakou oběť postupoval. Připomenula jsem sobě, co jsi pravil: že bysi v Stanislavově neměl tolik literárních pramenů, a to jest Ti potřebné nade vše. Protož i z té příčiny jediné — lépe Ti býti ve Lvově . . .

Zároveň posýlám Ti několik písní. Honorata."

K tomu následuje odpověď obratem:

„Můj drahý anděli! Pokud vím, že připoutána Jsi k lůžku, nebudu míti nejmenšího klidu. Muka, která Jsi mi-

nulého roku trpěla pro mou churavost, nyní navštěvuji mne. Jsi churava a spisuješ pro mne písničky! Ačkoli mne velice potěšily, dej nyní pokoj, neboť vidím, že se namáháš, abys se nezdála tak churavou. Vladislav."

Na štěstí brzy spadl Vladislavovi „kámen se srdce", neboť nejmilejší Honorka brzy jej upokojila zprávou, že opět se pozdravila. K tomu hned dodává:

„Nyní mám mnoho krásných knížek ke čtení, přivezla jsem si je od Waligorského: Vzpomínky Polesí, Volyně a Litvy od Kraszewského, Pamětníky k době panování Augusta II. a Stanislava Augusta a Starožitnosti Haličské od Żegoty Pauli . . . Mickiewicz je nejlepší . . ." Zajímavé to svědectví, *jakou* lekturou se sotva patnáctiletá Honorata zabavovala.

Zatím již každým dnem vážněji a určitěji pomýšleli na sňatek, s nímž bylo spojeno ovšem mnoho starostí. Také v rodině Honoratině nebyl asi naprostý souhlas.

„Dne 18. března 1841.

Došla mne právě odpověď od otce na mou prosbu o blahoslavenství. K Tvému vlastnímu uspokojení sděluji Ti, co sám píše: „Co se týče záležitosti Tvého srdce, nepřekvapila mne ona nikterak, neboť měl jsem již jakousi předtuchu, že nevypravuješ se bez příčiny s tak veselou myslí a radostí na úřední cesty. Tedy s Pánem Bohem, nic nemám proti Tvému předsevzetí, jediné to se mně zdá, že Tvůj dosavadní důchod snad nevystačí, abys klidně a bez nesnází mohl tráviti příští svůj život v manželské lásce a shodě; neboť nevíš, jak to trpké jest, býti omezen na nepatrný důchod a nemíti v záloze prostředků pro nenadálé potřeby. Také sliby příbuzných jsou často klamné, a neprozřetelné jest, na ně se spolehati. Nepochybuji nikterak, že Tvoje volba šťastným Tě učiní, což Ti z celého srdce přeji, abys se dožil se svou manželkou nejšťastnějších dní a aby Ti Prozřetelnost Boží hojného udělila požehnání. Také Ti přeji, abys se svou vyvolenou Honoratou tak byl spokojen a šťasten, jako já jsem byl s Tvojí milou nebožkou matkou po celých téměř 30 let — ačkoli nám závistivý los mnoho hořkých dní dal dočkati, jichžto jsme my však spolu trpělivě snášeli. Vladislav."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

— V Rudolfinu otevřena výstava obrazův Antonína Chittussiho. Pozůstalé jeho práce neprodané, jakož i mnohé z těch, které nalézají se již v majetku soukromém, podávají tu aspoň částečný přehled plodné činnosti českého malíře, krajináře-poety. Jest to jenom část jeho děl; velké množství zůstalo jich ve Francii a přešlo také do rukou amerických. Chittussi pracoval za svého poměrně krátkého života úžasně mnoho. Do pravého uměleckého proudu dostal se teprve svým pobytem v Paříži, který, dnes již možno to říci, když sbírají se detaily ze života umělcova, na začátku učinili mu možným Dr. Vojtěch Frič a jeho choť vydatnou podporou, za kterou arciť Chittussi, jako každému sterонásobně se odvděčil svými uměleckými díly. Počínaje tou dobou nezmařil snad Chittussi chvilky vyměřených mu let. Vrátil se do vlasti jako člověk hotový a s veškerým zápalem a energií začal plnit úkol svého života: zobrazení krajiny české. Podařilo se mu to, jako nikomu před tím a jako nepodaří se tak brzo někomu po něm. Dnes teprv po jeho smrti začíná se činnost jeho oceňovati hlouběji. Za několik let budou jeho díla co nejhledanějšími. Jest žádoucno, aby se jich co nejvíce možná v Čechách zachovalo; každý koupený obraz ponese své úroky sám sebou. Jest jisto, že kdyby kdo dnes celou rudolfinskou kollekci zakoupil, během málo roků bude míti v rukách poklad čtyřnásobné ceny. Pořádání výstavy obstaralo několik přátel zesnulého, mezi nimiž s horlivostí a oddaností vskutku dojemnou, jak „Národní Listy" píšou, věnovali se úkolu tomu malíři Sochor, Oliva, přítel zesnulého žurnalista pan Bretter. Kéž také bohatá naše veřejnost uznala tentokráte, čím povinna jest velkému umělci a českému umění!

— **Ceny České akademie.** IV. třída České akademie pro vědy, slovesnost a umění usnesla se na tom, aby vypsány byly v úhrnné částce 2000 zl. ceny na práce z oboru básnictví, krásné prósy a překladů vynikajících básnických děl, které se podají České akademii buď v tiskopise neb rukopisu k tisku připraveném, ať již s plným jménem či anonymně či s pseudonymem za dobu od potvrzení České akademie t. j. 23 ledna 1890 do 23. ledna 1892. Lhůta konkurenční ku podání prací končí tedy dne 23. ledna 1892.

— Společnost „Poudělní Jour fixe" vypisuje cenu *100 zlatých* na skladbu nejlepšího velkého sboru mužského, rázu buď vlasteneckého neb společenského, ve slohu starších známých sborů jako „Utonulá", „Vlasti", „Svoji k svému", „Cikáni", „Vše jen ku chvále" a pod.

Lhůta, do které sbory podati se mají, ustanovuje se do 1. dubna 1892. Skladby buďtež zaslány panu Vojtovi Náprstkovi v Praze. Poctěný sbor zůstane vlastnictvím skladatelovým, společnost však vyhražuje si provozovací právo pro jeden zpěvácký spolek od ní určený. Ostatní skladby dle motta vrátí se skladatelům. Jména soudců oznámí se veřejně před uplynutím ustanovené lhůty.

Trochu více veselosti. — „Kdyby se ti dobří lidé, kteří kážou ctnost, jen tak tuze nekabonili, jak o mnoho více lidí získali by své dobré věci," vzdychnul si prostý anglický filosof, a my bychom dnes u nás v Čechách mohli si tak vzdychnout dvakráte. Nenapadlo to nikomu, kdo koncem roku dával vázat své časopisy a pořádal svou belletristickou knihovnu, kolikrát čta ty věci šel za ten rok na pohřeb, co krve viděl prolité, co viděl nekonečných muk duševních i tělesných co bídy a pláče mu zaznívalo v sluch? — Je pravda, že velké literatury, jako francouzská, německá a ruská jdou tímtéž směrem, ale u nás v Čechách jest zasmání ještě snad vzácnějším, než na ruské stepi. Ve Francii vyvážen jest pochmurný život v literatuře elegantním vtipem, causerií, třeba rozpustilou novelletkou, Němci, kdyby nic, mají své Fliegende Blätter, Rusové mají neb měli svou satiru — jen u Angličanů jde vše rovnoprávným krokem.

*

jen tam nalézá po literárním pepři nedychtící čtenář ve svých listech, co hledá: vážnou povídku, trochu těch slzí — a humoru, až se hory zelenají. U nás jako by nám ležela můra na prsou. Nebudu uváděti příkladův, kdo čte a nevzpomněl si na to, vzpomeň si teď a počítej, kolik četl během roku českých povídek, při nichž nebylo mu teskno. Je to ve vzduchu. Poměry naše jsou tak neutěšeny, že derou se každému do péra. Život vůbec jest těžký boj a u nás těžší dvojnásob. Ký div, že vidíme jen chmurné jeho stránky. Nejhůře jest, že tento pochmurný proud dere se také do naší literatury pro mládež. Upozorňuji rodiče, aby si trochu povšimli knížek, jež si děti jejich nosí domů ze školních knihoven. To je přímo strašlivá strava, která se tu našim dětem podává. Jest to krvavá literatura v malém. V jedné čteš popravu, líčenou s rafinovaností kriminálního románu, v druhé vraždu a zločin — pohřby a nemoci ani nepočítám; jsou na každé druhé stránce. Jsou tomu asi tři léta, co revidovaly se školní knihovny tříd obecných a měšťanských. Kde mluveno o lásce, všechno bez milosti vymítěno jakožto mravopočestnost ohrožující, kde protrysklo na povrch žárnější české vlastenectví — pryč s tou knihou, ale vraždy a popravy a podobná mravní nákaza se v těch knihách trpí. Nikdo se vlastně řádně o to nestará, co děti čtou. Že čtení jest půl vychování a dobré čtení jest základem povahy, to vědí jenom ti blázniví Angličané, kteří mají své školy tak bídné, že v nich denně 6—7 hodin ve školních lavicích děti nemoří, za to ale zakládají jim bibliotéky, z nichž dítě čerpá pro svůj budoucí život téměř vše — a především pro svá léta jako modré nebe jasnou mysl! — Ale také v literatuře vůbec bylo by žádoucno, aby zavládl u nás vzduch trochu jasnější. V produkci původní to půjde z těžka. Neblahé poměry národní i společenské doléhají v první řadě na sensitivní mysl spisovatelovu a musí se obraziti v jeho dílech. Ale nemáme-li ze svého, překládejme. České čtenářstvo bude tomu zajisté vděčno.

— Také v Německu ozývají se žalostné hlasy nad smutným postavením, které zaujímá na společenském žebříku spisovatel, zejména pak belletrista. Jest prý to osoba, jejíž hlas slyšeti všude, jako hlas cvrčkův, jejž si rádi někdy poslechneme, ale když takový cvrček skutečně na boží světlo vyleze, chráníme se ho jako každého jiného brouka, jakkoli to opravdový brouk není. Na to odpovídá se jinde, že celá belletrie a umění vůbec jsou pouhý luxus, a společnost že má k umělcům právě tak málo závazků jako nádherně oděná dáma ke své švadleně. Stane-li se náhodou, že švadlena ze své práce zbohatne, pak ji arciť společnost přijme. Spisovatel, jenž svým pérem nebo vůbec jiným nahodilým postavením dobyl si samostatnosti, že nemusí si naříkati na nedostatek šetrnosti ku své osobě. Slovem, že je chyba, když spisovatelé pouze na základě toho, že psáti umějí, žádají od společnosti, aby se k nim chovala šetrněji, než ke každému jinému dělníku. Prostý dělník koná svou práci; když ho neživí, není tím vinna společnost; když učiní jej zámožným, přijde šetrnost se strany jiných sama sebou. Ale prostý dělník nestůně slavomamem, kterým většina spisovatelů, zvláště básníků stůně. Hlavní věcí že jest, aby se spisovatelé zhostili toho slavomamu a pokládali se za tak prosté dělníky ve společenském organismu jako jsou jimi truhláři, zámečníci, ševci, a jako tito buď smířili se se svým osudem, neb svého zaměstnání prostě nechali. Konstatujíce pouze tento německý hlas, vzpomínáme si, že není originalním. Řeklť zde v Čechách před nějakým časem jistý vysoce postavený pán, u něhož zaklepáno s otázkou, zdali by snad po způsobu norském a islandském nemohl sněm povoliti roční službu v pravdě vynikajícím spisovatelům: „Ještě to! Proč pak toho ti pánové nenechají, když jim to nevynáší?“ — Tenkrát budil tento výrok v kruzích spisovatelských dosti hořkosti, ale konečně, proč nevylousknout si jádro i ze sebe tvrdšího ořechu? Dánsko, Švédsko, Norsko ba Island soudí jinak, ale to je barbarský Sever. U nás ví spisovatel, že jest odkázán pouze sám na sebe, i ať si tedy zvláště mladší generace svůj život podle toho zařídí a nečeká od společnosti praničeho. Že by se povolání spisovatelské nedalo sloučit s každým jiným, které živí, jest omyl. Opravdový talent neudusí ani kancelář, ani dílna. Být z péra živ, jest u nás prostě nemožno. Ani nejplodnější spisovatel neudrží se nad vodou a u toho, kdož to zkusí, zaklepá dříve nebo později nouze a vysílení. Naše mladé talenty, které plny nadání a nadšení k praporu spisovatelskému se hlásí, měly by míti tuto výstrahu na paměti. Jest to hořké, ale pravda to jest. Spisovatelstvo musí si své společenské postavení vybojovat. Chce-li tak, musí se postaviti za tytéž bašty, za kterými stojí společnost. Jest to bašta tak zvané všední práce, bašta vlastního chleba! Jen ten, kdo od nikoho nic nechce, může imponovati jiným. Talentům bouřlivým zdá se arciť každé takové slovo šosáckým. Také my cítíme velmi dobře, že je to směšno slapu, káže-li mu někdo o náhonech a stružkách, do nichž má se dáti spoutat. Ale dnes to u nás jinak nejde a konečně, kdož ví, nevykonají-li náhony a stružky více práce než velikolepý, volný slap, jenž v bouřlivém běhu sám se roztříští. Kdo k tomu odvahy máš, buď si, — ale ve chvílích trpkosti odbude tě společnost chladně svým: Sám's tomu chtěl! — Až nebudeš, tatáž společnost postaví ti snad pomník, ten však pramálo vydá za tvůj zmařený život.

— Vrchlického „Pelopovy námluvy“ s hudbou Fibichovou budou se dávati na divadle Antverpském v květnu tohoto roku.

— Třetí svazek Sborníku cizojazyčné poesie vydávaný Českou akademií vyjde v nejbližších dnech i obsahuje Byronova „Sardanapala“ překladem prof. Krska.

— Báseň Sv. Čecha „Ve stínu lipy“ vyšla v překladu německém.

Pány čtenáře, kteří mají v úmyslu „Lumíra“ v tomto roce dále odebírati, žádáme, aby nám to laskavě brzo oznámili buď zasláním předplatného, neb korrespondenčním lístkem.

Dále slušně žádáme ty z našich čtenářů, kteří považují list náš za hodný doporučení, aby naň v kruzích svých známých upozornili. Prokážou tím přátelskou službu i vydavatelstvu i dobré věci, které sloužiti měl „Lumír“ vždy poctivou vůli.

Redakce „Lumíra“.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 20. LEDNA 1892 ČÍSLO 3.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

P: c:

Z cyklu „Návštěvy“ od *Fr. Heritesa.*

Znalo ji celé město zajisté, ačkoli z domu sotva častěji vyšla než dvakrát do roka, na velký pátek, před večerem, k božímu hrobu, pak ještě jednou, někdy tak asi v prostřed zimy, rovněž do kostela, na ranní mši svatou; nepochybně rodinný den úmrtní, nebo památní vůbec, zvláště významný v jejím životě.

Byla malá osůbka, sražená. Ruce její tenounké a kostnaté sáhaly až po kolena. Hlavu měla nakloněnou k rameni, které bylo vyšší. Šla, jako když nohy její slábnou za každým krokem a s namáháním jenom unesou břemeno, jakým jest jim i to hubené, drobné tílko mrzačky, podobající se vrabčí kostře.

Takový asi byl obraz její, když těžce a zdlouha vlekla se ulicí, v hedvábných černých šatech, na hlavě klobouk, jaký nosily před čtyřiceti nebo více lety mladé dámy z lepších domů, přes oči až pod žlutavé bezkrevné rty, chvějící se stále jako strachem nebo lítostí, spuštěný závoj, který hustou mříží svou tak zmírnil dojem obličeje, nehezkého, svraštělého, plného pih.

Ale jinou byla doma, v domácnosti. Tu se pohybovala lehce, hbitě, jako křepelka ve své brázdě. Běhala stále z pokoje do pokoje, po schodech sem tam, dolů nahoru. Nikde nechyběla, kde bylo potřebí pomoci v čemkoli, kde prospěti mohla i dost málo jen svou přítomností. Všade bylo jí plno, v celém domě. V krátkých katunových šatečkách, vybledlých k nepoznání barvy, ale čistě vždy vypraných a vyžehlených, zástěrku uvázanou kolem křivých boků a sešpendlenou nahoře, na prázdných ňadrech, tu, ve své činnosti, vypadala jako svižné, čiperné, zdravé děvčátko a pranic nevadily ani její šedivé vlasy, ani ta nehezká tvář vrásčitá a pihovatá.

Takto ovšem slečnu Lóry málokdo viděl, vyjma lidi domácí; neboť ona dovedla podivuhodně zmizeti, jako když do země se propadne, tušila li neznámé oko, byť z daleka, na sebe upřené a příchod kohokoli do domu zahnal ji okamžitě do její komůrky, kde zůstala, až rušitel zase odešel.

V této své komůrce sedala také celé večery, zejména dlouhé zimní večery, při tenké lojové svíčce, nebo i pouze při kahánku, aby světlo mnoho nestálo, až pozdě do noci, když všickni ostatní v domě již dávno spali. Se zimničným spěchem pletla a háčkovala punčochy, kabátky, čepečky, jimiž zásobovala celou rodinu, a jichž čím dále, tím větší jevila se spotřeba; neboť bratr, u kterého slečna Lóry ode dávna žila, měl mnoho dětí a když i starší již odrostly, stále k němu ještě v určitých přestávkách opozděné vrány zalétaly.

Bratr slečny Lóry, pan Lorenc, byl státním úředníkem.

Oženil se hned na počátku své dráhy služební. Věno měl slíbeno, ale žádného nedostal. Spíše ještě se strany ženiny stále se chtělo od něho. Přišel záhy do rozpaků peněžních a od té doby nevycházel z nesnází, z tísně ustavičné. Průběh to událostí životních příliš známý.

Jednou, ve zlé chvíli, kdy nevěděl si rady ani pomoci, kdy myslil, že mu nezbude nežli skočiti do vody, obrátil se k sestře Lóry. Ne, aby něco od ní chtěl, ale aby si postěžoval, komu jinému nemaje na světě, neboť doma spíše zakrýval a zakrývati musil svoje stesky.

Nepsal jí už dávno, své sestře, s kterou v dětských letech měli se tolik rádi. Byla zůstala v společném jich rodišti i po smrti matčině, sama, opuštěná. Z toho malinkého kapitálu, který zdědila, nemohla býti živa, i musila pomáhati si šitím pro lidi, aby, nuzně dosti, život uhájila.

A nyní poslala bratrovi celé svoje jmění — —

Mnoho toho nebylo, pouze několik set, ale zbavila se tím přece vší opory i pro přítomnost a hlavně pro budoucnost, pro své stáří. Prosila jen bratra, aby jednou, až nebude schopna práce, ji neopouštěl — zatím že nějak už ve světě se protluče.

Bratr byl dojat láskou sestřinou hluboce; byla tak nezištná, tak velká. Psal hned pro ni, zval ji k sobě. Že nenechá ji déle mezi cizími lidmi. Může býti u něho. Dochová ji u sebe, do smrti.

Lóry zdráhala se nějakou dobu pozvání přijati. Ale pak přijala. Zastesklo se jí aspoň po koutečku v rodině blízké, když neměla život rodinný svůj vlastní.

Přistěhovala se k Lorencovým, a od té doby u nich zůstala.

Paní Lorencová od začátku neměla k ní mnoho příchylnosti. Činem švakrové byla ovšem sama také dojata, ale to pominulo časem, a dosti záhy.

Mezi švakrovými během let došlo i k výstupům, které končily křikem a výčitkami s jedné a slzami a štkáním s druhé strany. Celý majetek staré panny byl složen do kufru, a ona odhodlána odejíti na vždy, bez rozloučení. Pan Lorenc měl co dělat, aby všecko zas uchlácholil, upokojil.

V celku však podobné roztržky byly dosti neobyčejny, poněvadž Lóry úzkostlivě vyhýbala se všemu, co by zavdati k nim mohlo příčinu, ustupovala vždy a ve všem raději stranou, snášela všecky nepříjemnosti svého postavení trpělivě a oddaně. Bylo jako by šťastna byla obětmi, které dovoleno jí přinášeti.

Činnost Lořina v domácnosti bratrově opravdu sáhala až k hranicím obětování se. Nikdy nemyslila, ani nepamatovala na sebe, vždycky jen bratra a rodinu jeho měla na mysli. Starala se o všecko, co sloužilo jim k dobrému, pro ně pracovala do únavy, s radostí a vesele. Neměla žádného prospěchu z toho všeho a také žádného nehledala. Spokojila se tím, že dopřáli jí v domě koutek, kam by své unavené tělo na několik hodin k spánku položila a talíř u stolu, že pro ni byl prostřen pro těch několik soust, které k výživě potřebovala. Jiných nečinila nároků. každou odměnu odmítala a nikdy nepřijala od bratra několik zlatých, které jí, někdy tak po prvním, aby žena neviděla, potají pokusil se podstrčiti. Byla dojata k slzám, ale vrátila mu jeho dar, který opravdu mohl sám vždy potřebovati. Odešel-li a nebylo příležitosti nebo času k odmítnutí, nalezl svůj kuvert s penězi ráno v kapse kabátu. Lóry ani tu skrovnou částku nepotřebovala pro sebe, která čas od času plynula do její tobolky za ruční práci nějakou, kterou vyrobila a pod rukou v městě prodala. Sloužila jí k tomu, aby dětem bratrovým někdy koupila maličkost nějakou, hračku, nebo mlsnotu, nebo drobný kus oděvu, potřebný právě, k svátku nebo sv. Mikuláši.

Poměry páně Lorencovy byly a zůstaly vždy málo utěšené. Nesnáze, z kterých vytrhla jej kdysi Lóry svými několika sty, byly odstraněny pouze na čas, krátký dosti, a znova dostavily se, byly vystřídány jinými, horšími snad ještě. Upadal z rozpaků do rozpaků, stále dluhy byl pronásledován, žalobami, vytloukal klín klínem celou řadu let, a bylo hůře rok od roku, čím více dětí přibývalo, ony rostly, a tím potřeby domácnosti se množily. byly větší den ode dne.

V dobách těch pozdějších Lóry nebyla by už bratra opustila, ani kdyby byla vyháněna. Všecky ústrky, jimiž švakrová i děti ji zahrnovaly, nic se jí nedotýkaly. ani na okamžik nezviklaly ji v její lásce a oddanosti. Snad že někdy zaplakala si v úkrytu své komůrky, aby nikdo neviděl, ale jinak tvářila se vždy, jako by ani v nejmenším nermoutilo jí, že všecka její práce a píle se žádným uznáním se nepotkává.

A tomu bylo tak skutečně. Na slečnu Lóry u Lorenců pohlíženo jedině jako na obtíž. Vděčnost, kterou jí jsou zavázáni, zapomínala se rychle a dávno se zapomněla. Platila v domě jen za jakési nutné zlo, jež nemožno odstraniti, jehož nelze zbaviti se, kteréž nutno zkrátka trpěti.

A doma i mimo stěny domu sloužila jen za posměch . . .

Tu jednoho dne s věže kostelní ozval se klinkot umíráčku.

Děti jdoucí právě ze školy houfně hrnuly se do kostela i rozbíhaly se pak po městě s novinou: Zvonili slečně Lóry!

V té zvěsti nebylo žádného smutku, spíše jaksi zábavy pro město. Mládež zejména neodložila humor, s kterým provázela každý krok slečny Lóry, ani v hodině její smrti, a jevila-li se kde nějaká lítost, byla to nanejvýš lítost stejná s onou nad odchodem Kašpárka s jeviště. Nikdo necítil živější účastenství se smrtí nebožky.

Ale když třetího dne k desáté hodině dopolední zahlaholily zvony, dlouhé řady pánů i dam vlekly se k domu, v jehož průjezdě stála rakev připravená již na márách, aby vyzdvižena byla odtud a odnesena na hřbitov.

Všickni z přibylých s tváří vážnou brali se kolem rakve naboru, aby rodině pozůstalé vyslovili, kterak cítí s ní její zármutek.

Byla to lež, falešná hra. Necítil žádný nic, docela nic. Co bylo vlastně všem po slečně Lóry? Ale byla sestrou pana Lorence, který měl postavení své společenské, který náležel v městě k občanům nejpřednějším, nejvíce vynikajícím

Oznámení o smrti Lóry Lorencové v černém rámci, s podpisy bratra, švakrové, synovců a neteří, rozesláno hojně i poštou, různým a četným známým.

Ty zpráva, kterou obdrželi, docela nic už nezajímala. „Ah, Lóry Lorencová!“ řekl každý, když byl přečetl lístek úmrtní, Ani nebožku snad neznal, nikdy ji neviděl a když se i upamatoval, že s ni někde setkal se v životě — záleželo na ní tak málo! Byla tak nepatrnou, nehodnou pozornosti, beze všeho významu . . . „Lóry Lorencová!“ opakoval nedbale, lhostejně, jako by chtěl doložit: „Nuže — jaká škoda!“ A šel dále po svých. „Co mně je vlastně po tom?“ pomyslil si v duchu, zastrkuje zvěst smuteční klidně do kapsy. „Proč mně to ten člověk vlastně oznamuje?“ vyslovil, snad i skorem vyčitavě.

Doma, ženě, ani se o příhodě nepochybně nezmínil, zapomněl úplně než došel domů, věc nestála za to. aby si ji pamatoval tu chvíli. Našla list s černou obrubou snad teprve asi za měsíc v mužově kabátu, když posýlala jej ke krejčímu. aby přišil nové knoflíky a límec odřený znova olemoval.

Ale v kanceláři, nebo ve škole, nebo v comptoiru či v krámu, rozpomenul se na svou povinnost a také on, k tomu jménem svým i rodiny učinil svou návštěvu pour condoler. Ne osobní ovšem, pouze poštou, nebo prostřednictvím telegramu. zejména vzpomněl-li si trochu pozdě, když psaní bylo by v čas již nedošlo.

A tak těch návštěv sešlo se co nejhojněji u Lorenců, osobních, v dopisech oplývajících slovy hledanými i stručných telegramech, i na pouhých visitkách s připsaným p: c: — — Stejně necítěných . . .

I věnců přibylo několik. Od kolegy, který byl panu Lorencovi něčím povinován a použil příležitosti, aby se jaksi odvděčil. Od nápadníka jeho druhorozené, který způsob ten měl za vhodný obzvláště, aby rodině zalichotil se a jí se přiblížil. Od tety jakési vzdálené, která neměla v celku žádné příčiny k zvláštní nějaké pozornosti, ale umřel jí náhodou právě domácí a z pohřbu jeho přineseno zpět plno těch šustících papírových květin i s pentlemi — pozůstalá vdova ukládajíc ty nemilé krámy na půdu, byla ráda, že aspoň jednoho se zbavuje a ochotně darovala jej nájemnici.

Lorenců přijali dary ty zcela správně jako něco, co vlastně jim náleží, ale že nemohli věnce podržeti pro sebe, okrášlili jimi rakev stojící v domě, v průjezdu.

Těšily je velmi a těšily je neméně i všechny projevy soustrastné, písemné i osobní, protože dokazo-

valy význam jejich společenský a v náležité světlo jej uváděly.

Ty četné dopisy a telegramy i visitky rozložili chlubně po stole, aby bylo viděti, jak mnoho jich došlo a od jakých vynikajících osobností.

Návštěvy osobní paní Lorencová vedla do salonu a nabízela sedadlo s tváří staženou v rysy pohnutí a zármutku... Mluvila s hostmi o smrti, která rodinu stihla. „Budu nebožku v domácnosti často asi pohřešovati!“ říkala každému.

Sama to opravdu nemyslila, ačkoli to bylo pravda, jedině pravda ze všech slov, kterými odpovídala na všechna ta slova nepravdivá, která k ní mluvena.

I děti, velké i malé, tu stály v hlubokém smutku zevnějším, ale ani s nejmenším v srdci; zaplakaly si snad také, aspoň když průvod na pochod dal se ke hřbitovu, ale jen proto snad, že jest to vůbec ve zvyku plakati o pohřbu. Konečně jsou ty zpěvy pohřební opravdu tak dojimavé, tak nějak pronikající.

Ani pan Lorenc, bratr nebožky, v celku mnoho necítil. Vždyť s nebožkou sotva několik slov jednou za čas promluvil, jinak málo se s ní stýkal důvěrněji — věru, že jí nepohřešuje vlastně ani v nejmenším. Nutil se pořád, aby myšlénky jeho se nerozptylovaly, aby pohromadě je udržel — utíkaly mu pořád; nemohl si pomoci, ale napadalo mu stále: „v tu dobu bývám ve vinárně.“

Nedovedl, ačkoli opravdově se o to snažil, když stál nad rakví, ani určitě si představiti rysy té, jež nalézala se pod jejím víkem; tak málo si jí všímal, dokud žila.

Měl vědomí, že jest bratr, vlastní bratr, nejbližší a jediný blízký příbuzný — avšak nebyl s to vzbuditi v sobě city opravdu bratrské.

Až teprve — když rakev s tělem slečny Lóry byla spuštěna do země a jemu bylo sehnouti se, aby tři hrsté hlíny hodil za ní — — tu zaduněly tak ty rány. jako by ta, jíž platily, byla zaúpěla tam dole — — — Zachvěl se... a sevřelo se mu srdce... a slzy vybrkly mu z očí.

Po něm pak žena a synové i dcery zdvihali hroudy a kde kdo cizí házel bláto a kamení do hrobu na rakev... Se všech stran sypaly se na ni jako za živa za tou, která v ni spočívá a více jediné rány necítí...

Píseň.

Velké hvězdy v jeho cesty,
malé pršte na ty moje,
a pak růže, teplé růže —
na oboje.

Vy nás, hvězdy, na věčnosti
spojte v jedné zlaté metě,
a vy růže, teplé růže —
na tom světě.

R. Jesenská.

Dřínův Józa.

(Paní Karolině Světlé.)

Kresba z podhoří. Napsal *Karel V. Rais.*

Kraj byl pod sněhem, jenž se při studeném světle odpoledního slunce leskl jako perleť. Na širé, holé pláni byla jediná hladina, plná drobných jisker a třpytných hrotů, jejichž světlo bylo ostré, až řezavé.

Slunce stálo nad lesem, a jak z něho sršely krátké, přirudlé paprsky, zdálo se, že se chvěje.

Jednu vesničku bylo viděti v dolíku, druhou na vzdálenější pláni, ale obě byly zachumeleny, jako bez života, ani bílý kouř nekroužil ze skrčených, cihlových komínů.

V levo nad smrkovým lesem, jehož vrcholy byly plny závějí nejdivnějších tvarů a dolejší snětě pod tíhou kusů sněhu laločnatých, všelijak vykrajovaných i řasnatých skloněny, vypínalo se témě holého, třpytně bílého Zvičina.

Józa Dřínů vjížděl právě s trakařem svým do lesa. Kolečko po udupané, lesklé a hrbolovité pěšině jednotvárně vrzalo a při každém otočení zapísklo jako na flautu. Józa maje šandu za krkem a pod levým ramenem, šel zvolna, krok co krok.

Byl už přes šedesát; hlavu měl bílou, ale vymrzlé tváře byly červené jako krocaní laloky. Měl krátký burnusek hodně rezavý, kolem krku starou šálu dvakráte zatočenou, nohavice v nízkých holínkách; na hlavě seděla mu hnědá, kožišinová mrazovka, štítkem silně k uchu zatočená.

Na trakaři měl režný pytel asi do poloviny naplněný a hromadu uzlíků bílých, modrých, žlutých, plátěných i bavlněných.

Kde cestou ležely kousky suchých, spadlých snětí, Józa se zastavil, šandu dal s ramen, proutky sebral a pokládal je na vrch uzlíků; byla-li nedaleko šiška, ohnul se pro ni také a strčil ji do hluboké kapsy, jež víc a více bachratěla a odstávala od těla.

Když vyjel z vysokého lesa a loudal se vedle jedlové paseky, ještě jednou zastavil, uřízl hrstku pěkných konců o rozložených širokých snítkách, sklepal sníh a celé to chvoštiště položil na vrch suchého roští, takže ten starý trakař dostal zelenou ozdobu jako čepici nebo věnec.

S táhlého návrší, na němž pod pasekou stál nakřivený dřevěný kříž s plechovým Kristem, sjížděl ke vsi, která se na dobrou půlhodinu cesty táhne podél potoka, lemovaného olšemi a topoly.

Slunce bylo za lesem, a celý západ jediné zlatočervené moře. Sníh po vrcholech stromů zrůžověl a lesklá hladina po pláních a stráních měla červenavý nádech.

*

Když Józa Dřínů vjel na náves vesnice Lánů, každou chvilku se zastavoval. Ze skrčených baráčků a chalup, obložených smrčím a slamou, že šestitabulková okna jenjen vyhlédala, vybíhaly ženské v košilích a modračkách nebo v kanafaskách, obuté do střevíců, pantoflí i bosé, a Józa odevzdával své komise: uzlíčky, hlávky zelí, růžence cibule a celer, kornouty kávy, cukru, koření, kvasnic a škrobu, kteréžto zboží tahal z pytle nebo z hlubokých svých kapes.

Do stavení, v jehož zadní světničce zůstávala chromá švadlena Filomena, vešel sám. Vedle schodů na půdu, přes dvéře do sklepa a kolem ohniště pod komínem vešel do šeré, nízké jizby, ve které Filomena před oknem řemeslovala.

„Dej pánbůh dobrej večír!“ povídal chrchlavým hlasem. „Tak, Filomenko, tuhle si zas nesu na dvě — vánoce máme za zády.“ A rozbaliv malý, modrý uzlík, podával jí složené plátno.

Shrbená, ustaraná švadlena, tváří již notně svraštělých, ale velkých svítících očí a vlasů hustých, černých, kovově lesklých, na půl těla se k němu obrátila a usmála se.

„Vyť jste jako hodiny — inu, učiněná počta.“

„Nesu to všecko, Filomenko, jako jiná léta, a tuze mne neodkládejte!“ povídal dobrácky a hrábnuv do kapsy, sázel na stolek řádky krejcarů.

„Tak, tuhle máme šest na nitě, čtyry na knoflíky a to ostatní od práce.“

„Vy vždycky děláte, jako bych se bála, že mi utečete,“ smála se švadlena; „ale dám si záležet, vezmete beztoho jednu na tu svatbu, ať teda děláte pána!“

Pohleděv na ni stranou, zamračil se.

„Nono, jen se nemračte, Manča udělá štěstí, a jestli jí to kdo na světě přeje, jsem to já.“

„I co pak to víme —“ bručel přešlapuje.

„Je to sic Němec, ale povídá každý samou chválu, a ke mně přec přijde lidí hromada. Ale pane, byla s tím mela, dřív taky trochu pokukoval na tu Tondu Hovorkovu a ta byla jako splašená. Potom najednou dost! chytil se naší a teď na jinou nepohledí. Ta Hovorkova za ním lítala, nadbíhala mu, ale nic platno, už se s Mančou mají — inu, jak slyším, stojí za to, aby se ho držela. Jen aby jim dal pánbůh štěstí!“

„I lidé nadělají řečí jako jaro vody,“ přitáhnuv čepici, řekl drsně. „Tak jenom nezapomeňte a dej pánbůh dobrou noc!“

Dvéře, tlustě vycpané a plátnem obložené, zavrzly a petlice klapla, až přehlušila Filomenčino „dobrou noc!“

Švadlena sklonila se opět k praskavému, naškrobenému kartounu a drobných stehů přibývalo.

Józa došed ke svému trakaři, zastavil se, a přes osněžené střechy protějších baráků, zadíval se na západ, jehož obloha byla jako tuze napjaté růžové hedvábí, v němž jednotlivé niti ještě svítily zlatem.

Hřebeny strech měly ještě ten rubínový nádech, ale ostatní sněhové bělo bylo již nadobro bez lesku.

Po chvilce pomalu obléknul šandu a zdlouhavěji než jindy jel dále. —

Józa Dřínů byl obecní posýlák a říkali mu také „počta Dřín“.

Již nějakých čtyřicet roků kromě neděl i svátků den co den jezdil do okresního města P. a vyřídil, čeho si kdo přál: přiveze za krejcar fenyklu, ale také sta peněz dovedl obstarati. U kupců, v hospodách, na úřadech, ve škole i na faře míval své komise a všecky prováděl vzorně.

Ouhlířský krejčí Sejkora povídal mu kolikrát: „Člověče, ty máš paměť jako advokát, ale ten pamatuje jenom, kde kdo je mu dlužen, ale co ty všecko nosíš v hlavě, to je hrůza. Já tuhle jdu nakupovat příprav, stavím se leda na drobeček, a když přijdu domů, flák ho, knoflíky jsem zapomněl a zejtra abych letěl zas! Inu člověk by letěl, ale žena rámusí. Stovku bych dal, kdybych ji měl, abych mohl jezdit jako ty — to by byla rozkoš!“

Józa se leda usmál, ale neřekl tak ani tak.

Když jednou na berní úřad přivezl kvitance ze škol celé kolatury, povídal mu pan berní: „Milý Dříne, mládenci musej' počkat, máme prázdno.“

Dřín ani sebou nepohnul, ale svýma klidnýma, modrýma očima zahleděl se na úředníka. Potom se mu pravá tvář stáhla do vrásek, oko se přimhouřilo a začínal červenati.

Páni se naň chvilku dívali — a najednou dali se do smíchu.

„Prosím vás, proč se tak díváte?“ ptal se ho pan berní.

„Slavný císařský královský ouřade, tady jsou kvitance. Na světě musí být pořádek — za práci plat! Byla by to nepravost — přece nepovedeme exekuci?“ odpověděl rázně a určitě.

„Ale vždyť vám povídám, že máme prázdno?“

„Bez peněz domů nemůžu, nemám to srdce!“ Při tom pořád klidně, ale upjatě hleděl na berního.

Páni se dali do hlasitého smíchu, ale pak berní povídal:

„Inu, jaká pomoc, pane kontrolór, Dřínovi musej' peníze sehnat!“

Dřínovo pravé oko rychle zamrkalo.

Když peníze dostal, shrábnul je, ukryl v tobolce, již provázkem kolem dokola několikráte svázanou nosil za ňadry, a řekl krátce: „Tak poníženě děkuju, pánbůh rač opatrovat!“

Shrben, usmívaje se, vyšel; ale kráčeje dlouhou síní, pobručíval: „To by zas byla nepravost —“

Před posvícením, před poutí, nebo před svátky míval trakař jako barikádu, ale leckdy bylo na něm skoro prázdno; proto však doma nezůstal, ale v zimě v létě vyjížděl se starým svým trakařem, který potřeboval správky leda za kolik roků.

Mnoho nevydělal; někdy místo peněz dostal hrnek mléka, čtvrtci brambor, ošatku jablek, trochu sliv, notný skrojek chleba, rohlík, balíček cikorky, lot kávy nebo asi čtyry loty cukru.

Zdráv byl pořád jako rys a nezanaříkal. Ani když mu na podzim umřela žena, s níž byl přes třicet roků, nelamentoval, nelomil rukama a nekřičel přes celou vesnici, jenom slzy koulely se mu ve hlubinách vrásek. —

Józa Dřínů dojev ke svému baráčku, který skrčen stál na vršku blíže filiálního kostela a hřbitova, dovezl trakař do stodůlky, vzal, co na něm zbylo a loudal se dovnitř.

Po hrbolovité, hliněné síni vešel do přítmělé světničky.

Starou podruhyni Březinku, jež u kamen podřimovala, až se ohýbala, pozdravil kývnutím. Roští hodiv do

koutka u kamen, vyprazdňoval hlubokou, šiškami naplněnou kapsu.

Pošoupnuv čepici do týla, sedl k trnožovitému stolu.

Štěrbinami na plotně šlehala rudá zář, po stěnách nízké, trámcové jizby tvořila červenavé blesky a dolejší tabulky okének, pokryté ledovými, třpytnými květy, barvila zlatově.

Březinka byla dlouhá, přihnutá stařena; na hlavě měla vlněný šátek „na kretku", na těle tlustý špenzr a plandavou sukni.

Ze sousední vesnice Hřídelce brala malý výminek, v létě lidem pomohla v poli, v zimě při dračkách a živila se tak všelijak. Po smrti panímámy Dřinky měla na starosti celý barák a při starostech o ten kousek jídla tuze se jí ulehčilo. Měla jedinou dceru Krystynu, která od svého šestnáctého roku byla ve Vídni na službě, z níž se vdala a měla už tři děti. —

Probravši se Józovým příchodem ze dřímoty, hodila do kamen trochu šišek, kobrcala chvilku kolem plotny a podala Józovi hrnek teplého kysela.

Dřin hrábnuv do stolu, vyndal plechovou, zprohýbanou lžíci a lově kusy brambor, jedl s chutí — jen se mu koutky leskly.

Světničkou šířila se smolná, silná vůně hořících, praskajících šišek.

„Zas to tam praží, ne?" hlubokým, skoro mužsky drsným hlasem ptala se Březinka opět sedajíc před troubu.

„Praží."

„A chystá se to, západ je jako zrcadlo."

Když lžíce na dně hrnku dozvonila, Józa nesl hrnec ke kamnům.

„Tak zas po sobotě — chvála pánu Bohu — už mne to skoro nějak zmáhá," povídal.

„Inu, jsou tu léta, můj nebožtík byl taky pořád jako chrt, až si ho panbíček zavolal!"

Józa vzav hubený pytel i dva uzlíky, mlčky šel z baráčku.

Po utlapané, hladké stezce sběhl s vršku a po vsi roznášel objednané zboží . . .

Už bylo temno, když vyšel od Linhartů a po trámové lávce přes šumící potok kráčel ke hřbitovu.

Nad lesy skláněly se temné clony, jimiž bělal se západ. Z vesnických komínů vystupovaly sloupy kouře dole světlého, výše hustého, šedého, ve výši řídounkého, jemného, chvějícího se.

Voda ve struze tiše kloktala a křupavý, bílý okraj praštěl.

Dřin vešel na hřbitůvek, jenž byl bílý, zapadaný, takže jen rozkácené, osněžené stromy a zkřivené dřevěné i železné křížky vynikaly do temna.

(Pokračování.)

Štěstí milionáře.

Napsal *Méry.*

(Dokončení.)

Nejprve seděli Turnpikovic; bylo jich šestnáct. Otec prodával šály a shromáždil si jmění tak ohromné, jaké bývá pravým neštěstím pro hlupáka. Někdo mu poradil cestu do Italie, a on cestoval již půl třetího roku se svou rodinou, aby unikl tomu balvanu anglické nudy, který se ustavičně valí s kopule sv. Pavla do ulic hlavního města. Pan Turnpike nosil černý kabát z nejjemnější látky, rovněž tmavé kalhoty, hedbávné prolamované punčochy, lakované střevíce a červenou brokátovou vestu se zlatými květy, která oznamovala jeho miliony na míli cesty jako nejlepší hlásná trouba. Mimo to nosil s sebou na krku své ženy padesát tisíc franků ve formě pěkných diamantů, jaké neměl hned tak nikdo, zvláště ne na cestách. Okolo sebe nakupil Turnpike dvanáct dětí; všecky byly plavovlasé, svěží a hezké — ale při tom vyhlížely co možná hloupě. Na ty děti dohlížely dvě služky, jichž mužské tváře zakryty byly černými závoji.

Řada slunečníků dělila od sebe jednotlivé rodiny. Za posledním Turnpikem počínala rodina Dulwichů, čítající dvacet tři osob, mezi nimi devět sluhů premovaných od hlavy k patě. Pan Dulwich vážný tory v Chesteru, opustil svůj starý zámek, protože výbor strany jemu protivné opovážil se nalepiti na rohy proklamace volební třicet stop vysoké. Slovo GO (Jděte a volte atd.) bylo jako učiněný netvor. To skroucené písmeno G připadalo panu Dulwichovi jako tlama velryby. Viděl ji zející při každém kroku. Dostal z toho horečku, ulehl a měl děsné sny. Zdálo se mu, že bydlí v městě, kde místo lidí bydlí samá G, a že vše otvírají a zavírají tlamy, jako by ho chtěli pohltiti. Když některé z nich tlamu úplně zavřelo, bylo z něho O a to s vedlejším G tvořilo zase to hrozné slovo, které bylo s to přivésti našeho pacienta do blázince. Když se pozdravil, nesměl se nikdo před ním pokloniti, aby se nepodobal písmenu G. V tak vážné chorobě radil lékař cestu do Italie, aspoň na tři roky.

Pak následovalo pět nebo šest milionářů, vesměs již na vrcholu nudy; ženy čtly Child-Harolda a zívaly po každé stanici. Stranou stál smutně zástup sluhů; všichni upírali oči v jednu stranu, ale vlastně nedívali se na nic.

Tak ujížděl parník podél břehů smavé Italie a vezl na své palubě celý ten náklad živých elegií obojího pohlaví, které se sešly ze všech končin Anglie, aby třeba za milion koupily si jiskřičku zábavy a veselosti.

Shoffield se posadil na skládací židli, vzal kus dřeva a řezal z něho třísky. Sluhové pohlíželi z dáli na jeho práci. Někdy padl atom prachu na rukáv některého Angličana; hned přiskočili tři sluhové ozbrojení kartáči a čistili rukáv třeba čtvrt hodiny. — Noc zastihla naše cestující při těchto rozmanitých zábavách. Každá rodina se vážně zvedla a ubírala se do své kabiny. Spali zrovna tak tiše, jako bděli.

Když se Shoffield ráno vzbudil, slyšel divné zvuky; čtyřicet Angličanů vyplachovalo si ústa. Společný pokoj byl plný; každý otevřel svůj příruční cestovní vak a dělal svou toilettu. Ačkoliv se loď houpala, Angličané se klidně

holili, ač v klátících se zrcadlech viděli sotva svoje břicha. Dvě hodiny holili si vousy, kterých vlastně neměli, dvě hodiny čistily si nehty, dvě hodiny oblékali kravaty a rukavice. Když takto příjemně strávili celou čtvrt dne, vyšli na palubu. Dámy již pily thé. Jeden z Angličanů otevřel ústa a vypustil z nich slabyku „tea", kterou Angličané „ti" vyslovují a čtyřicaterá ústa opakovala to po něm. Shoffield upustil rukavici, zbledl a div nepadl do mdlob. Všichni byli Angličané! Dostal z toho mořskou nemoc, která jej zbavila té hrozné společnosti skoro na celou cestu.

Po dvaciti hodinách se moře docela utišilo; Shoffield se probral z dřímoty a spatřil nedaleko sebe sklepníka, který mluvil po anglicku se strojníkem. Požádal jej o sklenku madéry. Ten mu hned posloužil a prohodil jako by jen pro sebe:

„Za tři hodiny budeme v Neapoli."

„Ah!" divil se Shoffield.

„Ano, milorde," pravil sklepník nalévaje mu druhou sklenku.

„Je to hezké město?"

„Ano, milorde."

„Také jsem slyšel . . . Ti všichni pánové jsou Angličané, není-li pravda?

„Ano."

„Cestují pro zábavu?"

„Pro zábavu. Jsou to milionáři jako vy, milorde. Lidé šťastní, jak vidíte!"

„Mně se nezdají tak tuze šťastní."

„Na lodi ovšem ne, mají s sebou ženy a děti, a to není právě nic zábavného, ale za to v Neapoli umějí se bavit, že by jim to sv. Januarius mohl záviděti."

„Ten hoch se mi líbí," myslil si Shoffield, „jest vtipný a zdvořilý, pokusím se jej získati do své služby." I požádal za třetí sklenku madéry.

„Moje víno milordovi chutná?"

„Znamenitě . . . Jak se jmenujete?"

„Francouzi říkají mi Jean, Angličané John."

Shoffield slyše jméno „John", zachvěl se, jako by na něho sáhla smrt.

„Milorde, vy jste ještě churav, a přece moře jest klidné . . ."

„To přejde. Odkud jste, Johne?"

„Z Neapole."

„Ah! A jak vám říkají doma?"

„Micali.. Pro sluhu je to jméno trochu dlouhé. Angličané říkají, že čas jsou peníze. Jindy říkali mi: „Dejte mi thé", nyní říkají pouze „Tea", a zítra snad budou říkati pouze T a pozejtří neřeknou více ničeho. Tak šetří časem."

„Já ti budu říkat Micali."

„Zdá se, že milord má času dosti."

„Micali, vstup do mé služby; dám ti ročně šedesát liber a po desíti letech dostaneš pensi."

„Milord nemá sluhy?"

„Nechal jsem služebnictvo v Londýně. Jedu se jen podívat na krásnou Italii."

„Zdá se, že milord jest velkým ctitelem mé vlasti?"

„Ano, Micali, nadšeným ctitelem."

„Přijímám vaše nabídnutí; jak přistaneme v Neapoli, přijdu za vámi."

„Dobře a provedeš mne všude?"

„Zajisté. Hleďte, již nyní vidíte Vesuv!"

„Ah! ten slavný Vesuv! Ano, to jest on! Mám ho na kapesním šátku. A kde se sejdeme?"

„Doporučuji vám hôtel della Victoria, tam budete spokojen."

„Dobře!"

Loď vjela do přístavu. Na kostelích neapolských bilo osm. Vesuv klidně kouřil jako lazzarone, který nacpav si dýmku provaluje se na slunci. Ze zámku zněly ranní fanfary; růžové páry táhly se po čisté linii pahorků směrem ke Kapui. Vzduch byl rozkošný, jaký bývá v Neapoli na jaře.

Angličané vystoupili z lodi; Shoffield sám byl ještě na palubě, tři strážníci stáli kolem něho. Nemohl nalézti svůj průvodní list, ba zapomněl dokonce svoje přijaté jméno. Když se ho tázali: „Jak se jmenujete?" podával jim svou obrovskou tobolku, v níž choval svou korrespondenci se všemi nožíři světa a žádal strážníky, aby mu pomohli hledat. Konečně nalezl na dně tajné kapsy ten dokument a dověděl se z něho, že jse jmenuje Morfield.

Než se dostal do hôtelu byly všecky pokoje již obsazeny a to samými Angličany, těmi Turnpiky, Dulwichi, atd., jakož i jinými, kteří přijeli již dříve. Když přicházel sám, bez služebnictva, bez rodiny, řekli mu, že zbývá jen již jediný pokoj, ale bez lože.

„Vyspím se v lenošce," odvětil Shoffield. A zaměřil do jídelny. Na dveřích četl nápis: „Diningroom." Vzal lístek jídelní a četl: „Oh-tail soup — fish of every rost — meat-pies — rump-steack . . ."

„To jest jako v Birminghamě," pomyslil si Shoffield. „Ale divná věc, v Birminghamě neviděl jsem nikde italské slabiky a přece Birmingham jest desetkrát hezčí nežli tahle špinavá Neapole. Patrně se tady Angličané dobře baví — vůbec zdá se, že byla Neapole vystavěna schválně pro ně."

V tom přišel jeho nový sluha. Shoffield podal mu srdečně ruku a nabídl mu židli. Micali posadil se bez okolků.

„Dostal jsem pouze jediný pokoj," naříkal Shoffield.

„Jenom snídejte, najdu vám byt lepší. Jak vám chutná ta želvová polévka?"

„Výborně, jako v Birminghamě. Ta je zde asi oblíbena?"

„Zde ji nikdo nejí; vaří se pouze pro Angličany."

„Lístek jest celý anglický, podívej se!"

„Já vím — celá Italie se Angličany hemží. Smím se vás na něco otázati, milorde?"

„Jen se taž "

„Vy přijíždíte do Neapole jen pro svou zábavu?"

„Ano, jako ostatní. Jsem bohat a chci užívati, chci býti šťasten."

„Což v Anglii nebyl jste šťasten?"

„I byl jsem, jako druzí. Jezdil jsem, procházel jsem se, jedl jsem lososy, sázel jsem stromy, četl jsem revue pana Kembka, kupoval jsem si zásoby rukavic atd. — co má člověk dělat, je-li bohat a nemusí-li pracovat."

„Ovšem, a vy jste přišel do Italie, abyste . . ."

„Abych činil, jako jiní. Zdá se, že se Angličané tady dobře baví?"

„Uvidíte. Hodláte se zde zdržeti dlouho?"

„Nevím. Jak dlouho tu Angličané obyčejně zůstávají?"

„Lordové a členové dolní sněmovny tráví zde svoje prázdniny. Bohatí Angličané, kteří nemají veřejného úřadu, tráví zde celý život; cestují ustavičně mezi Neapolí a Benátkami, a ve Florencii obyčejně umírají. Musím vám říci, že se ve Florencii umírá velmi příjemně.“

„Podle toho, co mi povídáš, žije se v Italii asi příjemněji, nežli u nás. Ulice mají bezpochyby širší chodníky, lepší dlažbu, lepší osvětlení...“

„Poslyšte, milorde, znám velmi dobře Anglii, ale neznám ještě dobře Angličany. Dovolte: Angličané si stavějí domy velmi pohodlné, ozdobí je pěknými čalouny, opatří nábytkem, jehož každý roh jest zakulacen; zařídí si krásné ulice, široké a rovné jako podle pravítka, noc zahánějí plynem, dlažbu mají jako samet — a když si zařídili všecko tak příjemně doma i venku, zavrou se do poštovního vozu a jedou do země, kde člověk cítí pod nohama každý kámen, a kde bývá osvětlení přímo mizerné. Vy, milorde, jste Angličan, vysvětlete mi to?“

„Já nemohu ti vysvětliti ničeho, protože nic nevím; nejsem lord, nejsem šlechtic, nejsem učenec. Jsem pouze nešťastný průmyslník, který čtyřicet let pracoval, aby si nastřádal jmění, a nyní chci na světě něco užít. Jest mi padesát osm let; když mi bylo patnáct, dělal jsem již střenky k nožům od pěti hodin od rána do desíti do večera, při tom jídal jsem samé brambory a čítal bibli. Ještě minulé zimy žil jsem taktéž. Ale tu jsem si umínil, že musím dříve něco užít, nežli zemru. Pomoz mi nalézti něco, tak abych cítil, že jsem živ a že mám miliony.“

Micali zavrtěl smutně hlavou.

„Ubožák!“ pomyslil si, „tři čtvrti života dělal nože... Věřte mi, pane,“ dodal nahlas, „že každý ten polonahý lazzarone, který nikdy nepracuje, jest šťastnější nežli vy. Má u svých nohou moře, nad hlavou slunce, čistý vzduch a k tomu dobré zdraví — co mu vadí chudoba?“

„Ty mluvíš jako kniha!“ divil se Shoffield.

„Povídám jen, co vidím... Tady naproti, na tom zeleném ostrově žijí rybáři, kteří mají pouze svou síť a svou chatrč — moře a slunce opálí jim pleť až do hněda a utuží jim zdraví. Mají velké, krásné ženy a osmahlé děti, které se brodí ve vodě jako rybky; při práci si zazpívají a večer pojídají lahůdky jako boháči; výborné ryby, čerstvé fiky a oranže a zapíjejí vínem. Při tom jsou vlastně žebráci, ale jak jsou šťastni! Věru, že šťastnější nežli všichni milionáři velké Britanie od krále dolů až k vám.“

Shoffield poslouchal s ústy otevřenými. Micali díval se oknem na záliv a usmál se.

„Odpusťte, pane,“ doložil, „mluvil jsem více k sobě.“

„A ty, Micali,“ tázal se Shoffield s úsměvem, „ty jsi šťasten?“

„Já! Sloužil jsem čtyřem pánům a žádný z nich nebyl tak šťasten jako já.“

„Byli to Angličané?“

„Ano, všichni Angličané, a všichni bohatí jako zlaté doly.“

„Co se s nimi stalo?“

„Pochoval jsem je ve Florencii na hřbitově u sv. Ducha, jednoho podle druhého. Byli úplně zdraví a svěží, ba silní a zemřeli proti všem pravidlům lékařským, beze všeho důvodu. Omrzel je život, to bylo vše.“

„Mluvme o něčem jiném, anebo raději pojďme, již jsem posnídal... Co pak jest v Neapoli zajímavého?“

„Nic; je to město jako jiné; domy jsou stavěny podle pravítka a lidé chodí ani nevědouce kam. Jenom že jsou ulice špinavější nežli jinde. Neapole není v Neapoli; kdo ji chce vidět, musí z ní ven.“

„Nuže pojďme.“

Odjeli do Pompeji.

„Slyšel jste někdy o Pompeji?“ tázal se cestou Micali.

„Ne,“ odvětil nožíř.

„To jest to nejzajímavější v celé Italii; až uvidíte Pompeji, můžete se vrátit domů.“

„Je to hezčí než Londýn?“

„Uvidíte.“

Jeli čtvrt míle a spatřili před sebou město mumii.

„To jest Pompeji,“ pravil Micali.

„Ah! tak to jest Pompeji!“ pravil udivený Shoffield; „mně se zdá, že jsem zapomněl v hôtelu rukavice.“

„Chcete si vzít moje?“

„Ne, strčím ruce do kapes. Nejsou tamhle to Angličané?“

„Ano, jsou to titíž, s nimiž jste jel po parníku. Stojí právě před domem Diomedovým.“

„Jdou snad navštívit toho pana Diomeda?“

„Ne; ten Diomedes byl Řek, který žil v tomto domě asi před osmnácti sty lety.“

„Jak to víte?“

„Tady to ví každý!“

Shoffield vmísil se do četné společnosti anglické, která se procházela v ulici hrobů. Dámy byly ve velké toilettě; všecky nejvzácnější látky vlnily se po lávové dlažbě a halily hranaté formy těchto cestujících Angličanek, jež z jejich ostrova vypudila krása těch Angličanek, které necestují. Muži byli oděni rovněž velice elegantně; všichni měli nejjemnější bobrové klobouky do toho prachu pompejského jako stvořené. Sluhové kráčeli za nimi skoro pořád sehnutí. Průvodce vykládal po italsku jednotlivé domy. Angličané kráčeli jako by v procesí kolem těchto ctihodných zřícenin, s němým obdivem a pozorností upjatou; poslouchali průvodčího, jako by mu rozuměli. Angličanky dívaly se lorgnonem na chrám Heraklův a říkaly: Very nice, very-nice! Vzdělanější mezi nimi hledaly v Byronu verše, které básník zasvětil minulosti Italie, a nalezše je recitovaly. Průvodčí honil ještěrky. Angličané se zastavili a zadívali na jedno místo, jako by přemýšleli, a při tom ztrali do svých indických foulardů.

Shoffield tázal se Micaliho, proč se čte V v těch starých nápisech jako U — to ho velice zajímalo. Micali s rukama založenýma pozoroval společnost a smutně se usmíval.

Jeden z Angličanů, který se učil italsky v Londýně, a to od jakéhosi Francouze, který italsky neuměl, chtěl zapřísti hovor s průvodčím — ale ta jeho italština byla vlastně angličinou a průvodčí mu nerozuměl. I chtěl si náš Angličan pomoci ukazováním. Vyňal z kapsy hezounké kladivko a přiložil je s významným pohledem na jeden převalený sloup v chrámu Isidy. Průvodčí přikývnul, načež Angličan rozbil hlavici i ještě část dříku a podával kusy ty dámám jako nějaké cukrovinky. Naplnili jimi tři šály a odevzdali groomům.

Zatím však milého Schoffielda Pompeji na dobro omrzelo: viděl špinavé kamení, samé zříceniny, hejna

ještěrek, nechutné hroby, malé, zpustošené domky a nechápal, jak lidé rozumní se vysazují palčivému slunci a hadům, aby viděli takové zbořené boudy, které se ani z daleka nemohou rovnati k palácům v Birminghamu.

„A to že jest nejzajímavější věc v celé Italii?“ tázal se Micaliho.

„Ovsem,“ odvětil tento.

„Nu tak, pojďme obědvat.“

„Jak se zdá, Pompeji se vám nelibilo?“

„Co se mi tu má líbit? Je to něco podobného jako starý kostel v Manchestru — ten je také tak chatrný a spinavý — ale ten jest mi přece milejší, protože před jeho mříží jest dobrá restaurace.

Při těchto slovech dal se Shoffield do hlasitého smíchu — bylo to poprvé na jeho cestě. Smích rozlehl se chrámem Isidy a doletěl až k domu Diomedovu. Ještěrky a hadi naslouchali udiveni tomuto cizímu zvuku. Angličanům se zdálo, že je ten smích velice sprostý, a pohlíželi na Shoffielda jaksi s patra. Nicméně provázel Shoffield karavanu svých krajanů den po dni. Viděli Paestum, Casertu, Sorrento, Kumy atd. Ke konci čtvrtého dne prohlásil Shoffield, že toho již viděl dost a že již chce mít pokoj. Pouze psí jeskyně měly veliký úspěch. Naši Angličané odpustili Italii všecky její zříceniny k vůli tomuto divu. Průvodce přivedl tři napolo otrávené psy ke vchodu jeskyně. Ubohá zvířata se hrozně svíjela; jeden z Angličanů kreslil je v těch křečích do alba své dámy. Ptali se průvodčího, čím to jest, že tato jeskyne působí tak mocně na nervy psů. Průvodčí se vážně zastavil a pravil tónem slavnostním: la Solfatara! Všichni byli s tímto výkladem úplně spokojeni.

„Konečně jednou zajímavý den!“ liboval si Shoffield a tiskl srdečně Micalimu ruku, což ostatní Angličany nemálo uráželo. Viděl všecko — bývalé moře, záliv, slunce, jaro, hudba, veselost, láska — ale více ničeho. Každý den nový parník vysadil na břeh celou sbírku anglických rodin. Neapole se Angličany jenjen hemžila.

„Micali,“ pravil Shoffield, „nač jsem sem jezdil? Maso je zde špatné, pivo žádné, postele hanebné, v noci na ulicích tma — nač sem ti Angličané jezdí? Ovšem je zde Psí jeskyně — ale tu mohli by také udělat v Birminghamu — jeskyně tam jest a psů až nazbyt. Přiznám se ti, že se zde hrozně nudím. Časem se mi zdá, že se musím zalknout. Dni jsou zde děsně dlouhé, nevím, jak je vyplniti. Myslíš, že zde ti Angličané zůstanou? Tuším, že tu nudu způsobují oni. Proč nejdou zemřít do Florencie?“

„Však oni půjdou a zemrou tam, pane Shoffielde; ale teď, slibuje se jim výbuch Vesuvu a proto je jich plná ulice. Ale načekají se! Hleďte na ten Vesuv! Jako by se jim posmíval! Dnes ráno byl jeden z vašich krajanů u vašeho vyslance a ptal se ho, zdali by nemohl vymoci svým vlivem výbuch Vesuvu. Věřil byste, že se tomu nikdo nezasmál?“

„Já o to nestojím. Země se třese a může člověka pohltit. Pojďme raději jinam.“

„Kam?“

„Nevím sám.“

„Chcete do Říma?“

„Abych viděl zase staré kamení, ještěrky a Angličany? Ne.“

„Do Florencie?“

„Ne, ne!“

„Jak pak, abyste se podíval trochu do Francie?“

„Ne; můj otec neměl rád Francouze. Co dělají milionáři, kteří chtějí dobře užívati svých peněz?“

„Sedí doma.“

„Ale řekl jsem ti, že nemohu domů k vůli Johnovi, který mě chce zabít.“

„Opusťte tedy svou villu a přestěhujte se zase do Birminghamu.“

„Ani tam nemohu. Ten policajt, jehož jsem poranil anebo zabil . . . ne, ne, do Anglie nesmím.“

„Někde bydleti musíte.“

„Ovšem. Ale kde?“

„Zkuste to ještě s Neapolí — odtud mohl byste každý den k Psí jeskyni.“

„Micali, chtěl bych být chudým: to bohatství mě usmrtí.“

„Tedy je utraťte.“

„Ale jak?“

„Hrajte.“

„Nehraju nikdy.“

„Ožeňte se.“

„Teď již je na ženy pozdě. Je mi skoro šedesát let.“

„Častujte lidi.“

„Nemiluju společnost.“

„A co vás tedy těší, nebo jindy těšívalo?“

„Největší chuť bych měl dělati nože; ve snách je často dělám.“

„Nuže, dělejte nože. Najměte si krámek třeba v této ulici —“

„V zdejším podnebí by se ocel špatně kalila.“

„Co na tom? Dělejte nože špatné. Vy jimi krájet nebudete.“

„Máš pravdu. Chceš být mým společníkem?“

„Pane Shoffielde, sblížil jsem se s vámi, protože jste se mi zdál tím nejlepším ze všech Angličanů, co kdy žili. Jednou viděl jsem vás na parníku slzeti — to byly ty první anglické slzy, které na parníku kanuly. Od té chvíle jsem si umínil, že vám budu sloužiti. Poznal jsem, že máte více štěstí, nežli můžete snésti. Vy jste se zrodil dělníkem, buďte jím tedy. Žluté rukavice tíží vás více nežli cent železa. Najdu vám zde v okolí dílnu, zjednám vám dělníky a. . .“

„A budeš mým spojencem?“ zvolal Shoffield na vrcholu radosti.

„Ne,“ odvětil Micali s úsměvem. „Vy budete šťasten a nebudete mne více potřebovati. S vámi jíti nemohu.“

„Proč?“

Micali se posud usmíval a tisknul Shoffieldovi ruku.

„Poslyšte, pane Shoffielde. Vy jste poctivý, hodný muž. Svěřil jste mi své tajemství, podle vašeho zdání i nebezpečné; svěřím vám také něco. Podívejte se do tohoto průvodního listu a přečtěte si moje jméno.“

Shoffieldovi sklesly ruce.

„Jsem,“ pokračoval s vlídným úsměvem Micali, „jsem kníže P** M****. Jsem Rus; cestuji a studuji Angličany. Sloužil jsem již ve čtyřech domech, mohu říci, že Angličany znám a Anglie brzy o mně uslyší.“

Shoffield chtěl se omlouvat svému sluhovi, ale nenalezl slov.

„Nebuďte dětinský,“ pravil mu kníže dobrácky, „nudím se ještě více nežli vy, neboť jsem bohatší a k tomu

ještě kníže. Přijďte večer do divadla San-Carlo a ptejte se po loži knížete M***. S Bohem."

Shoffield oblekl večer všecky své diamanty a běžel do divadla. Nalezl prince v loži a sice v obleku plesovém. Hráli Normu. Zpívali Duprez a Persiani. Byl to rozkošný večer, zvláště pro galerie, kde se třpytily nadšené oči chudých neapolských dilettantů.

Angličané srkali v ložích sorbety a hráli s anglickou vážností whist. Angličanky dívaly se lorgnonem na Persiani a říkaly: Very-nice, verry-nice! Král neapolský spal.

Shoffield díval se na Angličany, poslouchal chvíli hudbu a usnul konečně jako král.

Kníže vyňal zápisník a vepsal do něho tyto řádky:

„Vrchol hmotné civilisace působí duševní chorobu, která ubíjí tělo. Rovná, dlouhá ulice, silnice posypaná pískem jako stromořadí parku, domácnost tak zařízená, že má každá maličkost své místo, to jsou jistě hezké vynálezy — ale člověk se nezrodil, aby chodil po sametu. Právě menší obtíže zpříjemňují život: cesta úplně urovnaná nudí. Spleen zrodil se na parádních chodnících anglických.

Viděl jsem mnoho milionářů lakomých a hynoucích nudou. Zprvu jsem jim nerozuměl. Tito nešťastní milionáři mají zvláštní instinkt, který jim praví, aby nedávali shilling člověku, jehož by tento dárek mohl učiniti šťastnějším, nežli jsou oni. Lakota není vždycky jen hloupá láska k penězům, nýbrž často úmyslná zloba.

Co jest bohatství a civilisace? Vezměte dvacet Neapolitánů tady z těch, kteří jásají, když Persiani zpívá „Casta diva", uveďte je do Londýna, ukažte jim nejkrásnější paláce a řekněte jim: ty paláce jsou vaše! a nežli mine šest měsíců, všichni ti žebráci žízniví po slunci a moři vrátí se domů chudí a nazí."

Za týden po tomto představení v San-Carlo vyvěšena byla nad jedním krámem v ulici toledské tabule s nápisem: „Birminghamské nože."

Péro, které psalo tyto řádky, bylo přiříznuto perořízkem, který udělal milionář Shoffield. Historii knížete M*** slyšel jsem na parníku, když jsem se plavil z Marseillu do Neapole.

Shoffield jest velice šťasten: celý týden dělá nože a každou neděli putuje k Psí jeskyni. Přel. *B. F.*

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

Otcovy obavy co do nepatrnosti důchodů nebyly nepodstatny. K. V. Zap měl tehdáža si 300 zl. platu a výtěžek z prací literárních byl rovněž velice skrovný. Sama Honorata vyciťovala okolnost tu zajisté dobře a přemýšlela všelijak, jak by v budoucnosti nesnázím předcházeli. Tak navrhuje v jednom listě Vladislavovi, nebylo-li by snad s výhodou vzíti si do bytu „studenty". Tomu se však nastávající manžel rozhodně opřel, dobře předvídaje, že by tím domácnost valně nezískala. Přese takové a podobné starosti vzpomínala mladičká Honorata ještě na jiné, méně prosaické věci a záležitosti. Přála si míti „Památník", do něho by se jí na rozloučenou mohli zapsati příbuzní a přátelé. Ale žádá zaň jen pod tou podmínkou, jestliže zjednání jeho nezpůsobí Vladislavovi žádných obtíží.

„Radostně vyhovuji Tvému přání, posýlám Ti ‚Památník'. Krásné chopila jsi se myšlénky, abys sobě alespoň jména drahých Ti osob vzala na památku z míst, ve kterých jsi vyrostla a svět poznala, aby Tě aspoň vzpomínky soudruhů drahé mladosti provázely cestou života a jeho osudů (duben 1841)."

K tomu hned odpovídá Honorata:

„Můj Vladislave, velmi jsem později litovala, že jsem Tě prosila za Památník a takové vydání Ti způsobila. Vím, žes jsi zle o mně pomyslil, že již tak záhy činím Ti výlohy. Ale když jsi již poslal, tedy děkuji Ti co nejupřímněji, můj drahý Vladislave, za tvoji dobrotivost. Raduji se, že budu moci tuto drahou památku vzíti s sebou. Již se mi zapsalo několik osob, ano i Glowacki, ale ne tak jak Jachym,*) jenž se zmohl jen na samé poklony. Nemiluji, když mne někdo s kráskami srovnává.

Honorata."

Téměř současně touží po otcovském požehnání:

„Pros milovaného otce (svého), aby nepohrdnul mnou a přijati mne ráčil do kruhu svých milovaných dětí. Prosím Tě, můj drahý Vladislave, poraď mně v této záležitosti: domnívám se, že by náleželo dopsati mu a prositi jej o požehnání. Sděl mně, nevezme-li to za zlé. Nevezme-li — tedy napíšu ten list po polsku, Ty my jej přeložíš do češtiny, zašleš zpět, a já jej přepíšu vlastní rukou . . ."

K vůli změně a snad také poněkud na útěchu, sděluje Zap své Honoratě, co se toho času v Čechách (1841) dělo.

„Musím Ti přece napsati, co se krásného v Čechách děje. Byl tam můj zdejší kollega Kanenschild na dovolené, i praví, jaký zápal nyní v celých Čechách pro národní záležitosti panuje. Jmenovitě Češky vyznamenávají se vlastenectvím, na kteréž jsme u nich vždy stesk vedli. Když po starém obyčeji některou z nich po německu oslovil, ani odpovědi mu nedala, ale jakmile prohlásil, že také je Čech, jenž právě přichází ze Lvova od bratří Poláků, převelikou radost projevila a vypravovala mu nejmenší podrobnosti o českém bálu. Nyní odbývají se v jednom řádném pražském sálu co týden česká kasina s tanci, přichází tam květ z celé Prahy a

*) Přítel Zapův, Čech, který také přispíval do současných časopisů českých. Žil ve Lvově.

všichni předáci naší literatury. Píše mně Amerling, kterak se 25 mladých paní a slečen třikráte do týdne schází na literarní posezení, hlavně k vůli složení všeobecné encyklopedie pro dámy. Ano i národní kroje přicházejí do módy a ve společnosti jazyk národní zřejmě na vrch se dostává, čehož jsme se nikdy tak rychle nadáti nemohli. Hanenschild dokonce slyšel, jak si mu Němci v Praze na Čechy žalovali, že oni tak vrch dostávají, a že hanba jest, neuměti po česku... Jak se těším, až budeš zároveň se mnou míti účastenství ve všem, co se nás tak velice dotýká, čemu ovoce života obětujeme. Nyní se teprv s jistotou dovídám, že Šafařík ze sebe učinil Čechům velikou oběť, neboť nepřijal stolici slovanské literatury v Berlíně, která mu byla nabízena a sice s platem 2000 pruských tolarů (3000 zl. stř.). Zůstal raději u nás v Praze a stal se kustodem v císařské knihovně s platem 1200 zl. Píši mu právě a vyslovuji vděčnost za to, že nás neopustil.

Vladislav."

List tento velice potěšil Honoratu a zajisté znamenitě přišel vhod oproti pověstem a pomluvám, kolujícím tehdáž o Češích po celé Haliči, pro něž měla ubohá nepochybně mnohé nepříjemnosti.

„Víš můj Vladislave, jak mne potěšují všechny krásné činy Tvých milých krajanů. *Nejednou spor jsem měla a hádala se s některými* (rodáky). *Leč nyní budu listem Tvým přesvědčovati každého, kdo dosud všemu nevěřili.*"

Honorata.

Čím více blížil se den rozhodného kroku, tím více přibývalo obav, které Honorata velice jemnocitně projevuje, majíc spíše na mysli blaho svého příštího chotě — než samu sebe. Vladislav však vlídně uspokojuje svou družku: „Píšeš o tom, jako bych hůře žil s Tebou, nežli nyní sám. Jsi na omylu — i v tom případě, kdyby ukázala se potřeba něčeho se zříkati. Musil bych Tě velice málo milovati, a sama musila bysi býti mé malé oběti velice nehodna, kdybych na to měl bráti ohled. Tedy již ani o tom nevzpomínej (duben 1841)."

Konečně i o svém příštím hospodářství a zejména o bytu důvěrně rozmlouvají. Honorata plna jest obav, aby příští její choť neupadal ve zbytečné starosti. Nepřeje si ničeho, co jemu způsobuje jakékoli nesnáze. „Ty si snad myslíš, že vymahám nádherného bytu. Nikoliv. S největší ochotou přivyknu sobě k takovému bytu, jaký bude za nejmenší peníze, neboť nikdy nechci, abys Ty mně k vůli měl větší výdeje." Na dotaz pak, hodí-li se „mladé paní" najatý již byt, odpovídá Honorata 9. července 1841 důsledně: „Tážeš se mne, budu-li spokojena takovým bytem? Mne by uspokojoval nejvíce byt takový, který by nejméně stál. Neboť Ty víš, drahý Vladislave, jak mne bolí, že Ty pro mne máš tolik nesnází. K čemu Ti tolik nesnází a starosti? —"

Milostnou korrespondenci přerušují čilé přípravy k sňatku. Namanulé překážky překonány jedna po druhé. Nastává loučení. Nejbližší příbuzní spěchají uděliti milé Honoratě ještě poslední přátelské rady pro příští pouť života. Z nich vynikají jmenovitě „rady a napomenutí" ctihodného strýce Teofila Wiśniowského. Nebude od místa podati tuto alespoň nejvážnější místa jeho listu.

„Milá Honorko, mám za to, že nebude zbytečno napsati k Tobě několik slov. Nečinil jsem to nikdy, neboť byla jsi dítětem a vše, co Tě obklopovalo, mohlo Tě uspokojovati. Leč nyní, ač v mladém ještě věku, vstupuješ do stavu manželského, v kterémž Tě mnoho očekává povinností... Ženě jest splniti vážné povinnosti, neboť stane se ona chotí, matkou i občankou... O tom posledním nezapomínej nikdy a majíc to na paměti, *nebude jediným Tvým posláním šití, praní i příprava jídel pro muže.* To vše jest potřebné a nezbytné, bez toho obejíti se nelze, než jako žena-občanka budeš míti závazky, kteréž pro mladý svůj věk ještě nepochopuješ úplně, jež Ti však muž Tvůj na mysl uvésti se vynasnaží... Vím o tom, že jsi se od chvil poznání se se svým příštím mužem upřímně oddávala vzdělání — neměj však za to, že není ti již potřebí dalšího vzdělání... Tvůj muž, neklame-li mne můj o něm názor, dovede Tě dále vzdělávati, čemuž buď tím povděčnější, čím více jest nutno míti na zřeteli, že vědomostí nikdy není dosti a že učiti třeba se po celé živobytí. Pomni, že budeš matkou, že vychování a první vzdělání srdce Tvých dětí Tobě náležeti bude, že první city dětem vštěpené jsou podstatou jejich celého budoucího života *občanského.* Snaž se tedy vzdělávati svou mysl i svůj cit, kteréž z rodného domu vynášíš zajisté v neposkvrněné čistotě... *Příští muž Tvůj jest úředníkem, ale nesmí o tom zapomínati, že dříve byl člověkem, Slovanem, Čechem, a již tím, že blízce jest spojen s námi*; nevím, odhodlá-li se, přebývaje nyní na naší zemi, státi se jejím občanem, ale zdá se, že země naše má tolik půvabu, tolik síly přitahující, že i z cizích národů příchozí již na vždy v ní zůstati touží... Jako žena úředníka vstoupíš do společnosti docela nové, spatříš tam, co jsi dosud neviděla, nalezneš zkažení, marnost, vynášlivost, zejména mezi ženami. Střež se následovati je v modách a domácích vydejích, neboť muž Tvůj, jsa odkázán na skromný důchod, nemohl by jej zvětšiti poctivým způsobem a čistým svědomím.

Nyní nezbývá mně již nic jiného, než přáti Vám oběma jak nejšťastnější budoucnosti a prositi Tě, abys nezapomínala o upřímně Tě milujícím strýci Teofilu.

Dne 19. července 1841."

Brzy pak potom odbývala se horoucně vytoužená svatba. Sňatek odbýval se dne 22. srpna roku 1841 v idyllické dřevěné církvi ve vsi Korniči nad Prutem. Památný tento obřad vyličuje zase sám K. V. Zap ve svých, již svrchu jmenovaných „Cestách a procházkách". Odhaluje důvěrně krásný obrázek:

„Zdá se, jako by jen povídkáři a dramatikové privilegium měli, k závěrkům svých útvorův ženiti a svatby strojiti; nevidím, proč by to cestopisci zabráněno býti mělo? Na vzdor všemu zvyku skončím i já tedy své cesty a procházky svatbou, byť by se i zdálo, jako by se tu vzala pro nic za nic... V měsíci srpnu strojila se v tom samém dvorku znamenitá svatba. Již byl plný dvůr vozů a čeládky, v malých komnatách příbytku hemžilo se množství hostů, strojila se nevěsta, družičky s vděčným úsměvem na družby se dívaly. Všickni příbuzní z blízka i z daleka, a lepší částka okolních statkářů a honorací sem se sjeli, a šestá hodina odpolední k sňatku ustanovená se blížila. Vstoupila nevěsta před shromážděné svatebčany, krásná jak růže, a nevinná jak lilie; bývá ovšem každá nevěsta obyčejně krásná, ta ale bez odporu mezi všemi skutečně co královna se skvěla. Již předjíždějí kočáry, bryčky a vozíky před vchodem, nevěsta po boku

ženicha k rodičům k nohoum padá, a o jejich požehnání prosí Výjev tklivý mnohé slzy vynutil. Jede se do blízké vesnické církve, nevěstu vedou dva družbové, ženicha dvě družičky k oltáři; tu již kněz z Kolomyje objednaný je očekává, a stojící uprostřed mezi carskými vraty, dle obřadu řím-ko-katolického kostela na věky spojuje. Přání strýcův, stryjanek, tetiček, sestřenců a bratranců, všech ostatních hostův přijímají při východu z církve; doma jim vychází vstříc matka mladé žinky s chlebem a solí v rukou, s přáním, aby jim toho v hospodářství nikdy nescházelo, a oni dlouho v štěstí a spokojenosti se radovali. Teď nastala hostina, po hostině tanec. Jeden ze svatův objednal potají zablotovské židovské hudebníky, cimbalistu, dva houslisty a basetlistu. Jak mile fortepiano učinilo přestávku, ozvali se oni ve vedlejším pokoji, a nyní teprv začala se veselost. Byla to veselost, jaká bývá všude, když se Poláci veselí, hlučná a bujná. Tancováno střídavě mazura i valčík, mezi tím také kolomyjku a šumku, obé ale mistrovsky, idealně. To trvalo dlouho přes půlnoc, potom se všickni, kterým se lůžek nedostalo, po pokojích na ustlanou slámu, nedělavše si z toho docela nic, antě v polských obyčejně nevelkých dvořích při častých a četných sjezdech jinak býti nemůže.

Druhého dne před polednem ještě větší díl hostů pohromadě zůstal. Teprv po obědě nékteří odejeli, bližší přátelstvo ale zůstalo až do třetího dne, a všickni až do posledního, který pozdě k večeru ze vrat domů vyjížděl, jednohlasně osvědčovali, že to byla svatba jak náleží pořádná a pěkná."

Byli svoji! (Pokračování.)

FEUILLETON.

František Schmoranz,

český architekt

narozen roku 1845 ve Slatiňanech, zemřel dne 12. ledna v Praze. Architektonické práce zesnulého provedeny byly mimo české hranice, hlavně pak v Orientu, kde meškal Fr. Schmoranz delší dobu, jsa dvorním architektem chediva Achmeda Aliho. Dále vypracoval plány na biskupské residence v Zadru a v Černovicích a provedl v egyptském slohu lázeňskou budovu v Krapíně-Teplici. Na budovu českého musea podal návrh vyznamenaný druhou cenou a opatřil jej heslem: „Svatý Václave, oroduj za nás!" — Toto heslo samo mluví již o srdci zesnulého umělce. Byl jednou z těch ideálních českých povah, které na každém kroku sloužily českému národu skutkem. Prostý a ve svém vlastenectví neostentativní, byl vlastencem ryzím celou duší svou. Trvalé památky a vdeku dobyl si jako první ředitel nové pražské umělecko průmyslové školy. Jeho přičiněním povolány na ústav ten za učitele vynikající umělecké síly české: Myslbek, Ženíšek, Liška a j., kteří vtiskli ústavu tomu nesmazatelný ráz umělecké snahy české a povznesli jej na nejpřednější místo v Rakousku. Pevnost a umělecké i české sebevědomí, s kterým vystupoval vůči vládnoucím kruhům vídeňským, získaly mu i tam váhu nevšední. Nebyl nikdy sluhou svých pánů a proto také od nich za takového nikdy nepovažován. Umělecko-průmyslová škola ztrácí ve Fr. Schmoranzovi řídicí sílu téměř nenahraditelnou. Národ český želí ztrátu jednoho ze svých nejvěrnějších synů a přátelé jeho jednu z nejryzejších a nejušlechtilejších povah.

— **Konec samostatnosti české.** Napsal Ernest Denis. I. Jiří Poděbrad. — II. První Habsburgové. — O díle Denisově, které vychází teď také v překladu českém, přináší londýnské *Athenaeum* v 1. čísle na rok 1892 obšírný referát psaný patrně rukou vážného a nestranného učence, který zná české dějiny lépe, než bychom se toho byli kdy u někoho v Anglii nadáli. Práci páně Denisovu chválí anglický kritik otevřeně jako výbornou. Praví mezi jiným: „Oba svazky podávají, — kdyby toho vůbec bylo potřebí, — ještě nepopíratelnější svědectví schopnosti páně Denisovy k této práci, než jeho studie o Husovi. Jeho sečtěnost jest co nejobsáhlejší, hledal světlo ve všemožných pramenech a to k nejvážnějším a k nejnepatrnějším událostem. Jeho sloh jest jasný, rapidní a úsečný, i hodí se zvláště k líčení povah. Charakterní studie jsou bez odporu vynikajícím rázem celého díla." — Chvály této jest více, ale nebudeme ji zde opakovati. Důležitější pro nás jest samostatný úsudek kritikův o *Jiřím z Poděbrad*. Jsou u nás lidé, kteří i největší doby naší historie snižují pravíce, že velkými zdají se pouze nám. Zde jest úsudek cizincův: „Jiří z Poděbrad jest nutně velikou postavou v prvním svazku díla Denisova. Jeho povaha jest jednou z vzácných, v každém věku a u kteréhokoliv národa. Pochmurnost, která předchází, porážka a potupa, které následují jeho panování, lesk a evropská sláva, dokud byl na trůnu; jeho osobní vlastnosti jako panovníka, vznešená srdnatost, obětavá oddanost českému idealu, skvělé válečnické nadání, velká snášelivost jeho politických i náboženských názorů; odhodlaná trpělivost, s jakou vycházel vstříc dráždivé a zrádné politice Říma; rytířskost, která byla skoro až slabostí ve válkách s Matyášem a k tomuto, že byl jediným králem české krve od posledního Přemyslovce až k prvnímu Habsburkovi, činí Jiřího z Poděbrad v Čechách nutně národním hrdinou. *Poděbrad jest Čechům* to, co Vilém mlčenlivý jest Holandsku, *panovník, v němž jsou co nejdokonaleji vtěleny snahy a tužby národa minulé i přítomné, panovník nejmilovanější, nejoželenější, vzor nejvyšší moudrosti, síly a klidu.* Avšak tak účinnou byla práce Jesuitův po Bílé Hoře, v ničení minulosti národa ničením jeho památek, že dokud nepsal Palacký, byl Poděbrad fakticky neznám i v samých Čechách. Byl to jenom stín velkého jména sotva více zřetelný ve tvaru a podobě, než Přemysl a Václav. ... Jeho snahou od počátku bylo

*

učiniti v Čechách konec neblahému bezvládí, dáti mír lidu zlomenému a znavenému nelítostnou patnáctiletou válkou a sloučiti sporné strany v jeden velký šik národní, jenž by byl schopen uhájiti Čechy proti dvojímu nebezpečí hrozícímu z Němec i z Říma. Poděbrad učinil Čechy mocností, která cizině imponovala a které se báli. Dvacet let klidu, třeba ne neporušeného míru dalo času k přemýšlení k usmíření starých svárů, k prohloubení a posílení národního vědomí a jednoty; s bezpečností navrátil se obchod a síla národní obrátila se opět k učenosti, literatuře a umění. Za Jiřika vystupují Čechy poslednikráte jako velitelská moc v Evropě. Ale velikost mizí s ním, neboť nezanechal nástupce a nemohl zabezpečiti budoucnost. Proti Poděbradovi vznášeny výčitky ctižádosti a sobectví — nejmilejší to zbraně, které zvedává prostřednost proti geniu. Ale po ničem tom není u něho stopy ani na začátku jeho panovnické dráhy. Nic v jeho volbě za správce království neupomíná na 18 Brumaire, nic v jeho volbě za krále nepodobá se klikatým intrigám pronešeným v hanopise Fontanesově. Jeho poslední skutek korunuje jeho život: pojistil Čechám mír, odřeknuv svému synu nástupnictví na český trůn — oběť, která zarazila i jeho nepřátele a ukázala českého krále povzneseného nad slabost, které podlehl i Cromwell."

— „Národní Listy" přestaly vydávati svou sobotní „Literární přílohu" a obmezují se během téhodne na pouhá bibliografická oznámení. Literární příloha Nár. Listů nebyla dokonalá, ale přece jest jí škoda. Čtenář se aspoň tu a tam dozvěděl o dobré knize a spisovatel uslyšel o svém díle aspoň ob čas povzbuzující hlas. Kdo má býti naší veřejnosti vůdcem u vybrání si dobrých děl z té spousty z pod tiskařského lisu litajícího papíru — kdo jiný, než od spisovatelstva i nakladatelů úplně neodvislý denní list? „Nár. Listy" vládnou také jedině potřebným k tomu kapitálem, neboť resort literární, jako každý jiný, vyžaduje dobře placených sil, které by se úkolu svému zcela mohly věnovati. Každý velký zahraničný list bez výminky pěstuje svou literární rubriku s pílí nevšední. A cizina nemá toho tak zapotřebí jako my. Tam nemusí se nikdo teprve bíti o svůj rodný jazyk jako musíme my u nás. Co vlastně hájíme? K čemu jsou všechny ty politické boje? Řekne se: „Národ je zde k vůli něčemu jinému, než k vůli literatuře a umění, národ má jiné věci na starosti . . ." Nuže jaké? — Především svůj hmotný blahobyt. — Dobře. — Ale nejedná li se národu našemu o nic jiného, proč nesloží zbraň, kterou tak usilovně hájí svou slovanskost v této zemi. Proč nespolčí se s Němci, kteří, zřekneme-li se jazyka svého a své samobytnosti, sami proti sobě by byli, kdyby hmotný náš vývoj nepodporovali, — neboť i pro každého dobyvatele jest to obtížné, míti v zemi své lid ožebračený. Jest to věru k nepochopení, že „Nár. Listy", které přece národní věci tak vřele ve všem se zastávají, právě k jazyku a písemnictví svého lidu tak otčímsky se chovají. Mimovolně přichází otázka, co jest pro nás jako národ důležitější: čísti co den nekonečné zprávy z říšské rady, z pražského zastupitelstva, z občanských klubů, ze zahraničných politických pletich, než čísti kde možná o našem a cizím kulturním životě a nalézati v předním našem listu národním spolehlivého vůdce ve všem, co národ jako národ vzdělanců šlechtí a povznáší? — A vůdce takového jest nám dnes více zapotřebí, než jindy. Dnes zmocnila se u nás také již literatury obchodnická spekulace. V insertech a vůbec všemožnými prostředky rozhlašují se dokonalými a samospasnými díla úplně bezcenná. Obecenstvo je kupuje, poruší svůj vkus, nebo pozná jich nicotu a naplněno jest nedůvěrou k celé literatuře vůbec. Velký politický list vybíraje vše, co je dobré, a bezohledně stavě na pranýř veškerý literární plevel. získal by si vděčnost veškerého čtenářstva a posloužil by naší české věci způsobem netušeným. Tak jak věci jsou, zdá se nám, že hájíme náspy a bašty po různu roztroušené, ale hlavní svou tvrz, jazyk svůj a kulturní individualní vývoj na českých základech — necháváme nestřeženu na pospas nepřátelům zevnějším i vnitřním.

— Ve správě úřední, kterou ředitelstvo Národního divadla pravidelně dává do listů, čteme, že slečny Welsová a Vlčková koncem tohoto měsíce ze svazku Národního divadla vystoupí, což dlužno čísti tak, že se jim dala výpověď. — Družstvo Národního divadla jest obchodním podnikatelem a může si arciť se svými silami dělati, co mu libo, přijímati je a vypovídati je, neboť ono je platí. Nikdo také proti vypovídání nemá ničeho. Nestačí-li příjmy divadelní k udržování velkého personalu, jest nutno se obmezit, — ale v *přijímání* sil mělo by si to vždy družstvo řádně rozmyslit, může-li komu na delší dobu garantovat existenci, čili nic. Není-li to možné, neměli by se takoví lidé probouzeti ke klamným nadějím, neměli by se ani, když tomu sami chtějí strhovati s jiné, spolehlivější dráhy životní. Člověk není pouhým rekvisitním materialem, který se dnes obecenstvu na prknech okáže a zejtra hodí se do komory. V tom ohledu mělo by míti družstvo více svědomí, než ho třeba pp. Bittnerům vůči jejich svatojanským mouchám.

Knihy redakci „Lumíra" zaslané.

Nákladem knihtiskárny J. Otty v Praze:

Dante: „Očistec." Přeložil Jaroslav Vrchlický.

„Kolébka." Dramatický žert o třech jednáních. Napsal Alois Jirásek.

„Prales." Napsal Josef Štolba. Illustroval Viktor Oliva.

Nákladem knihkupectví Bursík a Kohout v Praze.

„Konec samostatnosti české." Sešit I. Napsal Arnošt Denis. Se svolením spisovatelovým přel. Dr. Jindřich Vančura.

„České státní právo." Sešit 2. Historicky vykládá dr Jos. Kalousek.

Nákladem knihtiskárny Jos. R. Vilímka v Praze.

„Finanční věda." Vykládá dr. J. Kaizl. Část I.

„Kulturní historie." Její vznik, rozvoj a posavadní literaturu cizí i českou strněně popisuje Dr. Čeněk Zíbrt.

„Edison, jeho život a vynálezy." Americké črty od Emila Dürera. Přeložil Jos. J. Pšenička.

Nákladem vydavatelstva „Časopisu českého studentstva".

„Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou." Vzdělavací Bibliotéky sešit 15. a 16.

Nákladem knihtiskárny F. Šimáček v Praze.

„Povodeň." Truchlohra v 5 jedn. Napsal Václav Vlček.

„Kabinetní knihovna." Svazek LIV. Dr. Jiří Guth: Causerie z cest. Řada I.: Španělsko.

„Sborník ilustrovaných románů". Serie IV. Sešit 34. Georges Ohnet: Odkázaná duše. II.

Kottův „Česko něm. slovník gramaticko-fraseologický". Sešit 124. (Dílu VII. sešit 11.)

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 1. ÚNORA 1892 ČÍSLO 4

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

[illegible] dopisy [illegible] se redakce ci administrace „Lumíra“ buďtež adresovány. [illegible] „Lumír“, Praha, [illegible] číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Vyšehrad.

Řad bílých pomníků a dlouhé řady hrobů.
Zde dřímou velcí prací svou i láskou,
a prohřáta je jistě po útrobu
tím srdcem jejich skála s mnohou vráskou.

Tam dole řeka dnem i nocí šumí,
a v městě hřmí to, řeky na pokraji,
však zde je ticho, v kterém velké dumy
ta velká srdce ještě dosnívají.

A v nový boj a zápas zní to dole
a rány víc se jitří nežli hojí,
zde rytíři spí v černé skále holé
po bídě, práci a po dobrém boji.

Toť Blaník druhý! S jarem tráva svěží
a trochu květů vrchol jeho halí.
Však rytíři, již v této skále leží,
by k pomoci nám stokrát raděj vstali!

Ant. Klášterský.

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*

II. El Cristo de la Luz.

Legenda toledská.

V jedné z nejstarších synagog v Toledě, v té, která se později křesťanským kostelem stala a ještě dnes se Santa Maria la Blanca nazývá, shromažďovali se jednou na jaře, hluboce ve středověku, Židé, slavíce své velkonoce. Ve všech pěti lodích svatyně, u každého z mohutných osmihranných sloupů, zdobených byzantýnskými hlavicemi, stál ohromný, sedmiramenný kandelábr mosazný, nesoucí množství plaunoucích voskovic. Žluté jejich světlo plápolalo slavnostně a lehký dým nesl se vzhůru ke krásným obloukům a vlysům, provedeným slohem judským, pojícím arabskou gracii se symbolickou vážností starozákonní. Dvéře synagogy byly otevřené, nebylo třeba obávati se vyrušení z pobožnosti, neboť kolem posvátné budovy kvetla velká zahrada, plna myrtových stromů a cedrů, obehnaná vysokou zdí, loučící chrám i jeho sad od městského okolí. Večerní vzduch byl prosycen zlatem západu a vůní fialek, šelest stromů pojil se s tichým šumem modliteb, nesoucím se z chrámu, a jasný na kameny pleskot vody, čerpané z dvou hlubokých studní, u nichž věřící své obřadné očišťování konali, mísil stříbrné své zvuky v táhlé mručení lidských hlasů, splynulé se ševelem stromů

Podepřen o velký cedr, v jehož temnozelené koruně, celé slunečními paprsky proniklé, ptáci švitořili a se honili, stál Abisaín, muž mladý, snědý, krásný. Byl jeden z nejbohatších, z nejváženějších v celé obci toledských Židů, a slynul učeností a nadšením pro víru, zvyky a naděje svého starodávného lidu. Abisaín hleděl nyní vzhůru do stromu, ale neviděl ani ptáky ani sluncem zlacené větve, blouznivě zanícené jeho oči hledaly vysoko, nad stromy, nad oblaky, daleko v hloubi blankytu jakousi vidinu ideálního Siona, proroky hlášeného Jerusalema v démantné záři splněných božích slibů: brány města byly otevřené, v ulicích pršely květy, znělo hosanah, neboť ejhle, král sionský, m i s e h, pomazaný Páně slavil svůj vjezd! Lid israelský byl vykoupen, koruna zářila na jeho skráni, sedal na trůn, připravený mu od věků, slíbený mu již, když ještě ani nebyl národem, když kočoval ještě co velká rodina volně pouští, v době prvního svítání lidstva! Lid israelský seděl na trůnu ve svatém Sioně a držel žezlo v rukou, a národové světa přicházeli se mu klanět!

Abisaínovi vlhl štěstím zrak. Tu zatáhl jej někdo za rukáv hedbávného kaftanu. Byl to starý už muž.

„Zdráv buď, Meribále!“ řekl Abisaín, jako by se probouzel.

„Jak dlouho zde už stojíš bez pohybu!“ řekl Meribál. „Modlitby jsou u konce, hleď, všechno se tlačí ze synagogy! Pojď! Nejsi-li hostem jinde, zavítej v můj dům!“

Abisaín složil ruce křížem na prsa, usmál se a dotekl se pak dlaní čela, kloně se mírně starci.

„Není střechy v Toledu,“ řekl, „pod kterou bych tak rád vešel jako pod tvou.“

Oba muži zavěsili se důvěrně do sebe a vyšli ze zahrady, která nyní otevřena, vůni svou do šerých, úzkých,

hrbolatých ulic dýchala. Temné postavy Židů v dlouhých kaftanech a bílé zjevy jejich žen a dcer, zahalené ve světlé závoje, rojily se ze synagogy jako velké hejno ptáků, temných a jasných, a rozprchaly se po městě.

Abisaín a Meribál nešli příliš daleko. Brali se směrem k hradbám, za nimiž byl šumot Taja slyšet, zahnuli v úzkou, i ve dne téměř tmavou ulici, tvořenou vysokými, zasmušilými domy, málem bez oken. U jednoho z nich se zastavili před dubovými vraty, pravidelně pobitými hřeby s velkými, cizelovanými hlavami krásné, ryze arabské práce. Meribál zarachotil klepátkem a těžká vrata se ihned otevřela. Vešli; Meribál byl jeden z nejbohatších kupců v městě a obýval pravý palác. Vedl svého hosta nyní do sálu, jehož štukové stěny byly mistrnou prací arabských umělců, byly obdivuhodné vkusem jemně provedených vzorků, oslňující zlatem, stříbrem a barvami, které je pokrývaly. Strop z cedrového dříví z Libánu byl jako temná krajka, tak bohaté bylo jeho dokonalou finessou provedené vyřezávání. Úzkými, vysokými okny bylo viděti na ztemnělou už mezi vysokými břehy řeku, na zelenou, svěží, kvetoucí toledskou vegu, nad níž žluté nebe shasínalo, prokmitané sem tam už stříbrnou jiskrou jevících se pomalu hvězd.

Síň byla osvětlena velkou visací lampou mosaznou, jejíž třináct plamenů šířilo záři sladkou jako měsíce a libou vůni jako balsamu. Pod ní stál těžký dubový stůl, prostě, ale bohatě pokrytý. Abisaín nebyl jediným hostem, síň hlaholila hovorem mnoha pozvaných. Zasedlo se ihned k večeři. Meribál lámal chléb nekvašený, naléval vína a pronášel modlitbu. Když pak po jídle hostům žehnal, když povznesli stříbrné poháry a Meribál chvějícím se hlasem řekl: „Dnes jsme zde, vyhnanci na půdě cizí, na přes rok snad budeme v Jerusalemě," a když po těch slovech nastalo hluboké ticho a oči všech se jakousi nábožnou snivostí zastřely, tu pojednou rozhrnula se jako čarem těžká, zelená opona na konci sálu, vyšívaná stříbrnými, rozkrojenými jablky granátovými plných jader, a proud bílého světla lil se v poměrné šero hodovní prostory. Všickni obrátili se překvapeně tam a pohled, který se jim zjevil, okouzlil je naprosto: Dvacet bíle oděných panen sedělo v polokruhu pod visícími lampami ze stříbra, safírového a rubínového skla, tvořícími jednotlivé skupiny na delších a kratších řetězích, podobajícími se takto zářícím konstellacím. Dívky, vesměs krásné, byly ve stejných rouších, černé jejich vlasy, volně splývající, napuštěné vůněmi, byly myrtami a fialkami propletené. Seděly na nízkých stolicích a každá třímala pozlacenou harfu. Uprostřed nich seděla dcera Meribálova, Rispa. Spanilá jako bílá růže, měla oči temné, lunné záře, vlasy její však byly jako rozpuštěné zlato. Uprostřed těch temnokštících děv zdála se jako polita sluncem. Zasáhla nyní v struny a ostatní dívky činily dle jejího příkladu. Zvuky nástrojů lily se síní jako bublání velkého potoka, jako šum hlubokého pramene, jako šelest větru, táhnoucího olivovým hájem, a z pozadí jednotvárné, táhlé, mlhavé té hudby vytryskl zpěv Rispin, jako z šelestu polních klasů píseň skřivánčí. Opěvala slávu a lesk Siona budoucnosti, toho středu šťastnějšího lidstva, kde panovati budou blaho a spravedlnost, kde slz nebude ani křivd! Opěvala toho, jejž slíbil Bůh a jenž vycházeti bude jako hvězda na nebi, on, prorok a král, pastýř národů! On přijde v slávě své, pomazaný Páně, ratolesť na stromě Davidově, větší než David, větší než Šalomón, on, povýšený Bohem, jako prapor nad pokolením lidským! Postaví se na výši Sionskou a v onen den otevře Jahve ruku svou, by sebral ostatky svého lidu vyvoleného, a přijdou z Assuru a z Misraima, z Patru a ze země Kuš, z Elamu a Senaaru, z Hamathu a z ostrovů mnohých moří, by svědky byli slávy Sionské! —

Tak zpívala Rispa a srdce všech jí naslouchajících zachvívala se v hloubi prsou. Dozvuky harf a sladkého jejího hlasu chvěly se zmírajíce síní, a mnohý tlumený vzlyk ozýval se tichem, prozrazující dojmutí, nadšení, radostnou naději, jež Rispa slovy svými a svým uměním byla vzbudila. Abisaín byl nejhloub dotknut ze všech, neboť vlastní jeho nedávná vidina stála znova před ním, ozářena srdce jímajícím čarem.

Dívky však vstaly teď, odkládaly nástroje, sňaly věnce s hlav a vešly do síně. Rychle splítaly malé kytice z fialek a myrt, které jim dříve byly skráně zdobily, a rozdávaly je hostům. Meribál vzal svou dceru za ruku a políbil ji na čelo. Temný požár sklopených očí jejích sýlal dlouhé paprsky nocí řas, stínících mramorově bílou, ryze krásnou její tvář. Mystický obsah jejího zpěvu zanechal v snivém jejím úsměvu stopy nevyzpytatelného kouzla. Ruce její, držící kytici fialek, chvěly se.

„Můj otče," zašeptala, „komu dám ty květiny?"

„Komu bys chtěla?" odpověděl Meribál.

Rozmýšlela se chvíli. Sklopené oči pozvedly se na polo a potkaly se se zraky Abisaínovými, z nichž se linula zář nadšení a obdivu. Pozvedal ruku dívce vstříc, jako by říci chtěl: „Mně náleží ta kytice!"

„Komu bych ty fialky podat chtěla?" opakovala v zamyšlení po otci dívka. „Nuž tomu, jenž nejlépe umí své bratry milovat!"

A pozvedla kytici proti Abisaínovi, jenž rychle po ní sáhl, ale Meribál byl ještě rychlejší, stoupl mezi dívku a mladého muže a pravil, hledě ostře na něho:

„Ne, Rispo, ne tomu, jenž umí nejlépe bratry milovati, kytici svou dáš, ale tomu, jenž umí nejsmrtelněji vrahy svého lidu nenávidět!"

Z očí Abisaínových sršely blesky a dívka zbledla.

„Pak jsou ty květy přece moje," zvolal mladý muž, „neb požáru mého záští proti tomu, jehož jméno vysloviti zde nechci a jejž nazývají „spasitelem", nevyrovná se nenávisť nikoho z nás! Klet buď ten lžiprorok, jehož vzpomínka se i v té slavnostní chvíli v paměť mou rouhavě dere!"

„Dokážeš pravdu svých slov o velikosti svého záští?" tázal se Meribál. „Slibuji ti, že pak budou ty květy tvé, i ta ruka, která je třímá."

Abisaín ohlížel se na mžik opatrně a pak řekl:

„Zde mluviti nelze o mých záměrech."

Krásná jeho ústa zkřivila se ohyzdně a celá tvář byla v neprospěch jeho změněna.

„Otče," šeptala dívka, „odveď mě."

Oba muži pohlédli na ni a viděli, že zbledlá, zápasila s mdlobou. Abisaín vykřikl bolestně. Všechno hrnulo se teď s otázkami kolem Rispy.

„Jsem pouze umdlena," pravila, přemáhajíc se, dívka a nutila se k úsměvu. „Prosím, odveď mne," opakovala pak otci.

Hosté se rychle rozcházeli a Meribál a Abisain vedli Rispu dlouhou chodbou do její komnaty. Opírala se o oba a měla podpory té velice třeba, byla velmi slabá.

U dveří komnaty zastavil se Abisaín a Meribál mu kývl na rozloučenou. „Kdy tě uvidím?“ tázal se.

„Za hodinu, v síni hodovní,“ zašeptal Abisain a pak loučil se s úsměvem plným lásky s Rispou.

„Povím ti věci podivné,“ zašeptal pak ještě na odchodu Meribálovi. Když tento s dcerou svou v šeru komnaty zmizel, vyběhl Abisain konečně na ulici. —

Abisain chtěl domů, ale zdálo se mu, že by v uzavřeném pokoji se zalknul, srdce jeho tlouklo mu tak mocně, až se dech mu krátil. Bloudil tedy raději městem, mísil se do davu na velkém náměstí Zocodover, kde pod arkádami, táhnoucími se tehdy ještě kol a kol, celé obyvatelstvo toledské se procházeti a svěžího, večerního vzduchu požívati zdálo. Ale veselé tváře těch nenáviděných křesťanů, úsměvy jejich a bezstarostný hovor jej rozčilovaly, a když se nyní ozýval i hlahol zvonů a všecko na náměstí hlavy obnažilo, by se „Zdrávas“ pomodlilo, uprchl jak štván do tmy nejbližších úzkých ulic.

V tichu jejich pookřál a vidina zlatovlasé Rispy vrátila se v jeho duši a naplňovala ji jako vůni balsamu z Jericha. Oči jeho bloudily po průčelích domů a paláců, nad jejichž vraty mohutné znaky, z kamene vytesány, hrdě rody obyvatelů hlásaly, bloudily k oknům, jejichž železné, kované mříže bohatě lupeny a květy své rozkládaly, bloudily po skulptovaných vlysech a římsách, až vzhůru k fantastickým odkapům, jejichž chrliče se šklebily v podobě polo zvířat, polo démonů. Abisain ani nevěděl, co vidí, ani nevěděl, kde chodí, až se pojednou v městské bráně ocitl. Prošel ji a spěchal, kam ho šum řeky lákal. Zastavil se na pradávném mostě de Alcántara. Večerní vzduch ovíval mu tvář, hvězdy svítily teď už plným leskem na Toledo, žulový ten pomník slávy, trůnící ve chmurném majestátu na příkrých skalách, ježící se věžemi k temnomodrému nebi, obemknut pasem svých vysokých, ocimbuřených valů, u jejichž paty se valil Tajo a z hluboka zpíval. Kvetoucí na druhém břehu vega ornamovala vůní zahrad a polí jako kadidelnice, dýmající slavnostně před oltářem.

Vzrušen tím vážným a velkým pohledem, vzpomněl si Abisaín opět ideálního Siona, jak o něm před synagogou snil, jak o něm a jeho králi Rispa zpívala. Úsměv blaha zazářil na jeho tváři a nohy jeho jak by mu v paměť chtěly přivádět, že se pod střechu vrátit měl, kde ona dlí, kráčely samy, aniž by o tom Abisaín věděl, zpět do města. Stoupal, kolíbán sny o glorii Siona a o lilialní luznosti dcery Meribálovy, svahem vzhůru, prošel Valmardónskou branou, bral se úzkou uličkou na malé náměstí a tam se pojednou zarazil. Zpěv ženských hlasů vnikal mu v sluch, sladký a tichý a nešený, dav lidí zaplavil náměstí, unesl jej několik kroků s sebou a zatlačil jej ke zdi domu, kde Abisaín sebou hnouti nemohl. Zíral před sebe a zatřásl se nevolí. Stál proti poustevně Kříže, před samým jejím kostelem, Krista Světlého. A nyní zjevily se též ty zpívající ženštiny, v bílých rouších, pod bílými závoji, každá s hořící voskovicí v ruce. Byl to průvod jeptišek. Stříbrný zvuk zvonu kostelíčka mísil se nyní v jasnou, tichou, svatou jejich píseň. Žalm jejich nesl se balsamickým vzduchem večera, proniknutým vůní stromů, šumících za poustevnou právě tak, jak byly šuměly před synagogou při modlitbách dětí Israelských, a podobně jako Rispa byla pěla o Sionu a králi jeho, tak hlásaly nyní jeptišky boží kou velikost a slávu vyvoleného krále:

„Vykvetla ratolest na stromu Isai, syn z rodu Davidova narozen! A Bůh jej povýšil jak prapor z purpuru a všechny světa národy se klaní mu! Hosanah! Pějte slávu králi sionskému, Kristu Ježíši, vykupiteli, synu božímu!“

Abisaín zaskřípal zuby, ten zpěv zdál se mu posměchem na jeho ideály, na jeho naděje, na vše, co nejdražšího uvnitř svého srdce choval, posměch na jeho pobožnost, na jeho modlitbu, na jeho sny! A nemohl učiniti krok, aby utekl těm trýznícím ho dojmům, neboť lid stál před ním, stál v pravo, v levo, všude, a nehybně jako ta stěna, o kterou se podpíral. Abisaín přál si býti hluchým, aby neslyšel, slepým, aby neviděl, ale zraky jeho, jako by na vzdor, otvíraly se dokořán a upíraly se samovolně, bez jeho přičinění do vnitř osvětleného kostela, jehož dvéře otevřeny do tmy ulice zely. Obě malé lodi chrámu byly zaplaveny září lamp, visících s klenby, jejíž prosté kamenné oblouky se křižovaly, spočívajíce na čtyřech sloupech arabsko-byzantýnského slohu. Mezi světly visel štít, na němž plál zlatý nápis: „Mne nosil král Alfonso VI. a pověsil mne v této poustevně, když dobyl Toleda na nevěřících a když zde pod tímto sklepením se sloužila první v městě svatá mše.“

Abisaín odtrhl zraky svoje nyní násilně od toho nápisu a hledy jeho svezly se na bílou theorii těch hořící svíce třímajících jeptišek, které se pomalu blížily zázračnému, slavnému kříži, nesoucímu sochu Spasitelovu, známou pod názvem „Krista Světlého“, dle něhož se tomu kostelu jména dostalo. A nyní počaly řeholnice znova zpívati: vylévaly bledé ty panny se zraky planoucími mystickým žárem hymny svoje jako balsám vonící u nohou sochy Kristovy, ten balsám však, ta vůně zázračná zdály se Abisainovi, že ukradeny jsou ze svatých sadů poesie hebrejské, by mrzce zprofanovány vyvrženy byly na místě nesvatém.

Průvod stanul před hrubě tesaným tím křížem, s něhož Kristus shlížel, socha dosti neuměle provedená, ale s obličejem plným dobroty, na němž se utrpení a soustrast jevily. Jeptišky klekaly v prach, pak povstala jedna po druhé a s pozdravem králi sionskému líbaly soše hřebem proniknutou nohu. Abisaín cítil cos jako mdlobu, způsobenou potlačeným zuřivým vztekem svým, zdálo se mu, že se zalkne, nevykřikne-li strašnou nějakou kletbu nad těmi démonoklaniteli a nad samou zsinalou tou modlou. Hledal v paměti své zaříkání čaromocné, vnuknuté mu tajnou, skrytou vědou, jíž se oddával, zaříkání, kterým by i ty jeptišky i ty ostatní modláře v kostele a na ulici v mrtvý kámen obrátil. Konečně podařilo se mu zavříti oči a krev proudící mu v hlavu jej ohlušovala. Tak stál chvíli jako bez vědomí; když oči zase otevřel a opět ten Kristovu nohu líbající lid uviděl, projela mu náhle podivná myšlénka mozkem, úsměv jeho trpký a plný zášti změnil se ve vítězoslavný úškleb a z očí svítila mu zlá a divoká radost. Zahleděl se do tváře Spasitelovy, jejíž oči se mu zdály, že se obracejí k němu a na něho se upínají, pozvedl pěst nepozorovaně a zašeptal: „Na shledanou, lživykupiteli, na shledanou! Ano, my se shledáme!“

*

Bylo to možné? Šeptaná ta slova zdála se, že našla ozvěny v kostele a přicházela Abisaínovi zase co šept nazpět v sluch. „Ano, my se shledáme!“ znělo mu to v uších zvukem tichým a tajůplným, a rty té sochy, toho dřevěného Krista, zdály se, že se zachvěly.

Abisaín sebou trhl, pak ale pokrčil rameny, věděl, že to byl pouhý klam rozčilených jeho čiv. —

Podařilo se mu nyní podél zdi domu volnou cestu davem nalézti a plížil se v stínu, sám temnější ještě stín, náměstím a zahnul do první ulice, která se mu naskytla. Pak spěchal pustnoucím už městem, hrbolatou cestou, bez dalších překážek do domu Meribálova. —

Když vešel Abisaín do síně hodovní, panoval tam nelad, židle byly převrženy, zbytky kvasu, poloprázdné poháry a mísy byly posud na stole, jediná svíčka hořela na jednom z kandelábrů a tma byla ve všech koutech.

Unavený Abisaín vrhl sebou na sedadlo nedaleko poloodhrnuté zelené záclony, za níž se byly dívky s harfami objevily.

V tom okamžiku vešel též Meribál.

„Jak vede se tvé dceři?“ tázal se spěšně Abisaín.

„Myslím, že spí,“ odvětil Meribál; „nebylo to nic, než chvilkové unavení následkem postu a pak rozčilení mezi zpěvem. Mluvme však o záležitosti, jež tě sem přivedla zpět.“

„Ta záležitost týče se však též jí,“ řekl mladý muž. „Žádám ji za ženu. Víš to již dosti dlouho, že na Rispu si myslím. Je ti známo, že jsem snad tak bohat jako ty a víš, že jsem tebe vždy co otce ctil. Zdálo se mi, že jsi nakloněn mým nadějím. Proč kladeš mi náhle podmínky?“

„Proto, že nemám syna,“ odvětil Meribál, „a kdo má po mně plamennou mou nenávisť proti nepřátelům našim zděditi, ne-li můj zeť? Rispa? Ženy nedovedou nenávidět — leda toho, jenž je milovati neumí.“

„Ty víš, že umím nenávidět jako málo kdo,“ řekl Abisaín, „a Rispa pozná, jak umím milovati.“

„Myslím, že umíš nenávidět,“ řekl Meribál podávaje mu ruku, „a kladl-li jsem podmínky a žádal li jsem důkaz tvého záští, jednalo se mi jen o to, bych nalil oleje do ohně, jednalo se o to, bodnouti tvé záští jako oře, aby se vzpružilo.“

„Toho nebylo, věru, třeba,“ odvětil Abisaín, „avšak jednání tvé ponese ovoce. Bodl jsi mě, jak pravíš a vehnal takto na cestu, vedoucí k činu z pouhých, mlhavých úmyslů. Budeš spokojen. Poslyš! Bloudil jsem na slepo ulicemi. Kroky moje zavedly mě k tak zvané poustevně Kříže. Byl jsem davem přinucen státi se svědkem mrzké modloslužby těch prokletých. Líbají nohy dřevěnému lžispasiteli. V okamžiku, když jsem je proklínal, vnukl mi Bůh myšlénku pomsty. Staneš se svědkem, že sami toho svého Krista budou s kříže trhat, proklínajíce ho.“

„Pochybuji,“ řekl Meribál chladně a nedůvěřivě. „Obraznost tvoje tě zavádí. Avsak vysvětli!“

Abisaín oddychoval chvilku, pak jal se takto mluviti: „Víš, že oddal jsem se horlivě tajnému učení, že pěstuji magii, že obírám se alchymií. Hledám životní elixír a snažím se vyráběti zlato. Posud nedosáhl jsem ani jednoho, ani druhého, avšak na cestě k velkým cílům nalezl jsem pouhou náhodou mnohou vzácnou věc. Elixír věčného mládí, života neznám posud, dobře však elixír smrti. Nalezl jsem sloučeninu, jed strašlivý. Jediná plná fióla stačila by na otrávení půl Toleda. Pouhé jeho vdýchání schvacuje jako blesk. Raduj se se mnou!“

„Koho chceš otráviti a jak?“ tázal se Meribál a začal se mimoděk třásti.

„Sto, tisíc, dva tisíce těch nevěřících psů,“ vzkřikl vášnivě Abisaín, „padne mým přičiněním zítra již v prach, zčernalí, s vytřeštěnýma očima, s křečovitým šklebem na tváři! Raduj se se mnou!“

Meribál ho držel za obě ruce, oči mu hořely.

„Mluv, jak, kde?“ šeptal.

„Nevěděl jsem, jak a kde,“ řekl Abisaín. „Když jsi mi řekl: dej důkaz své záští, chtěl jsem ti přinésti ten jed. Ale pravím ti, že jsem bloudil městem, že jsem viděl modloslužbu toho lidu. Slyšel jsem jeho zpěv, posměch pravému králi sionskému, a zřel jsem tomu lživykupiteli v zsinalou tvář. Nuže, neřekl jsem ti, že Bůh sám mi vnukl myšlénku pomsty? Anděl jeho vedl mě před kostel Krista Světlého, jak jej nazývají. Líbají nohu té modly: napustím ji jedem tím. Smrť bude státi vedle kříže, bude je kosit, mor rozestře strašná křídla svá, a ti, kteří bratry a sestry své jako bleskem schváceny pod samým křížem padat uvidí, ti budou modlu s oltáře trhati a povalí ji proklínajíce v prach! A já, já budu stranou státi a budu se smát, smát, smát!“ A dal se do tak strašlivého, šíleného, křečovitého smíchu, že se Meribálovi vlasy ježily. Zelená záclona, vyšitá stříbrem, zachvěla se silně, ale oba muži dívali se na sebe tak dychtivě, že to nepozorovali.

Meribál objal Abisaína a pravil: „Jsi zkázonosný jako Satan! Jsi pln vznešené nenávisti a klaním se před tebou! Ty's synem mého srdce! Jdi a jednej! Netřeba ti říci, že veškeré bohatství moje bude tvé, vše, co mám, i s Rispou, perlou mého domu.“

Doprovázel jej až před vrata na ulici, kde jej políbil, kde mu žehnal a kde se rozešli. —

Zatím vyšla Rispa ze svého úkrytu, držela se chvějící rukou za zelenou záclonu, třpytící se vyšívanými stříbrnými jablky granátovými. Byla bledá jako přízrak, krásná jako hvězda, posud oděna bílým slavnostním rouchem kmitajícím se perlami. Hleděla směrem ke dveřím, kterými otec její a Abisaín byli zmizeli, oči její se plnily slzami.

„Bože, ty to nedopustíš!“ šeptaly její rty.

Svěsila hlavu a zamyslila se, sepjala ruce a pravila tiše hledíc do šera síně: „Kriste, na tebe myslila jsem dnes, když pěla jsem slávu Siona. Já věřím v tebe, umučený Bože! Říkají, ty že jsi smilování samo. Odpustíš mu? Kriste můj, já miluji toho muže, ale jde z něho hrůza ... Miluji jej. Co žádáš, abych učinila pro vykoupení jeho?“

Mlčela, jako by očekávala odpověď. Bylo ticho. Pojednou spadla jediná voskovice, hořící v mosazném velkém kandelabru, rozbila se na tři kusy o mramorovou dlažbu sálu a shasla. Rispa sebou zachvěla a zakryla si tvář. Pak ji pozvedla, utřela slzu, která jí tekla po líci a řekla bolestně: „Žádáš mé zničení?“ Stala se pak náhle klidnou a dodala: „Ne, ty nechceš zničení, ale oběť!“ Hledala cestu po tmě ze síně. —

(Pokračování.)

Finance bohův.

Napsal *Rudyard Kipling.*

Úvod více pro poučení než zábavu.

V severní Indii stál klášter zvaný Chubára Dhunni Bhagatova. Nikdo se nepamatoval, kdo neb co Dhunni Bhagat byl. Prožil svůj život, nashromáždil trochu peněz a užil jich, jak jest každého dobrého Hinda povinností, na díla zbožná — Chubáru. Ta byla plna cihlových komůrek, pe tře pomalovaných obrazy bohů a králů a slonů, kde unavení kněží mohli seděti a rozjímati o posledních věcech. Chodníky byly vydlážděny cihlami a bosé nohy tisíců vyšlapaly je v žlaby. Třásně mangovníkové prorůstaly z cihel, velké trubovníkové stromy skláněly se nad rumpálem studně, který skřípal celý den, a hejna papoušků lezla a přelétovala po stromech. Vrány a veverky byly zde krotké, neboť věděly, že jim kněz nikdy neublíží

Potulní žebráci, prodavači kouzelných amuletů a svatí poběhlíci na sta mil kolem nalézali v Chubáře místo svého povolání i odpočinku. Mohamedán, Sikh i Hind bez rozdílu scházeli se tu pod stromy. Byli to staří lidé, a když člověk dochází na nocleh, všechny víry světa zdají se mu ku podivu stejné a bezbarvé.

Gobind, jednooký, mi to povídal. Byl to svatý muž jenž byl kdysi žil na ostrově uprostřed řeky a krmil ryby malými chlebovými kuličkami dvakráte za den. Za povodně, když řeka vyvrhovala mrtvoly utopenců na dolejším konci ostrova, dával je Gobind zbožně spalovat na počest člověčenstvu i proto, aby jednou sám snadněji s Bohem své účty vyrovnal. Ale když jednou dvé třetiny ostrova byly náhle urvány proudy, převezl se Gobind přes řeku k Dhunni Bhagatově Chubáře, on i jeho kovový džbánek zavěšený na provaze kolem krku, jeho krátká berlice okovaná mosaznými hřebíky, stočená lůžková pokryvka, velká dýmka, deštník a vysoký, homoli cukru podobný klobouk s pavími péry vlajícími na něm. Zabalil se do své záplatované pokryvky sešité ze všemožných látek i barev na světě, usadil se do slunečného koutku přetiché Chubáry a opřev ruku o svou berlici s krátkou rukojetí, čekal na smrt. Lidé přinášeli mu jíst a malé kytičky zlaté blatuchy, a on jim dával na vzájem své požehnání. Byl skoro slepý a tvář měl rýhovatou, vráskovitou a scvrklou nade vše ponětí, neboť on žil již dávno před tím, než se Angličané dostali na pět set mil od Dhunni Bhagatovy Chubáry.

Když jsme se po čase byli dobře seznali, vypravoval mi Gobind povídky hlasem, jenž se co nejvíce podobal asi rachocení těžkých děl přes dřevěný most. Jeho povídky byly pravdivé, ale ani jedna ze dvaceti nemohla by se tisknouti v evropské knize, neboť Evropané nemyslí tak, jako domorodci; Evropané přemýšlejí o věcech, které by si domorodec nechal až ke vhodné příležitosti, a o čem jim ani nenapadne přemýšleti, o tom rozjímá domorodec, jak se mu jen příležitost naskytne.

„A co," řekl mi Gobind jednou v neděli večer, „co jest vaše ctěné zaměstnání a jakým způsobem dobýváte svého vezdejšího chleba?"

„Jsem," pravím já, „kerani, — člověk, jenž píše pérem na papíře a není v službách vlády."

„Co tedy píšete?" řekl Gobind. „Přistupte blíže, neboť nemohu vám viděti do tváře a smráká se."

„Píšu o všech věcech, které chápu a také o mnohých, které nechápu. Ale hlavně píšu o životě a smrti, o mužích a ženách, o lásce a osudu, podle míry své schopnosti a vypravuju své povídky ústy jednoho, dvou neb více lidí. Potom, Bůh-li příznivý, povídky se prodávají, dostanu ty peníze a tak se živím."

„To je správné," řekl Gobind. „Tak to dělá také povídkář v bazaru; jenže on povídá mužům a ženám přímo a ničeho nikdy nepíše. Pouze když povídka vzbudila očekávání a neštěstí má stihnouti lidi ctnostné, přestane náhle, a žádá o zaplacení než pokračuje v povídání. Tak, to je tedy vaše řemeslo, synu můj?"

„Ano. Slyšel jsem také o tom, že když je povídka příliš dlouhá, prodává se po kouscích, jako okurka."

„Tak jest. Já býval kdysi známým povídkářem, když jsem žebral na cestě mezi Košinem a Etrou, před poslední svou poutí do Orissy. Vypravoval jsem mnoho pohádek a slyšel jich ještě více v noclehárnách na večer, když jsme bývali veselí na konci denní pouti. Mé srdce mi říká, že ve věcech povídek jsou lidé dospělí zrovna jako malé děti a že nejstarší povídky jsou těmi nejmilejšími."

„U vašich lidí, ano," řekl jsem. „Ale lidé naši přejou si povídek nových a když je vše napsáno, povstanou a prohlašují, že bývalo by lépe vypravovati povídku tak neb onak, a pochybují vůbec o pravdě povídky, neb zase o tom, že si ji někdo sám vymyslil."

„Jací jsou to pošetilci!" řekl Gobind mávnuv svalnatou rukou. „Povídka, která se vypravuje, jest tak dlouho pravdivou povídkou, dokud se povídá. A co do těch jejich řečí, — víte, jak Bilas Chan byl knížetem povídkářů a jak jednou řekl někomu, jenž se mu posmíval ve velké noclehárně v Dželumu: ‚Povídej dále, bratře, a skonči co jsem začal;' — a ten, kdo se posmíval, jal se povídati, ale neměl ani hlasu, ani způsobilosti k tomu a tak zůstal vězet a poutníci se mu pak do půlnoci smáli."

„A jakže jest nejlépe povídkáři práci svou začíti?" tázal jsem se.

„Což pak vím? — Ale přec —" přemýšlel chvilku, „jakž pak bych nevěděl? Bůh stvořil mnoho hlav, ale jest pouze jedno srdce ve světě u lidu vašeho i lidu mého. Jsou všichni dětmi, jedná-li se o povídku."

„Ale nikdo není tak hrozným posluchačem jako děti, předběhneš-li slovem, neb změníš-li vlásku, když vypravuješ věc podruhé."

„Ano, také já vypravoval jsem maličkým — nuže, začni to tak —" Jeho oči upřely se na pestré malování na stěnách, na modrou a červenou kupoli. „Nejprv jim povídej o těch věcech, které jsi viděl a které také ony s tebou viděly. Tak vědění jejich doplní vady tvé. Povídej jim o tom, co jsi viděl sám, potom, co jsi slyšel, a protože jsou děti, povídej jim o bitvách a králích, koních, ďáblech, slonech a andělích, ale nezapomeň povídati jim o lásce a podobném. Celá země jest plna pohádek tomu, kdo

poslouchá a kdo neodhání chudé od svých dveří. Chudí jsou nejlepší povídkáři, neboť musí klásti ucho na zem každou noc — —“

To byla moje rozmluva s Gobindem. A nyní budu vypravovati jednu z povídek jeho i o něm.

Povídka.

Bylo po večeři v Dhunni Bhagatově Chubáře a staří kněží kouřili a modlili se růžence. Malé, nahé dítě se přibatolilo s ústy dokořán otevřenými, s kytičkou blatuchových květů v ruce jedné a v druhé s kusem stlačeného tabáku. Pokoušelo se pokleknouti a pokloniti se Gobindovi, ale bylo tak tlusté, že padlo na svou oholenou hlavu a skutálelo se na bok kopajíc a supajíc zatím, co se blatuchy rozletěly na jednu a tabák na druhou stranu. Gobind se rozesmál, postavil dítě zase na nohy, požehnal blatuchovým květům a vzal tabák.

„Od mého otce,“ řeklo dítě. „Má zimnici a nemůže přijíti. Budeš se za něho modliti, otče?“

„Zajisté, můj nejdrobnější; ale kouř lehá na zem, noční chlad je v povětří a není dobře chodit nahý na podzim.“

„Nemám šatů,“ řeklo dítě, „a celý den jsem nosil kravské palivo do bazaru. Bylo velmi horko a jsem unaven.“ Zachvělo se málo, neboť soumrak byl chladný.

Gobind zvedl jednu ruku pod svou ohromnou, záplatovanou, mnohobarevnou pokryvkou a udělal vedle sebe malé, lákavé hnízdo. Dítě tam vlezlo a Gobind naplnil své mosazí kované narghilé čerstvým tabákem. Když jsem přišel do Ambary, vykukovala ta oholená hlavička s čuprynou na temeni a korálkové černé oči ze záhybů pokryvky jako veverka vykukuje z hnízda, a Gobind se usmíval, zatím co si dítě hrálo s jeho vousem.

Byl bych mu řekl něco vlídného, ale rozpomněl jsem se v čas, že kdyby se dítě snad roznemohlo, dávali by mi vinu, že mám uhrančlivé oko a to je hrozný majetek.

„Jen tiše seď, holátko,“ řekl jsem, když se mělo k útěku. „Kde pak máš tabulku a proč pak nechává učitel takové zlopověstné klouče běhat po ulici, když tu není žádných strážníků, kteří by vás ubohé chránili? V které pak čtvrti se pokoušíš zlomiti si vaz pouštěním draků se střech?“

„Ne, Sahibe, ne,“ řeklo dítě skrývajíc tvář do Gobindova vousu a potahujíc jej nejistě. „Dnes bylo ve škole prázdno a já pořád nepouštím draka. Já hraju kerlikit jako ti druzí.“

Kerlikit, cricket, jest oblíbenou hrou Pundžabských hochů, užívajících láhve od petroleje místo koulí.

„Tak, ty hraješ kerlikit! A nejsi ani s polovice tak velký jako netopýr,“ řekl jsem.

„Ano, hraju!“ řeklo dítě pevně. „Hahou, — běž, běž, běž! — já to všecko znám.“

„Ale přes to vše nesmíš zapomínati modliti se k bohům, jak se sluší,“ řekl Gobind, jenž docela nesouhlasil s cricketem a západními novotami.

„Já nezapomínám,“ řeklo dítě tlumeným hlasem.

„A ctíš také své učitele a —“ Gobindův hlas stal se měkkým, „a nebudeš svaté muže tahat za vousy, — ty malý nezvedo, — co, co?“

Tvář dítěte byla celá pohroužena do velkého, bílého vousu a začalo vzlykat, a Gobind utišil je, jako utišují se děti po celém světě tím, že mu slíbil pohádku.

„Já tě nechtěl postrašit, ty nesmyslný vrabčíku. Podívej se na mne! Hněvám se? Aré, aré, aré! Mám se také rozplakat, až z našich slzí bude rybník a utopíme se oba, a potom se tvůj otec nikdy nepozdraví nemaje nikoho, kdo by jej tahal za vousy? Tiše, tiše! Budu ti povídat o bozích. Slyšel jsi už mnoho pohádek?“

„Velmi mnoho, otče.“

„Tak, ale ta zde bude nová a takovou jsi ještě neslyšel. — Před dávným, dávným časem, když bohové chodili s lidmi, jako chodí dnes, jenže teď nemáme víry je viděti, Šiv, největší z bohův, a Parbati, jeho žena, procházeli se v zahradě chrámu.“

„Jakého chrámu? Toho v Nandgaonské čtvrti?“ řeklo dítě.

„Ne, tuze daleko odsud. Snad v Trimbaku nebo v Hurdwaru, kam jednou musíš jít poutí, až budeš mužem. Teď tam v té zahradě pod džudžubovým stromem seděl žebrák, který se byl modlil k Šivovi po čtyřicet let a živ byl z dárků zbožných lidí, a rozjímal o svatosti dnem i nocí.“

„Ach, otče, byl's to ty?“ řeklo dítě pohlednouc vzhůru velkýma očima.

„Nebyl; — povídal jsem, že to bylo dávno a kromě toho byl ten žebrák ženat.“

„Vysadili jej na koně, dali mu na hlavu květiny a zakázali mu spáti po celou noc? Tak to udělali se mnou, když mi strojili svadbu,“ řeklo dítě, které bylo oženěno před několika měsíci.

„A co's dělal?“ řekl jsem.

„Plakal jsem a oni mi řekli, že jsem ničemný kluk, a potom jsem ji uhodil a plakali jsme spolu.“

„To ten žebrák tak neudělal,“ řekl Gobind, „neboť to byl svatý muž a velmi chudý. Parbati spatřila jej seděti nahého u stupňů chrámu, jak jedni chodili vzhůru a druzí dolů, a řekla Šivovi: „Co si lidé pomyslí o bozích, když bohové tak pohrdají svými ctiteli? Čtyřicet let se ten muž modlil k nám a na konec má z toho všeho všudy několik zrnek rýže a několik zlamaných penízkových lasturek. Lidská srdce zatvrdnou, když to půjde tak dále.“ A Šiv řekl: „Spraví se to.“ — A vešel do chrámu, který byl chrámem jeho syna Ganeše se sloní hlavou řka: „Synu, venku je žebrák velmi chudý. Co uděláš pro něho?“ Tu se ten velký se sloní hlavou probudil ve tmě a odpověděl: „Do tří dnů, tak-li jest vůle tvá, dostane dva vozy rupií.“ Potom Šiv a Parbati odešli. Ale byl v té zahradě lichvář, ukrytý mezi blatuchami,“ — dítě pohlédlo na smačkanou kytičku v ruce, — „ano, mezi žlutými blatuchami, a ten slyšel, co bohové mluví. Byl to člověk lakotný, černého srdce a chtěl, aby ty dva vozy rupií měl sám. Tak tedy šel k žebrákovi a řekl: „Ó, bratře, kolik pak ti zbožní lidé za den dávají?“ Žebrák řekl: „Nemohu říci. Někdy trochu rýže, někdy hrstku lusek, několik penízkových lasturek, ba stalo se také, že mi někdo dal naložené mangy a suchou rybu.“

„To je dobré,“ řeklo dítě a mlasklo si.

„Potom řekl lichvář: „Protože jsem tě už dlouho pozoroval a mám tě rád pro tvou trpělivost, dám ti teď pět rupií za vše, co dostaneš ode dneška do tří dnů. Musíš mi jen dáti na to úpis.“ Ale žebrák řekl: „Zbláznil jsi se? Za dva měsíce nedostanu za pět rupií,“ a večer pověděl to své ženě. Ta, protože byla žena, řekla: „Kdypak kdy na světě lichvář uzavřel špatný obchod? Vlk

pobíhá obilím k vůli tučné srně. Náš osud jest v rukou bohův. Nezadávej ho nikomu ani na tři dny.“ Tak se tedy žebrák vrátil k lichváři a nechtěl prodat. Tu ten pro-topášný člověk vyseděl celý den před ním nabízeje mu více a více za jeho třídenní almužnu. Napřed deset, padesát a sto rupií; a potom, neboť nevěděl, kdy bohové uštědří svůj dar, rupie po tisících, až jich nabídl plný vůz. Po této nabídce se žebrák se svou ženou poradil a podepsal úpis a peníze byly vyplaceny ve stříbře; velicí bílí voli přivezli je ve voze. Ale kromě těchto peněz žebrák od bohův nedostával pořád ničeho a srdce lichvářovo bylo nepokojné očekáváním. Tedy o polednách dne třetího vešel lichvář do chrámu, aby slídil v radách bohův a zvěděl, v jaké způsobě ten dar přijde. Zrovna když se modlil rozsedly se kameny na podlaze a sevřely se zas a držely ho za patu. Tu uslyšel bohy jdoucí chrámem v temnotě sloupů a Šiv zvolal na svého syna Ganeše řka: „Synu, co's udělal s těmi dvěma vozy rupií pro žebráka.“ A Ganeš probudil se a lichvář zaslechl suchý šum tot jeho rozvinujícího se chobotu jak odpovídal: „Otce, polovice těch peněz byla vyplacena a dlužníka druhé polovice držím zde pevně za patu.“

Dítě hopkovalo smíchy. „A lichvář zaplatil žebráku?“ řeklo.

„Zajisté, neboť ten, koho bozi drží za patu, musí platit do krajnosti. Peníze byly vyplaceny večer stříbrem, ve velikém voze, a tak provedl Ganeš své dílo.“

„Nathu! Oh! Nathu!“ Žena to volala soumrakem u vchodu do dvora.

Dítě se začalo vrtět. „To je moje matka,“ řeklo.

„Tedy jdi, broučku,“ řekl Gobind; „ne, počkej chvilku!“

Utrhl spravedlivý loket ze své záplatované pokrývky, přehodil to dítěti přes ramena a dítě odběhlo.

Z nové poesie anglické.

A. Mary F. Robinson

(Mme. James Darmesteter).

Hudba.

Dřív nežli šer se stane dnem
  tak hluboce já sním,
v tak utišení hlubokém,
  že nevím, bdím, či spím.

Tím sněním slyším zvuk se chvět,
  jak něžně, sladce zní,
spiš' umřít chci, než oželet
  tón jeho poslední.

A nevím, zda to z cesty kdes
  zní ke mně hudby hlas,
či zpěv, jenž z duše mé se vznes,
  by záhy usnul zas.

Můj život prchá bezděčný,
  i nevím, zda zvuk ten,
ó běda! zvuk je skutečný,
  či zbloudilý jen sen!

Pastorala.

Hod boží velkonoční včera byl,
v chrám každý spěchal by se pomodlil,
že máj tu, vzpomněla jsem, v bludný cíl,
v dál těkati můj krok si popílil

Do stínu ulehla jsem, do trávy;
slyš, zapraskaly větve doubravy;
Faun sněti otvorem zřel, houpavý
mu visel břečtan s rohů u hlavy.

My z květů sobě udělali dům,
zdi, střechou snětí spletených byl tlum;
leč spolu když jsme sedli ku hodům,
zpěv náš podlehnul zvonů hlaholům.

A světlo zhaslo, nebe sklon se ztmněl,
my vstali, s bohem dali si — on šel...
Že mrtev on, že umru já — ó žel!
to každý z nás v té chvíli zapomněl.

Lethe.

Pojď se mnou ku jezeru Lethy,
  ach, jeť po Lásce veta již,
ta voda komu zrosí rety,
  víc nepocítí žízně tíž.
Tam bolehlav roste konejšivý
  i rulík v záhonech
a v řadách vlčí mák jak živý,
  až rdí se tichý břeh.

Hleď se mnou z této vody Lethy
  vždy stále hlubším douškem pít,
pij pro své mrtvé Lásky květy,
  ať můžeme je zapomnít!
Když mrtvy jsou všecky růže naše,
  laur ztracen pro nás, žel!
mák vlčí zavěšme si plaše
  kol utrápených čel.

Hvězdy.

Vy nebes hvězdy, klíny, davy hvězd!
Vy za hvězdami strže, v kterých vzduch!
V něm skvrny bledé, mléčné dál a v dál
mil miliony dále, než náš svět,
vy hvězdy, svit jichž padá ve propast,
než dostihne nás za tisíce let!

Byl bůh za oněch bez kroniky let,
jenž zažeh onen roj bezčetných hvězd.
Buď světlo! řekl skloněn nad propast,
jež oživla, neb v ní se zachvěl vzduch,
hvězd, lun tam vzplálo a z nich každá svět,
který jest světlem třpytným světům v dál.

Byť byly jste co my, ó sfery, v dál,
jež pláte slávou svojí řadou let!
Kouř černý lidské bídy, davy hvězd,
ne jas, kouř tmavý každý dštil by svět,
neb chybil ten, kdo vznítil zářný vzduch,
tvar, ruch nevdechnuv vnitřní ve propast!

Ó hvězdy lhostejné tu ve propast!
Zem naše as vám stejně plane v dál,
vy samy těm, již dýchají váš vzduch,
se zdáte prázdny! Život podle let
mění se dlouhý! Přímé řeky hvězd,
též jich odvěký sníh, mez v chmurný svět.

Snad lidé jak my plní každý svět,
se svými sny se kloní nad propast,
mřel Kristus darmo na každé z těch hvězd
a každá bědná hledá hvězdu dál,
kde mrtvé odmění bůh řadou let.
Tak němí točíme se v mrtvý vzduch.

Kde Nejsvětější jest, jejž halí vzduch?
Tak bajný, bezmezný vstal první svět
kdys' z chaosu, pak hořel řadou let,
a s plání nechal kanout ve propast
za jiskrou jiskru, které zhltla dál,
a to byl bůh, jenž rozžeh světy hvězd.

Pro oko dav hvězd a pro ňadra vzduch,
pro naděj v dál za trpící ten svět
nic nemá propast, nic bezpočet let.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

II.

Spolu ve Lvově. — Styky s Čechy a práce literarní. — Adam Rościszewski z Rościszewa. — Krajané. — Návštěva Karla Havlíčka roku 1842. — Jeho úsudek o Honoratě a Polkách vůbec. — Dceruška Bronislava. — První zármutek. — Naděje na přesídlení do Čech. — List K. J. Erbena. — Honorata píše do Čech. — Literarní prvotina v českém jazyku — Úvod k „Obrazům z mé otčiny“. — Přesídlení do Prahy (1845) — Loučení. — Památky. — Odjezd.

Několik dní po hlučné a veselé svatbě odjeli šťastní novomanželé do Lvova. Půvabná Honorata, nepřekročivší ještě 16 rok svého mladičkého věku, opustila prahy rodinné, ne navždy sice, neboť navštěvovala občas malebné krajiny podkarpatské, ale ničím nezkalené blaho panenských let nevrátilo se jí ani tam již více. Český vlastenec, vždy prací přetížený, odvezl si mladou ženušku do velikého města, kde ihned se začínal život vážný, propletený mnohými zkouškami a zkušenostmi. Není pochybnosti, že Honorata, oddána choti svému celou duší a celým srdcem svým, vpravovala se rychle i obětavě do všech povinností, stále upřímně toužíc kráčeti životem dle rad strýce svého Teofila Wiśniowského. Nepatrný důchod manželův stačil ovšem jen na život velmi skromný a neokázalý, ale rozumná a milující žena uměla se smiřovati s každou nutností. Střídmé majíc požadavky nehledala štěstí za krbem domácím. Za to tím čilejší a pravidelnější styk udržovala s milenou rodinou, čehož krásným svědectvím jest množství vzájemných dopisů z té i z pozdější doby pocházejících. Vane z nich neskonale něžná, dětinnou láskou oplývající mysl stejně horoucně milované dceři. —

Manžel prováděl mimo úřad život dokonalého literáta a vlastence. Udržoval stálý styk s předními národními horlivci v Čechách, zejména také s nesmrtelným Šafaříkem, který náležel k jeho nejvzácnějším přátelům, s Erbenem, Storchem, Vocelem, Tomkem a mn. j., přispíval drobnějšími příspěvky do časopisů českých a připravoval do tisku i některé obšírnější práce své, jmenovitě „Cesty a procházky“, jež opatřil takovým závěrkem:

„Nyní musím ještě k závěrku před laskavým čtenářem jedno vyznání učiniti. Právě an to píši, dívá se mi přes rameno mladá osobička, přibližujíc zvědavě, co to opět spisuji. Jest to ta samá černooká panenka, které jsem se před lety ve Lvovském divadle pro nezdvořilost hejsků ujímal, kterou jsem pak nenadále v P . . . vickém kostele na mši spatřil, která později v Zablotově z Konrada Wallenroda česky se učila, která konečně byla tou nevěstou na výše popsané svatbě, — někdy panna H . . . a nyní má milovaná žena.“

Vedle toho obcoval přátelsky také s polskými spisovateli, z nichž vzpomínáme jen Bielowského a Szajnochu. Janusz Rościszewski z Rościszewa (1771—1814), vřelý příznivec Čechů, čestný člen společnosti českého Musenm, zakladatel matice české atd, byl Zapovi přítelem již od samého začátku pobytu jeho ve Lvově.*) Šlechetnému tomuto příteli národa českého věnoval Zap velmi vděčnou vzpomínku, uveřejněnou v pražských Květech r. 1814 (str. 607). Z krajanů častými hosty u Zapů byli Karel Pichler, Frant. Jachym, Rittersberg Hanuš a Josef Karel Marek. Byli to přátelé veskrz vlasteneckého smýšlení, kteří tvořili po celou řadu let jádro české kolonie ve Lvově. Pichlerova manželka, rovněž Polka rodem, náležela toho času k nejdůvěrnějším družkám mladičké Honoraty.

Ke konci r. 1842 zjevil se ve Lvově náhle Karel Havlíček. Cesta jej vedla sice přímo do Moskvy, ale pasovní nehody přerušily nade vše očekávání jeho dalekou pouť. Na štěstí nalezl útočiště v Zapově domácnosti, kdež velmi přátelsky byl přijat a jistě mnoho chvil příjemně zažil. Jak se našemu nezapomenutelnému Karlu Havlíčkovi v polsko-české domácnosti vedlo, a co bystrý jeho zrak tam shledával, toho velice vítaný doklad nalézáme ve vlastním jeho dopise.

Píšeť Havlíček dne 12. listopadu r. 1842 příteli svému Girglovi ze Lvova do Prahy toto:

„Nyní sedím ve Lvově a bydlím u p. Zapa, jehož snad podle jména znáš a ještě lépe bys znal, kdybys pravidelně Musejník čítal. Cvičím se v polské národnosti, t. j. učím se hodně zdvořile s paními mluvit, učím se od nich tančit krakoviaka a mazura, a žvatlat tím akcentem jako ony (dávám ale při tom, jak se na budúcího moskevského učitele sluší, hodně pozor, abych se do některé nezamiloval), od pánů se učím bibliografii, po malorusku mluvit a arak neb non spiritus pít, v ruském zdejším semináři se učím poznávati poměry církve jejich k naší (t. j. katolické). Jím: klusky, burák, okurky s medem, pšenici vařenú s mákem, bukovinskú polentu a huculskú bryndzu, pohankovú kaši et similia. Poznamenávám quoad eruditionem dom. auscultantis, že má pan Zap půlletú dceru a 17½letú paní a to sice velmi krásnú jak se sám přesvědčíte, neboť má naději co nejdřív do Prahy přesazenu býti. Pak se na ni podívejte, jest *čarnobríva*, jak Rusíni mluví (dcera šlechtice z Bukoviny) umí tedy i malorusky, a česky ji p. Zap velmi dobře naučil, jak se dá velmi lehko mysliti. *Německy neumí ani slova*, jen po francúzsku, toť víš, že to byla u českého vlastence první dobrá vlastnost a hned se mi tím také pochlubil. Polky se velmi lehko spřátelí, tak že jsem byl hned za týden u p. Zapa jako doma: tím snadněji proto, že bývám od 8 do 2 jediným společníkem paní, když Zap v kanceláři bývá. Polky jsú velmi upřímné a svěří se se vším, a mně tím více, že mám být tím v Moskvě, čím jest p. Zap ve Lvově. Ona mi celú historii své lásky s nejmenšími maličkostmi vypravovala, mají se velmi rádi. Mnoho jsem se naučil, čeho se jindy člověk jen sám z vlastní prakci dozví a jmenovitě ty. Jest to pro mne velmi příjemný život, jsme sami tři (excepta malinká Bronislávka), a proto, že oba jsú se mnú již velmi dobře známi, nepovažují mne za cizího. Vidím ovšem, že jest mnohem tíž radovati se s radujícími (bez závidění), než útrpnost míti s neštastnými. Bůh sám ví, proč raději snáším nelibosti, než touhu po štěstí. Já aspoň dokud mám co trpěti nemilého, sám se v duchu s sebú zakládám, že to a ještě více snesu, ale lakomost a chtivost po idealním mém stěstí tak mne moří, že ani Spielberg tak nemůže — děkuj Bohu, že to píšu v jazyku mi posud nezvyklém, sic bys jistě přes půl hodiny variace o tom samém themu slyšel. — Milý brachu! není to žádné paradoxon, co já o Polkách smejšlím. Polské paní jsú paní, pyšné, královské stvoření v plné důvěře k své důstojnosti tolik si dovolují, že by naše povážlivé panenky se při všem, co Polka po celý den mluví a dělá, pořád jen červenaly. Polka se pranic nebojí, co si o ní mužští pomyslí, ona nevydělává a nevyprošuje sobě dobré mínění, vážnost u mužských, ale vynutí, abych řekl, poroučí si, že ji musíš ctít anebo milovat. — Polka všem mužským porúčí a jen jediného poslúchá; jak to as láká státi se pánem takového pyšného panského stvoření.“ *)

V Havlíčkově listě, jenž sám o sobě znamenitě posvěcuje blažené dni Zapových manželů, zmínka se děje o „půlroční dcerušce Bronislavě“. Velká to byla zajisté útěcha milujících rodičů, ale bohužel, štěstí to trvalo jen krátce.

V „Památníku“ čili albu, o němž byla již zmínka učiněna, nalézáme dojemnou památku po prvním dítku citupIné Honoraty. Jest to list papíru, k němuž připevnila zarmoucená matka svitek dětských vlásků. K tomu připsala vlastní rukou:

„Památka po mé nejmilejší dcerušce Bronislavě. Narodila se dne 8. června roku 1842 a zesnula dne 25. ledna 1843. Zůstavila po sobě matce věčný žal a stesk. Honorata Zapová.“

Byla to první bolestná rána, která stihla Honoratu. V témž albu nalézáme zároveň památku po Havlíčkovi:

„I v polských sadech ujmulo se kvítí,
jemuž neznámé české slunce svítí.
Ve Lvově, prvního ledna 1843.
Karel Havlíček Borovský.“

(Pokračování.)

*) Již roku 1837 napsal Adam Janusz Rościszewski „ku cti“ Zapovi plný chvály a přízně verš:

Do W. Pana Karola Wład. Zapa.

Niemasz rzeczy przyjemniejszych:
Módz godne pisać pochwały;
bo poczciwszych, światlejszych
Jest poczet w świecie zbyt mały;
Tobie dobre Nieba daly
Należeć do usilniejszych,
I poczciwszych i światlejszych;
Stąd należeć więcej chwały.
A kiedy tam rozpoczynasz
kedy drudzy ukończyli,
sława Tobie: — a nam milej
Zes jest z nami, jako był nasz. —
Pamiętając: to coś zrobił,
Coś zamyślał, przysposobił;
Bóg, chcęci, sił, niech dodaje
Byś dokonał, coć zostaje.
Adam Janusza Rościszewski.
Lwów 28. ledna 1837.

*) Ze života Karla Havlíčka. Od Václava Zeleného. Osvěta. Ročník III. díl I. 1873 str. 18. K tomu dodává Václav Zelený: Že choť Zapova, žena vzdělání na ten čas nevšedního a mravů velmi ušlechtilých, mladíku vyššího života společenského docela nepovědomému musila jeviti se ve světle jakémsi vzácnějším, ano že jej přátelské rozmluvy s paní bystrého ducha a obyčejův uhlazených společensky vzdělávaly a povznášely, rozumí se samo sebou a ještě z listu výše položeného dosti zřetelně viděti.

Dřinův Józa.

(Paní Karolině Světlé.)

Kresba z podhoří. Napsal *Karel V. Rais.*

(Pokračování.)

Bylo ticho. s nízké věže bylo slyšeti hrkot a chrapot hodinového kývadla.

Náhle z chumlů šedých, honících se mraků vyletěla půlka měsíce a osvítila rovové kopečky — ale hned zase zmizela v pytli mlh.

U vysokého, zapadaného rovu blíže prkenného plotu se Józa zastavil, pokřižoval ho. smekl a stál nebybně.

Hrobníkovi dva kluci vesele se smějíce šli kolem něho ke zvonici, jejíž nízká, dřevěná střecha černala se za kostelíčkem. aby odezvonili klekání a za dušičky.

Když se ‚dušička' pronikavým hláskem rozezvučela, Józa pokřižoval rov i sebe a dav na hlavu, šel ze hřbitova

U dvířek ještě se ohlédnul, rozkýval hlavu a duseným, chraplavým hlasem si povídal: „Tys mi to vyvedla, stará, tys mi to vyvedla!“

Loudal se na kopeček ke skrčenému baráku, jehož stěny bělaly se do tmy a malá okna zářila žlutavým světlem.

Shrben přešel zásep, černou síň a vešel do světnice.

Uprostřed jizby, osvětlené malou petrolejovkou, stála velká. statná dívka; sundavala šátek a svlékala jupku.

Byla červenovlasá, v tváři silně zardělá, velké oči měla plny jisker. tělo pěkné, statné a plné.

„Dobrej večír, tatínku,“ pozdravila, když vstoupil.

„Aaa — jsi už doma. Mančo?“ usmál se. „To jsi taky ráda, že je zas po sobotě, viď?“

„To víte. už jsem od toho celá hrbatá; peníze jsem dala do police.“ odpověděla.

Dřín zakývav, sedl na špalík v koutku u kamen.

„Přinesl jsem trochu chvoští na pometlo, musím to zavázat,“ řekl klidně a hnedle dal se do práce.

Manča uvelebila se ke stolu a prázdnila hrnek jako prve tatík.

„Tak co máte nového ve fabrice?“ ptal se starý; rovnaje snitky, hleděl do tmavé jejich zeleni.

„Ve fabrice?“ zasmála se Manča, „tam je, pane, nového pomalu.“

„Za to já mám nového,“ náhle probravši se ze dřímoty, pravila Březinka.

Povstala, šourala se ke stolu a sáhnuvši za ňadra, vyndala drobně složené psaní.

„Podívejte, dcera mi psala, Krystynka, a jak pěkně.“ Usmívajíc se dobrácky, pohlížela s dcery na otce.

„Vy mi ho přečtete, viďte. Marijánko, já to slabikovala, ale mám mhu a ta holka píše jako notár. Ale počkejte, co je tam ještě!“

Manča rozbalivši dopis, zahleděla se na řádky a nejprve sama skládala si slovo ke slovu.

„Tak poslouchejte,“ pravila potom a četla:

„Drahá maminko!

Nastotisíckrát Vás pozdravuju a líbám a doufám, že Vás s těmato párma řádky při dobrém a stálém zdraví vynatrefím. Co se nás tejká. my jsme chvála pánu Bohu zdrávi, jenom Francl nám tuhle trochu marodil s krkem, ale got sai dank, už je z toho ven. Johann chodí pořád do toho magacínu a lón má teď větší. Pořád jsem si myslila. abych se k Vám podívala, když se sem just vydat nechcete, ale naši Mariechen jsem ještě chovala, tak to nešlo. Dá-li nám pán Bůh zdraví, tak na léto, až bude Francl mít férie, k Vám přijedeme, aby ty děti přece viděly, odkud jejich máma pošla. Potom Vás tam necháme, ale musíte s námi. Když náš Hans cupe po podlaze a někdo se ho zeptá, kam pojede, říká —“

„Tohleto nemůžu přečíst,“ náhle se Manča zasmála.

„Jen to, Marijánko, zatím přeskočte, snad ve dne to půjde lepší,“ měkkým, třesoucím se hlasem řekla Březinka.

„Tuhle Vám posýlám dvě zlatky,“ četla Manča dále, „upecte si na svátky š.ricli, my už pomalu budeme chystat kristbaum.

Jen si považte, náš Francl povídal, že dnes taky babičce pár řádků napíše, chodí už do třetího klasu, abyste teda viděla. že už umí psát. Jenom jestli Vám to někdo přečte! Tak Vás všecky nastotisíckrát pozdravujeme a líbáme, a pán Bůh Vám oplať všecko. Zůstávám až do tmavého hrobu Vaše Týna.“

Ve světničce bylo chvilku ticho.

Manča usmívajíc se, lámala si hlavu nad neznámým slovem, Dřín zamyšlen zíral do kamen.

„Co to tu holku napadá, že bych já se k ní vydala; když už ji tam vítr zanes a pán Bůh jí dává štěstí, ať už tam je, ale já si umřu doma,“ vzlykala Březinka.

„Papišta — papišta to je,“ vesele zvolala Manča.

„Pa — piš — ta — co by to bylo?“

„Co by to bylo — babička — babička,“ náhle za kamny zahučel Dřín.

„Babička — babička to bude — hoch to jináč neumí —“ slzy majíc v očích, smála se Březinka.

„Ale, milá panimámo, to hochovo psaníčko nepřečtu, je to jenom německou literou a některá písmenka stojí snad obráceně — tuhle tomu rozumím, to je ‚drahá babičko‘, ale dál nevím,“ hovořila Manča.

„Buďte, Marijánko, tak dobrá a vezměte to s sebou do fabriky, snad vám to tam někdo složí,“ prosila stařena.

„Bodejť, bodejť, jsou tam ti mašináři z hor,“ zabručel Dřín a již opět svazoval chvoště.

„Když ona mi ta zlatá hlavička dobrá psala,“ vroucně švitořila Březinka a slzavýma očima hleděla na dětské písmo.

„No, ale poslouchejte, tetka, až vám ty děti sem přijdou, na to jsem žádostiv — víte, jak se domluvíte, toť budete jako kvočna s káčaty,“ a Dřín se trochu zachechtal.

„Inu, jaká pomoc, jen když se dětem dobře vede,“ upřímně odpověděla podruhyně.

„Jo jo — je to nepravost,“ zabručel za chvíli.

„I vy máte samé nepravosti,“ mrzutě odbyla jej Březinka.

Manča již chvilku seděla jako zařezaná; oči upřeně zíraly do okna a tváře jí zrovna sálaly.

Náhle prudce vstala a vyšla ze světničky i ze síně.

„Když ono mi to dítě říká papišta," opět rozesmála se Březinka, „no, dneska budu mít pěkné spaní, dej vám pánbůh dobrou noc!" a štrachala se domů.

„Dobrou noc," zahučel.

Když bylo koště svázáno, potřásl jím ve vzduchu, až to zavonělo, a uloživ je do kouta, svlékl se a klekl u nízké postele.

Staré dřevěné hodiny, visící vedle nakřivené, zpola prázdné police, hrkaly a mezi rachotivé zvuky jejich plynul šepot Dřínových modliteb...

Józa byl už pod svrchnicí, když se Manča vrátila.

„Kde pak brousíš? Ještě nastydneš!" zahuboval.

„Bylo mi tuze horko, stála jsem na záspi."

„No, dej ti pánbůh dobrou noc!"

Po chvíli byla v jizbě černá tma, jenom když měsíc časem vyletěl z hustých mlh, šlehlo do jizby běložluté světlo, ale zmizelo v krátku...

* * *

V neděli odpoledne Józa Dřínů sedl si před troubu a zapálil dýmčičku. To byla jediná mimořádná výloha, které si dopřával.

Seděl a pobafoval až do večera. Když bylo již notné šero a Manča ještě doma nebyla, povídal Březince:

„Kde ta holka brouzdá? Po požehnání je kolik hodin."

Březinka rozchvátala se k oknu, pohlédla na náves a obrátivši se, vykládala živé:

„No no, pantáto, dělejte, jako byste nevěděl, holka vám do smrti doma sedět nebude, no — má ženicha."

„To bych rád věděl," zabručel a silně bafnul.

„Toho mašináře z fabriky, chlapík je a peněz nadělá jako sliv. Já jí to přeju, může udělat štěstí jako naše Krystynka."

„To je ten Němec?"

„Je někde z hor, je."

Józa opět vybafnul, ale neodpověděl..,

Když se Manča vracela do baráčku, Březinka ji přede dveřmi na záspi čekala.

„Už to ví," šeptala jí.

„A co říkal?" ptala se dívka chvatně.

„Nic, tak ani tak." —

Józa se ani večer nezmínil; hovořili, hovořili a brzy šli spat.

V pondělí ještě za tmy Manča šla do b....ské továrny a starý skládal, co si vesničtí v neděli přinesli. Sotva se úplně rozednilo, již také sjížděl s kopečka...

S podvečerem vrátil se jako vždycky. Všecky komise obstarav, s posledním uzlíkem zašel do baráčku ševce Mikuly.

Mistr byl sám doma; sedě na třínožce a brejle maje na špičce nosu, pod nímž temnělo se husté, dlouhé podsebití, botu ohrnuté holínky tiskl mezi koleny a zarážeje floky, bouchal do podrážky, že jen to dunělo.

Když Józa Dřínů vešel, poobrátil šedivou, vlasatou hlavu a velkýma očima zabrejliv na hosta, povídal:

„I to jsou hosti!" Botu hodil pod stolek, s modré zástěry sklepal smetí a prudce myknuv nohou, již stál u velkého stolu a utíral židli.

Dřín zahučev pozdrav, usadil se na lavičku u stolu a rozbaliv modrý šátek, podával mistrovi balíček kůže nártové i podešvové.

Mikula všecko zobracel a zamžourav na Józu, roztáhl ústa, že byla jedinou temnou, dlouhou čarou a zachechtal se:

„Ty budou — to už na tu svatbu, aspoň na sousedskou, viďte?"

Dřín neodpověděv, přejel si šediny a při uchu je hladil.

„Inu já nic — ale proč bychom veseli nebyli?" nutě se do smíchu, řekl mistr.

„Dneska rok jsem si na ně taky přinesl," zabručel Dřín.

„No no — vždyť nic, ale máma něco krákala, kdo pak ví, kde to sbírá."

Józa z kapsy u vesty na mistrův stoleček sázel dvacítníky. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Antonín Kříž,
zemřel dne 23. ledna 1892.

Muž, jehož úmrtí zde svým čtenářům oznamujeme, nebyl ani spisovatel, ani umělec, ani vůbec někdo z těch v životě veřejném vynikajících lidí, jichž jména, když odejdou, přinášejí se v černém rámečku. Byl to prostý muž, poctivý, svědomitý, pracovitý, který stál za sazečským pultem skládaje písmenku k písmence od 7. hodiny ráno do 12. v poledne a od 2. hod. do 7. hod. večer co den, co týden, bez přestání, bez prázdnin, bez zotavení celých padesát roků. Více než deset let procházela každá písmena, každý puntík, každá čárka, kterou čtenáři naši v „Lumíru" viděli, jeho rukou s pultu vzata, zasazena, v kovu přečtena, přendavána a zase rozmetena. To byl nejvěrnější spolupracovník našeho listu a před veřejností ten nejtišší. Své práci žil téměř do poslední chvíle. Nemocen zvedl se ještě s lože na pět dní před smrtí a šel se ještě podívat, co mu s „jeho Lumírem" dělají. Prohlédl si ještě smuteční rámeček v čísle minulém. Že někdo jiný bude sázet již v čísle příštím rámeček kolem jména jeho, na to sotva pomyslil. Jest vysazen a věrný přítel náš si ho zasloužil, jako spolupracovník náš, jako muž poctivec, jako dělník, jenž nalézal nejvyšší odměnu v řádně vykonané práci své. Lidé tací, ač beze zvěsti žijou a beze zvěsti odejdou, jsou tmelem společnosti a ten, kdo je znal, loučí se s nimi se slzou. Budiž mu země lehká!

— **Pražská čarodějnice** (The Witch of Prague) nazván román amerického spisovatele Mariona Crawforda, jenž byl před nějakým časem u nás meškal konaje tu své studie. Jako román by „Pražská čarodějnice"

*

naše čtenářstvo asi nezajímala, zakládáť se tu vše na hypnotismu a suggestci, ale jsou místa, z kterých viděť, jak cizinec na nás pohlíží a v jakém světle vidí Prahu. Crawford byl hluboce překvapen a dojat vzezřením tohoto „pradávného města“. Děj románu začíná v zimě časně ráno v kostele Týnském a lid takto se líčí: „... veliké shromáždění bledých mužů a žen, jichž oči byly truchlivy a v jichž tvářích vepsány byly dějiny jejich národa.“ Pak líčí hudbu při mši: „... starobylá slovanská melodie, teskná a krásná a nad to ještě více nepodobna kterékoliv jiné hudbe, tím nevylíčitelným rázem české mluvy, v které zvuky měkčí než v nejměkčím jižním jazyku střídají se tak podivně s drsnými hrdelnicemi a ostrými sykavkami.“ — Hrdinka románu zve se Unorna. „Narodila se dne 29. v druhém měsíci roku přestupného. Únor znamená February.“ Mluví se též o židovském městě, „kde hluboké hlasy rebenti spolu nikoliv jazykem této země, ale sprostým německým nářečím ... Israel sedí jako velký pavouk uprostřed šeré pavučiny obzíraje celé město svým orlím pohledem a upřádaje osudy českého lidu tak, aby se hodily k jeho spletitým spekulacím. Neboť po celé délce a šíři slovanského i německého Rakouska žid ...“ (Z ohledů na náš tiskový zákon nelze nám tuto větu dokončit. Pozn. red.) Líčí se též v tomto románu živě poeticky pražská legenda o Šimonu Abelesovi, pochovaném v Týnském chrámu. — O naší zimě praví Amerikán Crawford: „Není to nádherná zima našeho drahého severu. Zima černého města obepínajícího zamrzlou Vltavu, jest zima hrobová, šerá jako věčné odpoledne v zemi, kde lotos nikdy nerostl, studená, s nesnesitelnou sychravostí kouřícího se vzduchu, jenž houstne jako olej, ale nechce mrznout, zasmušilý a kamenný ostrov smrti v mrtvém moři.“ — Unorna chce zajímati hrdinu románu, Poutníka (The Wanderer), jehož jména se nedovíš: „zpívala mu staré písně a úryvky čarovně podivných nápěvů, které za jejího dětství ještě přežily postupující vlnu ticha a mlčení, která se převalila přes český lid nynější, přinášejíc do denního života a povahy celého národa změny, která v žádné historii nemá sobě rovné.“ Na jiném místě praví: „A přece jsou tyto šeré ulice přeplněny pohybujícím se množstvím, jsou stále brázděny neustávajícími proudy mužů a žen, proudy, tekoucími ku předu tiše, rychle, dychtivě. Ani ti žebráci nemluví jinak než šeptem. I ti psi jsou němi. Tichost všech hlasů nezůstavuje sluchu ničeho, než dusot tisíců noh a tu a tam zalomození vozu ... A přece jest Praha velké město, hlava české korunní země (!), střed nikoliv neznačného národa, ohnisko, v kterém se soustřeďují nejhorčejší, byť ne nejskvělejší paprsky ohně obrození, jenž zaplanul za posledního půl století v tomto slovanském lidu. Jest žhoucí výheň života ukrytá pod vrstvou popelu; jest zázračný jazyk za tímto národním tichem.“ — Do knihy vetkány jsou také některé české fráse a slova, jako: Na věky věkův. — Slečna atd. Trochu komicky působí na Pražana znajícího firmy, jmenuje-li se osoba, která hraje velkou úlohu a jest jakýsi polodemon a černokněžník *Keyork Arabian*. Zdali se pak tomu dobrému kupci, jenž ve Spálené ulici prodává své koberce, o té slávě zdálo? Ještě musím podotknouti, že mezi všechny ty „Ringy“, „Karlsgassy“, „Teinkirchy“ atd. zabloudily panu Crawfordovi najednou „Przikopy“. Nevím, co jest bizarrnější. *Z.*

— **Chittussiho Praha**. Výstava obrazů Chittussiho vydařila se nade vše očekávání. Až dosud prodalo se asi za 8000 zl. Skvělý to výsledek a čestný pro naši malou českou veřejnost; tím čestnější, že veškeré koupě staly se od kruhů občanských. Šlechtě, která ve věcech malířského umění jinde stává v čele, neuzdálo se zakoupiti obrazu jediného. Opět nový důkaz, jak tyto kruhy patří k tělu a duši národa. Avšak tomu jsme již zvykli a vzpomeneme si na to opět jenom, až zase obec pražská na šlechtický sport dostihův povolí nějaký ten tisíc zlatých. Nyní jedná se pouze o zachování doma největšího obrazu Chittussiho „Prahy“. Celá veřejnost soudí právem, že zakoupení obrazu toho příslušelo by našemu hlavnímu městu. V kruzích rozhodujících nejeví se k tomu valné chuti z ohledů prý na městské finance, a potom prý má obec docela jiné cíle než podporovati umění. Konstatujeme pouze, že před nedávnem obec Antverpská povolila 400 000 zl. na postavení umělecké městské gallerie. Co jinde v ohledu tom se dělo a děje, pomíjíme. Nemá-li obec pražská toho času peněz, jest nejskromnější návrh ten, aby po tolik let nepovolovala peníze na šlechtické dostihy, dokud nezaplatí se obraz Chittussiho. Déle než 8 roků to trvati nebude a obraz Prahy zůstane Praze na vždy. Jest to povinnost vlastenectví i chevaleresknosti, aby se tak stalo.

— Professor slovanských literatur Carl Verner čte se svými studujícími na universitě Kodaňské Zeyerova „Jana Marii Plojhara“.

— Londýnské „Athenaeum“ přináší článek o anglické literatuře v Čechách, upozorňujíc hlavně na filologické a literárně historické práce prof. Dra. Mourka. Vůbec obrací se pozornost anglických listů k věcem českým více než kdykoli dříve.

— V knihovně v těchto dnech zemřelého kardinála Manninga nalézají se básnická díla mnohých i nejmladších anglických poetů, které stařičký kardinál nejen kupoval, ale také četl. Staloť se nejednou, že mladý básník byl překvapen pozváním k rozmluvě s kardinálem, který ku podivu shovívavě snášel i hodně perný realistický pepř a byl vůbec nejroztomilejším společníkem.

— Zola bude prý psáti nejidealističtější román, jaký kdy vyšel z péra měsíčným svitem a skrojky mlhy se živícího poety. Že to Zola výborně dovede, o tom není pochybnosti.

— Bret Harte vydal nový, dvousvazkový román „*A first family of Tasajara*“ (První rodina Tasajarská), dílo dle anglické kritiky znamenité.

— O cenách, za jaké se v Anglicku i Americe prodávají a kupují staré knihy, učiníme si pojem ze seznamu prodeje Brayton Iveské knihovny. Za Aristotelovu „De Animalibus“ z r. 1476 dáno 800 dollarů. Neúplný výtisk bible Mazarinovy stál 14.800 doll. Dále prodány: první vydání Burnsových básní z r. 1786 za 430 doll. Výtisk proslulé „Epištoly“ Columbovy z r. 1493 za 410 doll. Výtisk Shakespearovy básně „Venus and Adonis“ z roku 1596 za 1150 doll. „Veselé ženy Windsorské“ z r. 1619 za 790 doll. atd. atd.

— Anglický básník William Morris vydal knihu svých básní „Poems by the Way“ úplně podle vzoru starých tiskopisů. Typy řezal si sám, text vysázel, obrázky nakreslil a vyryl a na svém ručním lisu vytiskl. Kromě toho vyšly básně ty také v pěkném, nyní obvyklejším vydání.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 10. ÚNORA 1892 ČÍSLO 5.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Dva sonety.

Ó plesný sonet se mi zdál,
jak sajka hrál, se duhou smál,
v něm lásky mé se perlil ples,
fontánu paprsk do nebes!
však v ráno šedé, jaký žel,
já krásný sonet zapomněl,
jej marně hledám... v duši jen
mdlá tucha po něm, o snu sen.

Ach, smutný sonet se mi zdál,
jak doupňák v šeré hvozdy lkal,
v něm všecka nuda hořkých dob
i touha s něhou plnou mdlob. —
A ráno hle, za rýmem rým
hřmí kladiva jak mozkem mým
a stále zní — to divná věc
a z jedné duše tryskly přec!

Jar. Vrchlický.

Dřinův Józa.

(Paní Karolině Světlé.)

Kresba z podhoří. Napsal *Karel V. Rais.*

(Dokončení.)

Tak tuhle zas od práce,“ pravil klidně.

„Totě — totě — vy vždycky platíte napřed, jakobych se bál, že mi utečete,“ usmíval se Mikula a labužnicky díval se na řadu dvacetníků.

„I mám rád pořádek!“ pousmáv se, odpověděl Dřín a dodal: „Tak jsme zas v pořádku na chvíli — dej pánbůh dobrou noc!“

Mikula hodiv brejle na stolek, vyšel za ním.

Stoje v otevřených dveřích síně, rozhlédnul se po nebi a povídal:

„To to praží — no, dej pánbůh dobrou noc!“

Klapka dveří zahrkala. —

Když Józa vešel doma do světničky, Manča všecka rozpálena seděla u stolu a naproti ní na lavici, levou paží opřen o hladký stůl, mladý, snědý člověk jiskrných zraků, černých vlasů i knírků, oděný ve tmavý zimník.

„I vítám vás, tatínku,“ pozdravila Manča a jasné oči rozpačitě těkaly s otce k mladíkovi.

„Dobrej večír,“ broukl Dřín.

„To je, tatínku, ten pan Najgebaur, mašinář od nás, beztoho jste to už slyšel“ opět řekla Manča a rty se jí rozesmály.

Mladík po německu pozdravil a zahleděl se na starého.

Ten odkašlal, zakýval a sedl na špalík u prsku.

Chvilku bylo ticho.

„Tak už Březinka ví, co jí ten hoch píše, tuhle pan Najgebaur to přečetl a já to přece přesadila.“

Starý neodpověděl, ale vstav, pod lavicí u kamen vzal dřevěné konve a zabručel:

„No no, musím pro vodu!“

Rychle jako mladík vyběhl ze světničky, ale když vyšel na záhrobeň, uešel ke studni, ale loudal se ku chlévu.

Vešed do chlívka, v němž mekala a dusala bílá koza, sedl na stoličku, na níž Březinka dojívala, a podepřev bradu o dlaně, hleděl do tmy...

Když na věžových hodinách bilo osm, opět s prázdnými konvemi loudal se do světničky.

Byla světlá noc, nebe samá drobná hvězda; z měsíce sršela celá záplava bílé záře, jež rozlévajíc se oblohou, zalévala i hvězdy, kropila sníh, až svítil ostrým, modravým svitem.

Na vršku za brankou stála Manča se strojníkem.

Józa postaviv prázdné konve, přistoupil k posteli, odhodil modrou svrchnici a ustlal si polštáře. Shodiv kabát, klekl a lokte opřel o pelesť.

Manča vrátila se po hodné době; vidouc, že se otec chystá do peřin, řekla udivena:

„I jé, vy už jdete do peřin?“

„Hnáty bolí, rád je natáhnu,“ odpověděl nevrle.

Dcera běžela ještě podívat se do chléva. Když se vrátila, odestlala si druhou postel, shasla a ulehla.

V jizbě bylo bělavé šero; zamrzlá venkovská okna svítila stříbrem, na vnitřních třpytily se kapky a stružky.

„Slyšíš?“ náhle ozval se tatík.

„Co pak ještě chcete?“

„Jestli pak se taky stavuješ u maminky?“ ptal se měkce.

„Byla jsem tam včera po požehnání.“

Potom ztichli nadobro . . .

Ve středu byl marianský svátek.

Když se Manča vrátila z ranní, a salup, jupku i vlněnou sukni odkládala na postel, starý seděl na špalíku u prsku a hleděl k zemi.

„Topte, topte, tatínku, mrzne tam, jen to praží,“ pravila přešlapujíc.

Neodpověděl.

Když se postavila před malé zrcátko mezi okny a rovnala si husté, lesklé vlasy, pravil ostře:

„Prosím tě, co máš s tím Němečkem? Včera jste zas obcházeli barák.“

Zčervenala a smějíc se nuceně, odpověděla:

„Inu, chce mne, tatínku! Dřív koukal po Tonce Hovorkově, ale přešlo ho to, chce mne. Toť víte, že mi závidí, kde kdo; je u mašin a přijde si na dvojku denně.“

„Co pak blázníš?“ vyhrknul a shrben, ruce maje složené na kříži, rychle přešel světničku a zase usednul na špalík.

„Proč, tatínku? Věčně svobodna nezůstanu a musíte sám rozumět, že je to štěstí.“

„Vždyť je to Němec!“ řekl zhurta.

„Co pak se nesmluvíme? Já trochu umím a on se musí učit!“ úsměv majíc na rtech, odpověděla Manča.

„Do smrti se nenaučí, co pak je neznám, jsou tvrdí jako polena; tamhle packý Najmon je tam přes čtyrycet roků, ale jak řekne slovo, víš, odkud je“

„Vždyť já si z toho nic nedělám, tatínku,“ usmála se a opět zírala do zrcátka.

„Neděláš — ale je to nepravost.“

„Věřte mi, tatínku, to jsem si ani pomyslit neuměla, že budete v tomhle proti mně,“ pravila hlasem lítostivým i hněvivým.

„Proti tobě — proti tobě —“ bručel, přebíhaje.

„Děláte, jako byste mne ani rád neměl! Do čtyryadvaceti jste mi nemohl říct slova a teď, sotva někoho chci, hubujete.“

Starý opět usedl a přikládal.

„Slyšíš — víš to, že dostaneš tenhle barák!“ pravil zachmuřen.

„On to ví taky, ale můžu být ráda, že si mne přece vezme, co pak je to na jeho službu, a doma v Lanově má ještě pole pro kolik korců.“

Starý se drsně zasmál. Opět vstal a rychle přebíhal. Zastaviv se u dcery, poklepal jí po zádech a usmívaje se smutně, řekl: „Nech toho a netrap!“

„Ale vy jste, tatínku; Tonka Hovorkova by ho chytla všemi deseti!“

„Ať chytla — nemá barák, může se světem cikanit, ale ty jsi tuhle doma, je to tvoje!“

Manča zírala naň udivena.

„No, nedívej se — povídám ti, netrap!“

„Kdybyste vy věděl, jak hezky o vás mluví —“

Józa nepromluviv, odešel ze světničky.

Toho dne již nevyměnili slova a ráno rozešli se mlčky. —

Když se opět za tmy vrátil domů, Manča se ženichem seděli u stolu. Host srdečně pozdravil, ale Józa něco zabručev, čepici postrčil k uchu a sedl k prsku. Přiloživ, foukal do kamen, až krvavě zčervenal.

Mladík přistoupil ke kamnům a kroutě si knírky, po německu počal Dřínovi vykládati, že to myslí dobře, že se mu Manča tuze líbí a že si ji vezme. Usmívaje se pravil, že za to nemůže, že je Němec, že jsou Němci také dobří lidé.

Manča ta slova zrovna hltala a oči jí zářily blahem.

Starý opíraje hlavu o levou dlaň, poslouchal. Aspoň trochu rozuměl a pokyvoval.

Když host domluvil, čekal, že starý hned odpoví, ale ten seděl zticha. Mladík opět usedl k dívce a na lících i na očích bylo jim viděti spokojenost.

Teprve po chvilce starý povstal, zdlouha přešel světničku, čepici hodil na postel a zastaviv se před stolem, řekl rozhodně: „Tos ništ! To je pravda, že dajče taky güte Lajt, půl roku jsem mezi nimi byl, ale marné řeči, tos ništ. Já Čech — můj tatík Čech — můj dědek Čech — můj pradědek Čech — a v tomhle baráku. Tamhle nad lomenicí to stojí! Co pak je to možná?“

Při té řeči dlaní bušil do stolu a na konci se sípavě zasmál a rychle přebíhal od oken ke dveřím.

Mladík udiven patřil s otce na dceru.

Manča jen hořela.

„Tatínku, vy si ze mne děláte blázny!“ vyhrkla prudce.

Tatík opět se před ní zastavil a zahleděv se jí do očí, řekl přísně: „Tak tak — hezky!“

Tu šourala se do světnice Březinka.

„Jen se podívejte, panímámo, tatínek tady dělá, jakoby rozum neměl — že prý za sebe nesmíme,“ plačtivě Manča vypravovala.

„Co pak vám ta holka najednou udělala?“ káravě pravila Březinka a sedla si před troubu.

„Co mi udělala — dělá mi!“

„Kdyby každý měl takovou dceru!“

„Krve bych jí nacedil — ale jen co je v pořádku, tohle je nepravost!“

„Máte-li pak rozum? Co by tomu řekla panímáma?“ již ostře hubovala podruhyně.

„Snad jste se, tetka, taky nespraštila? Co pak nerozumíte, že to ani není možná, aby v tomhle baráku hospodařil Němec? V celé vesnici není a nebyl — a teď by snad byl v našem baráku — máte-li pak rozum?“ a pořád přebíhal.

„Co pak není člověk podle toho, aby se naučil?“ vážně kázala Březinka.

„Do smrti bude Němec, jako tamhle packý Najmon. Povídá, že dajče taky güte Lajt — inu, inu — pradědek, dědek, táta, máma, bába, všecko Češi jako karafijáty — a teď najednou! Máte-li pak rozum?“

„Já vám, tatínku, zrovna řeknu, dělejte si, co dělejte, vezmu si ho! Mám už čtyryadvacet roků, že mi barák dáte, to vím, slíbil jste to mamince, že se ženit nebudete, a že barák bude můj! Ale tohle jsem si od vás nezasloužila!“ prudce, oči majíc plny slz, řekla Manča a vstala od stolu.

Starý klidným, dobráckým pohledem zahleděl se jí do tváře.

„Holka, holka — taky bys tak houkat na tatíka nemusila — jdeš na mne zle, je to chyba! Kdyby nebyl z jiných, ani bych necekl, ale takhle! Nezlob se na mne, ale není to možná — jsou na to zákony! Ouřady takovou nepravost jen tak nemohou dovolit, vždyť ti povídám, mějte rozum, lidičky, a rozejděte se, co pak já mohu dělat!“

„To jsem si přec jaktěživa neuměla pomyslit, co ve vás je!“ hubovala Březinka.

„Takového člověka chce vyhnat z baráku!“

„Tetka, tetka, vždyť já vám rozumím! Chcete vy se to od něho trochu naučit, až vám ty děti přijdou, abyste nebyla jako kvočna u káčat!“ drsně rozesmál se Józa a hodiv čepici na hlavu, vyšel z baráku.

Venku byla tma.

Přešel zásep, obešel stodůlku a v zadu na zahradě mezi černými kostrami stromů obcházel svůj skrčený, do slámy zakuklaný baráček.

Odstoupiv až k samému krajinovému plotu, opřel lokte o prapísek a zíral v dolík na ves, jejíž domky černaly se ve tmě a z drobných oken blikala světla jako velké bludice.

„Vždyť povídám, že to není možná,“ povídal si z myšlének.

Vzduch byl hustý, mlhovitý a z lesů čišelo studeno.

Józa stál tak dlouho, teprve když Březinka za ním zahubovala: „No no, pantáto, dělejte jako bez rozumu a ještě tu zmrzněte!“ belhal se domů.

„Kde je Manča?“ ptal se v jizbě.

„I u mne v sedničce lamentuje — když taky nemáte rozum!“

„Jaká pomoc — a kde je ten —“

„Toť víte, šel domů, kde pak by mu bylo jedno, když s ním tak děláte; není člověk z hrachovin a pomysli si, nač bych se dral, jinde mne chytnou za med.“

„Kdyby to pánbu dal!“

Sezuv boty a odstrojiv se, klekl u postele a hlavu položil do dlaní. Náhle obrátil se k Březince a pravil měkce: „Ať mne ta holka netrápí, nebo mne přivede do hrobu!“

„I kdo pak vám rozumí, jaktěživa jsem to neviděla!“ bručela a šla domů.

Dřín zůstal ve světničce sám . . .

Ráno vyjel, aniž by byl dcery spatřil, ačkoliv dlouho se na síni ochomýtal a po záspi i na dvorku přecházel.

Šlo se mu bídně, o každý zmrazek zakopnul, a kolečko vrzalo, že kolikráte si zahuboval.

Když se za samé tmy vracel, a panimáma chalupnice Víška naň vyběhla, přivezl-li jí za dva krejcary vejstřelku na nohy, zůstal jako zařezán.

„Nono, snad byste si z toho něco nedělal, když jste dnes zapomněl, přivezete zejtra,“ pravila, nutíc se do smíchu.

Józa zakýval a mlčky loudal se dále.

„Jen si to, lidičky, považte, počta Dřín mi zapomněl na vejstřelek,“ vypravovala panimáma, jedva do světnice vběhla.

„Včera jsem koukal, že se ňák ztrácí,“ řekl výminkář, jenž pod pecí skrčen, nahříval si záda.

„Inu dost si tu taky pobyl,“ sekaje kravám brambory dodal hospodář.

„Chodili jsme stejně za ženami — teď jsou tam obě — jak pak to asi s námi dopadne,“ a bezzubá, uzoučká ústa výminkářova se usmála.

„To člověk neví.“

„Tomu mašinářovi dělá prý s holkou drahoty,“ zahovořila panimáma.

„Však on ví proč, kde pak my víme, co má v truhlici, tak ty krejcárky skládal, může jich mít do vrchu,“ zasmál se hospodář.

„Kdyby byli nejedli,“ pravil dědeček.

Ještě ten týden byla toho plná vesnice, že Józa Dřínů nechce Němce do baráku.

„Kus blázna“ — říkali po vsi — „koho čeká?“

„I takovihle nekňubové naskládají peněz jako barouni.“

Švec Mikula říkal: „Inu, je to počta Dřín, ten už má takovou hlavu, čert aby mu rozuměl. Nechce Němce do baráku — poručme mu, když nechce, ptejme se ho, proč. Pořád prý: „Vždyť to, lidičky, nejde, mějte přece rozum, byla by to nepravost! Má už taky léta, jde to, jde a najednou v hlavě hrk! a je po všem!“

„U nebožky na hrobě vždycky jen říká: „Tys mi to vyvedla, matko, tys mi to vyvedla!“ po chalupách vypravovala hrobnice. —

Józa Dřín večer se dal sám. Manča leda do světnice zaběhla, sem tam poklidila, sebrala, čeho potřebovala, ale prchla hned. Večer stávala s milencem u branky, nebo se procházeli cestou pod kopečkem.

Tatík shasnuv, skrčil se vedle okna, zíral do světlé noci a pozoroval dvě postavy, jež stále držely se za ruce nebo kolem těla . . .

Když se rozloučily, Manča vběhla k Březince a tatík ponocoval dál.

Neměl spaní.

„Co ta holka pořád dělá?“ v pátek po ránu ptal se podruhyně.

„Co dělá — to víte, co dělá!“

„Inu, když to možná není!“

„Pořád zvoníte stejnou.“

„Němec — nevěř!“

„Jen se vykrucujte, ještě neukázal, že se mu nemůže věřit.“

„Tu Hovorkovu taky měl a nechal.“

„Ještě dnes by všech deset olízla.“

„Je to rána — je to rána!“

„I nenaříkejte, nikdo vás nepolituje, děláte, jakobyste táta nebyl, tamhle má Krystynka má Němce a jaké časy!“

„Inu, inu, když se tam dala, jaká pomoc, ale v tomhle našem baráku — byla by to ode mne nepravost!“

„Lidé se vám smějou.“

„Vám by se taky smáli, kdyby to za vámi běhalo: ‚Papišto, papišto‘ — a víc nic —“

„Ale mají dobře, můžu spokojeně zavřít oči.“

„Poslouchejte, tetka, co pak já už — ale jsou na to zákony, vždyť to není možná, v téhle vesnici a ve všech kolem dokola to nebylo,“ přitlumeným hlasem vykládal Dřín a bleděl tuze vážně.

„Jaká s vámi řeč — sama nad tím nespím.“

„Poslouchejte — co říká — neptá se taky po mně?“

„I je samá lítost — co má dělat! Má hodného člověka a to je konec, tomu já zas rozumím!“

„Krve bych jí nacedil — ale tuhle nepravost — —“

V neděli odpoledne Dřín vydal se do Lukavic na faru.

Měl nedělní beranici, zelenavý šosák až na lýtka a vestu manžestrovou.

Když po úzké, udupané pěšině mezi poli vykračoval, pořád si rozkládal a chvílemi hlasitě vyhouknul.

„To jsou k nám hosti,“ vítal jej prošedivělý pan farář, „podívejme se, co pak nám nese Dřín! Snad mi něco páni z města nevzkazují?“

*

Dřín čepici drže v levici, pravačkou přihladil si šediny k uchu a rozpačitě odpověděl:

„To ne, jednostpane, ale doma mám trápení.“

„Snad ne?“

„I dcera se mi pobláznila, chce se vdávat.“

Pan farář se usmál.

„Už jsem se lekl, co se stalo! No, bude kopulace a vy si přece jednou trochu odpočinete.“

Józa zdlouha přešlapoval.

„I jednostpane, jde mi to nějak do hlavy, proto jdu na poradu. Chodí za holkou mašinář z fabriky — chlapík, má dvojku denně — ale je to Němeček.“

„Dvojku denně — no, můžete mít radost.“

Dřín otevřel oči naplno a dlaní rychle jezdil po strništi na bradě.

„Je Němeček, jednostpane, Němeček z Lanova,“ řekl teprv se usmívaje.

Farář klidně přikyvoval.

Dřín narovnával se v kříži a patře upjatě na faráře, pravil ostřeji: „Je to, jednostpane, možná?“

„Proč by nebylo?“

„Inu, myslil jsem, že kolem dokola není Němce, u nás pradědek, dědek, táta, máma, bába všecko Češi! A pak ty děti — — On říká dajče á gúte lajt, ale nějak se mi to zdá nepravost.“

„To jste měl, chudáku, zbytečné starosti,“ pan farář dobrácky se usmívaje, klepal mu na rameno, „to se tak nebere.“

„Tak, tak —“

„Či snad není katolík?“ náhle prudčeji ptal se farář a líce mu zvážněla.

„I to snad bude, vždyť je z Lanova,“ slabě odpověděl Dřín a stál jako sklácen.

„No tak, když se chtějí a nic nepřekáží, ať jen přijdou — no, kdyby nebyl katolík, šlo by to hůře.“

„A jak pak by, jednostpane, při oddavkách po vás říkal, když tu naši řeč neumí.“

„I nedělejte si starosti,“ rozesmál se farář, „bude říkat jak umí.“

„Tak, tak — já myslil, že to není možná, že by to byla nepravost —“ bručel si Dřín a upjatě zíral k zemi. Náhle políbiv knězi ruku, řekl: „Neráčejí mně mít za zlé, s pánem Bohem!“ a motal se z pokoje.

„S pánem Bohem, s pánem Bohem, to jste měl, chudáku, zbytečné starosti. No, přeju vám, že si přece jednou odpočinete!“

Farář oknem díval se za ním. Józa se na dvorku zastavil, zíral do země, kýval hlavou, učinil několik kroků zpět ke dveřím, ale pak mávnuv rukou, belhal se na silnici.

Pan farář odešel do kuchyně a pravil staré hospodyni: „Byl tady počta Dřín, ale nějak se mi nelíbí. Má se mu vdávat dcera, ale starý jako by byl tuhle chycen —“ a pan farář pohladil se na čele.

„Snad mu radost leze do hlavy — a ta žena mu taky umřela,“ umývajíc nádobí, podotkla hospodyně.

„Bude to všecko dohromady — a je taky, chudák, starý!“ dodával pan farář. —

Toho večera Józa Dřínů opět ze tmavé světnice vyhlížel na náves. Když viděl, že se Manča s milencem loučí, vyšel ze světnice do síně a čekal.

Když se do baráku vracela, vystoupil proti ní na zásep, až se zalekla.

„Nono — jestli pak, holka, přece ještě tátu znáš?“ ptal se rýpavě, ale hlas jeho byl pln lítosti.

Manča majíc ruce svislé, bradu u ňader, neodpověděla.

„Inu, inu, už to bude tak, jaká pomoc, zapomněla, ať si táta dělá, co chce, staral se dost dlouho — jaká pomoc!“

Manča ještě neodpovídala.

Dřín přešed kousek záspi, opět se vrátil a ptal se vřele:

„Tak mi přece pověz, jak to povedete dál?“

„Co máme dělat? Já jiného nechci, on jinou taky ne, půjdem na ohlášky,“ odpověděla.

Starý opřel se levicí o stěnu.

„Na ohlášky — tak, tak! Inu, máš čtyryadvacet, nemá ti nikdo co poroučet — jaká pomoc!“ a křečovitě se zasmál.

„Je s vámi těžká řeč! Přece si, tatínku, pomyslete, že jste už starý, že tady třeba dlouho nebudete, ale já zůstanu na světě dál! Kdyby byla maminka, bylo by jináč, ale vy se mnou děláte, jako byste byl rozumu pozbyl!“

„Inu, inu, máš pravdu, nažejbroval jsem se tím světem dost, je skoro čas, abych šel — rozum ze světa nemám, věř mi, holka, nemám! Ale tak se mi přece ukaž proti světlu, abych viděl, jsi-li má dcera nebo nejsi?“ a vzav Manču za bradu, obrátil jí líce proti měsíci. Couvla a odvrátila hlavu.

„Tak co — jak?“ začal opět řezavě.

„Děláte si ze mne blázny a jenom mne mučíte; jak se můžete ještě ptát?“ plačtivě i hněvivě vyhrkla Manča.

„Tak přece — celý barák chceš přivést na ruby — inu, jaká pomoc! Ale počkej, slyšíš, třeba že jsem už starý, tu svatbu vám oslavím, zatraceně vám ji oslavím!“

Manča vletěla k Březince, ale otec dlouho ještě přecházel po záspi . . .

V pondělí ráno jel do Paky docela s prázdnem.

Dojev na náměstí, před okresním soudem zastavil a čekal. Sotva se kancelářští páni sešli, hnal se dovnitř.

„Co pak dneska tak naspěch?“ ptal se ho trudovitý sluha, který po vesnicích roznášíval obsýlky.

„Mám co jednat!“ Józa drsně odsekl a hnal se k přednostovi.

Po malé chvíli vycházel zardělý a všecek se chvěje.

„Tak už to máte v pořádku?“ ptal se ho sluha.

Józa se naň zahleděl a dal se do sípavého smíchu.

„Povídala mi včera holka, že nemám rozum, ale nemám, z toho světa nemám! Já Čech, táta Čech, dědek Čech, pradědek Čech, námy všecky — teď chce Němec do našeho baráku a jde to, všecko jde na světě! Jděte se tam zeptat, ještě se člověku vysmějou!“

Vykřikuje jednotlivá slova, smál se, až se sípavě rozkašlal. Šandu hodil na ramena a trakař hrkal po dláždění.

„Blázníte, Dříne,“ volal za ním sluha, „kam pak jedete, vždyť jste teprva přijel!“

Józa ujížděl, jako by ho honili.

„Ale ještě tam není — ještě tam není — a přijde li přec, já se na tu nepravost dívat nebudu!“ kázal cestou.

Lidé hleděli udiveni, co se to dnes do starého dalo...

Slunce planulo na bledé obloze, sněhová kora se leskla, a na stromech visely celé provazce jíní z ranní mlhy.

Dřín jeda již po pláni k lesu, zastavil, sundal šandu a třepaje pravici, křičel: „Já to poslouchat nebudu, to ať si nikdo nemyslí — když nemám v baráku být doma, ať tam teda nejsem —“

A zase kolečko hvízdalo a hrkalo po tvrdých kořenech a zmrazkách...

Toho pondělka Manča vrátila se do baráku až k deváté hodině.

„No, vy jste si dnes pobyla,“ vítala ji Březinka, „ani nedbáte, že tatínek ještě nepřijel. Už se mi skoro zdá, že má trochu pravdu, běháte jako splašená!“

Manča vběhla do světnice — ale postel stála neodestlána.

„Inu povídám, nevrátil se,“ bublala stařena.

„Snad se mu, pro Krista pána, něco nestalo?“ zastenala Manča a vyletěla z baráku. Překlusavši celou ves dolů, pustila se proti vodě; ptala se každého, koho viděla, ale počtu Dřína nikdo nespatřil.

Letěla ze vsi. Měsíc plál plným světlem, celý dolík tonul v modravé jeho záři, v níž skláněly se zachumelené chalupy a jemně se rýsovaly sněhem a jiním řasnaté větve stromů na zahradách a kolem řeky.

Doběhla až ke kříži, ale otce nepotkala.

Na pasece i na vztyčených stromech starého lesa jiskřilo jiní a sníh; dole pod skloněnými, obtěžkanými větvemi bylo hluboké ticho, plné divných stínů.

Dále se Manča bála; stále se ohlížejíc, vracela se k baráku...

V úterý k desáté hodině ranní zastavil se u Dřínova baráčku zástup lidí.

Oubliřský krejčí Sejkora vezl naložený, širokým pytlem pokrytý trakař, vedle něhož kráčel panský hajný.

Z baráku vyletěla Manča jako vyjevena.

„Tuhle vám vezeme tatínka, je chuďas jako roubík; hajný ho našel pod smrčkem, klečel a uvázanou šandu měl kolem krku!“

Návsí pronikl úpěnlivý pláč.

Krejčí Sejkora vzal mrtvého Dřínova Józu a jako chlapce nesl jej do baráčku. Výminkář Vích vzlykaje, až se mu brada třásla, klusal za ním.

„Pro Krista pána, tatínku, snad jste to neudělal k vůli mně?“ nad ložem křičela Manča.

„Bože, Bože, kdyby to viděla nebožka,“ skuhrala Březinka.

V síni i na zápraží stály zástupy lidí.

„Inu, prachsajraj, kdo by si byl tohle pomyslil! Zrovna jsem mu dodělal nové boty, vždycky před vánocemi si na ně přivezl a zaplatil hned. Co ho to, lidičky, napadlo, co ho to napadlo!“ vypravoval švec Mikula a modrým šátkem utíral si velké slzy, jež se mu ve hlubokých vráskách koulely.

„A já mu došila tuhle pár košil, taky si je napřed zaplatil,“ vzlykajíc, povídala kulhavá švadlena Filomena a tlukouc berličkou, drala se do světnice.

„Ale je ho, lidičky, drobeček, nesl jsem ho jako pírko,“ dusě se, chrčel Sejkora. „Je tomu nějakých čtrnáct dní, co jsem ho potkal, a to byl ještě jako řimbuk — teď ho je trošiček, učiněný trošíček.“

„Najednou začal chátrat —“

„Jo, jo, člověk se drží, drží, ale najednou z ničehož nic ubývá —“

„Chodili jsme spolu za ženami, teď jsou tam všickni, jen já zůstal,“ sípal Vích.

„Ale sáhnout na sebe v těchhle letech —“

„Staré hodiny taky se zmotají —“

Ve světničce narovnávali mrtvého Józu Dřínova a po chvíli stará švadlena Filomena oblékala mu novou košili

Manča sedíc u stolu, hlavu měla položenu na desce, opuchlé oči zavřeny a ňadra i hruď sebou prudce škubaly...

V úterý večer Tonka Hovorkova přiběhla z továrny jako splašená.

„Víte-li pak, co je nového?“ křičela ještě na prahu, „Najgebaur dal výpověď a zejtra táhne do hor. ‚Jak pak bych do toho baráku šel, když táta na věky udělal ostudu,‘ říká lidem. Inu, já jsem si vždycky myslila, že je to čistá duše! Chudák Manča, teď to má —“

* * *

Ačkoliv Dřínův Józa vlastní rukou na sebe sáhnul, pochovávali ho vedle nebožky ženy...

„I vždyť to udělal už z nerozumu, v neděli u mne byl, a viděl jsem, jak se mu tuhle hatí,“ ukazuje na čelo povídal pan farář, když Manča vyjednávala pohřeb.

Ta holka chodila jako stín a již ani neplakala. —

Byl den jako na jaře. Slunce rozlévajíc celou houšť paprsků, hřálo.

Sníh pouštěl valem, střechy chalup i baráků byly již holé.

Když rakev, v níž zabedněn byl Józa Dřínů, položili na trámce nade hrobem, všecek kraj byl pln slunečného jasu.

Dřínů shrbený baráček na kopečku koupal se v plné záři, bílé stěny jeho byly jako křídové a ze střechy vystupovaly celé proudy modravé páry...

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer.*

(Pokračování.)

Kostel „Krista Světlého“ býval po celou noc otevřen, neb mnohdy vstávali nešťastní, od jejichž lůžka prchal sen, a utíkali se k soše Spasitelově hledat útěchu a utišení zmítaných svých duší. Abisaín mohl tedy snadně strašný svůj záměr uskutečniti. Šel pozdě v noci, když celé už město spalo, do svatyně, vyčíhal okamžik, kdy ani v kostele, ani na blízku živé duše nebylo, a při slabém kmitu jediné před oltářem hořící lampy připlížil se, zahalen v temný plášť, k obrazu božímu. Pravá noha Kristova kryla úplně druhou, tak že pouze tu jednu jedem napustiti stačilo, an se levé, pod pravou skryté, ret žádný dotýkati nemohl.

Abisaín vykonal rychle svou nesvatou práci a vyšel z kostela. Chodil pak do úsvitu po ulicích, byl příliš rozčílen, než aby ulehnouti mohl, a když slunce vycházelo, vrátil se do kostela, schoulil se v nejtemnějším

koutě, klonil se, zakuklen, jako v hluboké modlitbě téměř až na zem, ale žhavé jeho zraky neodvrátily se od krucifixu, mezi tím co v hloubi srdce rouhavé kletby pronášel, ani na okamžik. Kostel se plnil pomalu, postavy žen zahalené v temné závoje, rysovaly se neurčitě v šeru, šumné kroky mužů zvonily o dlažbu, ale nikdo neblížil se krucifixu. Bylot zvykem teprve po mši tam modlitby konati, když kněz byl lidu žehnal. Abisain byl netrpěliv, ale nedočkavost jeho zdála se teď ukojena, neb hle, ztepilý ženský zjev — jehož spanilost ani těsnější závoj a plášť než těch ostatních úplně zakukliti nemohly — vešel a mířil rovnou cestou ke kříži. Žena klonila se před křížem a Abisainovi trhlo to mimoděk srdcem, zdála se mladá a krásná! Teď zdálo se, že dotkne se jedu na soše — ale žena klesla na obličej a zůstala nehybně jak mrtva ležet. Abisainovi se téměř ulehčilo. Zároveň ozval se zvon, svíčky na oltáři plály, a kněz s kalichem, zakrytým brokatovou rouškou, zjevil se. Začala mše.

Abisain přemohl svůj nenadálý soucit a skřípal zuby jsa nucen súčastniti se celého svatého křesťanského obřadu. Slyšel a viděl však vše jen jako v horečném snu a oddychl si spokojeně, když kněz od oltáře odcházel. V tom okamžiku ale zaplál kostel velkou záři, zahlaholil svatý zpěv, a průvod jeptišek objevil se v kostele jako včera na večer. Zpívajíce chválu králi Sionskému blížily se panny s hořícími svícemi, se zářícími zraky, zázračnému krucifixu, by jej líbaly. Abisainem třásl vnitřní ďábelský smích.

Již stály před křížem a abatyše pozvedla závoj svůj a rty její hledaly hřebem proniklou nohu Spasitelovu.

Tu pozvedla se náhle ona temná ženská postava, která po celou mši jak mrtva na zemi na tváři ležela, stála okamžik, vysoká, ztepilá, plna tiché důstojnosti mezi abatyší a krucifixem, kývla velitelsky jeptišce, by ustoupla, učinila krok, objala kmen kříže oběma rukama, schýlila hlavu a chtěla polibek na jedem napuštěnou nohu vtlačiti. Teď zazněl výkřik udivení všech v kostele jako jedním hrdlem a celé shromáždění zdálo se podivem jako zkamenělé, neb ejhle, když se rty oné ženy soše blížily a už už se jí dotýkati chtěly, hnul dřevěný Kristus náhle nohou svou, hřeb z ní vypadl, a noha šinula se po kříži vzhůru tak vysoko, že ji se země dosáhnouti už nebylo lze, a tak ohnuta v koleně, opřena šlapadlem o kříž, zůstala bez pohybu v původní zdřevělosti své. Ozvěna výkřiku zalehla, bylo ticho, pak ale ozývalo se nadšené volání: „Zázrak! Zázrak! Zázrak!“

Ti nejblíže však u kříže stojící křičeli nyní: „Ano, zázrak! Ale co znamená? Že ta, jež Kristu nohu líbat chtěla, té milosti jest nehodna! Je to velká hříšnice, a chtěla se bohu rouhati! Chopte se jí, chopte se jí!“ Ruce sahaly po ní, trhaly ji za plášť a závoj, ona však se klidně a majestátně vzpřímila a stála v oslňující kráse své, v záři planoucích svíček. Byla to Rispa. Bílé její roucho kmitalo perlami, zlaté jehlice zdobené safíry, hořely ji v plavých vlasech, a temné její oči plály jako černé hvězdy.

„Židovka! Židovka!“ křičel lid pln zášti a hrůzy. „Přišla posmívat se Kristu! Kamenujte ji!“

Rispa nejevila strach a temné hvězdy jejích očí obracovaly se ke kříži. Úsměv sladký a snivý jevil se jí kolem rtů, které zdály se, že šeptaly: „Pane, slyšíš je?“ Abatyše vztáhla ruku po dívce a pravila: „Buď ticho v chrámu božím! Nesuďte! Ta dívka nemůže býti hříšnicí. Já chráním ji. Hle, ramena moje ji objímají, v mé náruči jest jako v asylu mého kláštera! Nikdo nesmí se jí dotknouti!“

Nastalo hrobové ticho, kol abatyše a židovky tvořil se volný prostor. Stály obě ženštiny plny cudného půvabu jako v zahradě vyrostlé lilie, plny luzného čaru, neb abatyše, ač starší Rispy, byla krásná a bílá jako ona.

Jeptiška pohlédla vážně na dívku a pravila: „Přišla jsi se rouhat?“

„Ne,“ odpověděla dívka s velkým zrakem, hlasem čistým, jasným, pevným a tak přesvědčivým, že kdo ji slyšel, uvěřiti musil mimoděk.

„Vysvětli své jednání,“ pravila abatyše.

Rispa vzdychla, mlčela chvíli a pak odpověděla: „Nesuďte lid můj tvrdě pro jednoho provinilce — Což není zločinců i mezi vámi? Vězte tedy, našel se člověk mezi syny Israele, jenž záštím zaslepen, neporozuměl Bohu otců mých, Bohu, jenž jest přece Bohem vaším též! Ze zášti natřel nohu této sochy strašným jedem. Polibek značil okamžitou smrt. Dověděla jsem se vše a přišla jsem vás zachránit. Má smrt měla vás varovat. Svým životem chtěla jsem vykoupiti hřích onoho člověka. Za jeho zášti dávala jsem lásku svou. Bůh ale smiloval se nade mnou a nepřijal oběť mého života. Teď víte vše.“

„A proč neudala's raději toho člověka, toho bídníka?“ ozval se hlas z temného kouta kostela. Promluvil tak Abisain sám. Byla to první slova, která pronésti dovedl. Hrůzou schvácen, když Rispu poznal, zůstal jako změněn v sloup bez pohybu, bez myšlénky, bez dechu. Dívka poznala ihned jeho hlas, zachvěla se, zbledla a zakryla si tvář.

„Ano, proč neudala's jej?“ ozvaly se hlasy.

„Dívka obrátila uslzenou nyní tvář ke kříži a odpověděla: „Já prosila Krista, by mi dovolil zachrániti onoho muže. Nechtěla jsem; a nechci posud jej vydati vaší pomstě.“

„A proč jej šetřiti?“ křičeli vášnivě se všech stran.

„Ó, vy mě trýzníte“ zalkala dívka, a tulíc se k abatyši řekla jí: „Já milovala jej!“

„Ubohá!“ odvětila abatyše a objala ji těsně.

„A nemiluješ jej více?“ tázal se mroucím hlasem opět Abisain, který více uhodl než slyšel, co dívka abatyši šeptala.

Dívka se vzpřímila.

„Váhala jsem mezi ním a Kristem,“ řekla pak, „to jest mezi nenávisti a láskou. Volila jsem lásku. Utíkám se ke Kristu, a jemu jen chci náležet. Tebe, sestro moje,“ řekla, obrátíc se k abatyši, „tebe poslal Bůh, ty holubice míru! Veď mne v svatý svůj dům, neboť nemám jiného teď přístřeší. Lid můj a rodina má mě vyvrhnou. Ale Bůh mě přijme. Nechť dvéře tvého domu se za mnou zavrou na věky!“

„Buď chválen Bůh!“ řekla abatyše a vtiskla dívce polibek vítající na čelo.

Abisain klesl k zemi jako zničen. Ale znova ozývaly se hlasy ze středu lidu, hlasy pochybujících.

„Kdo ví, mluví-li ta dívka pravdu,“ voláno, „a neodvrátil-li Kristus přece se od ní jen s ošklivostí?“

Všecko hledělo ke kříži, a hle, nový div! Noha sochy byla na starém místě svém, přibita hřebem ku dřevu kříže. Abatyše pozvedla hlas: „Lidé malé víry!“ zvolala, „Proč pochybovati? Je vám třeba důkazů nových! Nuže, jsemť

bez viny nejmenší, neb ráno zpovídala jsem se a přijala tělo Páně v kapli klášterní. Odvrátí-li se Kristus ode mne, v pokoře skloněné, bude to ošklivosti?"

Rty její blížily se k polibku soše, a ejhle, zázrak se opakoval, a opakoval se po třetí, když starý kněz, jenž právě mši sloužil, se taktéž soše blížil, by ji celoval. Tu propukl celý lid v jásot až šílený. Zvěst o tom, co se stalo, rozlitla se bleskem po městě, všechny zvony vyzváněly jako v svátek největší, smyli stopy jedu svatými oleji a svěcenou vodou se sochy a nosily ji ve velké slávě celým Toledem. Květy pršely na ni se všech oken, dívky a ženy házely své šperky na cestu, kudy nesena byla, a celé město tonulo v radosti.

Židé však uzavírali se do svých domů, sypali si popel na hlavy, a Meribál až nesmyslně polekán sebral poklady své a uprchl ve velkém strachu z Toleda, proklínaje své dítě a hledaje útulek mezi mohamedány v Andalusii. Rispa však našla domov v tichém klášteře, kde čekala na křest a roucho novicek. —

Otupen, zničen, zlomen vlekl se v té vřavě Abisaín domů, klesl na své lůžko v horečce, rovnající se šílenství, a tak ležel téměř po celý měsíc. —

Uzdravoval se pomalu, a když vstal, chodil jako bez duše. Svět zdál se mu tak prázdným! Nevěděl ani dobře, co se mu stalo, cítil jen, že mu srdce jako ranou stále krvácí, něco jej tam pálilo jako neuhasitelný žár. Byla to nenávist, zášti, které nebyl pomstou ukonejšil. Za nějaký čas začal jasněji rozjímati.

Rispa byla tedy ztracena, byla v klášteře, zpronevěřila se svému lidu, svému bohu, odřekla se svého otce, odřekla se své lásky. Jak jej to bylo tenkráte zkrušilo, zničilo! Ale teď neměl pro ni více než úsměv pohrdání, byla pro něho mrtva. Tenkráte v kostele přál si smrt, dnes ale děkoval bohu, že nebyl zemřel, neb byla-li láska jeho mrtva, byla nenávist jeho a žízeň po pomstě na tom, jenž vše jeho hoře způsobil, tím živější, tím ostřeji bodající, tím silněji pohánějící jej k nějakému činu plnému nejkrutější vášně. Příčinou všeho žalu, všeho utrpení byl Kristus. Oh, boj mezi Abisaínem a lživým prorokem na kříži, nebyl ještě u konce! A zjevil-li se obraz Ježíšův tak nenáviděný náruživé jeho duši, opakoval opět a opět dávnou hrozbu svou: „My se ještě shledáme!" —

(Dokončení.)

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

K tomu dodáváme, že Havlíček zachovával své lvovské přátele vždy ve vděčné paměti. V pozdějších letech opět se v Praze sešli a udržovali přátelský styk až do smrti. Jmenovitě r. 1848 a 1851 Havlíček přátelství své znamenitě osvědčil, jak později ještě doložíme.

Zatím vzdělávala se Honorata po boku svého chotě neunavně a zejména také v češtině činila pokroky přímo překvapující. Současně seznamovala se pilně s českým životem, jehož mnohé stránky bedlivě poznávala již nyní z českých knih a z rozmluv s chotěm i jeho přátely. Byla to nejvhodnější příprava pro příští pobyt v Čechách, po němž Zap z pochopitelných příčin stále toužil.*) Honorata, jakkoli nesmírně lnula k rodné zemi a nerada na to vzpomínala, že dříve nebo později bude jí vzdáliti se daleko od rodičů a míst, v nichž strávila nejšťastnější léta mládí, přece podvolovala se ochotně životní potřebě a tužbám svého muže. Na listu, který psal Zap v srpnu r. 1842 svému otci do Prahy, nalézáme tento srdečný *český* přípisek Honoratin:

„Drahý otče! Tisíckráte Vás líbám s mojí dcerou (Bronislavkou). Velmi nás soužilo, že jste nám tak dlouho nepsali, můj Otče. Každé Vaše psaní jest nám tuze drahé; prosím, odpište brzo, neboť myslím, jestli jste nebyl nemocen? Já velmi toužím, bych mohla Vás brzy viděti a s Vámi společně žíti. I tak bych chtěla celou rodinu drahého Karla znáti. Buďte zdráv, milý otče, a nezapomínejte o své dceři, která Vás tuze miluje. Drahé sestry líbám. Honorata."

V týž čas píše Zap strýci svému do Prahy, „že má ženu nad míru jemnou, že je šťasten a že si jen přeje, aby tak jak nyní šťasten byl do smrti".

V létě r. 1843 odebrala se Honorata ke svým rodičům na venek, hlavně k vůli zotavení. Rozloučení své, ač jen krátké, těžce nesli oba manželé. „V prvních dnech po Tvém odjezdu," píše Zap své choti dne 16. května 1843 ze Lvova, „tak se mně po Tobě stýskalo a tak mně bylo smutno, že jsem nebyl schopen žádné práce. Na štěstí obdržel jsem mnoho nových knížek, a ty rozptýlily mou mysl." Manžel v samotě své se „trápí a hryže" a touží, aby již již raději se vrátila.

Zajisté také choti stýskalo se po manželi, čehož svědectví nalézáme v pozdějším listě Zapově. „Píšeš mi, že se Ti stýská po mně. Vidiš!" Patrno též z těchto listů, jak velice již zajímal Honoratu veškeren český

*) Vlastenci čeští s Palackým v popředí přáli si toužebně, aby Zap brzy vrátil se do Čech, a velmi příznivě líčili mu vyhlídky do budoucnosti. Tak na př. K. J. Erben píše Zapovi v únoru r. 1842:

„Rozmilý příteli, velectěný vlastenče!

... Ačkoli pak z rozličných a velmi zajímavých pojednání Vašich, kteráž čas od času v našich časopisech s velikým potěšením srdce svého čítám, jasně spatřuji, že též čistá a vroucí láska k milé vlasti naší české, kteráž srdce Vaše cele plnila, když na břehách Vltaviných Ste přebýval, ani tam na nivách Pokarpatských nevychladla, nýbrž roztouženim ještě více se rozmohla, a snad i původ řečeným spisům Vašim dala; nikoli předce zapříti nemohu, *že my zde všickni*, kdož známe Vás, mladí i staří, tím více Vás mezi sebou míti bychom sobě přáli, čím více u vzdálenosti ducha Vašeho tak prospěšné pro literaturu naši rozvíjeti se spatřujeme ..."

život, neboť žádala si vždy zprávy o něm podrobné i důvěrné, čemuž ovšem manžel s radostí vyhovoval. Tak sděluje Zap své manželce důrazně, že „Palacký poručil jej z Vídně pozdraviti a že si jej přeje míti v Praze“.

Vrátivši se pak zas do Lvova, pomýšlela Honorata již na svou prvotinu literarní, která brzy potom skutečně spatřila světlo světa. Jsou to jmenovitě „*Obrazy z mé otčiny*“, kteréž sepsala ke konci r. 1843 ve Lvově a uveřejnila v *Květech*, národním zábavníku pro Čechy, Moravany, Slováky a Slezany, vydávaných v Praze (1844, číslo 9—13.). Práce tato zamlouvá se prostoduchým tonem vzpomínek, v níž mladičká spisovatelka líčí krajinu a lid svého rodného, srdečně oblíbeného Pokuti. Honorata uznala za dobré předeslati ku svým *Obrazům* krátký úvod, jímž tušíme poprvé představuje se českému obecenstvu. Ohlašuje se vlídně a přívětivě takto:

„Osměluji se podati českému obecenstvu mdlé nástiny svého nezkušeného péra, jistou důvěru v srdci chovajíc, že je laskavě přijmete. Jsou to některé obrazy z mé otčiny, s oné strany rozlehlých zemí halických, kteréž je v obecném životě Pokutím nazváno — z onoho kouta naší země, který nejdražší památky mé mladosti a prvních dojmů světa v sobě chová. Drahá to země srdci mému, řekla bych, pravý ráj, kdybych se obávati nemusila pochybného úsměchu Vašeho, drazí bratří a sestry, ježto honosíte se vlastí tolikými přednostmi přírody nadanou, takovou vzdělaností se skvějící, což já ovšem poněkud jen tušiti, ale i v celém smyslu slova toho ceniti mohu. Odpusťte tedy smělosti mé, že se z dalekých, málo známých končin k Vám hlásím, a nepohrdejte mnou co cizozemkou, která si tolik na Vaší známosti zakládá, neboť čítajíc a slyšíc chvalné ohlasy Vašeho počínání, Vašich smělých pokroků na dráze lidskosti a pravé národní osvěty, plesám tak upřímně, jako by se to mých vlastních krajanů, mé vlastní otčiny týkalo. Ba ovšem, že se týká; neboť i daleké krajiny zakarpatské mají společný úkol slovanské osvěty vyplniti, i tu musí konečně proraziti slova čisto-lidských zásad a všeobecné platnosti sobě vydobyti...“

Tím vstoupila paní *Honorata z Wiśniowských-Zapová do české literatury.* Toho času tisknul se také již Zapův spis „Cesty a procházky“.

Naděje na přesídlení do Prahy sice stále zaměstnávaly mysli manželů, ale uskutečnění samo protahovalo se vždy znovu. Že také Honorata nepřestávala se připravovati na konečné přesídlení do Prahy, toho ještě jedno pěkné svědectví nalézáme v opětném českém přípisku. zaslaném do Prahy na dopisu mužově k otci ze 24. června 1844:

„Předrahý otče! Neuvěříte, v jak veliké touženosti zůstávám. Nezbývá mi nic jiného, než na potěšení své několik řádků k Vám napsati, předrahá rodino. Měli jsme naději, že k Vám brzo přijedeme a že budeme šťastněji spolu žíti, ale zatím nic z toho. Těšila jsem se velice na to, přála jsem si toho nejvíce, abysme byli Vám ve Vaši starosti jedinou potěchou a podporou. Nejednou o tom přemýšlíme, jak těžko Vám musí býti v tak veliké starosti ještě sloužiti a cizí příchutě snášeti. Což dělat, když jináče býti nemůže. Co dělají sestry, jak se jim vede? Pro ně bych nejvíce chtěla býti s Vámi, aby přece měly nějakou ženštinu, která by se s nimi obírala. Chtěla bych býti na místě Vaší druhé synové. Odpusťte drahý otče, že já se Vám tak namítám samou sebou, ale mé vlastní srdce mi to káže, neboť rodinu mého Karla tuze miluji. Líbám Vás nejsrdečněji a zůstávám na vždy Vaší milovanou synovou. Zapová.“

Konečně po roce, na jaře r. 1845, splnilo se dávné přání Zapovo. Návrat do vlasti uskutečnilo úřední přesazení do Prahy.

Jemnocitná Honorata, ještě dříve než opustila domácí prahy, vyžádala si na památku od všech svých přátel „slova na rozloučenou“. Nalézáme tyto srdečné ohlasy přízně česko-polské v „Památníku“, který si Honorata přivezla také do Čech. Jsouť ony vlídným dokladem vřelé přízně, jaké požívala mladá paní netoliko ve své rodině, ale i v kruzích mužových přátel ve Lvově. Zajisté také česká kolonie lvovská ztrácela odchodem Zapovým přítelkyni vřelou i spanilomyslnou. Stůjtež zde alespoň několik slov, zapsaných do Památníku *na rozloučenou.* Forma jest tu ovšem věc vedlejší.

Przeznaczenie tak mieć chciało
aby wnuka Lecha
była żoną Czecha.
Idź że więc drogą, za tem przeznaczeniem!
Są tam rodacy — bracia Czechy. Powitają
cię czułem uścisnieniem, jako siostrę.
Ich przyjazne strzechy przyjmą cię z chęcią.
J. Wiśniowski, M. Wiśniowska.
Koronicz, 1. dubna 1845.

Przyim najczulsze dziękczynienia za Twą prawdziwą przyjazń ku mnie. Bywaj mi zdrowa Najdroższa! Zapomniej w krótce goriczy rozlączenia, a przyjażni naszej zaś nigdy. Nieba niech Ci zachowają i na dal Twoje szlachetne, czule serce polskie. *Karolina Pichler.*

Mezi Polkami Tys vzácnou
přízeň Čechům věnovala,
za Tvůj něžný soucit vroucí
lásku jejich odebrala:
Radostným Ti uvítáním
kyne Praha — mně jen všude
beznadějna touha po ni
průvodkyni smutnou bude.
Ve Lvově, 31. března 1845. *Josef Karel Marek.*

S Bohem buď a pamatuj!

Hleď nás v mysli zachovati·
Když nám nechce dál popřáti
S Tebou býti osud Tvůj.

S Bohem buď a pamatuj!

Půjdeš, spatříš Prahu drahou,
Ponoříš se v rozkoš drahou
Uvitaje domov svůj.

S Bohen buď a pamatuj!

Někdy z vlastenského sadu
k soudruhům Tvým do Lvihradu
Duch se povynášej Tvůj.

S Bohem buď a pamatuj!

Stále budeš u nás dlíti
v srdcích našich domov míti
V této víře pevně stůj

S Bohem buď a pamatuj!
Lvov, 14. března 1845. *K. Pichler.*

Několik dní po té nastoupili dalekou, namáhavou cestu do Čech. Po boku milujícího a milovaného muže ubírala se do Prahy na trvalý pobyt Polka vlastenecká, ohnivá, spanilomyslná, plná přátelského k nám smýšlení, šlechetných předsevzetí a krásných nadějí. (Pokračování.)

Emira.

Napsal *Rudyard Kipling.*

„Ale bude-li to děvče?“ —

„Pane mého žití, to nemůže být. Tolik nocí probděla jsem v modlitbách a tolikráte posýlala jsem dary do svatyně šejka Badla, že vím, že nám Bůh dá syna, — dítě mužské, které dospěje v muže. Mysli pouze na to a buď vesel. Moje matka bude jeho matkou, než se budu moci o něho starati sama, a kněz mesity Pattanské nám poví jeho osud, — kéž narodil se v hodině šťastné! — a potom, potom tě nikdy neomrzím já, tvá otrokyně.“

„Ode kdy jsi byla mojí otrokyní, královno moje?“

„Od samého počátku, — až když se mi tato milost stala. Jak mohla jsem býti jista lásky tvé, vědouc, že byla jsem koupena stříbrem?“

„Ne, to bylo věno. Zaplatil jsem je tvé matce.“

„A ona je zakopala a sedí na něm celý den jako slepice. Co to mluvíš o věnu! Byla jsem koupena, jako bych byla Lucknowská tanečnice a ne dítě.“

„A tebe rmoutí ta koupě?“

„Rmoutila mne; ale dnes jsem ráda. Teď nepřestaneš mne nikdy milovat? — odpověz, můj králi.“

„Nikdy, nikdy. — Nepřestanu!“

„Ani kdyby *mem-logy*, — bílé ženy tvé vlastní krve, — tě milovaly? A věz, já pozorovala je, jak projíždějí se večer; jsou velmi krásné.“

„Viděl jsem na sta ohnivých balonků. Spatřil jsem měsíc a potom, — neviděl jsem již žádných balonků.“

Emira tleskala rukama a smála se. „Velmi dobrá řeč,“ pravila. Potom dodávajíc si veliké vážnosti: „To stačí. Máš moje dovolení odejít, — jestli chceš.“

Muž se nepohnul. Seděl na nízké, červeně lakované pohovce v pokoji, opatřeném toliko modrým a bílým kobercem, několika vlněnými pokryvkami a velmi úplnou garniturou indických polštářů. U jeho nohou seděla žena šestnáctiletá a v jeho očích byla mu celým světem. Podle každého pravidla a zákona neměla mu tím býti, neboť on byl Angličan a ona dítě musulmanské, koupené před dvěma roky od její matky, která, nemajíc peněz, bývala by prodala Emiru hořekujíc knížeti temnoty, kdyby byl podával dost.

Byla to smlouva učiněná s lehkým srdcem; ale ještě než dospělo, vyplňovalo děvče větší část života Johna Holdena. Pro ni a vrásčitou čarodějnici, její matku, najal malý domek s vyhlídkou na velké, červeně zděné město, — a když žluťák rozkvetl u studně ve dvoře a Emira zařídila se podle svých vlastních pojmů o útulnosti, a její matka přestala mručet na nedostatečnost kuchyně, na dálku do trhu a vůbec na domácí hospodářství, — nalezl, že tento dům jest mu domovem. Každý, kdo byl by vstoupil do jeho mládeneckého domku za městem, ať ve dne, nebo v noci, byl by viděl, že jeho život tam byl nenatěšený. V domě v městě když za ním velká vrata zapadla, byl králem ve svém vlastním území a Emira byla jeho královnou. A teď měla do tohoto království přijíti osoba třetí, nad jejímžto příchodem bylo Holdenovi skoro nevolno. Překážel mu v jeho dokonalém štěstí. Rušil obvyklý klid domova, který náležel jen jemu. Ale Emira byla u vytržení rozkoší pomyšlením na to a ne méně matka její. Láska muže a zvláště bílého muže byla při nejlepším věcí nestálou, ale mohla býti, jak obě ženy soudily, pevně udržena rukou děcka. „A potom,“ říkala Emira stále, „potom pustí na vždy z mysli bílé *mem-logy*. Nenávidím je všecky, — všecky je nenávidím.“

„On se jednou vrátí ke svému vlastnímu lidu,“ říkala matka, „ale Bohu díky, ten čas jest ještě daleký.“

Holden seděl mlčky na pohovce mysle na budoucnost, a jeho myšlénky nebyly příjemny. Dostal právě od vlády rozkaz, aby se na čtrnáct dní vydal na vzdálenou stanici zastávat službu na místě muže, který ošetřoval svou nemocnou ženu. Soudruhové v úřadě provázeli rozkaz veselou poznámkou, že si může Holden gratulovat, protože je svoboden. Přišel, aby tu novinu oznámil Emiře.

„Není to dobré,“ řekla, „ale není to také docela tak zlé. Mám zde matku a nestane se mi nic, — leda že bych umřela samou radostí. Jdi ty po své práci a netrap se myšlénkami. Až to bude, ano, jsem jista, že bude, jak myslím, potom položím *jeho* do tvé náruče a ty budeš milovati mne na vždy. Vlak odjíždí v noci, o půlnoci, není-li pravda? Teď jdi a neměj srdce těžké pro mne. Ale vrátíš se, jak budeš moci? Nebudeš se stavět na cestě a mluviti s bílými *mem-logami?* Vrať se brzo, ty žití moje.“

Když vycházel ze dvora k svému koni, jenž byl přivázán u vrat, promluvil Holden s šedivým, starým mužem, jenž střežil dům, a poručil mu, aby za jistých okolností poslal vyplněný telegram, který mu doručil. Bylo to vše, co se dalo dělat, a s pocity člověka, který si obstaral vlastní svůj pohřeb, odjel Holden nočním vlakem do svého vyhnanství. Každou hodinu ve dne obával se, že přijde telegram, každou hodinu v noci představoval si smrt Emiřinu. Následkem toho nebyla jeho práce pro stát první jakosti, aniž byl jeho rozmar v jednání se soudruhy nejroztomilejším. Čtrnáct dní minulo bez jakékoliv zprávy z domova a Holden se vrátil jsa nucen stráviti napřed dvě drahocenné hodiny při hostině v klubu, kde slyšel, jako někdo v mdlobách, jak bídně byl zastával službu za jiného úředníka a jak drahým se stal všem svým soudruhům. Potom sedl na kůň a ujížděl nocí cítě, jak mu srdce tlouklo. Na jeho první zaklepání na vrata neozvalo se ničeho a právě obrátil koně, aby je otevřel násilím, když se objevil starý strážce, Pír Chan, s lucernou a přidržel mu stremeny.

„Stalo se něco?“ řekl Holden.

„Novina nepřichází z mých úst, ochránče chudých, ale —“ Nastavil třesoucí se ruku, jak sluší poslu dobrých zpráv, jenž má právo na odměnu.

Holden přeběhl dvůr. Světlo hořelo v hořejším pokoji. Jeho kůň řehtal u vrat a on zaslechl pronikavé dětské zakvílení; hrdlo se mu stáhlo. Byl to nový hlas, ale nesvědčil, že by byla Emira živa.

„Kdo tam je?“ zvolal chvátaje vzhůru po úzkých, cihlových schodech.

Ozval se výkřik radosti, výkřik Emiřin a potom hlas matky, třesoucí se věkem a pýchou: „Jsme to my, dvě ženy — a — muž, — tvůj — syn.“

Na prahu pokoje šlápnul Holden na obnaženou dýku, kterou tam položily, aby odvrátily neštěstí, a rukojeť zlomila se pod jeho netrpělivou nohou.

„Bůh jest velký,“ ozvala se Emira v pološeru. „Tys vzal jeho neštěstí na hlavu svou.“

„Ale jak je tobě, živote mého žití? Stará ženo, jak jí jest?“

„Zapomněla svého utrpení radostí nad tím, že narodilo se dítě. Nic jí není; ale mluv tiše,“ řekla matka.

„Bylo mi třeba jenom tvé přítomnosti, abych byla docela zdráva,“ řekla Emira. „Můj králi, tys byl tuze dlouho pryč. Jaký dárek jsi my přinesl? Ach, ano! Tentokráte jsem to já, která tě obdařuji. Jen se podívej. Bylo-li kdy na světě takového děcka? Ne, jsem příliš slabá a nemohu ani zvednouti ruky z pod něho.“

„Tedy buď jen klidná a nemluv. Jsem zde, má ženuško.“

„Dobřes řekl, neboť teď jest svazek mezi námi, který nerozdvojí nic. Jen pohleď, — můžeš-li viděti při tom světle? Je bez poskvrnky, bez vady. Nebylo na světě takového hocha. *Ja íllah*, bude to vojín, ne bojovník královnin. A ty, žití moje, miluješ-li mne tak jak dříve, jak jsem tak mdlá a churavá a nemocná? Odpověz, — pravdu.“

„Ano, miluji, jako jsem miloval, z celé duše své. Lež tiše, perlo, a odpočiň si.“

„Tedy neodcházej. Sedni si zde vedle mne, — tak. Matko, pán toho domu přeje si polštář. Přines jej.“ — To nové malé žití, které leželo v ohybu Emiřiny paže, se téměř nepozorovatelně pohnulo. „Aho!“ řekla a hlas její se téměř lomil láskou. „To děcko jest opravdový bojovník od svého narození. Kope mne do boku jako hříbátko. Viděl-li svět takové dítě! A on jest náš, náš, — tvůj a můj. Sáhni mu na hlavu, ale zlehounka, neboť je tak tuze mladičký a mužové takovým věcem nerozumějí.“

Holden dotknul se velmi opatrně špičkami prstů té jako měkkým ptačím prachem pokryté hlavičky.

„On jest pravověrný,“ řekla Emira, „neboť ležíc tady v nočním bdění šeptala jsem mu do ucha volání k modlitbě a vyznání víry. A jest to ku podivu, narodil se v pátek, zrovna jako já. Nic mu neudělej, žití moje; on už těmi ručkami skoro chytá.“

Holden ucítil malounkou, bezbrannou ručku, jak se slabě svírá kolem jeho prstů. A to dotknutí proběhlo mu tělem a zůstalo mu u srdce. Až dosud byly všechny jeho myšlénky pouze na Emiru. Začal si býti vědom, že jest ještě někdo jiný na světě, ale nemohl ještě cítit, že to jest opravdový syn s duší. Sedl a přemýšlel; Emira lehce podřimovala.

„Jděte, *sahibe*,“ řekla matka tiše. „Není dobře, aby vás zde viděla, až se probudí. Musí mít ticho.“

„Jdu,“ řekl Holden poslušně. „Zde jsou rupie. Hleď, aby *baba* tloustlo a mělo vše, co potřebuje.“

„Jsem jeho matka a žádná najatá chůva,“ řekla Emira. „Mám se o něho starati více nebo méně k vůli penězům? Matko, vrať to. Já porodila svému pánu syna.“

Hluboký spánek slabosti ji přemohl skoro než slova domluvila. Holden sešel dolů do dvora tichounce a s klidem v srdci. Pir Chan, starý hlídač, smál se do sebe radostí. „Tento dům jest nyní úplný,“ řekl a bez dalšího vtiskl do Holdenovy dlaně rukojeť šavle, kterou nosil před mnohými lety on, Pir Chan, když sloužil královně v stráži bezpečnosti. Mekot přivázané kozy ozval se od roubení studně.

„Jsou zde dvě,“ řekl Pir Chan, „ty nejlepší z nejlepších. Koupil jsem je a stály mnoho peněz; a protože nemáme k narozeninám hostí, bude jejich maso všecko mé. Tni dobře, *sahibe!* Ta šavle špatně dopadá. Počkej, až zvednou hlavy, jak okusují žluťáky.“

„A proč?“ tázal se Holden udiven.

„Za oběť k narozeninám. K čemu jinému? Jinak by dítě nechráněno před osudem snad umřelo. Ochránce chudých zná příhodná slova, která se musí říkati.“

Holden jedinou se jim byl naučil, málo pomysliv, že je kdy pronese vážně. Pocit v ruce zbuzený chladnou rukojetí připomenul mu náhle stisknutí těch malých dětských prstíčků tam na hoře, — to děcko byl jeho vlastní syn — a strach, aby ho neztratil, naplnil jej celého.

„Tni!“ řekl Pir Chan. „Nikdy nepřišel život do světa, aniž by byl zaplacen životem. Hle, pozvedly hlavy. Teď! Tnutím a řezem!“

Sotva věda, co dělá, ťal Holden dvakráte, šeptaje mohamedánskou modlitbu: „Všemohoucí! Na místě svého syna obětuji život za život, krev za krev, hlavu za hlavu, kosť za kosť, vlas za vlas, kůži za kůži!“ Čekající kůň zafrčel a odskočil ucítiv čerstvou krev, která vystříkla na Holdenovy jízdecké boty.

„Dobrý řez!“ řekl Pir Chan otíraje šavli. „Na tobě ztracen dobrý popravčí. Jdi s lehkým srdcem, nebes rozenče. Jsem tvůj sluha a sluha tvého syna. Kéž jasnost tvoje živa tisíc let . . . a to maso těch koz je všecko mé?“ — Pir Chan ustoupil bohatší o jednu měsíční mzdu. Holden vyšvihl se do sedla a odjížděl lesním dýmem, jenž lehal na zem. Byl pln bujné veselosti střídající se s neurčitou něžností k nějakému určitému předmětu, až se dusil jásotem, jak skláněl se k šíji svého nepokojného koně. „Co jsem živ, mně tak nebylo,“ myslil si. „Půjdu do klubu a seberu se trochu.“

V klubu začínali hráti na kulečníku. Pokoj byl plný lidí. Holden vstoupil prozpěvuje si:

„Já v městě Baltimore jsem potkal dívku dnes —

„Potkal?“ řekl klubovní sekretář ze svého koutka. „A řekla vám náhodou, že máte boty nažmach prosáklé? Velký Bože, to je krev!“

„Hlouposti,“ řekl Holden bera tago do ruky. „Mohu přistoupit? Je to rosa. Jel jsem vysokou travou. Na mou věru! Boty jsou naskrz mokré.“ —

Hrálo se a potom mluvilo, jak to bývá, o tom, co každý dělal. Když byl čas, odešel Holden do svého tmavého mládeneckého domku, kde jej sluha jeho uvítal jako někdo, jenž jeho záležitosti zná. Holden dlouho neusnul, ale potom byly sny jeho hezké.

II.

„Jak je nyní stár?“

„*Ja íllah!* Jaká to mužská otázka! Je mu zrovna teprv šest neděl; a dnes večer půjdu s tebou nahoru na dům, žití moje, a budeme čítati hvězdy. To bude pro něho štěstím. Narodil se v pátek, pod znamením slunce, a řeklo se mi, že nás přežije oba a dojde bohatství. Můžeme-li si přáti něčeho lepšího, můj milovaný?“

„Není nic lepšího. Pojďme na střechu a ty budeš počítati hvězdy; — ale jen málo jich napočítáš, neboť obloha jest zatažena.“

„Zimní deště se opozďují, možná že ani nepřijdou v tu dobu, jako přicházejí. Pojď, než se hvězdy uschovají. Vzala jsem si své nejdražší skvosty.“

„Na jeden jsi zapomněla, ten nejdražší ze všech.“

„*Ahi!* Náš syn půjde také. On ještě nikdy neviděl nebesa.“

Emira vystupovala po úzkých schodech, které vedly na plochou střechu. Dítě, tiché a nemrkajíc, leželo v ohybu její pravé ruky nádherně zavinuté v stříbrem vroubeném muslinu, s malou karkulkou na hlavě. Emira měla na sobě vše, co jí bylo nejmilejší. Démantovou ozdobku v nose, nad kterou vynikají krásné křivky nozder, zlatý šperk uprostřed čela posázený krůpějovými smaragdy a vypoukle broušenými rubíny, těžký kroužek z kutého zlata upevněný kolem krku ohebnosti ryzího kovu a zvonivé, rytím vzorkované, stříbrné spony, visící dolů přes růžové kotníky nohou. Oblečena byla v světle zelený muslin, jak slušelo se na dceř pravé víry, a od paží k lokti a od lokte k zápestí splývaly stříbrné náramky, upevněné předeným hedvábím; křehké skleněné ozdůbky přesmykovaly se přes zápěstí, aby ukazovaly útlost ruky a těžké zlaté náramky, které nenáležely k ústroji indickému, ale které nosila, protože byly darem Holdenovým a zavíraly se umělou evropskou sponkou, těšily ji nesmírně.

Usedli u nízké bílé ovruby ploché střechy vyčnívající nad město a světla v něm.

„Jsou šťastni tam dole,“ řekla Emira; „ale nemyslím, že jsou tak šťastni jako my. A také myslím, že bílé *mem-logy* nejsou tak šťastny. A ty?“

„Vím, že nejsou.“

„A jak to víš?“

„Ponechávají své děti chůvám.“

„To jsem nikdy neviděla,“ řekla Emira s povzdechem, „a také si toho nepřeju. *Ahi!*“ — sklonila hlavu na Holdenovo rámě, — „napočítala jsem čtyřicet hvězd a jsem unavena. Podívej se na dítě, lásko mého žití, on počítá také.“

Dítě hledělo upřeně okrouhlýma očima do temnoty nebes. Emira podala je Holdenovi do náruči a leželo tam, ani nezaplakalo.

„Jak mu budeme říkat mezi sebou?“ řekla. „Jen se podívej! Unavuje tě to někdy, díváš-li se na to dítě? Má tvoje oči, docela tytéž. Ale ústa —“

„Jsou tvá, má nejdražší. Kdož by to měl vědět lépe, než já?“

„Jsou to taková slaboučká ústa. A tak malá! A přece drží mé srdce mezi svými rty. Dej mi ho teď. Byl už příliš dlouho ode mne.“

„Ne, nech jej u mne; nezačal ještě plakat.“

„Až bude plakat, potom mi jej vrátíš, — což? Jaký to mužský muž jsi ty! Kdyby plakal, byl by mi tím dražší. Ale, žití moje, jaké pak hezoučké jméno mu dáme.“

Malé tělíčko leželo u samého srdce Holdenova. Bylo jako pírko a tak měkké. On se sotva odvážil vydechnouti, aby mu neublížil. Zelený papoušek v kleci, jenž se ve většině indických domácností považuje za jakéhosi strážného skřítka, pohnul se na hřadle a ospale zatřepal perutěmi.

„To je odpověď,“ řekl Holden. „Mian Mittu promluvil. Bude papouškem. Až povyroste bude hlučně mluvit a běhat kolem. Mian Mittu jest papoušek ve tvé, — v musulmanské řeči, není-li pravda?“

„Proč mne tak oddalovat?“ řekla Emira trpce. „Budiž to podobno nějakému anglickému jménu, — ale ne docela, neboť jest můj.“

„Tedy mu říkej Tota, neboť to jest anglickému nejpodobnější.“

„Ano, Tota, a při tom zůstane stále papouškem. Odpusť mi, pane můj, mou výčitku před chvílí, ale opravdu jest tuze malý, než aby snesl těžké již tak jméno, Mian Mittu. Bude Tota, — náš Tota mezi námi. Slyšíš, maličký? Můj bronečku, ty jsi Tota.“ Dotkla se líčka dítete a ono probudivši se tiše zaplakalo, tak že bylo nutno vrátit jej matce, která těšila je čarovným nápěvem ukolébavky:

Aré koko! Jaré koko!
Leť si, vráno, leť si, vráno! Děcko mé spí pevně,
v džungle rostou plané slivy, nakoupíš jich levně;
za penízek celou kopu nakoupíš jich levně.“

Ujištěn několikráte levné ceny těchto sliv, schoulil se Tota ke spaní. Dva bílí voli od hřídele u studny přežvykovali vytrvale svou večeři; starý Pir Chan hladil Holdenova koně po hlavě, šavli položenou přes kolena, a pokuřuje ospale z vodní dýmky, která chrčela jako žába v rybníce. Emiřina matka seděla předouc na dolejší verandě a dřevěná vrata byla zavřena a zastřena. Hudba svatebního průvodu zaléhala na střechu přes tlumený šumot z města, a hejno beránků táhlo přes nízký měsíc.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Několik slov o ženské otázce.

Napsala *Božena Viková-Kunětická.*

Před nedávnem objevil se článek v denním listě, nesoucí titul: „Žena vzdělaná či učená?“

Pan spisovatel chtěl patrně rozřešiti v něm jednu z nejdůležitějších otázek naší doby, ačkoliv sám titul nevolil dobře, neboť žena emancipovaná nemusí být ani vzdělanou, ani učenou, nemluvíme-li o tom, že vzdělání bez určité dávky učenosti a naopak učenost bez vzdělání nelze si představiti.

Pan spisovatel volil také na rozřešení emancipační otázky místo příliš obmezené, alespoň tím se dá vysvětliti skromný počet důvodů, o něž se opírá, jak na příklad o nehezké vyšívání ženy emancipované, jež s emancipací nikterak nesouvisí, čehož dokladem může být, že právě nejvzornější hospodyně vyšíváním zaneprazdňují se jen po řídku považujíce to za práci luxuriesní, k níž je třeba mnoho volného času, kterého mohou prospěšněji využitkovati. Ale on, pan spisovatel, nemyslil patrně tak vážně svá slova, jak vážně vypadají v tom rámci důležité otázky emancipační.

*

Dovoluji si jako žena pronésti několik myšlének o této otázce, která jest důležitější než se dá mysliti, hlavně u nás v Čechách, kde žena právě tak jako muž musí celým srdcem, celou duší působiti k tomu, aby rozvoj našeho národa nabýval stále větších rozměrů, a kde jest nutno, aby pochopila svou velkou důležitost v tomto rozvoji.

Nám na nejpřednějším místě musí se jednati o emancipační otázku české ženy, v níž spočívá velká část budoucnosti našeho národa, a pro emancipaci české ženy jsem každým úderem svého srdce, poněvadž naše ženy ji potřebují, naše ženy musí vyburcovati z nečinnosti, naše ženy musí povznést, zušlechtit, naučit je energii a samostatnosti. Myslím totiž emancipací pochopení vytknutého cíle, využitkování sil, zastání mužů, kde toho potřeba, rozšíření obzoru a možnosti vlastní záchrany tam, kde je žena odkázána sama na sebe a na společnost lidskou, která žádá na ní snahy i činy, aby poskytla jí výživy. Stává se to v tom případě, že buď žena se neprovdá, anebo že ovdoví obklopena dětmi, jimž se chce jíst. V obou těchto případech umlká každé slovo odporu proti emancipaci žen vůbec a sama humanita vřelým hlasem se o ni musí přimlouvati.

Žena jest určena býti strážcem a zakladatelkou rodiny. Bylo tomu tak od věků nepamětných a bude tomu tak i nadále, avšak určení ono týká se jen potud ženy, pokud dostane se jí místa po boku mužově, který učiní ji svou chotí. Ostatní část stojí osamocena, nemajíc právo rodiny zakládat a plniti hlavní účel svého života. Tato část se množí vždy víc a víc, ona roste a ona ještě vzroste.

Pan spisovatel onoho malého a zajisté dobře míněného článku tvrdí, že tato část osamocených žen vyskytuje se hlavně v středním stavu, což nemožno popírati. Dobře také řekl, že z dělnické třídy ženy provdávají se snadno jako ony z majetných tříd, kterým dostává se tolik věna, aby mohly muže si zaopatřiti. Avšak nejenom ta dáma svými penězi kupuje si možnost býti řádnou ženou a matkou, také ta dělnice má své věno, jímž si muže získává, a to jest její emancipace, která pozůstává v jejích dvou mozolovitých rukou, její emancipace bez učenosti a bez vzdělání, která slibuje jejímu muži, že bude mít nejenom ženu, matku svých dětí a hospodyni, ale také pomocnici, zastánkyni, jež je mu vůlí i silou svých paží spřízněna, a která teprve, když vydělá svůj žold a přidá k jeho, vrací se do domácnosti své, aby děti ošetřila a muži svému uvařila. Ona má své věno a to věno jí zůstává až do staroby. Její věno jest pochopení práce, zisku, pochopení své síly a mužových starostí. Ona dovede vydělat peníze, a v tom spočívá její emancipace! Oč lepší jest její věno, než oné dámy, která v penězích je přinesla a které jestliže zmizí, budiž to již vlivem jakýmkoliv, zůstává bez náhrady, je ztraceno, zmařeno, a ona sama stává se svému muži ne potokem, jenž mlýn hnáti pomáhá, ale přítěží, která jej seslabuje a vyssává i v tom případě, když děti učí modlit, když prach neustále stírá, spravuje, pere, vaří, má-li ještě co, ale čeká na něho a zase jen na něho až vrátí se zmořen a uštván, aby jí přinesl peníz, kterým je schopna být mu řádnou hospodyní!

Ona na ten peníz čeká, emancipovaná žena z lidu jej přinese! A je to úžasné, jakou práci kolikráte dovede ta žena vykonat. To není práce ženská, na tu by patřily svalnaté ruce muže! A při tom všem zbývá jí dosti času prát, žehlit, vařit, mýt. Jsou dělnice, jejichž děti mají naškrobené zástěry a bílé punčochy. Muži mají záplatované košile i kabáty, a v neděli dostávají tvrdý límec i prsenku u košile.

Dělník oženiv se se ženou emancipovanou, totiž se ženou, která dovede využitkovat své síly a postavit se na samostatné stanovisko, opírajíc sebe o něho a jeho o sebe, nalézá v ní bytost sobě rovnou, jež ho doplňuje.

A proto není v dělnické třídě starých panen, ačkoliv tam nemají ženy peněz, ani výbavy.

Zbývá tedy ten střední stav, v němž dle mínění pana spisovatele neprovdávají se dívky proto, že nejsou hospodyněmi, že jsou zlenošilé, marnivé a zhýčkané. Pan spisovatel má částečně pravdu, neboť máme skutečně úžasné množství dívek i žen, jejichž život vyplněn jest malichernými starostmi o toiletty a o zábavy. A dejme tomu, že jest zcela pravdou jejich pochybené vychování, které varuje muže před tím, aby je učinili manželkami a matkami, dejme tomu, že jest to takové — ale pak, táži se, proč ten křik proti tomu, aby byly emancipovány? Proč vidět ve vzdělání, učenosti, jež se jim chce poskytnouti, něco nespravedlivého, nepřirozeného a směšného?

Co mají ty dívky, opustivše školu ve čtrnácti letech činiti, než ubíjeti čas, který jim do jejich provdání, a ten je někdy velmi dlouhý, zbývá? Co má s nimi počíti matka? Putují za zábavou z venkova do hlavního města a zase opačně, odebírají houfně Ladu, šijí, perou třeba, vaří, strojí se, avšak co je to všecko? Vařit naučí se žena ve třech měsících, žehlit ve dvou hodinách, prát v jednom dnu, spravovat se naučila do čtrnácti let ve škole. Co s tím ostatním časem? A ženich nejde — nejde, aby ji zaopatřil pro celý život!

Pak ovšem může se stát, jako teď zhusta stává se v příloze modního listu, že táže se jedna z těch dívek vážné třetiny žen českých: Co mám činiti, aby ofina se mně v letě nelípla k čelu? a že třetina žen českých vnoří těžkou hlavu do rukou a zvolá starostlivě: „Co mám jen činiti?“ —

Ale to není jejich vinou! Dejme jim vážné zaměstnání, naučme je myslit, rozšiřme jejich obzor; povznesme ženu duchem k muži, kterého očekává, učme ji energii, samostatnosti a hlavně zabezpečme jí budoucnost i v tom případě, když se neprovdá, a uvidíte, jaké budeme mít ženy a jaké matky!

(Dokončení.)

— Na cestovní stipendia určil „Svatobor“ pro letošní rok 1000 zl. Žádosti podány buďtež jednateli „Svatoboru“, p. Václavovi Vlčkovi, do dne 30. března. — Žadání o dramatickou cenu Náprstkovu (300 zl.) učiněna buďtež tamtéž do dne 31. dubna t. r.

— Dárkyně, kteráž nepřeje si, aby byla jmenována, věnovala „Svatoboru“ 6000 zl. s výslovným podotknutím, že to jest k uctění památky Jana Nerudy.

— S potěšením zaznamenáváme úspěch činohry „Směry života“ od Fr. X. Svobody na jevišti Národního divadla.

— Knihkupectví „Bursík & Kohout“ začalo vydávati novou belletristickou knihovnu, v které tisknouti se budou většinou díla v časopisech ještě neuveřejněná.

— Článek o Jiřím z Poděbrad v londýnském „Athenaeum“ psal anglický slavista professor W. R. Morfill.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 20. ÚNORA 1892. ČÍSLO 6

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 k
na půl léta 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Sadlova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Kříž.

Teodor Aubanel.

Strom chmurný, velebný jsem v lese měl svou skrýš;
já první rosy pil jsem čisté perly bílé,
ret slunce ohnivý se ke mně skláněl níž,
a malí ptáčkové v mých snětích pěli mile

V mé listí stulilo se hnízdo mnohé chvíle,
v mém stínu šťasten spal, kdo práce poznal tíž;
však ranou sekery kat zlomil mě v mé síle,
a ze mne vytesal popravné dřevo — kříž!

Od polibků a slz, jež svaté lkaly ženy
a s nimi věrný Jan, jsem dosud rozpálený:
já pil jsem Boha krev, tu spásu v prokletí!
Já pekla hrůza jsem, očistce naděj přední,
smrť ve mně získala jen vítězství své slední,
když Kristus dokonal v mém krutém objetí.

Přel. *Zikmund Bouška.*

O Théâtre Français.

Napsal *Gustav Schmoranz.*

Benoist Constant Coquelin,*) kterého honba za penězi a vavřínem přihnala také k nám, jest vedle Sáry, božské Sáry, nejsvětoznámějším hercem francouzského jeviště. Že by však byl prvním hercem na světě, může tvrditi jenom bláhová reklama, anebo někdo, kdo nezná Théâtre Français. Ostatně, dají se vůbec měřiti nejpřednější umělci jednoho kmene, jednoho národa s nejpřednějšími druhého? Kdyby to i možné bylo, aby se vrozené kmenové zvláštnosti od umělecké individuality odečtly, kdo zná veškeré, i ty nestěhovavé, přední dramatické umělce celého světa a kdo dovede zapříti své vlastní kmenové sympatie nebo antipatie až k úplné objektivnosti, aby mohl právem říci: Ten jest nade všechny!?

Zajisté, Benoist Constant Coquelin jest jeden z nejznamenitějších. Nadání jeho jest nadobyčejné a vyspělo ku podivu záhy. Devatenáctiletý dobyl si první ceny veseloherní na pařížské konservatoři, v červenci 1860, a ještě před dosažením dvacátého roku věku svého, předstoupil před obecenstvo Théâtre Français v úloze Gros-René Molièrova „Dépit amoureux", dne 7. prosince téhož roku.

V prvních dvou letech — od 7. prosince 1860 do 16. prosince 1862 — vystoupil v čtyřiceti třech rolích, samých komických. Většinou to jsou úlohy sluhů klassické komedie francouzské, figury z repertoáru Molièrova, Corneillova, Racineova, Regnardova, Marivauxova a Beaumarchaisova. Uvážíme-li, že obor komiků zastupovali tehdy také ještě veterán Samson, nynější stařičký výtečný profesor na konservatoři Regnier — učitel Coquelinův, dále Got, t. č. nejstarší společník Théâtre Français a v pravdě velmistr hereckého umění, potom ještě výtečný Monrose, můžeme si pomysliti, jaké píle a jakého nadání k tomu bylo třeba s dvaceti roky vedle tak dokonalých a velice populárních umělců v jejich rolích vyniknout a sice tak vyniknout, že sotva uplynuly tři roky a již byl mladičký umělec zvolen sociétairem, společníkem, ani ne čtyřiadvacítiletý. Je to případ v análech Théâtre Français skoro neslýchaný.

Co mu k úspěchu asi nejvíc pomáhalo, byla zajisté jeho srdečná a nelíčená veselost a potom zdánlivá neúmyslnost, s jakou umí mluviti satirická místa svých rolí. Vůbec hrát sám pro sebe, býti rozjařeným jako by sám k vůli sobě, umí znamenitě. Diváku ani nepřipadne, že je v divadle. V člověku to vyvolá náladu, jako by jeu náhodou byl svědkem konání představované figury.

Přirozená veselost Coquelinova by však byla nestačila pro další jeho repertoár, ve kterém se na předním místě stkví úlohy Don Césara de Bazan v Hugově romantické truchlohře „Ruy Blas" a Annibala v Augierově veršované činohře „Dobrodružka". Zvláště tato druhá role přináleží k nejtěžším, co jich francouzská dramatická literatura vykazuje. Je odporná a zároveň k smíchu. Ve

*) Narozen 25. ledna 1841 v Boulogne-sur Mer.

hlavní scéně, kde Annibal chce Frédérika opiti, aby z něho vylákal jeho tajemství a zatím se nechá opít sám a vyžvaní své vlastní, podává Coquelin výkon nevyrovnatelný. Jeví se tu býti hlubokým, básníka hodným psychologem znajícím srdce i ledví člověka.

Proto umí diváka i rozplakat, jako na příklad v Gringoiru Když přichází, vypadá bizarrně žalostně a je o něho věru strach, jak u slíčné Loïsy pochodí. Svoji balladu o krále Ludvíka libosadu říká však tónem, kterým vám krev v žilách stydne a který krutě k tomu vysmívanému zevnějšku geniálního tuláka kontrastuje a nitro jeho odhaluje. A zase ta scéna, ta pantomima nad bohatě krytým stolem. Ta vůně, ty chuti! A z toho všeho pláč. A konečně ta horoucnost v rozmluvě s Loïsou! — Jest to výkon dokonalý, uchvacující a resumuje líp, než která jiná role rozmanitost, ba skoro všeobsáhlost strun, na které umí Coquelin hrát.

Pronikavosti svého nadání by stačil na všechno. Ne tak svými fysickými prostředky. Jeho postava je pokrátká, ne právě vábná, obličej dosti hrubý s nepěkným masitým nosem, hlas řezavě zvučný, „la voix de trompette“ — hlas polní trubky.

Ale právě tímto hlasem vládne dokonale Docílí jím dojmu, jakého chce. Proto skytají jeho přednášky povídek veršem i prosou, veselých i tklivých, jeho „monology“ požitek svrchovaně umělecký, neboť při těch, abych tak řekl, osoba, zjev umělcův, nehrá s sebou, nevadí mu. V divadle, kam divák přináší k stejnému požitku zrak i sluch, kde dvojím smyslem a tudíž tím intensivněji vnímá, padá zjev těžce na váhu. A proto položeny i tak skoro neobmezeně tvořivému nadání, jakým jest Coquelinovo, meze.

On jich však neuznával. Alespoň až do nedávna. Mínil, — a také mínění to ve svém spise o hereckém umění hájí — že dobrý herec musí umět hrát všechno. Ovšem. Jen přijde na to, může-li hrát všechno, jest-li mu to jeho fysické prostředky umožňují. Na to však Coquelin nehleděl a chtěl mínění své ve Français mermomocí praktikovati. To „všechno“ byly ovšem jenom samé první role, moderní, klassické, veselé, smutné i salonní. A zrovna tyto mu dokonce nesvědčí, čehož nejlepším důkazem byl jeho Chamillac. Vytýkáno mu všeobecně, že právě v roli, ve které se chtěl stůj co stůj okázat l'homme du monde — člověkem vyšší společnosti, se ukázal býti le valet classique — dokonalým sluhou.

Z nezřízené — jak jest našemu obecenstvu dobře známo i u menších talentů než je Coquelinův se vyskytující — chtivosti po všech prvních rolích vznikaly mezi sociétairy Théâtre Français zlé spory. Vědomi si své vlastní ceny nehodlali ostatní velcí umělci toho divadla bohorovné domýšlivosti Coquelinově ustoupiti. Ustoupil tedy on. Dvacet let sociétariatu bylo rokem 1884 naplněno a jemu tudíž volno, hráti kde mu libo, třeba všechny role sám.

Učinil dle příkladu Sářina. Zřídil si společnost a pustil se především do Ameriky. Pochodil — nepochodil, nevím. Ale již po dvou letech, při návratu z Ameriky, začalo opětné vyjednávání s Français. Zbloudilá ovečka se chtěla vrátit, ale jenom za jistých podmínek: ohromnou gáži a šestiměsíční dovolenou, a to v zimě. Nepřijato. I uspořádal, jak k tomu co odstupující sociétaire měl právo, své představení na rozloučenou na jevišti Français. Pak ho srdce přece nějak zabolelo, či byla to starost o uvedení syna Jeana na toto staroslavné jeviště — zkrátka, vyjednáváno dál. Činěny ústupky s obou stran, gáže se přizpůsobila skutečným poměrům, dovolená se přiměřeně zkrátila a konečně vstoupil Coquelin opětně do svazku Théâtre Français, však nikoliv co sociétaire, nýbrž jen co pensionnaire.

Jaký v tom rozdíl, objasníme rozborem organisace tohoto bez odporu prvního světového divadla.

* *
*

„M. X. Y. nebo Mme M. N. du Théâtre Français“, nebo dokonce „sociétaire du Théâtre Français“ — společník Francouzského Divadla — znamená tolik i u Francouzů, že si herci rádi tu hodnost přikládají, aniž by k tomu práva měli, byť by se jim mnohdy způsobilosti ne nedostávalo.

Co je to tedy, to světoslavné Théâtre Français a ten sociétariat, kterého jsou všichni francouzští herci tak žádoucni?

K tomu třeba trochu delšího výkladu.

Francouzské Divadlo jest již hezky staré. Jest to snad nejstarší stálé divadlo na pevnině. Počátkové jeho sahají do roku 1600. Ovšem nebylo to tehdy ještě ono Théâtre Français, které známe my. Tehdy se nalézalo ve čtvrti Marais a hrávalo se v něm za dne. Do setmění musily hry býti u konce, aby se obecenstvo tehdy ještě neosvětlovanými ulicemi dostalo bez nebezpečí domů. A „přízemí“ v tom divadle vypadalo poněkud jinak než v nynějších našich divadlech. Bylo vlastně poslední galerií a křesel ni sedadel v něm vůbec nebylo, proto že s lustru, tehdy ještě olejovými lampami vypraveného, kapala mastnota, a proto si nikdo v slušnějším kabátě dolů nestoup', a když, tlačil se z prostřed hlediště stranou. Zkrátka, příjemno v tehdejším přízemí nebylo a pod lustrem již dokonce ne. Proto přikázáno to místo darovaným vstupenkám, klakérům, kterým odtud dodnes zůstalo jméno „chevaliers du lustre“.

Obecenstvo našich nynějších křesel, peněžní smetánka, sedalo přímo na jevišti, za rozhrnovací oponou, po stranách při kulisách a bavilo se leckdy hrou i herci způsobem, který u ostatního obecenstva budil hlučné pohoršení. Jsou zaznamenány v historii Théâtre Français večery, kdy nespokojenost obecenstva před oponou s diváctvem za oponou nabyla povážlivého rázu. Tak na příklad při prvním provedení Cida, který četnými vznešenými ochránci tehdejšího „starého“ směru kaceřován co revolucionářsky moderní. Cid! Až se při východech z divadla i kordy tasily!

Francouzi rádi jmenují Théâtre Français domem Molièrovým, ale to jenom pro místo, jaké Molière v dějinách francouzského divadla a pořadu her Théâtre Français zaujímá. Neboť místem jeho činnosti nynější Théâtre Français nebylo. On řídil divadlo ve čtvrti Marais v letech 1658 až 1673 a do nynějšího se stěhovali „řádní králövští umělci“ — les artistes ordinaires du Roy — teprve rokem 1680. Tím rokem počíná Théâtre Français co instituce. Od těch dob se vnitřní i vnější jeho podoba kolikráte změnila. Definitivní podoby vnitřní, t. j. co instituce, nabylo pověstným Napoleonským dekretem „Moskevským“. Moskevským se zove onen dekret proto, že datován z Moskvy. Je to zajisté neklamným důkazem, jak Théâtre Français Napoleonovi na srdci leželo, když ani

prostřed válečného tažení na to nepřestal myslit, jak by budoucnost a zdar svého zamilovaného stánku múz pojistil.

A pojistil.

Jeho dekret je neobyčejně důmyslný a prozíravý. Je z něho zjevna opravdu neobyčejná znalost divadelních poměrů i lidí. Napoleon se v nich ale také vyznal. Nebyl nadarmo co mladý důstojník milovníkem tehdejší Judicové, directrice Mlle Montansier*) a s Talmou ještě také v pozdějším věku ty a ty. Známo, že si dokonce Montansierovou chtěl vzít a sám se divadlu věnovati, a že jen jeho náhlé odvolání z Paříže a komandování do Toulonu ten úmysl zmařilo.

Napoleon sám byl svrchovaným egoistou. Snad právě proto spoléhal na to, že bude nejlíp, aby ztotožnil zájem jednotlivce se zájmem celku a sice nejen umělecký, nýbrž — a to hlavně — i hmotný. A proto upraven dekretem Moskevským sociétariat, upraveno společnictví v té způsobě, v jaké stává dodnes.

Théâtre Français čítá, či lépe řečeno může čítati, dvacetčtyři, dvanácte mužských a dvanácte ženských, společníků, kteří mají právo se o čistý výtěžek rozděliti. Aby však divadlo zlými roky nebylo ohroženo, skytá mu stát — dříve dvůr — podporu 240.000 franků, ne mnohem větší — uvážíme-li cenu peněz v Paříži vlastně menší — subvenci, než jaká zemí a městem, přepočítáme-li veškery různé benefice na peníze, poskytována našemu Národnímu.

Z těch čtyřiadvacíti podílů rozpadá se každý na dvanáct dílů, tak zvané douzièmes, dvanáctiny. Uvidíme dále, proč.

Jistá volitelná část mužských společníků tvoří výbory, správní a čtenářský, to tak zvané „comité de lecture“. Správnímu výboru předsedá administrátor, jmenovaný ministrem krásných umění. Bez souhlasu tohoto funkcionáře nemají usnesení výboru úřední platnosti. Je tedy jakousi brzdou herecké té republice.

Čtenářský výbor čte zadané kusy a doporučuje jich četbu veškerým společníkům, kteří definitivně rozhodují o přijetí, má-li se kus dávati, zdali se změnami či bez, a jak se mají obsaditi hlavní úlohy. Dojde-li k četbě před veškerými společníky, je autor pozván, aby kus sám předčítal. Tak na ráz přední jeho příští představitelé intence autorovy i ducha díla seznají.

Neumí-li autor sám pěkně předčítati, požádá koho se mu uzdá ze společníků, aby zaň předčítal.

Režisérů Théâtre Français nemá. Službu jejich koná tak zvaný „semainier“, t. j. člen výboru, který má právě týden (semaine), službu. Má-li administrátor pořadatelský talent, jest on hlavním režisérem.

Rozumí se samo sebou, že do výboru jsou voleni jenom způsobilí a nejzkušenější společníci. Jaký prospěch z toho plyne, zadávají-li se tak významné funkce svobodnou volbou umělců a k tomu ještě dočasně (tuším, že každoročně), na místě dosazování rozhodnutím lidí, kteří divadlu rozumějí jenom proto, že na ně věnovali pět stovek, netřeba vykládati.

Vedle společníků má Théâtre Français ještě značný počet, někdy přes třicet, „pensionnairů“, prostě členů. Ti mají smlouvou zajištěnou gáži. Ale větší nebo menší čistý výnos na výšku jejich gáže vlivu nemá nijakého. Za to jejich činnost.

Veškeří společníci totiž dvakráte do roka zasedají, aby přísně posoudili a rozebrali činnost jednotlivých pensionnairů. Shledají-li umělecký význam některého pro svůj ústav dosti platný, přijmou jej za společníka. Z prvu jen za společníka o šesti dvanáctinách. Každého půl roku potom může postoupiti buď o jednu dvanáctinu, nebo i o dvě, dle toho, jak se vyvíjí. Ovšem, také zarazit se může. Závisí to ouplně od jeho umělecké vyspělosti.

Stalo se pravidlem, ač předpis to není, nýbrž jenom rada nabytých zkušeností, že všech čtyřiadvacet podílů není nikdy obsazeno. Dva nebo i tři vybývají vždy a ukládají se k reservnímu fondu pro sedm hubených let. Celých podílů bývá zadáno mezi mužskými společníky více, než mezi ženskými, pět až šest proti dvěma až třem. Je to přirozený následek toho, že dámy spíš opouštějí uměleckou dráhu, než pánové. Příčinou toho jsou vdavky a především okolnost, že ženy na jevišti dříve stárnou než muži a že způsob jejich nadání není vždy podle toho, aby je činil schopny k přestoupení do s arších oborů.

Zbývající dvanáctiny slouží za premie oněm pensionnairům, kteří nemají sice uměleckých nároků na společenství, ale přilepšenou přece si zaslouží, byť mnohdy jenom privátními svými poměry. Také i pro podřízený úřednický a služební personál mají společníci Théâtre Français vždy štědrou ruku. A tak se z těchto dvanáctin udržují rozmanité podpůrní fondy.

Každý sociétaire přijetím hodnosti a práv společníka zavázán Moskevským dekretem sloužiti nepřetržitě po dvacet let výhradně Théâtre Français. Jen choroba, neb u dam vdavky závazku toho zprošťují. Z choroby pozdraven, je sociétaire povinen, chce-li na umělecké dráze pokračovati, vrátiti se zase ku Français do naplnění oněch závazných dvacíti let.

Umělci bývají nervósní a jednají snadno nepředloženě. U dramatických umělců bývá tak zvlášť. Nemůže ani jinak být při tak rozčilujícím zaměstnání. Jak snadno se tu v trpké chvíli dá výpověď, kterou by mnohý později rád zase odvolal! Napoleon to dobře znal. A proto ve svém dekretu nařídil, že každá výpověď, každá, nabývá platnosti teprve do roka a do dne a to ještě musí být po uplynulém prvním půlletě obnovena, sice jako by ani nebyla učiněna.

Očividno jak prospěšnou je ta klauzule pro umělce i divadlo. Za půl léta si každý dobře věc rozmyslí a divadlo má na čas starati se o přiměřenou náhradu, která z pravidla mezi pensionnairy bývá již do zálohy odchována.

Po uplynulém prvním dvacítiletí jest sociétaire opětně svoboden. Zadá-li svoji svobodu zase Français, musí tak opětně učiniti na dvacet let, ať pán či dáma.

Opouští-li některý společník z důvodů jakýchkoliv Théâtre Français, má právo uspořadat na rozloučenou denní představení, tak zvanou „matinée“, v tomto divadle.

Program sestává z pravidla z několika výjevů nejskvělejších rolí loučícího se a bývá proložen monology a výstupy množství těch nejpřednějších umělců nejen Français, nýbrž i ostatních pařížských divadel. Neboť loučící se má právo přijatí spoluúčinkování i nečlenů svého divadla. Obyčejně bývají i pranepatrné episodky při takových příležitostech sehrány předními umělci.

*

*) Co císař povolil jí privilegované divadlo, nynější Théâtre du Palais Royal.

Někdy se stává, byl-li umělec chorobou nucen zříci se divadla, že při svém představení na rozloučenou ani nevystoupí.

Ceny míst při těchto představeních „d'adieux“ jsou neobmezené. A tak se stává, že při oblíbených sociétairech bývá výnos až 60.000 franků a i víc. Představení Madeleiny Brohanové, umělkyně v mládí i stáří stejně okouzlující, která když jí bylo osmnáct let vytvořila, sotva škole odrostlá, úlohu královny Markéty v „Povídkách královny Navarské“ a když jí bylo padesát, úlohu vévodkyně z Réville ve „Světě nudy“, vyneslo, ač v něm sama nevystoupila, 67.000 franků!

Když již mluvím o sumách, zmíním se o tom, co společnictví asi vynáší. Je to nestejné, jak kdy dopadne rok. Nejskvělejší příjmy vynesla léta výstavní, přes 40.000 franků na podíl. Ale byla také léta, kdy klesl příjem až i na deficit, v letech revolucí. Ale takových let bylo málo. Průměrný příjem sociétaira obnáší mezi 30.000 až 35.000 franků.

(Pokračování.)

Emira.

Napsal *Rudyard Kipling.*

(Dokončení.)

„Já modlila se,“ řekla Emira po dlouhé přestávce. „Já modlila se o dvě věci. Předně abych mohla zemříti za tebe, je-li ti smrt souzena, a za druhé abych mohla zemříti za své dítě. Já modlila se k Proroku a k Bibi Miriam (Panně Marii). Myslíš-li, že mne jeden nebo druhá vyslyší?“

„Z tvých rtů, kdo nevyslyšel by nejmenší slůvko?“

„Žádala jsem tě o přímou odpověď, a ty mi dáváš sladkou řeč. Rci, budou mé modlitby vyslyšány?“

„Jak mohu říci já? Bůh jest velmi dobrý.“

„Toho nejsem si jista. Poslechni teď. Až umru nebo děcko zemře, jaký bude tvůj osud? Ty budeš živ a navrátíš se k těm bílým, smělým *mem-logám*, neboť stejné volá po stejném.“

„Ne vždycky.“

„U ženy nikoliv; u muže jest tomu jinak. Ty v tomto životě, později, vrátíš se k svému vlastnímu lidu. To bych skoro snesla, neboť budu mrtva. Ale po své smrti přijdeš na místo cizí, do ráje, kterého já neznám.“

„Bude to ráj?“

„Zajisté, neboť kdo by tobě ublížil? Ale my dva, — já a dítě, — budeme jinde, a ty nebudeš moci přijíti k nám, aniž my k tobě. Druhdy, než se to dítě narodilo, nemyslila jsem na takové věci, ale teď na ně myslím stále. Jest to krutá řeč.“

„Stane se, jak se stane. Zejtřka neznáme, ale dnešek a lásku naši známe dobře. Nyní jsme opravdu šťastni.“

„Tak šťastni, že by bylo dobře, abychom si svoje štěstí zabezpečili. A tvoje Bibi Miriam měla by mne vyslyšeti, neboť také ona jest žena. Ale potom by mně záviděla! Nesluší se mužům, aby zbožňovali ženu.“

Holden se zasmál hlasitě tomuto malému záchvatu Emiřiny žárlivosti.

„Nesluší se? Proč jsi mi tedy nebránila zbožňovati tebe?“

„Ty zbožňovatelem? A mým? Můj králi, přes všecka tvá libezná slova dobře vím, že jsem tvoje služebnice, tvá otrokyně a prach pod nohama tvýma. A já bych to nechtěla jinak. Hleď!“

Než Holden mohl zabrániti, vrhla se na zem a dotkla se jeho nohou; potom sebravši se s lehounkým zasmáním přitiskla Totu pevněji k prsoum. Potom zvolala skoro divoce: „Je to pravda, že smělé, bílé *mem logy* žijou třikráte tak dlouho nežli já? Je to pravda, že se nevdávají až když jsou starými ženami?“

„Vdávají se jako jiné, — když jsou ženami.“

„To vím, ale vdávají se, když jest jim pětadvacet let. Je to pravda?“

„Je pravda.“

„*Ja íllah!* Pětadvacet let! Kdo by si vzal dobrovolně ženu i osmnáctiletou? Jest to žena stárnoucí každou hodinou. Pětadvacet let! V tom věku budu já starou ženou a — ty *mem-logy* zůstávají věčně mladými. Jak je nenávidím!“

„Co nám je do nich?“

„Nemohu říci. Já jen vím, že může teď býti živa na zemi žena o deset let starší než já, která může přijíti k tobě a vzíti lásku tvou za deset let potom, až já budu stařena, šedovlasa a chůva Totova syna. To je nespravedlivé a zlé. Měly by také umírati.“

„Teď, přes všecka svá léta jsi pouhé děcko, a já tě zvednu a snesu dolů se schodů.“

„Tota! Dej pozor na Totu, pane můj! Ty jsi aspoň tak pošetilý, jako kterékoliv nemluvně!“ Emira přitulila Totu, aby se mu nic nestalo, pod své hrdlo a smějíc se, dala se snésti dolů v Holdenově náručí, co zatím Tota otevřel oči a smál se po způsobu menších andílků.

Bylo to tiché dítě a skoro než se Holden nadál, že jest opravdu na světě, vyvinulo se v malého bůžka se zlatou pletí a v nepopíratelného samovládce domu. To byly měsíce dokonalého štěstí Holdenova i Emiřina, — štěstí, jež bylo úplně vzdáleno světa a zavřeno za velkými dřevěnými vraty, které střežil Pir Chan. Za dne konal Holden práci svou s nesmírnou soustrastí k těm, kteří nebyli tak šťastni, jako on sám, a s náchylností k malým dětem, která udivovala a bavila mnohé matky na úředních stanicích. K večeru vracel se k Emiře žasnoucí každodenně nad podivuhodnými výkony Totovými: jak jej viděly spínati ruce a pohybovati prsty jedním po druhém a patrně zúmyslně, — což byl hotový zázrak, — jak později o své vlastní vůli vylezl z nízké postýlky na zem a kolíbal se na malých nožkách, co by třikrát vydechnul.

„A byla to dlouhá vydechnutí, neboť srdce mé se stavilo radostí,“ řekla Emira.

Potom pojal Toto zvířata do svých nevyzpytatelných rad, — voly od studně, malé šedé veverky, a zvláště papouška Mian Mittu, jehož nelítostně rval za chvost; a Mian Mittu křičel, až Emira a Holden zakročili.

„Ó, ty nezvedníče! Dítě, velikáne! Tak tedy zacházíš se svým bratrem na střeše! *Tobah, tobah!* — fuj, fuj!

Ale já znám kouzlo, které jej učiní tak moudrým jako Suleiman a Aflatoun (Šalomoun a Plato). Jen se podívej," řekla Emira. Vyjala z vyšívaného váčku hrstku mandlí. „Hleď! Počítáme sedm. Ve jménu božím!"

Postavila papouška Mian Mittu velmi rozhněvaného a pocuchaného nahoru na klec a usednouc mezi ptáka a děcko rozlouskla a oloupala mandli méně bílou, než její zuby. „To jsou opravdu čáry, žití moje a nesměj se. Hleď! Dám papouškovi jednu polovici a Totovi druhou." — Mian Mittu vzal si zobákem opatrně svůj díl z mezi rtů Emiřiných a ona vlíbala druhou polovici do ústek dítěte, které jedlo pomalu a s vyjevenýma očima. „To udělám každého dne do sedmi a není pochyby, že ten, jenž je náš, bude smělým řečníkem a moudrým. Jak, Toto, co že bude z tebe, až budeš mužem a já budu šedivá?" Tota skládal své tlusté nožky v podivuhodné křivky. Uměl lézti, ale nehodlal mařiti jaro svého mládí zbytečnými řečmi. Jemu jednalo se o tahání Miana Mittu za ocas.

Když pokročil k hodnosti stříbrného pasu — který s kouzelným čtvercem vyrytým ve stříbře a pověšeným kolem krku tvořil větší část jeho oděvu, — vybatolil se na nebezpečnou pouť do zahrady k Pir Chanovi a nabízel mu všechny své skvosty výměnou za jednu malou jízdu na Holdenově koni. Pir Chan plakal a postavil jeho nezkušené nohy na svou šedivou hlavu na znamení oddanosti a donesl smělého odvážlivce zpátky do matčiny náruče zapřísahaje se, že bude Tota vůdcem bojovníků ještě než mu vousy narostou.

Jednoho horkého večera když seděl na střeše mezi otcem a matkou pozoruje nikdy nekončící závodění draků, které městští hoši pouštěli, přál si míti vlastního draka, kterého aby Pir Chan pouštěl, neboť bál se míti co dělat s něčím větším, než byl on sám; a když Holden řekl mu, že je jako jiskra, zvedl se na nohy a odpověděl zvolna na obranu své vlastní osobnosti: *„Hum 'skra nahim hai, Hum admi hai* — Já nejsem jiskra, ale muž."

Nad tímto ohražením se Holden div nezalknul smíchem, ale přimělo ho k tomu, aby vážně přemýšlel o Totově budoucnosti. Bylo však sotva potřeba dělati si tolik starostí. Blaženost tohoto žití byla příliš dokonalá, než aby byla mohla trvati. Proto bylo zničeno, jako tak mnohé věci ničeny jsou v Indii, — náhle, bez výstrahy. Malý vládce domu, jak jej Pir Chan nazýval, stal se smutným a stěžoval si na bolesti, on, který nikdy nepoznal významu bolesti. Emira, šílena hrůzou, probděla u něho noc, a druhého dne na úsvitě byl vyrván život z něho zimnicí, obdobní podzimkovou zimnicí. Zdálo se to tak docela nemožno, že by mohl umříti, a Emira, ani Holden nevěřili svědectví malého těla na lůžku. Tu Emira tloukla hlavou o zeď a byla by se vrhla do studně v zahradě, kdyby ji byl Holden neudržel násilím. Jen jedno milosrdenství bylo Holdenovi vyhraženo. Odjel do svého úřadu za bílého dne a nalezl, že jej tam čeká neobyčejně velká pošta, která vyžadovala soustředění všech myšlének na tuhé práci. Avšak on byl necitelným k této vlídnosti bohův.

III.

Rána kulí necítí se v prvním okamžiku více, než jako ostré štípnutí. Ztroskotané tělo vysýlá svůj protest k duši teprv o deset, nebo patnáct vteřin později. Holden stával se povědomým své bolesti pomalu zrovna tak, jako dříve svého štěstí, a teď jako dříve byla neúprosná nutnost, aby, co cítí, skrýval. Na počátku cítil pouze, že nastala ztráta a že Emira potřebuje útěchy, jak seděla třesouci se s hlavou na kolenou a Mian Mittu se střechy volal: *Tota! Tota! Tota!* — Později celý jeho svět a všední život zvedly se proti němu, aby jej zraňovaly. Byla to křivda, že některé z těch vyběhlých dětí na ulici večer bylo tak veselé a čiperné a hlučné, když jeho vlastní dítě leželo mrtvo. Byla to více než bolest, když některé z nich se ho dotklo a povídání příliš laskavých otců o tom, co jejich dítky posléze dělaly, bodalo jej do srdce. On nemohl projeviti svou bolest. Neměl pomoci, útěchy, soucitu a Emira koncem každého dlouhého dne prováděla jej peklem řežavého sebeobviňování, které vyhraženo jest těm, kdož ztratili dítě a věří, že s trochu větší, — jen o vlásek větší, — starostlivosti mohlo býti zachráněno!

„Snad," říkala Emira, „jsem na něho nedávala dosti pozor. Dávala, či nedávala? Slunce na střeše v ten den, kdy si hrál tak dlouho na střeše sám a já, *ahi!* česala si vlasy, — snad tenkrát jej to slunce zažehlo. Kdybych jej byla chránila před sluncem, mohl by býti živ. Ó, žití moje, jen mi řekni, že nejsem vinna! Ty víš, že jsem jej milovala, jako miluji tebe. Řekni, že není na mně viny, nebo zemru, — zemru!"

„Nemáš viny, Bůh svědkem, nemáš. Bylo to psáno a jak mohli jsme jej zachrániti my? Co bylo, bylo. Smiř se s tím, milovaná."

„Byl mi celým srdcem. Jak mohu nechati té myšlénky, když mi loket můj každé noci povídá, že tu není? *Ahi! Ahi!* Ó Toto, vrať se ke mně a budeme všichni zase spolu, jako jsme byli dříve!"

„Ticho, ticho! K vůli sobě samé a k vůli mně také, miluješ-li mne, utiš se."

„Tu tedy poznávám, že nedbáš, — a jak bys dbal? Bílí lidé mají srdce kamenná a duše železné. Ó, že jsem se neprovdala za muže svého vlastního lidu, — i kdyby mne bil, – a kéž bych nikdy nebyla jedla chleba cizincova!"

„Jsem já cizinec, — matko mého syna?"

„Co jiného, — *Sahibe?* . . . Ó, odpusť mi, — odpusť! Ta smrt mne učinila šílenou. Tys život mého srdce, světlo mých očí, dech mého žití, — a já odstrčila tě od sebe, třeba jen na okamžik. Odejdeš-li ty, kam se poděju? Nehněvej se. V pravdě, — byla to bolest, která mluvila a ne otrokyně tvá."

„Já vím, já vím. Jsme dva, kde byli jsme tři. Tím více tedy potřeba, abychom byli jednou duší."

Seděli na střeše jako druhdy. Noc byla teplá, jedna z nocí prvního jara a na obzoru tančil blesk k přerývané hudbě vzdáleného hromu. Emira přivinula se do Holdenovy náruče.

„Vyprahlá země bučí jako kráva o déšť a já, — já se bojím. Tak nebylo to tenkráte, když počítali jsme hvězdy. Ale ty miluješ mne tak jako dříve, ačkoliv ten svazek jest odňat? Odpověz!"

„Miluji více, protože svazek nový vzešel ze zármutku, který jsme jedli spolu, a ty to víš!"

„Ano, já věděla," řekla Emira tichým šepotem. „Ale je to dobré, slyšeti tebe to říci, žití moje, tebe, jehož pomoc jest tak silná. Nebudu již dítětem, ale ženou a tvou pomocnicí. Slyš! Dej mi *sitaru* a budu zpívat statečně."

Vzala lehkou, stříbrem kovanou *sitaru* a začala píseň o velkém bohatýru Radžovi Rasalovi. Ruka vázla na strunách, nápěv ustal, zazněl zas a přešel v tu malou ukolébavku o zlé vráně: „... Leť si, vráno, leť si, vráno! děcko mé spí pevně, v džungle rostou plané slívy ..."

Potom přišel pláč a žalostné vzpírání se osudu, až usnula stýskajíc občas ve svém spánku a ruku majíc tak, jako by chránila něco, co tam nebylo. Po této noci stal se život Holdenovi o něco snesitelnějším.

Stále bdělá bolest nad ztrátou doháněla jej do práce a práce se mu odměňovala vyplňujíc mysl jeho devět neb deset hodin denně. Emira byla sama doma, ale stávala se šťastnější vidouc klidnějším Holdena, jak už to u žen bývá. Dotýkali se opět lemu štěstí, ale tentokrát opatrně.

„Protože jsme Totu milovali, zemřel. Žárlivost boží nás stihla," řekla Emira. „Pověsila jsem velký černý džbán před okno, aby se odvrátilo zlé oko od nás, a nesmíme ani hlesnout, že jsme šťastni a musíme chodit tiše pod hvězdami, aby nás bůh nenašel. Není-li to dobrá řeč, ty světa nehodný?"

Nehodným nazvala jej zúmyslně a s důrazem na místě „milovaný", aby dosvědčila opravdovost svého předsevzetí. Ale polibek, jenž následoval nové jméno, byl něčím, co by bohové mohli závidět. Říkali si stále: „To není nic," a doufali, že je řídící mocnosti světa slyší.

Zatím zabývaly se mocnosti ty jinými věcmi. Byly poskytly třiceti millionům lidí po čtyři léta hojnost tak, že se lidé dobře živili a polní úroda byla jistá a obyvatelstva přibývalo rok co rok. Objíždějící v Indii anglický sněmovní poslanec nemoha se na různých shromážděních dosti nadiviti rozkvětu země, přičítal to velemoudré a otcovské péči vlády. Lidé se jen usmívali, ba usmívali se také, když pan poslanec zastavil se jednou, aby se obdivoval květu krvavě červeného stromu *dhaka*, jenž rozkvetl toho roku předčasně na znamení věcí, které přijdou.

Do klubu v městě, kde bydlel Holden, přijel vládní kommissař a vypravoval ledabyle novinu, kteréž konec když Holden slyšel, krev mu v žilách ssedala.

„Ta sněmovní myš," vypravoval kommissař, „jak myslím, nás již více trýznit nebude. Nikdy jsem neviděl člověka tak ustrnulého. Jel na parníku; pojednou začalo býti jeho sousedu u oběda zle a za osmnáct hodin byl mrtev, — cholerou. Smát se tomu netřeba, hoši. Pana poslance to velice rozhněvalo, — ale poděsilo více. Myslím, že svou osvícenou osobu dá horempádem vyvézti z Indie."

„Co je to s cholerou?" ptal se někdo.

„Nevím," řekl kommissař zamyšleně. „Přišly kobylky. Porůznu vyskytuje se cholera po celém severu, — aspoň říkáme, že porůznu, toť víte, ze slušnosti. Jaře jsou zakrsalé v pěti okresích a nikdo neví, kde zůstaly deště. Teď bude už březen. Nechci nikoho lekat, ale myslím, že přijde letos příroda na revisi s velkou, červenou tužkou."

„Zrovna, když jsem chtěl jít na dovolenou," řekl někdo z druhého konce pokoje.

„Z té dovolené nebude letos asi nic; za to bude asi hodně mnoho postupů."

„Tedy starý program," řekl Holden, „hlad, zimnice a cholera?"

„Ó nikoliv. Jenom místní nouze a neobyčejné rozšíření obdobných nemocí. Dočtete se toho všeho ve výročních výkazech na přes rok, budete-li živ. Vy jste šťastný chlapík. Nemáte ženy, kterou byste musil odstěhovat do hor, mimo nebezpečí. Myslím, že bude letos na horských stanicích žen plno."

Holden šel domů s vědomím, že není sám ve světě a že se bojí k vůli někomu jinému.

Za dva měsíce potom přišla, jak byl kommissař věštil, příroda na revisi svých účtů s červenou tužkou. V patách za jarními žněmi ozvaly se výkřiky o chléb a vláda, která se usnesla, že nikdo nemá zemřiti hladem, poslala pšenici. Potom přišla cholera ze všech čtyř úhlů světa. Vrazila do půl millionu poutníků na posvátném místě. Mnozí umírali u nohou svého boha; druzí se rozutekli po zemi roznášejíce mor. Vrazila do hrazeného města a zabíjela dvě stě lidí denně. Lidé stékali vlaky, věšíce se na stupadla a lezouce na střechy vozů; cholera za nimi; na každé stanici vyvlékali mrtvé a umírající. Umírali podle cest a koně Angličanův plašili se nad mrtvolami v trávě. Deště nepřicházely a země proměnila se v železo, aby člověk neunikl smrti, skrývaje se do ní. Angličané posýlali své ženy do hor a šli po své práci nastupujíce podle rozkazu do mezer vykosených smrtí. Holden strachem bez sebe, že ztratí svůj nejdražší poklad na zemi, učinil co mohl, aby přiměl Emiru, by odjela se svou matkou do Himalají.

„Proč mám jíti?" řekla jednou večer na střeše.

„Jsou nemoci, a lidé mrou a všechny bílé *mem-logy* odešly."

„Všechny?"

„Všechny, — leda že snad zbyla nějaká stará, svéhlavá žena, která trápí svého muže vydáváním se v nebezpečí smrti."

„Ne tak; ta, která zůstala, jest mou sestrou a ty nesmíš jí slovem ubližovat, neboť také já budu stará. Jsem ráda, že všechny ty smělé *mem-logy* odešly."

„Mluvím s ženou, nebo s dětskem? Jdi do hor a já se o to postarám, abys šla jako dcera královská. Jen si představ, dítě. V červeně lakovaném voze s bílými voly, s bronzovými pávy a červenými záclonami. Pošlu s tebou dva jezdce za stráž a —"

„Mlč! Tys dítě, že tak mluvíš. Co jsou ty hračky mně? *On* byl by hladil volíky a hrál si se záclonami. K vůli jemu snad, — neboť tys mne již tuze učinil Angličankou — byla bych šla. Teď nechci. Ať *mem-logy* utíkají!"

„Jejich manželé je posýlají, milená."

„Velmi dobrá řeč. Od které pak doby jsi mým manželem, že mi říkáš, co mám dělat? Já jsem ti jenom dala syna. Ty jsi mi pouze touhou duše mé. Jak mám odejít, když vím, že kdyby se ti stalo zlého, co by se za nehet maličku vešlo — hleď není-li malounký? — že bych o tom věděla, kdybych byla v ráji. A zde toho léta můžeš umřít, — *ai džanse*, umřít! a až bys umíral, zavolali by ti k ošetřování bílou ženu a ta by mne oloupila na konec o lásku tvou!"

„Ale láska se nerodí okamžikem, ani na smrtelné posteli."

„Co ty víš o lásce, srdce kamenné! Ty bys ji aspoň poděkoval a při Bohu a proroku a Bibí Miriam, matce tvého proroka, toho bych nikdy nesnesla. Můj pane, má lásko, nebuď již žádných těch pošetilých řečí o odjezdu. Kde ty jsi, jsem já. Dosti toho." Ovinula rámě kolem jeho šíje a druhou ruku položila mu na ústa.

Není mnoho štěstí tak úplných, jako ta, která urvou se z pod stínu meče. Seděli spolu a smáli se a jmenovali se hlasitě každým něžným jménem, které mohlo pro-

buditi hněv bohův. Město pod nimi dole bylo sevřeno ve svých mukách. Sírové ohně plápolaly v ulicích, trouby v hindských chrámech řičely a vyly, neboť bohové byli nepozorni v těch dnech. Ve velké mohamedánské svatyni byly bohoslužby a volání k modlitbě s minaretů neustávalo. Doslechali kvílení z domů mrtvých. Za šedého úsvitu viděli, jak vynášejí mrtvé z městských bran, za každými marami hlouček truchlících. Políbili se a zachvěli se.

Byla to rudá a těžká revise, neboť země byla velmi chorá a potřebovala trochu místa k dýchání než ji opět proud laciného života zaplaví. Dětí nezralých otců a nedospělých matek nekladly odporu. Byly jako omráčeny a čekaly, až se meč vytasí v listopadu, když bude tak souzeno. Byly mezery mezi Angličany, ale vyplnily se. Práce dohledu, rozdávání potravin a léků, stavění cholerových útulen a vůbec vše, co se v ohledu zdravotním dělati dalo, šlo stále svým krokem, poněvadž to byl rozkaz.

Holdenovi řečeno, aby byl pohotově k odjezdu a k zastoupení nejbližšího muže, který padne. Bylo dvanáct hodin z každých čtyřiadvacíti, kde nemohl Emiru vidět, a ona mohla umříti ve třech. Uvažoval, jaká by byla jeho bolest, kdyby ji nemohl viděti tři měsíce a kdyby zemřela, aniž by ji spatřil. On si byl naprosto jist, že dojde na její smrt, — tak jist, že když zvedl oči od telegramu a spatřil Pir Chana stojícího bez dechu ve dveřích, hlasitě se zasmál. „A? —“ řekl.

„Když výkřik zazní noci a duch zatřepotá se do hrdla, kdo zná kouzlo, které uzdraví? Pojď, rychle, rozenče nebes. Jest to černá cholera,“ řekl Pir Chan.

Holden jel tryskem domů. Nebe bylo zataženo těžkými mraky, neboť dlouho se opozdivší deště byly blízké a vedro bylo k udušení. Emiřina matka vyšla mu vstříc na dvůr: „Umírá. Co mám dělat, *sahibe?*“

Emira ležela v pokoji, kde se Tota narodil. Ani sebou nepohnula, když Holden vstoupil, protože lidská duše jest velmi samotářská věc a když je hotova odletět, ukrývá se v mlhavém, na hranici dvou světů ležícím kraji, kam ji člověk živoucí stopovati nemůže. Černá cholera koná svou práci tiše a bez výkladů. Emira byla odváděna z života, jako kdyby anděl smrti sám byl vložil svou ruku na ni. Rychlý dech zdál se svědčiti buď o strachu neb utrpení, ale ani oči, ani ústa neodpovídala na polibky Holdenovy. Nedalo se nic mluvit, ani dělat. Holden mohl jenom čekat a trpět. První kapky deště začaly padati na střechu a on slyšel výkřiky radosti z vyprahlého města. Duše vrátila se málo a rty se pohnuly. Holden sklonil se a poslouchal. „Nenechávej si ničeho ode mne,“ řekla Emira. „Neber vlasu s hlavy mé. *Ona* by tě jednou přiměla k tomu, abys jej spálil. Ten plamen bych cítila. Níže! Sehyl se níže! Pamatuj pane, že jsem byla tvou a že jsem ti dala syna. Ať si zejtra vezmeš bílou ženu, radost, že sevřeš v náruči svého prvorozeného jest od tebe odjata na vždy. Vzpomeň na mne, až se ti narodí syn, — ten, jenž ponese tvé jméno před všemi lidmi Jeho neštěstí zůstaň na hlavě mé. Bůh svědkem, — Bůh svědkem,“ — rty tvořily slova ta na jeho uchu, — „že není Boha, kromě tebe, milovaný!“

Potom skonala. Holden seděl tiše, zbaven všech myšlének, — až zaslechl, jak Emiřina matka zvedá záclonu.

„Je mrtva, *sahibe?*“

„Je mrtva.“

„Tedy budu truchlit a potom si spočítám všechen nábytek v domě. Neboť ten bude můj. *Sahib* přece nemíní si to vzít. Je to tak málo, tak tuze málo, *sahibe*, a já jsem stará žena.“

„Pro milosrdenství boží, buď ticha na chvíli. Jdi a kvil si, kde tě neslyším.“

„*Sahibe*, bude pohřbena za čtyři hodiny.“

„Znám ten zvyk. Odejdu, než ji odnesou. Ta věc jest ve tvých rukách. Hleď, aby postel, na které, — na které leží, — “

„Aha! Ta krásná, červeně lakovaná postel. Já jsem si dlouho přála — “

„Ta postel zůstaň mi zde netknuta. Vše ostatní v domě je tvé. Najmi vůz, vezmi vše, odejdi a před slunce východem ať nezůstane v domě tom nic, než čeho šetřit jsem ti poručil.“

„Jsem stará žena. Chtěla bych zůstati aspoň přes dny smutku, a deště právě začaly. Kam mám jít?“

„Slyšela's, co jsem ti řekl. Nábytek má cenu tisíc rupií a můj sluha přinese ti sto rupií ještě dnes večer.“

„To je málo. Jen pomysli, co ten vůz stojí —“

„Nedostaneš ničeho, nepůjdeš-li. Ó, ženo, jdi a nech mne tady s mrtvou!“

Matka sešoumala se dolů se schodů a ve svých myšlénkách na nábytek, zapomněla naříkat. Holden zůstal u Emiry a déšť hučel na střeše. Nemohl mysliti souvisle v tom hluku, jakkoliv se o to pokoušel. Tu vklouzli čtyři zastření duchové, s nichž voda srčela do pokoje, a upřeli naň oči skrze závoje. Byly to umyvačky mrtvých. Holden vyšel z pokoje a ubíral se k svému koni. Byltˇ přijel za mrtvého, dusného ticha a prachem až po kotníky. Teď byl dvůr jediný rybník, oživený žabami; proud žluté vody podtékal pod vraty a zuřivý vítr metal šlehavý déšť jako broky na hliněné zdi. Pir Chan se třásl ve své malé budce u vrat a kůň dusal nejistě ve vodě.

„Slyšel jsem rozkaz *sahibův*,“ řekl Pir Chan. „Je dobře. Tento dům jest nyní opuštěný. Já jdu též, neboť moje opičí tvář byla by upomínkou na to, co bylo. Tu postel přenesu do tvého domu ráno; ale pamatuj, *sahibe*, že ti to bude nůž, obracející se v čerstvé ráně. Já půjdu na pouť a nechci peněz. Já ztloustl pod ochranou toho, jehož zármutek jest zármutkem mým. Naposled držím tvoje třemeny.“

Dotkl se Holdenových nohou oběma rukama, a kůň vyskočil na cestu, kde praskající bambusy mrskaly oblohu a všechny žáby skřehotaly. Holden nemohl viděti na krok pro déšť, švihající mu do tváře. Zakryl si oběma rukama oči. —

Zvěst o jeho zármutku dostihla již do jeho mládeneckého obydlí. Četl ji v oči svého sluhy Ahmeda Chana, když přinášel mu jídlo a ponejprv a naposled v životě položil ruku na rámě svého pána řka: „Jez, *sahibe*, jez. Jídlo je dobré proti zármutku. Já to také poznal. Potom, — stíny přicházejí a odcházejí, *sahibe*; stíny přicházejí a odcházejí. Zde jsou smažená vejce.“

Holden nemohl ani jíst, ani spát. Nebesa seslala té noci osm palců deště a omyla zemi. Vody strhaly zdi, prorvaly cesty, otevřely mělké hroby na mohamedánském hřbitově. Celý druhý den pršelo a Holden seděl doma pohroužen ve svou bolest. Z rána, dne třetího dostal telegram: „Ricketts. Myndonie. Umírá. Holden na výpomoc. Hned.“ Tu pomyslil si, nežli odejde, že se podívá

na dům, kde býval pánem a vládcem. Déšť ustal a stuchlá země kouřila se výpary.

Shledal, že příval strhl hliněné sloupy u vrat, a těžká dřevěná vrata, která střežívala jeho blaženost, visela líně na jedné stěžeji. Ve dvoře byla tráva na tři palce vysoká. Pir Chanova budka byla prázdná a její prosáklý kryt sesedával se latěmi. Šedivá veverka byla v držení verandy, jako by býval dům neobydlen třicet let a ne tři dny. Emirina matka odvezla vše krom několika plesnivících rohoží. *Tik — tik* malých skorpionů jak přebíhali přes podlahu bylo jediným zvukem v domě. Pokoj Emiřin a druhý, kde býval Tota, byly pokryty plísní a úzké schodiště vedoucí na střechu pokrývala deštěm snešená, rozmočená hlína. Holden viděl všechny ty věci a vyšed, spatřil na cestě Durgu Dassa, majitele, od něhož byl dům najal, přitloustlého, dobráckého pána, oděného v bílý muslin a sedícího v jednokoňovém kočárku. Chtěl si prohlédnout svůj majetek a zvláště, jak střechy snesly nával prvního deště.

„Slyšel jsem,“ řekl, „že to místo zde již nenajmete, *sahibe!*“

„Co s ním budete dělat?“

„Snad je zase pronajmu.“

„Tedy je najmu i na dále, i co budu odtud.“

Durga Dass se na chvilku zamlčel.

„Ne, *sahibe*, nenajmete to. Když jsem byl mladý muž, já také —, ale dnes jsem členem obecní rady. Ho! Ho! Ne, když ptáci odletli, k čemu hlídat hnízdo? Dám to strhnouti; — aspoň dříví se prodá. Ano, strhne se to a obec povede tu ulici, tak že nikdo vědět nebude, kde dům ten stál.“

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*

II. El Cristo de la Luz.

Legenda toledská.

(Dokončení.)

Jednoho dne vyšel Abisaín na dalekou, dalekou vycházku podél Taja, směrem k Talavéře de la Reina. Radoval se z toho, jak mu přibývalo sil. Když přišel do strmých, nahých roklí, spatřil sluj, tměla se mu vstříc, jako by jej do svého stínu k odpočinutí zvala. Byla poněkud stranou od cesty a kolkolem skalnatá poušť. Od prahu jeskyně byla překvapující vyhlídka mezi dvěma úbočinami daleko do niv toledských, kde v mlze vzdálenosti se věže a kupole města zjevily. Abisaín vešel do sluje a usnul za krátko. Když se probudil, bylo hluboké šero a cítil chlad. Sebral náruč suchého roští a svadlých travin a zapálil si oheň. Clonou vzplanulé vatry hleděl na smrákavé nebe a jevící se tam jednotlivé hvězdy. Nepamatoval se dobře, co se mu bylo právě zdálo, ale měl mlhavé o tom ponětí, že sen jeho byl pln velkých starozákonných vidin. Zabloubal se do myšlének a horečka, která jim byla po celou dobu choroby jeho tak lomcovala, začínala se mu vraceti, začínala se ho pomalu opět zmocňovati. Myšlénky jeho nabývaly neurčitého sice, ale zvláštního, vzletného rázu. Z mlhy zapomenutých, před chvílí teprve prosnilých snů, nořila se mu gigantická postava proroka Eliáše. Viděl ohromný, nadlidský zjev ten v celé temné velikosti čnějící nějaké hory, a bylo mu v té jeskyni, jako by sám v sluji na Horebu dlel. Tak asi dívaly se tenkráte hvězdy na Eliáše též, jako nyní na něj, tak bušilo prorokovi asi srdce a kolovala v žilách nepokojně, vzrušeně krev, když mu vnitřní vnukl hlas, že Jahve v celé velebnosti své půjde kolem Horebu! A Eliáš vyšel z jeskyně, a hle, temná boure, plna děsu a hukotu valila se nebem! Hora se třásla, skály pukaly, hromy řvaly: ale Bůh nebyl v té bouři! Pak trhalo hrůzyplné zemětřesení základem světa, zdálo se, že vše se kácí nazpět v pusté nic; ale Boha nebylo v tom kataklysmu! Pak pršel oheň z nebes jako by zemi pohltiti chtěl, ale Bůh nebyl v tom požáru oblohy! Tu, slyš, ozývá se tichý, tichý van a Eliáš se zachvěl, hrůza větší než před bouří, než před ohněm, než před zemětřesením jej schvátila, zahalil tvář pláštěm svým, by nezhynul, neb v šepotu tom nezemském, poznal, že se tajil, že se skrýval Jahve! Abisaín prožil všechnu tu hrůzu posvátnou nyní v několika okamžicích jako prorok sám a hleděl, chvěje se, pátravě, nevěděl po čem, do prázdna. Oheň shasínal, clona dýmu stála mezi ním a otvorem sluje, a kouřem viděl, že hvězdy se topily v přívalu mračen. Slyšel hučení a fičení větru a svět měl vzezření nezemské. Abisaín cítil cos jako dech člověka na své tváři, vlasy se mu ježily a náhlý mráz šel jako ledová jiskra celým jeho tělem. Abisaín myslil, že zšílí, neb hle, zjev Kristův, jak jej znal z kostela a poustevny Kříže, přicházel šerem jako paprslek, byl bledý, slabě zářící jako zamlžená luna, ramena jeho byla rozpřáhla, přicházel blíž a blíže, přesladký čar linul z jeho smutných očí a vnikal Abisaínovi až do srdce, rty jeho dotýkaly se téměř jeho rtů jako polibkem a hučením venku větru a duněním blížící se bouře, šel ten tichý, tichý van, jak na Horebu, a hlas v něm tajeplný šeptal: „Pojď v náruč mou a zahalím tě pláštěm lásky své! Slitování moje jest hlubší než tůň moře, než bezdno neobsáhlých nebes! Jsem tichý jako holubice, avšak van mého hlasu, hlas mé lásky překoná hukot větrů a vřavu bouří a víření vášní pekel!“

Rty Kristovy byly už na rtech hrůzou zkamenělého Abisaína. Sebral všecky síly své, ucouvl a vykřikl jako smyslů zbaven: „Zpět, prokletý! Zpět, příšero těch pekel, o nichž se zmiňuješ!“

Vrhl sebou na zem, tloukl čelem o skálu. Vyskočil. Zjev byl zmizel. Oddychl si, ale vlasy jeho byly posud zježeny. Prchal ze sluje. Nebe bylo nyní černé jako jeho nenávist, blýskavice zjevovala občas zsinalý při jejím světle kraj, a v dáli duněly hromy. Abisaín dal se do šíleného útěku. Prchal nivou podél hučící řeky a nezastavil se dříve než u samého mostu de Alcántara, kde bez dechu klesl. Nebe se otevřelo do kořán, fialový jas zaplavil na okamžik obzor, a Abisaín viděl v té strašidelné záři Toledo se strmícími věžemi a valy se na obloze rýsovat jako gigantický přízrak.

Povstal jako ve snu a šel, jako by nějakému neznámému pokynu poslechl. Byl brzy v městě, chodil ulicemi, nevěděl kterými, byl jako omámen tím hučením větru, tím duněním bouře, stále blíž a blíže přicházející.

Byla už úplná noc, ulice byly prázdné, domy zavřené a nikde světla. Náhle ale šlehla mu záře do očí, když zahnul za roh malého náměstí. Abisaín vzkřikl a zaťal pěsť: stál před kostelem „Krista Světlého"!

Lampa kmitala před zázračným krucifixem a Kristus bledý otvíral mu náruč svou tak vstříc, jako v té hrozné vidině ve sluji. Oči jeho zdály se vlhké slzami, bezbarvé rty jeho zdály se, že šeptaly: „Pojď na mé srdce a zahalím tě pláštěm lásky své!"

„Nazarejský lháři," zvolal Abisaín, „myslíš, že zvítězíš svým pokryteckým úsměvem? Nejsem slaboduchý jako Rispa! Voláš mě k sobě? Nuže, jdu!"

Vrazil do kostela, byl tak zuřivý, že se ani neohlédl, je-li sám, pádil rovnou cestou ke krucifixu, tasil dýku svou a ponořil ji až pod jilec soše do boku. Tu zazněl s kříže bolestný výkřik, socha sebou zachvěla, spadla s rachotem těžce na oltář a kácela se s něho na dlažbu. Lampu strhla s sebou, ta se roztříštila a shasla. Tmou nesl se těžký vzdech a pak bylo ticho jako v hrobě.

Abisaín sedl na zem za sloup a halil se těsně do pláště. Nejdříve cítil lekunti, pak vítězoslávu a divokou radost. Skolil toho Nazarejce v prach! Zabil jej! Zachvěl sebou. Což byl opravdu spáchal vraždu? Chtěl skácet modlu, a teď bylo mu, jako by byl zabil člověka, a všechny hrůzy spáchaného zločinu se zmocňovaly jeho duše. Tělo jeho se třáslo, zuby mu cvakaly, a nebylo to strachem. Bylo mu jako by náhle v nitru jeho se otvíraly neznámé mu posud propasti, svět, Bůh, lidé, jeho nejvlastnější já, vše stálo náhle v jiném světle. s jinou tváří před žasnoucí jeho duší. Čím byl dříve celému světu? Ničím! A teď bylo mu jako by byl zločin až k nebi strmícím podstavcem, na kterém stál. a každý, kdo včera ještě bez nejmenšího zájmu kolem něho šel, upíral teď vzrušen, udiven, dychtiv na něho zrak! Celý svět měnil se v jediný, olbřímý prst, a ten prst ukazoval na něho! Nikdy neměl ani život, ani smrt, ani lidé, ani Bůh ten pro něho vážný význam, jako v tom okamžiku. ten určitý obrys, tu zarážející pravdivost. Ten mžik, když nůž do boku „Krista Světlého" vrazil, byl vlastně celý jeho život! Co bylo před tím, nebylo než dětskou hrou, a co mohlo ještě býti po něm? Nic už, nic! Zločin! Hřích! Hřích? Co to jest? Kletba nebo požehnání? Abisaínovi zdálo se, že to největším blahem, nejsilnějším kouzlem, že to více než modlitba. Nic nebylo jej nikdy tak bezprostředně před samou tvář Boha pošinulo jako tato vražda! Stál před Bohem nyní! Hřích trhl jej před boží tvář jako oheň Eliáše trhl za živa v samá nebesa. Bylo to divné, ale koho Bůh volá k sobě, tomu dá padnouti v těžký hřích, odlučeje jej tak od lidí ostatních, by na zvláštním, o sobě místě stál! — — —

Tak rozjímal Abisaín a necítil, že ne hřích, ne zločin, ale velká kajícnost po tom hříchu, po tom zločinu, padlého člověka před boží šine tvář. Ta kajícnost však posud se neozývala v něm. V nitru jeho burácela bouře. A i venku zuřila bouř. Déšť lil se jako potopa, blesky osvětlovaly město brzy modře, brzy fialově, brzy rudě, vítr skuhral, vyl, zuřil a lkal. Konečně ale utišil se vichr, přestával déšť, mraky se rozprchávaly a hvězdy začaly mezi nimi kmitati.

Abisaín vstal, rozvaha a klidná mysl začaly se v něm ozývati, rozechvění jeho usínalo jako ta bouř venku a ten vítr. Abisaín učinil krok a zavadil nohou o strženého Krista. Nevěděl proč, ale pro celý svět nebyl by se na něho podíval. Couvl k sloupu zpět, ale za chvíli naopak zmocnila se ho zvědavost podívati se na tu umučenou tvář. Ale bylo úplně tma a nerozeznal ničeho. Vyšel před kostel. Všude prázdno, všude pusto, ticho. Vítr osušoval velké kameny dlažby.

„Půjdu domů," řekl si Abisaín. Pak ale vrátil se do kostela. Hmatal po tmě a rozjímal: nechá-li sochu zde ležet, bude opět pověšena na oltář s novou poctou, a nebude pak čin jeho marný? Jak mohl býti tak pošetilým a myslit si, že spáchal vraždu? Což dřevo lze zabiti? To lze pouze spáliti, chceme-li je zničit, a to učiní. Pak bude po zázraku. Zasmál se. Hmatal opět po soše, až ji našel, pozvedl ji, vzal ji na záda, přikryl ji i sebe pláštěm svým a chvátal na ulici. Nikde nebyl stín živého tvora. Abisaín kráčel rychle, socha nebyla těžká. Bezpečně dosáhl náměstí Valdecaleros, otevřel si dům klíčem, který u sebe choval, pádil po schodech vzhůru a vešel konečně ve svou komnatu. Tam teprve cítil, jak velice byl unaven. Hodil sochu na zem, přikryl ji pláštěm a nerozsvítiv ani světla, odhodil částečně svůj šat a vrhl se na lůžko. Víčka jeho zavřela se okamžitě a těžký spánek přikvačil a zbavil jej vědomí. Ležel jako kámen. — Neprobudil se, až když mu paprsky slunce do komnaty nezakrytým oknem vnikaly, a když jakési hučení, jako vzdálených, rozbouřených vod mu přicházelo v sluch. Nevzpamatoval se hned, co se s ním bylo dálo, měl jen pocit, že něco neobyčejného vězelo jaksi ve vzduchu, že něco nezvyklého v něm se ozývá. Zatím valila se vřava na ulici blíž a blíže. řvalo to pod samými okny jako příboj povodně a z temného hluku zněly výkřiky: „El Cristo de la Luz! El Cristo de la Luz!" Tu vrátilo se bleskem vědomí do jeho duše. celý včerejšek stál náhle jasně a živě před ním, vyskočil s lože v jakémsi neurčitém leknutí.

„Což uhodla ta luza?" zašeptal.

V tom ale byla chodba už zaplavena davem, dvéře jeho vypáčeny. letěly v komnatu, a na sta očí. plných zášti, plných hrůzy, plných hrozeb upíralo se na bledou jeho tvář.

„Co mi chcete?" tázal se těch, kteří nejpřednější, jej za prsa popadali, jak by jej rozsápati dychtili.

„Přiznej se k svému zločinu!" řval dav, a tisíc pěstí v pokoji, na chodbě, na schodišti až dole na ulici vznášelo se vzhůru, jemu vstříc.

„Nerozumím," zajíkal se Abisaín.

„Tož vysvětlím ti," řekl alkalde toledský, který se nyní davem prodíral, a jejž byli probudili. když se celé město při úsvitu bouřilo. „Přicházíme tě zatknout a povlečem tě před soud Proč? Ty dobře víš. Oltář v kostele „Krista Světlého" je zbrocen krví, a svatá socha zmizela s kříže. Tys rouhavě ji nožem ranil a pak odnesl jsi ji! Nezapírej, vrahu samého Boha! Od oltáře vede stopa krve ulicemi až před tvůj dům, schodiště tvoje je znamenáno krví, práh tvůj je jí zbrocen a ruce tvoje též, jak tvoje roucho, jak zde tvůj plášť!"

Těmi slovy pozvedl plášť, ležící, na zemi, a hle, ve velké louži krve ležel Kristus Světlý, a ústa jeho rány v boku ronila krůpěje, jako jasné rubíny!

Tu zahalil Abisain svou tvář a věděl, že byl ztracen. Jen s namáháním jej uchránil alkalde od zuřivosti lidu a odvedl jej do vězení. —

Svatá socha nesena procesím celým městem při hlaholu všech zvonů, tisíce a tisíce světel ji ozařovalo, dým vůní halil ji stále v modrá oblaka, a celé obyvatelstvo leželo na kolenou, při pění hymnu, když krucifix slavnostně opět na staré své místo postaven byl. Ten samý den vydali Abisaina neslýchaným mukám. Celé jeho tělo bylo jedna rána, a jediná kost v něm nezůstala celá. Uprostřed svých bolestí povznesl Abisain oči k nebi, a z úst jeho vyšlo velké volání: „Eliaši! Eliaši!"

Tu zakmitlo se něco jako chumáč nejbělejších hvězd a před jeho zrak snesl se oblak plný duhové záře a z linoucího se světla vystoupil Kristus, zbrocený krví, s úsměvem nevýslovně sladkým, neskonale dobrým, plným nejvyššího slitování a kolem něho vířily milliony andělů prostorem bezmezným a kryly celý blankyt nebes průhlednými svými, slunotřpytnými, duhovými perutěmi.

„Přišel jsi ve vítězoslávě se posmívat mým mukám?" tázal se Abisain.

„Přišel jsem bolest tvou konejšit a zášti tvoje hasit," odpověděl božský zjev a chýlil se nad trpícím člověkem, a krev, která z boku jeho na mučedníka padala, změnila muka jeho v pocit přesladký. Cos jako neskonalé blaho zmocňovalo se duše i těla umírajícího Abisaina.

„Ty krváciš," řekl, „kdo poranil tě znova?"

„Ten lid, jenž jásá nad tvým mučením a jménem mým tě trýzní! Pokud bude na světě zášti, nepřestanou rány moje krvácet. Každé slovo proklínající bližního, je rána v moje srdce, každá nenávist, nová na mně vražda! Tvá zloba a žhavý hněv tvůj působily trysknutí krve z mého boku tenkrát v kostele, ne ránu tvého nože v obraz můj. Ach, co krve vyronil jsem od počátku věků! Neb láska moje krvácela dříve, než na kříž tělo moje přibili. Láska moje byla s Hospodinem, Bohem tvým, dříve než byly časy, prve než byla země, prve než hory založeny byly, než moře oplývala vodami! Když klenul Bůh nebesa nad propastí byla s ním, když dal vystupovat oblakům na výsost, byla s ním, když ukládal řekám směr, byla s ním, když vdechl duši Adamovi, byla s ním! A láska moje od věků do věků krvácí! Celý svět jest jí zatopen! Hleď kolem sebe, co té krve proudí!"

A zraky Abisainovy měly sílu zraků archandělů a cherubů, a viděl, že všechno světlo světů bylo vlastně krví Kristovou, jí že pájelo se slunce a všechny hvězdy, jí že se živily, a země pila ji, by kvetla, a vesmír bez konce v ní tonul.

„A já tě nenáviděl, nenáviděl věčnou lásku!" šeptal Abisain, a slzy nesmírné kajícnosti, žhoucí jak peklo, tekly mu po tváři. „Jak můžeš nade mnou se smilovati?" zaúpěl. „Jak mohl bys mi odpouštět?"

„Tvá nenávist byla cos jak skrytá láska," těšil jej Spasitel, „láska, které jsi nerozuměl, a která tě zmatkem plnila. Ty vzpíral jsi se proti ní, neb zdála se ti hříchem. Tvá nenávist plynula z lásky k tomu, co se ti zdálo pravdou nejsvětší, a nenávist tvá byla proto sama svatá! Nenávist taková budí lásku a více miluje ji Bůh, než tupou k velkým věcem lhostejnost! Abisaine, ty jednou řekl's: ‚My se shledáme!' A já ti odpověděl: ‚My se shledáme!' A ejhle, my se shledali, neb ty's mě našel, mě, jenž vyšel tebe hledat. Ty poznal's nyní, že všechna nenávist jest omylem! Pramen její prýští tak blízko pramene lásky. Pojď se mnou v ráj té lásky, duše ubohá a dlouho ve tmách bloudící!"

A zjev, jako tenkráte v sluji, sunul se blíže jako hvězdný paprslek a rty jeho hledaly rty umučeného Abisaina. Cítil rajský jeho dech a zachvěl se blahem. „Já tě miluji" šeptal v touze nesmírné Abisain, a Kristův polibek míru padl na jeho rty jak tichý květ. Blaho, hlubší než modrá propast nebes, schvátilo duši Abisainovu, vířila vzhůru s proudem andělů, mezi tím co rozsápané jeho tělo, krvavý cár, na zemi leželo, a lid kolem pěstě pozvedal a pomstychtivě kletby pronášel. —

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

III.

V Praze — Božena Němcová. — Stesk po vlasti. — Vzpomínky Karoliny Světlé a Sofie Podlipské. — Honorata na Slovanské besedě. — Sklamání. — Tehdejší poměry české a Honorata o nich. — Klevety, pomluvy. — Výstraha Rittersbergova. — Anna Hlavsová, anděl strážný. — Nedělní literární schůzky u Zapů a vznik archaeologického sboru. — Literární práce. — Paní starostka Miedzyřická. — Obrazy ze života Rusínů Nadprutských. — Předmluvy. — Vzpomínka na mládí. — Věnování Vlastimily Růžičkové — Poprava strýce Teofila. — Bouře r. 1848. — Útěk z Prahy do Kolína. — Založení spolku Slovanek. — Honorata jednatelkou — Přízeň v kruzích šlechtických. — Hanuš hrabě Kolovrat Krakovský. — Kníže Jan Lobkovic. — Nešetrní lidé. — Návštěva domova a vlasti.

V Praze očekávali příjezd Zapových manželů s všeobecným napjetím a s upřímnou zvědavostí. Zejména v kruzích vlasteneckých mluveno rádo o polské ženušce českého spisovatele, již předcházely z Polska zprávy co nejlichotivější. Vlastencům zamlouvala se již předem jako „česká" spisovatelka a horlivá vlastenka zároveň. Nikdo nepochyboval, že příchod její do Prahy stane se zcela podstatným obohacením skrovnického tehdáž života českého. Kromě toho pověst o nevšední kráse nemálo jí získala přátel v kruzích národně smýslející omladiny.

Když pak Honorata zjevila se v české společnosti poprvé, zalíbila se okamžitě všem pravým, osvíceným a vzdělanějším vlastencům a vlastenkám českým. V současných dopisech našich vynikajících mužů a žen často se činí zmínka o Polce, mezi Čechy právě přibyvší, která ihned zaujala ve společnosti stanovisko jaksi veřejné a vynikající. Živá a čilá povaha Honoratina sama přispívala k tomu, že nepoměrně záhy vnikla do společnosti hlouběji, než by za daných okolností bylo možno se nadíti. Již 20. května r. 1845 odpovídá Božena Němcová Antonii Čelakovské na dotaz, viděla-li se již s paní Za-

povou takto: „Paní Zapovou jsem před několika dny u paní sestry poznala. *Jest to něžná žena s přemilým okem. Již se jí prý nestýská.*“

Tedy již tehdáž kolovala pověsť, že mladé paničce sotva z Polska přišedší *se stýská*, což mnohé tehdejší dámy nepochopovaly a všelijak nepříznivě vykládaly. Tento stesk po vlasti pohříchu neopouštěl Honoratu do smrti, pronásledoval ji stále a citelně strpčoval její život. Rozněcovala jej nejen nesmírná rozličnost tehdejších poměrů českých, k nimž Honorata dlouho přivyknouti nemohla, jak ještě níže doložíme, ale i trvale znepokojující listy matčiny z domova, které stesk dceřin stále jen živily a bolestně podněcovaly. Zatím však Honorata, účastna jsouc zároveň s chotěm svým všeho současného života českého, vcházela čím dále, tím v bližší styk s naší veřejností. Poznávali ji a ona nás.

„Nelze si pomysliti krásnější způsob,“ praví Karolina Světlá ve svých znamenitých vzpomínkách,*) „lahodnější mrav, než jakými se Zapová, jsouc u své příbuzné, hraběnky Potocké, v nejvyšších kruzích aristokracie polské vychována (sic), honosila. Okouzlovala nejen svou v pravdě polskou gracií, svou dokonalou znalostí požadavků, kterýchž vznešený svět na dámu činí, ale i zejména nelíčenou srdečností svého chování, neodolatelnou upřímností v každém jejím slově se jevící . . .“ Není nezajímavo, že bylo tehdáž v kruzích pražských rozšířeno, jak ze vzpomínek paní Světlé na jevo vychází, jakoby Honorata byla vychována v ovzduší „nejvyšší aristokracie“.

Také sestra Karoliny Světlé, paní Sofie Podlipská, podobně vzpomíná společenského půvabu mladičké Polky. Spatřila ji poprvé r. 1848 na Slovanské besedě na Žofíně, kdež zjevila se Honorata v národním polském kroji z temného atlasu kožiškem premovaném, s konfederatkou stejné barvy na hlavě. „Bylať v uplňku své neobyčejné krásy,“ praví paní Sofie Podlipská. „Byla vysokého vzrůstu, což však nevadilo jejím harmonicky lahodným pohybům. Byla bílé, perleťové pleti s nádechem ruměnným a černých, lesklých vlasů co nejjednodušeji upravených. Její čelo bylo vynikající, mohutné, oči tmavočerné, sametové, s holubičím výrazem. Nos a ústa měla dokonalý útvar. Kolem úst hrál jí někdy čtveračivý úsměv, který byl tlumen zádumčivým výrazem očí. V chůzi i při tanci klonila se trochu stranou s gracií dokonalou. Viděla jsem ji tančiti mazura. Tlačila jsem se blíže, abych ji viděla. Byla skromná, trochu zádumčiva té chvíle. Utrpení jejího národa tížilo na ni. Vznášela, vlastně klouzala se lehkým labutím hnutím, aniž nohy ukázala, kolem tanečníka při elektrisující hudbě. *Neviděla jsem jak živa nic tak čistě ženského, jak její zjev.* Tuším, že se byla brzo vrátila domu ze shromáždění, jehož byla perlou . . . Bylať to vskutku žena, na niž nelze zapomenouti. Mluvilať dokonale po česku s lehkým přízvukem polským, který byl hudbou v její slovech. Její zvučný mezzosoprán měl sílu a lahodu. Slova plynula jí lehce ode rtů. Často řekla něco šelmovského. Mluvila-li vážně, byl v tom přízvuk něžný, přesvědčivý. Nedělala však parádu s ničím. Věci šly jí příliš od srdce . . . Jinde dí tatáž spisovatelka: „Postava její byla tak spanilá a imponující, že kdo jen jednou ji spatřil, sotva na ni kdy zapomněl. Na tváři její panovala dosti trpkým osudem odůvodněná tajůplná melancholie, oko její tmavé zářilo u českých žen velmi řídkým zápalem, svědčícím o vyšším duševním životě.“ *)

*) Z literárního soukromí. Od Karoliny Světlé. Ženské listy, 1880, str. 128. atd.

*) Polka mezi Češkami. Z pamětí Sofie Podlipské. Slovanský Sborník, 1886, str. 496. Lumír, 1856, str. 42.

FEUILLETON.

Několik slov o ženské otázce.

Napsala *Božena Viková Kunětická.*

(Dokončení.)

Dnes vyskytne se sta příkladů, že na příklad učitel pojímá za choť učitelku vzdor tomu, že nemá věna. Proč to činí? O co se u ní opírá? A ta žena nejenom jest dobrou hospodyní a dobrou matkou, poněvadž vniká snadno do těchto povinností, ale ona jest částí i jeho duše, a tam kde on nestačí, ona ho doplňuje! Není pravda, že muži zůstávají svobodnými z toho ohledu, že bojí se nedbalosti u dívek středního stavu, oni se nežení proto, že nenacházejí u nich duše, pochopení, snahu, že zkrátka nemají věna, jež by jim bylo úlevou. Dělník nalézá věno v síle a pracovitosti své ženy, ve spřízněnosti jejich snah, muž středního stavu nedostává však jinou záruku příštího svého blahobytu, než v tuctech vyšívaných košil, v jejím úsměvu, s kterým jej vítá, a ve vědomí, že bude mít dobrou hospodyni. Snad by to stačilo, kdyby naše doba nebyla tak krutá.

Avšak představte si ty, možno říci, otrocké povinnosti muže středního stavu, řekněme úředníka, jehož volný čas stačí právě k tomu, aby se vyspal, najedl a svůj oblek spořádal. Vrací se večer domů uštván, duševně vysílen, a má jedinou touhu, aby si odpočinul. Rozhleďněte se kolem, jděte do továren, do písáren, do různých úřadů, závodů a přesvědčíte se o otroctví, v němž naši muži chléb vydělávají. Ba jest mnohé zaměstnání, z něhož vrací se muž až o deváté, desáté hodině večer. Jemu nezbývá času myslit, neřku li jednat! V určitý čas pouze přichází, vysype své služné na stůl jako stroj, jenž jiného vykonat nemůže.

Tak ocitují se všecky ostatní zájmy jeho společenské, národní, celá methoda vychování jeho dětí, a to jest to hlavní, všecky starosti jiné, jež vyžadují energii a pochopení v rukou ženy, a ta jest povinna nejenom správně je vykonat, ale zastat ho pokud možno ve všem, co jeho úřadu se netýká. To dnes každý z našich mužů ví, on tuší, že mu je potřeba rozumné, vzdělané, emancipované ženy a proto, snad ani sám k tomu nemaje sil se přiznati, nežení se.

Kde nalezneme takových žen, jež by měly zásady, cíl, národní vědomí a silnou zušlechtěnou duši? Kolik jich máme v národě? Je-li kdesi jaká, vypravuje se o ní daleko, široko jako o zjevu výstředním, a ta utlocitná,

*

něžná, naivní část žen putiček krčí nad ní ramenoma a řekne: „Emancipace“.

Nenamlouvejme si, že máme výborné ženy! My nemáme ani uvědomělé Češky! A věru nic není tak učeným jako právě emancipace, aby vyrušilo je z jejich ztrnulosti, z jejich duševní lenosti a z jejich škodlivé naivnosti. Dejte jim školy, naučte je knihu, umění, vědu ctít, probuďte jejich duši, naučte je myslit, jednat, přesvědčte je, že i jako vzdělané, třeba i učené ženy, mohou prádlu, vaření rozumět, ba že tomu budou lip rozumět, než nyní, dejte jim emancipaci a bude náš národ jednou tak silným, umění vzroste, v dětech budou nám dorůstati mohutné kmeny, jež ani blesk neroztříští! — A není třeba mluviti o emancipaci jen u žen středního stavu, ony jí potřebují vzhledem k rodině své i ženy z majetných tříd, aby prázdnota jejich duše se vyplnila! Bude-li nám poskytnuto vzdělání ve smyslu vyšším, nenalezneme nezaopatřených žen, zoufajících vdov, netečných manželek, naivních matek, polovičatých Češek. Emancipace stane se jejich duševním věnem, z něhož přicházeti bude posila muži, rodině i národu, který na pomoc onu čeká.

Právě tak jako z muže, který odbyl svá studia a vrací se ku svému hospodářství, je dobrý rolník, jak tomu mnoho příkladů nasvědčuje, tak žena může býti výtečnou, uvědomělou hospodyní, třeba přinášela si k tomu v duši poklady vědění. A právě tak jako jest nám žádoucí, aby rolnictvo bylo co možná nejvzdělanější, tak žádoucí má nám být i vzdělanost našich žen, ale ovšem ve smyslu jiném, než jak byla dosud pojímána K té nestačí klavír, francouzská, anebo, což nejhroznější, německá gramatika, znalost salonních tanců, společenská vybroušenost chování a v duši ta nevylíčitelná mělkost, ta pustá piščina, na níž všecko hyne, umírá, a kde jest ticho bez ozvěny, jež budí hrůzu neskonalou!

Vždyť nedospěli jsme v dosavadním vychovávání našich žen tak daleko, abychom v nich aspoň zájem pro knihu, tedy to nejmenší, co možno od nich požadovati, vzbudili! Celá jejich duševní prázdnota zrací se nejlépe v tom, že naše ženy nečtou! Ony nedovedou číst, ony nedovedou pochopit význam knihy. Jim kniha nepřirostla k srdci, ony ji nepotřebují. Je to smutné faktum, kterým se dá vysvětliti úpadek naši literatury. Kdyby žena na místě hodin, jež věnuje nejsměšnějším a politování nejhodnějším zájmům četla, už dnes vypadalo by to u nás jinak. Ale ona pro knihu nemá smyslu, vím to, jsem o tom přesvědčena. Jest to novým dokladem k tomu, jak nutno ji vyburcovati, jak nutno ji uvésti na novou cestu, která by ji vedla k světlu a k činu.

Literatura jest ohlasem duševní síly národa. U nás literatura klesá vždy víc a víc. My nemáme čtenářstva. Uvedla jsem již, jak těžko jest našim mužům věnovati se aspoň poněkud něčemu jinému než právě svému zaměstnání, které jest jejich živobytím. Nalezneme málo těch, jimž popřáno tolik času, aby mohli číst. Kdo má tedy číst? — Vždyť naše ženy nevědí ani, že máme knihy, spisovatele, časopisy? Co jest jim potom! Kolik jich jest, které znají Zeyera, Vrchlického, Čecha, Jiráska, Nerudu atd.?

A najde-li se nějaká, že je zná, ty ostatní se jí štítí, nevědí jak s ní hovořit, jak se na ni dívat, zdá se jim výstřední, nenávidí ji. Nevěříte tomu? Jděte mezi ně, promluvte s nimi, tažte se jich a přesvědčíte se o pravdě mých slov.

Oduševnělá zábava není s nimi možná. Nestarají se o politiku, o tu už dočista ne, o literaturu, o umění, vůbec o pokrok vědy, o národní naše snahy.

Dělník nalézá u ženy svou sílu, svou energii, muž středního stavu nenalézá ve své ženě pranic, čím by vyhovovala jeho duchu a jeho intelligenci.

V zájmu svém, vlastním, v zájmu své rodiny, svého štěstí, v zájmu budoucnosti našeho národa měli by mužové pracovati pro emancipaci našich žen, v níž spočívá jejich povznesení, zušlechtění a východ, ten jediný skutečný východ ze tmy, v níž se svou nečinností a svými názory se nalézají. Žádná lež co se týče výbornosti a uvědomělosti našich žen není na místě! Nenamlouvejme si ničeho. Zde je nutné potřeba činu, velkého, dobře promyšleného činu, který by zpřetrhal ta pouta, v nichž žena bez vlastní viny hyne! Dříve hájily ženy statečnost a bytí svého národa silou svých paží, svým divokým sebevědomím, možností súčastniti se ryku válečného, a těsně stály po boku svých mužů po tu chvíli, kdy konečně zavlál prapor vítězství, jejž s nadšením pozdravily. I to byly ženy emancipované! Dnes bojuje se jinak, duše proti duši, srdce proti srdci, a vítězí ten, kdo nalézá se v prvních řadách kultury, vědění, umění, kdo nejvíce opříti se může o své síly duševní.

Jest možno, že ozývají se hlasy proti emancipaci, kdy duše lidská vzrůstá v obra a sílu národu i státu? Chceme zůstat malými? Chceme pracovati jen jednou rukou, když můžeme vztáhnouti dvě? Když můžeme buď o druhou se opříti, anebo ji vyměniti?

Ne, my chceme být silnými, nepřemožitelnými, třeba byli malými, a proto celým srdcem musíme si přáti emancipaci českých žen!

— „Crushed yet conquering“ (Zdrcen, ale vítězící) nazývá se anglický, 579 str. čítající román z doby husitské, vyšlý právě s pěknými illustracemi nákladem anglické „Religious Tract Society“. Cílem románu jest hlavně oslavení náboženského hnutí v Čechách po upálení mistra Jana Husa v Kostnici. V úvodu praví se: „O hlavní osobnosti, k vůli které kniha povstala, neřečeno ničeho, co nebylo by přesně pravdou. Vypravuje o Janu Husovi, autor neodvážil se ani čeho přidávati, ani měniti, ale snažil se pouze reprodukovati a konal v každé črtě práci svou s láskou. Laskavou pomocí českého přítele sebral autor pečlivě všechny příhody týkající se statečného rytíře Jana z Chlumu, jenž si v Kostnici tak v pravdě šlechticky vedl. Tak hojný a úplný jest romantický interess v dějepisném materiálu, že pokušení prodlévati u podrobností a zabloudíti na stezky vedlejší bylo veliké. Mnohé episody zůstaly netknuty, jakkoliv jsou zrovna tak rozrušující a tklivé jako ty, jež v díle vypsány. Povídka končí založením jednoty Českobratrské. Ale po všem tom, jak mnoho zůstává nevypověděno z dojemné a slavné historie českého protestantismu! Sama bitva na Bílé hoře se strašlivými lety, která následovala, poskytla by látky k více než jedné veliké tragedii, dosud nenapsané. Nejvelikolepější tragedie, nejvznešenější básně epické zůstávají často nenapsány, nebo načrtány jsou pouze v pamětní knize Toho, o němž pravdou řečeno: „Bůh sám jest největší básník a skutečnost jest jeho písní.“

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 1. BŘEZNA 1892. ČÍSLO 7.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl 20 kr.
na půl leta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

List z cizího denníku.

Napsal *P. Kles.*

Kdybych byl novellistou, opravdu bych nepsal denníky. Je to starý kadlub, poslední špetka originality, ač je-li tu, zaniká v něm snadno.

Nu, nejsem novellis'ou; — u mne jest to jen jakási výstřednost, že píši denník. Ale mohu říci, že v tom není docela nic romantického s mého stanoviska. Žádná vnitřní bouře nevtiskla mi péro do ruky. Nic zvláštního se nestalo. Ale mám svou slabost: vzpomínky. Rád večer zapálím si dýmku, vzpomínám a vedu řádně účty svého prostého života. A nejen o vlastních malých bojích rád se zamyslím; dívám se kolem, hledím rozuměti osobám i věcem, ukládám si v hlavě jejich obrazy.

„Rád vedu účty svého života“ — ta slova se mi vracejí do péra. Nemohu jim upříti dobrý význam a jakousi váhu a přece usmívám se nad nimi nedůvěřivě. Nerad bych plnil svůj denník velkými slovy. Účtovati s životem! Je to jedno z těch drobných hesel, které nepřinášejí ani nic nového a přece nás ovládnou na chvíli. Čteme kdesi staré slovo v nové souvislosti, ve které ostřeji vystoupí jeho význam, a hned zdá se nám, že jsme nalezli závažné životní pravidlo. Já aspoň dosud časem dám se tak lapiti. „Teď bude vše jinak,“ řeknu si, „budu docela jinak žíti, lépe, důstojněji.“ Obyčejně již za několik dní vidím, jak prázdnou devisu jsem měl na svém bohatýrském štítě, a jak málo je možno, měřiti nekonečně rozmanitý a pohyblivý život jednou, dvěma ztrnulými formulemi.

Ve starším ruském románě nalézáme hojně překrásně kreslených figur, které vesměs volí si a opakují až do nekonečna takové svoje heslo. Jsou to většinou rytířské, čisté povahy, nadšené duše bez hlubšího vědění a hlubšího ducha, blouzilové, jakých se rodí tisíce v první oslnivé záři vnikající do země cizí kultury. Jejich mozek nemohl pojati velkých cizích světů; v neobmezeném údivu napjal se horečně, ale zachytil jen jednotlivost bez souvislosti, prskavku denního hesla, v níž viděl velký kus věčné pravdy. Dětinská průpovídka stala se jeho utkvělou představou a on dle ní měří svůj život, vidí v ní čarovnou formuli všeho životního tajemství!

Nerad byl bych takovou obětí slova. Proto žádné formule a žádná hlučná hesla.

Co se ostatně týče účtování s životem, nemá to ani mnoho významu pro můj denník; mám mravní stránku života za příliš velikou a mocnou, aby měla potřebí tak malé, hravé pomoci, jako je denník. Nepíši tedy denník, abych v něm zpytoval svědomí. Rád bych však, abych si jednou mohl říci: žil jsem s otevřenýma očima, hleděl jsem rozuměti sobě a věku, ve kterém jsem žil. Jsem náruživým pozorovatelem a pro tohoto pozorovatele především píši svůj denník. —

„Divadlo boží,“ — můj starý učitel latiny a řečtiny, teď mrtvý už řadu let, překládal tak titul Danteova veledíla. Jistě lze vésti učené důvody pro a proti, a mezi povolanými je o té věci asi dávno již definitivně rozhodnuto.

Pro svou soukromou potřebu jsem na straně svého starého učitele. Je to lapidární titul, zcela ve slohu doby a v souhlase s všeobsáhlostí díla a základním jeho hlediskem.

Divadlo boží! Není každému dáno býti Dantem světového divadla, ale dobrými diváky tohoto divadla nebo alespoň toho jeho kouta, do kterého nám výhled přán, může býti většina z nás. Je to takřka jedinou ctižádostí mého vnitřního života: býti zcela synem své doby, plouti samým středem jejích nových proudů a při tom přece zachovati trochu klidu stanoviska historického a dovésti klidně mysliti o životě, který žiji sám a který se žije kolem mne. Báseň i zákon, hospodářství národů a hospodářství jednotlivců, zločin i slitování, smích hlupákův, úsměv mudrcův, výkřik tisíců, pláč opuštěného, vše, vše a celý bohatý život století je mi látkou, z níž zvolna stavím pro sebe a zvolna doplňuji jediný výsledek svého žití, velkou epopej, která se mi hlavou snuje, velkou epopej Divadla božího.

Můj život už nebude životem činu. V nejlepším případě dokončím jako stařec skromnou úřednickou dráhu, kterou jsem před několika lety počal, toť vše. Moje „cogito“ je jediné, co mám. Nedovedu jíti chutě a radostně za svým vnějším úspěchem; nepohlížel jsem nikdy na to s vysoka, ale nedovedu toho prosté. Vypadám prauboze v boji o život. Mívám naivní potěšení z toho, jak se všickni kolem vesele činí za postavením a jměním. Abych sám ruku přiložil, mně skoro nenapadá. Dívám se na ten shon s klidem starce, který již dosáhl všeho, čeho dosáhnouti mohl, a teď dívá se, jak touž drahou derou se mladší. Snad jsem byl už jednom živ a byl tehda nejméně předsedou ministerstva. To by byl jakýsi výklad mé domýšlivé lhostejnosti.

Nebožtík otec mě v té věci velmi záhy prohlédl a hleděl ve mně všemožně vzbuditi trochu vzdoru, trochu bojovnosti do života. Znal mou chorobu z vlastní zkuše-

nosti. Byl také takovým nečinným divákem života, zvědavcem z povolání, ovšem zvědavcem nejušlechtilejšího druhu, jakýmsi velkolepým privátníkem svého století a celé jeho kultury. Teprve když my děti počaly vyrůstati a bylo třeba peněz na naše vzdělání, přestal býti pouhým duchaplným pozorovatelem a glossatorem věcí lidských a počal se opravdově starati o výnosnější úřad. I v dobách, kdy nebylo u nás nazbyt, býval ve své samotě na venkově předplacen na řadu cizích listů. „Co říkáš,“ říkával matce v trapných rozpacích, s výčitkou v dobrém srdci, „mohu se předplatit? Budu kouřit o doutník denně méně.“ Matka pocelovala ho s úsměvem, předplatil.

Ti dobří dva lidé! Jak pro nás žili, jen na nás myslili, a když jsem byl opatřen já, nejmladší, jak tiše a statečně umřeli, to byl snad nejvznešenější úryvek velikého Divadla božího, jehož jsem byl divákem.

Je mi hořko, hořko, až úzko, vzpomínám-li, že můj otec, se svými velkými a neodbytnými duševními potřebami, ten hrdý muž daleko vynikající nade všecko svoje okolí, zapřažen v jedno jho s posledním hlupákem, posléz jen krejcary počítal, jichž bylo třeba pro děti a dům, a pokorně děkoval osudu, když krejcary stačily!

Vedle něho matka.

Myslím, že bylo v matce kus umělce. Když otec hlavu klonil nebo churavěl, matka sedla k němu a počala vypravovati. Mluvila o čemkoliv, o osobách našeho nejbližšího okolí, o vesničanech, které potkala na procházce, o dětech ze sousedstva. Určitě vyvstávala figura za figurou, ta jemňounce zkarikována, ta o poznání zvýšena, a přese všecky rozlit byl jas čisté duše. Anebo vyprávěla o dobách, kdy se s otcem poznali, o prvních letech jejich manželství, o prvních, veselých nesnázích mladého hospodářství. Vypravovala klidně, tu v jemných, tu v ráznějších a odvážnějších rysech, ale vždy tak, že ovládla dokonale obrazivost poslouchajících a loudila v ní celé malé zázraky. Starosvětské bály z doby jejího prvního mládí připadají mi od dětinství tak, jako bych byl sám na nich býval, a to, co slyšel jsem z jejích úst o pamětihodných událostech mých asi prvních šesti let, vytvořilo ve mně tak živé obrazy, že s těží jen rozeznávám je od svých vlastních několika vzpomínek z téže doby.

Jakési kouzlo bylo kolem matky, kterému jsem s lety víc a více podléhal, kterému jsem však poměrně teprve pozdě porozuměl. Nevím, podaří-li se mi to naznačiti několika slovy.

Pamatuji se, jak mi poprvé jasně vysvitl obsah a význam tohoto kouzla. Matka rovnala své staré věci. Byl tu Göthe v růžových deskách z papíru tlačených, se zlatou, rovně střiženou ořízkou a s rovným papírovým hřbetem. Vzal jsem do ruky jeden svazek a náhle docela cizí, zvláštní svět mě ovál z těch knih, tak náhle a takovou silou, že jsem se zarazil. Přece to byl starý, známý Göthe!

Dlouhý průvod empírových postav vstával z růžových svazků, táhl pestrým proudem před mýma očima, vlnil se v pohybech, pósách, poklonkách, které se už dávno nedělají. Tu jsem spatřil obraz své matky v tomto průvodu, obraz hezounké dívčiny v staromodních šatech, tak jak ji otec k oltáři vedl, a teprve jsem pochopil.

Göthe a Göthe! Göthe, jak mu rozuměli, když ho takto vázali, a jak mu rozuměli v ústavu, kde matka byla vychována, je docela jiný Göthe, než Göthe můj. I v tom je sloh doby.

Dále. Řekl jsem shora, že byl v matce kus umělce; ostatně její dopisy mluví o tom daleko ještě zřejměji. Je tedy přirozeno, že básnická veledíla, s kterými se v ústavu seznámila, měla na ni velký, trvalý vliv; mohu říci, že ji tento vliv vůbec již po celý ostatní život ani na chvíli neopustil, a že všemu, co mluvila a konala, byl tento klassický svět empírového slohu jakýmsi polouvědomělým pozadím. Dvě léta po odchodu z ústavu provdala se matka a jako žena přece již jen v delších mezerách a více letmo vracela se ke svým klassikům. K hlubšímu studiu nebylo času a klidu, jako z pravidla u matek našeho stavu. Tímto občasným nahlédáním, převracením listův, zběžným čtením spíše jen vždy znova oživoval se původní dojem z doby ústavu, a tak zachoval klassicismus matčin řadou dlouhých let ony formy a tvary, v nichž se kdysi zrodil, zůstal věren svému starému slohu.

Tu jsem již trochu blíže obsahu matčina kouzla, nemohu však snadno dále. Nejsem zvyklý psáti o takových jemných věcech. Připadá mi to, jako bych sněhové vločky k sobě rovnal a jedna za druhou mi pod rukou tála.

Jeden živel docela zvláštního matčina ovzduší byl tedy v tomto tklivém, nadšeném, trochu povadlém staromodním klassicismu. Ale bylo to vše tak jemné, hebké, byly to vlnky vzdálené hudby. Tón slova, slovo, několik slov připomnělo náhle prostřed matčina hovoru tento zapadlý kout její duše, tak bohatý, čistý, tichý. Když jsem jako chlapec počal čísti Götha, tehda prvně tón některých jejích slov a způsob, jak jich užívala, nabyly pro mne netušeného toho obsahu. Když jsem měl později již svého Götha v duši tak, jako ona měla svého, získal jsem tím resonanční půdu pro zvláštnosti jejího duševního života a cítil jsem dobře každý dech, jenž zavál sebe tišeji ztrnulým světem jejích klassických snů.

Dále: tyto sny byly sny jejího mládí, krásné, šťastné mládí vytvořilo si je, umřelo a zůstavilo je neporušené šedinám. Mládí a jeho nadšení, čistota, důvěra, to byl pel matčina staromodního klassicismu.

A konečně — stesk po onom krásném mládí hrál k tomu svou smutnou hudbu a tvořil tichou melancholii tohoto klassicismu.

Jsem u konce se svou prostou analysí. —

Otec a matka byli velmi mladi, když se stali svými, oba velmi hezcí a plni zdraví. Pomyslím-li při tom na jejich krásné duše a vzpomenu-li, jak nábožně vzpomínali na ty doby, věřím pevně, že zažili spolu plné, veliké štěstí.

Toto jejich štěstí připadá mi jako veliká útěcha celého mého života.

Nejsou to příliš velká slova, jež jsem právě napsal. Jsem především člověk, abych tak řekl naskrz rodinného rázu. Cítil jsem se v každém okamžiku s rodinou v nejpevnějším spojení. Žil jsem v živém a neustálém uvědomění všech svých rodinných vztahů. To byla pevná stěna, na níž bloudily střídavě stín a záře mého života, po níž přelétaly mlhové obrazy mé chudé fantasie.

Byl jsem nejmladší z šesti dětí. Rodiče i bratří a sestry mazlili se se mnou mnoho; pamatuji se, že jsem byl již hodně vyrostlý chlapec, když mě ještě líbali všickni po celém obličeji a po rukou a hýčkali mě jako malé děcko. Už tehda jsem nebyl k ničemu. Jinak bych jim byl utekl a běžel raději hrát míčem.

Proti tomuto teplu lásky, v jakém jsem doma žil, nutně mi ovšem připadal tehda všechen ostatní svět chladným, bezcitným, ukrutným. Moji spolužáci a můj první učitel nejednali se mnou se žádnou úzkostlivou měkkostí a měli velmi dobře. Ale já každé drsnější slovo považoval za úhlavní nepřátelství a zejména dlouho nemohl jsem snésti i sebe nevinnější výsměch. Svého prvního učitele jsem na příklad z počátku zbožňoval. Jednou mě zavolal k tabuli, tázal se mne cosi, já nedovedl odpověděti, a on k velikému veselí celé třídy počal posměšně napodobiti můj hlas. Byla to moje první láska k cizímu člověku a tímto pošklebkem skončila! Nosil jsem tiše své dětské neštěstí v srdci, neřekl jsem doma nic. Bývalo by mi velmi bolestným doznati, jakého pokoření dostalo se mé lásce.

Po několika takových sklamáních považoval jsem vše mimo domov za nutné zlo, a nejužší rodinný kruh byl počátkem a koncem mého světa. To všecko ovšem později přešlo. Ale zůstal jsem přece již člověkem docela „rodinným“, mohu-li tak říci.

A tak tedy pro mne, jemuž nejlepším kamarádem bývala matka, je to otázkou kapitální: dostalo-li se rodičům trochu mladého, bezstarostného štěstí, dokud nepočaly starosti s námi dětmi? A je to opravdu velikou útěchou celého mého života, že si mohu odpověděti kladně. Vím, že by se hněvaly trochu ty dvě dobré duše, kdyby mne slyšely ptáti se tak. Vždyť se o nás starali rádi a bylo to jejich radostí, že se starati mohli. Přece se ptám, přece si kladu onu otázku, jak shora je psána.

Pokusím se říci proč.

Tehda, když byli otec a matka tak tiše šťastni v nás a v naší veselé práci, tak skromně šťastni ve svém radostném odříkání, tenkrát už, když se počítaly u nás krejcary, zahlédl jsem časem něco, čemu jsem mnoho nerozuměl, co se mi však již tehda zdálo tak krásným a spolu nevýslovně smutným: zahlédl jsem v úžasu, že duše těch dvou tichých, moudrých, stárnoucích lidí mají — křídla, velká, mohutná, širá křídla!

Byla tiše složena ta křídla bílá jako sníh.

Dlouho jsem nerozuměl tomu klidu. Bylo mi hrozným pomyšlení, že křídla jsou jen proto složena, že musí! Že je spoutal zápas o chléb, o náš chléb!

Spoutané duše . . .

Ale tak klidně a šťastně se přece neusmívají spoutané duše, napadalo mi zase. Myslil jsem o tom mnoho, lpěl otci i matce na rtech, sledoval jejich vzpomínky a teď vím:

Vysoko v modru plujíce na svých širých křídlech, potkaly se dvě mladé krásné duše. Společná výše je svedla. Letěly spolu, výše, výše, ve zlaté záři společného povznesení, ve zlaté záři mládí a lásky. Vše, co život, žebrák, dáti může takovým létavým duším, těm neklidným duším s velikými touhami, všeho dostalo se jim. A tak, když potom bylo nutno křídla složiti, mohly klidně jíti za tisícerými malými a velkými starostmi všedního života: „my už žily“, mohly říci s básníkem obě duše s velkými křídly, mohly spokojiti se vzpomínkami a v tichém štěstí žíti dětem.

Byli by i jinak měli tutéž lásku pro nás, i kdyby jim nebývalo přáno onoho rozpjetí křídel, jediného pro celý život. Ale úsměv tak šťastný bych nebyl u nich vídal. Časem byla by se přece rozpjala velká jejich křídla, i proti jejich vůli, a byla by se do krve otloukla o mříže. Neboť mám to přesvědčení: nebyli to lidé obyčejní a měli také velké potřeby lidí nadprostředních. Nelze tak snadno odbyti tyto potřeby: je to jen jediné dlouhé umírání, nebylo-li jim učiněno zadost aspoň jednou v životě.

O Théâtre Français.

Napsal *Gustav Schmoranz.*

(Dokončení.)

Pro posuzování významu jednotlivých členů pro divadlo není v očích zprávy rozhodujícím momentem snad počet vystoupení jejich do roka, nýbrž jakost jejich výkonů. Mnohdy si pensionnaire vybojuje sociétariat právě v kusech, které třebas propadly, v kterých ale — ač z toho v takovém případě divadelní kase nevyplynul prospěch pražádný — prokázal tvůrčí talent.

V době mého prvního pobytu v Paříži hrála na příklad Blanche Baretta za celý rok 1881 — rok Pailleronova „Světa nudy“, v kterém ona nebyla zaměstnána — jedinou novou roli, Mussetovu „Barberinu“, kdo ví jestli desetkráte. Ale hrála ji nesmírně vábně, s okouzlující prostotou, tak, že postoupila hnedle o dvě dvanáctiny. A Silvain jmenován společníkem za svůj vznešený výkon v Racinově „Mithridatu“, kterážto tragedie se nikdy nemohla uchytiti a ani po tom se na repertoáru neuchytila

Jak pravím, i o materielním ocenění činnosti jednotlivých členů rozhoduje ve Français jenom umělecká jejich kvalifikace.

U nás? U našeho „velkého Národního“?

Žalno o tom mluvit. Zvlášť pokud se dam týká. Je mi ze srdce líto každého opravdového ženského talentu, který se vlastenecky nadšeně naší činohře věnuje. Neboť v mládí se mu vyměřuje gáže žalostně bídná. Řekne se: Je to jen začátečnice. A aby jí přestala být, o to se laskavě, systematicky, nikdo nestará. Závisí to jen od docela nahodilých okolností a je k tomu zapotřebí neobyčejné morální síly — bohužel někdy k tomu pravý opak této vlastnosti dopomáhá — podaří-li se talentu přece proniknouti. Třeba léta přejdou, a individualita jednotlivců zůstane nepěstěna. A to nejen začátečníků, nybrž i sil nejpřednějších, obecenstvem již dávno vyznamenaných, kterým kdysi hory doly slibovány. Jenže teď se jim zas říká: „Vy stárnete, milostivá paní, to my Vám nemůžeme tolik dávat, jako dřív.“ Tolik! A ono toho již tehda bylo tak málo!

Ba, u našeho velkého Národního se i mladým členům, kteří se zrovna nejkrásněji v ensemble i ve přízeň obecenstva vehráli, strhuje, jakmile privátní poměry jejich se zdají ctěným hlavám správy poskytovati spolehlivou záruku, že si to nechají líbit. Kdo zná naše Národní

z vlastního názoru a ne jen z klasických „brožurek“ sl. ředitelství ví, jak sl. správa s privátními poměry herců spekuluje. I s jejich pensí, ač na ni ani krejcarem nepřispívá!

Věru, pomýšlím-li na jistotu peněžních poměrů herců Théâtre Français, na jejich ctěné a spokojené stáří, tu se nemohu pozdržeti povzdechu nad mnohým členem naší činohry.

Ve Français jsou celými podílníky a tudíž největším příjmům se těšícími členy jenom ti z předních umělců, kteří tomu divadlu nejdéle slouží. A kdo jedenkráte celého podílu dosáhl, více jej, pokud při divadle zůstane, neztratí. Jsou-li celé podíly obsazeny, musí i sebe větší, ale mladší, nebo ku Français později přibylý talent na dovršení svých dvanáctin trpělivě čekati. I Sára musila čekati. Nesla to však těžce, zvláště ze žárlivosti na svoji bývalou kolegyni z konservatoře, krásnou Sofii Croizettovu,*) která se hned ze školy ku Français dostala a tudíž, ač mladší nežli Sára, přece alespoň o deset služebních let více čítala. Sára, vidouc, že nepřeskočí, přerazila pouta, k domu Molièrovu ji vížící, a porušila svým zmizením z Paříže — které svého času (1880) tolik hluku natropilo — společnický kontrakt. Však nikoliv beztrestně. Divadlo ji žalovalo na náhradu 300.000 franků. Dva roky se proces táhl, a po ten celý čas nesměla Sára v Paříži hrát. Jen pro dobročinné představení „Dámy s kameliemi“ v městském divadle „de la Gaîté“ ve prospěch vdovy a sirotků malíře dekorac Chereta dostalo se Sáře od bývalých kolegů svolení ku vystoupení.**) Po dvou letech konečně vyměřena jí pokuta soudem na 120.000 franků. Ty se za ni zavázal spláceti ředitel Vaudevillu Deslandes, u něhož směla pak teprve hráti „Fedoru“.

Uvádím tuto episodu z análů Théâtre Français, jenom abych doložil, jak přísně se v tomto divadle disciplinou vládne. —

Prcháním mládí není tudíž hmotná existence herců a hereček v domě Molièrově ohrožena. V tomto momentu právě — zvlášť pokud se dam týká — vězí zajisté příčina vzácnosti sporů starších sil s mladšími o úlohy. Každý vidí jenom ve vzorném obsazení kusu možnost kasovního prospěchu a co podílník ovšem i vlastního. Ve Français zůstává při reprisách málo která role v rukách svého dřívějšího představitele, byť by i jen málo let od jednoho nastudování ke druhému uplynulo. Neboť francouzskému obecenstvu se v ohledu pravděpodobnosti zjevu dobře musí vyhověti. Jeť snadno nakloněno k výsměšku. I v opeře, ve které jest naše obecenstvo svrchovaně shovívavé, je Francouz neúprosný. On raději v hudebním ohledu sleví. Co z toho dvojího o lepším vkusu svědčí, nechť rozhodne čtenář sám.

* *
*

Zmínil jsem se prve o pařížské konservatoři. Ta jest totiž nejen hudební, nýbrž i dramatickou školou, a co taková souvisí úzce s Théâtre Français, Odéonem (tak zvaným druhým Théâtre Français) a pokud se operní školy týká, s velkou i komickou Operou.*)

Co dramatická škola jest konservatoř pařížská pravou školkou Théâtre Français. Toto v ní již od dávných let pěstuje své tradice. Jsouť jeho nejznamenitější bývalí nebo ještě činní členové tamějšími profesory, jmenovanými ministerstvem krásných umění, pod jehož bezprostředním dozorem tato staroslavná umělecká škola, v jejíž čele toho času Ambroise Thomas stojí, spravována.

Přál bych si, až jednou i u nás ke zřízení dramatické školy dojde, aby o ní rozhodovalo též nějaké ministerstvo krásných umění a nikoliv kruhy, které o uměleckých zájmech našeho, bohužel dosud jediného — známo, kým to přičiněním — a potom lehko „dvorního“ divadla rozhodují dnes. Pochybuji však, že kdy k života schopné dramatické škole u nás dojde. Tak, jak škola ta nedávno byla přetřásána, života schopna není. Však o tom až při příležitosti. Vraťme se k poměru pařížské konservatoře ku Théâtre Français.

Konservatoř má k tomuto divadlu různé povinnosti. Français, jako ostatně žádné francouzské činoherní divadlo, nemá hudbu, ani orkestr, ani sbor. Je-li však v něčem hudby, ať vokální, ať instrumentální, zapotřebí, je konservatoř povinna o provedení se postarati. Profesoři hudbu, je-li třeba docela nové, komponují, žáci ji provozují. Hudba ta je vždy vzorná ve slohu doby a vzorné i její provedení.

Ale mnohem významnějším jest právo, jaké má administrátor na abiturienty konservatoře. On má první volbu. Teprve talenty, na které on nereflektuje, má právo engažovat ředitel Odéonu. A dá-li jim svobodu i ten, pak teprve mají právo uzavříti smlouvu s kterýmkoliv jiným, státem nesubvencionovaným ústavem. Elévy, prvními cenami tragédie nebo komédie poctěné má však Français povinnost engažovati alespoň na rok, aby mohli hned také na opravdových prknech prokázati, mají li pravý divadelní talent. Ne vždycky to prokáží. Jeť to dvojí: ve škole a před tisícihlavým publikem.

Rozumí se samo sebou, že se tímto zařízením Théâtre Français nalézá v nesmírné výhodě. Ale rovněž ve veliké, přímo závidění hodné výhodě se nalézá i každý mladý talent, tou školou prošlý. Moci se dodělati v mladických letech bez strádání a jen pouze talentem hned prvního místa! — Coquelin, jak jsem již uvedl, začal ve Français ani ne dvacítiletý. Mlle Reichemberg, nynější mladá**) „stará paní“ — la petite doyenne — divadla Français byla již dokonce sociétairkou ani ne sedmnáctiletá. Vyrostla ovšem v docela zvláštních, mimořádných uměleckých poměrech, ale proto přece zůstává to faktum faktem, a jinde by se pro nepříznivost poměrů sotva bylo přihodilo něco obdobného.

Však i ještě mimo konservatoř rekrutuje Français svoje talenty. Mnohý se ve škole drží jen tak tak, a teprve v „ohni“ se vyvine, jako na příklad právě Sára. Pak, je-li pro takový talent místa, administrátor nelení

*) Umělkyně tohoto jména byla fenomenální talent. Způsob jeho označím nejlíp poznámkou, že pro ni psal Dumas Princeznu Bagdadskou. Ve věku 32 let se provdala a zřekla jeviště, stojíc na vrcholu krásy i umělecké obliby.

**) Ceny byly tak zvýšeny, že toto jediné představení vyneslo 57.000 franků. Sára v něm pařížskému obecenstvu předvedla svého manžela v úloze Armanda.

*) Tato čtyry divadla mají státní subvenci.

**) Mlle Reichemberg, nejznamenitější naivní milovnice T.-F. je kmotřenka a vychovanka kdysi slavené Zuzany Brohanové, matky Augustiny a Madeleiny Brohanových a tety nebožky Jeanny Samary, rozkošné Zuzany ze Světa nudy, a sestry její Mme Samary z Vaudevillu.

jej pro své divadlo získati a tu mnohdy i přes hlavy sociétairů, podle práva moskevským dekretem mu zadaného. Obyčejně se přání sociétairů s přáním administrátora v tom ohledu kreje, neboť jedné i druhé straně musí prospěch ústavu ležeti na srdci. Ale někdy přece by se mohli rozcházeti, pomyslil si Napoleon a ustanovil, co ustanovil. Není tomu dávno, co M. Claretie tohoto práva musil se vší ráznosti použít, chtěl-li prosaditi début herce Marais, kreatora Martiala v Thermidoru. Proč ho ostatní nechtěli, nevím. Byl to herec neobyčejně sympatický. Jeho Carův kurýr byl zosobněním té figury, jeho Serge Panin svůdnictvím okouzlující a omamující, jeho Majitel huti přímostí všechna srdce jímající. Ale zdá se, v občanském životě že byl nesnesitelnou podrážděností protivný. Ubožák, však skončil v blázinci, brzy po osamoceném prvním a dosud jediném představení Thermidoru ve Français.

Nebývají — vysvětlil jsem s dostatek proč — starousedlí členové domu Molièrova dorostu nepřízniví. Důkazem toho, že každoročně otevírají svoje jeviště v ohlášený den komukoliv, kdo si přeje hráti na něm na zkoušku. Potřebuje se postaviti u brány do „hada“ — faire la queue — a čekati, až naň přijde řada. Z tohoto způsobu rekrutýrky ale vyjde talent prvního řádu málokdy. Však dost na tom, že tonto cestou i „divokým“, docela samorostlým talentům poskytnuta možnost produkovati se.

* * *

Zvlášť zajímavo jest Théâtre Français po stránce výpravní.

Hry starého repertoáru mají uspořádání výjevu dosavade úplně takové, jako bývalo za času autorů. Z nábytku se nalézá na scéně právě jenom to, čeho jest tam nevyhnutelně třeba. Jenom v kostymech se od starých tradic upustilo. Neboť my si Athalii nebo Phaedru v bílých parukách, nebo Cida v paruce allongeové již nedovedeme představit. Před nemnoha teprve lety provedena radikální změna v kostymech klasického repertoáru. Pokud se jednalo o barokní a rokokovou dobu, kreslil veškery kostymy — z nichž naše obecenstvo v Tartufu i Směšných fiflenách spatřilo ukázku — velice nadaný, historicky neobyčejně vzdělaný, však bohužel záhy zesnulý malíř Mazerolle.

Za to romantické hry — k těm tu počítám i Shakespeara, který teď již přece několika díly v repertoáru domu Molièrova zastoupen — vypraveny s veškerou moderní historickou prohloubeností a ovšem i svrchovaně uměleckým vkusem. Dokonalé historické obrazy.

Je li však výprava romantiků obrazem, je výprava moderních kusů na jevišti Théâtre Français takřka samou skutečností.

Ale neručím za to, že by se našemu obecenstvu všechno všudy líbilo, co by tam uvidělo. Vkusu našeho obecenstva dokonce nehovím a často se horším, jak systematicky, ač ovšem nevědomky — či vlastně právě z nevědomí — ho režie Národního kazí. Žel, že jí v tom i mnozí, a sice nejpřednější herci statně sekundují.

Ve věcech výpravy jest vkus obecenstva našeho tak zkažen, že shledává skvělou každou, která se hodně leskne. Proto se divadelní správa neostýchá i nejkřiklavější nevkus, pořídila-li ho jenom hodně strakatý a lesknavý, jako kramář zboží ve všech novinách vykřikovati, jakoby to byl nějaký neslýchaný umělecký čin.

Bohužel, že si kritika u nás po této stránce uměleckého rázu představení Národního pramálo všímá. Nevšímáno si ho ani při tak památných, ba řekl bych posvátných večerech, jako byl onen, kdy se po zmizení nešťastného Bozděcha poprvé po dlouhých letech zase provozoval „Baron Görtz“. To byla výprava! Ebba přišla v kostymu Markétky. Roku 1718! A že to bylo v adventě v studených severních končinách. má muselínový výstřih u živůtku. A obecenstvo? Slyšel jsem kolem sebe jenom sympatisující vzdechy: Ta je dnes zase krásná! Na jednom místě tragédie se výslovně praví, že je země zmrzlá jako kosť, to ale slavné režii nevadilo postaviti kulisy představující bujně zelený listnatý les. Kopou se v polích oblehací zákopy před pevností — král přichází postup práce prohlížeti — slavná režie postaví na jeviště zdi nějakého hradu atd. Jen když se to odflekne.

Kostym je snad nejslabší stránkou naší výpravy. Kostymové zkoušky odbývají se u nás jenom pro kusy, mající patrně pro naše umění dramatické, pro naši dramatickou literaturu největší význam, pro — Sedm havranů, Ďáblovy pilulky a p. Při jiných „obyčejných“ kusech, na kterých správě patrně nezáleží, slavná režie ještě ani v 7 hodin večer neví, v čem kdo se objeví. Takových kostymních hříchů, jako onen Ebbin, se doponštějí především páni režiséři sami dost často. Teprve nedávno mělo obecenstvo příležitost se obdivovat chudému studentu — v lakýrkách.

Ano, ano. V kostymním ohledu má umělecký vkus proti sobě nejen nevědomost, nýbrž i také ještě ješitnost.

Jak docela jinak se to má s luštěním kostymní otázky ve Français!

Především pořizuje veškeré historické kostymy administrace sama. Každý musí potom obléci to, co se mu přiřkne umělcem, výpravu navrhujícím. Toho času má Théâtre Français Bianchiniho, ale rádo se i jinam o radu obrací, jedná-li se o něco speciálního. Jenom autor má právo protestovati a změny žádati, kde myslí, že to jest v jeho interessu. S kostymy se potom dohromady pilně zkouší, barvy se po případě mění, celek se ladí a to tak dlouho, až všechno všudy poskytuje nejen věrný, nýbrž i oku lahodící obraz. Théâtre Français je majetníkem celého musea pravých kostymů, které časem naschráněny a teď napodobeným za vzor slouží. Vedle toho má však ještě skvostnou kostymní bibliotéku.

Modernímu ústroji věnuje se stejná péče. I k moderním kusům se odbývají kostymové zkoušky a nestrpí se žádná toaleta, žádný detail, který se s poměry představované figury nesnese. Tam se nestane, aby hraběnka Lyonetta přijímala hosty při tabuli v životě až ke krku upjatém, nebo aby si hrabata a vicomti pálili vlasy, jako kupecký mládenec, když jde do bálu, a p. Mnohý řekne: to jsou hlouposti. Člověku vznešeného světa je to však právě tak směšné, hraje-li si tak někdo na panstvo, jako nám, řezá li čeledín ve všední den řezanku v běloskvoucí košili a širokém, bezvadně škrobeném ležatém limci, anebo chodí-li onen student v lakýrkách.

Přál bych všem našim režisérům i obecenstvu ve Français viděti — ale s otevřenýma očima viděti — vypravení moderních kusů, ať salonních nebo selských. Co je v tom scénického půvabu! Zavádělo by mne to

však do příliš technických podrobností, kdybych o tom měl vyprávět. Vzpomínám jen, jaká oku lahodící symfonie barev je na příklad onen tucet vznešených dam na scéně ve „Světě nudy“.

Že i v tom má režie plnou moc, děkuje jenom okolnosti, že i v moderních kusech administrace na ústroj přispívá. Je-li toaleta taková, že by jí umělkyně v občanském životě vůbec nemohla upotřebit, nese administrace útratu celou. Jinak přispěje jenom přiměřenou kvotou. Pro umělkyně to má také tu praktickou stránku, že nejsou vydány v šanc nesvědomitým dodavatelům. Neboť dotyčný úředník ústavu umí s účty i jejich verifikací zacházet.

Jak z tohoto vylíčení kostymových poměrů Théâtre Français zřejmo, má 30.000—35.000 franků příjmů sociétairových cenu opravdové „služby“. Neboť z toho nepadne na garderobu víc, než u kteréhokoliv jiného smrtelníka.

Kdyby tak u nás byla gáže také službou! — zavzdychnou si jistě všichni dámští členové našeho divadla. Proč by nemohla být? Je k tomu jenom radikální změny hospodářství u našeho Národního zapotřebí.

Kostym je tak důležitou pomůckou hereckého umění, že by se na jevišti, které činí i dost skromný nárok na umělecké uznání — a jak známo činí naše „velké Národní“ nárok ne právě skromný — neměl tak divadelně (rozuměj zde dobře zvuku toho „divadelně“) odbývati. Vždyť damám zbývá k zevnější charakteristice figur vedle gestu jenom kostym a účes. Páni jsou oproti nim ve značné výhodě tím, že se mohou rozmanitěji maskovat.

V pravém kostymu bezděčně hledáme přiměřený gestus, přiměřený postoj, oblékáme na sebe doslovně jiného člověka. Kdo kdy takový kostym na sobě měl, přisvědčí mi zajisté. Herci Coquelinovy společnosti vypadali kostymem změněni tak, že některé jeden náš na slovo braný kritik v druhém představení ani nepoznal.

* * *

Mnohý z čtenářů si snad pomyslí: Inu ano, to všechno může být ve Français, kde nejspíše hrají celý boží rok jenom pár kusů. Tomu však není tak. Français má repertoár mnohem bohatší, než je veškeren repertoár činohry našeho Národního i s operou. Je pravda, dává se tam moderní novinka, která tne tak do živého, jako na příklad Svět nudy, až osmdesátkráte do roka. Jenže francouzský divadelní večer rozpočten na čtyři hodiny. Ba někdy trvá i déle. Sám jsem obcoval ve Français večerům, které počali o $7\frac{1}{4}$ a trvaly až několik minut přes půlnoc, obvyklou to dobu skončení pařížského divadelního večera. Za takový večer se hraje, řekněme, zprvu něco malého, tak zv. „lever de rideau“, potom něco pětiaktového, pak je půlhodinová nebo i delší přestávka, ve které se promenuje ve, přímo museálních, foyerech a galeriích divadla, nebo se kouří cigareta ve vestibulu a popíjí černá káva v přízemní kavárně. Pak následuje zase něco tříaktového. Přijde na to, jaké jsou to akty. Pamatuji jeden večer s třinácti akty.

A to tempo, jakým se hraje! Ku příkladu: Známá Scribeova veselohra „Boj s damami“, která u nás vyplňuje celý divadelní večer a roztáhne se — byť by to v ní i praštělo — přes dvě hodiny, hraje se ve Français jako lever de rideau (volně přeloženo: zvedá se tím opona), a sehrá se za malou hodinku bez spuštění opony. Meziakti se jenom naznačují po dvou minutách, v kterých si obecenstvo zatím poposedne a odkašle, opakovaným úderem na prkna, kterýžto způsob „zvonění“ naše obecenstvo při každém francouzském představení znovu a znovu intriguje. Co tak delikátní kousky, jakým ona půvabná veselohra, tím tempem získají, netřeba vyličovati. Ale i tragédiím to slouží, jakmile jednota místa, času a děje ten způsob provedení umožňují. „Oidipa“ Sofoklova tam hrají s jednou jedinou přestávkou (tuším po třetím jednání), při které se na okamžik spouští opona, aby se označila časová mezera, vyplněná cestou poslů pro pastýře. Celá tragédie trvá pět čtvrti hodiny. Převalí se před vaším zrakem jako bouře. Dojem zůstavený je nevylíčitelně ohromný.

Uvádím jen tyto dva příklady, aby si čtenář dovedl představiti, co takový francouzský večer absorbuje a co spotřebuje celý 365 dní dlouhý divadelní rok Français, které nemá žádných prázdnin.

A víte s jakými příjmy toto divadlo při tom počítá? Je malé, má jenom 1350 míst (k stání vlastně žádná, neboť ten tak zv. amphithéâtre débout je tak obmezený, že se nepočítá) a při ouplně vyprodaném domě 9000 franků příjmu. Vyprodá-li se dům v předprodeji, přestoupne příjem něco málo onen obnos. Do rozpočtu se však béře jenom příjem 6000 franků, to jest dvě třetiny vyprodaného domu, neboť s denně vyprodaným domem žádné moudře spravované divadlo nepočítá. Těch 6000 předpočtených jest tak zvané „maximum“. Moderní novinka se dává jednou, dvakrát týdně (výminečně i třikrát), pokud vynáší maximum (faire le maximum), pak se na čas s repertoáru sesadí. Klasický repertoár se však dle určitého plánu dává bez ohledu na maximum, zvláště o jediném abonnentním večeru týdenním, v úterý. (Pařížské společnosti není totiž ukládáno za národní povinnost choditi do divadla pořád a pořád, ať si správa jak chce vede.) Administrace je ovšem při večerech autorů, kteří jsou již přes padesát let mrtví, ve výhodě, že nemusí platit 15% hrubého příjmu tantièm, jako autorům žijícím, nebo do uplynutí padesáti let dědicům.

Zajímavo jest, jakým způsobem se těch 15% rozděluje, hrálo-li se jeden večer několik kusů od různých autorů. Spočítá se, kolik bylo aktů všech dohromady a mnoho-li teda připadne na akt. Proto při žijících autorech divadlo rádo párkuje novinku s něčím starším od téhož autora, po případě připíše týž ještě něco jednoaktového, aby se nemusil dělit. Nebo na příklad, hraje-li se něco nového od Dumase syna, spárkují to s nějakou drobotinou Dumase otce. Nejde-li taková kombinace, sdruží se moderní práce s nějakou klasickou, čímž je opětně administrace ve výhodě.

Že se ve Français dobře hospodaří, to je jisté. Zdali také u nás? —

* * *

Jedné okolnosti nesmím pominouti, mluvě o Français: Způsobu děkování se autora a umělců obecenstvu.

Autor nikdy sám před obecenstvo nepředstupuje. Novinky se při prvním provedení provádějí anonymně. Teprve po posledním spuštění opony předstoupí semainier a ohlásí jméno autorovo, kterému obecenstvo buď tleská, anebo mu projeví nelibost třebas způsobem, nad kterým

by u nás policejní komisař žasl. Autora nespatří ale obecenstvo nikdy.

U nás? Hned po prvním aktu i rukopisných novinek musí autor ven, ač se nemůže vědět, bude-li z exposice něco neb ne.

Herci děkují se v komedii teprve po posledním jednání, ale potom se objevují všichni v řádku na scéně, nikdo se netlačí v před, naopak, se drží všichni stejně v pozadí. Není to roztomile kolegiální?

V tragédii se vůbec neděkuji, aby nerušili dojem hrou vzbuzený. Vyhrne-li se opona přece, vyhrne se jen nad živým obrazem poslední scény.

* * *

Zbývá mi ještě promluviti o nápravách Moskevského dekretu v poslední době přetřásaných. Následkem nahodilých událostí a okolností stalo se, že se pomýšlí na některé nápravy v organisaci Théâtre Français.

Ukázalo se, že teď, kdy tradicemi školení znamenitá konservatoř vychovává umělce mladických let, že — stanou-li se dosti záhy sociétairy — závazných dvacet let uplyne právě, když dosáhnou vrcholu své umělecké vyspělosti, jako v případu Coquelinové, a že potom s tězi odolají lákavým pohostinským hrám v zaslíbené zemi dolarů. Je teda oněch dvacet let příliš krátkou dobou.

Na jiné straně se závazných dvacet let jeví dobou příliš dlouhou, a sice, jedná-li se o obnovení závazku se ženskými sociétairy. U dam se snadno stává, že druhá doba sociétariatu zasáhne do let, ve kterých dama vždy nepodrží fysickou schopnost ke konání svých společnických povinností. Ale má právo zůstati a z výhod sociétariatu těžiti. Je tu tedy jistý nesouhlas. Když se svého času jednalo o obnovení závazku Mme Emilie Broisat, jejíž zevnějšek, najmě ale hlas a nadání nejsou toho způsobu, aby mohla přestoupiti časem do staršího některého oboru, žádala ona sama, v souhlasu s ostatními sociétairy, aby byla znovu zavázána jenom na deset let. Ministr to ale odmítnul, protože by to udělalo do pevně vkloubeného organismu domu Molièrova průlom, kterého by pak leckterá intrika v dané chvíli dovedla využiti. Napoleon ustavil však svůj moskevský dekret tak, že jenom čas je s to v něm udělati díru.

Za to je organisace našeho velkého Národního děravá celá.

Z básní A. Jandy.

Pod ledem.

Pně stromů se jak kříže zvedaly,
a přísné skály jako pomníky,
a celý kraj byl hřbitov hotový.
Já náhle stanul řeky u břehu
a zadumal se. — Kde jsou proudy tvé,
kde bouře, jásot, hněv a divý ples,
kde honba vln, kde mocná hudba jich?
Vše mrtvo, mrtvo, jenom pod ledem
to temně zní jak bouře daleká,
jak marný vzdor a jak hněv tlumený,
jak zajatec, když pouty zatřese. —
A zdálo se mi, svatí básníci,
že v chvíli té vír vašich myšlének
mi letí k duši temným hukotem.
Kde vaše bouře, jásot, hněv a ples
a harmonie mocná, divoká,
jež hřměla kolem? Mrtvo, mrtvo vše,
svět celý hřbitov, každé srdce hrob
a každý život pomník dojemný.
A valná řeka našich myšlének
pod chladným ledem proudí dál a dál,
v ní hučí vzdor — a kolem mrtvý klid,
v ní síla, — ale led je silnější!
A jako slunce, které ospale
z mlh dívá se a lhostejně jde dál,
tak chladný věk náš táhne nad vámi.

— — — — — — — — — — — — —

Pně stromů byly plny života,
skal v čele bylo psáno vítězství,
zem jako národ, jenž střás' okovy.
Já náhle stanul řeky u břehu
a zadumal se. — Kde ten tuhý led,
kde ticho, klid, kde zima, zničení?
A slunce velké, žhavé, zářící
se neslo nad zemí jak odpověď — —

Z žebrácké zkušenosti.

Vy pošetilí, kteří chválit chcete
ty věky minulé, co na nich, rcete?
Oč větší my jsme, kteří plápol vědy
jsme vrhli v tmavou noc i v soumrak bledý,
že jasné, světlé, průhledné je všecko!
Než moudrý muž zda lepší naivní děcko,
jež všemu diví se a všemu věří!
My pravdu vrhli bájí ve zášeří,
my na Olymp jsme kladli smělou nohu,
my nektar vylili z pohárů bohů
a z toulce Amora i Apollina
jsme šípy vybrali. — Náš život vzpíná
se bez podpor jak duha v zářné prouze,
jíž držet chce dlaň dítěte neb blázna! — —
To všecko pravda, ale vadí pouze,
že mošna mnohdy nejtěžší, když prázdna. —

Účel člověka.

Když děti dovádí v svém čilém plese,
až celá duše dýše z rudých tváří,
rád zřím jak při tom hlavou vrtí staří:
ta mládež roste jako dříví v lese. —

Ó přejte jim to! Až věk jejich mladý
kdys zanikne v té budoucnosti chudé,
co čeká je a co z nich potom bude?
Jak děl jsem dřív — ty osekané klády.

Je otesá ten život suchopárný
bez milosti ať sebe víc to bolí,
z nich bude stavět chrámy své i školy
a krovy na žalář a na kasárny.

Z nich stavíme dóm společnosti lidské,
již po staletí s vzornou neúnavou,
však přijde čas, kdy spadne nade hlavou,
až otřesou jím bouře gigantické.

Snad potom přece lidstvo hlavu schýlí,
až zbude mu se pouze zastyděti,
že po věky již na své vlastní děti
vždy toporem jsme na sekyře byli.

Dva sny.

V mrazu, v sněhu před hospodou stál,
rozedraný, v zkřehlých rukou holi,
chvějným hlasem o nocleh se ptal, —
konečně ho dali do stodoly.

Přišel boháč, všickni rozmile
vítali jej, teplý pokoj dali,
v postel boháč, žebrák do shnilé
slámy schoulil se, — a oba spali.

Ale boháč ošklivý měl sen:
přišel v nouzi, darmo pomoc hledal,
v bídě, v hladu žil tak den co den,
prosil, — ale žádný mu nic nedal.

Za to žebrák v stejném zázraku
pánem byl, kde jeho dům se zvedal,
denně stával zástup žebráků,
prosil, — on však žádnému nic nedal.

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

Ale přistupme již k samému životu. Honorata sklamaly české poměry naprosto. V tom tehdejším našem životě nehotovém, neproniklém a mdlém, nenalézala Honorata ani štěstí, ani útěchy. K jejímu stesku po vlasti přidala se nespokojenost, vyplývající ovšem z pohnutek nejšlechetnějších.

... Dokládáme neutěšené tyto okolnosti opět vážnými slovy Karoliny Světlé: „... Zap dovedl Honoratě nakresliti obraz tak vábivý, poutavý a zajimavý o působení, které na ni čeká v našich kruzích vlasteneckých, o plodné její v nich činnosti, jež neopomene míti z zápětí důvěrnější sblížení se obou bratrských národů, že Honorata dlouho neváhala přiřknouti mu svou ruku, hotovujíc se do Čech jako *apoštolka vzájemnosti slovanské.*

,Podobalo se mi na počátku, že jsem do Prahy přibyla, abych každý její kámen slzami pokropila,' pravívala mi Honorata, když o oné době se zmiňovala: neb brzo se jí objevilo, že zamilovaný ženich byl mysl své nevěsty příliš poeticky naladil, aby ji naklonil následovati ho do vlasti jeho. *Neshledávalať*, čeho byla zanícená jeho popisy obraznost její očekávala, a zklamání stíhalo u ní zklamání. Vlastenectví Čechů se jí zdálo u porovnání s vlastenectvím jejích rodáků nad míru střízlivé, prosaické, bojácné, ba mdlé. V čem se vlastně jevilo, než v uveřejňování několika básní a povídek, kteréž se nemohly co do ceny literární ovšem s podobnými plody v literatuře polské, až na některé skrovné výjimky, měřiti? Při pozorování společenských poměrů našich nedařívalo se jí lépe. Přicházela stále na věci jí nové, netušené, na nejvýš ji *pobuřující.* Nemohla na příklad pochopiti, že bohaté dámy naše, vydávajíce několik set zlatých za turecké šály, tehdáž moduí, považují za největší marnotratenství koupiti knihu, neb dokonce předpláceti na některý časopis. Stejným ji naplňovalo podivením, že zámožné rodiny nechávají celou řadu pokojů svých prázdnou, stiskajíce se v nejtemnějším, nejnezdravějším bytu svého zákoutí, aby neporušily lesk jejich, v němž kochati se směla jen několikrát do roka škrobená, k okázalé svačině sezvaná společnost. Nejvíce však jí bylo žasnouti, že choti a dcery zástupců intelligence, doktorů, professorů atd., až na málo výjimek, dokonce se nezajímaly o rozkvět literatury, o postup umění, nevšímajíce si vůbec nejsvětějších důležitostí svého národa. Strnula, když jsouc poprvé do větší společnosti pozvána, viděla, jak muži se zdvihají a se vzdalují, aby při pivě v některém hostinci o oněch zájmech si porozprávěli, kterýmižto hovory by

prý jen dámy nudili, v důvěrnostech jejich jim překážejíce. Napjatě očekávala Honorata, o čem budou ony dámy tak důvěrně mezi sebou jednati, že muži plni ochoty a úcty před nimi se odstranili. Očekávala, že budou hovořiti o vychování dětí, o jejich tělesném a duševním prospěchu, o opravách, jež nutno v ohledech těch zavésti, a zatím se rozvinul hovor, otáčeje se pouze kolem nezpůsobů služek a pak o samé jen šaty, opět jen šaty a konečně o jakýsi pikantní klípek, jenž se stal zárodkem románu znenáhla vzrůstajícího do nekonečných kapitol, v němž nikoli psychologická stránka, vždy poučná a zajímavá, byla vždy osou, nýbrž zcela obyčejný, prapudný jen skandál.

Nebylať Honorata s to překvapení svoje nad novou touto zkušeností zatajiti, propůjčujíc mu slov opravdivých, avšak nikoli příliš lichotivých. Nevědělať ještě, že nepovažuje každý za čestnou věc, neopakovati nepříjemných věcí těm, o nichž je slycháme vypravovati, a ocitla se za tou příčinou v pravém pletivu *nejnejapnějších klevet*. Pakli jí byly její výroky vyčítány, tož se k nim nejen znala, ale odůvodnila je co nejdůkladněji a nejhorlivěji, z čehož povstávalo nové zas proti ní jitření . . .“

Ctihodná naše spisovatelka poukazuje tu na okolnosti, kteréž dotvrzuje také přátelská korrespondence, zachovalá v Zapově pozůstalosti. Není nejmenší pochybnosti, že vlastenecká a při tom ohnivá Polka nedohodla se záhy s některými pražskými paničkami. Zajisté čím upřímněji a vřeleji lnula k našemu národu, tím citelněji dotýkaly se jí všeliké stíny tehdejšího našeho života. Vystupovala všady přímě, majíc plné vědomí o ryzosti a spravedlnosti svých pohnutek. Již v polovici července r. 1845, tedy krátce po příjezdu Honoraty do Čech, ozývá se dávný přítel Zapův, spisovatel Rittersberg, v důvěrném listu z Volšince: „Vaší paní manželce račte ode mne pověděti, že by byla *nanejvýš prozřetelná* v kritice pražských ženštin, aby sobě neučinila tolik nepřítelkyň, že by potom sotva mohla v Praze žíti, a nechť se za tu radu na mne nehněvá. Však sám víte, že sice s Poláky člověk se může trochu vaditi a zas dosti často smířiti, ale u nás nepřítel právě vždycky zůstane nepřítelem . . .“

Nehod takových nesl zajisté také Honoratin manžel těžce, ale spravedlivě uvažuje okolnosti, nemohl jinak, než příčinu zla spatřovati v tehdejších neblahých, společensky nevyvinutých poměrech místních. Po roce stýskal si Zap důvěrně Rittersbergovi, „že v Praze manželce jeho *ubližují*,“ načež 10. března 1846 odpovídá přítel Rittersberg rázně: „Jestli v Praze Vaší manželce ubližují, tedy jste muž a máte se jí zastati.“

Přes to vše vpravovala se Honorata ponenáhlu do českých obyčejů a nových potřeb života, ač při tom věrna zůstávala všem svým ideálům i tužbám. Bojovala proti předsudkům a vytrvala na svém stanovisku do posledního dechu. V kruhu tehdejších vlastenek našla si ovšem během času také takové paní a dívky, které jejím tužbám porozuměly a v těžkých chvílkach života sdílností jí ulehčovaly. Z nich připomíná paní Světlá především slečnu Annu Hlavsovou, nejvzdělanější a nejhorlivější toho času vlastenku českou. Otec její, nejbohatší to tehdáž v Praze mlynář, nedovoloval ve své po staroměšťansku spořádané domácnosti, aby dcera jeho přese všecky nevšední svoje schopnosti vybočila z dráhy dívkám onoho času vyměřené. Nesmela se mu s knihami a touhou po učení ani vytasiti; nezbývalo jí tedy než v moučném skladě, kdež jí byl svěřen dozor nad krámskými, každého volného mezi prodejem okamžiku použiti ku čtení.*) Šlechetnou Annu Hlavsovou nazývala sama Honorata svým *andělem strážným*, a ona to právě byla, která vpravovala mladičkou polskou paní do nových, neobvyklých poměrů. „Její strážný anděl naučil ji po česku vařit, po česku hospodařiti, po česku s lidmi nakládati, po česku výdaje a příjmy účtovat, a hle! za krátko se mohla Honorata *vyrovnati každé pražské hospodyni*, a zahovořila si o služkách, tržních cenách, velkém prádle atd., kázala-li toho potřeba, tak virtuosně jako každá jiná měšťanská panička.“ Skvělé to svědectví! Kromě toho stýkala se s Bohunkou Pichlovou, paní Fričovou, paní Palackou, Staňkovou, později s paní Světlou, Podlipskou a j. Nejraději však chodila k Šafaříkům, jichžto domácnost měla v největší vážnosti. V pozdějších letech přilnula zvláště vřele k spanilomyslné své přítelkyni Růženě Karafiatové a Anně Růžičkové, o nichžto se ještě zmíníme. Jinak však cítila se dosti osamocena, neboť žádného skutečného života společenského v Praze nebylo . . .

Jakkoli Honorata přizpůsobovala domácnost svou místním poměrům a vše podnikala, aby vyhovovala nevaluě příznivým okolnostem, zvláště též hmotným poměrům mužovým, přece v jedné velmi podstatné stránce zachovávala vítězně své stanovisko. Byl jí v tom upřímně nápomocen její manžel, jenž nepodceňoval, co v Polsku dobrého a prospěšného shledal. U Zapů zavedeny pravidelné nedělní schůzky přátel a známých, při nichž Honorata zastupovala po polském způsobu úlohu blažené hospodyně. „Manžel její tedy neodcházel v neděli odpoledne kamsi do kavárny neb na pivo,“ praví paní Světlá „nýbrž sezval si kruh milých přátel k sobě, a Honorata vyčastovala je radostně onou výtečnou kávou, dle polského způsobu samovarem na stole před hostmi připravenou, v čemž byla pravou mistryní. Byliť to, jak dalece se pamatuji, zejména pánové: Erben, Rittersberg, Staněk, Storch, Šumavský, Tomíček a Vocel, kteří u Zapů za nedělních zimních odpůldní k přátelskému hovoru se scházívali, a nejednou Honorata s pýchou o tom se zmiňovala, mnoho-li z hovorů těch vyzískala, a že tyto schůze byly zárodkem, z něhož vyklíčil později sbor archaeologický, dosud trvající.“

Což divu, že společnost takových horlivců národních a učenců českých, stala se Honoratě školou stálého zdokonalování sama sebe a mocnou pobudkou dávno v ní vštěpených ideálů platného působení ku prospěchu národa a vlasti? Toho času čtla Honorata velmi mnoho, poznávala život i vážnou práci v něm z blízka Zahořela tedy tím mocnější touhou také spolupůsobiti, zatoužila přispívati duchem i obětavostí k obrozeuí národa, jenž znovu se hlásil k životu. Kamkoli pohlédla, všady spatřila pro sebe místa dosti pro práci nutnou i nadějnou, vycítovala povinnosti, které se její ušlechtilé povaze a vlasteneckému smýšlení jen zamlouvaly. Ale žena ta cítila také schopnost, a rovněž pevné i vytrvalé vůle měla hojnost nevšední.

Poměrně nejsnadněji bylo spolupůsobiti literarně. Od roku k roku vážněji pochopovala poslání písemnictví, a dle tohoto také vytvořovala se její činnost literarní, korunovaná ke konci dílem, které vyplnilo velkou i citelnou před tím mezeru v písemnictví českém. Zmíníme se ještě o něm.

*) Z literarního soukromí od K. Světlé. Str. 131.

Hned v prvním roce pobytu svého v Čechách uveřejnila v *České včele*, redigované tehdáž Karlem Štorchem, velmi půvabné obrazy ze života polské šlechty *„Paní starostka Międzyřická“*.*) Jsou to hluboce procítěné reflexe lásky k vlasti, jimiž spisovatelka zároveň ulevovala svému stesku. Činí před čtenářem vyznání zcela upřímné:

„Vzdálena jsouc z drahé vlasti své, začínám cítiti, jak ztráta její velmi bolestně doléhá na duši mou; vše, co mne v ní otáčelo od dětinství, návalem do ní se hrne. Žijíc v otčině mezi pravými a věrnými syny jejími, nepoznávala jsem, ba ani ceniti jsem neuměla drahé památky národnosti naší! — teď ale vím, jak je ceniti — víte-li proč? uhádnete zajisté. Teskno a smutno v duši mé po ztrátě toho, co mně v srdci rozjasňuje a připomíná uplynulé dny moje:

o jakże błogo, gdy listki róży
w bratnim ujęciu prześnią raj wiosny!
o jakże gorzko, gdy powiew burzy
starga ich węzeł bratnio — milosny.
Spadlemu liściu szczęścia nie wróży
lubego maja uśmiech radośny
tula się obcy po falach burzy,
miota mu wicher szczęścia zazdrośny.“

Neméně upřímně vynořuje city své Honorata v *Obrazech ze života Rusínů Nadpruských*, uveřejněných r. 1846 rovněž v *České včele*, vydávané tehdáž již redakcí Karla Havlíčka. Spisovatelka opojuje se sama vzpomínkami na minulé dni mládí: „Měla jsem překrásnou vyhlídku z pokoje svého v domě rodičův; taková zpomínka mladosti své každému bude milá a drahá; tím dražší a milejší ale tomu, kdo se ve světě octnul daleko od otčiny, domova a rodiny. V hlubokém smutku jsouc často pohroužena vzpomínám si na ty uprchlé časy, na tu minulost blahých a šťastných chvil, *nadějí a rozkoší*. Teď se ta minulost mým očím v nejskvostnějším rouchu jeví jako v rozbouřených vlnách zdivočilé řeky Děvice s ověnčenými skráněmi, tak přede mnou vystupují léta dětinství mého — Ó vy léta, léta!... Často si tak přemýšlím, jsouc potopena v šťastné minulosti, a tyto myšlénky povznášejí se na perutích blaha, vznášejí se vysoko, pod to jasnomodré nebe, splývající s mlhami, lehounko a blaze houpají se po vlnkách nebeských; letí dál a dál, nad cizí a daleké země, octnu se i nad svou milinou (otčinou), nad mými záhony černé i ourodné země, nad těmi háji, co jsou tak krásně zelenou travičkou postlány; a nad těmito roztomilými koberci buřeny pořídku Boží rukou zasazené... ubírám se ještě dál, letím nad hory a lesy, vidím všecko, i dvůr pěkně vymetený... ale najednou se mi zjevuje dům mých rodičů, vedle něho cesta, a při cestě studně. Ó jak mi srdce radostí přetékalo — ono tlouklo rozmanitě, všemi zvuky líbeznými, a ten tlukot proudí v těle, jako vír na vlnách mořských, prsa svírá, dech mi tají, let zbraňuje; ach, ono mi návrat do otčiny zvěstuje! I ta moje roztomilá zahrádka, v ní dokola topole. Spouštím se dolů a okénkem vlétnu do svého pokoje, všecko ještě je, jak bylo; běžím, hledám otce, matku, chci je zlíbat a objímat, hledám, hledám, ale darmo, jsem jako omámená, a když všecka místa jsem prohlédla, a rodiče nenašla, aniž čeho, čím bych se potěšila a tesknoucímu srdci ulehčila, ó, tenkráte vroucí slzy proudem tekly — procitnu — a před stolečkem sedím — na něm papír do polovice popsaný, ale nevím čím, čtu — místo vyhlídky z mého pokoje, i obrazův Nadprutských Rusínů zjevily se mi obrazy mých myšlének! *)

Takovým výlevům rozuměly ovšem jen její zvláště ušlechtilé družky, jako Božena Němcová, která téhož roku sděluje Antonii Čelakovské: „Nedávno psala mi paní Zapová. Jest to vroucí, přítulná duše, vlast svou s celým srdcem milující...“ **)

Tklivým způsobem projevila Honoratě pochopení a soucit Anna Vlastimila Růžičková, která jí napsala do Památníku následující verš:

Kýž mi nebe přeje
Vřelou láskou máje
Tobě nahraditi
Vlasti Tvojí ráje.

Věř, kdyby tak síla
Jako přání byla,
Každým dechem by Tě
Duše oblažila.

(Pokračování.)

*) Česká včela 1845. č. 93. atd.

*) Česká včela 1846. str. 71.
**) Z let probuzení. Str. 35.

Myší stezka.

(Z cest po Kavkazu.)

Povídka *A. A-va.* Z ruského přeložil *Frant. Mach.*

Bouře a silný déšť, počavší v noci na 21. června roku 18**, nepřestaly do čtvrté hodiny odpoledne. Slunce se objevilo před samým západem. Ozářené jeho paprsky zubaté vrchole hor jevily se do červena rozžhavenými hroudami a zřídka se odrážely na tmavošedém pozadí mraků, rychle se vzdalujících k severovýchodu. Západní část obzoru rychle se vyjasňovala, což předpovídalo na zejtřejší den krásnou pohodu.

My jsme se stulili u paty téměř kolmé skály mezi velkými balvany kamení, patrně se kdysi odtrhnuvších od obromného žulového výběžku, visícího as dvacet sáhů nad našimi hlavami. Naše ležení bylo úplně pohodlné a tak prostranné, že karavana, čítající osm mužů, jedenáct koní a dva psy, byla úplně chráněna před deštěm, a ještě zbývalo dosti velké místo pro hranici.

Tato zastávka nebyla nám příjemna: poslední tři dny strávili jsme rozkopáváním starých, malé pozornosti nových hrobů a kreslením jiných pomníků. Všichni jsme měli s dostatek na rychlo napsaných poznámek, nálezů atd., já měl mnoho neukončených negativů, které jsem musil uspořádati, jelikož mne očekávala v budoucnosti značná práce, k vůli níž jsem si musil připraviti zásobu všemožných fotografických potřeb.

Cesta naše vedla k ledovcům Elbrusa baksonským úžlabím a hodlali jsme učiniti zastávku na dva neb tři dny v uruspijském aulu (vesnice), rozloženém na vrchovišti tohoto úžlabí, kde jsme hodlali uspořádati získaný materiál; avšak nastalá bouře a déšť, pokazivší cesty, přiměly nás poněkud změniti rozvrh času, a sdělení přibylého nám vstříc uruspijského knížete Chamzeta, že se na blízku našeho ležení nalézají dosud neprozkoumané zříceniny starobylého chrámu — změnilo úplně náš směr.

Kníže Chamzet, jakož i každý horal této krajiny, považoval pohostinství za svatou povinnost, a proto litoval, že prozkoumání ukázaných jim zřícenin zbaví jej potěšení, viděti nás co možná brzo ve svém aulu, doufal však, že při návratu od ledovců Elbrusa budeme ještě jedenkráte jeho hostmi — kromě naznačené zastávky; a do té doby žádal o dovolení býti naším průvodcem, jelikož dobře znal celou horskou krajinu. O jízdě k zříceninám chrámu řekl nám kníže, že ačkoliv zná bližší jízdní cestu k těmto troskám, po silném dešti neočekává od ní bezpečnost. Tímto směrem není od našeho tábora k zříceninám více než čtyry versty; stezka vede po velmi příkrém svahu a místy bývá tak úzká, že prorve-li se, jezdec vydává se v nebezpečí ztratiti koně, nezhyne-li s ním v propasti sám, jelikož se nebude moci kůň obrátiti nazpátek.

„Toť myší stezka," ozval se Achmed, náš stálý průvodce. „Já ji znám... Ano, bývá nebezpečna po dešti. Před dvěma týdny jsem tam jel, nebyla poškozena, přejel jsem šťastně, nyní však nevím..."

„Druhá cesta," pokračoval kníže, „jest úplně bezpečná: vede postranním úžlabím od ledového břehu řeky Boksany a tvoří přechod v tiberdinské rokline. Po ní jest k zříceninám okolo patnácti verst, přechod bude vyžadovati čtyry hodiny. Jinak dojeti nelze."

Po krátké poradě bylo rozhodnuto přijati návrh knížete a již zítra se vydati na pouť. Pro mne byla krátká zastávka žádoucí: předcházející práce vyčerpaly téměř úplně zásobu fotografických praeparátů, tak že nastávající práce musily se protáhnouti, kdybychom na několik hodin neprodloužili naše táboření. Abych se vyhnul tomuto prodlení umínil jsem si užiti bližšího směru, t. j. jeti k zříceninám Myší stezkou. Tím způsobem jsem získal více nežli tři hodiny — čas úplně dostatečný, bych se připravil k nastávajícím pracím.

Na druhý den z rána za jasného slunce a zcela bezoblačného obzoru vytrhla naše karavana z ležení.

Když jsme urazili asi verstu, odbočil jsem v průvodu Achmeda od ostatní společnosti a přebrodiv se řekou Baksanou vystupoval jsem po točité stezce mezi kolmými skalami. Ohromné kusy žuly, oddělivši se od ostatní hmoty hory, tvořily úzké úvozy, jimiž vedl průchod široký as na dvě stopy. Vystoupivše do značné výše, octli jsme se na otevřené, křovím porostlé ploše. K této ploše jelo se sice dosti příkře, ale mohli jsme s Achmedem zůstati vedle sebe. Ostatně nijaké známky neoznačovaly dráhu. Cestovatel místa neznalý byl by ve velkých nesnázích určiti směr po stopách. Achmedovi patrně tato okolnost nedělala žádných starostí: on s velkou jistotou řídil koně v různé strany a přesně určoval předměty, s nimiž se nám bylo setkati.

Po desíti minutách a nesčetnými obraty dojeli jsme na výběžek tvořící jakýsi balkon přilepený na kolmé stěně. Odsud se nám objevil jeden z oněch velkolepých pohledů, tak hojných v těchto místnostech Kavkazu, jež se vymyká každému popisu. Žádné péro není s to vyličiti obrazotvornosti čtenáře třeba jenom stý díl skutečnosti. Obrovské ústupy tu v podobě divokých kamenných zubců, tu svahy pokryté tmavou zelení krovní, tu sválené hromady kamení táhnou se ke dnu námi opuštěného úžlabí, jímž vine se blýštící se pruh řeky Útery, hromadí se tu jeden na druhém se zářícími sněhovými vrcholy, pnoucími se vysoko k oblakům — nelze si představiti divadla velikolepějšího.

Výběžek, na němž jsme se nalézali, končil s jedné strany urvou a druhou stranou přiléhal k stěně, jejíž výši náš zrak nemohl dostihnouti.

Zdálo se, že dále nelze postoupiti; Achmed však kynul rukou ku stěně, a když jsme zahnuli kolem žulového balvanu, octli jsme se před otvorem neobyčejného tvaru. Zde žulový útes jakoby se rozlomil utvořiv obrovskou trhlinu na způsob chodby, jejíž stěny mizely ve výši. V chodbě panovalo polotemno. Sluneční paprsky pronikaly sem denně patrně jen několik minut, to jest v tom okamžení, kdy dopadaly přímo nad otvor. V tomto okamžení však tak nebylo, a světlo se odráželo pouze od pruhů oblak, táhnoucích se jako modrá stužka nad našimi hlavami.

Po společné poradě vstoupil jsem první do chodby, veda za sebou svého soumara. Achmed jel za námi. Cesta byla úzká a velice nerovná; přes tu chvíli bylo nám přelézati kameny, položené jako lávky od stěny k stěně. Pod našima nohama kdesi hluboko bublal neviditelný potok. V poměru vzdalováuí se od vchodu houstla tma vždy víc a více; osvětlení však dostačovalo, by koně nalezli pevnou podporu pod nohama.

Nelze se neobdivovati obratnosti, chápavosti a ostražitosti těchto rozumných zvířat. Na takových místech se jim obyčejně ponechává úplná volnost. Řídící ruka člověka jest zde zbytečná, ano často může jen býti ku škodě. Při volbě horského koně věnuje se málo pozornosti kráse jeho barvy, vzrůstu atd., celá cenuost koně záleží ve zvláštním výcviku. Oba moje koně, jak jízdecký pode mnou, tak dopravní pod balíky, byli velmi dobří. Tato okolnost mne zvláště také pohnula, abych se odvážil nebezpečné jízdy.

Asi na čtvrt hodiny zůstávala cesta všude obstojná, ačkoliv ani na dva kroky nebylo místa podobného předešlému. Bylo nám slézati mechem pokrytý kámen, váznoucí mezi stěnami jak příčka, tu se spouštěti po příkrém svahu, přes drobné kamení drobící se pod kopyty koní, s hlukem padající do tmavého otvoru rozsedlin. Avšak obzvláštních obtíží spojených s nebezpečím takřka nebylo; rozumí se, že jsme to měli co děkovati jen svým dobrým koním — za jiných okolností bylo tu v pravdě nesjízdno.

Brzo se před námi objevil světlý kolmý pruh východu, a my bezděky zrychlili krok. Mračná tvářnost rozsedliny, jíž jsme jeli, holé žulové stěny, jako připravené každou vteřinu nás umačkati, účinkovaly nepříjemně na rozpoložení mysli; světlý pruh lákal na svěží vzduch, jaksi dříve chtělo se opět pohlédnouti na jasné, modré nebe, do dáli, slunečními paprsky ozářené sněhové vrcholy hor — a tento obraz počínal se vždy jasněji před námi rýsovati, jak jsme se blížili k východu. Ještě několik kroků — a my vyjeli ze stěny.

*

Jaký vznešený, uchvacující obraz objevil se před našima očima!

Již dříve Achmed a kníže Chamzet mnoho vypravovali o tomto místě, jako o nejlepším pohledu Kavkazu. Avšak to zde byla ohromnost, velkolepost a rázovitost přesahující veškeré ponětí.

V úžasu zastavil jsem bezděky koně. Stáli jsme několik minut nepromluvivše ni slova.

Několik set sáhů pod našima nohama rozkládal se jasně zelený pruh doliny s vrchy pokrytými hustým lesem. Protější strana úžlabí představovala svahovitý břeh zvedající se ústupy, které jeden výše druhého, dosahovaly k obrovským horám, jichž sněhové vrcholy, jako stany obrovského ležení zvedaly se k oblakům. Světlý pruh ledovců, objímaje různými směry zubovitě se pnoucí skály, táhl se od vrcholů k rozsedlinám, tvoře zde onde ledové záclony nad propastmi a fantastické mosty . . .

Kdyby někdo, opatřený dalekohledem, z hloubí úžlabiny byl pozorně prohlížel nerovnosti stěny, na níž jsme se nalézali, byl by zajisté nanejvýš udiven, spatře ve výši několika set sáhů trčící ze stěny hlavy tři koní a nad nimi dvě lidské postavy. Neznalý horské krajiny Kavkazu nijak by nemohl pochopiti možnost objevení se živých, bezkřídlých bytostí na takovém nepřístupném místě, kde pouze orlové staví sobě hnízda.

Když minul první nával úžasu, pohlédl jsem na Achmeda. Se zářící lící a s úsměvem na rtech, v nichž se jevily dvě řady krásných, bílých zubů, nespouštěl se mne oči. Celá jeho bytost dýchala největší spokojenosti a zvláštní vítězoslávou. Velikost rozloženého před našima očima obrazu úplně ospravedlňovala horoucí chválu jeho otčiny. Achmed jest důstojný syn Kavkazu.

Šíře výstupku, na němž jsme se jedva směstnali, nebyla větší čtyr stop. Byl to z rozsedliny vyvstalý a nad propastí visící kámen. V levo končil ostrým úhlem, v pravo se připojoval k utvořenému na stěně výstupku, jenž v podobě nerovného karnýsu táhl se daleko podle stěny . . . Ano, byla to v pravdě Myší stezka! Případnějšího jména nebylo lze si vymysliti. Dle vysvětlení Achmedova táhne se tato karnýsová stezka na dvě versty a končí téměř u samých zřícenin, k nimž se naše karavana vydala cestou postranní.

Dle předcházející úmluvy měl se Achmed odsud vrátiti a následovati karavanu, kde byla jeho přítomnost žádoucí. Dále ani na krok nemohl mne provázeti. Jakmile by byl vstoupil na stezku, byl by býval nucen provázeti mne až na konec, poněvadž na tomto karnýsu zšíří asi půl druhé stopy a mnohdy též méně, bylo rozhodně nemožné obrátiti koně; výjimkou bylo jediné místo, nalézající se na konci stezky, t. j. několik kroků od cíle naší jízdy.

„Přímo dále!“ řekl Achmed, „obratů není . . . Třeba jeti tiše, krokem, pozorně . . . Vše bude dobře.“

Tyto poznámky od jiného, ne takového dobráka, jakým byl Achmed, zdály by se, ne-li výsměchem, tedy alespoň zlým žertem. Pruh stezky, jak dalece bylo lze v dáli viděti, hraničil v pravo s kolmou, žulovou stěnou, strmící vysoko vzhůru, a na levo — s urvou v propasť několik set sáhů hlubokou . . . Ano, s takové stezky se na stranu neuhneš, tryskem nepojedeš a lelkovat nebudeš! . .

A bude-li vše dobře? — Přivázal jsem otež soumara k svému sedlu a rozloučiv se s Achmedem, přiznávám se, že ne bez pohnutí, vyjel jsem na Myší stezku. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Otakar Červinka. Pohádka životem. (Náklad vlastní.) Autor patří ke starší gardě básníků našich. Vystoupil poprvé v „Ruchu“ Sládkově a neodložil přes všecku „nepřízeň doby“ péra z ruky. Sílí jej patrně veliký idealismus mládí, který i na jeho verše z posledních dob hází růžový odlesk. Červinka by jistě měl právo k steskům a žalobám — však starší generace nebyla tak hned nervósně vzrušená; „i v slzách je mu celý život pohádkou, jak svatojanské noci luzný sen“. Je něco dojemného v tomto kontrastu písně a života, jak se jeví v jednoduché, prosté efektů povídce Červinkově. Snad je leccos v ní trochu staromodní, to vypravování přítele, ten příliš široký rámec nepatrného příběhu, ten detail popisný a obrazový, ale z celku dýchá teplo dobrého českého srdce, které odzbrojuje kritiku, že chvátá stisknouti pravici bodrého poety idealisty. Škoda, že forma skladby není jednotná, blankvers byl zcela na místě, netřeba seslabovati jeho dojem rýmovanými řádky, jichž rýmy nejsou místy ani korektní, ani nové. —ę.

J. S. Machar. Zimní sonety. (Nakladatel J. Otto.) Maně Vám napadnou téhož autora „Letní sonety“. Jakýsi pendant, pomyslite. Zajisté. Ovoce z jednoho stromu, jedné kvality, podobného tvaru ale chuti rozdílné. Víc trpkosti a hořkosti, méně jasu, víc mlhy a ledu. Satira ostřejší, pohrdání poměry a životem bezohlednější. Někde jen okamžitý nápad a jinde hluboká pravda, ale všem poesie, byť ne všady proudy, v krůpějích zajisté, jen že ty krůpěje se příliš podobají kalným slzám a horké krvi. Život neustlal našemu básníkovi na růžích — ale komu popřál osudu lepšího? Více méně, každý z nás je jedním kolečkem v stroji všední o kus chleba se plazící klopoty. Rozdíl je v tom „víc či méně“, ale výsledek stejný: klopota a při rozladěných poměrech na všech stranách bezútěšná ironií šlehající resignace. Čtěte „Sonet o mém očistci“ a víte hned na čem jste. „Sonet — apostrofa“ — tak duchaplný v své závěrečné pointě — „Sonet o naději“ a zvlášť překrásný „Sonet tragický“ patří k jedné kategorii těch intimních, osobních, „Sonet ve slohu moderního kazatele“, „Sonet hymnisty“, „Sonet časový“ k druhé kategorii, těch všeobecné pravdy neb hořké zkušenosti vyslovujících skladbiček. V jiných pojí se těsně oba elementy a tam, kde pustí do nich básník trochu jasu a tepla zahoří opravdovou ryzí poesií. Máme na mysli oba „Rodinné portréty“, „Sonet pro mou ženu“, „Sonet s pohádkovým nátěrem“, „Sonet melancholický“. S převahou popisných je nejlepší „Sonet o mlhavém ránu“, v němž několika údery štětce je vystižena celá scenerie zimního parku. Vůbec aforistická stručnost a ráznost je hlavní charakteristikou této sbírky, která víc jen napoví než vypoví, přenechávajíc čtenáři, aby originální nápady básníka nechal vyzvučeti v nitru svém docela. —ę.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 10. BŘEZNA 1892. ČÍSLO 8

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Natisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

Kristus.

Dítětem byl můj první obraz Krista,
nade vše krásným, dobrým, blaženým,
jemuž jen z očí tryská radost čistá,
a hvězdy, květy sype světem tím.

A pak mi Kristus jevil se, jak sklání
svou svatou hlavu nad žal člověka,
v nesmírné lásce, v božském slitování
vše odpouští a vděku nečeká.

Teď vidím Krista jinak; — s bledou tváří,
trpícím okem dolů pohlíží,
krvavé slzy, nadpozemskou záři:
umírá s námi — přibit na kříži

A ptám se: poznám žití lepší dobu,
kdy Kristus nad vším se mi objeví,
jak v oblacích se k nebi vznáší z hrobu,
ve zraku velkou hvězdu — úlevy?

Růžena Jesenská

Potrava a nemoc.

Výňatek z populární přednášky od Dra. *J. Thomayera.*

K nejstarším zjevům sluší čítati mínění, že není každý pokrm zdraví lidskému přístojný. Mínění to vyznívá samo o sobě z četných nejstarších památek literárních rozmanitých národů Jsouc však, jakož patrno, již úsudkem opírajícím se o četnější jednotlivá pozorování, ukazuje, že člověk jistě velmi časně byl zdraví svého dbalý. Není obtížno podati některé doklady k pověděnému. Herodot zaznamenal, že staří Egypťané kladli velikou váhu na diaetu. Starší ještě egyptské památky ukázaly přímo, že Egypťané nejedli svého času vepřového masa, mořských ryb a fasolí. Jest pravděpodobno, že teprve po řadé pozorování, pokrmů těchto v horkém kraji snadno se kazících, jistý národ zříci se může. Rigvedy Indů, jak se dočítám, obsahují též předpisy diaetetické. Staří Židé poskytují nejpopulárnější příklad, jak v dávných již dobách diaetetické předpisy měly význam zákonů církevních. Víra dnešních Židů do dnes proskribuje maso zvířat domněle nečistých. Otec mediciny Hippokrates, jenž narodil se r. 459 aneb 460 před Kristem, zanechal celý seznam pokrmů, jež považoval dílem za užitečné, dílem za škodlivé. Mnohé jeho mínéni platí dodnes. Tak čítáme, jako druhdy on, některou drůbež k nejstravnějším pokrmům. Úhoře Hippokrates, zrovna tak jako my, k nejméně stravným rybám čítal. Za to ovšem málo kdo dnes podepíše Hippokratovu chválu masa mladých psů

Každý diaetetický předpis, jak netřeba dokazovati, opírá se o zkušenost, o celou řadu jednotlivých pozorování, při nichž člověk naučil se znáti, že po každém jídle necítí se poživající stejně dobře. Patří-li ale diaetetické předpisy, jak jsme právě viděli, k nejstarším památkám lidských vědomostí, tu jest jasno, že pozorování, z nichž diaetetická přikázání vyplývala, nutně sbírána byla již v dobách nedohledných. Tedy v dobách, kdy lidé neuměli potravu chrániti před pokažením. Celá řada národů v horkých krajinách nejedla na příklad masa vepřového. Nelze se tomu diviti, uvážíme-li, jak maso toto v horké době roční snadno se zkazí, a že k záchraně před zkázou používáme uzení.

Náhled o nebezpečí některých potravin kulturní národy více neopustil. Medicina, v jejíž obor znenáhla diaetetika se dostala, prodělala sice od dob Hippokratových veliké převraty, ale při všech převratech každá škola, byť i sebe výstřednější, uchovala aspoň některé předpisy diaetetické. Princip tedy o užitečném a škodlivém působení potravy na zdraví lidské udržuje se již několik tisíc roků.

Je přirozeno, že se v podrobnostech náhledy měnily. Medicina své náhledy již častěji změnila. A bude je nepochybně v některých jednotlivostech měniti tak dlouho, jak dlouho bude pokolení lidské smrtelné.

Avšak proč se náhledy o diaetetice měnily, proč dnes mínění naše v značném jest odporu s názory staršími, toho jsou příčiny několikeré. Za prvé nevyplýval mnohdy názor o užitečnosti a škodlivosti potravy z pozorování přesného, ale závisel na filosofickém nazírání tou dobou vládnoucí školy. Obrátíme-li se jen k minulému století a vezmeme-li do ruky spisy vynikajícího repraesentanta doby té — Van Swietena, pohlížíme na mnohé jeho mínění o škodlivosti potravy s úžasem. Po kyselých, aromatických pokrmech nastati mohou po mínění jeho horečky. Česnek, cibule a černá ředkev způsobují, byvše ve stavu syrovém požity, nadýmání, jelikož ve svých vláknech obsahují mnoho vzduchu. Po voduatých pokrmech

všecko změkne. Neboť v teplé vodě i kosti změknou. A přece týž Van Swieten*) velmi rozumně praví: „Ti, kdož o absolutní stravnosti psali, nemohli nikdy říci pravdu pro každý případ. Celí národové živí se stravou bylinnou a vodou, jiní jen rybami, jiní smíšeninou všeho, co země rodí a části zvířat poskytují, a přece všichni dosti zdrávi žijí.“

Za druhé mění patrně názory o škodlivosti potravy příprava tou dobou obvyklá a množství obyčejně požívané.

Materialie k pokrmům našim jsou staré, starší nežli člověk na první pohled tuší. V kamenné době Dánské, tedy v době, jejíž vzdálenost od dnešního letopočtu nelze oceniti, jedli obyvatelé tohoto kraje, jak z tak zvaných „kjoekkenmedingerů“ archaeologové vykoukali, ústřice, kraby, slanečky, úhoře, divoké kachny, husy a labutě, tetřevy, jeleny, srny, divoká prasata, zubry a mn. j., čím ani zmlsaný jazyk moderního Evropana nepohrdá. Ale nejen masitá, i naše dnešní bylinná strava je na mnoze stáři úcty hodného. Třeba vzíti jen do ruky spis De Candolle-ův,**) aby se čtenář o úžasném stáří mnohé jedlé věci z říše bylinné přesvědčil. Tak na příklad — abych jen něco aspoň uvedl — cibule patří k rostlinám v nejstarších dobách pěstovaným a jsou zachovány účty mnoho-li se platilo za cibuli při stavbě jedné pyramidy od dělníků snědenou. Také zelí a jednotlivé jeho odrůdy pěstovaly a jedly se v nejdávnějších dobách. Homerova Odyssea uvádí celer. Hlávkový salát jedli s oblibou Římané. Hrušky uvádí rovněž Homer. Okurky pěstují se jen v Indii déle jak 3000 roků. Chléb z obilí robili staří Egypťané v nejdávnějších dobách. Pivu, tedy výrobku z obilí, připisuje se stáří 4000 roků. Slovem kromě bramborů jest na mnoze stáří důležitých potravin bylinných ohromné. Tím podivnější jest ovšem, že při vší čistotnosti některých národů, užívá se vidliček při jídle teprve od konce století sedmnáctého. Do těch dob ji zastupovala — ruka. Zdali vždy čistě umytá, není známo.

Leč úprava pokrmů velice se měnila. Starší doby zejména ohromně kořenily. Nedávno vydaná kuchařská kniha staročeská***) ukazuje as hlavně, jak se v šlechtických rodinách druhdy jedlo. Neboť autor její Bavor Rodovský z Hustiřan žil ku konci šestnáctého století na zámku v Budyni a tam as měl v kuchyni mnohý model pro své předpisy. Kniha ta, zrovna tak jako starší ještě jiná Aloisem Jiráskem objevená, vykazuje pokrmy tak silně kořeněné, že by je as dnešní jazyk sotva schvaloval. Představte si na příklad chuť této „srniny“ (srovnej list III.): „Z perniku tlustého usuš Topénky, přidey Ržeckého výna, Wijnem rozpusť, okořeň Skořicý, Hřebicky, Ssaffránem, Zazvorem, Cukrem.“ Takových a podobných předpisů vykazuje kniha tucty, a bylo podobné násilné kořenění vsude v módě. Tomu nasvědčují veliké zásoby koření, jež se v pozůstalostech nejen obchodníků, ale i soukromníků vynalezlo. V kuchyni paní Jeanne d'Evreux vykazoval posmrtní inventář, jak praví Franklin,†) mimo jiné šest liber pepře a dvacet tři libry zázvoru. Ba i kvantum, jehož se při jistých příležitostech potřebovalo, je zaznamenáno. Roku 1601 udělali řezníci k slavnosti novoroční v Královci klobasu, do níž sesekali sice 81 uzených kýt, ale spotřebovali 18¼ libry pepře. Nejen pak, že se druhdy hojněji kořenilo, ale koření bylo zároveň i rozmanitější. Jen ze svých upomínek vím, že koření, které ještě v mém mládí bylo české domácnosti nezbytným, jako na př. šafrán, zázvor, květ a j., v Praze za našich dnů pomalu bude neznámé. Při tom ale předkové naši těšili se výborné chuti k jídlu a účastnili se hostin se strašným jídelním lístkem. Franklin otiskuje seznam jídel při jakési hostině s dvacaterými masy. Není divu, že pořekadlo české mluví o hostinách, při nichž se stoly prohýbaly pod tíží jídel! Jedině — ovšem víc a více mizící — opulence při českém posvícení upomínala by na manýry druhdy při hostinách obvyklé.

Není proto divu, že dnešní náš žaludek leccos by nesnesl, nad čím se pradědové naši delektovali, a že všelicos, co šlo těmto výborně k duhu, nás by na lůžko upoutalo. Přece ale nedá se mysliti, že by takové množství ostře kořeněných jídel, jaká bývala na příklad v století šestnáctém oblíbená, bylo zcela bez závady pro zdraví osob tehdejších. Z toho je viděti, že podle úpravy i názory o škodlivosti potravy nutně se měnily.

Třetí a nejhlavnější důvod, proč se náhledy o škodlivosti potravy měnily, mění a měniti budou, leží v nedostatečném stavu vědomostí našich o působení potravy ve smyslu zde líčeném.

Naše doba snažila se dáti přesný vědecký podklad pro stanovení potřebného množství potravy denní. Vypočítala u osob tělesně pracujících, mnoho-li as jednotlivých živných látek za den spotřebují. Stanovena zejména zásada, že tělesná práce žádá vedle určitého množství bílkovin značně větší množství tuků než klid. Naproti tomu určuje G. Sée pro práci duševní tolik potravy, co pro lehčí práci fysickou. Avšak číslice, které mají za hlavní úlohu určiti poměr potravy při klidu a práci, nestačí. Dá se mysliti, že dítě potřebuje v jednotlivých fásích svého rozvoje potravu jinou než dospělý, dospělý jinou než stařec. Žena kojící má v ohledu tomto jiné potřeby než žena nekojící. Trestanci nepotřebují tolik a takovou potravu jako plavci, vojín ve válce jinou potravu než v míru, a podobně. Konečně by se kvantum potřebné potravy pro mnohé zde jmenované poměry určiti dalo. Avšak jest přece jenom patrno dále, že v studených pásmech, v nichž člověk k udržení svému potřebuje produkovati více tepla, než jinde, musí se požívati potrava, která produkci tepla usnadňuje, slovem, že potrava musí býti rozdílná podle podnebí a ročního počasí.

Skombinujeme-li si však tyto možnosti dohromady, vzniká směsice, kterou není možno spanovati. Každý stav má jiné požadavky, v létě a v zimě, na severu a na jihu. Při tom výpočty nepřihlížejí nikterak k úpravě potravy, která na jisto není lhostejná. Nemůže tedy býti o nějaké povšechné normě ve příčině kvality a kvantity potravy denně potřebné žádné řeči. A kdyby norma ta existovala, sestávala by z takové řady číslic, že nebylo by vždy zcela snadné správnou pro daný případ určiti. K tomu všemu ale není v docílených až dosud výpočtech absolutního souhlasu a ještě před krátkou dobou vyčítáno Voitovým (nejznámějším) tabellám, že příliš vysoká čísla ve příčině potravy obsahují. Konečně pak není pozorováním přece jen zjištěno, zdali by pracující dělník, který by se ve stravě podle existujících tabellí řídil a dle nich léta se živil, skutečně prospíval čili nic.

*) Commentaria 1742. T. 1. p. 60.
**) Origines de plantes cultivées. 1886.
***) Kuchařství; o rozličných krmích atd. Vyd. Dr. Zíbrt 1891.
†) La vie privée d'autrefois. La cuisine 1888 p. 45.

Schází nám tedy dosud a bude nepochybně scházeti dlouho absolutně přesný výpočet, jak lidská potrava za všech poměrů věků, práce a podnebí vypadati má. A kdyby se konečně podařilo výpočty podobné seřaditi a i kvalitu potravy stanoviti, není to ještě důkazem, že taková normální potrava každému by šla k duhu. Lidé nejsou povahou a činností útrob sobě nikterak rovni.

Promluvím li tedy v následujícím o tom, jakým způsobem potrava člověku se může státi škodlivou, nemohu podati, než dočasné mínění v záležitosti této. Neboť všecky vědomosti naše ve příčině této jsou pouhou empirií a nelze se diviti, že vědomosti takové nemají vždy pevnou půdu pod nohama.

Jak jsme během vypravování víckráte viděli, sluší při potravě rozeznávati jakost a množství. Bylo by tedy radno použiti těchto dvou vlastností za základ pro líčení budoucí. Avšak právě při potravě jakost a množství nejednou tak nerozlučně pospolu souvisí, že je nesnadno stopovati pokud jen určité jakosti a pokud jen množství zdraví lidskému jsou nepřístojny. Proto ani zde se fundamentálního takového roztřídění nepřidržím více než bude možno.

Jakost potravy má mnoho rozmanitých stránek, jež tuto dlužno poněkud probrati.

Především jest jednou z takových stránek, má-li potrava býti vařená a jinak upravená, anebo syrová. Pro bylinnou potravu existují normy, na kterých sta let se nic nemění. Nikomu nenapadne jísti moučné věci v syrovém stavu a okurky na příklad vařené. Avšak o potravě masité není zcela jasno. Kdežto tou dobou obvyklá úprava stravy bylinné je jazyku našemu nejpříjemnější a zkoumání ani žádných není, je-li na příklad houska pečená anebo syrová stravnější, tu má se to s masem jinak. Celá řada pozorování ukázala, že na příklad jemně škrabané hovězí maso je stravnější, nežli maso vařené. Při nejmenším o žaludečním trávení tak platí. Následkem toho ujala se móda podávati slabým, neduživým lidem, zvláště dětem syrového masa. Zdaž je jednání takové rozumné? Po mém mínění nikoliv. Pominu-li všecky jiné důvody, stačí jediný, aby ošklivý zvyk ten přestal. V mase bývají zárodky tasemnic a lidé živící se syrovým masem mají často tasemnice. Tasemnice ještě před 25 roky v širších kruzích zjev málo známý, je tou dobou velice populární. Bude tomu tak na jisto z části proto, že se vyskytují častěji než jindy. Myslím proto také, že móda jísti syrové maso vymizí, neníť prospěch z módy té vyplývající nikterak úměrný s nepříjemnými následky.

Potrava dále nemá obsahovati žádných jedovatých příměsků. Toť patrno samo sebou; obsahuje-li potrava některou jedovatou přimíšeninu, jest škodlivý účinek její velmi záhy zjevný. Avšak jedovaté látky mohou do potravy vniknouti cestou několikerou. Nejjednodušší cesta jest nahodilé anebo úmyslné přimísení. Stav z požívání takového vyplývající — otrava — nespadá v obor rozpravy mé. Zajímavější jest pro nás jiný způsob, jakým potrava škodlivých součástek nabyti může. Jedovaté látky mohou totiž v potravě samé bez přimísení z venčí se vyvinouti a tím potravu velmi nebezpečnou učiniti.

Tak jisté látky hnilobou v potravě vznikající mohou se státi člověku nebezpečnými a nejméně těžkými následky požívání potravy hnilobou částečně pokažené jsou více méně těžké příznaky žaludeční a střevní, jež požívání takové následuje. Prostý jest poměr příčiny k následku ve případech, v nichž záhy po požití chorobné příznaky se dostavují. Avšak nesnadněji se vykládají případy takové, v nichž otravné příznaky teprve za 18—21 hodin nastávají, jak se někdy po požívání jistých zvláštních jelit ve Švábsku pozoruje. Ve případech takových jest pravděpodobno, že potrava obsahuje jisté látky, kteréž teprve v těle působením neznámých činitelů jedovatých vlastností nabývají.

Věci neznalý zajisté nebezpečí potravy hnilobou anebo jiným místně vznikajícím, nepříslušným processem chemickým pokažené za značné neuznává. Denní zkusenost učí, že v obyčejném životě čich a chuť člověka jsou dobrými strážci před nebezpečím se strany takto pokažené potravy. Potrava zvláště hnilobou pokažená nepříjemně páchne a nejednou i nepříjemně chutná. Avšak, bohužel, stráž chuti a čichu nevystačí. Jsou porušení potravy, jichž požívající nepostřehne smysly svými a která tudíž tím nebezpečnějšími se stávají. Takováto porušení vyskytují se obzvláště ve zvířatech mořských. Sensaci způsobilo roku 1885 hromadné onemocnění námořníků ve Wilhemshavenu po požití obyčejných jedlích mušlí (mytilus edulis). Více případů končilo smrtí, jeden nemocný skonal již za $^{3}/_{4}$ hodiny po požití. Jest patrno, že v osudné nehodě této nebezpečné mušle chutí ani čichem nic nápadného jeviti nemohly, jinak by je námořníci nebyli požívali, jsouce zajisté tvorů takých dobře znali.

Lučebné vyšetření nebezpečných mušlí ukázalo, že obsahují v sobě prudký jed. Příhody s mušlemi, mořskými raky, rybami, jichž maso bylo nebezpečně porušeno, nejsou vzácné. Ba i u nás pozorovány těžké, hlavně žaludeční příznaky po požívání domněle dobře chutnajících předmětů mořských a i o těžších, ba smrtelných otravách se mluví. Myslím proto, že je radno veřejně na příhody podobné upozorniti. Zvláště se zdá, že v teplejších dobách ročních může se v mase mořských tvorů vyvinouti nebezpečná látka, jíž ani chuť ani čich nepostřehnou. Berlínské policejní ředitelství také v témž smyslu nedávno (1891) obyvatele berlínské veřejnou vyhláškou varovalo

Leč potrava nemusí býti hnilobou aneb jinak nebezpečně porušena a přece se může státi zdraví lidskému nepřístojnou. Za prvé tím, že obsahuje jisté součástky, jež nemajíce k vlastní výživě lidské žádného vztahu, pouze nervy chuti domněle příjemně dráždí. Nomenklatura pocitů chuti jest velice neúplná. Dovedeme označiti slovem chuť kyselou, hořkou, sladkou, slanou a dost. Mnohdy pocity čichu a hmatu připisujeme chuti, avšak ve velikém počtu případů chuť pokrmů označiti nedovedeme. Jsme na prosto neschopni označiti stručným výrazem charakteristickou chuť nejobyčejnějších našich pokrmů, na příklad hovězího masa. A přece látky, jež pocity chuti dráždí, nejsou vždy zdraví lidskému příznivé. Na příklad látky kysele chutnající.

Každý ví, že nejoddanějším ctitelem všech excessivně kysele anebo sladce chutnajících látek jest hlavně mládí. Kdo nepil z mládí octa, nejedl nezralého ostrého ovoce, nemiloval cukrovinek a podobně. Zdálo by se proto, že mladému věku kyselá kvalita potravy tak příliš neškodí. Jsou dokonce spisovatelé angličtí, jako Harley, kteří považují tuto vlastnost mládí za nutnou. Mládež prý cítí, co jí jest potřebné. Avšak pochybuji, že tvrzení podobné je správné. Především máme dnes všeobecně za to, že

nestřídmé požívání kyselých věcí u dospělých vznik jistých nemocí podporuje. Tak se zejména zdá, že nestřídmé požívání kyselých pokrmů podporuje tvoření se kaménků ledvinných. Důkaz ve příčině této nepodán. Avšak dosti všeobecně se za našich dnů radí lidem kaménky ledvinnými trpícím, aby pokrmů kyselých nepožívali. Rovněž je pravdě podobno, že požívání kyselých pokrmů vznik rozmanitých neduhů žaludečních a střevních podporuje. Při nejmenším je to za našich dnů všeobecným zvykem zakazovati lidem, žaludečním neduhem trpícím, kyselé pokrmy a nápoje. Jest totiž pravdě podobno, že kyselé pokrmy zvětšují kyselost některých výměšků tělesných; zejména ledvin a žaludku. Poněvadž pak zvýšená kyselost moči podporuje zvláště srážení se močanů, jest patrno, proč při kaméncích ledvinových, jež srážením se sloučenin těchto vznikají, že kyselé pokrmy proskribují. Podobná rada platí i pro žaludek. Šťáva žaludeční, má-li býti k trávení způsobilá, musí býti ovšem kyselá, avšak v tomto ohledu vyžaduje žaludek lidský jak se podobá velmi přesné meze. Jakmile je kyselost šťávy žaludeční o dosti málo značnější než býti má, počne trávení trpěti, a postižený člověk má mnoho obtíží. Ale podobá se pravdě, a zejména G. Sée tak tvrdí, že právě neduhy žaludeční z přílišné kyselosti žaludeční vyplývající jsou ze všech nejčastější. Při nejmenším jsou právě minerální vody alkalické ode dávna proslavenými léky proti nemocem žaludečním. Sláva jejich sotva by byla tak značná, kdyby nemoci žaludeční, přílišným množstvím kyseliny se vyznačující, byly vzácné. Poněvadž pak kyselé pokrmy nejen absolutně kyselost žaludeční přímo zvyšují, ale také ještě odměšek žaludeční snad kyselejším činí, jest patrno, že excessy v ohledu tomto jsou škodlivé. Mně pak se zdá, že právě neduhy s přílišnou kyselostí žaludeční spojené mají původ svůj již v mladém věku nemocného, kdy všecky excessivně ostře chutnající věci jsou pravou lahůdkou. Čímž by se také veliký počet neduhů těch dobře vysvětloval.

Jinou vynikající kvalitou pokrmů jest chuť sladká. Látky kysele a sladce chutnající s těží lze po spolu srovnávati. Látky kysele chutnající, tedy všeho druhu kyseliny k výživě tělesné nepřispívají, jedinou jejich vlastností jest, že chuti mnohých lidí lahodí. Látky sladce chutnající, na příklad všeho druhu cukry, jsou obyčejně látkami živnými, jednotlivé tkaně lidské jich k existenci své mají zapotřebí. Ba uhlohydráty všeho druhu v potravě bylinné hlavně uložené, mají-li ku výživě lidského těla sloužiti, mění se dílem v ústech, dílem v žaludku, dílem ve střevě nejdříve v cukr střebání schopný. Proto není a priori zřejmo, že by sladké látky mohly se státi tělu lidskému škodlivými. Naopak, spotřeba cukru roste od těch dob, co výroba jeho jest levnější. Kdyby byly tudíž slazené věci zvláště nebezpečné, bylo by to as pozorování lékařskému sotva ušlo. Nicméně však se všelicos nepříznivého po nestřídmém požívání sladkých věcí pozorovalo. Tak na příklad pozorovalo více lékařů po excessu se sladkými věcmi, na příklad po nestřídmém požívání medu, tak záhy úplavici cukrovou, že o příčinném spojení obou zjevů jsou přesvědčeni. Vícekráte se pozorovalo, že u lidí v raffineriích cukrových zaměstnaných tatáž nemoc je poměrně častá. Avšak všecka tato pozorování neposkytují ještě ve příčině naší dostatečného důkazu. Rovněž se tvrdí, že při trvalém požívání sladkých pokrmů rády žluční kaménky se tvořívají. Také zde žádoucí důkaz nepodán. Za to ale pravděpodobnější jest, že požívání hojného množství sladkých věcí tvoření kaménků ledvinných podporuje. Avšak ani zde vážných pochybovačů neschází. Z toho všeho jest patrno, že vědomosti naše o škodlivosti sladkých věcí přes příliš hojné nejsou. Ještě méně je nám známo, že by ostatní jistým názvem označené vlastnosti chuti, věci slané a hořké vážnější choroby způsobiti mohly. Předměty hořké — jsouce odporné, platí dle přísloví českého za zdravé. Rozmanité pak hořké byliny, hlavně pro svou chuť, snad od nepamětných dob jako léky při rozličných neduzích žaludečních slynou. Avšak že by skutečný účinek jejich s populární slávou byl úměrný, tvrditi nelze. Moderní skeptikové hořkým prostředkům dokonce všelikou působivost upírají, slané pak věci s těží lze přebrati. Přesolené pokrmy většina lidí odmítá a o vlivu jejich na zdraví lidské málo je známo. K jednotlivým těmto kvalitám chuti připojiti sluší koření. Přílišnému kořenění nelze připisovati dobrý vliv na zdraví lidské. Zejména se má za to, že různá kořenní neduhy žaludeční a ledvinové podporují. Ba i dna prý vlivem koření snáze vzniká. Dna čili podagra má ovšem příčiny spletitější, avšak již odedávna se rozkoším tabule připisuje veliká vina při vzniku nemoci této. Zvláště mne zajímá následující. Za našich dnů je dna celkem vzácná nemoc. Zejména v chudších vrstvách jest úkazem tak řídkým, jako málo které onemocnění. A přece jest to nemoc všeobecně známá, ba příslovná. Patrno, že popularita její datuje se z dob starších. V starších dobách se také o ní hojně mluví. Skládaly se povídky a bajky o dně, uváděla se v rýmovaných skládáních, lidé jí trpící bývali úsměškem týráni a podobně. Lze z toho souditi, že na počátku nového věku byla as dna nepoměrně častější nežli dnes. Je-li pak pravda, že pikantně kořeněné pokrmy vznik její podporují, tu nám zachované a zde citované staročeské knihy kuchařské podávají zřetelné ponaučení, proč bývala dna častější, nežli je dnes. (Dokončení.)

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*

III. Samko Pták.

Legenda slovenská.

Noc byla temná jako osud slovenského kraje, bouř duněla v dáli jako litý vztek mongolské hordy, která se dodnes přes utýraný lid ten valí. Tma byla hustá, tak že nebylo viděť hor. Lesy hučely, bystřice letěla mezi skalami, posupná, chladná, nepřátelská. Jen na jednom místě byla plna rudého blesku, jako kdyby někdo poklad zlata a rubínů byl do její mělčiny vysypal. To padalo otevřenými dveřmi z blízkého dvoru na ni světlo. Ohromný oheň šlehal tam v kamenném krbu v prostranné kuchyni, pekli u něho celého berana na rošti. Muži světlých očí a tvrdých tváří seděli na blízku na dře-

věné lavici a pili z hliněných džbánů. Dvéře zely dokořán, bylo horko u toho vesele praskajicího ohně, svítícího na řeku a na stezku vedoucí podél jejího břehu. Na té cestě zjevila se teď vysoká, hubená postava mladého muže. Byl v roztrhané haleně a bos. Plavé jeho vlasy padaly měkce a dlouze na jeho kostnatá ramena, oči byly jako kus blankytného nebe, byly plaché a snivé a krotké. Tvář byla bledá, bídou zohyzděna, k smrti smutná v tom okamžiku a znamenána krvavým pruhem, táhnoucím se od pravé skráně přes ústa až po levé ucho. Ubožák zastavil se několik kroků ode dveří, neodvážil se dál. Rty jeho zachvěly se, a temnou nocí, těžkým před bouří vzduchem nesl se od nich místo slova, ptačí jakýsi švehol, tichý, sladký a smutný. Hudba ta zavála do bílené, ohněm ozářené kuchyně, a hospodář vyšel na práh. Ten ptačí hlahol v temnu noci, při blížící se bouři budil nějak jeho podivení. Hledal ptáka a zahlídl člověka.

„Kdo to?“ řekl hrubým hlasem, stínil si rukou oči a zíral.

Bledý ubožák s krvavým šlehem na tváři trhl sebou nyní bolestně, ohlížel se kolem, jako by se chtěl přesvědčiti, že stojí na místě, které hledal, a oči jeho plnily se slzami. Ano, zde stával někdy jeho domek a zde bývalo někdy jeho pole! Nebyli mu tedy lhali posměšně, když mu řekli: „Vše, co bylo někdy tvoje, patří teď jiným. Přišli jací z Němec cizinci a pán tvůj a náš jim dal — co bylo tvoje.“

„Kdo to?“ opakoval hrubý hlas znova cizím zvukem.

Bledý člověk v temnu noci utřel slzu, nyvý jakýsi úsměv odříkání svítil mu z očí, chtěl promluvit, ale místo slova vyšlo ze rtů jeho opět cosi jako smutné, sladce tklivé zašveholení drozda. Učinil krok blíže a světlo padalo plně na jeho zuboženou postavu.

„Tulák!“ řekl Němec tvrdě a nedůvěřivě. „Vari!“

Mezi tím přistoupil k hospodáři muž druhý a řekl se smíchem: „Toho se báti netřeba! Je to blbec. Říkají mu „Pták“, byl při stavbě hradu. Dnes rozehnali tam tu chátru, která valy konečně dostavěla. Nemají těch lidí už třeba a nevědí, co nyní s nimi. Ublížit mu nemusíš, „Ptákovi“, ale do domu ho nepusť. Je nejspíše zloděj.“

Měl v ruce velký kus chleba, a ač tomu žebrákovi spílal, měl s ním přece dosti útrpnosti. Hodil mu tu skývu z daleka jako psu. Padla ubožákovi před nohy, a ten, mysle že to kámen, ucouvl o krok, místo aby po hozené almužně se shýbl. Muž, který ten chléb mu hodil, rozzlobil se nad tím nevděkem.

„Chleba nechce!“ rozzuřil se, „do domu by se vloudit chtěl!“ A pozvedl nyní vskutku kámen a mrštil jím po žebráku. Zasáhl jej do ramena. Z úst ubohého vyšlo cos, podobající se více skřeku raněného ptáka, než výkřiku člověka. Ustupoval pomalu v tmu. Avšak muži v kuchyni, slyšíce láni a proklínání svého druha, byli vyšli, a polo zpiti, jali se, někteří se smíchem, někteří v zlobě, hledati hroudy a kamení a sypali, spílajíce, za ubohým, nyní rychle prchajícím Samkem Ptákem pravý déšť nasbíraných střel. Utíkal podle řeky dokud měl dechu. Pak se ohlídl a viděl, že už nebyl pronásledován. Noc jej kryla před zlobou lidí. Bouře byla se zatím strhla a déšť se valil s nebes potopou. Samkovi bylo to burácení milejší než láni těch zuřivců. Věděl kde je, věděl, že nedaleko je jeskyně ne příliš hluboka ve skále. Znal ji dobře. Věděl, že je tam měkký mech, a vešel. Byl tak úplně chráněn před deštěm a větrem. Sedl tiše na zem, opřel hlavu o skálu, ruce mu sklesly v klín. Oddychoval dlouho nemysle na nic, v tom svém polоomámení, pak, když už krev mu nehučela v uších a srdce nebušilo o žebra, řekl si však smutně: „Kam půjdu?“ Ale žádná odpověď na to neozvala se mu v duši. Celý jeho pojem o štěstí a bytí, o světu a životě, byla ta lesní samota, kde se zrodil on a otec jeho, a už i otec jeho otec, ta samota u řeky, kde kolem na vysokých stráních tisícileté stromy, plny ptačích hnízd tak zadumané stály a hučely a kývaly, stromy plny hudby a vůně, jejichž velké stíny padaly na měkkou trávu, prokvetlou bílými a žlutými hvězdami. To byla pro Samka celá země. Hranice její byly strmé do nebe čnějící štíty Tater, nad nimiž plula oblaka, jejichž tvrdá čela vichr mohutnými perutěmi ošlehával a z jejichž hlonbi stříbrné prameny temenily. Za Tatrami nebylo snad už nic, ale ať byl svět sebe širší, Samko miloval jen ten krásný kout, v němž byl spatřil světlo slunce a rodičů svých tvář. Ten kout byl jako hnízdo.

Na břehu řeky stála bílá chaloupka a za ní vlnila se dvé malá pole, rozdělená potokem a řadou olší. Jedno modré, kde kvetl len, a druhé zlaté, kde zrálo žito. U dveří chaloupky sedávala vždy po celé léto jeho prabába a předla.

Na jaře obstarával Samko pečlivě ta pole, zapřahal se do pluhu, jak otec jeho před ním, a prabába, odložíc svou přeslici, orala. Dlouhé její, bílé jako mléko vlasy, vlály větrem jako hříva a plný její, posud silný a zvučný hlas, žehnal brunátnou zem, dýchající svěží vůní, a slibující chléb. Prabába byla moudrá a svatá. Rozuměla řeči lesních ptáků a velká byla se od nich dověděla tajemství. Samko začínal jim rozuměti též, a naučil se odpovídat jim, uměl zpívat jako drozd, klokotat jako slavík, hvizdat jako kos. I skřeky orlů dovedl ze sebe vyrážet, neb byl často dostoupil až k jejich doupatům na štítech Tater, a když visel někdy v nebezpečenství života mezi propastmi, na jejichž dně hučely vody, a mezi oblaky, vynucovala mu úzkost tytéž zvuky, jaké vydávali orlové, tlukoucí křídloma, ve strachu o svoje mladé, jež Samko v hnízdech jejich hladil. Nepotřebovali se však báti, Samko neublížil nikdy tvoru živému, ani brouku, ani mušce, ani ptáku, a temný les a slunná niva jej znaly a milovaly. Ptáci byli jeho druzi, žádný se neplašil, blížil-li se mu Samko, naopak přilétali rádi k němu, kdekoli se objevil. Šel-li tmání, doprovázeli jej pěnkavy a drozdi, seděl-li na prahu domku a pojídal-li, přilétali kosi na hody a jedli s ním z jedné mísy, vlekl li polem pluh, poletoval skřivánek vedle něho podél brázdy a zpíval mu. Samko miloval skřivana nejvíce ze všech okřídlených druhů svých, neboť ze všech ptáků byl skřivan nejsilnější lásky schopen pro Pána našeho, Krista, jehož život Samko z vypravování prabáby dopodrobna znal. Když Kristus vstal z mrtvých, zaradovali se ptáci jásavě, byli po čas, co v hrobě ležel smutně mlčeli a nyní prosili prý Spasitele, by s ním zůstati směli na vždy. Když Pán jim řekl, že na nebe vystoupí, chtěli ptáci mermomocí za ním. Letěli, letěli, ale poznenáhle umdlévali, když Kristus pořáde výš a výše, tak závratně vysoko se vznášel do slávy nebeské. Padali k zemi jeden po druhém, až nezbyl už než jediný skřivan, ten však letěl pořáde, i tenkrát, když už i orel dále vznášeti se nedovedl. Měl takovou po synu člověka mocnou

touhu, útlý tvor, že orla silnější nadšením svým se stal a nad ním v letu zvítězil. Když ale k slunci dolétl, osmahla mu ta nesmírná nebes vatra perutě tak krutě, že ubožák posléz raněn k zemi sklesl do trávy, odkud ještě za Pánem píseň svou sýlal, jasnou jako stříbro, prorážející modro nebes jako paprslek. Kdykoli skřivan Samkovi sedl na ruku, líbal mu dojmut ta osmahlá jeho křídla, a švehol, kterým Samko s ptákem o svých citech mluvil, měl pak věru sladkost, zbožnost a vzlet skřivánčí písně. Pro hrdličku měl Samko také zvláštní něhu, protože si s ní Kristus co nemluvně někdy v kolébce své hrával. Jednou ji Panna Marie přivázala svým opálovým pásem za krček, aby božskému dítěti neuletěla, a tak zůstal ptáku kolem hrdla na památku pruh, a proto asi smeje se hrdlička tak krásně, tak radostně, že vzpomíná na ty chvíle, kdy růžovým zobáčkem se růžovějšího ještě tílka krále světa dotýkati směla, toho těla, jež později umučení za nás vydáno bylo. —

To vše věděl Samko od své prabáby, která rozuměla řeči lesních ptáků, od nichž se byla naučila tajemství věčného života. Tajemství ono, kteréhož sama užívati nechtěla, mínila někdy svěřiti otci Samkovu, ale rozjímala o tom příliš dlouho, je-li věčný život na zemi štěstím či břemenem, rozmýšlela o tom tak dlouho, až jednoho večera divocí jezdci se zjevili v samotě lesní u bílé chaloupky a hospodáře, Samkova otce, svévolně zabili. Žena jeho zšílela hrůzou, když jeho horká krev jí stříkla do tváře, těkala od té doby jako plachá laň horami a doly, a nářek její prorážel nebe. Naříkala tak dlouho, až srdce její puklo.

Samko byl tehdy ještě útlým dítětem a zůstal prabábě co zbytek celé její rodiny. Rostl s ptáky a se stromy daleko od lidí, které jen sem tam jako rychle mizící mátoby vídal. Prabába učila jej mnoho, ale tajemství věčného života mu nezjevila, smutná její duše cítila příliš tíži pozemského bytí, a věděla příliš zřejmě, že pro každého z nás vzchází černý den osudu, jehož těžký stín do slabého světla našeho žití padá, aby nikdy více nezmizel, a že nemůže tedy býti blahem vlékati za sebou do nekonečna chmuru smutných upomínek svých. Černý den osudu! Jako pro každého, vzešel též pro ubohého Samka. Bylo mu tenkráte asi patnáct let. Zjevili se na večer jednou z nenadání opět divocí jací jezdci v lesní samotě u řeky a pravili Samkovi, že ne pouze on, ale i ten boží les a to milé zlaté pole, ten bílý dům a vůbec vše, na čem zde oko spočinouti může, patří prý nějakému pánu. Ten pán že nyní má osoby Samkovy třeba, a že Samko tedy půjde s nimi. Mezi tou rozmluvou přišlo ještě více jezdců, honili před sebou, jako nějaké stádo, celý dav provazy k sobě svázaných lidí, nad jejichž hlavami práskali biči. Jeden z jezdců slezl a blížil se Samkovi s poutem. Samko, překvapen, vyrazil ze sebe skřek jako orlí a chopil se sekyry k obraně, jako napaden vlkem, ale přemohli jej snadně se surovým smíchem, a když prabába jeho loupežníkům lála a je proklínala a šílená zoufalstvím se na ně vrhala, zapálili chalupu, hodili stařenu do plamenů, kde bídně zahynula, a s ní zároveň všechny vlaštovky hnízdící na dřevěné římse domku, všechny hrdličky, smějící se v síni. Svázaný Samko dival se zkamenělý hrůzou na strašný ten výjev. A druhý den začalo se s rubáním lesu na úbočinách a Samko a ti ubožáci, svázáni k sobě provazy, musili káceti kmeny těch starých jasanů a sosen, jedlí a dubů, těch omšených sloupů zelené svatyně, kde vyrostl. Ptáci prchali polekáni ze stinného domova, klesajícího v prach, ale druh jejich, méně šťastný, musil pomáhati stromy k příkrým svahům vlékati, odkud se sválely hluboko, hluboko dolů na rovinu. Slyšel ty pravěké velikány hvozdu úpěti, slyšel větve jejich praskati, lámati se, slyšel je dunět a hřmít tam dole, kde dopadnuvše jako mrtvoly ležet zůstaly. Srdce mu pukalo. Hleděl za ptáky prchajícími na vysoké štíty, na výsluní modrých hor, hleděl k popeli domu, v němž bělela se kostra jeho prabáby, hleděl na rozdupaná pole, kde se koně těch divokých násilníků pásli, a v hlavě jeho byla tma. Proč jej Bůh tak trestal? Či byla snad země, v které se narodil, prokletá od věků do věků? A nesl každý její syn část kletby? Zdálo se. Uchvatitelové jeho nedali mu mnoho času k rozjímání. Hnali jej jako to ostatní stádo lidu, biči práskajíce před sebou. Dověděl se brzy, k čemu jej potřeboval pán, kterému patřil. Stavěl ohromný, silný, tvrdý hrad, odkud měla hrůza váti v širý kraj. Měla tvrz ta na vysoké skále státi, aby lid té porobě propadlé země už z daleka věděl, komu se mu klanět sluší. Samko a ti ostatní nešťastníci byli k tomu přivlečeni sem, by stavěli. Zmírali únavou a prací, aby pletli na sebe bič. Pět let úpěl Samko v té bídě, při stavbě valů a lámal kameny v lomech. Po celý ten čas byl soumarem. Sílu svou jinošskou, jaro svého života, radost z pozemského bytí pochoval v těch lomech, v těch zdech a valech. Samko pracoval více než všichni ostatní, neboť neuměl se bránit a soudruzi jeho týrali jej tak, jako sami byli týráni od svých pánů, přikládajíce mu ještě z prací svých. K tomu všemu byl jim Samko věčným posměchem. Neuměl plyně mluviti, neb byl vždy více ve společnosti ptáků než lidí žil, a každý jeho vzdech měnil se v smutný, tichý drozdí švehol, jenž více ohlasu u němých v lomě skal, na nichž krev jeho rukou lpěla, nalézal, než v srdcích lidských, zatvrzelých nespravedlností a utrpenými křivdami. Říkalo se mu opovržlivě Samko Pták, a rád to jméno přijal, neboť ve věčném jeho snu o štěstí minulém zpomínal stále a věrně těch opeřených druhů svého dětství ve hvozdě, a upomínka ta jej sílila tak, že bídu přítomnosti snášeti dovedl. Oni, ti zpěváci slunojasných zraků, byli posud volni a šťastni! A kdo ví, nevrátí li se někdy k nim? Jak dojímavě šveholil mnohdy ze spánku, když se mu zdávalo, že měl křídla a že letí na modré štíty Tater, čnějící k nebi, k slunci, na ty štíty, kde hnízdí orli a odkud se stříbrné lejou ty prameny, z nichž kosi a drozdi a lesní pijou holubi! Byl-li pak vzbuzen hrubými slovy a pohnán do úmorné práce, byla ta přezdívka „Ptáku“ cosi jako sladká útěcha, jako slib přimíšený v proud drsných, necitných zvuků.

Tak uplynulo mu dlouhých, strastiplných pět let a hrad byl dostaven. Co nyní s tím lidem, který ho zbudoval? Nezbylo než rozehnati jej. Ať si hledá odlehlá místa, kde směl hlady zemřít. Sveřepí hajduci s dlouhými biči jezdili tedy na divokých koních do davu, shromažďujícího se pod hradem, a čekajícího rozkazu svého pána. Koně krušili lidi pod kopyty, a rány bičů zasahovaly prchajících. Krutý jeden šleh udeřil Samka v tvář a vryl mu tam jako na památku známku rabství krvavým pruhem.

„Proč mě bije ten člověk?“ myslil si Samko, svíjeje se bolestí a utíraje si krev a slzy. Pozvedl oči k němému nebi, tu ale vzpomněl si na Krista a drahé jeho rány a byl tich. A pak cítil též něco jako radost. Vyháněli

jej! Tedy mohl jíti kam chtěl? Půjde tam do té samoty, kde se narodil. Řekli mu ovšem, že tam stojí jiný dům, že vše, co bylo jeho, rozdal jiným už jeho pán. Ale jak to mohlo býti? Zajisté chtěli jej jen trýznit takovou řečí, smát se jeho úzkosti. Dovlekl se tedy k místu, kde někdy stála bílá chaloupka, kde jeho prabába sedávala a předla, naslouchajíc hovoru lesních ptáků. Dovlekl se tam a našel dvůr, od jehož vrat jej zahnali kameny! A nyní ležel zde v úkrytu sluje a tázal se: „Kam půjdu?“ A na tu otázku nebyla odpověď! V hlavě jeho byla mlha, a jen tak jako bleskem viděl neurčité strmé štíty Tater, kolem nichž orli kroužili a z nichž se stříbrné lily vody. „Tam!“ řekl si se slabým úsměvem. Šum deště jej konejšil jednotvárnou hudbou svou, a Samko usnul tiše. To slůvko „tam“ měnilo se na jeho rtech v krátké, slabé, sladké zasvištění chorého ptáka. —

První růžové paprsky slunce přišly Samka buditi do mechem porostlé jeho sluje. Vstal a umyl se v řece. Našel něco zralých borůvek a trávnic, a tak neměl příliš hladu. Pak dal se na cestu, kam jej nohy nesly. Šel podél bystřice, směrem opačným ode dvoru, kde byli včera po něm kameny házeli. Šel dlouho, celý den, trávil noc pod kvetoucím keřem a druhý den, když bylo slunce už hodně vysoko, spatřil nevelké město, z něhož čněl mohutný kostel s vysokými věžemi, krásnými, ze samých sloupů, tvořících vzdušná patra; čím výše od zemi, tím tenčí byly sloupy, nesoucí oblouky, a ty nejhořejší, pod samou střechou, tvořily ohromnou jakousi klec, v nichž visely zvony, vyzvánějící tou chvíli slavnostně a lijící mohutný hlahol svůj do čistého, zlatého vzduchu. Samko byl by se zajisté vyhnul městu, věděl, že kde jsou lidé, tam že jej čeká posměch, násilí a nezasloužené, slepé zášti, ale ty zvuky chvějící se modrem nebes jej volaly. Pro Samka byl zvon cosi jako ohromný, kovový orel andělského hlasu, zvon, věru, byl mu ptákem, sídlícím vysoko nad nenávistí lidí, soused oblaků, druh větrů, a byl ptákem nešťastným neb byl uvězněn, přivázán, a zpěv jeho, hluboký a smutný, byl velkou žalobou. Samko mířil k městu, kam jej hlahol volal. Půjde do kostela. Tam uvidí zajisté obraz bíle oděného Krista v blesku zlatého pozadí, Krista s velkýma a temnýma očima, hledícíma ze světlé výše na něj dolů v šer, bez úsměšku, s dobrotou, bez pohrdání, bez tvrdosti. Rty těch obrazů usmívající se na každého, tedy na Samka též, a Samko nepamatoval se, že by od smrti jeho prabáby někdo na něj se byl kdy usmál! A v těch žehnajících rukou Krista nebude bič! Pohled plný lásky, plný soucitu! Jak bylo Samkovi teplo v srdci při pouhé myšlénce. Spěchal k městu.

Ulice byly plny lidí slavnostně oděných, domy byly ověnčené věnci a s vysokých jejich střech vlály dlouhé prapory. Samka nevšiml si nikdo, a bez úrazu, bez nadávky, beze hrubých slov dosáhl ubožák, všecek podiven takovou nezvyklou laskavostí, velkého náměstí, kde krásný onen kostel, jejž byl z daleka spatřil, stál. Ale tlačenice byla tam nesmírná, Samko byl za chvíli v tak hustém davu, že už ani krok učiniti nemohl a že sotva dýchal.

Z rozmluvy kolem sebe srozuměl, co to vše znamenalo.

(Pokračování.)

Myší stezka.

(Z cest po Kavkazu.)

Povídka *A. A va.* Z ruského přeložil *Frant. Mach.*

(Dokončení.)

Jest potřebí dlouhého návyku, aby si člověk zachoval klid, hledí-li s výšky několika set sáhů a při tom nemá místa odkloniti se aneb ustoupiti od kraje. Bohužel nebyl jsem tomu uvyklý. Srdce mi prudce a rychleji zatlouklo v prsou; po těle přeběhlo mi chvění, jako by na mne napadal drobný sníh. Teprve v tomto okamžení jsem seznal, že jsem se příliš mnoho odvážil. Návrat byl však již nemožný. Mohl jsem pouze a to s velkou opatrností otočiti hlavu. Achmed jako by byl čekal na můj pohled. Stál již s obráceným koněm ve stěně, usmál se na mne ještě jednou svým dobrodušným úsměvem, kývnul mi hlavou a zmizel okamžitě v rozsedlině.

Zůstal jsem osamělý. Srdce zabilo silněji a krev počala stoupati do hlavy. Zachvěl jsem se, odvaha mne však neopustila. Začal jsem přesně uvažovati své postavení. Koně kráčeli, rozumí se, bez nejmenšího řízení; na jejich ostražitost a zkušenost mohl jsem se úplně spolehnouti; potřeboval jsem mysliti pouze na sebe: jak se mám držeti, bych se vyhnul tomu znepokojujícímu stavu, jenž urychloval tlukot mého srdce, třásl mnou a hnal mi krev do hlavy. Poslední okolnost obzvláště hrozila mi záhubou.

„Snad bude lépe,“ rozumoval jsem sám s sebou, „když nebudu hleděti dolů, obrátím se tváří ke stěně, zavru oči? Nikoliv, musím jednati s úplným vědomím, směle jíti vstříc každému nebezpečí Naopak, bude lépe hleděti častěji dolů, rychleji přivyknouti propasti; pokusiti se, abych zapomněl, nemysliti o nebezpečí, obraceti více pozornost na okolní předměty; kochati se velkolepostí tohoto překrásného obrazu — a ve skutečnosti jest ovšem čím se kochati. A konečně, vždyť nedávno jel Achmed po této stezce; jezdili po ní zajisté též jiní horalé, a budou jezditi též v budoucnosti . . . Setkání se strany tiberdinského úžlabí není možné: horalé přísně zachovávají pravidlo v takovém případě jezditi pouze s jedné strany. Nesplnění tohoto pravidla má za následek nevyhnutelnou záhubu jednoho ze setkavších se — a v záhubu se musí vrhnouti ten, jehož pravá noha visí nad propastí. Jest tudíž zapotřebí největší opatrnosti. „„Jeti tiše, krokem a dobře bude,““ jak pravil Achmed, a on má pravdu. Kdož tedy a co mi může překážeti abych byl nanejvýš pozorným, v nejvyšším stupni opatrným, sledovati každý krok, uvážiti každý pohyb!“

Můj nepokoj pozvenáhlu ustupoval rozvaze. Všemi silami rozumu jsem sebe ujišťoval, že příčina mého nepokoje spočívá pouze v nezvyku, — že skutečného nebezpečí není . . . V pravdě hleděl jsem jen sama sebe oklamati. Nemohl jsem nepozorovati na cestě se nalé-

zající stopy rušivé činnosti nedávného deště: velké příční výmoly nutící mé koně dělati nestejné kroky, což rušilo pravidelný chod; zakulacené kraje karnýsu, místa příliš nachýlená od stěny k propasti atd. Vše to jsem viděl a nechtěl viděti, odmítal jsem a současně odhadoval každou píď země, každé zrnko písku pod nohama... Vždy hlouběji jsem se pohružoval v rozpočty svých pohybů, jsa proniknut poznáním, že každý jediný i ten nejnepatrnější pohyb třeba vykonati dle promyšleného plánu. Veškeré funkce mého myšlení soustřeďovaly se výhradně na udržení rovnováhy. Tato příliš napnutá pozornost vypudila z mé hlavy vše ostatní.

Koně šli dále krokem, neustupujíce ani na píď od středu stezky a ani na vteřinu nemírnice ani neurychlujíce chůzi na svahu, ani při vystupování. Čas se táhl do nekonečna. V příhodném okamžení pohlédl jsem do dálky. Stěna se zahybala do vnitř úžlabí, a dále byly zřejmy její ústupy ztrácející se v druhém úvalu příčním. To bylo patrně ono místo, k němuž se ubírala naše karavana postranní cestou a k němuž jsem mířil též já. Pokračování stezky mizelo za záhybem, avšak dále na výstupech byly části stezky opět viditelny. Dle výpočtu nalézal jsem se v druhé polovici cesty.

Avšak tohoto poznání nenabyl jsem lehce: pohlížeje do dálí pustil jsem na minutu ze zřetele rozpočet svých pohybů — a to stačilo, by mnou opanoval opět nepokoj. Cítil jsem, že ztrácím střed svých úvah, k němuž jako poloměry sbíhaly se všechny mé myšlénky. Náhle však dotkl se ucha mého zvláštní zvuk, nový, nepodobající se ni jednomu z oněch, s nimiž jsem účtoval, jako na příklad kroky podkovaných kopyt mých koní, skřípání kůže na sedlech, zvuk kovových koleček na udidlech atd. V prvním okamžení, ačkoliv jsem nerozeznal příčinu nového zvuku, objevení toto neobyčejně napnulo moji obrazotvornost... Zvuk povstal za mnou dotknutím pravého nákladu o stěnu...

Cesta se úžila.

Levá moje noha, navlečená v třemen, visela nad propastí, pravá byla na píď od stěny.

Náklad ještě jednou škrtnul o stěnu... Neobracel jsem hlavu: to ještě nevešlo v rozpočet mého jednání... V mém rozumu nezbývá ni jediného místa pro nějakou jinou myšlénku kromě porovnání.

Můj kůň nastražil uši a zmírnil krok... Pravá moje noha dotkla se stěny... Překáží chůzi koně... Stezka se úží... Přeložím nohu na levou stranu a usedám v sedle šikmo, tak že již obě mé nohy visí nad propastí... Na pět kroků přede mnou vidím obrat v pravo; za tímto obratem pruh stezky na několik kroků zmizel, dále ale vidím široké místo...

„Konec jest blízký," kmitlo se mi v hlavě. „Toť ono místo, o němž mluvil Achmed, co o jediném na celé cestě, kde mohou dva koně podle sebe projíti. Třeba udělati asi pět kroků k obratu a snad tolikéž za obratem... Pět kroků! Nyní zbývají čtyry... tři... dva..." Oči moje hledí upřeně za obrat... a hledí do propasti...

Karnýs jest stržen!

V témž okamžení náklad silně škrtl o stěnu a jako by se do ní zaryl... Zaslechnu neobyčejný křik, — křik, jakého jsem nikdy před tím ani kdy později neslyšel. Toť zaržál soumar. V okamžení já i kůň stáli jsme na místě jako přikovaní. V pravém slova smyslu ztuhli jsme v témž položení téhož okamžení, kdy se ozval křik.

Nevím, jak mám nazvati a jak vyjádřiti pocit, jenž mi pronikal až do kostí.

První, co učinil jsem, bylo, že obrátil jsem hlavu a prohlédnul položení soumara a nákladu. Mým očím představil se strašlivý obraz. Dvě černé oči, široce otevřené a vystouplé z důlků, jako dvě zářící polokoule, byly nepohnutě upřeny na mne; šíje a hlava s trčícíma ušima a roztaženýma nozdrama byly nataženy ku předu směrem silně napnuté otěže přivázané k mému sedlu; tělo koně s levým nákladem visely nad propastí, pravý náklad uvázl mezi sedlem a stěnou jako příčka. Kůň se opíral o kraj karnýsu pouze levýma nohama, pravé byly zvednuté ku kroku, jejž on již nevykonal... Těžiště bylo tak přesunuto, že jak se zdálo bylo by stačilo nejmenší pohnutí v před, aneb pouhé zavanutí větru, abych s oběma koni zmizel v propasti.

Známý výraz: viseti na vlásku, byl v tomto případě zcela oprávněn.

Avšak jakkoliv takové položení bylo strašlivé, nebylo ve mně místa ani pro strach, ani pro úžas, ani pro něco jiného, kromě pro jakýsi neobyčejně bystrý, za jiných okolností nemožný rozpočet, ustálivší se nezvratně na konečném přesvědčení, že v tomto rozpočtu spočívá veškerá síla, jíž lze jedině účinkovati v boji o život.

Určiti postavení celé naší skupiny, uvážiti výhody pro a proti, bylo prací jediného okamžení. Ani já, ani koně dosud neletíme do propasti, stojíme nepohnutě, jako zkamenělí; těžiště nalézá se ještě na naší straně, ať si jest sebe blíže k převaze, nepřesune se tam, dokud my nezměníme své položení v stranu propasti. Předpokládání a závěrek o tom, je-li ještě možno aneb není-li uniknouti katastrofě — jsem nedělal; uvažoval jsem všemi silami svého rozumu, že jest nutné bez odkladu zbaviti se všech nepotřebných věcí, bych mohl úplně volně jednati. Balansuje jako akrobat na provaze sňal jsem vintovku, prachovnici a pustil je na zem. Uvolnit nataženou otěž přivázanou k sedlu... Ale jak uvolniti? rozvázati, přeříznouti a — pak! Nikoliv. Toť odvážlivost, jednání s neurčitými následky. Obé by mělo za následek rychlé kolísání hlavy a těla koňova, může vše zhoršiti; musí se uvolniti pomalu. Udržuje levou rukou otěž napnutou, uřezal jsem uzel a počal jsem tiše pouštěti řemeny... Kůň nezměnil položení své hlavy ani na vlásek; při uvolněné otěži zůstal jako dříve s nataženým krkem, s trčícima ušima a s polootevřenou hubou. Položiv obě nohy na tělo svého zvířete, slezl jsem mezi koně, sejmul klobouk a vrchní oděv a spustiv se na kolena podlezl jsem pod soumara. Zde držadlem biče zdola opřel jsem se o dno přiléhajícího ke stěně nákladu a pokusil jsem se ho nadzvednouti. Jedna!... náklad se trochu nadzvedl a při tom se současně spustily ke kroku zvednutné nohy soumara... Dvě! — tentýž výsledek; patrně se těžiště nákladu posunulo na naši stranu... Tři!... čtyry!... kůň stál rovně na všech čtyrech nohách, hlava přijala obyčejnou polohu. Zvedati dále náklad bylo nebezpečno: protější levý náklad mohl vzíti převahu a stáhnouti koně do propasti. Zanechal jsem této práce a popolezl dále. Prohlížeje soumara od zadu shledal jsem ho tak přímo stojícího, že jsem naň mohl

vylézti a sejmouti náklad s bákŭ. Po několika minutách byl náklad spuštěn vzadu na stezku a oba koně stáli rovně. K nákladu jsem přivázal provaz a drže v rukou druhý konec, prolezl jsem tímže způsobem ku předu. Můj jízdecký kůň stál na dva kroky u kraje průlomu. Stezka byla přervána as na dvě stopy, dále se nalézalo širší místo . . . Kdyby bylo lze poněkud se rozběhnouti, bylo by lze takovou vzdálenost přeskočiti; to však nemohl jsem učiniti. Nezbývalo mi nic jiného, nežli ponechati tento, snad poslední v životě krok, obratnosti koně. Moje práce končila tím, že jsem svobodný konec provazu od nákladu přehodil na druhou stranu, prolezl k svému oděvu a zbrani, vzal vše na sebe a usedl opět do sedla.

Nastala práce pro mého koně. Rozumné zvíře! On patrně úplně uznával veškerou důležitost očekávajícího jej strašného, rozhodného kroku . . . Obrátil se ke mně hlavou, jako by se pohledem tázal: „Jest čas?“ Na místě odpovědi pohladil jsem ho lehce po krku. Pohodiv hlavou, jako by zkoušel, nepřekáží-li mu otěže, natáhl krk, udělal zbývající dva kroky a postavil přední nohy podle sebe na kraji průlomu. Nastala poslední, strašlivá chvíle! Zašeptal jsem modlitbu a poslední s Bohem celému světu . . . Kůň tiše a pozorně potahoval zadní nohy ku předu, a postavil se se všemi čtyřmi na místě . . . Toto postavení však zaujímal pouze okamžik. Opřev se pevně zadníma nohama o kraj průlomu, protáhl se najednou, avšak bez trhnutí jako struna, mihl se nad propastí a spustil se tiše na širokou plochu.

Seskočil jsem okamžitě na zem a odvedl koně k stěně, jelikož druhý kůň byl již připraven udělati též takový skok a potřeboval k tomu místo. Ještě minuta — a my všichni tři nalézali se na široké ploše: na osudném místě zůstal pouze náklad, jejž jsem ale mohl přetáhnouti napnutým provazem. K tomu však se mi již nedostávalo síly: tak mnoho jsem přežil v této poslední nějaké půl hodině, že se mé síly úplně vyčerpaly a já jedva usedl na zem upadl jsem v hluboký spánek.

Zbudili mne moji soudruzi, již přibyvše k zřícení nám nenalezli mne na místě, a okamžitě se vydali hledati moji stopu.

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

Ale nejen stesk po vlasti soužil nadšenou vlastenku. Roku 1846 ztráta druhého děcka „k smrti ji zarmoutila“ (Němcová) a r. 1847 co nejbolestněji vzrušila mysl její krutá zpráva o popravě politicky kompromitovaného strýce Teofila Wiśniowského, téhož, jenž jí udílel otcovské rady na příští pouť životem. Zejména tato rodinná katastrofa velice zhoubně působila na její zdraví a temným mrakem zahalila mysl její.*)

Takové útrapy dovršil pak bouřný rok 1848, jehož hrůzyplné dni zastihly mladou paní v nepřítomnosti manželově, jenž tehdáž dlel v Kopidlně co zemský komisař při volbách do sněmu. Máme pod rukou dva dopisy, charakterisující přímo zoufalé položení opuštěné paní. První list nenese sice datum, ale sám Zap, obdržev jej, připsal naň zřetelným svým písmem: „Obdržel poslem o půlnoci v zámku Vokšickém 17. června r. 1848.“

V největším rozechvění psala Honorata toto (česky):

„Můj nejdražší muži!

Věř mi, že nevím, od čeho mám začíti neb co dříve vylíčiti, přežila jsem strašné časy, ačkoli ještě nevím, přežila-li jsem je. Nevíme, co se ještě stane a co na nás ještě čeká. V neděli všude na rozích bylo ohlášeno, aby se v pondělí, to jest na druhý den svátků, lid sešel na Koňském trhu, kdež mše sv. sloužiti se měla. Po mši podával sobě lid ruce na znamení, že svorně spolu držeti bude a že se Windischgrätzovi zaprodati nedá. Po skončených bohoslužbách ubírala se část lidu s nevinnou myslí kolem generálního velitelství. Vojsko všude bylo rozestaveno a lid zpíval „Svatý Václave“. Vojsko pozorujíc to, domnívalo se, že jdou na Windischgrätze, tedy střelili na bezbranný lid, načež v okamžení začali stavěti barikády. Prvního dne mělo vojsko vrch, dobylo aleje, železný most i jiné části města, na železném mostě jsou rozestavena děla, střelba zněla strašně, vše se otřásalo — můžeš sobě představiti můj stav.*) Náměstí před našimi okny bylo naplněno podskalským lidem, dlažbu vylamovali, i mně přinášeli (kamení) do pokojů, aby odtud na vojsko házeli. V úterý střelba poněkud ochabla, ve středu rovněž . . . Lubomirski (kníže) sbit a uvězněn. Ve středu dostalo město vrch, studenti, Svornost znamenitě se drželi. Garda zradila, přestoupila po největší části k vojsku, obecný lid a baby všady byli první . . . Tedy ve středu žádalo město, aby vojsko opustilo Čechy, tedy odešlo, ale rozestavilo se na baštách. Vyšehradě, Petříně, Letné a na Marianských baštách. Na ostrově Kampě děla rozestavili, ostrov Střelecký myslivci obsadili, z ostrovů a z Kampy, Letné a Marianských bašt na město stříleli. Kolem našeho domu postavili se mlynáři a stříleli na myslivce, tito na náš dům. Před tím protlačila se Hlavsová přes barikady k nám a vyvedla mne s dětmi k našemu strýci. Jakmile jsem opustila dům, letěly do naší ložnice koule. Štěstí, že jsem unikla. Dělovou kouli máme doma jen jednu. V tom přišel rozkaz, aby Windischgrätz složil velitelství a přijal je Mensdorf. V městě jest tedy ticho, ale barikády stojí a ještě větší budují. Zaklínám Tě pro Boha, přijeď co nejrychleji, zhynu ze strachu, strašně jsem zeslabena. Radila bych Ti, abys sobě vypůjčil od někoho svrchník černý a kašket. V té čamaře

*) V pozůstalosti Honoratině nalézáme lístek, kterým se dne 30. července r. 1847 loučil strýc Teofil s rodinou. Psán jest ve vězení dva dni před smrtí.

*) Zapovi bydlili tehdáž zrovna proti Žofínskému ostrovu, v domě dosud stávajícím č. p. 1648 na Tylově náměstí.

neradím Ti vystupovati na ulici ... studenti odložili čapky, garda klobouky, všechny oznaky pryč, tedy učiň i Ty tak. Nyní se nikdo neukazuje na ulici. Jen přijeď co nejrychleji, neboť nevíme, co se stane. *Máme-li zahynouti, tedy alespoň společně.* Pro Boha přijeď, nezůstavuj ženu v takovém ohni. U strýce jest mi velice nemilo přebývati, nadává Čechům, ani to poslouchati nemohu. Děti jsou zdrávy, ale ze mne co bude, nevím. Moje položení jest strašné, žíti ve strachu a mezi nepřátelsky smýšlejícími lidmi, kteří hrozně brojí proti vlasti! *) Jen přijeď, můj muži, abysme se ještě viděli... Svou Prahu milou nepoznáš více, zpustošena strašně.

Celuji Tě srdečně, přijeď rychle. Honorata."

Velice kritická doba a nesnesitelný pobyt v strýcově domě donutil Honoratu s ditkami prchati z Prahy dříve, než manžel mohl se do ní vrátiti.

Svědčí o tom český lístek, adresovaný k důst. pánu Františku Wackovi, c. k. kaplanu dvornímu, biskupskému vikáři a škol. dozorci, děkanu atd. v Kopidlně u Jičína.

„Nejmilejši muži!

Musila jsem utéci z Prahy, jsem v Kolíně u velebného pána Brejška, prosím tě na Boha, do Prahy nechoď, jenom co nejdříve sem do Kolína. Praha se bombarduje, hoří na mnohých místech. S Bohem, Tvoje žena

Zapová."

K tomu připojeno (po česku):

„Prosím, Důstojný pane děkane, jestli můj muž není v Kopidlině, tak Vám zajisté bude povědomo, kde jest. Co nejdříve uvědomte ho, prosím Vás na všechno, Vašnosti. Neopomeňte, do Prahy nesmí, neboť všichni utikají. S úctou Vašnosti oddaná služebnice

Zapová."

Brzy potom vrátila se sice uděšená Honorata se svým manželem do Prahy, ale zhoubné následky nesmírného rozčilení působily na tělo i duši její co nejškodlivěji. Od té doby nezotavila se úplně již nikdy, postonávala každoročně a cit její odtud často podléhal bolestnému vzrušení. Proto tím podivuhodnějším jest, že i po takových katastrofách, kteréž přece tak hluboko zasáhaly do její duše a veškeré její ústrojí rozrušovaly, znovu k plodné činnosti a působnosti se vzpružila. Právě po bouřných událostech Pražských, na prahu zlověstné reakce vzchopila se chřadnoucí ta žena, aby opět příkladnou vytrvalostí zasáhla blahonosně do života českého národa. Došlať ušlechtilá Honorata tehdáž zajisté již k plnému přesvědčení, že novému pokolení českému především potřebí jest národního vychování. Mělať ovšem na zřeteli zejména vychování našich dívek, tehdáž ve smyslu národním tak velice ještě zanedbávaných. „Chtěla se tedy zasaditi o důkladnou obnovu vychovatelství, tak aby z českých dcer náležitým vzděláním a šlechtěním jich rozumu i citu vypěstovány byly vzdělané ženy, zdárné manželky a matky, věrné a horlivé *vlastenky*. O této rozsáhlé úloze promluvila nejprve ve schůzi žen, která odbývána jest r. 1848 v Praze v hostinci u arciv. Štěpána za tou příčinou, aby sestavena byla prosba za propuštění zajatých na svobodu. Tu Zapová chopivši se slova se zápalem a nevšední výmluvnosti o povolání ženského pohlaví řečnila a shromážděné vyzývala, aby se nyní zvláště náležitého vychování svých dcer ujaly. Následek této s nadšením přijaté řeči byl, že se utvořil *spolek Slovanek*, který o zakládání dívčích vychovatelských ústavů měl pečovati." *) Honorata jala se skutečně neunavně pro tuto svou zamilovanou myšlénku pracovati, přijala na se netoliko úřad jednatelky prvního českého ženského spolku, ale také horlivě razila ce-tu ženské otázky vůbec. Apoštolování její nezaléhalo úplně bez výsledků. I tu pochopili ji lidé šlechetní a osvícení, upřímně dbalí blaha našeho národa. Zvláště zajímavo je, že vždy odhodlaná Polka udeřila také na kruhy šlechtické. Ušlechtilá její horlivost a jemný ton povzbuzovaly účinně mysl všech tehdejších upřímných vlastenců. Honorata dopisovala v záležitosti zřízení *dívčích vychovatelen* mnohým vynikajícím mužům českým, a jaký úspěch měla její vroucí, duchem čistého patriotismu prosycená slova, toho dokladem jsou nám dva památné dopisy, zachované z této doby v její pozůstalosti.

Výborný hrabě Hanuš z Kolovratů-Krakovských spěchal již v říjnu r. 1848 oznámit paní Zapové svůj vlastenecký souhlas:

„Veleváženă paní!

Celou duší přiznávám se k náhledům, jež velecenným listem svým a přiloženým vyzváním dne 3. října t. r. jste mi projevily, že totiž doby nynější každému vlastimilu za svatou povinnost ukládají, aby krásná pleť naše vychovala se v duchu národním. Neboť zajisté není liché přesvědčení mé, že pohlaví outlejší má na nás muže nejdůtklivější působení u rozněcování a pěstování citů i oumyslů přesně národních.

Velkodušné krajanky Vaše, paní veleváženă! vždycky bývaly a jsou posavad výroku mému na svědectví. A proto mi dovolí Veleváženost Vaše, abych k základu Vašeho tak nadějného podniknutí přiložil sto zlatých co skrovný příspěvek, a spolu vyjádřil své upřímné přání, aby řízení Vaše ústavu tomuto bylo k všemožnému zdaru a přineslo ovoce hojné!

Vítána jest mi příležitost tato, že Vám, Veleváženă paní, na jevo dáti mohu, jak s úctou zvláštní jsem Veleváženosti Vaší k službám ochotný

Hanuš z Kolovratů-Krakovských.

Na Březnici, dne 26. října 1848.**)

Podobně ozývá se dne 22. listopadu t. r. kníže Jan z Lobkovic:

„Šlechetná paní!

Každé nové blaho naší milé vlasti kynoucí rozbuzuje v mé duši radost, již každý pravý vlastenec pocítiti musí. Protož schvaluji docela Vaši krásnou snahu; nepřeju si nic víc, než aby brzy naše děvčata sobě přivlastnily, co jim nyní Bohužel schází... Za krátký čas chci Vám dokázati, *jak na mne Vaše vlastenecká snaha působila.*

Lobkowic."

Patrno, že Honorata uměla si mezi šlechetnými lidmi zjednávati důvěru, kterou ji obdařovali skutečně všichni, kdož ji osobně a blíže poznávali. Že projevy takové nebyly jen výronem okamžité nálady, spatříme ještě později. Zejména hrabě Kolovrat zachoval paní Honoratě šlechetnou i účinnou přízeň i v okamžiku, kdy jednalo se o po-

*) Strýc Zapův, k němuž se Honorata musila uchýliti, byl německého smýšlení a nepřál českému duchu.

*) Slovník naučný. Díl X. str. 261.

**) Na listě nalézá se monogram: český prapor ve věnci. Pod tím nápis: „Bůh je s námi, kdo proti nám."

dobný sice, ale již zcela soukromý podnik. Hrabě Kolovrat důvěřoval této Polce jako nejupřímnější vlastence české.

Pohříchu mnohoslibnému podniku, jemuž venovala Honorata tolik péče, nedařilo se valne. Netoliko umrtvující reakce, ale i četná nedorozumění a osobní pletichy ve spolku vzniklé nedaly krásné myšlénce dospívati tak, jak si toho horoucí mysl Honoratina přála. Zase v cestu stavěly se staré překážky.

Zároveň veškeren veřejný život český podléhal stále větší a větší mdlobě. Známo, jaká ochablost nastala po roce 1848. Lidé slabšího ducha opět se vzdalovali od národních idealů, podléhajice nepřízni času. Honoratě bylo vycítovati a spatřovati, že nejedna její dřívějši přítelkyně nepřeje si s ní příliš důvěrného styku, jako s osobou příliš národně smýšlející. Však nebylo nikomu tajno, že manželé Zapovi žili v srdečném a blízkém přátelství s takovými lidmi, jako byl . . . Havlíček. Ovzduší veřejnosti stávalo se pod tlakem absolutismu ode dne ke dni těžši a život v něm pro Honoratu nesnesitelnější. Poměry se valně zhoršily, byly i *společensky* mnohem neutěšenější, než v prvních třech letech Honoratina pobytu v Čechách.

K tomu přidružily se ještě jiné, velice trpké okolnosti. Lidé nešetrní, kterým Honorata nemohla se vždy vyhýbati v čas, dotýkali se velmi bolestně jejího národního citu, dotírajíce nevlídně na milovanou její Polsku. Přicházelo tehdáž v jistých našich kruzích do mody velké slovanství osvědčovati sočením na Poláky, což mělo za následek zhoubné i nespravedlivé šíření rozličných předsudků. Honorata stýská si ve svých dopisech nejednou do citelné nešetrnosti, s jakou někteří lidé v její přítomnosti posuzovali polské záležitosti „nepochopujíce a neznajíce je“. Jmenovitě žalovala na nespravedlivé přenášení úsudků s politického stanoviska na veškeré ostatní národní a společenské živobytí svých rodáků. Sama jsouc horlivá a upřímná Slovanka, těžce nesla bolestný tento rozkol ve vzájemném smýšlení.

Kromě toho matčiny listy z domova a choroba otcova stále znepokojovaly dávno již rozrušenou mysl Honoratinu. Ostatně také manželovy hmotné poměry způsobovaly domácí tíseň . . .

To vše rozněcovalo ponenáhlu nesmírnou touhu po domovu. Zatoužilať Honorata celým svým srdcem a celou svou duší znovu vdechnouti do sebe vzduch podkarpatský, v němž vyrostla a žila nejkrásnější dni dětinného života. Podlehla úplně stesku neodolatelnému a jinak nezhojitelnému. Jedinou její myšlénkou bylo: spatřiti opět vlast a rodinu.

Manžel dlouho se vzpíral tomuto úmyslu, posléz však spřátelil se s nutností přece.

V září roku 1850 vypravovala se Honorata s dětmi na dalekou cestu do milené vlasti. (Pokračování.)

FEUILLETON.

JUDr. Václav V. Zelený,

spisovatel a žurnalista, zemřel 29. února t. r. ve věku 34 let. V dru. Zeleném padl na českém bojišti muž, který, kdyby mu bývalo dopřáno déle žíti, byl by zajisté stal se vůdcem těch šiků, v jichž první řadě stál a padl. Nenáviděn od svých politických odpůrců, milován všemi, kdož jej osobně blíže znali, nadaný, hluboce a všestranně vzdělán, výbojný a neústupný a při tom svrchovaně poctivý, byl z toho kovu, z něhož, kdyby paže nás všech ukuty byly a jimiž srdce nás všech kdyby zvonila a duněla, v Čechách již dávno bylo by lépe. Jako poctivý vojín měl neobmezenou důvěru v poctivost svých vůdců a nastavoval svá prsa za ně; jakmile však začal poznávati, že hrána s nimi falešná hra, byl také z prvních v táboru svém, který začal dávati výstražné znamení. Svými články „v České stráži“ dosvědčil, jak samostatným byl vůči vlastní straně své a jak mu především jiným ležela na srdci věc česká. Meč, kterým vládl Zelený, byl ostrý, ale byl z pravé ocele a nedal se zkřivit. Ve své činnosti spisovatelské vynikal hlavně jako hudební kritik a estheik. Tatáž říznost a prudkost, jakou bojoval co žurnalista, jevila se také zde, a zásluhy jeho v tom ohledu byly korunovány ovocem. Vedle dra. Hostinského byl Zelený nejhorlivějším hlasatelem velikosti B. Smetany. Kdo pravou velikost vidí tam, kde jiní ještě jsou k ní slepí, kdo za to své přesvědčení bojuje veškerou silou duše své, — tomu samému nelze upříti jiskru velikosti v srdci, byť sama nebyla vyšlehla v plamen vlastní. Ta hrstka popele, která z něho teď zbyla, bude vážiti málo těm, kteří přijdou, — čí popel z nás bude vážiti víc? — ale světlo, které vydával, kterým žeh' a hřál, zůstane v paměti všem, kdo ho znali: jedněm jako výheň, s níž nelze zahrávat, druhým jako vlídný, milý oheň na krbu, kde každému, kdo se k jeho čisté záři přiblížil, bylo tak volno. — Jak krátce dopovídá se ta pohádka o takovém bouřlivém srdci, jako bylo jeho! — Budiž mu mír!

B. Kaminský. Z příkopů. (J. R. Vilímek, nakladatel.) „Pan Bohdan Kaminský promenuje, nemýlím-li se, již asi deset let po pražském corso . . . Tehda pan Kaminský nosil měkký, černý klobouk se širokou střechou, „umělecký“, a také ostatní jeho zevnějšek prozrazoval miláčka několika muz najednou. Byly to doby, kdy kromě příkopových promenad konal svoje pozorování v zájezdním hostinci „u Kuchynků“. Léta uplynula a pan Kaminský chodí po Příkopech dosud; ráno, v poledne, večer, jakož stojí ve známé písni. Leč chodí již sám anebo s pány, kteří nosí cylindr, široké, denně žehlené, dolů ohrnuté kalhoty a plášť včerejší pařížské façony. Zájezdní hostinec zaměnil za dlouhý stůl v plzeňské Choděrově pivnici . . .“

A prosím, tak začíná úvaha o nové publikaci Kaminského v časopisu, který chce na Moravě býti aspoň — „Lumírem“. Je to k neuvěření, kam klesá úroveň našich redakcí. Autor odpustí, že citujeme opět tyto *nejapnosti*, kteréž se k jeho jménu připjaly stejně cynicky jako hloupě furiantsky. „Příteli, ukryj svůj život, ale rozlij svého ducha,“ radil kdysi Viktor Hugo; redakce

„Nivy“ patrně má stanovisko jiné, zdali lepší, nechceme ovšem rozhodovat... Kam to dojde touhle cestou — po tom se pánové neptají. Kniha nových básní má zajímati, když autor jeji se vylíčí jako moderní „gigrle“, *kterým ve skutečnosti není;* patrně se dívají tak v „Nivě“ na každého, kdo má lepší kabát a nosí cylindr, myje se a češá. Jen hezky dolů, ještě o několik stupňů níž, jen co by *podráždilo* p. t. obecenstvo, aby se smilovalo a koupilo českou knihu. Přibijte autora na pranýř, jen aby byl hodně interesantním!

Je nám líto, že musili jsme předeslati tento úvod. Ale je to jen v zájmu autora, který stává se za živa již předmětem legendy málo pochlebné. Kaminský *není* tímto flaneurem, za kterého jej bezmyšlénková honba po pikanteriich chce vyhlašovat. Kaminský je duch vážný, duch myslící a umělecky se snažící a nepotřebuje takových lacinych etiket — ano on se musí proti nim ohraditi. Ovšem nejlépe svými knihami.

„Z příkopů“ malá sbírka ukazuje dost jasně, že vedle domnělého flaneura je v Kaminském myslitel, že vedle virtuosa formy je v něm i citupInÿ lyrik. Zveme-li moderností volbu sujetů, je Kaminský jedním z našich nejmodernějších poetů. Jisté obrázky a situace a typy velkého města zachycuje Kaminský s obratností fotografa i s citem básnika; o prvním svědčí různé „figurky“, o druhém deskriptivní neb rozjímavé pasaže básní „Mlha“, „Jaro v městě“, „Za oknem lékárny“, „Vzpomínka“ a zvlášť trpká „Sláva“. Kaminský je bystrý pozorovatel, ale má srdce na pravém místě. Ovšem to pánům nestačí, jim je „cylindr a denně vyžehlené dolů ohrnuté kalhoty důležitější“.

Jest věru na čase, aby se na poesii u nás začalo hleděti vážněji a důstojněji, jak toho po právu zasluhuje. Denní listy naše pro ni ovšem smyslu nemají, to jsme konstatovali již nejednou — ale skoro lepší je mlčeti o ní, nežli dávati její původce na buben hloupé reklamy. Nežli taková „pikantní“ kritika, jest ještě skoro lepší trhanství filosofů a šosáků, nepodrývá aspoň úctu k skutečné práci a nelíčí lidi seriosní jako panáky z výkladních skříní. —ς.

— Německé školy v Praze navštěvuje dvaačtyřicet procent českých dětí, — oznamují noviny. Téměř polovice mládeže sedící na lavicích škol, kde neslyší se českého slova, kde nepoví se ničeho o dějinách lidu této země, kde ani neprobouzí se cit českého vědomí, kde ochromuje se veškerá láska k vlasti, téměř polovice mládeže té náleží rodičům české krve. To je úkaz smutný. Něco takového není u žádného jiného národa na světě. Žádný národ nedává tak dobrovolně vychovávati sbor janičarů, jichž zbraně obrátí se jednou do srdce vlastního lidu. Každý výkřik bolesti a rozhořčení jest tu marným. Zde třeba skutkův, pevných, odhodlaných, zde třeba starati se o pravé vlastenecké vychování té mládeže, která zůstává naší. Posuzujme věci chladně. Jak vychovává se mládež na našich českých školách? Všemožně, jenom ne česky a vlastenecky. Zkuste to jednou a zeptejte se svého dítěte, které navštěvovalo tři ročníky měšťanských škol, ano nižší gymnasium nebo realku, co ví o českých dějinách, co ví o Slovanstvu, co zná z české literatury? Zaklepejte na ten jeho vlastenecký cit? Ustrnete. Učitel, sevřen do těsného řádu školského, ani nesmí promluviti k mládeži ze srdce, a tak vychová se generace chladná, k věci české lhostejná, od kteréž budoucnosti českého lidu nelze očekávati ničeho. Školy naše, jak jsou, mládež vlasteneckou, jak ji potřebujeme, nám nevychovají. Třeba se tedy obrátiti jinam, k vychování domácímu. Pole to nám volné, proč skládati ruce v klín? Třeba to začíti od kořene, třeba tu začíti knihou. C. k. sklad školních knih má jediný právo starati se o tiskopisy pro naše školy. Jak tyto knihy se stanoviska českého vypadají, možno se každému přesvědčit. Proč nevydat vedle c. k. školních knih celou řadu vlastenecky českých děl počínaje od prvního slabikáře, až k výboru z nové literatury české? Pro nejútlejší mládež měla by se vydati kniha obrázková s ryze jen z českých dějin. Dítě na takový obraz Libuše, Přemysla oráče, Otakara na Moravském poli, Žižky, upálení Husa, popravy pobělohorské atd. atd. co živo nezapomene. Pak sestavil by se slabikář pro první třídu, čítanka pro třídy druhé a dobré české dějiny. Vedle toho samé jen články z dějin slovanských starších i současných. Bylo by nutno postarati se o dobrou knihu výpravných básní z českých a slovanských dějin a ve všem a všude klásti důraz na hrdost a slávu českého jména, na jeho boje proti cizímu živlu. Ke každé knize, ať jakákoliv, přidal bych Českou hymnu. V knihách těchto čtlo by dítě to, čeho nedočte se nikde ve škole, v knihách těch korrigovala by se fakta udávaná v čítankách, slovem, podle vychování školského šlo by paralelně vychování domácí, české. Dobrý, ryze český a vlastenecký časopis pro mládež je také nutností. Máme jich nyní dost, ale nakladatelům záleží na tom, aby se směl jejich list ve školách rozšiřovat, a to by se arciť nedovolilo, kdyby se v listě objevovaly články a básně toho nepokrytého, vroucného vlasteneckého rázu, kterého potřebujeme. Velký úkol mohlo by míti také divadlo. I nyní pořádají se občas dětská divadelní představení. Ale co děti vidí? Bezvýznamnou féerii. Proč nepořádati dětská divadelní představení častěji, proč nedávat kusy vlastenecké? Není-li takových pro děti, napsaly by se, kdyby jen byla naděje, že se budou dávat. To vše jsou maličkosti a u mnohého snad, kdo to čte, budí úsměv, ale každý z nás si pamatuje, že čím byl v dvanácti letech, je také dnes. Základ povahy a veškerých citů a snah leží v oněch letech, a dojmy z mládí později jen šíře se rozvinují. Kdo poctivým a řádným mužem neb ženou je dnes, byl již jako dítě řádným a poctivým; kdo jako dítě nemiloval svou vlast, nikdy ji milovati nebude. Generace po generaci střídá se rychle, kam dojde to s námi i v pokolení druhém, třetím, když my sami zůstaneme netečnými a slabými vůči vychování těch, kteří jsou ještě teď bezprostředně svěřeni našim rukám, když dáváme je pozvolna, ale jistě otravovati duchem nějakého, druhdy v Čechách neznámého vlastenectví vídeňského, které jest hrobem všeho, co by v této zemi bývalo naším? —

Listárna redakce.

Rukopisy se nevracejí. „S. V.“: Těžko již teď sledovati, kde co bylo z onoho autora přeloženo. — „Mg. 4.“: V květnu. — Neuveřejníme práce znamenané: „Šeřík.“ — „Fis.“ — „Dolní St.“. — „Hořec“.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 20. BŘEZNA 1892. ČÍSLO 9.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . 1 zl 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jámová ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20 každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Šelmy děti.

Napsal Dr. *Chatelain.* Přel. *Jiří Guth.*

Ne, rozhodně, ty šelmy děti nejsou pro mne, a mám veru štěstí, že čáp, který podle germánské tradice přináší nemluvňata komínem, nikdy nezaletěl k nám. V noci pláčou, ve dne křičí; pořád lřmotí, hulákají, jsou zvědavy a všecko na rub převracejí; nemají sobě rovných leda vrabce, kteří hnízdí pod mojí střechou, aniž mi platí nájemné, to se rozumí, a pustoší v mém stromoví. Národové, kteří věří na metempsychosu, nemají nepravdu; tolik lidí podobá se zvířatům, a tolik je zvířat, která jsou živou podobiznou lidí, jež znám, že věru musí člověk připustiti mezi nimi jsoucnost nějaké tajemné pásky, kterou učenci a filosofové budoucnosti musí vysvětliti.

Vrabci jsou ovšem děti jiných zvířat, a když vidám ze svého okna ty svoje nájemníky z lomenice škorpiti se o zrnko žita na cestě, nzavírati smír jen proto, aby skádlili počestnou pěnkavici, která si udělala hnízdo tamhle naproti na jabloni, švitořiti všecky najednou, třeba že přece nic nepovědí, pak utišiti se náhle a vzletnouti hustým houfem do mých třešní, — ptám se, není-li přece ještě lépe, přes všecky ty jejich chyby a nedostatky, dáti jim přednost před těmi mrňaty obého pohlaví, kteří se jen hemží po dvoře mého souseda?

Neznal jsem jakživ než jen jedno dítě hodné úcty a skoro jsem litoval, že nejsem jeho otcem. To dítě nebude mít nikdy sobě rovného: poslyšte jen: Alfonsovi (jmenovala se Alfons, ta perla veliké ceny) bylo devět let a neměl ani bratra ani sestry; jsa posledním potomkem starého rodu, byl hýčkán, milkován a rozmazlen, jako žádný jiný; dva dědečkové a dvě babičky, otec a matka, strýčkové a tety, kmotři a kmotry žili jen pro něj, a žádný král španělský nebyl hýčkán, milkován a mazlen více, než tenhle maličký Alfons, na jehož hlavě spočívala veškera naděje jeho rodiny Možno si představiti tu důležitost, jakou si připisoval ten malý knoflík, asi tak vysoký, jako lovecké boty jeho tatínka, a pyšný jako mladý kohout, který cítí, že mu vyráží hřeben na hlavě; svět byl stvořen jen pro něho.

Ale jednoho krásného dne karty se obrátily. Dobrá víla, která udržuje v evidenci přírůstky rodinné, zapomínajíc, jak se zdá, tak dlouho rodiny Alfonsovy, uznamenala posléze svoji netečnost; přinesla mu bratříčka, silných plic a znamenitého apetýtu. Změna dekorace... teď sotva si jej ještě všimnou; dva dědečkové a dvě babičky, otec a matka, strýčkové a tety, kmotři a kmotry tulíce se kolem nové kolébky zdají se zapomínati jeho přítomnosti; ano, chůva, — neslýcháno, — hned první den mu řekla, že nemá času jím se obírati, že si může hráti bez ní. To bylo přes příliš; po čtyřiadvacet hodin Alfons, sám se svým dřevěným koněm a olověnými vojáčky v tichosti přemýšlel mnoho o nepředvídané situaci... Odkud přicházel ten neočekávaný bratr? kdo jej přinesl? kde jej našli? tajemství. Však se na to zeptám své gouvernantky, pravil k sobě, ta mi to řekne, ví toho tolik!

Druhého dne po snídaní, v čas svého každodenního vyučování, Alfons zmizel; shánějí se po něm, hledají ho a najdou posléze v kuchyňské zahradě zimničně zaměstnaného ničením sazenic mladé zeleniny.

„Ale co pak to tropíš, dítě?“ volá naň otec.

„Vytrhávám hlávky.“

„Hlávky! a proč?“

„Protože jsou v nich malé děti, slečna mi to povídala.“

No tož! neměl jsem tedy pravdu, že tohle dítě byla perla veliké ceny?

Od jakživa děti byly postrachem lidí jedině opravdu vážných, myslím totiž filosofů a zahradníků, jimž kazí práci svým neustálým žvatláním, svým křikem, svým nezbednictvím a svojí neúmornou žízní po zelených jablkách a nezralých angreštech. Pak co horší je, že, když jste celou hodinu trpělivě číhali, přistihli některého při skutku a držíte ho za uši, kluk koukne se na vás očima plnýma úzkosti koktaje: „Prosím, pane, to jsem nebyl já!“ a vy teď nevíte jistě, viděli-li jste dobře nebo ne; uchváceni tedy trestuhodným slitováním a zbabělými rozpaky necháte jej utéci; odchází s hlavou skloněnou, pak, sotva popošel deset kroků, vyplázne za vámi jazyk, vy děláte jako byste toho neviděli a vracíte se zuřiví vztekem, čehož filosof nikdy nesmí si dovoliti.

Kdyby byli aspoň němí! Mnohá zvířata jsou, proč pak člověk sám je odsouzen mluviti, říkati tolik hloupostí, vyrážeti ze sebe tolik zbytečných výkřiků, když mlčeti jest něco tak tuze krásného? Ať žije mlčení a mniši kartusiani! To jsou rozumní lidé; nemluví a nemají žádného potomstva. Kdybych byl králem, rozkázal bych, aby všichni moji poddaní vstoupili do řádu kartusianského; toto opatření způsobilo by brzo v tomto světě

horečně rozčileném klid příznivý hlubokému přemítání a vzdělávání macešky*)... to je moje zamilovaná květina, kterou každý filosof měl by nosit v knoflíkové dírce; viditelný odznak skrytých věcí, mluvící symbol němých studií.

Vrabci překážejí jen v létě; v zimě, zimomřiví, držíce se klidně kolem krbů, starostliví o chléb vezdejší, oddávají se se vzácnou přísností theologickým ctnostem trpělivosti a pokory. V zahradě a jinde nic neuvádí v pokušení jich žaloudek; stavše se silou poměrů počestnými lidmi zachovávají skromné incognito, v časech bídy přicházejí tak skroušeně klepat na okna se svým pokryteckým pohledem, a jako na víru obrácení loupežníci, že zavírám oči, když Suzetta jim rozděluje zbytky mé snídaně.

Ale děti! pro ty neexistuje mrtvá sézona, a jestli že za doby zimního jíní musí nechávati na pokoji moje třešně a moje macešky, divokost jejich instinktu, který nikdy nespí, vyjadřuje se tisícerým jiným způsobem neméně nepříjemným; jsou to sněhové koule do mých oken anebo do mého klobouku, klouzačky před mými dveřmi, „klouzáči“, kteří vám vjedou mezi nohy při každém záhybu cesty; a o posledních vánocích nemusil-li jsem sám osobně vlézti do vody až po pás a vytáhnout malého šibeničníka, který nestál ani za čtyry groše a který se odvážil na led příliš slabý?... Ano, opakuji to a nikdy nevezmu svého slova zpět; zapomněli děti vřadit mezi zla a neštěstí, která trápí lidstvo v různých dobách historie. Pro rodiče jsou snad některé polehčující okolnosti, ale pro počestné lidi, kterým čáp nikdy nezaklepal na vrata, je to vynález hodný ďábla... A! šelmy... zas tady jsou, jdete mi pryč,... moje ubohé angrešty, co pak z vás asi zůstane?

* *
*

Náhle jsa vytržen ze svého monologu nenadálým objevením odvážné tlupy, důstojný pan Petr Lefort, doktor filosofie a profesor věd metafysických na akademii neuchâtelské, — ještě před rokem 1848, — nahnul se z okna mávaje velikým kapesním šátkem z hedvábí barvy pomorančové, moderní za tehdejších časů. Tato demonstrace patrně měla svůj účinek, nebo brzy vrátil se do svého fauteilu, v němž sedě obyčejně přemítával, utíraje upocené čelo, zatím co venku bylo slyšeti hluk jako když děti hrnou se ze školy.

Pan profesor dojista nebyl zlý člověk, ale jak jsme právě viděli, neměl dětí a jedna z jeho zamilovaných thesí byla dokazovati, že země se olidňuje přes příliš. Paní Lefortová, jeho choť, dlouho doufala, že veškera filosofie pana profesora neodolá obejmutí malého bílorůžového stvořeníčka; ale znenáhla naděje mizela zanechávajíc jí v srdci prázdnotu, kterou nic nemohlo vyplniti.

Nedbala již fantastických rozmarů svého pána a mistra, vědouc dobře ze zkušenosti, že filosofové nemyslí vždycky všechno, co povídají; ale filosofie jakživa nikomu útěchy neposkytla... Je to tak pěkné, mít děťátko, které se směje, ukazujíc své bílé zoubky, a pak velké dítě, které je u vás a zatlačí vám oči, a malé skotáctví každý den, výkřiky radosti, které naplňují celý dům, radostný návrat ze školy, holčičky, které křtí slavnostně svoje panny, velcí hoši, pyšní jak bůh ví co, když jdou poprvé sami a bez chůvy na návštěvu k babičce.

Paní Lefortová tohle všecko si v duchu povídala, docela tiše; dětské hlásky, které tak zlobily jejího chotě, naplňovaly ji smutkem, a pohlížejíc do budoucnosti myslívala na doby, kde staří jsouce, sešlí věkem a pořád sami, nebudou míti živé duše, s níž by obživli, živé duše, se kterou znovu by prodělali tu slastiplnou cestu mládí a zašlých radostí.

Dům profesorův byl obklopen zahrádkou, která byla jeho rozkoší a pramenem zoufalství zároveň; z okna měl vyhlídku na skromný byt mladého úředníka kancléřství kantonálního. Oh! tenhle se nebál dětí; dvanáct ratolístek nejkrásnějšího vzrůstu bylo živým svědectvím, že nesdílí předsudků svého učeného souseda. Dvanácté právě se narodilo, a podle obyčeje v podobných případech král pruský měl být jeho kmotrem. Byla to radost vidět dováděti všechen ten malý svět kolem domku, všecky s buclatýma tvářema, plnými zoubky a co nejdůležitější, se silnými hlásky, jež by jim dobře záviděti mohly dřevěné panny, jež hračkáři z Německa vykládali na jarmarku ve svých krámcích pod stromy „Černé Promenády“.

Matka, statečná mladá žena, která nezdála se býti starší než nejstarší její dcera, nestěžovala si; výkřiky štěstí, které vítaly otce vracejícího se z každodenní práce, byly výmluvným dokladem, že nejlepší ze všech filosofií je ta, která zavládla v jeho domácnosti.

Pěnkavy mívají patnáct až osmnáct mláďat, která se vyklubávají postupně ob den. Když tedy starší povyrostla a se opýřila, samička naplňujíc jim zobáčky pořád do kořán otevřené, nemá již času krýti svýma křídloma své mladší; o to musí se ta starší postarat. Právě tak tomu bylo u sousedů našeho profesora; velcí hlídali prostřední, tito hráli si s malými, všecka ta havěť, plna radosti a života, rostla v dobrodějných paprscích slunce a domácího štěstí.

Ubohá paní Lefortová trávila mnoho hodin, pozorujíc se svého okna zábavy toho smavého hloučku: — Pro ně samy dvanáct, říkávala si v duchu, pro mě ani jedno! A přece, jak bych je milovala!... A často při té myšlénce slza skrytá, rychle setřená, když zaslechla krok svého muže, který vystupoval po schodech, perlila se jí mezi obrvím. On neviděl ničeho, neb alespoň dělal, jako by ničeho neviděl; dvě veliké vášně, jak jsme poděděli, plnily jeho hlavu a zabíraly všechen jeho čas: zahrádka a metafysika; zvláštní to kontrast, monstrosní míchanina, jejíž studium vyžadovalo by několik věků lidských. A přece tomu bylo tak; veškeren čas, jejž nevěnoval svým výkladům, svým meditacím v osamotí a četbě autorů, trávil ve své zahradě pleje, očkuje, zalévaje, odháněje vrabce a hlídaje škůdlivce; podařený štěp uváděl jej do extase, již žáci jeho, zvykli slýchati jej mluviti jen o pouhém rozumu, nikdy by nepokládali za schopna. a nová odrůda macešky tak jej dojímala, že rázem zapomněl na veliké problémy mravní svobody, na veškero Já i ne-Já.

Filosof nemá závistníků, — mírné jeho blouznění nikoho v pokušení neuvádí, — ale závistníků zahradníka je celá legie; jeho bytí je boj obnovovaný bez ustání; boj proti živlům, zvířatům všeho druhu a dětem všech odstínů.

(Pokračování.)

*) franc. pensée = myšlénka.

Z nové poesie anglické.

A. Mary F. Robinson

(Mme. James Darmesteter).

Darwinismus.

Když kapradiny, jež nevzkvítá, les
v laguny pravěku své stíny lil,
tam dlouhý klid a bezvědomý kles
a velké, zlaté listy rozvlnil.

Až konečně peň pružný ztvrd' a ztuh'
a listí hnalo v haluze a květ,
nad hvozdy bezkvětné tu v prázdný vzduch
se květů jabloňových zábřesk zved'.

Na plodných větvích lesa po věky
op těkavý se v štěstí kolébal
v svém vzdušném domě, trhal bezděky
tu jablko, tam zralý hrozen ssál.

Až stejnou zachvácen byl úzkostí,
tou starých úzkostí pradávných dob,
svět vánků jeho, ptačích radostí,
jež protkla citem božských běd a mdlob.

On lásku nehledal, plod divoký;
boj krutý nemoh' s vlastním plemenem.
myšlénky příští ztišit útoky
a neklid, zvěř než byla člověkem.

To dávno již — a týž neklidu hlas
nás ostnem žene v dál, v neznámý cíl,
než nový dar, jenž nesněn. neznám zas
by novou práci duše ukončil

Melancholie.

(K rytině Dürerově.)

Ach, v práci tolik let, jak kaliban,
shledávat k svému chrámu zem i kámen!
Ach, tolik let svůj mozek uštvat v plamen,
až vzdorný poslední by schvátil plán.

Ach, tolik let nástroje sobě kout,
tak nové jak můj chrám měl nový být,
a tolik roků dlátem v kámen bít,
až hlupců svět by musil ustrnout.

A budu stavět? — K čemu? — Sůl má v tom
již zvětrala, a vůle nemám již,
co teď mi klenba, portál, celý dóm?

Teď v rumech torsa svého sedím v změti
a ptám se: K čemu? — Slunce padá níž
a netopýr mi přes to slunce letí.

Wištaspa.

I.

Po třicet let král Wištaspa sám byl,
pod širým nebem nebyl nad něj král,
ni zašlých trůnů pán, který by stál
nad jednotvárnou slávou, v níž on žil.
Hvězd taj se docela mu objevil,
nad mudrce vše věděl a vše znal;
však roků vlek že změn mu nechystal,
svět, že byl jeho, tím jej unudil.
Zem úzká je před duší v polospaní.
Ať od pólu v pól vládne, duše přání
to nejmenší, jest větší nežli země;
tož kdo zná meze svojí moci bědné,
ten zhrdá cetkami zde chvíle jedné,
se vrhne, kde vře moře ticha temně.

II.

„Snem život jest!“ Wištaspa k sobě děl,
„v němž spáč dlí sám, v němž marnosti je klid,
můj sen je u konce, chci znovu snít!“
a na paláce svého taras šel.
„Ó pychu, lesku, vřavo!“ zaúpěl,
„vám s bohem! v klidu lub se vrhám syt!“ —
— „Stůj! Nehřeš, pán tvůj dí!“ v tom jasně znít
hlas vedle slyšel, když již skočit chtěl.
V ráz po boku mu Zoroaster stojí.
— Ó hlubá slasti, míre neskonalý
těch, náboženství s rity kdo se vzdali
a žízní přec po Boha živém zdroji,
když Prorok netušen jim stoupne k boku! —
Blah Wištaspa vlád' ještě mnoho roků.

The Athenaeum 30/I 92

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*

III. Samko Pták.

Legenda slovenská.

(Pokračování.)

Byzantský císař a deset králů z východu jelo z návštěvy činěné císaři římskému a cesta jejich vedla je tudy k Dunaji, po němž dolů poplujou na pozlacených lodích s purpurnými plachtami, vyšitými perlami a stříbrem. Za hodinu měli do města dorazit, s věže byl již prach, jenž pod krokem koňů jejich průvodu se k nebi vznášel, zřejmě viděti. Král uherský jel před nimi se svým komonstvem. V chrámě bude pro ně sloužena slavná mše a bude Bohu za to vzdán pak velký dík, že kroky těch mocných na zemi, kolem tak nepatrného místa vedl. Čest té návštěvy vyryje se na památku zlatým písmem do kamenné desky v kostele. Tak vypravoval lid a jásal. — Avšak jásot ten měnil se brzy v úzkostlivý nářek. Maďarští divoši na zběsilých koních zaplavovali náhle náměstí a trhali lid k zemi. Král jejich chystal takto živý koberec z rabů svých pro sebe a své hosti, aby jejich koně se nedotýkali prachu a bláta v městě. Pomazaní Páně a jejich komonstvo mělo takto po mostě z lidských hřbetů doletěti k portálu chrámovému. Strašné rány plochých mečů a dlouhých bičů, proniklých železnými hroty, padaly na plece a hlavy těch, kteří se zpouzeli těly svými tvořiti dlažbu vznešeným osobám prokazujícím Bohu čest své návštěvy v jeho domě. Do bolestného pláče žen a hlasitého proklínání mužů, lily nyní zvony hluboký svůj hlahol, plný žalu a vznešenosti. Od brány města letěl na přepyšných koních již průvod. Nejdříve stráž uherského krále, plna špíny i zlata; turánské, polozvířecí tváře té šlechty byly špatně myty, ale vousy jejich byly propletené perlami, a z řas hedbávných svých rouch trousili ti na licho pokřtění dravci hmyz a drahokamy. Za nimi jel uherský král s velkým žezlem v ruce, pak přišli na koních bílých jako mléko rytíři byzantského císaře, zjevy skvělé a krásné, podobající se v stříbrném brnění kůru andělů, pak posléze zjevil se byzantský císař sám, obklopen desíti králi v purpuru. Byl stříbrohlavem oděn a měl tiaru na hlavě, třpytící se démanty a smaragdy. Samko, ležící na zemi v prachu, viděl vše to mihnouti se nad sebou jako letící vlasatici, krásnou a zlověstnou. Viděl to jako ve snu, neb brzy jej schvátila mrákota pod krušícím krokem koňů. Probudil se v krásném chladu, v šeru, vonícím kadidlem. Kol kolem zářila samá hvězda! Byly to plameny zlatých lamp a nesčetných voskovic, vysokých jako sloupy. Samko byl v kostele. Nevěděl jak se tam dostal, lidská vlna jej tam nějak vrhla, jako mořská metá škeble na břeh. Ležel mezi žebráky a mrzáky u vysokých vrat bronzových. Daleko od něho, u samého oltáře, kde se sloužila mše, spatřil opět byzantského císaře s bleskotnou tiarou na hlavě v kruhu těch desíti králů z východu; seděli na tribuně, pokryté zlatohlavem. Ve velebné písni zpěváků, v hučení stříbrných varhan, topil se pláč žebráků a mrzáků, poraněných koňskými kopyty. Samko cítil též bolest v boku a na rameně, ale snášel ji tiše, byl zvyklý snášeti. Hleděl k oltáři. Zrak jeho hledal žíznivě obraz Kristův, tu sladkou útěchu v každém strádání. Ale nenalezl jej. Svatý ten zjev byl zastřen těžkou nachovou clonou, rudou jako krev, na níž se skvěly zlatem a stříbrem vyšité obrazy divých šelem jedno- a dvouhlavých, byly to znaky přítomných hostů. Před tou clonou stála v pravém lese světel monstrance skvělá jako slunce a z plápolu jejich paprsků zlatých a démantných svítila lunou bledá, bílá svatá hostie, nevýslovně vznešená, ve své sněžné prostotě uprostřed té lidské, hlučně se vtírající nádhery. Samko upíral na ni zrak a vrhl se na kolena a sklonil čelo. Do velkého jeho smutku vnikal paprslek sladkého dojmutí. Pozvedl hlavu a hleděl opět na monstranci. Tu viděl, ztrnut, že náhle rostla, že se měnila v jakýsi dům, vystavený z lunné záře s křišťálovými vraty, která se otevřela tiše a z nitru toho hvězdotřpytného stanu nesla se ta bílá hostie jako vidmo, a ejhle! byl to Kristus sám! Byl oděn sukní hrubou, ale čistou jako ze sněhu, tvář jeho byla bledá, oči jeho temné byly plny smilování, a úsměv jeho byl slunný láskou. Samko myslil, že zasedne po boku byzantského císaře, on ale kráčel bez pohledu na tribunu pomalu kostelem, vznášel se oblakem kadidla, dýmem voskovic a měřil v šero, kde kvíleli mrzáci a žebráci, a tam usedl mezi ně. V tom okamžiku neviděl jej už Samko, ale cítil zřejmě útěchu té jeho svaté přítomnosti, duše jeho byla jako proniklá úsvitem. A na tváři všech těch trpících kolem něho bylo náhle blaho zřejmé. Nikdo necítil už bolest svých ran, světlo lilo se z očí všech, a každému bylo jako by mu rostla křídla. Samko byl štěstím jako omámen. Zvedl oči vděčně k nebi. V tom okamžiku zjevil se na kazatelně starý, prostý kněz. Měl kříž v ruce a žehnal nejdříve císaři a králům a pak i lidu. Měl úkol osloviti korunované hosti. Stál však něm, nenalezl slov, úzkost jakási se ho zmocňovala, nevěděl proč. Tu zaznělo tichým kostelem cosi jako docela slabé zašveholení drozda, byl to nevědomý vzdech Samkův, plný toho sladkého blaha, rovnajícího se modlitbě. Udiven, pohlédl kněz stranou, odkud ten ptačí pozdrav se nesl, pozdrav, který se zdál, že mu chce dodávati odvahy, a divil se ještě více, vida teď všechny ty žebráky a mrzáky ozářeny jakýmsi nadzemským světlem. Náhlý smutek se mu jevil na tváři, vzpomínal jejich bídy, náhle nadšení tomu smutku následovalo, neb chápal, že je miluje Bůh. Bylo mu, jako by mistr jeho jej nutil, by se poklonil před majestátem lidského utrpení a aby mu vzdával hold. Sklonil čelo před těmi, o nichž věděl, že po nich před chvílí koně dupali, a hlasem plným slz, uptraje zraky na oči Samkovy, které svítily jako ty hvězdy, co tenkráte plály, když andělé zpívali... „Pokoj lidem dobré vůle“ —, pravil tiše kněz: „Blaze tomu, jenž kráčí po cestě trnové, neb dojde ráje!“ —

Samko se usmál, jako když vychází zora. Už nebyla tma v jeho hlavě, už neměla ta otázka: „kam půjdu?“ tu neurčitou hrůzu, tu krušící tíž! Záhada celého jeho života byla rozluštěna! Samko vrhl se na tvář a děkoval dlouho Bohu. —

Samko nehnul sebou, až když byl kostel prázden. Pak kráčel tiše do sakristie, chtěl viděti starého kněze,

by mu děkoval za jeho oslovení a radu. Nalezl jej vskutku ještě v sakristii ve společnosti několika lidí, s nimiž rozprávěl. Šel Samko přímo k němu.

„Co mi chceš?“ ptal se vlídně kněz, jenž jej poznával.

Prostý Samko nevěděl, jak děkovat a co vlastně řici, posléze pravil tiše: „Půjdu do nebe.“

Na to ozval se tlumený smích přítomných lidí a jeden z nich tázal se: „A kudy to, blázne?“

„Po trnové cestě,“ řekl prostě Samko. Smích nebyl nyní už tlumen a oči Samkovy jevily překvapení, že i zde na tom svatém místě, i v přítomnosti toho dobrého kněze se potkal s urážlivým posměchem. Velký smutek jevil se mu na tváři, pak ale obrátil se ke knězi a oči jeho byly tak snivé a zamyšlené, že stařec jimi na dno duše jeho hleděl. Položil mu ruku na hlavu a pravil dojmut: „Věru, že dojdeš nebe! Miluje tě Bůh. Zpomínej na mě ve své modlitbě.“

Tu nebylo už slyšeti smíchu.

„To učiním,“ řekl Samko prostě, políbil roucho knězi a vyšel tiše, otevřenými dveřmi na náměstí plné slunce a ruchu.

Nebylo za městem těžko nalézti cestu porostlou trním a bodláčím, vždyť nebohá slovenská země se teprve pomalu probírala z mrákot zase k životu, ubohá slovenská země, rozdupaná asijskými uchvatiteli, pod jejichž jařmem dosud úpí. Ne příliš dávno vraceli se tenkráte lidé ze skalních úkrytů zase k opuštěným, koukolem zarostlým polím, a jali se, Ariové, opět práce, jejíž ovoce patřilo a patří posud nespravedlivě Turancům. —

Nebylo tedy Samkovi těžko nalézti cestu, kde bujelo trní a bodláčí, ranící bosé jeho nohy, a tou mučednickou drahou chodil mnohé dni a mnohé noci, trpěl hlad a žízeň a na vyprahlých skalách nechával krvavou za sebou stopu. Živil se pouze kořínky a ostružinami, jen sem tam dostal u nějakého, v samotách ztraceného příbytku lidského, skrytého ve tmě lesů, neb přilepeného k nahé úbočině, kousek černého chleba. Dávali mu ti lidé tam bydlící, chudí a bídní jako on, sice rádi tu almužnu — ale nikdy bez posměchu, odpověděl-li jim na jejich otázky, který cíl ta jeho dlouhá, neutěšená cesta měla. Ale Samko nedbal, nehněval se a nedal se másti. Víra jeho byla pevná a bez útěchy nebyl: měl nyní to, po čem po léta horoucně toužil, volnost! Měl šum pyšných stromů, byl ovíván mocnou perutí větrů a slýchal do sytosti sladký, snivý, přátelský zpěv ptáků, těch věrných druhů svého mládí! Kolikráte na té pouti vyprovázeli jej až na kraj lesa! Kolikráte vítali jej skřivani, třepetající se jako chumáč jisker vysoko pod samými oblaky, jásavými písněmi! Kolikráte potěšily hrdličky, hnízdící ve skalách, sirou jeho duši radostným, milým smíchem svým! Co bylo to malé svírání srdce při lidském posměchu proti tomu velikému šíření se duše při šumu stromů, svistu větrů a zpěvu těch vzduchem nesených tvorů, koupajících se v zlatém světle, těch operutěných nádob vděku, přetékajících sladkými, horujícími, touhy plnými, sny rodícími zvuky! Pravda, krev linula z jeho nohou, pot řinul s jeho čela, ale v nitru jeho byl už předsvit onoho ráje, který hledal a jehož dojíti skalopevně doufal.

Jednoho večera byl však už tak unaven, že se sotva a jen s tíží vlekl. Zastavil se na strmé stráni, kterou končil svěží, mladý březový les. Dole pod sebou viděl v nastávající mlze něco jako bílý zámek, avšak bez valů a bez bašt, kolem něhož staré stromy husté stály a své sluncem ozářené vrcholky vážně kolíbaly. Mlha byla světle fialová a velké pruhy růžového světla ji pronikaly, a bílé stěny budov byly světlem západu jako zlatem postříkány. Byl to pohled velkého čaru. Samko držel se keříku a nahnul se zvědavě nad dolinou, pod nohami jeho se hloubající, tu povolila pod ním půda, větev, které se držel, zlámala se a Samko kutálel se bez vlády a síly jako podťatý kmen po stráni, hluboko, hluboko dolů, závratně rychle, tak že měl v hlavě tmu a v očích jiskry. Dopadl posléze někam, kde bez vědomí ležet zůstal. Div, že se nezabil. Když se probudil, bylo už docela tma. Před ním trčela vysoká zeď, v které, málo kroků od něho, velká, dokořán otevřená brána zela. Za ním byla vysoká stráň, po které se v luzném soumraku hvězd břízy se stříbrnými kmeny chvěly. U samé jeho hlavy bublal potůček, bylo jako by mu šeptal. Samko napil se trochu a postavil se na nohy. Třásly se mu, ale nesly ho. Všechny údy ho bolely, ale žádný nebyl zlomen. Podpíral se o zeď, vlekl se podél ní k bráně a vešel. Viděl se nyní v čarokrásné zahradě, byla tam vůně, byly tam květy, spící, ale dýšící tak sladce svůj balsám v tichou noc! A bílé jakési vody tryskaly jako paprsky vzhůru, jako by chtěly letět ku hvězdám, a padaly zpět do obrub z jasného, třpytícího kamene. V houštinách klokotali slavíci. Samko procházel se pomalu a pravil si: „Došel jsem svého cíle? Ó, zajisté, to je ráj!“ A srdce mu tlouklo, očekával, že na některé z cest potká buď Hospodina, Krista nebo Pannu Marii. Ale zahrada byla úplně prázdná a Samko došel až k velké budově, kterou byl se stráně spatřil. Z ohromných oken jejich na jedné straně linulo se světlo jako měsíce. Samko zíral dovnitř. Uviděl nesmírnou síň, bílé sloupy nesly tam sklepení pokryté zlatými hvězdami, stříbrné lampy houpaly se tam na dlouhých řetězích a planuly jako zory, schody z bílého kamene, široké jako silnice, podél nichž na rovně bíle kamenném zábradlí sochy andělů jako ze sněhu se zlatýma křídloma stály, vedly někam nahoru do síně druhé, hlubší ještě, šeré jako les, prosvětlené však duhovými světly, a z toho tajůplného prostoru linula se hudba varhan. Daleko, v pozadí té síně, pozadí to celém zlatém, seděla na trůnu ze sloni velká socha Bohorodice v bílém rouše, s pláštěm blankytným, s hvězdou na rameně, s hvězdou v koruně, s očima velkýma a temnýma, s rukama pozdviženýma a žehnajícíma. A po schodech chodilo mnoho starců a jinochů a mužů, postavy jejich byly stejně oděny v bílá roucha, nohy jejich podvázány černými sandály, ruce jejich byly sepjaty, a oči sklopeny jako v modlitbě.

„To jsou blaženi,“ šeptal si Samko.

Ale více už nedovedl mysliti. Slabost jeho jej přemáhala tak, že cítil, jak vrávoral a klesal. Mimoděk zachytil se řemene, visícího vedle něho u dveří, jež nebyl posud zpozoroval, a padaje na zem, slyšel silné zaznění zvonu. Jako ve snu byl si ještě vědom, že dveře se otevřely, že jedna z těch bíle oděných postav nad ním se skláněla. Pak, vysílen, hladem a žízní přemožen, tonul v hluboké mrákotě. (Dokončení.)

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

IV.

V rozloučení. — Jiné poměry ve vlasti. — Nová korrespondence. — Zap profesorem — Současné zprávy z Čech a z Haliče. — Divadlo. — Spolek Slovanek — Výbor dam pro ženské vychování. — Gogolův Revisor. — Udavačství v Čechách. — Zap před vojenským soudem. — Pronásledování redaktorů. — Honoratin článek o Huculech v moravské Koledě. — Útoky a kritiky. — Večerní Pražský list. — Poplach. — Aktor Jiří Kolár. — Havlíček hájí Honoratu. — Slovan. — Lumír. — Vzpomínky z rodinných stran. — Stesk po návratu do Čech. — Opětné loučení s rodinou a odjezd.

V Praze osamocen zůstal K. V. Zap.

„Nemůžeš sobě představiti," píše manželce své do Krakova, „jak mně smutno bylo po Vašem odjezdu. Celou noc jsem nespal a v myšlénkách provázel jsem Vás po všech stanicích . . . Když Jste odjely, hleděl jsem s bašt tak dlouho, doknd Jste mi s očí nezmizely. Doma bylo pusto a smutno jako po pohřbu . . . V neděli vyšel jsem si sám na Bílou Horu . . . Bůh Vás zachovej, líbám Vás v duchu a nezapomínejte na mě."

Honorata zdráva přijela do Krakova, kdež stýkala se zejména s naším Jablonským a s Wincentym Polem, polským pěvcem „Pieśni o ziemi naszej". On také první podal starostlivému manželu zprávu o šťastném příjezdu choti jeho do Krakova a další její cestě do Lvova (15. září 1850). Odtud nastává zase pravidelná a častá korrespondence. Pochází z Kosova, kamž se byli rodiče přesídlili. Listy Honoratiny nasvědčují, že mysl její byla skutečně nesmírně rozrušena a že ani ve vlasti nenašla ukojení. Však ani ta jediná nejmilejší vlasť nejevila se jí již v té záři jasné a čarokrásné, v jaké ji spatřovala v mladých svých letech. I tam rok 1846 a 1848 snesl těžký mrak na všecken život vnitřní i veřejný. Všecko sestárlo a sešedivělo. Nebylo již radosti a plesu, byly jen zkušenosti životní vážnosti. K tomu chatrné zdraví stále svíralo a znepokojovalo mladou paní. Vrátila se do vlasti duše bolavá v těle chřadnoucím . . . Přes to však, že Honorata opouštěla Čechy v náladě svrchovaně roztrpčené, přece zůstavila v Praze půl své duše. S chotěm spojovala ji manželská oddanost i láska, s českým životem cit upřímné přízně. I tam pod Karpatami nepřestává ji zajímati, co se v Praze děje, ovšem, touží a přeje si stále věděti, co se v Čechách děje, v literatuře, v umění, ve společnosti, v politice. Do všeho je již zasvěcena, vše ji je blízké, a proto také úsudek její bývá velmi často neobyčejně trefný. Zap, vyhovuje přání manželky své, proplétá dopisy podrobnými zprávami z českého života. Není, co by ji v tom směru nezajímalo. Rovněž vzájemná starostlivost o děti, o štěstí a zdraví všech společně, v listech těchto dochází tklivého výrazu. Vřelými city rodinnými oplývají ovšem také listy manželovy, jehož jinak flegmatická povaha jeho roztouženosti a starostlivosti nepřekáží nikterak.

Ale sledujtež zde již ohlasy z důvěrných listů.

První list ženin z domova datován jest v Kosově ke konci měsíce září:

„Milý Vladislave!

Dne 20. t. m. přijela jsem do Kosova, potud šťastně, že nikdo z nás ani krku, ani jiné části těla sobě nezlámal. Děti jsou zdrávy, ale já v ubohém stavu se nalézám — ani sil, ani zdraví, ani pořádku, ani výhod se mi nedostává. Nevím, co to bude, zdá se mi, že tu cestu hořce zaplatím. . . ." Pak naříká si na rozličné nesnáze a nic příjemného muži svému nemůže sděliti.

Za to první obšírnější list mužův ze dne 4. října 1850 obsahuje vedle jiných zpráv, jednu zvláště potěšitelnou. Vysvítá již ze samého oslovení:

„*Velmožná paní profesorová!*

Milá ženo! Tedy jsem již profesorem s platem 900 zl. Posledního září oznámil ministr Thun telegrafem, že bude vyšší realní škola založena, aby se to v Praze ohlásilo, a že druhého dne již vše písemně a cestou pošty dojde. A skutečně, v úterý v poledne došlo vše, jak vzhledem školy, tak vzhledem mne, vše jak si to Wenzig přál . . . Do úřadu již nechodím . . . Popiš mně vše o sobě, o Své cestě, o dětech i příjezdu Vašem do domu rodičů tak podrobně, jak já se snažím Tobě vše sdělovati. Ale k Tobě volám při tom tři slova: *šetř se,* za druhé *šetř se* a za třetí *šetř se!* Po cestě měla Jsi se na několik dní do lůžka položiti a odpočinouti. Rodičům vyřiď moji úctu, rovněž všem příbuzným, s kterými se uhlídáš; děti i Tebe tisíckráte líbám a posýlám Vám knížky, dorty a cukroví. Nechať Vám to chutná, jako z Prahy od tatínka. Bůh Vás zachovej. Vladislav."

Tu také nalézáme zmínku o divadle: „O budování zvláštního divadla se nyní mnoho mluví. Sestavili zvláštní výbor, do něhož vcházejí Hanuš Kolovrat, Jan kníže Lobkovic, Albrecht Nostic, Palacký, Sacher, Meczery atd. Také mne a jiné osoby povolávají do toho výboru; budeme míti závazek, každý ve svém okolí peníze sbírati. Ve Vídni zřídili Čechové také spolek k tomu cíli a zavazují se měsíčně po 20 neb 10 kr. po čtyry léta platiti."

Pochopitelno, že Honorata sdílela s mužem radost z příčiny splnění dávné jeho touhy. I ona jej oslovuje kladně na předešlý list: *„Szanowny panie profesorze!"*, žádá pak naléhavě za pravidelné zasýlání *„Včely"* a rozpisuje se o huculském lidu dotvrzujíc znova své nadšené o něm smýšlení. Zdá se z listu tohoto, jako by se Honorata poněkud upokojovala, ale jen na krátko. V příštím manželově dopisu (26. září) nalézáme důležitou zmínku o *Spolku Slovanek.*

„S ‚Ústavem' vyhlíží to nyní takto: V polovici tohoto měsíce byla schůze, i ustanoveno, neužívati více firmy ‚Spolku Slovanek', nýbrž jen ‚Výbor dam pro ženské vychování' (!) Do novin dáno ohlášení, že děvčata přijímají se do nového školního kursu, zároveň, že mohou na přednášky choditi také starší slečny, a sice na přednášky takových předmětů, ve kterých si přejí se zdokonaliti. Počátkem října začíná se škola; předevčírem byl jsem u Amerlingů tázati se, kolik nových žaček se dosud při-

hlásilo. Samých Pražanek bylo 23, jest tedy naděje, že jich bude alespoň ještě jednou tolik."

Na to žena (21. listop.), po šťastném uzdravení nebezpečně onemocnělého dítěte: „Což tam nového? Což divadlo? Pověz panu Obšírnému, aby si pořídili Revisora od Gogola a přeložili. Je to výborná komedie, čtla jsem ji, hodila by se u vás k provozování.... Nevychází *Slovan*, co dělá Karel (Havlíček)? Piš mně o všem, *stýská se mi velice....*"

Stesku tomu dává průchod i v příštím listě: „Mně se tu strašně stýská. *Tvé proroctví splnilo se svatě.*"

Není divu. Děti postonávaly, sama stále nemocemi trpěla, starostí neubývalo. K tomu i stísněné poměry hmotné zbavovaly ji veselé mysli. A milovaný muž daleko... Tížilo ji i to, že nevýhodu způsobuje všemu svému vůkolí. Zatím docházely z Prahy stále konejšivé listy s množstvím nových zpráv.

Ze dne 29. listopadu 1850:

„Ústavu se daří, jen že hodlají Janotu a ještě jednoho učitele vzíti k vojsku, ale Wenzig se jich ujímá a půjde k Meczerymu. Z příčiny Spolku byl jsem předvolán před vojenský soud na pražský hrad. Věc měla se takto: Na začátku školního roku dal jsem do novin oznámení o přijímání děvčat, i podepsal jsem: ‚od výboru dam pro ženské vychování (z bývalého spolku Slovanek)'. Tento přídavek vypustil jsem z německého ohlášení, kdež prostě stálo: ‚Vom Frauenkomité für weibliche Erziehung.' To však kdosi ihned udal, že co to za spolek, od vlády nepotvrzený. Věc dostala se do rukou vojenskému soudu, který ihned předvolal paní Amerlingovou. Vymluvila se, že Spolku žádného již není, a že ona dotyčné oznámení takto nenapsala, že to musil kdosi jiný učiniti. Ptali se tedy v redakci, a tam pověděno, že já. Předvolali tedy i mne... Na tom se skončilo. Sám jsem diktoval protokol, podepsal a šel.

Včela již nevychází od začátku září. Vyšla dvakráte se Žihadlem, načež ji ihned zakázali, Kračmera a Mosera na dva týdny do vězení vsadivše. Nemohu Ti tedy ničeho poslati. *Květy* přestaly vycházeti úplně. *V Koledě* vytiskli Tvůj článek o Huculech švabachem, ale v Čechách velmi zle přijata byla tato práce, protože se v ní tak bezohledně Čechů dotýkáš; mstí se nyní ledakdo na Tobě kritikami dosti hrubými... Má-li se nyní od Tebe ještě něco tisknouti, odtud *nesmí býti jméno Tvé vyznačováno*... Naše divadlo, ačkoli znovu jest omezeno na odpolední představení, dobře jest nyní zřízeno. Herci zůstali všickni a dobře hrají. S operou zle. Byl jsem již také ve schůzi komitétu pro vystavení divadla, brzy ohlásejí se veřejné sbírky. 40.000 zl. jest již zajištěno... *Slovan* vychází ještě, ale poněvadž nyní zakazují všechny oposiční časopisy (znovu zákaz stihl ‚Union' a ‚Deutsche Zeitung aus Böhmen'), učinil i Havel v posledním čísle testament dle svého způsobu.... Je mi zde bez vás strašně smutno, chodím bez útěchy jako věčný žid s místa na místo a nic nepracuji, tak jsem rozrušen.... Zachovej Vás Bůh, líbám tisíckráte, Váš Vladislav."

V listě tomto činí se zvláště pozoruhodná zmínka o článku, „který v Čechách velmi zle byl přijat pro bezohlednost úsudku o národnosti české". Zajímavá to episodka literarního života tehdejších časů. Honorata před svým odjezdem do vlasti skutečně napsala národopisný článek o Huculech, který na vyzvání zaslala redakci kalendáře *Koledy*, vydávaného Národní Jednotou Moravskou v Brně. Zatím „nešťastný" ten článek vyšel *) a způsobil v některých kruzích popudlivých vlastenců, jmenovitě mladších, velmi nemilou nevoli, která propukla posléze i ve veřejné útočení na spisovatelku. Jak sama Honorata a ostatní společnost záležitost tu pojímaly, vysvitne z dopisů; my jen k tomu dokládáme, že upřímná naše přítelkyně tehdáž skutečně poněkud pochybila, vyjadřujíc svůj náhled příliš upřímně a neopatrně. Mluvíc o Huculech mimo vůli upadla v srovnávání Huculů s Čechy. Tak na př. mluvíc o poměru bohatého českého sedláka k českému chalupníku, viní tohoto z „nadutého sprosťáctví" (136). Jinde pak zase praví: „Zemi českou a moravskou proniknul duch a vkus na skrz cizí; hledejž pak ducha národnosti, není ho, není, ano vše utopeno v bezedném kalichu chtivosti a nenasytnosti německé — ale dosti o tom, mohla bych daleko zablouditi, mnohé hříchy připomínati, a ty, kdož ví, jak by chutné byly — raději na zpět k Huculům, k milým a drahým Karpatům, tam vzduch čistý, nebe jasné, výlet v prostoru přírody jasný." Odvážné úsudky dotekly se za daných poměrů velmi nepříjemně těch, kteří nepřivykli ještě vyslýchati úsudek jiných. Vždyť je popudila i „drzá" domněnka Honoratina, „že v Čechách mají hnojiště před domem".

Ostatně přiostřená její slova pocházejí z doby jejího největšího roztrpčení. Kromě toho byla si i Honorata vědoma, že vlastní její manžel ve spisu svém „Cesty a procházky" neméně bezohledné náhledy neváhal místy vyslovovati o národnosti polské. Buď jak buď, tolik jest jisto, že Honorata byla napadena a sice velmi prudce.

Nejdříve se ozval proti paní Zapové v *Pražském Večerním Listě* horlivec Č. (r. 1850 č. 183), kterýž ve zvláštním článku o *Československém kalendářství* nevlídně a velmi negalantně probírá rozpravu o Huculech, načež hned český list ze Lvova, uveřejněný rovněž v Pražském večerním listě (č. 193.), potakuje svému předchůdci.

O všem tom dostala Honorata nejasné, ale za to velmi znepokojující zprávy se dvou stran. Píšeť tedy v patrném rozechvění dne 29. prosince 1850 z Kosova svému manželu:

„Můj Vladislave!

Mé ubohé srdce nic sobě neulehčilo, jsem zarmoucena a bolestně dotknuta. Marie dostala list od T., který ji píše, že proti mně jakýsi dopisovatel ze Lvova ve Večerním listu hanebně vystupuje. Prosím Té pro vše na světě, napiš mně, co chtějí ode mne, já nevím, napsala-li jsem co tak strašného. *Přece jsi sám četl!* Prosím Tě, obhajuj mne, jestliže můžeš. Nevím, co ten dopisovatel píše, nemohu o tom souditi, posuď Ty. Pošli mně ty nešťastné kritiky. Můj drahý Bože, já, která jsem tolik oběti přinesla pro Váš národ, který miluji, kterému přeji jako vlastnímu — musím trpěti tak nespravedlivě. Zasloužila jsem toho? Pověz, pověz sám. Před Bohem a před soudem světa — Ty znáš nejskrytější tajníky mého citu pro Vás a pro Slovanstvo vůbec — jak můžete osobu, která by krev v té chvíli prolila pro dobro obecné — jak můžete mne tak tupiti?... Nezlořečím Vám za to,

*) Obrazy ze Života Huculův, horákův karpatských. Koleda. Kalendář na rok obyčejný 1851. Nákladem Národní Jednoty Moravské. V Brně str. 133—147.

aniž se hněvám, odpouštím vše, jako milující Vaše sestra, která přála by si do smrti pracovati pro Vaše dobro. Slova tato, která sdílí bolavé srdce Tobě, můžeš oznámiti mým nepřátelům, nechať vědí, že jsem vždy stejná a že nepřestanu ani uprostřed největších nátisků nepřízně Vaši sympatisovati s Vámi....

Líbám Tě Honorata.“

Zatím vyřídili si vlastenci čeští nemilou záležitost tuto mezi sebou, a sice způsobem neobyčejně důsledným. Již 13. ledna 1851 mohl Zap manželku svoji upokojiti:

„Vzhledem k těm kritikám, které proti Tobě přinesly Večerní Listy, podotýkám tolik: První vystoupil usmrkanec a literarní proletář *, jenž hrubiánsky vytýká, že Jsi si tak na Čechy vyjela, udává, jako by hájil čest českého národa. Všickni rozumnější uznávají vady, kteréž Ty vytýkáš, jen že Jsi neměla haniti tak všeobecně a užívati tak ostrých výrazů. Ale Tvoje povaha je už tak ostrá, a jinak neumíš. Ale pisateli dostalo se odpravy za jeho hrubiánské vystoupení téměř ode všech, v hospodách i krčmách, kde se jen zjevil. Havlíček ozval se proti němu ostře a zdrhal ho svým vtipem, že má dosti. Leč nejlepší zadostučinění učinil Ti aktor Kollár. Svědek Pichl vypravoval mi, že byli kdesi u Ježků na pivě a že mluvili právě o nějaké zpěvačce. Spolupracovník Večerních Listů zvedá se a volá: ‚I to je...!‘ Na to Kollár za stolem vstává a zakřikuje jej: ‚To si vyprosím, vy mlčte, sprosťáku, nemluvte a nepište nikdy nic o ženských, sic vám zacpeme vaši nečistou hubu. Dokázal jste nedávno hrdinský kus, když jste psal o Zapové. Zapová chybila jen jednou, vy ale chybujete v každé řádce, proto zůstává Zapová vždycky genialní osoba, a vy zůstanete co jste byl, a nejste ani hoden, abyste Zapové střevíce pucoval!‘ Na to ozvalo se bravo od všech přítomných. Později jakýsi hlupák ve Lvově vytasil se dopisem ve ‚Več. Listu‘; žvaní hlouposti, potakuje svému předchůdci, tomu se všichni smáli. To je vše, nestojí ta věc již za vzpomínku, bez toho již jest zapomenuta. Že všichni o Tobě lépe smýšlejí, toho může Ti býti důkazem list Moravské Jednoty, který tuto připojuji. Přes to však Ti radím, buď v psaní opatrnější...

Mladý Frič byl odsouzen na 18 let těžkého vězení, druzí, kterým nebylo možno vinu dokázati, byli propuštěni, ale všickni byli najednou vzati k vojsku. Jaké rozsudky čekají ještě na Arnolda, Gauče, Bakunina atd., není dosud známo. Před novým rokem zavezen na Pražský hrad také Kronský z Katusic. Milý Bůh ví, kdy skončí se to pronásledování... Mikovec obdržel povolení k vydávání Lumíra. Chce míti Tvoji povídku. Předplatím Tě na poště, aby Tě Lumír každý týden docházel. Od nového roku vychází také ve Vídni *Vesna*.. Rodičům, strýjence a všem příbuzným poruč mne. Není ve Vaší krajině mnoho vlků? Stále mne znepokojuje zpráva o vlcích, neboť se nyní velice rozplemenili. Líbám Tě v duchu

Tvůj Vladislav.“

Laskavé čtenáře bude zajisté zajímati svrchu zmíněné obhájení nezapomenutelného Karla Havlíčka. Nalezli jsme je v *Slovanu* z r. 1851 na str. 1690. Havlíčkova znamenitá povaha ani tu se nezapřela:

„Pražský Večerní List pustil se Bůh ví z jaké potřeby a příčiny do české spisovatelky, paní Zapové, pro článek její o Huculech, uveřejněný v Koledě, za to, že paní Zapová vytýká jisté věci českým vesnicím, a jak Več. List myslí, příliš nadsazuje Huculy. Večerní List za to příliš nerytířsky nazývá paní Zapovou „tato ženština“ atd. Paní Zapová jest rodilá Polka provdaná za českého spisovatele, a osvědčila již několikrát horlivost svou pro náš národní pokrok tím, že se sama česky psáti naučila, (což na statisíce našich rozených krajanek neumí), dokázala upřímnou vůli k nám, a takové paničce musí dle všeho práva dovoleno býti pohaněti nám to v naší domácnosti, co se jí dle jejích polských náhledů nelíbí. My, jako moudří *mužové* vyslechneme, co praví, a když to za pravdu uznáme, *poděkujeme* jí za radu, jest-li to za pravdu uznati nemůžeme, *poděkujeme* jí za *dobrou vůli*. Nikdy ale co dobře vychovaní lidé nebudeme ji takovým surovým způsobem tupit, aby se nezdálo, že tak nadutí jsme, že všechno české již za dokonalé a za nejlepší považujeme. — Tolik ve všem přátelství —“

Na tom skončila se aféra. Zpráva o Havlíčkově zastání velice potěšila paní Honoratu. Netoliko že si ho a hlasu jeho velice vážila, ale také plně byla vědoma významu, jaký „Slovan“ měl v nejširších vrstvách če-českého národa. „Těší mne velice,“ píše dne 28. ledna 1851 z Kosova, „že se Havel postavil na mou obranu, děkuji mu z hloubi mého srdce. Pokloň se mu!“ Méně však potěšila Honoratu zpráva, že se na její obhájení mluví „ve všech hospodách a krčmách“. Honorata do té míry se uspokojila, že ochotně projevila vůli přispěti zase do příštích ročníků *Koledy*, což se také stalo. O věci české zajímá se stále se stejnou sdílností: „Co dělá Němcová? Což její genialnost na vždy zamlkla? V divadle hraje se jen v neděli? Není šťastnější naděje? Co dělá pan intendant?“ A zase hned s radostí oznamuje, že krakovský *Czas* pilně si všímá českých poměrů a české literatury, přinášeje o tom četné zprávy. „A pak mluvíte, že Vám jsme nepřátely?!“

Ale poměry valně se neměnily k lepšímu — ani v životě soukromém, ani veřejném. Doba nepřála jasnějšímu roznícení. Také utěšených vyhlídek do budoucnosti nebylo. Kromě toho musila Honorata stále odmítati klepy a pomluvy z různých stran proti ní osnované.

Jak sama nyní domov svůj spatřovala a jaké dojmy v ní osvěžené vzpomínky vzbuzovaly, toho dokladem budiž malý úryvek z vlastních její zápisků, jichžto pohříchu jest velice poskrovnu. Není v nich žádné pravidelnosti, vrhala je na papír jen namanule ve chvílích, kdy nejvíce toužila ulevovati svým bolavým citům. Na začátku roku 1851 zapsala sobě toto:

„Dnes mi bylo v duši tak teskno, že jsem přes nevalné dobré zdraví zatoužila vyjeti si, ale jen na krátko, neboť za několik hodin měla jsem úmysl vrátiti se. Leč jinak se stalo, opozdili jsme se. Vyjíždějíce ze Zablatova, zastihnul nás soumrak, soukromými cestami nebylo možno vraceti se do Dziurova, zajeli jsme tedy na noc do Ušce. V Zablatově nebyla jsem již čtrnácte let, přála jsem si tedy viděti každý koutek, jehož jsem si z dětinských let připomínala. Přijíždějíce od strany Prutu, nalezla jsem vše tak, jak druhdy bývalo. Zastavili jsme se u Chojimové, kteráž mne poznala; vyptávala jsem se jí na rozličné židy od dřívějška mně známé: téměř polovice jich vymřela. Žijící poručila jsem pozdraviti. Od ní odebrala jsem se do Demyče. Cestou spatřila jsem *kostelík*, ten samý co druhdy, jen že zčernal a schýlil se, a vedle zvonice, rozbitá, jako jindy. Zvláštní jest, že paměť naše

tak dlouho vše přechovává, pamatovala jsem každý domek, jaký, a na jakém místě byl, tak jsem jej také nalezla, jen že vše mnohem horší Naše bydliště — spustlo, okna jsou vytlučena, oné krásné zahrádky již není, ani viděti nelze, kde kdysi stála. Což jsem se já v té zahrádce napracovala a dnes není již ani sledu . . .“

Vše zní melancholicky. Současně docházely paní Honoratu z Prahy takové zprávy:

„Frič odvezen do pevnosti Josefské. Znovu vzali na zámek Slavomíra Vávru. Františka Havlíčka a Preise. Posledně jmenovaný chtěl ve srozumění s ostatními vyvésti Bakunina z vězení, ale nepodařilo se mu to. Liblinského přivezli v okovech z Vlach . . . S divadlem nejde to ku předu, vláda činí rozličné překážky, hraje se stále jen v neděli odpoledne.“ Po celou tu dobu jen jedna zpráva Honoratu upřímně potěšila: „Těší mne, že se Brauner oženil se sl. Neumannovou. Jest to velmi osvícená osoba, *alespoň jeden z českých literátů moudře se oženil.*“

Zatím vystupuje v listech opět do popředí touha po brzkém návratu do Čech. Sdíleli ji oba manželé asi stejně, neboť ani Honorata nenalezla v domácnosti svých rodičů, vzdálena jsouc od svého muže, potřebného klidu. Sám Zap, stále starostlivý o zdraví své ženušky a prospívání dítek, jichžto záležitosti nepřetržitě vyplňují listy nejpečlivějších rodičů, sliboval, „že nyní se jim bude v Praze dařiti již lépe“. Naléhaje pak na příjezd, líčí budoucnost ve světle pro Honoratu zajisté příznivém „zde bychom si nyní mohli zařiditi opět literarní nedělní večery, chodili bychom do divadla atd.“ Žádá již jen svou ženu, aby se zbavila všeho zbytečného rozčilování, a až do Prahy se vrátí, aby jen „v tichosti působila“.

Odjezd z domova prodlužoval se mimo vůli, zaviňovaly jej hlavně nemoci v rodině. Konečně v červenci roku 1851 opouští Honorata otcův dům. Loučení bylo i tentokráte těžké a bolestné, zejména se stařičkým otcem, který dceři své rozuměl nejlépe. „Otec, který nikdy neplakal, tehdáž, když dítě své *naposled* zlíbal, zalkal jako dítě.“ Ještě krátce před svým odjezdem dvakráte se zmiňuje Honorata, kterak lituje, že svým známým v Praze nic nemůže přivézti na památku: „Chtěla bych pro Staňka, Kodyma, Amerlinga toporky přivézti, i Tobě přišel by vhod. Srdce mně bolí, že nemohu nikomu nic přivézti.“

Brzy pak potom, rozloučivši se srdečně s celou rodinou, která ji zahrnovala projevy lásky i dary, nastoupila zpáteční svou cestu do Prahy, do náručí toužebně ji očekávajícího manžela.

Ve Lvově, kdež zdržela se několik dní, proniknul náladu její poněkud jasnější paprsek. Oznamujíc choti příjezd svůj, dí s humorem: „Buď toho pamětliv, abys mi přišel naproti s kotly a bubny.“ (Pokračování.)

Potrava a nemoc.

Výňatek z populární přednášky od Dra. *J. Thomayera.*

(Dokončení.)

Mluvíme-li o vlivu jistých kvalit potravy na zdraví lidské, nesmíme pominouti mlčením sta let existující a dosud úplně nevymizelou otázku, zdali výhodnější jest potrava masitá anebo bylinná. Každý ví, že doposud jsou lidé, kteří v záležitosti této podstatné se různí. Celkem však dlužno dáti svědectví přátelům masa, že jsou snášenlivější a bez vybídnutí přesvědčení svoje nevnucují ani nehájí. Tím bojovnější jsou ovšem přátelé bylinné stravy, čili vegetariáné. Tito rádi by namluvili světu, že veliká část zla, které pokolení lidské postihuje, způsobena je požíváním masa. Za našich dob jsou vegetariáné ve volbě dokladů již střídmější, ale za starodávna jeden vegetarián použil za argument i té okolnosti, že bylinožravá zvířata déle žijí než masožravá. Proto prý člověk nemá jísti masa. Přece však i dnešní vegetariáné myslí, že jedině bylinná strava poskytuje člověku záruku mnohého blaha.

Divím se, že se při otázce té mohou dodnes lidé rozčilovati, vždyť je již dávno rozhodnuta. V horských krajinách českých nalezneme tisíce vegetariánů — z přinucení. Mnohý obyvatel Šumavy sotva dvakráte do roka maso jí. A tito vegetariáné z přinucení jsou při tom nemocní i zdraví. Jednou mne před lety vedl téměř osmdesátiletý kmet, vegetarián, tak bystře do stráně, že jsem mu stačiti nedovedl, ač jsem byl více jak o půl století mladší. Vím ale také, že dosti bledých a chorobných tváří mezi podobnými horskými vegetariány člověk vidí. Kromě toho ale žádný z nás neslyšel, že by tito vegetariáné nějakým nápadným způsobem po stránce duševní vynikali. Na druhé straně jsou v krajích polárních národové, kteří téměř výlučně živí se masem a jinými látkami zvířecími a při tom poskytují příklady obdivuhodné vytrvalosti a síly tělesné. Podle poměrů klimatických musí býti potrava rozdílná. Kdo žil v teplejším některém kraji, ví, že zde touha po mase spontanně se stává menší, kdežto v krajinách severních tomu tak není. Že člověk může existovati při bylinné i masité stravě, o tom není pochyby. Leč nepoměrně zajímavější jest působení potravy bylinné aneb masité na průběh nemoci, čehož aspoň některé příklady podám.

V posledních několika letech na příklad se ukázalo, že vřed žaludeční je velice nestejně častý v rozmanitých krajinách. Jsou krajiny, kde prodělá vřed žaludeční každý desátý člověk, jsou však kraje, kde teprve průměrně z dvou tisíc osob jedna vředem žaludečním trpívá. Při zevrubnějším zkoumání ukázalo se, že zvláště málo vředů žaludečních panuje v krajinách, kde lid téměř výlučně bylinnou stravou se živí. Není ovšem tím podán důkaz, že právě masitá potrava je příčinou vředů žaludečních, avšak není pochyby, že detail tento jest velmi zajímavý. Rovněž se poukazuje v posledních několika letech k tomu, že z masité potravy, po využitkování její, v organismu zbývá mnoho zbytků, jež nutno vyloučiti z těla. Vyměšování jejich pak z části obstarávají ledviny. Z toho jest patrno, že jsou li ledviny nemocné, na příklad zánětem (nemocí Brightovou) stížené, vyměšování zbytků takových pro chorou ledvinu působí velikou námahu; což pro chorou útrobu nemůže býti prospěšné. Za tou příčinou je dnes všeobecnou zásadou, zakazovati při těžších zánětech ledvin nemocným požívání masa. Ještě před patnácti,

ba desiti roky platil pravý opak. Nemocným s chorými ledvinami kázáno jísti jak možno mnoho masa. Lékaři tehdejší viděli ve ztrátě bílkoviny, které tělo při zánětech ledvin doznává, vrchol veškerého nebezpečenství. Dnes považujeme takovou ztrátu bílkoviny za věc celkem méně významnou, a zdá se, že je jedině správné to, co dnes činíme.

Dále zaznamenány případy, v nichž lidé padoucnicí trpící přestavše požívati masa dlouhá léta žádných záchvatů nemoci své neměli. Avšak varoval bych před povšechným zužitkováním takovýchto osamělých příkladů. Máme u nás v Čechách dosti chudých, společnosti zavržených epileptiků, kteří jsou absolutními vegetáriany z přinucení a přece nemoci své se zbaviti nedovedou.

Pak se tvrdí, že luxuriosní, hlavně z masa sestávající potrava zrychluje zvláštní změny v cevstvu, nazvané arteriosklerosou, kteráž vyskytuje se v pokročilém věku a může míti pro život lidský význam osudný. Huchard, známý lékař francouzský, pravil r. 1891 o arteriosklerose doslovně: „Elle est encore et surtout (!) produite par l'alimentation carnée excessive.“ Poněvadž úsudek naší vědy snadno skočí někdy přes největší propast, poznamenávám tuto, že o příčinách arteriosklerosy také opak se tvrdí. Již Gubler, rovněž Francouz, tvrdil, že — vegetarianismus arteriosklerosu urychluje. Američan Alanus r. 1891 snažil se tvrzení toto opříti důkazy. Kdežto Huchard tvrdil, že Trappisté, žijící jak známo po vegetariánsku, arteriosklerosou málo trpívejí a vysokého věku docházejí, cituje Alanus příklad z vegetariánského kláštera, v němž i mladí mniši arteriosklerosou trpívají. Takč u vegetarianských Indů jest prý arteriosklerosa velmi častá. Podobná kontradiktorická tvrzení snadno vzbudí posměch u lidí k smíchu nakloněných. Avšak kdo by z toho dedukoval malomocnost vědy lékařské pochybil by. Jsou-li o jisté záležitosti možny úsudky naprosto si odporující, je patrno, že není to vždy tak snadno přijíti ve vědách přírodních věci na kloub. Přece se nebude nikdo domnívati, že medicinu pěstují jen lidé bez všelikého nadání! Podávám-li tedy tuto rozmanité náhledy, netvrdím, že s každým souhlasím, ukazuju jen na stav věci a vyplývající z něho mezery. Lidstvo se živí na jisto již tisíce roků dílem animální, dílem vegetabilní stravou. Každý člověk jest dále smrtelný. Jak těžko tu vzhledem k tisíciletým zvykům dodělati se správného poznání?

Abych ještě jedním příkladem obtíži zde panujících doličil, chci zmíniti se o skorbutu a jeho příčinách. I mnozí laikové vědí, že se nemoc tato druhdy hlavně požívání a sice hojnému požívání masa nakládaného a uzeného připisovala. Je známo, že skorbut zničil celou řadu polárních výprav. Svorně se uznávalo, že hlavní příčina ležela v nedostatku čerstvé bylinné potravy. Ale Villemin (1874) sestavil celou řadu epidemií skorbutu, které vypukly při hojnosti všeliké potravy. Slovem, poměry, za kterých se skorbut objevuje, jsou velmi spletité a nikoliv dopodrobna známé.

Ve příčině vegetarianismu pak dlužno doznati, že je někdy cennou léčebnou methodou.

Leč jsou ještě některé kvality potravy, které způsobují rozmanitá lehčí onemocnění, zvláště kožní. Poměry ty jsou velice zajímavé. Jsou totiž lidé, kteří jistý druh věci dobře mohou jísti a v nejmenším z toho škody neutrpí. Jsou však jiní, kteří téměř vždy a stejným způsobem onemocní, jakmile jmenovaných věcí požijí. Má se proto za to, že individuální vlastnosti jistých osob ku vzniku nemoci napomáhají. Vlastnosti ty sice známy nejsou, ale máme pro ně již určitý název, jmenujeme je totiž idiosynkrasie. Jsou idiosynkrasie, které jsou větší řadě lidí společné. Tak pozorují se ne zřídka rozlehlé osutiny, zvláště po požívání jahod, malin, ústřic, raků, hlemýžďů, sýra, ba i vepřového masa čerstvého i uzeného. Jakož vidno, běží zde vesměs o pokrmy, jež tisíce lidí s chutí a bez všeliké škody požívají. Jestliže tedy jistá menší skupina po nich onemocní, tu nelze jinak, než domnívati se, že k jistým nám neznámým kvalitám potravy, organismus jistými vlastnostmi nadaný energicky reaguje.

Kromě takovéto skupinové idiosynkrasie existují však individuální, jen na jisté věci obmezené, a jen u jisté osoby se vyskytující idiosynkrasie. Znám hocha, který celý život má veliký odpor proti masu a jen vegetariansky se živí. Znám člověka, který není schopen jísti jablko a jiného, který nedovede jísti zvěřinu. Takovýchto individuálních idiosynkrasií je počet ohromný. Když podobné osoby někdy okolnosti nutí pozříti obávané jídlo, mohou u některých dostaviti se i těžké žaludeční obtíže.

Podobné příhody dlužno dobře rozeznávati od případů, v nichž někdo si jistou věc zošklivuje proto, že pohled na ni, anebo jisté vědomosti o ní, budí pocity nepříjemné. Příklad rozdíl ten nejlépe ukáže. Jsou lidé, kteří nejsou schopni jísti hlemýždě proto, že se jim pohled na tvory tyto oškliví. Nutí-li je někdo jísti vařeného hlemýždě, snadno jej zvrhnou. Předloží-li jim však někdo hlemýžde upravené tak, že nevědí co jedí, snáší je velmi dobře. Jiní lidé však jedí hlemýždě s chutí a onemocní po nich kopřivkou, nechť je jedí v podobě jakékoliv. Jen v tomto posledním případě mluvíme o idiosynkrasii.

Leč také ošklivost právě vykládaná hraje ve příčině zde rozebírané svou úlohu, a jsou nevysvětlené ošklivosti, které se vyskytují u celých národů. Tak na příklad většina Evropanů má odpor proti koňskému masu. Prý odpor ten vznikl tím, že pohanským Germánům a jiným národům, kteří při modloslužbách koně obětovali a maso jejich jedli, křesťanští kněží k vůli odvrácení od modloslužby maso koňské zoškliviti se snažili. Je li tomu tak, nevím, ale vím, že mnohý z nás do dnes při vědomém požívání koňského masa by onemocněl, ačkoliv, zvláště ve velkém městě, snad každý již nevědomky na koňském mase si pochutnával. „British medical Journal“ přinesl 9. ledna 1892 článek, ve kterém kdosi koňské maso zrovna fanaticky vychvaluje. Je prý výtečné. Dokud považovali lidé raky za jedovaté, byl by as mnohý po vědomém požívání jejich onemocněl.

Leč při vší populárnosti tak zvaných idiosynkrasií je kapitola tato velice temná. Nemáme dobrého zdání, proč jistí lidé jistých pokrmů nesnášejí a po nich dokonce onemocňují. Kdyby mechanismus spojující zde příčinu s onemocněním znám byl, objasnilo by se mnohé. Tak na příklad možno by bylo jistou individuální vlastností nemocného dobře vyložiti případy, v nichž lidé po požívání medu onemocnili úplavicí cukrovou. Kdož ví proto, zdali jisté neznámé dosud osobní vlastnosti jistých lidí při onemocnění těchto po jisté potravě vůbec hlavní roli nehrají?

Zrovna tak citované případy podivného vyléčení, jako epilepsie vegetarianismem, zcela dobře na jistých individuálních vlastnostech nemocných nespočívají. Ba i tuhá kontroversa, zdali masitá anebo vegetariánská

strava arteriosklerosu zaviňují, nemusí býti kontroversou, a je dobře možno, že u jistých lidí po přebytku masité a u jiných lidí po přebytku bylinné stravy arteriosklerosa častěji nastává.

Individualita lidská, třebas bychom ji tak rádi ignorovali, jistě při vzniku nemoci má veliký význam. Z deseti lidí, kteří stejným způsobem dotknou se osoby neštovicemi trpící, onemocní jen málo kteří. Jiní zůstávají, dík svým individuálním vlastnostem, zachováni. Znám pána, který kouří 66 roků a je zdráv. Znám jiné, kteří při slabším kouření již ve čtyřicátém roce jevili obtíže, které se otravě tabákem připisují. Jestliže nás tedy život každým dnem učí, že povšechná pravidla pro člověka těžko lze stanoviti, tu jest patrno, že všechno to, co jsem zde o poměru kvality potravy k vzniku nemoci pověděl, má cenu jen relativní, poněvadž individualita lidská tvoří hráz nestejně pevnou. Některou příčina nemoci hravě roztříští, o jinou se láme.

Se stejnou ovšem výhradou dlužno studovati poměry druhé vlastnosti potravy, totiž množství, na zdraví lidské. Každý z nás zajisté zná příklady osob, které dosáhly vysokého stáří a přece pravidelně denně pozřely quantum, které by jiné, rovněž zdravé osoby bylo uvrhlo na lůžko. To jsou právě zjevy z nestejnosti lidské konstituce vyplývající.

Přece však není pochyby, že střední cesta právě zde má nejpovšechnější platnost. Od nepamětných dob ozývají se hesla vychvalující střídmost. Lze skutečně míti za to, že střídmí lidé mnohé nepříjemnosti, mnohému neduhu se vyhnou. Jen že bohužel střídmost nedá se vyměřiti žádnou matematickou formulkou. Ba uznáme li za pravdu, že normální strava denní pro těžce pracujícího dělníka dle Voitových výpočtů obsahovati má 160 gr. bílkoviny, 68 gr. tuku, 580 gr. uhlohydrátů; tu jsou jistě lidé platící za střídmé, kteří, ač ničeho nepracují, kvantum zde naznačené, ba i víc, za den spotřebují. Jest patrně i střídmost velmi individuální a závisí zase na poměrech práce, klimatu a ještě jistých vlastností tělesných, jež nelze zatím určitě označiti.

Kvantita potravy může býti buď přílišná anebo nedostatečná ve příčině zde nás interesující. Obojí vlastnosti nejsou správné a mohou míti ochuravění, ba i vážnou nemoc za následek. Při přílišném neboli nestřídmém jídle dlužno rozeznávati dvojí: trvalé anebo jen zřídka kdy se přiházející přecpání. Nestřídmost v jídle jednou anebo zřídka kdy se přiházející nemusí míti vážné následky v zápětí, avšak přece nebývá bez škodlivého působení. Neboť žaludek není schopen v případě takovém vpravené kvantum spracovati a vymítá je proto vrhnutím. Kde to nedospívá k vrhnutí, je přeplněný žaludek aspoň zdrojem pocitů bolestných a nepříjemných.

Časté přeplňování žaludku, čili nestřídmé stravování se vůbec, má však řadu jiných obtíží za následek. Tak v první řadě přílišnou tlouštku čili otylost. Leč otylost podporována bývá zároveň nestřídmým pitím piva, ba i vody. Že je stavem chorobným, o tom netřeba pochybovati. Již proto, že srdce při stavu tom snadno k úlohám svým nedostatečným se stává. Druhdy se myslívalo, že přílišným jídlem způsobí si člověk nestřídmé rozšíření žaludku, dnes však víme, že tomu tak není. Někdo může míti žaludek veliký, avšak týž je k práci své úplně způsobilý; rozšířením rozumí se dnes veliký, k práci neschopný žaludek. Zjev takový jen přílišným plněním žaludku sotva nastává.

Leč nejen absolutně ale i relativně přílišné množství potravy může člověku ublížiti. Dílem jsme se o záležitosti této zmínili již shora, mluvíce o kvalitách potravy. Zde dlužno pověděné doplniti některou drobností.

Pokrmy užívané za našich dnů jsou velmi nestejně stravné. To jest velmi nestejně dlouho v žaludku prodlévají. Průměrně se žádá, aby žaludek za 4—5 hodin po jídle byl s trávením u konce, totiž posunul obsah svůj do střeva. Jsou pokrmy, které žaludek dříve vymítne, na příklad maso hovězí, kuřata a p., avšak jiné, které v žaludku potrvají déle než normální doba určuje, tak zejména některé zeleniny. Z toho vysvítá, že při špatné stravnosti potravy je práce žaludeční nepoměrně větší a není divu, že při nestřídmém požívání špatně stravných věcí, na příklad kvašených moučných jídel, žaludeční a střevní choroby se objevují.

Avšak i nestřídmému požívání jen pokrmů jistého druhu rozmanité neduhy se připisují, avšak mluvě o kvalitách potravy, vědomosti sem spadající z valné části jsem vyčerpal. Pravil jsem také z počátku výslovně, že nelze dobře kvalitu od kvantity vždy rozlišovati.

Nedostatečné množství pokrmů má za následek chřadnutí těla. Leč chřadnutí tvoří často podklad pro vznik jiných nemocí. Zejména souchotiny tělo nedostatečně živené attakují. Ale nedostatečné množství může býti také jen relativní. Jí-li někdo potravu jen bílkovitou a žádné uhlohydráty, nemůže se to trvale dobře se zdravím snášeti, avšak příhody podobné tak snadno se nevyskytují. Výlučně masitá strava je zrovna tak [illegible] výlučně bylinná, ba více ještě než tato, pro mnohé lidi nesnesitelná. Ostatně do podrobna poměry v otázce této prostudovány nejsou. Nelze s určitostí stanoviti následky, jestliže potrava jistou důležitější součástku neobsahuje. Vědomosti — možno-li je vědomostmi nazvati — které ve věci té existují, vyplývají většinou z pokusů na zvířat a nelze jim tudíž povšechnou platnost připisovati.

Tím končím svoji úvahu. Mají-li míti i úvahy tohoto druhu přiměřené finale, nevím. Tvrdí-li někdo, že ano, kladu takové finale sem též: Z pověděného vysvítá, že o poměru nemoci k potravě více se mluví, než ví. Prý není tento zjev osamělý.

FEUILLETON.

Z belletrie nizozemské.

V duševním vývoji všech národů vidíme, že tentýž úkaz stále se opakuje. Noví spisovatelé, noví umělci, noví skladatelé bouří se proti tomu, co uvádělo jich dědy v nadšení a co dosud uspokojuje otce jejich. Tito mladí lidé sraženi z počátku zevnějším odporem v pevný šik, poznenáhlu dobudou si, čeho chtěli, uznání, stávají se sami ideály svých současníků a pak podle stupně svého úspěchu rozpadnou se mezi sebou a poznenáhla sami stávají se zastaralými novému mladému pokolení, které podniká novou esthetickou revoluci. Také v literatuře nizo-

*

zemské, u nás tak málo známé, dél se a děje v posledních letech takový obrat. Této chvíle jest v Hollandsku šik mladých mužů, od 25—35 let, kteří mnohdy až divoce odsuzují vše, co za posledních čtyřicet roků v jejich vlasti napsáno, a drží se ještě pohromadě odporem staršího vkusu, jejž nelze tak šmahem vyhladit. Jistá fakta jsou nepopiratelná: předně, že každý, skutečně nadaný nizozemský mladý belletrista v tomto táboru se nalézá, a za druhé, že přes všechnu nevykvašenost, ano nenrovnanost prosy i verše, psaných proti všem dosavadním pravidlům a řádům, jsou přemnohé z básní a povidek těchto mladých revolucionářů skutečně krásny. Obrození stalo se na základě literatury anglické a francouzské. Četli se a napodobili Rossetti a Keats, Flaubert a Goncourtové, ano i Poe, jak vzdálen jich jest, měl hluboký vliv. Avšak tyto exotické pokusy znenáhla ochabovaly a nizozemští belletristé postavili se na vlastní nohy — aspoň sami tak soudí. K porozumění nynějšímu hnutí třeba se krátce ohlednouti do minulosti. Poslední velkou novellistkou hollandskou byla paní Gertruda Bosboom-Toussaintová, narozená r. 1821. Po čtyřicet let psala novelly historické, náhle však obrátila se k luštění otázek psychologických. Socialismu věnovala svou práci *Raymond de Schrijnwerker* a otázce ženské práci *Majoor Frans*. Paní Bosboom-Toussaintová zemřela r. 1886, právě když vznikala nová škola, která by se bývala u ní zajisté těšila největším sympathiím. Její místo bylo na kratko zaujato slečnou Opzomerovou (A. S. C Wallisovou), která zaujala všeobecnou pozornost novellami *In Dagen van strijd* (V bouřlivých časech) a *Vorstengunst* (Královská přízeň) Měla opravdové nadání, ale její sloh byl těžkopádný a unavný. Když zadul nový literární vítr, byla ještě mladá, provdala se, odstěhovala se do Uher a přestala psáti. — Tři vynikající autoři, všichni narození r. 1826, vyplňují mezeru mezi pokolením starým a novým. Jsou to Dekker, Busken-Huët a Vosmaer. Edward Douwes Dekker, jehož román *Max Hawelaar* datuje se od r. 1858, byl muž nevšedně nadaný. Vychován na Javě vylíčil sociální život v nizozemské Indii tak, jako nikdo před ním a dosud také nikdo po něm. Avšak jeho revoluční kniha zůstala osamělou. Literární dráha Konrada Busken-Huëta byla docela rozdílnou. Působil jako essayista a kritik a měl veliký vliv na prosový styl mladší školy essayistů a novellistů. Žil dosti dlouho, aby spatřil úsvit literatury nové a jeho spojení s mladými bylo až do konce srdečné, třeba trochu reservované. Zemřel r. 1886 v Paříži. — Co byli Dekker a Busken-Huët vykonali v prose, toho docílil Carel Vosmaer v poesii. Po celé Evropě byl znám jako autorita o Rembrandtovi. V Hollandsku byl duší literárního listu *Nederlandsche Spectator*, jenž zachoval si v kritice neodvislý směr. Vosmaer vydal také několik svazků básní; sám však neměl síly založiti novou školu. Jeho olympický klid v posledních letech učinil jej u mladé generace nenáviděným. On sám, který as před patnácti lety horlil pro směry nové, jest sám nyní vydán nejkrutějším útokům mladé generace. Panákem bez krve, nazval jej nedávno mladý básník Willem Kloos. — Zahajitelem nové školy byl Jacques Perk, mladistvý poeta, jenž psal poněkud pod vlivem Shelleyea a nizozemského Browninga, Potgietera. Pro svou knihu *Mathildu* nemohl nalézti nakladatele, zemřel a stal se slavným popohrobním uveřejněním svých básní. Sonety Perkovy staly se heraldy nové poetické literatury. Odpor mladých spisovatelů vedl r. 1885 k založení časopisu *De Nieuwe Gids*, v kterémž vyšla od té doby většina prací nové školy. První tři čísla přinesla novellu *De Kleine Johannes* od dra. Frederika van Eeden, práci půvabnou, zpola symbolistickou, zpola realistickou. Následovaly potom dvě „silné“ práce od L. van Deyssela, *Een Liefde* (Láska) a *De Kleine Republick* (Malá republika). Van Deyssel jest vůbec enfant terrible nové školy, nejdivočejší ze všech a vždycky hotov říci vše, co mu napadne. Pracuje více než kterýkoliv z jeho soudruhů pod vlivem nové literatury francouzské. Z ostatních spolupracovníků časopisu *De Nieuwe Gids* vynikli malíř Jacques van Looy svazkem pěkných essayí („*Proza*“), Frans Netscher, jenž odhodlaně kráčí cestou francouzských realistů, Ary Prius, jenž pod jménem Coopland napsal několik velmi dobrých studií ze života. Z básníků vynikají Willem Kloos, Albert Verwey a Herman Gorter. V čele všech stojí Kloos, bojovný, náruživý a svými kollegy zbožňovaný. Jest bojovníkem strany; veršem i prosou píše málo sám, zato polemisuje za jiné. Lyrická sbírka jeho kollegy van Eedena *Ellen* (1891) pokládá se za nejpěknější zjev nové literatury hollandské. Pozoruhodno jest, že nová nizozemská škola pokládá naturalismus za pochovaný. Všichni obracejí se k *sensitivismu*. Tento hollandský sensitivismus není nikterak nepodoben francouzskému *symbolismu* a dá se očekávat, že vyjdou brzo v Hollandsku knihy podobné prose Mallarméově a veršům Moréasovým. Jazyk nechává nová škola netknutým, nesestupujíc k řeči vulgarní. Mnoho hluku způsobil právě román Louise Couperusa *Noodlot* (Osud). Má to býti jakési evangelium nové víry, kterého však mladý, nadaný spisovatel sám zajisté první se odřekne, jakmile dospěje k dokonalosti *umělecké*. Začátek jest pěkný, ale čím dále, tím více zabředá autor v nejvšednější fakturu, v níž nepohrdá ani zadrženými dopisy z nejstarší romantické škatule. Pravdě nepodobnost kupí se k pravdě nepodobnosti a konec jest důkladnou kapitolou z kriminální historie. Těm, kdož by snad u nás z literatury nizozemské něco překládati chtěli, tuto práci odporučiti nelze.

Listárna redakce.

„Madam“: Ve směru, jakým psána „Víra“, pokračujte. — „J. Z.“: Překlady ze Ševčenka uveřejníme. — „Př. Sokol“: Štít luny je dobrá báseň. Uveřejní se snad zároveň s jinými z nejmladší české poesie. — Neuveřejníme práce znamenané: „Prachovský“. — „Lotos“ atd. — „Legenda“ — „Dva pohřby“. — „Don Pedro“ — „Javornický“ — „K—ský“. — „A. Z. 5.“ —

Číslem tímto končí prvé čtvrtletí XX. ročníku, „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 4·80	Na celý rok	zl. 5·—
„ půl roku	„ 2·40	„ půl roku	„ 2·50
„ čtvrt „	„ 1·20	„ čtvrt „	„ 1·25

„LUMÍR“ vychází každého 1., 10. a 20. v měsíci v číslech a kromě toho v **měs. seš.** tři čísla obsahujících.

Jednotlivé sešity stojí 40 kr.

„ „ poštou 42 kr.

Jednotlivá čísla „Lumíra“ stojí poštou 14 kr.

Reklamace čísel vyřizují se bezplatně pouze do vyjití čísla následujícího.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 1. DUBNA 1892. ČISLO 10.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Památce Jana Amosa Komenského.

Když exulantů zasmušilé sbory
se zvolna braly k českým branicím,
když smutku šerem smrákaly se bory
a s mlhou splýval vonný chatek dým;
tu naposledy zvedly k požehnání
nešťastné země zbožné pravice,
jež třásly se jim v zimní, schřadlé pláni,
jak jiním spjaté jívy větvice.
I vstala z psanců řady zadumané
postava vážná, plná velcby,
se tváří jasnou, jak měsíc, když vzplane
uprostřed hvězdic chmurném na nebi...

To Amos byl... Kněz, vůdce lidu milý,
českého ducha rytíř vznešený,
on první z prvních, kteří ve svět shnilý
zas vmetli ohně paprsk nadšený.
Poznání paprsk!... tajemný v svém kmitu
a ducha výheň tmavou, uhaslou,
rozžehli zase v nové doby svitu
před světa tváří zmlklou, užaslou.
On takto jal se bratřím promlouvati,
když s pláčem zašli za hranice lem:
„Zdvibněte srdce! ustaňte již lkáti
a oči vzhůru k nebes výsostem!

Nemíním tlumit slovem konejšivým
tu bouřnou duchů vašich bystřinu,
ni kolébat Vás písma veršem snivým
v rajského klidu plachou vidinu.
Dusiti nechci zvukem slova mělkým
ten boží plápol síly nadšení,
jenž na vyhnanství právě tak je velkým
jak v staroměstském háral lešení:
když v hlavu, v jazyk, v třesoucí sval ruky
katova meče ostří mířilo —
a biřic sám již bubnů zvýšil tluky,
by plakat slyšet v lidu nebylo!

Však Vám já pravím: Byť vše zhroutilo se,
nezhynul ještě spravedlivý Bůh —
nevlažte oko v marných pláčů rose,
na srdce ruku, stlumte jeho ruch!
On, který řídí veškerenstva běhy,
řek': ‚chvíle tato není poslední
nad vlastí vaší, plnou bolné něhy,
se zase slavně jednou rozední!‘
Byť zlíbilo se nyní v náhlém soudě,
na pospas vydat ovce vyštvané —
On dá, že z kostí stlelých v cizí hroudě
veliký mstitel za Vás vyvstane!“...

Amosa věštbu, vizte! — naplněnou!
Ta zrnka, která s pláčem v odchodu
vyhnanci vseli v souvrať skaboněnou,
již všude vzešla v zlatou úrodu!
Tak svěže, bujně, rázem že kraj pustý
se zazelenal, v nivu švarnou zkvet,
Čech Komenského zlatými sám ústy
učiti počal celý širý svět...
A hrdé toto pouhé připomnění,
toť slíbený jím mstitel nejsladší —
To ozlatiž nám trud a pokoření:
být šlechetným a — trpět — dostačí!

Otokar Mokrý.

Vesnické idylly.

Historické črty od dra. *Zikmunda Wintera.*

Přátelsky připsáno prof. dru. *Thomayerovi.*

I.

Polní cestou bez příkrovu
nesli jsme ho ke hřbitovu,
vůkol mladé žito vlálo,
skřivan zpíval, slunce pálo
na ty role olevřené,
na ty oči uzamčené.

„Selské písně.“

Bylo pachole drahné. Křepce kráčelo cestou za svým stádem oveček. Slunce již padalo k hoře, a rubín z něho lil se po oblacích. Daleko široko vlnitá rovina; však ji znáte rovinu u Chval, tu smutnou, dumavou.

Ten večer, kdy ovčák Jan domů se bral, nebyla rovina smutna. Bylo jaro léta Páně 1592, trnky při netrefné cestě byly květným sněhem obaleny, na lukách kopretin bílých bylo prosypáno jako hvězd na nebesku, tu a tam chocholatý stromeček v novém, jarním kabátku čihal do cesty vesele. —

Panské ovce kráčely cestou necestou, a když některá mínila se stranou k polím nebo k lukám odtoulati, Janův dobrý přítel, černý pes ovčácký, naučil ji pořádku ihned. Jeník také se na něho bezpečil; zříme, kterak o lehkých nohou a lehké mysli trhal žluťáky a bílé kopretiny, svíjel je na prut jako na loubek a obvinul jimi svou plstku děravou; pak vyšlapoval si s takovou pýchou jako zemanínové i měštští synkové pod peřím pštrosím a čápatkovým nebo se šmuky tracounovými zlatými a stříbrnými.

„Aby tě hříz popadl, ty nedověšená šelmo!“ vykřikl mladý sedlák Mašek z Čertous, vstávaje s meze a již dospíšil s motykou k chlapci.

„Nevidíš, kterak ovce přeběhla na moji louku, lotře!?“ zařval, zmítaje chlapcem jako polapeným zajícem bije ho po hlavě i po hubě. Plstka spadla, měsíčky se rozsypaly, chlapec převrhl se kozelcem na ně. —

„Lež, hrome,“ zabručel sedlák, ale hned jal se sám sobě omlouvati, „musím hleděti svého, na kom vím, na mé louce není průvoz ani průhon, je to má robota, spasují mi tu louku dobytkem lotrovsky! Čert ho! Hroch po něm, proč dělá škodu!“ A šel s motykou po svých. —

Ovce došly do Chval k lísám samy. Zatím pes pobyl při svém příteli a lízaje ho po líci přivedl ho k životu. Chlapec dal se do pláče, rána za uchem pálila, mdlel zase. Krev pršela mu z hlavy a barvila jeho posešlou kytlici plátěnnou. Slunce zašlo docela, rubíny na nebi proměnily se v zlato čím dál tím bledší, louka zvlhla rosou. Chlapec zmohl se, vstal, šel. Pochodiv málo usedl a složil se zase. Cedil krví. Seděl, až přirachotil se cestou panský vůz hromotluk. „Hat!“ „Tihe!“ zkřikl vozka, sedě na předním koni podsebním. „Hej, Jene, co tu, hroch do tebe, pojď domů a nemeškej sobě.“ Ale Jeník nemohl dlouho povědéti pro veliký pláč — vozka ho naložil a přivezl k lísám, kde pacholci a slouhy sedíce na stoličkách dojili dobytek. Chlapec sedl za lísou na hon a po chvíli němě odlezl čtvermo do boudy jako pes, jemuž hrubá ruka přerazila kříž. Slouhy a pacholci dojného i jalového dobytka odešli do dvora na večeři. Dvorový pes hlasitě oznamoval jich příchod. V boudě tichý ozýval se ston; žáby na rybnice začaly své muziky. Za nehrubou chvíli přišel Adam, ovčácké pachole, s okřínem dřevěným, v němž večeře Janova. „Co na sobě rozumíš, Jene!“ ptá se Adam do boudy, „budeš-li chtíti jísti?“ V boudě ticho. „Nu, herež, tedy spi, jitro je lepší nežli večer — ale svatá Maří, on nemluví, než těžce dmejchá!“ I postavil Adam okřín na zemi a vlezl do boudy k svému druhovi a vlehl k němu. Jeník zdvihl se na ruku a promluvil: „Krátký svět můj, ten Mašek mladý připravil mne k božím hodům — jest-li jsem vás kohokoli v čem rozhněval, pro Pána Boha, odpusťte mi, již na mne jde poslední hodinka! Odpusťte mi!“ To bylo poslední jeho slovo na tom světě.

Nazejtří zmyl nádvorník to mrtvé tělo hubeného chlapce a zavřel mu oči, jež vsedly hluboko do raněné hlavy. Zmyl tělo nádvorník, jak se náleží. šafářka ušila z nemandlovaného plátna rubáš k smrti, a pacholci sprovodili chlapce do hrobu a do země. — Provodili ho polní cestou bez příkrovu, vůkol mladé žito vlálo, skřivan zpíval, slunce pálo. —

Potom šli z rozkazu vrchnostenského sedláci z obou vsí, ze Chval a z Čertous, ohledat na louku Maškovu tu škodu. „Když tam přišli, nebylo jí znáti; jen v kraji byla tráva maličko utlačena, a starý Mašek, když se ho doptávali, co chce za škodu, oznámil, že všecku promíjí.“ — —

II.

Vymizely dudy,
vymizely táčky,
vymizely bludy,
dávné povídačky.

„Selské písně.“

Z Bašti do Myškovic r. 1589 vedl rychtář myškovický babu na řetěze. Byla to šafářka z Myškovic, stará Káče. Řetěz se jí do svadlých rukou zatínal až do krvava. Bába šla těžce. Chvílemi stanula, jsouc všecka zaryšena, schvácena. Průvod vesnických lidí, starých, mladých stanul vždy také, ale stanul v znamenité vzdálenosti; bába na řetěze byla čarodějná, uměla s čertem. Kdykoli se průvod zastavil, sestrkali vesničané hlavy dohromady a mluvili: „Že nepamatuje takové hrozné bláznisko na svou duši, kteráž jest dražší než všecken svět?“ Jeden mínil, že se jí za její čáry zle zvede. Druhý na to: „Nebojí se baba, umí se čerta odehnati.“ Třetí měl na to hněv, že vedou babku touhle cestou: „Uvidíte, že některá z těch chalupí tady na popel bude, uvidíte, že pole nám letos nic neurodí!“ A když rychtář trhl řetězem, hnula se bába zase; tvář její vráskovitá skřivila se vždy bolestně a z očí zasršel hněv, kdykoli rychtář ji na chůzi nerudně pobídil. „Aby se ti ústa krví zalila, biřici!“ zaklela ne jedenkráte.

Na konec došli do vsi, a šafářka čarodějná zavřena do sroubku na řetěz; statni pacholci ne bez hrůzy blídali jí. Pan Jaroslav Robmhap, tak trochu urozený pán a vrchnost, nazejtří kázal bábu na káře odvézti do šatlavy staroměstské. Vezli ji svázanou jako dravé zvíře. Při voze šli dva vesničané zbrojní. Oba měli půlháky střelné; jednomu mimo to vztrčila žena bejlí proti čárům do ru-

kávu. V malých časech potom byl soud nad čarodějnou babou zlou. V soudě vypravovali vesničané pražským konšelům veliké divy a hrozné věci o Káči šafářce. Služka Magdalena z Myškovic s hrůzou oznamovala: „Ve váčku jejím sme našli srsti a červeny korály; pán poručil, co jest s těmi srstmi myslila; ona, že jest toho nic ve váčku neměla, leč žo jest ji to tam čert vnesl. A když syn její dobyl se v Myškovicích z vezení, viděla sem, any příšery lítaly co oheň; tak byl blesk, až hrozno bylo, a bylo se čeho strachovati, a než odešla ze dvora, mluvila: Než tomu deset neděl mine, že na ni všickni spomenou!“ Jiná žena z Myškovic pravila: „Když dala šafářka od sebe váček, našli sme čertovo lejno ve váčku, několik černých dřívek a ňáky chlupy; když ji rychtář zamýkal, ona mu řekla: Bodej poslední zamýkal! A v tom se něco ohnivyho střílelo přes ves.“ —

Když přistoupila Anežka, rychtářka z Myškovic, před konšely a písaře, aby vydala svědectví o čertovské čarodějnici, uslyšeli a zapsali páni tyto děsné pravdy: „Když pan Robmhap rozkázal tu Kateřinu šafářku dáti do řetězu u nás v Myškovicích, to sme očitě spatřovali, že nad ní ďáblové lítali v způsobu ohně, a to více nežli dva nebo tři, já sem jakživa jich více neviděla — a když odešla ze dvora panskyho, rozstonalo se do šesti pacholků a posavad sou nemocni a někteří otekli.“

Na posledku vážně předstoupil k soudním knihám z Myškovic rychtář Jan a váže na své mysli každé slovo po přísaze, kterou jako jiní na kolenou vykonal, vypravoval pánům pražským: „Zlí duchové v způsobu ohně přenášeli se přes stavení, a bylo jich několiko, nebo sme to očitě několik nás spatřovali. Když sme ji vedli z Bášti na řetěze, ptali se jí: Nu, šafářko, těžkoliť bude? Odpověděla: Bude-li mi těžko, zdali já sobě nepolehčím? A nad tím domem rychtářovým i přes ves lítalo něco vohnivýho, pán Bůh milej ví, coť jest to bylo.“

To byly zlé věci, které vesničané o staré, bezzubé šafářce vypravovali! Pro ty ďábly, kteří nad chalupami v ohni lítali, a pro oněch šest pacholků, kteří otekli, nemohla zlá čarodějnice než k vodě ortelována býti. Zašili a zavázali ji do hrubého, režného pytle a hodili ji jako starou bezzubou kočku do Vltavy, která tu hromádku kostí, vetchou koží povlečených, přijala trpělivě. — —

III.

V lípě zpívá sedmihlásek,
mlkne, slouchá zas:
Z chaloupky mu odpovídá
milozvučný hlas.
„Selské písně.“

Totiž Ondra, chalupník v Modřanech, neměl ve své chaloupce ještě onen milozvučný hlas, ale toužebně chtěl ho míti, a proto po způsobě křesťanském poslal na tvrz k modřanské vrchnosti, k panu Adamovi Šturmovi z Hiršfeldu, kterýs nedělský den roku 1599 čtyři modřanské sousedy. Z nich řečníkem byl krčmář Jakub, který svou řeč skládal a na mysli vážil aspoň tři neděle dnem i nocí. Vyslaní vstoupili na panskou síň. Učinili křesťanské pozdravení. Pán je přijal ne drsně, ne libezně; pansky.

Krčmář začal od písma svatého z prvních knih Mojžíšových, že sám pán Bůh si toho nepřeje, aby člověk byl samoten; vedl z písem obšírnou řeči, že vůbec není dobře člověku samotnému býti, a proto prý všickni čtyři od Ondry Voltusa poníženě a robotně prosí, aby milostivý pán a vrchnost račil propustiti, aby Ondra směl k stavu svatého manželství pojiti Dorničku, kmetičnu, kteráž jest na ten čas služebnicí páně na tvrzi.

Milostivá vrchnost, totiž pan Šturm z Hiršfelda, zamračiv tvář pravil: „To býti na ten čas nemůže, než ve dvou nedělích dám toho vědomost.“

Dorna byla pěkná dívčí, a pan Šturm byl z oněch urozených, kteří pěkným dívčím rozumějí.

Po dvou nedělích přišli čtyři sousedé modřanští na tvrz zase. Byli v šatech svátečních, od šňorovaných střevíců až po čepice s beraními a lišími štorci, které před nepřívětivou tváří páně v zoufalých rozpacích upřímně mačkali, div že z nich nepršely chlupy. Krčmář zase začal od Mojžíše, že sám pán Bůh si toho nepřeje, aby člověk byl samoten, a tak dále.

Urozený pán hladil sobě kozí bradu, spočívající na ohromném škrobeném okruži krajkovém, a když krčmář byl s řečí u konce, ráčil praviti stručně: „Ba to! Ba to! Já se ještě na svém smyslu neporadil, dám vám v jiných časech na to odpověď!“ Potom obrátiv se přímo ke krčmáři mínil pán, že by si měl krčmář hleděti panského piva a nechati takových řečňování; pak mínil i to, jestli Ondra bude večer obcházeti tvrz, a chodit na zhledy, že mu káže zbíti, aby ho láska a frej tolik neposedaly i aby ochadl.

Pan Šturm z Hiršfelda byl z těch urozených, kteří pěknému dívčí rozumějí. — —

Sousedé s krčmářem odešli jako by je vodou polil.

Ondra Voltus chodil jako smyslem pominulý, plakal i proklínal. V chaloupce se mu postyskovalo až k smrti; po některém dni mu Dorna tajně vzkázala, že pána po tváři silně zdrápala. To Ondru potěšilo a posilnilo na čas; ale nikoli na dlouho. Jedenkráte rozběhl se k pánovi sám prosit za svoji lásku. Pán ho vyhnal ze dvora a pes pánův uhryzl ho v nohu.

Na lípě přestal zpívati sedmihlásek, lípa sežloutla, Vltava schladla, zamrzla, přišla zima, sníh, mrtvo. Ondra obcházel tvrz teď častěji než druhdy. Všecka čeleď směla ven z tvrze, jenom Dorna, vdavek chtivá, nesměla. Byla jako zakletá princezna. Pán vykládal jí kolikrát, že ten její Ondra je podoben k ženění, jako osel k lítání. A Ondra stával v holých křovinách nad modřanskou tvrzí a zhlížel po celé hodiny do nepřívětivého hnízda, uvidí-li svoji znejmilejší.

Několik škartic plných toužením napsal mu krčmář; Ondra pěkně je složiv a tkaničkou barevnou uvázav, poslal je po dobrých lidech Dorně, ale psaníčka při prudké lásce nikdyž na dlouze nestačují. Konečně krčmář neumí ani tolik napsati, co Ondra cítí a jak to myslí. — —

V ráz Ondra přestal na vršku stávati; stal se pokojnějším, ba zoufalý druhdy Ondra stal se na posledku i veselým.

Bylo v úsvit jednoho dne konec zimy. Rozkazem pánovým vyšli pacholci z tvrze potichu na shon. Při zdi nalezli řebřík a v tvrzi vypátrali Ondru. — —

„Co sem, chlape chlapovská, do mé tvrze přílezy děláš! Přílezy do tvrze uzavřité!?“ tak zařval rozzlobený pan Šturm z Hiršfeldu, „kej hrom tě sem, lotře, přivedl? Vehnali jsme tě do tenat, kejklovals dlouho, shledáš, že toho musí býti veta!“ A seprav ho několika pohlavky, kázal ho uvrci „do kabátu“. Nebožáku Ondro! Z kabátu, z té proklaté úzké posady podzemní, nevyjdeš se zdra-

*

vými údy! Však pomníš snad, kterak ochromen jest v kabátě onen člověk kmetcí, jenž pánovi lapal a kradl raky? Snad pomníš, kterak zahuben jest na zdraví, onen smělec, který na panském sťal doubek? Teď vláčí se o berlách, ohnily mu nohy.

Ale jináče se mělo zvésti. Ondrovi na rozkaz pánův svázány ruce provazem, na krk dán mu železný obojek se zámkem, a čtyři vesničané musili ho dodati nejbližší popravě — tedy konšelům novoměstským — kdež ho urozený pan Adam Šturm z Hiršfelda obvinil z toho těžkého zločinu, že mu nočně slezl tvrz. Za ten zločin platilo se hrdlem. — A Dorna byla sama druhá.

IV.

Drsná na vše strany
řeč má je i smích
a na drsné rány
pláč můj drsně tich.
„Selské písně."

V Zbuzanech bylo posvícení. Psalo se léta Páně 1609. Mládež povýsknjíc a povykujíc měla tanečné kolo na trávníce pod lipami, kde dva kejdaři loudili ze svých kejd pronikavé i dunivé zvuky. Sedláci domácí i přespolní seděli v krčmě i před krčmou a jedli, „co je pán Bůh nadělil", jedli koláče a k tomu pili pivo.

Jak shlédli urozeného pana Jana Magrli ze Sobíšku, an jede na koni do svého dvora, obrátil se hovor hned k urozenému pánu.

„Potvora zlá," pravil Staněk z Dobříše, „minulého roku bylo nás několik, vyšli sme odtud ze Zbuzan, vždyť se na to pamatujete, vyšli sme v dobrým a pan Magrle vyjel na koni za námi, jednoho z nás uťal, že umřel v tyhodni, Havalec mu ránu zavrhl tak, že pan Jan Magrle korduláče pozbyl; tuhle Havelec ho má na boce na řemeni! Pan Jan potom stiskl k ručnici, střelil, ale selhala. My ovšem hbitě vzali do zaječích a hřměli pryč! Potvora nadívaná a srdce psího, erbu psího!" Sedláci pokyvovali, souhlasili, že urozený pán je potvora nadívaná.

„Neměli ste hřměti pryč, když stiskal k ručnici, měli ste ho nožem prostrčit, sekerou prohodit, měli ste se bránit násilí svému!" mínil Vašek z Třebenic vztekle udeřiv cínovou konvičkou o stůl.

„Mně udělal osmnácte ran z Boha zdarma," jal se žalovati Průša, ze Zbuzan člověk selský, „odešel mne zabitého — a nevzal sem za to nic, co mám, mám, proti erbovnímu pánovi nevyhraš, nevysoudíš leč šatlavu!"

Po Průšovi pochlubil se Vít Chotin, jiný soused zbuzanský, dvacíti čtyřmi ranami, urozenou rukou zemanskou nadělenými a od ženy Chotinovy několikrát s pláčem a dobře spočítanými.

„Že je vám to tak lehoučko vhod, když se na vás střásá, když vás vraždí!?" divil se Vašek z Třebenic a zase konvičkou z obou ručí udeřil o stůl, až ostříkl zbytek piva sousedy.

„I nechte těch řečí ledajakých a buďte dnes veseli, hroma-liž stojí oneno panský zrádce za to, abychom si den kyselili?" Ale sousedé nepřestali hned, bylo ještě jiných řečí ledajakých proti násilnému panu Magrlovi ze Sobíšku.

Zatím po silnici kráčel ke vsi dosti nesměle tenký člověk obstarožný, poněkud po městsku oděný, ale v šatě schozeném. Přiloudal se k trávníku, kde mládenci výskajíce v tanci vymršťovali děvčata do výšky; toho si však tuze nevšímal příchozí člověk, než pátravě a dychtivě hleděl po hlavách drobné mládeže skotačící tu i tam. Když byl se shledy hotov, patrně nespokojen jsa, obrátil se ke krčmě, a nesměle přistoupil k prvnímu stolu sousedskému a „dař Bůh milí sousedé," pravil. I hned ho poznali.

„Lukeš krejčí!" volali zbuzanští druh přes druha. „Kde tu jdeš!?" „Kej hrom, že sem došels?" tak a všelijak hrnuly se na něho otázky; se všech stran podávány mu pravice těžké, se všech stran nabízeno mu připití. Krejčí ochotně srkal z každé konvičky sobě upřímně podávané, aby nikoho neurazil. Pak usedl znavený. Zbuzanští přespolním sedlákům uvedli příchozího krejčíka na paměť i v známost. Vykládali, kterak jedenácte let přebýval s manželkou svou ve dvoře Magrlově šestero dítek maje, pak že s ním „zacházel pán nepořádně, až ho na posledku odehnal od manželky i od dítek".

„A co tě sem vede," ptal se konečně krejčího jeden ze Zbuzanských.

„Přišel sem do Zbuzan," odvece Lukeš, „přišel sem jakožto otec k dětem, abych uslyšel něco dobryho o dětech a o manželce svy; vy mi povíte!"

Sedláci nechtěli pověděti. O dětech povídali lecco, o manželce nechtěli.

„Vaše mlčení má zuby," pravil krejčí smutně, „však vím již, nedotírám, nedomlouvám se na vás, vím!"

„Nu, jak bys nevěděl," v odvet rychle pravil Průša, „ví se to daleko široko, ten zemaník Magrle s krejčkou, ženou tvou dvoří, nám zabijí a střílí kance, berany a jiné dobytky a co zabije, to sobě strojívají! Tvé manželce není zle, hůř asi tobě!"

V tom urozený pan Magrle vyšel ze dvora a přiklopiv vrata stanul pohrávaje s hrnškou kordu svého. A jak vyšel, ihned postihl, any se u krčmy pod věníkem zdvihají proti němu pěstě. Zavolal šafářku Voršilu, která šla mimo: „Poslechni, hubičko," pravil pán, pase oči své na jejím hedbávném puntu zlatými šňůrkami pěkně zdobeném, „poslechni, hubičko, co ti chlapi chlapovští tam na mne povolávají, já tam půjdu!"

„Nechoďte, pane," dí tlustá šafářka pečlivě, „však oni na vás nepovolávají!"

„A povolávají, chlapi chlapovští! Zdvihají ruce nahoru, vidím je třísti hlavami pačesatými a kostrbatými, očouděnými! Jdu tam!" A šel. Urozeným rytířům sluší statečnost, třebať i „pod dvěma rystunky jen půl srdce se nacházelo". Pán dospíšil stolu prvního a uchytiv kordisko rozmachl se. Krčmář všecek postrašený, přiskočil k pánovi a srdečně prosil, aby neráčil začínati vůli zlou —

„Na někom se vychladím!" řval pán, „vy se na mne brousíte!"

„Žádný nebéře vám, pane, pokoj váš, račte se utišiti!" prosil krčmář — ale již oskočilo pána několik mladých pacholků od tance přiběhlých, obstoupili ho také sousedé rozhněvaní a v tom nádvorník Vašek z Třebenic udeřil první. —

Pán padl na ú ta. Sedláci bili do něho jako na mlatě. Byl mrtev, a bili ho ještě. Na veliký pokřik přiletěla urozená paní Magrlová — sedláci odskočili — paní jala se pána zdvihati, ale nemohla s něho býti. Krejčí Lukeš ji pomohl mumlaje: „Nic dobryho nebyl, co se mnou nakládal, pán Bůh mu tam odpusť!" —

A bylo místo popelem posypáno, kde krev tekla. —

Tři legendy o krucifixu.

Napsal *Julius Zeyer*

(Dokončení.)

Samko nevěděl, že klesl na prahu bohatého kláštera a necítil, že jej odnesli do vnitř, dojmuti jeho bídou. — Samko vzpamatoval se teprve druhý den ráno. Viděl, že leží na lůžku z vonného sena, pokrytém hrubým sice, ale sněhobílým plátnem, v komůrce prosté a čisté, jejímž otevřeným oknem se na něj nebe usmívalo a stromy šuměly. Vůně a ptačí štěbot vnikaly ze zahrady do pokoje. U lůžka stál jeden z těch blažených, jež po schodech kráčeti viděl. Hleděl na nemocného s dobrotou a soustrastí. Když se Samko na něj usmál, usmál se též, vzal číši z javorového dříví, plnou vína, a přiklonil ji nemocnému ke rtům. Samkovým tělem to probíhalo jako sluneční paprsek. Mnich podal mu pak nějaký pokrm a Samko jedl a cítil se silným. Na to začal se ho mnich vyptávati kým jest, odkud přichází a kam jej vede cesta. Samko pověděl mu to krátce, řekl mu, jak trpěl a jak se posléze vydal na hledání ráje, dle rady starého kněze.

„A tak," řekl na konci, „našel jsem tedy ráj. Nebudu z něho vypuzen?"

Mnich hleděl chvilku udiveně na něho, pak zahrál mu úsměv kolem úst, ale úsměv dobrý.

„Nebudeš vypuzen," pravil posléz. Odešel a ponechal šťastného Samka sílícímu spánku. Pověděl svým druhům, v refektáři právě shromážděným, vše, co o Samkovi věděl, a všickni souhlasili s úsměvy s tím, že Samko ze svého ráje vypuzen nebude. Bylo usnešeno, že se mu přidělí práce v zahradě a ohledem na vyčerpané jeho síly, že ta práce bude lehká. A tak zůstal Samko tedy v tom ráji. Nebylo nad něho šťastnějšího tvora! Směl chodit po klášteře dle libosti, mohl se procházet v zahradě a v lese, a netěžkou svou práci konal dle libosti. Nezahálel. Mimo v zahradě zaměstnával se též v lese, přinášel odtamtud dříví a rozdělával v kuchyni oheň a též k večeru v refektáři, bylo-li chladno neb deštivo. Naslouchal rád hučení ohně, ta šlehající vatra zdála se mu také cosi jako ohromný pták zlatorudých křídel, kterými tloukl, až z nich jiskry lítaly. Po obědě mnichů chodil pak kolem stolu s miskou a nakládali mu jídlo, o které se s ptáky v zahradě a v lese dělil Jak byl Samko šťasten! Nevěděl už, co to bída, a v očích těch bíle oděných mnichů neviděl nikdy zlý pohled, na jejich rtech neviděl nikdy zlý posměch, neslyšel od nich nikdy urážlivých slov. Jak neměl věřiti, že žije mezi blaženými? Že prostota jeho se stala časem i u nich předmětem veselosti, to netušil, neboť nikdy mu to cítit nedali. Hleděli na něho co na poloblbého tvora, s kterým měli soustrast, kterého by nebyli nikdy trýznili, ale jejž co člověka s duší nesmrtelnou, co člověka jim rovného přece považovati nemohli. Byli příliš přesvědčeni, že stáli vysoko, vysoko nad ním schopností svého rozumu. Ale aby chápali a čerpali tu prostotu mysli, která v pouhé lásce viděla ráj, k tomu byla srdce jejich příliš světácky pyšná, příliš světem proniklá, ač je vysoké zdi a hluboká samota od marnosti jeho dělila. Tak neměl tedy Samko mezi nimi přítele, byl jim hříčkou, trpenou mezi nimi jaksi němou tváří, kterou zahrnovali laskavostí a almužnou, avšak již milovati jim ani ve snu napadnouti nemohlo. Avšak duše Samkova nezůstala sira, nalezla, lidmi zavržena, přítele, o němž se nikdo z těch lidí nenadál! Stalo se tudíž, že Samko vešel jednou do jakési kobky, kde mnoho pohozených předmětů leželo, a z rumu a ze smetí čouhal tam starý, polosetlelý kříž. Samko začal ho vyhrabávat a uviděl, že to dřevěný krucifix. Byla to prastará, prostá práce. Samkovi bylo toho pohozeného božího obrazu ze srdce líto. Postavil jej ke zdi, umyl a očistil jej a vyklidil pak celou kobku. Nanesl tam posléze chvoj, uvil z ní věnce, které rozvěsil po stěnách, postlal dlažbu hustě polním kvítím a tak podobala se komora lesní nějaké svatyni. Otevřel okno by tam světlo proudilo, a hned sedali ptáci zvědavě na vyzdívku a štěbetali sladce, jako by Pána Krista baviti chtěli, čemu se Samko spokojeně usmíval. Klekl a hleděl vroucně na sochu. Tvář její byla zsinalá, smutná, zmučená, oči vyhaslé, na čele byly velké krůpěje krve, tělo bylo zubožené, všechna žebra jeho byla znát, a z kolenou prýštila krev. Obličej byl hluboce výrazný, bylo neskonale mnoho vroucnosti a prostoty v pojmutí a v provedení toho krucifixu, ale vnitřní vysoký význam a cenu toho umění chápala už doba tak málo, jako ti mniši prostí srdce Samkovo oceniti dovedli. Ta velká prostota byla však právě Samkovi dostupná, mluvila mocně k jeho tak hluboce cítící a tak světsky nevědomé duši. Plakal nad tím umučením a plakal též nad tím zavržením krucifixu do rumu a prachu a zapomenutí. Socha, která tak hleděla a tak trpěti se zdála, měla pro Samka duši. Nedovedl už na nic jiného, než na ten živý obraz boží mysliti, ať chodil lesem pro dříví nebo zahradou při práci. Po obědě mnichů přinesl tam jednou svou misku a usedl na práh. Ale lítostí nemohl jísti. Nezdál se ten Kristus na kříži hladem bled? Samko byl bolestí něm. Vstal a šel šerou komorou jako ve snách. Pozvedl oči své plaše k Ukřižovanému, oči plnící se slzami, a rty jeho šeptaly nesměle: „Ubohý, na tebe zapomněli! Netrápí tě hlad? Jsi bled, tak bled!" A oslepen téměř pláčem, pozvedl misku svou k Spasiteli a řekl: „Hoste drahý, není ti libo jíst?"

Tu schýlil dřevěný Kristus svou utýranou tvář, prosvětlenou náhle nevýslovně krásným úsměvem, rty jeho dotekly se pokrmu a Pán pojedl. Samko byl blažen. Od toho dne teprve věděl, co to jest, plné, velké, neobsáhlé štěstí. Srdce jeho rozbřesklo se jako vonná růže, duše jeho rostla jako nesmírnost nebe a byla jako ono, plna hvězd! Den co den klečel pod křížem a vyléval poklady svých citů, nepoznané lidmi, před nohama Spasitelovýma jako drahý balšám Východu. Slova, jaká nebyl nikdy slyšel, přicházela mu na rty, zpěvy, krásnější než všechno klokotání slavíků, zněly mu v prsou, a našel pro ně výraz lidský, nadšení mohutnější než perutě orlů a vichrů, vznášelo ho do výšin azurových, kde démantové světy kroužily a celá nesmírná hloub těch nebes našla místo v mezích nitra toho člověka, jehož přítelem byl Kristus! A Kristus, který všechny světy v dlani třímá, pro jehož velkost lidského pojmu není, byl denně hostem prostého Samka, jídal denně s úsměvem z jeho misky. Teď věru,

nebylo divu, domníval-li se Samko, že je v ráji, a všude, v zahradě, v lese, ve chodbách klášterních si to opakoval bez ustání s nadšením: „Trnitá byla cesta moje, ale došel, došel jsem po ní nebes!“

Zaslechli to lidé a smáli se mu, čím dál tím více, aniž by o tom zvěděl.

Tu zavítali jednoho dne tři cizí biskupové do kláštera, kde je skvěle hostili. Byly nyní denně velké hody a jednou, rozjařeni vínem, vypravovali při nich mniši o Samkovi, jak myslí, že je v ráji, a jak se domnívá, oni že jsou blaženi. Smích byl velký, a jeden z biskupů přál si viděti prostomyslného Samka. Stávali už od stolu a šli do zahrad hledati stín pod šumícími stromy a chlad u tryskajících vod. Šli kolem kobky, kde Samko právě s Kristem rozprávěl a o svůj pokrm s ním se dělil. Jeden z mnichů zaslechl a poznal Samkův hlas, dal znamení by všichni mlčeli, a celá společnost blížila se tak s potlačeným smíchem dveřím komory, které průvan byl otevřel. Samko, obrácen tváří ke krucifixu, neviděl na dvéře a nevěděl, co se za ním dělo. Ale biskupové a mniši, připraveni na smích, padali na tváře, poraženi úžasem, neb spatřili Krista na starém kříži, nejbělejší šla z něho zář, měl hlavu skloněnou k Samkovi a pravil mu právě: „Já u tebe, v tvém ráji byl nyní dlouho dosti hostem, Samko můj, teď budeš u mne hostem ty, v ráji mém, kde zůstaneš navždy se mnou.“

Samko se usmál a slyše zároveň za sebou šumot na kolena klesajících mnichů a biskupů ohlédl se. Tu zpozorovali všicci, jak byl Samko krásný, že měl oči jako hvězdy, vlasy jako paprsky slunce a tvář vznešenou tou nekonečnou dobrotou, tou bledostí, způsobenou velkým odříkáním celého života a dlouhým utrpením svým. Měli všicci slzy v očích a divili se mniši, jak bývali posud slepi! Bělmo jim padalo s oči, a poznávali rázem, jak vysoko nad nimi všemi stál ten prostý, věřící, vřele a prostě milující Samko, a vešli do kobky a klaněli se mu a padali před zázračným krucifixem na tváře. Ale Samko jim nerozuměl, oči jeho bloudily, duše jeho chystala se k odchodu do onoho ráje, kam volal ji k sobě Kristus, Pán náš nejsladší. Biskupové podporovali Samkovu klesající hlavu a převor kláštera pravil slavně: „Ty umíráš a nemůžeme ti tedy vzdávati už pocty povinné! Jak rádi bychom tě nyní na rukou nosili! Duše tvoje oroduj za nás u Boha! Tělo tvé nám zůstane a slibuji ti, že ti vystavíme pomník z mramoru, kam uložíme je, zahalené v zlatohlav.“

Umírající Samko zatřásl však hlavou.

„Pochovejte mě na křižovatce,“ pravil tiše, „bez kříže a nápisu, bez desky a bez rovu. Toť poslední má vůle.“ Pak ztichl. Ode rtů mu zaševelil tichý ptačí svist. To byl poslední jeho vzdech. Nehnul sebou více. Stěna za ním ale zmizela a mniši spatřili tam nebe tak temně blankytné, až černé samou hloubkou, a nejhustší déšť zázračně krásných hvězd tam padal a tím mihotáním světel bylo v nesmírné dáli bílé vidmo Spasitelovo viděti, bylo to něco jako světlý pojem svatého úsměvu a vidmo kynulo, a padajícími hvězdami, stezkou porostlou ne už trním, ale liliemi, vznášela se mátoha Samkova, libá jako vůně, bílá jako paprslek, vzdušná jako pták!

Celou noc trávili mniši v modlitbách. Ráno pak oděli tělo toho, jehož duše s Kristem byla, bílým rouchem a pochovali je na křižovatce, jak si toho Samko přál. Připomínali si nebesky čistý úsměv, smutný a dojímavý, s kterým poslední to přání pronášel, a marně tázal se druh druha, proč tomu asi tak chtěl ten člověk, milovaný Bohem, nepoznaný světem. Neuhodli. Neuhodli, že tomu proto chtěl, poněvadž v posledním okamžiku svého pozemského bytí, jako bleskem celý svůj život a jeho význam poznal. Chtěl, aby po jeho smrti se tak po srdci jeho šlapalo, jak po něm šlapáno bylo po celý jeho život. Vždyť křesaly všechny ty po něm deptající nohy tvrdými svými údery nevědomky jiskry z jeho srdce, jiskry lásky, kterými vzplanula v jeho nitru zář, svítící mu nocí utrpení na trnovou tu cestu, která do ráje ho dovedla!

Šelmy děti.

Napsal Dr. *Chatelain*. Přel. *Jiří Guth*.

(Pokračování.)

Jednoho dne šla pověst po celé čtvrti, že rodina tajemníka kancléřského úřadu rozmnoží se ještě o třinácté dítě přijetím sirotečka-neteře za vlastní; a opravdu, několik dní po té děvčátko smutečně oblečené s jemnou a smutnou tváří objevilo se uprostřed hlučné bandy.

„Třináct na tucet, dobrá váha a dobrá míra,“ pravil úředník usmívaje se, „a žádné výlohy za kojnou, to všecko návdavkem; co tomu říkáš, stará?“

„Je to tak smutné, ptáček vypadlý z hnízdečka; na štěstí je v našem ještě místa dost.“

„To už je zuřivé šílenství,“ pravil profesor; „měli by dát ty nerozumné lidi pod kurátora; založit hned nějaký nalezinec! .. Dvanáct dětí živit jediným pérem a ještě nemít na tom dost! Ten člověk se měl narodit za času patriarchů; v našem věku je to živý anachronismus... celkem, mně to je lhostejno; první právo člověka je ztratit rozum, a pak je to holka... na štěstí pro moje hrušky.“

Osud zdál se býti hodně nespravedlivým vůči paní Lefortové. Sirotek byl stár asi šest let a měl veliké, hluboké oči; z oken profesorova bytu bylo ji vídati v chudičkém, černém šatě, plachou, udivenou nad tím křikem ostatních, neosmělující se dosud mísiti se v jejich hry a smutně pohlížející v neurčito, jako by někoho očekávala... — Ach! kdybych měla odvahu, říkala si v duchu choť profesorova, poprosila bych je o ni, snad by mi ji dali! měli by se mnou smilování a udělili by mi almužnu ze svého přebytku... mohla bych obejmouti ten malý, něžný obličej... nejdříve bych plakala s ní, pak brzy bychom se smály. Ach! ano, smály bychom se; ve dne trhaly bychom kvítí, večer ona by se bála, a já bych pak zůstala u ní a uspala bych ji; říkala by mi „maminko“, jak já jsem říkávala, když jsem byla malá.. Oh! to

jméno . . . už tomu tak dávno, co jsem je nevyslovila, a neuslyším je nikdy ze žádných rtíků, žádajíc na nich políbení . . .

* * *

Asi týden po příchodu toho sirotečka do nové rodiny, Petr Lefort, vraceje se domů z přednášky, nemálo se podivil nalézaje na prahu dveří služku, která mu pravila:

„Račte jíti zticha, milostpane, usnula před chvilkou.“

„Usnula? kdo usnul?“

„Maličká.“

„Maličká! Která maličká?“

„Malá neť od sousedovic; přejel ji vůz, u nich není nikdo doma, přinesli ji k nám; je v milostpánově posteli. Lékař přijde hned.“

Ve všech vážných okolnostech profesor vytáhl nejdříve z kapsy pomorančový šátek, s nímž čtenář již na počátku tohoto vypravování známost byl učinil, a pak utíral si lebku, plešatou následkem namáhavých studií. Když prchající David Copperfield utekl se ku své tetě, dobrá ta dáma nevědouc co počíti prosí pana Dicka, aby jí poradil; tento navrhuje nejdříve koupel, pak že se dobrá rada najde. Jistý velmi rozumný člověk, jehož život byl pln nepředvídaných událostí, míval ve zvyku říkati, když nějaké důležité rozhodnutí najednou mu nastávalo: Nejdřív zapalme si sirku! To je docela moudré; ať říká kdo chce, co chce, první dojem není vždycky ten nejlepší, a dvě krátké minuty rozvahy podporované nějakým činem, který je zároveň hromosvodem pohnutí, mohou překaziti mnohou pitomost.

Petr Lefort tedy slyše tu fantastickou novinu, kterou mu oznamovala služka, otřel několikráte svoji učenou pleš a věru, že měl proč! Dítě u něho, v jeho vlastní posteli! to byla premise, na kterou dvacet let filosofie jej nepřipravilo a z níž v tom okamžiku jeho mozek, přec dosti kovaný v logických dedukcích, nikterak nebyl s to učiniti sebe menší rozumný závěr. Snil anebo nesnil? Slyšel dobře nebo je hříčkou klamné halucinace? Ale nikoli, je to vskutku pravda; Luzetta je zde opakujíc, že maličká pozbyla vědomí, že milostpaní je u ní; mimo to tady jsou krvavé skvrny na výstupku; má velikou ránu na hlavičce . . .

Profesor, šátek maje v ruce, vystupuje na schody po špičkách a otevírá opatrně dvéře spacího pokoje; jeho choť sedíc u postele, prst na ústech, dává mu znamení, aby se choval zticha.

Dítě úplně ustrojeno leží na posteli se zavřenýma očima; co chvíli slabý sten dere se z jeho pootevřených úst; je velmi bledá a z pod černých vlasů prýští na čele prouha krve, kterou paní Lefortová jemně stírá vlhkou houbou; tělo zdá se být neporušeno, ale levá nožka ztratila svůj obyčejný tvar. Profesor dívá se neříkaje ani slova a ani se nehýbaje. Za malou chvíli děcko se probouzí.

„Matinko . . .“

Bohužel! matinky tu není; pohlíží kolem sebe svýma velikýma udivenýma očima a dá se slabě do pláče, pak chce si sednout, ale vzkřikne pronikavě chytajíc se ručkama za nohu.

„Ó! jak to bolí, jak to bolí!“

„Nehýbej se, mé dítě,“ pravila paní Lefortová hladíc ji na čele, „není to nic, lékař přijde hned; umí velmi dobře léčiti malé holčičky.“

Lékař přišel, trochu udýchaný, ale mírný ve všech svých pohybech; pozdravuje kývnutím hlavy, blíží se k lůžku a béře maličkou za ruku.

„Kde tě to bolí, děťátko?“

„Tady, pane, tuze to bolí.“

„Musíme ji svléci . . . Neboj se, mé dítě, uděláme to docela zvolna! podržte nohu, pane profesore, takhle, prosím, já zatím svléknu šaty.“

Brzo bylo to hotovo; dítě nechává sebou vládnouti beze slova, a teď tady leží celé tělíčko obnaženo. Doktor ohmatává všude opatrně a netlačí příliš svými prsty; když dokončil, přikrývá opět nemocnou a dávaje znamení profesorovi, postupuje s ním několik kroků od lůžka.

„Nic závažného, pravil, na hlavě nic zlého, rána jen zevně; za to levý hnát je přeražen, musíme jej neprodleně narovnati a dáti obvazek; vy mi pomůžete.“

Petr Lefort vytahuje svůj šátek.

„Ale, doktore, zapomínáte! to dítě není naše, patří sousedovi; nebylo by lépe nejprve mu je zanésti?“

Doktor, dříve než odpověděl, podíval se na paní Lefortovu, jejíž prosebné oči prosily o milost; porozuměl.

„Nemožno, to by bylo barbarství; obvazek musíme přiložiti zde dříve, než znova pohneme dítětem; později uvidíme.“

Pomorančový šátek pracuje energicky, kdežto obličej paní Lefortové září štěstím. Nikdy nemocné dítě a zlámaná noha nezpůsobily tolik radosti.

„Čeho potřebujete, doktore?“

„Ničeho, nebo bezmála ničeho; kus starého plátna na obvazky a cupaninu, dva nebo tři ručníky a tkanice. Ostatní přinesu sám z domu a vrátím se za deset minut.

„Petře,“ pravila paní Lefortová, „zůstaň chvilku u maličké, já zatím všecko přichystám.“

V každé domácnosti dobře spořádané poroučí paní, — správa, z níž není odvolání. Petr tedy usedl u postele.

„Kolik je ti let, děťátko?“

„Šest, pane.“

„Jak se jmenuješ?“

„Cecilie.“

„A tvoje druhé jméno?“

„Maminka mi říkala Cilko.“

Ale konversace raněným nebývá vhod; maličká začíná stenati znovu, a Petr Lefort, jsa na rozpacích, jak jen vůbec může býti filosof, ze kterého najednou stala se chůva, je už u konce se svojí latinou. Odchází na okamžik, pak vrací se s překrásnou maceškou, kterou dává děvčátku do ručičky.

„Tu máš, abys byla hezky způsobná, až se vrátí pan doktor; potom dostaneš ještě.“

„Ó! macešky!“ povídá holčička, „u maminky taky jsme jich měli . . .“

Obrví její zvlhlo slzami a z nadmutých těch malých prsou vydral se vzlykot . . . Profesor vytahuje honem šátek k obvyklému manévru, ale — ať tomu kdo věří nebo ne — splete si místo a čerstva utírá si oči.

Doktor vrací se nesa pod paží dlouhé a tenké destičky, polštářky naplněné ovesnými plevami a brzy všecko je k operaci připraveno.

„A teď pozor!“ pravil, „milostpaní podrží bok, pan profesor nohu, pravou ruku pod patu, levou na prsty,

tak . . teď, táhněte, ještě trochu . . . dobře, už to máme, nebýbejte se, abych mohl dáti obvazek.“

Dítě, které docela zbledlo, vykřiklo jen jednou; levé jeho raménko objímá křečovitě krk paní Lefortové skloněné nad ní, a v pravé ruce drží pořád květ, který jemu připomíná matičku. Když ta jeho ubohá nožka zmizela docela v obvazkách, polštářkách a deskách, které ji obklopují se všech stran, a když je doktor opatrně opět uložil na lůžko, pravilo mu tiše a nutíc se do smíchu:

„Děkuji, pane.“

„Jsi statečná,“ odpověděl tento; „zůstaň jen pěkně klidna a nebude tě to již bolet; všechna čest, pane profesore, máte silné rámě; . . . o milostivé paní neříkám ničeho, ženy jsou rozené ošetřovatelky nemocných, však maličké povede se u vás velmi dobře, ani pomyšlení na to, přestěhovat ji před několika týdny; měli byste chromou nohu na svědomí. Život náš protkán je nehodami: teď je čas být filosofem, a ostatek není to tak příliš smutné, tady ta kudrnatá hlavička na vaší podušce, pane, vsázím se, že se zde nese právě tak dobře jako vaše . . . A nyní na shledanou; přijdu opět na večer.“

Ubohý filosof, omámený tolika smělostí, nevěděl, co dělat. Ti pánové z lékařské fakulty jsou veru nepříjemní lidé; vstupují k vám jako výbojníci, poroučí jako páni, povídají vám pravdu přímo do očí a odcházejíce ráčí vám oznámiti, že večer přijdou opět začít znova!

Paní Lefortova — hleďte, jak na tom božím světě stanoviska se různí — myslila naopak, že lékaři jsou tvorové od Boha poslaní, a němé stisknutí ruky tomu, jenž povýšil ji pro okamžik na matku, povídalo tuze mnoho.

Za dveřmi, sestupuje se schodů, doktor smál se mna si ruce: „He, he! filosofie uklouzla a čistý rozum se utopil . . .“

* * *

Když lékař byl odešel, objevila se sousedka, která všecka polekána, přišla se ptát, myslíc, že bude moci beze všech okolků odnésti dítě domů. Když je však spatřila, porozuměla hned, že nesmí se na to pomýšleti. — Mimo to, pravila paní Lefortová, lékař to zakázal.

Matka tedy vyprávěla, že majíc co dělat za městem, vzala s sebou svoje čtyry nejmladší, kdežto ostatní byli ve škole, a ten sirotek zůstal pod ochranou přítelkyně ze sousedství; maličká hrála si na ulici s ostatními, vůz, jehož koně se splašili, se přihnal . . . a ostatek známe. Cecilka byla dcerou otce, který zemřel nešťastně, když dítě sotva začínalo mluvit; zlá horečka vyrvala jí matku umírající pokojně v tom vědomí, že její dítě nepůjde do sirotčince. Arci, že oni sami měli již břemeno dosti veliké, ale slib učiněný osobě umírající je posvátný, a ostatek o jedno víc, co na tom? Když jich je tak mnoho, nějak se již protlukou; kvočny nepočítají svoje kuřata, a pak, ta maličká je taková hodná, tak poslušná, ještě trochu ostýchavá; je to přirozeno, není zvyklá na hochy, kteří mají sice dobré srdce, ale trochu divoké způsoby.

Tak asi vypravovala hodrá žena, která, vidíc svoje kuřátko v dobrých rukou, nečinila žádných námitek proti rozkazu doktorovu. Cilka, jejíž srdéčko sic při prvním pohledu na ni poskočilo, přece nechala ji odejíti bez nesnází a s ujištěním, že ji často navštíví. Filosof odešel do své pracovny přemítat zde v tichosti o ranách osudu, a paní Lefortová ujala se definitivně svého pokladu. (Dokončení.)

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Pokračování.)

V

Opět v Čechách. — Nové práce literarní. — Veselohry Josefa Korzeniowského. — Přátelství s Růženou Karafiatovou. — Z důvěrných listů. — Letní pobyt na českém venkově. — Všady dobří lidé. — V Chrudimi. — „Nezabudky, dar našim pannám“. — Proslov. — Čtvero vydání po smrti. — Na Hrádku. — První český ústav pro dívky zařízen. — Vzpružená horlivost. — Hanuš hrabě Kolovrat Krakovský. — V Plaňanech. — Otevření ústavu. — První a poslední návštěva. — Přemožení a věčné spočinutí — Na Proseku. — Verš Ukrajinského slavíka.

Vrátivši se do Čech, Honorata oddala se zase docela pravidelnému životu, znepokojovanému odtud pohříchu nejvíce valně rozrušeným zdravím. Nezbavila se sice ani po svém návratě onoho stesku, který ji stále pronásledoval, ale zdá se, že odtud klidněji snášela všeliké trpkosti všedního života. Citově ovšem nepřestávala žíti se svou vlastí udržujíc velmi čilou korrespondenci nejen s milovanými rodiči, ale i s příbuznými, z nichž srdcem i duší nejblíže jí stály Kornelie z Bieńkowských Wiśniowská, Marie z Baryckých Wiśniowská a hraběnka Teresie z Oborských Potocká. Domácnost Honoratina vyžadovala mnoho péče, celé dni vyplněny byly snaživou prací o vše dbalé hospodyně. Požívalať v té příčině naprosté důvěry svého manžela, který svěřoval jejímu hospodaření také veškeren svůj důchod. Jakkoli tedy vyžadovala spořádanost rodiny napjetí veškerých sil, přece mladá paní nikterak nezanedbávala ostatní své ideály i oddávala se jim vždy se stejnou horlivostí i obětavostí. Ušlechtilý její duch hledal a nalézal útěchy především v duševní působnosti. Vždy znova a znova chápala se s nadšením nadějných svých myšlének, jichžto uskutečnění ve prospěch národního dobra bylo nejmilejším její snem. Nic nedbajíc neblahých poměrů a slabého zdraví, razí s odhodlaností ku podivu vytrvalou cestu svým myšlénkám, a zůstává jim věrna až do posledního dechu. Drobnějšími pracemi nepřestávala přispívati do Koledy, Zlatých Klasů a Lumíra, pro divadlo přeložila dvě hry Korzeniowského „Obžinky“ a „Staré místo mladé“,*) kteréž dávány s úspěchem netoliko v Praze, ale i na

*) Překlady tyto vytištěny byly v Pospíšilově Divadelní bibliotéce.

českém venkově, a posléz chystala se sepsati obšírnější mravoučnou knihu pro české dívky, první to spis toho druhu v našem národním písemnictví. V té příčině konala studie velice vážné i soustavné, sloužící zároveň za průpravu k později dozrávajícímu dalekosáhlému úmyslu založení česko-polského pensionátu pro dívky v Praze. Patrno, že Honorata měla stále na zřeteli ušlechťování a národní uvědomění našich dívek, spatřujíc v tom jednu z nejdůležitějších stránek českého znovuzrození vůbec. Společnost vyhledávala Honorata odtud méně než před rokem 1848, působila více soukromě a „tiše", omezujíc se jen na malý kruh svých vyzkoušených přátel. Nesmírně srdečně přilnula toho času zejména k slečně Růženě Karafiatové, která přebývala v letech 1852—1855 na venkově u Poličky a s kterou sobě Honorata zvláště ráda dopisovala. Obě přilnuly k sobě vřelým přátelstvím a upřímnou oddaností. Rozuměly si znamenitě, spojovala je něžná sdílnost a nevšední vzájemné porozumění. „Vy mně rozumíte vy jediná, má Růženko!" Zachovalo se nám několik roztomilých dopisů Honoratiných k této její důvěrné přítelkyni. Jest v nich tolik srdečné vlídnosti, vůbec charakterisující naši Honoratu, že neváháme z nich podati tuto alespoň několik úryvků. Želíme jen, že nedostává se nám také dopisů české přítelkyně, čímž ruší se poněkud souvislost.

„Drahá Růženko!

Váš list mne zarmoutil tuze. Moje Růženko, nebuďte tak truchliva, já se o vás tuze bojím. Růženko moje, buďte dobré mysli, netrapte sebe, aniž těch, kteří jsou okolo Vás, vězte, že nic není na tom světě, s čím bysme byli spokojeni, a to, co bysme sobě přáli nejvroucněji, bývá mnohdy neštěstím... Každou věc, kterou činíte, kterou podnikáte, prohledejte se všech stran, vyzpytujte, kolik vám možno jest, tažte se předně rozumu a pak teprv citu." A končí: „S Bohem, anděle můj, píši k Vám jako k milence duše mé, nesmějte se mně, neklamte, odplaťte stejnou měrou Zapová."

18/2. 1853.

„Drahá, milovaná Růženo!... Tak srdečně sobě přeji (k Vám přijeti), ach, Růženo, tak ráda bych odpočala v náručí Vašem. Až přijedu, všecko sobě povíme, budeme se těšiti i plakati spolu. Blaženo, kdy dva lidé na světě, kteří sobe rozumějí..."

18/3. 1853.

Děkujíc pak za pohostinství v domácnosti rodičů Růženy Karafiátové, píše: „Líbejte Své drahé rodiče, kterým děkuji za laskavé uvítání a pohostinství, které mně proukázali. Proste je, aby odpustili, že jsem jim udělala tolik nepříležitosti. Ubohá maminka napracovala se pro mne, že ani mysliti nechci na to. Drahého tatínka líbám tisíckráte, děkuji mu srdečně za všecko, co mně učinil, za jeho šetrnost, za jeho laskavost. Musím Vám připomenout, drahá Růženo, abyste na druhý měsíc držela slovo, čekám Vás jistě, pište, kdy přijedete, abych Vám naproti přišla. A nyní s Bohem, mějte mne ráda, myslete někdy na mne, jako já na Vás vždy myslím. S Bohem, buďte zdráva Zapová."

15./9. 1853

„Drahá, milovaná Růženo!

Co sobě o mně myslíte, že tak dlouho nepíšu? Vidíte, dobrá duše, ne vždy můžeme činiti, jak bychom sobe přáli. Po celý ten čas byla jsem tak divného rozmaru, že nemohla jsem dokonce nic mysliti. Zdá se, že to *pocházelo z mé churavosti.* Zmocnila se mne náramná truchlivost, zádumčivost, mysl má byla tak roztrhána, že jsem se již sama sebe báti začala. Nic jsem nedělala, nic jsem sobě nepřála, aniž se mně co chtělo... Proto jsem Vám tedy nepsala, nemohla jsem, byla bych Vám Bůh ví co napsala — byla jsem tak duševně nemocna. Nyní jsem jiná, trochu jsem se zotavila, sama nevím jak, jsem nyní zdravější. Prsa má k zoufalosti mne přivedla, již již viděla jsem smrt před sebou. Viděla jsem mé děti opuštěny a neměla jsem ničeho, co by mne potěšilo, pozdvihlo, radu dalo, vzepřelo, chuti k životu přidalo — aniž jsem si komu stěžovala, první jste Vy, které to pravím, i prosím Vás, aby žáden toho listu nečetl. Vidíte, Růženo, chybila jsem mým ochabnutím, cítím tu chybu, ale poznala jsem, že i pramen síly duševní vyčerpati lze — však doufám, že se to vícekráte nestane, aniž smí, byla to slabost, za kterou se stydím. Držte se také, pamatujte, že ochablost jen slabým lidem patří, kteří nevědí, že lze jest povznésti se nad vše, cokoli nás obklopuje... Jinak nelze obstáti na tom světě, drahá Růženo, a možné jest vše, cokoli chceme — tak dalece možné, že i chyby naše stávají jen proto, že je chceme...

Dělejte, abyste přijela (k nám) brzy, povíme sobě to ostatní, líbejte všecky, pozdravujte, buďte vesela a blažena, pevné mysli a dobré vůle. A což Vaše srdéčko jest ještě svobodné? Držte je ve své moci, nepouštějte mu uzdu — až tenkráte, když již nebudete moci na žáden pád odolati. S Bohem Zapová."

4./11. 1853.

Letního času Honorata pravidelně prodlévala několik neděl na venkově, na českém venkově, který se duši její mnohem více zamlouval, než sama Praha. Pobyt na venkově také velice přál jejímu zdraví a zvláště hojivě působil na ni klid, který ji tam obklopoval. Jen že ji stále sužovala obava, aby nikomu nebyla na obtíž a aby „lacině vyžila". Na českém venkově nalézala Honorata i lidi, kteří jí projevovali všemožnou šetrnost a ničím zbytečným jí život neztrpčovali. Prázdniny r. 1853 trávila v Chrudimi, u mužových dobrých přátel Rozvodů. „Chrudim má krásnou polohu," píše Honorata „okolí je překrásné, hory podobají se úplně karpatským, z bytu mám krásnou vyhlídku... Prosím Tě, pamatuj, abys brzy přijel, nevydržela bych tu bez Tebe, nepřeji si tu bez Tebe býti..."

Vrátivši se posilněna a zotavena z Chrudimi do Prahy jala se dne 10. října 1853 psáti svůj obšírnější spis *Nezabudky*, k němuž se již dříve připravovala studiem vychovatelské literatury, zvláště studiem spisů krajanky Klementiny z Tańských-Hoffmannové. Práci této věnovala pilně celou zimu, neboť jak na rukopisu „Nezabudek" zaznamenáno spatřujeme, skončila ji teprv dne 12. dubna r. 1854. V *Proslovu* spisovatelka sama vyjadřuje, co ji vedlo k sepsání tohoto dílka: „Když člověk každou chvilku života svého vynakládá na zdokonalení své a když po celý život svůj se snaží, aby sebral výsledky své práce

20

a zkušenosti, činí to pouze proto, aby nástupcům svým odstranil překážky, které jej od podobné práce zdržovaly, i aby vyplnil povinnost každého člověka, která záleží v tom, aby něčím k všeobecnému dobrému přispěl. Co se mne týče, *jsou kromě toho ještě i jiné příčiny, které mně péro do ruky podaly: přála jsem sobě totiž, něčím se zavděčiti národu, mezi kterým žiji, a následovně tím úctu a náklonnost, kterou v srdci svém chovám, vyjeviti těm, mezi kterými věčná prozřetelnost vykázala druhý domov můj.* Pracovati pro dobro mládeže, ji vzdělávati, pravou dráhu života ji ukázati, její city a náklonnosti pořádati, aby mohla bez úrazu dospěti k pravému splnění povinností svých a tím k pravé hodnosti člověka, to jest, zdá se mně, největší rozkoší každého myslícího člověka, kterýž má za heslo: ‚Boha a osvětu.‘

Jest-li tedy slova má najdou místo v srdcích nevinných, jest-li se ujmou a zkvétnou tenkráte touze mé, abych se něčím zavděčila, jest zadost učiněno, neboť tenkráte jsem přispela k morálnímu dobru dítek oněch, které mně přátelskou ruku podaly . . .“

Na konci pak rukopisu napsala Honorata: *‚Bože děkuji Tobě, pomoz dále žíti a pracovati k užitku jiných.‘*

Co do naděje, skládanou v tuto práci, nezklamala se ušlechtilá Honorata nikterak. „Nezabudky“ našly skutečně místo v srdcích českých dívek, přispěly k dobrému, ujmuly se a zkvetly. Spisovatelce nebylo sice za živa přáno spatřiti knihu svou vytištěnou, i v tom tehdejší trudné nakladatelské poměry české zbavovaly ji útěchy, ale nedlouho po její smrti rozešly se „Nezabudky“ po národě českém, rozšiřujíce v něm ušlechtilé životní rady věrné a horoucí přítelkyně. První vydání *Nezabudek* (Dar našim pannám od Honoraty z Wiśniowských Zapové) vyšlo roku 1859. Roku 1870 vydalo Kobrovo knihkupectví již čtvrté vydání „Nezabudek“. Nemnoho českých spisů honosí se v době poměrně krátké tak nevšednímu rozšíření. Tímto svým spisem vstoupila paní Honorata zajisté do řady nejzasloužilejších spisovatelek českých a zůstává neposlední mezi těmi, které vykonaly čestné vznešené národní poslání v době odrození. „Nezabudky“, jako jediná toho způsobu kniha svého času u nás, stala se ušlechťujícím čtením dvou i tří pokolení českých dívek. Neváháme vysloviti náhled, že čím byly druhdy „Rady po dobré matce“ Klementiny z Tańských-Hoffmannové v literatuře polské, tím staly se „Nezabudky“ v životě našem. Tím více jest litovati, že obětavá spisovatelka nedožila se té velké a žádoucí útěchy, že nebylo jí popřáno spatřovati alespoň mravní vítězství svého šlechetného snažení a horování. Naopak, Honorata marne hledajíc nakladatele, byla posléz nucena hledati soukromou pomoc k vydání dílka, na němž v náš prospěch pracovala s tak upřímnou zálibou a horlivostí. Tak sklízela trní neblahých poměrů současných, jež toho času nejbolestněji dotýkaly se nejlepších, ba nejlepších našich lidí! Teprv po Honoratině smrti našel se pro Nezabudky nakladatel čtverých, nepoměrně rychle za sebou následujících vydání. I v tom spočívá kus tragiky toho českého života, jíž do smrti s námi pila naše přítelkyně z lůna polského národa.

Prázdniny roku 1854 strávila Honorata s dětmi na Hrádku u Jílové, kamž později také přijel na krátký letní pobyt její manžel. Potřebného pohodlí a výhodného stravování tam sice neměla, za to však klid smírného zátiší velice se jí zamlouval: „Nám se znamenitě daří,“ píše 6. srpna svému choti, „chtěla bych se do smrti tak míti. Nevydávám mnoho peněz, a přece hladovi při tom nejsme, jsme veseli, volni jako ptáci ve vzduchu. Příští rok hned v květnu pojedu na Hrádek. Lidé jsou tu dobří a poctiví, chovám a léčím jim děti, oni mne obsluhují, jen že každý chce míti ode mne staré spodky. Tedy až přijedeš, přivez dvoje staré spodky . . .“ A dopisek zní: „Nezapomínej na Lumíra,“ což téměř stále se opakuje. Jinak obsahují listy z Hrádku jen podrobnosti z domácího hospodářství a vzájemné projevy starostlivosti o zdraví.

Zatím dozrával Honoratin plán zřízení polsko-českého pensionátu pro dívky. Myšlénky té ujala se nesmírně horlivě roku 1855, chtíc zároveň splniti tužbu nejosvícenějších tehdejších Češek. Již před tím povzbuzoval Josef Wenzig Boženu Němcovou k podobnému předsevzetí, ale bezúspěšně. Němcová vzpírala se roztříšťovati své literární síly, neboť duch její považoval vše za pouto, co nesměřovalo zpříma k zmohutnění a osvědčení se talentu jejího.“

Tím horlivěji ujala se věci Honorata. Konala studie v oboru zřizování dívčích škol, opatřovala si programy a školní zprávy se všech stran, povzbuzovala své přítelkyně k spolučinnosti a hledala rady i podpory u svých zkušených krajanek. Sama pak pravila, že „ústav tento zřídí za věno svým dcerám“! Nic nedbajíc slabého zdraví, podrobila se předepsaným zkouškám z pedagogiky a ručních prací. „Viděla jsem drahou Zapovou asi dva dni po skvěle odbytých zkouškách,“ dí Sofie Podlipská. „Zářila radostí, ale její manžel byl smuten. Bylať zachvácena svou nemocí. Ona toho nedbala. Vypravovala mi, kterak odpovídala profesoru, jenž ji zkoušel z pedagogiky, a tyto odpovědi byly by zasluhovaly býti zapsány a zachovány. Prof. Zap, její manžel, byl přítomen a líčil mi úžas a dojetí zkoušejícího profesora.“ K tomu dodává Karolina Světlá, že po šťastně odbytých zkouškách dopsala Honorata svým příbuzným a přátelům do Polska, aby podnik její podporovati neopomenuli, vylíčivši jim jeho důležitost a dosah. Dokázali svou k ní důvěru a sympatii k Čechům zaslavše jí dosti značnou sumu ústavu tomu věnovanou s tím však doložením, aby k němu byl připojen pensionát, kamž by mohli svoje dcery na vychování poslati, pakli se osvědčí.*)

Současně obracela se Honorata také k vynikajícím vlastencům českým. Tu zase první (a snad jediný) hlásí se k účinné vlastenecké spolučinnosti dávný příznivec Honoratin a vlastenec ryzí, jmenovaný již kavalír český, Hanuš hrabě z Kolovrat Krakovský. Jak znamenitý tento muž oceňoval a vystihoval i nyní Honoratino předsevzetí, toho opět nejvýmluvnějším dokladem budiž jeho vlastnoruční list.

„Velevážená paní!

Že k velectěnému listu Vašnostinu odpověď má až dnes se opozdila, příčinou jest, že list onen se mi do rukou dostal, až když ze Štýrska domů jsem se vracel. Chválím oznam ústavu pracujícího o oučelu tak důstojném;

*) „Polka mezi Češkami“ od S. Podlipské. Slovanský Sborník 1886 str. 499. „Z literárního soukromí“ od K. Světlé. Ženské listy 1880 str. 128.

vyznávám ale také celou váhu veškerých v listu Vašnostině projevených účelu toho se týkajících podotknuti. A poněvadž tedy naskytuje se mi příležitost k osvědčení, že — pokud možná — milerád přispívám k zdaru každého cíle šlechetného, tím více k docílení účelu Vašnostmi si vytknutého: proto v smyslu listem tímž Vašnostiným projeveném, posílám těch pět set zlatých na stříbře tuto příležících, a přikládám spolu své upřímné přání žádoucího zdaru témuž ústavu, jakož i hojného z něho ovoce!

Nyní ještě jednou žádám, aby ušlechtilá spanilomyslnost Vašnostina z příčiny udané měla mne vymluvena z opozdění této odpovědi. Za čest si pokládám býti se vší úctou Vašnostem, Velevážená Paní, k službám ochotný

Hanuš hr. z Kolovratů-Krakovských.

Na hradě Březnickém, dne 29. máje 1855."

Odtud již všady zmínka o *ústavu* a starostech z něho vyplývajících. Tak píše také své přítelkyni Růženě Karafiátové (1855):

„Moje drahá Růženko!

Dlužna jsem Vám odpověď na dva Vaše listy, nemyslete ale, že snad z nedbalosti neodpověděla jsem Vám na první; vidíte, dosud čekala jsem na dovolení na *ústav*, a myslila jsem sobě, až přijde, tenkráte sedneš, a budeš psáti — ale povazte, dovolení dosud nepřišlo... Drahá Růženko, z Vašeho posledního listu dověděla jsem se velmi mnoho... zvěděla jsem, že Vaše dobré srdéčko není v obyčejném stavu, že ho obletával nějaký pocit... Růženko má, nehněvejte se, jestli Vás tím listem zarmoutím, vidíte, mně je lehčeji, když Vám to povím, když Vám otevru duši mou sklíčenou. Růženko má, nechoďte daleko od svých rodičů drahých, nechoďte z vlasti své, kdyby i anděl přišel, poněvadž srdce Vaše tak by plakalo, tak by zastesklo, jako mé... Každodenně čekám již dovolení na můj ústav, který mně tuze mnoho dělá starosti, teprv nyní cítím, co na sebe beru...

Nyní s Bohem, milujte mne Zapová."

V létě spěchala opět na svěží povětří, tentokráte do Plaňan. Tam naposled sbírala Honorata své síly, aby potom tím usilovněji předsevzetí své mohla uskutečniti. „Mně se zde výborně vede," píše svému muži, „myslím, že mne mají rádi, jako já je — okolo mne je hezky, všude dostatek, pokoj a mír... Babi je výborná osoba, nevím, co bych bez ní dělala, je tak ochotna, pozorna, že nesmím nic mysliti, poněvadž ona již ví, co chci..."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Uprchlíci.

Napsal *Hugues Le Roux.*

„Hádejte, kde jsem jedl lonského roku husu?" pravil Konstantin, utíraje ubrouskem svůj rusý knír, v němž kapky omáčky se třpytily. Věděli jsme, že tehdy náš přítel ještě dlel ve své rodné zemi, i řekl jsem tedy: „Pochutnával jste si asi v kroužku rodinném na nějaké tučné vánoční huse, zabité na březích některého z vašich sibiřských veletoků, které jsou širší než naše moře!" Konstantin zavrtěl hlavou.

„Ba ne," pravil, „tenkrát jsem již byl opustil své rodiče a byl jsem již celý týden na cestě do Evropy. Jel jsem saněmi, abych se dostal do Irkutska, k parníkům a železnicím. Hodlali jsme dojeti města o štědrý den a chtěli jsme se tam pozdržeti po celou tu noc. Ale cesty byly špatné a sníh tak šlehal našim koním do očí, že jsme musili vypřahnouti, asi o sedmé, na několik verst zdáli od Irkutska, před první chaloupkou malé vesničky zvané Zitma. Tak jako téměř všecky vesnice sibiřské, Zitma není než jediná dlouhá ulice. Naše koně zastavili se bez povelu před prvním svitem světla, jenž jim zakmitl v cestu. Noc byla tak temná, že nebýti této záře, byli bychom zajisté minuli chatrč. Avšak náš kočí, vzbuzen světlem, seskočil na zem a šel zaklepat na dvéře. „Ohé! jest tu hospoda na blízku, strýčku?" zeptal se mužíka ctihodného zevnějšku, který se byl objevil na prahu v červené košili, s lampou v ruce. „A proč hledáš hospody?" odvětil stařec. „Můj domek jest otevřen pro vánočního hosta a můj chlév pro jeho koně." „Ale mám s sebou cestujícího." „I on jest vítán." Po těchto slovech postavil mužík svou lampu na zem, vyšel z chalupy, přiblížil se k saním a pobízel mne velmi zdvořile, abych sestoupil. Pozoroval jsem ihned, že náš hostitel byl sedlák poněkud zámožnější, a pohled na domek mne v tom mínění utvrdil. Celé stavení, pozůstávající pouze z přízemí, bylo rozděleno, jak obyčejně, širokou chodbou na dvě dosti prostranné části; na pravo sednice, síň sváteční, kde se nalézá nejlepší nábytek a měděné obrazy; na levo pak kuchyně, do níž jsme vstoupili. Jakmile nás spatřily žena mužíkova i obě jeho dcery, skrčené u ohně, ihned povstaly, by nás pozdravily, a dědoušek slezl s pece, kde bděl nad otáčením rosté. Pamatuji se, že to byl velice starý muž. Když nám podával ruku, smál se neustále, jako člověk, který nemá právě již zcela zdravý rozum.

„Ďunjo," pravil mužík ku své starší dceři, „postup své místo těm cestujícím, ať se u ohně zahřejí." Mladá dívka přistoupila ke mně a pomáhala mi rozmilou ochotou svléknout můj kožich; měla na sobě červený sarafán mladých dívek na vdávání, a vlasy její, spletené v jediný cop, naznačovaly, že posud nemá ženicha. „Přeji vám ženicha, jak si srdce ráčí," pravil jsem, usedávaje na dřevěnou židli, kterou byla přišoupla ke krbu. Začervenala se a odešla ze světnice; starý dědeček si usedl téměř vedle mých bot. Jeho oči utkvěly na pečené drůbeži a téměř ji hltali; chvilkami se ohlédl na mne a pořád se smál. Věru, jako by byl nás hostitel očekával toto rozmnožení hostů, by s ním sdíleli vánoční hostinu. Tohoto večera nalézaly se na jeho stole všecky ty lahůdky, na které sibiřský mužík nesmí pomysliti leda jednou do roka: předně, tradicionální zelná polévka, pak maštěné kroupy, dále hovězí maso a věhlasné pečené husy, a konečně co zákusky ořechy; vše to se zalévalo kvasem a vodkou. Tato hostina byla vystrojena ve svá-

*

teční světnici, která nám na počest se otevřela. Bylo nás asi deset u stolu; můj kočí a já jsme seděli na prvním místě, místě to hostům určeném. Když jsem vstoupil do prostranné té jizby, zpozoroval jsem u okna malý stolek, na němž stála rozžatá lampa, džbán kvasu a chléb. Pokaždé, když se přineslo nové jídlo, vstala nejstarší dcera a přidala jeden z nejlepších konsků k této „výslužce“. Ptal jsem se zvědavě mužíka: „Zdá se, strýčku, že některý tobě zvlášť milý host se nedostavil k hostině? Anebo snad máš v domě někoho nemocného?“ Všickni se zamlčeli a zraky hostů se obrátily k hostiteli tak rozpačitě, že jsem byl všecek zaražen. On ale, bez nejmenšího pohnutí, odvětil vážným hlasem: „Ten chléb, to světlo a ten nápoj jsou přichystány každý den v křesťanských domech *pro ty, které nesmíme vidět.*“ Po té všickni se opět dali do pití vodky a vesele prozpěvovali národní popěvky. Neporozuměl jsem dobře odpovědi mužíkově. Použil jsem tedy chvilky, kdy při stále vzmáhající se veselosti hosti nikdo více si mne nepovšimnul, a zeptal jsem se své sousedky: „Kdo jsou ti, které nesmíme vidět?“ „Uprchlíci,“ odvětilo děvče, zvedajíc prst ke svým rtům, „uprchlíci!“

Věru, na to jsem nevzpomněl; vesnice Zitma jest jedna z prvních na cestě k Evropě, přichází li se od Nierčinska, nedaleko něhož jsou proslulé doly, v nichž pracují odsouzenci. Na sta vězňů prchá každoročně odtamtud, ježto toto místo vyhnanství jest prý nejukrutnější mezi všemi. Ovšem, že nejraději prchají z jara; ale příležitost k útěku nedá se právě vždy vybrati. Musí se zachytiti kdykoli se naskytne. Stane-li se tak v zimě, nelze pomýšleti doraziti do Evropy ihned: uprchlík hledí se vzdálit na několik verst a vyhledá přístřeší a potravu u sedláků. Ostatně ze středu Sibiře až k Uralu uprchlíci nemohou žíti leč z almužen; měli-li by i peněz dost, přec hospody by nebyly pro ně dosti jistými. Putují tedy noční dobou, osaměle, jisti, že najdou po celé cestě své osvětlené okno, o něž dostačí zavaditi, by našli chléb a sklenici kvasu, jež jim jest uchystána. Pomáhá se jim, ježto se má za to, že Boží vůlí jim byla cesta k útěku otevřena. Ale nikdo je nesmí vidět, by nikdo nevešel v pokušení vyzraditi útěk vojákům je pronásledujícím. Zatím co mladá dívka vše to mi šeptem vyprávěla, ozvala se za námi lehká rána na okénko, tak že rázem všichni se ohlédli. Ihned, jako kouzlem, dozněly veselé písně hodovníků a zraky všech se nesly k okénku, které pomalu se rozvíralo. Zároveň z temna noci a sněhu zazvněl hlas: „Pán Bůh s vámi!“ „I s Tebou,“ odvětil mužík. Povstal, aniž by se z místa svého pohnul, a dodal: „Očekávali jsme tě, máš přistrojíno.“ Z venčí bylo slyšet šelest kroků na sněhu, pak zaskřípilo okénko, pootevřelo se o něco více a jakási ruka se objevila. Hmatala chvíli po stolku, pak se chopila chleba a zmizela v temnu. Povstali jsme všichni jak náš hostitel; nikdo nehlesl. Jedině dědoušek se neustále usmíval. Ruka se objevila podruhé a chopila se láhve. „Můžeš ji vzíti s sebou,“ pravil mužík, aniž by se byl obrátil, „jsou dnes vánoce. Co bysi si ještě přál?“ „Pomodlete se za mne,“ pravil hlas. Bylo slyšeti dech člověka, jenž dlouhým douškem pije, pak opět šelest kroků vzdalujících se sněhem.“

Konstantin se zamlčel; zahleděl se před sebe, okem snivým, bloudícím za onou vzdálenou lampičkou mužíků, která ze středu Asie až k prahu Evropy ozařuje v temné noci sibiřské cestu těm, „které nesmíme viděti“. Přel. *J. E.*

S vlaštovkami. Básně *Růženy Jesenské.* *) Úhledná, vkusně upravená knížka svěžích veršů poetky naší, jakoby byla věštkyní a poslem toužené vesny. Básnířka měla to štěstí, že viděla v minulé zimě moře; velké toto panorama přírodní nemohlo zůstati bez dojmů na její vnímavou mysl. Svědčí o tom řada šťastných písní. Vedle těchto rozmanitých cestovních obrázků a dojmů, které tvoří takřka základní notu nové sbírky, jsou v knize zastoupeny ještě dva akkordy, a sice ohlasy písně prostonárodní a pak řada slok meditativní, reflektivní lyriky s ideami buď vlasteneckými neb sociálně zbarvenými. V písni a prosté básni, v obrázku letem zachyceném jest Jesenská vždy šťastná, někdy i znamenitá, v směru tomto vykazuje nová sbírka ejí řadu pravých lyrických perliček a perel. Sem řadíme především celý cyklus Na Krasu, Jižní cesty, Odejeli do polí, Ty se mýiš, Třetí jaro, Zavolám do lesů, první z básní Moři a j. Něco ryzího a nehledaného zní z většiny těchto prostých zvuků, plných nálady a svěží barvy. Formální stránka nevyhledává sice nových neb komplikovaných forem, ale ty, v nichž se pohybuje, jsou čisté a jeví vážnou snahu uměleckou. Jsme přesvědčeni, že slečna najde brzy cestu *k duším* jako ji našla k srdcím; poslední její báseň v našem listu je obratu toho záruka bezpečná. —π.

— Výbor klubu přírodovědeckého v Praze vypisuje *100 zl. r. č. z „Fondu Bořického“* jakožto subvenci na studijní cestu nebo vůbec studium buď rázu všeobecného buď podrobného z oboru mineralogie a petrografie Čech, Moravy a Slezska za těchto podmínek: 1. Uchazeč budiž členem klubu přírodovědeckého po dvě léta vypsání konkursu tohoto předcházející. 2. Týž jest zavázán během jednoho roku podati výboru klubu přírodovědeckého referát, po případě práci o studiu vykonaném. Práce v době konkursu začaté, nebo v rukopise dokončené z konkursu vyloučeny nejsou. 3 Žádosti buďtež podány výboru klubu přírodovědeckého do 31. května 1892.

*) J. Otto, nakladatel.

Listárna redakce.

Rukopisy se nevracejí. — Neuveřejníme práce znamenané: „A. M.“ — „Zlaté mládí.“ — „L. Javornický“. — „Knš.“ — „V mansardě“.

Číslem tímto počíná druhé čtvrtletí XX. ročníku „Lumíra“ i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA“ předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 4·80	Na celý rok	zl. 5·—
„ půl roku	„ 2·40	„ půl roku	„ 2·50
„ čtvrt „	„ 1·20	„ čtvrt „	„ 1·25

„LUMÍR“ vychází každého 1., 10. a 20. v měsíci v číslech a kromě toho v **měs. seš.** tři čísla obsahujících.

Jednotlivé sešity stojí 40 kr.
„ „ poštou 42 kr.

Jednotlivá čísla „Lumíra“ stojí poštou 14 kr.

Reklamace čísel vyřizují se bezplatně pouze do vyjití čísla následujícího.

Administrace „Lumíra“
v Praze, Salmova ulice číslo 9.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. | 10. DUBNA 1892. | ČÍSLO 11.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmovská ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Jarní neděle.

Báseň Alojse Škampy.

Ráno je a vítr svěží
chladným dechem s pole běží,
zbouzí lesy v šum;
všecka země skví se v rose,
jedva slunko vyhouplo se
nad zamžený chlum...

Koroptev si tíkla v luhu — —
perlatou je vidět duhu
na osině trav;
červánků plam na východě
v rybníka se rozlil vodě
jako zlatohlav!

Jitřenka již kvapem hasne,
z bílé páry nebe jasné
modře svítí ven,
všade cítit po vůkolí
hlinovatou vůni rolí —
bude krásný den...

Mír a ticho vzduchem pluje.
Div to! nikdo nepracuje
v širém lánu dnes!
Prázdno, kam se oko dívá,
jako v snění odpočívá
role, sad i ves...

Po cestách kol nehlomozí
ani pluhy, ani vozy,
mlýn dnes nemele...
Zato v dálce zvony znějí
hlasněji a líbezněji —
je dnes neděle!

Znějí plně, slavným ruchem,
velebně se nese vzduchem
každý jejich ráz...
V daleké až zvoní kraje
z malé vsi, jež ukryta je
v tmavých lesů hráz.

A jak v jitřním tichu bijí
a vítěznou melodií
zvučí dokola:
ze samot i po dědině
pantáty a hospodyně
hlas jich vyvolá!

V poli časnou dobou ranní
po pěšinách venkovaní
do kostela jdou;
skřivan vylet' z teplé skrýše
a je pozdravuje s výše
něžnou písní svou...

Krajina, jež pusta byla,
najednou se oživila,
v roli stal se div:
svěží barvy dívčích šatů
houpají se v pestrém chvatu
nad zelenem niv.

Panenky to — na mou duši! —
bože, jak jim pěkně sluší
malebný jich šat!
Každá v rukou knížky nese
a jen cestou zamihne se,
nechtíc zameškat...

K jedinému všechny cíli
od domovských krbů pílí
z dálky přes pole,
a ten cíl již vidět zblízka
nad lesy, kde zlatem blýská
kříž a kupole!

Umlklo již zvonů znění,
času není ku prodlení —
dívky zašly v háj...
Pouze jedna z jejich řadu
zpozdila se chvíli vzadu —
líbezná, jak máj!

Prostovlasá, v chudém kroji
na pokraji lesa stojí,
zapomněvši spěch;
do šípkových keřů sáhá — —
v tom ji zavzněl výkřik blaha
na úsměvných rtech!

Jarní vůně, jak se hnula.
od země k ní zadychnula
houští rozpletlou...
A panenka bez okrasy —
fialku z ní utrhla si
prvně vykvetlou!

Povídka o dobrém knězi.

Napsal *Jan Mlynář*.

Nesnadno začínati povídku o mladém faráři Vendelínu Truksovi a neříci hned na počátku, že byl mužem, podobným světcům, kteří nás vždycky dojímali, když jsme čítali staré, pohnutlivé legendy. Jeho pobožnost, pokorná a přece uchvacující, jeho srdce čisté, neposkvrněné jako bílá, orosená květina, a jeho duše, plná modliteb a nebeských vidin často dávala nám tušiti kolem jeho zajímavé hlavy velebnou zář svatých. Vše, vše na něm bylo nevylíčitelně zvláštní, ale také úctyhodné a krásné, zejména oči, lesknoucí se nadpozemsky tklivým, mírným svitem.

„Tak vždycky si představuji anděly, kteří budou volati k poslednímu soudu," říkávala stařičká vdova Arnoldová, kdykoli mluvila o jeho kázání, při němž bývala nadšena a pokaždé plakala. Také ona mívala už sny a tušení, dotýkající se více nebe než země; lidé o ní říkali, že jest jednou nohou v hrobě a druhou v kostele, neboť nevynechala ani jediné mše svaté, ani jediné pobožnosti, třebas sebe delší, kterou mladý farář v Propastském chrámku vykonával.

Opravdu i farář Vendelín Truksa o sobě se domníval, že jest s jiného světa a že žije jiný, světlejší život než ostatní lidé, že jest méně člověkem než oni, ale že jest opravdovým sluhou božím, povznesený nad hříšné ovzduší zemské hroudy a slunící se v odlesku andělův. A rád, nesmírně rád v myšlénkách svých zalétal v ráj bílých andělův a spanilých světic, v onen daleký, strmý, nepřehledný, avšak nanejvýše oblažující ráj někde nad sluncem, nad měsícem a nad hvězdami, kde si vykouzloval nebe a kde přával si věčně žíti a stále sloužiti Bohu, andělům, světcům a světicím.

Ani nevzpomínal, že žije v malé faře na odlehlém českém venkově, v nepatrné vesnici Propasti, plné drsné prostoty a chudoby, plné všednosti uvnitř a přírodní krásy vůkol, nýbrž zdálo se mu, že žije v některé pobožné písni nebo tklivé básni a že jest jejím vytušeným hrdinou, ovšem vždycky hrdinou zbožnosti, nekonečné lásky i dobra a obyčejně mučeníkem.

Ach, jak ochotně a vděčně byl by umíral za blaho svých bližních a za sladkou odměnu nebes! Byl podoben ideálnímu knězi donu Anselmovi, kterého Ouida překrásně vylíčila v jedné ze svých novel. Také tak mladý, tak cudný, tak nábožný a snivý, oplývající modlitbami a dobrotou.

A také tak zarmoucený a skorem až nešťastný, kdykoliv se snášel s nadoblačných výšin, přestávaje býti hrdinou vznešené básně a stávaje se opět slabým, chvějícím se člověkem — — —.

Smutek vždycky v něm se ozýval, když si vzpomněl na svoje rodiště Záluží, kde ještě žila žena, která mu dala život, a kterou ctil a miloval nade všecko. Kolik úpěnlivých modliteb vysýlal k Bohu za svoji starou matku, kolik láskyplných snův a tužeb upíral k onomu vzdálenému domku s malými okny a křivou, doškovou střechou, kde rodička jeho lopotila se a strádala!

Po všechnu tu dobu, kdy se lopotil a strádal s ní, po všechna ta léta, kdy byl v městě na školách, připravuje se ku kněžskému povolání, bažil a těšil se na chvíli, až jednou posléze se stane tichým vladařem fary a bude moci stařenku vzíti k sobě a spláceti ji její dlouholeté starosti.

Nyní už několik měsíců byl u cíle toho. Štěstí mu přálo, vlastně Bůh mu přál, milostivě vyplňuje jeho modlitby a prosby. Mladý kněz byl pět let kaplanem na dvou farách a pak už se stal farářem v malé Propasti, v době, kdy mu nebylo zúplna ještě ani třicet let.

Jakmile do své fary vstoupil, hned padl na kolena, aby vroucně poděkoval Bohu za tento veliký dar, kterého v tom okamžiku si cenil jako bohatého království, a když se pomodlil, bez prodlení psal své matce:

„Drahá matičko, nyní zanech všeho a přijď s Annou ke mně. Prahnu po okamžiku, abych mohl tobě i své sestře opláceti mnohou péči a lásku. Moje fara jest sice chudá a malá, ale přece nebudeme tu míti ustavičných starostí a obav o skývu chleba, přece tu jest dosti místa pro nás tři a pro naše modlitby za tuto boží milost. Ach té krásy v Propastském malém chrámu Páně! Náš dům boží jest čistý a bílý jako sníh, vše v něm jest milé a lahodné jako posvátná píseň, a když v něm blaholí hudba varhan a když při mši svaté paprsky ranního slunce pronikají malovaným oknem a lámou se jako duha na krásném obraze hlavního oltáře, jest velebný jako nebe — — —.

Vím, že vám bude těžko loučiti se v Záluží se svým domkem, zacloněným starou hrušní a jilmem, kde jste prožily svoje všechna dosavadní léta, a že se stísněným srdcem budete opouštěti vesnici, na jejímž hřbitově můj dobrý otec dříme věčný sen. Ale Bůh jest všude, i zde v Propasti jest a bude dobře slyšeti vaše i moje denní modlitby za jeho lehký odpočinek a za jeho spásu. Nezapomeneme na něj, stále budeme uctívati jeho památku a rok co rok budeme konati pobožnou pouť k jeho hrobu, všichni tři společně.

Jen brzo přijďte ve svůj nový domov. V mé ustavičné vděčnosti a lásce zajisté se vám nezasteskne a nebudete toužiti po návratu, jest tu tak příjemno a milo jako v Záluží, ale jest tu ještě mnohem posvátněji než tam, kde dosud jste doma. Náš sličný chrám Páně i fara, k němu přiléhající, obklopena jest zahradou a snivými stromy, které nyní právě kvetou a líbezně voní, v jejichž

korunách za jitra rosa se leskne a ptáci po celý den zpívají, a jejichž zelené haluze tiše šumějí, jakoby se mnou se modlily. Vše vůkol jest zde obetkáno dechem slastného míru, šepotem nekonečné modlitby a světlem nebeské záře.“

Jak mladý farář byl šťasten, když odeslal psaní a když čekal na odpověď nebo snad už dokonce na příchod obou milých bytostí! Těšil se, až matka a sestra jeho přibudou na faru, neboť teprve pak bude moci dokonale věnovati se své pobožnosti a hlubokému rozjímání o tajůplných záhadách božích. Pak nebude mu potřebí stýkati se s nikým jiným, leč bude-li ho volati jeho kněžská povinnost. Pak i přívětivá fara, tichá jeho světnice nebo sad za farou bude mu chrámem, kde usměvavý, něžný obličej matčin bude mu představovati vznešenou Madonnu a v sestře své bude spatřovati obraz Marty z dob Ježíšových.

Odpověď matčina přišla za tři, za čtyři dny. Ano, to bylo psaní dobré, sladké stařenky. Do té doby mu poslala teprve dvě psaní: první, když jako jedenáctiletý hošík odešel na studie, a když řadou svých napomenutí a rad ulevovala jeho dětskému stesku po domově, už předem se těšíc na shledání o nejbližších vánocích; a druhý list poslala mu před pěti lety, když mu oznamovala, že přichvátá a se šťastným, blaženým pláčem bude přítomna jeho prvé mši svaté, neboť jemu nebylo možno sloužiti ji doma, jako mnozí jeho druhové. Nevýslovně se těšila na tu slavnost. Třináctc dlouhých let počítala a bažila po onom dnu, který pokládala za největší a nejslastnější ve svém strastiplném, trnitém životě. Viděti syna svého knězem, velebného a osluněného jakousi tušenou atmosférou božství, slyšeti jeho kázání a jeho dojemný hlas, zaznívající se stupňův oltáře, spatřiti ho oděného v nádherné mešní roucho a sklánějícího se s velebnou svátostí v modravých obláčcích kadidla, to vše byla její největší tužba, její jediná ustavičná žádost a modlitba. Od té chvíle měl se jí začíti opět jiný utěšenější život. Pokaždé, když Vendelín její zavítal do Záluží na prázdniny, o tom s ním hovořívala, o tom s ním se umlouvala a těšila, oživujíc svoje naděje a tužby po celých třináct let. Až syn její bude knězem, chtěla býti jenom u něho, ale ničím jiným, než přičinlivou a šťastnou služkou, neboť nechtěla a nemohla by býti ničím jiným člověku, který byl sluhou božím, třebas byl jejím dítětem.

Ano, od té chvíle, co Vendelín byl posvěcen na kněze, její posvátná úcta a pokora před ním zastiňovala všechno, skorem i lásku mateřskou; bála se milovati ho více jako syna svého než ctíti ho jako sluhu božího. Domnívala se také jako on, že posvěcením svým jest už méně člověkem a tudíž i synem jejím a že za to přiblížil se Bohu a nebi. Od onoho slavného dne už také nepojmenovala ho Vendelínem, to jméno, někdy nanejvýše něžné a milé, navždy zmizelo s jejích rtův; nyní byl jí už jenom velebným pánem, jinak ho neoslovovala a přála si též líbati mu uctivě ruku, ale on, všecek vzrušen a zarděn, toho nedopustil.

S podobnou úctou, avšak nikoli tak posvátnou a hlubokou, chovala se k němu jeho sestra Anna. Byla o osm let mladší než on, narodila se nedlouho před tím, než jim otec zemřel, a od maličkosti lnula k bratrovi svému nejněžnější důvěrou a sesterskou láskou. Až když se stal knězem, hledívala jí před ním z očí na místě neobmezené důvěry a srdečnosti jakási uctivá nesmělost a ostych. Už i jí se zdálo, že bratr její přestal býti Vendelínem, a ona že už nemá práva obtěžovati ho svojí upřímnou sdílností a srdečností, a že ani on už nemůže pro ni míti těch slov důvěrných a něžných, která až do té doby ráda od něho slýchala. Než i ona těšívala se s matkou, jak jim bude mnohem lépe, až budou s Vendelínem obývati některou útulnou faru.

Nyní tedy došla mladého faráře matčina odpověď, její třetí list, který od ní obdržel. Děkujíc synu svému za jeho upřímnost, stařenka psala, že přijde s Annou co nevidět a že pláče radostí a nedočkavostí, aby už raději byla u něho a sílila jeho libou blízkostí svoje stará léta. Má prý teď potřebí jeho útěchy více než kdy jindy, neboť na ni a na její dceru dolehlo veliké hoře. Těžko to vysloviti jemu, velebnému pánovi, neboť jest to věc příliš lidská a hříšná; tak stařenka psala už na čtvrté stránce svého neúhledného dopisu, na němž bylo dobře znáti třesoucí se ruku i ochablost mdlých očí. Avšak vyslovila to přece takovým zvláštním způsobem, jakého od ní neslýchal nikdy, a mladý farář byl ohromen.

Anna, jeho sestra, kterou až do té chvíle pokládal za nejpočestnější ze všech dívek, ano, sestra jeho, který posvětil Bohu všechen svůj život a chtěl i ji a matku svoji vésti stále jenom po stezce pobožnosti ničím nezkalené a směřující k nebi, Anna bude prý matkou a není vdána — — —.

Nebylo divu, že mladý kněz až zavrávoral a že mrákoty obestíraly jeho zrak. To byla rána příliš těžká na jeho nevinné srdce, na jeho bezúhonnou duši. Jak hrozný to hřích, spočívající jako černý, těžký mrak na jeho rodině a dosahující ze vzdáleného Záluží až do klidné Propastské fary!

A matka mu ještě píše, že přijde i s ní, s pokleslou Annou. Mluví o ní tak měkce a útrpně, jakoby neviděla jejího hříchu, jakoby ten hřích byl utrpením nezaviněným a dívka politování hodnější než jindy. Žádá od něho odpuštění pro sestru, prosí, aby Annu přijal vlídně a by ji potěšil v jejím neštěstí. Omlouvá dceru, nazývajíc poklesek její vůlí boží, neboť prý blaženost a štěstí matčino ze syna bylo příliš veliké, aby je mohla nésti úplně spokojeně a by při tom nebyla upamatována na zármutek a bolest, která bývá nejčastěji údělem spravedlivých. Ano, byla to jistě vůle boží, stařenka tvrdila, a ani jí nepadlo na mysl, aby řekla, že to byl trest. Dcera její měla už před svatbou, ženich dívčin byl milý člověk, dobrý a ušlechtilý jako zlato, jistě byl by do jejich nízkého domku, zastíněného starou hrušní a jilmem, přinesl blaho úplné. ale roznemohl se a zemřel náhle, jakoby ho kosou podťal, ubohý člověk!

„Ubohý člověk — hříšník!“ zvolal mladý farář všecek zbledlý a chvějící se. A ani minuty se nerozmýšlel, nerozpakoval. Sotva ještě dočetl poslední řádky, v nichž stará matka mu navrhovala, že by po některém čase Anna odešla z fary, aby na domě tom snad nebylo žádného stínu, a už zase horlil:

„Nikoli, nikoli, ani krok do tohoto domu, ani na okamžik! Aby dům tento uchráněn byl před lidskými pomluvami — co mi do soudu pomluvačných lidí, avšak co by tomu řekl Bůh!?“

A toho farář nadmíru se zhrozil. Dům jeho jest domem modlitby a čistoty neporušené, i jest jeho nejsvětější povinností, aby ho tak zachovával po všechen

*

svůj život. Kdyby přišla do něho Anna se svým hříchem neodpustitelným, bude veta po jeho posvátné čistotě, pak přestane býti důstojným stánkem opravdového sluhy božího a jeho pobožnosti. Kdyby hříchu takového dopustila se dívka jiná, jemu cizí, byl by jí dal rozhřešení, ač i velmi těžce, ale sestře své, kterou pokládal také za část své bytosti — nikdy!

Zdálo se mu, že ten hřích smrtelný jest také hříchem jeho. Kdyby sestře promíjel a odpouštěl, sám sobě by odpouštěl, a on chtěl býti vždy k sobě tvrdší než k jiným, nechtěl bližního svého milovati jako sama sebe, nýbrž více než sama sebe, sobě samému vždy ukládal největší pokání.

Jeho pobožná hrůza nedala mu v dopise viděti matčinu něžnost a chvějící se lásku. Jeho nesmírná, téměř až vášnivá láska k Bohu nenechala v nitru jeho místa pro cit, jímž by mohl oceniti lásku lidí, zvláště lásku mateřskou, která přece také dotýká se až závratných výšin nebe. Neviděl a necítil nic než onen strašný hřích, onu velikou, temnou skvrnu, pod níž svět jeho byl už méně světlý než do té doby, a před níž jeho ráj bílých andělův a spanilých světic unikal dál a dále — — —.

Ano, bylo mu, jakoby byl svržen s nebe na tvrdou, hořkou zemi. Chvílemi ani nebyl schopen myšlénky; v uších mu hučely rozbouřené přívaly, země se s ním točila, byl velmi nešťasten. V té trapné chvíli obrátil se zase k Bohu a prosil, aby mohl nésti tu ránu vytrvale, sliboval si přísné pokání, jenom když Bůh nad ním nezachmuří zraku svého a zachová mu dosavadní milost.

Potom psal své matce. Vítal ji, pobízel, aby jen brzo přišla, ale — sama. Sestra jeho Anna tak, jak nyní jest, nesmí přestoupiti práh Propastské fary. Ani teď, ani nikdy později, neboť hřích její zůstane na ní stále, krátký život lidský sotva stačí, aby mohl býti smyt s její duše. Nechť trpí a se kaje za své provinění. Utrpení a modlitba nejpokornější, odříkání všeho může býti jedinou očistou za ten hřích, který cítí na sobě i on, její bratr, a který vidí i na ní, její staré matce. Kde nalezne nové, úpěnlivější modlitby, aby jimi mohl vyjádřiti všechno svoje pokání a lítost? Kéž by mohl vymodliti také svoji duši!

A zase přišlo stařenčino psaní, malé a neúhledné, namáhavě sestavované její těžkou rukou. Nic nemohlo býti smutnější, než obsah těch křivých, místy až nečitelných řádkův; tentokráte bylo v nich dobře znáti srdce želem sevřené i zapadlé, plačící oči, a ve všem trpké, neočekávané sklamání.

Stařenka zamítala jeho pozvání tak rozhodně a nepokrytě, jak mladý kněz zamítl přijetí své sestry. Nikoli, nepřijde k němu do Propasti. Zůstane u nešťastné, osiřelé Anny, neboť ona jí má více potřebí než on, ona slabá, nebohá, opuštěná dívka, kterou nyní má radši než jeho. Syn však nerozuměl citům mateřským, nepochopoval její lásky k provinilé dceři, nevěděl, že láska rodičův upíná a soustřeďuje se vždy nejvíce na těch dětech, které jsou nejslabší a které nejvíce potřebují jejich shovívavosti, jejich péče a starosti, a že láska mateřská pokrývá všechny jiné city a všechny hříchy dětí. List matčin byl mu hádankou, kterou nemohl rozřešiti a která jej velmi bolela. Myslil, že i rodička jeho sestoupila náhle s oné důstojné, takměř posvátné výše, na které až posud ji spatřoval, a že dobrovolně volí zůstati v šerém rmutu nízkých, zbloudilých lidí.

Mladý farář už ani neodpověděl. Psaní matčino bylo příliš určité, aby se domníval, že by mohla ještě změniti svoje rozhodnutí. Jenom bezděčně se otřásl, když na konec mu řekla, že odhodlaně se loučí se všemi svými nadějemi a přáními, se všemi tužbami a útěchami svých posledních osmnácti let, a že jenom touží, aby ještě hodně dlouho mohla trpěti se svojí nešťastnou Annou. Ale už nepsal, neměl k tomu dosti odvahy, bál se i psaním dotýkati se malého domku v Záluží, který všecek zdál se mu jediným hříchem.

Zaslepen svými přísnými, hrozivými předsudky a oslněn ustavičnou myšlénkou na pokání mladý kněz zapuzoval každou vzpomínku na domov jako pokušení. Obával se vzpomínati i na svoji dobrou, starou matku, neboť při tom se domníval, že pokání jeho ochabuje a že city jeho měknou.

Ale bylo mu nevýslovně teskno a smutno, cítil, jako by ho srdce bolelo. Kál se, celé hodiny vyklečel na modlitbách, postil se, pracoval, seč síly jeho byly, a ještě si vymýšlel jiná, tvrdší pokání. Než ta mu neulevovala, nepovznášela ho, nevracela mu sladkého, spokojeného míru, nepociťoval v nich oddechu a vykonaného zadostiučinění. Už také se mu nezdávalo, že jest hrdinou tklivých básní, hrdinou zbožnosti a dobra, ale že jest zbloudilou ovcí, nemohoucí najíti laskavého pastýře.

Často zpytoval svoje svědomí a zkoumal, čím se provinil, že přestal býti šťasten. Toho hříchu, který lpěl na jeho sestře, ani sebe méně nezavinil, v té příčině byl bez poskvrny jako padlý sníh. Byly to tedy jenom klamné domněnky a snad i bol nad proviněním sestřiným a starostí matčinou, které ho zachmuřovaly; snažil se ty domněnky od sebe zapuditi, avšak zůstával stále smuten a nešťasten.

Později shledával příčinu své nespokojenosti v tom, že nevyplnil přání své matky a tak nepochybně se odcizil jejímu srdci. Nedovedl změřiti, miloval-li ji nyní méně než dříve, nebyl takových úvah schopen; jenom to rozeznával, že ji nesměl milovati více než dříve, neboť ona se smiřovala s hříchem dceřiným, kterého on musil nanejvýše neuáviděti a zatracovati.

Prece však chtěl býti oddaným, milujícím synem, po některém čase cítil potřebu pověděti to matce, ubezpečiti ji o svých neochablých synovských citech, přetékajících vděčností a vroucností, a zároveň otázati se, miluje-li ho ona také tak upřímně a něžně, jako ho milovávala, když byl ještě malomocným studentem, závisícím toliko na jejích mozolech, a když později byl kaplanem, prahnoucím po nejkrásnějším okamžiku, až se mu vyplní jeho sny, a on bude moci vzíti stařenku k sobě.

Přemýšlel o tom dlouho a vážil dětinnou lásku k matce se svojí kněžskou důstojností a se svými kněžskými povinnostmi, které pro něho byly přísnější, než cokoliv jiného. Tuze, tuze bál se Boha, aby snad nepodlehl svým citům, jež nyní nepokládal už za dosti ušlechtilé a zbožné, neboť vždycky v nich zavadil o vzpomínku na provinilou sestru. Někdy pak věřil, že ten neklid a sžíravý nepokoj, jenž nyní roztesknoval jeho duši, jest právě trestem a pokáním za sestřin hřích, který i on jest povinen nésti na svých bedrách. Anebo jest to zkouška, zdali obstojí a nepodlehne ve svém pokání?

Tak zvolna uplynul rok, a mladý Propastský farář podobal se bledému světci, žijícímu jenom utrpení a smutku.

Nic ho nevzrušilo, nic nepotěšilo, jenom v modlitbách nalézal zapomenutí a krátké ukojení, ale necítil v ní už někdejší rozkoše, která mu dávala křídla, jimiž se vznášel až k výšinám nebes. Nyní lpěl jenom stále v oblasti všední, trudné země, v Propastském zákoutí, odkudž neměl dosti síly povznésti se třebas jen do Záluží a přiznati se, že stále má ještě právo býti člověkem, jakým byl stvořen, se svými lidskými city a tužbami, se svými radostmi a nadějemi právě tak jak žalostmi a sklamáními, se vším tím, co nitro lidské může boleti i těšiti a co potlačiti může leda smrt — — —

V tom dostal opět psaní od své matky. Krátké, kratičké:

„Anna i dítě její umírá. Sestra chce s tebou rozloučiti se a prositi tě za odpuštění. Čeká jenom na tebe, aby mohla vydechnouti duši. Prosím tě poníženě, prosím tě na kolenou, obměkči se aspoň tentokráte a přijď! A nechceš-li, aspoň piš, že na ni a na její dítě se nehněváš —.“

„Půjdu!“ rozhodoval se hned farář, a bílé tváře jeho nepatrně zaplanuly. „Kde volá smrt, tam není kdy rozmýšleti se a prodlévati. Kde volá smrt, tam volá i odpuštění a smír.“

Postaral se o svého zástupce pro tu dobu, co bude tráviti mimo Propasť, a pak za časného jitra se vydal do Záluží.

Byla to líbezná cesta, avšak mladý kněz nepociťoval jejích libých příjemností. Měsíc červen byl na svém počátku, půvabné jaro rychle spělo k vrcholku své moci a krásy, všude byla svěží zeleň, květ na květu, všude plno sladké vůně a jiskrivých paprsků, ale v duši knězově bylo pusto. Neviděl vlnících se žit ani velikých lánů řepky, jako bledé zlato se žloutnoucích, necítil vlahého zápachu odkvetajícího šeříku, nakloněného z malých zahrádek do cesty, po které rychle ujížděl k Záluží, nepozoroval třpytících se rosných krůpějí, vypařujících se podle cesty z vonných trav, neslyšel pění ptáků, ničeho, ničeho, sotva že tentokráte měl oči pro klidné vesničany, kteří ho uctivě pozdravovali.

Měl srdce sevřené úzkostí před tím, co a jak v Záluží nalezne. Jak těžká to cesta! pomyslil si a vzdychl oddaně, skláněje hlavu před tím, co dále mělo býti. Jak se má zachovati k nemocné sestře, až stane u jejího lůžka? Jak ji osloví, co jí řekne, aby věřila, že jí odpouští všechno, že se s ní smiřuje úplně?

Ano, jak těžká to byla cesta! Kdyby ho volali k cizímu člověku, jak rád byl by pospíchal, přinášeje mu útěchu a maje ústa plná ubezpečení o božím milosrdenství! Jak rád byl by odpouštěl všude tam, kde by byl nalezl jenom krůpěj lítosti a smiřoval by se i se zatvrzelým. Ale smí-li býti tak měkký a povolný k tomu, co mu jest nejbližšího, co nejvíce se dotýká jeho citů jako člověka?

„Jaká to záhada!“ vzdychl hlasitě, a hlas jeho zněl jako prázdný zvuk.

„Smím-li zapomenouti na přísné pokání?“ tázal se pak po krátkém přemýšlení sama sebe, a hned vnitřní hlas mu odpovídal: „Ano, ano! Láska a odpouštění jest ctností a darem božím!“

Tak city a myšlenky jeho střídaly se po celou cestu. Jednu chvíli odpouštěl a zapomínal všechno, ale za minutu už zase byl přísným, bezohledným knězem. A při tom všem pozoroval, jak jest malomocen a sláb, a jak nesnadno mu jest říditi se svým vrtkavým rozumem. Kde jsou ty blahé časy, kdy neznal pochybnosti a otázek, kdy každá myšlénka jeho byla přesvědčením, jako žula pevným a neoblomným! Kde jsou ty krásné časy, kde jedinou otázkou byla mu nevyzpytatelna, neobsáhlá velikost boží, které v prachu se kořil!

Po polednách přijel do Záluží, a dech v něm se zatajoval, když sestupoval s vozu. Hlava se mu točila, rodný domek houpal se a poskakoval mu ve zraku jako loď na bouřných, ale neslyšitelných vlnách. A už cítil, jak někdo uchvacuje jeho pravici a tiskne ji dlouho, tak bolestně a divně — — —

Byla to jeho matka. Prohlédl a viděl stařenku sehnutou, o celou hlavu menší než byla naposledy, když s ní se loučil. Ve veškeré její bytosti, na všech údech, na tuhých vráskách jejího obličeje, na malých, úzkostlivých očích i na řídkých, značně prošedivělých vlasech chvěl se veliký zármutek a bolest.

„Vítám tě, velebný pane!“ pravila třesoucím se hlasem a tentokráte zase chtěla mu políbiti ruku.

Ale mladý kněz rychle zvedl obě ruce, objal jimi stařenku kolem vetché šíje a několikráte ji vroucně políbil. Chtěl něco promluviti, ale zajikl se, a matka jeho dala se do hlasitého, štkajícího pláče.

Byl by také už málem zaslzel, ale vida její nářek, chtěl býti silen a opravdovým poslem útěchy a míru. Potlačil v sobě všemožné pohnutí a po malé chvíli promluvil vážným, povzneseným hlasem:

„Proč pláčeš? Vše přichází od Boha, a my máme vděčně přijímati i utrpení jako dar jeho milosti. Kde jest dosti víry v nevyzpytatelnou vůli a moudrost boží, tam není místa pro zoufalství a pro slzy!“

Ani nevěděl, že mluvil skorem stejnými slovy, jakými jeho matka před rokem omlouvala poklesek své dcery, odvolávajíc se tehdy na vůli Prozřetelnosti, bez níž nic státi se nemůže.

„Pojď, velebný pane, pojď dále!“ vedla stařenka syna svého, když poněkud se utišila. Vešli do nízké světnice, kde mladý kněz prožil většinu svého blaženého dětství, a kde ještě nyní vše bylo tak úhledné, čisté a stejné jako před dvacíti lety. Jenom ta matička byla už jiná, mnohem starší a menší.

„Posaď se!“ pobízela ho a utírala před ním židli zástěrkou. A stále jenom plakala, stále tak bolestně a usedavě, a syn její už nevěděl nic, čím by ji potěšil. I jemu bylo potřebí útěchy.

Usedl, zamlčel se a bezděčně bloudil zavlhlýma zrakoma po světnici, zastavuje se u starých, papírových obrazův, na které před lety vždy upjaté a s podivem se dívával, a pozoruje malované nádobí nade dveřmi, na pohled ani časem, ani rukou lidskou nedotknuté. I zvláštní, nikoliv nepříjemný a jaksi domácí zápach světnice byl takový jako jindy, vždy stejný doma a jiný než v ostatních staveních.

(Dokončení.)

Nové udaje Sayceovy k dějinám staro-orientálským.

Podává Dr. *J. V. Prášek.*

Ex Oriente lux! Po půl století znova již užívá se hesla tohoto v ústech vzdělanců všech národů, ne však ze zvyku nahodile utkvělého ani z předsudku skutečnosti odporujícího, nýbrž z pravdivého oceňování dalekosáhlých nálezů, jimiž Východ, od křižáckých válek vzdělanou Evropou zanedbávaný, hlásil se k historickému svému významu. Postačí vzíti toliko do ruky některý ze spisů Perizoniových anebo Volneyových, které byly jmíny za studnici všeho lidského vědění o dějinách kolébky národův, a přirovnávati je k oslňujícím výsledkům studia monumentálného i nápisového, od prací prvých egyptologův a objevu velikého nápisu behistûnského skrze H. Rawlinsona až po naše dny. Jaký to rozdíl názorů! Jak diametrálně liší se náš nynější obzor světa staroorientálského i po významu politickém i po stránce kulturní! Malicherné hříčky s čísly Manethonovými a Ktésiovými, tendeční systémy pozdních chronografův a větrné zámky, jimiž celé periody dějinné vyplňovali ještě mužové rázu Bunsenova, Niebuhra syna, ba i sám důvtipný i veleučený Gutschmid v prvých dobách své dráhy badatelské: vše zhroutilo se pod tíhou jednotlivých nálezů. Rehabilitováni Nebukadnezar i Kambysés, Sardanapalovského rázu zbaveni assyrští Sargonovci a světu navrácen skvělý zjev faraonův XVIII. dynastie, zúmysla již dynastií Ramsovcův až téměř k nepoznání zatemněný a znešvařený.

Přes to jsme teprve na pokraji další činnosti. Ne veškero pásmo dějin, obsahujících dobu již celých 6000 let, počínáme-li nejstaršími kněžskými vládci měst dolnobabylonských, ne spojitost rozmanitých těch osudů, kterýmž podléhali velicí národové, a jimiž zvolna sice, ale bezpečně kladeny základy k hrdé budově lidské osvěty, na základě monotheistickém spočívající, jednotlivé toliko doby, a to ještě ne zúplna poznány jsou z nálezů novodobých. Nesmírná ještě práce očekává badatele všech vzdělaných národů. Nevíme téměř nic ještě o dějinách národů maloasijských před Hérodotem, kusy a neúplny jsou naše známosti o dějinách národů severo- a středosyrských před dobou diadochů, jsme snahou Glaserovou teprve na prahu poznání, jaký význam historický příslušel Arabii starověké a kulturně pokročilému obyvatelstvu jižního i východního pobřeží jejího, pracně dovtipujeme se ze shody drobtů podání klassického a nahodilých udajů monumentálných pravé povahy dějin před Kýrem. Neprokopány posud ani Agbatana, ani Persepolis, ani Pasargady, ani Sardy, ani Megiddo, ani Karchemiš, ani Tyros, není doposud znám současný udaj kontrolující, který by vedl k bezpečnému chronologickému zařadění zlomků Avesty, kterým by konečně zjistěna byla pravá povaha spisu, o němž tvrdí Herennios Filon, že spočívá na zlomcích dávného foinického theoso. Sanchoniathona, neobjasněna doba Hyksoův, ani nenalezena dosud nit, která by spjala chronologicky pásmo čtyřtisíciletých dějin egyptských. Všude ještě vyskytují se mezery, veliké mezery, a všude ještě svítá oprávněná naděje, že vytrvalá snaha badatelů bude korunována výsledky obsahem svým překvapujícími.

Nedá se upříti, že nedostává se badatelským snahám v Orientě náležité soustavnosti. Největší část nálezů dotud učiněných jest povahy nahodilé a teprve za let právě minulých staly se vážnější pokusy badání soustavného, v Egyptě, v severní Syrii, na Kypru i v Palestině. Za posledních let obrací se právem pozornost přátel dějin starověkých ku klasické půdě egyptské, kteráž ukázala se býti nepřebranou studnicí neočekávaných nálezů. Archiv třetího a čtvrtého Amenhotepa v Amarně, bohaté zbytky arsinojské knihovny ve Fajumu, výkopy Petrieovy v též polonoáse, nálezy pohřebišť králův a velekněží thébských — toť události nevšedního významu, jimiž vědomosti a názory naše o politických i kulturních poměrech dávných národů východních okamžikem takořka nabývají podstaty zásadně změněné. K Egyptu tudíž a zejména ku vzácným pokladům musea gizehského obracejí se kroky předních pěstitelů historie staroorientálské.

K těm na prvém místě počítán budiž dr. Archibald H. Sayce. Od roku 1872 naplňují se vědecké sborníky anglické, belgické, ba i některé německé povahy mezinárodní úvahami ceny v pravdě fenomenální, k nimž druží se četné a objemné spisy samostatné ve všech odvětvích studia staroorientálského, všem pak původcem jest učenec anglický, nadaný energií vrozenou národu svému i šťastným darem kombinačním, který ve mnohých případech zdá se býti přímo divinací. Přebohaté jest jazykové, historické i archaeologické vzdělání Sayceovo, úžasna pak jest jeho pilnost. Jsa původně klassickým filologem, vrhl se s horlivostí, kterou se toliko Angličan vyznamenává, na studium jazykův a dějin staroorientálských, načež stal se professorem klassické i srovnávací filologie na universitě oxfordské, a když šedí již bratří, generál Henry a kanovník George Rawlinsonové, uchýlili se do kmetského zátiší, vyšinul se Sayce záhy na předního repraesentanta výše vzpomenutého vědeckého odvětví na bílém ostrově. Dnes není mezi národy vzdělanými muže, který by soustřeďoval v sobě tolik vědomostí jazykových i historických, jenž by tak vzácnými i hojnými mohl honositi se výsledky svého badání. Sayce jest i egyptologem i assyriologem par excellence, jest důkladným filologem klassickým i semitským, zabývá se s úspěchem a na mnoze i iniciativně jazykem druhého způsobu nápisův Achaimenovských, jazykem nápisů vanských, jazykem karským i lykijským, nápisy kypriotskými, nápisy hittitskými, nápisy sinajskými. Sám prvý objevil ve štole silojského pramene v Jerusalemě, a vydal nejstarší nápis hebrejský, vyslovil sám prvý hypothesu hittitskou, kteráž byť i v některých rysích pozměněna, stala se základem všeho dalšího badání, rozřešil záhadné dotud písmo i jazyk nápisů vanských, jimž vykázal místo ve veliké rodině národův alarodských, přikročil prvý k řešení jazyka mitánnského v Mesopotamii, jenž byl teprve seznán z listin některých nálezu tell-el-amarnského, prvý věnoval péči přečetným ostrakům, v Egyptě shledávaným, a při tom neušly pozornosti jeho ani jiné objevy. Po dvakráte pobyl i v Hissarliku, jsa svědkem objevné snahy Schliemannovy a počítaje se k nejznamenitějším vědeckým podporám slavného exkavátora německého.

Není tudíž odvětví v širém oboru studia staroorientálského, v němž by nebyl pracoval Sayce s úspěchem závidění hodným. Avšak příznivé okolnosti životní, zejména pak munificence university oxfordské, usnadnily mu vědecké badání měrou tak velikou jako snad nikomu z jeho vědeckých soutěžců. Po dvacet téměř let každoročně koná Sayce veliké cesty po Malé Asii, Syrii a Egyptě, při nichž skvěle osvědčuje se i sběratelský dar jeho. Všechny důležitější památky historické, roztroušené po levantském pobřeží středomořském, Sayce sám navštívil a mnohé z nich sám prvý ve známost uvedl světu učenému. Se zvláštní pak zálibou, což vysvětluje se již pochodem studií jeho, zdržuje se na periferii živlu hellénského, tam, kde od věků již stýká se se vzdělanými národy předoasijskými, při čemž vědeckou snahou svou upíná obzvláště k záhadným dotud nejstarším vztahům dávných Předoasijců i Afričanů k prvým historickým repraesentantům národa a kultury hellénské.

Za let právě uplynulých tráviva Sayce pravidelně podzim i zimu, od října do května, v Egyptě, kdež kontroluje s pílí velikou dosavadní publikace hieroglyfských památek. V dějinách moderní historiografie nabude zvláštního významu zimní pobyt Sayceův v Egyptě v létech 1887—1888, kdež sám prvý zvěděl o epochálném nálezu desk tell-el-amarnských, jichž asi třetí díl ihned pro British Museum zakoupil. Dle vlastních slov, která vyjímám ze soukromého listu p. Sayceova, daného v Kairu dne 7. listopadu t. r., podjal se neunavný badatel tento letošní zimy řešení polouzmařených zeměpisných jmen, kteráž byla objevena v Luxoru za výkopných prací minulé zimy,*) jal se tudíž doplňovati hieroglyfský materiál, péčí starších egyptologů snesený, při čemž měl ve zření dva důležité historické momenty: 1. podávají-li nápisy nově objevené současného potvrzení udajů, obsažených v klínových listinách tell-el-amarnských a 2. jsou-li oprávněny se stanoviska literatury hieroglyfské náhledy těch učenců, kteří v námořských útočnících na hranice egyptské za Merenpty a Ramsa III. spatřují řecké ostrovany a řecké obyvatele pobřeží maloasijských.

Snaha tato potkala se s výsledkem netušeným, jenž obsahem svým způsobí pravou sensaci v kruzích dějiny staroorientálské i řecké pěstujících. Sayce sám podal dotud zprávu veřejnosti o jediném toliko ze svých nejnovějších výsledkův, o válce totiž Ramsa II. s mesopotamským státem Mitánni a o stycích jeho s říší assyrskou,**) které dotud byly událostí zhola neznámou, ba dle dosavadního stavu historických vědomostí našich přímo netušenou. O ostatních objevích dostalo se pisateli laskavostí páně Sayceovou přímé zprávy, pročež o nich, maje k tomu svolení autorova, dovoluji si tímto podati zprávu vzdělaným kruhům českým.

Tyto objevy Sayceovy týkají se vedle neznámých potud dějin mitánnských ještě zjištění sídel námořského kmene Tsekkari, který spolu s jinými za Merenpty a Ramsa III. napadl pomoří egyptské, existence Ionů jakožto samostatného kmene hellénského na poč. XIV. stol před Kr., styku Ramsa II. s říší assyrskou a konečně i konkordance biblické.

Vizme především říši Mitánni v Mesopotamii. Současné egyptské zprávy, zejména památky z doby XVIII. dynastie, častěji vzpomínají země i říše, zvané Naharaina nebo Naharina, již spojují s řekou Eufratem a s krajinou hořejším Rutenem, jakož jimi zvána Syrie severní. Starší egyptologové, zejména Brugsch, srovnávali Naharainu hieroglyfů s Aramem Naharain (t. j. s Aramem „obou řek“) nejstarších částí spisů biblických a kladli obé na roveň pozdější Mesopotamii klassiků, přisuzovali tudíž Naharaině význam spíše geografický než historicko-politický. Avšak tomuto významu odpírá přesné znění egyptských památek, které kladou Naharainu po bok jiným útvarům rázu čistě politického. Tak již Thutmes III., dotýkaje v annálech svých vzpoury, kterou na počátku jeho panování pobouřili se kmenové rutenští, ohraničuje území vzpoury na jedné straně „řekou egyptskou“, t. j. odvěkou severovýchodní hranicí říše egyptské a na druhé Naharainou, Naharaina tudíž po významu svém s Egyptem jakožto celkem politickým jest srovnávána (Annály Thutmesa III., přel. Brugschem, Gesch. Aeg. nach den Denkm. str. 296). Určitěji pronáší se týž farao na dalším místě svých annálů (str. 317), kdež již přímo jmenuje mezi odpůrci svými „krále naharainského“. Vidno tedy, že Naharainou srozumívali egyptští politikové za dob XVIII., dynastie stát, na východ od severní Syrie a při řece Eufratu položený, s nímž Thutmes III., Amenhotep II. a Amenhotep III. četné vedli války. Již okolnost, že války ty vedli nejmocnější vladařové egyptští, dodává oprávněnosti náhledu, že byla Naharaina říší větší a mocnější, než drobné městské státy syrské.

V týchž však končinách uznána jest z listin nálezu tell-el-amarnského říše rovněž mocná, bojovná i bohatá, jménem Mitánni. Jméno toto bylo před tím toliko známo z velikého prismatického nápisu krále assyrského Tiglat-Pilesera I. (kol r. 1100 př. Kr.), kdež však není zcela jasno, míní-li se jím určitý útvar politický anebo pouhý přírodně-zeměpisný celek. Z listin nálezu tell-el-amarnského dovídáme se, že říše tato existovala již za Thutmesa III., není však pochybnosti, že vznikla již za dob mnohem dřívějších. Území její prostíralo se mezi Eufratem a levobřehou pobočkou jeho Balichem, obyvatelstvo pak její, pokud lze souditi z některých jazykových zbytků, v nálezе tell-el-amarnském zachovaných a ovšem teprve v prvém stadii řešení se nalézajících, bylo příbuzno velikému národnímu kmeni, Přední Asii a valnou část jižní Evropy původně zabírajícímu, jehož nejdůležitějšími členy byli v Asii Hittité a Alarodiové, v Evropě pak hispanští Ibérové. Zbraním Thutmesa III. nedovedla však ani tato říše vzdorovati. Někde na levém břehu eufratském poraženo vojsko mitánnské, král sám nepochybně v boji padl a na zemi poplatnost uvalena. Avšak za nástupců Thutmesa III. objevuje se na hranicích i mitánnských i egyptských v severní Syrii bojovný národ Hittitů, který zvolna narážeti počal na země sousedské. Společné nebezpečenství způsobilo tudíž mezi říší mitánnskou a Egyptem lepší poměry. Pozdější král mitánnský Dušrata vypravuje v jednom z listů svých, že způsobil Thutmes IV. smlouvu přátelskou mezi Egyptem a říší mitánnskou, odkudž říše mitánnská žila ve stálých dobrých stycích a v trvalém přátelství s dvorem egyptským. Archiv tell-

*) „My discovery of the Asiatic war ot Ramses II. was due to my having succeeded in reading some of the half-obliterated geographical cartouches uncovered during the excavations at Luxor last winter.“

**) V The Academy 1891, č. 1001 ze dne 15. července.

el-amarnský obsahuje v sobě neocenitelné doklady k poměrům obou říší za faraonů Amenhotepa III. i IV. a za mitánnských králův Artatamy a Dušraty, jichž dcery staly se i královnami egyptskými.

Když umíral Amenhotep III byla říše mitánnská státem zajisté mocným, neboť cítě konec života svého. požádal farao mitánnského krále Dušratu, aby zachoval přátelství i se synem a nástupcem jeho Odkud však mizejí všechny stopy o říši této, jakkoli ještě za Tiglata Pilesera I. území Mitánni v nápisích assyrských jmenováno, v knize pak Soudců připomínán jest král naharanský Kušan Rišataim (Soud. 3, 8—10), kterýž po 8 let držel israelské kmeny v porobě a teprve udatným Othnielem byl zapuzen. Poněvadž Othniel na jiném místě jmenován bratrem Kaleba, souvěkovce a spolubojovníka Josuova, připadala by poroba tato do let nedlouho po přechodu Israelitů přes Jordán se sběhlých, t. j. asi kol r. 1230—1220 př. Kr. V bibli jest tento Kušan Rišataim zcela osamělý a novější biblická kritika nerozpakovala se odkazovati jej do říše pověstí, jediné z toho důvodu, že ani před ním, ani po něm, není žádný jiný král naharainský znám, tedy z pouhého argumenta a silentio. Poněvadž tedy zprávy o říši mitánnské králem Dušratou přestávají, a od dob Seta I. v severní a střední Syrii rozmáhati se počali Hittité, bylo na snadě předpokládati, že i říše mitánnská podlehla návalům Hittitův a tudíž, že Israelitům známa již býti nemohla.

Jeden z objevů Sayceových maří však rázem hypothesu tuto. Při kopání v zimě roku 1890—1891 v Luxoru podnikaném objeven byl seznam zeměpisný, jenž dle úvodního textu vzdělán byl za doby Ramsa II. (1348 až 1281). Seznam tento byl Saycem probadán i sděluji o něm dle Sayceovy zprávy tolik: Ramsés II. zahajuje jej udajem, že „zkazil“ (smitten) území Satuna, načež seznam obsahuje dvakráte jméno Mitánna nebo Mitánni Tak poprvé objeveno původní jméno Mitánni v textech egyptských, kteráž okolnost dá se jen jedinou možností vysvětliti. Území egyptské před Ramsem II. nedotýkalo se již hranic egyptských po delší dobu, následkem toho vešel v zapomenutí název Naharaina, prošlý původně do jazyka egyptského ústředím kanaanským, a když za Ramsa II. nové vznikly styky mezi Egyptem a říší mitánnskou, užil již písař egyptský pojmenování země původního, domácího. Jaké povahy tyto styky Ramsa II. s říší mitánnskou byly, jméno samo blíže nepropovídá; poněvadž však jmenuje se Mitánni spolu s krajinami Ašur, Her-azhun, Agupta a Balnus mezi kraji, které Ramsés II. dle vlastního udání svého zbraní si podrobil, dlužno usuzovati, že za Ramsa II. vznikl boj mezi Egyptem a říší mitánnskou. Jakkoli však Ramsés II. se chlubí, že Mitánni si podrobil. přece nehodí se tvrditi, že by byla říše mitánnská jím vyvrácena, jako není lze tvrditi, že by byl Ramsés II. podrobil si říši assyrskou. Vždyť označil sám nad ústím foinické psí řeky mezníky říše své podnes zachované, které ani z daleka nedosahují krajin eufratských. Nějakého snad úspěchu nabyl, ten pak přiměl jej k chlubnému nápisu po způsobu již v Egyptě dávno obvyklém. Otázku, kdy válčil Ramsés II. s Mitánnem, zda před mírem s Hittity, jejž učinil roku 1327 před Kr., anebo později, nemůžeme teď rozhodovati; snad publikace textu a eventualné tvoření jeho ve příčině té podají světla žádoucího. (Dokončení.)

Thespesios.

Thespesios to vzácné štěstí měl,
že v půli žití ke dnu všeho zřel,
čím bůh, čím živly v boji odvěkém,
ký všeho cíl, co bude s člověkem.

Pak ještě v život navrátit se moh'
kmet dohonit, co zmeškal mladý hoch,
sít všady dobro, moudrost, výstrahy,
klid ráje tušit skrz vše námahy.

Leč koho toto štěstí postihne?
Tvůj život před tebou se zamihne,
chyť motýla — preh' — Blázne, za ním běž.
a růži, jež ti v cestě, zašlapeš

Thespesios to vzácné štěstí měl,
že v půli žití ke dnu všeho zřel.
My v smrti až — tu ale v srdci též
bez návratu a k tomu — pozdě již!

Jar. Vrchlický.

Honorata z Wiśniowských Zapová.

Zápisy z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek.

Podává *Edvard Jelínek.*

(Dokončení.)

Poslední pak list Honoratin, psaný muži z Plaňan do Prahy dne 25. července 1855, vyznívá velmi melancholicky: „Píšu opět, abys věděl, jak se nám daří, máme se zde velmi dobře, žiji bezstarostně, jenom to mne trápí, že jsem na obtíž lidem, kteří nám ničím nejsou povinni. O osmé hodině chodíme spat, odpočívám, nic nedělám a jest mi tak dobře . . . Ach kéžbych se již nikdy do Prahy nevrátila, kéž bych raděj na vždy mohla zůstati zde, ale ve své chaloupce. Nemohu Ti vyjádřiti, jak mně tu milo, volno, všady dostatek všady dobře . . . Hospodáře miluji, dala bych jim celou duši, žijeme bez ceremonií, také oni mne milují, a mohu

se na ně ve všem spolehati, jen že nenáležl je nadužívati . . .

Naše záležitost, totiž *ústav* nevzbuzuje tu žádného zájmu, nikdo nepociťuje potřeby takového vychování, ten plat jest jim příliš vysoký atd. Dnes Ti mohu více psáti, neboť koupila jsem si péra a papír. Co do ústavu sděluji Ti následující plán: jinak třeba se věci uchopiti. Všickni, kteří program obdrželi, chovají se lhostejné k záležitosti i k nám. Oni nás neznají, nelze tedy ničeho očekávati. Vezmi proto schema a vyhledej z něho lidi, kteří nás snad znají a mohou oceniti dle jména, pošli jim ty programy s odporučením. Ti mohou projeviti zájem a něco učiniti, jinak nikdo nic neučiní. Druhá věc, měl bys se postarati, aby náš program byl přetištěn v Pražských Novinách po česku a v Bohemii po německu, tím způsobem rozejde se zpráva i po Praze i po venkově. Prosím Tě, učiň to . . . Neškodilo by, kdyby někdo soukromě chtěl o té věci něco napsati . . .“

K závěrku pak vyslovuje touhu, aby mohla pozdržeti se ještě na venkově, ne-li v Plaňanech, tedy v Chrudimi, a končí: „Bojím se té Prahy, na venkově bych se posilnila *dla mojej rzeczy.*“ Toť poslední její slova! —

Zatím došlo povolení ku zřízení ústavu. Místnost pro ústav byla najata v Krakovské ulici a zařizována s horečnou horlivostí. Začátkem října r. 1855 měla škola v život vstoupiti a vše také již bylo připraveno. Tu však šlechetnou zakladatelku opustily síly: čtrnácte dní před otevřením ústavu položila se Honorata do lůžka . . . Bez její přítomnosti byl ústav otevřen a dle jejího návodu veden. Vše bylo krásně zařízeno a výtečné síly vyučovací získány. Žačky hrnuly se s důvěrou v tento ústav, který měl velikou budoucnost (S. Podlipská). Ústav počal se ihned osvědčovati, jsa vzhledem k časovým potřebám na zásadách rovněž rozumných, jak všeplatných a svobodomyslných založen. I podobalo se, že nejtoužebnější sen všech Češek, aby se dostalo dcerám národa jejich konečně školy, kdež by v jazyku mateřském nabyly vyššího vzdělání a všestranného vědění, tenkráte zajisté se stane krásnou blahou pravdou (K. Světlá).

K tomu dodáváme dle současné zprávy Lumíra, že Honorata, cítíc v nemoci své okamžité ulehčení, znenadání se zjevila mezi dětmi. Poprvé a naposled! Bylo to právě ku konci třetího měsíce trvání ústavu, dne 29. prosince r. 1855. Ale Honorata, sklíčena snad truchlivými předtuchami, přišla tehdáž projeviti jen pevnou vůli, aby ústav byl — zrušen, nechtíc a nemohouc za daných neblahých poměrů zdravotních za vedení jeho býti zodpovědna. S pláčem rozešly se děti dne 31. prosince opouštějíce s těžkým srdcem místo, které jim tolik dobrého připomínalo.*)

Čtvrtý den po výše vzpomenuté návštěvě duši svou vypustila šlechetná Honorata. Zesnula tiše a při plném vědomí dne 4. ledna r. 1856 o půldruhé hodině odpolední, přijavši krátce před tím poslední útěchu od pozdějšího probošta Vyšehradského, Václava Štulce — jehož překlad Konrada Wallenroda stal se nezapomenutelné Honoratě první pohnutkou českého čtení. Vzpomínka ta vrací se mimo vůli . .

Pohřeb pak konán dne 6. ledna za neobvyklého účastenství všech uvědomělých vlasteneckých kruhů. K věčnému odpočinku položena paní Honorata, dle vlastního svého přání, na nevelikém hrbitůvku na Proseku, při zdi farního kostela sv. Václava, v koutě vedle absidy prostřední lodi blíže sakristie. K těmto výšinám často obracela paní Honorata roztoužené své zraky . .

„Kdož nestopoval za zimních podvečerů onen jednotlivý paprsek sluneční, jenž z chmur se prodíraje, tak často nad Proseckým kostelíkem jako zlatá peruť andělská s nebes výše se schyluje?“ vzpomíná Karolina Světlá. „Znalať Honorata předobře paprsek ten, při svých procházkách na bývalých hradbách mnohokrát mysli pohnutou a rozechvěnou steskem po vlasti a předtuchou blízké smrti stopovaný. I žádalať si na smrtelném loži odpočívati ve stínu starého kostelíka toho, vždy tak dojemně zlaceného posledním slunce pozdravem . . . A kdykoli pohlednu k Prosíku, tož tam přede mnou zaplane v zášeří starého chrámku její milý obraz, nad nímž se s nebes schyluje zlatá peruť andělská, odlesk to jejího skvostného srdce, největším vlastenectvím prodchnutého, srdce toho nadšeného, kteréž co za povinnost svou uznalo, s takovou hrdinskou bezohledností vykonalo, až při tom se zakrvácelo.“

I my zajisté s nejinými pocity pohlížíme vždy k výšinám Proseckým. Hluboký jest dojem prostých životních vzpomínek, vynesených z rodiné korrespondence a vlasteneckých zápisků, vedoucích nás od ohniska našeho obrození, v jehož důsledcích nyní sami žijeme, až tamo zpět k zalehlému zátiší pod Karpatami nad divokým Čeremošem, kde před více jak půlstoletím v přítulném polském dvorku světlo světa spatřila šlechetná přítelkyně našeho národa, spolutrpitelka jeho toužení a strádání v těžkých dobách minulosti . . .

Úmrtí paní Honoraty vzbudilo upřímnou soustrast v nejširších kruzích české společnosti. Jediná to útěcha těžce zkoušeného chotě a osiřelé rodiny. Neméně těžkým zármutkem sklíčena byla rodina Honoratina v Polsce, s níž ovdovělý manžel zároveň s osiřelými dítky přátelský a srdečný styk udržoval až do konce svého blahodárného, rodině, vlasti a národu posvěceného života. V otcovské lásce k dětem, jakož i v citupiné pečlivosti o ně u veškerého příbuzenstva v Polsce, žila vděčná a vroucí láska k předčasně odešlé Honoratě dále . . .

Ze soukromých ohlasů, vždy nejupřímnějších a nejvýmluvnějších, posvěcených památce znamenité ženy, dotýkáme se ke konci již jen jediného. Došelť hořem sklíčeného K. V. Zapa téměř zároveň se soustrastním listem hraběnky Teresy Potocké, přítelkyně zesnulé z nejmladších let. Míníme list citupiné české družky — Růženy Karafiátové. Zrači se v něm tolik upřímného přátelství, vykmitá z něho tak krásný záblesk důvěrného styku dvou ušlechtilých bytostí sbratřených národů, že jim asi nejvhodněji zakončíme tyto naše zápisy:

„Velevážený pane!

Smutná a bolestná událost, která dům Vasnostin potkala, naplnila mne i rodiče mé přehlubokým hořem. Můj Bože! Kdoby se byl nadál, že ty bolné, žalupiné

*) Tak zanikl nadějný, sotva založený ústav k nesmírné škodě celé vlasti naší. Ukázalo se záhy, že je Honorata v ústavu svém nenahraditelnou. Nebylo tu nikoho, jenž by ho mohl dále říditi (slova K. Světlé a S. Podlipské).

výlevy, v kterých mi posledně má drahá zvěčnělá přítelkyně svou duši otvírala, byly předtuchy již tak blízkého odchodu. Já nemohu posud ani o smutné té skutečnosti přemýšleti, bych nejtruchlivějším citům nepodlehla. Tak mladá, ozdobená srdcem a duchem pravým, opustila kruh přátel, jejími krásnými vlastnostmi a ctnostmi oblažených. Obávám se velmi, že její obětovnost, její šlechetná snaha a dychtění po dosažení záměrů vznešených potkaly se s nevděkem a záští, které tlukot toho nejlepšího srdce zastavily.

Přijměte, prosím pane, řádky tyto co výraz citů, které vděčnost a láska k drahé zvěčnělé chová a obětuje. Já nemám slov, bych Vám útrpnost svou nad ztrátou nenahraditelnou vyjádřila. Bůh sám Vás a milé dítky Vaše potěš! Mně je památka její svatou, a duch ten, který mně srdce tak upřímné a přátelské nalézti dal, neopustí mne zajisté ani po smrti. Já ji srdečně i s mými milými oplakávám a želím, dejž Bůh, aby upomínky tyto byly požehnáním těm, kteří jí v tomto životě stáli nejblíže. Růžena Karafiátová."

Na jaře po té nový rov na Prosecké výšině se zazelenal a ke zdi starého kostelíka sv. Václava, patrona české země, postaven skromný ale úhledný pomník, hlásající, že tu tichý spánek věčného klidu spí šlechetná Honorata z Wišniowských Zapová. A v tvrdý kámen zaryt ku trvalé upomínce polský verš Bohdana Zaleského, Ukrajinského slavíka:

Duch nie zginie przez skonanie,
A dla ziemi u mogiły,
Kilka piórek pozostanie
Co k niebu mię roznosiły...

A jako by to šumělo i v haluzích, rozkolísaných vlídným zefírem českých i polských stran.

Šelmy děti.

Napsal Dr. *Chatelain*. Přel. *Jiří Guth*.

(Dokončení.)

Ach! ten dobrý, milý, roztomilý poklad! a jaká radost, když jsme si nikdy nehráli než s panenkami z porculánu, míti velkou, živou holčičku, která mluví, aniž jí musíme smačknout prsa, která nezavírá automaticky svoje očka, když ji položíme, a která svýma oběma ručkama vás obejme kolem krku a líbá vás na čelo!

Cilka měla velké snivé oči, s tím vážným a udiveným pohledem dětí, které zkoušely již bolest, aniž tomu dobře porozuměly. „Maminka plakávala mnoho," vypravovala jednoho dne paní Lefortové, „a nosila vždycky černé šaty. Chodívaly jsme často na hřbitov navštívit tatínka, ale já jsem ho nikdy neviděla, myslím, protože je v nebi, a to je náramně daleko; maminka ho snad viděla, byla taková veliká."

Choť profesorova zářila štěstím; nemohla li cítiti tu podivuhodnou pýchu mladé matky kolébající prvorozence na svých prsou, tož její srdce, které tak dávno již bylo by rádo milovalo nějaké děcko, jásalo pohnutím, při pohledu na to dítě, které šťastný osud vrhl jí v náruč. A přece, tohle nebylo její, bylo jí jen půjčeno, přijde den, kdy bude musit je dáti zpět... Ale doktor mluvil o šesti nedělích a to je dlouho, šest neděl štěstí, když je teprve ráno prvního dne! Počítá-li srdce, když je šťastno?

Její manžel nevěděl opravdu, co říci, tak jej ta příhoda nenadále překvapila nepřipraveného. Veškeré jeho nitro bylo rozbouřeno, a stal se teď veličinou docela zanedbávanou: nebyl v domácnosti než nulou, pomyslete jen! hlavička kudrnatá teď místo holého čela! Nikdy žádný sesazený král, druhého dne po svém odřeknutí, nebyl více na rozpacích se svojí vzácnou osobou... Kdyby alespoň ty šelmy děti od sousedů mu přišly vypovědít vojnu, to by jej bylo povyrazilo; ale — tak vidíte tu převrácenost toho zlolajného pokolení, — ani jediný se neukázal; žádná lstivá tvář neobjevovala se za angrešty, ano i vrabci, zaměstnáni v té chvíli venku při žních, neposkytovali mu ani té nejmenší příčiny k zlosti; to bylo k nevydržení.

Čtyryadvacet hodin neviděl maličkou, která jako ta kuna v bajce vystrnadila Jeannota zajíce z jeho pelechu. „Nesmíme ji uondati," říkal ku své choti, „lékař zakázal ji navštěvovati." Nicméně druhého dne dodal si odvahy; beze vší pochyby, bylo to znamení slabosti, ale kdo je jí prost? ostatek paní odešla, nedoví se o tom.

„Jak se máš, mé dítě?"

„Děkuji, pane, dobře."

„Nenudíš se?"

„Ó! ano, trochu, ale paní mi vypravuje pohádky a já se dívám na svoje macešky."

Teď profesor slyše dole domovní vrata zavrznouti ve stěžejích, jedním skokem ocitil se z pokoje venku. Ale druhého dne slunce, které po tolik let každé ráno koukalo se oknem, vidělo něco, co nevidělo ještě jakživo od těch čas, co země kolem něho se točí: Petr Lefort sedě u vlastního svého lůžka vykládá usurpatorce *Robinsona Crusoë*, s obrázky na deskách...

Nudí-li se, pravil si v duchu, bude se hýbat, hýbá-li se, noha se zhorší; jestli noha se zhorší, ten čertův doktor nechá ji zde třeba celý rok: *ergo*, přičiňme se, aby se nenudila. Když byl tedy nalezl ve své knihovně Robinsona zbloudilého, nikoli na pustém ostrově, nýbrž mezi *Filosofií rozumu* a *Pokusem formální logiky*, což jest ovšem něco docela jiného, jal se vykládati děvčátku, že špičatá čepice zachráněného, jeho veliká sekera, jeho pes, koza a papoušek jsou věci nad míru zajímavé. Již se ani nehýbala, jako nějaká mramorová světice na náhrobku, prosila o jednu kapitolu za druhou a usnula každý večer při konejšivém slibu, že brzo nějaká loď přijede pro Robinsona.

Po Crusoë přišel *Robinson švýcarský*, pak *Robinson pařížský* s věrným Foxem, pak *Leila na pustém*

ostrově, Dobrodružství Gumala a Lany, Pohádka o hodném Fridolínu a zlém Dětřichovi, Štědrý večer aneb dítky zbloudilé v lese . . . krátce, celá zábavná bibliotéka Petrova tady se objevovala. Nikdy také, musíme přiznati, neměl posluchačstva pozornějšího; jeho studenti na Akademii poslouchali ho jen jedním uchem, zvláště když by sotva obě dvě byly postačily vystihnouti všecky ty jemné odstiny jeho učení; a co se týká jich očí, dívaly se ty na svého učitele? Ó, nikoli! neměltˇ, nešťastník, ani útlých boků, ani oblých ramen dívek, jež bylo viděti velikými přízemními okny Akademie procházeti se naproti na chodníku.

Pomocí toho klidu noha scelovala se až radost, a filosof okouzlen jsa svojí methodou zapomínal skoro na zahrádku, na vrabce, vrátivší se zatím ze žní. Čtrnáct dní po té příhodě doktor dal místo destiček a polštářiků obvaz z tuhé lepenky, nebo tenkráte neznali ani sádry ani silikátů.

„Bude moci brzo choditi?“ ptal se bázlivě pan Petr.

„Chodit! ó ano, za měsíc, půjde-li všecko dobře; trpělivost je matkou zlámaných údů, pane filosofe. Či snad vám překáží ta maličká?“

„Ani dost málo, obávám se jen, aby moje žena příliš k ní nepřilnula a až bude třeba ji vrátiti,“ — teď pomerančový šátek leze z kapsy a provádí obvyklý manévr — „víte . . . ženy jsou tak podivné, tak ohromně citlivé, . . . vymykají se všem logickým dedukcím . . . krátce, vy rozumíte.“

„Nikoli, nerozumím; vidíte, na vašem místě . . .“

Ale nedokončil; paní Lefortová právě vstoupila nesouc děvčátku skvostnou pannu, kterou jí byla slibila, bude-li hodná při operaci.

„Vždyť jsem to povídal!“ brumlal profesor, „teď jsme už u třetí generace . . . ať jsou velké nebo malé, musí míti všecky něco k chování, a všimněte si, že žádnému děvčeti nenapadne jmenovat svoji panenku bratříčkem anebo sestříčkou; je to vždycky „moje děťátko“.

Maličká pohlížela u vytržení na to svoje, neodvažujíc se ho doteknouti, pak když si dodala odvahy, přitiskla je do náručí řkouc: „Budeš-li hezky hodná, budu ti vypravovat pohádku o Pátkovi.“

* *
*

Šest neděl uběhlo. Lékař odstranil obvazek z lepenky, který tísnil ještě nožku Cilčinu, a když byl ohmatal, zobracel a přeměřil nožku na všecky strany, prohlásil, že zlomenina je úplně vyhojena. První dny posadili děcko do lenošky, pak znenáhla zkoušela choditi, a velká ruka filosofova podporující ji pod ramenem, byla jí teď vzácnou pomocí.

Zatím co ležela, nevlastní rodiče její navštívili ji několikráte, ale sotva že je znala, týden strávený v jich domě nedostačoval, aby mezi nimi ustálila se páska důvěrné náklonnosti. Zná mnohem lépe paní Lefortovu, a kdykoli onino vstupují, přitulí se instinktivně k ní.

„Přijdeme si pro ni,“ řekla jí jednoho dne teta, „teď, když už může choditi, nadužívali bychom jen vaší dobroty. Chudák maličká, nezíská tím ničeho, ale uděláme, co jen nám možno hoši slibili, že nebudou tak divocí.“

„Jak si přejete, máme ji velmi rádi, ale je to tak věru lépe.“

„No, tož přijdu pro ni zítra.“

A zítřek se přiblížil; teta drží Cilku na rameni; Cilka se stísněným srdcem tiskne svoji pannu v náručí a dělá jako by s ní pošeptmo mluvila; profesor, ani nemukaje, — to je obyčejně to nejlepší, co manžel může udělat, — dívá se po očku na svoji ženu a nerozumí z toho všeho ničemu, docela ničemu . . . Ani zdání po nějakém pohnutí, žádná něžná scéna, zadržované zoufalství: klidná a usměvavá jako vždycky, dává děcku poslední políbení řkouc: „Bůh tě opatruj, děvčátko.“ Člověk by vlastním očím nevěřil! Petr Lefort vytahuje svůj šátek . . . a známe konec melodie.

„Celkem,“ dodala choť, když byli samotni, „je to tak lépe; máš pravdu, že děti jen člověka uondají, a je to věru štěstí, že nemáme žádných.“

„. . . Ano . . dojista.“

* *
*

Týden uplynul od návratu děvčete k jeho rodině. Paní Lefortová nemluví o něm nikdy, beze vší pochyby, že na ně už nemyslí; ale její choť, což ten stal se dítětem? Tady se dívá docela sám na obrázky v *Robinsonu Crusoë!* Scéna, kterak Pátek nalézá svého starého otce, zdá se jej zvláště zajímati. Když ji tenkrát ukazoval maličké, tázala se ho: „Naleznu já také svého tatínka?“ A při té vzpomínce pohled na tyto dva divochy objímající se, zdá se jej okouzlovati jako nějaký problém, jehož žádné rozluštění nemohla mu poskytnouti filosofie. Nemluví již o mniších-kartusiánech, o Alfonsovi, té perle veliké ceny a o privilegovaných rodinách, ve kterých bezdětnost je dědičnou.

Jeho choť zdá se býti velmi spokojena vidouc svoji domácnost ve starých kolejích klidu a pravidelnosti; teď ona si stěžuje do hluku, který tropí hnízdo sousedovo; ale co chcete! myslí si potichu filosof, *dona e mobile*, a jaký duch kontradikce!

Ženy přišívají knoflíky velmi špatně, to je známá věc, ale nemějme jim to za zlé, to je jejich jediná chyba; a když člověk byl studentem, taková maličkost nepřivede jej do rozpaků; konsek nitě a silná jehla učiní vás v tomhle ohledu snadno nezávislým a pyšným. Petr Lefort potřebuje jehlu a hrabe v košíčku své paní . . . Ó jaké překvapení! dětská punčoška je tady, hezká punčoška, tak heboučká s malou nožkou; druhá, polou upletená, ještě na drátech. Ani se nehýbaje udivením, zapomíná co vlastně přišel hledat, pak dá vše opět na místo a utíká co nejrychleji. Nikdo ho neviděl; paní, která vrací se za malý okamžik chopit se znova práce na svém obvyklém místě u okna, neznamená, že kacířská ruka znesvětila posvátné tajemství. Pracuje již déle než hodinu, když v tom někdo klepe slabě na dvéře.

„Volno!“

Dvéře se otevrou a Cilka vrhá se v její náručí, následována jsouc profesorem, který se táže bázlivě:

„Chceš si ji nechat . . . na vždy? dávají nám ji.“

„Dávají nám ji . . .“

*

„Ano, stýskalo se jí po tobě; navrhl jsem jim, že ji přijmeme za vlastní; svolili, ne bez nesnází, je pravda, ale posléze svolili přec. Plakala často, je to dobrý skutek... pakliže souhlasíš; vymínil jsem si tvůj souhlas, to se rozumí."

Místo vší odpovědi paní Lefortová zahrnuje polibky tu hlavičku kudrnatou.

„Má dcero, má zlatá dceruško, věděla jsem dobře, že se vrátíš..."

— — — — — — — — — — —

Cilka je teď úplně v rodině; říká tatínku a maminko. Je to tak hezké viděti ji, jak ukolébá svoji pannu, a slyšeti malé její krůčky po domě. Zve také, neslýcháno! svoje sestřenice hrát si do zahrady

Starý přítel profesorův, kterého děsí ten dovádivý hlouček, nevěří svědectví svých smyslů.

„Což s nim?" praví, „děti u tebe, v tvé zahradě!"

„Milý příteli," odpovídá filosof, „to je přec docela jednoduché, ještě řekni, že já v mém věku bych na to nepřipaď: Děti zaháněji vrabce!"

FEUILLETON.

— Dne 26. března zemřel v Camdenu v New Jersey největší a nejoriginálnější z básníků amerických **Walt Whitman**. Narodil se 13. května r. 1819. Mládí své strávil jako dělník v tiskárně a jako písař v advokátních kancelářích. Vír a vzruch života byl jeho živlem. Náruživý interes pro vše, co nazývá se lidskou prací a lidskou snahou, neopustil ho do posledka. Svět považoval za bojiště a jednotlivce i lidstvo za bojovníky odkázané pouze na vlastní sílu. Své hlavní dílo „*Leaves of Grass*" (Listy trávy) začal tisknouti r. 1856. Bylo to dílo jeho života, stále rostoucí s ním, až stalo se výrazem celé individuality jeho vlastní i jeho amerických současníků. Za války občanské šel jako celá Amerika na bojiště a jeho obetavost, neunavnost a heroismus v lazaretech dobyl mu obdiv všech. Prosaické črty, které napsal o zápase mezi Severem a Jihem, vypravují více než všickni američtí historikové oné bratrovražedné války dohromady. O jeho „Listech trávy" a po nich následovavších „Úderech v bubny" se kritikové dosud rozcházejí. Zvláště „Dětem Adamovým" vytýkána neslušnost. Básníkem pro dívčí pensionaty arciť Walt Whitman není, ale pro něho byl svět něčím jiným než dívčím pensionatem. Ve velké dílně světa není žádné neslušnosti. Whitman byl básníkem života i smrti, která v očích jeho neměla hrůzy žádné. Byl básníkem svobody, jak po ní prahne mužné, poctivé a soucitné srdce. Byl básníkem demokracie, ale ne té, kde na místě korun zbavených králů usazují se panáci stokrát horší oněch. O formě poetické v obvyklém smyslu nelze u Whitmana mluviti. Měl formu svou, nespoutanou rýmem a obvyklým v slokách se vracejícím rhytmem. Jedna řádka není podobna druhé, jako na břehy narážející vlny různé jsou délky, výše a lomu, ale přece všechny jen oddychují rhytmem velkých prsou moře. Co ty vlny na břeh vynesou je mnohdy na pohled malicherná cetka, ale toho, kdo Whitmana čte, přechází choutka po analysování; velkost té poesie zaujme duši celou, třeba mnohdy přeletěl rty úsměv nad zdánlivou — ale jen zdánlivou — osobivostí Walta Whitmana, zpívajícího svým „divošským skřekem" o Waltu Whitmanovi. Zemřel to velký člověk, Zola veršem tenkrát, když Zola prosou ještě pérem nehnul. Jeho krajané chovali se k němu vděčně. Osmnáct let byl churav paralysí, při jasném duchu. Nekonány na něho žádné „národní sbírky" oslazované útlocitnými dárci slovy: „Už zase žebrota". Whitman byl chud a po bohatství netoužil. Darů veřejnosti nikdy nežádal a byl by jich také nepřijal. Ale celá vzdělaná Amerika sledovala každý jeho dech a dovedli to udělat tak, že básník po všechna ta léta byl obklopen kroužkem věrných přátel, lékařů a ošetřovatelek, jichž skutky mluvily oddaností lásky a ne pokořující dobročinností. Všechno přicházelo „z prodávaných spisů básníkových". Ušlechtilost Američanů postavila si skutky těmi vzácný pomník. *S.*

— V Richterových koncertech v Londýně budou letos hrány také některé skladby Smetanovy.

— V londýnském divadle *Liceum* hráno nejnovější drama Tennysonovo „The Foresters" před zvaným obecenstvem dopoledne. Také v New-Yorku bude představení ranní na místě večerního.

— Někteří z dánských realistů napsali pro divadlo — kusy pobádkové, které se velmi líbí.

— Jak osud stíhá knihy, dočítáme se právě zase v novém vydání výborných básní, které Ch. Lamb a jeho sestra napsali pro děti. Kniha vyšla r. 1813 a když se po ní za 50 let píděno, nenalezen ani jediný výtisk, tak že pokládána na dobro za ztracenu. Po mnoha letech došel pak jednoho londýnského nakladatele výtisk z Australie, snad jediný, který ještě existoval. To může se státi výborné knize v Anglicku, kde je tolik veřejných biblioték a tolik bibliofilů. Jaký osud čeká většinu našich českých knih? Po nesmrtelnosti dychtícím spisovatelům nezbývá věru ničeho, než dáti svá díla vtlačiti do cihel po způsobu assyrském a dáti je pak zakopati někde v poušti, aby jenom na ně některá slavná městská rada nepřišla, ta by je dozajista přes všechen kulturní význam smetla s povrchu zemského. Viz osud hrozící kostelu sv. Karla Boromejského v Praze.

— Jaroslav Vrchlický vydal opět tři knihy: „Pietro Aretino", komédie o čtyřech jednáních; „Nové barevné střepy" (Črty a povídky); a překlad Schillerova „Viléma Tella".

— Uvedení na scénu celé trilogie Vrchlického a Fibichovy „Hippodamie" bylo družstvem Národního divadla zase odloženo. Cesty družstva jsou jako cesty prozřetelnosti nevyzpytatelny.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNIK XX. 20. DUBNA 1892 ČÍSLO 12.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmovská ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Pan Dominus.

Z „Povídek Hradčanských“ od *J. L. Hrdiny.*

I.

Bydlil na hradčanském náměstí, skoro proti vojenské nemocnici, v prastarém, téměř masivním domě, kde pro samé zdi a klenutí zapomněli nechati místo pro příbytky.

Do domu mohlo se z náměstí i z „hluboké cesty“, z náměstí měl dům jedno poschodí, z hluboké cesty však patra čtyry. Pan Dominus měl světničku nad hlubokou cestou, pod samou střechou, vyhlídka odtud byla volna na celou Prahu a okolní kraj, bydlil tu od té doby, co byl v pensi, — pomalu dvacet let a liboval si tu, že tu má celý den svatý pokoj. Ovšem musil tu míti celý den pokoj, když tu jen přespal za noci. Ve dne nebyl doma nikdy, tak že tu byli staří nájemníci, z nichž nikdo ho neznal, a spatřil-li ho kdo jen po tmě. Vstával ve čtyry hodiny už, ustrojil se do černých šatů, — nenosil jiných, než černých, — pečlivě vykartáčoval, zavěšil kolem krku řetěz se starobylými hodinkami, jichž klíček visel na červené pentličce z kapsy vesty ven, ovinul kolem vysokého límce košile černý hedbávný šátek, jehož četné díry přeložením povstalé dovedl obratně zakryti, utáhnul pevně, uvázal pečlivě uzel, — vždyť víte, jak vykresleni různí naši buditelé, — všichni stejný šátek kolem krku, stejný uzel. Jako lepší třída. Pak si navléknul pan Dominus bílé prací rukavice, šosatý těžký kabát, bílý plstěný cylindr a šel. Nejdřív po pavlači, po schodech do dvora, ze dvora po jiných schodech vzhůru, na dlouhou chodbu, pak po schodech dolů — tam byl druhý dvůr, klikatou malou uličkou vzhůru do dvora třetího a odtud na ulici. Stanul, pohodil hlavou a tím narovnal klobouk jak chtěl, přejel rukou scvrklý, pečlivě však oholený a vymydlený obličej a mechanicky ještě oprášiv šátkem lokte kabátu, — možná, že se někde v té tmě otřel o zeď, — vykročil pravou nohou, aby ho nepotkalo nic zlého a zaměřil ku chrámu svatovítskému. Cestou pak si hvízdal melodii nějaké starodávné písničky, ač-li to nazvati lze hvízdáním, že měl ústa sešpulena a tak dýchal. Vždyť by snad ani nedovedl již zahvízdati. Dolení ret slabostí a stářím pořád utíká tomu hornímu. Pomalu došel do chrámu svatovítského, usedl po levé straně v lavici poblíže hrobky Sarracinů, pozdravil se mlčky s kolemjdoucím kostelníkem a přečkal tu po čas prvé mše. Na to odešel ku hrobu sv. Jana — zde klečel nepřetržitě po celou mši, jež následovala, ať už sloužena u kteréhokoliv oltáře. Po mši druhé počkal ještě na mši třetí. Po čas trvání této usadil se v lavici blíže kaple svatováclavské u oltáře, jejž zbudovali Martinicové a jichž členové s příbuznými rody tu pod dlažbou chrámu mají společnou hrobku. Ze zvláštní piety ku štědrým bývalým patronům chrámu neb z vlastní pobožnosti tu není přítomen pan Dominus každý den třem mším po sobě, — je to jeho živobytí. Má tři nadace, každá asi padesát zlatek nese ročně, a za každou nadaci je povinen den co den býti přítomen jedné mši v chrámu svatovítském. Při dvou mších může sedět, při třetí musí klečet. Kostelník je orgánem kontrolujícím, a ten denně povinen zase podávati o tom rapport na místě příslušném. Třikrat padesát — to máme stopadesát zlatých. — stovku má pan Dominus pense jako bývalý tělesní myslivec hraběte P., — nu, za dvě stě padesát zlatých ročně může býti člověk v Praze živ, ovšem musí se jmenovat pan Dominus a musí bydlit na Hradčanech.

Asi po osmé hodině vychází pan Dominus z chrámu. Na druhém nádvoří hradním napumpuje vody do plechového kalíšku, jenž tu visí na řetízku a vypije na dno. Zdejší voda prý má zázračnou silu, větší než víno. A pan Dominus je přesvědčen, že dokud z té vody bude pít, bude živ. Moudrosti v tom proroctví mnoho není. Ale za to každá lež je vítána, dá-li se jí ošidit žaludek. Žaludek se shání po snídaní, — tu máš plecháč vody a nereptej. Cestou prohlíží tiché řady oken se spuštěnými záclonami a vzpomíná časů, kdy tu bývalo jinak. Při vchodu do prvního nádvoří sejme bílý cylindr, ale hned ho zas dá na hlavu. Vždycky zapomene, že už tu nesídlí král, jenž by se v této chvíli právě mohl dívati oknem, nevzpomene hned, že ty časy dávno přešly, kdy kolem stráže hradní musil každý muž a hoch s hlavou odkrytou — dnes by se mu stráž vysmála snad. Podívá se na vojáka, jenž tu před strážnicí po prkně mechanicky a mrzutě přechází a pozoruje, jak mezi kameny dlažby kolkolem bují zelený trávník, a když vyjde z hradu na náměstí hradčanské, vzdychl si pokaždé: „Z hradu na Hradčany, jako by člověk vystoupil z hrobky na hřbitov, po němž toulají se smutní lidé.“

Kolem arcibiskupského paláce, kdež vymění netivý pozdrav s portýrem, kráčí podle řady soukromých domů vysokých hodnostářů církevních, tu a tam mihne se postava některého kanovníka, — klobouk dolů, hezky k zemi tělo napnout v oblouk, při čemž obě ruce — ta s bílým

cylindrem i ta druhá prázdná pod stejným úhlem odstávají od těla. Pak přijde řada domů šlechtických s různými erby a jmény, dle nichž nesmí souditi člověk na majitele. Kdež pak jsou ti, již ten dům vystavěli v dávných dobách a ozdobili erbem! Snad vymřel jich rod, snad se toulají po světě zchudlí, snad tak potomci zbohatli, že stydí se za ten skrovný rodinný dům předků, a opět jiní — dědicové cizinci — nebyli tu jakživi, jen z knihy rodinného jmění vědí, že mimo jiné patří jim taky dům číslo X. zvaný Y „na jakýchsi Hradčanech“.

Řadu domů zakončuje starý šlechtický palác starých Kaplířů ze Sulevic. Nad vraty jich znak. Ale majitelem je nějaký francouzský šlechtic jména nevyslovitelného. Ten zdědil palác po své tetě Angličance a ta po svém pradědu Španělu, jenž měl za manželku Němkyni Hanoveračku. Nynější panstvo zavítá do Prahy jen v čas koňských dostihů, ubytuje se v hotelu na Příkopech, čeleď s koňstvem u Kaplířů na Hradčanech.

K domu tomuto blíží se pan Dominus vždy se zvláštní úctou. Prohlédne před vraty znovu svůj zevnějšek, natáhne těsněji rukavice, urovná šátek pod krkem, oprášî boty a kalhoty na kolenech a podívá se do zamřížovaného okna v přízemí poblíže vrat. Tu bývá signál. Malý čtverečék papíru. Je-li papír červený, není přístup dovolen. Papírek modrý značí: přijď, ale musíš se spokojiti jen s návštěvou krátkou. Bílý papír pak — —

Pan Dominus už z dálky viděl v okně papírek barvy bílé. „Trvání návštěvy neobmezené, — buď mi vítán, — bez ostychu setrvej tu přes snídaní, oběd, svačinu, večeři — celý den!“ A podobné výrazy přátelství značil papírek bílý. Signály ty dával portýr sám, neboť návštěvy pana Dominusa platily jen jemu, poněvadž tu nikdo jiný mimo dvě služky nebydlil. A papírek bílý trčel na skle okna často půl roku nepřetržitě. Pak tu u staříčkého portýra strávil vždy opravdu celý den. Bůh milý ví, o čem dovedli si celý den povídati! A pan Dominus až pozdě v noci přicházel domů. A octnul-li se náhle v okně papír barvy jiné, bloudil i při dešti a sněhu po Hradčanech, ob čas zašel na druhé hradní nádvoří a napil se známé zázračné vody, ale hned zas tihnul Kanovnickou uličkou, pozoruje signál v okně portýrově u Kaplířů. — Nejméně stokrát prošel za den tou uličkou, byl-li papírek barvy červené.

To bylo právě včera. A dnes již papírek bílý.

Nedočkavě zazvonil, vstoupil do průjezdu, opatrně zavřel za sebou těžká dubová vrata a vešel do zasklené lože portýrovy. Lože byla prázdna, jen veliký huňatý pes vstal, spatřiv příchozího. Ale vida, kdo to je, zase si hned lehnul. Pan Dominus nicméně sel k němu, pohladil ho po hlavě, po zádech, shýbnul se i k zrzavému kocourovi, jenž pletl se mu pod nohy, — taky ho pohladil a pověděl několik lichotivých slov a vkročil do pokoje. Portýr, vysoká, majestátní postava, ač ve stáři asi šedesáti let, přec tělo rovné jako svíčka a hlava jako by spočívala na šíji ocelové, — tak hrdě se vypínala.

„Vítám tě, hochu!“ podával ruku příchozímu, jenž byl pomalu o dvacet let starším, než on.

„Děkuji, osvícenosti!“ A pan Dominus, ukloniv se hluboko, přijal podávanou mu ruku a uctivě ji políbil.

Aha! — staré děti! Říkají si „hochu“! — líbají si ruce, sehrajou asi malou komedii. Nu, čas na to mají oba a místnost tu pro komedii jako stvořena. Nikdo jich nebude vyrušovat. Či snad to parodie na jich panstvo?

Portýr šel ku dveřím a zazvonil. V okamžiku přiběhla hezká mladá kuchařka v široké bílé zástěře.

„Kačenko, pan Dominus přišel.“

Děvče odběhlo a za chvíli přinášela na velikém tácu dvě sklenice čaje a různé zákusky.

„Odlož klobouk, hochu, svleč rukavičky a přisedni a snídej.“

„Osměluji se doufati, že vaše osvícenost — —“

„Ne, já už jsem snídal, — to je všecko tvoje, za včerejšek a dnešek. Co by mi svět řekl, že jsem ti nedal jednou snídaní?“ A portýr hrdě vypnul hlavu.

„Ale, osvícenost není zajisté vinna — —“

„Vinna — nevinna, jez, ať se nasytíš. Obědy dostaneš dnes taky dva — nesměj se! a rovněž večeřet musíš za dvakrát!“ (Dokončení.)

Světec.

Z „Nových pastelů“ *Pavla Bourgeta* přel. *Em. ryt. z Čenkova.*

V měsíci říjnu 188 . . cestoval jsem po Italii jediné za tím účelem, abych strávil několik týdnů prohlížením zcela po své chuti několika znamenitých děl, která jsem si oblíbil. Ta slasť druhého dojmu byla u mne vždycky mocnější než při dojmu prvém, bezpochyby z toho důvodu, že jímal jsem vezdy krásu uměleckých děl jako literát, totiž jako člověk žádající sobě, aby obraz nebo socha byla záminkou ku přemýšlení. Toť důvod málo esthetický a každý malíř, opravdový malíř, by se nad ním pousmál. A přece jediné ten důvod byl mne pohnul, abych strávil v řečeném měsíci říjnu několik dní v Pise. Tam jsem chtěl po své chuti prosníti nad výtvory Benozza Gozzoli-ho a d'Orcagny. — Mimochodem podotýkám, bych neplatil v očích znalců dějin malby za velikého nevědomce, že označuji jménem d'Orcagna autora *Triumfu smrti* na *Campo santo* v té starobylé Pise, dobře věda, že novodobá kritika upírá tomu mistru otcovství zmíněného díla. Avšak mně a všem těm, kteří chovají v paměti podivuhodné verše *Pianta* na tuto tragickou fresku, výhradně Orcagna jest a bude tvůrcem řečeného obrazu. — A potom Benozzo neztratil před tou pochybnou a osudnou kritikou katalogů svého autorského práva na výzdobu západní zdi onoho hřbitova. Bože můj! co procítím v tom malém zákoutí světa intensivních dojmů, vzpomenu-li, že Byron a Sheley bydlili ve starém městě toskánském; že můj drahý mistr, pan Taine, popsal sousední náměstí slovy co nejvýmluvnějšími; že sem zavítal i ten veliký lyrik *Pianto*; konečně že Benozzo Gozzoli, pilný pracovník na poli malované poesie, odpočívá tu ve hrobě hned u té zdi, kde slabě blednou a blednou jeho fresky. Viděl jsem v této ohradě pisanského hřbitova „*Campo santo*“, na té prsti přinešené za zbož-

ných věků z Palestiny, jak novým jarem pučí bledé narcisy u kmenů černých cypřiši; viděl jsem, jak zima tam rozsévá lehké pýří sněhové ihned se rozplývající; viděl jsem, jak vyprahlé nebe italského léta se rozkládá nad tím hřbitovem beze stínu v tak těžké únavě!... A neznudilo mne to — neboť opět jsem tam zavítal onoho podzimu nemaje tušení o duševním dramatu, k němuž ta návštěva mne přidružiti měla, ne-li jako herce, tož aspoň jako diváka naplněného účastí, a takořka bez mé vůle.

Prvá episoda toho dramatu byla, jak tomu bývá ve mnoha jiných případech, událostí dosti prostou, kterou však vypravím s rozkoší, ač ostatně je spojena s celou historií poutem dosti křehkým. Episoda ta vzbouzí v mé upomínce žertovné postavy dvou starých panen, Angličanek. V době svých návštěv na Campo santo byl jsem zpozoroval tu dvojici, která zdála se, pro svou neobyčejnou ohyzdnost a pro svůj praktický ale podivný kroj, živou illustrací a karikaturou toho dojemného verše básnikova jedné mrtvé:

„Ty nemáš ani věku ani pohlaví."

Zrzavější z těch dvou panen, — přesně vzato mohla se druhá považovati za rusovlásku poněkud ohnivou, horlivě malovala aquarell podle vzoru ženy v *Triumfu smrti:* té, která v kavalkadě po levé straně je obrácena k diváku tváří s cudným zrakem, jemnými ústy, se zrakem a ústy, jež nikdy nemohly lháti a jichž člověk nezapomene, zamiloval-li se do nich.

Ubohá Angličanka neměla ani špetky talentu, leč volba toho vzoru a svědomitost její práce mne zajímaly. Poněvadž ty slečny bydlily v témž hostinci jako já, pustil jsem dosti nešetrně uzdu své zvědavosti hledaje jich jména ve vyvěšeném seznamu cizinců. Shledal jsem, že jedna z nich se nazývá miss Mary Dobson a druhá miss Clara Roberts. Byly to dvě slečny, obě as padesátileté, jsoucí právě na cestách, „abroad" jak říkaly, na cestách, které rok co rok z Britska podnikají tisíce jich odvážných družek v panenství nuceném neb dobrovolném. Vydávají se na cestu po dvou, po třech, začasté i po skupinách čtyřčlenných, a vypraví se na cestu samotny na patnáct až dvacet měsíců, ubytují se v zastrčených stravovacích ústavech, v nichž celá cestovatelská družina navzájem si sdělí adressu a učí se novým jazykům, třebas ti žáci byli v šedém stáří, cvičí se v porozumění uměnám s hrdinnou vytrvalostí, projdou nejhoršími cestami života s andělskou svou cudností, a všude najdou anglický chrám, anglický hřbitov, anglickou lékárnu, nehledě k tomu, že ani jednoho dne, třebas by dlely v Kalabrii aneb na Nilu, neopominou připraviti si svůj čaj po anglicku a to o téže hodině, jak si tomu byly navykly ve svých salonech v Devonshiru aneb Kentu. Chovám takový podiv pro duševní energii, tající se pod směšným zevnějškem těchto bytostí, že na svých až příliš častých potulkách vždy jsem spředl rozhovor s nimi, přesvědčiv se ostatně, že smysl pro přesné faktum, jenž je vlastností jich národa, činí je často neocenitelnými při poradné rozpravě. Ony vždy ověřily veškerá tvrzení „průvodců", a kdokoliv zabloudil s Baedekrem v ruce do některé zastrčené italské provincie, dozná, že ona ověření jsou nad míru prospěšna. A tak třetí večer mého pobytu v Pise odchod několika hostí byl příčinou, že u hostinského stolu přiblížil se můj příbor až v sousedství těch dvou starých panen, dal jsem se s nimi do rozhovoru, jsa předem jist, že neopominou při té příležitosti užívati své frančiny.

Čtenář vidí teď výzdobu i scénu, není-li pravda? Komnata bývalého paláce upravená na jídelnu hostinskou a více méně opatřená moderním nábytkem, strop vyzdobený malbami v jasných barvách, dlouhý stůl se skrovným počtem příborův, neboť zimní období ještě nebylo započalo. Na tom stole spočívají na měděných podložkách *fiaschi*, ty roztomilé láhve se štíhle dlouhým hrdlem, ve vrbovém obalu, v nichž je víno zvané Chianti. Kdyby malé pohoří téhož jména vskutku poskytovalo tu tekutinu obsaženou v láhvích označených jeho jménem, musilo by skýtati žeň každý týden!... Ale toto nepravé Chianti jest přece jen dobrým vínem, jehož zatrpčelá příchuť páchne vůní hroznů a jeho žár barví pleť sedmi až osmi osob osudem zavátých k tomu stolu: německý párek ukončující s této strany Alp svou klassickou svatební cestu; milánský obchodník tváře smyslné i snivé zároveň; dva ligurští měšťáci, kteří navštívili okolí a zastavili se tu, aby objali svého synovce, jízdeckého důstojníka. Ten synovec sedí s námi u stolu ve stejnokroji setníka, jeho chování jest elegantní, joviální a hovoří hlasmo poněkud hrdelním přízvukem jak obvyklo v Rivieře. Z jeho vypravování, přerývaného hlučným smíchem, dovídám se o dobrodružných příhodách jeho rodičů, o něž bych se více zajímal, kdyby miss Mary Dobson nebyla se dala do vypravování, které probouzí ve mně vášnivého milovníka fresek a obrazů na dřevě před rokem 1500. Byla to ona zrzavější Angličanka, která svým štětcem tak nechutně malovala aquarell podle mohutně prostého vzoru primitivního mistra; a po dlouhé rozpravě o záhadě, zda pověstný Triumf má býti přičítán Buonamico Buffalmoco-vi neb Nardo Daddi-mu, otázala se mne následovně:

„Šel jste do kláštera Monte-Chiaro?"

„Do onoho kláštera, který leží mezi Pisou a Lucou v horách, s druhé strany Verrucy?" odvětil jsem; „nikoliv. Četl jsem v ‚průvodci', že jest tam šest hodin cesty kočárem a k vůli dvěma ubohým soškám od Luca della Robbia a několika malbám školy boloňské, jež se tam nalézají..."

„Ze které doby jest váš průvodce?" tázala se mne suše miss Clara.

„Ani nevím," propověděl jsem poněkud jsa roztrpčen ironií, jakou se mne vyptávala její ústa s dlouhými zuby: „jsem pověrčivý a proto mám stále téhož průvodce, který mne doprovázel na mé prvé cestě po Italii. Ovšem, jest tomu již nějaký čas..."

„Hle, tak jednají Francouzi...," pravila miss Clara. Prerafaelism této ženštiny, jak jsem ihned pochopil, byl pouze formou její ješitnosti. Avšak neodpověděl jsem na tuto národní narážku, jak byl bych mohl, ráz na ráz, a jednoduše zachoval jsem se dvojnásob shovívavě k této příliš britské poznámce. Setká-li se člověk s Angličany odrůdy výbojné, jest opravdovou zbraní mlčení a ta zbraň je raní do živého. Lační a žízní po odporu puzeni jsouce instinktem bojechtivosti, jenž je základním rysem jich povahy a jenž pohání tento národ k výbojům rovněž tak jako ke všelikému proselytismu. Snesl jsem však s velkomyslností mudrce pichlavý pohled modrých očí miss Clary, jenž podezříval na uzavřeném poli veškerý národ gallořímský, a to tím spíše, ana miss Mary pokračovala:

*

„Totiž v tom klášteře objevily se přede dvěma roky velmi krásné fresky vašeho oblíbeného Benozza, a rovněž tak svěží a zářícího koloritu jako fresky v kapli Riccardi ve Florencii... Vědělo se dobře, že byl pracoval v klášteře a že tam, kromě jiných věcí, maloval legendu o svatém Tomáši. Vypráví to ten pomlouvavý Vasari. Avšak po té práci, kterou provedl mistr asi v téže době jako Pisanskou, ani stopy, a vizte náhodu. — Otec Griffi, starý mnich benediktinský, který je strážcem té památky od toho času, co *přešel klášter v majetek národní*, nařídí jednoho dne domovníkovi, aby odstranil pavučinu napjatou v koutku jedné z oněch cel, sloužících nyní ubytování hostí... Prvým, příliš silným nárazem koštěte odloupne se kus omítky. Abbé vyžádá si žebřík. Vyšplhá nahoru jako by ani nebyl stár přes sedmdesáte let. — Musím vám podotknouti, že tento klášter je předmětem jeho lásky, jeho vášně. On jej zřel obydlený dvěma sty mnichův a přijal poslání, zůstati v klášteře strážcem, jak velel dekret, jsa jist, že uzří klášter ve stavu opět tak skvělém. Jeho jedinou myšlénkou jest, aby Otcové v den svého návratu nalezli starodávnou budovu prostou veškerého všedního zneuctění. A jenom proto svolil k tomu trapnému úkolu bráti na stravu turisty cestující tou krajinou. Strachoval se, aby se tam neumístila hospoda, jako v Monte-Cassinu, a ta hospoda po straně konventu s Američankami tančícími večer při zvucích piana, ó, ta by mu byla nevýslovně protivnou!..."

„Nuže, když byl na vrchu žebříku?..." děl jsem, abych přetrhl tu velebivou oslavu dom Griffiho. Bál jsem se, aby neskončila reakcí a sice útokem, vyplývajícím z nesnášelivého protestantismu. A miss Clara pokračovala neklamajíc mé očekávání:

„Faktum jest — a nebyla bych to věřila před tím, než jsem jej poznala, — že i pod takovým rouchem může se tajiti člověk tak vzdělaný a tak činný."

„Když dostoupil vrcholu žebříku," opět se ujala slova miss Mary, „oškrábal velmi pečlivě ještě kol do kola trochu omítky. Rozeznával ponenáhlu čelo a oči, pak ústa, konečně celou tvář Kristovu. Všichni Italové jsou umělci. Proudí v nich umělecká krev. Abbé pochopil že pod tou korou omítky jest ukryta freska veliké ceny."

„Mniši," přerušila opět vypravování miss Clara, „neměli nic spěšnějšího na práci, než přebíliti vápnem veškerá mistrovská díla XV. století, aneb na místo výzdob od starých mistrův umístiti ornamenty slohu barokového a fresky ze školy úpadku..."

„Ale přec dali rozkaz," pravil jsem, „aby byly pořízeny tyto výzdoby, a to jest důkazem, že vkus i nevkus nesouvisí nikterak s náboženskými zásadami, jež člověk vyznává..."

„Ovšem," odvětila hrozná Angličanka, „jako Pařížan jste skeptikem..."

„Dovoltež, abych vám vypověděla svou historii do konce," pravila miss Mary, o níž jsem zjistil, že není pouze prerafaelitkou; ona byla též dobrou, což za našich dob esthetického pokoutnictví jest ještě vzácnější. Jak jsem seznal trpěla očividně příliš bojechtivým smýšlením své družky. „Drahá miss Roberts, račte posečkat v řeči až po mně... Což činit, tázal se šlechetný abbé, aby se očistila zeď od své vápenné pokryvky a freska nebyla poškozena?... Vizte, jakým způsobem v díle svém postupoval: přilepil na omítku kus plátna, nechal schnouti tak dlouho, až plátno silně přilnulo; potom vše odtrhl, pak oškraboval prstem kousek po kousku... Měl k tomu zapotřebí celé měsíce, ten dobrák staroucha, než odkryl tak první kus zdi, kde jest zobrazen svatý Tomáš vkládající právě svůj prst do rány Spasitelovy, a pak druhý kus, kde zříti apoštola při slyšení poskytnutém mu od krále Indův Gondofora..."

„Avšak, zda znáte tu legendu?" náhle se mne otázala miss Clara. Tentokráte jsem jí neposkytl zadostučinění, abych poznovu konstatoval francouzskou povrchnost. To vypravování jsem byl četl, — oh! docela náhodou, v knize Voragina, kdysi, když jsem v ní hledal sujet pro povídku do jistého listu boulevardního, mám se k tomu přiznat? — Vzpomínal jsem si toho, k vůli vznešenému symbolismu, jenž ukryt v té povídce, zatím co současně její exotický ráz dodává jí půvabu malebného.

Když dlel svatý Tomáš v Cesarei, zjevil se mu Pán Kristus a rozkázal mu, aby se odebral ke Gondoforu, ježto ten král hledá stavitele, chtěje dát sobě zbudovati krásnější sídlo než palác císaře v Římě. Tomáš uposlechne; přibude ke dvoru královskému; nabídne služeb svých; jest přijat. Gondoforus chystaje se právě na dalekou válečnou výpravu, odevzdává mu obrovské množství zlata a stříbra určené pro stavbu paláce. Při návratu svém táže se Světce, jak daleko pokročilo dílo. Tomáš byl rozdělil chudým všechny poklady, které mu byly svěřeny, a sice do posledního penízku, a ze slíbeného paláce nebylo položeno ani jednoho kamene. Král všecek zuře uvrhne toho podivného stavitele do vězení a počne vymýšleti nejtrpčí muka, jež by zrádci uchystal. Avšak, ejhle, téže noci zří u hlav lože svého tyčiti se podobu svého bratra, který zemřel před čtyřmi právě dny, řkoucí: „Muž, kterého v muka chceš uvrhnouti, jesti sluhou Páně. Andělé ukázali mně báječný domov ze zlata a stříbra a drahých kamení, který vystavěl pro tebe v Ráji..." Gondoforus jsa zdrcen tím zjevením a tou rozmluvou chvatně odchází a vrhá se na kolena před vězněm, jenž podzvihne ho k sobě a odvětí: „Což jsi nevěděl, králi, že jediné trvalým jest pouze ono obydlí, které zbuduje nám v nebesích naše Víra a Láska?..."

„Dojista," pravil jsem, když jsem byl připomenul tu legendu ne bez zlomyslné rozkoše, „že jest to velmi zajímavý sujet pro umělce zaníceného, jako Benozzo, pro nádherné kroje, složitou architekturu, pro krajiny s nádhernou florou, přeludovou zvířenou..."

„Ah!" zvolala miss Dobson odsunujíc ve svém nadšení mísu tmavých a zelených fíků, kterou jí nabízel sklepník s tváří nepohnutou, pokrytou vousem již šest dní starým, a jehož černý ošumělý oděv byl hluboce otevřen, tak že bylo vidět podivuhodné knoflíky z rudého korálu zapjaté do náprsenky ušpiněné košile. „Nedovedete si ani představit velebný obraz Gondoforův, jakoby z doby Maurův, se šatem ze zeleného hedvábu, protkaného zlatem, v reliefu, s obuví žlutou, opatřenou rovněž zlatými ostruhami; a kolorit plynně tak svěží!... Pomyslete si, ta náplasť omítky musila přijíti na zeď asi koncem XVI. století. A nebyla setřena, nebyla obnovena. A v té cele, která byla, jak se zdá modlitebnou biskupů, při jich návštěvách, objeví se konečně veliká zeď a nad oknem..."

Tak daleko dospěli jsme ve svém rozhovoru, i tázal jsem se miss Mary na několik podrobností o dopravních prostředcích mezi Pisou a řečeným klášterem, — neboť

neodolatelně mne již vábil tímto sdělením o nevydaných ještě dílech mého oblíbeného malíře, — když se otevřely dvéře a jimi vešel párek beze vší pochyby již Angličankám známý, neboť jsem postřehl, že miss Mary se rdí a klopí oči, kdežto miss Clara pravila po anglicku své přítelkyni:

„Ah, to je ten Francouz s tou ženštinou, s kterými jsme se setkali ve Florencii, v jídelně. Jak může solidní hostinec přijati podobné lidi pod střechu? ..“

Pohlédl jsem též na příchozí a vskutku jsem viděl, jak si usedá k jednomu z malých stolků, postavených po straně stolu velkého, jakýsi párek, jehož výstřednost byla až příliš zjevnou, než abych mohl viniti z pomlouvačnosti mou hroznou sousedku. Rovněž bylo mi nemožno popírati národnost mladého muže. Mohl býti stár tak pět a dvacet let, avšak jeho ostré tahy, jeho bledá pleť, jeho vyhublá ramena a očividná rozechvělost celé jeho bytosti dodávaly mu vzezření poněkud obstárlé, leč to vše zlepšoval půvab jeho krásných, živých, černých očí. Byl oděn s polovičatou elegancí, která současně vydávala důkaz o jeho domýšlivosti a jakémsi bohemství. Jak? Nedovedu ani vyjádřiti tuto nuanci slovy, rovněž jako nejsem s to vylíčiti povšechný charakter, jenž činil toho neznámého příchozího typem výlučně a nepopiratelně francouzským. Pohlédněte na střih šatu, na pohyby těla, na způsob zasednutí ke stolu, na způsob, jakým se uchopí lístek dříve než se co objedná, a již víte, že na dva kroky před sebou máte krajana. Mám odvahu a přiznám se, byť bych i poranil to, co náš humorista nazývá žertem vlastenectví v předsíni: Podobné setkání spíše poděsí než potěší. Zdá se, že Francouz na cestě ukáže světu své nejhorší neřesti rovněž jako i Angličan a Němec. Je tu toliko ten rozdíl, že nectnosti Angličanovy jsou mi lhostejny, neřesti Němcovy mne baví a vady Francouzovy způsobují mi strast, poněvadž vím, jak to škodí dobrému jménu naší drahé, šlechetné vlasti. Slýchal-li jsem někdy v italské kavárně cestujícího Pařížana mluviti na hlas a úštěpačně hovořiti o městě, kde právě dlel, a o městě, odkud přicházel, větami zlomyslně snižujícími, vždy jsem pomýšlel, že kolem mluvčího naslouchá dvacet uší, chápajících jeho žerty — aneb alespoň rozumějících slovům jeho vtipů. Neboť z desíti cizinců zná pět náš jazyk, leč kolik jich proniklo v ducha řeči, totiž v základní, přirozenou nevinnost její vtipů? Ze sta snad jeden. Kolik absurdních, národních nespokojenců baví se a rozhořčuje těmito nerozvážnými žvasty, pronešenými docela veřejně, právě tak jako jedem článků, načrtaných, bez jakéhokoli zlého úmyslu, v koutku redakce novinářské, a z toho se dělá *kopie*.

(Pokračování.)

Z básní Ant. Sovy.

Ku staré parallele života.

Tři období má život... Z rodných vod
loď v moře jede, mizí jako bod;
a kam jen pohlédneš, je slunný den,
přístavy hostinné, úsměvy žen,
a města v slunci leží před tebou,
a chrámy s nádherou a velebou.

Loď brzy vjíždí v prostor bez mezí;
o skály chřestí svými řetězy,
a loď-li jinou potká, rozvine
svou vlajku, v boj neb shodu pokyne, —
co mezitím své mrtvé hází v hloub,
a plachty dmou se v chvat a skřípe šroub.

Pak tmavé vody stáří jsou ti blíž.
O, bouři smrti hučet neslyšíš?
Loď pod hladinou klesá v lůno vod
v té chvíli, mžikem, slední mizí brot! ..
— Snad potápěči někde blízko jsou, —
a zlato, jež tam bylo, vynesou?!...

Jaro v městě.

Je právě jaro... Ještě sněhy
je Petřína stráň místy kryta ..
Mne dojímá, co leží něhy
již ve vzduchu, kde paprsk lítá.

Jsou domy usměvaví starci;
a lidí proud se vlní dole,
a jarní dny, ti vlídní dárci,
zář sypou v prostor dlažby holé.

Jak v struny harfy, která snivě
se odmlčela; ruka sáhne,
přes černé střechy vítr divě
a přes parky a stromy táhne!

I na zbořeném domě zvednou
se rychlá křídla větru v chvění.
A dům si vzdychne ještě jednou:
„tu pro ptáky již místa není!“

A do pně uschlé hrušně dychne,
jež v parku v zem se hrbí stará,
sluch tiskne k ní, kde již to tichne:
„tu není místa pro květ z jara!“

Dál jaro jde; teď oknem kdesi
kolébku prázdnou políbilo.
Však ve smutku svá křídla věsí:
„Odešlo jaro, jež tu bylo!“

Otevřený chrám.

Za večera vždy v jaře, kdy otevře se chrám,
bezová vůně s travou, s narcisy voní tam.

Zář večera se lije otvorem veřejí,
a po kamenné dlažbě jde zlatou šlepějí.

Ruch velkoměstský zhynul a zhynul, znik' a stich',
zvony se odmlčely na starých zvonicích.

Jen látky drahocenné svou vůni vmísily
v tajemná echa zvuků, jež kroky vzkřísily.

A z červotoče rámů obrazy kývly hned,
bez voní li a slunce jak paprsk na ně slét'.

A po lavicích černých jak zlatou síť bys táh',
až k zpovědnicím stichlým se tříští slunce prach.

Až tam, kde blízko sebe Smrť pokyvuje z mar
a Život z křtitelnice, ten velký, božský dar

— V nich slunce stejným dílem paprsky setkává:
To s Životem Smrť vlídně si ruku podává. —

Rokoko-babička.

Korový domek v oboře stojí,
bílý je celý v zeleni skrytý,
veranda nízká v černavém chvoji,
korový domek dešti je smytý.

V březových sedátkách paprsk jen lítá,
v dubovém loubí sasanky voní,
vysokou alejí světla pruh svítá,
na vše jak západ krve proud roní.

Ticho je, ticho, v houpavé rhytmy
ořechů, laně pasou se v mlází,
v teplé a vlhké, divné to přítmí
z rybníka paprsk odlesk svůj hází.

To ještě staré hraběnce naší
snesou sem židli do trávy dolů,
jehnědy zlatým pelem když práší,
narcisy kynou z tenkých svých stvolů.

Rokoko-babička, mdle tak a slabě
vrásky své k úsměvu probouzí zase,
srdce, jež vyřezal nebožtík hrabě,
na stěně z kory jak uzří plát v jase!

Jaké to jaro! Ta tráva jak chladí!
na nitce paměti vzpomínek tucha!
— Procházkou zašla si do svého mládí
rokoko-babička, scvrklá a suchá. —

Povídka o dobrém knězi.

Napsal *Jan Mlynář.*

(Dokončení.)

Pojednou Propastský farář rozhlédl se plaše po světnici. Oči jeho těkavě dívaly se zvláště do dvou jejich koutův, kde stála lůžka. Ale obě byla čistě vystlána, nikdo v nich neležel.

„Kde jest Anna?“ pomyslil si udiven. „Což pak nestůně?“ A hned zeptal se nahlas matky:

„Kde jest Anna?“ Ani nepozoroval, jak to řekl nesměle, a jak hlas se mu třásl.

„Anna? Což jsem ti to hned neřekla, což dosud nevíš?“

„Nevím, maminko —“

„Mrtva.“

A stařenka nanovo zalkala tím hrozným, bolestným pláčem, který vyluzuje slzy z očí i dospělých, otužilých mužův. Ty slzy prýští se více pro toho, který pláče, než pro to, co vzbuzuje jeho pláč.

Také Vendelín Truksa zaplakal, avšak tiše, sedě skorem nepohnutě na židli a skláněje hlavu do dlaní. Bylo mu nad míru smutno, a stále se mu zdálo, že nikoli ta mladá žena, která tam zemřela, nébrž on jest vinníkem. Cítil tu tíži na prsou, tlačila jeho srdce, jeho duši.

„Tedy už zemřela!“ vzdychl po malé chvíli měkkým tónem, a matka jeho dodala:

„A dítko její také —“

Řekla ta slova ostýchavě a tiše a dívala se při tor upjatě do synových tváří. Obávala se, jestli snad pi vzpomínce na Annino robátko tváře synovy nezachmuì se opět tvrdým hněvem.

Ale nezachmuřily ani se nevyjasnily. Byly stejn bledé a nehybně pohnuté, jako by byly z chladnéh mramoru nebo z necitelného vosku. Ani brva na obliče mladého kněze se nepohnula.

„Čekala na tebe, těšila se, věřila bezpečně, že př jdeš,“ osmělovala se po chvíli stařenka, „ale nemoc je byla zlá, silnější než její čekání a doufání, nedočkala s Ach té rány! Přišla náhle, nenadále a byla prudká jak jed. Za několik dní byl konec všemu, veta po životě, r radosti — — — Dítko umřelo včera ráno, co takov brouček snese? A Anna skonala večer. Poslední chví mnoho blouznila, ale i v tom ještě volala tebe, prosi tě za odpuštění, za udobření, za někdejší lásku Byla l umírala šťastna, kdybys byl přišel dříve, kdyby tě by viděla aspoň na okamžik —“

„Nebylo možno, maminko.“

„Vím, vím, vždyť ti to nevytýkám — jakž by směla! Ty nejlépe víš, co smíš a můžeš.“

Zamlčela se, neboť jí bylo velice teskno. Při těch slovech vzpomněla si též na to, jak před rokem syn její zamítl Annu a jak přísně psal o ní, jak se hněval. Ubožka stará byla tuze zarmoucena nad tím, ne tak proto, že jí nezbývalo než rozloučiti se se svými nadějemi na spokojené stáří v blízkosti svého syna, ale proto, že drahý její Vendelín se jim odcizil, jak se domnívala.

Nevěřila, ani jí nenapadlo, že jeho kněžské povinnosti mohou býti přísnější a mocnější než pokrevné svazky a láska k matce i sestře. Nepověděla mu to sice ve svém psaní, ale nepochybovala o tom, že Vendelín už jest jiný, že hodnost jeho a lepší bydlo otupilo jeho city, že vzdáleností od domova a lety svými přestává býti synem i bratrem, ztrácí se jim, jako většina lidí, kteří se rozcházejí z rodin, v nichž se narodili.

Tak stařenka si to vykládala a bolelo ji to velmi, byla nešťastna. Ale necítila hněvu proti němu, milovala ho pořáde vroucně, život i duši byla by dala pro něho, kdyby toho byl žádal. Co trpí, jak se kaje a souží, o tom neměla ani tušení, a on jí toho nikdy nepověděl.

Ještě i nyní seděl mlčky a smutně proti ní, více jako kámen, než jako živá bytost. Modlil se v duchu a pak opět se zamýšlel. Myšlénky jeho těkaly po minulých letech, kdy vídal sestru svoji růsti a rozkvétati v pannu, kdy i jí sliboval, jak mu někdy bude s matkou hospodařiti, a kdy ona vždy se smála, hodila vesele hlavou a říkala, jak to vše bude hezké a jak se těší.

V těch vzpomínkách sestra jeho stála před ním čistá jako květina, a mladému faráři se zdálo, že zase jako před lety hledí v její velké, usměvavé zraky, a jak ty zraky zalévají se rosou. A podivno, stín porušenosti, který Annu po celý rok pokrýval, pojednou zmizel a nevracel se. Kouzlo, které ji, nevinnou a srdečnou dívčici, před hříchem jejím oblévalo svým jasem, bylo tu zase a naplňovalo duši mladého kněze něčím lehkým a teplým jako záři. Smrt její rázem odčinila její provinění, zahladila její temnou skvrnu, očistila ji od poklesku.

Stařenka seděla naproti synovi a úzkostlivě ho pozorovala, pohne-li se, vzhlédne-li.

„Jak jest to možno, Bože můj, kněz a tak zatvrzelý!“ pomyslila si, když farář ani se nehýbal.

„Což ani na ni se nepodíváš?“ náhle zvolala divným jako cizím hlasem, s bolestným přízvukem výčitky.

„Ano, ano, kde leží?“ kněz vytrhl se ze zadumání a rychle se vzchopil. Oddychl si a přejel vlhké čelo rukou, jako by se probíral ze sna. Málem byl by až zavrávoral, když vykročil.

Vedla ho světnicí a síňkou do protější menší jizby. Tam o prázdninách, když už býval velkým studentem a v semináři, míval svůj pokojík a v něm svoje knihy a lůžko. Tam, jak dobře se pamatoval, před dvaciti čtyřmi lety byla černá rakev jeho otce, ozdobená jediné velikým křížem z postříbřeného papíru.

A tam nyní také spočívala rakev jeho sestry Anny a úzce vedle ní rakvička jejího dítěte.

„Pomodlím se tu sám, maminko,“ pravil stařence, když před ním otevřela dvéře světničky.

Matka jeho poněkud se zarazila, vzhlédla k němu tázavě, ale dojata kývla hlavou a odstoupila zase zpět do síňky.

Mladý kněz s hlavou skloněnou přistoupil nejprve k rakvi sestřině, pak k rakvičce dítka, a zbožně pokřižoval obě mrtvoly. Pravice velmi se mu třásla, pobledlé rty sebou škubaly zadržovaným pohnutím. Ale potom hned padl před rakvemi na kolena, schýlil téměř až k zemi hlavu, zaplakal hořce a s počátku nesouvisle, přerývaně a pololhlasem odříkával svoji modlitbu. Podobalo se, že tentokráte mluví z něho jiný hlas než jindy, hlas neurčitých tónův, zvuků hned prázdných a hned plných, hned suchých a hned měkkých, plných sladkosti a něhy. Ale ve všech těch zvucích byla nevýslovná vroucnost a nejdojemnější prosba.

Po chvíli trochu se vzpamatoval i utišil a ještě dlouho se modlil. Když pak se zvedl, obličej jeho byl sice bledší, ale byl okrášlen leskem vnitřního míru, a také oči jeho vlídněji a tepleji zářily. Poznal, že se s ním stal div divoucí. V té chvíli, když vypudil z duše své přísnou zatvrzelost a hněv, bývalý mír vrátil se do něho, pozvedal jej nad všednost tvrdé země a opět jej přibližoval nebi vysoko, vysoko, v ony slunné a slastné končiny, kde byl ráj Boha a stkvělé družiny jeho krásných andělův i velebných světcův a světic.

Odstoupil od rakví a usedl proti nim na stolici. Teprve nyní, když vláha očí jeho poněkud se osušila, mohl pozorovati ztuhlé rysy obou mrtvol a podivil se, když spatřil, jak jsou tklivé a něžné, jako by úsměv a mír ze života zůstal na nich ještě po smrti a okrašloval jejich studené, voskové tváře. Ani stopy po tom, co v očích jeho obě mrtvé bytosti, ženy i dítka, ponižovalo, nebylo na nich. Ona tmavá, nesmazatelná skvrna, kterou na sestře i na dítku jejím vždy v duchu shledával, byla ta tam, vše na nich a vůkol nich se vyjasnilo, a daleko rozprchly se mraky výčitek, zármutku, pochybnosti a hněvu.

V jizbě bylo světlo, všude plno jasu, ale bylo tam jakési dřímavé ticho. Také ta světlá čistota a klid dobře působil na farářovu nepokojnou, rozvlněnou mysl a vnikal do ní i do jeho hrudi. Tam, na blízku dvou mrtvol, v nevelké jizbě dýchalo se mu pojednou volněji, než jindy venku mezi svěžími stromy a vonnými květy. Břímě, tížící jeho prsa i jeho hlavu, znenáhla se ztratilo, aniž pozoroval, jak.

„To všechno činí smrt!“ mladý kněz přesvědčivě pravil sám k sobě, když měl o tom určité vědomí. „Ano, jediné smrt,“ opakoval si, „krutá dobroditelka, ta urovnává, smiřuje a očisťuje všecko!“

Avšak zatím byla to láska. Ba právě, nikoli smrt, vše smiřující a očisťující, ale láska, ona veliká, skutečná, opravdová láska, kterou do srdcí našich zasil Bůh jako největší poklad, ono neocenitelné bohatství, které nelze ničím zaplatiti a nahraditi, dokud jest sdruženo s čistotou, ona mocná, zázračná láska, které nelze naučiti se ve školách, tak neobsáhlá, že jí nelze ani měřiti časem, onen vzácný květ, kterého mnohý člověk marně hledá po všechen život a nenalézá. I Propasťský farář marně jí hledal po celý rok, až posléze náhle ji nalezl ve svém rodném domku, u rakví své sestry a jejího děcka. Ale nevěděl, že jest to ona.

Seděl před mrtvolami, díval se něžně na jejich bílé, klidné tváře, a chvílemi se mu zdálo, že dýchají. Průsvitná pleť, ona zvláštní, význačná známka smrti, jako by se oživovala, jako by onen úsměv, který prve na mrtvolách pozoroval, nepatrně se měnil a pohrával na zsinalých obličejích, které si byly nápadně podobny.

Věděl, že jest to klam, těch dvou mrtvol už nikdo neprobudí k životu. Ale bylo mu v jejich blízkém sousedství docela milo. Díval se na prosté rakve, v nichž ležely, pokryty množstvím obrázkův a květin, které snesli útlocitní sousedé i starostlivá matička. Zvláště ty květy byly mu tak domácky povědomy, podobně jako světnice se svým ovzduším. Věděl, kde které rostly, polní i zahradní. Přemýšlel, že něžný svazeček konvalinek jest z háje za potokem; pak tam byla pestrá okrasa s blízkých luk, prut lilií ze zahrádky dobrosrdečného souseda Vacka, kus svatojanského bezu, podobný fialovému chocholu, ze Zálužského mlýna, a několik ranných poupat růžových ze záhonů staré panny Havlínové, dávné přítelkyně jeho matky.

A ještě jednu okrasu spatřil na otevřené rakvi sestřině. Malou, nepatrnou, ale živou okrasu s tmavopopelavým peřím a s rudým spodkem hrdélka. Malý ptáček, červenka, seděla na okraji rakve tiše a obezřele jako stráž. Přikrčena, s hlavičkou na levou stranu nakloněnou, s očkama upřenýma na mrtvoly.

Znal toho ptáka. Byl to miláček zemřelé dívky; pamatoval se, když byl přede dvěma lety naposledy doma, jak hned sestra chlubila se mu tímto majetkem a jak vypravovala, že mu ráda chce dopřáti svobody, pouští jej ven na stranu, lákající spoustou zeleni a zahrad, ale pták trochu se prolétne a brzo se vrací zase do domku. Lítal skorem stále jenom za ní. Sedal jí na rameno i na hlavu, pokaždé hned přilétl, kdykoliv ho zavolala, a v noci spal nad jejím lůžkem, sedaje tam na starých hodinách.

Patrně byl to týž pernatý druh a zůstával věren jejich domku i své paní. Okno světničky bylo dokořán otevřeno, před ním zelenala se vysoká hrušeň, s níž bílý květ už všechen opadal. Ale venku bylo vše, i ona přitažlivá zeleň stromu, i neposkvrněný, lahodný blankyt a okřávající vzduch, odtamtud do světničky vanoucí, nadmíru vábivo a svůdno, avšak pták neuletěl.

Pojednou zvučně i rychle zamlaskal a vzlétl. Farář vytrhl se ze svých myšlének a s účastenstvím díval se na ochočeného hostě. Ptáček několikráte pohnul zobáčkem, a pak zase usedl na okraj rakve a čekal.

A už zase: mlask, mlask, mlask, červenka vzlétla a u samého obličeje mrtvého dítka něco lapila.

„Ach!“ podivil se kaplan a naklonil se rychle vpřed. Než pták ani si ho nevšiml, hleděl si svého. Ano, byl to dobrý strážce. Otevřeným oknem, té chvíle právě na sluneční stranu obráceným, přilétaly do světnice mouchy, avšak pozorný pták nedopustil, aby některá usedla na mrtvé tělo.

Když to mladý kněz uviděl, byl velmi pohnut a hned si vzpomněl na krásnou legendu o července, kterou kdysi četl ve staré francouzské knize. V oné veliké chvíli, když Kristus umíral na kříži, v oněch nejpamátnějších, neslavnějších okamžicích křesťanstva červenka prý přiletěla a přitulila se k umučenému synu božímu, aby ho chránila před útokem dotěrných much a komárův. Tenkráte porosila si hrdélko krví Spasitelovou, a od té doby má je tak červené, stále lpí na něm ta významná rudá, jako krvavá skvrna.

Tu dojatý farář dal se zase do pláče. Veliká lítost rozlila se mu v prsou a uchvátila jeho srdce, oči naplnily se vřelými slzami. Každý pohled na malého ptáčka vyvolával novou vláhu v jeho zracích.

Najednou se mu zdálo, že ten nepatrný okřídlený tvor jest mnohem lepší než on. Zůstal věren té, kterou měl rád, i po smrti její snažil se prokázati jí službu, jakou nejlépe uměl a jakou ptáček jeho rodu už před staletími prokazoval ukřižovanému Kristovi. Ano, za poslední rok až do té chvíle zajisté červenka učinila pro Annu více, než její bratr, a mladý kněz nevěděl, jak má služby její pojmenovati.

Byla to věrnost? Byla to vděčnost? Byla to útulnost a příchylnost nebo co?

Nevěděl případnějšího slova než láska. Arci, láska ptáka k člověku, neostýchal se přiznati zvířeti onen veliký cit. Byla to láska, která neznala jiných povinností ani ohledův a předsudkův, a přece zůstala čistou a neposkvrněnou. Proč on nezůstal věren své lásce k sestře, proč na místě tvrdých, zapuzujících výčitek neměl pro ni slov útěchy a dřívější laskavosti? Ještě před nedávnem denně si opakoval, proč, avšak nyní uvázl v záhadách a pochybnostech.

„Zdá se mi, že jsem zbloudil, a že teprve dnes smrt těchto bytostí a zjev tohoto malého ptáka mne uvádějí na někdejší cestu, která není postlána přísností, nenávistí a hněvem, nýbrž láskou a milosrdenstvím,“ šeptal si farář a vděčně se díval zamženýma zrakoma na červenku, sedící tiše u hlavy mrtvé dívky.

Zase byla tak přikrčena s hlavičkou na levo nachýlenou, a zpívala. Ale tak tence a tichounce, že ji bylo sotva slyšeti. Jenom v úplném klidu světničky farář mohl pozorovati to libé pění, které nebylo zvučnější než bzučení komára, ale bylo přece nadmíru dojemné, v té chvíli pohnutlivější než sebe umělejší a smutnější hudba.

„Toť truchlozpěv toho ptáčka,“ pomyslil si kněz, a duše jeho opět sevřela se křečovitým bolem a lítostí. „Myslím, že rozuměl Anně více než já.“ A zdálo se mu, že i v tom malém opeřeném tílku postřehuje duši.

Ani nepozoroval, jak čas rychle prchá. Paprsky sluneční, dříve otevřeným oknem až do světničky vnikající, zatím se vytratily a lpěly už jenom v koruně staré hrušně před domkem, kdež jako by dřímaly. Do světnice vnikal příjemný chlad, nasycený zavlhlou vůní blízkých luhův a zahrad. A venku ozývalo se tichnoucí pění ptákův, volání tenkých dětských hláskův a veselý štěbot mladých hus, vracejících se s pastvy.

Dvéře pomalu se otevřely, a do světničky mrtvých vstoupila farářova matka. Utírala si zástěrkou oči.

„Velebný pane,“ pravila měkce a se vzlykotem marně přemáhaným, „jsou tu přátelé, přišli navštívit Anny. Smějí-li?“

Kněz vstal a kývl hlavou. Ale pak hned přistoupil k matce, vztáhl k ní ruce a sevřel ji vroucně do náručí.

„Maminko,“ pravil tónem, jakým hovořival k ní ve svých mladších a zvláště dětských letech, „drahá maminko, jak mi jest blaze v tomto domku a jak lituji, že jsem se hněval na Annu! Jak lituji!“

Stařenka nedůvěřivě na něj pohlédla, byla poněkud překvapena neočekávaným výbuchem jeho citův. Už mu chtěla říci, jak ji i Annu hněv jeho zarmucoval a jak obě proto se naplakaly, ale jak nikdy se nehoršily na něho, každou vzpomínku k němu upínaly s láskou vždy stejně srdečnou, nezmenšenou. Než nevěděla, zdali to

k ní hovořily jenom jeho rty anebo jeho obměkčené, bývalé srdce.

V tom někdo zaklepal na dvéře, a farář hned pustil matku a pohlédl, kdo přichází. Ani si nebyl vědom, co činí a že netřeba mu ostýchati se pro svoje pohnutí, také skutečně ani ho nenapadlo styděti se za to objetí, ale byla to jakási nesmělost a snad vrozená plachost před cizími lidmi, která ho vyburcovala z dojmův.

Ale stará matka posuzovala to jinak, a zvláštní, divná hořkost stoupala jí od srdce k hrdlu.

„Jak se ulekl — což už i za mne se stydí?“ pomyslila si a vrávorala ze světničky, ani nevědouc, kdo tam vstupuje a co tam kdo se synem jejím hovoří. Odešla někam stranou si poplakat. Tentokráte však nevzpomínala tak mrtvé dcery a jejího dítka, neplakala pro ně, ale ronila bolestné slzy pro svého Vendelína, o němž teď nepochybovala, že již nadobro se odcizil svým rodným a zvláště dětským citům. Už také ani nemohla dobře na něho pohlédnouti; kdykoliv k němu se obrátila, vždy hned měla zakalené oči — — —

Noc syn její strávil na faře, byv pozván Zálužským farářem. Když na důtklivé pozvání se rozmýšlel, sama ho vybídla, aby jen šel, neboť prý doma v nezvyklém nepohodlí špatně by si odpočinul po cestě.

Šel tedy, nikoliv pro pohodlí, ale aby učinil po vůli matce. A ráno, v den pohřbu, byl brzo zase v domku.

„Povedeš průvod, velebný pane?“ zeptala se stařenka hlasem třaslavým a dychtivě upřela na něho oči.

Zavrtěl hlavou.

„Nemohu, maminko, povede jej zdejší pan farář. Nedovedl bych toho dnes pro lítost a pro pohnutí —“

Chtěl při pohřbu býti více bratrem než knězem, jen z toho ryzího úmyslu odřekl. Ale matka jeho div duše své nevyplakala lítostí; o pohřbu jenom plakala a naříkala zase více pro syna než pro dceru. A když pak před odchodem ze Záluží chvějícím se hlasem řekl, že co nevidět přijde pro ni, aby se připravila, zavrtěla prudce hlavou.

„Nikoli, nepůjdu k tobě — ty nemáš srdce!“ zvolala zoufale, a již neslyšela jeho slibův a proseb, neviděla jeho pláče ani rukou sepjatých, majíc v očích slzy, stále jenom vrtěla starou, ojíněnou hlavou

Mladý kněz pak šel a odnášel si nevýslovný smutek. Byl skutečným světcem a mučenníkem, mnoho a mnoho trpěl. Největší bolestí naplňoval ho neoblomný soud matčin, že nemá srdce, on, který vždy se vynasnažoval milovati bližního svého více než sebe sama. Teprve po letech uvěřil, že to utrpení bylo pokáním a že ho zase povzneslo k nebi.

Nové udaje Sayceovy k dějinám staro-orientálským.

Podává Dr. *J. V. Prášek*

(Dokončení.)

Že Ramsés II. nedobyl nad říší mitánnskou úspěchů trvalých, plyne z druhého nálezu Sayceova. Objevilť jméno Mitánni i v zeměpisných kartuších Ramsa III., který vládl asi od r. 1220—1185 před Kr., na stěnách Ramesseia jeho v Medinet Abu a sice se jmény jiných krajin, která v karnackých annálech Thutmesa III. nejúže spojena jsou s Karchemišem nad Eufratem, tedy opět v Mesopotamii. Trvala tudíž říše mitánnská i dále, byť by i časem skrze Hittity více nebo méně byla tísněna, pak ale nabýváme historického důkazu, že udaj knihy Soudcův o naharainském králi Kušanu Rišataimovi jest pověřen. Na jiném místě dovolím si provésti důkaz, že exodos Israelitů sluší se klásti do dob druhého nástupce Ramsa II., do kralování faraona Seta II., poněvadž pak Ramsés II. zemřel r. 1281 a syn jeho Merenptah dlouho nepanoval — dosedlť na trůn již jako stařec a poslední vročení jeho jest z roku VIII. — zmatky pak Manethonem i spisovatelem velikého papyru Harrisova vzpomínané, za nichž udál se i Exodos Israelitů, spadají do počátku kralování Seta II. — jediné vročení z doby jeho kralování pochází z roku II. — dlužno dle toho zařaďovati Exodos ca. 1260—1250 př. Kr. Ramsés III. nezná ještě Israelitů v přímořské nížině kanaanské, což shoduje se zcela se stavem věcí, jak jej doličují nejstarší vypravovatelé bibličtí; několik roků pobytu na poušti, několik roků strávených pobytem v Moabu a boji s amorskými státy v Zajordání, doba bojů Josuových v Předjordání, která zajisté vyžadovala čas delší — to vše velí klásti smrt Josuovu asi do l. 1230—1220 př. Kr. Na počátku dráhy Josuovy byl však Kaleb mužem bujarým, tedy u věku kvetoucím. Byl-li Othniel mladším bratrem jeho, mohl býti při smrti Josuově teprve na prahu mužství svého, a ježto k úkolu soudců již z podstaty věci bráni bývali vždy mužové zkušení a školou života prošlí, jest na snadě klásti dobu jeho soudství a bojů s Kušan-Rišataimem do roku ca. 1190 před Kr., a počátek panství Kušan-Rišataimov nad kmeny israelskými ca. 1200 př. Kr. Ze zpráv Ramsa III. jest však známo, že v VIII. jeho roce udál se hrozný onen vpád národů námořských skrze Syrii po suchu i po moři na pomezní kraje egyptské, jehož uvaroval se Ramsés III. toliko největším napjetím všech branných sil své říše. Doba veliké bitvy na pomezí egyptském, kdež Ramsés III. zastavil pustošivý pochod neobyčejné té vichřice národní, není sice z památek hieroglyfských přesně známa, avšak sluší s ní spojovati předůležitý udaj o zpuštění Foinikie skrze „krále Askalonského“ a osazení ostrovského města Tyra skrze zapuzené Foiníčany, kterýž zachoval se ve dvou klassických pramenech, na sobě zcela nezávislých, a jest tudíž vší víry hoden. Trogus Pompejus vypravuje totiž (u Just. XVIII., 3., 5.), že Foiničané lodmi zapuzeni jsouce, osadili Tyros v roce před vzetím Troje, t. j. dle běžného u Hellénů dob předalexandrijských výpočtu Eforova r. 1208 př. Kr. Movers (Die Phoenizier II., I., 138.) srovnal udaj tento s jiným udajem Trogovým, na základě zcela jiném vypočteným. Tvrdí totiž Trogus dle pramenů foinických, že založeno bylo Karthágo 72 let před založením Říma, dle Menandra Pergamského však uplynulo

od XII. roku krále tyrského Hirama po založení Kartháginy 143 let a 8 měsicův, XII. pak rok Hiramův rovná se roku 241 od založení Tyra, kdež patrně se míní osazeni ostrova skrze vypuzené Foiníčany. Bylo-li tudíž založeno Karthágo roku 825, rovná se XII. rok Hiramův roku 969 a rok založení Tyra *spadá s rokem 1208*, čímž věrohodnost výše uvedeného chronologického udaje zjistěna. A tu zpráva Trogova o „králi *askalonském*", který Foiníčany porazil a k útěku na ostrovský Tyros přinutil, uvádí k lydské pověsti o *Askalovi* a o jeho válkách v Syrii, tudiž ke zbytkům podání o vpádech maloasijských národů do Syrie. Ze zpráv Ramsa III. dovídáme se, že zaplavili kmenové maloasijští Syrii krátce před VIII. rokem tohoto krále — VIII. roku stanuli již zajisté na popraží egyptském — rozhojněno bylo tudíž obyvatelstvo tyrské foinickými přistěhovalci nedlouho před VIII. rokem Ramsa III., jenž dle toho následuje maličko po r. 1208 př. Kr. A tu projevuje se zajimavá shoda. Po roce 1208 vpadli do Syrie, hlavně pak do krajin jejích přímořských, národové námořští z pobřeži a ostrovů středomořských, současně pak, kol r. 1200. vzpomínají zprávy biblické naharainského utlačovatele Kušana-Rišataima, jenž po 8 let v porobě držel kmeny israelské. Poněvadž za dřívějších dob nazývali Egypťané, na kanaanském pojmenováni závislí, Mitánni Naharainou, sluši i v naharainském králi Kušanu Rišataimovi hledati krále mitánnského. Výsledek nejnovčjšího objevu Sayceova jest tudíž tento: Mitánni přetrvalo dobu výbojů hittitských a za vpádů námořských národů pokusilo se i o dobytí Kanaanu, v čemž však přičiněním kmenův israelských potkalo se s nezdarem. Kušan Rišataim jest posledni dle jména známý mocný král mitánnský, Mitánni však trvalo až do dob assyrských, kdež ještě za Tigtatpilesera I. připomínáno.

Doplňuje-li tento nález Sayceův důležitým způsobem souvislost nejstarších dějin asijských s dějinami veleříše egyptské Thutmesovcův a Ramsovců, tím vzácnější jest druhý nález častěji již jmenovaného badatele, jímž zjistěna i pragmatická souvislost egyptské říše Thutmesův a Ramsů s počátky dějin řeckých a spolu i s počátky dějin evropských vůbec. Otázka nejstarších styků národův evropských s kulturními státy asijskými a s Egyptem byla dotud předmětem vážného sporu v kruzích odborných. Vyskytujíť se sice v hieroglyfských nápisich hojné a dávné udaje, které bylo lze k národům evropským odnášeti. avšak proti výkladu jejich bylo lze rovněž činiti námitky závažné. Z nápisu chrámu v Edfu prvý Chabas (Études sur l'antiquité historique [2] 174.) vyšetřil, že staří Egypťané nazývali obyvatele ostrovův a pobřeži středomořských Hanebu. Poslední farao XI. dynastie Seanchkara vypravuje, že přivedl k úpadku Hanebu, avšak v takovém spojení textovém, že není lze při tom výlučně na obyvatelstvo jižní Evropy mysliti. Než nejstarší nálezy na půdě řecké, v prvé vrstvě nálezů hissarlických, v nejstaršich nalezištích kyprských a na Théře učiněné, projevují již stupeň vzdělanosti pokročilý a po mnohých stránkách stýkající se se vzdělaností jednak mesopotamskou jednak egyptskou. Z toho sluší se souditi, že nejstarší obyvatelé řečtí měli styky byť i nepřímé s Babyloňany a s Egypťany, při čemž Hittité maloasijští a obyvatelé kyprští byli prostředníky. My doposud nevíme, odkud pocházeli Hyksos, kdo byli a jaké bylo vzdělání jejich. Zprávy egyptské ovšem líči je ve světle svrchovaně nepříznivém jako barbary, kteří ničili chrámy bohův a kupili ukrutenství v zemi podmaněné, naproti tomu však dlužno uvažovati, že Egypťané podobné posuzovali všechny své porobitele, byť by byli sebe vzdělanější, v této příčině ničím se nelišice od dnešních Číňanů. Nad to zachovaly se i z doby Hyksoů některé zprávy, které dotvrzují, že i Hyksos měli smysl pro vyšší způsoby života, pro vědu i umění. Soudíc dle tradice egyptské, zachované v pohrobním životopise současného vojevůdce Ahmesa i ve zlomcích Manethonových, přišli Hyksos do Egypta ze Syrie a opět do Syrie z Egypta se odstěhovali. Právě však Syrie vynikala tehdy kulturním stavem výše neobyčejné. jakož souditi lze i ze zpráv egyptských, na př. z annálů Thutmesa III. anebo z popisu cesty egyptského mohara, i ze zpráv nálezu tell-el-amarnského. Tu dovoleno usuzovati, že doba Hyksoů nebyla nepřátelská rozvoji lidské vzdělanosti, naopak, za této doby rozšířily se tou měrou styky jednotlivých zemí kulturních, že mohl vyvinouti se i samostatný národ zprostředkovatelů, totiž Foiničané. A tak Hittité na jedné straně a Foiničané na druhé straně přinášeli osvětné popudy na ostrovy a břehy řecké, ne ovšem všude stejně, nebo v Hissarliku na př. převahu měly popudy, přišlé z východu cestou suchozemskou, na ostrovích a na východním pobřeží Řecka evropského zase převládaly popudy přinesené skrze Foiničany a sice hlavně ze zemí, Egypťanům podrobených, k nimž i Foiničané od r. 1475 př. Kr. náleželi. A skutečně přímé i nepřímé styky zemí řeckých s Egyptem počínají se dobou Thutmesa III., jenž prvý panství egyptské rozšířil i na ostrovy řecké. Za něho jmenují památky egyptské národy Tenau, Turša a Kaft, jichž sídlo kladou vesměs do východního Středomoří. Jméno Tenau zplna srovnává se se jménem *Δάνα-οι*, kteréž přikládala si jedna část nejstarších Řeků, jméno Turša shledáno ve jméně *Τύρσ-η-νοι* anebo v italském *Tu(r)s-ci*, jméno Kaft vyskytuje se jako jméno ostrova nebo ostrovů ve východním Středomoří, odkudž dle nejstaršího podání israelského přišli do Kanaana Pelištové. V památném hrobě thébského hodnostáře Rechmary z doby Thutmesa III vyobrazeni jsou ostrovští Kaftové v kroji známém z nálezů mykénských, dary přinášejíce, jimž podobné nalezeny jsou ve všech nalezištích z dob nejstarších. Ve Fajjumu založil Thutmes III. město, jež osadil zajatými Turša; po těchto objevil nejnověji Flinders Petrie keramické památky, jimž podobné vyskytují se toliko na ostrovích řeckých a v Italii, a zůstatky písma, kteréž dle vší pravděpodobnosti jest nejstarším známým tvarem písma kypriotského. Skarabeje se jménem Thutmesa III. nalezl di Cespola na Kypru v nejstarších hrobích kurijských, na Rhodu a v Mykénách objevena jména bezprostředních jeho nástupcův.

Již z těchto zpráv vidí se blizké styky zemí řeckých s kulturními státy východními za dob již, které pozdější logografové a chronografové kladli před výpravu Argonautů, tudíž do říše bájí a nehistorických pověstí. Avšak pozdější zprávy egyptské, z dob XIX. a XX. dynastie, dotýkají četných a bojovných národů námořských, kteří ze západu, severu a konečně z východu jali se napadati území egyptské. Za dob Ramsa II. jmenují se mezi spolčenci krále hittitského, právě válku s Egyptem vedoucího, národové Masa, Leka, Dardani, Mauna (vicomte E. de Rougé četl

původně Iliuna a shledával ve jméně tom hieroglyfské označení Priamova Ilia) a Pidasa, o jichž sídlech praví báseň tak řečeného Pentaura, že prostírala se od nejzazších končin mořských až po zemi Hittitů. Již toto označení ukazuje bezpečně k západní části Menší Asie, obývané od nepaměti kmeny pozdějším Hellénům velmi blízce spřízněnými, a sice na rozdíl Tenaův a Turšů, kteří byli po výtce kmeny námořskými a jichž sídla dle toho klásti jest dílem na aegejské ostrovy, dílem na západní pobřeží maloasijská, obývali tito společenci Hittitů ve vnitrozemí, patrně v žírných údolích četných řek, které plynou s planin frygijských k moři aegejskému. V oněch končinách tudíž hledati jest společence hittitské z dob Ramsa II., v nápisích krále tohoto častěji připomínané, a skutečně v západní části maloasijské vyskytují se v nejstarších i v pozdějších historických zprávách jména krajin, kmenův a měst, která jsou i souhlasna se jmény hieroglyfsky připomínanými (Masa-Mysové, kteří objevují se na březích moře aegejského teprve po pádu Troje; srovn. Deimling, Die Leleger 30; Leka, Lelegové-Karové nejstarších pověstí řeckých, osedlí v jihozápadním cípku Malé Asie a na blízkých ostrovích od Chia po Nisyros; Deimling, njm. 2—11.; Dardani-Dardanové v pohoří idajském, Mauna-Maionové Méonové v pozdější Lydii, atd.) i vyhovují základní podmínce historické kritiky, žádající při identifikaci krajinných jmen ze starších anebo z jinojazyčných pramenů přejímaných se známými jmény z pozdějšího zeměpisu vedle fonetické shody jednotlivých jmen i zeměpisnou shodu celých skupin.

Známosti naše dějin prvohellénských obohacují vítaně zprávy další, nebo mezi útočníky, kteří napadli Egypt za kralování Ramsova syna Merenepty vyskytují se vedle Turšův i kmenové dotud neznámí, Akaivaša, Šardana a Šakalša, výslovně jsouce označováni „národy severními, kteří přišli ze všech zemí“ (tak praví veliký nápis Merneptův v Karnaku ř. 1.), dlužno tudíž i sídla Akaivašů, Šardanův a Šakalšů v nedalekém sousedství Turšů, to jest v západní části maloasijské hledati. Ze jmen ve starověku známých jest lze Akaivaša srovnávati toliko s Achaii, původními obyvateli peloponnéskými, zvláště údolí eurotského, kteří však vyskytovali se ještě za dob historických i na ostrově Kypru. Šardana byli bojovný kmen; zbroj jejich skládala se z okrouhlého štítu a z přilby kulovitou ozdobou dovršené. Ozbrojeni byli dlouhým mečem. Poprvé jmenují se ve zprávách o bitvě kadešské (r. 1344 př. Kr.). v níž již bojovali po boku Ramsově. Sídla jejich hledati jest nepochybně na západním pobřeží maloasijském. V Šakalša shledávají se Sikulové, ovšem v původních svých sídlech na březích východního Středomoří.

Konečně jmenují se mezi účastníky vpádu do Egypta, který učiněn byl ze Syrie v VIII. roce Ramsa III. i kmenové Tsekkaru a Vašaš, z nichž tito naprosto jsou neznámi, ony pak jal se prvý Chabas (Recherches pour servir à l'histoire de la XIX. dyn., 43. 48.) srovnávati s Teukry, i z událostí trojských známých.

Jakkoli tudíž všechny znaky nasvědčují, že činiti jest nám v dějinách XVIII. a XIX. dynastie s velikou rodinou kmenů prvohellénských a tudíž s nejstaršími historicky zjištěnými styky Řeků se vzdělanými národy východními, přece pronášeny byly velmi vážné pochybnosti tohoto výkladu. Brugschem, Dunckrem, Wiedemannem i j., kteréžto pochybnosti, jsouce i měrou příslušnou odůvodňovány, nedopouštěly pronésti rozhodného slova v otázce této. A tak byla veliká nejistota v oboru tomto, nebo čím více naskytovalo se znaků povahy všeobecnější, které svědčily výkladu prvému, hlavně u francouzských badatelův oblibenému, tím houževnatěji bránili zamítavého svého náhledu odpůrci.

Tu šťastné dva objevy, jeden Sayceův a druhý učiněný ruským egyptologem Goleniševým, bohdá i v této otázce zjednaly světlo. Oznamujeť mně Sayce, že objevil v jednom z listů Rib-Addu, guvernéra byblského (= gebalského), jenž uchován v náleze tell-el-amarnském, zmínku o muži „Jivánā“ neboli Ionovi, jenž tehdy, za Amenhotepa III. a IV. (asi 1400—1360 př. Kr.), za jakýmsi soukromým úkolem pobýval v okolí města Tyra. Tímto neočekávaným nálezem, který proti nedávno pronesenému výkladu E. Meyera překládá prvé stopy Ionů z VIII. do XIV. stol. př. Kr. a sice Ionů, kteří již za soukromými úkoly navštěvovali prvý přístav tehdejšího světa Tyros, získán pevný údaj v dějinách řeckých, nejméně sto let před obvyklým zařaďováním výpravy Argonautův, a sice existence Ionů jako kmene plaveckého. Nálezem Goleniševovým pak rozhoduje se spor o příslušnosti národů námořských, ježto podařilo se sídla jednoho z nich pevně ustanoviti. Minulé zimy koupil Goleniščev hieratický papyrus, kdež jmenují se Tsekkaru na ostrově Kypru. Nález Goleniševův dotud nebyl uveřejněn, avšak v jiném dopisu, daném v Assuánu dne 18. února t. r., oznamuje mně Sayce jeho obsah. Lodi totiž z Egypta do Bybla plující přistávaly „v zemi Tsekkarů“ na východním břehu kyprském, při moři charském, t. j. dle egyptského pojmenování při moři syrském. Nuž, odjinud známo, že až do dob historických součinili Teukrovci přední rod v kyprské Salamíně, není tudíž pochybnosti, že tito Teukrovci byli zůstatkem někdejších Tsekkaru-Teukrů. kteří byli původně mocným kmenem na Kypru a v záp. Malé Asii, avšak za výpravy proti Egyptu utrpěli velikých ztrát a kromě Salamíny kypriotské z dějin téměř vymizeli. Odtud není lze pochybovati, že i druzí národové, s Tsekkaru jmenovaní. byli obyvateli pobřežních končin. Kypru sousedských, tudíž západních pobřeží maloasijských a blízkých řeckých ostrovů. Sayce sám srovnává údaj ze Strabona známý (p. 682. Casaub.), kdež v sousedství města Salamíny jmenuje se „pobřeží Achaiův“ a spojuje jej s Teukrem, báječným zakladatelem Salamíny. Tedy i na Kypru zachovala se paměť po Akaivaša-Achajích, poněvadž pak pozdější pověst hledá vlast Teukrovu v Řecku evropském a ježto i odjinud známo, že na samém prahu dob historických přistěhovali se na Kypros řečtí živlové z Lakonie a Arkadie, nabýváme tím průkazu, že prvé a téměř jen instinktivné identifikace Chabasovy a vicomta de Rougé měly podklad správný.

Končím tímto úvahu, vzniklou dojmem prvého sdělení; zásluha prvenství náleží anglickému badateli, kterémuž bude zajisté odměnou za úporné útoky jisté části mladších učenců německých. Spis Sayceův pojednávající o těchto objevech, na němž slavný badatel již pracuje, přinese bohdá nová ještě hlediště k jasnějšímu poznávání dějin a raziti bude dráhu nové methodě, opírající se více o podklady historické, než dotud se dělo. Přátelé staroklassické minulosti budou zajisté vděčni zasloužilému vědci anglickému.

*

FEUILLETON.

Z literatury španělské

Podle domácích kritikův kvetla novella ve Španělsku toliko ve dvou dobách — ve zlatém věku Cervantesově a v době nynější. Nepřetržité práce romancierské, jak nalézáme ji ve Francii, v Anglii a jinde, ve španělské části poloostrova pyrenejského nebylo. Novella obnovila se po dlouhém suchoparu teprve opět ve věku našem a tu již od let padesátých zaznamenati dlužno troji období. První moderní španělští novellisté byli Walter Scottisty, ačkoliv byli zrovna tak inspirováni G. Sandovou jako autorem, jenž napsal *Waverley*. Byli to romantikové a v čele jejich stála Fernan Caballero, jejíž první novella datuje se z roku 1849. Revoluce zářijová r 1868 měla také účinek na pokrok belletrie, a Juan Valera vystoupil jako vůdce národnější, zdravější a života schopnější školy. Ryzí, výborný sloh Valerův lze dokonale oceniti pouze v jazyku původním. Kouzlo jeho péra však ani v překladu se nesmaže. Viz jeho mistrovské dílo *Pepites Jimenez*. jež uveřejněno bylo před lety v „Lumíru“. Mystický a aristokratický duch Valerův nalezl jen skrovného kruhu čtenářstva; všichni autora velebili, ale málo kdo jeho knihy kupoval. Daleko plodnějším a také přístupnějším byl Perez Galdos, jehož novellu „Marianella“ také „Lumír“ přinesl. Jeho práce jsou silny a zabočují k realismu. Škoda, že nemáme ještě přeložený jeho román *Gloria*, zrovna tak, jako postrádáme Valerovu *Doña Luz*. Ještě ráznějšího bojovníka nalezl naturalismus v Peredovi, jehož studie lokální z provincie Santanderské upomínají na obrazy Teniersovy. Válka mezi romantismem a realismem začala do opravdy r. 1875. Svou „Vyděděnou“ (*La Desheredada*) přestoupil Galdos r. 1881 na dobro do řad realistů. Vynikající španělský spisovatel Emilio Pardo Bazan líčil asi před šesti lety situaci takto: „Je pravda, že bitva není hlučná a nevede se s přílišným ohněm. Věci neberou se u nás tak nakvašeně jako ve Francii a to z několika příčin. Předně nechodí u nás idealisté tak vysoko v oblacích, aniž pak realisté nanášejí své barvy tak těžce. Ani jedna, ani druhá škola nic nepřehání z pouhé touhy, aby se předčily. Za druhé jest naše obecenstvo k literatuře, zvláště tištěné, celkem lhostejno; větší dojem činí literatura na divadle. — Lhostejnost španělského čtenářstva, kteráž přiměla jednoho z žijících novellistů k výroku, že zámožný Madriďan spíše vyhodí peníze za prskavky, než za knihu, byla konečně do jisté míry přemožena spisovatelem, jenž nemá pouze literární jméno, ale stal se skutečně populárním, aniž by při tom obětoval své stanovisko umělecké. Jest to Armando Palacio Valdés, nar. r. 1853 v Asturii. Studoval práva, napsal několik filosofických a náboženských studií do *Revista Europea* a stal se redaktorem tohoto časopisu. V několika svazcích vydal své essaye: *Los Oradores del Ateneo* (Řečníci Athenaea), *Los Novelistas Españoles* (Španělští novellisté), *Un Nuevo Viaje al Parnaso* (Nová cesta na Parnas) atd., a postavil se těmito pracemi mezi první kritiky naší doby. Roku 1881 vydal svou první novellu *El Señorito Octavio*, načež následovala roku 1883 *Marta y Maria*. Jest to práce ku podivu svěží a dosud pokládá se za nejlepší dílo Valdésovo. Jako třicítiletý muž oženil se s dívkou šestnáctiletou, s níž půldruha roku žil v nejšťastnějším manželství. Mladičká žena zemřela mu r. 1885 zanechavši mu synáčka; Valdés žije od té doby jen jeho vychování a své práci. Z děl jeho uvádíme dále: *El Idilio de un Enfermo* (Idylla nemocného, r. 1884); *José* (r. 1885) a v téže době sbírka krátkých povídek: *Aguas Fuertes* (Prudké vody). Roku 1886 uveřejnil velký román *Riverita*. Půvabné děcko z tohoto stává se hrdinkou v následující knize: *Maximina* (1887) a sevillská novicka, která pečovala o Maximu v Madridě ovládá následující novellu *La Hermana San Sulpicio* (1889). Mezi těmito dvěma pracemi napsán román *El Cuarto Poder* (Čtvrtá moc) ze života žurnalistického. Konečně vyšla *La Espuma* (Pěna), v které líčí se aristokratický a plutokratický život v Madridu. Od illusí chudiny dojemných a často krásných obrací se Valdés ve „Pěně“ k ohyzdnému cynismu boháčů. Jest to hlas v poušti k těm, kdož nosí roucha hedvábná a přebývají v palácích králů. Není divu, že Valdés touto prací rozrušil vznešenou společnost madridskou do hlubin. Pro nás cizince mají předchozí práce Valdésovy většího interessu než „Espuma“, jakkoliv to jest práce ve svém druhu virtuosní.

— Týdenník „Čas“ vytýkal ve dvou číslech spolku „Svatoboru“ netečnost v záležitostech jeho rukám svěřeným. Za doklad udává, že pan Karel Jonáš ptal se „Svatoboru“, zdali by možno bylo převézti ostatky velkého básníka Jana Kollára z Vídně do Prahy; náklad že nesli by američtí Čechové. — „Svatobor“, že podání informace slíbil, ale nevykonal ničeho. „Svatobor“ jednal o zprávě „Času“ v plné výborové schůzi a konstatováno, že nikdy žádný takový dopis výboru nedošel, že o něm nejednáno a také ničeho tedy neslibeno. Pan Jonáš zajisté asi do Prahy psal, ale patrně osobě mimo „Svatobor“ stojící, která dopis výboru nepodala. List náš nemá pražádného mandátu mluviti za výbor „Svatoboru“. Činíme tak o své újmě a z ohledu na spolek, jenž zejména co do podpor nuzných a churavých spisovatelů neb vdov a sirotků po nich již tolik dobrého byl vykonal a každoročně koná. Přistoupení do spolku jest každému volné, a ve valné hromadě děje se volba výboru, nebo ředitelstva, tak že myslí li se, že správa nynější jest v liknavých rukách, možno to snadno odčiniti při volbách nových. To však troufáme si říci zcela otevřeně, že spravedlivěji, věrněji a nestranněji žádný výbor by záležitosti „Svatoboru“ říditi nemohl, než výbor dosavadní. Útočí-li se bezdůvodně na spolek, může to býti osobám v ředitelství zasedajícím celkem lhostejno, — avšak není to lhostejno těm, jimž „Svatobor“ bývá často jedinou spásou, když od spolku dobročinného odvracejí se sympatie obecenstva, které beztoho k hmotnému stavu spisovatelů tak pramalé účastenství jeví. Zná li „Čas“ jméno člena správy „Svatoboru“, jemuž list páně Jonášův byl dodán, ať jméno to řekne. My a nikdo jej v ochranu bráti nebude.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 1. KVĚTNA 1892. ČÍSLO 13.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Pražská legenda.

Báseň *Antonína Klášterského.*

V tom šerém našem domě, kde krok zní, vane chlad,
svých ve hlubokých hrobkách spí našich králů řad,
ať měsíc oknem vpadne, ať zlatou září den,
už na sta dlouhých věků spí nerušený sen.

Však jednou — je to dávno — už přes dvě stě to let,
se zachvěl ten řad králů, v svém loži zdvih' se bled
a naslouchal, jak náhle zněl z dálky hukot děl
a pak jak celý národ by v úprku kol jel.

Chrám v základě se otřás' a zaduněla zem,
pak umlknulo všecko a chrám byl tich a něm,
a oni padli zpátky a králů řekl král:
Je konec tedy navždy, nuž, spěme zase dál!

A spali, dále spali, zas asi dvě stě let
a žádný z mrtvých králů své hlavy nepozveď,
nechť měsíc oknem vpadl, ať zlatou září den,
v svých hrobkách tmavých spali svůj nerušený sen.

Tu jednou, jak by náhle to zahřímalo zas,
se chrámem hlahol nesl a staré písně hlas
tak velkou mocnou vlnou, jak slyšeli ji znít
už staří naši králi, než padli na svůj štít.

Jak barevná skla oken, když varhan hymnus vpad
se zachvěl zas a vzbudil ten mrtvých králů řad
a jak když větřík šustí řek' plesně králi král:
Jsou tedy zase živi — nuž, spěme klidně dál!

Čas křídlem sotva pohne a přece hřmí jen vpřed,
ó jak už je to dávno! už zase ke stu let;
ať měsíc ve chrám vpadne, ať zlatou září den,
ti naši mrtví králi spí nerušený sen.

A život náš se vlní, řad zim a řada jar,
dnes vpřed a zítra zpátky, dnes úspěch, zítra zmar.
Ó, zda a kdy už — sladko i bolno mysleti —
ti naši mrtví králi se zachví po třetí!

Bože sedleško a boža 'losć.

Ze studií o lužickém bajesloví podává *Adolf Černý.*

Vybíráme dvě z nejzajímavějších bytostí lužického bajesloví. Již na nich poznáme, kterak dlužno želeti toho, že až dosud v srovnávací mythologii slovanské lužických mythických bytostí buď zcela pominuto, buď při srovnávání čerpáno z nespolehlivých namnoze pramenů německých. Ani se tomu však nebudeme příliš diviti, povážíme-li, jak obtížno jest shledávati material, roztroušený v ročnících různých časopisů lužických; systematicky v té věci do nejnovější doby pracováno nebylo — sbíralo se po drobtech a zcela nahodile, a nebylo nikoho, kdož by jednotlivé příspěvky sebral, srovnal, kriticky probral a přehledně spracoval.*) Čerpali (a čerpají) tedy slovanští učenci buď ze stručného přehledu lužické mythologie, obsaženého v II. díle *Smoleřovy* monumentalní sbírky písní, buď z německých knih: K. *Haupta* „Sagenbuch der Lausitz“, W. v. *Schulenburg* „Wendische Volkssagen und Gebräuche aus dem Spreewald“ a „Wendisches Volksthum in Sage, Brauch und Sitte“, E. *Veckenstedta* „Wendische Sagen, Märchen und abergläubische Gebräuche“ a jiných drobnějších prací. Při užívání těchto německých pramenů hrozí dvojí úskalí: všecky jmenované prameny podávají pověsti z krajin srbské i německé (resp. poněmčené) Lužice — jeden pak z pramenů těch, totiž kniha Veckenstedtova, obsahuje pověsti atd. po většině podvržené nebo tak překroucené, že nejsou pravým lužickým pověstem podobny. Slovanský učenec tedy na základě těchto pramenů snadno se dokládá pověstmi z německé Lužice, tedy vlastně pověstmi německými,*) aneb pověstmi naprosto podvrženými.

Oddav se studiu lužické mythologie hleděl jsem se v lužickém lidu samém přesvědčiti o podvrženosti či pravosti bájí pochybných, prohloubiti dosavadní vědomosti o lužické mythologii sebráním pokud možno největšího

*) J. B. *Šoltovu* práci: Někotre powostanki starodawneho slowjanskeho nabožeństwa mjez dżensnišimi Serbami (Łužičan, 1876) nemůžeme považovati za takové kritické spracování.

*) Třeba druhdy lužickým živlem zbarvenými.

množství nových příspěvků ze všech končin Lužice, na jisto postaviti nynější rozšíření jednotlivých báji — vůbec zjednati si pro svá studia podstavu *skutečnou*

* * *

K nejzajímavějším a nejpoetičtějším mythům vůbec náležejí báje o bytostech, určujících osud člověka neb jakýmkoli způsobem v osud ten zasahujících, rozsívajících štědrou dlaní štěstí, ale ještě štědřeji bídu a neštěstí, zasypávajících jedny od kolébky do hrobu štěstím, kdežto druhé odsuzují k věčné klopotě, strasti, bídě, k nekonečnému utrpení a neštěstí. Sem náležejí fatum, parky, moiry světa antického, jejichž postav od nejdávnějších dob chopilo se umění a psalo o nich básně na blánu, papír, plátno i do mramoru. Ze slovanských postav mythických jim nejblíže stojí srbský *usud*, ruská *sudba*, srbská *sreća* i *nesreća*, ruská i polská *dolja* i *nedolja*, ruské *gore* (či złoščastie), ruská, maloruská, polská a srbská *bida* (běda, bida, bieda, bijeda), české *sudičky*, jimž odpovídají jihoslovanské (chorvatské a srbské) *sudjenice*, *rojenice* či *rožamce* atd.

Lužičtí Srbové neznají bytosti, s těmito vyjmenovanými parallelných,*) ač i u nich nacházíme stopy víry v předurčení. Tak panuje v Lužici pověra, že děti, narozené v neděli, budou obzvláště šťastny. Takové „*njedźelske dźěći*" prý více vidí než obyčejní lidé, prohlížejí prý i předměty neprůhlednými, vidí duchy, kterýchž jiní viděti nemohou atd — zkrátka jsou „*widźerjo*". Vyvrtnutí, vymknutí ruky nebo nohy nejlépe a nejjistěji ti napraví podupání od „njedźelskeho" dítěte. Také hodina narození rozhoduje o příštím štěstí neb neštěstí dítěte. Všeobecně se věří, že hodina polední jest nešťastná — děti v tu hodinu narozené jsou k věčné bídě a nouzi odsouzeny. Byly i jiné hodiny, o nichž báby věděly, že jsou nešťastné. „Kéž by se jen dítě v tu hodinu nenarodilo, to není dobrá hodina!" říkávaly báby. Děti, narozené o půlnoci nebo v noci novoroční, jsou také „widźerjo". Takovými vševidy jsou také děti, narozené za plachtou, kterouž byla přikryta rakev, když ji ze vsi vyváželi, anebo děti, jimž „woblekarnica" (t. j. žena, kteráž mrtvé myje a obléká) na svět pomáhala. Také znamení, pod nímž se dítě narodí, rozhoduje o jeho budoucnosti. Přesvědčení o neodvratném předurčení vane i z národní písně hornolužické:

W Přišecach słužiła holička,
bě mjenowana Haniša.
Ha z ranja róže ščipaše,
z wječora wěncy wiješe.
Na hwězdach běše widźiła,
zo dołho žiwa njebudźe
Přišło je wo pół nocy tam,
zo holčo jara skhorjeło:
„Dźi wšak, mój nano, k tyšerjej,
daj mi tam dźěłać nowy kašć;
ja sym na hwězdach widźiła,
zo dołho žiwa njebudu."
Hdyž raňše zerja horje du,
holička ćiše wumrjeła.

(Smoleř I. str. 76.)

*) Dr. H. *Máchal* v „Nákresu slovanského bajesloví" sic praví, že sudičky jmenují se lužicky „sudźički" — ale takového slova lužičtina *nemá*, také báje o sudičkách není v Lužici známa. *Pful* má ve svém „Słowníku" slovo „wosudnica = Schicksalsgöttin" nejspíše je však sám utvořil, jako přemnohá jiná.

Byť však neměli bytosti s výše jmenovanými parallelných, mají aspoň bytost s nimi příbuznou, kteráž sice není zosobněním lidského štěstí nebo neštěstí, neurčuje předem běh celého života při narození člověka — ale která přec zasahuje v osud jeho, věstíc mu nějakou budoucí strast neb hoře. Míním bytost, kterouž Hornolužičané nazývají „*bože sedleško*", Dolnolužičané pak „*boža 'łosć*".

* * *

Dvojí jméno neoznačuje snad dvě různé bytosti, jako až dosud bylo po většině vykládáno; bože sedleško a boža 'łosć jsou pouze dvě variantní podoby jedné bytosti. O tom přesvědčíme se z bájí a pověstí, kteréž se v obou Lužicích o té bytosti vyprávějí.

V celé Horní Lužici věří, že se *bože sedleško* ukazuje v *podobě* krásného, bíle oděného děcka; řídčeji se praví, že má druhdy i podobu bílé paní (z Hrodźišća; též Pful připomíná). Máme i úsloví, kteréž ukazuje na to, že si lid představuje bože sedleško v podobě malého dítěte; malému, suchému, shrbenému člověku říkají: „sy kaž (= jako) bože sedleško" (z Khróšćic). Sreznevskij, jenž také putoval po Lužici (r. 1840), poznamenává o něm ve svých zápiscích, že se ukazovalo v podobě pěkného, bílého dítěte s rozpuštěnými, dlouhými, velmi dlouhými vlasy, v čistounké, krátké košilce.*) Dr. E. Muka zapsal tuto pověst: Sestra naší Kovářové pracujíc jednou na poli viděla, jak před kolemjdoucím mužem, jehož dobře znala, kráčelo malé, zcela bílé dítě, kteréž se potom blízko před ní v hustém křoví ztratilo. Za několik dní muž umřel.**) — Hórčanski, Gräve, Smoleř, Šołta a Pful***) poznamenávají, že se bože sedleško někdy zjevuje v podobě bílé slepice. Žena z Němec u Kulova mi vypravovala: Když z hasnoucího ohně modrý plamének vyskakoval, pravila babička, že to je bože sedleško.

Nejobyčejněji však se bože sedleško vůbec neukazuje a věstí pouze svým žalostným *pláčem*, kterýž jest prý úplně podoben pláči dětskému (dle jiných pláči dospělého člověka). Praví se též, že jen někteří lidé, zvláště „widźerjo", mohou bože sedleško spatřiti.

Zjevení božeho sedleška nebo jeho pláč *věstí blízké neštěstí*, a to netoliko jednotlivcům, než i celým osadám. Kde se bože sedleško ukázalo aneb kde plakalo, tam prý jistě buď někdo umře, nebo vypukne oheň, propukne mor, přijde povodeň, stane se nějaké neštěstí v hospodářství (skot padne atd.) aneb vůbec nějaká strast přijde. Tak prý bože sedleško svým pláčem věstilo mor v Budyšíně v letech 1519, 1586, 1611, 1612 a 1614, požár téhož města r. 1634, povodeň r. 1552, požár města Kulova r. 1822. (Gräve) a města Mužakova r. 1766 (Hórčanski). Pful vypravuje (na místě citovaném): Před Šešovem leží statek „Na Serlešku". Kravař na Serlešku ukradl jetel, začež jej hospodář ztrestal. Kravař pak ze msty hospodáře zabil. Noc před tím, nežli zločin spáchal, boze sedleško na Serlešku žalostně plakalo. Kravař byl potom odsouzen k smrti ohněm. A když byl již sloup

*) Živaja Starina 1890. II. 57. Сербо-Лужицкія народныя повѣрья.

**) Łužica 1885, str. 75.

***) Jan *Hórčanski*, Von den Sitten und Gebräuchen der heutigen Wenden, Laus. Provinzialblätter, Lipsko 1782, str. 260. — H. G. *Gräve*, Volkssagen... str. 48. — *Smoleř*, Pěsnički II. 269. — *Šołta* l. c. — *Pful*, Łužica 1887, str. 52.

postaven, k němuž měl býti vrah přivážán, a hranice narovnána, na níž měl shořeti, plakalo bože sedleško na tom místě a naříkalo zase po celou noc.

Skoro všeobecně se věří, že bože sedleško včstí pouze *v noci*; praví se však také, že i *v poledne* je můžeš viděti neb slyšeti (z Hrodžišća). V podobě modrého plaménku může se ukázati v kterékoli době denní.

Slyšiš-li je plakati, můžeš se ho *otázati*, co se přihodí. *Odpověď jeho* bude však vždy temná, nejasná anebo dokonce vyhýbava. Tak zaznamenává Hórčanski: Před požárem, kterýž zničil r. 1766 město Mužakov, plakalo prý častěji bože sedleško v domě, z něhož potom oheň vyšel; když pak se ho konečně otázali, odpovědělo: „Wono njebudże jeno tebi, ale na wšitkich hasach" (neštěstí nestihne toliko tebe, ale všecky ulice). Též před tím, než se r. 1779 tři lidé v Nyse u Mužakova utopili, slyšel mlynář bože sedleško plakati; když pak se ho otázal, odpovědělo: „Wono njebudże tebi, ale druhemu" (neštěstí nestihne tebe, ale jiného). Gräve píše: Otážeš-li se ho „Što tebi je?" (co ti je?), nedostaneš žádné odpovědi.

Kde by tajemná tato bytost *přebývala*, lid nepraví; můžeme však o tom souditi z obyčeje, který již Hórčanski zaznamenal: Víra v tohoto ochranného ducha (Schutzgeist) jde tak daleko, že mnozí při cezení nebo vylévání vařící vody z opatrnosti praví: „Bože sedleško, dzi preč, zo će njesparju!" (B. s., odstup, bych tě nespařil). Kdyby tak neučinili, sami by se opařili; dostane-li pak někdo puchýře nebo osutinu, domnívají se, že je tento duch opařil a praví: „Bože sedleško je će spariło." Potom maží okraj otvoru do kamen máslem a říkají: „Bože sedleško, ja će mazam; zahój mje, ty sy mje spariło." Na to vezmou šum (pěnu) z hrnce, v němž se právě vaří, a maží bolest; to prý jistě pomůže. — Tento obyčej je podnes v Horní Lužici rozšířen. Stará jedna žena (v Němcích u Kulova) mi vypravovala: Po starém selském obyčeji se vaří „krop" *) na ohništi v kamnech, odkudž se dlouhými vidlicemi vytahuje. **) Při tom musí se matka míti na pozoru, aby krop do ohně nevystříkl. Když pak se to přece stane a z ohně to zasyčí a pára vystoupí — potom, stalo-li se to právě „v zlou hodinu", bože sedleško té matce nejlepší její dítě opaří. Aby své dítě toho ochránila, má říci matka, jíž se taková nehoda stala: „Bože sedleško, njepař mje a njepař moje dźěći a njepař nikoho druheho. A to mi pomhaj Bóh wótc, Bóh syn a Bóh duch s'jaty a najs'jaćiša trojica." Jedno děvčátko z Kulova mělo tak celou ruku opařenou; dlouho jí nic nepomáhalo, a lidé pravili, že ji bože sedleško opařilo. Potom si to děvče mazalo ruku sazemi, jež jsou nad kamnovou dérou. (Dokončení.)

*) Moučná polévka, jinak „w kropje muka" nebo „w kropi muka".

**) Kamna vytápějí se ze síně („khěže") obšírným otvorem, jemuž se říká hornoluž. „wuheň", dolnoluž. „pjecak, pjacyk".

Taškáři.

Napsala *Božena Viková-Kunětická.*

Na velikou pramici, která zhurtem přirazila ku břehu, vstoupil mladý muž se ženou a děckem, jehož veliké lesklé oči pohlížely s onou naivní zvědavostí vůkol, s jakou dívá se dítě ve třech letech, kdy pojednou se mu zdá, že svět přichází mu v ústrety, aby si jej prohlédlo, poněvadž ne ono k vůli světu, ale svět k vůli němu jest.

V pramici mimo starého šedovlasého převozníka byl ještě malý ryzatý pes, který seděl skrčen, smuten a chvěje se po celém těle. Bylo mu už asi dvanácte roků, což na takového tvorečka jest jistě velký věk, a teď očekával patrně smrt, nechávaje se převážeti od břehu ku břehu svým pánem a dívaje se po něm kalným zrakem jakoby za žádnou cenu nechtěl ztratiti jediný z jeho pohybů.

Převozník byl velmi vesel a v úsměvu ukazoval dvě řady velkých bílých zubů, jako boháč ukazuje své poklady, jež si uschoval. Zdálo se, že se směje jen k vůli těm zdravým skvostným zubům, v nichž byla jeho životní síla, přepych jakýsi, jejž nemožno přehlédnouti a nemožno zapomenouti. A stalo se najednou, že nebylo vidět ani pramici, ani psa, ani převozníka, a že leskly se jen dvě řady silných, bílých zubů jako dvě řady neobyčejně vzácných perel.

To trvalo chvíli, ale potom zašumělo kolem Labe jako utajené vzdechy, zavál teplý větřík, zalesklo se slunce a bylo kolem vše tak krásné, tak smavé, svěží, čisté a lahodné. Uprostřed řeky uchvacovala myšlénka: teď já, nevím zdali ti druzí, ale já jistě slučuji se s tou šedavomodrou vodou kolem, s tím hlubokým čarovným nebem nade mnou, přecházím v ten teplý vonný vzduch a co to všecko ostatní kolem? To jsou jen stíny!

Tam je stín mlýna na vodě, jenž zdá se mlet, tam je stín městečka, jež zdá se žít, tam jsou stíny vinic, stromoví, továren, vesničky na kopci, který jest též stínem, tam stín návrší s borovičnatými lesy, nad nimiž je stín slunce. Není nic jen já, voda, vzduch, nebe. A není konečně ani voda, ani vzduch, ani nebe a zbývám jen já naplněn štěstím a radostí. I já — já se ztrácím. Můj bože, co zbývá? Všechno i se mnou splynulo v božství, v kráse, v tichu, v němž melancholicky šum vody umlká. Neslyším ho víc. — A náhle zasviští peruť ptáka nad hlavou, člověk se probouzí, podívá se, odkud ten svist a hledí za ptákem jak letí proti zapadajícímu slunci, jak stoupá, klesá — stoupá, a jak ztrácí se v zlatě, v modru, v kráse.

Převozník šplouchl veslem. Zase na okamžik viděti jsou jen dvě řady zubů, ale pak už vrací se duše do těla, a teď teprve srdce i myšlénka hltá plným douškem ten půvab léta, krajiny, vody i teplé oblohy.

Pán chopil se děvčátka, které se příliš z pramice nahýbalo, a přikázal mu, aby tiše sedělo. Po něm odvážila se mluvit i jeho choť. Jejich vlastní hlas jako by je teprve probudil. Všichni pocítili náhle jakési zklamání a bylo jim jako by se horšili, že promluvili. Teď bylo patrno, že je skutečně slyšet lomoz mlýnského kola narážejícího o vodu, že nedaleko hučí a hvízdá továrna, že jsou to tamto vinice a zde zas návrší porostlé borovičnatými lesíky.

*

Eh což! Všecko to musilo být a bylo to i takto rozkošné.

Oni šli na houby. Pán se ženou a tříletou holčičkou. Až vystoupí na břeh, projdou stromořadím, uhnou se na úzkou, bílou stezičku, která jest podobna bělounkému vláknu babího léta, jež zachytilo se mezi travou, chudobkami, pampeliškami a mateřídouškou a vine se vzhůru zachyceno křovisky, kapradím, slzičkami, sedmikrásou a ještě výš a ještě výš, až ztrácí se v přítmí malých, útlých borovic, které bílé vlákénko nadobro zachytily, tak že už potom není k nalezení, nikde v jejich smavém pološeru, kde je plno tenké trávy a vřesu a křoví.

Děvčátko neslo malý košíček pozorně a okázale, poněvadž byl určen na houby, které naleznou, ono, tatínek i maminka, tam v lese nahoře, kde v trávě a v mechu jest plno hnědých kloboučků velkých i malých a ještě menších, tak že možno jen se sehnouti a sbírati. A kdyby i nebylo hub plno, budou hledati. Nebude pořád nic a pořád nic a náhle klobouček a zas druhý. Všecky je najde děvčátko a dá je do košíku. Počalo švitořiti hlasitě o těchto svých houbových ilusích a usmívalo se soustrastně na starého psa, jenž se chvěl i na teplém slunci, a v jehož očích nebylo pranic jiného k nalezení, jen matný obraz jeho pána s dvěma řadami bílých, vzácných perel.

Pramice zvolna pohybovala se k druhému břehu. kde bylo několik slabounkých švestek se zelenými plody, pak políčko ligrusu, široká cesta kaštanovým stromořadím a s druhé její strany velké pole řepové, za nímž na obzoru rýsovaly se špice bílých štitů, šindelová vížka kostela a pak mnoho doškových titěrných střech. Nad polem ligrusovým stoupalo návrší s borovičnatým lesem, kam vinula se ta úzká cestička, jako stříbrná niť babího léta zachycená na mateřídoušce, sedmikrásách a zvonečcích.

Starý pes zvolna povstal, narovnal se a zahýbal slabě ocasem. Čintval tak vždy, kdykoliv pramice měla přiraziti ku břehu. Potom zívnul a zase usedl, jakoby se nemohl na nohou udržeti.

Labe bylo větříkem poněkud zčeřeno, a zdálo se, že se usmívá v přejemných snech, v těch drobounkých vlnkách. chvějících se v lesku podobném rybím šupinám. Nebylo možno odtrhnouti s něho pohled, a duše koupala se v něm v nejblaženějším sebezapomenutí, tak jakoby to byla hlubina, v níž je čarovný svět křišťálových zámků a písní rusalek.

Lomoz továrny zanikal, městečko skrývalo se zelenou clonou a břeh na druhé straně kreslil se v půvabném oblouku tmavozeleném, v němž nebylo už vidět ani květin, jen několik bílých bodů, jež zvolna spouštěly se na lesklou hladinu vody. Byly to kachny, jež nechaly se unášeti proudem jako svanuté bílé květy s keřů šípků, jenž hojně bujel podél břehu.

Pramice přirazila a otřásla se tak, že pán musil zachytiti děvčátko do náruče a žena opřela se o jeho rameno. Všichni se usmívali. Pohybovali se v onom šťastném vzrušení, jež nemožno nikterak utajiti, a bylo nutno, aby usmívali se na převozníka i na toho starého ubohého psa.

Převozník smeknul čepici, pomohl jim z pramice a mocné nasadiv veslo odrazil od břehu zase do prostřed Labe, jež šumělo a vonělo.

A malá holčička jako lehounký obláček mlhy vrhla se do zeleni, do níž zapadala a zase se vynořovala jako větříkem rozhoupané chmýře pampelišky. Zatím v lese nahoře pod útlými borovicemi chodili dva muži, každý nesa proutěný hluboký koš a hledali houby rozmlouvajíce spolu.

Byli to dva nádenníci z malounké vísky Kozibrad, která jako v klubko sviunta ležela pod návrším, na němž v lesích hledali ti dva muži houby do proutěných košů.

Ležela pod návrším s opačné strany, tedy ne s té strany od Labe. ale se strany druhé, kde bylo hojně luk a pastvin a také několik ostrůvků pěkného chmele, a kde byla ona šťavnatá, kyprá rovina, která zdá se neustále vlniti jako jezero se smaragdovým leskem. Někde daleko jevily se modravé obrysy Rudohoří splývajíce s oblohou, jakoby to byla oblaka v jejím klínu. Ale muži neviděli z tohoto půvabného obrazu ničeho, neboť proplítali se mezi borovicemi a křovím a nad nimi šumělo jehličí v slabounkém ševelu.

V koších měli už hodně hřibů malých i velkých a nejmenších, všechny světlé, jako bývají v nízkých hájích, kde je dosti světla i slunce. A zase se tu ten a tam zas onen shýbnul, ořízl kořínek malou kudlou a přidal hřib k ostatním.

Byli to muži, nemající náhodou zaměstnání. Pomáhali obyčejně rybářům při zalovování, a ti dnes nelovili, v zimě pracovali po celou kampaň v cukrovaru a v létě doma pletli rohožky a ošatky pod chléb, kterých zhotovovali veliké množství. Oba byli svobodní a oba přátelé.

Jejich zevnějšek byl si tak úplně podoben i co do tváře i co do ústroje, že když se objevil jeden z nich někde u křoví a zmizel za ním a zase druhý vyskytnul se na opačné straně v řídkých borovicích, tu vzbuzovalo to úžas: „Aj, kýho výra! To je zase on! Hleďme, kde se octnul až na oné straně, když nyní právě byl na této.“

Oba měli hladké rusé vlasy, rusý knír, tvrdý nos, byli stejně velcí a pohybovali se stejným způsobem. Na hlavách měli kulaté černé klobouky a na sobě modré, barchetové kamizoly, režné spodky, režné zástěry a veliké pantofle na bosích nohou. Oba se usmívali, mžourajíce očima, a oba měli stejně hub ve stejných košíkách.

Roztomilí lidé! Vypadali tajůplně jako skřítkové uprostřed toho lahodného ticha lesního a uprostřed té vonné, sanguinické zeleni.

Zde jest jeden — zmizel — tam zas on — ne on — toť druhý, anebo je to zase přece on? Ne, není to on, nemůže to být, neboť již se opět objevil zde — či snad přece? Ach, bože milý, který je to přece on, ten pravý on?

Teď jeden zakopnul o pařez a byl by upadl. To je tedy ten, co zakopnul o pařez. Jdou zase dál, shýbají se chvílemi, proplétají se borovicemi. tu a tam vyskytne se v nich i bělokorá bříza, jdou — on, který je to, co zakopnul? Ten — ne ten, tedy onen — ne, taky ne snad. Který je to tedy? A zase nevíme ničeho.

Hub už mají skoro plné košíky. Pršelo v noci a toho roku bylo vůbec velmi mnoho hub, tak že bylo možno nalézti jich celé ostrůvky. Les rozkládá se po celém dlouhém návrší jako dlouhý pás a na několika místech spadá i po návrší dolů a tvoří různotvárné výběžky. Trvá to několik hodin, než se takový lesík projde kříž křížem a než se prohlédnou všecka místa, kde si hřiby nejraději hoví. Mimo to jest nutno i vřes i trávu odhrnout, poněvadž i v takovém úkrytu mohou malé hřiby být. To jen ve velikých, smutných, jako dutých lesích mají určitá místa, kde vážně vyrůstají v tom velebném pološeru a zdají se splývati s ním, s tím dutým tichem vůkolním a s tou podivnou tesklivou, tmavou krásou.

v které jest možno jen šeptati a jen naslouchati a jen tišiti vzrušené srdce.

Ale takto uprostřed svěžesti, světla, uprostřed drobné, avšak milé rozkoše takového naivního lesíka někde na návrší, tam hřiby vyrůstají jako květy, kde jim napadne, a všude jsou na místě, všude mají světlehnědou barvu a hezky klopený klobouček.

Některého roku bývají vzácností, tak jako zrnka zlata v písku, avšak někdy jako kouzlem zdají se vyrůstati před očima jakoby neviditelná bytost jakás ztrácela je plížíc se tiše lesem.

Muži rozmlouvali oním nejasným, úsečným a veselým způsobem, který podobal se velmi mnoho způsobu hovořících vorařů, kteří plují po Labi jsouce vždy ve výtečném a nevážném rozmaru. Jen s velkým namáháním je možno porozuměti těm krátkým větám, nedokončeným slovům, zastřeným jakousi úmyslnou hrubostí. Stýkávali se s nimi patrně při zalovování, anebo nocovali s nimi kdesi za tmavých, smutných, anebo bouřlivých nocí. Oni rybáři, voraři i plavčíci na parnících, bagrovkách a nákladních lodích mají všichni stejný způsob hovoru, v němž si libují, jakoby v něm cítili svou sílu, svou volnost a svou zdravou duši. —

Náhle lesem ozval se jásavý, mladý zvuk. Proletěl a naplnil jej jakousi sladkou rozkoší. Bylo to dítě, jež vykřiklo. Nalezlo celý roj žlutých lišek, jež jako květy blatuchy krčily se, hromadily a tulily se k sobě. To byly přece roztomilé houbičky! Tak žluté, malinké a tolik jich bylo. Proč hledat pyšný hřib, když jsou na světě takové houbičky, které vypadají jako zrovna vylíhlá housata?

„To jsou housátka hříbků! Nehledejte hřiby — já jsem našla jejich housátka!“ křičelo děvče sbírajíc pozorně lišku po lišce. Mladý muž se ženou kmitli se mezi borovicemi a sehnuli se k dítěti pomáhajíce mu lišky ukládati do prázdného košíku.

Muži blížili se k nim a zdálo se, že ukrývají jakýsi divný úsměv v koutcích svých rtů.

„Aj hleď, co hřibů mají tito muži,“ pravil pán závistivě; „pak ovšem nemohl zde zůstati ani jediný.“

„Tolik hřibů! A krásných hřibů!“ zvolala jeho žena.

Jeden z mužů přistoupil ještě blíže a pravil k mladé paní, posunuv si čepici do týla:

„Nebylo by libo? Jsou na prodej, paničko. Co s nimi!“

„Ach, na prodej! — Ale kam bychom je dali — A jsou všechny tak zdravé jako ty nahoře?“

Muž rozhrnul houby a podával dva hřiby ze spodu mladé paní.

„Všechny stejné, paničko.“

„Jeden koš bychom mohli koupit a mohl byste jej k nám donésti — ale přes Labe, do továrny — víte?“

V tom se přitočil druhý muž s košem a pravil zcela klidně:

„Nuže dobře, paničko. Něco starého šatstva za ty houby přichystejte. Peníze nechci, ale kabát bych rád a taky třeba kalhoty s pána obnošené — Ráno přinesu ty houby časně ráno.“

„Přineste tedy. Přichystám vám kalhoty i kabát — mám doma dosti dobré ještě.“

Muž se usmál a smeknul čepici.

„Přinesu jistě, paničko,“ pravil.

Děvčátko zatleskalo rukama. Někde daleko ten tleskot ozvěna slabě a krátce opakovala — Muži odcházeli mlčíce. Teprve když již zaniklo štěbetání dítěte a šum způsobený ve trávě a okolo křovin chůzí té malé rodiny, pravil jeden z těch mužů, kteří již zase byli k nerozeznání, hlasem veselým, polo uštěpačně polo smířlivě:

„U všech čertů, Jašku, tys vlastně mně přebral výdělek! Já jsem smlouval o ten prodej a ty jako rošťák najednou mne zaskočíš. No, fuj, Jašku!“

„Nech být, nech být! Jednou já a podruhé zas ty. Podívej se a zde je zase ještě jeden chlapík jako jezovita.“

Shýbnul se pro hřib a kráčeli dále. V lese rozkládal se první stín teplého večera a skrze borovice nad jich korunami bylo vidět růžové chomáčky oblaků na nebi, jež válely se po něm jako skotačivé děti.

A zase nebylo možno již uhodnouti, který vlastně je to Jašek z těch dvou silných, zdravých lidí. Oba se usmívali v koutkách svých rtů, jakoby jeden před druhým chtěl ten úsměv skrýt.

V tichu bylo slyšet tlumený šum To šumělo Labe, odrážejíc ve své hladině divukrásné nebe s divukrásnou večerní září. — — (Dokončení.)

Světec.

Z „Nových pastelů“ *Pavla Bourgeta* přel. *Em ryt. z Čenkova.*

Můj neznámý náležel, a to bylo štěstím pro mé nervy, k odrůdě Francouzů mlčelivých, která, bohudíky, jest rovněž na světě. Ostatně jeho družka v onen večer zaujímala celou jeho pozornost tou měrou, že náhlý odchod miss Robertsovy byl takořka odůvodněn Ta záhadná přítelkyně mohla býti asi pětatřicet let stará, a byl-li on, celým svým vzezřením, Francouz třídy měšťanské, byla ona Vlaškou, a vlašský ten původ vykazovala zřejmě její malá hlava i její útlé nožky i její tvář trochu příliš výrazná, ba i blýštivé ozdůbky jejího šatu; její vlašský původ dokazovalo i rámě opatřené náramkem i špička jejího střevíce s poněkud vysokým podpatkem. Její nápadně černé oči projevovaly, s její strany, při pohledu na mladého muže vášeň takovou, že jistě nebyla líčena. Ani jeden, ani druhý, jak se zdálo, netušil, že by mohl býti předmětem jakéhokoliv pozorování, a ačkoliv cosi tomu mladému muži dodávalo neurčitý výraz lstivosti a nedůvěřivosti, právě ta zjevná sdílnost citů vzbudila ve mně rázem pro ty milence dosti náklonnosti, tak že jsem počal je brániti vůči miss Robertsové, která naléhala:

„A k tomu jest ona aspoň o dvacet let starší jeho.“

„Řekněme, že o deset,“ přerušil jsem ji v řeči směje se; „jest velice hezká...“

„U nás by se nikdy nepřipojil *gentleman* k takové osobě, která také není žádnou *lady*...“

Byl jsem jí vděčen, že pronesla tu větu po anglicku, čemuž můj mladý krajan nerozuměl snad, ačkoliv to byla prohovořila hlasem velice zvučným. Avšak nezdržel jsem se a odvětil jí týmže nářečím, přiznávám se, že trochu z ješitnosti.

„Avšak jak to víte, že to není lady?...“

„Jak to vím?“ Ah! moje ješitná libůstka, dokázati jí, že mluvím též jejím rodným jazykem, byla ihned strestána, neboť ona ironicky opravovala mou výslovnost opakujíc má vlastní slova: „Avšak pohleďte, jak jí...“

Jsem nucen doznati, že v té chvíli ti dva příslušníci kmene latinského skýtali divadlo, které neuskutečňovalo ani jedno pravidlo, jemuž učí guvernantky anglické. Čekaje, než bude přinešena polévka, vrhl se na láhev vína Chianti a na chléb ležící na stole. Bavil se tím, že smáčel svůj chléb do vína, mezi tím co ona ssála kus citronu, který držela v ubrousku ze svého příboru! Kontrast mezi dcerou Albionu — jak se říkalo v románech z r. 1830 — a těmito dětmi přírody byl poněkud příliš cstrý. Pocítil jsem strach ze svého smíchu a, jakmile oběd byl ukončen, opustil jsem stůl současně s Němci, Milánanem, příbuzným důstojníka a důstojníkem samým. Myslil jsem si, že moje dvě sousedky velmi spěšně odejdou hned za mnou, což se také vskutku stalo, a nechají ty dva milence o samotě pod blahosklonnou ochranou „komorníka“ s korálovými knoflíky. Možná, že jsem měl jakousi zásluhu o jejich poněkud náhlý odchod, neboť jsem byl tušil jakýsi románek v tom podivném setkání se mladého Francouze a Vlašky. Avšak já dříve umru, než provedu bez výčitky svědomí tu vyzvědačskou úlohu, kterou nazývají moderní spisovatelé hledáním dokladův a kterou se tak chlubí jako odbornou ctností.

Tedy pozvolna jsem takořka zapomněl na ty dva hosty, více méně morganatické, a dumal jsem pouze o freskách objevených od dom Griffiho a o prostředcích dopravních ke klášteru Monte-Chiaro. Dlel jsem v písárně hôtelu a rozprávěl o té malé cestě s tajemníkem, bývalým Garibaldistou, pyšným na to, že nosil rudou blusu dobrovolníků, tak že zůstal všecek až k otupení prosáknut krajním revolučním duchem, třebas se zaměstnával s uznáníhodnou čivostí posýláním horké vody do č. 6. aneb čaje objednaného v č. 11.

„Chováme se příliš shovívavě k těm spiklencům,“ pravil mně hovoře o ubohých mniších, místo aby mi odpověděl na mou otázku týkající se cesty, příležitosti a ceny za jízdu. Mé přítelkyně Angličanky byly použily dostavníku, pak šly kus cesty pěšky. Konečně přece vynutil jsem na rytířském panu Dante Annibale Cornachchini — tak se nazýval starý druh rekův — slib, že kočí, jehož on vybere, bude mne očekávati s lehkým kočárem v *tocco*. Jak krásný to výraz, *tocco*, hodný toho národa, tak veskrze vnímavého! Tocco značí ránu kladivem a též jednu hodinu v poledne, kdy udeří stroj věžních hodin jeden ráz! Jaké bylo moje udivení, když jsem opouštěl písárnu hôtelu, kde trůnila bronzová soška generála v bluse a soška Mazziniho ve svrchníku na stolu návěští hôtelu a setkal jsem se tváří v tvář s mladíkem, jehož jsem včera poznal. Zdálo se, že na mne čeká a oslovil mne, nikoliv nevlídně. Ostatně, který spisovatel by nebyl shovívavý ke kroku neznámé osoby, jež osloví jej větou asi následujícího druhu:

„Pane, uzřel jsem vaše jméno v seznamu cizinců a poněvadž jsem četl veškerá vaše díla, jsem tak smělý...“

Vystoupil-li kdo na veřejnost pod jakýmkoliv titulem, zajisté ví, jak malou cenu mají tyto poklony. Avšak dětinská ješitnost literáta jest tak velká, že vždycky se zachytí v této léči a jedná, jako já; neboť, ačkoliv jsem si byl svatosvatě přisáhl, že si nezkazím dojem drahé, ponuré Pisy nečinnými rozhovory a novými známostmi, přece o deset minut později procházel jsem se podél nábřeží se zmíněným mladým mužem; za půl hodiny na to bloudil jsem stále s ním pod klenbami v Campo Santo; o jedné hodině pohnul jsem jej k tomu, aby mne doprovázel do kláštera a společně usedli jsme do carrozzelly o jednom koni, jež nás měla odvézti do Monte Chiaro. — Tato nenadálá důvěrnost na cestě se vyvinula tak, že jsem neměl ani omluvy, že příčinou toho všeho jest upomínka na hezkou a nevázanou Vlašku, která včera s ním obědovala. Rozumí se samo sebou, že první jeho starostí bylo rozpřísti o ní rozhovor se mnou. I dověděl jsem se, že ta neznámá žena s tak výraznými rysy, tak nadobyčejně bledá, pohybů skoro vulgárních, jest herečkou ze společnosti jedoucí do Florencie, že měla téhož jitra odcestovati, aby hrála na večer divadlo, on však že nemohl jeti za ní. Důvodu mi pro to neuvedl. Já ten důvod uhodl na základě ostatní jeho historie, kterou mi vyprávěl hned prvou půlhodinku. Ale nehledě ani k romantickému půvabu toho malého dobrodružství, byla by mne ta osoba dosti živě zaujala jako velice jasně nakreslený typ celé třídy mladých lidí, kterouž podle svého domnění dosti dobře znám. Avšak nikdy není na zbyt stýkati se víc a více s repraesentanty pokolení příštího. Jak máme býti jim oporou, jak jest povinností nás všech, kteří vládneme pérem, nerozmlouváme-li s nimi a sice mnoho? Běda! podobných dojmů nepřišel jsem hledat na břeh sinného a melancholického Arna. Což jest mi souzeno, nalézati kus toho života, který nejméně miluji v Paříži, všude a neustále, aniž bych mohl se udržeti a nezajímati se o něj, tak jako kdybych jej miloval, a moje touha zpytovat lidskou duši nepřestane nikdy býti mocnější než mé moudré plány o naprosto ideálném životě v okolí krásných uměleckých děl?

Ten mladý muž nazýval se jednoduše jménem málo vznešeným, Filip Dubois. Byl čtvrtým synem universitního profesora dosti vysoce postaveného, ale málo jměním obdařeného. Po skvěle odbytých studiích ve venkovském lyceu přišel do Paříže jako stipendista pro stupeň licenciátní zprvu a potom pro hodnost mimořádného učitele. Odbyl své dvě zkoušky a protekcí jednoho z přátel otcových dostal se na cestu do Italie jsa vyslán jako archaeologický badatel. Jeho poslání skončilo se právě tohoto měsíce a on se vracel do Francie. Za dnů svého mládí žil jsem až příliš v životním okolí podobném tomuto případu, tak že jsem si ihned uvědomil, že majetkové poměry v rodině Filipově jsou tak prostředně stisněny. Nezůstalo mu jistě více, než právě tolik peněz, kolik potřeboval k návratu. Vizme, proto herečka odešla a on ji nenásledoval. Když shrnuji tu celek všech těch důvěrných sdělení, seznávám opětně, jak velmi málo, ba nic neznamenají činy zevnější a všechno tkví v duši, která jen živě pociťuje jich účinek. Není-liž pravda, bere na se ráz pěkné sentimentální idyly toto dobrodružství sběhnuvší se mezi mladým učencem, milujícím antický svět, kde všechno je krásou, a mezi dobrodušnou dcerou Umění, vášnivou a nezištnou? Bylo nutno se rozloučiti. Plakali mnoho. Potom svolili k tomu, aby každý šel cestou, kam

jej osud volá. Toť je celá romantika rozmarné náhody a veškerá její poesie. Velmi snadno jsem zjistil, že Filip Dubois nepociťoval nijakého smutného a tklivého vzrušení citu následkem svého milostného románku. Ve větách, kterými mne zasvěcoval do této obyčejné zápletky, nechvěla se ani ta nejslabší nuance něhy. Dával tu a tam na jevo pouze ješitnost, že byl milován ženou, a ješitnost ta byla dosti zřejmou, jak jsem později seznal.

Avšak, což na tom! Kdyby byl býval tak přirozeně prostým milencem, jakým byl by měl býti, zda by byl upoutal k sobě mou pozornost jako teď, když jsem objevil, že celá ta existence jeho snaživé mladosti je pouze zevnější zdobou, rovněž jako je pro něho ta láska pouhou příhodou? Pravý základ bytosti tohoto hocha tvořila literární slávychtivost jedna z nejvášnivějších, s jakou jsem se vůbec setkal od počátku svých styků s debutanty, a snaha ta byla velice ostrá, avšak jeho pýcha, spojená s jakousi divokou bázlivostí, byla mu až dosud bránila přesně debutovati. V době těch čtyř nebo pěti let suchopárných studií, počínaje od jeho vystoupení z koleje, pěstoval tak v sobě *literární obludu* s celou tou krutou upřímností, kterou jeví tato choroba. Přesně vzato, tajily se v něm dvě bytosti: jedna officielní a poddajná, syn universitního učitele, ve vědeckém poslání; druhá bytost byla romanopisec a nevydaný básník, se všemi hořkostmi předčasné svárlivosti, kterou předpokládá potlačené povolání. Ona dvojitost svědčila o umíněné povaze, jejíž stránka dosud lepší, vznešenější vynikala jemností a mohutností v ovládání sama sebe. Ale ta trpká hořkost jevila zároveň duši bez lásky, která obzvláště snila o obrovském zadostučinění úspěchem a penězi na dráze spisovatelské.

„Pochopíte," pravil mně, když byl mi nakreslil několik scen svého poměru s ubohou herečkou, v němž hrál úlohu dostatečně Juanskou, tak že s libostí se na to rozpomínal, „pochopíte, že nenechal jsem city své nevykořistěny, ladem ležeti... Již jsem takořka ukončil malý svazek veršů, který vám ukáži... Ah! mám již dosti těch etruských hrobů, řeckých nápisův a té práce školometské, k níž jsem svolil pouze, bych si vydělal skývu chleba... Avšak, jakmile dosáhnu hodnosti doktorské, zadám za dovolenou a vystoupím na veřejnost. Nosím v hlavě řadu článků... Některé z nich jsem již poslal do více listů, označené pseudonymem... Nebyly otisknuty... Vím, to jsou závistníci, ti redaktoři..."

„Musíme omluviti ty nešťastné redaktory, že nemají času prozkoušeti všechno sami," pravil jsem mu. „Vzali na se závazky a potom nutno připustiti různé situace, v nichž se nalézají, uznané talenty..."

„Nu, promluvme si o nich," odvětil se smíchem, s hořkým smíchem, v němž jsem konečně seznával bluchý hněv nevydaného spisovatele, otráveného závistí dříve než se v zápase měřil se svými soupeři; a počal probírati jednoho za druhým a sice spisovatele v nynější době nejuznanější. Ten byl pouze bezmyšlénkovým povídalem anekdot; onen byl jen pro dělníky, jiný byl modernisovaným Paulem de Kock; čtvrtý byl salonním pletichářem, jenž cukruje zručně Stendhala a Balzaca pro znechucený žaludek vznešených dam... A ke všem připínal nízké anekdoty, jaké se roznášejí po tisících v Paříži, v tom maloměstském a dětinsky krutém světě literárních začátečníků. Nechal jsem ho a nerušil ho s hlubokým žalem v srdci; ne však z důvodu, že bych přikládal svrchovanou důležitost těm přísným posudkům nových příchozích vůči starším spisovatelům, k nimž já již náležím. Ty přísné posudky jevily se za všech dob a měly též svůj blahodárný význam: Toť sarkasmus Mefista doháněјící Fausta ku práci. Avšak pod pláštěm té zatvrzelosti, jíž snad se mi chtěl zalíbiti, dle svého mínění, při kritice mých soudruhův, — uhodl jsem, že se tají — ubohý hoch! — skutečná strasť. Obzvláště jsem v něm shledal nemírnou zuřivost předčasné pýchy, jež je charakteristickým znakem našeho věku, — totiž ve světě myslících lidí. Neboť druhdy zatvrzelá ctižádost také byla, toliko s tou odchylkou, že menší měrou zuřila u literátů. Dnes, kdy všeobecné nivellování poskytuje známému umělci skvělejší postavení, aspoň na zevnějšek, zdá se býti písemnictví mnohým lidem oborem, v němž se docíli rychlého zdaru a štěstí. I oddávají se tomu oboru právě tak, jako jiní lidé vstupují na bursu a to přesně týmiž pohnutkami jsouce puzeni. Ale přece je tu rozdíl. Zuřivý bursovní aneb směneční agent je si vědom, že jeho cílem jest dobýti peněz. Zuřící literát pokládá dobrovolně svou horečnou tužbu po zdaru za horečné nadšení apoštola. A následkem toho, nepřišel-li úspěch a sice ve čtyřicátém roku, stanou se z nich duše zuřivé, ve kterých současně krvácejí vášně nejbolestnější a nejsprostější zároveň. To bylo lze až příliš dobře pozorovati u jistých spisovatelů Kommuny. Když jsem slyšel takto rozmlouvati mladého muže, cítil jsem, jak ho proniká vzdorovitost rozzuřeného chuďasa; avšak ta vzdorovitost se datovala od nedávna. Ale on udržoval se přec jen na povrchu, poněvadž byl v něm základ měšťácké obezřetnosti a pak měl smysl pro vyšší vzdělání, jež by jej bylo mělo spasit a jež ho snad spasí. Což neměl dosti intelligence a trpělivosti, aby dosáhl, přese všechnu horečku dychtivého umělce, pevného postavení ve vědě aneb v jiném zaměstnání? A ta okolnost vnukla mně myšlénku, že musil se v něm probojovati zápas a ten zápas že se v něm ještě bojuje.

„Jste velice přísným vůči svým předchůdcům," pravil jsem mu, bych zastavil ho v proudu pařížských, osobních klepů. Znám je všechny. Jsou tak jednotvárně ubohé a vyjhané.

„Uvidíte, až já něco napíšu!" odvětil v pošetilosti, naivně a zločinně zároveň; „cha! cha! musíme zacházeti se svými předchůdci jako se nakládá se starci v Oceanii. Káže se jim, aby vystoupili na strom, jímž se potom klátí. Dokud mají sílu udržeti se, je dobře. Spadnou-li, jsou ubiti a snědí se..."

Nevytknul jsem mladistvou divokost toho přirovnání. Filip Dubois mne „usadil", abych užil velice význačného výrazu z odborné mluvy, který již z módy vyšel. Odsekl jsem mu poptávkou po jeho pracích archaeologických, což jej očividně přivedlo do špatné nálady; potom jsem mu jemně udělil radu, aby, jakmile se vrátí do Francie, nepočal svou dráhu žurnalismem, ale raději přijal místo někde na venku, kde by byl prospěšným a odkud by vyslal do světa nějaký objemný spis. Běda! mně byly rovněž udíleny podobné rady, když jsem byl v jeho věku a neuposlechl jsem jich. A okolnost ta jesti důkazem, že loterie bídy a slávy, která se nazývá povoláním spisovatelským, vždycky a vždycky svede jistý počet duší mladých lidí. Mám se přiznati? V úloze moralisty, kterou

jsem hrál po jeho boku, shledával jsem jakousi ironii, takořka pokrytectví. I vzbudily se ve mně výčitky svědomí a pak, poněvadž ta základní vnitřní nespokojenost, v níž žil, ponukala mne k soustrasti, konečně navrhl jsem mu tuto vycházku do kláštera. Ta vycházka měla vysvětliti úchvatné drama, k němuž však byly přece nutny tyto dlouhé přípravné výklady. Pro Filipa znamenalo to pouze odložení cesty o dva dny; přijal můj návrh, i vyjeli jsme rázem jedné hodiny, tak jak slíbil bývalý garibaldovec. jehož jeden roztomilý výrok dovolím si ještě uvésti. Mezitím co jsme čekali na kočího, užil příležitostné chvíle, aby se mnou sdělil několik myšlének o nynějším francouzském parlamentu: „Opustili již revoluční tradice," pravil mně, a po terroristické rozmluvě, kterou zde nemohu podati, skončil hovor s velmi komickou melancholií: „A konečně považuji je již za kapitalisty!..."

Díky této frási, z níž se Filip těšil právě takou měrou jako já, vyjeli jsme *in high spirits*, jak by byla propověděla miss Mary Dobson, já i on, oba ve velmi dobré náladě, hodlajíce užiti půvabů cesty. Silnice z Pisy do Monte-Chiaro vede zprvu lahodným krajem. plným keřů révových, mezi něž se mísí stromy mourušové. Obrovité rákosí chvěje se pod dechem větru. villy obklopené háji cypřišovými ukazují chodci své mramorové lvy na sloupoví u vchodův, a stále v pozadí tmějí se hluboce prsa toho pohoří, o němž mluví Dante a které nedovoluje Pisanským zříti Luccu:

> Cacciando 'l lupo e i lupicini al monte,
> per che i Pisan veder Lucca non ponno.*)

„Hle, to schází nám. Francouzům," pravil jsem ke svému soudruhu, když jsem mu byl citoval ty dva verše „Totiž básník, jenž by byl obetkal legendou slávy každý, sebe menší, kousek své vlasti."

„Myslíte?" odvětil; „mně vždycky se hnusila *Božská komedie* právě z důvodu, že jest jakýmsi průvodcem po vlasti."

Po té odpovědi a vida, že jeho veselost již teď pominula, počal jsem litovati, že jsem jej s sebou vzal. Předvídal jsem. že nepopustí, vezme-li na sebe úlohu paradoxního, a mladý muž takové odrůdy, jakmile jednou zatvrzele *přejde* do stavu ješitnosti, vytrvá neoblomně v tom stavu dál a dál, třebas by to působilo jemu samému velkou bolesť. I pohroužil jsem se v mlčení a úsilně jsem se nořil víc a více v kouzlo přírody, která již divokou se jevila. Lehký kočár jel nyní krokem. Přišli jsme v kraj takořka bez vegetace. Nízké pahorky tyčily se se všech stran, obrovské nádory šedé hlíny lijákem vyhloubané. V kraji nebylo již zříti potokův, ani keřů révových, ani stromův olivových. ani vill: zírala na nás opravdová blízkost pouště. Kočí sestoupil s kozlíku. Byl to drobný muž tváře široké a chytré, pohánějící svou šedou kobylu, volaje na ni jménem Zara, a jako všichni Toskánci přetvořoval tvrdé *c* na počátku slov v dechové *h:* místo questa cavalla, „tato kobyla", vyslovoval *Huesta havalla.*

„Koupil jsem ji v Livornu, drahý pane," vypravoval mně, „stála mne dvě stě franků, poněvadž myslili, že kulhá... Vizte, zda kulhá. — Hl'! Zara, ku předu! Chodí za mnou, drahý pane, jako pes. A já ji mám také rád, mám ji rád!... Má žena na to žárlí, avšak já jí odpovím: ‚Zara vydělává mně můj chléb a ty, ty jej jíš...‘ Hleďte, drahý pane, tyto skály! Tam byl by byl málem zabit Laurentius de Medici po vraždách Pazzi..."

„Jesti to věc dosti zvláštní," pravil jsem k svému soudruhu, „ten muž, prostý kočí námezdní, a hovoří nám o svém *mezku* Zara a o *Laure* de Medici? Ah! ti Vlaši!... Jak důkladně znají historii svého drahého kraje a jak jsou pyšni na ni!..."

„Ano. já vím," děl Filip s pokrčením ramen, „o nich platí slovo Alfieriho: „Rostlina lidská rodí se tu zelenější než jinde..." Pravda jest, že od nejútlejšího svého mládí učí se vykořisťovat cizince... Jsou vycvičeni k honbě po zpropitném. Z toho muže vyklube se na konec *ciccrone*... Ah, já napíšu román o moderní Italii a její nesmírné mystifikaci!... Mám všechny své zápisky... Já ukáži ten národ v pravém světle..."

A pustil se do vášnivého posuzování sladkého kraje, ve kterém zvučí *si* a do něhož já, sám pro sebe, stále jsem se duchem nořil, vida jej v oné podobě, jak se mi zjevil poprvé roku 1874 jako jediná vlasť Krásy! Tato vycházka připomenula mně ještě důrazněji rozhovory, jež jsem slýchával v letech svých literárních počátků, když jsem chodíval do schůzek příštích básníků a romanopisců, posud nevydaných. Téměř všichni úředníci v ministerstvu, krutě jsouce rozhořčeni nad svým všedně prostředním životem, po celé dlouhé hodiny napájeli svou duši žlučí, zaplavujíce přívalem svého pohrdání celý svět, lidi i věci, hovoříce s jakousi hořkou výmluvností, tak že jsem za oněch dob pochyboval o všem, ano i o sobě samém. Tenkráte jsem ovšem nevěděl, — později jsem to zkušeností až příliš dobře zjistil — že ta výmluvnost jest formou chabého záští, které jest si již vědomo své malomocnosti. Každý veliký talent počíná i končí láskou a nadšením Předčasně omrzelí umělci jsou nešťastníci, kteří již předem pojímají svou příští neplodnost a hned se pro to mstí. Můj bože! Jak vřele bych si byl přál, aby ten hoch se mnou mluvil, třeba s nadšením poněkud směšným, o té Florencii, kde byl pracoval, kde byl milován, aby se mnou mluvil zvláště o té lásce!... Leč zdálo se zcela rozhodně, že na tu svou lásku zapomíná a místo toho pouštěl se, u příležitosti své knihy o Italii, do rozbírání nových otázek o honoráři předních spisovatelů.

„Jest pravda, že Jacques Molan dostává frank, padesát centimů za každý svazek? Bylo mi řečeno, že Vincy má placeno za řádku dva franky... Ah! Ten bídník!..." Nyní jsem rozpoznával, že se tají pod pláštěm té ostré kritiky a přemrštěné zatvrzelosti, jako následek zklamané naděje, šílená lačnost po penězích, avšak já, nedůsledně sice ale přece pochopitelně, odpouštěl jsem mu tento cit spíše než jeho ironii. Železná ruka nutnosti tak těžko spočívá na hlavě, ve které šumivě vrou veškeré mocné vzruchy mládí a která zří ve trošce zlata uvolnění své vnitřní bytosti.

„A musím podotknouti," končil s neskonalou hořkostí, „že můj otec nedá mi ani těch tří tisíc franků pro začátek, kterých budu potřebovat ke svému šestiměsíčnímu pobytu v Paříži před svým vystoupením na pole literární. Ano, to by mi stačilo k seznání mé půdy a k rozpoutání prvé půtky. Tři tisíce franků! a takový prostřední talent jako *** (uvedl opět nové jméno věhlasného spisovatele) vydělá si je padesáti stránkami, jež odněkud opíše!" (Pokračování.)

*) Inf., c. XXXIII, v. 29—30.

Pan Dominus.

Z „Povídek Hradčanských“ od *J. L. Hrdiny.*

(Dokončení.)

II.

Pan Dominus měl asi vytráveno. Čaj obou sklenic vypil, zákusky slupnul až na dva kousky. Byl by zmohl i ty, ale styděl se již. Odvázal bílý ubrousek, jejž s kavalírskou rutinou připjal kolem krku, smetl pedantsky každý atom z cukrových koláčků, jenž tu a tam vyklouznul mu z bezzubých úst při jídle na černý oděv, dle znalých záhybů ubrousek složil, položil na tác a vše pak odklidil mlčky na stolek starý při samých dveřích. Až bude mít Kačenka čas, přiběhne a odnese si nádobí, aniž by vyrušovala. Pan Dominus předstoupil před portýra, hluboce se uklonil a několika francouzskými slovy děkoval za snídani. Vždy jen francouzsky, ač té řeči rozumí tolik, jako vesnický ministrant latině. Ať rozumí nebo ne, — on to umí říci, a tak dělával vždy, dokud byl u vrchnosti. I když dostal nový kabát, použil té formulky a děkoval „za snídani“, ovšem že taky ve francině. Více z té krásné řeči neuměl.

Portýr hodil hlavou, že je dobře, ukázal na křeslo v koutku, — tam se usadil pan Dominus, portýr proti němu tak, že viděl každého, kdo šel kolem oken, viděl i skleněnými dveřmi do lože a odtud do průjezdu. Jindy se dozví pan Dominus hned při snídani, co bylo příčinou, že včera byl v okně papírek červený, dnes to jaksi dlouho trvá. Pan Dominus by se však nezeptal za půl království. — není to způsob mezi lepšími třídami, aby pohostěný vyzvídal, proč nebyl včera přístup dovolen. To poví hostitel sám. Ale dnes se mu jaksi nechce do řeči. Dívá se oknem na protější dům toskánský — je tak tichý a pustý jako tu ten. Pan Dominus zatím jedním okem pozoruje tvář portýrovu, druhým okem slídí po stěnách pokoje, jenž je vykrášlen různými, přerůznými věcmi. O některých ani neví, k čemu vlastně jsou. Prohlíží je hedlivě, ač už je viděl nejméně tisíckrát. Ani tu není příčiny, aby něčeho pochválil a tím načal klubko řeči — vše, co tu je kde, už dávno pochválil.

Pan Dominus přeložil, usednuv si, pravou nohu přes levou, nyní už to obrátil, jen aby něco dělal, zakašlal, jen aby na sebe upozornil. — —

„Ach tak! — pardon, hochu, — zamyslil jsem se,“ povídal portýr, „zapomněl jsem, že nejsem sám. Jsem od včerejška bláznem, opravdu, — věř mi, a nejsem-li bláznem, daleko k tomu nemám. Měl jsem tu včera návštěvu, nějaký písálek sem přišel, zdá se mi, že tomu taky říkají advokát. Brejle na nose, přišel s doutníkem v ústech. oslovil mne ledabylo — nu, jako portýra. To by ovšem spravily paže, ani žluč by o tom nemusila vědět. Jednou rukou — třeba pravou, vzít ho za límec kabátu, levou otevřít vrata, pravou ho hodit do prostřed ulice, levou přirazit dvéře a člověk by měl zas na jeden den práci odbytou. Ale — vytáhl nějaká lejstra, oznamoval mi, že tento starý dům mojí vrchnosti prodán se vším, jak co leží a stojí, že taky žádná změna se tu nestane, leda v osobě portýra. Za čtrnáct dní že se sem přistěhuje nový vrátník, do té doby abych si zadal o pensi dřívějšímu pánu a byt do toho času uprázdnil. On, jako právní zástupce nového majitele, že mi dává o tom zprávu a zároveň žádá, abych mu podal seznam věcí, jež jsou mým vlastnictvím. Ukázal jsem mlčky na tento pokojík. Sepisování tedy prý by bylo zbytečno. Složil papíry a chystal se k odchodu. Teprve nyní jsem byl mocen slova. „Poslyšte, pane, — kdo je novým majitelem tohoto paláce?“

„Nu, mnoho už vám na tom nemusí záležeti, ale když si přejete, — baron H . . .“

Pan Dominus, který hned při prvním otevření úst portýrových napnul sluch, natáhl krk, a s povinným respektem upřel naň oči, a který během vypravování již různými gesty dával na jevo, že každé slovo je mu nenahraditelnou novinkou, stále víc a více přímil tělo v křesle zabořené, už ani nohy nepřekládal, — ale při vyslovení jména majitele tohoto paláce vyskočil jako by byl péry vyhozen.

„Osvícenosti! — —“

„Seď, hochu, seď! — To by bylo tedy jedno odbyto. Pověděl jsem ti novinu, nyní ti chci ještě sdělit, co chci udělati. Totiž. — jsi mnohem starší než já, máš i větší zkušenosti, a poněvadž jsi mi vždy dosud byl přítelem a dobře mi vždy radil, dávám ti slovo. Mluv, pomysli, že jsi na mém místě, — poraď, co mám dělati.“

„Osvícenosti, — —“

„Od tohoto okamžiku nech toho titulu, jsem tvým přítelem, chceš-li, říkej mi tak, anebo mne vůbec nejmenuj! — vždyť nejsem ode dneška ničím. Dobrá rada je mi milejší než všecky tituly světa, aspoň v této chvíli. Mluv, co myslíš?“

„Osvícenosti, — —“

„Nu, ponech titul, ale mluv!“

„Myslím, že by byla trojí rada po ruce: požádati barona, aby vás ponechal — —“

„Já požádat? — barona požádat? — já?! — či nevíš snad — —“

„Vím osvícenosti, vím. Prosím za promiuutí tak nerozvážené rady. Pak tedy máme za druhé: podati žádost k bývalému majiteli domu za udělení pense —“

„Nech už toho, kamaráde! Zapomínáš, s kým mluvíš. Já mám žádat o pensi! Já! — A kdybych se toho i dopustil, — bylo by vše marno. Dům tento byl prodán exekucí a milé francouzské hrabátko odjelo odtud bez zanechání adresy. Nech toho už. Ostatné, jak vypadá ta třetí rada tvoje?“

„Je opravdu upřímná a obávám se, že se budete pro ni na mne nejvíce hněvati.“

„Ven s ní!“

„Abyste bývalého pána opykal, abyste nynějšího pána ignoroval a odstěhoval se ke mně. Byl jste u mne již. Mám hezký pokojík, tichý, čistý s půvabnou vyhlídkou, vy tu budete pánem, já vaším sluhou, jako bývalo před lety — — —“

„Máš dobré srdce, hochu, ale považ, co mi nabízíš. Jen dobře rozvaž! Oba jsme starci, oba bez peněz —“

„Osvícenosti, vždyť se s vámi chci děliti o své příjmy, — mám tři nadace, mám — mám — —“

„Řekni: pensi! — Vidíš, vidíš! — nabízíš mi svoje příjmy k disposici a upomínáš mne o dluh. Žádné vy-

táčky. — jsem ti dlužen, dlužuji ti tvoje výslužné za půl roku. Padesát zlatých. Víš, proč jsem letos nepořádným! Vystrojil jsem pohřeb starému štolbovi Frickovi. Ale dnes musíme uzavříti účet. Tedy mám dvacet zlatých, chybí mi ještě třicet — nevzpěčuj se, neplač, starý bochu, měl jsem tě vždycky rád, že jsi mi nevykládal ve zlé *hrdost* moji, jedinou pohnutku mé lásky k životu, prosím tě, pomoz mi uchovati hrdost moji do hrobu. Pojď sem, tady máš dvacet zlatých a tuhle kříž, — je z dobrého stříbra. Dojdi dolů do Prahy a zastav ho. Ale více neber než třicet zlatých. Z těžka bychom to pak vyplatili. To bude tvoje pense až do dnešního dne, rozumíš? Tak! A až přijdeš, povím ti, jak já soudím o své budoucnosti. ač-li se domyslím nějakého chytřejšího nápadu. Jdi, starý, jdi, a s nikým o tom nemluv."

III.

Pan Dominus šel, ač krokem takovým, jakoby ho někdo táhnul za vlasy. Měl toho pojednou tolik na srdci, chtěl toho tolik pověděti portýrovi, — jako to: ze má ustřádáno několik stovek a ty že mu dá úplně k disposici, poněvadž pro sebe má ještě dosti. Ale šel do Prahy. Byla to vůle portýrova a že byl pan Dominus věrným služebníkem jeho, nejen přítelem, učinil po jeho vůli a nesl pamětní křížek do zastavárny. Vzpomněl si, že by mohl oklikou zajíti domů, přinést třicet zlatých, položit je u portýra na stůl a říci: tu jsou! Ale to by byla lež, pan Dominus v habitu lživém chodit neumí, portýr by ihned vše uhodl a neposlušnost pokládal vším právem za urážku. za výsměch své hrdosti. A přece ho před chvílí prosil, aby mu pomohl uchovati hrdost, jediný majetek jeho, dokud se tu plazí po světě.

Po zámeckých schodech stoupal pan Dominus zvolna dolů, ale měl jíti raději Ostruhovou ulicí. Nohy mu už klesaly a musil častěji odpočívati. Rozhlédnul se po tom moři domů dole, — zase hlava se mu točila. Nebyl tomu zvyklým. A ti lidé kolem se mu zdáli podivnými. A ty módy všelijaké! Ovšem, pan Dominus dobrých patnáct, šestnáct let nebyl v Praze. A nahoře je vše jednotvárné, smutné. Lidé ovšem taky se zas divili, ukazujíce si na pana Dominusa.

„Tohle je zjev patriarchální! Jako socha stará, která utekla s podstavce."

„Ah. to bude ‚něco' z Hradčan!"

Po dlouhém ptaní došel konečně pan Dominus tam, kam byl poslán, a vybalil křížek.

Prohlíželi, potěžkávali, vážili. — prý dvacet zlatých.

„Já mám přinést třicet!" odseknul pan Dominus.

„Nu, pak poslechněte své panstvo a přineste třicet. My vám však nemůžeme dáti víc než dvacet. Máme to napsat?"

„Je to rodinný klenot, za křižáckých válek přinesený z Palestýny — —"

„Všecka čest, pane, ale u nás se vše váží a jen dle váhy platí."

Pan Dominus skoro radostně vzal křížek a zabalil do papíru. Zachrání památku svému pánovi a tím mu ušetří vzejíti dluhu. Ale již ode dveří se vrátil. Vzpomněl si, že má přinést třicet zlatých, a má-li je přinést, pak je přinést musí. Tak má poručeno.

„Což pak — kdybych vám nabídnul tenhle řetěz!" A pan Dominus odepnuv od velikých starých hodinek zlatý řetěz, smeknul ho přes hlavu a podal odhadci.

„Ó, to je něco jiného. Dám vám osmdesát zlatých od oka!"

„Mám přinést třicet, více nepotřebuji, ale prosím vás, nepište na lístek, co je zastaveno. Vynechte to, — nebo třeba jen začáteční písmenu. Měl jsem zastaviti ten křížek, — nic jiného a jen za třicet zlatých, — budou lístek prohlížet."

Udělali, jak si přál. Pan Dominus schoval peníze a lístek, a zapnuv pečlivě kabát až ke krku, vracel se na Hradčany. Ale jaksi pomalu šel. Buď že cesta jde do hrozného vrchu, nebo stížen byl výčitkou svědomí, že si dnes zalže. — — Ba, dnes bude lhát. Snad poprvé ve svém životě. Bude lhát. Měl zastavit křížek a zastavil svůj řetízek.

„Proč je tak hrdý!" konejšil se. „Zastavím svůj klenot, dám mu peníze, on ty peníze vezme, přepočítá a řekne: ‚Tak, hochu, tady splácím dluh. Více ti nedlužuji ani groše. A nikomu na světě!' A hrdě vypne hlavu i hruď svoji!"

* * *

Konečně se doškrábal zpět na Hradčany. Ale v jakém stavu! Klobouk v týle, rukavičky musil vedrem stáhnout a po čele mu tekly potůčky potu. Na náměstí před biskupstvím usedl na opuštěnou lavičku, aby si oddechl a trochu opravil svoji façadu. Utřel čelo a mokré vlasy jedním kapesním šátkem, druhým oprášil boty a černé spodky; když se přestaly ruce potit, navlékl rukavičky a nasadil bílý cylindr. Nerad by dal na jevo, že ta cesta do Prahy a zpět byla mu velikou obtíží a jinému obětí.

Opatrně upnul zase kabát, schoval stříbrný křížek až do zpodní kapsy, připravil si peníze a lístek zástavní a šel.

Z Kanovnické uličky vyšel proti němu zástup lidí. Paní domácí, většinou služební personál ze sousedních paláců. Musilo se něco přihodit. Pan Dominus se vrátil. Vyptávali by se ho, kde byl, vtipkovali by nad jeho staromodním úborem, jak oni to umějí, — raději se jim vyhne. Obejde park a kolem toskánského domu půjde pak, kam má jít. Všickni šli jedním směrem, — těm pan Dominus se vyhnul, jen jeden ubíral se druhou stranou parku. Starý Brinov, bývalý arcibiskupský „laufr". Měl souchotiny, a ač slunce pražilo venku, přec měl na sobě těžký zimník, šál kolem krku a šel si vyhledat nějakou lavičku na výsluní. aby se zahřál. Stále prý je mu zima, a neví. co to je.

„Už ho odvezli, nechoď tam!" volal z daleka sípavým hlasem, „pojď, sedneme si tu někde a povíš mi něco!"

„Koho odvezli?" ptal se pan Dominus.

„Nu, Petra Xandra. toho pánovitého portýra od ‚Kaplířů'. Divím se, že s tím hrdým člověkem vydržel jsi obcovat celý den. Musil jsi mu býti otrokem, — říkají, že jsi mu i ruku líbal. To jsem hned řekl, že není pravda."

„A kam by ho odvezli?"

„Do umrlčí komory. Dostal výpověď ze služby včera a dnes se zastřelil. Říká se — —"

Pan Dominus nechal souchotináře stát a pokud síly stačily, pádil do Kanovnické uličky. Na okně portýra bílý papírek — snad to nebude pravda! Zazvonil. — nikdo neotevřel, zvonil po druhé, po třetí — teprv nyní ustrašená Kačenka otevřela. Ale druhá služka Madlenka musila s ní, aby se nebála.

„Pane Dominus, my se tu tolik bojíme! — Pokojík pana Xandra zamkli ti páni, co tu byli, a klíč vzali s sebou. A my zastřely ubrusem i skleněnou loži. Pořád se nám zdá, že ho tam vidíme, jak leží na pohovce s prostřelenýma prsama."

„Co se tu všecko stalo?" A pan Dominus, jehož nohy se chvěly, opřel se o zeď v průjezdu nedbaje, že kabátem otře čiste obílenou zeď.

„Pan Xandr na mne zazvonil. Povídal, že vás někam poslal, a že neví, kdy se vrátíte. Zase mi dal lístek, — mám to v kuchyni — abych vám jej odevzdala, až se vrátíte, — možná, že prý už ho nezastihnete doma. — takové spletené věci mluvil. Pak mi poručil, abych tu uklidila pokojík jeho, že sem přijdou nějací páni, — aby tu bylo vše v pořádku. Na to ozvala se hrozná rána — —"

„Kde je ten lístek, Kačenko?"

Děvče přineslo papírek v obálce s adresou „Pan Dominus." A uvnitř? — — „Milý hochu! Děkuji Ti za vše, umírám dnes. Tvůj Petr Alexandr hrabě P . . ." A při tom dvacet papírových zlatek.

* *
*

Ustrašené ženské byly rády, že přišel pan Dominus. Stáhly ubrus s oken lože a otevřely, aby si tu odpočinul. A slíbily, že zatím mu připraví oběd. Pan Dominus je poslouchal, — aspoň je nechal mluvit, a založiv ruce, díval se na dlažbu průjezda. Sotva služky odešly, vzpřímil se, otevřel vrata, opatrně zavřel za sebou a šel. Chodil v uličkách na „Novém Světě", prošel branou ven, ale brzy se vrátil a zaměřil do hradu. Prošel dvě nádvoří, zastavil se u nízkého domečku zeleně natřeného a zazvonil. Sluha mu otevřel, uvítal a zvěděv, že chce pan Dominus mluviti s milostpánem, hned ho dovedl do prvního poschodí a ohlásil. Za chvíli již stál před stařičkým kanovníkem. Pan Dominus tu byl všeobecně znám jako zbožný člověk, každý den setrval v chrámu přes tři mše — —

„Ah, pan Dominus! Vítám vás, — a posaďte se, pane. Co pak nám nesete?"

„Novinu, domine illustrissime. Portýr z paláce u ‚Kaplířů‘ — —"

„Už jsem slyšel. Bůh mu buď milostiv!"

„Pak mám na srdci malou prosbu, illustrissime! Tělo toho nešťastníka je v umrlčí komoře a bude pozejtří pohřbeno. Já sám pohřeb mu vystrojím — —"

„Slyšel jsem, že jste žili v přátelství. Snad jste bývali kdysi u jedné a téže vrchnosti?"

„U vrchnosti, — ano! Illustrissimus má pravdu. Pohřeb tedy obstarám, jen to mi leží na srdci, nebude li nešťastníkovi odepřeno vysvěcení hrobu, a abych nabyl jistoty, jdu se otázat sem — —"

„Pohřeb mu můžete vystrojit, třeba nádherný, ale — byl samovrahem ten portýr Petr Xandr."

„Jmenoval se jinak, illustrissime!"

„Tím hůře, že klamal svět. Ostatně prý nechodil nikdy do chrámu, zemřel beze smíření se s bohem — —"

„Jdu vyprosit mu odpuštění!"

„Vždyť se ani nevyzpovídal!"

„Vyzpovídám se zaň sám. Vyprávěl mi o tom nebožtík starý pan hrabě, že za časů válek křižáckých byla podobná zpověď platna. Křižáci vrátivší se z boje zpovídali se za padlé soudruhy z hříchů jejich, o nichž věděli."

„To vše může býti pravdou, ale — — jak se chcete zpovídati?"

„Petr Xandr byla jen křestní jména portýrova, — celým jménem slul Petr Alexandr hrabě P . . . . ."

„Ten portýr?" A stařičký kanovník spráskuul ruce.

„Ano, on to je, jehož tělo leží v umrlčí komůrce. Můj bývalý pán, můj dobrodinec. Když bratr jeho z pouhé svévolnosti zastřelil mého otce, hajného na jeho panství, ujal se mne, sirotka, dal mne vychovati, vzdělati, učinil svým tělesním myslivcem — —"

„A mne na vlastní útraty jako syna svého poddaného robotníka dal na studie, povolal na faru svého patronátu a pak přímluvou dosadil tam, kde jsem vysloužil jako kanovník — — to je on?"

„A který neměl jiné vady, než že byl hrdým na své předky, na své jméno . . . Znáte, illustrissime, příčinu jeho chudoby. Vypomohl příteli šlechtici celým jměním svým a v náhradu za služby měla mu býti zasnoubena krásná sestra jeho. Šlechtic vypomohl jměním hraběte P . . . své sestře. jejíž věno dříve utratil, a ta vdala se za barona H . . . Pan hrabě měl malý stateček ještě, ale ten brzy prodal. Aby mohl zabezpečiti pensi bývalému služebnictvu. A sám — — Povídalo se, že se vystěhoval do Ameriky, ale zůstal tu. Francouzským šlechticem byl přijat za portýra do domu u Kaplířů. Jeho hrdost šla tak daleko, že já musil jsem dostávati pravidelně svoji roční pensi, a k vůli te hrdosti tak daleko se snížil, že odhodil titul a přijal místo portýra, aby ze služného svého mohl mi vypláceti pensi. Byli jsme tu v úkrytu a na blízku sobě plných dvacet let — —"

„A já o tom nevěděl!"

„Nikdo nesměl o tom věděti, illustrissime! Dům u Kaplířů koupil baron H . . . a portýr se zastřelil. Co by tu dělal? — — Pokud mohl, dostál svým povinnostem — —"

Stařičký kanovník utřel zavlhlé oči, obul vysoké lesklé boty, oblékl dlouhý šosatý kabát, hůl a klobouk do ruky a šel. Pan Dominus za ním.

„Příteli," povídal kněz na nádvoří, „jděte obstarat rakev a hrob, — ale nic neplaťte, vše ať je na můj účet, a já půjdu vyprosit mu rozřešení. Přijďte sem k obědu a odpůldne zajdeme do umrlčí komůrky."

Pan Dominus kráčel smutně hradčanským náměstím. Tělo schýlené, uzel šátku vězel pod uchem, kabát samé vápno — — co je mu po kom. Zařídil, co bylo třeba, objednal a hned zaplatil. Neposlechnul tedy starého kanovníka. Ba i na pozvání k obědu zapomněl.

Odpůldne zašel do umrlčí kaple, uložili tělo do rakve, pan Dominus sám nanesl květin, rozsvítil svíce a neustával líbati studené ruce nebožtíkovy. Stařičký kanovník dlouho čekal s obědem, ale nemoha se dočkati pana Dominusa, poobědval sám jen tak ledabylo a šel ho hledat.

Nalezl ho u mrtvoly bývalého pána.

„Illustrissime, vše jsem již zařídil."

„Rovněž já. Doprovodím pohřeb sám ku hrobu. Jsem šťasten, že jsem mu tu službu mohl prokázati. Jen se podívejte na tu tvář, — učiněná šlechetnost."

„A nezůstal tu na zemi nikomu dlužníkem. Kdo jemu dluhuje, ať s ním jednou vyrovná účet. Nechtěl mi zůstati dlužen, — ani já nesmím mu ničeho dluhovati!"

A vybaliv z papíru stříbrný, starodávný křížek, s nímž byl ráno poslán do Prahy, vtisknul ho svému pánovi mezi prsty sepjatých rukou a zatloukl víko rakve.

*

FEUILLETON.

Nové **Barevné střepy** od Jarosl. Vrchlického. (Črty a povídky. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze.) Hoďme mezi tři zrcadla několik barevných sklíček-střepů, a vždy nové a nové objeví se nám hvězdy při každém hnutí rukou. A co jiného je život, než takový závratně proměnlivý kaleidoskop. Svými novými „Barevnými střepy" vytvořil nám básník Vrchlický osluniv pravdu života září poesie — několik takových hvězd — povídek a črt, plných barev. Kniha obsahuje vzpomínky z jihu: *Svatá illuse*, *Triumf Aspasie*, *Pepina*, *Kuchař Matiali*. Kromě „*Triumfu Aspasie*" jsou všecky moderní obrázky živých postav a dějů. Aspasie nese se do ovzduší starých Athén a je vlastně básní, hymnou pravé ženskosti, jež vítězíc nade vším, všude reje štěstí a blaho. — Ostatní povídky a črty odehrávají se dějem doma. — Rozkošné „*Příměří*" dýše velkým klidem a ukončení tvoří harmonický akkord pravého štěstí. Obrázek z vlaku „*Hřích*" je zachycený moment, který autora vyzval k přemýšlení a do téže nálady zavedl i čtenáře. Druhý obrázek „*Korunovační jablka*" je skvostný symbol našeho osudu národního, a tak bez tendence psán a tak dojemně psán. „*Hadí muž*" líčí útrapy literáta českého a bičuje naše ubohé poměry. „*Orthoceras*" je tragické odhalení stínů života pod zdánlivě klidným jeho tokem. Něco bolestného vyznívá ze zpovědi toho starého pensisty. Kdož ví, co koho sevřelo hned z mládí kleštěmi neúprosného osudu a celý život zhalilo ponurým stínem! Snad nejkrásnější povídka je „*Manželství a přátelství*" Dýše z ní tolik tepla života a tolik sympathického je v těch postavách, které zdá se nám, že znáte a milujete. Trefně je líčen podivín malíř Nováček i jeho přítel Dubský. Ten přírodou učiněn samotářem, škaredohlídem, onen šťastným, ale nejvýš dobrým. Líbezný zjev ženy Dubského vystupuje jen jako záře na obzoru, ale nevýslovně milá. — Styl povídek je elegantní, plyne volně a pěkně. Ano, zdá se nám, že jste se zadívali do barevných hvězd života: tak se to míhá, proměňuje a mizí, tu barvou jásavou, tam pochmurnou. Kaleidoskop. —*g.*

— *Jaroslavu Vrchlickému* byl dne 26. t. m. odevzdán diplom čestného doktoratu filosofie. Česká universita projevila tím nejvyšší své uznání muži nade vse zasloužilému o české slovesné umění. Mužové vědy vzdávají tím svůj hold české poesii, jako v osobě Dvořákově složili jej české hudbě, a krok ten slouží jim a bude vždy sloužiti ke cti.

— *Národní divadlo* podnikne tedy již na jisto začátkem června svůj umělecký výlet do Vídně. Valná hromada družstva krok tento schválila a ředitelstvo jest sproštěno veškeré zodpovědnosti pro případ hlavně finančního nezdaru. Výsledek možno si arciť již napřed na prstech vypočítat. Vídeň jest vosí hnízdo všemu, co jest českého, nepřátelské. Jenom v Čechách těžce vydělané peníze jsou tam povždy vítané. Nejkrásnější díla Smetanova a Dvořákova propadnou tam tomu tupému úsměvu, pro nějž není ve světě výrazu než vídeňáctví. O činohře ani nemluvíme. Shakespeare přednášený jazykem českým byl by pánům na Vídeňce trpaslíkem. Kdyby Národní divadlo věnovalo těch několik tisíc, které teď na zdař bůh obětuje, na studijní cesty, když ne autorům, tedy hercům a zpěvákům, jak o mnoho více by umělecký ráz našeho divadla získal! Odpoví se, že jsou to výlohy representační. Dobrá, ale podobá se to na vlas onomu polskému šlechtici, jenž jda ke dvoru dal si na svůj kontuš přišiti diamantové knofliky, za které židu zastavil všechny své statky.

— Na divadelní ceduli marně očekává se jméno paní Petzoldové-Sittové. Spanilomyslné obecenstvo totiž před nějakým časem odměnilo se tomuto členu české opery za všechny dlouholeté služby a bez její viny vypiskáním. Byl to zajisté skutek ušlechtilý a kavalírský, hlavně vůči dámě. Část obecenstva, která jej provedla, může býti naň hrda.

— Gallantnost k damám vůbec jest vzácnou charakteristikou našeho veřejného života. Před nějakou dobou právem ozval se týdenník „Čas" proti tomu, jak v jednom venkovském listě nešetrně se dotýkáno nejsoukromějších poměrů české paní spisovatelky. Ne snad, že by ona dáma byla vybočila o vlas z mezí společenské konvenience, nikoliv, ona líčila pouze ve svých spisech svět jak jest, a to stalo se kamenem úrazu. Ona postavila před svět zrcadlo, v němž viděl svůj vlastní obraz; toť se rozumí, že se světu nelíbil i zvedl tedy kámen a hodiv jej po zrcadle pošramotil při tom do krvava i ruku, která jej držela. V tomto venkovském listu se tatáž hra nyní opakuje vůči dámě jiné s tím toliko přídavkem, že ušlechtilý pisatel poněkud ještě se vycvičil. Stávať se denunciantem k c. k. úřadům, a vše to pro několik erotických písní, z nichž mnohou i v puritanské Anglii neváhala by se ozdobit Mary Robinsonova. Člověk veru neví, kde u nás přestává kritika a kde začíná podlost.

— *Čtrtá třída České Akademie* vypisuje dvě ceny na libreta operní a sice první 300 zl., druhou 200 zl. r. č. Přenechávajíc volbu látky pp. spisovatelům úplně, podotýká, že libreto cenou poctěné stane se majetkem IV. třídy České Akademie, která je přidělí skladatelům hudebním dle svého uznání, při čemž autor libreta nebude více míti nějakého práva na odměnu se strany skladatele. Ovšem od divadla neb od firmy nakladatelské, která libreto vytiskne, může žádati honorář; pouze na libretě budiž vyznačeno, ze bylo poctěno cenou Akademie. Rovněž dohodne se v případě potřeby spisovatel libreta se skladatelem v příčině nutné úpravy formální. Práce o cenu konkurující budtež podány *anonymně s heslem* a jméno pak libretisty buď udáno v připojené obálce zapečetěné do 30 září 1892 kanceláři praesidiální v České Akademii. Prohlášení cen stane se ve hromadě slavnostní 2. prosince 1892.

Listárna redakce.

Rukopisy se nevracejí Zvláštními dopisy odpovídati nelze. „I. P.": Pošlete větší ukázku z Puškina. — „Miluš": Není to překlad takový, jak by ho veliká ona báseň zasluhovala. — „V. V. L.": Stačiž Vám to pro vlastní jaro. — „Sl. E. Př.": Z Maupassanta již příliš mnoho přeloženo. Druhá věc jest slabá. — „I P.": Velmi pěkné obrazy. Až se je naučíte ovládat, budou básně dobré. —

Neuveřejníme práce znamenané: „Zský." — „J. B-ský" — „Po stráni." — „H. h. m. a." — „Ikaros." — „Kl. V." — „L-ský." — „A. M." — „Sestina." — „L. Javornický." — „A. + K." — „J. L. B." — „Resignace." — „M. Z. 4."

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček"

ROČNIK XX. 10. KVĚTNA 1892. ČÍSLO 14.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . . 1 zl 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Jedle.

Studie. Napsal *M. Jahn.*

I nad pádem vrabce
bdí zvláštní prozretelnost.
Shakespeare: Hamlet.

Na veliké, svahovité mýtině, která hraničila po jedné straně s mohutným, panským lesem a na druhé straně s mladým, smrkovým podrostem, pronikla ráno rudá, plápolavá záře, pocházející od praskajícího, čadícího ohně, složeného při samé lesní stěně s prořídlou skupinou vysokých jedlí . . .

Lednový mráz byl snad 15stupňový dle Reaumura a možná, že ještě větší. Těžký, zhustlý vzduch byl zbarven slabou, přišedlou modří, která na vrcholcích lesů, osněžených jako hlavy stařečků, přecházela v růžově fialovou tkaň, od níž odrážela se jasně modrá, při východu oranžová obloha. Na západě shasínal měsíc, bledý a průsvitný jako led, obtočený kruhem slabě žlutého, mdlého světla, které se tratilo rovnoměrně s přibýváním červánků na dalekých kopcích. Sněhová mýtina, na které za léta červenalo se korálové moře jahod, zanesena byla promrzlou sněhovou vrstvou skoro na dvě stopy.

Bílá, dojímavá barva smrti s hlubokým, nepohnutým klidem tmavých okolních lesů zvyšovala tesknotu ztuhlé, odumřelé přírody, kolem níž stály němě, beze hnutí vysoké jedle v hlubokém smutku. Pouze šedý, těžký dým, který se vlekl z pod lesa byl příznakem jakéhosi života, ale ani ten těžký dým nebyl s to zaplašiti dojmu ztrnulosti a hrůzy, která dýchala z mrtvé lesní tišiny.

Z pod kraje temného lesa ozvaly se silné, hrubé lidské zvuky, které se daleko rozléhaly po mýtině, vyrušené těmito prvními, skutečnými projevy života z nehybné, němé ztrnulosti.

Při ohni dřepěli tři vesničtí muži, silně zabaleni do starých kožichů, s beranicemi na uších a v těžkých, slamou vycpaných botách; ohřívali skřehlé, promrzlé ruce nad plápolavým, praskajícím plamenem.

Jeden z nich, malý, suchý človíček, s kulatou, chorobně bledou tváří, s tenkými rty a mírnýma, krotkýma očima, jménem Ondřej Kristek, byl typ starostlivého, bojácného dělníka. Z jeho očí šla trpná poslušnost a zmíravá oddanost. Býval dříve vojákem, takovým vojákem, jakého si vojenské úřady přejí. On totiž plnil všecky rozkazy a zachovával všecka nařízení do nejmenších podrobností a byl spokojen. Neopíjel se proto, že to bylo zakázáno, večer na slamníku vždycky potichu odříkával svou modlitbu. Pro tyto vlastnosti byl u vojska velmi oblíben, ač nedosáhl žádné hodnosti. Na vojně promrzlo mu levé ucho. Poradili mu, aby jím provlékl zlatý kroužek, že prý zlato stahuje všecky neduhy. Od té doby nosí tenký, zlatý kroužek na levém uchu. Kristek vyučil se tkalcovině od svého děda, ale živí se řemeslem tím pouze v zimě. Na jaře obdělává kousek jílovité role, v létě chodí do cihelny a v zimě pracuje za stavem — tak žije každý rok. Chalupu má starou, dřevěnou a neprostrannou, ale všecko v ní je v pořádku, na pravém místě; milujeť pořádek, na jaký si byl navykl na vojně. Se ženou má dvě děti, čiperné jako čermáčky. Jeho žena na třetí rok již churaví zlým hostcem v noho, ale on nereptá, vykonává svědomitě všecky práce: zametá, poklízí dobytek, obléká děti, ano i pere i vaří. Je to z míry trpělivý, starostlivý člověk.

Vedle něho seděl veselý chlapík, s liščí, opelichanou beranicí v týle, docela Kristkovi nepodobný, pevněji složený, s nepoměrně malou, šišatou hlavou, červené, lyšajovité pleti, s malým ploským nosem, šikmým obočím a se špičatýma ouškama. Oči jeho byly malinky, na první pohled nejasny a jakoby zastřeny lehkou mlhou, ale chvílemi blysklo v nich cosi jedovatého. Jmenoval se Jan Grygar. Byl to typ zchytralého, lstivého, nepokojného a odvážného člověka. Podél pravého spánku táhla se mu škaredá jizva; utržil si ji v jakési bitce v krčmě při bratrově svatbě, o kteréžto příležitosti sám ještě s jiným soudruhem celou hospodu vyhodil ven. Řemesla nebyl skoro žádného, ačkoli tesařil, zedničil, boty šil, skorem každou práci zastával. Pro svou nepokojnou, rozpínavou povahu v ničem dlouho nevydržel. S nevlastním bratrem soudil se o kousek role, ale brzo se zapletl, dopustil se jakéhosi podvodu a proseděl tři čtvrti roku ve vězení. Při kartách prý míval skřítka a v pytláctví byl nedostižným. Zkrátka, nebylo práce, které by se nebyl chopil, ale zase nebylo špatnosti, které by se nebyl dopustil. Proslýchalo se o něm, že prý postřelil hajného Jasníka, ale dokázati mu toho nemohl nikdo. Všichni ve vesnici se ho báli, jako netvora, ale všichni mu lichotili, ze strachu. Grygar špatně žil se ženou a hrubě s ní nakládal, zvláště když se napil. Nemohlo býti snad širší, ale také ne mělčí povahy než byla jeho.

Naproti těmto dvěma mužům seděl třetí, na pohled již starý člověk, Jurka Drozd, jemuž přezdívali v osadě „mažeža“. Byl to člověk zavalitý, netvorný, s dlouhýma rukama a s velikými, širokými dlaněmi. Hlavu měl opuchlou, řídké, zrzavé vlasy, veliké nozdry a široké pysky Pohled

jeho byl mdlý, apathický, bezvýrazný; žádný duševní stav nepromítal se nikdy na jeho tváři. Byl to typ lhostejného, k smrti unaveného, odumřelého člověka, který se dřel hrubou prací jako kůň a jedl za čtyři. Jenom někdy zachtělo se mu odpočinku a tenkráte proležel za pecí třeba celý týden a pražil se tam jako kočka na slunci, dívaje se, jak se žena za něj dře. Na příklad ona sama zorala roli, on pak přišel a rozsil, ona sama zavláčila, posekla trávu, naštípala dříví a byla spokojena, když jí muž dobré slovo za to řekl, když jí slovem polahodil. Ale z toho zase pracoval bez ducha, do úpadu, jako stroj, hnaný setrvačným kolem. Takový byl posavadní jeho život. V tu dobu, kdy všichni tři chlapíci seděli u ohně, zabýval se každý svými myšlénkami, svým životem. jedině vědomí jedné a téže práce, kácení jedlí, bylo jim společno.

Kristek rozmýšlel o tom, že se ženě zdálo o topolovém stromu, což prý znamená žalost. Grygar vzpomínal na to, jak poslední neděle hrál v krčmě a porval se s přespolními vozky o podvrženého pikového krále, a Drozd lhostejně pokuřoval z dýmky, mysle na svou novou sekyru.

Grygar první pocítil potřebu řeči.

„Drozde, zpívej, rozvesel nás,“ pravil posměšně, zkřiviv obličej k levému uchu.

„A vždyť víš, že drozdové v zimě nezpívají,“ odřekl Drozd ospalým, tvrdým hlasem, nevyndavaje z úst prokouřené krátké dýmky.

„Neviděl jsem tě ani v létě zobáku otevřít. Za nic bych nechtěl takového daremného ptáka do klece,“ dráždil jej Grygar s neobyčejně živými tahy v obličeji.

Drozd rozšířil přihlouple ústa a mlčel, jakoby jej řeč unavovala.

„Kristku, dones roští, takový mráz tráví oheň,“ přikazoval Grygar Kristkovi, který si mnoho nevšímal svých soudruhů a pořád myslil na jedno a totéž: na topolový strom a na žalost. Přicházelť mu na mysl, že sny někdy se vyplňují a že mezi ženiným snem a dnešní prací může býti jakýsi vztah, jmenovitě mezi topolovým stromem a kteroukoli jedlí, která padne pod ostřím jeho sekyry.

Při tom namanula se mu jakási hrozně strašná myšlénka, následkem níž bojácně zvedl hlavu a ztrnule zadíval se na jedli, pod kterou právě seděl.

Grygarova slova poněkud jej vytrhla z těchto myšlének. On trpělivý, poslušný člověk měl za svou povinnost ihned vyplniti tuto svou úlohu. Zvedl se a s chlapeckou poslušností rozešel se po lese. Chrustavé zvuky promrzlého sněhu pod jeho nohama teskně zmíraly v pustém lese, jehož se počínal obávati pro jakési nevlídné šero a hluboký, chmurný jeho smutek. Bál se každé jedle z jakési neurčité, snad pověrečné předtuchy, již si nemohl jasně představiti. S podivným chvatem nasbíral plnou náruč suchého, ledem omrzlého klestí a hodil všecko na oheň. Klest pronikavě zasyčela; různorodý živel v ohni počal se přetvořovati v šedou páru, za tak silného mrazu dobře patrnou.

„Oheň s vodou špatní přátelé,“ ostře poznamenal Grygar, zapaluje dýmku jedlovým oharkem.

„Co to je, Drozde? Však to máš vědět, starý ptáčku,“ rozpustile pokřikoval mluvka, zamrknuv na osloveného. V ruce držel chumáčovitou větvičku cizopasného jmelí, které se náhodou dostalo mezi klestí.

„Starého Drozda neuč,“ ospale odsekl oslovený chlapík. Po jeho tváři rozlil se stařecí, líný úsměv.

„Víš, co se dělá ze jmelí, kamaráde?“ zamrknul Grygar na zamyšleného, zapomenutého Kristka, jemuž neustále vězel v mysli záhadný ženin sen.

„Tuším, že lep,“ řekl Kristek skoro mimovolně, jakoby se právě probral ze spánku a někomu odpovídal.

„Napadá mi, chlapci, pěkný kousek. Pomalu bude tomu pětadvacet roků, no dávno to bylo, právě o vánočních svátcích. Sněhu bylo tenkráte do půl člověka a vrány tlačily se k chalupě; měly hlad... Tatíček i s mámou odešli do kostela. Co jsme neudělali? Stočili jsme papír do kloboučků (kornoutů), do každého dali jsme kus hovězí krve a kraje jsme oblepili lepem. Však ho koupil bratr Mach ve městě na sýkory, ale nechytil žádné. Nastražili jsme na vrány před zahradu na hnojisko. Dlouho jsme nečekali. Přiletěla vrána, chytře, opatrně se podívá a — zob! Narazila si papír na hlavu, křičela, krákala a vyletěla na zahradu. Tam sebou tloukla o stromy, jakoby byla oslepla. Vzali jsme klacky a zatloukli jsme ji. Ani byste neřekli, sedm jsme jich tak zbili, sedm. Považte si, sedm...,“ vypravoval Grygar, zašilhav očima. Po jeho malé, podlouhlé tváři rozletěl se zvířecký, protivný úsměv.

Drozd jen odhrnul hořejší pysk a skoro se tomu ani nepodivoval, čímž podráždil Grygara. Kristkovi se jen cosi zdálo, že Grygar vyprávěl právě o vranách. Nezaslechl toho, ale spatřiv jeho podivný, dravčí úsměv, počal si vzpomínati, proč se on tak směje.

„Chlapci, nepomůže nic, vítr jedli neporazí, musíme sami do díla. Tak jak tak bysme přemřeli u ohně. V ruce hřeje, ale po zádech běhá mráz...,“ upozorňoval Grygar soudruhy.

„Je pravda!“ přisvědčili ostatní.

Všichni vstali a promnuli si ruce. Povyšli asi třicet kroků nahoru, pak se zastavili, odloživše nástroje.

Los padl na vysokánskou, krásně ztepilou, zdravou jedli, jejíž chvoji pod tíží sněhu nehybně se sklánělo dolů.

Při pohledu na ten strom pocítil Kristek jakousi útrpnost.

„Včil tu stojí a za chvíli jí nebude, —“ namanula se mu myšlénka, jíž se déle zabýval.

„Dva ji obejmeme... Kristku, vstaň, zkusíme to,“ navrhoval Grygar s rozpačitým výrazem.

Oba muži obkročili jedli, ale stěží ji objali; měliť krátké paže.

„Vidíte, taktak že jsme ji objali, pěkná to jedle. Deset sáhů jí hádám, založme se...,“ žvastal Grygar, jsa hotov učiniti sázku, ale nikdo neměl odvahy.

„Bude míti, bude míti,“ přikyvoval Drozd, měře jedli od vrcholu až ke zpodu vypoulenýma očima.

Nikdo z nich neměl tušení, že strom od zpodu zdá se býti mnohem nižším nežli skutečně jest a že při takovém odhadování je veliká neurčitost a nejistota. Ale všichni byli přesvědčeni, že má deset sáhů, protože Grygar tolik hádal...

První paprsky sluneční probleskly chmurou okolních lesů. Prosvitl první paprsek, zatřepetal se, jakoby na okamžik shasnul, ale hned nový paprsek šlehnul lesem, zrodil se třetí, čtvrtý, všechny jakoby se slily dohromady... a proud světla vyvalil se na mrtvou mýtinu, hoře na ní nejčistším stříbrem.

Růžová záplava na horách zvolna přecházela ve žluť, tratíc se. Vzduchem proskakovaly drobňoučké hvězdice umrzlé vodní páry. Na jedli, při samém břehu potoku sneslo se hejno kavek s pronikavým, vřískavým krákotem, který se rozléhal v mrtvé tišině a zmíral kdesi daleko v širošírých terasách lesů . . .

„Hle, jakou nám zpívají!" poznamenal bystře Grygar, vzav do ruky sekyru s dlouhým, habrovým toporem.

Práce začala. Grygar se rozmáchnul zrovna ke pni, v tu stranu, kudy měla jedle padnouti. Ale sekyra, jasně zazvučivši, na plano odrazila se od promrzlé kůry. Udeřil po druhé, po třetí, vždy silnějšími, prudšími rozmachy. Jedle se zlehka otřásla a zaševelila těžkými větvemi, ale kmen silně, tesknč zaduněl. Cizí, kovový zvuk projel mýtinou. Ozvěna zvěstovala zhoubné, smrtící ty zvuky dalekým lesům . . .

„Silný chlapík, jednou ranou nepadne — a což vy, kamarádi? Přišli jste na divadlo?" ozval se Grygar k oběma mužům, nečinně zevlujícím.

Drozd klátivě, lenivě se pohnul; bylť mu líto nové sekyry.

Ale Kristek obrátil se, přežehnal se potaji a plivnuv na dlaně, počal rubati s Grygarem. Sekyry hustě dopadaly na zdravý, mohutný kmen, který se od zpodu k vrcholu prochvíval prudkými otřesy.

Uplynulo několik minut — — —. Strom byl od spodu podťat.

„Milí braši, takový stromek dá práci, musíme se rozdělit. Začni Kristku s Drozdem, potom zase já budu s Drozdem . . .," rozvrhoval Grygar práci s obvyklým rozkazujícím přízvukem.

Oba dělníci měli za nutné uposlechnouti Grygara, jakoby uznávali jeho nadvládu nad sebou. Grygar kamsi zašel do lesa.

Pila rovnoměrně svištěla v dřevě, vydávajíc jasné, zřetelné zvuky. Práce skoro ani neubývalo. Zdálo se, že pila nijak nezmůže oné spousty dřeva; svištělať tak lehce. hravě, jakoby strom o tom neměl ještě tušení. Ale za to tím jistěji, usilovněji zařezávala se hloub do dřeva. Za malé půl hodiny byli v polovici kmenu.

Drozd odfukoval namáháním, stenaje břišním hlasem: nh, nh, nh . . . Kristkovi vyřinuly krůpěje na čele, zpotil se. Bylť se tak vžil do své práce, že o ničem nepřemýšlel, vykonávaje pouze jisté pohyby. Ničeho se již neobával, maje na mysli toliko hrubou svoji práci, při níž mu připadala jedle jako nepřítel, s kterým nutno zápasiti.

„Pravda, je to tanec, člověk se při něm zahřeje. Počkej, Kristku, uvidíme, co zmůže Drozd," pravil Grygar s jemným posuňkem, vrátiv se z lesa a chápaje se pily s velikou chutí.

„Bratříčku, nežeň na mne, jsem starý," škemral Drozd, fuče hlubokým, ospalým zvukem.

„A v prsou jsi jako ta jedle," posmíval se mu Grygar s pohrdavou chladností, shledávaje v Drozdových slovech cosi zbabělého.

Pila zarývala se hlouběji do kmenu, zvuky temněly podobny slabému šepotu. Ale za nějaký čas opět stávaly se zvuky jasnějšími, podobny táhlému hvizdotu v prsou zmírajícího.

Kristek tupě hleděl na práci. Krev prudce obíhala jeho žilami a naběhlými svaly. Měl jenom fysický pocit jakési životní síly, která probíhala mu celým tělem. A právě tento čistě fysický pocit byl příčinou, že docela zapomněl na ženin sen a na vztah mezi topolovým stromem a kteroukoli jedlí, čehož se dříve tolik obával.

„Kristku, jdi, přilož na oheň . . . Donesl jsem roští, zrovna je na kraji lesa," přerývaně mluvil Grygar, neodtrhuje se od práce.

Kristek slepě poslouchal, maje za to, že bude třeba ohně po celý den. Sešel níže k ohni, vživ se do myšlénky, že bude ohně třeba, nabral náruč roští a vložil je na oheň. Klestí počalo syčeti, praskati zrovna jako prve. Ale zvuky ty zdály se mu najednou podivnými, zajímavými. Počal je přirovnávati ke znění v uších nebo k čemu, Bůh ví. Zdálo se mu, že kdysi takový zvuk již slyšel.

Obrácen zády k soudruhům, zaujal se úplně těmi zvuky, utkvěl na nich, jakoby očarován, přimrazen.

Rázem ozvalo se silné, lomozné prasknutí. Neobyčejný zvuk ten projel Kristkovi mozkem. V tomtéž okamžiku skoro zaslechl jakýsi známý nejasný výkřik: Ježíš Maria . . . Najednou se mu cosi objasnilo, chtěl učiniti pohyb, ale nohy mu zdřevěněly, chtěl vykřiknouti, ale hlas mu uvázl v hrdle. V téže vteřině pocítil silnou, omračující ránu na hlavu — v očích se mu zazelenalo, zatmělo. Spatřil ještě cosi jako dvě dětské tváře . . . dále již neviděl ničeho.

Vrchol jedle byl dopadl mu zrovna na temeno. Sněžná chumel vznesla se vzhůru a šíron mýtinou prochvěl praskot i pád velikého stromu.

Oba kácející muži ztrnuli. Grygar ze zvláštního pudu nebo snad i z duchapřítomnosti ohlédl se po sekyře, která hned se mu namanula; bylať to nová Drozdova sekyra. Vzal ji, sevřel ji pevně a běžel tryskem k místu neštěstí. Drozdovi překvapením vypadla dýmka z úst, ale neměl času shýbnouti se pro ni — namáhalť se stačiti soudruhovi. Pod změtí chvoje začervenalo se cosi, jako kus šatu. S neobyčejnou silou počal Grygar osekávati větve. Ve dvou minutách byl s prací hotov. Oba muži odvlekli na krok silný vrchol jedle a užasli.

Na zemi natažen byl člověk s proraženou hlavou, z níž proudily dva praménky jasné krve, která barvila sníh, vlasy a rychle ssedala.

„Ondřeji, bratře, žiješ —," promluvil chvějným, pohnutým hlasem Grygar, týž člověk, jenž byl schopen třeba před minutou zabiti v hádce člověka.

Chraptivé, hluboké zvuky vyrvaly se z prsou nehybného těla.

„Pomoz, brachu, obrátíme chudáka," promluvil Grygar tenkým hlasem k soudruhovi, jenž stál posud nehybně na tomtéž místě, jakoby přibit.

Zvolna, opatrně obrátili nešťastného a odnesli na krok od stromu. Grygar podložil mu několik větví pod hlavu. Oči ubožáka byly vytřeštěny, nehybny. V krví zalitých, zaťatých ústech nesrozumitelně blábolil jazyk.

„Bratříčku, jsi živ, pověz, bratře náš . . .," oslovoval Grygar častokráte nešťastného, s podivuhodnou něžností hladě ho po pravém, studeném spánku.

Ale žádná známka života neobjevila se na tváři ubohého, jenom levým okem něco škubalo, tetelilo malinkou chvíli; nevědělť již ničeho o sobě, zemřel . . .

*

„Proč on a proč ne já...?“ mihla se s hrůzou otázka Grygarovi, který stál skleslý, bez krve před nebožtikem.

Z hrdla Drozdova proryl se těžký, trapně směšný vzlykot, podobný skolení liščímu. On nebyl schopen zformulovati svého žalu ve slova. Náhodou pohlédl stranou spatřiv svou sekyru; hned ji vzal a zahodil do lesa, čehož Grygar nezpozoroval.

Chvíli trvalo nerušené, mrtvé ticho. Oba muži užasli, ocitnuvše se před hroznou záhadou náhody a pokořili se v duchu veliké, nevýzkumné prozřetelnosti Nejvyššího...

Za nedlouho zněly temným, nepobnutým lesem kroky dvou mužů, nesoucích na spletených větvích tělo nešťastného.

„Kde máš sekyru?“ promluvil muž z předu.

„A zahodil jsem ji, je nešťastna,“ ozval se za ním ospalý, hrubý hlas.

Kroky jejich zanikly v mrtvé, nehybné tišině...

Legenda.

Báseň *Františka Ulricha.*

Smutně lkají zvony v kraji,
drobné dítě pohřbívají.

Lidský soucit, zlaté dítě,
za humna jen provodí tě.

S písní zvonů, vůni v květné
duše nad oblaka vzlétne.

Po skřivánčí písně třpytu,
hvězdičky své po úsvitu,

pod anděla perutěmi
prchá, prchá, prchá zemi.

Dávno ztichlo zvonů znění;
skřivan zapad' do osení,

shasl hvězdy úsvit světlý,
věčné tmy se kolem slétly,

cherubova peruť sivá
unavena odpočívá,

a již v božském, slunném jase
ráje práh ti otvírá se —

Když tu z hloubi, v tmách jež splývá,
sem až ještě bolest divá

zoufalý stesk tvojí matky
zalkal! volá tebe zpátky!

„— Utiš, matko, slz svých zdroje,
rozrývají štěstí moje!

Jako květ za květem léta
padá, zkvétá, padá, zkvétá,

jako bouřný odboj moře
vzkypí, splyne tvoje hoře!

Radost se ti v duši vrátí!
Budeš si jen vzpomínati,

jak mně blaze jest v té výši!
každý ruch se jednou ztiší,

zdánlivě i nekonečný!
Pokoj jen jest věčný — věčný!“

Bože sedleško a boža 'łosć.

Ze studií o lužickém bajesloví podává *Adolf Černý.*

(Dokončení.)

O *boží 'łosći* vypravuje se v Dolní Lužici a v nejsevernějších částech Lužice Horní, asi v těch krajinách, kde se mluví dialekty pomeznými.*) Pověsti o ní jsou skoro zcela podobny pověstem o božím sedlešku.

Vypravuje se, že se ukazuje v *podobě* bílé ženy s dlouhými vlasy — ale rovněž tak zhusta se praví, že má „podob̦u żiśa (= dítěte) z dłujkimi (= dlouhými) włosami“ a v bílé košilce. Ba i tenkrát, když se o ní mluví jako o ženě, dodává se velmi často, že to byla malá, zcela drobná ženka, velikosti šestiletého dítěte.**) Vlasy prý má světlé, bílé, spadající až po pás, ba až po paty. V dolnolužických Blatech říkají ženě neb dívce světlých či rudých vlasů (kteréž oboje se tam toliko výjimkou objevují): „Ty sy ako ta boža 'łosć.“ ***) — V Narćanej Winici (u města Wojerec) jsem zapsal: Lubušan Měluša měla hezkou hromádku dětí — a ta slyšela také jednou boží 'łosć.*) Jednou nabírala z měděnce vodu, a tu pojednou nad ní vzlétl bílý holub a velmi naříkal. Měluša se otázala: „Nu, čeho si žádáš.“ Holub odpověděl: „Já sic ničeho nežádám, ale tvůj muž bude zítra nebožtíkem — a co potom ty ubohé děti?“ A Měluša se zase ptala: „Teu, co sedí na hřadě?“ A ráno našli kohouta pošlého.

Nejčastěji však se boža 'łosć vůbec nezjevuje; slyšeti je pouze její pláč a nářek.

Ať pak se již zjeví anebo pouze pláčem se ohlásí, vždy to oznamuje blízké neštěstí. Stará Měrćinková ve Wojerecích mi vypravovala: Měli jsme kdysi děvečku z Michalek, ta líhala v této světničce. Jednou ráno přiběhne dolů ke mně a povídá: „Ach, panímámo, já jsem dnes v noci slyšela plakati dítě.“ Já jsem jí to vymlouvala: „To se snad kočky tak tahaly.“ Ale ona tvrdila: „Ó ne, já jsem zcela dobře slyšela malé dítě plakati.“ A vidíte: to děvče mělo slepého otce, a ten, Bůh sám ráčí vědět jak, té noci uhořel. O tom jsme se později dověděli — a teprve potom jsme věděli, že ta děvečka

*) Jež povstaly smíšením hornolužičtiny s jazykem dolnolužickým.

**) *Schulenburg*, W. Volkssagen, zapsal: „Byla to ženka asi dvě nebo tři stopy vysoká (145), malá, o nic větší než děvčátko čtyřleté nebo šestileté (147).“ — Že by se jí připisovala podoba spanilé panny, jak Veckenstedt praví, není pravda.

***) *Schulenburg*, W. Volkssagen 147.

*) Kolem Wojerec se praví „wos“.

té noci slyšela boži 'łosć. — Od téže vyprávěčky mám jinou ještě pověst: Jednou na Pavla šla moje matka na dvůr pro dříví. Za rybníkem bydleli Rakovi. Když se matka vrátila, povídala: „U Rakových někdo umřel, děti tam náramně pláčí.“ Ale Rakovi byli tak daleko, že odtamtud k nám nemohlo býti nic slyšeti. To bylo ráno. Vedle Rakových bydleli Zolovi, chudí lidé. Když se náš otec vracel z kostela, viděl u Zolových chalupy houf lidí. Když pak přistoupil blíže, dověděl se, že dvě Zolovy děti přivezly starého Zolu na trakaři mrtvého z lesa. Vyšel s nimi ráno na dříví, a první haluz, kterou ulomil, spadla na něj a zabila ho. Když pak to otec doma matce vypravoval, rozpomenula se na ten pláč, jejž ráno s onoho břehu slyšela, a věděla nyní, že to byla „boža 'łosć“. — Dle Schulenburga pláče prý také na hrobě oběti zločinu: Svede li děvče plod hříchu svého se světa, pláče boža 'łosć tam, kde je zavražděné ditko zakopáno.*) Na témž místě vypravuje Schulenburg: Jednou měli ve vsi „campór“.**) Když děvčata nejdivočeji tančila, plakala venku boža 'łosć. I vyšli staří lidé ven a tázali se jí, čeho si žádá. Ona pak jim odpověděla: „Mi nic, mi nic, ale běda wašym źowkam (dcerám).“ ***)

Také boža 'łosć *odpovídá* na otázky, ale rovněž tak temně jako bože sedleško (přir. pověst o bílém holubu a poslední pověst Schulenburgovu). Také tu záleží na tom, jak se boží 'łosći tážeme. Když se jí tázali: „Co wam, co wam?“ odpověděla: „Mi nic, mi nic, ale běda wam.“ Potom přišlo neštěstí. Ale když se otázali: „Co nam, co nam?“ odvětila: „Wam nic, wam nic, ale běda nam, běda nam.“ A neštěstí bylo odvráceno.†)

Boža 'łosć se zjevuje nebo pláče *v různých dobách denních*, nejčastěji pak *večer* nebo *v noci*. Plakává pod oknem; v podobě bílého holoubka ukázala se i ve světnici.

Kde přebývá, odkud přichází, lid nepraví. Nepravdivé je tvrzení Veckenstedtovo, že boža 'łosć obzvláště keře a stromy miluje, na nich sedá a zpívá.††) Následující zápiska Schulenburgova zdá se ukazovati, že oblíbeným místem boži 'łosći (podobně jako božího sedleška) jsou kamna (ohniště, krb): V kamnech nesmí se topiti bezovým dřevem. Byli dva lidé, ti měli pěkný bez (černý); i porazili jej a spálili v kamnech. O půl noci přišla boža 'łosć a volala: „Běda wam! běda wam!“ Proto lidé netopí bezovým dřívím v kamnech — ale chlebová pec se jim může vytápěti.†††) — Tu nelze vykládati, že boža 'łosć přišla proto, že byl spálen její oblíbený keř — proti tomu stojí lidový výklad, jenž praví, že se tím keřem smí chlebová pec vytápěti. Příčinou příchodu boží 'łosći bylo patrně to, že byl bez právě v kamnech spálen. To nám bude zcela jasno, připomeneme-li si, jak obávaným, škodlivým, zlomocným keřem je „bóz (bozowc)“ v názorech lužického lidu. Přirozeno, že se lid domnívá, že i dobré bytosti, jakouž boža 'łosć jest, není tento keř milý a že tedy netrpí, aby se v její oblíbeném místě (kamnech) jeho dřívím topilo.

* * *

Přistupujeme k výkladu sedleška a 'łosći.

Tu nejprve si všimneme *jména*. Epitheton „boží“ (*bože* sedleško, *boža* 'łosć), patrně pozdní přídavek, jasně vyznačuje dobrý charakter obou bytostí. Lužický Srb označuje rád tím epithetem věci jemu milé neb sympathické; tak říká „boža cyrkwička“ (boží kostelíček), „bože słónčko“ (sluněčko sedmitečné), „boži khlěb“, „bože žito“ atd. K povaze bytosti těsně přiléhá dolnolužické jméno *'łosć*, jehož vlastní význam jest nyní již v lidu úplně zapomenut; svědčí o tom všecky formy, ve kterýchž se v ústech lidu vyskytá — v Dolní Lužici praví se „'łosć“, v okolí Wojerec „wos“ (gen. „wosy“), v okolí Mužakova dokonce „boży głos“. Také dosavadní výklady toho jména neuspokojují. Smoleř vykládal „boža łosć“ za zkráceninu z „boža žałosć“ (k tomu výkladu se v „Nákresu“ i Máchal přidává); Pful a Miklošič*) míní, že slovo to vlastně jest „włosć“ (jakož je Pful také píše), tedy dle Miklošiče téhož významu jako polské „włość“. Z těch výkladů vědeckostí svou uspokojuje ovšem výklad Miklošičův — ale jen pokud přihlížíme k formě slova; je pravda možno, že „w“ v násloví odpadlo — ale jméno takto vyložené neodpovídá povaze bytosti samé. V tom ohledu byl by vhodnější lidový výklad archaismu „'łosć“ za „głos“, hlas. Pravou cestu k výkladu slova třeba hledati v starším jeho znění — všecky tvary, v nichž se v lidu vyskytá, jsou zkažené, v nich tedy těžko význam slova nalézti. Hórčanski a Ponich**) „božu 'łosć“ vůbec neznají, též ve spisech učeného Abrahama Frencela (1656—1740) toho slova nenacházíme. Za to zachovalo se nám ze starší ještě doby v J. *Chojnanově* rukopisné grammatice***) z první polovice XVII. století. Ve sbírce dolnolužických slov z Chojnanova rukopisu čteme: *głosć*, *nächtliche Klage, Wehklage.*†) Tento tvar, jakožto nejstarší známé znění slova „'łosć“, vzal za základ svého výkladu Michal Hórnik, jehož výklad máme za jediné správný. Význam slova *głosć* se úplně kryje s významem českého slova „*hlásce*“ (hlasatel), s nímž jest i etymologicky téhož původu. Souhláska „g“ v násloví odpadla (jako v „'dyž“ místo „gdyž“); jinde (na pomezí) odpadlo naopak koncové „c“, když byl původní význam zapomenut, i vyslovuje se „glos, hłos (wós)“ a jméno vykládá se také jako „boží hlas“. Později zaměněna neoblíbená Dolno-

*) W. Volkssagen 146.

**) Masopustní veselí.

***) K tomu Schulenburg poznamenává, že prý tu boža 'łosć plakala „propter infantes, qui venirent“, tedy pro dívčí poctivost. To je po mém zdání výklad nepřirozený, kterýž se nesrovnává s povahou boží 'łosći. Jednodušší výklad je, že boža 'łosć plakala proto, že bylo zdraví dívek při tak divém reji v nebezpečí. Však si již mnohé děvče vytančilo souchotě.

†) *Schulenburg*, W. Volkssagen 146. — Že by sama usmrcovala (Veckenstedt, Máchal), docela není pravda.

††) Máchal zašel v tom ještě dále, tvrdě: „Nejraději mešká v křoví bezovém nebo olšovém“ (Nákres 73.). Nepravdivost podobných tvrzení dokázal jsem v „Časopise Maćicy Serbskeje“ 1891.

†††) *Schulenburg*, W. Volksthum 73.

*) *Pful* v měsíčníku „Lužici“ 1887. 52., *Miklošič* v soukromém dopise k Veckenstedtovi (viz Verhandl. der Berliner Anthropologischen Gesellschaft 1878. 178.).

**) S. B. *Pannach* (Ponich), Reliquien der Feld-, Wald-, Wasser- und Hausgötter der Wenden, Laus. Monatsschrift 1797. II.

***) Idiograf Chojnanovy grammatiky se nezachoval, ale jen některé opisy (v gymnasijní knihovně v Chotěbuzi, v knihovně Matice Srbské v Budyšině a snad na faře v Lubňově). Hauptmann ve své dolnolužické mluvnici (1761) užíval také opisu Chojnanovy grammatiky (dokončené r. 1650), o níž v předmluvě svědčí: Sie ist niemahls gedruckt, *vielmahls*, aber abgeschrieben ... Chojnanův rukopis pro vědu znamenitě vyčerpal M. Hórnik (Čas. Mać. Serb. 1876).

†) Časop. Mać. Serb. 1876, str. 31.

lužičanům koncovka *-osc* za známější a častěji přicházející *-osć*;*) poslední koncovka náleží femininům — a tak byl i rod (mužský) změněn (v ženský): místo boži glosc praví se nyní bož*a* 'łosć. Proto píšeme jméno 'łosć s apostrofem; tím respektujeme i nynější výslovnost, i původ slova. Výklad ten, zcela správný po stránce formalní, uspokojuje nás úplně i vzhledem k bytosti samé; boža 'łosć je vskutku hlasatelem budoucího hoře. — Podobný výklad hornolužického slova „*sedleško*“ však nedovedeme podati; význam jeho je nyní úplně zapomenut. Pful se sice pokusil vyložiti je jako „sydleško“, sídlo, obydlí, dokládaje, že původně asi znamenalo místo, kde jakási mythická bytost věstila; později prý se přeneslo jméno toho místa — boži sídlo — na tajemnou bytost samu. Je to výklad příliš hledaný a již tím podezřelý. Ale ani po stránce formalní není přípustný. Nikde v Lužici se nevyslovuje „s*y*dleško“, ani nejstarší prameny toho znění nepodávají; lid praví zcela jasně s*e*dleško, se*r*leško (jako Ma*r*lena místo Ma*d*lena, će*r*lica místo će*d*lica atd.) nebo s*a*dleško (dle Smolеře).

Jasnou, dobrou povahu božího sedleška a 'łosći označuje i bílý šat, v němž se obě ty bytosti objevují; krom toho ukazují se v podobě bílé slepice, bílého holuba. Jsou to dobré bytosti, kteréž nedávají o své přítomnosti věděti než tehdy, když hrozí rodině neb osadě nebezpečí nebo nějaké hoře. Také ruský domovoj zjevuje se před nějakým neštěstím.

Z hornolužického obyčeje, výše vylíčeného, jasně vyplývá, že po názoru lidu *přebývá* bože sedleško v *každém domě* jako ruský domovoj.**) Z téhož obyčeje jest patrno, že jeho oblibeným místem jest krb, ohniště (kamna); modravé plaménky na ohništi jsou prý bože sedleško; boža 'losć ukázala se v podobě holoubka, poletujícího nad kamny, netrpí, aby se v kamnech topilo bezovým dřívím. Vše to velmi sbližuje bože sedleško a božu 'łosć s domovými, duchy předkův, jichž oblíbeným místem jest ohniště, krb. Mnozí sběratelé a mythologové také vskutku řadí aspoň bože sedleško k domácím duchům, domovým. Ponich je jmenuje mezi domácími duchy. Afanasjev*) přímo praví: „Domovoj jmenuje se u Lužičanů bože sedleško (čili sadleško — boží sedadlo = ohniště)“. Sreznevskij poznamenává na místě citovaném: „Lužičané věří v bože sedleško, — domnívajíce se, že, jako domovoj, přebývá v každém domě.“ Také Pful najednom místě má je za domácího ducha.

Boža 'łosć má v nynějším lidovém podání méně vlastností domácího ducha než bože sedleško. Obě bytosti liší se od domových také tím, že *nevěstí toliko jedné rodině, nýbrž často celé osadě.***) Věstí-li, *pláčí venku*, ačkoli v podobě bílého holuba věstila boža 'łosć i ve světnici. Že by přebývaly na stromech, zde zpívaly a vlasy sobě rozčesávaly, že by vítr způsobovaly atd. — jsou holé lži, kteréž se příčí skutečnému názoru lidovému a vyskytují se pouze u Veckenstedta. Bohužel platila kniha Veckenstedtova dlouho za cennou sbírku pravých báji lužických — a tak se i tyto lži dostaly do různých studií bajeslovných. Avšak všecky výklady a závěry, o ně se opírající, jsou bludné, poněvadž spočívají na nepravdivých základech. Jako bytosti vegetační nebo jako zosobnění větru (H. Máchal) je nikterak vykládati nemůžeme. Zcela konfusní je přirovnání boží 'łosći k starověkým sirenám (Veckenstedt)!

Z lužických mythických postav blíží se těmto dvěma bytostem poněkud „smjertnica“; ta objevuje se pouze v podobě bílé ženy; kdekoli se ukáže, tam někdo umře. Ale nesmí býti s božím sedleškem nebo boží 'łoscí směšována; je to vlastně smrt sama (přirovnej k české smrtnici).

Shrneme-li výsledky svého pozorování, vidíme, že bože sedleško a boža 'łosć svým zasahováním v lidský osud, nebo jasněji vysloveno svým účastenstvím, kteréž s lidským osudem jeví, dále bílým (jasným) svým zjevem a zvláště příbuzenstvím s dušemi předků (domovými) blíží se sudičkám, doli, nedoli a podobným bytostem, kteréž jsme v úvodě vyjmenovali. Také okolnost, že lid nikdy přímo nepraví, kde bože sedleško nebo boža 'łosć bydlí nebo odkud přicházejí, je s těmito bytostmi sbližuje. Nejsou však přímou příčinou, přímými původci lidského osudu, nýbrž pouhými oznamovateli jeho. Od vyjmenovaných bytostí liší se zvláště i svým bližším příbuzenstvím s dušemi předků, domácími duchy. Bože sedleško částečně skoro přechází v takového domácího ochranného ducha.

*) Podobně říká se nyní Skjarb*osć* (vesnice) místo Skjarb*osc*.

**) O boží 'łosći panovalo asi druhdy totéž přesvědčení, ač to nyní přímo dokázati nelze. Snad je následující obyčej zbytkem této víry. Dolnolužickým dětem je hříchem zahoditi drobečky chlebové; řeknou-li však při rozhození drobtů: „čip, čip! Božim žišetkam šykno, cartowym žětkam nic,“ pak to přestává býti hříchem.

*) Poetič. vozzrěnija II. 82.

**) Avšak i tu (při věštbě požáru) věstí v domě, odkud má neštěstí vyjíti, čímž se zase s domovými sbližují.

Taškáři.

Napsala *Božena Viková-Kunětická.*

(Pokračování.)

V noci pošel ten starý pes převozníkův. Zůstal ležeti na pramici, a když ráno převozník šel ji poprvé odvázat, shledal, že ubohý pes už nedýchá. Zmocnila se ho na okamžik velká lítost, tak že zavzlyknul několikrát, ale bez slz, jen tak suše a krátce, jakoby to byly stony přímo z duše přes rty vycházející, za které ani on sám nemohl.

Nu, pošel! Bylo jisté, že musil už pojít! Nebylo možno to zameziti, jako není možno nic zamezit, co bohu se líbí učinit. —

Tak pošel a už se nechvěl chudák starý. Z jeho očí navždy ztratil se matný obraz jeho pána. Nu, což, nu, což.

Převozník chopil se zdechliny, přiložil na chvíli ucho na její hruď a potom hodil ji do vody. Na Labi

udělaly se veliké, široké kruhy, ale proud je brzy strhl a urovnal právě jako to činí i proud časový s vyrovnáváním všech náhlých a prudkých vírů společenských, národních i čistě lidských. Vezme všecko s sebou a za sebou nechává jen hladinu, na níž možno ty víry si jen v mysli vykouzlit a pak to nazvat historií.

Převozník převezl muže nesoucího koš hřibů, ale nepromluvil s ním ani slova, jelikož nechtěl mluvit ještě o svém zdechlém psu a o jiném v tuto chvíli byl by mluviti nedovedl. Chvílemi zaleskly se jeho bílé zuby, avšak nestalo se tak v úsměvu, ale jen tak náhodou, jako náhodou vyšvihne se bělice na povrch vody a zaleskne se v slunci. —

Z Labe ztrácely se i poslední zbytky průzračných par, jež na něm z rána tkvěly jako tichý sen.

Rozplynujíce se dostávaly růžovou barvu červánků, které posud v širokém pruhu plály na východě polívajíce i slunce i krajinu, vodu i vzduch rozkošným nachem.

Bylo časně z rána, ale už hezky dlouho po slunce východu. Jenže ten východ jeho nebral jaksi konce, jako by jen s velkým úsilím razilo si cestu z těch růžových pout, které vždy znova a znova je zachytily.

Proto všude ještě bylo plno rosy na trávě, na květinách, ba i na polích, tak že celý kraj zdál se být zabalen v měkké teplé jíní. Jen na některých místech podobala se ta rosa démantům, safírům a perlám.

Skřivánci vyletujíce do modra nebes, nesli na svých křidélkách tyto démanty a perle jako vzácné dary matky země svému bohu. A jejich roztomilá, nadšená píseň jásala tím božským ránem, že jí bylo naplněno i nebe, i zem pod ním a zdálo se na chvíli, že má ozvěnu kdesi vysoko, těsně pod tou nebeskou klenbou, a že proměnilo se pojednou všecko v jásot a zpěv.

Náhle po Labi rozlil se proud zlata, jež oslňovalo zrak a nebyl to již proud šedomodré vody, ale lesknoucí zlato, oheň, žár, jenž lil se podél zelených, orosených břehů jako hustá lavina, jež nemá dna a všecko spaluje. Převozník na své pramici, která právě nalézala se uprostřed Labe, zdál se být čímsi nadpozemským a silným, majícím dosti moci zbrázditi tuto výheň, ty proudy oslňujícího ohně. V témž okamžiku zaleskly se i jeho zuby a okolo očí vyskytnul se mu spokojený, veselý výraz. Vzpomněl si patrně na svého psa, jak v čarokrásné záři letí dál a dál, jako boháč, jenž béře s sebou své rubíny a skvosty na věčnost.

A zas zmizelo všecko. V Labi utkvěla jen bílá, jasná, teplá tvář slunce, pod níž uprchly i poslední chmýrka zarůžovělých par. —

Do pramice vstoupil muž. Nesl zase koš hřibů a byl vesel a rozpařen. Čepice mu seděla v týle a oči svítily, jakoby zrcadlil se v nich odlesk toho bohatého jitra.

Převozník zalusknul prsty a zasmál se:

„Kolik Vás ještě bude? Před chvílí jsem převezl jeden koš a teď zas druhý. Co pak je tolik hub nahoře? A kam s nimi?“

Sáhl do hřibů, rozloupl jeden mezi prsty a pravil dále:

„Zdravé. To jsou všecky s hůry?“

Ukázal zase na návrší, z něhož prchaly bělounké obláčky, jako noční víly, a jehož vůně plna pryskyřnatých atomků silně dolétala až k Labi a nechávala tušit celou tu sílu a svěžest probuzeného lesa.

Muž přikývnul mlčky.

Převozník nasadil veslo, pramice se rozhoupala a tiše, těžce plula po jasné hladině vody. Slunce již hřálo a vysoušelo rychle rosu na zeleni a květech, jež se pod jeho paprsky chvěla a blýskotala v oslňujícím, hvězdném lesku.

„To je krásné ráno,“ pravil převozník a usmíval se vnitřním štěstím, jež původ svůj mělo v čemsi neznámém, ale mocném, jemuž podléhal. „Ale mně pošel pes!“ dodal ještě v tom úsměvu, jakoby se z něho vymaniti nemohl.

„Ten starý?“

„Ten starý. Večer snědl ještě talíř polévky a ráno bylo po něm. Teď bude už asi někde u navigace*) — hodil jsem ho do Labe.“

Muž poslouchal jedním uchem a přemýšlel o čemsi, přebíraje se rukou mezi hřiby. Jen jako v mžitkách na chvíli představil si starého psa jak proud ho nese k navigacím. Najednou přimhouřil oči, podíval se na převozníka a tázal se zvolna:

„Nebyl to Venda, co jste ho převážel přede mnou?“

„Nu, Venda to byl. Neřekl jsem vám to ještě?“

„Ah, u čerta, neřekl!“ vykřiknul muž a postavil zhurta houby na dno pramice. „Neřekl! — A vezl houby? Nešel cestou k továrně?“

„Šel, šel, jistě šel.“

„Oh, kujón, kujón! To on si přivstal, aby mne předešel. Dostane kabát a kalhoty — oh, kujón.“

Muž vyprávěl převozníkovi událost s houbami a převozník se smál, až se to daleko rozléhalo po vodě, kolem do kola po vinicích a návrších. Muž se taky rozesmál.

„To je šibal — to ale je!“ pravil. „Za jeho výsměch mně to nebude stát. — Ale jakože bůh je nade mnou, to šatstvo nebude nosit! — Inu, holomek! — Vyčkám si na něj a promluvím s ním. To šatstvo nebude nosit — Venda — i nebude. A mně bylo divno — vida, chlap ničemná!“

Převozník ani upokojiti se nemohl a neustále otíral si oči rukou, poněvadž se mu od smíchu kalily. Přirazil ku břehu a ještě jednou se rozesmál.

„A kam teď půjdete s těmi houbami?“

„Za ním. Kam jinam. Dám jim je tam zadarmo, ale ty šaty nebude nosit ani on, ani já. Filuta!“

„Nepřenáhlete se potom, Jašku. Nestálo by to za to.“

„To se rozumí, že nestálo. Mě to ani nezlobí, ale šatstvo nesmí nosit. Houby ať čert vezme, ale šatstvo nosit nesmí. No, na shledanou!“

Když už ztrácel se Jašek na úzké stezce, vedoucí k továrně, volal převozník na svého pomocníka, jenž cosi kutil na velkém prámu:

„To jsou taškáři! Jedna žíla v nich dobrá není. Ale on vlastně byl Venda taky v právu, když ho včera Jašek zaskočil. Nu, jak povídám, taškáři bez rozdílu!“

Přijížděl vůz s nákladem mouky, pak mladá dívčice s kufrem a několik žen s ranci. Všichni vstoupili na velký prám, vůz vjel před nimi a starý převozník s pomocníkem přivedli prám do pohybu.

Na polích, vzdálenějších řepách, objevily se ženy s loktušemi, odkudsi bylo slyšet koketní práskání biče,

---

*) Regulační hráze v mluvě lidové.

pak zvuky jakési písně, v městečku zvonil titěrným hlasem malý zvonek, bylo slyšet výkřiky, smích a jemný, jako stajený ševel stromu. Do toho mísil se zpěv ptačí, jenž zachvíval vzduchem a neměl ani začátku ani konce. Zdravé, svěží, silné ráno vykračovalo si svými čipernými nožkami a sílilo a mohutnělo a rostlo každou vteřinou, odhazujíc staré půvaby jeden za druhým a přijímajíc nové, plné ohně a kouzla.

Za nedlouho na stezce od továrny objevil se Jašek s Vendou. Nebylo ale zase možno říci, který to byl Jašek a který Venda. Oba měli prázdné koše, avšak Venda nesl přes ruku kabát a kalhoty.

Oba se hlasitě smáli. Jašek nechal skutečně houby zadarmo v továrně, jsa příliš hrd, aby vzal za ně nějaký groš.

Teď šel po boku svého kamaráda a přesvědčoval ho uprostřed smíchu, že ty šaty nepatří žádnému z nich.

„Ale měj rozum," pravil Venda. „Jsou moje!"

„To neříkej! Chceš mě rozzlobit? Stál by ten hadr za to? — He? — No, mluv?"

„Tak se rozdělme."

„To jsou vytáčky. S kalhotami by jsi se nespokojil ani ty, ani já. Jsou jako řešeto."

„Ale měj rozum!"

„Nezlob mě! Houby vzal nešť — ale to šatstvo, slyšíš, Vendo to nech ležet zde někde v poli. To tě nosit nenechám. Či chceš se prát?"

Blížili se k přívozu a dosud oba se usmívali jakoby napřed věděli, že to dobře skončí.

Venda podíval se občas úkosem do tváře Jaškovi a přemítal.

„Nu, co myslíš? Ulož to do řepy. Co s tím? Nosit tě to nenechám. Víš, nechci dělat povyk — co pak tomu nerozumím? —"

„Ale, Jašku —"

„Ani slovo! Dáš to do řepy, anebo ne? Ať si to najde kdokoliv, ale já bych tě musil zbít, až bych tě v tom uviděl. Stojí to za to?"

Jašek sevřel ruce v pěstě a díval se upřeně do očí druhého muže, který rozpačitě se neustále usmíval Dlouho stáli tak proti sobě pohled v pohledu, na rtech divný úsměv a na čele chmury. Potom Venda zasmál se hlasitě, uhodil Jaška přes rameno a uložil šaty do jedné z brázd na řepovém poli.

„Ne, nestálo by to za to," pravil. „Pojďme, Jašku. Vidíš, starý Nosek na nás čeká."

Zavěšeni ruku v ruce, košíky majíce o krk na zádech pověšené, vesele a svorně ubírali se k převozu

V Labi honily se stříbrné sluneční paprsky, honily se a dováděly jako stříbrné rybky.

Ráno odkládalo svůj první dětský sen.

* * *

Šaty ze řepy odnesl převozník a vycpal si je v domku na přívoze slamou. Měl plnou hlavu veselých myšlének, jako to jen možno na blízku vody, jejíž vůně je tak lahodná a svěží. (Dokončení.)

Světec.

Z „Nových pastelů" *Pavla Bourgeta* přel. *Em. ryt. z Čenkova.*

(Pokračování.)

Opomenul jsem poznamenat, že mezitím byl mi načrtal o svém otci a matce obraz málo lichotivý. A jak se vysvětlí, že přese všechno to mne stále víc a více zajímal? Projevoval mi právě myšlénky, kterých nenávidím. Odhaloval mně city, kterých, podle mého zdání, nemá ani z daleka zakusiti mladistvý umělec. Avšak já cítil, že trpí, a chystal jsem se opětně, poněvadž na poprvé, se to neminulo účinkem, uděliti mu moudré rady a opraviti, bude-li možná, jeho dvě nebo tři absurdní stanoviska; jeho způsob projevování myšlének a jeho vědomosti jevily mně opravdové vzdělání a velejemnou inteligenci — silně originální. Mezitím však okolí stávalo se ještě divočím. Byli jsme zanechali za sebou ve dlouhé dáli nesmírnou rovinu, na níž spočívá Pisa. Dóm a nakloněná věž chvílemi se nám objevovaly mezi dvěma temeny horskými, jakoby vyřezány polovypukle v kartě. Tam dole se rýsovalo Livorno a čistě modré moře, a kolem nás otvíraly se jako propasti ty velké prohlubiny v této kypré zemi, jež tamní lid nazývá *balze.* Vrcholy hor tyčily se kolem, nahé, jako by nám hrozily. Voli pasoucí se, nyní spíše pořídku, nebyli již ta krásná, bílá zvířata z Maremny, s dlouhými rohy. Rohy těchto zvířat byly krátké, na zad ohnuté, kůže jejich byla našedlá jako země.

„Nezdá se vám, že ten kraj jest barvy šedého, hrubého sukna, ba, vskutku vhodný ke stavbě kláštera?"

Takořka v témž okamžiku volal na mne hlasitě kočí tyče se na svém kozlíku:

„Hleďte, pane, Monte Chiaro."

A koncem svého napřaženého biče ukazoval nám v záhybu pohoří údolí ještě vykotlenější než ostatní, v jehož středu tyčila se na mírném návrší, posázeném cypřiši, budova vystavěná z rudých cihel. Onoho jasně modrého dne kontrastovala velice živě ta barva zdí s černou barvou listoví, tak že zcela odůvodněným bylo příjmí Monte-Chiaro. Pouze na hoře Olivetské u Sienny viděl jsem svaté zátiší, tak divoce umístěné, daleko od každé zvěsti života lidského. Z ponaučení pisanského garibaldisty, jež doplňovalo informace Angličanek, věděl jsem, že abbé se všemi podrobnostmi vzal na se úkol hostiti cizince přibylé za účelem návštěvy kláštera, jenž byl roku 1867 sekularisován.

„Jaká kuchyně bude nám údělem v té samotě?" pravil jsem ke svému soudruhu, kterému jsem byl již vysvětlil podmínky, za jakých strávíme dnešní večer a den zítřejší.

„Poněvadž jest sazba za den pět frankův," odvětil, „tu by ten kněz ani nebyl domorodcem, kdyby z toho obnosu nevstrčil tři franky do své kapsy."

„Konečně, krásné dílo od Benozzo Gozzoli-ho vyváží docela dobře špatný oběd," odpověděl jsem mu se smíchem.

Půl hodiny po té, když jsme zpozorovali s výše své cesty starobylé sídlo mnichů benediktinských, druhdy proslulé po celém Toskánsku a nyní tak truchlivě opuštěné, počala naše bílá Zara slézati návrší posázené cypřiši. Sestoupili jsme s vozu, bychom mohli lépe prohlížeti kapličky, stojící vždy ve vzdálenosti po padesáti kročejích, v aleji, uchváceni jsouce, můj soudruh i já, přece jen zadumanou velebou této blízkosti kláštera. V myšlénkách svých zřel jsem bezpočetné kutny z bílé vlny, neboť Benediktini v Monte-Chiaro, právě jako mniši na Monte Oliveto, zasvětili se Panně Marii. — Moje dobrá Angličanka zpravila mne docela i o této zvláštnosti kroje. — Dumal jsem v myšlénkách o prostých duších, pro něž tento divoký obzor značil již krajní mez jich světa, o duších unavených, které tam našly oddechu, o duších bouřlivých a ohlodávaných zde jako jinde zášti a ctižádostí a všemi těmi úklady pýchy, které apoštol zcela právem řadí mezi žádosti těla. Ponořil jsem se do vln snů tak hluboko, že jsem byl náhle probuzen jako ve vyjevení, když kočí, kráčející na tomto posledním návrší a držící svou Zaru za uzdu, aby jí ulehčil, a hovořící s ní, aby jí dodal chuti k tahu, náhle mne oslovil:

„Drahý pane, hleďte, velebný pán jde nám vstříc. Slyšel asi povoz.“

„Avšak, toť jest nedávno zesnulý Hyacint z Paláce královského!“ zvolal Filip, a opravdu, ubohý mnich — tak jak jsme ho zpozorovali na prahu kláštera a na konci stromořadí — jevil se nám vzezřením velice bídným. Měl na sobě roztrhanou kleriku, jejíž barva původně černá přecházela již do zelenava. Od něho samého jsem se později dověděl, že byl uznán státem za správce konfiskovaného kláštera jediné za tou podmínkou, že se odřekne bílého, krásného oděvu svého řádu. Jeho veliké, dlouhé tělo, věkem poněkud shrbené, opíralo se o hůl, a jeho klobouk byl nadobyčej obnošený. Jeho obličej, upřený té chvíle k novým příchozím, naprosto oholený, podobal se vskutku jaksi tváři komického herce, s obličeje vyčníval obrovský nos, opravdový nos šňupákův, jehož rozměry zdály se býti ještě většími pro vyhublost tváří a záhyby úst, v nichž mu chyběly přední zuby. Avšak tento prvý dojem byl ihned zlepšen, jakmile jsem postřehl pohled starcův. Ačkoli jeho oči nebyly veliké a jich barva tmavé nazelenalá byla neurčitou, tož přece plál v nich žár, který by byl přetrhl žertovné poznámky mého mladého krajana, kdyby byl měl aspoň dost malou zkušenost v tom, jaký význam má vzezření lidské. Jeho drzá věta se špatným vtipem dotkla se mne tím hruběji, čím jasnějším hlasem byl ji pronesl v tom hlubokém tichu zmírajícího, podzimního odpoledne. Avšak, zda uměl dom Gabriele Griffi francouzsky, a, uměl-li, což pro něho značilo to jméno ubohého herce, který hrál tak vesele Marasquina v kuse *Manžel debutantky?* Rychlostí zablesku, jako účinek toho špatného žertu, rozvinuly se přede mnou scény toho rozkošného kusu — jaký kontrast! — a uzřel jsem v duchu před sebou čtyry děvčátka, která tak vesele hrála pod zoufalým nosem téhož Hyacintha, všechna zároveň zdvihajíce své krásné nožky do vzduchu . . . „Jeho žena jej opustila . . . aby šla na svatbu . . . nuž jděte . . .“ A přece ten poustevník, jehož hosty měli jsme se právě státi, propověděl ryzí a svrchovaně jemnou vlaštinou:

„Jdete návštěvou do kláštera, pánové; avšak, proč jste mi o tom nepodali zprávu, aspoň slovíčkem? Což jsi neřekl těm pánům, Paskale, že nutno dříve mi napsati lístek? . . .“ dodal obraceje se ke kočímu.

„Vždyť já myslil, že ti pánové tak učinili, velebný pane, neboť tajemník z jich hôtelu svěřil mi je, abych je sem dovezl.“

„Nuže, tedy dostanou k snědku to, co bude;“ a obraceje se k nám s dobráckým úsměvem a ukazuje k nebesům pravil: „Vede-li se na světě špatně, nutno zamhouřiti oči a odevzdati se do vůle Nejvyššího . . .“

Já zakoktal vlaštinou, prostředně správnou omluvu, kterou duchovní otec pohybem ruky přetrhl:

„Nejprve si prohlédněte své jizby. Abyste byli v útěše, co se týče pokrmů, jež vám bude nutno jísti, jmenuji vás generálními opaty.“

Poznovu se usmál tomu nevinnému žertu, náhodou pronesenému, jehož jsem ihned dobře nechápal. Ostatně byl jsem příliš uchvácen zvláštní podívanou, kterou skýtala při záři zapadajícího slunce ta širá, cele rudá budova, jejíž rozsáhlé rozměry mohl jsem ihned postřehnouti, právě jako jsem zjistil její samotu. Monte-Chiaro bylo vystavěno v různých dobách, počínaje dnem, kdy hlava rodiny Gherardesca, strýc tragického Ugolina, odebral se do tohoto zapadlého údolí, kát se ze svých hříchů, s deviti soudruhy, r. 1259. Posledního století pohodlně tu sídlilo více než tři sta mnichův, a klášterní budova stačila pro živobytí všech mnichů svou pekárnou, svými rybními nádržkami, svými lisy a svými chlévy. Avšak nespočetná okna tohoto obrovského, svatého statku byla nyní všecka zavřena, zbělevší pak barva jich okenic, kdysi natřených na zeleno, svědčila o pustotě, právě tak jako tráva pučící na terrasse před kostelem a závoj prachový, rozprostřený po stěnách chodeb, do kterých jsme vešli v průvodu dom Griffiho. I sebe menší podrobnosti výzdoby vydávaly svědectví o dávné, minulé moci opatství, na příklad širé umyvadlo mramorové, se lvími hlavami, umístěné při vstupu do refektáře, a konečně celá ta architektura tří klášterů, v různých dobách po sobě zbudovaných a veskrze okrášlených freskami. Avšak hned na prvý pohled poznal se v těch malbách copařský vkus XVII. vlašského století, a možná, že tato akademická malba tajila rovněž pod sebou nějaké mistrné dílo Gozzoliho aneb Orcagny. Vystoupili jsme po stupních schodiště, podél něhož visely obrazy, prachem dlouhých dob zčernalé, mezi jinými též rozkošný portret kavalíra od Timoteo della Vite, skutečného mistra Rafaelova, jejž sem zavála podivná jakási náhoda. Potom jsme vešli do jiné chodby v prvém poschodí, v jejíž stěnách byly však otvory pro dvéře cel, s nápisy: *Visitator primus*, *Visitator secundus* a tak dále, až konečně jsme stanuli před poslední cellou, nad níž bylo zříti mitru a berlu. Duchovní otec, který nebyl pronesl slova od té chvíle, kdy jsme přestoupili práh, leda že nám označil obraz Timoteův, pravil k nám po francouzsku s lehkostí vlašské výslovnosti a zcela bez přízvuku:

„Tento oddíl kláštera zachovávám pro hosty.“ a a uváděje nás propověděl: „Hleďte, tyto jizby obývali všichni představení kláštera po pět set roků.“

Popatřil jsem po očku na pana Filipa, který vzal na se dosti rozpačité vzezření, když zjistil u našeho průvodce rovněž dokonalou znalost naší řeči. Cestou chodbami dovolil si poznovu dvě nebo tři vtipné poznámky vkusu velice pochybného. Abbé snad ty poznámky

postřehl a zvláště si usmyslil dáti nám na jevo, že rozumí našemu každičkému slůvku? Či chtěl nám snad, puzen jsa prostou pozorností hostitelskou, ušetřiti námahu vyhledávati pracně své výrazy? Nebyl jsem s to vyčísti odpověď z velebných, nepohnutých rysů jeho obličeje. Zdálo se, že jest naprosto zaujat upomínkami, které v něm probouzel pohled na tu širou klenutou jizbu. Několik moderních židlí, čtyřhranný stůl a pohovka tvořilo chudý nábytek toho pokoje. Dveřmi pootevřenými v jednom rohu bylo zříti oltář se svěcenými rouchy, při němž bezpochyby představený kláštera se modlíval. Druhými, velkými, otevřenými dveřmi bylo vidět jiné dvě světnice v pořadí, v každé z nich byla postel železná, židle a umývadlo na prostém stojanu.

Ve dřevu těchto dveří a oken zely štěrbiny. Avšak pohled do kraje, rozprostírající se před zrakoma, byl opravdu roztomilý. Na výšině, právě naproti, rozkládal se tlum domků stísněných a od té vísky až ke klášteru rozprostírala se podivuhodná vegetace, ne již šeravých cypřišů, ale dubů, jichž zelené listoví místy rudlo. Jiné stopy kultury jevily se ve hloubi tohoto údolí položeného na straně polední, kde stromy olivové střídaly se s duby. Tam, jak bylo zřejmo, nesla se veškerá snaha mnichů vyhostěných v tuto thebaidu. Na druhé straně této oasy opět počínala pustá samota, ještě přísnějšího vzhledu, ovládána nejvyšším temenem hor pisánských, jménem Verrucca, na němž se rozpadá zřícenina zámku, který byl asi peleší nějakého velmože, proti níž bylo dlužno postavit čtyřhrannou baštu na obranu kláštera s této strany. Tato malá čtyřhranná tvrz rýsovala též v pozadí řečeného okna výřezy svého kamenného, rudého cimbuří na modru nebes, posetém růžovými obláčky. Soudruhu mému nepřišlo již ani na mysl žertovati, poněvadž, právě tak jako já, byl uchvácen co nejživěji ve své umělecké povaze přísným, ale zároveň vábným vzhledem toho obzoru, v nějž zíraly, za podobných chvílí, oči tolika mnichů, nyní dávno spící; jedni starali se pouze o onen svět, — a ti spatřovali v nebesích, takto sladce zarůžovělých, vzdušné obrazy růží rajských, kdežto jiní, jati jsouce ctižádostí a panovačností, snili na tomto tichém místě o klobouku kardinálském, ba, možná že i o tiaře.

Pak vzešlo hluboké a pusté ticho smrti . . . Tento verš z *Contemplations* probudil se v mé paměti jako vždy při styku s minulostí, když podléhám takořka bolestnému pocitu, vzbuzenému příliš bezprostředním dotykem s tím, co bylo a nebude nikdy více. To trvalo sotva minutu, avšak v mihu té minuty vykouzlil jsem svým duchem před sebou celý, starodávný život kláštera tak, jak se vtěloval v nízké neb vznešené sny představených kláštera, kteří nyní měli jediným nástupcem starého kněze v otřelé klerice, neleštěných střevících, jenž přerývaje naše mlčení, pravil nám:

„Není-liž pravda, podivuhodný pohled? Již po čtyřicet roků bydlím v klášteře, aniž bych odtud vyšel, a neznudil mne zdejší pobyt . . .“

„Čtyřicet roků!“ zvolal jsem takořka mimovolně. „Aniž by člověk odtud vyšel! . . . Avšak podnikl jste přec nějakou cestu?“

„Pravda, celkem dvě cesty,“ odpověděl, „každá trvala šest dní . . . Odjel jsem do Milana, své domoviny, v čas smrti své sestry, která si ode mne vyžádala udělení posledního pomazání. Ubohá, svatá, andělská duše! a pak jsem odcestoval do Říma, abych přijal klobouk kardinálský pro svého starého mistra, kardinála Peloro . . . Ano, . . .“ pokračoval v řeči upíraje oči do prostoru před sebou jakoby na nějaký imaginární bod, „přibyl jsem opět sem roku 1845. Jak krásné bylo tehdy Monte-Chiaro, jaké zpívané mše! Kdo zřel náš klášter ve stavu, v jakém já jej zřel, a vidí jej opět v nynějším stavu jako já, toť jakoby nalezl tělo bez duše, ač dříve bylo v tom těle znáti život mládí a . . . Avšak strpení, strpení!

Multa renascentur quae jam cecidere, cadentque
quae nunc sunt in honore . . .

Nuže, pánové, opustím vás, abych objednal vám oběd . . . Luigi přinese vám vaše zavazadla. Víte, nutno s ním míti trpělivost, trpělivost . . . Dlužno zamhouřiti oči a odevzdati se do vůle Nejvyššího! . . .“

Dom Gabriele Griffi po té radě a citování veršů odešel. Nepřešel ani práh a Filip sklesl na křeslo směje se svým věčným, zlovolným smíchem:

„Na mou věru,“ prál, „tenhle podivín stál za cestu . . .“

„Nevím, kde vidíte podivínství v rozhovoru knězově,“ odvětil jsem mu; „vyprávěl vám docela prostě historii svého kláštera, která musila v něm jistě vzbuditi nesmírný žal, ale on ji snáší s nadějí pravého věřícího. Jsem asi o patnáct roků starší než vy, jsem sběhlý světem bezpochyby asi jako vy, právě tak jsem se honil za přemnohými přeludy, a přece uznávám, bohužel! že není nic moudřejšího a krásnějšího, než tento muž zde pracující stále na tomže díle, s týmž Ideálem, v témž zákoutí světa . . .“

„*Amen*,“ zakončil mou řeč můj mladistvý soudruh směje se tomu již předem. „Co chcete? Jeho krásné, zpívané mše, jeho představený, kardinál, andělská duše jeho sestry, a ke všemu ještě ty citáty z Horáce a jeho výkony hostitelské! Vždyť konečně dobře platíme za jeho pohostinnost, a tohle doupě stojí přes noc jednu liru,“ pokračoval chápaje se mé ruky, aby mne odvlekl do prvé z obou ložnic. „Avšak,“ dodal s ironií, „poněvadž se vám to nelíbí, drahý mistře . . .“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Moti Gudž,-buřič.

Napsal *Rudyard Kipling.*

Jednou, za onoho času byl v Indii plantážník, jenž chtěl vymýtit kus lesa a založiti tam sady kávové. Když byl porazil všechny stromy a vypálil podrost, zbývaly ještě pařezy. Dynamit je drahý a vypalování ohněm zdlouhavé. Na štěstí zbývá tu pro odklízení pařezů ještě král všech zvířat, kterýžto zove se slon. Tento buď vyvrátí pařezy svými kly, má-li jaké, nebo je vytahá provazy. Plantážník tedy najal slony, po jednom, po dvou a po třech, a dal se do práce. Nejlepší a nejvýbornější ze všech slonů byl majetkem nejhoršího ze všech řidičů slonů čili mahutů a jméno tohoto vznešeného zvířete

bylo Moti Gudž. Byl úplně majetkem tohoto mahuta, který měl za to co děkovat pouze tomu, že nevládla tu již domorodská knížata, neboť Moti Gudž byl tvor hodný žádostivosti králů, a jeho jméno znamenalo: Slon-perla. Protože teď vládli v zemi Angličané, nebyl řidič slona jménem Dýsa v držení svého majetku nikterak rušen. Dýsa byl rozmařilec. Kdykoli vydělal hodně peněz silou svého slona, opil se na mol a natloukl Moti Gudžovi kůlem přes citlivé paznehty předních nohou. Moti Gudž nikdy nevyšlapal život z Dýsy při takových příležitostech, neboť věděl, že po výprasku Dýsa obejme mu chobot, bude plakat, bude ho nazývat svým potěšením, svým životem, játrami své duše a dá mu trochu kořalky. Moti Gudž pil velmi rád lihoviny, zvláště arrak, ačkoliv nepohrdnul také kvasem palmovým, nebylo-li nic lepšího. Potom si Dýsa lehl a usnul mezi předními nohami Moti Gudžovými, a protože si k tomu Dýsa volil vždy prostřed silnice, a Moti Gudž stál nad ním stráží a nedovolil ani koním, ani lidem, ani vozům ubírati se kolem, zastavil se veškerý pohyb na silnici, dokud neuznal Dýsa za dobré se probudit a vstát.

Na mýtině plantážníkově nebylo ve dne na spaní ani pomyšlení; mzda byla na to příliš vysoká a lákavá. Dýsa seděl na šiji Moti Gudžově a dával mu rozkazy, zatím co Moti Gudž vyvracel pařezy, — mělť nádherný pár klů, — nebo tahal za provaz, — mělť nádherný pár plecí, — a Dýsa kopal ho za uši a říkal mu, že je králem všech slonů. Večer spláchnul Moti Gudž svých tři sta liber zelené píce pintou arraku, Dýsa také si přihnul a zpíval u nohou Moti Gudžových, až byl čas jít spat. Jednou za týden dovedl Dýsa Moti Gudže dolů k řece a Moti Gudž lehl si labužnicky na bok do mělčiny, zatím, co Dýsa chodil po něm, drhna jej cihlou a koštětem. Moti Gudž vždycky dobře rozuměl cihle i koštěti věda, že když toto končilo svou práci, má se převalit na druhou stranu. Po koupání prohlédl mu Dýsa nohy, prozkoumal oči a přehrnul jeho mohutné uši, jest-li snad někde něco nebolaví. Když prohlídka skončena, vraceli se oba domů vesele, Moti Gudž krásně černý a lesklý, mávaje utrženou, dvanácte stop dlouhou větví, kterou držel v chobotu, a Dýsa zapletaje si dlouhé mokré vlasy.

Byl to krásný, pokojný, dobře placený život, až náhle Dýsa pocítil touhu zase jednou si přihnout. Zatoužil po něčem pořádném. Ty malé večerní doušky nevedly k ničemu a pouze jej připravovaly o všechnu důvěru v sebe.

Došel si k plantážníkovi. „Matka mi umřela,“ řekl plačky.

„Na vedlejší plantáži umřela před dvěma měsíci; a umřela před tím už jednou, když jsi u mne pracoval loni,“ řekl plantážník, jenž také něčemu v indických věcech rozuměl.

„Tedy to jest moje teta a byla mi zrovna jako matka,“ řekl Dýsa, pláče ještě více než dříve. „Zanechala osmnáct malých dětí bez drobty chleba a jsem to já, který musím nakrmit jejich malounké žaludky,“ řekl Dýsa bije čelem o podlahu.

„Kdo ti přinesl tu zprávu?“ řekl plantážník.

„Pošta,“ řekl Dýsa.

„Poštu nedostali jsme už celý týden. Hajdy do práce!“

„Hrozná nemoc zachvátila mou vesnici a všechny moje ženy umírají,“ kvílel Dýsa pláče do opravdy.

„Zavolejte Čihuna, je z téže vesnice, co Dýsa,“ řekl plantážník. — „Čihune, má ten člověk ženu?“

„Ten!“ řekl Čihun. „Ne. Žádná žena od nás by se na něho ani nepodívala. Vzaly by si raději slona.“ Čihun se chechtal. Dýsa plakal a řval.

„Bude tě to mrzet,“ řekl plantážník. „Jdi do práce.“

„Teď budu mluviti nebeskou pravdu,“ vyhrknul ze sebe Dýsa, jemuž přišlo vnuknutí. „Nebyl jsem již opilým celé dva měsíce. Chci odejít, abych se jak se patří opil, někde daleko od této nebeské plantáže. Tak zde aspoň nic nevyvedu.“

Úsměv přeletěl tvář plantážníkovu. „Dýso,“ řekl, „mluvils pravdu a hned ti dám dovolenou, dá-li se jen něco udělati s Moti Gudžem, dokud budeš pryč. Jak víš, neposlouchá nikoho, než tebe.“

„Ó, kéž by pán můj, světlo nebeské, byl živ čtyřicet tisíc let. Budu pryč jen deset krátkých dnů. Potom na mou víru, čest a duši vrátím se. Na tu dobu udělám opatření. Dovolí-li rozenec nebes milostivě, abych zavolal Moti Gudže?“

Dovolení dáno a na pronikavé zavýskuutí Dýsovo vyhrnul se královský nosatec ze stínu stromů, kde se bavil pohazováním se prachem, dokud nevrátí se pán.

„Světlo mého srdce, ochránče opilých, horo síly, napni sluch,“ řekl Dýsa stoje před ním.

Moti Gudž napjal sluch a salutoval chobotem. „Odcházím,“ řekl Dýsa.

V očích Moti Gudžových se zablesklo. Měl takové potulky zrovna tak rád, jako jeho pán. Po cestách mohly se tak smlsnouti všelijaké dobré věci.

„Ale ty, kostrbatý, starý vepři, zůstaneš tady a budeš pracovat.“

Záblesk zmizel s Moti Gudžových očí, ale on snažil se všemožně, aby vypadal přece jako že ho to těší. Nenáviděl to páčení pařezů. Kazilo mu kly.

„Budu pryč deset dní, ty moje potěšení. Nastav přední nohu a já ti ukážu, co to je deset dní, ty černá ropucho z vyschlé louže.“ Dýsa vzal hůl a uhodil Moti Gudže desetkrát přes paznehty. Moti Gudž chrochtal a přešlapoval s nohy na nohu.

„Deset dní,“ řekl Dýsa, „budeš pracovat a vytrhávat pařezy, jak ti Čihun zde poručí. Zvedni Čihuna a posaď si jej na krk!“ Moti Gudž nastavil špičku chobotu, Čihun postavil tam nohu a byl vyzvednut. Dýsa podal Čihunovi těžký, železný bodec, kterým se sloni pohánějí.

Čihun zabušil do lysé lebky Moti Gudžovy, jako dlaždič tluče do kamene.

Moti Gudž hrozivě zatroubil.

„Tiše, ty zálesácká bestie. Deset dní bude Čihun tvým mahutem. A teď mi dej s bohem, ty zvíře, podle srdce mého. Ó vládče můj, můj králi! Klenote všech stvořených slonů, lilie stáda, zachovej své vznešené zdraví; buď ctnostným. Měj se dobře!“

Moti Gudž ovinul chobot kolem Dýsy a vyhoupnul jej dvakrát do povětří. Tak dávával svému veliteli s bohem.

„Teď bude pracovat,“ řekl Dýsa svému plantážníkovi. „Smím odejít?“

Plantážník kývnul hlavou a Dýsa zapadl do lesů. Moti Gudž dal se do páčení pařezů.

Čihun byl k němu velmi laskav, ale přes to slon cítil se nešťastným a opuštěným. Čihun dával mu koule uhnětené s kořením, lehtal jej pod bradou; Čihunovo děcko

broukalo na něho, když bylo po práci a Čihunova žena říkala mu miláčku, ale Moti Gudž byl starý mládenec z instinktu zrovna tak, jako Dýsa. On neměl porozumění pro city rodinné. On přál si, aby vrátilo se světlo jeho všehomíra, — pití, opilecké spaní, střeštěné bití a střeštěné udobřování.

Přes to všecko pracoval dobře a plantážník se divil. Dýsa potloukal se po silnicích, až potkal svatební průvod své vlastní kasty a při pití a tanci ztratil naprosto nit času.

Ráno dne jedenáctého svitalo, a kdo se nevracel, byl Dýsa. Moti Gudž byl odvázán k obvyklé denní práci. Otočil se rychle, rozhlédl se kolem, pokrčil plecemi a odcházel jako někdo, kdo má co dělat jinde.

„Hi, ho! Vrať se ty tam,“ zvolal Čihun. „Vrať se, a zvedni mne na svůj krk, ty netvorná horo! Vrať se, ty skvělosti pahorků! Ozdobo celé Indie, zvedej, nebo ti utluku všechny paznehty na tvé tlusté, přední noze!“

Moti Gudž zachrčel mírně, ale neposlechl. Čihun rozběhl se za ním s provazem a zachytil jej. Moti Gudž rozepjal uši ku předu a Čihun věděl, co to znamená, ačkoliv se pokoušel, aby to nějak ošidil hodně hlasitými slovy.

„S těmi svými nesmysly na mne nepřicházej,“ řekl. „Na své místo, synu ďáblův!“

„Hrrump!“ řekl Moti Gudž, a to bylo vše; — to a ty ku předu rozepjaté uši.

Moti Gudž, abych tak řekl, strčil ruce do kapsy, a žvýkaje větev jako párátko na zuby, loudal se po mýtině, tropě si žerty z ostatních slonů, kteří se právě dali do díla.

Čihun podal plantážníkovi zprávu o stavu věci a ten vyšel ven s karabáčem na psy, práskaje zuřivě. Moti Gudž prokázal bělochovi tu zdvořilost, že se za ním hnal tak na malou čtvrt hodinku přes mýtinu a „zahrrumpoval“ jej do verandy. Potom postavil se před dům chrochtaje si vesele a pukaje smíchy, jak to sloni umějí.

„Vymrskáme ho,“ řekl plantážník. „Vymrskáme ho tak pěkně, jak jenom kdy slon byl vymrskán. Dejte Kala Nagovi a Nazimovi po řetězu — ať jsou dvanáct stop dlouhé, — a řekněte jim, aby mu dali každý po dvacíti ranách.

Kala Nag — což znamená Černý had — a Nazim byli dva největší sloni v ohradě, a jednou z jejich povinností bylo udíleti těžší tresty, poněvadž žádný člověk není s to řádně vymrskati slona.

Chopili se řetězů a chřestili jimi v chobotech jak přitáčeli se k Moti Gudžovi chtějíce jej dostati mezi sebe. Moti Gudž nebyl po celých pětatřicet let svého života nikdy bit a nehodlal teď začíti nové zkušenosti. Tak tedy čekal houpavě klátě hlavou na pravo a na levo a vyměřuje si správně to místo v tučném boku Kala Nagově, kde by se tupý kel zarazil nejhlouběji. Kala Nag neměl klů, řetěz byl odznakem jeho moci, ale uznal za dobré uhnouti se v poslední minutě hezky daleko od Moti Gudže a dělati, jako by si byl přinesl řetěz pro zábavu. Nazim se otočil a šel domů hned. Necítil se toho jitra schopným boje a tak tedy zůstal Moti Gudž sám se vztyčenýma ušima.

To přimělo plantážníka, aby od všeho dalšího ustal, a Moti Gudž pokračoval ve své inspekční cestě mýtinou. Se slonem, který nechce pracovat a není přivázán, dá se ještě méně pořídit, než s dvoutisícilibernim dělem, které se utrhne na lodi v bouři. Moti Gudž chodil; popleskával staré přátely do zad a tázal se jich, jdou-li pařezy lehko ven; mluvil nesmysly o dělnické otázce a nepopíratelných právech slonich na dlouhý polední odpočinek; a potloukaje se sem i tam obrátil v celé ohradě společenský pořádek z rubu na rub; když však slunce zacházelo, dostavil se na své obvyklé místo k večeři.

„Nechceš-li pracovat, nebudeš jíst,“ řekl Čihun rozhněván. „Jsi ty slon divoký a žádné vychované zvíře. Hajdy, zpátky do svých lesů!“

Čihunovo hnědé malé děcko válející se na podlaze v chatrči napínalo tlusté ručky k ohromnému stínu ve dveřích. Moti Gudž věděl, že to jest Čihunův nejdražší tvor na zemi. Natáhl chobot a lákavě jej zahnul; hnědé dítě neodolalo a přibatolilo se k němu s jásotem. Moti Gudž se přidržel, a zvedal a zvedal, až se malý hnědý červík vznášel ve vzduchu dvanácte stop nad hlavou otcovou.

„Velký mocnáři!“ zvolal Čihun, „moučných koláčů, dvanáctero počtem, dvě stopy širokých a namočených v rumu dostaneš hned a dvě stě liber čerstvě pořezané mladé cukrové třtiny k tomu. Račiž toliko složiti bezpečně toho nepatrného malého červíčka, který jest celým srdcem mým a životem.“

Moti Gudž uložil hnědé děcko pohodlně mezi přední nohy, které by byly mohly rozšlapati na třísky celý domek Čihunův, a čekal na večeři. Snědl ji a hnědé děcko odlezlo. Moti Gudž potom zdřímnul a myslil na Dýsu. Jedním z tajemství u slona jest, že jeho obrovské tělo potřebuje méně spánku, než cokoliv jiného, co žije. Čtyři, pět hodin v noci dostačí, — dvě před samou půlnocí, kde leží na jedné straně, a dvě právě po jedné s půlnoci, kde se obrátí na stranu druhou. Ostatní tiché hodiny vyplňují se jídlem a dlouhým mručením do sebe.

O půlnoci tedy vyšel si Moti Gudž ze svého místa, neboť ho napadlo, že snad leží Dýsa opilý někde v lese a nemá nikoho, kdo by se o něho staral. Tak tedy až do rána chodil podrostem houkaje a troubě a třepaje usima. Sešel dolů k řece, k mělčinám, kde ho Dýsa koupával, zahlaholil, ale odpovědi nebylo. Nemohl nalézti Dýsu, ale rozčilil všechny slony v ohradě a postrašil až k smrti tábor cikánský v lese.

Na úsvitě vrátil se Dýsa do plantáže. Byl skutečně velmi opilý a očekával, že bude míti nesnáze proto, že překročil svou dovolenou. Oddechl si z hluboka, když viděl, že dům i plantáže jsou neporušeny, neboť znal tak trochu povahu Moti Gudžovu. Přihlásil se s mnohými lžemi a poklonami až k zemi. Moti Gudž si zašel k stáji na snídani. Byltě noční procházkou vyhladověl.

„Zavolej své zvíře,“ řekl plantážník, a Dýsa zahýkal tou tajemnou sloní řečí, která, jak mahuti věří, přišla z Číny při narození světa, kdy sloni a ne lidé byli pány. Moti Gudž uslyšel a přišel.

Sloni neběhají tryskem; oni pouze jdou a jdou, ale různou rychlostí. Kdyby slonu napadlo chytit rychlovlak, neproběhne tryskem, ale ten vlak chytí. Moti Gudž byl u domu plantážníkova téměř v okamžiku. Padl Dýsovi do náruče troubě radostí, a člověk i zvíře plakali a hladili se a ohmatávali od hlavy k patě, aby se přesvědčili, že se nikomu nic nestalo.

„Teď půjdeme pracovat,“ řekl Dýsa. „Zvedni mne, synu můj a potěšení mé!“

Moti Gudž vyhoupnul jej nahoru a oba odešli na mýtinu ohlédnouti se po nejsilnějších pařezech. Plantážník byl příliš udiven, než aby se byl zlobil.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 20. KVĚTNA 1892 ČÍSLO 15.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Terje Vigen.

Báseň *Henrika Ibsena*. Přel. *K. Kučera.*

Nejzazší ostrov kde mizel v šeru,
šedivec divný bydlel, žil; —
na moři, snehu, žádnému věru
stéblem ni cestu neskřížil;
někdy přec oči děsně mu vzplály
zvlášť kdy se bouří tměla dál, —
tu lid co k bláznu k němu zřel z dáli,
ba mnozí tam se přiblížit báli,
kde mračný Terje Vigen stál.

Při mostě jednou prodávat ryby
stařika toho jsem zřel;
bílý vlas měl, však smích a zpěv libý
z úst mu jak mladíku zněl.
Pro dívky míval žerty vždy milé,
s dítkami z města smál se, hrál,
kloboukem zamáv', v loď skočil čile;
k domovu, plachty natáhnuv bílé,
v slunci jak orel vesloval.

Co jsem kdy o něm vyzvěděl sluchem,
dokona zradí má zvěst,
bude-li v rouše zdát se však suchém,
jistou přec, pravdivou jest.
Nesvěřil sám mi příběhy svoje,
ale druh jeho, věrný brat —
který byl svědkem sledního boje,
Terje kdy mizel v záhrobní roje,
let maje dávno šedesát.

Za mlada z hochů bujných byl živých,
opustil záhy rodnou zem,
mnoho již kousků natropil divých,
mladým jsa ještě plavčíkem.
Z lodi pak prchnul před Amsterdamem,
touže však nazpět v otců zem,
kdys s kapitánem vrátil se Pramem;
ale že vyšel v chlapectví samém,
všem doma byl teď cizincem.

Urostlý pěkně svěží měl líci,
úpravný slušel mu šat.
Otec však, matka, příbuzní všici
do hrobů odešli spat.

Den jeden, dva snad trudil se žalem
ale pak střásl tíhu pout.
Přec země pod ním hořela palem;
což lépe v lodi s oblaků evalem
po moři velkém v závod plout!

Za rok pak Terje choť přiveď v chatku —
poněkud kvapně si veď.
Po soudu lidí želel prý sňatku,
k zemi jenž vázal jej teď.
Přes zimu takto rozkoší zpitý,
na krbu hřál se vlastním, svém —
okénka plála slunnými svity,
hrnce i květin, v clonách jež skryty
v domečku rudě natřeném.

Větrem kdy ledy roztály sněhy,
Terje dal s briggou se v jih;
letící husu na jižní břehy
v podzimku na cestě stih'.
Tu plavci lehla na prsa tíha:
Silný tak cítil se mlád,
od břehů plul, kde slunce jen žžíhá,
za ním svět žití, blaha se mihá, —
před přídou zimy těžký chlad.

Dole jsou kotvy, volni již druzi
na zem jdou, pitek kde šum.
Toužný jim ještě hled ssýlal v chůzi,
až stanul, kde jeho dům.
Za bílou clonou dovnitř se chýlí —
tu zírá v jizbě tváře dvou —
choť sedíc tiše len přede s pílí,
v kolébce svěží andílek bílý,
děvuška s tváří úsměvnou.

Od té prý doby Terje byl vážný,
pojednou všecek vyměněn.
Klopotil, dřel se a jak duch strážný
nad děckem bděl, je hýčkal v sen.
V neděli večer, tancem kdy výskal
nejbližší dvůr, zněl bujný hlas,
veselé písně doma on pískal,
Anušky prst co zatím se vtiskal
v tvář jeho drsnou, v hnědý vlas.

Tu však rok války zahnal sen uzný-
tisící osm set devátý.
Dosud dí pověst, jak tehda hrůzný
v lidu hlad zuřil proklatý.
Skrovná žeň byla, přístavy všude
křižáků britských zavřel sbor,
bohatec mřel i chaloupky chudé,
paže nač silné, mozoly rudé? —
před prahem stály smrt a mor.

Den jeden, dva snad trudil se steskem,
slzu pak setřel na líci;
starého druha vzpomenul bleskem:
Na moře velké, šumící. —
Čin jeho smělý dosud lid hbitě
s podivem sobě vypráví:
„Když vítr ztichnul, pro ženu, dítě
Terje se vydal na člunu skrytě
v okeán věrný, mlhavý.

Nejmenší člun vzal, roveň jenž lišce,
k Skagenu spěl by jak šíp
Plachty a stežeň zůstavil v chýšce —
schovány budou tam líp.
Myslil si Terje, člun je dost pevný,
nehody malé snese mrak;
jutský sic útes škůdce je zjevný —
horší však britský „Man of war“ hněvný
stožáru koš, v něm orlí zrak.

S těchou tak v osud k plavbě se schystal,
do vesel zabral ze všech sil.
K Fladstrandu dobře, bez škody přistal,
břemeno drahé naložil.
Bůh ví, že náklad skrovný byl chudý,
tři tůně ječmene, nic víc;
však Terje s chudé přicházel půdy —
spásu teď veze, hlad minou trudy;
chléb nese ženě, děcku vstříc.

Tři dny a noci vesly se moří
silný ten muž a zmužilý;
čtvrtého rána v červánků zoři
lemy se mlžné zjevily.
Nebyl to oblak letmo se stroucí,
fjely to byly, chlumy skal;
nad všecky štíty kol se však pnoucí
Imenaes trčel modře se stkvoucí.
Kde je, teď dobře se znal.

Skorem byl doma; malou snad chvíli
vytrvá ještě v námaze!
Údery srdce důvěrou bily,
k Bohu se modlil přeblaze.
Pojednou slovo na ústech zmírá;
pravda-li? vypoulil hled —
prořídlou mlhou korvetu zírá,
v hesnäském sundu jak se v let sbírá
při plném plachtoví vpřed.

Postřehli člunu, signál zněl v mihu,
nejbližší zamkli mu břeh;
vítr však slabě vanul jen z jihu —
v západ se Terje dal v běh.

Spustili jolu se stěny lodní,
plavců již doslýchá zpěv — —
nohou v loď vzepřen o žebra spodní
vesluje tak, že syčí tůň vodní,
z nehtů že tryská mu krev.

Gäslingy slepé zovou se šery,
od Homburg-sundu východně.
Za větru zle tam peřej vře stery,
v hloubi dvou stop jsi v mořském dně.
Do běla, žluta tříšť se tam blyští,
když i hlaď mořská nejtišší; —
ale ač vzdycky proud hučí, sviští
uvnitř jen vlnou zlomenou prýští,
šplouná jen jako v zátiší.

Jako šíp Terje za tím spěl cílem
s příbojem pěnným závodí;
za ním však brázdou hloubenou kýlem
patnácte mužů na lodi.
Tu skrze příboj ku Bohu výši
zavolal hlasem zoufalým:
„V písčitém břehu, v chudobné chýši
žena má slouchá na kroky v tiši,
čekajíc na chléb s děckem mým“ —

Hlučněji patnáct vzkřiklo však hlasů:
Boj se jak před Lyngörem*) sběh.
Štěstí zná jenom anglickou chasu,
vyjde-li na lup v norský břeh.
Jakmile Terje dorazil k cíli,
stihla též jola letící:
důstojník s klounu „stůj“ hřměl v tu chvíli!
Lopatou vzhůru veslo pln síly
zarazil do dna v lodici.

Žebra, bok lodní rázem se boří,
spodem proud tryská, hučí v sluch;
drahý kles' náklad do dvou stop v moři,
Terjův však nekles' vzdorný duch.
Davem se protlouk', přes loď se níži,
do moře skočil odhodlán —
stápí se, plove, znovu se hříži;
kam se však hne. loď k němu se blíží
za hřmotu mečů, pušek ran.

Vyloven přec, již na loď s ním pádí
vítězství slaví koráb z děl;
chef pyšný, velký v lodní stál zádi.
osmnáct let ten hošek měl.
O Terjův člun boj prvý sved' v žití,
proto tak drze si veď';
Terje však neznal, rady kde vzíti —
silný ten muž se s pláčem v důl řítí,
prosí i ústa i hled.

Prosby a slzy potupně, směšně,
splácel mu hrubý jich cit.
S východním vánkem na moře spěšně,
vítězný vydal se Brit.

*) Tam dne 6. července 1812 fregata „Najada“ zničena anglickou lodí „Diktator“.

Zmlk' Terje; život zmařen teď celý,
v sobě teď ztajil svůj žal.
Již ho však jali, s podivem zřeli,
něco jak rychle obličej stmělý
opouští sváto jak v dál.

V žaláři pobyl plných pět roků;
sny že jen k domovu tih',
nahnula šíj se, pohas' žár v oku,
do vlasů napadal sníh.
Něco jen v sobě tají a chrání —
jako svůj poklad jediný.

V čtrnáctém roce zjednán mír zbraní
s norskými vězni mořskou plul plání
Terje zas do své otčiny.

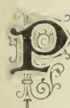
Při mostě doma s královským listem
přistal co lodivod v zem;
mlád že se s rodným rozloučil místem,
sestárlý neznám byl všem.
Cizima patří chýš jeho malá,
tam zvěděl osudy těch dvou:
„Opustil muž je, bída je sklála,
posléz jim obec hrob jeden dala
tam, kde jen hroby chudých jsou.“

(Dokončení.)

Vzpomínky z Paříže.

Píše *Gustav Schmoranz.*

I.

Paříž! Moci se tak podívat do Paříže!

To bylo mojí touhou od prvních studentských let. Tato touha se mnou stále rostla, zvláště za doby mých technických studií. Jal jsem se za tou příčinou sám pro sebe učiti frančině, z „mluvnice mluvnic“ Ollendorfa. Přivedl jsem to dokonce asi na třiadvacet lekcí, ale pak pracemi kreslířskými cele zabrán jsem těch linguistických studií opětně nechal.

Ale na Paříž jsem proto přece myslil dále. Když mně pak o prázdninách po absolvování náš drahý otec oznámil, že se na radu bratra Františka rozhodl poslati mne k doplnění uměleckého vzdělání do Paříže na tamější Školu krásných umění — náhodou to bylo právě v den mých narozenin — div že jsem nejásal.

V několika dnech na to přijel bratr, tehdy ještě ve Vídni, domů, a přivezl s sebou spoustu pařížských fotografií. Mohl jsem na nich oči nechat. Také kapesní, ale velmi podrobný plán Paříže, na kterém mně vyznačil místa veškerých adres svých osobních známých a obchodů, jichž mi mohlo býti třeba. Také Baedekra s sebou přivezl, do kterého jsem se ihned vložil. Potom velice příhodný kapesní slovník, ze kterého jsem si mínil sestavovat nejnutnější otázky.

Na cestu vypraven jsem byl brzy, ale musil jsem čekati na pas, a protože jsem tehdy jednoroční službu vojenskou neměl ještě odbytou, nešlo to s ním docela hladce. Musil z hejtmanství do Josefova a zase na hejtmanství, tu i tam zůstal chvíli ležet — mně to bylo věčností. Zatím jsem čekal u bratra ve Vídni, kde jsme se stýkali s dvěma, ve službách Rotschildových stojícími francouzskými architekty. Ti mne zatím zasvěcovali do zvláštností francouzského studentského světa, zvláště uměleckého, který jest skrz na skrz jiný nežli náš.

Vedle rad a ponaučení obou architektů Francouzů získal jsem ve Vídni několik doporučujících listů, mezi jiným jeden od jednoho z předních vídeňských žurnalistů na esthetika a vynikajícího uměleckého dějepravce Eugena Müntze, již tehdy bibliotékáře Ecole des Beaux-Arts, a druhý na bývalého Rotschildova architekta M. Gireta, který kdysi byl oblíbeným členem bratrova přátelského kroužku. M. Giret byl dobře znám s architektem profesorem Pascalem, do jehož atelieru jsem mínil vstoupit. Na doporučení jemu mně tudíž zvláště záleželo. Na členy rakouské, zvláště ale české umělecké kolonie, jsem měl od bratra doporučující listy skoro na všechny. Byl jsem zkrátka vypraven jak náleží.

Francouzsky jsem neuměl. Myslil jsem si však, že se nějak již dorozumím. Ale když jsme přijeli do francouzského Avricourtu, po půl noci, a začali se mne tam v celnici vyptávat, poznal jsem, že to s tím dorozuměním není jen tak. Náhoda mi však přála. Můj protějšek z vagonu, mladý muž, kterého jsem již ve Vídni na nádraží pozoroval, nabídl se mi laskavě za tlumočníka. Když jsme pak opětně usedli do vagonu, představili jsme se vzájemně. Bylo mně zvláštním potěšením slyšeti, že i můj tlumočník jest architektem. Byl to Maďar z Pešti, v Paříži školený a zaměstnaný, vracející se z návštěvy v domovině. A co náhoda nechtěla — byl do nedávna žákem atelieru, do něhož jsem toužil vstoupiti. Byl jsem tomu nesmírně rád, že se tak snadno a příjemně dozvím všeho, čeho mi třeba bylo o atelieru věděti. Domluvili jsme se brzy o některých osobnostech z rakouské umělecké kolonie, které architekt Fitlér znal a na které já měl doporučující listy. Hlavně to byli Munkacsy, Brožík a Jetel. Než jsme dojeli do Paříže, byli jsme jako dobří známí. Fitlér mně radil ubytovati se pro první dny, než si najdu ve čtvrti Ecole des Beaux-Arts stálý byt, v hôtelu Belle Vue v Avenue de l'Opera, spravovaném jedním Vídeňanem, kde možno dle přání mluvit také německy. Na nádraží mně najal vůz, řekl mu adresu hôtelu a dal mně s Bohem.

Cestou k hôtelu předříkával jsem si francouzskou větu: „Přeji si na několik dní jednoduchý pokojík.“ Neboť jsem za žádnou cenu nechtěl v Paříži debutovat samospasitelnou, ani ne ve vídeňském hôtelu.

Dojeli jsme. Kočí složil mé věci, zazvonil a odejel. Bylo k šesté hodině ráno, 10. listopadu. Hustá mlha ležela v liduprázdné ulici a tma bylo ještě jako v noci. Jak se tak vůz vzdaloval, bylo mně před tím cizím domem náramně podivně. Po chvíli se portál otevřel, rozespalý podomek mne uvítal, vpustil a vnesl má zavazadla. Řekl jsem mu svou pracně ze slovníčka sestavenou větu. Načež on velmi vlídně, ale nesmírně hbitě něco odvětil. Co? Teď teprve jsem začal tratit kuráž, vida, já že dovedu říci, co chci, ale neporozumím odpovědi. Chlapík to brzo

*

prohlédl. Začal mimicky. Že půjdeme nahoru. Ale nezaměřil k hlavním schodům, které jsem přes velký okrouhlý vnitřní vestibule při kmitu svíce postřehl, nýbrž otevřel malá jakási dvířka, vedoucí do tmy na podivně ouzké točité schody, na které jsem si hnedle ani netroufal. Průvodce můj to hned zpozoroval a proto přestoupil napřed. Stoupali jsme; mně připadalo, že na babylonskou věž. Konečně otevřel zase nějaká dvířka a zase do nejčernější tmy. Však v okamžení se světlem rozjasnilo a já se příjemně překvapen spatřil v roztomilé, bambusem a japánskými rohožkami vypravené koupelně s krbem, v kterém hned zatopil, a pěknými hodinami. Byl jsem okamžitě zbaven tísnivého románového dojmu, který mi chvíle předcházející způsobila. Můj průvodce to opětně hnedle pozoroval a podnikl s živostí tím větší a vlídností svůj další mimický výklad. Vyložil mi, že teď právě pokoj, jaký si přeji, není žádný prázdný, ale jeden že se uprázdní o $^{3}/_{4}$ na osmou. Abych se zatím vykoupal, že mi to po daleké cestě bude příjemné, pak abych si vyňal ze zavazadel čeho třeba, sešel dolů k snídaní, prošel se a k osmé hodině že budou zavazadla již do uprázdněného pokoje přestěhována. Ku podivu. Slýchal jsem sice, jak výmluvně umějí Románi gestikulovati, ale že by to uměli tak virtuosně, to jsem si nikdy nedovedl představit.

Samou nedočkavostí, abych přece z té Paříže již honem něco uviděl, odbyl jsem celou „očistu“ velmi rychle a s plánkem v ruce spěchal jsem dolů a na ulici. Rozednívalo se. Ale mlha byla dosud tak hustá, že jsem konců ulice nedohlédl. Věděl jsem jenom, že na jednom by musilo být vidět operu, na druhém jeden z pavilonů Louvru. Nevěda však, v které frontě ulice hôtel stojí, nemohl jsem se orientovati. Konečně se začala mlha trhat a mohutný obrys operního domu počínal být znatelným. Po chvíli se začaly zlaté jeho vrcholky v prvních, mlhu prorážejících paprscích slunečních třpytit.

Paříž! Paříž!

Na snídaní jsem si ani nevzpomněl. Táhlo mne to pořád dál a dále.

II.

Obešel jsem operu kolem do kola. Znal jsem ji z monografie a fotografií tehdy velmi dobře, ale proto přece mi v dojmu skutečnosti připadala novou a překvapující. Na mnoze též přepodivnou, neboť směr architektonický, kterým jsem byl vyškolen, se nesl docela jinam, než směr francouzské a zvláště moderní francouzské architektury. Ohromnou, nad představu ohromnou a rozlehlou se mně zdála však býti rozhodně. Vždyť jsem z ostatní Paříže až do té chvíle pro mlhu ničeho nepostřehl.

Na své obchůzce stanul jsem přičarován před Carpeauxovou skupinou „Tanec“, představenou jednomu pilíři přízemního loubí průčelí. Znal jsem toto sochařské veledílo již dávno z fotografie, ale tam na místě, v tom neobyčejném osvětlení mlhového sluncem prozařovaného rána mi bylo divem. Ten kámen — to bylo maso, horoucím životem prodchnuté, ty tváře — jásavý smích, ty oči rozvášněné — samo vyzvání k hříchu, ten pohyb — uchvacující rej. Že tolik vřelého života možno do mrtvé látky tak tvrdé a zdánlivě tak studené vdechnouti, nikdy jsem nemyslil. Chápal jsem tehdy také, kterak mohl onen neznámý, patrně „cudný“ pachatel na tomto k „hříšim“ naváděјícím díle roztříštiti láhev inkoustu. Chtěl ta nahá krásná těla pokáleti, aby je zešeredil. Čas však ty skvrny tak zajímavě vypral, rozmarně zbarvil a měkce rozvedl, že se věru krása díla stala tím snad ještě vábnější. Čas dal i tu umělecké kráse zadostučinění.

Od opery jsem naměřil rovně přes celou dlouhou Avenue de l'Opera k Louvru. K tomu jsem vzhlížel přímo zbožně. Předně ku schránce, a za druhé k obsahu. Když jsem prošel jedním z průjezdních oblouků budovy z rue de Rivoli na Place du Carrousel a ocitl se na tomto architektonicky překrásném prostranství, na západní straně tehdy ještě spálenistěm Tuilerií ohraničeným, proti němuž se triumfální brána Napoleona I. pyšně odrážela, opakoval jsem si znovu v myšlénkách: Paříž! Paříž!

Prošel jsem pak ještě dvorem Louvru a pokochal se pohledem na proti ležící gotický kostel St. Germain l'Auxerrois, s rozkošně malebnou předsíní, stopy staré polychromie a starého zlacení nesoucí. Celý blažený pohledem na tolik architektonické krásy vstoupil jsem do musea, které se zatím otevřelo. Šel jsem nejprve k plastikám v přízemí umístěným. Dech se ve mně tajil. Dojem první mé procházky byl ohromný, nevýslovně velkolepý. A když jsem si pomyslil, jak chudí jsme my, či vlastně jak ochuzeni, také trudný. Tohoto závěrečného dojmu jsem se potom při žádné další návštěvě ani v Louvru, ani v Cluny, ani v Louxembourgu nezhostil. Jak ochuzeni! —

Konečně jsem přece musil pamatovati na snídaní. Věděl jsem, že v ulici Gluckově za operou nalézá se malá restaurace, spravovaná jednou Maďarkou, s kterou bylo možno se dorozuměti též německy. Šel jsem tedy tam. Našel jsem tam českého sklepníka a na lístku guláš s knedlíky. Ten den jsem snídal a obědval při jednom, a samý guláš s knedlíky. Ale tak draze jsem ho neplatil nikdy před tím a ovšem také nikdy potom. Tak draho smlouvání se samospasitelnou jsem platit nemínil.

Po obědě jsem se pustil s Baedekerem v kapse po boulevardech. Věděl jsem již, že nejsou „tak široké“, a proto mně nepůsobily žádné zklamání. Ruch na nich, ten daleko převyšoval moji představu o velkoměstském pouličním životě. Nevycházel jsem z obdivu. Zvláště když se odpoledne udělal pěkný podzimní sluneční den a elegantní povozy se jaly houfně boulevardem Madeleinským k Elysejským polím a patrně do lesíka na promenádu vyjížděti. Zastavil jsem se na pokraji chodníku a zahleděl se, vzpomínaje na mnohou románovou kapitolu ze své četby, do toho víru. V tom mne někdo s malou poklonou oslovil a o něco požádal. Patrně o oheň, mělť v ruce nezapálenou cigaretu a viděl, já že nemám na spěch. Byl jsem v děsných rozpacích. Nevěděl jsem absolutně, co ze sebe vyrazit. Z prvu to mého oslovitele zarazilo, pak se pousmál, řekl „pardon“, lehce pozdravil a odešel. Ale mne to mrzelo hrozně, že jsem bez frančiny hotový němý tvor. Umínil jsem si, že na to vynaložím veškeru píli a houževnatost, abych se co nejdříve naučil aspoň tak dalece, co bych nebyl tak docela němý.

Teď teprve mi bylo jasno, jak smělého činu jsem se odvážil, pustiti se sám a sám do tak dálné ciziny a neznati její řeč. —

Ten den jsem měl ještě na programu návštěvu u Václava Brožíka, na kterého jsem měl od bratra Františka doporučující list. Chystal jsem se tam až po čtvrté

hodině, když se začínalo šeřit, protože jsem od bratra věděl, že nemají umělci rádi, ubírají-li jim návštěvy — zvláště v zimě — vzácný čas dobrého denního světla. Brožík měl tehdy atelier v ulici sv. Lazara. Jak oslovit concierge, jak se jí zeptat, je-li doma, jak požádati o odevzdání navštivenky, měl jsem naučeno, i to, co mi po případě odpoví, ať již Brožík v atelieru bude nebo ne. Polohu atelieru v domě mi bratr nakreslil. Šel jsem tudíž s kuráží. Brožík byl nahoře. Měl atelier v prvním patře Ze schodů se vstoupilo nejprve do prostranného salonu, který byl však přeplněn všeho druhů haraburdím, obrazy, plátny, rámy, ponejvíce o stěny a nábytek zopíranými. Proti vchodu na druhém konci podlouhlého salonu byl teprvé spuštěnou draperií zastřen vchod k vlastnímu atelieru, z kterého zazníval český hovor dvou mužských hlasů. Ten jeden jsem poznal ihned jako Brožíkův. Naslouchával jsem jeho řečem od malého stolku v okně kdysi Frankovského restaurantu, který jsem jako divadelní enthusiast za prvních studentských let pilně navštěvoval. Brožík tam také chodil a ještě s některými jinými výtvarníky, herci a žurnalisty ho „držel". Druhý z hlasů byl mi cizí Nechtěl jsem vytrhovat a proto jsem sečkal. Za nedlouho jsem pozoroval, že Brožík svého hosta již vyprovází. Hlasy se blížily k portieře, z které vystoupili v malé chvíli náš umělec a jakýsi zrzavý pán drobnější postavy, ostrého pohledu a bystrých pohybů. Uklonil jsem se, pánové si dali s bohem, ten zrzavý pán mne, kolem jda, bystrým pohledem změřil a Brožík mne vedl dále. Podal jsem mu bratrův list. Sotva ho přečetl nasadil velice srdečný ton. V listu stálo, že přicházím na studie, tedy na delší čas. I rozhovořil se o pařížských studentských poměrech, ptal se mne, do kterého atelieru míním vstoupit, a když slyšel, že do Pascalova, pravil hned, že některé elévy odtamtud zná ze společnosti Munkacsyho, architekty Fitlera a Mamera. Vypravoval jsem mu, s Fitlerem že jsem se trefil v coupé, a na Mamera že mám od něho lístek. Ten že prý mi může dobře sloužit, mínil, neť prý první představení se atelieru nemilé, nemá-li člověk nikoho, dělajíť prý si starší žáci z nově přibylého na poprvé blázna. O tom všem jsem již věděl od oněch vídeňských francouzských architektů. A kde prý bydlím? A kde budu bydlet? Pravil jsem, že mám na radu bratrovu požádat jednoho jeho známého již z Vídně, však od delší doby v Paříži usedlého krajináře Rybarze, aby se mnou laskavě někde v končině Ecole a atelier Pascal — to se nalézalo a dodnes nalézá rue Mazarine 21, za Institutem — vyhledal přiměřený byt a podmínky smluvil. A co děláte dnes? kde budete obědvati? Řekl jsem, že ještě nevím. „Tedy u nás, ano?" pravil. „Převléknu se, pak se stavíme doma" — bydlel tehdy tuším v ulici St. Georges, dost blízko atelieru — „ohlásím Vás a projdeme se trochu. Jen co se ustrojím." S poděkováním jsem pozvání přijal a prohlížel zatím, než se ustrojil, rozdělaný veliký obraz. Byl to Kolumbus před Ferdinandem a Isabellou.

Teď teprve mohl jsem se také trochu po atelieru rozhlédnouti. Byl to krásný rozlehlý prostor, podlouhlý, ale zdálo se mi, že trochu nestejnoměrně osvětlený, protože pramen světla byl trochu příliš k jednomu konci pošinutý. Veliké atelierové okno nalézalo se skoro na konci téže stěny, kterou se z předního salonu vcházelo. Všechno se v tom atelieru proti tmavému vzduchovému pozadí ostře odráželo. Koloristicky ta směsice kostumů, nábytku, všeho druhu starožitností, živých květin, studií, obrazů, vypadala velmi, ale dnešní milovníci širého nebe by v ní záliby nenalezli.

Promenáda naše šla sem tam různými ulicemi, z nichž v záři světel činila největší dojem nejdelší pařížská ulice Lafayettova. Ulice přímo nekonečná. Ke konci promenády jsme se stavili na sklenku vermutu u mé „polední" Maďarky a asi k sedmé hodině mne Brožík zavedl do svého bytu.

Cestou při promenadě i po tom jsem musil vyprávěti, co v Praze v uměleckých kruzích nového, a slyšel jsem leckterou trefnou poznámku z úst našeho vynikajícího krajana o našich uměleckých poměrech i osobnostech. Ale i mnohý docela pochybený náhled a mnohou falešnou závěrku, zaviněné patrně odcizením se domácím poměrům.

Velice zajímavým mně však ten rozhovor zůstane pro vždy, protože teď po dvanácti letech mohu kontrolovati, v čem jsem měl, vzdor svému mládí, tehdy pravdu já a v čem on.

Doma jsem byl představen sličné choti Brožíkově, která se tehdy pyšnila prvním synáčkem. Při a po dîner se hovořilo ovšem německy. Mme Brožík co pařížská Vídeňanka česky neuměla, já zase ne francouzsky, nešlo to tedy jinak. Po dîner se hrálo trochu na pianino. Já jen na přímé vyzvání domácí paní a hned jsem toho nechal. Hrál jsem mizerně, protože jsem byl dojmy prvního dne pobytu v Paříži příliš vzrušen. — Poroučel jsem se brzy. Cítil jsem únavu po dlouhé nepřetržité cestě z Vídně.

Vracel jsem se brzy po deváté. Zašel jsem si opětně k opeře podívat se na ten „Tanec". Poblíž stojí kandelábr s elektrickým světlem. „Tanec" osvětlen jím duchovitě fantasticky, ale ten vířivý život zachovává si toto báječné sousoší i v tom bílém světle a těch neproniknutelných černých stínech.

Prostřed prostranství před operou jsem postál delší dobu, nemoha se nasytiti skvělého pohledu z této křižovatky dvou z nejživějších boulevardů (des Italiens a des Capucines) a pěti ulic, z nichž tři patří k nejznamenitějším pařížským, rue de la Paix s Vendômským sloupem v ose, který se od nočního nebe jen jako nadechnutý obrážel, Avenue de l' Opera a rue du 4. Septembre s dohledem na bursu, grandiosně jednoduché formě antického chrámu na skvěle osvětleném náměstí se imposantně vyjímající.

Je to z toho prostranství před Operou pohled, jaké jen Paříž — díky geniální hlavě Haussmannově — vykazuje.

Usínal jsem ten první den s týmiž slovy v duchu, s kterými jsem jej ráno pozdravoval: Paříž! Paříž!

Modré nebe.

Báseň *Ant. Klášterského.*

Nad městem i vrchem i plání,
jak modrý by spředen byl květ,
se modrojas nebeský sklání
s tak vysoka, tichý a bled,
a modré to nebe, ó vizte,
jak oko tak čisté, tak čisté
když dívá se v ten svět.

O, rozkoši dětí a snílků,
k té výši tam oko své vznést,
kde v písni pták přeletí chvilku
a na večer blyskne zář hvězd;
v tom modrém, v tom dalekém šíru,
ach, tolik je ticha a míru
a tolik lásky jest!

Však oči mé k zemi se klopí,
jak přísný by čekal je soud,
mou duši jdou vzpomínek stopy,
a mnohý stín krčí se v kout,
a je mi, jak duši svou v mraku
bych do nebes čistého zraku
dnes nemoh' pohlédnout!

Taškáři.

Napsala *Božena Viková-Kunětická.*

(Dokončení.)

Od přívozu dolů asi tak na pět set, možná i víc kroků, zalovovali druhý den na to rybáři na větší ryby, o něž byla toho roku dosti velká nouze. Ale tak občas přece vytáhli jednu i dvě slušné velikosti, na pateré, šestеré zalovení. Byli mezi nimi taky někdy i sumci, ne příliš dlouzí, komičtí a velice vážni. Při tom sebrali trochu menších okounů, kaprů a bělic. Ty byly pro drobný prodej určeny a měli je uschovány v haltýřích, jež při břehu, jako malé budky, měli postaveny.

Na břehu byly roztažené dlouhé sítě, aby se vysušily, a pak tam byla bouda pro hlídače, u které seděla žena s dítětem u prsu a stál velký džbán s pivem ucpaný šátkem.

Podél Labe na samém kraji břehu pohyboval se celé hodiny dlouhými, pádnými a volnými kroky muž, přitahující jeden konec sítě neustále těsně ku břehu, kdežto druhý nalézal se na lodi, kde starý osmahlý a zamračený rybář vyhazoval zvolna síť do Labe.

Byl to Jašek, který tuto namáhavou a nudnou práci přitahování sítě ku břehu vykonával, při čemž mu pot ve velkých horkých krůpějích z čela tryskal a smáčel mu celý obličej, krk, obnaženou hruď i svalnaté ruce, na nichž nabíhaly žíly k prasknutí.

Venda držel kormidlo na lodi a občas kynul mlčky rukou, jakoby dával znamení.

Bylo velice dusno a mrtvo. Loď se sítí pohybovala se v místech, kde nebylo příliš velkého proudu, poněvadž ten počínal ještě o něco dále u osamělé lípy na břehu v zátočce, která vedla k navigacím, okolo nichž vinul se už potom proud jako těžký stříbrný had, jenž zdaleka vzbuzoval hrůzu jsa tak hladký a hustý jako by to byl proud oleje a ne vody.

A ještě za ním v úzké perspektivě Labe bylo vidět bagrovku, která tam pod vinicemi v stínu šumného lesa dubového namáhavě pracovala. Její těžké, vážné a chraplavé oddychování roznášelo se daleko po Labi, jakoby tam dokonávalo obrovské zvíře.

Pod oblohou, na níž honila se tmavošedá mračna, protkána tu bílým, tu růžovým a zlatým intensivním světlem vypadalo to chrochotání bagrovky příšerně a smutně.

Chystalo se k bouřce, ale byla ještě daleko a vysílala jen své první zvěsty v tmavých chumlech, jež podobaly se korábům na moři nebes, prchajících divoce před neznámou záhubou. Na obzoru, který tvořily hladké hřebeny vinic, zablesklo se chvílemi, ale tak krátce a tiše, jakoby se bůh v tom zablesknutí na zem usmál. Potom zase bylo vše zahaleno těžkou, neprůhlednou rouškou za níž skrývala se kdesi zlatá tvář slunce, ale nebylo možno říci kde. Jen na těch ženoucích se chumlech jevily se chvílemi jeho čarokrásné polibky růžové, zlaté a bílé.

Vše bylo tmavé, suché a těžké. Na polích a lukách dostala zeleň pochmurnou barvu a byla nehybna, jakoby vše náhle bylo zkamenělo. Ve vzduchu vznášela se vůně, jejíž původ nebylo možno uhodnouti. Někdy se zdála být vydychována velkými ostrůvky mateřídoušky, někdy to byl les, jenž voněl, a chvílemi slučovala se celá příroda v té vůni, ani ne tak lahodné jako opojné a silné. Taky Labe více vonělo, jakoby bylo uchváceno vášní.

Bylo tmavé, teplé a tiché na pohled. Jen ta jeho podivná, neobyčejná vůně svědčila, že se chvěje rozčílením a sladkou mukou. Bylo tak v sebe uzavřeno, že nepřijímalo ani obraz oblohy a neodráželo se v něm pranic z těch předzvěstí bouře, která už z daleka přitlumeně hřímala.

Kolem navigací pouze byl zřetelný ten pruh podobající se roztavenému stříbru. Ptáci ještě poletovali, avšak kvapně vyrážejíce ze sebe skřeky. Holubi houfně vraceli se k městečku v tichém, graciosním a rychlém letu. Na silnici zdouval se prach, v němž tu a tam zablesklo se

bílé křídlo hust. Nad Labem vznášel se bělounký racek a klesal a stoupal jako vzdušný květ, s nímž vánek si pohrává. Klepot mlýnu na Labi ozýval se prázdně bez ozvěny, jakoby byl srážen nazpět, tak hluchý a tupý. To se dělo se všemi ostatními zvuky, že vyznívaly prázdně jako náraz o naplněný sud.

Pramice na přívoze pohybovala se zvolna a těžce, a hovor převozníkův s kýmsi bylo možno jen slabě postřehnouti. —

Náhle projel oblohou dlouhý, ostrý blesk, pod nímž vzplála obloha, zem i voda a všecko sloučilo se v bílé, jasné záři, která již podobala se zaplanutí ohně.

Na Labi naskákaly droboučké vlnky, zachvěly jím a zase zmizely. Bělounký racek jakoby tím bleskem byl zasáhnut, střelhbitě klesal k zemi a zapadnul kdesi na břehu. Vzduchem zavzněl dlouhý výkřik ptactva, a potom bylo zase ticho, temno a smutno, jakoby vše v horečce spalo rozpáleno a vysušeno až k šílení.

Žena s dítětem se vzchopila a zalezla do boudy, jako všecky samice různých živočichů to učinily. Rybářská loď přirazila ku břehu k místu, kde Jašek stál, a potom rychle všichni tři systematicky započali s vytahováním sítě hovoříce tiše pospolu a upjatě pozorujíce vodu, která na jednom místě lehounce vířila.

„Je tam," pravil starý rybář stlumeně, a chtivým, vytřeštěným zrakem, jakoby v tom pohledu vydechoval svou celou duši, díval se na slabounké proudění, vlastně spíše chvění na vodě, jež mu vyzrazovalo, že zalovení bylo šťastné.

Rychleji a rychleji vyhazovali síť zužujíce prostoru její s břehem, ještě rychleji — ještě hod — ještě — teď všichni zpoceni, červeni na obličeji, hrdle i šíji počali usilovně dýchati, ruce kmitaly se jim v prudkém namahání a rázem vyhodili ostatní zbytek sítě na břeh. V ní zmítal se velký silný sumec uprostřed několika malých ryb, z nichž dvě vymrštily se, jsouce již mimo síť, jako kaučukové míče a padly nazpět do Labe, v němž zmizely beze stopy.

Starý rybář třesoucíma se rukama uchvátil sumce s hroznou a vášnivou rozkoší, s jakou uchvacuje každý lovec vůbec svou oběť, přidržel jej s neobyčejnou silou k zemi, a Jašek těžkým velkým kamenem několikrát uhodil jej do hlavy. Sumec ještě sebou hodil, ještě se pohnul a pak zůstal bez pohnutí u nohou starého rybáře.

„To je chlapík," pravil Venda otíraje si zpocený obličej.

„Chlapík," řekl rybář a usmál se. „Ale rychle s ostatním do haltýře. Bouře už je nad námi."

Za chvíli bylo vše hotovo, uloženo, odstraněno a muži jeden po druhém napili se z velkého džbánu mohutnými doušky, mezitím co po hrudi tekly jim potůčky horkého potu.

V tom zadul silný, chladný vítr, jenž rozvlnil Labe, že vlny o břeh narážejíce zvučně pleskaly. Tenž dobou zalehl od přívozu k rybářům nějaký křik a zdálo se, že převozník jim něco sděluje, ale nebylo možno rozeznati ani hlas, neřku-li slova.

„Nerozumíme!" zvolal silným, mladým hlasem Jašek, přidržuje obě ruce k ústům.

V hučení větru, v lomozu rozbouřeného Labe a za rachotu hromu ozvala se zase odpověď, z níž rozuměli rybáři pouze jedinému slovu, a to slovo bylo:

„Utopenec!"

„No, dáme pozor," pravil Venda k ostatním. „Jen aby měl v kapsách stříbro, anebo aspoň měď."

Poněvadž vítr značně sesílil a déšť byl již na spadnutí, zalezli muži do boudy k ženě s děckem a odtud dívali se na rozvlněné Labe, jež sebou zmítalo a stenalo, jakoby bylo hluboce raněno.

Ve stromoví, ve křoví i v lesíkách na návrší na druhém břehu šumělo a skučelo to, jakoby na sta neviditelných bytostí vzájemně se rdousilo v příšerném boji o život. Tu a tam ozvalo se silné prasknutí, rána, náraz. A vlny s bílými rozježenými hřebeny válely se po Labi, hučíce v ustavičném šplouchání.

Obloha byla tmavá bez jediného světlého bodu, jen blesk ji brázdil zde, onde, na všech stranách, a ztrácel se v jejím temnu, jež zasahovalo i zem.

Nebylo nic více slyšeti jen hukot, hvízdot a rachot kolem do kola.

Z oblohy spadly první veliké krůpěje, ale ty zmizely uchváceny větrem, a zase ozářil blesk rozvlněné Labe a proměnil na okamžik je celé ve výheň a žár. Potom následovala ohlušující prudká rána.

„Viděli jste?" pravil Jašek rychle vstávaje. „Je tam!" ukazoval na vodu výš od boudy a jedním skokem byl z boudy venku. Také Venda vyskočil.

Vítr se o ně opřel až zavrávorali, ale mladí muži zapnuvše svoje haleny, rázně blížili se k lodi, která byla u břehu připoutána. Rybář zůstal se svou ženou v boudě a nacpával si dýmku, díval se za nimi. Žena tišila dítě a schovávala hlavičku jeho na svých plných prsou.

Mezi vlnami objevil se tmavý předmět, jenž klesal a vybupoval se jsa zmítán, jakoby se stal hříčkou zpěněných vln.

Jašek s Vendou odvázali loďku, skočili do ní a vší silou veslovali, jsouce neustále proudem sráženi, do středu Labe, stopujíce upjatě každý pohyb toho tmavého předmětu. Záhy rozeznali, že jest to muž, co k nim zvolna se blížil. Hlavu nemohli postřehnout, za to však nohy a roztažené ruce byly zřetelny, kdykoliv některá vlna vyhoupla utopence do výše.

„Plove jako tříska," pravil Jašek ztišuje mimovolně hlas.

„Ale je bez hlavy — věř —"

„Dej pozor! Musíme jej zaskočit."

V tom spustil se silný studený lijavec, pod nímž se oba muži otřásli.

„To chladí," pravil Venda, „uh! Budeme jako myši."

Loď trochu vybočila, přišla do proudu a zakolísala se v opačnou stranu. S novým úsilím veslovali proti vodě k blížícímu se předmětu, jenž houpal se na vlnách lehounce a svižně. Vichr i blesky ustávaly, jakoby tím deštěm byla schlazena jejich vášeň a vzdor. Také Labe se tišilo a pilo jen hltavě ty proudy svěží nebeské vody. Krajina naplnila se ševelem mohutného deště a obloha nabyla sivé, kalné barvy. Zeleň polí, luk a lesu koupala se v těch proudech a zachvívala se bezejmennou slastí.

Loď s oběma muži stála klidně na vodě. Předmět plul blíž — ještě blíž a narazil na loď. Z nohavic u kalhot čouhala mokrá sláma a z kabátu u krku též.

Venda a Jašek chvíli ustrnutě pohlíželi na tohoto podivného utopence. Potom zakleli hlasitě a jsouce mokři až na kůži a otřásajíce se vlhkem a zimou zasmáli se.

Z přívozu ozval se hlučný smích a bylo slyšet volat:

„Máte ho?"

Jašek odstrčil vycpaného panáka daleko do prostřed Labe a současně s Vendou odpovídali silným hlasem:

„Chraň vás před námi Bůh, vy starý taškáři."

Převozník slyšel však jenom to slovo taškáři a odpovídal vesele:

„Jste! Jste!"

Světec.

Z „Nových pastelů" *Pavla Bourgeta* přel. *Em ryt. z Čenkova.*

(Pokračování.)

Podivný hoch! Nejsem s to učiniti nijakého lepšího přirovnání při pocitu, jejž ve mně vzbuzoval, než přirovnati jej k okenici skřípající při každém větru. Při každém, novém dojmu životním vydávaly jeho čivy, jak se zdálo, falešný zvuk. Avšak cosi se v něm tajilo a vzbuzovalo překvapení, a míním, že toho u něho dosti vynachváliti nemohu, totiž zásvit rozumového pochopení, prošlehávající jeho nápady, podobajícími se žvanění zlovolného a nedosti pečlivě vychovaného děcka. Opominul jsem podotknouti, že cestou přivedl mne v obdiv dvěma neb třemi poznámkami o geologickém útvaru kraje, jímž jsme právě jeli, a později vyšed na balkon, nalézající se právě u našich dvou jizeb, hle, při pohledu na malou tvrz, jež chránila klášter, počal hovořiti o florentinské architektuře jako muž sečtělý a velice zkušený, — ač velice zřídka se pojí sečtělost se zkušeností! Tyto vědomosti, právě opačné oněm, jež dosvědčovala jeho vysvědčení, dokázaly mně konečně báječnou jemnost intelligence, a již dříve zjistil jsem jeho obrovské vzdělání ve veškerém, současném písemnictvu. Leč zdálo se, že tato intelligence náleží mu jako klenot anebo spíše jako stroj. Byla něčím, mimo něho stávajícím. Nebyla mu prostředkem ani k lásce, ani k víře. Bezděky jsem jej přirovnával k dom Gabrieli Griffimu, z něhož si právě tropil žerty. Ovšem, ten ubohý mnich neskvěl se na pohled ani dost málo rozumovou vybroušeností, avšak ihned jsem pocítil, že jest tak pravdivě přirozeným, tak srdečně oddaným svému poslání, tomu ostřihání svého drahého kláštera až k toužPenému návratu svých bratří. Z těch dvou postav kdož byl mladíkem, kdož byl starcem, záleží-li podstata mladosti v objetí ideálu silou mohutnou, nezdolnou? Avšak nehledě k tomu, že byl cele proniknut ironií a předčasným nihilismem, měl můj mladistvý soudruh aspoň svůj vlastní náhled. Tvořil-li pravý opak ubohého kněze, střehoucího zpustlý klášter, byla to opravdová antithesa, oposice této polovice našeho století vůči prostě nábožnému duchu věků minulých. Zda nebyl jsem daleko více nešťastnějším já, jenž jsem rovněž trávil život pojímáním záporu i zářivé, hluboké víry, avšak nestanul jsem ani na jednom, ani na druhém z těch dvou pólů duše lidské?

Podobné přemítání ještě hlouběji se vrývalo v mou duši, když jsem dlel, as o sedmé hodině, při večeři, kterou byl nám uchystal abbé ve velké síni, jež bývala druhdy podle jeho vlastních slov refektářem noviců. Měděná lampa starobylého tvaru se čtyřmi hořáky s veškerým příslušenstvím jehel i uhasínačův, zavěšených na řetízcích z téhož kovu, ozařovala světlem poněkud začazeným kout obrovského stolu, na němž přichystány byly láhve se znakem kláštera. Každý z nás měl dvě takové láhve po ruce, jednu naplněnou vínem a druhou vodou. Tyto láhve vyměřovaly mnichům vždy sporou kvantitu nápoje, která se dopřávala pro ukojení jich žízně. Za dessert sloužila nám mísa čerstvých fíkův a mísa hroznů. Čekaly na nás talíře již naplněné polévkou, rovněž byl připraven pro nás kozí sýr. Potom šunka syrová, tvrdý chléb a kaštany pečené doplňovaly náš lístek jídelní, jehož zelinářská podstata pohnula starého mnicha k latinskému citátu téhož druhu jako byl předešlý. Usedaje s námi za stůl odříkal *Benedicite*.

„*Castaneae molles et pressi copia lactis*," pravil ukazuje nám talíře, na něž se hodil verš Virgilův.

„To jsem čekal," našeptával mi Filip, který co nejvážněji počal rozumovati s naším hostitelem o stravě starých mnichů. Ne bez důvodu jsem se obával, aby tato zdánlivá roztomilost nevedla k jakési mystifikaci.

„Avšak, nemáte-li cestujících hostí, tož jste zde samoten, duchovní otče?" tázal se.

„Nikoliv," děl abbé, „v klášteře jest ještě dvé bratří. Bylo nás tu ponecháno sedm. Čtyři zemřeli žalem ihned po tom násilném zrušení kláštera. Všichni jsme churavěli, jeden po druhém, i ošetřovali jsme se navzájem, jak jsme jen mohli . . . Ale Bohu se nezlíbilo, abychom všichni odsud zmizeli . . ."

„A což, až vás a těch dvou bratří tu nebude?" naléhal Filip.

„*Con gallo e senza gallo, Dio fa giorno*," pravil kněz vlašsky a jeho čelem přelétl mrak, ihned opět prchající; tato otázka dotkla se ho krutě na nejcitlivější struně jeho bytosti: „Bůh dá vzejíti dnu s kohoutem i bez kohouta," přeložil nám.

„Avšak čím trávíte svou prázdeň, duchovní otče?" otázal jsem se opět já jsa uchvácen nad míru živou zvědavostí, vida před sebou zřejmě tak hlubokou víru, že se mi zdálo, jako bych stál tváří tvář muži ze středověku.

„Ah! nemám ani prázdně," pravil dom Griffi. „Tak jak jsem, najal jsem klášter a všechny okolní pozemky. Patnácte rolnických rodin užívám ke vzdělávání těch pozemků. Hned od časného jitra nezavrou se u mne ani dvéře, proud lidí vchází do mé cely a nenechá mně ani chvilky volné; pořádají se účty, vyslýchají se různé zpovědi, ten a onen táže se po léku . . . Jsem tak trochu lékařem, trochu lékárníkem, trochu soudcem, trochu učitelem. — Ano vyučuji ještě dítky. Ku příkladu Luigi jest jedním z mých žáků. Není mně sice ku cti, ale takto

jesti dobrý hoch... A konečně jsem ciceronem, neboť cizinci potřebují průvodu po klášteru. Ach, není jich příliš mnoho..."

„Právě jsem se setkal v Pise se dvěma slečnami z Anglie, miss Dobsonovou a miss Robertsovou, jež přicházely z Monte Chiaro," pravil jsem mu.

„Hé!" pravil se smíchem, „to jsou dvě mé červenky. Říkám jim tak, poněvadž mají rudé vlasy... Jsou to protestantky, ale jinak dobré duše. *Lascia fare a Dio ch'è santo vecchio.* *) Cestují do Říma. Pravil jsem jim: Svatý Petr jest rybářem, kéž chytí do své sítě dvě moje zlaté rybky... Anglie od času Puseysmu den co den více a více se blíží ku poznání pravého Boha," pokračoval ve své řeči mna sobě ruce. „Vy snad, poněvadž jste ještě mládi, uzříte to krásné divadlo: všichni křesťané spojí se pod jediným otcem. Potom přijde Antikrist, pak poslední soud a na konec bude veliký klid a mír."

Když pronášel ta slova, plály jeho oči žárem visionářským. Křesťanský věřící desátého století nemohl býti ohnivějším. Pohlédli jsme na sebe s Filipem. Ze zraku Filipa jsem vyčetl zlomyslnost, a hrůza mne schvátila, když jsem slyšel jeho odpověď:

„Také v naší domovině, duchovní otče, pokračuje katholicism velice. Dostalo se nám několik velice poučných příkladů křesťanské svatosti. Je známo, že to jest básník Baudelaire a někteří z jeho žáků. Jsou tak skromní, že sami sebe zovou dekadenty. Píší hymny, které pospolu přednášejí. Vydávají listy, jež kážou svaté slovo písma. A nic není tak poučným jako podobná víra ve věku tak mladistvém..."

„A o tom jsem neměl ani potuchy," odvětil kněz. „Dekadenti, jste pravil?"

„Ano," dodával Filip, „dekadenti, totiž autoři sestupující k zemi a hledající pozemčany..."

„Rozumím," odvětil duchovní otec, „kají se z hříchů, mají pravdu. My, Vlachové, máme přísloví: *Non bisogna aver paura che de' suoi peccati.* Člověk nechať má strach jen o své hříchy."

„Drahý otče," pravil jsem, abych přetrhl náhle absurdní vtipkování svého mladistvého soudruha a také proto, poněvadž i naše střídmá večeře se končila, „což neuvidíme ještě dnes večer fresky Gozzoli-ho, o kterých mně vyprávěly ty slečny z Anglie?"

„Snad byste je nemohli zcela dobře posouditi při světle lampy," děl dom Griffi; ale potom zachvátila jej slastná touha ukázati malby jím objevené: „Avšak vy je uzříte ještě zítra. Ah! Až se mnichové navrátí, jak se budou radovati z těch krásných maleb! Doufám, že budu míti čas a letošní zimy že je zúplna vyčistím. Luigi, jdi pro tyč se svíčkou, víš, tam v kapli, s tímto klíčem," a vytáhl z kapsy své svazek obrovských klíčů. „Dlužno tu zavírati dobře dvéře," pravil, „neboť ti sedláci přicházejí a odcházejí nepřetržitým proudem. Jsou to šlechetní lidé, ale proč uváděti chuďasa v pokušení?"

Luigi se vrátil velmi záhy přinášeje jakousi tyč s hořákem upevněným na konci, sloužící očividně k rozžehování svící. Mnich povstal, odříkal *Benedicite*, pak rozradostněn jako dítě chopil lampu za hořejší kruh. „Kráčím před vámi," ujal se řeči usmívaje se, „a poněvadž vstoupíme do pravého labyrinthu, můžete zvolati spolu s Dantem:

„Per la impacciata via, retro al mio duca..." *)

„Stále ten Dante," našeptával mi do ucha Filip, „ti hlupci, ať dělají cokoliv, trebas by jedli gorgonzolu, kus toho hanebného, zeleného sýra, neustále citují verše svého velikého Florentinského pošetilce, jenž se jmenoval Durante, totiž správně řečeno Durand. Víte o tom? Původcem toho dobrého vtipu jest Vallès. Božská komedie označená jménem Durand!... Mám chuť předložiti toto sousto našemu hostiteli."

„Nejste na pravé cestě," ujal jsem se slova, „již jsem vám vyslovil svůj podiv vůči tomu velikému básníku."

„Vím, že jest to vaše zbožňovatelská, pobožnůstkářská a obětivá slabůstka," odvětil. „Avšak vizte, já jsem z generace obrazoborcův, a toť celý rozdíl mezi cestou vaší a mojí..."

Mezitím, co jsme si takto vyměňovali své náhledy polohlasem, ponořovala se hlouběji a hlouběji klerika našeho vůdce do nekonečných chodeb jsouc fantasticky ozářena světlem lampy zachvívajícím se dechem vzduchu. Stoupali jsme do schodů. Po té slezli jsme ještě jedny schody. Obešli jsme sloupoví jakési křížové chodby. Časem noční pták ulétal, poplašen jsa ozvěnou našich kročejův, anebo prchala před námi potichu poděšená kočka. Kdyby jen poněkud byla probleskla záře luny, byla by se stala tato procházka obrovskými prostorami kláštera výstředně romantickým obrazem. Zřel jsem ve svých myšlénkách mnichy minulých věků, kteří šli právě touže cestou, v hodinách temnoty k nočním bohoslužbám. Ano, sám náš průvodce jevil se přede mnou svým zjevem, jaký měl před čtyřiceti roky, když kráčíval týmiž korridory v řadě svých bratří, mlád, pln ohnivé víry a s vášnivou láskou ke svému řádu v srdci. Jaké vzpomínky probouzely se v něm, jenž jediný přežil ostatní bratry své a zůstal takořka samoten v širé pusté budově? Leč nikoliv! On snášel svoji pohromu vesele, skoro joviálně, poněvadž byl silen věrou svojí. Jaká mohutnost skrývá se v tom tajemném zjevu, jenž jest podstatou naprosté, úplné, nezdolné víry?... Avšak dom Griffi již byl stanul u jedněch dveří. Poznovu hledal jako žalářník klíč ve svazku, který držel svou volnou rukou. Starý zámek zaskřípěl ve svých svorách, i vstoupili jsme do vysoké jizby, v níž třaslavé světlo čtyr hořáků naší lampy neurčitě ozářilo dvě stěny pomalované freskami a čtvrtou stěnu, jež na prvý pohled jevila se mi ještě naprosto bílá vápnem.

„Můj hochu," pravil abbé Luigimu, „podej mi tyč s hořákem, já jej rozžehnu. Ty bys ještě potřísnil voskem mou kleriku, která toho nemá potřebí."

I položil v skutku lampu na zem a velmi pečlivě vyšetřil, zda světlo dobře jest připevněno na konci tyče. Pak přiloživ oheň k malému hořáku počal pohybovati světlem podél stěny a různé části malby starého mistra jakoby čarovným kouzlem počaly tou září oživovati. Starý mnich pohyboval tím plaménkem po prvé stěně, i uzřeli jsme krvácející ránu Kristovu, jak ji ruka apoštolova ještě více zjitřuje, uzřeli jsme bolný pohled Spasitelův,

*) Nechejte jednat Boha, ze všech světcův jest on nejstarším.

*) Cestou plnou překážek za svým vůdcem. (Purg. Ch. XXI, v. 5)

na tváři pak svatého Tomáše výčitku svědomí smíšenou se zvědavostí; andělové odnášeli do nebes nástroje mučitelské, a něžné tváře jejich byly poroseny slzami. Na druhé stěně uzřeli jsme postupně, částečku po částečce, zlaté vyšívání a zelený, dlouhý šat Gondoforův; vásy nabízené apoštolovi přetékaly drahým kamením, a na balkonech rozprostírali pávi své chvosty, poseté zlatomodrými oky, pestří papoušci houpali se na větvích stromův a na horských cestách bavili se velmožové honbou vlekouce feny na řetězu. A plamének podoben bludičce míhal a míhal se. Sotva že přelétl přes kout, probuzený náhle z neurčitého stínu, již opět a náhle se vrátil. Celek toho díla posouditi bylo nemožno, avšak dílo to, jak jsme je po částech zříti mohli, tajilo v sobě fantastický půvab podivně přizpůsobený místu a hodině noční tím spíše, čím dětinnější radosti podléhal dom Griffi, když nám zmíněné dvě fresky ukazoval. Oplýval všecek slastí, když je opět zřel, jako lakomec, dotýkající se démantů svého pokladu. Což nebyl jeho potěchou ten skvostný klenot, jímž obohatil svůj předrahý klášter? I hovořil provázeje slova svá svraštováním svého starého, výrazného obličeje:

„Pohleďte na prst apoštolův, jak vábá, a na pohyb rukou našeho Spasitele a na jeho ústa... Vizte, takové vzezření má člověk churavý, když lékař jej ohledává... A zdaž seznáváte v té krajině v pozadí Verruccu a návrši Monte Chiaro?... Hleďte, tam na pravo jsou vaše jizby; a zraky těch andělův jak se zúžily!... Pláčou, ale nechtějí plakat, jak vidno, a jejich nos se poněkud krčí, hleďte... A černý král? Pohleďte na ty náušnice. Jeden z našich otců duchovních, jenž zesnul v těchto místech po zrušení kláštera, — pokoj duši jeho! — pustil se do kopání a učinil tak několik nálezů v sousedním okolí jedné z našich klášterních budov u Volterry. Nalezl tam etruský hrob a náušnice zcela podobné, ležící poblíž hlavy kostlivcovy. Uschoval jsem a ukáži je vám... A což tohle?..." V tom okamžení se obrátil i uzřel jsem, že míří světlem na pravo do jednoho kouta na stěně, kterou jsem byl pokládal zprvu za cele bílou. Divotvorný plamen osvětlil na té bílé ploše místo, velké asi jako polovina dlaně. Náhoda tomu chtěla, že starý mnich při počátečném pokusu čištění, jejž byl ihned přerušil, odkryl právě polovinu obličeje Madony: rys brady, ústa, nos a oči. Ten úsměv a ten pohled svaté Panny takto odhalený na širé stěně obílené vápnem uchvacoval diváka jako zjev nadpřirozený. Plamének se poněkud chvěl, poněvadž byl přitknut na hůl, kterou držela ruka stařecká, i zdálo se, že rty Madony se pohybují, tváře oživují dechem a zornice se chvějí. Divák by byl skoro řekl, že tu před ním dlí žena živoucí, která setřese ten rubáš omítky vápenné a povstane před námi v nespoutaném vděku své mladosti. Tu se odmlčel náš hostitel, avšak celé jeho vzezření jevilo tak obdivuplnou a hlubokou zbožnost, že jsem ihned pochopil, proč nespěchal s odstraňováním omítky na ostatní části fresky. Jeho vrozený, umělecký smysl a vřelost jeho víry měly za následek, že cítil poesii toho božského úsměvu a těch božských očí jakoby uvězněných pod tou hrubou pokrývkou. Nořili jsme se ve hluboké mlčení. Filip byl nyní překonán mohutným dojmem i zaslechl jsem, jak šepce:

„Ale, toť jest Edgar Poe, toť Shelley..."

Duchovní otec, neznající patrně ani jednoho, ani druhého jména těchto dvou básníkův," odpověděl naivně, aniž by měl tušení, že vyslovuje až příliš spravedlivý soud nad větou i počitkem svého mladého souseda:

„Ach, nikoliv, toť jest Gozzoli... Podám vám důkaz ve Vasari; a víte, co se tají pod tím? Dojista zázrak... jenž se udál s pásem..."

„Jaký zázrak?" tázal jsem se ho.

„Jakže," odvětil se zřejmým úžasem, „vy jste neviděl ve hlavním chrámu v Pistoji pás blahoslavené Panny Marie, který po svém na nebe vstoupení hodila svatému Tomáši?... Řečený světec nebyl přítomen, když vstupovala na nebesa před očima ostatních apoštolů. Vrátil se po třech dnech a poněvadž pochyboval ještě o pravdě toho, co nebyl viděl, byla Madona tak milostiva a spustila s nebes před něho ten svůj pás, aby nikdy více již nepochyboval."

Vyprávěl nám tuto legendu, která, mimochodem řečeno, dokazuje, že staré, křesťanské náboženství bylo předvídalo i analysty a jich možnou spásu, — a při tom zhasil hořák, jejž odevzdal Luigimu zamykaje poznovu na závoru dvéře. Prostá přesvědčivost, jakou hovořil o tomto zázraku, potvrdila mi konečně, že žije ten mnich v nadpřirozeném ovzduší rovněž jako my, děti svého století, žijeme v nepokojné pochybovačnosti a jízlivosti.

Byl jsem v duchu nutkán přirovnati jej k jemnému zlomku oné fresky, kterou nám právě ukázal na třetí stěně. Tento koutek malby dostačil k oživení celé, širé, bílé omítky a rovněž tak dom Gabriele dostačil jediné svou přítomností k oživení tohoto širého, pustého kláštera. Cítil jsem nyní, že on jest skutečnou duší kláštera, duší, která v přesném smyslu slova jest představitelem všechněch duší nepřítomných bratří. Za dnů svého mládí zřel jsem jíti ulicí města, kde jsem trávil svůj mladý věk, důstojníka Veliké armády. Ten starý hrdina poraněn byv u Lipska kulhal; byl chud, a jeho rosetta se skvěla na kabátě velice otřelém. Leč on pro mne značil celou epopeju Císařství, poněvadž jsem věděl, že sám Císař jej byl vyznamenal vlastní rukou! Zcela podobným pocitem byl jsem zaujat, když jsem sledoval dom Griffiho. Týž ukrýval v záhybech své kleriky, kterou Luigi tak špatně ošetřoval, veškerý svůj řád. Tak velebnou velikost propůjčuje nám naprosté odříkání naší bytosti, jsme-li nadchnuti ideou nějakého vznešeného a obsáhlého díla. Odříkáním zároveň vzrůstáme, a tento zákon moderní společnost, jsouc zaujata hrubým individualismem, zneuznává způsobem nepochopitelným. Cena člověka záleží pouze v jeho obětování se idei, a čím vlastně jest armáda, čím jest řád, ne-li ideou organisovanou, která si podrobila takto tisíce existencí? Každá z těchto existencí stane se účastnou vždy těch spojených sil všech ostatních. Čím byl by dom Griffi bez kláštera? Bezpochyby antikvářem skrovného ducha, který by psal katalogy některého musea. Neboť sotva že prchlo jeho nadšení, cestou, když jsme šli vzhůru ke svým pokojům, i on zapředl nás do těch hovorův, jaké vedou sběratelé, kteří zapomínají na podstatu uměleckého díla, rozbírajíce pouze jeho okolí, podobnost a pravost.

„Tento sujet Madony s pásem a se svatým Tomášem," pravil nám, „často si zvolili malíři. V akademii ve Florencii najdete roztomilý bas-relief od Luca della Robbia, na němž Madona obklopena jsouc davem andělů dává ten pás apoštolovi. Francesco Granacci propracoval týž motiv dvakráte, rovněž Fra Paolino z Pistoje a Taddeo

Gaddi, Giovanni Antonio Sogliani a Bastiano Mainardi, — posléz jmenovaný ze Santa Croce... Moje rusovlásky již mi zaslaly fotografie všech těch maleb. Soudě podle hlavy svaté Panny jsem přesvědčen, že obraz našeho Benozzina jest nejzdařilejším... Avšak, račte vstoupiti do mé cely, ukáži vám náušnice a malou sbírku dom Pia Schedone..."

Přijali jsme jeho vybídnutí, neboť ve Filipu Dubois ozýval se asi archeolog, jenž se v něm neustále tajil pod maskou příštího spisovatele, já pak byl nabádán zvědavostí zříti ono okolí, uprostřed něhož žil náš hostitel. Prvá jizba, do níž nás uvedl, prozrazovala svým nepořádkem bezstarostnost tak podivného sluhy, jakým byl pouze Luigi. Byla tam hromada knih, jichž objemnost i vazba jevila dostatečně, že jsou to knihy církevních Otců. Stranou pár kleští, kladiv a krabice naplněná šrouby, hřeby a starým železem svědčila, že dom Griffi, káže-li potřeba, vyzná se i v práci řemeslné, aby si spravil nábytek anebo zámek. Na talíři byly oschlé citrony. Láhve obalené začernalou a umazanou slamou obsahovaly prý ukázky posledního vinobraní a sklizně olivové. Jedna z těch nádob ze hnědé hlíny, kterou ženy toskánské zovou *scaldino*, naplňujíce ji žhavým uhlím, aby si ohřívaly ruce, a drží ji za ucho, byla jediným komfortem této jizby kamenem vydlážděné, v níž se protahovala líně kočka černá jako havran. Bezpochyby některá vděčná anglická cestovatelka byla poslala ubohému mnichu malý stříbrný samovar na čaj, a to byl jediný elegantní kousek tohoto venkovského zátiší. Avšak Luigi vystříhal se pečlive čistiti kov i přístroje na kávu, tak že tento malý kuchyňský nástroj ponenáhlu černal na svém stojanu. Veliký kříž, stojící na svém podstavci, čněl nad stolem, na němž se kupili papíry popsané širokým, pravidelným písmem.

„Toť jsou kázaní mého mistra, jichž opsání vzal jsem na se," děl dom Gabriele. „Drahý kardinál jest slepý a přeje si, aby jeho dílo bylo vydáno tiskem dříve než umře... Je stár osmdesát sedm roků... Ah! jeho písmo jest strašně *perfidní*," dodal opět s italianismem. „a potom mám velmi málo času... Na štěstí nespím déle čtyř hodin za noc. Ale, Nero, nech tu židli, nech tu židli, mé kotě, můj macíčku..." Hovořil s kocourem jako Paskal se svým koněm, a Nero, jakoby byl rozuměl jeho slovům, se vyšvihl se židle na papíry, obsahující spisy starého kardinála činící nároky na slávu.

„Nuže, posaďte se," pravil mně, „i vy, signor Filippo." Bylť se nás otázal na naše křestní jména hned na počátku oběda a pak nás počal oslovovati ne jinak než touto roztomilou důvěrností svého rodného kraje. „Podívejme se," pokračoval, „kde pak jest ta čertovská skřínka? Dobrá, pod tímto svazkem církevních Otců, kde jsem ondy hledal citát v pojednání svatého Irenea proti Gnostikům... Jednalo se o Basilidy, kteří pod záminkou, že nemáme prohlašovati své idey prostému lidu, chtěli se vymknouti z mučennictví. Ah! pýcha! pýcha! Ve všech odrůdách kacířství a sofistiky ji najdeme. A věřiti, to jesti tak blahodárné a zvláště tak prosté. Avšak hleďte, zde jest krabice. Jest naprosto otevřena... Z věcí, jež jsou zde, nezavírám ničeho, poněvadž ty věci patří mně a nikoliv klášteru. Kdež pak jen jsou ty prsteny?..."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Lev Lerch.

Ze řad našich umělců štětcem vládnoucích tiše a beze hluku zmizela opět jedna postava. Muž krásných let, výrazné tváře, libé povahy byl Lev Lerch, ale dlouho hlodal tajně v jeho nitru červ zkázy. Tiché stesky mladého umělce opakovaly se vždy častěji na bolest nemoci a když otce svého ztratil, zavřel za nedlouho i on své modré, pohaslé oko. Zemřel 6. května, stár 35 let.

Jeho umění nese ráz školy, kterou prodělal. Atmosfera Mnichova obestírá všechny jeho práce. Není jich řada veliká, přece ale v ní jsou kusy, jichž rádi vzpomínáme, poněvadž na nás působily milým a trvalým dojmem. V první řadě portrety. Podobizny jeho otce a matky, dvou šedovlasých lidí jasné líce, v krásném klidu kontemplativního stáří stojí v popředí. O nich je dobře na místě opakovat, že štětec umělců vedla láska synovská. Jsou více a hlubší nežli jiné, poněvadž původce znal více nežli tvář svých modelů, poněvadž mu znám byl jich vnitřní život, jich povaha, jež živě a z hloubky na venek docházejí v podobizně uměleckého výrazu.

„Pietà", jeden z obrazů poslední doby, který dvakráte opakoval, při vší snaze, a to po většině zdárné, po síle a vroucnosti výrazu, se svým zvláštním příťmím, se svými efektovými záblesky světel nezdá se nám podávati jádro Lerchova umění. V ní po letech ozvaly se ještě živěji nežli před tím ohlasy škol, vzor mistra jeho L. Löfftze, vzor, i předmětem totožný, vryl se mu příliš v paměť a představa jeho mátla vlastní dráhu umělcovu. Postavy existenční, klidné zjevy zajímavé po stránce tvarové a malebné patřily jeho umění. Jednou ovšem zvedl se k většímu letu, a dnes nad jeho hrobem litujeme, že zůstalo při pouhém náčrtu. Mysl jeho, as před osmi lety, naplnila se představou Marie Egyptské vyvolané básní Vrchlického. V poušti pod hlubokým nebem noci odpočívá nahá žena na živé podušce královského lva... To mělo jarost i sílu myšlénky a poesii zjevu, konformní legendě, jejíž četba byla původem této skizzy.

Přestávaje — mimo podobiznu — na zevním zjevu, obracel svoji píli stránce technické, která mu měla býti mostem, po němž dosíci mohl důrazného vyjádření a předvedení hlavy nebo poprsí v zajímavém osvětlení, ve zvláštní, vždy jako závojem šerým tlumené, hře barev a tónů. Jestli kde jeho barva olejová zůstávala málo tekutá, těžce plynulá, lehký pastel svým měkkým, prachovým charakterem byl mu podajnějším a některé polonahé dívčí postavy, ale prosté smyslné dráždivosti, zůstanou po dlouhou ještě dobu krásnou památkou jeho mladého a záhy přerušeného umění. *K. B. M.*

---

*

Nové básně. Pan *Josef Kubelka*, dobře známý z některých našich listů beletristických, sebral své drobné popěvky a vydal je v úhledné knížce s názvem *Písně a gazely*.*) Pan Kubelka je něco jako moderní Anakreon a jako český Baumbach dohromady. Je svěží, čilý, zpěvný, hravý, jedním slovem roztomilý. A při tom je svůj a český. Z dosti osumělého tkaniva, jakým bez odporu jest láska ku sličné hospodské, která má starého a ošklivého muže, spředl pan Kubelka řadu nových písní plných půvabů a vtipů. Láska k paní hospodské zůstala hodně na povrchu dle všeho, dostala se sotva k hubičkám a k nezaplaceným dluhům žíznivého pijáka — ale nedělá také jiných a větších nároků. Lehký břitký popěvek také může být uměleckým kouskem. Něco z turistické lásky Hoffmannův z Fallersleben a Baumbachův padlo do strun lyry páně Kubelkovy, ale na cestě to dostalo oddech českých ňader a spád českého rhytmu. Ještě cennější než písně jsou gazely páně Kubelkovy. Některé jsou malé skvosty. Vliv orientálních básníků jest jen všeobecný — pokud se týče sujetu — lásky a číše, za to v ohledu formálním přiblížil pan Kubelka gazel tónu národní písně, a to mu počítáme za zásluhu. Ze slavnostní, nádherné formy učinil popěvek v duchu národním zachovav při tom co do útvaru zevního přesně formu předepsanou. To je rozhodně něco nového a šťastného. Místy docílil toho užitím středního rýmu v řádce nad veršem refrainem opatřeným. Ukazuje to o velké formální vyspělosti autorově. Místy prohodí autor i břitký vtip, dobrý nápad a lehké ironisování. K malé knížce pana Kubelky můžeme si gratulovat.

Pan *Lad. Arietto* patří již k starší gardě básnické. I on se přihlásil s novým jarem s knížkou veršů elegantně, skoro až budoirně vypravenou**) a prostě „Básně“ nadepsanou. Pan Arietto je šťastný diletant. Myslíme to v dobrém slova smyslu, nejen že umí oceniti poesii, on dovede i tvořit poesii, ale při tom asi sotva jest mu ona hlavním a jediným úkolem životním. Je to asi jako když někdo je výtečný pianista. Co mu to osladí chvil životních, nejen jemu, i jiným, kdož se k tomu v šťastné hodině nahodí. Místy se autorovi podaří uhoditi i na tón zcela originální; většinou přehrává, co slyšel, ovšem vždy bravurně, někdy, chcete-li, i virtuosně. V knížce pana Arietta jsou vedle věcí již obehraných dvě pěkné ukázky původnosti, je to „Sen tkalce Tadyáše“, bez odporu to nejlepší číslo jeho sbírky a pak některá lyrická čísla v skoliích a v slokách. Škoda, že v romancích je mnoho jen nahozeno, mnoho zase rozmazáno nedostatkem ostré individuality autorovy. Je věru s podivem, že kdo uhodil na takovou vzácnou rudu, z které se vyloup luzný granát „o snu tkalce Tadyáše“, nechal nově objevenou žílu stranou a vydával se ve formálně dost správných, látkou však dosti již ošumělých romancích. Někde zůstal i obrázek nedokreslen (Uvítání), jinde jest proveden násilně (Dvojčátka). V lyrické části sbírky najde autor místy svěží tón národní písně (viz skolii č. III. a IV.), místy šťastné reminiscence, hlavně na sentimentální lyriky německé (Lenau). Citem oplývají některé písně o Verunce. Skoro se zdá, že pan Arietto na jistém stupni svého rozvoje uváznul. Je to škoda, zvlášť uvážíme-li, že při slušné své vloze autor je vždy uhlazený a elegantní. *Quidam.*

*) *Josef Kubelka*, Písně a gazely. V Chrudimi, nákladem knihkupectví Holakovského & Kheila 1892.
**) *Lad. Arietto*, Básně, v Praze, nákl. J. R. Vilímka 1892.

— *Patery knihy plodů básnických.* Výbor z novověké poesie české. Uspořádal Frant. Bílý. (V Telči, nákladem knihkupectví Emila Šolce. 1892.) Málokteré novější knize dostalo se tak všestranného ocenění jako tomuto dílu, v jehož vydání uvázal se profesor František Bílý. Jest s ním spokojeno čtenářstvo a většinou i básníci. Pořadatel přistoupil ke své práci s onou vážnou opravdovostí a nestranností, která jest při vydání knihy takové nutnou, má-li podati skutečný obraz básnické činnosti v národě. Všechny směry nové české poesie jsou tu zastoupeny a k jednotlivým jménům básníkův přidána vždy krátká charakteristika, napsaná vždy zajisté po pečlivém a svědomitém uvážení. Ač kratičké, mají tyto charakterisující črty svou vábu, jsou poctivé. Dílo bude asi brzo rozebráno, a co v něm schází, dá se při druhém vydání snadno doplnit. Vady ty, vytknuté již s dostatek jinde, nebudeme opakovati. Pouze o tom se zmiňujeme, že Vrchlický i Zeyer měli by býti více vyznačeni svou mnohostranností. Prof. Bílému byl asi překážkou účel, jemuž hlavně kniha jeho má sloužiti: vzdělání školské. „Patery knihy plodů básnických“ účelu tomu zajisté vyhoví, ale když již pořadatel tak pilně a zdárně obíral se studiem české poesie, zbývá mu jen krok k uspořádání velké anthologie českých básnických prací, která měla by na zřeteli všechny odbory poesie, tedy také erotiku, a určena byla pro veškerou českou inteligenci. Charakteristika jednotlivých spisovatelů dala by se rozšířiti, a měli bychom vážný poklad k české literární historii vůbec. Velká, dobrá anthologie z české poesie nám citelně schází, vydání jí bylo by v každém ohledu literatuře prospěšno. Kdož dnes ví, co který básník kde vydal, kdo pídí se po tom? Jsme jisti, že již po pročtení „Paterých plodů“ bibliotéky milovníků českého verše budou za krátko vypadati jinak, než dosavad a že tak mnohá kniha zapadlá v zapomenutí bude zase hledána. Kniha prof. Bílého má u nás značný kulturní úkol; najde-li se jenom nakladatel, uvítáme asi velkou českou anthologii básnickou za krátkou dobu s radostí.

Děcku

narozenému po smrti otcově.

Ty milé kvítko, lásky věno,
tak vyprošené s vroucností,
čí oko můž' být nezroseno
tě vidouc ve tvé sličnosti!

Chlad listopadu vane drahy
a v kolébku tvou nekrytou,
a padl strom, ó žel, tak záhy,
jenž měl ti býti záštitou

Kéž On, jenž řídí déšť a mraky
a vichr krotí rozkazem,
tě ochraňuje před lijáky
a vánicí a před mrazem.

Kéž On, jenž k nuzným ruku sklání
a žití muka ukojí,
tvou mateřskou též haluz chrání
a krutou ránu zahojí.

Tak sličně kvetla před chvílí
a letní rosou skropena,
teď ve větru se slabá chýlí,
a napolo je zlomena.

Ó ty jen zkvítej, drahý skvoste,
kéž ruce zlé tě nenašly!
a z tebe mnohý kmen ať vzroste,
jenž otčinu nám okrášlí! *Robert Burns.*

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 1. ČERVNA 1892 ČÍSLO 16.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Sestina o životě duše.

Báseň *Jar. Vrchlického.*

Cos nejasného v duši mé se vlní
jak na břehu, jež čeká příliv moře.
Oh, co tu bude Medus, pestrých škeblí
ve klínu dlouhých, rozvlněných travin!
Oh, co tu bude divných bíti zvuků
do srdce němé, zasmušilé skály!

A jak bych stanul na vrcholu skály,
v dál odkud valné obzory se vlní
a slyšel píseň žaluplných zvuků,
jíž pějí labutě, když vidí moře,
jíž pějí bukači, když z vlhkých travin
se zvedá Noc ve vlasech s luny škeblí!

A kroucenou jak dal bych k uchu škebli
a chytal zvuky, matné echo skály,
v nichž ztajen život stromů, chaluh, travin,
jež v nekonečno k obzoru se vlní;
tak ukláním se nad své duše moře
a lovím zmírající echa zvuků.

Ó nevystihlé velké kouzlo zvuků,
jež spíš nám v duši, jak spí moře v škebli!
Ó nevystihlé, valné zvuků moře,
se srážející o života skály!
O hlasy, v nichž se němý život vlní,
o žití v lůně vln a v lůně travin!

Rád spal jsem v klínu rosou vlhkých travin
a slouchal křídel mšic a brouků zvuku,
na zlaté struně vzduchu jenž se vlní
a vše jsem zavřel v ducha svého škebli
a vše jsem nes' přes žití poušť i skály,
by v hloubi ňader zpívalo mi moře!

A tak má duše změnila se v moře,
jež plno pestrých škeblí, chaluh, travin,
nad nímž ční dumy zasmušilé skály,
proud žití o něž tříštěn v žalném zvuku,
by zvolna zrála v samoty mé škebli
myšlénka, perla, v níž zář hvězd se vlní.

Ó jak se vlní toto valné moře!
co Triton v škebli, v kštici věnec travin,
zpěv divných zvuků honká s štítu skály!

Ošklivá scéna.

Studie. Napsal *M. Jahn.*

O polední hodině r. 188 . . ., za stálého červencového deště, kráčel těžkým, klátivým krokem blátivou uličkou malého městečka vysoký, starý muž v sedřených, promoklých šatech s velikou, plechovou pokladnicí v široké pěsti. Byl vyslán obcí, aby sbíral dobrovolné příspěvky na požehnání „za počasí“. Téhož roku totiž stále přeprchávalo a po celý červenec sotva slunce za týden jednou prosvitlo, ač pole již již čekala na sváteční čas žní — — — —

Vzezření toho starce nebylo valně příznivé. Obličej měl hranatý s převislýma lícema a docela podobný oné plechové pokladnici, také jeho silně vyvinuté pysky (jakéž mají jedlíci) velmi se podobaly otvoru pokladnice a kromě toho i křaplavý, chraptivý jeho zvuk jakoby z téhož vycházel. Oči jeho napořád byly zality vodou a nejasny, ostatní rysy byly výrazem nehrubě otesané, zakrslé duše.

Jakub Kadlec, tak se jmenoval stařec, byl zvoníkem při malém chrámku a kromě toho bral na se každý jiný úřad, který s jeho stavem souvisel. Na příklad: chodil na pouti, předříkával poutníčkům, sbíral dárky na bohoslužbu, na svíce a jiné podobné věci, modlíval se hlasitě o lepších pohřbech — což jej pomálu uživilo. On nebyl ani z daleka poctivým člověkem, nýbrž řídil se zásadou: svět chce býti šizen, proto ho šiďme. Jemu na příklad nebylo hříchem vzíti částku peněz z nějaké sbírky, jelikož dle jeho mínění „kuře darmo nehrabe“ a „kohout darmo nekokrhá“.

Takovou věc měl za docela spravedlivou, přirozenou a proto na venek bral na se výraz spravedlivého, ctnostného člověka „ze starého zákona“, jak sám rád se nazýval, maje pevnou víru, že i ostatní svět vidí v něm takového poctivého, dokonalého člověka. Vždyť byl zbožný, chodil do kostela, na pohřby, zpovídal se jednou za měsíc, ač potají, kde se dalo, bral ze všeho dobré úroky. Při tom všem skrbil, lakotil špinavě, ač byl s to přecpati a nachmeliti se za cizí peníze. Veškeré jeho skrbení neslo se za tím účelem, aby mohl po smrti dopřáti svému prachu nádherný, velkolepý pohřeb. To byla jeho výsledná, životní myšlénka, proti níž byly všecky ostatní jen jako nepatrné, nicotné složky. Ani pohřeb bohatého měšťana, úředníka nebyl mu dosti skvělý, stále si ještě něco přimýšlel, co mohlo zvýšiti dojem obřadu. Proto s velikou hrabivostí sáhal po každém krejcaru a ukrýval jej do slámy ve svém chatrném loži.

Od božího rána obcházel starý zvoník Jakub Kadlec městečkem a od božího rána byl výraz jeho nevrlý, nazlobený. Neustále něco pro sebe bručel, u každého domu se zastavoval a rozvažoval hodnou chvíli, má-li vejíti čili nic. Zbýval mu ještě jeden dům, slušný, jednopatrový, jenž patřil bohatému, poměštilému sedlákovi Javorkovi. Stanuv před průjezdem onoho domu, zarachotil rázem plechovou pokladnicí. Zakřapělo v ní asi hrsť drobných, měděných peněz, což velmi pobouřilo jeho roztrpčenou mysl.

„Tak aby už čas chodil vybírat, zhola to nejde, nejde. Přijdu k jednomu, vymlouvá se, že nemá ani na dlaň země, prý je mu jedno, prší-li nebo ne, jiný zase hubuje, že se to má zdarma vyříditi, ne všecko za peníze, a tak je to bez konce, každý mele jinou. Už hanba být na mém místě. Jestli se dopálím, praštím vším i tím plecháčem, ať si žebrají sami,“ bručel roztrpčený stařec.

„Nu, tuhle ještě vejdu, tu jsou ještě dle starého zákona,“ rozmýšlel se ještě před vraty onoho domu. Vkročil do kuchyně, ale nezastav tam nikoho, vešel přímo do světnice, slušně, po městsku zařízené. U stolu seděl sedlák Javorek, člověk hrubý, příkrý, nesvědomitý, přečítávaje papírové peníze.

„Pochválen buď . . .,“ zdravil zvoník, zarachotiv plechovou pokladnicí.

„Na věky,“ odpověděl hospodář, nevrle se ohlížeje a roztahuje široce ústa.

„Prosím také ve jménu božím o nějaký příspěvek na modlení za sucho,“ pronesl obřadným, repetivým hlasem.

„Kdyby už bůh všemohoucí dal času, bída roste, bůh nás netrestej . . .,“ počal se široce rozhovořovati se zbožně přísným výrazem v obličeji.

„A což na faře nemají rolí, nepotřebují času, já nedám nic,“ odpověděl občan zhurta, příkře, pokračuje ve své práci.

„Což já, hospodáři, jsem to nevymyslil, je to také pravda, nu s pánem bohem zůstávejte,“ řekl stařec krotce a liščím krokem tratil se ze dveří.

„Jak se říká: udělá-li se z cháma pán i rohy mu narostou. Sláma mu trčí z bot, ale hubu má nevypařenou. Když už ani takový nedá groše, potom darmo chodit,“ bručel pro sebe vyšed na velikou, dlážděnou síň a zaměřiv na nádvoří do jakéhosi malého bytu.

Otevřel nízké dvéře a vešel do úzké, chudé světničky s nejnutnějším, chatrným nábytkem a páchnoucí plísní, opět zarachotiv pokladnicí ale silněji, jelikož starci bývají nahluchlí.

U stolu totiž seděla malá, suchoučká stařenka, nájemnice, s velikou chutí pojídajíc nemaštěnou kaši plechovou lžící.

„Prosím také ve jménu božím o nějaký při-pěvek na modlení za sucho,“ repetil stařec obřadnou formuli. „Rač bůh žehnat, stařenko . . . Zlé jsou časy, zlé, nedopouštěj bůh, obilí na stojato vyrůstá,“ hovořil zvoník dojímavě. Na jeho obličeji bylo znáti, že je pohnut vlastními slovy, zatušiv ono napřed veliké hoře.

„Zlé časy, zlé,“ pronesla stařenka, vstávajíc od stolu a sáhajíc po punčoše pod slamníkem. Nahmatala ji ale hned ji zastrčila zpět — byla prázdna.

„Dušičko milá, nemám ani groše — no, ale na takovou věc,“ pravila, vzpomínajíc si, „je nutno dát, aby bůh dal času,“ mluvila bezzubými, suchými ústy a kývajíc ostře vystouplou bradou. Otevřela malý, nakřivený stolek, na němž jedla, a vyňala z přihrádky jakýsi stříbrný, lesklý peníz s bohorodičkou, pečlivě v bavlnce zabalený, hodivši jej třesavou, žilnatou rukou do pokladnice, která silně zakřapěla.

„To mám poslední,“ pronesla s jakýmsi slavnostním úsměvem, jakoby plnila obřad.

„Zaplať bůh i panna Maria,“ poděkoval výběrčí, ukloniv se stařeně a vyšel ven.

„Tak přece jedna osoba ze starého světa . . . ale ten mladý svět — bůh mi hřích odpusť — je bez náboženství, na boha nedbá, na modlitbu nedrží, potom se můžeš roztrhat, z kamene zlata nevykřešeš. A vůbec páni nedají ani krejcaru, jestli ne ten chudý, prostý lid. Je tomu tak v pravdě . . .,“ hovořil k sobě stařec Jakub Kadlec, vykročiv z domu na blátivou ulici a připomínaje si bělavý lesk starého dvacetníku v tom okamžiku, když jej suchoučká stařenka Valtrová házela do plechové pokladnice. A ta myšlénka na bělavý, jasný lesk dvacetníku byla tak silna, prudka, že se vťala do jeho mozku jako sekera do kmenu. Ostatně ta myšlénka nebyla u něho docela nová, cizí, něco podobného se mu často přibázelo, proto si s takovou maličkostí mnoho hlavy nelámal.

„Nebo nač bych ho tam nechával, či nenačuměl se dosti dlouho v té bavlnce, chovaný jako oko v hlavě a k ničemu nepotřebný — něco za něj bude, mať cenu dobrých třiatřiceti krejcarů. A potom nač bych jej odváděl? Což se musí všecko za peníze dělat, když už na to lidé přišli? Musím jenom já být hloupý i s tou stařenou, když už celý svět má jiný rozum?“ uvažoval výběrčí, málem se o itnuv na konci špinavé uličky, kdež stály dvě stodoly nově vystavěné s červenými, taškovými střechami a dehtem čerstvě natřenými vraty, za nimi pak táhnul se smrkový, páchnoucí plot jakési dlouhé zahrady se samými jabloněmi . . .

Opatrně, nedůvěřivě vklouzl mezi plot a stodolu, posadil se na zídku a jal se převraceti pokladnici, ale dvacetník, daremný, nechtěl ven, pokaždé položil se širokou plochou na otvor pokladnice.

Hle, šelma, co sežere, už nevydá,“ řekl s polohlasitým hlubokým úsměvem . . . „Nu počkej, brachu, vydáš, pomůžeme ti,“ a vyndav z kapsy staromodní nůž, jal se rozšiřovati z vnitřku otvor, zachytiv pak jej ostřím, vysmekl jej k veliké radosti ven.

„Jaká krása, jako když slunko zasvítne, pojď sem, milý, pojď, ohřej se," pravil spokojeně a vstrčil peníz do jedné z holinek svých děravých, rozchoděných bot.

Vstal a zaměřil rovnou cestou k radnici, kdež měl odvésti příspěvky. V tu chvíli roznesl se vzduchem zvuk poledního zvonu: smeknul, pokřižoval se a počal se modliti... Za tři minuty přiblížil se k radnici s malou, baňatou vížkou a požárovým zvoncem. Vážně, zvolna kráčel po schodech a otřel si zastříkané boty na slamníku. Právě bylo nějaké sezení, ale to nevadilo starci, aby nevešel, ba zrovna nevklouzl do prostranné síně s nízkým, nevkusně zastříkaným, dřevěným stropem, stěnami inkoustem politými, třemi psacími pulty a s velikým, řezbovaným křížem. Vklouznuv, zůstal státi u dveří, odkašlávaje, ale neohlížeje se.

„Už jste zde, Jakube," oslovil jej starosta, čtyřicitiletý, zdravý muž, s hlavou již docela bílou, ale jinak dobrodušný, vlídný člověk, jenž měl ve zvyku s každým slušně, zdvořile zacházeti. „Nu, kolik jste vybral?"

„Nestojí to za řeč, pánové, taková trocha, čím dál tím hůř to jde, už lidé vůbec přestanou dávat... za stara lidé dbali na boha, ale teď — — —," široce, horlivě započal stařec, odevzdávaje starostovi pokladnici, který ji odemknul a vyklopil na stůl její obsah. Hrst drobných měděných peněz a několik desetníků rozkutálelo se po stole.

„Tohle je opravdu bagatel, Jakube, to není možná, naposled vám něco zůstalo v prstech," žertem pronesl starosta, pohlížeje na jednoho břichatého radního.

„Jako že v boha věřím, nic, na mou duši nic — leda že jsem boty dočinil," pravil stařec s výrazem opravdového rozhořčení a prudce zvednul nohu, aby ukázal nádheru své obuvi. Ale v tom břinklo něco na zem a jasně zazvonilo — nešťastnou náhodou proklouznul osudný dvacetník děravou holinkou a, prožluklý, kutálel se do prostřed podlahy. Stařec jako zběsilý poskočil za ním, učiniv tak směšný, chlapecký pohyb, že všichni vypukli v hlučný smích, ba kterýsi písař, ještě holobrádek, svalil se pod svůj pult; jediný starosta pochopil tu trpce ošklivou scénu, pocifuje, jak se mu sevřelo srdce a jak jeho hlavou přejel mráz.

„Víte co, Jakube, přijďte ke mně, já vám dám boty, jsou dobré," řekl starosta, jsa si vědom hrozné pravdy, která při této scéně zaryla se hluboko do jeho duše.

Stařec nemohl slova promluviti, stoje jako provinilý chlapec, usvědčený ze lži i krádeže a dávaje peníz na stůl, puzen jsa divnou, nepřekonatelnou silou k tomu činu. Zaslechnuv poslední starostova slova, jakoby opět stal se chlapcem, nenacházel díků, rozplakal se a chtěl mu i ruku políbiti. Zdálo se, jakoby lepší částka toho člověka pojednou zvítězila nad hrubostí a zlobou..., snad to bylo hnutí přirozené, zatlačené lidskosti...

S podivnými dojmy opouštěl stařec radnici a jako zmámen ubíral se zablácenou ulicí k dřevěnému baráku. Přišed do nízkého, špinavého bytu s jedním oknem na smetiště, usedl na bídnou, chatrnou postel a počal rozvažovati o celé příhodě tak živě, že sebe viděl ve své fantasii a hovořil k sobě v osobě třetí. Zdálo se, jakoby týž člověk náhle byl rozdvojen na starého, všeho schopného nicotného človíčka a na jakéhosi docela jiného, skoro chlapeckého ještě, který byl doposud tím starým věčně utlumován a dusen. Tak byl rozrušen.

„On poctivý, zbožný člověk, který chodí do kostela, na pohřby — ztratí najednou „čest", všichni si budou vypravovati o té ošklivé příhodě, všichni ho budou míti za sprostého zloděje, ničemu, budou se mu vyhýbati, nesvěří mu již ničeho... vyženou ho ze zvonictví na stará kolena a on zemře hlady anebo se oběsí... to přece není možno, toho on nepřečká, nepřežije. Teď tomu musí býti konec, rázem, navždy..."

Toť byl obsah myšlének, které se přelívaly vzbouřenou hlavou starcovou, až konečně zatopily jeho mysl docela.

Zmámen na smyslech, proležel kolik hodin na své chatrné, nerozestlané posteli, trápě se myšlénkovými mukami a nemoha nikde najíti východu ani konce z té ošklivé situace. Na konec ona myšlénka, že ztratí „čest", přemohla jej tak, že se sebral, zašel do krčmy a vrátil se až pozdě večer nachmelen a skoro bez paměti.

Druhého dne našli jej ztuhlého. Ranilať ho mrtvice, ve slámě pak nalezeno asi dvě stě padesát zlatých, střádaných na „slušný pohřeb"...

Terje Vigen.

Báseň *Henrika Ibsena*. Přel. *K. Kučera*.

(Dokončení.)

Nejzazší ostrov kde mizel v šeru,
konal svůj úřad dlouhý již čas;
na moři, suchu žádnému věru
nezkřivil ani jediný vlas;
někdy přec oči děsně mu vzplály —
přes tesy bouř kdy vichor hnal —
tu lid co k bláznu k němu zřel z dáli
mnozí i tam se přiblížit báli,
kde Terje Vigen stál.

Za větru jednou v měsíčné noci
živý ruch v lodivody vjel;
anglická yachta v břeh hnána moci,
s plachtovím zdraným v příč i dél.

Červenou vlajkou o pomoc v bídě
volala, němý to hles.
Vlny jak šly, člun po větru řídě,
lodivod posléz dorazil k přídě,
v palubu pyšně se vznes'.

Klidný jak byl ten šedivec bílý;
v kormidlo zabral co jun; —
poslechla yachta, od země pílí,
ve vleku za ní plul člun.
S dítětem lady přemohši study
přišla, ba lord i uctivě smek':
„Bohatým budeš, jakos teď chudý,
stihnem-li z bouře záchranné půdy" —
Kormidlo pustil, Terje se lek'.

*

Zbledla mu tvář, však kolem úst šlehla
úsměvu záře příšerná
K břehům to šlo a na dno již vběhla
lordova yachta nádherná
„Do člunů! loď se nehne z dna skály!
Mylorde, lady ke mně sem!
Ztroskotá loď se — jsem toho znalý —
o místě vím však bezpečném v dáli,
vůdcem vám budu v člunu svém.“ —

Okeán plál jak v světlušek roji,
s bříměm kdy drahým k zemi člun leť.
Vysoký, silný na zádi stojí
lodivod, divý, ostrý má hled.
Pátrá, kde výspy Gaesling jsou táhlé,
Hesnäský sund kde v spoustě vod;
kormidlo, plachtu pouští tu náhle,
lopatou vzhůru veslo pak vzpřáhlé
do člunu do dna rázem vbod'.

Tryskem tůň vniká šumně a lítě — —
zuřivým bojem chví se vrak —;
ale mať rukou povznáší dítě
zsinalá hrůzou poulic zrak.
„Anno, mé dítě,“ vzúpěla steskem;
zachvěl se šedivec ten;
uchopil láno, kormidlo třeskem
ku předu hnal, že jako pták bleskem
letěl člun příbojem pěn.

Náraz a klesli; moře tam v tiši,
kol se jen tvořil příboje kruh;
ze zpod hřbet skrytý vršil se k výši,
v kolena sahal vody jim pruh.
Lord volal: „Půda vratká — hřbet bídný
pod nohou couvá — není to zem!“
S úsměvem Terje: „Buďte jen klidný;
vzhroužený člun teď nese nás vlídný,
tři tůně ječmene v něm.“

Tu bleskem mihla lorda se rysy —
vzpomínka činu před lety —
v mžik poznal plavce v slzách jenž kdysi
v palubě klečel korvety.
Vzkřik' Terje Vigen: „štěstí mé celé
v oběť dal's pro slávy vděk.
V okamih pomstu vykonám směle — —
tu pyšný Brit znoj zoufání v čele
před norským plavčikem klek'.

Terje však vzepřen v rukojeť vesla,
štíhle se pnul jak za mládí let;
větrem se kadeř zmítala, nesla,
nezdolnou silou zaplanul hled:
„V lodi plul's velké bez nebezpečí,
na člunu malém já mřel,
o své již uštván práci a péči;
tys jim vzal chléb a tupil mne řeči,
v slzách kdy k tobě jsem zřel.

Jarní jak paprsk lady tvá hrdá,
ruku má něžnou, hedvábnou —
mé ženy ruka hrubá jen tvrdá,
nicméně přece byla mou.
Tvé dítě očkem chrpovým vzhlédá,
jezule s hlavou zlatistou;
má dcerka byla nevzhledná, bledá,
naprav to Bůh, jen hubená, šedá,
děti jak chudých zhusta jsou.

To bylo, věz! mé bohatství tady,
to bylo vše, co zval jsem svým.
Mně to byl poklad veliké vnady;
tobě však ničím, pěna, dým. —
Nuže teď pomsty hodina bije, —
neboť teď chvíle zakusíš,
která snad žal těch dlouhých let smyje,
jimiž vlas zbělel, nahrbla šíje,
štěstí mé zašlo v hlubin říš.

Uchopil dítě z náručí matky,
levicí lady v pasu chyť.
„Ni na krok blíže! Mylorde zpátky!
nechceš-li oba zahubit.“
Skokem se Brit zas do boje řítil;
paže však měkká byla mdlá; —
dech jeho sálal, plaše zrak svítil,
vlas jeho ráno bíle se nitil,
přes noc skráň sněhem zapadla.

Terje však smírem posvátným záře,
volně a tiše prsa dmul.
S polibkem něžným na ručky, tváře
uctivě dítě stavil v důl.
Vydech' jak pouta s něho by sjela,
hlasem zněl přímý, oddaný klid:
„Teď Terje Vigen zas je svůj zcela
Dosud krev řekou přes skály vřela:
neboť já musil — musil se mstít!

V žalářním puchu dlouhými léty
stalo se srdce choré tak.
Jako hor tráva shroucen a kletý,
potom jsem v propast ztápěl zrak.
Minulo vše; teď rovni jsme sobě;
dlužník tvůj splatil svůj dluh.
Vše jsem ti dal — tys vše mi vzal v zlobě,
mníš-li pak, že jsem ukřivdil tobě,
věz, že mne stvořil tak Bůh“ — —

Než vzešel den, byl každý již v suchu;
v přístavu yachta dávno sní.
Příběh sic noční nevešel k sluchu,
jméno přec „Terje“ všude zní.
Přízraky snů již odvála šedé
bouřlivá noc té odvety;
Terje zas štíhlý hrdě si vede,
jako v ten čas, než šíj, čelo bledé
v palubě schýlil korvety.

S lady lord přišel v pokojík malý,
mnohý a mnohý s nimi lid;
potřásli rukou, s Bohem mu dali,
přejíce zdar mu, boží klid.
Vzdávali dík mu, z bouře že zdraví
útesům ušli hlubinám;
Terje však děcku hladě vlas praví:
„Ta malá zde, váš ochránce pravý,
nejhorší bouř on stišil sám!“ — —

V Hesnäský sund kdy yachta pak spěla,
norskou si vlajku zatkla v skráň.
K západu dál hloub peřejem vřela —
tam děla hřměla v mořskou pláň.
Tu slzou oko Terjovo vzňato,
upřeně vzeprouc se v dál:
„Mnoho jsem ztratil, ale též za to
mnoho jsem získal. Proto buď svato
řízení Boha, jenž to tak dal.“

Takto jsem jednou prodávat ryby
při mostě staříka zřel.
Bílý vlas měl, však smích a zpěv libý
z úst mu jak mladíku spěl.
Pro dívky míval žerty vždy milé,
s dítkami z města rád si hrál;
kloboukem zamáv', v loď skočil čile
k domovu, plachty natáhnuv bílé
jak orel starý vesloval.

Při Fjaerském chrámku zřel jsem hrob chudý,
větrů kde kvílel jenom sten;
bez péče zapad' do sypké půdy,
černé však prkno čnělo ven.
„Thaerie Wiighen“ přečet' sem s těží
napsán i rok, kdy v Pánu ztich'. —
Vichorům v plen a v slunci tu leží,
proto tak drsná tráva se ježí,
na sta však květů divokých.

Žena umírajících.

Napsal *Vojtěch Štěpán.*

Jaromír Kment strojil se na prázdniny, na letní byt. Chystal se na to od milého jara, těšil se již od zimy, jak čtrnácte dní si oddychne ve svěží hornaté krajině, o které snil už několik let, a jak zase okřeje po úmorné kancelářské práci.

Ale než k tomu dospěl, byl podzim. Jaromír Kment byl malým, nepatrným úředníkem, i musil po celé jaro i léto čekat, než se vystřídali na dovolené ti, kteří měli větší plat a byli v právech svých před ním. V zaprášených, střízlivých úřadovnách nikdo, není-li mu to právě nepříjemno, nestará se o nezdravé plíce svého druha a zvláště svého podřízeného. Čím jsou takové malichernosti proti vlastnímu prospěchu zkostnatělých, bezohledných úřednických chefů a kolegů?

Jaromír Kment tedy tiše, trpělivě čekal a v duchu viděl se ve Studeneckých zahradách, odpočíval ve vonných stráních, posetých kvítím a šelevících ptačím pěním, procházel se podle širokého potoka lučními stezkami nebo vdychoval lahodný vzduch mladé doubravy. A zatím v oddaném čekání a v trpělivé touze dočkal se konce měsíce září, oné doby, kdy jeho šťastnější druhové již všichni se vrátili s dovolené.

„Nu, pane Kmente, nyní můžete jíti vy,“ pravil mu jeho představený s přízvukem, jakoby mu prokazoval Bůh ví jakou milost. Avšak hned k té veliké laskavosti dodal: „Ne však, abyste nám tam zůstal déle než svých čtrnácte dní, to víte, kdo pak by za vás konal vaši práci? Tak, jděte s Pánem Bohem a hodně se tam seberte!“

A když Kment pln díkův a poklon odešel, pan chef zvedl k protějšímu stolu řídké obočí a s přitrpklým úsměvem prohodil k svému druhovi:

„Ten vyhlíží, co? A ještě chce čerstvý vzduch, dovolenou. Ta už ho nespraví!“

„Kam takový člověk se hrabe teď na zimu? Lépe by udělal, kdyby zůstal v Praze,“ odvětil pan kolega mdlým, lhostejným hlasem a nehnul ani brvou.

„Ba právě, také jsem mu to řekl. Chce na nějakou odlehlou vesnici, kde ani není lékaře. Kus poctivé stravy tam nedostane, domnívá se, že se nají lesův a čerstvého vzduchu. Zde jest nejlepší čerstvý vzduch, jak vždycky moudře říká náš domácí Prachař. Ten má dva domy na Vinohradech, představte si tedy, co má zdravého vzduchu!“ A pan chef vesele si plácl na kapsu, naznačuje zdroj nejlepšího dýchání.

Mladý, chorobný úředník zatím s nadšením pospíchal do Studence. Nic nedbal, že bylo nevlídné, deštivé počasí. Těšil se, že jistě se to změní. Pamatoval se na mnohá předešlá léta, jak ve svatováclavských dnech bývalo krásně. Ano, překrásně, mírná, nejlibeznější pohoda k procházkám bez oněch znojných veder, která v červenci a srpnu naplňují člověka mdlobou.

Nyní se mu zdálo, že měsíc září jest nejkrásnějším měsícem v roce. Představoval si onu dobu, kdy ještě býval doma jako malý hoch, a jak později druhá polovice září bývala nejpůvabnější částí prázdnin. Nepamatoval se, že někdy v těch dnech trvalo dlouho deštivé počasí. Vzduch vždy byl čistý, vlažný, plný kouzelné podzimní záře a stříbrných vláken babího léta. Jak ta doba bývala veselá po českém venkově, kde z plných stodol ozýval se rytmický tepot cepův, kde stromořadí a zahrady pestřily se a voněly zralým ovocem!

S takovými vzpomínkami Jaromír Kment přijel do Studence. Pršelo mu po celou cestu. Ale on vesele se díval na dešťové krůpěje, stékající po okně železničního vozu, a věřil, že co nevidět za tím mokrým, mlhavým závojem objeví se slibné modro slunných nebes. A když pak ve Studenci vstoupil do svého bytu, malé to, ale čisté světnice, a když vítán dobrosrdečnou stařenou odkládal svůj skrovný tlumok a zmoklý svrchník, byl blažen, že posléze podařilo se mu píti po čtrnácte dní plnými doušky zdravý venkovský vzduch, po kterém štěstí marně toužil celých pět let! V té dlouhé době buď se mu ne-

dostalo dovolené nebo bylo mu zůstati v Praze, poněvadž neměl na letní byt peněz.

„Jen si pohovte, pane Kmente,“ pravila mu žena, u které bydlil, malá, hezká to stařenka vráščitého obličeje, ale líci ještě trochu červených, a malých, jiskrných oček. Dobrácký výraz jejího obličeje mísil se s utkvělým výrazem ustavičné milé starostlivosti, tak časté u našich stařenek. „Jen si pohovte,“ opakovala, pozorně roztahujíc jeho svrchník, a pak smutnýma, tázavýma zrakoma zadívala se do bledých jeho tváří, „převlečte se, dám vám do druhé světnice osušit šaty, anebo vám tady zatopím, chcete li.“

Kment se usmál. Kde pak topiti v krásném, vlahém měsíci září! Poděkoval úslužné stařeně a pravil přívětivě:

„Načpak to? Vždyť jest tu hezky, není mi zima. Jenom abych brzo mohl ven. Co myslíte, paní Nebeská, snad nebude dlouho pršet?“ A zakašlal.

Stařena dívala se několik vteřin z okna a pak zase smutně zavadila pohledem o svého nájemníka. Zpytovala jeho chatrné zdraví, a bylo jí nadmíru líto toho štíhlého, mladého muže vpadlých prsou, namáhavě oddychujícího, toho sličného muže s bílou pletí, téměř až průsvitnou a jako voskovou, se zrádným ruměncem na tvářích a s modrýma očima, lesknoucíma se vrozenou snivostí a těžkým, nezhojitelným neduhem.

„Snad Pánbůh dá,“ pravila pak s přízvukem, v němž bylo málo naděje. Ale hned připojila útěchu: „Může se to změniti najednou, jsou už takové časy: teď jen se leje, a za hodinu jest hezky Jen aby se vám tu nezastesklo, milý pane!“

„Ach nikoli, líbí se mi tu velmi, těšil jsem se sem po celé léto,“ liboval si mladý muž a přistoupil k nevelikému oknu, plnému květin. Díval se jím do malé zahrádky, šest kroků dlouhé a tři kroky široké, v níž právě kvetly jiřinky a žloutlo se několik velikých, těžkých kotoučů slunečnic. Rázem zapomínal na Prahu, na suchoparný život v úřadě, na studené, bezcitné obličeje svých představených. Mysl jeho byla upoutána těmi pestrými jiřinkovými květy, plnými dešťových kapek, které zvolna splývaly po listech k rozmoklé zemi, a řadou rozčechraných vrabčíkův, přitisknutých k suché římse protějšího stavení.

Stařena ještě něco prohodila, načež vzala jeho deštník i svrchník a tiše opouštěla světnici. Ubírajíc se temnou síňkou vykročila až na zápraží, a nyní i ona toužebně se zadívala k zataženým nebesům, z toho srdce si přejíc, aby konečně již se vypršelo a nastalo pro toho hodného nemocného muže pěkné počasí.

Avšak nechtělo, nechtělo se vyjasniti. Někdy sice na chvíli přestalo pršet, ale jakmile Kment oblekl svrchník a vyšel blátivou cestou na procházku, opětný déšť brzo ho zahnal zase domů. Do té doby ještě ani jednou ve Studenci neužil příjemné chůze pokosenými palouky a libým stínem páchnoucího lesa.

„Snad už ani nebude lépe,“ jednou tesklivě pravil stařeně, když už několik dní marně čekal na teplé, okřávající paprsky sluneční.

A ona nevěděla mu říci nic jiného, než opět svoje lahodné, ale neurčité:

„Snad přece Pánbůh dá.“

Nemoha do podzimní přírody, Kment aspoň denně konal procházky do světničky staré Nebeské, s kterou hned se spřátelil. Ten mladý muž a ta stará žena dobře si rozuměli. On viděl v Nebeské oživenou představu své matky, která dříve, než podoba její mohla trvale se zachytiti jeho dětské paměti, zemřela touž nemocí, kterou on nyní stonal. A stařena zase spatřovala v Kmentovi jednoho z oněch mladých, tichých, politování hodných lidí, skorem vesměs dobrých, kteří se zlomeným zdravím zhusta přicházeli do Studence, kteří také někdy bydlili v jejím domku a kteří skoro vesměs za nedlouho potom umírali zase touž hroznou, zákeřnickou nemocí, která hýří v nejnadějnějších mladých prsou a proti níž není léku.

Vypravovala mu často o svých bývalých nájemnících, a on vždy upjatě poslouchal.

„A zemřel vám tu některý z nich?“ otázal se jí jednou Kment a nepatrně se zajikl. Srdce prudčeji mu zabuchalo nedočkavostí i obavou, co Nebeská asi odpoví.

„Ó pane,“ pravila přesvědčivě, „nelekejte se, ve vaší světnici dosud neumřel nikdo.“

„Nebojím se,“ odvětil mladý muž a nutil se do úsměvu. „Myslil jsem jenom na vás, jak by vám to bylo asi nemilé. Pozdravili se tedy všichni?“

„Snad pozdravili, opravdu ani nevím. To víte, pane, když odešli ode mne a ze Studence, neslyšela jsem už o nich. Kdopak z těch pánův by mi dával dlouho o sobě vědět?“

„Možná, že některý později přece zemřel,“ namítal zase Kment. „Městský vzduch jest jako jed, milá paní Jak jste tady šťastni, že můžete žíti na zdravém venkově!“

Zamlčel se na chvíli a pak, odkašlav si, pokračoval:

„A což ten malíř, který u vás na jaře bydlil, paní Nebeská, pozdravil se?“

„Pan Kácovský? Bylo mu zde lépe, valinou se sbíral a spravoval. Ale myslím, že se neuměl šetřit. Kašlal mnoho, tuze mnoho, a při tom kouřil skoro po celý den. Kárala jsem ho proto často, on však jen se usmíval a říkal, že chce užívati všeho, dokud může, beztoho prý brzo bude konec všemu. Nu, vidíte, kdyby se byl šetřil jako vy, už dávno mohl býti zdráv jako ryba. Zbůhdarma a jako naschvál zdraví svoje zabíjel. Ale hodný byl —“

„A co dále se stalo?“

„Pak najednou zmoudřel. Přestal kouřit, denně třikráte pil kozí mléko a pilně užíval nějaké pilulky. Stále byl venku, v polích a v lesích, nebo, byl-li doma, ustavičně něco maloval. Chodil pak zamyšlen a často, smutně se usmívaje, mi říkal, jak asi jest těžko člověku loučiti se se světem, když nejraději by chtěl žíti, nejvíce pracovati, snažiti se a nejvíce milovati. Měl lásku nějakou, jak jednou se mi podřekl, a po té nejspíše tak se zasmušoval a vzdychal. Hodlal tu zůstati po celé léto, ani slyšeti nechtěl o stěhování. Ale nebylo to možné. Přijeli jeho rodičové, přemluvili ho a odvezli si ho do Prahy.“

„Proč ho nenechali tady, jestliže mu zde tak svědčilo?“

Nebeská pokrčila ramenoma.

„Můj milý pane, rodičové hledí na svoje dítě jinýma očima než cizí lidé. Snad se báli o něho, aby mu zde nebylo hůře — chtěli ho míti u sebe doma —“

„A [illegible] snad už jim tam umřel,“ prohodil Kment a ani netušil, jak [illegible] smutným hlasem to řekl.

Stařena [illegible] to postřehla i pospíchala ho potěšit.

„Proč, pane Kmente, myslíte jenom na smrt? Nevím, jak dále panu Kácovskému se vedlo, ale myslím, že jest zdráv. Jako ten pan hudebník, který u mne bydlil loni. Pan Švehla se jmenoval. Ach, pane drahý, ten byl nejbídnější ze všech! Takový žlutý a hubený, když sem přijel, sotva chodil. O toho již bezpečně jsem se strachovala, že mi tu skoná. Hned, jak se přistěhoval, vyšel si daleko do lesa, a tenkráte bylo vedro, hrozné vedro. Plahočil se po kopcích a po stráních několik hodin, přemáhal se, chtěl rychle zase nabyti zdraví. Ale když se vrátil, bylo zle. Krev se v něm vzbouřila a div ho nezalila. Ó pane zlatý, to bylo krve! Když přijel lékař, myslila jsem, že už dokonává. Ubožák, co zkusil! Celou noc krmila jsem ho jenom ledem a nějakými odpornými prášky, celou noc držela jsem ho na posteli, aby ani se nepohnul. A vidíte, brzo bylo mu lépe, zotavoval se, spravoval."

„A uzdravil se úplně?"

„Úplně. Několikráte sice ještě krev se mu objevila, ale již to nebylo tak prudké. A co byste řekl? Na zimu, brzo tomu bude rok, se tu oženil a má se dobře. Má mladou, hodnou ženu a statek na druhé straně vesnice."

A Nebeská ukázala rukou v onu stranu, kde nyní ten šťastný člověk blaženě žil a hospodařil.

„Ó, ten měl docela jinou nemoc než já," pravil mladý muž po některém prodlení, „ten nekašlal, a to se hojí mnohem lépe." Ale přece byl velmi potěšen, hned s většími nadějemi vzpomínal na svoji chorobu.

Konečně asi za týden kalná nebesa se smilovala, zahnala déšť a vyčišťovala se. Za to však nastaly veliké mlhy. Trvaly od rána až do poledne, a teprve po polednách zářivé slunko na chvíli je rozptýlilo, ale brzo opět se vracely jako dotěrný, neodbytný host.

Kmentovi teprve jednou se podařilo dostihnouti cípu lesního mlází a rozhlédnouti se po hornaté krajině, která malebně obkličovala tichou, bělající se vesnici, v níž trávil svoji dovolenou. Avšak brzo vzrůstající, houstnoucí mlha, v níž jeho chorým plicím nadmíru namáhavě se dýchalo, zapudila ho domů do sušší světnice.

Někdy byla mu již dlouhá chvíle. Omezená vyhlídka na maličkou zahrádku s jiřinkami, tímto znakem chladnoucího podzimku, ani pohled na hašteřivou rodinu vrabčíkův, kteří přilétali do zahrádky pít dešťovou vodu, zachycenou v prohnutých lístech velikého slezu, ho nevábil. Brzo přečetl několik knih, které si přivezl s sebou z Prahy bezpečně doufaje, že je nebude moci čísti jinak než na půvabných procházkách podle bublajících potokův a na stezkách pod voníclm loubím jehličnatého a listnatého lesa, pestřícího se lákavým podzimním šatem.

Avšak zatím přečetl všechno doma v přestávkách mezi hovory s Nebeskou a mezi pohlížením z opoceného okna, a pak přišel žádat stařeny, nemá-li také ona nějaké knihy.

Měla jen několik starých kalendářův. Byly složeny na skříni v jeho světnici, i řekla mu, aby si vybral. A tam mezi těmi rozpadávajícími se svazky nalezl zvláštní, zajímavou knihu. Byl to obdélný sešit tuhého papíru, svázaný v režných deskách. Jen knihu otevřel a hned poznal, co to jest. Bylo to zapomenuté dědictví po malíři Kácovském, kniha plná rozmanitých náčrtkův.

Rukou třesoucí se donesl knihu ke stolu a tam ji bedlivě prohlížel. Ano, již věděl, už se rozpomínal. Mnohé náčrtky byly mu velmi povědomy, vídal ty obrázky v českých časopisech — ano, ano, znal toho nadaného Kácovského, který zemřel asi před měsícem a nad nímž i on hořce truchlil, očekávaje od blízké budoucnosti podobného osudu — nyní rozpomínal se na všechno a divil se, že toho již za hovoru staré Nebeské neuhodl —.

Tedy přece někdo, kdo před ním bydlil v této světnici, byl už mrtev. Kment pomýšlel na to tím trapněji, poněvadž předešlí nájemníci v tomto bytě byli umělci, skorem vesměs mladí, nadaní lidé, zápasící se vznešenými ideály, s chudobou a se smrtí. A on, malý, chudý úředníček, cítil se také jedním z neveliké družiny vyvolených a odsouzených, kteří zasvětili uměleckému snění a nadšení svůj život. Byl básníkem, nejryzejším básníkem citu, ačkoliv ještě nenapsal žádné knihy. Ale to, co od jinošství zachvívalo jeho nitrem, co jako mohutný příboj vln hřímalo v jeho duši, to vše bylo jedinou velikou básní, kterou živilo se jeho srdce, avšak mladý muž neměl dosti výmluvných slov, aby ji vyslovil také ústy.

(Pokračování.)

Světec.

Z „Nových pastelů" *Pavla Bourgeta* přel. *Em. ryt. z Čenkova.*

(Dokončení.)

A vskutku, mezitím co takto hovořil, vyňal kožený kufřík, jehož uzavírka musila býti asi dosti složitou, tak že, pokazila-li se jednou, nemohla býti svěřena ubohým řemeslníkům tohoto zastrčeného hnízda. Když bylo víko sňato, uzřeli jsme obsah vnitřku, dosti velký počet drobných předmětů, pečlivě obalených do papíru a nápisem opatřených. Kulatá forma většiny těchto závitků dostatečně jevila, že sbírka zesnulého dom Pia Schedone sestávala po většině z mincí. V úžasu jsem zjistil, že práce etruských náušnic jest velmi jemná. Vzal jsem nazdařbůh jeden z malých, kulatých balíčkův i přečetl jsem na papírové obálce: *Julii Caesareus aureus.* Zkoumaje zlatý peníz seznal jsem, že jest naprosto pravý. Podal jsem jej Filipovi, jenž mne upozornil na hlavu Marka Antonia na rubu mince a pravil:

„Toť velice pěkná mince, nadmíru vzácná . . ."

Chopil jsem se druhého peníze, a třetího a užasl jsem ještě více, když jsem přišel na minci Brutovu, jejíž hodnotu jsem náhodou znal. A sice následujícím způsobem. Prvého ledna minulého roku měl jsem věnovati nějaký dárek oněm dámám, u nichž jsem býval zván k obědu, i napadlo mne, abych věnoval malé mince jako závěsky na náramky, a můj dobrý přítel Gustav S***, jeden z nejslovutnějších numismatiků našich dnův, uvolil se doprovoditi mne za tím účelem k odbornému obchodníku. A tam jsem se velice podivoval té zlaté minci, na níž

zobrazena po jedné straně hlava Bruta mladšího a po druhé straně hlava Bruta staršího. Přítel můj S*** nemohl se ubrániti úsměvu nad mou nevědomostí, když jsem pravil: „Vybral bych si velmi rád tento peníz,“ a starožitník odvětil: „Pro vás, pane, poněvadž se znáte s tímto pánem, stojí pouze třináct set franků.“ A taková mince nalézala se mezi šedesáti jinými v krabici dom Pia. Nezdržel jsem se výkřiku i ukázal jsem peníz Filipovi vypravuje mu, co jsem věděl o jeho ceně.

„Pochyboval bych o tom,“ pravil mně, „neboť jsem studoval trochu numismatiku; a popatřte, jak úplně zachovaným jest.“

„Avšak vy tu máte pravý poklad, otče,“ prohovořil jsem k dom Griffimu, jenž mně naslouchal a nebral do opravdy, jak se zdálo, mé výroky, i naléhal jsem dále svou řečí vykládaje mu důvody, jimiž jsem podle svého domnění mohl mu dokázati hodnotu aspoň této jedné z těch mincí, jakož i odbornou znalost svého soudruha.

„To mně přečasto tvrdíval dom Pio,“ pravil s ponenáhlou změnou výrazu ve své tváři. „Byltě nasbíral tyto mince tu a tam ve svých kopaninách... Když ubožák Pio zesnul, nastala pro nás nejkrušnější doba, byli jsme právě potlačeni, a měl jsem tolik práce, že jsem opomenul dát prozkoumati jeho sbírku profesorem Marchettim, kterého jste as viděli v Pise. Na celou záležitost jsem konečně zapomněl, nebýti krále Gondofora, nebylo by mne ani ve snu napadlo podívati se na mince... Ondy při uklizení těch starých škvárů vzpomněl jsem si, že jsem viděl v rukou dom Pia pár náušnic dosti podivného tvaru. I hledám v krabici, najdu je a tím se vysvětlí, že s vámi o nich hovořím. Na mou věru,“ dodal mna sobě radostí ruce, „kéž byste jen měl pravdu. Jest ta terasa hrozící sesutím poblíže naší věže, a vláda mi odpírá peněžité podpory; se čtyřmi tisíci franků by se to provedlo; ale, kde vzít čtyři tisíce franků!...“ I zavrtěl hlavou nedůvěřivě ukazuje na krabici.

„Bože můj,“ odvětil jsem, „já býti vámi, duchovní otče, vskutku bych se poradil se zmíněným profesorem, neboť tu nalézám ještě aureus Domitiánův, s obrazem chrámu na rubu; domnívám se, že jsem tu minci viděl mezi vzácnostmi...“

„Neobyčejná vzácnost,“ děl Filip, jenž velmi pečlivě a z blízka zkoumal peníz, „rovněž tento peníz Tita Julia a Titie Clary... To jsou znamenité ukázky. Pravdě se podobá, že nějaký sedlák prostě našel v okolí Volterry poklad jakési na útěku rozprášené legie a vše šmahem prodal dom Piu...“

„Kdyby tomu v pravdě tak bylo,“ pravil abbé mna sobě poznovu ruce, „bylo by to jen novým důkazem o pravdivosti průpovědi, kterou tak často drahý kardinál opětoval: *Dio non manda mai bocca, che non mandi cibo.**) Tak snažně jsem prosil o tu terasu! Tam užívali churaví bratři slunného vzduchu k svému zotavení. Napíši tedy list panu Marchettimu, aby mne navštívil, jakmile bude moci, Ah! Jest mým přítelem a v Monte-Chiaru má nesmírné zalíbení... Zítra ráno, při mši, vzdám díky Pánu a pomodlím se také za vás... Ah, dobrá, málem byl bych zapomněl připomenouti Luigimu, že bude mi přisluhovati o šesté hodině, v sedm mám již dostaveníčka...“

*) Dá-li Bůh ústa, dá též pokrm.

„Hleďte,“ pravil jsem trochu později Filipovi, když jsem mu opětoval přání dobrého večera, „pochopí se, jak jisté okolnosti lehce berou na se zdání prozřetelnosti, uzří-li člověk příhody podobného druhu jako tuto... Ten ubohý mnich má potřebí peněz pro klášter. Modlí se k Bohu ze všech sil, a dva cizinci objeví mu poklad, peníze, jež má přímo ve svých rukou...“

„Toť jest pitomá náhoda,“ pravil Filip pokrčuje rameny; „slyšel jste kdy, že mladý, talentovaný člověk, kterému schází pouze nepatrná suma, aby byl s to ukázati svůj talent, tento peněžitý obnos našel? Slyšel jste kdy, že proslulý spisovatel vyhrál centim v loterii? Vizte, znal jsem bohaté, omezené měšťáky ze své provincie, kteří šťastně vyhráli na své obligace města Paříže a vyneslo jim to dvě stě tisíc franků. Můj bratranec zanechal mi jednu takovou obligaci. Prodal jsem ji velmi šťastně. Veřte mi, v desíti letech vyšla výhra pouze jednou! A to mi nevyneslo ani šest tisíc franků, ani dva tisíce ba, ani tisíc. — A hle, takový prabloupý klášterník, jenž má těch šest tisíc franků, užije jich snad, — k čemu? K opravě terasy pro mnichy, kteří se nikdy nevrátí... Chamfort říkal, že svět jest dílem ďábla, jenž se zbláznil. Kdyby byl řekl: jenž se nadobro pokazil!“

„Ostatně,“ odvětil s líčeným humorem a tónem, jako kdyby byl hovořil s chorobným chlapečkem, abych se nerozhořčoval na jeho v podstatě až příliš oprávněný nářek, „jděte spat a prosím, abych totéž učiniti směl.“

Ježto se zdvihl vítr, — zádumčivý vítr podzimní, kroužící jemně a lkavě kol kláštera, pocítil jsem, jak mně samému obtížno jest uskutečniti ten program a usnouti na tvrdém trochu loži bývalých generálních opatů. Slyšel jsem jak Filip Dubois přechází svým pokojem a tázal jsem se, zda i on, přes všechnu ironii, která svou přepjatostí právě dokazovala svou nelíčenost, není přece vzrušen krásným divadlem oddaného, zbožného života, jehož nám poskytl náš hostitel po celý dnešní večer. Přišly mi na mysl výroky knězovy o prozřetelnosti jevící se v jistých událostech. Zda jest možno uvažovati hluboce, upřímně o osudu svém vlastním i svých bližních a nepocítiti neurčité potuchy o duchu, který skutečně nad námi všemi se vznáší, nás vede cestami, začasté velice točitými, k cílům, kterých nechápeme? Avšak zvláště v trestu našich vin odhalí ten tajemný duch svou přítomnost, kterou uznávali moralisté všech dob, od času řeckých poetů, zbožňujících *Nemesis*, temnou, světovou spravedlnost, až k době Shakespeara i Balzaca, těchto mistrů moderního umění. Zdaž není veškerá jejich práce ovládána tím viděním nesmírné, konečné spravedlnosti, postihující vše lidské žití? A potom činil jsem různé námitky, pro i proti, jak bývá mým trapným zvykem, jehož se nelze tak prostě zhostiti, třebas o tom měl jinaké mínění náš hostitel. Dumal jsem o tom druhém zákonu, o zákonu úpadku, velicím, aby vše, i to nejkrásnější z věcí lidských, mřelo, nejen řád klášterní, ale i dílo umělecké. Fresky Benozzovy byly právě opět nalezeny po době čtyř set rokův, aby zase zanikly v některém jiném století, ale již cele zničeny nezdolnou prací času. Pravda vše zmírá a vše opět oživuje. Dom Gabriele Griffi hovořil právě o Basilidech, o jich subtilních naukách, o pýše která se jeví v podstatě všech učení kacířských. Vzpomenul jsem si překvapující obdoby mezi těmi paradoxam a našimi duševními chorobami, jež se náhle pro mne

odhalila při studiu alexandrijských nauk. Což nebyl můj mladistvý soudruh toho důkazem projeviv právě ono, gnostikům tak drahé sofisma lži, jež povstala z opovržení, při hovoru o stycích mezi literáty a obecenstvem? A neustále jsem jej slyšel, jak přechází pokojem, — bůh ví, čím byl rozrušen? — až konečně v proudu těch úvah, sobě odporujících, zamknul jsem oči své a probudiv se jitrem, uzřel jsem u hlav svého lože nevinného Luigiho, nesoucího mísu, na níž byla uchystána bílá káva a takořka současně vstupoval mnich do mé jizby.

„Ah, bravo," pravil mi usmívaje se dobrácky, „dobře jste si odpočinul a usvědčil jste ze lži přísloví: *Chi dorme non piglia pesci.* Totiž nějaký sedlák přinesl vám pstruhy, docela čerstvé, ke snídani... Co se týče signora Filippa, ten již se toulá po horách. Když jsem šel po mši domů, v půl sedmé, uzřel jsem ho jak slézá úbočí vesnice, obratně jako kočka... Až vstanete, půjdem se opět podívat na fresky Benozzovy při denním světle... Signor Filippo bezpochyby se vrátí... Pak též uzříte klášterní knihovnu... Ah! kdybyste věděl, jak byla bohatá před prvým naším útiskem, za dob Napoleona prvého... Avšak strpení, zdá se, že opět budeme míti svou terasu. *Multa renascentur...*"

Za hodinu jsem již povstal s lože, vypil kávu s notnou dávkou cichorie, již přidal Luigi, aniž bych svraštil brvu; duchovní otec i já poznovu jsme se odebrali návštěvou k indickému králi Gondoforu a k usmívající se Madoně. Dom Griffi měl pokdy a ukázal mi refektáře, malý i velký, knihovny, kaple, rybní nádržku, cisterny, těsnou zahradu, v níž pěstil drobné cypřiše, aby je později rozsázel. Filip stále nebyl přítomen. Což zabloudil snad, aneb dokonce byl zaujat pro rozhovor a společnost duchovního otce onou antipatií, kterou jsou často zachváceni nervósní lidé tak mocně a neodolatelně? Takto byl bych se tázal sama sebe jaksi lhostejně, neboť přiznám se, velice mne popudilo jeho ustavičné persiflování, avšak kol jedenácté hodiny, po skončené naší návštěvě kláštera, byl jsem v pravém slova smyslu ohromen nepatrnou událostí, velice nečekanou, kterou jsem vyvolal, nemaje o ní sebe menší potuchy. Dom Griffi právě se omlouval, neboť musil mne nechati o samotě až do snídaně. Knih jsem s sebou neměl. Moje korrespondence, podivuhodnou náhodou, byla uspořádána. „Což kdybych se podíval na ty mince jako včera?" myslil jsem si a požaduji od kněze krabici, kterou mně potom on sám přináší. Klidně si hově ve své jizbě, snímám papírové obaly, jeden po druhém, obdivuje se tu profilu císaře, vavřínem ověnčeného, tu zas bohyni Vítězství. Nevím ani proč mne cosi ponouká uzříti opět aureus Cesarův s hlavou Antoniovou. Hledám tu minci mezi ostatními. Namáhám se, abych ji našel. Probírám mince, jednu za druhou, a nezřím více jména diktátorova na žádné z obálek. „Špatně jsme je složili," řekl jsem v duchu a trpělivě je všecky rozvinuji. Po minci Cesarově ani stopy. Rovněž ne po minci Brutově. Nepamatuji se, že bych byl kdysi v životě pocítil podobné úzkosti, která mi teď sevřela srdce, když jsem zjistil, že scházejí tu dvě mince mající jistě okrouhlou cenu dvou tisíc franků, a které tu byly ještě včera. Vždyť jsem je měl ve svých vlastních rukou. Prohlédl jsem je do podrobna jako zvětšovacím sklem. Já sám jsem byl udal jich přibližnou cenu knězi a teď ty mince zmizely. Nadál jsem se, že je byl položil stranou, když mu byla označena jich cena, aby je okamžitě zaslal do Pisy a dal je co nejrychleji prozkoumati, zda jsou pravé. I běžel jsem k jeho cele, nedbaje, že ho vyruším. Musil jsem ihned a okamžitě zjistiti, zda jest moje domněnka pravdivá. Dom Griffi zaměstnával se s jakýmsi vycoulým zrzavým sedlákem, vyrovnáje jakýsi dluh, neboť venkovan držel v ruce koženou tobolku, z níž jeho mozolná ruka s komickou lítostí vyndavala poukázky páti- a desitifrankové. Abbé vyčetl z mé tváře, že jdu k němu s důležitou novinou:

„Váš přítel onemocněl?..." otázal se mne živě.

„Nikoliv," odvětil jsem. „Avšak rád bych si dovolil otázati se vás něco, duchovní otče. Vyňal jste z krabice dom Pia nějaké zlaté mince, které jsme včera probírali?"

„Ani jedné," pravil se svou přirozenou dobrotou, „skřínky jsem se potom ani nedotekl."

„Ah! Bože můj!" zvolal jsem zděšeně, „chybí teď aspoň dvě mince a sice ty nejcennější, Cesar a Brutus..."

Sotva jsem vyslovil tuto větu, již jsem pocítil její strašlivý dosah. Až po dobu našeho příchodu nikdo nebyl tušil, jakou cenu má sbírka dom Pia. Mezi mincemi, které jsme označili za nejcennější, byl právě peníz Cesarův a Brutův. Ty mince byly uzmuty. Luigi nebyl ani s to, vybrati ty mince ve směsi jiných, rovněž ne někdo ze selských lidí, jako na příklad venkovan, jenž právě té chvíle poznovu počítal svým hrubým prstem ušpiněné bankovky. Ostatně ani mne nebylo lze podezřívati. V dobe, kdy duchovní sloužil mši a kdy jeho jizba byla opuštěna, dlel jsem na loži. A později jsme se ani na okamžik neopustili. Zasvitla v duši mé krutá zřejmost, i děl jsem na hlas:

„Nikoli, nikoli, toť nemožno..."

I zřel jsem v duchu pokušení Filipovo, hned po naší včerejší rozmluvě, podnícené tak blízkým sousedstvím malého pokladu. Ozvěna jeho kročejů včera, za pozdní noci, se opět probudila v mé paměti a vysvětlila se pro mne hrozným způsobem. Byltě se mnou tak důkladně cestou hovořil o tom, jak velice potřebuje malý peněžitý obnos ke svému literárnímu vystoupení v Paříži. Pak uzřel ten obnos takořka pod svýma rukama. Zápasil, zápasil... — a konečně podlehl. Provedl krádež velice snadno, leč byla dvojnásob hanebným činem, poněvadž ubohý mnich byl naším hostitelem. Postačilo, vstal-li s lože malou chvíli před hodinou, určenou ke mši. Vyšel ze své jizby. Připlížil se až k pokoji duchovního otce. Uzmul dvě mince, o nichž věděl, že jsou nejcennější, a bez pochyby ještě jiné. Potom vyšel toulkou do polí, aby našel záminku svého ranního odchodu a též proto, aby utišil svůj duševní nepokoj, jímž byl nepochybně zmítán. Mezi nejsmělejšími paradoxami intelektuelní nemravnosti a hanebným činem, jakým byl tento skutek, leží celá propast. Tato zdrcující pravděpodobnost mne zachvátila až takovým pohnutím, že se mi chvěly nohy a musil jsem usednouti, mezitím co dom Griffi pravil sedláku jemně jak obyčejně:

„Jdi, počkej na mne v chodbě, Peppe. Zavolám tě."

„A potom, když jsme osaměli, pokračoval hlasem, jenž mně byl ještě naprosto neznámým, ne jako přítel a hostitel, ale jako kněz a uchopil se mých rukou: „Ejhle, mé dítě! Popatřte mi dobře do očí. Cítíte sám, že já jsem přesvědčen o tom a nepokládám vás za pachatele, není-liž pravda? Neříkejte mi ani slova, nevykládejte mi ničeho a slibte mi..."

„Že přinutím toho nešťastníka, aby vám vrátil ty peníze... Ah! otče, kdybych mu je měl vyrvati vlastníma rukama a osobně vydati ho četníkům..."

„Neuhodl jste," ujal se slova potřásaje hlavou, „já právě naopak chci, abyste mi čestným slovem slíbil, že nepronesete ani slova, které by mohlo vzbuditi podezření, že jste odhalil zmizení těch mincí... Rozumíte, ani slova, ani posunku... Mám právo, vás o to žádati, není-liž pravda?..."

„Já vám nerozumím." přerušil jsem kněze v řeči.

„*Pazienza.*" pravil, užívaje své oblíbené propovídky, „jen mi to slibte a poshovte, abych se mohl vypořádati s tím hrozným Peppem... Ah! Ti lidé usouží mne dříve, než uzřím své bratry... Hádají se o každý pětifrank, jejž jim dlužno platit jako nájemné: avšak, víte, přimhouřit oči a odevzdati se do vůle Nejvyššího... Tedy slibujete mi?"

„Slibuji," odvětil jsem, překonán jsa jakýmsi kouzlem vážnosti vyplývající té chvíle z jeho celé bytosti.

„A přinesete mi okamžitě krabici nazpět?"

„Jdu ihned pro ni, otče..."

Ačkoliv jsem se zavázal čestným slovem, přece jen stěži jsem se zdržel, když, půl hodiny po této rozmluvě jsem se setkal s Filipem Dubois, navrátivším se konečně ze své procházky. Dlužno mi k jeho cti doznati, že v jeho obličeji odrážela se té chvíle duševní úzkost, která by byla vymýtila každou stopu pochybnosti, kdybych byl vůbec nějak pochyboval o jeho vině. Avšak on se jistojistě domníval, že jeho tajemství není zrazeno, neboť moje druhá prohlídka skřínky byla nadmíru podivnou náhodou; a kromě mne, kdož mohl zjistiti, že uzmuté peníze chybějí? Zmínili jsme se o nich příliš zběžně, než aby dom Griffi byl mohl v paměti zachytiti jich názvy. Strach před vyzrazením této krádeže nedodával jeho myslitelskému čelu a jeho očím, ještě včera tak živým, toho ponurého výrazu nepokoje. Rozpoznal jsem se, že jest týrán prostě výčitkami svědomí a studem. Byl ještě tak mlád, třebas kryl líci maskou cynismu, byl tak přivyklý teplému, rodinnému krbu, třebas byl intelektuelně zkažen, byl dosud tak prosycen prostotou venkova! Zpozoroval dobře truchlost mého pohledu, leč, přičítal-li ji zprvu té pravé příčině, byl později asi uspokojen mlčením, které jsem zachovával pamětliv slibu svého.

„Podnikl jsem báječnou vycházku." pravil mi, aniž bych se podrobně ptal, jak užil svého jitra; „avšak zbloudil jsem a přicházím příliš pozdě k návštěvě kláštera... Nelituji toho, neboť bych se bál, že svůj včerejší dojem zkazím, uzřel-li bych ty fresky v denním světle. O kolikáté odjedeme?"

„Kolem půl jedenácté," pravil jsem mu.

„Nuže," děl, „dovolíte-li, složím svá zavazadla."

Pod touto záminkou odešel do svého pokoje. Slyšel jsem opět, jak přechází semo tamo jako dnešní noci. Moje přítomnost byla mu přece nesnesitelna. Což potom, až uzří duchovního otce?... Nepokojně, ba, s bolestí jsem se strachoval okamžiku, až bychom my tři poznovu měli hovořiti za starožitným stolem noviců, on s tíží na srdci a já s knězem u vědomí nejnovější události. K tomuto znepokojení přidružovala se zvědavost. Dom Griffi měl již asi svůj jistý plán, když mne žádal, abych po boku Filipově zachovával nejhlubší mlčení. Chtěl se snad pokusit vyzpovídati mladého muže mezi čtyrma očima, bez přílišného ponížení? Anebo se dokonce odhodlal v božské dobrotě, kterou jevily jeho dobré, věřící oči, mlčky mu prominouti, uvažuje, že zbytek pokladu dom Pia stačí k zapravení útrat při opravě pověstné terasy? Konečně vzešla hodina snídaně. — každá hodina svým časem přijde — a dom Gabriele přišel a zavolal na nás týmž veselým, srdečným hlasem:

„Nuže, signor Filippo," pravil, „přinesl jste si notný hlad po své vycházce?..."

„Nikoliv, otče," odvětil Filip duchovnímu, jenž ho byl pojal vřele za obě ruce, při čemž se zdálo, že Filipa to teplé tisknutí znepokojuje, „bojím se, že jsem se trochu zachladil."

„Pak se napijete mého *vino santo*," ujal se mnich slova, „víte, proč to víno tak nazýváme? Necháme hrozny sušiti až do Velkonoc a pak je lisujeme. Toskanské přísloví praví: *Nell uva sono tre vinaccioli* v hroznu jest obsaženo tré jader: *uno di sanità, uno di letizia, e uno di ubriachezza*, jedno jádro zdraví, jedno veselosti, jedno opojivosti. Leč v mém *vino santo* jsou obsažena jen prvá dvě jádra."

A takto spřádal klidně řadu vět po celou dobu naší hostiny, sestávající tentokráte ze pstruhů, jak nám bylo slíbeno, z kaštanů pečených, z vajec upravených v omeletu a z kvíčal — z těch kvíčal nasycených jalovcem a hrozny vína, které jsou podzimní pochoutkou v tom požehnaném zákoutí Italie.

„Nikdy jsem nebyl s to, dotknouti se toho ptáčete," pravil nám duchovní otec, „vidím je zde poletovati v přílišné blízkosti. Avšak naši venkované je lapají na lep. Viděl jste, jak jdou na čížbu s ochočenou sovou? Podél révy rozloží vějičky potřené lepem. Pak posadí na zem sovu, jež jest přivázána k tyči. Poletuje sem a tam. Ptáci zvědavě se přiblíží. Dotknou se vějiček a již jsou lapeni. Vždy jsem se tomu divil, že některý z básníků nesložil bájku o tom pěkném obrázku..."

Leč o zmizelých mincích se ani nezmínil. Rovněž neprohovořil ani slova, které by označilo jakousi změnu jeho smýšlení vůči mně a mému soudruhu, projevil snad ještě trochu více lichotivosti vůči němu, jenž zdál se býti zdrcen touto, přímo nadšenou sympatií našeho hostitele tak nehodně zrazeného. Dvacetkrát postřehl jsem slzy na řasách očí toho jinocha, jenž patrně nebyl zrozen pro páchání zločinů. Dvacetkrát byl bych mu málem řekl: „Nuže, jdi, odpros toho svatého kněze, ať je všemu konec..." A Filip svrašťoval obrví, nozdry zimničně se chvěly. Jeho zornice vysýchaly žárem pýchy, mezitím co rozhovor, anebo spíše samomluva dom Griffiho brala se dále svou cestou, neboť kněz přirovnával teď Monte-Chiaro k Monte-Oliveto, mluvě něžně o svém příteli, jenž i mně jest nakloněn, o drahém abbéovi z N..., jenž má podobnou úlohu strážce jako náš hostitel. Pak nám vypravoval různé anekdoty kláštera se týkající, z nichž některé byly nesmírně poutavé, — na příklad o návštěvě korunního maršálka Bourbona, táhnoucího do Říma, jenž tajně poručil, aby se zítra za příčinou jeho smrti sloužila smuteční mše; jiné byly dětinné, podobny jsouce naivním legendám. A po této hostině teprve, když jsme vstoupili do svého salonu na hoře, pochopil jsem jeho snahu a ideu, která mu vnukla takovou znalost lidského srdce, jakou může míti toliko zpovědník. Opustiv nás na několik minut vrátil se skřínku dom Pia drže v ruce.

Patril jsem na Filipa. Zsinal. Ale brázdéná tvář hostitele našeho nikterak nevěstila přísný výslech:

„Udali jste mi cenu těchto mincí," pravil nám prostě a postavil krabici na stůl. „Pro opravu, kterou zamýšlím provésti, jest jich až příliš mnoho. Prosím vás, abyste si laskavě vybrali každý po dvou, po třech mincích na památku od starého mnicha, jenž se za vás, za oba, dnes ráno modlil . . ."

Při těchto slovech popatřil na mne pohledem, z něhož jsem mohl vyčísti připomenutí svého slibu. Vyšel z jizby, a Filip Dubois zůstal se mnou o samotě; oba jsme stáli nehnutě. Chvěl jsem se, aby neuhodl, že znám jeho tajemství. Jemná shovívavost dom Griffiho majíc přivoditi náhlou lítost probuzením studu mohla jeviti plný účinek na jeho duši úzkostlivou a zoufalou jen tehdy, když by uražená samolibost v ni přimísila svou žluč.

„Toť šlechetný, dobrý kněz! . . ." řekl jsem, abych pouze přerušil mlčení. Filip neodvětil ani slova. Rychle se obrátil k oknu a pohlížel na zelený kraj, kterému jsme se byli večer při vstupu tak podivovali, a pohroužil se do hlubokých snů. Otevřel jsem krabici a vzal na zdařbůh jednu z mincí, abych uposlechl vyzvání našeho hostitele, pak jsem odešel do své jizby. Srdce mi bušilo. slyšel jsem mladého muže přecházeti v rychlém tempu sem a tam a jeho kroceje mířily spěšně, spěšně k cele starého mnicha. Pýcha jeho byla přemožena. Šel odevzdat ukradené mince a vyznat se z chyby své. A jakými slovy hovořil s tím mužem, jehož byl zprvu přirovnal tak nešetrně k zesnulému Hyacinthu a co mu odvětil mnich? Nikdy se toho nedovím. Toliko když oba vstoupili jsme do kočáru a Paskal pravil své kobyle: „Nuže, Zaro, do klusu . . .," obrátil jsem se ještě ke klášteru, jejž jsme opouštěli a zdravil kněze, vyšedšího až na práh, a v pohledu, jímž můj soudruh zíral na prostého mnicha, postřehl jsem *zoru nové duše.*

Nikoliv, doba divů ještě nezašla, ale světců jest nedostatek, vyskytují se příliš zřídka.

V Perugii, v listopadu r. 1890.

FEUILLETON.

— *Ze Svatoboru.* Dne 29. května odbývána za předsednictví pana dra. Fr. L. Riegra valná hromada „Svatoboru". Ze zprávy jednatelské vyjímáme následující data: Dnem poslední valné hromady, 28. květnem 1891, dovršil Svatobor 30 let působení svého. Ředitelstvo prodlením roku konalo 7 schůzí, v nichž ku podpoře spisovatelů stížených nedostatkem, chorobou nebo stářím povolilo dohromady 2270 zl., ku podpoře rodin po spisovatelích pak 1465 zl. — Všichni žadatelé, kterým dle stanov bylo možno podpory poskytnouti, také ji obdrželi, jakož se ostatně zcela pravidelně dělo i v letech předešlých. Na stipendia k cestám a pracím literárním bylo roku 1891 vybráno 1200 zl. Z 8 spisovatelů podělených dva pro nahodilé překážky cestu nastoupí teprve roku letošního; ostatní podali o cestách svých náčrty, jež ve výroční zprávě také jsou otištěny. Při letošním konkursu o cestovní stipendia sešlo se 36 žádostí, jedna však byla odvolána. Zde mohlo dle prostředků spolkových ovšem jen některé části zadatelů býti vyhověno; ředitelstvo poskytlo osmi spisovatelům dohromady 12.000 zl. Jména jich byla veřejnosti již sdělena. Literární odměny ze základu kněze Filipa Čermáka Tuchoměřického připadly r. 1892 původním spisům českým z oboru věd přírodních (medicinu v to počítaje), matematických a vůbec tak řečených exaktních, vydaných v l. 1889—1891. V porotě, ku přisouzení odměn těchto jmenované, zasedali páni profesoři dvor. rada ryt. Karel Kořistka jakožto předseda, Josef Šolín, dr. Jar. Hlava, dr. Lad. Čelakovský a dr. Ant. Frič. První odměna 500 zl. přiřčena byla p. prof dru. K. Chodounskému za spis „Některé základní rysy theoretické farmakologie"; druhá odměna 250 zl. p. prof. Theod. Moninovi za spis „O některých druzích souřadnic projektivických"; třetí odměna 250 zl. p. dru. Filipovi Počtovi, docentu české university, za spis „O rudistech vymřelé čeledi mlžů z českého křídového útvaru". Na náklad fondu Františka Palackého, k vydávání kronik českých na ten čas určeného, dotiskla se velezajímavá kronika Vavřince z Březové, a to jak text latinský tak i český, potom Chronicon universitatis Pragensis. dále Píseň o vítězství Čechů nad křižáky u Domažlic a kronika Bartoška z Drahenic, což vše k tisku upravil pan prof. dr. Jar. Goll. V Římě dokonal pro tuto sbírku pramenů dějin českých kandidát profesury pan Ignác Kollmann přepis a srovnání dvou rukopisů kroniky Eneáše Sylvia, a jelikož i obě recense české této historické památky byly již dříve přepsány, může se nyní přistoupiti k vydání jí. Mimo to upraveny byly od redaktora Pramenů dějin českých k tisku i některé stručné letopisy české v XV. věku jazykem latinským složené a letopis Beneše Minority, jakož i konečně kronika Prokopa písaře od pana Františka Mareše, archiváře v Třeboni. V přípravách k vydání Starých letopisů českých pokračovalo se minulého léta a pokračuje se dosud přepisováním nejobjemnějšího rukopisu jejich v knihovně děčínské chovaného, potom rukopisu kláštera oseckého, dosud nepoužitého, a konečně rukopisu knihovny musejní 23, G. 4, které všecky tři větším dílem přepsány jsou. Přípravy k vydání tohoto veledůležitého pramene dějin českých věku patnáctého trvají již po více let, poněvadž rukopisů jest velké množství a řádné vydání nedá se jinak spořiditi, než když všecky dříve budou přepsány, což ovšem již se blíží ke konci. Neboť ze 26 rukopisů této památky dějepisné bude za nedlouho již 23 docela přepsáno a zbývající tři jsou již kratší. Nejdéle asi ve dvou letech bude se pak moci k tisku pramene toho přistoupiti. Nyní se sází úvod a registříky pátého kvartantu Pramenů dějin českých a ještě před prázdninami se díl tento, čítající přes 80 tiskových archů, uveřejní. Z nadání Šetkova byla opět vypsána cena 250 zl., tentokrát spisům z oboru lékařského, vydaným v l. 1885—1891. Přihlášky se o ni toliko 3 spisy, a cenu obdržel spis pana profesora dra. J. Thomayera „Bezvědomí a jeho diagnostický význam". Úřad porotců konali tu pp. prof. dr. J. Schöbl (předseda), profesor dr. Jaroslav Hlava a profesor dr. Em. Maixner. O cenu Náprstkovu se r. 1891 ucházelo 17 dramat. Porota, sestávající z pp. dra. V. Gutha (jakožto předsedy),

režiséra J. Seiferta, dra. K. Pippicha a prof. B Fridy ustanovila se na tom, aby cena udělena byla tříaktové veselohře „Důl sv. Vavřince“. Po rozpečetění příslušné obálky objevil se jako autor dotčené hry pan Fr. Ruth. — Úrok z fondu Pokorného obdržela i letos táž učitelka jako roku lonského; podobně z nadání Bol. Jablonského i letos uděleno po 50 zl. slč. Idě Tupé a Milanu Kareisovi, posluchači školy mistrovské. — Ze základu Václava Beneše-Třebízského byla r. 1891 cena 300 zl. od dožádaných porotců (pp. Fr. Zákrejse jakožto předsedy, Jar. Vrchlického a J. V. Sládka) přisouzena historickému románu „Do tří hlasů“ od Aloisa Jiráska. — Hledíc k uctívání památky spisovatelů zesnulých uložilo ředitelstvo dalších 500 zl. na pomník Fr. Palackého, jenž do r. 1898 postaven býti má, poskytlo 100 zl. ku pořízení desky s českým nápisem na pomníku Jana Amosa Komenského v Naardenu a dalo provésti potřebné opravy na náhrobku prof. Jana Staňka v Podolí pod Vyšehradem. — Přízeň k Svatoboru v obecenstvu českém projevila se toho roku zase způsobem velmi potěšlivým. Šlechetná dáma, jež nechce jmenována býti, učinila spolku našemu znamenitý dar 6000 zl. ve čtyřprocentních dluhopisech města Smíchova, s výhradou, že úroků bude do své smrti užívati. Tento krásný, příkladný skutek slouží dárkyni ke cti tím větší, že statky pozemskými neoplývá. — Pan Josef Hippmann, rodák semilský, v měsíci září 1891 zesnulý, ustanovil v poslední vůli Svatobor svým universálním dědicem; obdrží 2000 zl. — První občanská záložna v Praze zaslala Svatoboru i letos opět příspěvek 20 zl. Obchodní záložna pražská 15 zl., městské rady v Karlíně a na Král. Vinohradech, jakož i okresní výbor karlínský darovaly nám po 10 zl. místo věnce na hrob Fr. Palackého, tak i městská rada v Karlíně těchto dnů 10 zl. — K fondu na vydávání „Pramenů práv městských“, jejž má Svatobor v opatrování, přispěla Česká akademie 1500 zl., město Plzeň 200 zl., Mělník 50 zl., Nymburk 100 zl., Slané 100 zl., Rakovník 50 zl., Vysoké Mýto 100 zl., Něm. Brod 50 zl., Kouřim 100 zl. Tábor 100 zl., Josefov 40 zl.

Koncem r. vykazuje se jmění celkem: Svatobor 60.159 zl. 79 kr., fond Palackého 24.592 zl. 73 kr., fond na pomník Palackého 6780 zl. 36 kr., fond Ferd. Náprstka 7758 zl. 4 kr., fond Pokorného 4774 zl. 60 kr., fond Čermákův 23.243 zl. 35½ kr., fond R. Štětky 6296 zl. 54½ kr., fond Jablonského 2315 zl. 58 kr., fond Beneše-Třebízského 4983 zl. 49½ kr., fond Havlíčkův 38.594 zl. 50 kr., fond na pomník Beneše-Třebízského 68 zl. 75 kr., na pomník dra. Krejčího 5 zl. 56 kr. a na udržování Maškova náhrobku 35 zl. 30 kr. Výše všech těchto fondů obnáší 183.005 zl. 73 kr. Přehlížitelé účtů pp. J. Otto, K. Starý a A. Starý uznali účty za bezchybné a vedení jich za spolehlivé, načež ředitelstvu uděleno absolutorium. Při volbách doplňovacích zvolen za místopředsedu dr. Studnička, za jednatele V. Vlček a do ředitelstva dr. Emler, president České akademie J. Hlávka a prof. Kott. — Za nové zakládající členy Svatoboru (se vkladem 200 zl.) přistoupili: kníže Karel Schwarzenberg, pan na Orlíce, a slečna Terezie Uysová, soukromnice v Praze; z řady skutečných členů mezi zakládající přestoupil p. dr. Miroslav Krajník, advokát v Praze; členem činným stal se p. Jos. Šupich, civ. inženýr v Německém Brodě; členy skutečnými Fr. Herites, spisovatel, dr. Em. Maixner, profesor české university v Praze, Ant. Pravda, prof. české polytechniky, Karolina Světlá, spisovatelka v Praze, Karel Vosyka, prof. české polytechniky, Julius Zeyer, spisovatel, a dr. Čeněk Zíbrt, spisovatel v Praze.

— *Sto let práce.* Zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891. Nákladem výboru zemské jubilejní výstavy. Sešit 1. Velké toto, na 15 sešitů rozměřené dílo podá slovem i obrazem vylíčení české práce pokud vrcholila v loňské jubilejní výstavě. Sešit 1. obsahuje Janem Lierem pečlivě psanou studii o průmyslové výstavě z roku 1791 s vylíčením kulturních a hospodářských poměrů českých v oné době. Pozoruhodno jest, jak tenkráte šlechta stála v popředí vlasteneckých, hospodářských a humanitních snah, a spisovatel neopomenul položiti na tento zjev zvláštní důraz. Milými a sympatickými jsou ty duchaplné tváře některých v pravdě českých šlechticů, kteří si zachovali v srdci památku na staroslavnost českého království a věnovali zdaru a rozkvětu země svůj život. Vlastenecké toto snažení táhlo se hluboko až do století našeho. Nyní přešlo těžiště českých vlasteneckých a kulturních snah do rukou lidu samého, a vylíčení všeho, co na tomto poli jakož i v hospodářství a průmyslu v posledních letech vykonáno, jest úkolem velkého díla „Sto let práce“. Dílem tím zachována bude památka na vše, čím jsme byli koncem století devatenáctého, a uvážíme-li stísněné poměry a nepřízeň, s kterými vše, co jest v pravdě české do dneška zápasiti musí, bude to obraz, jehož cena jest veliká i u porovnání s tím, co vykonali jiní šťastnější a svobodní národové. Úprava sešitu 1. jest pečlivá. Tisk obstarán závodem pana Jana Otty vzorně.

— *Malý lord.* Napsala F. H. Burnettová. Přeložila E. Krásnohorská. Ilustroval Věnceslav Černý. V Praze r. 1892. Nakladem Jos. R. Vilímka. — S potěšením pročte tuto povídku pro mládež člověk dospělý i ta malá dětská drobotina, pro kterou kniha v první řadě jest určena. Nakladatelství Vilímkovo sáhlo již nejednou šťastně do pokladu cizojazyčných spisů pro mládež a tentokráte vybralo jednu z povídek nejskvostnějších. Literatury pro mládež všímá si u nás málo kdo, ale tentokráte stalo se skutečně, že zastavilo pisatele těchto řádků několik lidí, mezi nimi jeden universitní profesor a jeden svobodný pán v prostředních letech a vyzývali jej důrazně, aby „Malého lorda“ čtenářstvu „Lumíra“ odporučil co nejvřeleji. A skutečně, kdož by mohl odolati zvláště vyzvání přítele mládence, který zná děti jen z pověsti a přece se jen trese uložiti tuto perličku radosti do jejich srdcí? „Malý lord“ jest bujarý, přímý, poctivý americký klučina, jenž hrou osudu stane se dědicem skvělého jména a velikých statků v Anglii a při tom na vše se dívá očima v prostotě a lidskosti vychovaného, nezkaženého dítěte. Mateřské srdce, těžce zkoušené jest mu vůdcem k blahu vlastnímu i jiných méně šťastných lidí, než jest on. O probuzení soucitu k těmto v dětských srdcích se hlavně spisovatelce jedná. Dále má na zřeteli podati dětem příklad mužné otevřenosti, pravdomluvnosti a statečnosti, které jedině mohou dítě otužiti k zápasu pro příští život. Překlad jest znamenitý a také ilustrace jsou neobyčejně dobré, až na tu studovnu starého lorda, která u porovnání s popisem vypadá bolestně, chudé. Ale v obrázcích jest život, pohyb a ušlechtilost, takže s představami, které si dítě samo při čtení učiní, v ničem nekolidují. Pan Věnceslav Černý provedl tu kus statečné práce.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 10. ČERVNA 1892. ČÍSLO 17.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ - „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Z knihy básní

„Slitování a láska“.

Od Růženy Jesenské.

Pták v kleci.

Veliký pták stál v kleci něm
a hleděl v slunce jdoucí dnem,
jak zlato hází v klece kouty
a jeho křídla svírá pouty.

Nebesa modrá, křídel šum, — —
on lítával též k oblakům.
Tu pták, tam pták, ach teď ho zhlídli,
stál nepohnut, — — a nebil křídly!

On cítí žití břemeno,
cos v srdci jeho zlomeno,
a s dojímavým velkým klidem
on ze své klece hledí k lidem.

Ach štěstí, touhy, snahy — — — vzlet!
Dá tvrdá mříž mu odpověď, — —
a již se slunce v růžích ztrácí, — —
zrak ptáka plane — — — resignací.

Děti.

Řekne se „dítě“ — je to květ boží,
spadne jich s nebe jak růží v hloží
ale jak mnohé v batistu roste,
osud dí druhým: „Jděte a proste!“
Nedá jim lásky, která vše zvedá,
na cestu v život — síly jim nedá,
žene je v ulic bludiště křivá,
odkud se na svět poprvé dívá,
kde svoje ruce — poprvé spíná,
kde na nich první uvázne vina,
kde dětství místo u matky vysní,
kde slina bídy čelo mu třísní,
kde nejdřív slza z očí mu kane,
nežli je srdce k odporu štvané,
kde cár mu spadne visící s ramen,
kde mu je nejblíž na dlažbě kámen.
Tady a tady trousí se děti,
jak ptáci z hnízda na jaře letí,
vztahují dlaně, do cesty kročí,
často lež na rtech, nevinné oči,
nevidí propasť zející ve dne, — —
a kdo to dítě zapadlé zvedne!? — — —
Hnáno je proudem, nad hlavou mraky,
tam v mlhu šerou upjalo zraky:
v daleku zlato vlní se — polem, —
veliký dům jak stvůra tam leží,
a tolik cest v to nádvoří běží — — —
káznice bílá, tvrdé zdi kolem. — — —

Láska.

Pod květů oblaky bílými, bílými,
chvěje se, dýchá tam cosi,
roztoužen nesmírně polibky vašimi —
pták je to, zrak plný rosy.

Zamykej srdce své, vysměj se závrati,
nevěř víc v pohnutí žádné,
vůle ti odletí — více se nevrátí,
první květ do srdce spadne! — —

Z dalecka doléhá ztajený světa šum,
cos se tam velkého kvasí —,
otázky vzlétají, padají k starým snům,
třesou se nadšením hlasy.

Vlna jde za vlnou, z pouta se vysmyká,
křivdy zas nové se páší,
pučí v nás po ráně odvaha veliká,
krůpěj to krve je naší.

Zápasem o bytí člověka, národů
vzduch se jak bouřemi čistí,
poroba láme se v zářící svobodu,
práce si korunu jistí.

Ale tak myslící v obzoru dalekém
unaven, utýrán v letu —
každý rád na chvíli stane se člověkem,
v oblaky zapadá květů.

Padají, padají hvězdy a květiny
na naše zemdlená čela,
byť ho byl na chvíli paprslek jediný, —
duše se otevře celá.

Nade vším zasvítí v oblaku nejčistším,
sotva se bouřemi tuší, —
první všech zákonů láska jde nade vším;
kdo můžeš: otevři duši!

Ve skalách.

„Otec tvůj stůně? Doveď mne k němu!“
Za hochem šla jsem závratí skal,
míhal se níže v ostružin lemu,
s úsměvem dole před vrátky stál.

Zde? Tvrdá skála přede mnou stála
jeřáby kolem s koraly již,
pupavy bílé země si tkala,
u kraje svahu černý pněl kříž. —

Oblaka šedá plynula nebem,
táhla a táhla... Podivný strop
klene ta skála — — není tam chlebem
pokrytý stůl a po růžích stop.

Na lůžku chladném, vystlaném mechem
bledý muž leží chorý a něm,
každý krok mluví posměšným echem
ve skalním bytě — zapadlým snem.

K loži se kloní mladistvá žena,
u prsou dítě, jak spadlý květ,
dech se mi tají: podivná cena
štěstí a bídy tiskne ten ret. —

Otvorem úzkým světlo sem padá,
neméně těsným vychází dým; — —
žena, muž, děti — má-li ho ráda,
žije li šťastna ve skále s ním?

Ach, jak jim málo k životu stačí,
jak bude zítra, nevědí dnes,
pohlížím na ně, a je mi k pláči,
zlatý déšť kéž by v klín se jim snes'!

Soucitem velkým prsa se šíří, —
v tom ženy pohled ke mně se zveď —
ó, já v něm četla — Bůh všecko smíří —
nesmírné lásky veliký svět —

Oblaka nebem plynula šedá,
táhla a táhla, kolem byl klid,
duše má k nim se vysoko zvedá,
ve skalách slyším srdce teď bít. — —

Blaník.

Velké stíny táhnou přes ty luhy
jako moře černých krve stop,
a kam zemi sepne oblouk duhy,
to je všecko smutný, němý hrob.

A co všecko padá na tu zemi,
těžko může ránu s ranou snést, — —
proč má nešťastnou být mezi všemi —
když má sílu býti jednou z hvězd?

Čekáme, kdy dojde slitování?
kdy se zmírní záští krutý jed?
Líp je státi s naostřenou zbraní,
a když padne — dáti ránu zpět.

Nečekejme ani spásy z dola,
kde se tají síla pohřbená. — —
mrtvých Blaník v našich srdcích volá —
velkých dávných věčná ozvěna.

Přes ty stíny, jež se zemí plazí,
světlo lásky vrzme — padne dál, — —
až se zvrátí oslepení vrazi,
že přec velký Blaník v Čechách vstal. —

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

I.

Po silnici táhnoucí od města na rovině, směrem k horám lemujícím tuto na západ, jednoho dne od rána pohyboval se kočár za kočárem. Silnice byla z pravidla dosti živá, ale ruch takový, jaký dnes tu panoval, přece byl neobyčejný.

Ve vesnicích, jimiž kočáry projížděly, zvyklých na podobné hosty, z počátku nevšímali si vozů, ale později, když počet jejich rostl, v zašpiněných oknech tu a tam objevovaly se hlavy za květníky s bazalkou, vykukovaly ze dveří a vrat; i ven ze statků a chalup lidé zvědavě vybíhali. Začali i psi štěkati a provázeti hněvivě běh plašících se koní, znepokojeni tou četností návštěv, jichž pravidelný proud přijímali lhostejně a s onou nedbalostí, s jakou věrný přítel člověka tváří se ke všemu, co uvyklý jest spatřovati ve svém okolí.

„Kam to všecko jede? Co se děje?“ tázal se jeden z obou mužů stojících spolu před domem, na náměstí malého městečka, jež jaksi končilo dalekou, úrodnou rovinu. Za městečkem již zdvihá se vysoký vrch; bílý pruh silniční vleče se po něm a mizí pak dále do hor, v jichž lůně jiný jest život, jiný svět, jiný kraj i lid.

„Což tam v Němcích mají zase slavnost nějakou?“

Ale kočáry, když byly projely městečko, nedaly se vzhůru do vrchu; odbočily se silnice stranou, v pravo, a po břehu říčky zde se vinoucí, proti jejímu proudu, objely jeho patu a vklouzly do úzkého údolí, jímž řeka z hor přicházela.

„Ah, již vím,“ řekl druhý muž, když byli se soudruhem za kočáry vyšli městem, tak jak byli vstali od práce, v zástěrách, bez klobouků, s vyhrnutými rukávy košil. „Jezdí do Boru.“

„Proč jezdí do Boru?“

Musili uhnouti se stranou, odskočiti do příkopu; přijížděly zároveň dva další kočáry a vozkové v bujném rozmaru se předjížděli.

„Nějaký pohřeb,“ řekli oba mužové současně, když zase vstoupili na silnici z pozadí vysokého štíhlého topolu, jichž řada ji v místech těch vroubila; na jednom z vozů, v předu, přivázán k lucerně, houpal se věnec z dělaných květin, s širokou pentlí vlající od něho.

„Kdo to asumřel?“ obraceli se k sobě vzájemně otázkou.

„A vy nevíte?“ zaslechnuv, o čem se mluví, odpověděl starý pán. Trávil jednotvárné dny zasloužilého odpočinku ve svém dávno nespatřeném rodišti. V ošumělých zbytcích vojenské uniformy z pravidelné ranní procházky vraceje se do města, zastavil se; byl rád, že potkal někoho a může si pohovořiti. „Správcová umřela. Borská správcová. Marešová.“

„Paní Marešová že umřela?“

„Ano. Což jste o tom neslyšeli, lidičky?“ divil se pensista hrozné nevědomosti.

„A co se jí stalo, prosím vás?“

„Po malém umřela.“

„To ani není možná! Taková mladá ženská! Silná a zdravá a kvetoucí. Krev a mléko — —“

„Inu prosím vás! Smrt nemá vždy jen laskominy na nás, plesnivé starochy,“ poznamenal pán, pokoušeje se o žert. „Na nás si červi tuze nepochutnají.“

„Tohle mně pořád nejde nijak do hlavy,“ pochybovač trval na svém, docela přeslechnuv vtipnou narážku, jíž původce sám dal se do pronikavého smíchu.

„Kolik zůstalo po ní dětí? Jak jsou staré? A co bude vdovec nyní dělat? Kdo mu povede domácnost? Co si počne s těmi svými dětmi?“

Otázky se předstihovaly. Výrazy soucitu více líčeného nežli skutečného. Projevy oněch starostí, kterými při podobných příležitostech nejvíce hlavu si lámou lidé, jimž po tom všem vlastně nic není.

Oba řemeslníci se starým pánem byli zase již na náměstí a zůstali dlouho ještě tu státi, hovoříce všestranně o novince; drželi se předmětu vyskytnuvšího se v suchopáru denních událostí s houževnatostí venkovanů omezeného obzoru duševního. Bylo pondělí a slavili den ten rádi do modra, po starém zvyku; do práce se jim valné nechtělo. Pensista zas byl celý šťastný, že našel lidi, kteří ochotni jsou jeho řeči poslouchati a pomoci mu v zahánění dlouhé chvíle, jíž v opuštěném, mrtvém venkovském městečku trpěl více, nežli svou dnou.

Pouť hostí pohřebních dlouho nepřestávala.

Také z městečka samého vypravili se účastníci, pan farář s řídícím učitelem, starosta obecní, žárlivý na titul purkmistra, kterého užíval na rozdíl od představených vesnic, několik jiných přednějších měšťanů; též i dámy, v toilettách poněkud nápadných, zejména klobouky hodně křiklavé, jak nosí se rády v krajinách zapadlejších, vzdálených větších měst a železničních cest, jimiž i móda se bere a světem rozlévá.

Bylo na jaře; poslední dny března.

V horách viděti bylo hojně ještě sněhu; místa zasněžená střídala se s ostrovy lesů a holých již plání. Jak tam upíralo a odráželo se slunce, do délky zdálo se, jako by pás obrovského města obzor v tu stranu končil. Dole, v rovině, byl sníh již sešel a jenom v úžlabích a roklích, kde v zimě byly utvořily se závěje, dosud se bělal a zvolna jen tál a měnil se v jarní vody, jež všemi strouhami a potůčky tekly a proudily mezi poli a lukami, probouzejícími se ze spánku zimního tak zvolna, že skorem nebylo znáti ani ty nejprvnější záchvěvy oživené přírody. Nikde žádná svěží ještě zeleň, jež by vábila oko a lahodila jemu, žádný květ, jenom ty pomrzlé jehnědy jako třásně vroubící větve olší, jež skupeny byly tu a tam po březích říčky.

Cesta, kterou se silnice daly se kočáry, brzo opět opustila údolí, jímž vedla i počala stoupati po svahu mírného kopce, jichž několik se tu vlnilo a které v místech těch byly jaksi zmírňovaly přechod z hor obzor zavírajících do roviny, na zad prostírající se do dálky zdánlivě nekonečné.

V tomto předhoří ležel Bor, nepatrný městys s panským statkem. Bor jest střed celého toho předhoří, chudobného, málo úrodného, v němž roztroušeno jest pouze několik vesnic, chatrných, zanedbaných.

Krajina má ráz pustý a smutný. I v plném létě zajisté, tím více nyní, kdy byla bez života. Nikde není lesa žádného a skorem ani stromu.

„To je tu jako v Sibiři!“ v jednom z kočárů nevrle ozval se pán, který v něm seděl vedle paní.

„Chudák, Anna!“ vzdychla paní „Co tady tak mohla užít!“

„No, no.“ chlácholil manžel, potlačuje v zárodku výbuchy vlastní nespokojenosti ženiny; znal takové stesky a bál se jich přiměřeně. „Měla svoji domácnost, svého muže,“ hájil tohoto i sebe.

„Kdyby to bylo všecko,“ s povzdechem zašeptala paní.

„A co! A co jiného!“ skorem se durdil manžel. „Jaká pomoc!“ mírnil, uleknuv se, tón svého hlasu. „Věci se musí bráti, jak jsou. Knížecí dvory nejsou právě v Praze na Příkopech. Zrovna jako myslivny —“ zabočil na vlastní poměry. „Není v tom nic tak hrozně divného konečně, že jsou postaveny zrovna v lesích — chachacha,“ dal se do smíchu chřestivého, jakoby pytel křemenů s výše na zem vysypal. „To ví čert, že ty lesy bývají zrovna v horách! A k tomu často v těch nejnepřístupnějších, v místech nejzapadlejších — jako náš brloh Naše residence, chtěl jsem říci. Chachacha,“ rozesmál se opět srdečně svému vtipu, který patrně považoval za výborný. zábavný velmi.

Panička mlčela. Ale vzdorovitě dívala se ven z kočáru; jistě se ani neusmála.

„Jen když dá Bůh člověku zdraví.“ zpozorovav to, zklamán nad neúspěchem svého humoru, mluvil dále starý lesní, drsnou, rázovitou svou dlaní lichotně lově z rukávu kožichu ručku své ženušky. „Konečně je v takovém osamělém hnízdě člověk aspoň svým pánem. Dělá si, co chce. Nikdo mu nepřekáží a nevyrušuje ho v jeho pohodlí. Nepotřebuje na nikoho se ohlížet.“

„To je pravda,“ řekla paní, nyní s úsměvem, ovšem ironickým.

„A žije v blahobytu! Ničeho se mu nedostává!“ — vyhazoval pan lesní své nejsilnější trumfy, jimiž nespokojenost ženinu patrně nikoli poprvé porážel. „Vzduch má zdravý. Dobře může jíst a pít. Žije lacino. Peníze ještě uschová. Nadělá kapitály. A vůbec nač se trápit, když něco jednou už je takové a nemůžeš to změnit“ — končil svou řeč; myslil již jenom na sebe, na vlastní poměry.

„Knížeti neporučím, aby mne přesadil, dokud se jemu samému nezlíbí,“ zas ujal se slova po chvíli. Zlobilo jej, že slovem ani žena mu neodporuje; svým mlčením dráždila jej nejvíce; jako všickni muži nenáviděl tolik zjevnou a otevřenou hádku, jako takovou ztrnulou oposici. „Vždyť bych přece také sám přišel rád už jednou z těch proklatých hor, kde dávají lišky dobrou noc — ke všem rohatým!“ rozkřikl se již, zapomínaje se zlostí.

Ale hned zase zmírnil tón hlasu, skorem podařilo se dáti mu ráz měkkosti, něžnosti, když pravil natáhnuv loket, aby ženu objal: „Vždyť se odtud časem dostaneme Ovšem zase do lesů, to už není jinak s naším řemeslem. Aspoň však někam do kraje přijdem, pobliže lidí. To víš, že všemožně se vynasnažím, aby to bylo co nejdříve možno. Teď jsi byla zas celý měsíc ve světě.“ poněkud netrpělivě, když ani slůvka, ani pohledu se mu nedostalo, pokračoval lesní „Byla jsi u maminky. Nebýt dnes toho pohřbu, ani bysme ještě se nevraceli. A na podzim někdy můžeš opět podívat se do Prahy. Nežli nastanou nám velké hony. Nebo půjdu na konec do pense, když to jinak nepůjde!“ vybuchl zase již s celou ostrostí drsného hlasu. A nebo — Eh!“ zapudil myšlénku a odmlčel se. „Věřím rád, že se ti ten život u nás nelíbí,“ zase za chvíli chlácholivě promluvil — „byla jsi zvyklá na ruch velkoměstský, na společnost, zábavy. Také Marešové nevedlo se as jinak v Boru, rád věřím. Není tu o mnoho jinak, nežli v naší samotě — —“

„Chudák, Anna“ — na všecko jedinou odpověď nalezla paní lesní. „Jaký to, život . . .“

Ranilo jej náležitě porovnání. které leželo v těch slovech; vycítil bolestně ostří proti sobě z nich obrácené. Ruka jeho svezla se s šíje ženiny a zapaloval si doutník. Myšlénky ženiny nesoucí se jednou známým jemu směrem, nedaly se tak snadno obrátit. Viděl, že pochodil by hůře, čím dále by k ní mluvil.

Měl v sobě však hněv a lítosti snad i hodné. A mluvit musil! Zadusilo by ho to. Nebyl člověkem, který by bouři duší jeho zmítající dovedl tlumiti, potlačiti v sobě. Ven to musilo, vybouřit, vyburácet!

„Jak pak daleko máme ještě?“ otázal se zhurta kočího.

„I kdyby byla pořádná silnice!“ tento odpověděl. „Už jsme tam dávno mohli být.“

Cesta byla opravdu bídná. Bylo viděti, že málokdy tudy kdo jede, vyjma s polí a do pole. Projížděli právě vesnici. Sníh, sešlý tu docela, změnil se ve spoustu bezedného bláta. Kola kočáru vázla v něm a hluboko se zabořovala, že jenom krokem možno bylo pohybovati se ku předu. Kočár vyskakoval a klopýtal přes kameny v bahně ukryté.

„Tohle je selský štěrk,“ poznamenal kočí pohrdlivě; byl také ze vsi, snad z té, kterou jeli, ale stal se vrchnostenským kočím a zpanštěl. „Takhle štěrkují sedláci!“ — posměšně opakoval.

„Lenoši!“ vyrazil jako střelnou ránu pan lesní. Nalezl šťastně něco, na co by vylil hněv burácející v něm, lomcující jím, na čem by žáhu si zchladil. „Vždycky to říkám! Říkám to odjakživa! Nežli by chlap takový hnul rukou. když nemá co dělat, raději ať potom v dělech dobytek všecky hnáty si zpřeráží. Nemůžeš spravit trochu silnici, po níž sám také jezdiš, pecivále jeden?“ rozkřikl se, celý zčervenav zlostí, jako doma ve svých lesích, když jednati měl s dřevaři. „Ale to on leží raději za kamny. I vysázet ti pořádně jako za starých, dobrých časů! Ale to je teď s lidem samé mazlení — hotové líbánky. I já bych tě naučil! Jenom mně dát moc náležitou! Já takhle na vás, čeládko lenivá! —“

Zarazil se. Panička nepohledla na něho, ale dle pohybu, který učinila hezkou svou hlavou, poznal, že neukázal se ve světle příliš roztomilém. Má to už dnes neštěstí se vším a ve všem!

„Není ti snad chladno, Boženko?“ obrátil se po chvíli k ženušce hlasem prosebným, jakoby chtěl říci: No, odpusť! Ale to mne už znáš! Vždyť já nejsem tak zlý. jak se dělám — —

Nebyl opravdu. I svým dřevařům tam doma v lesích šumavských, kde mohl přilepšil a ženám aspoň a dětem vždycky něco potají podstrčil, když muže hodně vyláteřil, že se na ně skorem vždy nedočkavě už těšili, na to jeho láteření, a chytrácky dráždili pána, aby spustil.

„Tamhle už je vidět Bor!“ ukázav bičem, kočí upozornil panstvo

Vyjeli do kopce, za nímž v kotlině, se všech stran uzavřené, objevila se skupina domků a chalup s vížkou kostelní nad ně vyčnívající.

Byl to Bor.

V levo, uprostřed bílou zdí ohrazeného parku, bezlistými korunami stromů vyhlížela střecha borského zámku.

Pan lesní nahnul se z vozu. Také paní Janotová upírala v tu stranu své oči zamlžené slzami.

„Chudák, Anna," řekla.

„No — to je u nás přece jen pěkněji v našich hlubokých hvozdech," pravil muž s nadšením, vzpomenuv na domov, a s úsměvem obrátiv se k choti pokoušel se přituliti k sobě její hlavu.

„Chudák, Anna," opakovala, bráníc se ruce jeho panička. „Jaký to život v takové hrozné poušti — —" Myslila zajisté více na sebe, nežli na tu, jíž povzdech její náležel.

Rozmrzen, opravdu skorem již uražen, odtáhl ruku s hlavy ženiny. „No tak honem! Honem!" vzkřikl na kočího svým drsným, ostrým hlasem, který mu patrně stal se přirozenějším za dlouhá léta mezi lesy strávená. „Pospěšte si! Ať tam už jsme ke všem čertům!" — —

Dojeli za malé půl hodiny.

V zámku bylo již množství hostí, kteří si byli pospíšili s výjezdem z domova. A stále přibývali noví. Konečně k zámku předejel poslední kočár! žádný jiný více nenásledoval.

II.

Filip Mareš, správce na knížecím statku Boru, byl skorem padesátník; scházela mu do páté desítky pouze necelá dvě léta.

Byl postavy prostřední, spíše menší, zavalitý poněkud. Vlasy měl plavé, krátce přistřižené. Nepokoušel se ani s míst, kde bujně dosti ještě rostly, nad skráněmi a vzadu nad krkem, zakrýti nějak lysinu, která prostírala se po temeni; tu byl docela holohlavý. Vousy byly hodně přizrzavělé; nosil jen kníry; bradu i tváře si holil. Nos měl široký a tupý, lícní kosti vysedlé, tlusté, masité pysky. Celý široký, okrouhlý obličej byl opálen, osmahlý sluncem, až do polovice vysokého čela, pokud zakryto nebývalo kloboukem. Druhá, chráněná půle čela, od první oddělená rovnou čarou, byla až nápadně bílá a přecházela celou šířkou nahoru v bělejší a lesklejší lysinu.

Nejsa více mlád, správce nevypadal zas také snad již staře, sešle; byl statný ještě, silný muž. Náležel k lidem, kteří brzo, v mládí poměrném zdají se poněkud zestárlými, ale pak, dále, již nestárnou. Kdo znali správce z let dřívějších, tvrdili, že vypadal stejně, když se ženil, a od té doby nezměnil se ani v nejmenším, ačkoli deset let uplynulo.

Mareš byl věrný služebník svého pána, jemu oddaný, jemu vděčný za chléb, který od něho přijímá, ale nikdy nesnižující se k podlízavosti, což u panských úředníků bývá tak častým, nikdy si nezadávající a hájící neústupně a proti každému to, co považoval celým přesvědčením svým za pravé.

Odboru svému rozuměl dokonale, ovládaje jej do všech podobností; byl výborný oekonom, theoretik i praktik. K novotám všem byl nedůvěřivým, ale ne nepřístupným. Zkoušel sám vše a o čem poznal, že jest prospěšným, přijímal bez okolků a bez podmínky; proto také nezavrhoval zásadně žádnou radu a náhled nikoho, ani člověka nejmenšího, nejpodřízenějšího, a byl u těchto právě oblíben v míře největší, ačkoli byl přísný, nikomu nic nedaroval, neprominul, ani neodpustil.

Nebyl jiným také ve své domácnosti, ve své rodině. Řídil ji, ale nevládl jí tyransky. Žádal podřízení se vůli své v celkových rysech, ale nepotlačoval vůli každou, osobitou, každý projev samostatnosti, hned v zárodku. Děti musily poslouchati a učiniti na povel, co rodičové chtěli a poroučeli; nevnucována jim však otrocká poslušnost v každé nepatrnosti, v každé hloupos̆ti; nebyly vedeny jako stroje, které se nepohnou, dokud není nataženo péro a zatáhnuto za šňůru, jako loutky, za něž nejen jest myšleno, ale i mluveno a jednáno.

K ženě své byl Mareš vlídný; nebránil jí v ničem a přál jí všecko. Přímým vždy proti ní, netajil se tím, když něco na ní se mu nelíbilo, nikdy však jí nezahanbil, ani nepokořil a nikdy neodepřel družce své úcty, která jí náležela.

Seznámili se, když Mareš, jako podřízený ještě úředník hospodářský, přidělen byl na panství, jehož byl otec Annin ředitelem; kdesi na Labi.

Mareš blížil se již k čtyřicítce. Zpozdil se ve studiích; pobyl plné tři roky v kněžském semináři, než odtud utekl a nemaje k studiím právnickým, k nimž měl nejvíce chuti, dosti prostředků, hledaje rychlejší zaopatření, obrátil se k hospodářství. Přišel tak brzo k místu, k chlebu, ale postup byl pak zdlouhavý; neměl štěstí, ani protekce. Na ženění, samostatné založení domácnosti nemohl dlouho pomysliti.

Také nemyslil. Neopustil theologii k vůli srdci, jak bývá obyčejně v případech podobných, ale z příčin jiných, že se mu stav vůbec zošklivil, a poznal, v čas na štěstí, že by nikdy v něm nenabyl uspokojení.

Jako gymnasista, i jako theolog nepochybně také o prazdninách bavil se dosti s děvčaty svého rodiště, tančil s nimi, hrál divadlo, pořádal výlety. Nebylo asi nouze o nějaké psaníčko, důvěrný šept, jistě i hubinku kdesi v taji besídky, nebo na cestě z věnečku při svitu měsíce a hvězd. Ale známost nikdy žádnou neměl.

Také jako adjunkt hospodářský střežil se vázati se tím způsobem pro budoucnost. Až s Annou — pojednou byl zasnouben, nevěda ani jak, kterak to přišlo.

Chef měl více dětí; měl dobré postavení, slušné příjmy, ale jmění neměl žádného. Dva synové byli důstojníky, jeden byl v lesnické akademii; všichni hodně potřebovali, mnoho stáli. Doma byly ještě tři malé, hoch a dvě děvčata, dvojčata. Obě starší dcery byly vyvdány, za panské úředníky. Také s Annou pomýšlel otec vždy na stejné zaopatření, a když přišel poblíže Mareš, který se mu dosti líbil, nedělal dlouhých okolků a takřka sám mu dceru nabídl. I kníže rád viděl vždy, když úředníci a služebníci jeho zas ženili se s dcerami jeho úředníků a služebníků; bylo to na prospěch pokladny, zmenšován tím hrozný počet nezaopatřených sirotků; každá jiná ženitba, s dívkami jiných stavů považována skorem za nevděk.

Mareš nebyl ještě v třídě náležité, aby se mohl ženiti, netrvalo však nyní dlouho a vlivem ředitelovým, který těšil se ke všemu zvláštní přízni u knížete, postoupil i slavena hned svatba. (Pokračování.)

Věc, která se leskla.

Velmi pravděpodobná historie od *Fr. R. Stocktona.*

Na podzim r. 1888 plul Southamptonský parník *Sunda* kolem jižního břehu Long Islandu jsa již jen několik hodin vzdálen od New Yorského přístavu, a tu potkala jej velká anglická poštovní loď na zámořskou cestu vyjíždějící. Příliv byl vysoký a běh obou lodí bližší břehu než obyčejně, — *Sunda* plula blíže země, anglická loď dále na moři.

Když oba parníky míjely kolem sebe, nastalo velké mávání klobouky a kapesními šátky. Náhle ozval se výkřik ze *Sundy*. Vykřikla to signora Rochita, prima donna operní společnosti, která přijížděla do Ameriky v oné lodi.

„Ztratila jsem svůj náramek!“ zvolala italsky a potom, obrátivši se k cestujícím, opakovala výkřik ten velmi dobrou angličinou.

Situace byla každým okamžitě pochopena. Bylo pozdě odpoledne; kapitán byl dával cestujícím velkou hostinu, při které se primadonna objevila v celé nádheře svých šperků, a největší z těchto klenotů, skvostný diamantový náramek, smekl se jí s ruky, jak radostně mávala svým krajkovým šátečkem.

Druhý důstojník, jenž stál blízko, odběhl střemhlav do pracovny kapitánovy a rychle se zase objeviv s mapou a nástroji, letem vypočítal polohu lodi v čas nehody, bera ohled i na těch několik minut, které uplynuly od prvního výkřiku signory. Po úradě s kapitánem a přepočítání vzdálenosti od země a několika jiných bodů, oznámil plačící signoře, že její náramek leží pod malounkým, černým bodem, který udělal na mapě a že, chce-li vyslati potápěče, může klenot dostati, neboť hloubka vody na oněch místech nebyla velká.

Já jsem povoláním svým potápěč a příštího dne byl jsem vyzván, abych hledal náramek signory Rochity. Okreslil jsem si mapu a najav malý parníček s několika lidmi, kteří bývali mými pomocníky, a vzav s sebou všechny přístroje a náčiní, vyjel jsem na místo naznačené, kdež jsme odpoledne zakotvili, jsouce na pravém bodu, nebo velmi blízko od něho. Nemaře času, sestoupil jsem do vody hned. Měl jsem arciť na sobě obvyklý potápěčský oblek, ale nevzal jsem s sebou pracovní nástroje, kterých potápěči užívají prohledávajíce potopené lodi, ale držel jsem v pravé ruce skvěle zářící elektrickou lampu, spojenou se silnou baterií na parníčku. Držel jsem ji za isolovanou rukojeť s dvěma knoflíky, kterými jsem ji mohl rozžehnouti i shasiti.

Dno bylo tvrdé a rovné a rozsvítiv lampu začal jsem se kolem sebe rozhlížeti. Blíže se náramku, byl bych jej zajisté musil viděti lesknouti se, ale obešed dosti značný kus dna, nespatřil jsem lesku, aniž něčeho podobného náramku. Náhle však shlédl jsem něco, co mne velice zaujalo. Byla to díra ve dně oceánu, skoro okrouhlá a mající aspoň tři metry v průměru. Byl jsem překvapen, že jsem si otvoru toho nepovšimnul dříve, neboť ležel nedaleko od zádě naší lodi.

Stoje u skalnatého pokraje jícnu, posvítil jsem si lampou a pohledl dolů. Ne tuze hluboko dole viděl jsem lesknutí se toho, co zdálo se býti dnem této podmořský podzemní studně. Napadlo mne přání prozkoumati tento velký otvor, hloubící se pod okolním dnem mořským. Dal jsem znamení, aby mne spustili hlouběji, i ačkoliv byli moji soudruzi tímto signálem velice překvapeni, uposlechli, a já klesal dolů do studně. Strany této zdály se býti skalnaté a skoro kolmé, ale když jsem byl klesl asi na pět metrů, začaly se rozstupovati kol do kola a já viděl, že sestupuji do prostorné sluje, jejíhož dna jsem brzo dostihl.

Drže lampu vzhůru a rozhlížeje se kolem sebe, shledal jsem, že se nalézám v podmořské dutině, mající asi deset metrů v průměru, s klenutým, báňovitým stropem, v kterémž o něco málo na pravo od středu nalézal se otvor. To mne velice rozčililo; tak asi mohlo právě vypadati místo, do kterého, jak už to při neštěstí bývá, vzácný náramek, neb něco jiného, drahocenného, by spadnouti mohlo. Obešel jsem kolem do kola, prohlédl vše, ale nenalezl ničeho, než skály a vodu.

Právě jsem chtěl dáti znamení, aby mne vytáhli vzhůru, když se nade mnou objevilo něco jako kmitnutí tmavého stínu, jenž padal do studně. Jako střemhlav a obloukem stočilo se to do sluje a v okamžiku jsem poznal, že to jest velká ryba kroužící kolem mne. Její pohyby byly tak rychlé a nepravidelné, teď kroužíce kol a kolem, teď zase vystupujíce nade mne, až se zdálo, že se netvor hřbetem dotýká stropu, že jsem si nemohl učiniti pravý pojem o velikosti nenadálého nepřítele. Zdál se mi býti aspoň půl sedma metru dlouhý. Stál jsem jako omráčen maje oči jako přimrazeny na rychle se pohybující obludu. Chvílí přiblížila se až těsně ke mně, tak že jsem se zachvěl po celém těle, pak zase odplula střelhbitě dále a kroužila v oblouku ocasem a ploutvemi kolem a kolem. Neodvážil jsem se dáti znamení, aby mne vytáhli, ze strachu, aby se obluda nedostala do hořejšího otvoru se mnou zároveň Tam by mne byla snad pohltila, snad také rozmačkala o skalnatý okraj; — já však nebyl schopen žádných plánů na záchranu. Doufal jsem toliko, že se ryba opět zvedne a zmizí touže cestou, kterou byla přišla.

Moje myšlénky nebyly právě v nejlepším pořádku jsouce docela pobouřeny, a byl jsem tak postrašen, že jsem skutečně nevěděl, co dělat, ale zbylo mi dosti smyslu, abych tušil, že ryba byla do sluje přivábena mou svítilnou. Nejlepší, co zbývalo, bylo tedy hned ji shasnouti, ale jediné pomyšlení na to vehnalo mi všechnu krev do hlavy. Toho jsem nesnesl, abych zůstal sám a sám se žralokem po tmě a ve vodě. Bylo to pomyšlení šílené, ale cítil jsem přec, že, ať cokoliv se děje, nesmím s ryby spustit oka.

Teď začal netvor přitáčeti se blíže a blíže ke mně a potom náhle, změniv taktiku, ustoupil do nejvzdálenějšího kouta a obrácen hlavou ke mně, zůstal tam trčeti bez pohnutí. Ale to netrvalo dlouho. Obrátiv se zvolna na bok, rozevřel velkou tlamu a rázem vrhl se na mne. Mé světlo zářilo přímo do ohromného jícnu s lesknoucími se bílými zuby; pak přišel prudký náraz, který mne div neporazil a tma byla kolem. — Žralok polknul mou svítilnu! Vzácnou přízní náhody stalo se, že si nevzal také mou ruku.

Teď začal jsem šíleně trhati za signální provaz. Jsa teď bez lampy neměl jsem jiné myšlénky než dostati se z vody ven, ať stane se už co stane. Za několik minut seděl jsem sproštěn potápěčského šatu a skoro bez vědomí na palubě parníku. Jakmile jsem opět nabyl řeči, vypravěl jsem svým žasnoucím soudruhům, co se bylo stalo, a mezi tím, co jsme mluvili o této podivuhodné příhodě, spatřil jeden z nich, nahnuv se přes loď zvolna zvedati se na povrch tělo mrtvého žraloka.

„U sta rohatých," zvolal, „zde je ta bestie! Byl zabit elektrickým proudem baterie!"

Shlukli jsme se všichni u zábradlí a dívali se na obludu. Byla jen asi čtyři metry dlouhá a patrně zahynula tím, že polknuvši lampu a překousnuvši dráty, byla poražena proudem.

„Nuže," řekl kapitán žertovně, „doufám, že už dolů nepůjdete?"

„Já ne," odpověděl jsem. „Toho obchodu nechám." Ale hned jsem zvolal: „Pojďte, hoši, všichni do jednoho. Chytněte žraloka a ven s ním na palubu. Potřebuji ho."

Někteří z lidí se smáli, ale byl jsem tak vážný, že mi v okamžiku všichni pomáhali. Spuštěna loďka, mrtvá ryba otočena lany a vytáhli jsme ji na parník. Potom přinesl jsem řeznický nůž z kajuty a začal ji kuchat.

„Ale Tomši, to je nesmysl!" zvolal kapitán. „Vaše lampa je rozdrcena na třísky, a i když ji dostanete ven, nebude už k ničemu."

„Co je mi do lampy!" odpověděl jsem. „Mne napadlo něco jiného. Jest patrno, že tento netvor býval lákán lesknoucími se věcmi. Když polknul lampu, proč by byl nepolknul také něco jiného, co se lesklo?"

„Oho!" zvolal kapitán, „vy myslíte, že pohltil náramek, není-li pravda?"

V té chvíli shluklo se všecko kolem mne.

Dostal jsem lampu ven. Dráty byly překousnuty tak hladce, jako by je byl přestřihnul. Pak pracoval jsem dále. Tu rázem všichni vykřikli. Něco lesklo se v tmavých útrobách ryby. Dobyl jsem to ven. Nebyl to náramek, ale litrová láhev, která zářila ohněm svatojanské mušky. S láhví v ruce usedl jsem a díval se na ni. Zatřepal jsem jí. Svítila jasněji. Přes korek byl převázán kousek olejem napuštěného hedvábí a bylo zřejmo, že láhev naplněna byla světle barevným olejem, do kterého ponořen kus kostíku, jenž, když se láhví třepalo, naplňoval ji přitlumeným světlem.

Ale bylo ještě něco více v láhvi, než kostík a olej. Viděl jsem tam plechový váleček s korkovými zátkami, na obou koncích vyčnívajícími tak, aby plech při otřásání na sklo nenarážel. Viděli jsme hned, že to jest jedna z takových láhví, které vrhají se s psanými zprávami do moře s korábů tonoucích a plují a plují, až je někdo vyloví. Kostík do oleje byl dán proto, aby se láhev viděla také v noci, a to bylo také dostatečným objasněním, proč byla láhev polknuta světla milovným žralokem.

Vylil jsem olej a vytáhl váleček. Otřev jej pozorně vyndal jsem korek, a tu objevilo se půl archu dopisního papíru těsně svinutého. Rozbalil jsem jej a četl tato slova:

„Dříve, než skočím přes palubu, chci, aby svět zvěděl, že jsem zabil Johna Polhemusa. Proto jsem vyhodil tuto láhev. Doufám, že bude vylovena dosti záhy, aby zachránila Jima Barkera před oběšením. Chtěl jsem to nechat na parníku, ale snad bych si to ještě rozmyslil a neskočil bych do moře, a takto jest to nejlépe. Šaty, které jsem měl na sobě, a sekyra, kterou jsem to udělal, jsou v dřevníku za Polhemovým domem.

Henry Ramsey.

Vyskočil jsem s výkřikem. John Barker byl můj bratr, vězněný právě pod ortelem smrti pro zavraždění Polhema; všechna vedlejší svědectví, — a nebylo jiných, — byla proti němu. List byl datován o osm měsíců dříve. Ó, krutý blázen, ten vrah!

Žralok byl shozen přes palubu. Loď naše jela plnou parou do přístavu a ještě k večeru odevzdal jsem list Ramseyův do rukou obhájce svého bratra.

Na štěstí mohl ztotožniti rukopis a podpis Ramseye, který byl z vraždy podezřelý, proti kterému však nic nesvědčilo. Obhájce byl obsahem listu skoro zrovna tak rozčilen jako já a hned ráno vydali jsme se do domu Polhemovy rodiny. Tam ve dřevníku nalezli jsme pečlivě zakopány krví potřísněnou košili, vestu a sekyrku.

Chtěl jsem letět k svému bratru, ale obhájce mi v tom zabránil. Chtěl se věci ujati sám a nebuditi v něm liché naděje; nicméně budil ve mně plnou důvěru, že můj bratr jest již tak dobře jako svoboden.

Vrátiv se do města podal jsem teď také zprávu signoře Rochitě. Dáma byla doma a přijala mne ve svém salonu. Jevila nejživější zájem ke všemu, co jsem jí povídal, a vyptávala se po nejmenších podrobnostech. Když jsem mluvil o žraloku a o podmořské sluji, div neomdlela rozčilením, a komorná musila jí přinésti kolínskou vodu. Když jsem skončil, zadívala se na mne chvilku upřeně a potom řekla:

„Musím vám něco pověděti, ale nevím ani jak začít. Já svůj náramek neztratila. Chtěla jsem jej vzíti k hostině kapitánově, ale shledala jsem, že sponka povoluje a protože už bylo pozdě, odběhla jsem k tabuli bez náramku a nemyslila více na to, až pozdravujíc kolem plující parník pohlédla jsem na ruku a s leknutím tam náramku neviděla. Docela jsem zapomněla, že jsem jej nevzala, a myslila jsem, že spadl do moře. Teprve ráno otevřela jsem domněle prázdné pouzdro a nalezla tam náramek. Zde jest."

Co živ jsem neviděl tak nádherného klenotu.

„Madame," řekl jsem, „těší mne, že jste myslila, že jste jej ztratila, neboť jsem tak našel něco daleko pro mne drahocennějšího."

„Jste dobrý člověk," řekla a potom mi štědře zaplatila za mé namáhání. Když záležitost skončena, tázala se mne:

„Jste ženat?" Odpověděl jsem, že nejsem.

„Je někdo, koho si chcete vzíti?"

„Jest," řekl jsem.

„Její jméno?" tázala se.

„Sara Jane Mac Elroyova."

„Počkejte minutku," řekla a odskočila do vedlejšího pokoje. Hned zase vrátila se a dala mi do ruky malé pouzdro.

„Dejte to zde své nevěstě," řekla; „kdykoliv se na to podívá, vzpomene si, že jste statečný muž."

Když Sara Jane otevřela pouzdro, byla tam malá jehlice s diamantovou hlavičkou, a ona vykřikla radostí. Ale já neviděl žádné příčiny ke skákání a vykřiknutí, neboť mně, který jsem viděl signořin náramek, zdál se tento diamant jen jako zrnko hráchu v měřici brambor.

„Já nepotřebuji ničeho,“ řekla, „k upomínání mne, že jsi statečný muž. Víš co, koupím si za to nábytek.“

Já se zasmál a řekl, že každá maličkost je dobrá.

Když tak sedávám se svou ženou po boku před ohněm v našem pohodlném domově a uvážím, že koberec v hovorně, nábytek, obrazy, koberec v síni a na schodech, náčiní v jídelně, všechen ten porcelán a sklo a stolní prádlo, všechno to nádobí v kuchyni, vystrojení dvou ložnic v druhém patře, vše z dobrého, tvrdého dřeva, a celý ten vším možným opatřený hezký pokojíček v třetím poschodí vyhražený pro mne, když nebudu chtít býti ničím rušen, že vše to bylo koupeno za jehlici, kterou signora dala mé Saře, jsem naplněn hlubokou úctou k věcem, které se lesknou. A když pohlednu na druhou stranu krbu a vidím, jak si tam bratr Jim pokuřuje tak šťasten, jako kdokoliv na světě, tu si řeknu, že najde-li se někdo, jenž bude tu povídku považovati za něco pravdě nepodobného, aby ten někdo vešel jen k nám a promluvil si o tom s Jimem. Když povídá, jak je rád, že to trefilo žraloka a ne jej, tu zalesknou se mu oči ohněm, který zajisté jest přesvědčující.

Žena umírajících.

Napsal *Vojtěch Štěpán.*

(Pokračování.)

Teď zamyšleně seděl nad knihou malířových náčrtků a dobře rozuměl výrazné mluvě jeho tužky a barev. Ani nevěděl, jak při tom jest pohnut a že mu slzy kanou po tvářích. Vše, vše nadmíru ho poutalo, ale nejvíce ho jímaly kresby, které vznikly teprve ve Studenci, většinou snad v té malé světnici a na témže prostém stole, u něhož Kment nyní seděl.

Poznal v nich Studenec s té strany, kudy poprvé do vesnice přicházel, dále povědomé krajinky z okolí, pokud mu bylo možno ve skutečnosti je vidět, protější stavení s římsou, na níž sedávali vrabci, pak několik hlav vesničanův a zdařilou podobiznu přívětivé stařenky Nebeské a konečně — co to bylo na ostatních listech?

Obraz mladé ženy — dívky — — —.

Nemocnému mužovi až srdce se zastavovalo, když spatřil ten krásný, oduševnělý obličej, ty veliké oči, hluboké jako nebe. Jak spanilá, líbezná to tvář! Je možno, aby ta kouzelná, podivně sličná žena žila na zemi? Vyobrazil zesnulý malíř skutečnost anebo toliko luznou vidinu svého nadšeného snění, onu krásnou dívku, která se zjevuje všem opravdovým umělcům, všem básníkům, nechť si vládnou pérem, štětcem, dlátem nebo lahodnými tóny hudby?

Deset, dvacet listů náčrtkové knihy bylo naplněno obrázky jedné a téže vznešené, ovládající bytosti. S každého listu díval se týž dumavý obličej, andělsky sličný a velkozraký, táž zosobněná láska a šlechetnost, táž zobrazená nejvyšší ženská dobrota, nakreslená někdy jen tužkou, někdy pérem a několikráte i namalovaná živými barvami.

Kment poznával v této podobě také přibližný obraz své víly, o níž často se mu zdávalo, nikoli když spal, ale když snil pohroužen v hlubokost své básně, která mu zachvívala srdcem. Nyní pojednou se mu zdálo, že vidina jeho se oživuje, že kniha kreseb mrtvého umělce naplňuje se vůní a září, která stoupala k jeho smyslům a unášela jej v ony daleké kraje bez začátkův a bez koncův, kde jest jenom ustavičné světlo, stálá blaženost a nekonečné božské nadšení.

Teprve před samým večerem, když luzná krasavice mu mizela v šeru, zavřel knihu a s povzdechem se zvedl od stolu. Ale v očích, omžených rosnou vláhou, tkvělo mu dále světlo z malířových obrázkův, sáhalo až k jeho tlukoucímu srdci a rozehřívalo je svým teplem.

Mladý muž chtěl ukázati staré Nebeské svůj nález, chtěl se jí tázati, kdo asi jest ta krásná dívka, je-li to pouze zachycený přízrak umělcův anebo obraz skutečné, živoucí ženy — snad dokonce milenky Kácovského, po které tak se zasmušoval a vzdychal, ale hned se rozmyslil, neučinil toho. Stařena jistě nevěděla, jaké bohatství skrývalo se mezi jejími starými kalendáři, jinak nepochybně byla by mu již ukázala knihu malířovu, byla by mu vypravovala o tom záhadném obrázku svým poutavým způsobem, blízkým dumám a pohádkám.

Rozhodl se, že se přizná k nálezu svému teprve v poslední chvíli, až se bude loučiti se Studencem. Potom však stařeny požádá, aby mu darovala nebo prodala tu knihu. Přinese si ji s sebou do ponuré, dusné Prahy a rozmnoží svoji citovou báseň o velikou kapitolu, věnovanou neznámé, snad jenom vysněné krasavici, jejíž vzdušný zjev mu oslňoval zraky.

„Ano,“ rtové jeho šeptali s povzdechem, „milovati a míti lásku ženy tak dobré a spanilé, pak věru jest asi nadmíru těžko a bolestno člověku loučiti se se světem.“

Večer navštívil zase Nebeskou a dlouho, dlouho dal si vypravovati o malíři Kácovském, a teprve v té chvíli se mu zdálo, že dokonale rozumí stařeninu vypravování, že úplně pochopuje onoho mladého umělce, jehož ideály a tajemné snění o neznámé mladé dívce už měsíc tlely s ním v těžké Olšanské hlíně.

Avšak o své líbezné dívčí bytosti ničeho se nedověděl Stařena jenom věděla, že malíř v pozdějších dobách často vzdychal a někam zajisté do dálky se zamýšlel, ale kde předmět jeho tužeb a milostných vzpomínek žil, o tom nedovedla říci ničeho.

„Můj milý pane,“ pravila s dojemnou prostoduchostí, když se jí Kment na to tázal, „takovým pánům nelze snadno rozuměti. Všichni, všichni, kteří u mne bydlili a kteří prý byli umělci, zdáli se mi býti docela jinými lidmi, než které potkávám v naší vesnici. Rozumíte mi, jak vám to chci říci? Jakoby ani nebyli z nás obyčejných lidí a jakoby náleželi jiné zemi, jinému světu. Vy také jste takový.“

Kment trpce se usmál. Měl radost, že ho stařena útlostí citu svého zahrnuje mezi umělce, ku kterým i v duchu svém se počítal. Ale hned po té útěše rozhla se trpkost, když si pomyslil na její slova, že byli jako s jiného světa. Kvapem vystupovala mu před zrakoma ta jiná země, jiný svět, vzdálený, veliký, neurčitý, plný tušení a záhad, svět, jenž začínal se na té úzké, závratné hranici, kde se končí život — — —

„Rozumím," pomyslil si a spolkl doušek té hořkosti, „ti všichni náleželi už tomu světu, neboť neodvratně umírali. A já jsem také takový — — —"

Od té chvíle byl velmi zamyšlen i nemluvný, a Nebeská, která to pozorovala, marně se pokoušela ho potěšit.

„Pane Kmente," pravila pak, když odcházel do své světnice, „doufejte, že nyní budete míti hezké počasí. Řeka za lesem, jejíž hukot za vlhkých, deštivých dní bývá slyšeti až sem, přestala strašiti. To jest vždycky dobré znamení."

Měla pravdu, dobrá stařenka. Nazejtří sice ještě až do poledne byla mlha, avšak odpoledne téměř až do soumraku bylo vyjasněno, slunce vesele zářilo, podzimní příroda vděčihledně osýchala a osvětlovala se, nastávaly ony půvabné dny mladé jeseně, na které nemocný muž tolik se těšil. Jakmile poslední zbytky prořídlé mlhy se vytratily ze stkvoucího se vzduchu, hned si vyšel za vesnici a obrátil se do návrší k lesu.

Knihu náčrtků nešťastného malíře měl s sebou, nikoli aby do ní kreslil, k tomu jeho neobratná ruka nebyla by se odhodlala za nic na světě, neboť by se domníval, že se dopouští znesvěcení té dojemné památky, ale aby do ní se díval, s ní nastupoval zase lákavou cestu do oněch končin, kde si představoval ráj. Stoje pak na kopci před lesem tesklivých, opadávajících bříz a snivých modřínův, držel knihu v rukou a srovnával její obrázky se skutečnými krajinkami, které klidně ležely před jeho zrakem. Vše tam dobře viděl a poznával; uhodl, že malíř Kácovský jistě kreslíval své náčrtky také s onoho místa.

Jenom těch posledních stejných obrázkův nikde nenalézal, nepoznával. Sličná mladá žena, zobrazená na lístech náčrtkové knihy, nikde se nezjevovala jeho dumavým, lesknoucím se očím. Vše vůkol něho široko daleko bylo tak světlé, tak krásné, i ta daleká, vnadná samota usínající přírody a zvláště blízounké sousedství tajemného lesa, vše bylo jako stvořeno k nadpozemským zjevením, ale zjevení nepřicházelo.

Zdržel se venku velmi dlouho. Loudaje se prořídlým lesem, jenž se ozýval rušivým voláním vran a sojek, a bloudě po širokých mezích, plných šípkové červeni a černomodrých trnek, po těch smutných mezích, vonících zaschlými travami, z nichž úzkostlivě vylétali malí ptáci, ssál do sebe osvěžující podzimní vzduch, daleko unikal svírající myšlénce na brzký návrat do temné, nevyvětrané úřadovny, zapomínal i na svoji těžkou chorobu a myslil jenom na ni, na tu zajímavou, nevyzkoumatelnou ženu, jejíž přitažlivé podobizny se chvěly v jeho bílých, hubených rukou.

Byl hodně daleko od vesnice, když s návrší spatřil bílý, vystupující povlak, nenáhle zalévající dlouhé údolí. Mlha již zase ukazovala se s blížícím se večerem a vzrůstala.

Kment vzdychl jako probuzen z libého sna, obrátil se a pospíchal domů.

Když dospěl na kraj vesnice, bylo již šero. Nebyl to však ani ještě soumrak pozdní hodiny jako spíše soumrak houstnoucí mlhy. Nemocný muž byl už velmi umdlen a těžce se mu dýchalo, ale unavením nemohl už chvátat, aby uprchl tomu tísnícímu, otravnému vzduchu. Plížil se pomalu postranní stezkou, obrostlou s jedné strany plotem z lísek a trní, s druhé strany pak řadou nízkých stromův, prohýbajících se ovocem.

Tam v těch místech ho přepadl veliký umořující kašel. Chvíli trvalo, než opět se utišil. Kráčel asi dvacet krokův, ale pak nemohl dále, zase musil se zastaviti, aby si oddychl. Stoje u jednoho stromu a opíraje se pravicí o jeho kmen, tiše, duté pokašlával.

Trochu se ulekl. Nebyl sám na té odlehlé stezce, plné neurčitých stínův a mlhy. Několik krokův od něho šelestily větve malého košatého stromu, a když Kment v onu stranu se podíval, postřehl tam mlhavý obrys nějaké ženy, trhající ovoce.

Pomyslil si, že některá z mlsných vesničanek vyšla si na lup. Bylo mu skorem milo, že tady v pustém ústraní potkává čilý život. Několik minut stál nepohnutě a potom zase hlasitěji zakašlal.

Stín u blízkého stromu se zarazil a pak hbitě se shýbl pod větve. Pozoroval, kdo se ozývá. A najednou zazvonil odtamtud veselý a svěží ženský hlas, znějící jako lahodná hudba:

„Jen se mi neschovávej — vždyť tě vidím!"

Mladý muž se zachvěl, slyše ty libé, mladé zvuky. Příjemné překvapení a zároveň něco jako malá, avšak rozkošná bázeň ho pojala. Byl příliš rozechven, nemohl hned odpověděti. Ale třásl se rozčilením, neboť neurčitá postava již se vzchopila a rychle přistupovala k němu.

„Proč jsi nezůstal doma — jest tak vlhko a chladno!" řekla ještě a vztáhla k němu ruku.

V tom však odskočila, ulekla se, poznávajíc svůj omyl.

„Odpusťte, pane —," zachvělo se jí s překvapených rtův, „odpusťte, zmýlila jsem se v šeru —"

„Ach, slečno," zahlesl Kment a rychle smekal klobouk, „jsem rád, že tu někoho spatřuji a že jste na mne zavolala, bylo mi tuze smutno —"

Hlas selhal mu v hrdle. Stál na dva kroky od mladé ženské bytosti, a ona neuprchla. Naopak, slyšíc jeho truchlivá slova, podobná spíše hukotu větru a ševelu suchého listí, než hlasu člověka, zase blíže přistoupila k němu.

On skorem až zavrávoral. Divný, nevýslovně sladký úžas jako opojný vír uchvátil jeho smysly, stezka s lemem lísek a stromořadí s ním se houpala, bělavý oblak mlhy znenadání plnil se teplotou a září. Táž slastná atmosféra duše, která v něm se probouzela, kdykoliv se zadíval do záhadného výtvoru mrtvého malíře, už zase ho obestírala a omamovala ho svým kouzlem. Obraz jeho snův od včerejška přestoupil hádankovitou hranici vidin a změnil se ve skutečnost, která nyní z čista jasna stála před ním.

Ano, to byla ta neznámá, nevyzpytatelná krasavice, domnělý přízrak umělcovy nadšené mysli. Mladá, krásná, luzná žena! Velikýma očima, svítícíma přívětivostí a soucitem, dívala se na Kmentův bledý, unavený obličej, a nemocnému mužovi se zdálo, že se mu jimi vpíjí až do dna duše.

„Jste churav, pane —," ozvala se opět po malé chvíli, a on sotva rozuměl, co řekla.

„Ano," odvětil s přízvukem tichého blouznění, „jsem velmi nemocen, avšak nyní mi jest zase dobře."

„Proč vycházíte tak pozdě do těžké, studené mlhy? Zbloudil jste, není-li pravda?"

„O, slečno, bloudím už mnoho, mnoho let bez nadějí a bez cíle — kdybyste věděla!"

„Vím," odpovídala s krátkou určitostí, a i v tom malém slůvku byla nezměrná laskavost. „Pojďte, pane, jste-li příliš sláb, doprovodím vás domů."

„Nemohu se odvážiti vztáhnouti ruku po takovém štěstí. Odpusťte, že jsem vás vyrušil a zdržel, díky, díky!"

A zatím srdce mu plesalo, zatím se bál, aby ho tam nenechala a neodešla.

„Co na tom?" usmála se a hnula přívětivě hlavou, „mám právě kdy, tím se nezdržím. Šla jsem jen natrhat trochu ovoce a mám už dosti. Pojďte!"

Odskočila si pro malý košík s ovocem, který prve nechala pod stromem, načež se vrátila k němu a vzala ho za ruku.

Mladý muž již se nezpěčoval. Podroboval se jí jako malé, poslušné dítě, líbezná závrať zase mu stoupala k očarované hlavě. Když učinil několik kroků, cítil, jak jest sláb a že snad bez pomoci její ani by nedošel domů.

„Jak jste laskava, slečno!" pravil Kment vroucím hlasem. „Ani nemohu věřiti, že jest to možné —"

„Co, pane?"

„Že jsem vás nalezl jako vtělené milosrdenství a že smím opírati se o vaše rámě. Avšak stále se bojím, že vás příliš obtěžuji."

„Nemluvte o tom. Mluvíte-li o milosrdenství, nesmíte pomýšleti na obtíž."

„Máte pravdu, ale nevím, jak jinak bych vám vyslovil svoji velikou vděčnost a svůj uctivý ostych, slečno."

„Proč se ostýcháte? Protože mne pokládáte za svobodnou dívku? Nejsem dívkou, pane, jsem vdána."

„Vdána!" Kment zvolal tichým, smutným hlasem, a srdce se mu sevřelo. Bezděčně k ní obrátil modré, těkavé, trochu udivené zraky.

„Ano, pane! Ano," dodala s povzdechem, „a už jednou jsem byla vdovou —"

„Ach, Bože můj — a tak mláda!"

Rozmýšlel se, má-li se omlouvati, že ji jmenoval slečnou, ale ona ho již vyrušila z myšlének.

„Divíte se, pane?" pravila měkce a vznesla k němu krotké, skorem až dětinské oči. Pak něžně se usmála: „To přece nevadí, abych vás vyprovodila domů?"

On mlčel, byl velmi překvapen. Zvláštní cit jako známka žárlivosti nebo závisti ozval se v jeho prsou. Ano, záviděl tomu šťastnému muži, který mohl se honositi tak spanilou ženou. Avšak závist jeho byla mírná a krotká jako její pohled.

„Kam?" ozvala se svým lahodným, zpěvným hlasem, když docházeli konce té postranní stezky.

„Daleko, milostivá paní. Až na druhý konec vesnice."

„Toť velmi blízko, budeme tam za několik minut. U koho bydlíte?"

„U staré Nebeské."

„U Nebeské? Aj! Často chodívám se svým mužem ji navštívit, jest to hodná žena. Můj druhý muž také u ní několik měsíců bydlil."

„Volajíc prve na mne, domnívala jste se, že vidíte svého chotě?"

„Ovšem, a bylo to poněkud neprozřetelné, viďte?"

„Nevím, milostivá paní. Vím jenom to, že to bylo štěstí pro mne a že na ně nezapomenu nikdy."

Zamyslil se na malou chvíli a pak dodal:

„Váš pan choť tedy také bydlil u staré Nebeské! Dlouho? A kdy, prosím?"

„Ještě za svobodna — loni v létě."

„Loni v létě, ach, snad pan Švehla?"

„Ano, Švehla. Slyšel jste již o něm?"

„Nebeská často mi vypravovala."

„Jsem přesvědčena, že ta dobrá stařena nedovede haněť."

„Arci, i já mnohdy s povzdechem se těším, že někdy také na mne bude přátelsky vzpomínat. Avšak jaký to rozdíl! Pan Švehla přišel k ní, aby si odnesl mnoho, tuze mnoho. Nalezl ve Studenci štěstí, kterého zajisté ani neočekával. Nalezl zdraví a nalezl vás, i nemohl žádati ještě něčeho více. Ale naděje moje jsou nedosažitelny, marny —"

„Doufejte, že také se pozdravíte. Přeji vám, abyste v tom byl šťastnější než on." Vzdychla smutně, ale hned řekla zase plným hlasem: „Jste již dlouho ve Studenci?"

„Teprve osm, devět dní, a dosud užil jsem jenom trochu deště. Až teprve dnes nebe stokráte mi vše nahradilo. Bohužel, zbývá mi už toliko pět dní, a pak na dlouhou dobu bude konec mému odpočinku, zase na rok, ne-li na vždy, konec všemu — — Jak jsem se sem těšil!"

„Litujete toho?"

„Zdali lituji? Bůh chraň! Nikoli, ach ne, ne, nikdy nebudu litovati těchto čtrnácti dní!"

„Škoda, že již od počátku nebyly krásné."

„Vážím si jich i tak nevýslovně. Jediný dnešní den stojí za více, než můj krátký, uhasínající život —"

Hlas se mu třásl zvláštním přídechem, už zase mluvil jako blouznivý nemocný nebo snílek.

Právě docházeli k domku staré Nebeské. Okénko stařeniny světničky bylo ozářeno, a mdlý proud světla padal přes nízký dvorek na starý, kostrbatý strom, plný černých bezinek.

„Zde jste doma, pane," řekla mladá žena, „mějte se dobře, buďte hodně zdráv! Dobrou noc!"

Pustila jeho rámě a stanula krok před ním.

„Ach, už jsem doma," vzdychl mladý muž, „příjemno pro vás, ale pro mne škoda, škoda! Děkuji vám vroucně, milostivá paní, že jste se neostýchala podpírati můj žel, moje neštěstí. Ani netušíte, jak vaše andělská služba mě blaží. Skutečně jako anděl jste se mi zjevila."

„Andělé slouží jenom Bohu. Zalétáte v myšlénkách svých tak vysoko?"

„Strážní andělé slouží také dětem, slabým tvorům. A já jsem jedním z nejslabších. Avšak — ne, ne, nedovedu vyjádřiti všechny svoje díky, odpusťte — s Bohem, s Bohem!"

Byl nadmíru pohnut. Jako násilím utlumuje v sobě proud citův, jen ještě dvakráte kývl hlavou a chabými, potácivými kroky vstoupil do domku.

„Už jsem měla o vás starost, pane Kmente, že dlouho se nevracíte," vítala ho Nebeská, přinášejíc světlo a vešla za ním do jeho světnice.

„Omeškal jsem se," odpovídal mladý muž prázdným zvukem a unaven klesl na odestlané lůžko

Stařena úzkostlivě se zadívala na jeho bledý, schvácený obličej.

„Kde jste chodil tak dlouho?"

„Bloudil jsem poli a lesy, než jsem se nadál, byl večer. Ta mlha zlá!"

„Lehněte si, zahřejte se, a zase bude dobře. Večeřel jste už?"

„Nevečeřel — což to, ani nemám hladu —"

„Něco musíte pojíst," domlouvala mu stařena a již chvátala, aby mu přinesla večeři. Když se vrátila, Kment minutu dťval se rozpačitě na ni a pak nesměle začal:

„Paní Nebeská, nebudu ještě spáti. Buďte tak laskava, vypravujte mi něco. Slyším vás tak rád! Když mluvíte, jako bych četl poutavou, dojemnou knihu, nebo jakobych slyšel vlastní matku, tak se mi zdá. Nebudu vás už dlouho poslouchat. Povídejte mi třebas opět něco o hudebníkovi Švehlovi, který loni u vás bydlil —"

„Co, pane zlatý, mám vám ještě o panu Švehlovi vypravovati? Co jsem o něm věděla, pověděla jsem vám už všechno," namítala hovorná stařena, ale mezitím ochotně si sedala proti posteli.

„Avšak o ní dosud jste mi nevypravovala —"

„O paní Švehlové?"

„Ano, o ní. Sešel jsem se s ní před chvílí u jejich stromořadí za vsí."

„Tam na kraji mají statek. Mluvil jste s ní, pane Kmente?"

„Byl jsem velmi mdlý, nemohl jsem už dále. Byla tak laskava, že se mne ujala a dovedla až sem."

„Hleďme, jaká náhoda!" stařena řekla tiše, roztržitě a zamyslila se.

„A nic více?"

„Můj pane, jest to nebezpečná žena, chcete-li to mermomocí vědět."

„Co pravíte? Proč?"

„Každý z těch pánův, kteří sem přicházejí se léčit, hned si ji zamiloval."

Jaromír Kment se zachvěl. V uších mu zahučelo, oči trochu se zakalily.

„Copak ona může za to?" namítal pak stařeně na odmluvu a sobě pro potěchu.

„Může, nemůže, kdopak ví? Ale jest tomu tak. A jest to tak zvláštní, tak divné, drahý pane! Zdejší lidé tuze jí nedbají, nelíbí se jim, od dětinství vždy bývala uzavřená, samotářská, vyhýbala se sousedům, jak mohla. A víte, jak jí ve Studenci říkají? ‚Sůva' nebo ‚Výr' nebo ‚Můra' a taková samá jména, ani všech nevím. To pro její veliké, ubrančlivé oči. Proto jsem se vám o ní nikdy nezmínila, poněvadž vždy bych musila zavaditi o ty lidské řeči. Nechci ji pomlouvat, Bůh uchovej! Mám ji ráda jako každou jinou, ona také mne se neštítí a od té doby, co si vzala pana Švehlu, dochází sem často s ním a jest ke mně samá laskavost. Avšak lidé mluví o ní jako o nějaké kouzelnici, a kdyby jí často nepotřebovali, snad by ji i vypudili ze Studence. Zvláště poslední dvě, tři léta jest o ní řečí plná ves. To má za svoje všechno dobrodiní — darmo mluvit, zlatý pane!"

„Jest to tak hrozné?"

„Skorem až hrozné. Říkají, že si béře stonavé muže jenom proto, aby je dříve usoužila, umořila. Kdo může říci, je-li to pravda? Ale divné to jest, považte! Tady ji jmenují ‚Můrou' nebo ‚Výrem', ale pánové, kteří přicházejí z Prahy, a zvláště umělci, říkají, jak prý jest krásná. Šmahem bili by se pro ni a bloudí za ní jako za světélkem. A ona si vybírá nejnemocnější, neboť sem přicházejí z Prahy jenom nemocní, — nedívejte se na mne tak smutně, pane, neříkala bych vám to, kdybych nevěděla, že zase budete zdráv —, béře si nejhorší z nejhorších, ale vždy hezké a hodné — — — Hleďte, před třemi lety byla zdravá, osmnáctiletá dívčice a vzala si slabého, vychrtlého neduživce, měl už duši skorem na jazyku. Zůstával na faře, byl velebníčkův nějaký příbuzný a pěkné knihy prý psal, ale byl chudý, chudý. Nu což, proto mohla by vzíti si chudého, sama má jmění dost a dost, ale proč ne zdravého, jako byla sama? Tehdy jen kypěla, jen se červenala. On chodil vedle ní jako stín a ustavičně usmíval se na ni, díval se do ní jako do nebe, byl blažen a vesel jako nejzdravější, tak ho uchvátila, omámila A umřel za půl léta — — —"

„A potom si vzala hudebníka Švehlu?"

„Ano, loni si vzala pana Švehlu, jak už jsem vám jindy vypravovala."

„O tom však jste tvrdila, že jest zdráv —"

„Nyní sice snad jest zdráv, ale tehdy byl po těžké nemoci. Každý hádal, že nemoc brzo se mu vrátí, snad také ona na to spoléhala —"

„Není možno, aby byla tak strašna!" Kment zvolal tvrdým tónem a živě se vztyčil na svém lůžku.

„Nechci to tvrdit, drahý pane, nemohu ji podezřívati, opakuji jen to, co lidé si vypravují."

„Lidé jsou zlí, nespravedliví! Jsem přesvědčen, že úmysly paní Švehlové jsou čisté jako myšlénky světice. Viděl jsem ji sice teprve jenom jednou v šeru večerním, mluvil jsem s ní toliko několik minut, ale nepochybuji o její nedostižitelné šlechetnosti."

„I vy, pane Kmente? Mluvíte právě tak jako všichni ti mladí, zádumčiví pánové, kteří sem přicházejí z Prahy. Také oni pohlíželi k ní jako k Bohu."

„Co tím chcete říci?"

„Nemáte paní Švehlovou rád?"

„Co by to bylo platno? Vždyť jest vdána a pak — za pět dní odjedu ze Studence. Neuvidím jí snad už nikdy —" Chtěl odmlouvati stařeně, ale sebe ranil tím steskem.

„Za pět dní už? Jak to ubíhá!" stařena obracela choulostivý hovor a v duchu počítala dny, které mladý muž v domku jejím už strávil. Ani nepomyslila, že tak brzo bude s ním se loučit.

Kment se zadumal. Vracel se nevědomky v říši svých snův a srovnával je s nepochybnou skutečností, kterou na večer nalezl ve stromořadí za Studencem. Co mu Nebeská o mladé ženě vypravovala, nadmíru jej zarmoutilo a rozrušilo. Nemohl tomu věřit. Ale choť Švehlova přece již nestála před jeho zrakem tak světlá a neposkvrněná, jak až dosud ji choval ve své duši, šero pochybnosti a záhad tajemných ji obestíralo. (Pokračování.)

*

FEUILLETON.

Obětím a hrdinům
dolů příbramských

budiž věnována tato vzpomínka. Sta tisíce vzpomínek takových padá jako bezcenná cetka do toho moře utrpení a zármutku, kterým bezcitný živel sklíčil prsa svých obětí. Jest to hrozné drama, které odehrálo se v hlubinách němě vraždící matky země a na jejím povrchu, odkud kdo živ, jen s nasazením svého života mohl podati ruku — mrtvolám. Děj toho dramatu vylíčen jinde barvami tak krvavými a zůstane vryt do posledního dechu na tak mnohé osudem svých nejdražších zdrcené tváři, že nechceme a nemůžeme opakovati jej zde. My vidíme jen hroby, na kterých již po několika dní tiše první stéblo trávy vzroste, vidíme jen na sta opuštěných vdov a sirotků a vidíme, jak veliký je přec jenom ten človělčerv u porovnání s tou němou a serou postavou osudu, který jej drtí. Zdrcen, ale vítěz přec zůstává tu člověk silou svého ducha a soucitem toho v prsou mu tlukoucího srdce, které dvěma dlaněmi obemklo by dítě, ale v němž, dokud žije, soucit rozmačkat nedovede ani ohromná pěst nejsilnějšího z bohů. Ty myšlénky ovládly každého, kdo četl o bohatýrském sebeobětování těch prostých, nevzdělaných mužů-dělníků, kteří vrhali se v náruč smrti, aby osvobodili své soudruhy, a v náruči té zůstali sami, aneb napolo mrtvi vyrváni byvše, znovu do jícnu pekla se spouštěli. Co kynulo jim? Sláva? Té nezná prostý lid, to je výmysl pouze nás jepic lehčího rádu, kteří nemáme dost srdce, abychom boj života bojovali jako druh rovný druhu a jsme šťastni, když na našich křídlech slunce trochu jasněji se odráží, než na křídlech těch sevřených velkých šiků, které neznámou silou hnány dál a dál, až zapadnou v mraku. — Odměna? Pětka, desítka, nejvýše pochvalný kus papíru. — Uznání? — Hrdino Pešku, hrdino Lukši a vy všichni nejmenovaní, kteří jste, pomáhajíce svým bratřím zahynuli, zůstavše na živu, byli byste za deset dní zase musili do šachty, abyste svým rodinám a sobě vydělali na kus chleba, který, když není na jedné misce váhy vaše práce, s druhé misky hned se smeká — a nikdo, nikdo, než zase bratr váš, nesehne se, aby vám neb vašim jej podal. Ty hrdiny nesililo lidstvo ničím, co je v jeho moci, ničím, co dává i odpírá, — ty hrdiny vedla láska k hynoucím bratřím v práci a nouzi, vlastní svědomí a jistě také — jejich Bůh. Co jsou největší hrdinové bitev vyhraných i prohraných proti lidem takovým? Zde bledne ten purpurový plášť králů! O vražedných bitvách vyvolaných často licoměrnými svévolníky píšou se dějiny — to nejsou dějiny lidstva, to jsou dějiny vražd jeho blaha. Však dějiny budovatelů blaha toho také se píšou, ne sice tak často privilegovanými historiky, ba ani ne černí, ale do srdcí těch, jimž oni velcí lidé byli příkladem. Zákonem nevyzpytným dědí se hrdinný čin, třeba zevně zapomenout každou krůpějí krve dál a půda, kde hrdinové padli, vždy zase zrodí hrdiny. Kdo že to ví, na kterém českém bojišti padl kdy předek takového Peška a Lukeše!

Synové, vnuci, pravnuci takových mužů, kteří šli v jícen smrti dnes, kdy hrozil plameny, nastaví jí také jednou prsa svá, až bude hroziti jícny kovovými! Možno-li vůbec nalézti krůpěje útěchy v té ohromující katastrofě, která v těchto dnech zastřela celé Čechy smutkem, jest to vědomí, že v českých prsou nevyhynula nejušlechtilejší bohatýrskost, která postaví se také jednou pod prapor, až k němu zavolá vlast. —

— *České Národní divadlo* docílilo ve Vídni neočekávaného úspěchu. O ceně mnohých našich hudebních i dramatických děl nebylo pochybnosti. Když se však uvážila zakořeněná nepřízeň vídeňského obecenstva i žurnalistiky ke všemu, co je českého, nedalo se tušiti, že budou v cizím onom městě souditi nestranně. Stalo se, co nikdo netušil: obecenstvo i kritika vzdali hold tomu, co v umění holdu zasluhuje, a tak opouští naše divadlo vídeňské jeviště posilněno. Národ dobyl na cizí půdě značného uměleckého vítězství a všem, kdož se o ně přičinili povinni jsme nelíčenými díky. Také s mnohým zdravým poučením vrací se divadlo do Prahy a vezmou-li si je všichni, jichž se týče, řádně k srdci, bude umělecká výprava do Vídně českému umění skutečně na prospěch. Jedno naplňuje každé české srdce hlubokým dostiučiněním. Úplné a dokonalé vítězství Bedřicha Smetany i v cizině, která byla až dosud k němu chladnou. „Prodaná nevěsta“ i „Dalibor“ dobyly si rázem srdce všech a k věnci lipovému, jenž pokrývá hrob velkého mistra, druží se teď i cizí, srdečně podaná palma. Neměnší radostí naplňuje nás velkolepý úspěch dramatika Vrchlického a provázejícího jej hudebního soudruha Fibicha. Proti Smetanovi utuchnul již dávno u nás samých odpor malých lidí, — „Námluvy Pelopovy“ vlečeny ještě před nedávnem prachem, což dobře jest konstatovat. Také tomuto hnízdu malých utrhačů dostalo se náležitého poučení.

České divadlo vrací se z vídeňské výpravy vítězně. Teď nastává mu úkol uvážit, komu jest tímto vítězstvím povinno a uvážit, jak dokonalejší bývalo by vítězství to, kdyby se při volbě dramat kromě „Pelopa“ bylo sáhlo hlouběji do české pokladnice. Vrchlický sám, Zeyer, Stroupežnický, Jirásek mají ještě tak ledacos v zásobě, co by bylo sloužilo českému umění ke cti. Bozděch a Jiří Kolár nejsou také lidé k zahození.

Také herci vracejí se domů jako lidé moudřejší a smutnější. Mnohá veličina na dobro praskla.

Celkem však odbyta věc i přes některé pohromy šťastně. Nelíbilo se nám jen to přílišné kažolování některým pánům, kteří nechtějí o nás ničeho vědět.

Knihy „Lumiru“ k ohlášení zaslané.

České státní právo. Historicky vykládá dr. Jos. Kalousek. V Praze. Nákladem Bursíka & Kohouta. Cena 20 kr.

Úplný domácí lékař, lékařský rádce zdravých i chorých. Upravil dr. J. Svoboda. V Praze. Nákladem Bursíka & Kohouta. Cena sešitu 20 kr.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

ROČNÍK XX. 20. ČERVNA 1892. ČÍSLO 18.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl 20 kr.
na půl leta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20 každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Kterak vypadalo husitské vojsko.

Se zřetelem k divadlu našemu píše *Dr. Zikm. Winter.*

Od hlavy začneme. Husitská domobrana, ať náležela k straně mírné nebo radikálné, kryla hlavu čím mohla. Nejspíše čepicí, beranicí. I Žižka nosil českou čepici. Který domobranec nezmohl se na důkladnou čepici, užil kukly na kolárn přišité. Který domohl se kované lbi, přikryl hlavu lbí. Těch lbí abychom poněkud si všimli. To pravíme předem, že toho červeného fáboru, který mívají Husité na divadle našem, takového anglicko-indického cáru naši praví Husité nemívali. Pravíme to bez úmyslu zlého, rádi uznávajíce, že v ostatku představuje naše scéna divadelní husitské vojsko správně. Tedy k té lbi! Leb uzavřitá docela objevuje se teprve od polovice XV. věku. Leb v první půli bude tedy otevřena. V pramenech souvěkých nečteme nic víc než „leb“, „leb ocelivá“. Lebku s hledím zřetelně jmenovanou našli jsme nejprve r. 1482 u sládka Myslíka. Rozumí se, že to je zpráva hodně opozděná. Žoldnéři nebo prostí drábové mívali v XV. věku, jako drubdy před tím, ocelivé klobouky, kapalce, kapalíny. V měšťanských inventářích nacházíme v tom století lebky i klobouky ocelivé svorně podle sebe, důkaz, že nebyla leb výlučným znakem rytířským, ani kapalec znamením námezdného drába. Na příklad novoměstský boháč Beneš „dictus Sixt“ († 1462) nechal po sobě lebku a klobouk ocelivý. Chodival tedy do boje proti nepřátelům kalicha i jazyka českého v obojím. Druhý kus ochranné zbroje byl brněný obojek. Ten byl řidčeji po starodávuu drátěný kus od lbi dolů jako kuklice na krk visící, hustěji to byl železný plát, krk obepínající, prostý, nebo z několika kusů složitý a obitý. Železný obojek nevznikl, jak se za to má, v XVI. veku; mají ho již naši Husité. V pražských knihách z doby husitské vždy shledáváš při pancíři „obojček“, „oboječek“. Měl ho brnýř Mařík roku 1433; r. 1444 má i písař Duchek „pancíř s oboječkem“, a v těchže letech také jiní pražští měšťané mají železné obojky při krunýři. R. 1460 odkazuje Krušina, kolář staroměstský, komusi „pancíř lepší s oboječkem“ a tím způsobem lze sílu oboječků již v XV. věku doložiti. Důležitý kus ochranné zbroje byl „přední plech“, kyrys, krunýř. Už ve XIV. věku pokročilo oděni rytířů tam, že kožený nebo drátěný kabátec obkládali a obšívali na místě starodávných plíšků a kroužků, jichž podobu dosud vidíme na soše sv. Jiří v Hradě Pražském, jednotlivými kusy či celými pláty železnými. Platnéři mají u nás v Praze řády své již roku 1328! V XV. věku stal se krok další. Pláty se spojily, přeložily přes sebe, šroubky a jinou pomocí učiněny jsou pohyblivými, čímž vznikl samostatný krunýř. Tenť byl nejprve skladitý, potom brzy i z jediného kusu tepaný. Vymyslili si ho prý v Italii, ale i tam, ve vlasti své, jest do roku 1430 celistvý krunýř z plátů tepaný vzácností. Vídeňská sbírka císařská chová nejstarší kus teprve z roku 1450. Jest prací italského mistra Missaglia. Nesmí tedy na české scéně ani na obraze objeviti se žádný Husita v brni železné, sahající v jednom kuse od krku až po stehna. V českých pramenech vyskytují se i v době husitské pořád „pancíře ocelivé“, tedy šat pletený. Brnýř pražský Mařík na příklad zanechává po sobě r. 1433 „jeden pancíř ocelivý“ za 6 kop a 20 grošů, druhý ocelivý za 6 kop; „třetí pancíř s oboječkem“ poslal do Jindřichova Hradce prodati za půl šesté kopy. Ale vyznati jest, že v téže době již nalezli jsme krunýř kovaný. Měl ho na příklad pražský Šimon od lva; ten ho odkazuje komusi roku 1433. Zove ho „odění kované“. Krunýře tepané i skladité bývaly od prvopočátku řemeslně a umělecky pořizovány; celkový habitus i dekor jich byl rázu gotického. I pod krunýřem za celé století pořád naskytují se v inventářích „košile brněné“; některý rytíř obestřel hruď pod plechem „modecí“ vlněnou nebo i z vaty pořízenou. Druhou polovici XV. věku pozorujeme, že jsou krunýře i pancíře dražší a dražší. Byly tedy zajisté čím dále, tím uměleji, pěkněji pořizovány. Vyskytují se pancíře i po 13 kopách, tedy dvénásob dražší nežli byly husitské. Prostší krunýř, jenž kryl hruď na způsob štítu oblého, jeví se v inventářích od polovice XV. věku pod jménem „plechu“, „prusplechu“, „prustplechu“, „předního plechu“. Roku 1482 měl Václav Myslík plech „černý“ a „bílý“; v Litomyšli měli také „plechy žluté“. Není bez zajímavosti zpráva, že podle pancéřů a plechů leckdy mívali naši „kabáty s plechovými nebo pancířovými štrychy“.

Záda kryli vojenští lidé „plechem zadním“, jenž zprvu skladit byl z několika plátů, později ho platnéř vytepal z kusu jediného. Spojen byl „zadní kus“ s předním řeménky a přeskami po obou stranách těla i přes ramena.

Zpod pancíře a zadního plechu čihávala buď pancéřová košile čili „šorc“, jež pokrývala jako suknice dolení část těla, nebo způsoben byl šorc od platnéřů též z plátů na sebe připojených a pohyblivých. Naši Husité takových těžkých železných šorců však ještě nemí-

vali. Šorce vyskytují se v inventářích českých teprve v druhé půlce XV. věku. Za krále Jiřího míval leckterý šorc podobu tu, že čím doleji, tím více od těla odstával; ke konci věku šorce přiléhají k tělu, jakož pěkný toho všeho vzor na hospodském štítě pražských platnéřů, v musei pražském chovaném. Hospodský ten štít představuje rytíře v plném kyryse. Železný šorc býval koncem věku také velmi pěkně zdoben vypouklými čtverci, čehož vzorek zříti na obrazci původní mostecké sochy Bruncvíkovy, kterýž chovají v pražském musei městském.

Jiný kus brněného šatu byly rytířské rukávy. Ty vznikly v XV. století. Druhdy kryt býval jen loket malými pláty železnými, jež sluly „myšky" (cubitieres). Ostatek kryl se koží. Teď začali rytíři západních národů krýti železnými pláty několika kusy řemeny spjatými celou ruku. Ty kusy sluly „nábedrníky", „podpažníky", „rukávnice"; celek slul „rukáv". Naši Husité příliš nezamilovali těch kusů železných. V inventářích vyskytují se „rukávy železné", „plechovicky" teprve v době Jiřího krále, a odtud zmínky o nich houstnou. I při venkovských měšťanech se vyskytují železné rukávy ke konci věku.

Samostatným kouskem zbrojného šatu byly od starodávna rukavice. Druhdy bývaly rukavice rytířské — jako jiné brněné kusy — z kůže. Pak jali je pošívati železnými plíšky. V druhé půli XIV. věku pokryty ruce dvěma pláty železnými, z nichž jeden kryl po vrchu pěst, druhý čtyři prsty. Palec kryl se šupinami o sobě. Tak vznikla železná rukavice a tou podobou trvala za celé XV. století. Brněných rukavic najdeš v našich inventářích v době husitské pořidku. Trousí se teprve druhou půlkou XV. věku a hojnými se stávají teprve na prahu XVI věku — patrný důkaz, že brnění — druhdy lehké — stávalo se čím dále těžším.

Nápodobně jako vznikal kryt ruky, vyvíjela se ochrana nohy rytířovy. Tam jsou nejstarším kusem myšky, tu „nákolenky". Už v XIII. věku kryly kolena. Železné nákolenky objevují se na obrazech již s počátku XIV. věku; nástehenky o padesáte let později. Nákolenky i nástehně kryly nohu pouzdrem ze dvou kusů skladitým, řemeny a přeskami spínaným. Kdežto prostý vojín měl až do XV. věku obuv koženou, nanejvýš pláty pokrytou, obouvali rytíři již sto let před tím obuv železnou. Takového rytířského šatu obranného nehledejme v táboře husitském. Podivno, že nepěkná móda škorní s dlouhými zobáky také rytíře popadla. Však ještě na soše našeho sv. Jiří na Hradě Pražském zřetelny jsou zobáky. Z Beneše Krabice víme, že touž dobou byli čeští páni kteříž v Saště při šarvátce srubáni, poněvadž neuměli se mrštně v oněch nosatých škorních oháněti. Husitští pánové zahodili zobáky; ale v době Jiřího mají je naši rytíři zase. Zobák sám býval leckdy jen pouzdro ze dřeva, koží a železem obložené, které se rytíři, když vsedl na kůň, na obuv narazilo. Připadá nám, jako by pozdní gotická doba bez špičaté, dlouhé skorně nemohla ani býti.

Kdo měl na sobě všecku zbroj, jak jsme ji dosavad vypsali, tedy krunýř i s krytím nohou celých, ten měl „kyrys plný"; jináče bez železa na nohou bývalo „zbroje půl". A tou příčinou jest vysoce zajímavo, že plného kyrysu v husitské době u nás nenalezneš snadno. Jsme přesvědčeni o tom, že z našich slavných husitských válečníků přednější lidé bojovali v zbroji poloviční, a bojovníci prostí většina že byli oděni velmi lehce. Mnohý, přemnohý zajisté neměl ani plechu na sobě a kryl prsa starodávnou prošívanicí a smolnicí, náprsníkem to vycpaným a řemeny jako mřeží dobře prošitým a snad i smolou napuštěným. Že nebývali naši boží bojovníci v plné zbroji, to víme ze zpráv jich protivníků, kteří svůj těžký pád sváděli na těžkou zbroj proti lehčí zbroji protivníkově. (Dokončení.)

Jak se Imray vrátil.

Z indických povídek *Rudyarda Kiplinga.*

Imray provedl nemožnost. Z nenadání bez domyslitelné příčiny, mlád, na prahu skvělé životní dráhy rozhodl se zmizeti se světa — to jest, z malé indické stanice, kde úřadoval.

Jednoho dne byl čilý, zdráv, šťasten a takřka všudybyl mezi kulečníky jeho klubu. Jednoho rána, — nebyl; a žádným pátráním se nezjistilo, kde by se mohl nalézati. Odstoupil se svého místa; neobjevil se v úřadě v pravý čas a jeho vozík nebyl na silnici. Z této příčiny a proto, že v mikroskopické míře přerušil běh správy indické říše, tato říše zastavila se na mikrochronický mžik, aby pátrala o osudu Imrayově. Rybníky protaženy sítěmi, studně zkoumány olovnicemi, telegramy poslány podél železničních tratí a do nejbližšího přístavního města, vzdáleného dvanáct set mil; ale Imray nebyl na konci vlečných provazů a telegrafních drátů. Byl pryč a jeho místo jej více neznalo. Potom začala se práce velké indické říše zase valiti ku předu, protože se nemohla zastaviti a Imray stal se z člověka hádankou, — takovou, o které mluví lidé v klubu u svých stolků měsíc a pak ji na dobro zapomenou. Jeho ručnice, koně a vozy byly prodány v dražbě. Jeho představený napsal naprosto nesmyslný list jeho matce, oznamuje, že Imray nevysvětlitelně zmizel a jeho dům je prázdný.

Když přešly tři neb čtyři měsíce úpalného počasí, uznal můj přítel Strickland, náčelník policie, za dobré najmouti si bývalý Imrayův byt od majitele domorodce. To bylo před tím, než se zasnoubil se slečnou Youghalovou a studoval indický život. Jeho vlastní živobytí bylo dosti zvláštní a lidé stěžovali si na jeho způsoby a zvyky. V jeho domě bylo vždy něco k pohostění, ale nebylo pravidelného času k jídlu. Strickland jedl stoje neb chodě sbíraje cokoliv kde nalezl, a to není dobré pro lidskou bytost. Jeho domácí náčiní sestávalo ze šesti kulovnic, tří brokovnic, pěti sedel a několika pevně skloubených rybářských prutů, delších, silnějších než největší prut lososí. To vyplňovalo polovici jeho domku; druhá polovice byla obývána Stricklandem a jeho psem zvaným Tjedžens, — obrovskou Rampurskou čubou, která shltala denně za dva lidi. Mluvila se Stricklandem svou vlastní řečí a kdykoliv na svých obchůzkách spatřila něco, co by mohlo ohrožovati poklid Jejího Veličenstva, královny-císařovny, vrátila se k svému pánu se zprávou. Strickland zařídil se hned podle toho a koncem jeho práce byly

nesnáze, pokuty a uvěznění jiných lidí. Domorodci věřili, že jest Tjedžens služebným duchem, a chovali se k ní s tou velkou úctou, kterou rodí strach a nenávisť. Jeden pokoj v domku byl vyhražen pouze pro ni. Měla své lože, pokrývku, napajedlo, a kdykoliv přišel někdo v noci do Stricklandova pokoje, mívala ve zvyku sraziti vetřelce k zemi a státi nad ním, až vešel někdo se světlem. Strickland měl ji co děkovati za svůj život, když byl na hranicích a hledal nějakého vraha, který přišel za šerého úsvitu sám a chtěl poslati Stricklanda o mnoho dále než na Andamanské ostrovy. Tjedžens chytla muže, jak se plížil do Stricklandova stanu s dýkou mezi zuby a když byl jeho podlý úmysl zjištěn zákonem, pověsili ho. Od té doby nosila Tjedžens nákrčník ze surového stříbra a dostala na noční pokrývku svůj vlastní monogram. Pokrývka byla z dvojité tkané kasmirské látky, neboť Tjedžens byla choulostivý pes.

Za žádných okolností nedala se odloučiti od Stricklanda a jednou, když měl zimnici, způsobila mnoho nesnází lékařům, neboť nevěděla, jak by svému pánu pomohla sama a nechtěla strpěti, aby se jiný tvor o to pokusil. Macarnaght, od indického zdravotního sboru, musil ji uhoditi pažbou přes hlavu, než porozuměla, že musí ustoupiti těm, kdož mohou dáti chinin.

Za krátký čas potom, když se byl Strickland přestěhoval do domu po Imrayovi, přivedla mne moje práce do oné stanice, a protože byly klubovní místnosti plny, ubytoval jsem se u Stricklanda. Byl to hezký dům o osmi pokojích a těžce kryt, tak že dokonale chránil před lijáky. Pod krovem byla napjata tkaniva, jež vypadala tak pěkně jako obílený strop. Domácí pán dal to stropní plátno znovu natříti, když Strickland dům najal. Jestliže jste neviděli, jak se takové indické domy stavějí, nebylo by vám ani napadlo, že nad látkou vypíná se trojhranný prostor krovu, kde trámy a kryt hostily množství havěti myší, netopýří, mravenčí a mnohé jiné.

Tjedžens uvítala mne na verandě s hlubokým, radostným štěkotem a položila mi tlapy na ramena, aby projevila, že mne ráda vidí. Strickland sehnal něco k jídlu, což nazval druhou snídaní, a hned potom šel po své službě. Zůstal jsem sám s Tjedžensou a svými vlastními záležitostmi. Suché letní vedro se zlomilo a přešlo ve vlhké teplo dešťové. V rozpařeném vzduchu nebylo hnutí, ale déšť lil se dolů jako z konví a tříštil na zem v modravou mlhu. Bambusy a mangovníky v zahradě stály tiše jak se voda lila mezi nimi, co žáby začaly skřehotat mezi aloesovými ploty. Ve chvíli před tím než se docela sešeřilo a liják byl nejprudší, seděl jsem v pozadí verandy a naslouchal, jak voda hučí s okapů. Tjedžens vyšla se mnou, položila mi hlavu na klín a byla velmi smutna; tak jsem jí dal suchary, když byl čaj hotov a pil jsem jej sám na verandě, protože tam bylo aspoň o poznání chladněji. Za mnou byly tmavé pokoje. Bylo to tam cítit Stricklandovými sedly a olejem z pušek a mně se nechtělo seděti mezi těmi věcmi. Můj sluha přišel ke mně soumrakem; muslinové, promoklé šaty lpěly mu na těle; řekl mi, že přišel nějaký pán a chce s někým mluvit. Dosti nerad, již proto, že byla v pokojích tma, vešel jsem do prázdné světnice poručiv svému sluhovi, aby přinesl světlo. Snad tu byl někdo, snad nebyl, — mně zdálo se, že vidím postavu u jednoho okna, — ale když přišlo světlo, neviděl jsem ničeho, než prouhy deště a cítil jsem zápach pijící země. Řekl jsem sluhovi, aby byl podruhé moudřejší, a vrátil jsem se na verandu k Tjedžense. Ta zatím vyběhla do deště a nemohl jsem ji přivolati k sobě, ať jsem volal sebe laskavěji; ba ani suchary a cukrem se mi to nepodařilo. Strickland přišel domů promoklý na kůži a první, co řekl, bylo:

„Byl zde někdo?“

Řekl jsem mu s omluvou, že mne sluha zavolal do světnice, jako by zde někdo byl; a nebo snad přišel nějaký tulák a zvěděv jméno Stricklandovo utekl. Strickland neřekl ničeho a poručil večeři, a poněvadž to byla skutečná večeře na bílém ubrusu, sedli jsme k stolu hned.

V devět hodin chtěl jít Strickland spat a také já jsem byl unaven. Tjedžens, která ležela pod stolem, zvedla se a schoulila se do koutku na verandě, jakmile její pán odešel do svého pokoje, který sousedil s pěknou komnatkou, vyhraženou pro ni. Kdyby se bylo nějaké indické ženě zachtělo spáti venku v lijícím se dešti, buďsi; — ale to zde byl pes a proto lepší živočich. Pohlédl jsem na Stricklanda, očekávaje, že vezme na ni bič. On se jen podivně usmál, jako by se usmál muž, pověděv nějakou nemilou domácí tragédii. „Dělá to tak, co tady jsme,“ řekl, „nechte ji být.“

Pes byl Stricklandovým psem a tak jsem neříkal nic, ale tušil jsem, že Stricklandovi není volno. Tjedžens schoulila se před oknem mé ložnice a liják za lijákem se spouštěl, hřměl na krov a tichnul. Blesk třísnil oblohu jako hozené vejce potřísní vrata u stodoly, ale světlo bylo bledě modré, ne žluté; a jak jsem teď pohlédl ven bambusovými záclonami, viděl jsem, že na verandě velký pes nespí, ale stojí, chlupy na hřbetě zježené a nohy tak napjaté jako dráty visutého mostu. Ve velmi krátkých mezerách mezi bromobitím hleděl jsem usnouti, ale zdálo se mi, že někdo naléhavě na mně něco chce. On, ať to byl už kdokoliv, snažil se volati na mne jménem, ale jeho hlas nebyl víc, než suchý šepot. Přestalo hřmít a Tjedžens vyšla do zahrady a dala se do vytí na nízký měsíc. Někdo se snažil otevříti mé dvéře, chodil sem a tam po domě a stál těžce dýchaje na verandě; a právě když jsem usínal, zdálo se mi, že slyším divoké mlácení a pokřik nad hlavou, nebo na dveřích.

Veběhl jsem do Stricklandova pokoje a ptal se ho, není-li nemocen a nevolal-li mne. Ležel na posteli napolo oblečen a s dýmkou v ústech. „Myslil jsem si, že přijdete.“ řekl. „Chodil jsem po domě před chvílí?“

Řekl jsem mu, že dupal v jídelně, v kuřáckém pokoji a na dvou, třech místech jinde, dal se do smíchu a řekl mi, abych šel spat. Lehl jsem do postele a spal až do rána, ale všemi zmotanými sny cítil jsem, že se k někomu chovám nespravedlivě, nechávaje ho bez pomoci. V čem jsem mu pomoci měl, nemohl jsem říci, ale nějaký šoumající, šeptající, po klikách tápající, číhající, obcházející někdo činil mi výčitky pro moji netečnost a polosnem slyšel jsem vytí Tjedžensy v zahradě a bušení deště.

Meškal jsem v tom domě dva dny. Strickland chodil denně do svého úřadu nechávaje mne osm až deset hodin samotna s jedinou Tjedžensou. Dokud trvalo plné denní světlo, bylo mi volno a také Tjedžense; ale za soumraku ona i já uchýlili jsme se do verandy a hledali společnosti jeden druhého. Byli jsme sami v domě, ale přes to byl tento dům až příliš zaujat nějakým obyvatelem, s kterým jsem nechtěl míti co dělat. Nikdy jsem ho ne-

*

viděl, ale mohl jsem viděti, jak chvějí se oponky mezi dveřmi, jimiž právě procházel, mohl jsem slyseti praskající jídla, jak se bambusy narovnávaly pod tíží, která se z nich právě zvedla, a cítil jsem vcházeje do jídelny pro knihu, že někdo čeká ve stínu přední verandy, až odejdu. Tjedžens činila soumrak ještě zajímavějším hledíc vytřeštěně do tmavých pokojů se srstí zježenou a sledujíc pohyb něčeho, co já neviděl. Nikdy nevešla do pokoje, aniž by oči její sem tam netěkaly, to docela stačilo. Jedině když můj sluha přišel čistit lampy a vše bylo světlé a příjemné, vešla se mnou a posadivši se pozorovala neviditelného, přebytečného hosta, jenž chodil za mými zády. Psi jsou roztomilí společníci.

Řekl jsem Stricklandovi tak šetrně, jak jsem jen mohl, že půjdu do klubu a najdu si tam byt. Uznával jsem vděčně jeho pohostinnost, byl jsem u vytržení nad jeho střelnou zbrojnicí a rybářskými pruty, ale ten dům se mi nelíbil a to jeho ovzduší. Vyslechl mne do konce a potom se usmál dosti trpce, ale bez opovržení, neboť jest člověk, jenž věcem rozumí. „Zůstaňte," řekl, „a uvidíme, co se dá dělat. O všem, co jste povídal, vím již, co jsem najal tento dům. Zůstaňte a čekejte. Tjedžens mne opustila. Jdete vy též?"

Viděl jsem jednou Stricklanda, jak vymotal někoho z nepříjemností, které měl pro nějakou indickou modlu, z věci tak vážné, že mne přivedla na pokraj blázince a nikterak jsem si nepřál provázeti jej na dalších zkušenostech. Byl to muž, u něhož byly nemilé příhody tak obyčejný, jako u jiných lidí obědy.

Proto dával jsem mu ještě jasněji než dříve na jevo, že ho mám opravdu rád, a že bude mi vždy milo, viděti jej za dne, ale že mi není lhostejno spáti pod jeho střechou, neb jinde. To bylo po večeři a Tjedžens již odešla lehnout si na verandu.

„Na mou věru se nedivím," řekl Strickland upíraje oči na plátnový strop. „Podívejte se!"

Ocasy dvou hnědých hadů visely dolů mezi plátnem a stěnou. Vrhaly dlouhé stíny ve světle lampy.

„Vy se bojíte hadů, arciť . . ." řekl Strickland.

„Nenávidím hady a bojím se jich, protože podíváte li se do očí kteréhokoliv hada, uvidíte, že ví vše a ještě více o pádu člověka, a že cítí k vám veškeré opovržení, které cítil ďábel, když byl Adam vyhnán z ráje. Kromě toho bývá jeho uštknutí obyčejně smrtelné a ovinuje se tak šeredně kolem holeně.

„Měl byste si dáti svůj krov vysmejčit," řekl jsem. „Dejte mi ten jeden prut a srazím je dolů."

„Schovají se mezi trámy," řekl Strickland. „Nemohu vystáti hady nad hlavou. Vylezu pod střechu. Seženu je dolů, vy se tady postavte s prutem a přeražte jim hřbety."

Necítil jsem příliš velkou horlivost pomáhati Stricklandovi v práci, ale vzal jsem prut a čekal v jídelně, zatím co Strickland přinesl zahradníkův řebřík z verandy a opřel jej o stěnu. Hadí ocasy se stáhly a zmizely. Slyšeli jsme suchý ostrý šustot dlouhých těl ubíhajících nahoře po plátně. Strickland vzal lampu a vystupoval nahoru. Marně vykládal jsem mu nebezpečí honby na hady mezi stropovým plátnem a krytem, a upozorňoval jej i na škodu, kterou potrháním plátna způsobí.

„Nesmysl!" řekl Strickland. „Jsem jist, že se schovají v plátně u zdi. Cihly jsou pro ně příliš studeny a právě teplo v pokoji jest jim tak příjemně." Na to odtrhl plátno od stropní římsy. Zadříplo to a Strickland prostrčil otvorem hlavu do tmavého podkroví. Zaťal jsem zuby a napřáhl prut, neboť neměl jsem ani tušení, co všechno může spadnouti.

„Hm!" řekl Strickland a jeho hlas odrážel se a rozléhal dutě podkrovím. „Je zde místo ještě pro jedno patro pokojů, a u všech rohatých, — někdo zde bydlí!"

„Hadi?" řekl jsem z dola.

„Ne. — Je to jako bůvol. — Podejte mi ještě ty nejhořejší dva kusy prutu a já to shodím. Leží to na hlavním trámu."

Podal jsem mu, co chtěl.

„Jaké to hnízdo pro sovy a hady! Není divu, že se zde plazi zdržují," řekl Strickland, vylézaje výše pod střechu. Viděl jsem jeho loket, jak strkal prutem. „Dolů, s toho trámu, ať jsi cokoliv! Pozor na hlavu, tam dole! Padá to!" —

Viděl jsem, jak se plátno stropové skoro v prostředku prohnulo jako pytel a tisklo se dolů — dolů k rozžaté lampě na stole. Zachytil jsem lampu a ucouvnul s ní stranou. Potom začalo se plátno párati ode zdi, roztrhlo se ve dvé, zatřepalo se, a na stůl spadlo něco, nač neodvážil jsem se pohlédnouti, až teprve, když Strickland sklouznul s řebříku a stál vedle mne.

Neřekl mnoho, jsa člověk, jemuž stačilo vždy málo slov; ale zvedl se stolu visící kus ubrusu a hodil jej přes to, co leželo na stole.

„Tak vida," řekl, postavuje lampu, „náš přítel Imray se vrátil. Taks tedy neměl pokoje? — Hm —"

Pod plátnem se něco hnulo; vykroutil se malý had, jemuž hned přeražen hřbet prutem. Mně bylo tak nevolno u srdce, že jsem neříkal ničeho.

Strickland přemýšlel a nalil si nějakou lihovinu. Ta věc pod plátnem nedávala již známky života.

„Je to Imray?" řekl jsem

Strickland odhrnul na mžik plátno a díval se.

„Je to Imray," řekl, „a má hrdlo podřezané od ucha k uchu"

Potom řekli jsme jeden k druhému a každý sám k sobě: „Proto tedy chodil a šeptal po domě!"

Tjedžens v zahradě začala výti zuřivě. Za chvilku potom objevil se její velký čumák mezi dveřmi do jídelny.

Čmuchala a byla tichá. Roztrhané stropové plátno viselo dolů téměř až na pokraj stolu a bylo sotva možno ucouvnouti od příšerného nálezu.

Tjedžens vešla a usedla; zuby měla vyceněné o přední tlapy napjaté. Dívala se na Stricklanda.

„Je to ošklivá věc, stará paní," řekl k ní. „Lidé nevylézají na trámy krovu, aby tam umřeli a nepřipevňují stropní plátno pod sebou. Přemýšlejme o tom."

„Přemýšlejme o tom, ale někde jinde," řekl jsem.

„Výborná myšlénka! Zatáhněte lampu. Pojďme do mého pokoje."

Já lampu nezatáhnul. Šel jsem do Stricklandova pokoje napřed a ponechal jemu shasnutí. On vešel za mnou, zapálili jsme si dýmky a přemýšleli. Strickland přemýšlel. Já kouřil zuřivě, protože jsem se bál.

„Imray se vrátil," řekl Strickland. „Otázka jest, — kdo zabil Imraye? Nemluvte, mám svou vlastní domněnku. Když jsem najal tento dům, převzal jsem většinu Imrayových sluhů. Imray byl mírný a nikomu neublížil, není-li pravda?"

Souhlasil jsem. Ten chumel pod plátnem nevypadal tak ani onak.

„Svolám li všechny sluhy najednou, budou státi jako zeď a lhát všichni za jednoho. Co myslíte?“

„Zavolejte jednoho po druhém,“ řekl jsem.

„Utekou a dají zprávu všem svým soudruhům,“ odvětil Strickland. „Musíme je oddělit. Myslíte, že váš sluha něco o tom ví?“

„Snad, pokud mohu soudi‘, ale jest to pravdě nepodobno. Je zde teprve třetí den. Co soudíte vy?“

„Nemohu říci nic určitého. Divím se pouze jak se ten člověk tam nahoru dostal.“

Před dveřmi Stricklandovy ložnice hlasitě zakašláno. To oznamovalo, že Bahadur Chan, jeho tělesný sluha, se již prospal a přál si uložiti Stricklanda do postele.

„Vejdi,“ řekl Strickland. „Noc je dnes velmi teplá, není-li pravda?“

Bahadur Chan hřmotný, šest stop vysoký mohamedán se zeleným turbanem, řekl, že je velmi teplá noc, ale že přijde ještě mnoho deště, což, s dovolením Jeho Milosti, přinese zemi velké blaho.

„Bude tak, zráčí-li se Bohu,“ řekl Strickland zouvaje si boty. „Zdá se mi, Bahadure Chane, že jsem tě přílišně namáhal již po dlouhou dobu, — ano od prvního dne, cos vstoupil u mne do služby. Kdy že to bylo?“

„Což rozenec nebes zapomněl? Bylo to, když Imray Sahib ujel tajně do Evropy a nikomu nic neřekl; a já, — ano já, — přišel do ctěné služby ochránce chudiny.“

„A Imray Sahib odjel do Evropy?“

„Povídá se tak mezi těmi, kdož byli jeho sluhy.“

„A ty vstoupíš k němu zase do služby, až se vrátí?“

„Zajisté, Sahibe. Byl to dobrý pán a měl své služebníky rád.“

„To je pravda. Půjdu zejtra ráno na srnči. Podej mi tu malou kulovnici kterou obyčejně brávám na černé srnčí; je tam v pouzdru.“

Muž sklonil se nad pouzdro a podal hlaveň a pažbu Stricklandovi, jenž pušku složil, zívaje unaveně. Potom sáhl do brašny a vyjav ostrý náboj zastrčil jej do hlavně své expresky.

„A Imray Sahib odjel do Evropy tajně! To je velmi podivné, Bahadure Chane, není li pravda?“

„Což já vím o cestách bílého muže, rozeně nebes!“

„Velmi málo, věru Ale hned se dozvíš více. Došlo mne, že se Imray vrátil ze svých dlouhých cest a že právě teď leží ve vedlejším pokoji, čekaje na svého sluhu.“

„Sahibe!“

Světlo lampy svezlo se po hlavních pušky jak se sklonila proti širokým prsoum Bahadura Chana.

„Jdi a podívej se!“ řekl Strickland. „Vezmi lampu. Tvůj pán jest unaven a čeká na tebe. Jdi!“

Muž vzal lampu a vešel do jídelny. Strickland za ním a téměř ho strkaje ústím pušky. Pohlédl na okamžik do tmavých hlubin nad plátnem, na svíjejícího se hada na podlaze a konečně na věc pod ubrusem. Jeho tvář pokryla se jako šedou, ledovou korou.

„Viděls?“ řekl Strickland po chvíli.

„Viděl jsem. Jsem hrách v rukou bílého muže. Co jeho Milost udělá?“

„Dá tě oběsit, za měsíc. Co jiného?“

„Za to, že byl zabit? Ne, Sahibe, uvaž to. Chodě mezi svými služebníky uřknul své čtyřleté dítě. Učaroval mu, a za deset dní umřelo zimnicí, — mé děcko!“

„Co říkal Imray Sahib?“

„Řekl, že to je hezké dítě a poklepal je na hlavu; od toho mé dítě umřelo. Proto zabil jsem Imraye Sahiba za soumraku, když se vrátil z úřadu a spal. Proto jsem ho vynesl nahoru pod krov a plátno dole pod ním upevnil. Rozenec nebes ví vše. Já jsem sluha rozence nebes.“

Strickland pohlédl na mne přes hlaveň a řekl domácím jazykem: „Tys svědkem jeho výpovědi. On zabil.“

Bahadur Chan stál popelavě šedý ve světle lampy. Potřeba omluvy brzo se dostavila. „Jsem chycen,“ řekl, „ale vina byla na muži tom. On uřknul mé dítě a já jej zabil a skryl. Jenom ti, kdož jsou obsluhováni ďábli,“ pohlédl na Tjedžens, která stála jako přimrazena před ním, „jenom ti mohou věděti, co jsem udělal.“

„Bylo to dobře nastrojeno. Jenom jsi ho měl k trámu přivázat provazem. Teď budeš sám viset na provaze. Stráž!“

Ospalý policejní strážník odpověděl na zavolání Stricklandovo. Za ním vešel jiný a Tjedžens seděla ku podivu tiše.

„Odveďte jej na strážnici,“ řekl Strickland. „Je provinilec.“

„Budu tedy oběšen?“ řekl Bahadur Chan, ani se nepokoušeje uniknouti, ale upíraje oči na zem.

„Bude-li slunce svítit a voda téci, — ano!“ řekl Strickland.

Bahadur ustoupil o dlouhý krok zpět, zachvěl se a stál tiše Oba strážníci čekali na další rozkazy.

„Jdi!“ řekl Strickland.

„Ne; — ale přec odejdu velmi rychle. Viz! Jsem už teď mrtvý člověk.“

Zvedl nohu a na malíčku visela mu hlava napolo zabitého hada pevně zakousnuta v zápasu smrtelném.

„Pocházím z rodu držitelů půdy,“ řekl Bahadur Chan. „Bylo by to hanbou pro mne jíti na veřejné popraviště. Proto jsem volil toto. Nebudiž zapomněno, že Sahibovy košile jsou dobře spočítány a že jsou na umývadle dva kousky mýdla. Moje dítě bylo očarováno a já zabil čarodějníka. Proč mne chcete zabiti provazem? Má čest jest zachráněna a — a, — já umírám.“

Za hodinu skonal, jako skonávají ti, kdož byli uštknuti malým, hnědým *karétem*, a strážníci odnesli jej, a věc zpod ubrusu na místo určené.

„Tomu,“ řekl Strickland velmi klidně, jak lehal do postele, „tomu se říká devatenácté století! Slyšel jste, co ten člověk povídal?“

„Slyšel,“ odpověděl jsem. „Imray pochybil.“

„Jen tím, že neznal povahu Orientalců, a že náhodou v tu dobu přišla výroční zimnice. Bahadur Chan byl u něho čtyři léta.“

Zachvěl jsem se. Můj vlastní sluha byl u mne právě tak dlouho. Když jsem vstoupil do svého pokoje, nalezl jsem toho muže čekajícího s výrazem tak netečným, jako má jej hlava na měděné minci.

„Co se stalo Bahaduru Chanovi?“ tázal jsem se.

„Had ho uštknul a umřel. Ostatek Sahibovi,“ byla odpověď.

„A co jsi ty věděl o té celé věci?“

„Tolik, co se zvěděti dá od někoho, jenž obchází za soumraku, hledaje pokoje. Zvolna, Sahibe. Dovolte, abych vám zul ty boty.“

Právě jsem usínal unavením, když jsem slyšel volati Stricklanda z jeho pokoje:

„Tjedžens vrátila se ve své místo.“

A tak tomu bylo. Velký hafan ležel majestátně na svém loži a pokryvce. Ve vedlejším pokoji povívalo sem a tam a šoumalo přes stůl dolů visící, prázdné plátno se stropu.

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Pokračování.)

Novomanželé přišli kamsi na Táborsko, ale ani rok nebyli ještě svoji a dostali se do Boru, v Pošumaví.

Zde si již Mareš jako správec pobyl; také jinam, pryč odtud v celku ani netoužil.

Paní Marešová nebrala si muže svého z lásky. Sotva ze školy vyšla, vyrůstajíc teprve z dětských šatiček, zamilovala se do hezkého, mladého lesního příručího. Otec přišel milostným schůzkám na stinných stezkách bažantnice náhodou brzo na stopu a zakročil hned s největší přísností. Způsobil bezodkladné přesazení zamilovaného mladíka a poměr jeho s dcerou tím přerušil na dobro; bylo jisto nade všecku pochybnost, že by tou známostí nedošlo se k cíli, ke sňatku, ani snad za deset let a tak dlouho s Annou čekati nemohl.

Anna plakala, prosila otce na kolenou, aby jej obměkčila, mluvila o klášteře, věčné věrnosti jen jednomu jedinému na světě, o vdavkách žádných nechtěla ani slyšeti.

Za dvě léta stala se ženou Mareše. Bylo jí teprve osmnáct let.

Učinila tak z poslušnosti k otci. Také opravdu již počínala uznávati otcovy důvody, které měl proti první její lásce, a neměla mu za zlé jeho někdejší rozhodné jednání, ačkoli ovšem dosud nepřestaly ji bolети vzpomínky na krátké ty, zašlé na vždy, libánky.

Stejně přijímala a uvažovala důvody, které měl pro sňatek s Marešem. Nalezne ve spojení s ním dobrého a bezpečného zaopatření. Nouzi nebude aspoň jistě nikdy míti. Na koho by čekala? Kdo ví, jestli by partie tak výhodná vůbec kdy se ještě naskytla! Věna nedostane mimo slušnou výbavu, to přece ví. Každý by se tím nespokojil. U rodičů také nebude na konec chtít stále zůstat a pomalu zestárnout. Neschází jí tak mnoho už do dvacítky a dvacítka jak se přenese, přibývají léta kvapem; bude starou pannou co nevidět. Pak si ji tak snadno nikdo už nevezme. A co by dělala, až rodičové zemrou? Bratrům ani sestrám nebude chtít býti na obtíž, žádat od nich něčeho; to bývá trpké z pravidla. Z těch peněz, které dostávají sirotci po úřadnících — a jest to pouze dar z milosti, to není pense, na kterou byly by oprávněné nároky — nemůže nikdo býti živ. Musila by někdy do služby snad, hledat si výživu u cizích lidí ve světě. Zdaž by nebylo pošetilostí odmítnouti Mareše? . . . Jest člověk spořádaný, nemá dluhů žádných, pokud povědomo, ani závazků ku své rodině, což je důležito — má jedinou sestru a ta je dobře dosti vdána a bez dětí, nemá zapotřebí žádných podpor. Rozumí povolání, jemuž se věnoval, umí svou věc v každém ohledu; jest přičinlivý, vzdělaný přiměřeně. K tomu žádný piják, ani karbaník, žádný marnotratník a naopak také ne lakomec. A člověk je v celku vůbec hodný; srdce má dobré, není hrubý a není také svárlivý. Co tedy chce více? Také zevnějškem svým Mareš ujde. Není neobyčejný krasavec, ale také žádný ohyzda. Bouřlivá léta, měl-li jaká, má už za sebou, není žádný mladistvý fanfar, lehkomyslný větroplach; jest právě vážnější, usedlejší již člověk.

To bylo, co Anně v celku na tom, který se jí nabízel, nejlépe se líbilo. Netajila se tím, že jej nemiluje. Byla přesvědčena, že její srdce lásce zavřeno jest pro vždy. On aspoň nebude chtít od ní lásku, kterou dáti jemu nemůže.

Řekla mu to vše otevřeně a přímo, Marešovi, než zavázala se jemu slovem. Mareš ničeho nenamítal. Bylo mu spíše příjemno, co od ní slyšel. Nedíval se na manželství nikdy fantasticky, s výšin ideálů; bral je střízlivě, studeně, považoval sňatek za počestný obchod, v kterém obě strany chtějí dobře vyjíti. Rozhodnuv se ucházeti se o Annu, pozastavil se poněkud jedině nad nedostatkem věna, avšak protekce, kterou sňatkem s ní získá a jíž opravdu potřeboval již, aby se dostal výše a dále, slibovala náhradu vrchovatou za peníze, že jich mohl oželeti; tak bylo z té stránky všecko v pořádku. Lásky nepotřeboval; lásku nechtěl. Nenahlížel, k čemu třeba lásky ženy k slušnému spolužití v manželství. Vždyť také on Anně lásku nepodává, ani neslibuje . . .

A Anna s důvěrou podala Marešovi ruku.

Vycházeli spolu vždy dobře, ve shodě nejlepší žili. Za celou dobu jejich manželství nikdy nebylo vážného hněvu, opravdové roztržky mezi nimi.

Činili si ústupky na vzájem, byli shovívaví jeden k slabostem druhého. V ohledu hmotném vedlo se jim znamenitě.

Paní Marešová byla výborná hospodyně, šetrná, dbalá prospěchu i v maličkostech, aniž by naopak skrblila. Na nohou od rána do noci, všude na místě, kde byla prospěšná její přítomnost, kde k užitku bylo její osobní zakročení, bděla nade vším. Byla pracovitá, ale nikdy tak, aby znáti bylo na ní únavy, umdlení, nebo i jen mrzuté tváře; v jejích rukou v domácnosti všecko šlo vesele a hravě.

Jako správce v Boru Mareš měl příjmy velmi slušné. Nespotřebovali ani co měli; ukládali ještě peníze pro děti, pro doby pozdější, až budou více státi, větší náklad vyžadovati.

Měli hned po sobě tři v prvních letech manželství. Dva hochy a pak dcerušku. Dále nepřicházel žádný nový rodinný přírůstek.

Nejmladší bylo děcko slabounké od narození, z churavosti ani nevyšlo. To bylo první hoře, které padlo na rodinu. Dosud nepocítila podobných starostí. Oba starší

byli jako buci, ani k zubům žádný nezastonal, a také rodičům zdraví vždy sloužilo. Nevěděli, co jest to nemoc v domě, obava o život nekoho nám blízkého.

Všecko pečlivé ošetřování matčino zůstávalo bez výsledku, dceruška chřadla. Šlo jí na třetí rok a ještě nedovedla postaviti se na nožky. Z daleka až přivážel vrchnostenský kočár lékaře k lůžku malého pacienta.

Dítě přivedeno k tomu, že aspoň chodilo. Byl i to úspěch. Ale úplné uzdravení, plné nabytí sil, stav holčičky nikterak nesliboval. Kosti její byly jako z papíru, pleť průhledná, bledá žlutavě, jako by kapka krve v žilách neproudila. Celé okolí bylo přesvědčeno, že nejmladší správcových se nevychová, i Marešovi sami znenáhla vpravovali se v to.

Tu přišel do nedalekého města na místo starého mrzutého pedanta nový okresní lékař. Byl mladý ještě muž. Marešovi s novou nadějí a plni zas důvěry obrátili se k němu; odevzdali mu léčení své malé nemocné.

Chopil se úkolu svého s opravdovou snahou i svědomitostí Nebyl lékařský řemeslník jakých jest tak mnoho, ale lékař. Pronikl do nejmenších a nejjemnějších záchvěvů a záhybů tělesného ústrojí dítěte, v celé jeho bytí pohřížil se svou duší pátravou, přemítavou.

Ani ne za celý rok malá Annička zesílila a zestatněla, nabývala pevnosti v kostech i svalech. Celé vzezření její tak žalostné od narození, útrpnost vzbuzující, změnilo se k nepoznání. Začala růsti a vyvíjeti se pravidelně, tělesně i duševně.

Doktor Sichrovský ukončil své lékařské návštěvy v Boru. Se správcovými však zůstal ve stycích častých. Nikdy neopominul vstoupiti aspoň na chvíli do borského zámku, kdykoli na blízku měl co dělati, a často zajisté i schválně svůj povoz zařídil směrem k Boru, když bylo mu již dlouho, co náhodou cesta nevedla jej v tu stranu. Dům správcových byl vždy hostinně jemu otevřen a on užíval s netajenou radostí svého nabytého práva.

Anničce šlo již na šestý rok, když v kolébce její, uklizené dávno na půdu a nyní snesené odtud jedné noci, ukázali jí bratříčka.

Paní Marešová neočekávaně již zas dala život dítěti. Jeho vstup do života nebyl provázen okolnostmi zvláště veselými. Již první známky jeho budoucího příchodu vyvolaly jisté rozpaky té, jíž nejvíce se týkalo, a měly v zápětí hojné tajených, ale marně ukrývaných slz. Pan Mareš na konec až okřikl ženu svou, že rouhá se proti Bohu. Také si v celku nepřál více nového rozmnožení rodiny; ale událost samu přijímal s úplným klidem a bez trpkosti, aspoň zevnější.

Ale paní nepřestávala se rmoutiti. A její smutek rostl den ode dne . . .

Stala se plachou a zamlklou, každému i nejlépe míněnému slovu nepřístupnou, zasmušilou a zádumčivou. Vyhledávala samotu, zavírala se přede všemi, mnohdy na dlouhé hodiny a nikdo k ní nesměl vejíti, ani zavolati na ni.

Když na svět přišlo konečně opozděné dítě, matka pozdravila je pláčem usedavým, že měli ji co těšiti a upokojovati, nářkem přímo zoufalým. Pak zas, utišivši se, zasypala děcko polibky a lichotami, je tulíc k sobě, je objímajíc a pohlížejíc na ně tak, jako by teprve jim dostalo se jí na světě toho, co učiniti může ji šťastnou.

Nechtěla dítě dáti z rukou a nedbala žádných domluv; dělala, jako by jí je brali a ona musila je brániti.

A znova zas plakala nad ním slzy lítosti a zoufalství a odmítala je od sebe. Volala něžně po svých druhých dětech, jako by láskou svou k onomu byla na nich hřešila.

Byla svrchovaně rozčilená; měla horečku. V místě lékaře nebylo; starý borský chirurg zemřel nedávno a nebyl dosud nahrazen. O Sichrevském nechtěla paní ani slyšeti a prosila s rukama sepjatýma, aby jej nevolali.

Ale stav její se horšil; horečka rostla, stávala se vždy povážlivější. Mareš jel sám pro Sichrovského.

Sotva odejel, nemocná, ve chvíli nestřežené, zůstavši sama v pokoji, vstala z postele. Nalezli ji u okna vedle starodávného rodinného sekretáře skleslou na zem, bez sebe a odnesli ji zpět do peřin.

Probudila se ze mdloby a přemáhala se, tvářila se pokojnou. Lehla si tváří ke zdi.

Ležela dlouho tiše, myslili, že spí. Neříkala nic. Ale pojednou viděli, že jest hrozně bledá a chvěje se na všech údech.

Doktor Sichrovský nebyl náhodou doma; byl ráno hned odejel v úředním svém povolání kamsi na druhou stranu okresu. Trvalo dlouho, nežli zpět přijel. Ovšem jen přesedl do čekajícího naň vozu a tryskem ujížděl k Boru.

Posílali odtud již posly naproti, nemohouce se dočkati.

Sichrovský seskočil s vozu a úprkem letěl po schodech, shazuje cestou svrchní šat se sebe.

Přistoupil k posteli a nahnul se nad tělo tu ležící. Přitiskl k němu skráň; poslouchal. Chopil se ruky nemocné a obemknul ji nad kotníkem chvějícími se prsty. Zas sklonil se, rychle, jako by padl na postel. Vyhoupl mžikem zase hlavu a díval se do obličeje Annina, nadzdvihnuv jej z peřin, do nichž byl ukryt.

Zůstal jako ztrnulý; myšlénky mu vázly v mozku; zastavily se.

Paní Marešová ležela tu zsinalá již, slabě jen oddychující, sotva znatelně tlouklo její srdce.

Pojednou jako by se chtěla vzchopiti, ale nepozdvihla ani hlavu, jen se natáhla, v celé délce těla.

Sichrovský chopil se zas ruky, sklonil se odhrnuv zprudka peřinu v ta místa, kde bylo srdce.

Byl bledý, jako ona, tam na posteli.

Obrátil se náhle od ní.

Otevřel rty něco chtěje říci, ale slova uvázla mu v hrdle; bylo mu, jako by se měl zalknout, zadusit.

Konečně je vyrazil ze sebe, jako skřek vyplašeného, raněného ptáka, vykřikl je do ticha, které panovalo kolem . . . to slovo hrozné a příšerné:

Mrtvá! — —

(Pokračování.)

Žena umírajících.

Napsal *Vojtěch Štěpán.*

(Pokračování.)

Avšak přece, ačkoliv se třásl před ní, nemohl ji nenáviděti, kromě toho mlhavého šera dosud ani nejnepatrnějšího stínu porušenosti nepatřoval na ni. Stále pohlížel k ní jako k něčemu, co jest příliš vznešené a veliké, aby tomu mimovolně nemohl věnovati úctu a největší podiv. On jí věnoval už také svoji lásku. Miloval ji těmi poetickými, plamennými city, které přečasto vznikají v prsou snivých mladíků k vybájeným ženám, jež nikdy ještě se nedotkly všední, střízlivé země. Láska Kmentova nevzrůstala časem. V jediném okamžiku, když poprvé spatřil v knize Kácovského její obraz, dal jí celé srdce, aniž věděla o tom. Nyní nalezl ji živoucí, oblažoval se čtvrť hodiny její něžnou, přátelskou blízkostí, slyšel též podezřívající novinu stařeninu, ale v lásce jeho nic nemohlo se změnit. Pouze to bylo jiné, že od té chvíle, co ji poznal, jeho tichá touha po vidině změnila se v prahnoucí touhu po skutečnosti

„Jak divná to bytost, jak divná žena!“ pomyslil si přivíraje oči. „Její úchvatná krása, pel jejích oslňujících půvabů jest ormžen ledovým dechem smrti —“

Stařena ještě chvilku mlčky i nepohnutě seděla, ale pak se vzchopila a chtěla tiše odejít.

Mladý muž zvedl k ní lesklé, zanícené oči.

„Ani nevím, jak se jmenuje,“ pravil šeptem sotva slyšitelným.

„Kdo — paní Švehlová?“

„Ano.“

„Eva.“

„Eva — jak zvláštní jméno!“

„Divné, není-li pravda? Ale prý případné —“

„Proč?“

„Eva také svedla muže —“

„Paní Nebeská,“ pravil Kment hlasem plným bolesti a hořkých výčitek, „nebyl bych věřil, že dovedete tak tvrdě, bezohledně mluvit!“

„Ach, pane Kmente, nemějte mi za zlé, mluvím jen důvěrně, protože jste si přál toho hovoru. Bolí vás to, jakobych se vás dotýkala — proč to? Co jest vám po té cizí ženštině? Doprovodila vás domů, vy jste jí řekl ‚děkuji‘, a jest dobře. Ale nemyslete, že jí chci ubližovat. Mluvím-li o paní Švehlové s někým jiným, nikdy křivým slovíčkem o ní nezavadím. Vždyť jsem vám řekla, že ji mám tak ráda jako jiné ženy, ano ještě radši. Avšak vy už jste umdlen a ospalý, najezte se a spěte sladce — dobrou noc!“

Odešla a myslila si, že bude lépe, když mladému mužovi, s nímž upřímně cítila, choť Švehlovu trochu očerní Nespatrovala v tom žádného hříchu, nýbrž jenom zásluhu. Nepochybovala, že právě nejvíce jest nakloněn si ji zamilovati. On zatím už ji miloval, a nikoho se neptal na radu, na souhlas, na svolení, ani rozumu. Vzpomínajíc při tom na nešťastnou, vášnivou lásku svého předešlého nájemníka malíře, Nebeská se bála, aby Kment neodcházel ze Studence také tak beznadějný a navždy zdrcen, také tak zoufalý na sklonku svých dokonávajících dnů. —

Kment ani se nedotekl jídla a nespal téměř po celou noc Ráno vstal slabší a bledší, než večer ulehl. Ale přece nezdržel se dlouho doma. Chvíli se díval na obrázky malířovy, a když jitřní mlha se rozplynula, vyšel si na procházku.

Zvláštní moc, kterou dobře si vysvětloval, táhla ho za Studenec v onu stranu, kde byl Švehlův statek. Poznal jej hned, byl největší a nejúpravnější ve vsi. Podobal se více panskému obydlí, čistému letohrádku než stavení hospodáře. Za statkem byla rozsáhlá zahrada a za ní stezka, vroubená po jedné straně ovocným stromořadím a po druhé straně lískami a šípkem.

Tam tedy se uchýlil a dlouhou chvíli se tam procházel. V té dopolední chvíli, ještě značně chladné, slunce lákalo každého v zahřívající zdroj svých paprsků, avšak mladý muž tentokráte pohrdal zdravou lázní slunečního jasu a vytrvale měřil krátkou stezku s vlhkými, těžkými stíny.

Čekal, zd li zase jako kouzelné zjevení ukáže se mu mladá žena, ale bál se, co jí řekne a jak se omluví, že ho spatřuje na té stezce, jestliže zase přijde.

Nepřišla. Po celé dopoledne pouze tři, čtyři lhostejní venkované prošli pěšinou, ze statku pak jednou vyběhla služka, aby si natřásla ovoce. Poněkud zklamán vrátil se o polednách do vesnice a po skrovném obědě šel zase. Opět v onu stranu, tím stromořadím, které pro něho bylo tak památno. Tentokráte však, ohlížeje se s povzdechem ke stavení Švehlovu, ubíral se dále polní cestou k nedaleké stráni, žloutnoucí a rudnoucí nad Studencem.

Tam chvíli se procházel v řídnoucí směsici lísek, šípků, mladého smrčí a jalovců. Potom na vyvýšeném místě usedl na veliký kámen, pokrytý lišejníkem a obrostlý vřesem, odkud bylo dobře viděti na ves a zvláště na Švehlův statek. Spatřoval tak i kus dvora a vysoký vchod do útulného domu, a zase čekal, zdali aspoň odtamtud žena Švehlova objeví se jeho žíznivým očím. Přál si míti dalekohled, aby vzdálenost mezi ním a jejím příbytkem zdánlivě se zkrátila, a by, objeví-li se přece, mohl ji viděti v klamné blízkosti a určitěji.

Ani tentokráte se nedočkal a na večer zase smutně vracel se domů.

Stará Nebeská byla zvědava, kde všude byl, s kým se potkal a zdali s někým mluvil. Když jí řekl, že s nikým nepromluvil ani slova, byla upokojena, vypravovala mu chvíli o něčem a pak mu přála dobrou noc.

Zbytek Kmentovy dovolené byl velmi krásný. Utěšení dnové klidného podzimku planuli pak od rána až do večera a naplňovali Studenec i okolí záplavou svého zářivého světla, jež jest význačným úkazem rozhraní léta i jeseni a jíž jménem toho měsíce vyjadřují lesk svých vnad

V těch dnech mladému mužovi toliko jednou se podařilo spatřiti paní Evu. Schoulen ve svůj svrchník, seděl zase na stráni na kameně a bedlivě ostříhal vchod do Švehlova domu.

Tu konečně jednou po polednách mladá žena vyšla se svým manželem. Chvilku prodleli na dvoře, obklíčeni čilou družinou slepic a kuřat, a pak zvolna, jen co noha nohu mine, kráčeli na zahradu. Procházeli se tam mezi stromy a občas se zastavujíce, trhali s nízkých větví ovoce.

Churavý muž očima upjatýma sledoval jejich vzdálené, ale určité postavy, jak zanikají a zase vynikají mezi stromy a srdce tlouklo mu prudčeji než obyčejně. Téměř až pohlcoval ztepilý zjev mladé paní, a chvílemi zrakem zasmušilým, odhodlaně beznadějným utkvíval na vysoké, štíhlé postavě jejího manžela.

„Jak ten muž asi jest šťasten!“ šeptal si s povzdechem, a když viděl, jak Švehla se zastavil a minutu upřeně pohlížel k hluboké obloze, bezděčně také pozvedl oči a díval se v ona neproniknutelná místa, zalitá pobledlou podzimní modří chladnoucího severu.

Nespatřil tam nic, jenom trochu lehkých mrákot mu zatočilo mdlou hlavou — — —

Pak zase pozoroval oba manžely, jak na konci sadu odbočili v stromořadí jemu povědomé a jak tam se zastavili asi v oněch místech, kde Kment se setkal se spanilou paní. Prodleli tam několik minut, a paní Eva svému mužovi něco vypravovala, jak se podobalo.

„Snad o mně,“ kmitlo se myslí mladého muže, a hned se stiskl do svého svrchníku, jakoby se bál, že by ho mohli postřehnouti, jak je pozoruje. Avšak neviděl, že by zraky jejich se obracely ke stráni, netušili, jak tiché, bojácné srdce právě se zachvívá nad jejich kroky. Zvolna a klidně, jak byli přišli, opět se vraceli a po chvíli zmizeli ve stavení —

Konečně nastala neděle, poslední den Kmentovy dovolené. Nemohlo býti dne rozkošnějšího. Zdálo se, že uhasínající příroda soustředila všechno zbývající bohatství i moc svou a v záři jejich se vyhoupla na vrchol své pozdní krásy. A mladý, nemocný muž se chvěl od milého rána tichým hořem, jaký naplňuje citlivé duše před pohnutlivým loučením. Jindy často, často plakával, když mu bylo s někým se loučiti, avšak nikdy nebylo mu tak teskno a úzko jako tentokráte v trapný den odchodu jeho z nezapomenutelného Studence.

Ani nesnídal, hrdlo jeho bylo plno trpkosti, která, jak se domníval, sáhala tam od přeplněných zraků. Bylo mu hrozně, hrozně smutno. Nikdy neměl v nitře svém tak málo útěchy a naději jako toho vnadného nedělního dopoledne. Nespatřoval jenom beznadějnosti ve své lásce, ale nyní zdálo se mu více než kdy jindy, že po chorobném životě jeho brzo bude veta. Teprve teď, ztráceje naději ve svoji lásku, určitě poznával, že také ztrácí život, už nepochybně věřil, že co nevidět umře a že není možno zastaviti smrt, která po něm vztahovala neúprosnou, nepřemožitelnou ruku.

Stará Nebeská chodila také zaražena, a to tím více ho dojímalo. Nejraději byl by vypukl v pláč a požaloval si na svoje neštěstí, na tu pustotu, která naplňovala jeho mysl i srdce. Nic, nic jiného v něm nebylo než láska beznadějná, hoře nevýslovné, a nad tím už dýchala smrt — — —

Nyní shledával, že čtrnáctidenní pobyt na venkově nijak ho nepozdravil, naopak poznával, že jest slabší a nemocnější než když přijížděl do Studence. S počátku tížilo ho mlhavé počasí, v posledních dnech pak jeho vznícené city, stávající se někdy až tichou vášní. Jiných vášní neměl. Dříve jedinou vášní jeho byla touha, aby konečně mohl stráviti čtrnácte dní kýžené dovolené na lahodném venkově, v místě, o němž slyšel mnoho chvalného, a kam zhusta mladí lidé utíkali se s chorobou, jaká tísnila i jeho zapadlá prsa. Ta jediná naděje, ta jediná vášeň právě se naplnila a uhasla jako bledá svíce, a z vášnivé lásky k paní Evě Švehlové zbyla v poslední den toliko prahnoucí touha, aby mohl mladou ženu aspoň ještě jednou spatřit.

Věděl, že setkání s ní škodilo by netoliko jeho rozrušené mysli, nébrž i jeho malému zdraví. Ale toho všeho nedbal. Jenom chvilku jí pohlížeti tváří v tvář, jenom s ní promluviti několik slov, slyšeti její opojný hlas, hřáti se okamžik v jejím mirném, povznášejícím úsměvu — a pak s myšlénkami a s porušeným zdravím děj se co děj — — —

Pojednou se rozhodl, že musí paní Evu ještě vidět. Ale jak to učiní, aby se mu to podařilo? Vzpomněl si, že nejspíše ji nalezne při službách božích, i pospíchal do Studeneckého kostelíka. Pokládal to za šťastnou myšlénku, nepochyboval, že tam nalezne mladou paní.

Avšak nenalezl. Paní Švehlová vykonala svoji nedělní pobožnost už dříve na ranní mši, nyní byla zase doma v tom hezkém stavení mezi zahradami, které mladý muž přirovnával k zakletému zámku, poněvadž tak nesnadno bylo spatřiti princeznu, jež tam se skrývala. Měl už také v úmyslu poraditi se s Nebeskou, požádati ji za přispění, ale neodvážil se toho. Uhodl, že stařena spíše by ho zrazovala toho kroku, než aby mu pomáhala v jeho tužbě.

Nikdy nemodlil se tak vroucně jako tehdy v malém Studeneckém chrámě. Modlil se úpěnlivě k Bohu, aby měl slitování nad jeho vetchou, opuštěnou duší, která zajisté již velmi brzo opustí jeho vadnoucí tělo a poletí na věčný soud. Modlil se také k ní, k sličné, čarovné ženě, dosud stále ještě záhadné jako hluboké tajemství, aby konečně přece objevila se mu jako onehdy na večer, podobna nebeskému zjevení, a by slovem svým ho potěšila na dalekou, temnou cestu, nikoli na tu cestu, která vedla ze Studence do chmurné, zádumčivé Prahy, ale na tu dalekou pouť, která se ztrácela za koncem světa —

Vracel se z kostela zklamán a mdlejší než kdy jindy. Sotva se vlekl nerovnou návsí k domku staré Nebeské. Nenalezl žádného míru, neuviděl ani ji, hádankovité krasavice, tedy již i poslední skromná naděje jeho byla pochována.

Pomyslil si, že po poledni půjde zase procházet se v přitažlivé stromořadí za Švehlovým statkem, že na té stezce stráví poslední chvíli pobytu svého ve Studenci, že ještě tam bude na milostné stráži, avšak i tam ho očekávala jenom nepatrná pravděpodobnost, že mladou paní uzří.

„Budu jí psáti,“ náhle se rozhodl a nic nedbal, že se chvěje jako před velikým činem, „ano, budu jí psáti, aby mi dovolila rozloučiti se s ní a by tam přišla.“

Vzpomínal, že zajisté učinil na ni dojem velmi nemocného, politování hodného člověka, a že snad přece ze soucitu k člověku takořka umírajícímu neodepře. A nepohne-li její soustrastí, nechť třebas vzňití v ní onen hrozný cit, o kterém mu vypravovala stará Nebeská a který nedovedl pojmenovati, nechť v ní probudí libůstku urychliti umírání mladého muže — — —

Psal jí krátký list, ale vložil do něho všechnu bolest, všechny zoufalé city svého srdce. Prosil ji snažně o minutku rozmluvy. Chtěl jí oddaně, uctivě poděkovati za laskavost, kterou mu prokázala tím, že se schýlila k němu a doprovodila ho, mdlobou klesajícího, domů. Volal k její neobmezené přívětivosti, prosil, aby nezamítla této jediné a poslední žádosti člověka, stojícího nade hrobem

O svých citech milostných bál se k ní jako k ženě vdané mluviti, domníval se, že pak spíše by ho oslyšela.

Nevěda jak jinak, svěřil dopis úslužnému děvčátku ze sousedstva a pak všecek se třesa, čekal. Ano, čekal na odpověď jako na milost nebo na smrt, chvěl se jako bídný odsouzenec, na němž spočívá nesmírná vina.

Nečekal dlouho. Za čtvrt hodiny děvčátko přineslo malý lístek a na něm krásná, sladká slova:

„Přijďte, pane, budete vítán.“

Bude vítán — tedy milost! Milost pro kratičkou dobu, která snad bude trvati jenom několik minut —

Co jí všechno řekne, nevypoví mu zase jazyk své služby? A jak asi ona ho přivítá? Laskavě ho přivítá, o tom není pochybnosti, ale co pak se stane, až jí poví o výkřicích svého vzrušeného srdce anebo až city jeho uhodne sama?

Avšak nebylo možno uvažovati, rozmýšleti se. Vzchopil se a se zbytkem své zmužilosti vykročil na těžkou cestu. Šel na ono místo, kde poprvé ho nalezla, na onu stinnou stezku, která valem se pokrývala žlutým a hnědým povlakem opadávajícího lupení. Ubíral se tam jako ve snách, přemáhaje zástupy hádanek a mrákot.

Hle, již ho očekávala, žena zbožňovaná! Jako kdo, jako co? Jako zosobněné milosrdenství anebo jako spanilý démon, čekající na kořist? — — —

Když se objevil na pěšině, popošla mu chvatně vstříc a s pohledem trochu plachým podávala mu ruku.

„Vítám vás, pane Kmente,“ oslovila ho tím milým hlasem, stále mu v uších znějícím, který hned poprvé se mu zdál lahodnou hudbou.

„Jak jsem šťasten, milostivá paní, že jste přišla, jak jsem šťasten!“ zahlaholil mladý muž třaslavým hlasem a již nemohl vyrknouti jiného slova.

„Mileráda,“ pravila přívětivě, „pojďte!“

„Kudy?“ otázal se Kment a rozhlédl se k osamělé stezce, která se vinula před nimi.

„Do našeho domu —“

„K vám!“ mladý muž zvolal polekán, a zsinalá bledost rozlila se po jeho bílém obličeji.

„Proč se divíte?“

„Jak smím do vašeho domu — co tomu řekne váš choť?“

„Přivítá vás ochotně jako já. Čeká už na vás. Myslíte,“ dodala se vší možnou šetrností a vlídností, „že bych bez jeho vědomí a souhlasu sem přišla? Pojďte směle, zvu vás také jeho jménem.“

„Bože,“ vzdychl, „jsem jako poražený žebrák. Tak mnoho, mnoho chtěl jsem vám říci!“

„Pojďte jen bez ostychu, prosím vás. Doma povíte mi všechno, co vám bude libo.“

Kment stál nerozhodnut, zaražen, zklamán. Obíral se cestou myšlénkou na její přivítání, ale takového přijetí přece se nenadál. Zdálo se mu, že by bylo nejlépe, aby sebral poslední síly a uprchl z lákavé blízkosti té svůdné ženy. Co ho může v domě jejím očekávati? Švehlovo chladné, snad i tvrdé přivítání, výtka, posměch, pokoření, za něž zhyne studem. Jak traplivá byla ta kratičká cesta do Švehlova tichého domu! Má rychle odejíti?

Avšak mladá paní už ho držela za rámě a dívajíc se na něho vedla ho spíše svýma neodolatelnýma zrakoma, než svojí rukou. Ani skorem nevěděl, že zvolna kráčí podle ní pustnoucí zahradou. Všude bylo úplné ticho, jenom pod jejich nohama šelestilo suché listí a ovadlá tráva, plná metlic, a v to mísil se bouřlivý, úzkostlivý tlukot jeho srdce.

„Jak se vám daří, pane Kmente?“ otázala se ho již před samým domem. „Minule jste byl velmi churav.“

„Stejně, milostivá paní — snad ještě hůře —“

„Litovala jsem vás, vzpomínala jsem ustavičně se svým mužem na vás.“

„Pan manžel váš ví o mně?“

„Ano. Vypravovala jsem mu, jak jsme se sešli. Těší ho, že vás pozná.“

„Ale já se chvěji před tou chvílí —“

„Což tak málo mi důvěřujete? A přece v listě svém dovolával jste se mé důvěry a laskavosti. Domníváte se, že bych vás mohla klamat?“

„Ach, nikoli, nedomnívám. Vím určitě jenom to, že bych za vámi kráčel kraj světa.“

„Není to tak daleko,“ usmála se vnadně, „hleďte, už jsme doma. Prosím!“

Zastavila se přede vchodem a kynula mu rukou, aby vstoupil. A než Kment se nadál, byl uveden do velkého, světlého a vzdušného pokoje, a proti němu stál vysoký, mladý muž a podával mu ruku.

„Vítám vás, příteli,“ pravil Švehla s přízvukem důvěrného přátelství a upřel na Kmenta badavé zraky. „Jsem rád, že jste přišel.“

Přemáhaje nesnáze, Kment několikráte se poklonil. Místo slov vzbudil se mu kašel.

„Přicházím nesměle a pln obav, že se pohoršíte nade mnou,“ pravil téměř šeptem, když poněkud se utišil.

„A proč?“

„Protože jsem se vetřel do laskavosti milostivé paní a do vašeho domu. Nehněváte se?“

Po Švehlových rtech přeletěl zvláštní úsměv.

„Pojďte,“ pravil měkce, uchopil Kmenta za ruku a vedl jej k velikému zrcadlu. „Podívejte se na sebe i na mne a řekněte upřímně: můžeme my dva na sebe se hněvat?“

Mladý muž zvedl k zrcadlu překvapené oči a upjatě se díval na dva bílé, trochu zažloutlé a vyhublé obličeje, úplně rozdílné v podobách, avšak úplně stejné v chorobném výrazu, který z nich vyzíral.

Otřásl se, srdce skorem až mu usedalo. Zdálo se mu, že teprve ze zrcadla vyčetl těžkou, smrtelnou chorobu hostitelovu. Ale přece jako očarován jen stále hleděl do zrcadla na ty dva obrazy zmařeného mládí, zlomeného života, na ty podoby blízké smrti.

„Nu,“ po chvilce ozval se Švehla, „odpovězte: můžeme se na sebe hněvat?“

Kment obrátil se k němu a pokusil se o úsměv. Avšak nepodařilo se mu to. Mlčel.

„Nuže?“

„Nikoli,“ odvětil mladý muž sotva slyšitelně a nadmíru dojat schýlil hlavu.

„Vidíte,“ pravil Švehla také jsa pohnut, „už věříte, že jsme přátely. A nyní pojďte si sednout.“

Paní Eva zatím zmizela, aby obstarala nějaké občerstvení, a tak oba mužové v pokoji osaměli. Mladá paní úmyslně zdržela se déle mimo ně, tušila, jaký asi rozpředou hovor.

Chvilku trvalo mezi nimi mlčení, až pak zase Švehla se ozval:

„Lituji, že jsme se nepoznali dříve, mohli jsme se spolu častěji těšit. Dnes už odjíždíte ze Studence?“

„Ano. Povinnosti úřední neúprosně volají mne do Prahy za povoláním, za chlebem.“

„Ach, povinnosti úřední!“ Švehla zvolal hořkým hlasem. „Jaké to ponižující, zahanbující, v pravdě otrocké pouto duším povzneseným nad všednost a obyčejnost! Příteli, vy, jak tuším, přemáháte vše aspoň trpělivostí, ale já v takovém nesnesitelném úřadě dávno bych byl zhynul. Jest pro nás smutné a pokořující, že všechen vznět i nadání našich nejlepších duchů skorem vesměs hyne v jedovatém ovzduší úřadoven, otravujících tělo i ducha!“

Zamyslil se na chvíli, přejel si útlou, suchou rukou obličej, jakoby chtěl s něho setříti stín trudu, a pak opět zvedl ke Kmentovi důmyslné, vyjasněné oči.

„Nač se zarmucovati,“ pravil s úsměvem, „vždyť jsme se sešli, abychom se potěšili spolu.“

„Můj pane,“ vzdychl Kment, „moje truchlivá bytost sotva již dovede těšit.“

„Byl bych tuze rád, kdyby aspoň mně se to podařilo,“ odvětil Švehla a málo se odmlčel. Potom z nenadání, upřeně se dívaje na svého hostě, pravil s nádechem laskavosti:

„Vy milujete moji ženu?“

Do Kmenta jako když udeří.

„Pane,“ šeptal chvějným, úzkostlivým tónem, „kdo vám to řekl?“

„Před chvílí jsem to vyčetl z vašeho listu.“

„Vždyť ani slovem jsem se neodvážil —“

„Vím, neřekl jste ani slova ‚láska‘ ani miluji tě‘, ale někdy dovedeme čísti i mezi řádky. Ostatně tušil jsem to, když mi žena vypravovala, jak minule jste byl roztržit a dojat.“

„Sedím před vámi jako hříšník, jenž nemá výmluv ani ospravedlnění. Ano, pane Švehlo, přiznávám se dokonale ke svým citům. Miloval jsem milostivou paní dříve, než jsem ji poznal, podívejte se —,“ a vyňal knihu náčrtků malíře Kácovského — „zde jsem si ji zamiloval nejdříve.“

„Ach, Kácovský!“ živě zvolal Švehla, dívaje se na obrázky, „kde jste to dostal?“

„Jest to netušený majetek staré Nebeské, u které bydlím. Ale věřte, pane Švehlo, láska moje jest tak bezúhonná, s jakou jen se obracíme k andělům.“

„Proč se omlouváte, když vás neviním? Milý příteli, proto se netěším z vašeho příchodu, mám na mysli jinou starost. Rád bych se s vámi dohodl, vás upokojil, bude-li možno. Rád bych vám řekl, jak velmi dobře rozumím vašim citům a vašemu stesku, jenž naplňuje váš dopis, jak dobře cítím vaši opuštěnost a beznadějnost, vše, vše, co vás trápí a bolí — — —“

„Ó, pane, vy jste nyní šťasten!“

„Ano, nevýslovně. Nic neočekávám tak bezděčně a klidně jako své brzké smrti, a přece jsem smířen se vším, co mne obklopuje, co se mne dotýká, a rád bych dopřál i jiným doušku svého vrchovatého míru. Ale před rokem, příteli, vedlo se mi právě tak jako nyní vám, ba ještě hůře, neboť mně scházela trpělivost a odhodlanost. A miloval jsem svoji ženu šíleně. Chcete věděti, jak jsem si ji zamiloval? Právě tak náhle jako vy. Nikoli sice z obrázku, nýbrž z kratičké rozmluvy, sotva čtvrt hodiny trvající. Bylo to na kůru zdejšího kostelika. Vzpomněl jsem si jedné neděle zahráti si na varhany, a ona, mladá, lepá vdova, tam zpívala. Těžko říci, jak potom jsem trpěl a jak téměř jsem si zoufal. Nemohl jsem se odhodlati opětně se jí přiblížiti a říci jí, jak ji miluji, neboť ona byla zdráva a bohata, já pak chud a nemocen, nemaje čáky na uzdravení.

A tu jednou náhodou jsme se potkali v polích. Tázala se mne, kam se ubírám tak smuten. Odpověděl jsem, že bloudím za smrtí, kterou již rád bych našel.

‚Jiného cíle neznáte?‘ zeptala se mne a upřela na mne veliké oči, které mne tak okouzlovaly.

‚Jakého cíle?‘

‚Lásky —‘

‚Lásky — toho cíle, ačkoliv po něm prahnu, nedosáhnu již nikdy —‘

‚Proč? Jest tak blízko! Hleďte, jediné vztáhnutí vaší pravice stačí, abyste ho dosáhl.‘

Vzal jsem ji za ruku, v které mi podávala štěstí. Od té chvíle jsem blažen — — —

Ó, milý příteli, s počátku jediná myšlénka kalila moje štěstí; myšlénka na nedalekou smrt. Svolával jsem vše možné, modlil se horoucně, prose Boha za prodloužení svých dnů. Veliká, hrdinská vůle vzbouřila se ve mně proti mé smrti. Žít! Žít! volal jsem vytrvale, a snad té neoblomné vůli mám děkovati, že jsem o několik měsíců prodloužil svůj život. Ale záhy jsem se smířil i se smrtí — — —“

Zamlčel se, odkašlal si, převrátil několik listů v knize náčrtkové a potom pokračoval:

„Moje žena umírá se mnou — toť hlavní, co jsem vám chtěl říci. Ta krutá nemoc, která stravuje moje tělo, hlodá též v jejích údech, dosud na pohled ještě svěžích a dosti zdravých, ale už dávno, dávno zasvěcených smrti — — —

Toť ta záhada, proč se stala mojí ženou, toť ono tajemství, proč i k vám přilnula opravdovým přátelstvím.“

Dívaje se upřeně na Švehlu, Kment poslouchal, jakoby hostitel vypravoval neuvěřitelnou báchorku.

„Rozumíte mi?“ Švehla otázal se po některé chvíli a zvedl k hosti svému lesknoucí se oči.

„Nevím, dovedu-li to vše chápat.“

„A přece vše jest pravda. Moje žena opravdu jest anděl, příteli, který se obětoval za chvíli blaha nešťastníkům, nesoucím její osud. Vždyť jest to tak srozumitelné, tak jasné! Také ona od narození svého byla určena státi se živou pochodní která rychle dohořívá v nejlepších mladých letech. Zákeřnickou nemoc zdědila netoliko po svém otci, ale zvláště po matce, která umřela, když jí byla dvacet dvě léta. Byla by snad umřela dříve, ale mateřství dopřálo jí žíti o několik měsíců déle, než jí bylo určeno. Všichni členové její rodiny umírali v těch letech. Před desíti a před sedmi lety její dva nevlastní bratři umřeli také tak neodolatelně přísně, jako my právě umíráme, jen že rychleji, a přece krátce před tím pyšnili se zdánlivým skalopevným zdravím. A před pěti lety zemřel Evin otec, jehož dlouhá, vlekoucí se choroba jenom zdvojnásobnila to zoufalé dědictví, jehož věnem jest rakev — — — I on neklamně věděl, co očekává jeho poslední dítě. Byl dříve stavitelem v Praze, ale po smrti prvého syna svého koupil tento statek, zřídil jej a odstěhoval se s druhým synem a s dcerkou sem, těše se blahou nadějí, že snad přece moc horského vzduchu uchrání aspoň Evu před zahynutím. Zmýlil se. (Dokončení.)

*

FEUILLETON.

— *Na Zemi.* Básně Antonína Klose. V Praze, nákladem knihtiskárny F. Šimáčka 1892. — Antonín Klose učinil touto knihou veršů nejrozhodnější krok ku předu, jakého si u mladého básníka lze přáti; stal se samostatným. Názory jeho o světě a poesii zmužněly a zopravdověly. Ztratil sice tu a tam trochu prvotního žáru, ale básně jeho jsou nám tím milejší; nežehnou, ale září plným a klidným světlem, jaké máme tak rádi ve svém pokoji, když večer zavřeme dvéře za světem a sedneme si s milou knihou k stolku, neb si s milou duší pohovoříme. „Na zemi", jest příhodný název, který si básník pro svou knihu volil. Trochu pozemského štěstí, pohled na sluneční, kvetoucí kraj, stisknutí milující ruky, radost z radosti jiných, potěšení jiných v zármutku, to jsou tak themata, v kterých se mu nejlépe daří. Genre ze života hlavně „malých lidí" objevuje se tu též, ale při tom třeba býti vždy opatrným, aby se nezabědlo do všednosti. Nejlépe charakterisuje A. Klose sám svou knihu úvodní básní:

Na zemi.

Jsme na zemi! Co zrak náš vidí
a v srdce vchází, duši jme,
tím v přírodě i v středu lidí
klid snů svých rádi rušíme.

V přírodě být a krve vřelé
my chceme cítit dech i proud,
a s citu znakem v mužném čele
člověka k prsům přitisknout!

A v jeho duši hvězdy zříti
jak odlesk boží oblohy,
i jícen tmy, v níž s vášní řítí
se nešťastný i ubohý.

Jsme na zemi! Nám žití taje
nad pomysly a oblak jsou;
chcem' zřít, co zde se rodí, zraje,
pod rozkoší i pod slzou.

My nechcem' nad své vyletěti,
leč jiným stejně křídla dát,
a, doby své vždy věrné děti,
dít „pozor!" tam, kde hrozí spád.

Jsme na zemi. Chcem' vše, co není,
kams za hrob pouštět bez vády
a život řešit prací v bdění,
ne hříčkou ve snu šarády.

Jsme na zemi a spějem' k Bohu —
jen tak, že jinou máme pouť:
Ne na čís' srdce stavět nohu
a okem k nebi zamrknout;

ne říkat Mu, jenž kdes tam sídlí:
„Dík, nejsem jak ten publikán!"
a hned se k Němu tříti křídly
přes vlastní lid a rodný lán! —

On mezi námi žije všude
s tou oblohou i třpytem hvězd:
a kdo má zrak, těm vidným bude,
však ne tam, kde vše mrtvo jest. —

Jsme na zemi! Co zrak náš vidí
a v srdce vchází, duši jme,
tím v přírodě i v středu lidí
klid snů svých rádi rušíme.

A dojmy ty má hruď si hnětla
zde trnem, onde růžemi —
je stín v nich, vím, i trochu světla,
jak se to střídá na zemi.

Člověk věru nepotřebuje více než té básně, aby plně zasluhoval názvu pravého poety. Autoru přísluší uznání to ještě za mnohou jinou báseň v této knize.

— Londýnské „Athenaeum" přinese také letos přehled o české literatuře za r. 1891—1892. Jak nám redaktor „Athenaea" sděluje, psal jej pan Tille. Článek vyjde v červenci t. r.

— *Česká Akademie* udělí letos po návrhu IV. třídy v každém ze tří oborů této třídy (krásná literatura, umění výtvarné, skladba hudební) dvě ceny vyroční, první po 1000 zl., druhou po 400 zl. za nejlepší výkony z roku 1891, které jí budou předloženy nebo přihlášeny do konce července 1892 od členů třídy IV. nebo jich prostřednictvím od jiných českých literátů a umělců, pokud výkony ty nebyly poctěny již jinde cenou peněžní. Díla z oboru krásné literatury a hudební skladby mohou se předložiti buď již vytištěná nebo v rukopise k tisku připraveném. V oboru umění výtvarného mohou se ucházeti jen díla úplně dohotovená, i stačí předložiti buď originál nebo podrobný popis (možno li, s připojenou fotografií), budiž však určitě naznačeno místo, kde jsou vystavena. Udělené ceny prohlásí se 2. prosince 1892. — Mimo to udělena budou letos na základě výkonů, jež doložiti jest způsobem svrchu naznačeným (v oboru umění výtvarného stačí i návrh ve výkresu úplně dohotovený), po návrhu IV. třídy tato stipendia: 1. cestovní 1000 zl. v oboru umění výtvarného, 2. studijní 300 zl. v oboru hudby, 3. badatelské 250 zl. v oboru krásné literatury. Žádosti za stipendia, opatřené náležitými doklady, podati jest tolikéž do konce července 1892. —

Listárna redakce.

Rukopisy se nevracejí a neručí se za jich zachování. Zvláštními dopisy odpovídati nelze. „P. Z. B": Račte poslati nějakou báseň celou. Otiskování úryvků je vždy nesnadné. — „J. P." (Na cestách): Příliš obšírné pro náš list. — „J. V. K.": Ušetřte sebe i nás svými zásylkami.

Neuveřejníme práce znamenané: „Š. S." — „Sen z. n." — „Č. 14." — „Tam a zpět". — „J. B. (Vl. a př.)". — „R. M" — „S. P. T. 20" — „J. Bohuslav". — Čarodějnice na vsi." — „Lekníń". — „x/2." — „Duma atd." — „Topoly atd." — „L H." — „D. Z-ský." — „B. L. v P." — „Sola". — „M. Orebský." — „Slovo". — „List".

Číslem tímto končí druhé čtvrtletí XX. ročníku „Lumíra", i žádáme pp. čtenáře, jichž předplatné došlo, o laskavé obnovení.

Na „LUMÍRA" předplácí se:

V Praze:		S pošt. zásylkou:	
Na celý rok	zl. 4·80	Na celý rok	zl. 5·—
„ půl roku	„ 2·40	„ půl roku	„ 2·50
„ čtvrt „	„ 1·20	„ čtvrt „	„ 1·25

„LUMÍR" vychází každého 1., 10. a 20. v měsíci v číslech a kromě toho v **měs. seš.** tři čísla obsahujících.

Jednotlivé sešity stojí 40 kr.

„ „ poštou 42 kr.

Jednotlivá čísla „Lumíra" stojí poštou 14 kr.

Reklamace čísel vyřizují se bezplatně pouze do vyjití čísla následujícího.

Administrace „Lumíra"
v Praze, Salmova ulice číslo 9

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 1. ČERVENCE 1892 ČÍSLO 19.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 .
Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne

Z básní Mikuláše Lenaua.

Překládá *Ant. Klášterský.*

Postillion.

Sladká byla noc a máj,
mráčky stříbrem plály,
létly přes ten jarní ráj
plesným tahem v dáli.

Les i luh byl uspán v klid,
pusty pěšin pruhy,
nebděl mimo luny svit
v cestách nikdo druhý.

Větřík zticha mluvící
vane jen a letí
měkčej' tichou ložnicí
všechněch jara dětí.

Potok šel jak po špičkách,
neb sen květů živý
ve líbezné vůni táh'
v prostor mlčenlivý.

Hrubší byl můj postillion,
práskaje, hnal hřebce,
přes dol, vrch na mnohý hon
jeho roh zněl křepce.

A čtyř hbitých koní ruch
zvučel podkovami,
jak tu přes ten květný luh
rádi spěli sami.

Les a luh — co rychlých změn! —
přišly — znikly vírem,
zmizely jak v letu sen
vísky se svým mírem.

V prostřed štěstí, máj kde kvet',
ležel hřbitov jeden,
poutníkův byl rychlý hled
k vážným snům jím veden.

Přichýlen byl k vrchu blíž
bílou zídkou kolem,
vysoko čněl s Bohem kříž
s němým, tichým bolem.

Vozka nyní cestou jel
tišej', v trudné tíži,
potom koně zadržel
a zřel k tomu kříži:

„Musím vůz tu zastavit,
a vy, odpusťte mi,
kamarád můj tamto skryt
leží v chladné zemi.

Na mou věru zlatý hoch!
Věčná škoda je ho!
Jasněj' nezněl žádný roh
nežli druha mého.

Stavit tu vždy, můj je mrav,
tomu pod mohylou,
jako bratru na pozdrav
zadout jeho milou.“

A zatroubil veselý
nápěv ke hřbitovu,
aby jeho příteli
vnik' až v ticho rovu.

A ten rohu jasný tón
s vrchu zněl zas k dolu,
jak by mrtvý postillon
píseň zpíval spolu. —

Dál jsme kvapem jeli zas
přes hory a pláně;
dlouho ještě v sluchu hlas
zněl mi s oné stráně.

Suchý list.

Mým oknem přišel suchý list,
jej vítr přivál tiše,
to otevřené, lehké, jist
jsem, psaní smrť mi píše.

Ten suchý list si schovám, k těm
jej listům složím sobě,
jež od ní kdysi dostal jsem,
co krás v té bylo době!

Tam venku strom tak holý, tich,
jak on svůj lístek v letu,
snad ona nezná listů svých,
ač její podpis je tu.

Té mrtvé lásky slova, hleď,
mne prosí za zničení
a v moje tváře hledí teď
jak lháři přistižení.

Těm krásným klamům nechci však
skon přáti ve plameni,
ta slova smutně zří mi v zrak,
že umřít lze jim není.

Nuž, k trpké slasti nechám rád
si štěstí sen ten sladký
a do bolestných svojich ztrát
se v listech večtu zpátky.

K nim suchý list chci položit,
v něm smrti zvěsť je psána,
že každá bolesť najde klid
a léku každá rána.

Prosba.

Spočiň na mně, tmavé oko,
a tak se svou celou mocí,
přívětivá, vážná, snivá,
nevýslovně sladká noci!

Stínem svojim kouzla plným
celý svět ten za mnou skrývej
a tak nad mým žitím provždy
sama jenom splývej, splývej!

Píseň jezdců.

My životem hřmíme jak bouřný proud vod,
tak bez klidu let náš je děsný,
my v přeletu pouze si schvátíme plod
a při zdroji nepadnem' ve sny,
my utrhnem' růži a vyssajem' dech
a potom ji rozsejem' po větrech.

Jen pokojný sedí a čeká. pln tuch,
až štěstí mu zaťuká v dvéře,
a číhá, když na smrť již zvonek zní v sluch,
zda štěstí snad za kliku béře;
ba vskutku se hnula a vstupuje přec —
proč chudáku bát se — druh kostlivec.

Však jezdec ten stíhá své štěstí jak ďas,
on po vlajném chopí je vlasu,
je přinutí k sedlu mu sednout si zas,
je s laskáním divě pne k pasu:
Ty musíš jet se mnou zlou noci, hohoj,
skrz proudy a strže až v krvavý boj!

A skočíme spolu pak ve hlučnou seč
a oř jenom tančí a řehce,
tam, nejvíc kde hromem zní nebezpeč,
před zdlouhavým vojem hřmí lehce.
A smrť dá číš jezdci, jenž bouřně ždá ji,
tu nejohnivější, by prvý pil z ní.

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Pokračování.)

III.

Nebyl vyložen celý černým suknem borský zámek, jako bývají smutkem stížené hrady v pohádkách. Z venku nebylo ani viděti žádnou změnu, vypadalo vše, jako jindy vždy. Také uvnitř, po chodbách, nedusily se kroky v měkkých kobercích, a v pokojích, kde scházeli se hosté, bylo živo a hlučno. Mrtvola nalézala se až v posledním z řady šesti síní táhnoucích se celou délkou průčelí rozsáhlé budovy.

Tu ležela již v rakvi paní Marešová, v bledě šedých, lehkých letních šatech, které jí byly zvláště milé a které nejraději nosila ze všeho svého šatstva; dány jí do hrobu dle přání jejího posledních dnů proneseného. Na hlavě měla krajkový čepeček, pod nímž vlnily se spousty hustých vlu tmavých vlasů, jichž břehy splývaly do čela a po skráních se roztékaly. Rozkošně vyjímal se v tom rámci její něžný, líbezný obličej, po němž rozlit byl

onen zvláštní úsměv smrti, který vypadá tak dojemně žalostivě a spolu zas konejšivě svým rázem usmiřujícím. Mohlo zdáti se jako by jen spala a snila o někom jí drahém, kdyby nebylo těch nehybných, ztrnulých rysů a kdyby nebylo toho lesku zvláštního a barvy voskově žlutavé mrtvého těla. Nebožka byla natažena — nemožno najíti jiného přirovnání pro to ztuhlé napjetí všech tvarů schránky tělesné, než právě: jako do rakve. Vypadala ku podivu velikou, jako nikdy nebyla v životě, když její, v pohybu poněkud drobné údy, byly bez pohnutí. Malé, hezké ruce její, složené křížem na prsou, vždy hbité a čilé a švižné, jako celý zjev panin, nikdy snad nepřišly tak k platnosti v ušlechtilých svých liniích, jako právě nyní, kdy spočívaly tu nehybně, s prsty jako schválně uvedenými do polohy nejpříznivější, dlouhými, tenkými, končícími nehty obrysu mandlí a průhlednosti rybích šupin.

Rakev nebyla ještě přikryta.

Byla položena na dvě židle, víko leželo vedle na zemi, za hlavou hořely svíce kolem stříbrného krucifixu na stole bíle pokrytém a vyzdobeném listnatými rostlinami. U nohou byl věnec z čerstvých květin, dar mužův a dětí. Věnce ostatní, v hojném počtu, nejvíce z dělaných květin, z drátu a papíru, protivně šustící při každém dotknutí, umístěny zatím stranou, po stole a prádelníku rozloženy, rozvěšeny tu a tam po zdi a na oknech.

U rakve stále někdo byl. Každou chvíli ten neb onen přistoupil a udělal znamení kříže; pomodlil se zkrátka, nebo jen podíval se ještě na tvář umrlé. Mnohý ani se nepodíval, schválně přivřel oči jako by v hlubokém pohnutí; neboť nerad viděl nebožtíky, zdálo se mu pak o nich v noci. Velká část hostí vůbec ani nešla k mrtvole; zůstali v salonu, kam byli uvedeni; páni zejména.

Náhodou pokoj smuteční v jednom okamžiku zůstal úplně vyprázdněn. Doktor Sichrovský, který držel se mezi ostatními hostmi, použiv toho vstoupil. Byl klidný, ale bledý, a oči mu hořely oním ohněm člověka, který dlouho nespal a jehož duši bouře zmítají, jež tají a musí tajiti.

Přistoupil k rakvi a zůstal státi jako zaražen, jako by nevěřil, nechtěl věřiti, co přece jest pravdou, neodvolatelnou a nezměnitelnou pravdou. Ruce jeho, jak tu stál, nehybně, splývaly svisle dolů a celá jeho statná, vysoká postava, jako by pod tíží ohromnou se prohýbala; hlava jeho zvolna skláněla se k prsům.

Pojednou se vztyčil zaťav pěstě a napjav svaly rukou, jako by veškerých sil svých tělesných musil vynaložiti, aby neklesło docela jeho zemdlené tělo; slyšel za sebou kroky blížící se.

S věže kostelní zazvněly zvony. Svoláván již lid ku pohřbu. Bylo na čase zakrýti rakev, zabedniti víko.

Vdovec přecházel od rána sem tam, neměl nikde stání, bylo mu trudno a trapno a při tom měl pocit člověka, který si přeje, aby to, co nedá se více odvrátiti, byť sebe hroznější, raději bylo již skončeno.

Otec nebožky, který přijel s jednou ze svých dcer, nalézal se v pokoji vedlejším; byl již starý pán a musil odpočinouti si, aby pak měl dosti sil k obřadu samému. Také synové byli tu s ním, bratří nebožky, přijeli všickni, vyjma jednoho, který omluvil se prací neodkladnou a poslal za sebe svou ženu. Sestry druhé nebyly přítomny, jako matka zemřelé, která byla příliš stará a sešlá, ze přinutili ji zůstati doma; nejstarší se čekala právě, nejmladší, taktéž již vdaná, dostala se s mužem svým příliš daleko, kamsi do Chorvátska, a projevili svou účast pouze telegraficky. Ostatní švakři byli v Boru a přijelo i množství vzdálenějších příbuzných. Se strany správcovy byla tu pouze sestra; neměl nikoho jiného blízkého.

Všickni nyní ubírali se rozloučiti se ještě s tou, již nikdy více žádný z nich nespatří na světě. I z hostů ostatních někteří také spěchali, aby přítomni byli trapnému výjevu, mnozí snad ze zvědavosti pouhé, ačkoli zajisté nikdo zcela bez soucitu. Také děti Marešovy, držené schválně opodál, v pokoji svém, aby stále se nerozčilovaly novými dojmy, nyní naposledy přivedli k mamince.

Doktor Sichrovský byl odstoupil stranou; zatáhl se zcela do pozadí, za všecky ostatní.

Rozlehl se pláč, štkání, vzlykot. Otevřenými okny valil se ven a rozplýval do prostory usedavý nářek. Pak v tu truchlivou, smutnou hudbu zaduněly rány kladiva.

Rakev snesena dolů po schodech a postavena v průjezdě zámku na máry tu již připravené, obklíčené množstvím na pohřeb čekajícím; hlasy přitlumené modlily se růženec.

Za nedlouho dostavili se kněží. Dvanáct mladších panských úředníků postavilo se kolem mar; šest jich chopilo se rakve věnci pokryté a vyzdvihli ji na ramena pak, když byly dozněly zpěvy a modlitby kněží.

Průvod se hnul ku hřbitovu.

Napřed šly děti, oba hoši, sestřičku majíce uprostřed, mezi sebou, vedouce se za ručky. Pak manžel nebožky, s otcem jejím. Za nimi bratři, sestry, švakři a ostatní příbuzenstvo, i hosté, domácí i cizí, jichž společenské postavení opravňovalo je a vyžadovalo od nich, aby ukázali se v zámku a osobně truchlícím pozůstalým soustrast svou projevili; seřadili se hned nahoře a sestoupili se schodů v tom pořádku, kterým půjdou za rakví. Za nimi hrnul a tlačil se lid.

Zámek se vyprázdnil. Byli i všickni lidé domácí šli vyprovodit paní, vzdáti jí čest na poslední její cestě.

Zpět zůstali pouze, kdož musili nevyhnutelně. Kojná s maličkým, která držíc jej u prsou, dívala se z okna s očima uplakanýma, ale patrně v celku dosti se bavíc tím, co spatřuje, tou nádherou slavnostní, jakou přec často neviděti a jakou ona zejména jistě nikdy ještě neviděla v rodné vesnici. Pak kuchařka, jíž náleželo vařiti, aby panstvu bylo čeho předložiti po návratu domů; dokud průvod nezmizel z dohledu, za prvními domky městečka, jimiž se ubíral, také ona ovšem nemyslila na plotnu.

Bylo již poledne, když do městečka vracely se zástupy ze hřbitova. Celý Bor se súčastnil.

Na pohřeb přišlo i hojně vesničanů, ze všech okolních vesnic dostavili se účastníci, nejen ti, kteří měli práci na panství, neboť správcová nebožka byla v lásce u každého, kdo ji znal. Ti všickni pospíchali již domů a do všech stran po cestách a stezkách z Boru vedoucích rozcházeli se.

Z kočárů, které byly ráno přijely do Boru, zas jeden po druhém vyjížděl, z Boru se vzdaloval.

K zámku zpět odebrali se pouze Marešovi a nejbližší přátelstvo.

Doktor Sichrovský byl s nimi; k vůli paní lesní Janotové, které udělalo se mdlo mezi mší v kostele, že musila býti dříve odvedena, šel s sebou, aby poptal se, jak se jí daří a dohlédl, není-li ničeho se obávati.

*

Nalezl paní zotavenou již úplně, když byla odpočinula si chvíli na pohovce. Mdloba přišla jen z dojmutí a lítosti; měli se s paní Marešovou rády, ačkoli v pozdějších letech spolu se nestýkaly a nepsaly si ani; vyrostly spolu, byly spolužačky a v mládí bývaly nerozlučny.

Pan lesní měl už strach, že bude nucen zůstati v Boru snad i přes noc, a naléhal na neprodlený odjezd, aby raději už byli z místa. Měli také hodně daleko do své horské myslivny, až tam někde v nejhlubší Šumavě i bylo opravdu třeba pospíšiti co nejvíce, aby před plnou nocí aspoň dojeli.

Na zámku však nechtěli je pustit, musili zůstati přes oběd, k mrzutosti pana lesního, který by raději byl jedl až někde cestou a byl již jako na trní. Rozčilením co chvíli zapomínal se a vybuchl proti každému svým drsným způsobem.

Sichrovský nenechal se nikterak přemluviti, aby též zůstal ke stolu. Prohlásil rozhodně, že nemůže se zdržeti. Poručiv se všem na zámku, odejel.

Neměl nikoho s sebou; seděl sám v kočáře.

Den byl jasný a příjemný, pravý již jarní den a slunce, nyní na výši své pouti, za poledne, hřálo zemi paprsky teplými a oživujícími. Však brzo vykouzlí z ní na tisíce květů zajisté, z té dosud v spánku odpočívající půdy! Tam již v tajnostech jejího úrodného lůna hýbe se vše a budí a vztyčuje k ruchu a vzrůstu, i z odumřelých zdánlivě oddenků a kořínků chystá se vypučeti zase život... Jen ona, tam za tou bílou zdí, pod čerstvě nasypanou, skypřenou hromadou prstí, více se nevzbudí k životu ani chvilkovému... nikdy více — —

Sichrovský projel Borem a vzdaloval se po silnici, jíž poblíže byl hřbitov, kam uložena právě paní Marešová ke spánku věčnému.

Přehlédl z vozu celé prostranství hřbitova položeného na malém návrší a po jeho svahu směrem k silnici se sklánějícího. Na konci byla kaple, nevelký kostelík a před ním dvě staré lípy krásného obrysu. Pod jednou z těch lip, při zdi, proti východu slunce, byl hrob její.

Viděl jej, díval se dlouho upřeně na to místo, podobné čerstvé ráně. Obracel se k němu, až kočár přejel vrchol kopce, za nímž unikal zrakům i zámek borský a dále mizely kvapem i koruny starých lip na borském hřbitově. (Pokračování.)

Peklo.

Francouzsky napsal *Gustav Guesviller*. Přeložila *B. S.*

Uveřejněno v »Illustration«, č. 2522., ročn. 49. 27. června 1891.

Byl toho příčinou vítr, který provázel bouři a klátil zuřivě stromy v parku, hudl melodie teskné a strašlivé v krbu a lomcoval jako lupič okny salonu, mezitím co hrom v dálce temně hučel? Nevím; ale toho večera hovor náš, jindy tak čilý a veselý, stal se jaksi pochmurným a smutným. Nemluvilo se o ničem, než o smrti, a každý pronesl něco, co naprosto nebylo k smíchu. A to nehezké slovo: peklo vracelo se vždy znovu a znovu do rozmluvy.

„Jděte mi!“ zvolala pojednou usměvavá paní d'Arzac, „mne peklo neděsí a přece měla bych se ho strašlivě obávat, neboť, jak mne tu vidíte, propadla jsem peklu třikrát v různých dobách svého života, ač mám-li víry přikládati trojímu zlořečení, kterým mi lál můj strýc, abbée de Janlieu, jehož svatou duši již nebe hostí. A přísahám vám, hříšnice zatvrzelá, že dala bych mnoho za to, kdybych si mohla tato tři zlořečení, ještě jednou zasloužit!...“

Paní d'Arzac byla vdovou, dávno již překročila onen věk, kdy ženy ještě nerady své stáří prozrazují, a znala se zmužile ku svým šedesátidvěma letům, které jí ostatně dobře slušely. Její hlas zůstal jasný, její oči živé, měla svěží mysl, pevné zdraví a její bílé vlasy leskly se ku podivu. Staré ženy, umějí li býti starými, mají takové zvláštní jemné kouzlo šťastných upomínek.

„Bylo to před — před mnoha lety; tehda byla jsem rusovlasou. Nevrťte hlavou jako nevěřící, neboť tu není nikoho, kdo by mi to dosvědčil. Byla jsem tehdy rusovláskou a dokonce hezkou rusovláskou. Tato pohrobní marnivost je dovolena, není-liž pravda? Má krása je mrtva jako všichni ti, kdož mne znali, a není tu již nikoho, vyjma mne, kdo by vzdal čest tomu, čím jsem bývala, a mrtví mají přece práva na pocty.

Vy nevíte asi, že jsem svou pozemskou pouť počala velmi nešťastně. Můj otec, hrabě de Janlieu, přál si vroucně syna a za to byla jsem to já, která omylem přišla na svět. A přišla jsem tak nešťastně, že to mou ubohou matku stálo život. Tato ztráta uvrhla otce mého v hluboké zoufalství a odňala mi jeho lásku. Zajisté byla bych si této opět vydobyla, ale nebe nedopřálo mi k tomu času, neboť sotva jsem počala nabývat rozumu, vyslyšel Bůh horoucí prosby mého otce a povolal jej k sobě a k milované manželce, tak záhy z jeho náruče vyrvané.

V sedmi letech byla jsem sirotkem; ujal se mne tedy jediný blízký příbuzný, který mi zbyl, strýc můj, abbée de Janlieu. Byl to dosti podivný člověk, ten svatý kněz; mnozí o něm tvrdili, že je filosofem, čemuž nevěřím, ale jistě byl velmi originelní. Knězem stal se ne tak z náklonnosti, jako z opovržení světem a životem. Rád opakoval, že takto vrátil Tvůrci život, o nějž nestál. Ač mu jeho inteligence, jeho vzdělání, jeho jmění a jméno zaručovaly vysoký úřad církevní, zvolil si skromné místo faráře v malé vesnici poblíž Valence a jediné, co si vyžádal bylo, by směl zůstati vždy na svém stanovišti. Byl to čin člověka skromného, který — smím to říci, aniž bych porušila povinnou úctu k jeho památce? — neopovrhoval tichým odpočinkem a uměl oceniti chvíle klidu. Nemyslete, že byl snad lenochem; četl mnoho, modlil se ještě víc a víra, která ovládala veškeré jeho myšlénky a činy, činila z něho vzor evangelického milosrdenství a lásky k bližnímu...

K němu do jeho fary přišla jsem po smrti otcově. Znáte je dobře ty vesnické farní budovy: bílé zdi, hnědé okenice, červená střecha, na níž vrkají holubi. Uvnitř pohodlí jednoduché a příjemné, bez nejmenšího přepychu. Bílé záclony za skvoucími tabulemi okenními splývají

v řasách... Ani nejmenšího prášku nikde, všude čistota úzkostlivá vzorná, až koketní.

Tento nezvratný pořádek a čistotnost bez poskvrnky byly dílem strýcovy hospodyně Marie, ženy to prosáklé pobožnosti a přehorlivé ve službě smetáku. Vesničtí lidé říkali jí farářova Marie na rozdíl od Marií ostatních. Marie, tlustá, červená, usměvavá i bručivá, zastávala všecku domácí práci sama; vařila, ryla zelinářskou zahradu, zalévala, krmila drůbež, žala trávu králíkům, bílila a žehlila prádlo... A k těmto pracím měla přibýt ještě hodnost opatrovnice. Mým příchodem stížena a rozmnožena její práce, ale Marie si nestěžovala ze strachu před soupeřkou. Byla příliš hrda na zvláštní vyhražené místo v presbyteři, než aby se byla o ně s někým dělila. Zůstávala jedinou služkou, aby mohla zůstati zároveň neobmezenou paní.

Mně vykázán malý pokojík vedle jejího, spala jsem pod její ochranou a musím uznati, že věnovala mi právě tolik péče, co své drůbeži nebo svým policím v kuchyni. Můj strýc zabýval se zatím mým vychováním a navzdor bručení Marie, která mne nejraději viděla dovádět a skákat přes provaz, snažil se vyšperkovati můj rozum věcmi vážnými, svatými. Mne to hrubě nebavilo, přiznávám se a daleko víc zamlouvaly se mi náhledy Mariiny ve příčině dovádění a skoků.

Učila jsem se v přízemí v pracovně strýcově, místnosti přísné, studené a tmavé jako zlý sen a plné velikých, hrozivých knih. Ve své nevědomosti a prostotě domnívala jsem se, že všecky ty knihy jsou tu pro mne — proti mně — a že se je budu musit naučit všem od první až do poslední.

Co stěžovalo ještě mé mučennictví, bylo smavé pokušení, které se v krásných dnech skvělo za oknem: zahrada plná květů, ovoce a motýlů, rybník plný ryb a žab, dvůr, kde si vykračovali krásní kohouti, ohrada, kde králíci prováděli své pitvorné skoky a stříhali ušima a pak terasa na konci sadu u polozbořené zdi, odkud otvírala se vyhlídka na modrou Rhônu brázděnou loďkami o bílých plachtách; lesnatá návrší na jedné a nekonečná rovina na druhé straně, a tučné louky, kde se popásala stáda...

Běda! mne nutil strýc dívati se místo na tyto krásy do zažloutlých listů starého katechismu a místo zpěvu kohoutů a šveholení ptactva měla jsem poslouchati jednotvárný jeho hlas, který se tázal:

‚Co jest peklo?‘

Mé první propadnutí peklu datuje se od této pekelné lekce.

‚Co jest peklo?‘

Bylo mi devět let a bylo to za čarovného dne červnového, plného slunečního jasu. Ale slunce nenavštěvovalo nikdy strýcovu pracovnu, což ji činilo ještě pochmurnější, kdežto zahrada, všecka ztopena ve sluneční záři, skvěla se tím kouzelněji.

‚Co jest peklo?‘ opakoval strýc.

Rozvité levkoje kolébaly se zvolna na svých stoncích a s bílých růží kanuly tiše vonné jich lístky. A já odpověděla strýci:

‚Peklo jest strašlivé místo, kde navždy jsouce vyobcováni od — — —‘

‚Od — — —‘ vyptával se strýc.

‚Tváře boží,‘ vykřikla jsem.

‚Nuže a dále?‘

Jak byl zvědav! ‚Trpí‘ — — — Já rovněž trpěla! A ti kohouti venku mne volali! Pokračovala jsem poslušně:

‚Trpí hříšníci v ohni — — —‘

‚Muka‘ — pomáhal strýc.

‚Věčná,‘ vyhrkla jsem poslední slovo. Mysl má však toulala se jinde — bylo tak krásně venku! Ale ani abbée nebyl dosti pozorným — bylo tuze horko — každý rozumí počasí po svém. Na strýcově čele perlil se pot, dýchal těžce a vzdychal, div neodfoukl Marii čepeček s hlavy a časem skláněla se mu hlava těžce k prsoum, bylo zřejmo, jak přemáhá svou odpolední dřímotu. Pohnul sebou:

‚Jak líčí nám peklo písmo svaté?‘

Tato otázka vyčerpala jeho síly. Opřel loket o stůl a položil hlavu do dlaně. Odpověděla jsem pletouc páté přes deváté:

‚Peklo nazývá se studnou vřelou hněvu velkého jezera a vysokou pecí propasti rybníka božího!‘

Loket strýcův se svezl, málem byl by udeřil hlavou o stůl. Vzpřímil se velice důstojně a potlačuje zívnutí, pravil tónem laskavé výčitky:

‚Ty neumíš úlohu, maličká. Nechám tě o samotě, abys se mohla učit. Buď pilna!“

Na to odešel do sousedního pokoje, nechávaje dvéře pootevřeny; slyšela jsem, jak si přitáhl lenošku. Pak bylo ticho. Ne dlouho, brzy zdravé oddychování neslo se až ke mně, stále se sesilujíc — pak první chrupnutí krátké a tiché, druhé ještě trochu nejisté, třetí již upřímnější — a abbée chrápal hluboce, jako člověk spravedlivý, jakým byl. Docela tichounce vzchopila jsem se, bych se o jeho spánku přesvědčila. Strýc spal schoulen v lenošce červeným ripsem potažené, rámě maje skřížená a bradu opřenou o kolárek. Tak pevně spal asi Jakub, když se mu zdálo o žebříku. Přistoupla jsem k oknu a použivši silnějšího chrupnutí otevřela jsem je. Jaký vzduch, jaká vůně! Bleskem prolétla mou hlavu myšlénka:

‚Což kdybych vyskočila oknem?‘

Několik okamžiků odolala jsem pokušení, ale pojednou shlédly oči moje v sadu na terase při staré zdi překrásné rubíny, houpající se mezi listím — třešni přetíženou ovocem

‚Kdybych vyskočila oknem?!‘

Ale co dělá Marie? Napjala jsem sluch a postřehla zvuky, které mne upokojily i s této strany. Marie leštila měděné nádobí, to vyžadovalo dobré tři hodiny práce a během těchto ani sám posel boží, navštívivši faru, nebyl by Marii vyrušil.

Zajisté — vyskočím oknem! — — — A vyskočila jsem. Jediným skokem octla jsem se v zahradě. Vylezla jsem na starou zeď a pak používajíc všech čtyř, na třešni a usadila jsem se tam co nejpohodlněji. Výtečné třešně! Jedla jsem je s celou chutí a pecky shromáždila do zástěry.

Pojednou otevřely se domovní dvéře a strýc objevil se v nich.

‚Kde jsi? Kde jsi, tulačko!‘

Chránila jsem se ozvat a přikrčila jsem se těsněji ku pni.

‚Kde jsi?‘

Blížil se prohlížeje houští. Můj Bože, půjde-li až na terasu? Ano, šel a co horšího, přišel až ke staré zdi pod třešni. Cítila jsem, že jsem ztracena; strachem udělala jsem nešikovný pohyb, zástěra mi vyklouzla a bác! pecky jako déšť sesypaly se na široký klobouk strýcův. Udiven pozvedl hlavu a spatřil mne.

‚Nešťastnice!‘ zvolal mávaje zoufale breviářem, ‚nešťastnice, vždyť přijdeš do pekla!‘

Toto zlořečení urychlilo můj sestup, sjela jsem spíše než slezla.

‚A nyní ku práci! Umíš-li pak konečně svou úlohu?‘

‚Ano!‘ řekla jsem tónem zmateným a drzým zároveň.

‚Nuže odříkávejte, slečinko! Co jest peklo?

Polo plačky, pohodivši hlavu zbujně na zad, potřásajíc svými kučerami a dupajíc nohou, vyhrkla jsem:

‚Peklo, strýčku, jest místo strašlivé, velice strašlivé — není tam ani květů, ani motýlů, ani kohoutů, ani slunce, ani třešní — zkrátka právě takové, jako vaše pracovna, strýčku!‘

A ujišťuji vás, tak jsem si tenkrát peklo představovala.

* * *

Mé druhé propadnutí peklu má příčinu méně nevinnou, neboť zveličila jsem od té doby své třešňové dobrodružství; nejednalo se už o lenost a mlsnost, drobné hříšky, které se dětem odpouštějí; jednalo se o zvědavost a marnivost, hříchy skoro smrtelné, které však se stávají rovněž malými, když děvče dospělo v ženu.

Tehda jsem se už neměla co obávat strýcových otázek z písma svatého neb katechismu. Bylo mi bezmála jedenáct let a připravovala jsem se k prvnímu přijímání. Beze vší chlouby mohu říci, že jsem byla nejučenější a nejpobožnější ze všech žaček svého strýce. Při hlaholu zvonů hrála jsem si tak opravdově na madonu, jako dříve na maminku se svými pannami. Plna zbožného nadšení a hrdé skromnosti chodila jsem s očima sklopenýma a sevřenými rty, mluvila jsem po tichu a potlačovala smích. Strýc říkal, že jsem vzorem celé osady.

Jednoho dne otevřel strýc v mé přítomnosti zasklenou skříň ve svém pokoji a hledal cosi Že byl obrácen zády ke mně odvážila jsem se pozvednout oči a spatřila jsem v jednom oddělení skříně jakýsi kufřík potažený růžovým marokýnem. Dosud jsem nic podobného neviděla, proč to as je a co je asi v něm? Mimovolně tázala jsem se:

‚Strýčku, co pak je v tom kufříku?‘

Strýc odpověděl mi přísně:

‚To není pro takové dívčinky jako ty!‘

Jemu se to snadno řeklo, když věděl, co tam je. Věru nemohl zvoliti vhodnější odpověď, aby vzbudil mou zvědavost, a zlomyslný diblík, který ve mně sídlil, použil této příležitosti volaje bez ustání:

‚Co asi v té skřínce je?‘

Nechtěla jsem jej poslouchat, ale byl tvrdošíjný jako každé zlo a nedopřával mi chvíle klidu. Zdvojnásobnila jsem svou pobožnost, ale velmi často hříšná myšlénka proklouzla mi mezi Otčenášem a Zdrávasem a mezitím, co modlila jsem se k Bohu nebo k svaté Panně, slyšela jsem pojednou osudnou otázku v nitru svém: Co asi v té skřínce je?

Trpěla jsem touto roztržitostí tolik, že bylo nutno pomýšleti na lék pro ni — nebyl než jeden; vniknouti tajně do strýcova pokoje, zmocniti se skřínky a prohlédnouti si její obsah. Okolnosti samy spojily se se mnou k uskutečnění mého hříšného plánu. Jednou odpoledne byl strýc zavolán na kvap k umírajícímu.

‚Buď hodna!‘ napomínal mne odcházeje.

Slíbila jsem. Toho dne byl trh ve Valenci a Marie odešla tam, by nakoupila různé potřeby pro domácnost Byla jsem tedy sama doma. Sama se svým pokušením a tajemnou skřínkou Mohla-liž jsem odolat? — Vstoupila jsem do strýcova pokoje, důvěřivý abbée nechával klíč u skříně. Otevřela jsem a spatřila skřínku pod kupou kapesních šátků — shodila jsem je a chopila se skřínky. V prvním okamžiku myslila jsem, že je přikována ke skříni, tak těžkou zdála se mým dětským rukám. Napjetím všech sil přitáhla jsem ji k sobě, opřela o prsa a celá upocená dovlekla jsem ji k oknu na židli. Otevřela jsem ji; byla naplněna škatulkami a pouzdry různé velikosti, potažených koží neb hedvábím, barev vybledlých, upomínajících na mdlé zabarvení sušených květů. Otevřela jsem jedno pouzdro a před mým udiveným zrakem zaleskl se zlatý náramek posázený démanty — strýc můj schovával v této skřínce a schovával pro mne, tehda jsem ještě nevěděla, rodinné klenoty. — Zprvu byla jsem trochu zaražena, pak ale otevřela jsem druhé pouzdro — třetí — otevřela jsem je všechna, kladouc je kolem sebe na podlahu, abych si lépe prohlédnouti mohla jich skvoucí obsah.

Byly tam prsteny, dlouhé naušnice, châtelainy, řetězy, náhrdelníky, náramky, spony, jehlice — celý sklad klenotnický. Nyní ozvala se ve mně marnivost. Věšela jsem na sebe klenoty jeden za druhým. Okolo krku navěsila jsem si asi pět náhrdelníků, odstranila jsem z uší své prosté koralové náušnice a nahradila jsem je párem dlouhých spadajících mi až na ramena; ostatní náušnice navěsila jsem si nad uši do ok vlasové síťky. Na ruce navlékla jsem si náramky, na zástěru přišpendlila jsem půl tuctu jehlic, zavěsila jednu châtelainu k pravé a druhou k levé své kapse a k doplnění úboru navlékla jsem si na každý prst, palce vyjímaje, po třech prstenech. A nyní, soudíc, že jsem již dosti vyšperkovaná, šla jsem obdivovat svou krásu do zrcadla, ruce držíc vzhůru, by mi prsteny nesjely.

V této posici zastihl mne strýc, který z nenadání se vrátil. Uděšena couvla jsem a nechala spadnout všech čtyřiadvacet prstenů na podlahu.

‚Bid — — —‘

‚— — nice,‘ chtěl říci strýc, ale slova nevycházela mu ze rtů, hněv jej dusil.

Zrudnul, breviář mu vyklouznul z ruky a uložil se k prstenům. Rozhněval se do opravdy tentokrát, přikročil ke mně s pozdviženou rukou — neuhodil mne, ale dostala jsem na špičku nosu ťafku, která hluboce urazila mou samolibost. A promluvil:

‚Bidnice! Ty přijdeš rovnou do pekla!‘

Neodpověděla jsem

* * *

Konečně třetí prokletí. Scéna tohoto dramatu jest stinná alej krásného parku v Chevresse. Bylo svěží letní jitro a mně bylo osmnáct let. Ale dříve musím vám povědět, jak se stalo, že místo abych snila v prostém sadu strýcově, octla jsem se v tomto nádherném parku. Hned po mém prvním přijímání poslal mne strýc do kláštera de Sacré-Coeur na vychování a dohled nade mnou svěřil spřízněné rodině hrabat d'Orchères, u nichž jsem pak vždy prázdniny trávila. Strýc o prázdninách opouštěl vždy na několik dní své ovečky a přicházel za mnou

k d'Orchèresovým. Rodina tato měla, vyjma palác na předměstí Saint-Germainském, také zámek poblíž Chevresse a zde trávili jsme vždy velké prázdniny.

K d'Orchèresovým přijížděl každým rokem v srpnu jakýs kadet, jehož dvorná pozornost a lichocení se mně velmi líbily. Také se mi velmi líbila jeho čapka a neméně hlava, kterou kryla. Mé myšlénky táhly všechny za tímto hezkým důstojníkem a snila jsem často ve své smutné cele klášterní o jeho skvoucí uniformě —

Mé vychování bylo ukončeno, bylo mi osmnáct let; vrátila jsem se do zámku k d'Orchèresovým a našla tu již laskavého strýce svého.

Za několik dní přijel, jako náhodou, můj neodolatelný kadet, který se zatím stal poručíkem. Dovedete si představit mou radost, kterou však jsem pečlivě skrývala pod ledovou chladností. Takové už jsme my ženy k lhostejnému člověku plny pozornosti a vlídnosti a k tajně milovanému plny drsnosti. Trpíme tím, milovaný muž rovněž, ale provádíme to důsledně tak dlouho až — však víte jak to bývá. Sejdeme se pojednou o samotě, milovaný muž prosí, naléhá a my, které jsme byly přemoženy už dávno, zdraháme se jen proto, abychom slyšely ještě víc sladkých slov a vášnivých proseb; pak zmocní se nás pohnutí, soustrast nás obměkčí a — a činíme totéž, co já jsem učinila, viďte? — Jednoho rána velice časně vyšla jsem si na procházku do parku a setkala jsem se ve stinné aleji se svým poručíkem. Mluvil a já poslouchala.

Co mi povídal, můj drahý poručík? Věru, zapomněla jsem to již! Ale musily to býti věci velmi krásné a dojemné, neboť měla jsem oči plné slz a má hlava sklánělа se zvolna na jeho rámě . .

Z nenadání objevil se před námi strýc, v ruce nerozlučný svůj breviář. Zakryla jsem si obličej rukama nechávajíc nicméně mezi prsty štěrbinu. Tehda jsem si přála být několik stop pod zemí. Můj poručík ale nezdál se být nikterak zmaten.

A po třetí vzplanul strýc hněvem proti mně a vyřkl svou hrozbu:

„Nešťastnice, vždyť ty přijdeš do pekla!"

Vypukla jsem v pláč a můj poručík v smích a nedbaje pranic ubohého kněze, objal mne kolem pasu a pravil mi hlasitě a něžně:

‚Nebojte se, miláčku, půjdeme spolu.'

A šli jsme, neboť pět měsíců po té žehnal udobřený strýc našemu sňatku — —

Nevím, bohužel, kde asi v této chvíli dlí můj drahý poručík, ale je-li ještě v očistci, nesměla bych ho ani tuze litovat, neboť on zažil svůj díl ráje již zde na světě."

A paní d'Arzac, jakoby omluviti chtěla tuto malou chloubu manželskou, dodala rychle:

„A já také, opravdu, já také prožila jsem již zde svůj díl ráje . . ."

Kterak vypadalo husitské vojsko.

Se zřetelem k divadlu našemu píše *Dr. Zikm. Winter.*

(Dokončení.)

Představíme-li sobě tedy statné muže s železným plechem na hrudi, oděné čubou kožešinnou, soukenou nebo i sukní třeba jen plátěnou, obuté škorněmi koženými, na hlavě mající buď lebku, buď i jen českou beranici velikou nebo čepici soboli a kuní, na boce pořádný meč a palcát nebo kladivo, toť máme před sebou kteréhokoli onačejšího člena české domobrany husitské. Vybéřeš-li sobě pak z těch mužů českých „rotu" nejstatečnějších, nejúhlednějších, tož pochopíš strašlivé podivení lidí basilejských, když k nim na sněm přijeli. Píše o tom Sylvius, že „lid a mnozí ze sněmu houfem se z města valili, očekávajíce před branami příjezdu přesilného a udatného národu; jiní u velikém počtu sběhli se na ulice, ženy, děti, děvečky z oken a krovů se dívaly, jedni na toboto, jiní na onoho sobě ukazovali, cizímu oděvu, nevídanému před tím kroji se divili, na strašlivé a hrozné obličeje těch lidí — na zakrnělé oči — patřili, pravíce, že není nepodobné, cožkoli o nich pověsť rozhlásila."

Byli tedy oděni naši bojovníci jináče, nežli západní národové se tou dobou odívali. Že by však do Basileje tehda byli vypraveni naši junáci se „zakrnělýma očima", toť pomluva tím podivnější, čím větší oči, jak povědomo, mívá strach. Upozorňujeme tedy ještě jednou a prosíme, aby se nám na scéně našeho zlatého domu žádný Husita, ani ve sboru zpívající nevyskytl v celém kyryse. Teprve po vojnách husitských začali naši brávati na sebe pro strach střelného prachu odění těžká po způsobě západním a „plné kyrysy" vyskytují se v inventářích našich. Roku 1495 má i litomyšlský soukenník „plný kyrys" do boje, což jest: „přední kus, zadní kus, nákolenky, myšky, plechovice, šorc, rukávy, kapalín". Byl tedy hotový rytíř! Nápodobně koncem věku jsou zapsány „plné kyrysy" i v kšaftovních knihách jiných měst, pražských i venkovských.

Poslední obranný kus zbrojný byl štít.

Do XV. věku přišel štít malý, vejčitý, srdčitý. Husitská vojna přiměla na ochranu pěšáků bráti do boje pavézy veliké, vysoké, které kryly pěší voj jako zeď. Ty veliké pavézy staly se specialitou Husitů. Císař Maximilian I., jenž byl husitské době blízek, sám dí, že veliké pavézy jsou „behaimische sitt". Novější badatelé, prouce českého původu pavézám, připouštějí, že pavéz velikých bylo užíváno od Husitů nejhustěji. Jméno pavéza ovšem české není. Pavézy byly z prken, koží potažených a silně okovaných pásy železnými. Povrchu byly malovány a znaky všelikými znamenány. Pavézy bohatších lidí bývaly i stříbrem pokládány. Takovou pavézu měl na příklad pražský pekař Matiáš z Poříče († 1478). Pavézy mají ten zvláštní ráz, že jsou vypouklý a prostřední část že jest povydána, vystouplá. Jináče jsou čtyřhranny i špičaty při dolejšku. Vzor husitských pavéz lze ohledati v českém museu. Na scéně naší jsme jich ještě nikdy neviděli.

Podle velikých pavéz mívali vojíni naši a jiní na ruku pavézy malé. U nás dosti hojně už z dob husitských oblibovány pavézy litevské. Připomínají se nejprve při r. 1439. Takovou pavézu litevskou má na příklad i později (roku 1462) Beneš Sixt, měšťan novopražský. Měltě vlastně „dvě pavéze, jednu litevskú a druhú velikú“; také kupec Kunc († 1478) měl při zbroji své „pavézku litevskú“.

Z útočných zbraní mívali Husité všecky sečné kusy, tehda obyčejné, meče, kordy, tesáky a šavle. Starý praehistorický meč posečitý do XV. věku vyvinul se tím způsobem, že na něm všecko všudy hlaveň, kříž, rukovět prodloužily se; v nákončí rukověti knoflík stížil se, aby byl za rovnováhu hlavni.

Kord, korčak a korduláč míval hlaveň užší nežli meč, a byl spíš na rány bodené. U nás vyskytují se v inventářích kordy již v době husitské. Korduláče byly kratší kordy. Ještě kratší byl tesák, nůž po jedné straně broušený. Křivolaké šavle, zbraň starožitná v orientě, trousí se po vší Evropě za celý středověk; mohl míti ten onen Husita v táboře také šavli křivolakou. Z útočných zbraní bodavých v XV. věku na předním místě jest oštěp či kopí, dřevce s ostrým brotem. Koncem XIII. věku přidali na dřevce k bodáku sekerku a tím vznikla sudlice. Spojili tak sečnou zbraň s bodavou. Sudlic nalezneš v českých inventářích hojně; pražští měšťané si je odkazují jakožto zbraň cennou a poručení hodnou. Zdali již v husitské době měli u nás kopí s ušima, jako mívali drábové v Italii, zdali nosili naši na tyčích nože čili kosiny, o tom z inventářů nevíme. Tu čítáš o sudlicích a oštěpech nikterak zevrubněji neurčených. Ale vidlic užívali Husité za zbraň bodavou. Ze zbraní mlátících přední místo zajímá slavný český cep husitský. Husitská domobrana lidová sebrala cepy ze stodol a pobíjela je železnými pláty a špicemi, jimiž chutně bušil český bojovník do hlav nepřátel svého jazyka a víry.

Od našich lidí naučili se tomu i Polané, na jichž obrázcích cepy pozorujeme již roku 1427. Selský cep promován rukama Husitův za zbraní vojenskou, s jinými zbraněmi útočnými rovnoprávnou.

K zbraním mláticím náležejí také všelijaké bijáky, palcáty, sochory, kladiva. Kladiva a palcáty obzvláště jezdci oblibovali již od XIV. věku. Ale i pěšáci oháněli se kladivy a rozbíjeli jimi rytířům pláty na prsou. Roku 1381 vzbouření měšťané pařížští stali se pověstnými svými kladivy na topořištích dlouhých nabitými. Co se dotýče palcátu, tož tvrdíme, že nikde neměl tolik forem, jako u nás vymyšleno od Husitů. Sochor pobitý hřeby, sochor, na jehož konci koule buď holá, buď špicemi posetá, sochor, na jehož konci zahákován čtyrhranný nebo jinačí kus železa: všecko je palcát, je biják.

Ze střelných zbraní udržují se starodávné kuše a samostřily ve vojnách všude po Evropě až do polovice XV. věku. Když pak poněkud zobyčejněly střelné pušky prachové, u nás za celé století napořád podle prašné střelby nezdolně panuje kuše a jiný luk starodávný. Pražští měšťané, kde kteří pořád odkazují „samostřily s toulem“, „touly se šípy“, „kliky“, „hevery“. Proto musejí husitští vojáci na obraze i na scéně — aspoň někteří — míti luky.

Zbraně prachem střílecí pocházejí z orientu. Měli je doněkud již Tataři, měli je Maurové. Odtud pochytili věc sousedé a pušky střelné objevují se r. 1346 v bitvě u Cresy.

Husitům se nikterak neupírá, že vymyslili sobě střelby lehčí, praktičtější dosavadních. V pražských knihách nacházíme „píšťaly“ a ruční „hákovnice“ již v době husitské. Píšťaly a hákovnice trousí se v popisech čím dále víc a ke konci věku má leckterý měšťan venkovský pospolu několik píšťal za zbraní. Litomyšlský Tuček mohl se roku 1495 chlubiti, že má „dvě píšťale“. Musí tedy regisseur scény divadelní vložiti aspoň některým vojákům husitským do rukou hákovnice a píšťaly střelné.

Praporce v husitském táboře nemusí míti na sobě všecky všudy obraz kalicha. Stojíť v artikulích o Táborech, že dopouštěli na korouhvi obraz lva, orla, beránka, husi, neb podobenství koruny a kalicha. Také bychom nikterak nedali Husitům do ruky prapor zemských barev.

Do tábora husitského náležely — jako vůbec do každého vojenského tábora starších dob — ženy. Těch dnes vyličovati nemíníme. Ale tolik přec pověděti musíme, že tyto něžnější děti Tábora nesměly býti zřejmé parádnice. Táboři, jak povědomo, dívkám a ženám pražským ustřihovali vrkoče a šlojíře. Halily se tedy ženy husitského tábora v šátky a v plátěné zavíjení. Dívky mohly míti věnečky na hlavě; dcera Prokopa Holého, měl-li kdy jakou, mohla snad míti i věneček perlový, jakých se v inventářích doby husitské naskytuje počet nemalý. V ležení přísných Táborů nesměly se ženy oblékati bláznivě. Ručičky až k rameni nahé nesměly míti, leč při prádle, když stály u kotle v rubáči. Jináč všecka nahota pryč! Barvy ženského i mužského šatu v inventářích oné slavné doby převládají šeré a černé.

Žena umírajících.

Napsal *Vojtěch Štěpán.*

(Dokončení.)

Vše to Eva poznala, když dospívala v léta, kdy dívky stávají se už nevěstami. Úmrtím otcovým pak otevřely se jí úplně oči. Příbuzní její záhy se postarali, aby neměla žádných pochybností o tom, co v brzku přijde. A přece i ona tenkráte kypěla domnělým zdravím, byla plna bujaré síly a ohně — uvidíte!“

Švehla vstal, přinesl s blízké skříně velikou knihu podobizen a rozevřel ji před Kmentem.

„Tak vyhlížela moje žena před třemi lety,“ pravil, ukazuje mu podobiznu dívky, skutečně plné života. „Hledal byste v ní něčeho jiného než zdraví? Tehdy, ve svých osmnácti letech, byla v rozpuku své krásy, tenkráte hořela

nejsvětleji. A taková byla ještě před rokem, když se stávala mojí ženou," hostitel vysvětloval dále a ukazoval jiný obrázek, v němž Kment spatřoval sice veliký rozdíl proti podobizně předešlé, ale ještě nepostřehl té studené, nemilosrdné moci, která se zove smrtí.

„Nevidím nic jiného než krásu," pravil v myšlénkách, nespouštěje s podobizny oči.

„Nevidíte snad nic jiného ani ještě dnes, milý příteli, ale jest tomu tak. Potvrzuje to osud její rodiny a potvrzuje to nezvratně i lékař, ku kterému se obrátila nikoli o radu, ale o doklad svého tušení. Řekl jí to nepokrytě, dávaje jí výstrahu, aby se nevdávala. Teď ta osudná chvíle úprkem se přibližuje. Od letošního jara valinou vadneme, hyneme spolu. Loni poněkud jsem zadržel svoji nemoc, ale od jara není pomoci, vůle sebe větší ani léky sebe odpornější nepomohou. Víme určitě, že nám zbývá již jenom několik měsíců — nejdéle do nového jara, ale hledíme klidně k té chvíli. Rozumíte mi nyní?"

„Ano."

„A rozumíte Evě?"

„Pravil jste, jak už dříve i já jsem milostivou paní nazval: že jest andělem. Smím-li o tom ještě dále pochybovat a badat? Rozumím a kořím se jí!"

„Ano, též já se jí kořím jako světici a jako bohyni lásky v jednom těle, v jedné podobě. Neboť láska její zajisté přichází s nebe. Jsouc si vědoma brzkého konce svého, odřekla se státi ženou zdravého muže, nechtěla mu s věnem svým přinésti také neodvratné hoře z blízké smrti, nechtěla založiti rodiny, z jaké vyšla. Rozhodla se oblažiti láskou svou zbývající dny nás mladých umělců. Přilnula k nám se zvláštní přízní. Od té chvíle totiž, co nabyla vědomí, že nedýše pro život, nýbrž pro smrť, vznešená mysl její se zanícením se obírala jediným lékem, který jí mohl přinésti útěchu a zapomenutí. Dávala se ráda unášeti výtvory básníkův a vůbec umělců v ony strmé výšiny, kde i po smrti jest život, jenž bude trvati na věky věkův. Byla přesvědčena, že jenom v chorém těle nadšeného umělce najde úplné porozumění a ocenění své oběti, kterou přinesla umění a jeho oddaným sluhům. A pak — při tom všem přece zůstala stále ženou. Hledala v tom i pro sebe poháru lásky, které chtěla se napíti než umře. Ale láska její jest větší, než snad tušíte. Rozprostírá se netoliko nad jejím prvým manželem, netoliko nade mnou, ale nad každým mladým člověkem útlého citu, stejně trpícím."

„Kéž bych mohl doufati, že září také nade mnou!" zatoužil Kment.

„Arci, i nad vámi, zvláště když cit její tuší i ve vás poetickou duši. A kromě toho, jste-li v našem domě, musíte zapomenouti, že žijete ve světě, kde dosud jste sklízel jenom plahočení a strádání. Zde v těchto zdech jest kus nebe, a Eva jest jeho bohem. Zde spřádáme spolu plány a sny, které se nedotýkají už země, ale které již náležejí oné vlasti, jejíž hranice se začíná za hrobem. Zde vládne jen svrchovaná láska, mír nejdokonalejší —

Teď tedy snad jste porozuměl i Evě, víte už, že jsme nemohli uvítati vás jinak než ochotně a srdečně. Můj milý příteli, ani já ani Eva nevíme, co jest žárlivost. Ta vášeň sice ráda dotýká se i mrtvých, avšak v domě našem není místa pro ni. Jeho malé prostory nestačí, aby pojaly všechnu naši lásku, která jest větší než veškeren náš život. Buďte již upokojen, hleďte klidně vstříc tomu, co bude. Máme vás rádi, neboť jest příliš mocná páska, která nás víže stejným osudem. Pokládáme vás za člena té veliké rodiny smutných lidí, v květu svém umírajících, ku které i my náležíme. Přejeme vám z té duše, aby-ste si choval v srdci svém Evu jako svoji milenku, víme, jak to blaží, a nevidíme v tom nic nedůstojného. Máte již její přízeň nejněžnější, těšte se z ní, říkejte jí třebas láska —"

Zamlčel se, a když Kment pak zvedl k němu skloněnou hlavu, viděl, jak Švehla na něm utkvívá měkkým pohledem a jak se usmívá.

„Souhlasíte?" otázal se pak svého hosté.

„Smím-li?" zašeptal Kment nesměle. „Jsem šťasten a vám neskonale vděčen."

Švehla mu ještě podal ruku.

„Dobře, příteli, uzavíráme tedy přátelství, které potrvá až za hrob. Vlastně teprve pak bude tím opravdovější a užší. Jsme již čtyři mužové v té družině. Evin prvý muž básník, malíř Kácovský, vy a já. Dva již čekají na věčnosti, ale za nedlouho budeme tam všickni, a Eva tam bude naším andělem."

Mladý muž byl zadumán. V té chvíli zvláštní, nevysvětlitelná lítost rozlila se po jeho nitře a nutila ho plakat. Avšak bolesti a zoufalství už necítil. Přemohl se, utřel si ovlhlé oči a řekl:

„Tedy i malíř Kácovský!"

„Také on. Miloval moji ženu, ale nepodařilo se mu jako vám, aby slyšel odpověď z mých nebo z jejích úst. Musil nakvap odejeti ze Studence, i psal Evě z Prahy několik dní před svou smrtí tak žalostně, tak úpěnlivě! Sotva měla kdy, aby mu mohla odepsati a potěšiti ho, než umře —"

V tom mladá paní vešla. Byla poněkud bledší a roztržitější než jindy. Stavíc na stůl talíř se sladkými zákusky a několik křišťálových čišek, těkala tázavýma zrakoma po Kmentovi i po svém mužovi. Švehla jen se usmál i kývl na srozuměnou hlavou.

„Už jsme se dohodli s panem Kmentem, hleď, Evo, jak jest kliden. Zůstaň nyní s námi."

A přitáhl sedadlo ukazuje, aby si sedla mezi něho a hostě.

Kment rychle vstal, uchopil paninu ruku a několikráte vřele ji políbil. Chtěl něco říci, avšak řeč uvázla mu na rtech. Zavzlykl jen tlumeně, pak opět usedl a zakryl si oběma rukama oči.

Švehla se vzchopil.

„Povídejte si zase vy," pravil upřímně a šel ke klavíru. Usedl k němu, několikráte přejel prsty po klávesách, a i v těch lehkých tónech bylo znáti výborného umělce, jenž dovede vzbuditi ve své hře duši se všemi jejími překypujícími city.

Potom po kratičké přestávce rozechvěla se pokojem tklivá měsíčná sonata Beethovenova, ona dojemná báseň tónův, která se stává srozumitelnou mluvou zvláště tichým nešťastným a trpícím zamilovaným.

Kment sňal ruce s obličeje a uzřel, jak proti němu září dvé velikých, hlubokých očí. Paní Eva vložila do svého pohledu všechnu ženskou úctyhodnou něžnost, všechen soucit a přátelství. Usmála se.

„Můj muž tedy vám pověděl všechno?" pravila sladce s podivuhodným klidem.

„Ano, milostivá paní.“

„Co o tom soudíte?“

„Nevím, mám-li se rmoutit nebo těšit.“

„Proč rmoutit?“

„Že také vy — jest mi těžko to vysloviti — že také stůněte —“

„Nesu odhodlaně a ráda svůj los.“

„Pan Švehla mi slíbil vaši laskavou přízeň, vaše oblažující přátelství, sáhající dále, než kam pronikají moje mdlé smysly. To zase jest mou útěchou. Mohu doufat?“

„Ovšem, ubezpečuji vás o tom. Zaručuji vám svoje nejupřímnější vzpomínky, pokud hlava moje bude vzpomínání schopna. A pak — tam nahoře — budu i vám věrnou družkou.“

„Jest to možné?“

„Chtějte, a bude to možné. Věřte!“

„Věřím! Jak sladká, slastná to víra, plná naděje a lásky!“

Švehla zatím přehrál sonatu a pak vyluzoval ze strun klavíru některé svoje vlastní skladby. Všechny měly týž snivý, dojemný a unášející ráz, ve všech byla táž bezděčná dřímota, povznášející posluchače v kraje tichého, téměř až chorobného blouznění. Člověk zdravých, neporušených údův a zdravých smyslů byl by nazval písně Švehlovy plačtivými elegiemi smrti, ale ti tři nemocní, citliví lidé slyšeli v tom svůj vyjádřený život.

Mladá paní a mladý host za dlouhou chvíli nepromluvili. Pohříženi jsouce ve zvuky hudby dívali se jednak před sebe do neurčita, jednak se usmívali na sebe, při čemž vždy oči se jim zamžívaly. Co cítili, oba lépe vyslovovali porosenýma zrakoma než sebe výmluvnějšími ústy

Posléze Švehla vstal od klavíru a vrátil se k nim. Mír a klid zračil se v jeho mužných, oduševnělých rysech.

Kment s povzdechem podíval se na hodiny. Chvatně, příliš chvatně blížila se chvíle loučení.

„A nyní jezte a pijte u nás!“ nutil ho Švehla, a paní Eva již podávala zákusek.

Pojedl malé sousto, napil se a pak bera náčrtkovou knihu a všecek jsa jako opilý, vstal.

„Musíte opravdu již zítra býti v Praze?“ tázal se hostitel.

„Musím.“

„Škoda! Jste příliš věren svým všedním povinnostem. Kdo vás za to odmění?“

„Jsem už dosti odměněn.“

Zastavil se proti manželům Švehlovým, a najednou slzy mu vyhrkly z očí.

„Půjdeme vás vyprovodit,“ pravil Švehla a paní Eva ochotně souhlasila.

Vedouce se spolu, vyšli do vlažného podzimního vzduchu, prozářeného zlatými paprsky sklánějícího se slunce. Nad statkem kroužilo hejno holubů, jejichž hladké peří chvilkami se zalesklo jako odraz zrcadla. Ze vsi zaznívala hudba, ale ve statku a v blízkosti jeho bylo sváteční ticho.

„Dovolte, abych odešel touže cestou, kterou jsem k vám přišel,“ prosil Kment, a všichni se obrátili k zahradě, planoucí v slunci, většinou sice již očesané, ale přece ještě podobna ovoci, úhledná strakatina opadávajícího listí hrála na ní rozmanitými barvami.

Mimovolně zabočili i na stezku, kde Kment poprvé se setkal s paní Evou, a tamtudy pomalými kroky, pořáde se vedouce a chvilkami se zastavujíce, blížili se ke vsi.

Švebla opět se zadíval v bledé, neprohledné modro vysokých nebes.

„Jak asi jest tam daleko?“ prohodil Kment, jakoby mu rozuměl, za čím patří.

„Blízko, příteli.“ odvětil Švehla dojat, „právě tak jako k lásce. V jediném okamžiku možno dosíci obou.“

Na konci stezky, před samým vchodem do Studence se zastavili.

„A nyní s Bohem!“ Švehla přerušil povstalé ticho a vzdychl.

Všichni byli bledší, všichni pohnuti. Nyní i Kment třesoucím se zrakem pozoroval, jakoby mladá paní byla velice chorobna, už také tak jako on a jako její manžel. Neslyšel, co hudebník ještě řekl, nevěděl, co rty jeho odpovídají, cítil jenom pevné, výmluvné stisknutí ruky krásné ženy a dobře, nadmíru dobře rozuměl jejímu sladkému, potěšitelnému a povzbuzujícímu zvolání:

„Na shledanou!“

V tom slově a v tom stisknutí ruky byla jeho jediná tužba a naděje. Znenadání v hlavě a v srdci se mu vyjasnilo, vzduch jiného světa ho ovanul — již se těšil na smrť — — —

Když po chvíli kráčel na stanici, provázen starou Nebeskou, nesoucí za ním jeho tlumok, tou dobrou stařenou, která plakala po celou cestu, neboť byla přesvědčena, že už nikdy ho neuvidí, poněvadž ubohý mladý muž zajisté za nedlouho umře, byl docela kliden a s úsměvem čekal na vlak, jenž ho měl dovézti do hlavního města.

Zdálo se mu, že jest lehký jako pták, že vůčihledě mu narůstají křídla, kterými co nevidět se vznese v ráj nekonečného blaha. Tiskna v ruce náčrtkovou knihu zesnulého malíře Kácovského, kterou stařena ráda mu věnovala na památku, ohlížel se naposledy na Studenec a vida ještě bělavý dům Švehlův, pomyslil si, jaká to protiva ta ves a ten statek. Tam tvrdá sice, ale veselá, hlučící skutečnost, a zde tajemné, blouznivé, ale slastné snění, tam zdravý život na klopotné hroudě zemské, a zde smrť, vše smiřující, s odleskem nebe — — — Co jest lepší? — — —

Na Studenecké údolí zvolna jako bílá pára kladla se řídká mlha, předcházející soumrak. Zahrady i nízká stavení se v ní ztrácela, unikala očím mladého muže navždy, ale on nespatřoval tam mlhy ani stínův, stále a stále, po celou cestu do Prahy viděl odtamtud vystupovati světlo, sáhající až k nebi — — —

Vzpomínky na Paříž.

Píše *Gustav Schmoranz.*

(Pokračování.)

III.

První noc jsem spal, jak když kámen do vody hodí. Jak také jinak? Po dvou nocích ve vlaku více probděných než prospaných a v stáři dvaadvacíti let, nezvyklý dlouhému cestování.

Za to jsem se probudil, ovšem bůhví v kolik hodin ráno, či spíše dopoledne, v nejrozkošnější náladě. Včerejší stále se hlásivší vědomí, že jsem konečně opravdu v Paříži, přešlo v pokojnou jistotu, která teprve umožnila přemýšlení o tom, co dále, co především dnes. Psal jsem nejprve domů, že jsem již v Paříži; neboť doma počítali, že mně bude cesta dlouhá a že se asi zastavím v Mnichově a ve Štrasburku. Potom jsem si umínil podívati se do École des Beaux-Arts s listem panu Müntzovi. I nastudoval jsem si potřebné otázky k vrátnému školy, zdali je M. Müntz v domě.

„Škola krásných umění" leží na levém břehu Seiny. Je to celá skupina budov z různých dob a různého nákladu, prorůstající dosti velkým ostrovem starých domů toho času již do tří ulic. Je to objekt malebný a velice zajímavý právě tím ponenáhlým vzrůstáním. A ač mnohá budova, mnohé křídlo té celé skupiny provedeno úplně střízlivě jenom praktickému účelu hovíc, tvoří celek dojem nesmírně malebný, hlavně vhodným a v umělecké škole zvláště případným umístěním zbytků starých architektur, z nichž některé obnášejí kolika patrové díly celých façad. Vedle starých architektur užito i plastik starých buď v originálech nebo mramorových, bývalými žáky ústavu provedených kopiích. Jak se ocitnete přede mříží, dělící velký přední dvůr školy od ulice Bonaparte, naskytuje se vám pohled, jakoby do nádvoří nějakého zakletého pohádkového zámku. Neboť není-li právě přestávka ve vyučování, sotva kde na tom prostranství prvního kamenného a v těch průhledech do zadních zelených dvorů človíčka uhlídáte.

Bylo mi trochu teskno, když jsem na tu museálně klášterní velebnost své budoucí školy pohleděl, ale proto přece jsem s dychtivostí prošel brankou v mříži k loži vrátného s otázkou po panu Müntzovi. Byl v bibliotéce. Ta se nalézá ve hlavní budově, v pozadí druhého dvora za půvabným fragmentem zámku Gaillon (z roku 1500), v kterém se gotika s renesancí v roztomilé směsi mísí. Oči jsem na té architektuře mohl nechat. Je tam jako kouzelnou mocí z dáli přenešena.

Bibliotéka zřízena v prvním patře hlavní budovy. Je to velmi dlouhý, vysoký a ohromnými okny s velmi vysokým poprsím výborně osvětlený sál, do něhož se vstupuje na ouzké straně předsíní, od sálu sloupovím a nízkou mezi sloupy vedenou zídkou oddělenou. Přes tu zídku možno hned ode dveří sál přehlédnouti, a nevidí-li navštěvovatel osobu hledanou, může se vzdálit, aniž by koho byl dost málo vyrušoval. Prostřední mezisloupí ponecháno volné jako vlastní vstup do sálu.

Sál byl hustě obsazen. Příchozího si však, nejde-li jak se říká jako čtyři — a to naši lidé bohužel rádi dělávají, ač to čtenáře všade, i v kavárně ruší — nikdo nevšímá, leda sluha. Tomu jsem odevzdal list pro pana Müntze. Šel s ním k jednomu z oken, z nichž každé má předloženo asi tři stupně vysoké podium, obklopené nízkou dřevěnou balustrádou, vymezující tolik prostranství, že může na podiu pohodlně státi velký psací stůl, všelijaké police a pulty na rozložení knih, hotová příruční knihovna. U jednoho z těch oken trůnil pan Müntz, malý, tehdy ne mnoho přes třicet čítající mužíček, s malýma tmavýma očima, řídkými zuby, kozí bradou a trochu nahrbenými zády, k jehož zevnějšku by bylo snáze přimysliti si jehlu a cihličku, než knihu a péro, a jaké péro! Vlasů měl po mále, ale to jsem viděl, až když sejmul hedvábnou domácí čapku.

Musím se tomu smáti dnes, jak mne první čas vždy překvapilo mezi Francouzi ono: A ten je také plešivec. Těch je tam ale takové množství, že se konečně divíte, uvidíte-li odrostlého člověka s hustým vlasem.

V psaní jsem byl p. Müntzovi představen a řečeno, kam chci vstoupiti a že neumím francouzsky, aby tedy byl tak laskav a věc zprostředkoval. Po přečtení pozdravil, sestoupil dolů a vyzval mne německy, mám-li potřebné papíry s sebou, abych šel hned s ním do sekretariátu ústavu. To se musilo z hlavní budovy zase ven, kolem onoho fragmentu ze zámku Gaillon přes levý kout předního dvora do nízkého jednopatrového stavení, pojícího se frontou ku bývalé kapli kláštera des Petits-Augustins, na jejíž průčeli přizděn celý dvoupatrový portálový prostředek façady ze zámku d'Anet, rozkošné to renesanční stavby, kterou kdysi Jindřich II. pro krásnou a umění velice milovnou Dianu z Poitiersu dal Filibertem de Lorme stavěti (od r. 1552).

V přízemí budovy sekretariátu nalézá se při straně do předního dvora velký, celou délku budovy zaujímající sál, tak zvaný salle des pas-perdus, doslova „sál ztracených kroků". Tam se totiž žáci ve chvílích oddechu sběhnou. Jsou tam na jedné úzké straně umístěna „černá prkna" s všeho druhu úředními školními vyhláškami. Na protější straně zřízen malý, ale pěkný mramorový pomník slavnému učiteli malíři Ingresovi, v podobě antické náhrobní stely. Pod podobiznou umělcovou zlatý nápis; heslo jeho: „Le dessin est la probité de l'art." (Kresba poctivostí umění.) Ve druhé dlouhé straně sálu, protiokenní, nalézají se malé vstupy do sochařských atelierů.

Jak jsme procházeli přízemím ke schodům do sekretariátu, měl jsem sotva času hoditi okem do sálu. M Müntz šel velmi chvatně. Než jsme však zahnuli na schody, postřehl jsem v profilu přece ještě na konci jakési arkádové chodby, do níž z dalšího jednoho, mně dosud neznámého dvora podzimní zeleň vzhlížela, známý překrásný Regnaultův pomník. Byl jako zjevení. Tam se vrátíš ihned pomyslil jsem si.

V sekretariátě se řízení odbylo velmi hladce. Bylo mně prostřednictvím pana Müntze řečeno, abych si především opatřil doložení našeho vyslanectví, že jsou mé papíry v pořádku, a abych se potom hlásil u prof. Pascala o přijetí. Na mé vysvědčení na odchodnou z techniky, ač jsem měl legalisovaný francouzský překlad, ani nepohlédli. Nešlo mi to ani do hlavy. (Dokončení.)

FEUILLETON.

— *Nové básně Jaroslava Vrchlického „Život a smrt“.* V Praze. Nákladem knihkupectví Bursíka a Kohouta. Nová, skvěle vypravená kniha Vrchlického odzbrojuje ty, kdož, vytýká-li jim kdo, že nekupují nové knihy, vymlouvají se vždy, že „to mají beztoho v časopisech“. Je to sbírka nikde před tím neotištěných prací, které Vrchlický napsal — kdo by se již divil? — za krátkou dobu čtyř letních měsíců, kniha vážné poesie, která bohatstvím motivů stojí hned vedle knihy „Co život dal“. Názvem „Život a smrt“ volen rámec co nejširší, klid, touha a láska, sen i pravda, radost i stesk, vše co prolétí myslící hlavou a vše, co pohne srdcem, má v něm místo, neboť vše to je život. Do života Vrchlický se dívá ovlhlým, ale zcela již klidným okem a na smrt dívá se s úsměvem, neníť mu ničím jiným než „změnou v tvarů řadě, již Smrtí zvem v svém jazyku a čase“ (Epilog), nic více, než otevřeným oknem v ten pravý život, v nekonečný den (Otevřené okno). Báseň „Otevřené okno“ jest jednou z nejkrásnějších, je to velká báseň v své jednoduchosti a hluboké oddanosti v osud a vírou v život věčný a nekonečný. Je to báseň o smrti, ale neubíjí, nýbrž povznáší. Rozumí se, že básník nepřestává na pouhém celkovém vystižení zjevů života a smrti a že jde do podrobností, že stíhá je v různých jejich tvarech a maskách. V cyklu „Duše všeho“ obrací zrak k přírodě, zírá v její květ i umírání, odhaluje myšlénku a symbol, který za vším se tají, a dochází k úchvatnému chvalozpěvu, který zpívá člověk a umělec jedněmi ústy:

> Jak varhan bouře plným jezem
> když zaburácí z píšťal všech,
> jak z jara kaštany a bezem
> vlá bouřný mladé Vesny dech:
> mou duší zpěv zní chvály, díků,
> že mohu dýchat a že jsem,
> a mizí ve vlaštovic křiku,
> jež vznášejí se nad lesem!

„Několik stránek věčného románu“ věnováno je lásce. Lehkou písní, madrigalem causerií i genrem vysloveno tu několik intimních nálad, jak do duše padají z drahých očí a aspoň na chvíli zatopí ji svou vlahou září. Překrásny jsou „Smutné sloky“, tak klidné a tak vroucné ve svém naladění. Také milující otec promluvil opět v této knize ve dvou písních, které básník napsal pro svou dceru. A týž Vrchlický, na kterého potřebují mnozí slovníků a komentářů, je v nich tak prostičký, že by jej i dítě musilo pochopiti. — Než, buďtež si láska a štěstí sebe větší, i slunce má skvrny a život má stíny, propasti, bolest. Smrt dívá se to z nich v naši radost jako onen hřbitov v básníkovu knihu, v níž četl vášnivé sloky rozkoše a lásky. (Dvě básně.) V cyklu „Skvrny na slunci“ zvláště dojímavá je prostičce vypravěná příhoda hošíka, jenž „nemoh' domů“, ochuravěl a umřel. — V posledním cyklu knihy v „Motivech legendarních“ připíná se myšlénka na děj biblický a mythologický. Dvě básně z řady té zvláště dojmou české srdce, jsou to „Ballada Chuchelská“ a „Blanické zvony“. První z nich je zajímava tím, že ukazuje, jak i malé a tisícerým okem přehlédnuté zjevy, jako jest otisk malé mušličky ve vápencovém balvanu, jsou Vrchlickému zdrojem básnických inspirací. Ale perlou toho cyklu a knihy zůstanou „Blanické zvony“. V nich zazvučelo v souzvuk s Blanickými zvony — ryzí české srdce. I ono vyzvání po českém kraji žádoucí jitro a třebas jitro ještě nejde, velké srdce již je tuší, je již plno jeho krásy a na písni jeho hraje již odlesk jitřních červánků. A nad písní Vrchlického znovu cítíte, že to jitro, které skoní dávné české hoře, přijde a nevyšlehne odnikud, než z nás, z našich srdcí a rukou, které si v práci tiskneme na posilněnou.

Nová kniha Vrchlického nese starou pečeť velkého jeho ducha básnického. —*a*—

Hovorna.

Pane redaktore!

Teprve umělecké úspěchy vídeňské musily otevříti rozhodujícím kruhům v divadle našem oči a přinutiti je k tomu, co již dávno mělo býti. — Bude totiž ve foyeru Národního divadla postavena konečně mramorová bysta Bedřicha Smetany. Jsme za to aspoň expedici vídeňské povděčni, matadorům z družstva by to sotva bylo napadlo bez této pohnutky. Okolnost tato nás přivádí k vyslovení jiné myšlénky. Naše Národní divadlo jest ze všech evropských to *nejchudší na projevy uznání svým zakladatelům a vlastním tvůrcům uměleckým*, není tam soch a podobizen, ani tabulek těch, kteří pro ně dali síly, snahy a život. Tyl, Klicpera na př. dávno si zasloužily trvalé pocty v divadle, které jest zároveň naším jediným národním *uměleckým* pantheonem. A hůře to vypadá ještě s uznáním *herců*, jimž beztoho „budoucnost laurů nesplítá“. Josef Jiří Kolár především měl by již dnes míti svou bystu v divadle, zasluhovali by to stejně i jiní, když se jinde takové pocty dostává za živa Sonnenthalovi, Levinskému neb pí. Woltrové. Ale *na sebe* panstvo z družstva a výboru nezapomnělo. Jen když je postaráno o pana doktora X. a advokáta Y., který *zasedal* druhdy ve sboru pro vystavění divadla; kdo pro ně *psali, tvořili, kdo tam hráli*, je u nás vedlejší, brali za to honoráry a gáže — není-liž pravda?

A pak ještě něco. Naše Národní není nijak tak malé, aby se mohlo obejíti bez *foyeru umělců*. Je to přímo urážlivé, když první síly naší činohry mají denně jako expressové státi třeba ve větru a dešti před domem očekávajíce hodinu zkoušky. Což není v celé budově ani koutku, který by se dal zaříditi vkusně, umělecky a — pohodlně? Tam, jestli by podobizny našich herců urážely jisté vrstvy obecenstva i kritiky, by mohly býti portrety mrtvých i živých, účinkujících i bývalých členů divadla a v nich celá jeho *pravá historie*. Tam by mohlo býti i ještě leccos jiného, o čem by se panstvo mohlo poučiti na kterémkoliv divadle, které se ani nedere do řad divadel „dvorních“. Za to páni z družstva mají sály, kde září jejich podobizny, na které nejeden poměrů znalý může se dívati nejmírněji řečeno — s úsměvem politování.

Přítel umění.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 10. ČERVENCE 1892. ČÍSLO 20.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . 1 zl 20 kr
na půl leta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr
na půl leta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Pokračování.)

IV.

Hosté i poslední odjeli. Na borský zámek zas vracela se pravidelnost veškerého života, vzrušením posledních dnů, a vlastně již za posledních několik měsíců vyšinuta z kolejí ustáleného pořádku.

Zůstala jedině sestra Marešova, kterou vdovec ponechal si u sebe, aby vedla mu domácnost; byla také ovdověla nedávno a dětí neměla. Zdánlivé jen ruka se vystřídala, která držela otěže.

Ve skutečnosti ovšem bylo jinak. Na všech stranách pohřešována nebožka, v každém ohledu bylo znáti její ztrátu, všade scházela a každý okamžik svědčil o tom, čím byla rodině i domu vůbec.

Nastaly náhle dny neobyčejně teplé I z hor obzor ohraničujících scházel kvapem sníh a jen tu a tam, z dálky, viděti bylo jako bílý vlas na hlavě, bílou skvrnu uprostřed tmavých lesů, vystupujících ve zjasněném vzduchu nejen svými obrysy, ale podrobnější, určitější kresbou. Na rovině. dole v kraji, vše rychle se zelenalo; stromy i keře pučely a mnohé již kvetly, a luka i pole nabývala kvapem veselé, svěží tvářnosti. V podhoří, v krajině borské, rozvoj přírody nejevil se tak pokročilým; byl opozděn. ale půda byla vyschlá a otvírala se lačně zárodkům příští úrody. Hospodáři nastaly časy jarní práce.

Také správce borský musil býti na místě, dbáti svých povinností. Svěřený jeho správě velkostatek vyžadoval vždy celou jeho energii duševní, stálé napjetí pozornosti udržující se v přehledu nade vším. Mareš nikdy tu ničeho neomeškal, čeho bylo potřebí, a pustil se s úsilím největším také nyní do hospodářských svých prací.

Byl celý den zaměstnán, na nohou od rána do noci. Nalézal se v zimničném až plnění svých povinností, hledaje v nich i oporu a úlevu pro sebe proti svým jinakým, přečetným starostem rodinným, na něho teď naléhajícím, ale i stesku, který měl po nebožce.

Třetí týden již paní správcová Marešová ležela na borském hřbitově. Na zámku zvolna vytrácely se i poslední stopy oné zvláštní nálady, které mrtvola v domě za sebou vždy zanechává, která spočívá na všem a zeje se všech stran, z níž zajisté povstaly pověsti a pověry o další ještě přítomnosti duše na místech, kde žila a s nimiž nemůže se dlouho rozloučiti, co zatím tělo, v kterém byla skryta, pod zemí v prach se rozpadá, z něhož vzešlo.

Vosková svíce v kostele borském obětovaná za nebožku dohořívala již. Starší děti Marešovy na matku počaly zapomínati, aspoň vzpomínaly na ni méně často a méně stále. Malá Anninka dětinským způsobem, docela vesele, hrála si na pohřeb maminky, o kterém tak usedavě plakala, z lavice od piána, pokryté vlněným šátkem posázené obrázky, napodobíc rakev, u níž zpívala a modlila se s dětmi šafářovými.

Sestra správcova, Lory, vynasnažila se svědomitě, aby odstranila pečlivě vše, co upomínalo na smrt švakrové. Pokoj, v kterém zemřela a z kterého vynesena byla z domu, byl vyklizen a upraven za pokoj hostinský, aby co nejméně často sem se chodilo, a upomínky na toho, koho hostil posledně, stále nebyly oživovány. Sama umístila se u dětí a bratr zůstal, kde spal již kolik neděl, v bývalém pokoji hostinském. Jídelna, salonek přijímací, všecky ostatní místnosti nechány nezměněny.

Lory složila pečlivě i všecko šatstvo a prádlo po nebožce, celou její pozůstalost prohlédla a co za hodné uznala uschování, zavřela do almar a skříní, aby zůstalo dceři jednou po matce. Zejména stříbro všecko z její výbavy někdejší měla na mysli, aby zachováno bylo Annince, a shánějíc se po nějakých lžičkách, které nikde nemohla nalézti, ačkoli dobře se pamatovala, že Anna z domova je přinesla, až rozzlobila bratra otázkou, jestli je snad neschoval. Schoval je opravdu, šest lžic zabalených každou zvlášť do pijavého papíru, když viděl je náhodou kdesi ležeti a napadlo mu, že by se mohly ztratit.

Však že bezpečné jsou uloženy, utrhl se na sestru, když chtěla na něm ty lžíce; nevezme je, ani dítě své o ně neošidí.

Zavřel je do sekretáře, kterého užívala paní, a kde se nalézají některé ještě cenné věci, šperky a drobné památky rodinné; ví o tom všem. Proto vzal klíč hned k sobě po smrti Annině. Nalezl jej v zámku skříně trčící. Bylo mu to nápadným. Anna nosila vždy klíč ten při sobě a nikdy nedala jej z ruky. Ale nepřemýšlel pak dále o tom.

„Snad nechtěla Anna ještě otevřít, že vstala a přešla pokoj, což skončilo tak osudně?“ napadlo mu teď. „Proč chtěla otevřít?“ — —

Snažil se myšlénky zapuditi z mysli. „Některý den až bude po chvíli, upokojoval sestru, můžeme se podívati

a prohlédnouti, co vše se nalézá v sekretáři. To se rozumí přece, že náležeti bude vše malé Annince!“ ubezpečil ji. Komuž by to dal?

Ale sestra byla nedůvěřiva; chtěla mít všecko raději hned zvlášť odděleno a odevzdáno pod svou ochranu. Myslila již na to, že by se bratr mohl zas oženiti, a pak by děti z prvního manželství snadno byly zkráceny o to, co jim po matce patří. Považovala se za povolanou bdíti nad svěřenými jí sirotky a hájiti prospěch jejich v každém ohledu, i proti vlastnímu otci; ne v přítomnosti, kdy není toho zapotřebí, ale měla na mysli budoucnost, stále počítala s možností změn dnes nepředvídaných — v domě vdovcově i v srdci otcově.

Dovedla Mareše náležitě trápiti důslednostmi svých dobře míněných snah, a konečně podařilo se jí zlomiti jeho stále odkládaný odpor proti vyřízení té záležitosti.

Jednou po obědě, rozezlen už na ni, vstal a přinesl klíč žádaný.

Nerad vstupoval do pokoje, v kterém trpěla a dotrpěla jeho žena. Bál se tak dojmu toho, až otevře ty její nepatrné v celku, ale pečlivě ji vždy s šetrností dobré hospodyně opatrované poklady, a dívati se bude na ně, ty náušnice, náramky, křížky, jehlice, bráti je do ruky, jednu po druhé, všecky ty věci, které nosila na svém těle, kterými ji vídal ozdobenou! Byl nepřítelem všeho rozčilování, jemuž dle možnosti vždy se vyhýbal, a proto odkládal, proto váhal.

Mlčky odevzdal klíč sestře: nechtěl s ní jíti; věděl, že čeká jej vzrušení, jemuž by rád se ještě vyhnul.

Ale když sestra vyšla z jídelny, šel za ní. Napadlo mu, že nejedná se pouze o ty šperky a drobotiny, zlaté a stříbrné, jež docela svoluje, aby přišly do jejích rukou. Kdo ví však, není-li v těch četných zásuvkách starého nábytku uloženo mnohé, co nebylo by šetrné k nebožce, aby ruce cizí nalezly? Snad dopisy, zápisky, kusy denníku, drobné tajnosti nějaké, které nikdy nikomu nesvěřila a jež zde ukrývala pečlivě po léta. Myslil hlavně na první lásku Anninu. Zajisté, že uschovala sobě z těch dob mnohé upomínky, k nimž dlouho ještě a častěji se vracela... „Snad nechtěla, tušíc smrt blízkou, něco odstranit?“ letělo hlavou jeho.

Mareš byl mužem diskretním až úzkostlivě. Nikdy nebyl by pokusil se vniknouti v něco, co za dobré kdo uznal i před ním skrývati. Bylo mu proti mysli obsah těch přihrádek a zásuvek, k nimž ona jediná měla přístup, vynésti na světlo, odhaliti roušku snad s tajností neznámých.

Ale konečně — když není zbytí, není-liž nejvíce on oprávněn, aby oči jeho na nich spočinuly a ne oči jiné? — —

Dohoniv Lóry v pokoji nyní hostinském, kde sekretář zůstal na místě, kde stával jindy, vzal jí z ruky klíč, jímž chystala se již zámek otevříti, a sám otevřel.

Několik z drobných těch zásuvek bylo vrchem nacpáno různými papíry. Zavřel je zase kvapně a otevřel oddělení dolejší, největší, kam byl, nepohleduuv ani dovnitř, také lžíce, po nichž se Lóry tak sháněla, položil. „Zde jsou. A zde jest všecko pohromadě, co měla Anna cenného,“ řekla Lóry, zběžně nahlédnuvši dovnitř. „Inu, je vidět — Anna byla pořádná ve všem,“ přivěsila chválu nebožky. „A tady jest nějaké psaní!“ zvolala, když byla novou zásuvku zvědavě sama otevřela. „Na tebe je adresa.“

„Na mne?“ udiven, v leknutí tázal se bratr.

„Filipu Marešovi,“ četla sestra a vztahovala ruku po dopisu, aby mu jej podala.

Bratr lehce ji zadržel a sám po psaní sáhl. „Mně svědčí, opravdu,“ mluvil k sobě, pochybnosti své poráženje.

Díval se dlouho na list, jakoby pořád ještě nevěřil. Nebylo jinak. List psán jest jemu, jemu jest určen. A jest to písmo její, Anny. Poznával je dobře, ty tahy její ruky, jak je, zřídka ovšem, viděl, když několik řádek ženiných nahodile dostalo se mu na oči, snad pouze podpis její kdesi na listině úřední. Sám od ní neměl žádného rukopisu; nebyl za celá ta léta, jež byli spolu, nikdy déle z domu než dva neb tři dny a nebylo třeba ženě jemu psáti. A zde mu píše! Proč mu píše?

Ty skorem mužské, pevné tahy její ruky, jak je znal a poznal okamžitě, zdály se mu pojednou tu změněné poněkud; bylo, jakoby to jméno jeho napsáno bylo prsty chvějícími se, rozčilenými, nervosními. Co mu píše? Co přimělo ji k tomu, aby jemu psala?...

Neotevřel list. Schoval jej mlčky do kapsy. Zásuvku, v níž se nalézal, zavřel a žádné již další neotevřel, ačkoliv sestra k dokončení započaté prohlídky pobízela.

Vyňal oddělení, v němž byly uloženy ty různé škatulky a drobné skřínky se šperky a cennými i bezcennými drobotinami a odevzdav je Lóry, přirazil chvatně desku všecky ostatní zásuvky a přihrádky zavírající, zamknul ji na klíč, který vzal k sobě.

Sestra nechtěla již bratra vyzývati a tvářic se jakoby i na psaní docela byla zapomněla, obrátila se hned k těm památkám z Anniny pozůstalosti. „Učiním podrobný seznam všeho a odevzdám ti opis,“ podotkla k bratrovi.

Neodpověděl na to. Neslyšel ani snad. Nerozuměl, co tím mysli.

Lóry vzdálila se. Nechala bratra samotného. Zajisté, že čeká již, aby mohl přečísti, co obsahuje list...

Vyšel však z pokoje hned za ní. Viděla jej po chvíli, jen co neoblékl svrchní šat na sebe, ubírati se z domu, ven do polí.

Zvědavost její byla příliš veliká, nežli aby dovedla se opanovati a nezeptala se bratra při večeři nepřímou narážkou, na list.

„Nečetl jsem dosud,“ řekl.

Pohlédla na něho nedůvěřivě, nevěříc.

Ale byla to pravda.

Mareš náležel k lidem, kteří vše raději vždy odkládají, každému rozčilení vyhnou se, dokud mohou. Jenom když chvilku aspoň ještě mohou získati, nežli nezbytně a neodvratně již postaví se a přímo pohlédnou ve tvář toho, co na ně čeká a čemu ujíti nikterak nemohou...

Bylo by mu nejmilejším bývalo, kdyby list nechati mohl vůbec neotevřeným.

Když byl, vyčkav, jak každodenně činil, až děti ulehnou do svých postýlek ku spaní, a přijav od nich polibky na dobrou noc, odešel do své ložnice, vzal list do rukou, ale dlouho převracel jej a váhal vždy znova; nemohl nijak odhodlati se a zlomiti pečeť.

Marně těšil se, uspokojoval, že nebude v tom nic vážného. Možná, že jest to psaní, které před třemi lety bylo psáno, tenkrát, když Anninka stonala tak těžce a byla právě v nejhorším... Musil odjeti do Vídně, povolán od knížete k poradě jakési o věcech hospodářských. Žádal tenkráte Annu, aby poslala mu zprávu z domova.

Vrátil se však dříve než očekával, nezdržev se, nemaje nikdy stání v cizině. „Psala jsem ti právě,“ přivítala jej Anna — „list jest již zapečetěný a jenom jej poslat na poštu.“ Snad jest to tento list . . . Ovšem není tu napsáno: „Vídeň“ a hôtel, v kterém bydlel. Jest tu na obálce pouze jeho jméno a schází i to „pan“ před jménem. To není list určený na poštu! A inkoust jest černý, leskne se čerstvě. List jest na určito psán teprve nedávno . . .

Tyto myšlénky Mareše naplňovaly vždy větším strachem před obsahem. Co se z něho dozví? Jaké překvapení jej čeká?

Bylo mu jako člověku, který má pocit, že na hlavu jeho chystá se rána, těžká rána, jíž nelze uniknouti, vyhnouti se . . . která ho neúprosně zasáhne a snad zdrtí . . .

Na každý způsob as jest to něco vážného, důležitého, co Anna za dobré uznala sděliti jemu. Něco, co neodvážila se jemu říci . . . Proč volila k tomu tuto cestu? —

Jaké tak veliké tajemství mohl skrývati život Annin? —

Mareš zase konejšil se, povzbuzoval. Asi nebožka v strachu před opozděným svým koutem, bojíc se smrti, ve chvílích úzkosti duševní napsala poslední svou vůli . . . Ustanovuje, komu z dětí jejích co naleží z pozůstalosti její . . . A obrací se k němu, aby děti dobře vychoval, uděluje pokyny a rady své v té příčině, srdci otcovskému všechny stejně doporučuje . . .

K čemu to? Jmění vlastního Anna žádného neměla. A těch několik cenných věcí, které zůstaly po ní? Anna nebyla tak malichernou jako Lóry, aby na ně váhu kladla. A pak důvěřovala vždy svému muži, tedy jistě by i v tom učinila. Věděla, že děti své miluje, tak jako ona, a nekřivdí jim v ničem, v žádném ohledu a za žádných okolností, dbáti bude ve všem jejich prospěchu . . .

„Ale proč by pak byla chtěla list zničit?“ — dorážely myšlénky.

„Což jest tak jisto, že to chtěla?“ — myšlénky nové, valící se hlavou, zas předešlé, již ustálené, porážely. Vstala z lože a přešla pokoj v horečce, nevědouc co dělá, ve stavu nepříčetném. Bylo pouhou náhodou, že došla právě k sekretáři, u kterého ji nalezli. Ale klíč? Jak se ocitl klíč v zámku? — — Něco jí snad napadlo — v horečce — bez vědomí — — Ano! Tak tomu bude!

Mareš díval se zas na list s větším klidem, s menším chvěním. Zcela pokojným nebyl. Na každý způsob jde vstříc chvíli zlé, neutěšené a nepříjemné při nejmenším. Anna uměla někdy mluviti tak k srdci. Zajisté i zde píšíc nalezla slov měkkých, rozechvívajících. Bude rozteskněn, pohnut, rozladěn v celé duši . . .

Mareš byl by s chutí aspoň odložil všecko na později, jako se vším, co hrozilo rozčilením, rád činil, aspoň do rána, až se vyspí na to.

Položiv psaní na stůl, chodil skorem půl hodiny sem tam po pokoji. Co si tak pěkně uspořádal v hlavě, pojednou zase připadalo mu málo pravděpodobným. Bál se něčeho přece horšího, tušil něco jiného, neznámého, co nevěděl vůbec ještě pojmenovati, představiti si a čemu by jistě lépe bylo vyhnouti se. Měl strach, hrozný strach před tím, co na něho čeká. Potěžkával list, jakoby obsah jeho vážil, z dlaně na dlaň jej překládal.

A zas chodil po pokoji, v rozčilení největším, v nerozhodnosti stálé.

Konečně postoupiv ke stolu, vzal zase list do ruky s očima zavřenýma, jako člověk, který se odhodlal po mnohém zdráhání ke skoku do vody. Zlomil pečeť. Vyndal z kapsy nůž, zvolna, aby chvilku ještě získal v poslední chvíli, rozřezával obálku.

Byly hustým písmem popsány celé dva arštky, plných osm stran.

Mareš nejen se chvěl, ale třásl; byl bledý.

„Kdyby tak ten list pojednou zmizel“ — napadlo mu. „Jak bych si oddychl!“

List nezmizel. Ty pravidelné řádky rukopisu pravidelně táhly se po zahnědlém listovním papíru, jak brázdy pole. Viděl je jako v mlze svýma rozčilením zaslzenýma očima, když četl jak následuje: (Pokračování.)

Vzpomínky na Paříž.

Píše *Gustav Schmoranz.*

(Dokončení.)

Později, když jsem organisaci školy pronikl, pochopil jsem, proč na mé vysvědčení ani nepohlédli. Neboť podle reglement École může vstoupiti na školu kdokoliv, s dokonaným patnáctým rokem jako „aspirant“, navštěvovati připravní kursy, a podrobiti se kdy za dobré uzná přijímací zkoušce, nahražující jaksi naši maturitu. Příležitost k tomu se naskytuje dvakráte do roka: v březnu a v červenci. Pokusiti se může každý o přijímací zkoušku třikráte. Obstojí-li, — a to není, zvláště pro cizince, tak lehké, protože je zkouška z několika předmětů písemní i ústní — jest „reçu“, t. j. přijat za řádného žáka, „élève“. Pak teprve má právo súčastniti se konkurenčních školních prací a navštěvovati i večer bibliotéku. Je-li Francouz, má práva na peněžní ceny za konkurenční práce. Cizinec se musí spokojiti jenom čestnými.

Poděkoval jsem se panu Müntzovi za prostředkování zápisu i za jeho laskavé vybídnutí, abych se naň obrátil, kdykoliv budu něco potřebovati, a namířil jsem k Regnaultovu pomníku.

Stojí v čele delší arkády prve zmíněného dvora, zřízeného na místě bývalé křížové chodby klášterní. Přichází-li se se strany schodů k sekretariátu, je ho vidět v profilu. Je to pomník originální. Malý sice, protože pod mírnou výškou té křížové chodby se velkého nic nedalo umístit, ale dojmem působí velikým, či vlastně správněji řečeno hlubokým.

Mezi dvěma jónskými, třičtvrťovými sloupy s antami, nesoucími lehké kladí se štítem, postaveno na podstavci asi dva metry vysokém bronzové poprsí Henriho Regnaulta, v nadživotní velikosti. Až do výše podstavce táhne se vzadu mezi sloupy řídko květovaná záslona, přes kterou jakoby do volného, až ke kladí vybývajícího prostoru, přesáhal vavřínový keř, barevně na zlaté půdě mosaikou provedený, tvořící dekorativně i symbolicky překrásné po

*

zadi pro poprsí slavného, mladistvého umělce-hrdinu. Však nejvábnější částí pomníku jest dívčí postava v antickém rouše, která, jakoby právě před Vámi byla teprve na místo došla, jednou nohou ještě na dlažbě chodby spočívajíc, druhou na stupni celý pomník nesoucím stanouc, pravou rukou o podstavec se opírá a levou, v které drží vavřínovou ratolest, vzhůru vztahuje, aby ratolest pod poprsím uložila. Tato dívčí postava je v životní velikosti. Tím, že stojí s pozorovatelem na společné půdě a velikou pravdivostí svého postoje, působí opravdu jako živá; a jelikož je při tom zároveň překrásná a čistě bílá, působí jako ztělesněné zjevení músy. Zahýbáte-li nepřipraveni na protějším konci do chodby, zarazíte se tím náhlým pohledem a blížíte se jenom s uctivostí, jakobyste se báli zjevení z jeho akce, hrdinného umělce uctivající, vyrušiti.

Rád jsem se u tohoto poetického díla *) zastavovával a čítal jména umělců z umělecké legie, padlých zároveň s Regnaultem v pamětihodném boji u Châteaudunu, jichž jména zlatým písmem zaznamenána na sloupech pomníku pod palmami a vavřínem.

Celý ten dvůr je poetický. Je nevelký, ale krásný. Z původní klášterní zahrady zbyl jediný, ale mohutný strom, či spíše peň, jelikož větve starocha stromu mezi stavbami za střechou arkády se teď na třech stranách vysoko pnoucími znenáhla odumírají. Kolem stromu samé kvetoucí záhony květinové a pěkně pěstovaný trávník. Tu a tam sochy a plastiky na podstavcích a na stěnách chodby. Nejpozoruhodnější polychromovaná kopie sedmi křesťanských skutků Giovanniho della Robbia z nemocnice v Pistoji.

Která druhá umělecká škola může se honositi takovou scenerií, takovým ovzduším?

A to je jenom část vnějšku školy, což teprve vnitřek, což teprve sbírky této školy s minulostí více než dvěstěletou (École des Beaux-Arts založena r. 1648)!

Vracel jsem se z první návštěvy École celý povznešený a opět a opět vracela se mi v mysl slova: „Paříž, ta Paříž!“

IV.

Pravil jsem, že v sekretariátě na moje vysvědčení z techniky, resp. na jeho legalisovaný překlad, ani nepohlédli. Škoda. Byli by se podivili, jak se na něm cestou z češtiny do němčiny a z té teprve do frančiny stala z architektury — agricultura!

Jak to? Následovně:

Legalisovaný překlad z češtiny do frančiny nebylo možná ve Vídni sehnat. Nalezl jsem sice v adresáři tři translátory, ale když jsem je pak vyhledal osobně, byl v tom u každého nějaký háček. Jeden se toho právě před „několika dny“ úředně vzdal. U druhého mne přijala dáma ve smutku, která mne horlivě ujišťovala, že by to její muž dozajista rád byl udělal, kdyby byl nebyl před „několika dny“ zemřel. U třetího vychrlil domovník, sotva že jsem jméno hledaného vyslovil, spoustu nepěkných řečí o něm, z kterých jsem seznal, že měl ten vzácný muž asi příčinu se vystěhovati a svou novou adresu domovníkovi nezanechati. Byl jsem tedy v koncích s přímým překladem do frančiny.

Hledal jsem v adresáři znova. Tentokráte translátory z češtiny do němčiny a z té do frančiny. Pro první překlad jsem si vybral jednoho známého a mně z Besedy vídeňské sympatického českého JUDra. Pro druhý jakéhosi M. Felixe de S. Řekl jsem o tom bratrovi. Všiml jsem si, že jméno toho Francouze jim trochu trhlo a že se šibalsky usmál, řka: „No, jdi tam, jdi tam.“

JUDr. L.... vyhověl mému přání s nejroztomilejší ochotou a dokonce nic za překlad nechtěl vzíti a také nevzal. Jen kolek jsem směl zapraviti. Cestou k M. de S.. jsem si ale všiml, že překlad nebyl docela vhodný, protože užil pan doktor pro „pozemní stavitelství“ v překladu slova „Bau am Lande“, místo odborného „Hochbau“.

M. de S.. jsem doma stihl. Byl právě při déjeûner. Byl jsem zaveden do jeho kabinetu, kde jsem naň chvilku musil čekat. Nelíbilo se mně to tam. Předně to bylo tmavé — bylo to někde na starém městě — a za druhé špinavé. Prachu na všem tlusto, na rámech, na stolech, na kožených křeslech — všade, ač na křeslech i na stole bylo vidět, že někdo prach utíral, ale jenom tak sem tam čmouhy nadělal. U těžké záslony okenní byl po jedné straně utržen třapec. Pak se kmitla po pavlači, na kterou okno vedlo, madame, v umouněném županu, neušněrovaná a nečesaná, ač již bylo tři čtvrtě na dvanáct. Vzduch v pokoji byl uzavřený, ztrávený. Nečekal jsem dlouho, ale již bych byl býval zase radši venku. Ty veliké, vážné kusy nábytku, ta těžká záslona a ten pořádek s tím zjevem madame činily znepokojivě dobrodružný dojem. Konečně se M. de S... objevil. Ale nevypadal jako Francouz. Spíš jako Amerikán. Mohutný, přizrzlý blondýn s plnovousem a vysokým čelem. Měl na sobě jenom kalhoty, trepky a rozhalený župan. Kdyby nebyl býval holohlavý, tak by snad také na něm bývalo vidět, že se ještě nečesal.

Podal jsem mu navštívenku. Ah, zná prý to jméno velmi dobře. Je-li prý architekt paláce egyptského místokrále z výstavy 73 mým příbuzným? Bratr. Bratr? Ah, to prý ho zvláště těší. Schystal si psací náčiní. Dobře jsem si všiml, že měl zaschlý kalamář a že musil zvonit na služku, aby mu tam přililа. Nerozuměl jsem jestli inkoustu nebo vody, ale barva písma mi byla podezřelá. Dovršovalo to podivný dojem tohoto „pracovního“ kabinetu s množstvím knih a ohromným psacím stolem, kde se však patrně nepracovalo.

Překládal slovo za slovem. Sledoval jsem z povzdáli očima, u kterého předmětu již je. Když se octl u deskriptivní geometrie, zarazil se. Proč? „Vy přece studujete agrikulturu?“ „Já? já studuji architekturu.“ „Ale, vždyť tu máte: Bau am Lande?“ „Prosím, tam má státi: Hochbau.“ „Ach tak! Já zůstal koukat, co má hospodář s deskriptivní geometrií co dělat. To teď musím tady napřed agrikulturu škrtnout a přepsat na architekturu, abych nemusil dávat nový kolek.“

A tak mně na listině zůstalo oboji a kdokoliv to dosud četl, každý se ptal, jak to přijde. Kamarádi v atelieru se tomu náramně smáli.

Ten kolek ležel M. de S... zvláště na srdci. Když byl konečně překlad pořízen a prohozeno několik slov o École des Beaux-Arts — vysvětlil jsem pánovi, za jakou příčinou do Paříže jdu — ptal jsem se, co jsem dlužen.

*) Autoři pomníku Regnaultova jsou architekt Pascal a sochař Chapu. Materiál pomníku karrarský mramor, bronz a zlatá mosaika.

Po všelijakém vyhýbání se určité odpovědi řekl pán: „No, dejte mně, co jste dal Dr. L . . .“ „Tomu jsem nedal nic.“ To jste měli vidět to zděšení! Po malé přestávce, při níž jsem se sotva zdržel smíchu, vyrazil M. de S . . . ze sebe: „Ale, vždyť je na tom zlatkový kolek!“ „Ten jsem Dr. L . . . zaplatil. Ale za překlad nechtěl ode mne, jakožto od studenta, nic vzíti.“ „Tak mně dejte — čtyry zlaté.“ Váhal s tou „sumou“. Když peníze zastrčil, uložil mi co nejzdvořilejší pozdravy a poručení bratrovi.

Tedy ho bratr zná, myslil jsem si. Proč mi to asi neřekl, vždyť věděl, že sem jdu. — Spěchal jsem k dostaveníčku, které jsme si před obědem dali. Viděl jsem hned ze vzdáli, že mne bratr s šibalským úsměvem žádostivě očekává. Po několika slovech, že překlady mám atd., jsem povídal: „A ten M. de S . . . prý tě zná?“ „Ovšem že, a já jeho také,“ podotkl František se zvláštním důrazem. Při obědě mi to vyprávěl.

M. de S . . . byl v čas světové výstavy vídeňské roku 1873 žurnalistou a napsal nevím v jakém francouzsky vycházejícím tehdejším žurnále chvalořečnický článek o bratrově díle výstavním, o skupině staveb egyptského místokrále Ismaila. A za ten článek, o kterém se bratr dozvěděl až teprve po uveřejnění, mu zaslal účet 10.000 franků! Ovšem, že se ani na účet, ani na řadu dopisů, jež mu ještě následovaly, panu de S . . . nedostalo žádné odpovědi. Z posledních listů však vyznívala nota tak „potřebná“, že konečně bratr odevzdal věc vrchní správě podniků místokrálových ve Vídni, která na jeho přímluvu panu de S . . . dala milostivě tušim že 1200 franků vyplatiti.

To byla ta známost. Bratr mně o ní dříve nechtěl říci, že bych tam snad potom nešel. Pan de S . . . vedl patrně existenci velmi nejistou a ta jeho „pracovna“ jeho pracovitost věrně zrcadlila.

N á n a.

Črta od *Růženy Jesenské.*

Na Smíchově naproti „Věnečku“, kde jako jesle jeden k druhému tulí se tovární domky, stojí veliký dům s dlouhými, otevřenými pavlačemi. A od dveří ke dveřím v něm bydlí dělníci. Dům má průčelí a dvě křídla. V prvním patře v posledním bytě v průčelí na pravo bydlila četná rodina, z níž všichni členové chodili do továrny mimo matku. Ta obstarávala domácnost. Byla to žena statečná, rázná i se svými šedivými vlasy. Co promluvila, to platilo, byla úsečná, břitká. Kdyby byla mužem, byla by se stala advokátem. V domě tak trochu vládla, a doma úplně. Měla rozumu za čtyři muže a energie za deset žen. K té rodině se přistěhovala bledá, štíhlá žena — také tovární dělnice. Nebyla ani krásná ani nehezká, však nic na svém zevnějšku neměla podobného těm druhým ženám z továrny. Hladce přičísnuté vlasy a šat nosila venkovanky: plátěnou sukni, jupku a šátek na hlavě. V domě o ní nevěděli, že má za sebou román zcela všedních rozměrů i tónu.

Chodila do továrny a zapletla se nějak s hranatým dělníkem od stavu, stávala s ním tam dole u vody, když se proudy žen a mužů valily šerými ulicemi z práce. A k muzice chodila do Košíř ke „Zvonu“ a nic nedbala, když jí mužští i ženy domlouvali, aby toho nechala, že Vávra je nanic, že jí taková známost bude jenom na škodu. Ne a ne.

Ona byla docela šťastna. Něčím nevýslovným byl jí u srdce ten pocit, když tulila se k Vávrovi a on silou paží svých ji mohl rozdrtit, jak ji tiskl na svá prsa. V těch poletujících sazích, v páře, syčení, hučení, kolotu továrních ulic byla jako v ráji. A práce u stavu šla jí hravě od ruky, až pojednou se jí mlha před očima dělala, mžitkami se chvěly nitě pod jejími prsty a den co den ze mzdy pro nepozornost sráželi jí pokutu.

Tenkrát večer šla s Vávrou zamlklá a pak dole u řeky, kde jez tolik hučí, se zastavila říkouc:

„Poslouchej, ty, Vávro,“ a křečovitý pláč jí přetrhl nit hovoru.

„Co chceš?“ řekl muž rozmrzen.

„Pro Boha živého a pro milost jeho, Vávro, vezmi si mne za ženu,“ vyrazila ze sebe Anna Skácilová a umlkla, jako když se jí kámen se srdce svalí.

„Blázníš?“ vykřikl Vávra, „nemám na krku otce, a ještě ta dvě vyžlata po nebožce sestře Týně?“

„A já bych jen chleba do domu nosila, Vávro, nic ani hadřík bys mi nemusil dát, ani skývu chleba pro mne vypracovat,“ zase plačíc žebrala žena.

„Ty bys zůstala sama, viď — což to nevíš, jak to chodí?“ řekl s úšklebkem Vávra.

„Ba vím, jak to chodí, ale pro milosrdenství boží, co si počnu, jak dlouho budu moct ještě do fabriky a bude konec,“ a hlava se točila se Skácilovou, div do vody nespadla.

„Jsi jediná, co se ti to stalo? Bodejť bys rady nevěděla. Půjdeš „nahoru“, přijdeš zase zpátky a bude dobře. To jen tak beztoho děláš, abys mne chytla. Ale buď povážlivá a vypočítej si to na prstech, že to nejde.“

„Všecko by šlo, kdybys jen chtěl, to nepovídej, Vávro,“ řekla prudce Anna, „neměls mě k sobě lákat, když jsi mne chtěl odkopnout. Jsem ti špatná, když jsi mne zkazil.“

A Vávra se utrhl: „Dlouhé lamentace a kázání poslouchat nebudu, nejsi dítě, abys na mě chtěla strkat, co jsi si nadrobila. Teď jdi domů a dej mi svatý pokoj.“

„Vávro, kolikrát jsem jindy chtěla jít, a tys mne zdržoval, dnes mne odháníš. Jdi sám.“

A šel.

Skácilová stála u řeky a v hlavě jí to hučelo tak pustě, jakoby měla celý ten jez v mozku nebo všecky stavy z továrny.

„Skočit tam a bude po všem,“ projelo jí srdcem, ale bála se té černé hlubiny přišerné, odkud před rokem tahali tady Doušu, který tam spadl, lově v noci ryby. Viděla jakoby to bylo dnes jeho napuchlý obličej zablácený.

„Co na plat,“ přemítala, „nejsem jediná.“

A jevila se jí perspektiva vysněného života, kterýž obraz teď se jí bořil před očima. Snila o tom každý den,

že si ji Vávra vezme, že bude pracovat jako kůň, aby se jim nevedlo zle, jak budou mít čistý pokoj a nikoho v podnájmu, jen starého otce Vávrova, jemuž bude pomyšlení činit, a ty děti po nebožce taky nevyžene.

A teď — půjde „nahoru“ a vyžene vlastní dítě do světa.

A zase se jí zatočila hlava, až se chytla šedivého zdiva u řeky.

Dostala náhle strach před vodou, hrůza k nevypsání drápem sevřela jí prsa. Nic, nic teď nechtěla, než být doma a mít brambory žluté a horké a převalit se na lože. Cítila hlad a mdlobu a nějakou nesnesitelnou jistotu, že skočí do vody, zůstane-li vteřinu ještě státi. A Skácilová běžela domů, jakoby ji někdo honil, nebo jakoby jí nad hlavou hořelo.

Druhý den zase byla u stavu a za městc, za dva zase, a Vávra se jí spíše vyhnul, než jí nadběhl.

Jako kamení padaly na ni teď poznámky pracovnic, posměšky těch, které samy podobný osud prožily, i těch, jež myslily, že zůstanou jím netknuty.

Každá po svém způsobu dobírala si Skácilku, ale rány bolely stejně. Pak trpěla, a aby se nezdálo, že trpí, že snad ji mrzí nevšímavost Vávrova, sama odpovídala vtipem, div mráz neožehl záda.

Slitování s ní neměl nikdo.

„Jsme to říkaly,“ odbyly věc povážlivější a bujnějším to bylo vodou na jejich mlýn, měly o čem hovořit, usuzovat a vysmívat se Anně Skácilové, „která od jakživa nesla hlavu výš než jí narostla.“

Když se Skácilová přistěhovala do velikého domu pod Věnečkem, zdálo se, že její všední drama již je skončeno.

Chodila zase po svém, nenadělala mnoho řečí, v neděli sedávala u okna nebo na pavlači a spravovala si prádlo a šaty. V továrně měla od dělnic pokoj a u rodiny Bláhovic taky. S Vávrou se nesetkávala, jakoby ho na světě nebylo, a říkávala si, že jí nic, pranic už není po něm, že by si ho teď nevzala, kdyby s kočárem pro ni přijel.

Tak utekly dva roky.

„Poslouchejte, Skácilko,“ řekla jí jednou stará Bláhová rovnajíc si brejle na očích a hledíc jimi ostře na ženu, „já být vámi — psala bych si pro to dítě do Všelis, jářku, tady by nám nepřekaželo a je to přec jen vaše krev, co říkáte?“

„To já vím,“ vzdechla si Skácilová, „ale celý den nejsem doma, kdo by mi dal na ni pozor, aby mi s pavlače neslctěla, nebo z okna nevypadla, a tam je dobře schována.“

„Když vám to povídám,“ řekla rázně Bláhová, „to víte, že bych tu žábu nenechala v neckách utopit, nebo venku k úrazu přijít, jářku, pište ještě dnes, já jsem vychovala svých harantů šest a to vaše se vám tu taky neztratí a hlad u nás mít nemusí a ňaký hadřík taky na ni spíchnete. Že jsem stará, na to nekoukejte.“

A ještě večer psala Skácilová do Všelis pro Nánu.

Druhý den došla „nahoru“, aby si to u pánů vymohla.

Za čtrnáct dní přivedla jí chalupnice dítě.

Holčička dvouletá, slaboučká s velikýma sivýma očima, tmavé pleti a hlubokého altu.

„Jako brabec, jako pára nad hrncem,“ divila se stará Bláhová, když ji brala na ruku.

Chalupnice naříkala, jak nerada to dítě ztrácí, že neví, jak si zvykne bez něho, a malá Nána křičela, jako když ji na vidle bere, když žena odcházela.

Pro Boha, tak najednou mezi cizími lidmi. Držela svou pannu z hadrů tak pevně v ruce, jakoby to bylo jediné její útočiště. Když večer přišla Skácilka a líbajíc dítě, rozplakala se nad ním, hleděla Nána vyjeveně s matky na druhé osoby a vřískala, až ochraptěla.

To trvalo asi dva dni, pak se pomalu utišila a stávala se hovornou. Prolezla v bytě všecky kouty a nejraději se batolila po dlouhé pavlači. Babičku Bláhovou měla ráda, na matku čekala večer, jak se začli trousiti lidé z práce. Věděla, že přijde, že jí něco přinese, že se s ní bude mazlit. Ráno ještě spala, když matka odcházela, tedy jen večer ji viděla.

Bylo jaro, krásné, čisté se sluncem a bílými květy na stráních pod „Věnečkem“ a s vlaštovkami pod římsami pavlačí.

Nána jako ptáček poskakovala si po pavlači a hlubokým hlasem zpívala neladné melodie.

Každý, kdo ji viděl, měl ji rád a nikdy nezapomněl na ty veliké, důvěřivé její oči.

Když se jí ptali „jak se jmenuješ?“ vykřikla: „Nána.“ „A co ráda jíš?“ „Mašo.“ „A co nejraději?“ „Kočoura.“ A při tom jí nejvíc oči svítily, jakoby krásnou vzpomínkou na veliké hody v chalupě. A děti stokrát se jí ptávaly „a co nejraději“ — —

„Kočoura — kočoura“ —

Nána měla radost, jak se tomu smějí, jak s ní souhlasí, že ráda jí kocoura. —

Když bylo k šesté hodině, ustrojila stará Bláhová Nánu, vzala si čistou kanafasovou zástěru a šla ledabylo k továrně a když se mužští hrnuli ulicí, potkala jako náhodou Vávru.

Podíval se na ni zostra, co že to vede za vnouče tak naprané a nažehlené.

„Jářku, Vávro, no — nepoznáte se v tom,“ řekla ukazujíc palcem na dítě.

Vávra se zastavil odděliv se od ostatních a udiveně hleděl na Bláhovou a na dítě.

„No, vykrmený to není,“ řekla žena, nedávno jsme pro to vzkázaly po poště do chalupy na ven, ale to je vaše vina.“

A už se ubírala dál a nechala Vávru jako zkamenělého na zablácenémn chodníku. Ani se neohlídla, aby viděla, jak se loudal k řece, jak se otočil a zaryl zase oči do špatné dlažby.

Pak potkala Skácilku, která hned dítě do náruči zvedla a chovala je, nic se nestyděla, že kolem ní jde zástup dělnic. Pro dítě se jí už nevysmívaly, jako druhdy pro lásku k Vávrovi.

Za dva dny šla večer Bláhová s dítětem zase k továrně.

Potkavši Vávru zastavila ho:

„Jmenuje se Nána — po mámě, ale je celá vy, zapříti byste jí nemoh'. No, vidíš,“ ukázala dítěti na muže, „to je tvůj táta.“

„Táta,“ zabručela Nána a podívala se na Vávru asi tak, jako když dětem řekla: „Kočoura.“

„To už jsou mu dvě léta,“ řekl Vávra.

„Ba právě,“ odsekla Vávrová, „čas nestojí, ale utíká jako voda, taková holka je sotva od včerejška na světě, ale vás nic ještě nestála, ani zlámanou grešli.“

„Mám z výplaty,“ řekl rychle Vávra, „tu máš děvečko,“ a podával dítěti zlatník.

„Uchovej Pánbůh," odmítla Bláhová, „co by tomu řekla Skácilka, ta by mi pěknou zahrála."

„No, tak zle by snad také nebylo, nedostalo by to z cizí ruky," zahněval se Vávra.

„Inu z cizí necizí, kdo ví, ne-li hůř, někdy je cizí lepší než vlastní táta," odsekla Bláhová a už se zatočila dál a nechala Vávru na místě.

V pondělí šla k fabrice sama. Když ji potkal Vávra, dělala jakoby ho neviděla. „Kde jste nechala Nánu," odvážil se jí optati.

„A pozdrav Pánbůh, Vávro," řekla klidně Bláhová, „u sousedky jsem ji nechala, půjdeme se Skácilkou a s našimi nakupovat, darmo by nám překážela.

Den na to zase měla Nánu s sebou.

Zdaleka se dítě na muže smálo a volalo naň: „Táto."

„Vidíte, jak se k vám to škvrně hlásí," podivila se Bláhová, „ani toho nezasloužíte, kdyby to tak Skácilka viděla, snad by jí srdce puklo."

„I nepuklo, sousedko," zavrtěl hlavou Vávra, „však jsem doslechl, že by mě nechtěla, že už ji ten fantas po mně dávno přešel."

„Inu," namítala Bláhová, „pro dítě kdo ví, co by neudělala, já se jí na to neptala, zachraň Pánbůh, ale jen co je pravda, Skácilka je pořádná ženská a na vás si jak živa ani slovem nepostěžuje, ani vám nenadá, jako to jinde dělají a nikdo by jí to nezazlil."

Ženské se valily z továrny.

„Počkejte, prosím vás, Vávro, jenom na chvíli, co si ‚zapálíte', beztoho vám tabák hasne." A odběhla k ženě, která se vlekla bledá na shasnutí z továrny.

„Co si, prosím vás, na týden nelehnete," durdila se na ni Bláhová.

A Vávra zůstal s Nánou sám. Byl jako bleskem stihnut. Stal se nesmělým v přítomnosti toho dítěte, co mu řekne, jak užije té chvilky. „Máš mne ráda?" řekl tiše, bojácně, jako zloděj, který poprvé vztahuje ruku po cizím jmění.

„Ráda," řekla hlasitě Nána a kývla důrazně hlavou. Vávra se plaše ohlídl, zdali ji nikdo neslyšel.

A pak se rychle sehnul k dítěti a poceloval je na čelo, na ústa horoucně, jako naposled, jako pro spásu. Srdce mu bušilo, div se neutrhlo.

Bůh ví, cítil, že má to ubohé stvoření rád, to ani sám nevěděl, že mu srdce chytne o takovou hlavičku malou, černou.

Z komína vylítly ohnivé saze a kouř.

Nána s udivením ukazovala na to prstíčkem.

„Bubák," zasmála se.

Ale už tu stála Bláhová řkouc: „Nebudeš-li hodná, tak tě vezme."

„Vezme," přisvědčila Nána.

„Dej Pánbůh dobrou noc," loučila se Bláhová s Vávrou, odvádějíc dítě dál.

V sobotu donesly sousedky Skácilové, že sedí Vávra dole v domě v šenkovně a pije pivo.

Bylo vlahé teplo. Nána ještě běhala po pavlači a hlas její neobyčejný, hluboký dolehl chvílemi až dolů.

„Je to po čertech roztomilé dítě," řekl někdo popíjeje u výčepu.

„Poslouchejte, sousedko," řekl Vávra potkav zase Bláhovou, „mohla byste mít Annu k tomu, aby v neděli přišla ke ‚Zvonu'."

„Kam jste dal rozum, Vávro," hnula sebou netrpělivě žena, „Skácilka a do hospody — ta už, pane, zmoudřela, chtěl byste ji ještě jednou dostat na vějičku?"

„Co vás napadá," ohradil se Vávra, „ať přijde jakoby nic s vámi a tuhle s Nánou, snad se dá něco s ní promluviti."

„No s Pánem Bohem, já to vyřídím," odcházela žena.

„A mějte ji k tomu," volal za ní muž.

Na cestě k domovu řekla Bláhová Skácilové: „Vávra vám pěkně vzkazuje, abyste v neděli přišla ke ‚Zvonu' s Nánou, chcete-li, půjdu tam s vámi i s našimi, aby se neřeklo, že za ním lezete, to víte, huby lidem nezacpete."

Kdyby bylo uhodilo, nebyla by se tak Skácilová ulekla, jako těch slov.

On, Vávra, on jí vzkazuje, aby přišla. Toho by se do nejdelší smrti nebyla nadála.

Doma jí ani brambory do krku nelezly a celou noc se na posteli přehazovala, že i Nánu budila.

„Snad si mne chce vzít," přemýšlela, a zase jí vstávaly živě ty obrazy před oči, které tak dávno zapadly jako do hrobu.

„Nebo chce jenom něco připlácet na dítě." A to ji lekalo. „Ani bych mu domluvit nenechala," slibovala si.

„A proč na mne nepočká někde na ulici, proč máme jít do hospody, k muzice."

A když tu poslední otázku ráno řekla Bláhové, povídala jí, že se asi Vávra bojí, aby ho neodbyla, že se k ní chce v hospodě znát a navázat, co sám přetrhal.

Do neděle chodila Skácilka jako pitomá, načež žehlila šaty pro sebe a Nánu a v noci špatně spala.

V neděli už nebyla k ničemu. Co v poledne spolkla, jen tak, aby se neřeklo, a vybrala se do Košíř s celou rodinou Bláhovic.

V hospodě už bylo namačkáno, ale Vávra, který již čekal, udělal jim místo a Nánu si vzal na klín.

A mluvilo se jen tak ledabylo, promluvil dvě, tři slova na Skácilku, ta mu vlídně odpovídala, jakoby se nic nebylo stalo, jen hlas trochu se jí chvěl.

Až se odvážil odvésti ji k tanci.

Když ji pevněji přitiskl k sobě, řekl jen tak jako mimochodem pohlížeje na páry křepčící:

„Ale za muže bys mne nechtěla?"

„Ani na to nepomyslím, když vím, že nechceš," řekla tiše Anna.

„A kdybych chtěl —" prohodil on.

„Žerty si ze mne netrop, Josefe," řekla pohněvaně.

„Myslím to doopravdy," řekl Vávra, „co pak ti není toho dítěte líto?"

„Jak by mne ho líto nebylo, když jsem jeho vlastní matka," se slzami v očích vydechla Skácilová.

„Tak tedy," řekl Vávra, „víš otec už je na Malvazinkách a Kačenka by ti doma pomáhala, už pěkně za ty dva roky narostla, a Tonička by rostla s Nánou. Káče je deset let a Toně pět."

„Náně teprv dva," řekla Skácilová.

„Nešť," vysvětloval Vávra, „však nám tak zle nebude, máme ruce."

„Ale, Josefe, považ si to dobře, co chceš udělat, pak už nás odehnat nemůžeš,“ řekla smutně Skácilka.

„Však, neodeženu, uvidíš, že mám srdce, ale jen na mě nesmíš tak zhurta jako tenkrát u vody,“ řekl Vávra.

„Tenkráte mi bylo zle, Josefe, divím se, že jsem do vody neskočila. Moc k tomu nescházelo.“

Když bylo po tanci, seděli už vedle sebe důvěrněji, stará Bláhová věděla, kolik uhodilo.

Pak Vávra chvíli sedě mlčel, držel sklenici na stole stojící za ucho, pak ji zvedl a řekl: „Na naši svatbu!“ A všickni připili, jakoby to byli čekali.

Nána měla před sebou řadu červených škatulek s bonbony a pálenými mandlemi a volala: „Táta.“

Venku byla čirá tma, jen veliké zlaté hvězdy svítily do oken zakouřeného sálu.

Nána dřímala a usnula

„Půjdeme,“ řekla Skácilka, „dítěti to není zdrávo.“

A vyšli sami ven se starou Bláhovou.

Bláha nesl Nánu v náruči.

Šli dlouhou Košířskou silnicí mlčíce. Hvězdy se zlatily jako před dvěma roky a ze hřbitova Košířského voněly květiny. Šli podél zdi, odkud se mihaly stíny pomníků a křížů.

„Není ti těžká?“ ptala se Skácilová.

„Je jako pírko,“ odpověděl Vávra.

A šli tak až k domu. Vávra pozorně složil dítě Skácilové do náruči a zazvonil.

„Tedy ujednáno,“ řekl.

„To viš,“ promluvila se šťastným přízvukem Skácilová, „já vždycky říkala, že nemáš zlé srdce.“

* * *

„Ta ji ho přivedla,“ říkali ve fabrice. Mínili Nánu.

Nána už neběhala jako ptáček po pavlači, odešla s matkou k otci a měla dvě sestřičky: Kačenku a Toničku.

Něco jako nebeská křídla neslo se pod stropem té chudé dělnické světnice. Vávra byl jako vyměněn, své ženě neublížil a když ji k sobě přivinul, bylo to skoro jako tenkrát, když se Anně tajil v prsou dech a když ji tak prudce tlouklo srdce.

Blahobyt neměli, ale hladu také netrpěli.

Ale na podzim, když vlaštovky se sletovaly do sněmů a když mizely, mizely na jih, v daleku, jejich ptáček, jejich vlaštovka, jejich Nána ulehla. Měla rozpálené čílko a puls ji šel rychle, že se ho sotva Vávra dopočítal.

Dostala psotník a umřela. Odnesli ji na Malvazinka a Josef, Anna i děti oplakávali Nánu hořce.

„Přišla na svět, jen aby nás svedla zase, viď Anno,“ říkal Vávra.

Anna modlila se k tomu dítěti každý večer, každé ráno, jako k světici.

Ptáček jim odletěl, ale zůstala po něm křídla anděla, která chránila jejich štěstí.

Štěstí.

Báseň *Antonína Klášterského.*

Jak motýl, jejž krok vyruší,
mi štěstí sedlo na duši,
tak tiše, tiše, tiše;
a já se zrovna dýchnout bál,
by nezvedlo se plaše dál
do oblačné své říše.

To všecko bylo jako sen,
a já se dál měl dívat jen,
však jinak už je v žití;
nad vůlí větší moc má cit,
já motýla chtěl zachytit
a pro vždy v srdci míti.

Však sotva jsem jen ruku vztáh',
ten motýl prchl jako v snách
a letí, letí, letí...
Již dávno po něm není sled,
však duše má se jako květ
vždy ještě musí chvěti...

Výlet na Ceylon.

Napsal Dr. *A. V. Elisejev.*

Parník náš zakotvil na několik dní v městě Kolombo na Ceyloně, by přijal náklad, a nás malá společnost jsme se odhodlali podniknouti lovecký výlet do vnitř ostrova, bysme se seznámili s povahou její bujné přírody a při vhodné příležitosti ulovili nějakou cennou zvěř. Za pomoci pana Redevana, usedlého obyvatele v Kolombo a jednoho z nejlepších lovců Ceylonu, uspořádali jsme tento výlet za tou podmínkou, abychom co možná v krátké době uviděli co možná nejvíce, a abychom strávili čas co možná nejlépe a nejužitečněji.

Časně ráno přišel pro nás na parník indický lovec Fernando, stále provázející pana Redevana, znamenitý střelec, ubivší ve svém životě ne jednoho tigra, slona a levharta. Nás šest Rusů — já, pan V. Dr. S., baron R., p. K. a Dr. Šč. — v průvodu Fernanda odebrali jsme se do přístaviště v Kolombo, kde nás již očekával pan Redevan, přišlý nám na pomoc pro ten případ, bude-li

nám anglický celní úřad dělati nějaké nepříjemnosti při dopravě několika dobrých ručnic na břeh, jejichž dovoz do vnitř ostrova jest z politických ohledů přísně zakázán. Laskavost pana Redevana objevila se zbytečnou, propustili nás bez zdržování, a my jsme dojeli na stanici železné dráhy přímo k vlaku jedoucímu do Candy — bývalému hlavnímu městu ostrova a sídlu gubernatora Ceylonu, zaujímajícího místo svržených králů Taprebanů. Celé kupé našeho vagonu bylo úplně zaujato Rusy, jelikož mimo nás lovců jelo ještě pět krajanů — cestujících z parníku „Petrohrad", hodlajících navštíviti Candy.

Cesta z Kolombo do Candy jest z nejmalebnějších na světě, a proto se nelze diviti, že přijíždí do roka na tisíce cestujících na Ceylon výhradně k vůli této scenerii. Řada přibřežných močálů, jezer a lagun, porostlých tropickými rostlinami, palmové lesy, bambusové a skořicové háje, plantáže čajovníku a všeliké divy květeny, neobyčejně bohaté na Ceylonu, tvoří nejkrásnější okrasu první části cesty po nižinách ostrova. Poznenáhla však cesta vystupuje po značně příkrém svahu, tak že vlak přes dvě, tři stanice uhání po nakloněné ploše na kraji hor nad ohromnými roklemi, zarostlými lesem kokusových palem, banánů, chlebovníků, fíkovníků, rozmanitých druhů akacií a množstvím jiných, formou a krásou podivných rostlin. Houštinou těchto lesů spadají se svahů skal vodoskoky nevelkých horských potokův; uprostřed kokosových lesů lesknou se malá jezera, a nad tím vším pnou se, jako obrové, pokryté liliově modravou mlhou, kopce horského uzlu se svatým „Adamovým špičákem", na jehož vrcholu se zachovala zkamenělá stopa Buddhova.

Navštívivše Candy vrátili jsme se týž večer do stanice Polgochavella, kdežto ostatní spolucestovatelé odjeli do Kolombo. Polgochavella nalézá se téměř v polovici cesty mezi sídelním městem Ceylonu a jeho hlavním přístavem u paty středohoří; proto počíná odsud značné stoupání železné dráhy, vystupující u Candy do výše 1500 stop. Bylo již asi pět hodin večer, když naše malá ruská společnost, ozbrojená od hlavy k patě, octla se v malé čingalesské vesničce, zamýšlejíc vydati se ještě dále do vnitř ostrova. Sotva kdy jindy takový počet ozbrojených Rusů pronikl tak daleko do vnitř Ceylonu.

Ze stanice jsme se odebrali přímo do „Resthousen", anglického domu pro občerstvení, jakých tu založeno na sta nejen v Indii, ale také na Ceylonu. Resthouse — hostinec, poštovní stanice, nazývejte to jak chcete — jest v každém případě výborné erární zařízení. Obyčejně jest to rozsáhlé kamenné stavení, kryté taškami, podporované masivními, kamennými sloupy; se tří stran nemá kromě těchto sloupů žádných stěn, tak že kolem celého domu táhne se jakási veranda, obklopující ústřední velkou komnatu — sál aneb jídelnu, otevřenou se všech stran. Na čtvrté straně domu s úplně zavřenými stěnami, okny a dveřmi jsou dva neb tři malé pokoje, opatřené postelemi s tkaninovými oponami, umývadly, prádlem a vším potřebným. Za vše, jakož i za nocleh, platí se dle vyvěšené taxy; plat není zvláště mírný, jako vůbec v anglických koloniích, neb třeba jenom za hodinu odpočinku musí se zaplatiti téměř rupie (asi 1 zl.).

Zaujavše téměř celý dům, zařídili jsme se co možná pohodlně, objednali si večeři a čaj a činili přípravy na výlet a na lov.

Já si prohlížel okolí kolem naší zastávky.

Sotva jsem se vzdálil na několik kroků, byl jsem již překvapen velkým bohatstvím okolní přírody. S jediného místa mohl jsem viděti kokosový háj, arekové palmy, banany, kávovníky, čajovníky, několik velkých chlebovníků s ovocem, louku pokrytou kobercem plazivé mimosy, zavírající své lístky při nejmenším dotknutí; v malé louži plovala velká vodní růže druhu Victoria regia. Doložím-li ještě, že tamtéž za trnitou stěnou akacií, krásných zvonků a kalabarského bobu, rozkládaly se rýžové plantáže, obehnané močály, jež porostly byly mangrovými stromy a širokými listy svatého ledence (lotus), bude pochopitelno nadšení, vyvolané v nás pohledem na tyto divy květeny.

Již se schylovalo k večeru, slunce zacházelo za kokosovými palmami, z lesa vycházela silná kořenná vůně, naplňující téměř veškerou atmosferu Ceylonu, hlasitěji zaštěbetali papouškové ve vrcholích palem, velcí tropičtí motýlové letěli spat do stínu širokých bananových listů, na kmenech stromův objevili se velcí noční brouci. Bez soumraku, polosvitu a bez červánků nastává v tropických krajinách rychle večer a noc. Po nebi přeběhne vlna červeně ohnivého světla, karmínem, ohněm a zlatem zahoří na několik minut kraje vzdušných oblaků, jasný lazur nebes z počátku zbledne, potom přes něj přejde dým zelenavého aneb zlatitého světla — načež rychle hasnou veškeré barvy nebe, vzduchu a oblaků, ozářených posledními paprsky zacházejícího slunce. Nepozorovali jsme na naší procházce, jak rychle nastal večer, jak se úplně ztemnělo a jak zde i onde z tmavého listí se vynořovaly fosforické jiskry svítících brouků.

V hostinci očekávala nás již dávno večeře, aneb správněji anglicko indický oběd — polévka, slepice, ryba a rýže, připravené velkým množstvím pepře a soli. Z hladu pojedli jsme vše, co nám jen podávali, vzdor tomu, že ostrost pokrmů pálila rty a jazyk. Chutné kousky ananasu, bananu, papelmusu, jakož též číška silného, zeleného, ceylonského čaje napravila palčivou večeři.

Posilniv se a v očekávání příchodu vozů, na nichž jsme se měli ubírati dále, odešel jsem s p. K. do vesnice, abychom si trochu prohlédli život čingalesských obyvatelů. Vzdor pozdní hodině ve vesnici ještě nespali; většina obyvatelů seděla na rohožkách před chýžemi, otevřenými, jako všude v tropických krajinách, do předu. Veškeren domácí život Čingalesa jevil se před námi, ale nic zvláštního neupoutalo naši pozornost. Byly tu polonahé, tmavé postavy sedící v rozmanitých polohách, hovořící a připravující svůj skrovný pokrm v hliněných nádobách na malých ohništích, jednoduchá úprava, všeobecná náklonnost k lenošení, jaké lze viděti na celém Východě. Tuzemci patrně uvykli viděti cizince, nevěnovali zvláštní pozornost dvěma bělochům, procházejícím se bez kabátu v pozdní večer jejich vesnicí. Pouze zpráva o nás Rusech, rozšířivši se díky švatlavosti našeho lovce a čingalesského průvodce, dělala nás více méně zajímavými; neviděliť ještě nikdy Rusa tváří v tvář. Prošedše dědinou vyšli jsme na silnici a ubírali se po ní k malebným zříceninám pogody v hustém, palmovém háji. Nedaleko od ní stála malá modlitebna, podle níž jasně hořely hranice; hlouček Indů hemžil se kolem nich. Přiblížili jsme se k ohňům, pozdravili sedící a pohlíželi na jejich práci. Několik mladíků rozbíjelo čerstvé kokosové ořechy, vylévalo jejich sladký obsah do ohromných kotlů a skořápky a zbytky měkkých částí házeli na hromadu, v níž se hrabaly úplně

nahé děti. Celá tato tlupa tmavých, polonahých lidí, pokrytých pouze opasky světlých látek, při veselém světle ohňů na pozadí palmového lesa, osvětleného září plného měsíce a zpestřeného jiskrami světlušek, nepodobala se skutečnosti, nýbrž čarovnému obrazu nějaké skvělé feerie. V samé pagodě před malou, dřevěnou, avšak pozlacenou modlou sedícího Buddhy hořely dvě lampy a několik kahanců s kokosovým olejem, a podle nich sedělo na bobku několik modlících se postav. Celý tento němý výstup dýchal takovou idylou, že se nám nechtělo ji rušiti a proto jsme se rychle vzdálili.

Palmovým hájem, v němž ještě svítily ohně roztroušených chýží pariů vesnice, prošli jsme, doprovázeni houfem psů, do své stanice, kde nás již očekávali soudruzi úplně připravení. Dva prostranné, dvoukolové vozy, pokryté kokosovým pletením a tažené párem malých, avšak silných, hrbatých býčků, stály již před naším hostincem, a čtvero honců, úplně černých, s noži za pasy, šukalo kolem nich. Naše sedání do vozů netrvalo dlouho; do jednoho usedli naši Indové, tlumočník a lovec, a do druhého většího: já, pánové V., Dr. S. a baron R., druzi zůstali na stanici, chtějíce loviti malou zvěř v okolních palmových lesích.

Upravivše si ledajak sedadla a lůžko ze sena a vrchního obleku v prostranném voze, uschovavše zásoby a připevnivše zbraň k stěnám korby, vydali jsme se kolem 10. hodiny večer na cestu k severo-západu od Polgochavelly po výborně udržované silnici. Ponévadž převládající půda na Ceyloně jest velmi úrodná, červenavá hlína, jsou všechny cesty ostrova jasně rezavě červené, a jako posypané červeným pískem, což na půdě blýštící se tropické zeleni a jasně blankytného nebe dodává celé krajině zvláště krásnou, oslepující barvitost.

Vykonal jsem mnoho nočních pochodů za svého toulavého života, však nikdy jsem netrávil noci v tak čarovném okolí. Cesta vede na několik desítek verst rozkošným, palmovým lesem, jenž tvoří místy neproniknutelné houštiny; malé lesní chýže, zřídka vesničky čingalesské tulí se v stínu kokosových, bananových a mangrových stromů. Jako dekorace kouzelné feerie rysují se na šedě modrém nebi prořezané výšiny palem, široko rozvětvené koruny banánů, drobnolisté skupiny mimos. Dlouhé liany, jako obrovští hadi, visí s korun stromů, sta orchideí usadilo se na nich a na pních palem, ovinutých břečtanem; síť vzdušných kořenů visí s indických smokvoňů do neproniknutelné houštiny trnitých keřů, vydávajících omamující kořennou vůni skořice a zázvoru. Vysoko vzešlý plný měsíc ozařuje svým fosforickým zelenavým světlem tyto rozkošné háje. Jako hejno malinkých skřítků krouží, tančí, vzletají a mizejí v této nekonečné zeleni roje zářících světlušek; ne po stech, nýbrž po tisících míhají se průzračným vzduchem noci, osypávajíce živými drahokamy vrchole kokosových palem, porostliny džunglí a zelený koberec trávy . . . V tomto čarovném, dvojitém světle, jímž se třpytí a svítí vše kolem, zdá se živou a pohybující se též tmavo-zelená houšť a krásný palmový les. Třeba jen pozorně naslouchati — a v zdánlivém nočním tichu uslyšíš neumlkající, čarovný hovor jeho.

Kochaje se nadšeně v rajské kráse lesů ceylonských, pohroužeje se bezděky v myšlénky při pohledu na tyto čarovné obrazy, naučíš se ještě více nežli dříve, milovati přírodu, nořiti se v sebe sama, rozuměti podstatě nirvany a částečně ji dosáhnouti. Pochopil jsem mnohé nepochopitelné o učení a o mysteriích buddhismu, pochopil jsem samé vytržení, jež uchvacuje též chladný rozum Evropana, když ocítí se v rozkošných lesích Indie a Ceylonu a stane se ne-li vyznavačem buddhismu, tož zajisté jeho horlivým zastáncem. Takový omamující dojem, vyvolaný velkoleposti přírody pod požehnaným nebem Indie, zkusil jsem částečně sám na sobě, a v oněch podivných nocech, jež jsem strávil v hustých lesích Ceylonu, pochopoval jsem, že pouze tady bylo možno utvořiti náboženství plné pozorování, sebezapření, nekonečné lásky k přírodě, vzývání jí ve všech způsobech, vzniku a rozvoji nejvelkolepější fantastické a současně podivné mythologie, jež povstalo před několika tisíci lety v Hindostanu a udržuje ve svém čarovném kouzlu sta milionů lidí též v našem surovém století železa, páry, praktické myšlénky a pochybností.

Plni nadšení, pohříženi v tiché pozorování noci a jejích zázraků nezavřeli jsme oka. Naše tiše se pohybující povozy, polonazí průvodci v jasně červených pláštích, prozpěvující jednotvárnou píseň, vše unášelo nás do jiného, čarovného světa, kde pro nás bylo vše nové a neznámé.

Nevím, jak dalece odůvodněno bylo varování našich průvodců před setkáním se s dravci, jelikož jsme na mnohých místech nalézali vesničky a osamělé chýže tuzemců, tulící se do stínu hustého lesa, avšak na radu lidí zkušených šli jsme, vystoupivše časem z povozů, opatrně, připraveni a toužebně si přejíce setkati se s divokým buvolem aneb levhartem. Jasně hořící lucerna, zavěšená na předku každého vozu, vzdor jasné, měsíční noci, měla patrně hlavně za účel, zaplašiti dravce uschované v džungle. Připraveni a pozorni kráčeli jsme tiše, stále naslouchajíce a pozorujíce, hotovi k výstřelu při každém podezřelém šramotu v houšti. Dvakráte při našem přechodu z džunglí, tvořících pevnou stěnu po obou stranách cesty, ozývaly se jakési podivné zvuky; chrastění listí, těžké kroky, jakýsi šramot, podobající se šumotu prodírajícího se lesem zvířete — teto vše nás přimělo zastaviti se s lehkým tlukotem srdce a držeti pohotově naše pušky. Na jednom místě, když jsme nejen slyšeli podezřelé zvuky, nýbrž spatřili též něco černého, pohybujícího se v houšti, málem bysme byli pustili kouli za domácím buvolem, tiše se pasoucím u plotu osamělé lesní chýže. Vzdor veškerému našemu strachu prošla noc pokojně a náš pochod končil šťastně. Velice unaveni usnuli jsme k ránu na hodinu v našem povoze, a k čtvrté hodině byli jsme ve vesničce Narambulle, odkud jsme hodlali počíti náš lov.

Ačkoli vesnice zdánlivě ještě spala, ukazovalo několik ranních ohňů její probuzení. Dva, tři pekaři zapalovali svá ohniště a počali připravovati chléb a různé pečivo na kokosovém oleji k snídaní obyvatelů; několik nahých, zvědavých klučinů objevilo se též odkudsi ze tmy; malí čertíci, třesouce se nočním chladem, usedli na bobky a počali si prohlížeti podivný zástup evropských lovců, přibylých za tmavé noci odkudsi do jejich nepatrné vesničky. V očekávání honců rozložili jsme se k odpočinku vedle chýže jednoho pekaře, jenž nám připravoval čingalesským způsobem čaj. Z jediného společného šálku jsme vypili jakýsi kalný, nechutný nápoj bez cukru, avšak s kokosovým pečivem. Mezi tím, co jsme pili čaj, sdělil nám hovorný tuzemec, že v předešlých nocech toulalo se kolem jejich vesnice několik levhartů, jejichž řvaní nedá spáti ani lidem, ani dobytku. Naše lovecká srdce roz-

pálila se radostí. Pouhá možnost, setkati se s levhartem v tomto podivném, vonném lese, zdála se nám již náhradou za všechna namáhání k vůli návštěvě tohoto zákoutí.

Znenáhla, co jsme snídali, sešlo se kolem nás as osm honců, většinou hochů. Blížilo se k východu slunce, na nebi již počalo svítati. Opět v korunách kokosových palem zaštěbetali papouškové, zaskřehotali bananojedi, jakýsi neznámý ptáček pěl svou milou píseň v husté mimose; kdesi křikla opice, velký denní motýl zvedl se s vonného květu jasmínu a letěl na vrchol palmy; po pních stromů přebíhaly již ještěrky, rychle se ukrývajíce před pouhým pohledem člověka; jedovatý brejlák odplazil se dále do křovin skořice a trnoví; ranní život počal se bráti obyčejnými kolejemi, probouzela se pozvolna též vesnice. Ve všech chýžích krytých palmovým listím, vytahovali rohožky, nahrazující dvéře, objevily se tmavé ženy se džbány, jdouce pro vodu; za nimi vyběhly nahé děti, a konečně se objevili ospalí mužové, jedva chránění nepatrným oděvem před ranní svěžestí, ale žvýkajíce již betel.

Minulo ještě as čtvrt hodiny, a slunce vyšlo nad hustým tropickým lesem. Ještě nebylo šest hodin, když se nás čtvero lovců, provázených desíti nahými Indy, sloužícími nám za nadháněče a nosiče zásob, vydalo na cesty z Narambuly.

Tento pochod byl neméně malebný, nežli noční. Bílí lovci šli lehce s úplně prázdnýma rukama, avšak při každém z nich nalézal se jeden neb dva tuzemci, nesoucí patrony, oděv a pušky; ostatní Indové běželi po obou stranách naší tlupy, nesouce vodu, pokrmy a jiné zásoby. V čele pochodu nalézal se s puškou v ruce Fernando a tlumočník Maršal, přívrženec nějaké buddhistické sekty, šel vzadu; mladý, mrštný Cingales, mluvící řádně rusky, zůstal tak věren svému náboženskému přesvědčení, že vzdor svému sedmiletému pobytu na Rusi, nechtěl ani vzíti do ruky pušku, neboť to zakazovaly zvyky jeho náboženství a rodiny.

Prošedše rýžové plantáže, rozkládající se hned za vesnicí, spatřili jsme na močále hejno bílých volavek, jež nás však nepřipustily na dostřel. Baron R. (on jediný z nás vzal s sebou též brokovnici), nudě se jíti bez výstřelu, střílel cestou přizrzavělé sluky, jež naši honci vynášeli z vody a z bahna ne hůře dobrých stavěcích psů. Sotva padala postřelená zvěř, vrhalo se několik hochů do bahna aneb do louže špinavé vody a brodíce se téměř po pás hledali ptáka a přinášeli ho lovci. Při přechodu slatinou spatřil jsem obrovskou ještěrku varrana, jež s pozdviženým ocasem ujížděla rychlostí šípu po náspech, obklopujících rýžové mokřiny. Spěchaje, přiblížiti se k ní na dostřel, zakopl jsem o kořen vodní rostliny a upadl lící do řídkého bahna. Vzdor této nepříjemné okolnosti, přeměnivší můj bílý oděv v silnou kůru bláta, nepřestal jsem loviti vodní ještěrky a hady, obratně se zarývající v řídké bahno při nejmenším šramotu. Za rýžovými poli jsme brzo vešli do krásného palmového lesa, v němž kokosové palmy a chlebovníky tvořily pouze kostru čili sloupení, a sta jiných nejrozmanitějších bylin skutečný hustý les, připomínající mi hustý les Jižně Ussurijského kraje.

Jedva jsme vstoupili do této tropické houštiny, hned jsme v ní úplně utonuli; slunce se skrylo nad našimi hlavami, i samo nebe jakoby se zatmělo, jakýsi zvláštní polomrak, vlastní výhradně severním lesům, obklopil nás se všech stran; bylo zřejmo, že jsme vstoupili do skutečného lesa tropického. Kolem panovalo ještě slavnostní ticho noci, jasný, zářící den jakoby sem ještě nepronikal; místy v houšti přelétali ještě se neusadivší noční motýlové, veselý ptačí koncert ještě nepočal; pouze ve vrcholích stromů počínal rozmanitý denní život. V lese vála na nás vlhkem zvláštní těžká atmosféra, vlastní též severním lesům, obejmula nás, avšak v ní bylo cítiti nejen ostrou vůni ostružin, jako v našich domácích lesích, nýbrž též svěží kořenná, ačkoliv též omamující vůně skořice, muškátu a zázvoru. Divoký jasmín postříkaný ještě hojnou ranní rosou, pyšná magnolie vydychovala celé proudy vůně tak, že se nám až hlava točila.

Probírajíce se po úzké lesní stezce touto kvetoucí houštinou, překročili jsme malý, vesele bublající potůček. Na jeho břehu v rozmočené, vlhké hlíně upozornil nás náš přední Cingales.

„Kotia (levhart),“ pravil, ukazuje na čerstvé stopy mohutného dravce, jevící se zřejmě na naší cestě.

Bezděky jsme se zastavili a dlouho jsme prohlíželi stopy levharta, těšíce se jako děti tomu, že jsme konečně nalezli les, kde žijí zvířata, o nichž jsme dosud pouze slyšeli.

Patrně zde prošel levhart teprve nedávno a naši průvodci vyslídili otisky jeho pazourů též na lesní stezce, po níž jsme právě byli prošli. Ostatně bylo třeba míti oči indického lovce, aby se poznaly stopy měkkých pazourů na podupané cestě a na spadlém, sotva smačkaném listí. Stopy levharta se velice podobají stopám tygřím, jež jsem často viděl v Jižně Ussurijském lese; jsou též okrouhlé, avšak poněkud podlouhlé, mnohem menší velikosti, ne tak hluboko vytlačeny, otisky prstových měkčin jsou jedva znatelné, za to však stopy drápů jsou častější a vypouklejší, nežli v stopách tygra, kráčejícího vůbec velice ostražitě.

Levhart zašel do houšti, a proto by bylo úplně marné jej pronásledovati, obzvláště bez pomoci psů; při obyčejné nadháňce lze ho spíše vyplašiti, avšak v nepronikuutelné džungle jsou všechny výhody boje s levhartem na straně posledního, často se vrhajícího se stromu na své nepřátely. Stopa levharta vedla, jak dalece bylo lze viděti, k malé skupině chýží, nalézajících se v kokosovém háji; nebezpečný dravec patrně neváhá přiblížiti se přímo k lidskému obydlí, obzvláště k chýžím lidí, jako jsou třesoucí se před ním Indové.

Prošedše touto houštinou, dostali jsme se opět na pohodlnější místo, kde byl les promíšen močály a malými jezírky, plnými nejrůznějšího vodního ptactva. Spěchajíce k nadháňce, nevěnovali jsme jim pozornost, ačkoliv se mezi nimi nalézali dosti zajímavé druhy. Na jednom keři jsem zpozoroval překrásného modrého ledňáčka, takové též melancholické povahy, jako jeho evropský jmenovec. Po půlhodinné chůzi hájem a mlázím vešli jsme opět do hustého lesa, zvedajícího se po malém svahu; šli jsme přímo do jeho středu po úzké stezce, vinoucí se mezi džunglemi. V tomto lese jsme hodlali vykonati nadháňku, jak nám radil Fernando a dříve již Redevan. Místo bylo skutečně husté; několik mil vzhůru po svahu a dole po nížinách táhl se hustý háj, přecházející v nížinách v polomočálovitou džungli, ztrácející se v dolinách a nížinách táhnoucích se k Narambule. Zde v středu lesa v očekávání ještě šesti honců z blízké vesničky Polpicheli, pro něž byl poslán Maršal a dva naši průvodcové, usadili jsme se k odpočinku.

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

U kolovrátku.

Můj kolovrátek buď mi zdráv,
můj kužel, naviják i stav;
od hlavy k patě dá mi šat
a povlaky, v nichž teplo spát!
Já sednu, zpívám, předu len,
až k západu se kloní den;
svůj chléb a mléko vezmu teď, —
můj kolovrátku, přeď mi, přeď.

Dva potůčky mi bublají,
pod chaloupkou se stékají,
a břízy, hloh kdy vypučí,
si přes tůň padnou v náručí
a chrání hnízda před žehem
a malé rybky pod břehem:
sluníčko zlatí každou sněť, —
můj kolovrátku, přeď mi, přeď.

Kdes v doubí doupňák zastýská,
zní ozvěna od skaliska
a ořechovém na keři
konopky zpěvem soupeří.
Teď chřástal volá v jeteli,
teď koroptvičky letěly,
a vlaštovka se mihla, hleď, —
můj kolovrátku, přeď mi, přeď.

Za malou mzdu, však bez potřeb
jím v pokoji svůj vlastní chléb; —
kdo změnil by ten prostý stav
za velkých moc a zlatohlav?
V tom lesku svém a planých hrách
a hlučných panských zábavách,
zda šťastni jsou, jak já jsem teď? —
můj kolovrátku přeď mi, přeď.

R. Burns.

— *J. S. Machar.* Třetí kniha lyriky.*) — Pêle-mêle.**) Nevíme, dovede-li velké naše obecenstvo ještě prožíti s básníkem jeho knihu. Politika, sociální otázky a bůh ví co ještě všeho jiného staví se dnes mezi autora a jeho díla. Praví umělci však mají to společné s liliemi rostoucími na poli, že se málo starají o své okolí a že rostou a kvetou dále. Časem tato netečnost ovšem trochu zabolí, ale celkem „duch jejich se vznáší nad vodami“.

Pochybujeme, že obě poslední knihy Macharovy vzruší obecnou apathii k literatuře tou měrou, jakby vzácné obě publikace tak učinily v dobách a v poměrech normálních. Leda že známí „přátelé“ české poesie — kéž by jejich houževnatost měla více stoupenců v řadách pravého čtenářstva! — přiloží k četným vrubům Macharovým o nové dva — ale ty budou kapitální.

*) Nákladem Šimáčkovým Kabinetní knihovny sv. 56.
**) Nákladem Bursíka & Kohouta.

Jak z domluvy k první knize mezi řádky vyčísti můžeme, nehnou Machara valně tyto skřeky a pošklebky. Čist před svým uměleckým svědomím podává v obou svých nových knihách zase jen věrný obraz své duše. Je to ovšem duše silná a podle ní řídí se i nástroj, kterým se vyslovuje. Vroucí, jak láva horký, jako dýka bodavý cit vedle superiosního sarkasmu a hořké ironie, názor na svět zcela moderní a osobitý, jedním slovem: celý Machar vystupuje před čtenářův zrak, jak si jej zamiloval z „Confiteoru“, neb ze „Znělek zimních a letních“. Machar dnes chvály nepotřebuje a hana mu neublíží. Vybojoval si své místo, jako každý si je vybojovati *musí*, v kom plá jiskra skutečného genia, řekl *co* chtěl a *jak* chtěl a více není jeho povinností. Co si počne s jeho verši veřejnost nebo kritika, to jest jiná kapitola, ku které básník jeho rozmachu a výše může býti docela lhostejným. Ty tři knihy jeho lyriky: Confiteor, Bez názvu a tato poslední zůstanou v naší literatuře jako mezníky. Machar může jíti v svém rozvoji snad ještě dále, avšak i to, i když bude, jak doufáme, stálým, vítězným pochodem jeho Musy, ničeho nezmění na těchto třech knihách, které, díme to bez přepínání a s klidem a přesvědčením nejhlubším, mají pro nás týž význam, jako měl druhdy Lermontovův „Hrdina naší doby“ pro dobu svou. Forma je jiná, ale psychologická váha knihy je táž. Tři sbírky Macharovy jsou dokumentem kulturní důležitosti i tenkrát, kdyby on sám po nich psal básně umělecky vyspělejší a krásnější. Kus psychologie moderního člověka s celou barvitostí doby a svéráznosti umělecké individuality je tu vysloven, a to něco platí. A je vysloven s bezohledností a s jistotou, již dává původci předně velký talent a za druhé poctivě vykonaná práce.

Vyčítati jednotlivosti nebudeme. Jsou tu krásy a pravdy, které div netlačí jedna druhou, vře tam život bez pozlátka a parfumu, jaký jest, poetický i svou drsnou nahotou, jsou tam výkřiky raněného srdce, ale jsou tam též elegie, v nichž mistrný štětec pravého malíře přírodního vedla ruka pravého a myslícího umělce. To postačí. Jinde by — list náš nemá k tomu ani místa — psali studie o těchto třech knihách lyrických, k nimž Pêle-Mêle tvoří jaksi vhodná paralipomena. U nás se to všecko s olympickým klidem přenechá — budoucnosti. Není na to krátce času.

Stalo se již i jinde, u Machara bude sotva výminky. A kdyby i byla, on jako jiní půjde dále za svým pluhem denní klopotné práce, ale půjde za ním s čelem povznešenějším, nebo má svou pevnou basis v *umění*, na kterou se postavil *sám* již tenkrát, když současná společnost mu basis *životní* odpírala. *J. V.*

— Ministerstvo Osvěty požádalo našeho mistra Myslbeka o sochu „Hudby“, která, vytesána v kararském mramoru, postavena bude ve foyeru Národního divadla. Požádání to stalo se již před vystoupením české opery ve Vídni, které baron Gautsch nenavštívil. Patrně pěstuje českou hudbu v soukromí.

— Družstvo Národního divadla požádalo Myslbeka o mramorové poprsí Bedřicha Smetany. Z toho poprsí bude sálati do foyeru českého divadla české teplo.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 20. ČERVENCE 1892. ČÍSLO 21.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . 1 zl 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště.
na čtvrt léta . . 1 zl 25 k
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ „

Patisk puvodních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Pokračování.)

V.

Až dále budeš čísti, Filipe, neuvěřil bys, že k Tobě chovala jsem vždy jen duši oddanou a vděčnou. A přece jest to pravda, a musím Ti to říci.

Ty jsi učinil mě svou ženou a dal jsi mně postavení společenské i domácnost spořádanou a zámožnou, v níž byla jsem vlastní paní.

Ty jsi dal mně své jméno a vše, co praci svou jsi vyziskal, sdílela jsem stejně s Tebou. Ty jsi staral se o to vždy svědomitě, abych u Tebe, v domě Tvém, ničím netrpěla. Byl jsi tak mírný, shovívavý ke mně. Nikdy jsi neukřivdil mně vědomě ani v nejmenším, a slova opravdu zlého proti mně nevyšlo z Tvých úst za celou dobu našeho manželství.

A jak jsi teprve byl k mým dětem! Jak jsi o ty pečoval! Jak jsi je vždy měl na mysli a lnul k nim otcovským srdcem... Děkuji Ti za vše, co jsi činil jim, Filipe, a také za to, co pro ně kdy ještě učiníš; neboť vím, že to bude vždy jen dobré.

Vzpomínám, kterak povstalo naše manželství. Vzali jsme se chladně, obřadně; sňatek náš byl pouhou úmluvou dvou lidí, kteří vidí v tom prospěch vzájemný žíti společně. Ty jsi seznal mou rodinu, seznámil jsi se s okolím, v kterém byla jsem vychována, líbila jsem se Ti dosti svou tváří, aspoň neměl jsi nechuť ke mně ani ošklivost; poznal jsi, že jsem mírné povahy, tichá, pracovitá a skromná. To Ti stačilo, abys nabídl mně ruku. Měl jsi důvěru, že Ti budu družkou vždy spolehlivou v postavení Tvém životním.

To svědectví mně musíš dáti, Filipe, že jsem pomáhala Ti dle sil v zápase o chléb vezdejší, že jsem statečně vždy a bez reptání nesla svůj díl břemen starostí domácích a rodinných. Přinesla jsem Tobě vstříc ve všem vůli nejlepší, snahu Tobě prospět, splnit všecko Tvoje očekávání.

Ale jedno jsem nepřinesla do nového domova. Lásky jsem nepřinesla, lásky k tomu, který se mně stal tak blízkým, na světě nejbližším, lásky k svému muži, k Tobě...

Tys to věděl, Filipe. Netajila jsem se tím Tobě. Mé srdce bylo tehdy plno mladého blouznění, první lásky násilím přerušené. Přistoupila jsem na návrh učiněný mně Tebou ku sňatku, svolila jsem k němu, že jsi nežádal, abych tu lásku z duše své vyrvala a umístila v ní lásku novou, jíž nebyla jsem schopna, jíž bych nebyla mohla slíbiti a jíž bych také nebyla nikdy lhala... Ty jsi však netoužil po žádné lásce, Filipe, a žádné jsi ode mne nechtěl. Také na vzájem sám jsi žádné mně nenabízel, nepodával. Jak praveno — to mluvilo mně tenkrát ve prospěch Tvůj, pro sňatek s Tebou. To mne plnilo uspokojením i ještě v našem manželství. Věřila jsem a byla jsem přesvědčena, že jako nedovedu více nikoho milovati, nežli toho, od něhož mne odloučili, také po lásce žádné a nikdy nezatoužím...

Ale pak — později pak, Filipe — —

Ty city k tomu, kterého milovala jsem jako dívka, zmizely, vytratily se jako pára... Přesvědčila jsem se, že jest člověk špatný, zlý, podlý. Viděla jsem ho náhodou v ponížení, které poslední jiskry těch citů zahubilo a shasilo v mém srdci...

Zůstalo prázdno; prázdno a lačno po lásce...

Ty jsi byl tak dobrý ke každému a ke mně zvláště. Ty jsi byl plný starostlivosti o mne a bedlivý každého mého pohodlí, všecky příjemnosti života jsi kolem mne kupil... Ty jsi ke mně byl vždy tak laskav — ale lásky ke mně jsi neměl... Nevyčítám to, Filipe. Jakým právem? Kterak jsem pošetilá! Jak chtíti od Tebe, co není v Tvé moci? Vždyť jsi mne nepřelhával, ani neoklamal... Nepodával jsi mně prostě, co jsi nechtěl také ode mne a co jsem já také opravdu nikdy Tobě nedávala — lásku... A přece —

Filipe... Snad byla by v mém srdci vznítila se a vzplanula k Tobě, kdyby do něho jen jiskra padla lásky Tvé...

Není to vinou Tvojí, Tvým hříchem. Ty nemáš vůbec lásky v sobě, v Tobě není. Ty náležíš k mužům, kteří milovati nedovedou a lásku považují za pošetilost, chorobný výplod lidské duše. Já však po lásce toužila a prahnula... V mé duši měnila se v žízeň neukojené a skrývané vášně...

Žili jsme po léta svorně vedle sebe, v příkladném manželství. Nikdy jsme stéblo jeden druhému ve zlém úmyslu nehodili do cesty. Neublížili jsme si, ani neukřivdili vědomě. Vzájemně jsme se ctili. Snášeli se. Podporovali v každé snaze jeden druhého. Měli jsme děti spolu. Byly nám stejně drahé oběma. Ale — děti lásky to ne-

byly . . . lásky nebylo nikdy a na okamžik ani mezi námi . . .

Ale v mém srdci byla! Byla! Byla a čekala na rozpoutání ve svém zakletí . . . čekala na zvolání, aby jako kouzlem vzbudila se a zapomínajíc všeho, nedbajíc ničeho, šla za tím hlasem, když se ozval . .

Teď — ó Filipe — — nyní mne vyslechni, Filipe . . .

Kéž byla by naše Anninka, umřela! Ach, co to mluvím! Bůh mne netrestej! Ubohé, drahé dítě! Kterak jsme chvěli se o jeho drahý život . . . Kterak jsme se všech stran sháněli pro ně pomoc, v níž jsme přestávali nejen věřiti, ale již i doufati . . . Jakým světlem zářila nám ruka, která ji zachránila, naši milou dcerušku, která ji vykoupení přinesla z jejího utrpení a nám ji vrátila celou, zdravou, silnou, plnou zas života z ní již prchajícího . . .

Ale nebyl to jen dík, co od prvního setkání s ním vířilo v mém srdci . . nebyla to jen vděčnost k němu za záchranu mého dítěte . . .

Ušetři mně vyznání, kterak se vše stalo . . . Kterak ta vášeň v našich srdcích rostla — rostla . . . Kterak jsme zápasili a — podlehli . . .

Co mám činit? Co mám jen činit? — —

Ó Bože — — Bože . . . Proč stvořil Jsi lásku, když může býti zločinem . . .

Můj Bože! Můj Bože! Můj Bože! Neodsuzuj mne a nezatrať — —

A děti moje, ať mně neklnou, až se dozvědí jednou vše o své matce . . . Ať mně odpustí . . .

Aby Ty jsi mně odpustil, Filipe, nemohu Tebe prositi. Nemůžeš odpustit, co žádný muž v pravdě nikdy neodpustí.

Kdybysi zvěděl vše, z čeho jsem se Ti vyznala, dokud žiju — musil bys vyhnat mne za práh svého domu. Zvíš to však, až nebude mne více, až budu pod zemí . . .

V tom je pro mne výhoda. Hrob mluví vždy smířlivě. Ať mluví i za mne — Filipe — —

Buď šťasten. Tak šťasten, jak toho zasluhuješ.

Anna."

VI.

Sichrovský byl poután, jako Anna byla poutána. Byl ženat. Z vděčnosti vzal si dceru paní, u níž jako student bydlil a jejíž pomocí a přispěním jedině mohl medicinu dokončiti. Měl známost s tou dívkou kolik let, a byly doby, kdy myslil, že ji miluje. Jisto, že nemiloval ji více ani jediným záchvěvem duše, když maje postavení zabezpečené, jako doktor, podal jí u oltáře ruku k společné pouti celým životem.

Nebyla nehezkou. Platila za docela slušnou paničku, která pěkně uměla se šatiti, ráda se bavila, a na jevišti svém maloměstském hrála úlohu svou zcela dobře. Nebyla horší také zajisté, nežli byly většinou jiné ženy jiných mužů jejího okolí a v mnohém ohledu snad vynikala i nad ně.

Ale ten, jemuž byla nejbližší, neviděl nic, nežli jen prázdnotu její duše. Byli sobě svými názory, svými snahami úplně cizími. Čím dále s ní žil, tím více to poznával a tím více tím trpěl. Snášel s resignací ty trapné chvíle muže, jehož duševní svět jest jiný, tak docela jiný, nežli ten omezený myšiénkový obzor té, která mu nerozumí a nikdy neporozumí a s níž musí žíti.

Na venek doktor Sichrovský nikdy slovem jediným neprozradil svoji nespokojenost a osamělost, v jaké cítí se u svého krbu, a ženě své už nejméně. Ona, sama spokojena v blahobytu poměrném, v jakém žili, v postavení společném, jež zaujímali, dle štěstí svého svým duchem měříc štěstí jiných, dívala se také tak na muže svého a neměla tušení ani, že by mohl trpět. Dítek spolu neměli.

Jako lékař měl Sichrovský příležitost nahlédnouti v tolik jiných domácností manželských a viděl a poznal je nejen zvenku, dle povrchního lesku, ale zvnitř, z hloubky zakrývané vždy před jinými, jako on sám tu plíseň hlodající na životě jeho zakrýval, nepokoušeje se ji více léčiti. Byly časy, kdy díval se na vše se stránky spíše komické.

Jisto, že vyhýbaje se co mohl všemu hloubání o svém manželství, odevzdával se s klidem mudrce tomu, co vyrostlo z jeho osudného kroku a co nikdy se nezmění, v čem vytrvá a vytrvati musí do smrti. Srovnával se s hráčem, který táhl špatnou kartu a vidí prohru svoji, ale musí hru svou čestně nějak dohráti . . .

Tu poznal Annu Marešovou.

Nebyla svou krásou přímo oslňující. Snad úsudkem nestranných a lhostejných pozorovatelů shledána byla by méně hezkou, nežli byla paní Sichrovská a mnohé vybíravé mužské oko s žádostivým potěšením svezlo by se od ní na úsměvnou vždy a spokojeným blahobytem zářící tvář této; Anna nebyla také ani mladší, než paní Sichrovská. Ani vzdělání zvláštního neměla, širokých a hlubokých snad vědomostí. Byla prosta ve svých myšlénkách, jako byla prostou ve svém chování. Ale měla tolik citu pro všecko, tolik porozumění pro vše krásné a ušlechtilé . . . vše, na co pohlížela, o čem mluvila, bylo jako oduševněno její duší, vracelo se z jejího nitra jako posvěceno něčím líbezným a čistým . . .

Kterak stalo se, že Pavel Sichrovský, muž vážný, klidný a rozumný, přemítající o všem, a o všem uvažující s hlediště budoucnosti, jejíž konsekvence dovedl rozvésti v jasný obraz — muž, který viděl, byť ne lhostejně a bez žádosti snad nejmenší, přece bez vášně, na sta žen krásnějších, spanilejších i duchaplnějších zajisté nežli byla Anna — — kterak stalo se, že pojednou byl pobouřen a změněn v celé své bytosti a malomocně, nejen se nebráně, ale s jistou sladkostí a radostí podléhaje, dával se unášeti svými city? . . .

Miloval ji! Miloval Annu od prvního setkání se s ní, když v zoufalství o život své dcerušky obrátila k němu tak s důvěrou své krásné, hluboké, tmavé oči . . .

Miloval ji celou svou duší. Miloval ji tak, jako ona jeho milovala.

Pavel nořil se v její jasnou a světlou duši, jež mluvila k němu z každého slova i z každého pohledu jejího a která s duší jeho splývala v soulad nejkrásnější a jej opojující.

Jí na blízku Sichrovský stal se jiným, nežli byl. Jako zázrakem spadla s něho ta maska zachmuřeného, dosti nemluvného muže, v jaké se jevil z pravidla a v jaké všemu okolí jeho ustálil se jeho obraz. Nebyl ani k poznání, jako ona nebyla k poznání, kterak její tělo se rozvlnilo a celá duše její vyjasnila se v jeho přítomnosti.

Byli unešeni, uchváceni kouzlem lásky své.

Proč nemohli by sobě náležeti pro vždy? Proč nerozdrtit násilím to pouto, jímž jsou spoutáni a uvolněni, odevzdati se sobě, spojiti se kdesi v daleku, nikým ne-

znání k novému životu? Pavel ve své horoucí touze po štěstí s bytostí milovanou a rozumějící jemu jako Anna, učinil ten romantický návrh. Mluvil k Anně o útěku, životě blaženém kdesi v cizině, v neznámu, s neznámou minulostí jejich... Nelekal se ničeho. Byl by svolil žíti s ní jako Vronský s Kareninou, i zde, u prostřed kruhů dosavadních, nehledě na předsudky okolí, nevšímaje si nikoho a ničeho nedbaje.

Jemu ani nepřišlo na mysl, že by něčeho mohl snad litovati, co by musil opustit. Také ani jedinou myšlénkou nepomyslil na to, co by krokem tím trpěla jeho žena. Nebylo mu jí líto ani v nejmenším. Zaopatří ji tak, aby mohla býti slušně živa. Muž tak poctivý, svědomitý až do krajnosti, jako Sichrovský, těšil svědomí své tím, že dostojí tak své povinnosti.

Byl hotov vše rozbíti, všecky svazky bezohledně spřetrhati a nechápal, že Anna se zdráhá, odmítá návrhy jeho, netajíc se tím, kterak za nemožné je považuje. Její pouto k dosavadním poměrům bylo jiné, spletitější daleko. Ona měla děti.

Ale co počíti? Žíti s mužem svým a jiného milovati! Muka takového života byla jí hrozná a nesnesitelná dále...

Upustiti od tohoto — přerušiti poměr svůj k němu... Tisíckráte byla ustanovena, že tak učiní. Že násilím přeruší ten svazek vzájemný jejich srdcí.

Ale co byla platna všecka vůle, všecko přemáhání. Bránila se, ale nemohla si pomoci. Tu lásku svoji v prsou potlačiti nedovedla. Všecka vypočtená stavba jejich rozhodnutí sesula se jako věž z karet, když spatřila zas Pavla, s ním se sešla...

A pak se měla státi matkou. Plod hříšné lásky její začal zráti pod jejím srdcem.

Má její klam, její zrada jíti tak daleko, aby muži svému dala dítě, jež není dítětem jeho?

Anna v zoufalství svém, pod tíží hříchu svého, myslila na smrt jako jediné vykoupení. Byla odhodlána k samovraždě. Chtěla umříti. V tom odhodlání napsala list Filipovi.

Ale váhala před tím osudným krokem do hloubky smrti. Odkládala stále. Ach, umříti! A umříti vlastní rukou! Viděla tuto smrt v celé její hrůze, v celé její příšernosti. A což děti! Děti, které miluje! Ty tedy přece opustí — — sama, dobrovolně opustí... Zda nebyl by to hřích větší daleko, nežli onen, pro který chce umříti? — — Hříchem novým chce jej smazati? — —

„Snad Bůh se smiluje,“ těšila se. „Vezme mne sám k sobě.“ Prosila jej o to, vzývala jej.

A pak se modlila k němu stejně vroucně, aby zachoval ji na živu.

Měla strach před smrtí. Mísil se v její hrůzu před životem. Jedno houpalo váhu druhého a láska k životu vítězila. Ale před duši její, rozčilenou, horečkou se zastírající, vstoupila předtucha. Měla vědomí těch, kteří mají zemříti, že křídla božího anděla šelestí již na blízku...

Co bude až odejde? Jaká potopa rozleje se kolem po jejím odchodu? — —

Pavla dávno už nespatřila. Anna zavírala se před ním, odmítala jeho návštěvu. Bála se vždy pohlédnouti jemu do očí. Věděla, že by podlehla kouzlu prvního slova, které by k ní promluvil. A na konec Sichrovský přestal choditi na borský zámek. „Snad mne nemiluje už více!“ trápily nyní Annu myšlénky v její horečce. „A já zůstavuju jeho dítě!“

„Kdo je bude milovat, to ubohé!“ dorážely myšlénky. „Komu bude náležeti?“

„Proč nevezmu svůj život do hrobu, tak hříšný, jako byl?“ — lomcovalo její duší...

Anna v horečném blouznění byla vstala, aby zničila svoje vyznání, list psaný Filipovi.

Ale síly ji opustily a klesla k zemi. List zůstal, kde byl.

A Filip Mareš díval se do hloubky, jí samou osvětlené propasti hříchu jejího... (Pokračování.)

Pes.

Črta *Edvarda Jelínka.*

Laskavému čtenáři může býti lhostejno, kam jsem tentokráte jel a co jsem měl za lubem. Napovím jen, že mne cesta vedla z Varšavy směrem ke Kijevu. Asi hodinu po půlnoci zastavil vlak povislanské dráhy v Ivangrodě. Noční zastávka trvala na této křižovatce hodnou chvíli. Zbývalo dosti času povečeřet neb posnídat dle chuti ve znamenitě zřízeném nádražním bufetu.

Posilnivše se láhví velmi obstojného vína, vyšli jsme si ven na vzduch, na peron, který mezitím změnil podobu svou valně. Několik minut po nás přijel vlak s protější strany s novými lidmi a s novým světem. Přebíhání a chvat dodaly celému nádraží nové vzezření, které teprv zase ponenáhlu přicházelo k dřívější své podobě. Ale zároveň proklubovala se také již jitřenka letního dne, která na svět se drala propadávajícím rychle šerem letní noci. Skutečně, noc trvala tenkráte ku podivu krátce, skoro jako na severu splývala nepozorovaně s dnem.

Úkaz ten na Visle vystihla poněkud jasná, plnolící luna, jejíž pronikavá zář nedala utkati noci těžkou tmu. Jen tak, že stíny a pavučiny mlh věšely se na stromy...

Tedy vyšli jsme si na peron.

Vzduch čistý, tichý, lahodný lehal na obzor. Příroda se právě rychle probouzela. Tu a tam ranní ptáče již čáry a kruhy své dělalo ve vzduchu.

Na druhé koleji stál vlak od Kijeva přišedší. Byl dlouhý bez konce, ale honorace s ním nepřijely žádné. Také žádné elegantní dámy. Co s takovým vlakem?

V řadě vagonů, které nám nejdříve padly do očí, ukrutně se nudil dobytek určený dle všeho pro Varšavské jatky, pak následovalo několik zabedněných vagonů s Bůh ví čím, a posléz, k samému tendru přivěšen byl vůz podoby zvláště nepřívětivé, jehož jsem si před tím na ruských drahách nepovšimnul nikdy.

Nikdy!

*

Byl hranatý a černý jako rakev. Malá jeho okénka svíraly silné železné pruty. Mříž. Bílý, poněkud již spláchnutý nápis na černých deskách hlásal úředně, že to — *arestantskij vagon.*

Nepříjemná, náladu pranic nerozjasňující podívaná. Však ne bez příčiny přivěsují se takové vozy téměř výhradně jen k nočním vlakům...

Chtěje docela sobecky unikati neplodnému mysli stísnění, odvrátil jsem se rychle od černého vozu. Ale tu..., nový, ještě méně utěšený obraz zjevil se mému oku.

Na nejzazším konci peronu, při obrovské kádi vody, tvořilo asi dvacet vojáků s nasazenými bodáky bedlivě uzavřený kruh. V mžiku roznítila v mém mozku rozdmýchaná jiskra vzpomínku na to, co americký cestovatel Jiří Kennan vypravuje o vězeňském životě na Sibiři.

Nemýlil jsem se

Byla to skutečně hromadná výprava odsouzenců na Sibiř.

Opět a opět pomyslil jsem si tenkráte, že nepatřím na světě k těm šťastným lidem, kterým osud čili náhoda nevhání do cesty takové otravy. Nestojím o podobné zkušenosti. Stačí mně úplně obrazotvornost.

Ale ne, musil jsem si tu hořkou pilulku spolknout.

Laskavý čtenáři! Nepodezřívej mne pro toto upřímné vyznání ze sentimentálnosti a přílišné citlivosti. Jest jistá stupnice lidských tragedií, kterým podléhá *člověk* je-li — *člověkem.* Jen surovec a zatvrzelec nepohne sebou. Ruský národ jistě není „sentimentální", ale zločince na Sibiř hnaného jmenuje měkkým slovem „neščastného". Prostý sedlák Boldarov vystavěl na poušti vedoucí k Sibiři „pohostinný dům pro zločince", a při domě tom založil kapitál, z něhož „nešťastní" zločinci bývají pohošťováni a štědře obdařováni. Již pro tuto charakteristickou stránku nemohl bych o ruském *lidu* smýšleti nepříznivě...

Co tedy chcete? Ó, dovolte, abych nebyl v citu zatvrzelejší ruského mužika a abych měl porozumění pro Boldarova. Nenadávejte nám sentimentalistů! —

Těžkým krokem přiblížil jsem se k uzavřenému kruhu ruských bodáků. Také za ním zjevil se mému zraku obraz, který podnes mi stahuje hrdlo. Nemohu si pomoci! Nepíšu tu o tom ani pro svou, ani pro čtenářovu rozkoš, chci jen ten temný moment svých cestovních vzpomínek se sebe shodit, chci se ho za každou cenu zbavit, aby mne již nikdy nic nepokoušelo, vrátiti se k němu opět.

Odbudme si to!

Za uzavřeným kruhem bodáků spatřil jsem hrstku lidí různého původu, ale stejného konce. Nešťastné kombinace a myšlénky, unáhlené spěnění krve neb osudný rozmach ruky vrhly je za meze spořádaných a rozšafných spoluobčanů. Stalo se. Spravedlivé právo přiřknulo jim pykati ve vyhnanství pět let, deset let, dvacet let... po celý život. Všickni, jak tam byli, stáli tedy na prahu svého nového života.

O fysiognomiích nepovím mnoho; jakkoli některé činily dojem velice nevlídný, ano i příšerný, přece nucen jsem konstatovati, že podobné vídal jsem na celé čáře veřejného života. Není pochybnosti, že s lidmi takových podob a takových mozkových útvarů podáváme si nezřídka i ruce. Kdyby tu ten sedlák stál za pluhem, málo byste na něm nalezli zvláštního. Takové sražené nosy a tupé pohledy mají občas také lidé, kteří ani kuřeti neublížili. Ale to, že tento sedlák má na nohou i na rukou pouta a že mu vlasy na hlavě do polovice vyholili (aby v případě útěku okamžitě byl poznán), to asi nejvíce podněcuje klamnou někdy dozíravost. Takových tam bylo několik. Postavy to veskrz sešlé. I ten spoutaný obr mezi nimi byl jen malomocným velikánem.

V tom však svezl se zrak můj trochu hlouběji, za široká plece zvrhlého zločince.

Na kupce zimního šatstva, bídně provazy svázaného, odpočívala dosti slušně oděná ženština. Měla vlastně vzhled *paní,* tak bych ji aspoň bez rozvažování oslovil. Měla hlavu sklopenou, rukama sevřenou. Když po chvíli plaše se rozhlédla, spatřil jsem v té tváři dvé suchých sice, ale v žilkách krví zalitých očí. Po jedné straně tulilo se k ní děvčátko as osmileté, po druhé hošík teprv nedávno kolébce odrostlý. Pohled na tuto skupinu uprostřed ostatních spoutanců byl nad každé pomyšlení trapný. Tu fysiognomie byly v odporu ještě větším s ovzduším je obklopujícím. Kontrast jevil se přímo hrozný, vrcholil zejména v těch nevinných dětských pohledech, které snášeti bylo možno jen s přemáháním. V lidském citu zmáhala se mimo vůli touha prodrati se uzavřeným kruhem bodáků a vymaniti z něho děti.

Zatím stále přibývali zvědavci. Mnozí podávali spoutancům kopejky a jídlo. Jen té *paní* a její dětem netroufal si nikdo nic podati. Samy krmily psa, který se stále pletl vojákům mezi nohy a odehnati se nedal. Ale pes ten, jakoby jídla nedbal, jen se otíral o tu paní, děvčátko a hošíka. Svíjel se u jejich nohou a zejména na děvčátko prackami dotíral, aby ho alespoň jednou pohladila. Ale ani těm dětem nebylo v tu chvíli do hry s psem.

Byl to jejich pes. Pes z domova. Malý, vyhladovělý, nehezký a neodbytný to mrzák. Dopadal na zadní nohu a na hřbetě byl také trochu pošramocen.

Tedy dívali jsme se na ně a ony, děti, na nás. Pozíraly k nám bez ostychu, jakoby říci chtěly: „Pánové, my nevíme, co se stalo... my jen jedeme s maminkou... na Sibiř."

A nevěděly skutečně Dostaly se do uzavřeného kruhu bodáků, jako vlna prudkým přívalem vichru hozená na skálu.

Několik kroků odtud stál poddůstojník, který měl vrchní velení nad touto expedicí. Přistoupiv k němu, ptal jsem se ho po malé oklice, co „udělala ta ženština s těmi dětmi"?

Poddůstojník, jako dokonalý muž ve službě pokrčil jen rameny a dodal suše: „Nic dobrého."

A odvrátil se ode mne. Byl jsem odbyt. Teprve od nějaké třetí osoby dověděl jsem se, že ta paní pochází ze sousední obce a že byla odsouzena na pět let do vyhnanství. Čím se prohřešila, nedopátral jsem se. Jen jsem ještě s bídou vyzvěděl, že v obci sousední měla jakési příbuzenstvo.

„Nepřišli rozloučit se s ‚nešťastnou'?"

„Nepřišel nikdo!" zněla určitá odpověď. A dodali: „Nedivte se, člověka v neštěstí nejspíše opouštějí lidé nejbližší."

Kletba ta stihla ovšem také děti. —

Jen ten jejich pes, s kterým si děti druhdy za domácím prahem hrály, lezl za nimi ještě. Otrok věrnosti stále jim lezl v patách

Tragika tohoto obrázku působila na nás neodolatelně. Příšerné ticho proniknulo ponenáhlu i náš zástup. Pře-

rušoval je jen plachý skřek ptáků, kteří jaksi úzkostlivě třepetali se pryč od těchto míst.

Zatím rozednilo se úplně. Jasná zář rozlila se po obloze.

V tom náhle zazvučel ve vzduchu první signál: ostré a pronikavé zaklinkání nádražního zvonku. Rázem nastal v zástupech ruch.

Ruský poddůstojník v bílém kabátě dal znamení. Uzavřený kruh vojáků rozepnul se samoděk. Ponenáhlu přetvořil se v těsnou uličku, vedoucí přímo k arestantskému vagonu. Pak po jednom vstupovali spoutanci dovnitř. Mizeli v té černé, obrovské, ponuré rakvi, jako v bezedném jícnu. Naposled nuzně se vlékla ona paní se svými dětmi. Voják Tymko pomohl jí jako dámě do ekypáže. Také děti vysadili. Pak přirazili dvéře, při nichž zůstali státi dva mužové s nasazenými bodáky.

Vše to dělo se tak rychle, pravidelně a nerušeně, že nikdo nepovšimnul si z hruba, co mezitím vyváděl neodbytný mrzák pes. Dvakrát jej musil nohou odehnat týž voják Tymko, jenž děti vysadil do vozu. Mrzák dral se za nimi, a odehnán neb odkopnut vracel se opět a opět. S psem nebylo rozumné pořízení. Když dvířka černého vozu uzavřeli, přebíhal pes zmateně do kola. Slídil, kňučel a vyl žalostně.

Zazněl druhý signál.

Zmrzačelé zvíře stalo se ještě neklidnější. Zaštěkalo bolestně, jakoby mu někdo na ohon šlápnul.

V tom ozval se v hrobově tichém černém vagoně dětský pláč — pláč malého děvčátka. Kradl se mříží malého okénka jako ston. Pes zase štěknul bolestně a vyskakoval k okénku.

Tymko, vida to, nebránil tomu a nesmál se. Spíše se zamyslil.

Pak náhle zazněl třetí signál a zároveň s ním hvízdnutí parostroje. Současně zjevila se v zamříženém okénku bílá dětská ruka, z níž vypadl kus ohryznuté bulky. Po lední to sousto, které vzlykající děvčátko hodilo na rozloučenou svému věrnému psu.

Ale zvíře, nevšímajíc si toho, odpovídalo jen pronikavým, bolestným štěkem a kňučením.

Tu vozy již zaskřípaly a vlak se pohnul. Rozjížděl se zvolna. Černý kotouč dýmu buchavě vyrážející z parostroje spadal na arestantskij vagon. První záblesky slunce srážely temné kotouče k zemi.

My, kteří jsme na peronu zůstali, ustupovali jsme mlčky. Jedni spěchali zpět do bufetu, jiní rozprchli se po různu. Nikdo nemával bílým šátkem za mizícím černým arestantským vagonem.

Jen to zmrzačelé zvíře ještě kňučelo a běželo za ztrácejícím se vlakem, poskakujíc pominutě k zamříženém okénku. Zdálo se mi, jakoby doléhal ke mně také ještě dětský pláč...

Ale při zatáčce zmizel nám vlak i pes okamžitě. Směr jeho ukazoval jen ještě na nebi černý pruh dýmu. —

— — — — — — — — — — — — — — — —

Asi za deset minut ohlásil nám hlídač první železniční budky za Ivangrodem, že u jeho domku vlak právě minoucí přejel a usmrtil zmrzačeného psa.

Dostal rozkaz, aby ho zakopal. —

A dost!

Po nějaké chvíli i my jsme nastoupili další cestu. Nádherný den, plný jasu, záře a tepla lehal na svět. Ale v duši nepocítil jsem tehdáž mnoho rozkoše.

Pozdní lítost.

Báseň *Em. ryt. z Čenkova.*

Když byla's živa, matičko má,
já málokdy se tobě svěřil,
já zhrdal často krbem doma,
v dálavě s osudem se měřil.

Když přilétaly strastí roje
a vítr nepřízně mne honil,
já málokdy na srdce tvoje
jsem pro útěchu tvář svou sklonil...

A teď, když, matko má, zmizela jsi,
rád bych se svěřil se vším lkavě,
tvé posvátné bych líbal vlasy
a plakal, — plakal usedavě.

Staré sbírky rukopisů.

Dle *A. Lecoy de la Marche.*

1.

Sbírky knih bývaly u všech národů předmětem horlivého kultu. Všude, kde výtvory ducha byly na se vzaly útvar písma, naskytli se i horliví jich sběratelové, kteří je uschovávali v svatyně více méně nádherné, a vynikající duchové, kteří bděli nad jich ušetřením. Právě tyto projevy horlivosti písemnické a umělecké chceme tuto spěšně probrati, alespoň co se týče doby před rozšířením tiskařství.

Aniž bychom snad chtěli postoupiti až k potopě světa, aneb i ještě dále, jak jistý bibliofil předešlého století (Maderus) si byl umínil činiti, přec již shledáváme stopy této ušlechtilé snahy u Chaldejců, Assyrů, Peršanů, Indů, Egypťanů a Kartaginců. V hrobkách těchto posledních byla objevena mrtvola jakéhos úředníka, jenž

byl jmenován v nadpise: „ředitel knih". Ohromný palác v Thebách, vystavěný Osymandiem, choval velkou síň naplněnou rukopisy, na jejímž prahu byl napsán egyptským jazykem tento charakteristický nápis: „Lékárna duše." Tato sbírka jest největší z těch, o nichž se výslovně v dějinách mluví. Dále se zmínka činí o sbírce tvořené Pisistratem, která, byvši odvezena Xerxem, byla Athenským opět navrácena Seleukem Nikatorem; sbírka Aristotova, zanechaná Theofrastovi, pak jich žákovi Neleovi, později odvezena do Říma, na rozkaz Sullův, sbírka Perseova, posledního krále macedonského, též odvezena od Římanů; sbírka králů pergamských, která za triumvirátu Antoniova rozmnožila nejvýznamnější a nejdůležitější sbírku starověku, věhlasnou knihovnu alexandrinskou. Tato, byvši založena zároveň s museem, a to v téhož samém středu, nepochybně Ptolomeem Soterem, byla poprvé — alespoň z části — zničena požárem, který vznikl za války s Cesarem svedené. V této době obnášela sedmkrát sto tisíc svazků, dle Aulla Galla, čtyřikrát sto tisíc dle Tita Livia, pouze dvakrát sto tisíc dle Plutarcha; však nutno míti zde na zřeteli, že tato volumina byly prosté závitky, jichž každý neobnášel leč část celého díla a zaujímal velice málo místa, tak že celek daleko nedosáhl co do bohatství a rozměrů rozsáhlost velkých skladů knih naší doby. Jest známo, že úplné zničení alexandrinské knihovny stalo se předmětem neshody několikráte obnovené, přivlečené konečně až i před soud politický. Dle jedněch toto zpustošení má býti dílem křesťanů, kteří ze Theodosia, a z části i z jeho rozkazu, vydrancovali palác, který se byl stal posledním střediskem odporu pohanů. Druzí pak zas to připisují surovosti vojinů Otmarových, když se byli tito v VII. století zmocnili města. Jisto jest, že slavná tato knihovna, buď že křesťané ušetřili některou její část, buď že později byla opět obnovena, trvala ještě o mnohem déle; bylo jí zahynouti zanedbaním, ne-li dokonce surovou rukou Mosleminů neb Turků. —

Z počátku Římané se nejevili býti takovými knihmilovníky, jakými byli Řekové. Ku konci republiky někteří zámožní Římané počali si jich hleděti; tak na příklad Lucullus dopřál volný přístup ke sbírce knih, již byl nabyl z pozůstalosti králů pontských. Avšak Augustus byl prvním, jenž sestavil pod klenbami Palatinu opravdové veřejné sbírky knih. Tiberius, Vespasián a jiní imperatoři následovali jeho příkladu. V IV. století čital Řím osmadvacet podobných ústavů, jichž vydržování tvořilo jeden z hlavních nákladů říše. Města, domy soukromé, thermy též měly své knihovny. Dlužno připomenouti tři tisíců papyrusů řeckých i latinských nalezených v Herculanum v domě jistého filosofa neb literáta; všechny se nalézaly v jakémsi tabliniu ne více než tři a půl metrů širokém, okolnost to, jež by zajisté mohla vzbuditi závist nejednoho sběratele nynějšího. Křesťané zdědili horlivost bibliofilů pohanských. Kněz mučedník, sv. Pamfilius, byl majetníkem neméně než třicíti tisíc svazků. Katalogy sestavené sv. Jeremiášem a Genadiem dají předpokládati četné a rozsáhlé sbírky rukopisů. Jedna z nejčelnějších sbírek byla zřízena v Byzanci Konstantinem a jeho následovníky; chovala prý sto dvacet tisíc svazků, které byly spáleny roku 476. Císař Zeno později znova zřídil tuto knihovnu; ale pustošení ikonoklastův neponechalo nám leda chatrné a vzácné trosky.

V Galii potrval jistý počet sbírek soukromých i uprostřed proudu barbarské invase. Sidonius Apollinarius jmenuje sbírku Rurika, biskupa limožského, dále sbírky profesora Lupuse v Perigneux, konsula Magna v Narbonně a de Ferréola, jakéhos bohatého statkáře. Ale udržování rukopisů, tak jako jich upotřebení a jich úprava, stala se tehdy takřka výlučným právem klášterů. Knihovna byla jednou z hlavních částí cenobitského ústavu, jedním z hlavních jeho základů. Klášter bez knihovny, pravilo pořekadlo, jest pevnost bez náboje: „Claustrum sine armerio, quasi castrum sine armamenterio." Almara — „armario" vskutku také ponechala své jméno sbírce knih, jež přechovávala, a její hlídač, jeden z předních hodnostářů kláštera, se tudíž jmenoval „armarius" (někdy též „librius"). Vydržování a dohlídka nad obsahem „armaria" byla předmětem zcela zvláštních nařízení předních zakladatelů řádů. Již počátkem III stol. sv. Pachomius ukládal svým učňům — kteří přec byli pouzí poustevníci — předpisy, týkající se roztřídění svazků, jichž chtěli upotřebiti; ustanovil dva mezi nimi k této choulostivé péči. Řád sv. Isidora vyžadoval, aby knihy každého večera byly od mnichů navráceny; řád Citeauxských mnichů nedovoloval odcházeti z armaria, aniž by knihy opět nebyly uloženy na své místo; řád Chartreuxský nedovoloval bráti více než dva svazky zároveň, a to ještě s největší opatrností. Všude se jeví mezi těmito učenými ochránci vědy cit úcty ke knihám, vyslovený překrásně bibliotekářem sv. Riquierem na konci jeho katalogu: „Toto jest naše bohatství, toť pokrm života nadpozemského, sílící duši sladkostí svou; jím právě viděli jsme uskutečniti se slova: Miluj umění písma a budeš nenáviděti hřích." A vskutku duševní rozvoj kongregací duchovních dal by se měřiti péčí, kterou obklopovaly své rukopisy; jakmile jich začaly zanedbávati, kde je daly poškoditi prachem a červem, kde je prodávaly za mrzký peníz, — jak se stalo dle Trithema v klášteře Hirsangeském a i jinde — tam úpadek se dostavil ve všech podobách. Však podobné zlořády nedály se leda ku konci středověku. Až po tu dobu vidíme mnichy býti takými milovníky svých bibliografických pokladů, jakým jen může býti nejhorlivější z našich sběratelů. Při nejmenším poplachu, blíží-li se Lombardové, Sarrazeni, Normannové, první jich péčí jest odnésti v ohrazené místo dvě věci, jež jim hlavně leží na srdci, pozůstatky sv. patronů a — knihy. A to proto, že jim nebylo věcí snadnou, získati základy dobré knihovny a nahraditi je novými, když tyto se ztratily. Práce „scriptoria" tu nijak nestačily. Musily tu pomáhati koupí, půjčky, daleká poselství, zvláštní příspěvky. V některém klášteře každý novic v den své profese musil přinésti svazek jakési ceny; v jiném zas nájemníci polí byli podrobeni jakémusi ročnímu poplatku na koupi knih, jak jinde zas na jich vazbu. Ne méně než všech těchto pomůcek společně bylo zapotřebí k sestavení sbírek, jaké se nalézaly na příklad v Cluny, Fleury a St. Martin de Tournai, kde Vincent de Beauvais byl našel nejčetnější sbírku rukopisů, která existovala za jeho doby; a zejména k rozmnožení sbírek velkých klášterů pařížských, jako St. Germain des Prés, St. Victor, St. Martin des Champs, jichž vzácná díla jsou známa všem těm, kdož byli nahlédli do seznamů pařížské „Bibliothèque nationale". Některé ústavy, které v hlavním městě zaujímaly místo ovšem méně vynikající, jako Celestini, Jakobíni, Karmelitáni, Františkáni,

byli nashromaždili tímto způsobem pravé poklady. Právě tyto ohromné sbírky knih všeho druhu učinily Paříž tak drahou učencům a znalcům písemnictví. Literární poklady tohoto střediska inteligence vyluzovaly navštěvovatelům jeho výkřiky obdivu živější a upřímnější, než jsou všecky ty, jež nyní vzbuzuje nesmírný přepych jeho. Ale nejen v klášteřích našel bibliofil, čím se potěšiti. Kostely též mu zotvíraly knihovny své; mezi nimiž Notre Dame de Paris již v XIII. stol. chovala dosti značnou; tato sbírka bývala přístupnou všem chudým studujícím. Tak zvaná „svatá kaple“ (Sainta-Chapelle), Hôtel-Dieu a hlavní kolegia na universitě měly též své knihovny. Ale žádná z nich nevyrovnala se knihovně Sorbonny, jížto hlavním bohatstvím po dlouhý čas byly právě jen knihy. Učenci příslušní k tomuto slavnému ústavu hned z prvopočátku byli si přivykli odkazovati jemu knihy, které byly nastřádaly, tak že za nedlouho tento ústav jako zázrakem se stal majetníkem nejdokonalejší a nejrozmanitější sbírky knih, jak náboženských tak světských. Knihovna Sorbonny byla přístupna již od XIII. stol. nejen mistrům a žákům domácím, ale i učencům cizím. Konečně i mimo Paříž, mimo kláštery a kolegia, milovník četby našel, čím svou tužbu ukojiti, a to v některých knihovnách obecních, ano i v sebe menších školách vesnických. Prvých nebylo mnoho, vyskytaly se však před počátkem XV. stol. v Rouenu, v Poitiersu, v Saint Lô a nepochybně ještě v mnohém jiném městě. Poslední pak totiž knihovny školní o mnohem rozšířenější v středověku než se všeobecně za to má, chovaly alespoň malý počet knih potřebných, a tu a tam milovníci knih zde činívali vzácné nálezy.

„Vyhledávajíce přátelství všech,“ praví Richard de Bury, „nezanedbávali jsme nikterak přízně představených škol venkovských a vychovatelů prostých dítek, a dovolil-li tomu čas, vstupujíce do jich sadů a polí, trhávali jsme kvítí nejvonnější a vytrhávali kořeny zanedbané, ale potřebné mužům studujícím; a strávena-li jich příchuť divoká a plesnivá, způsobilé posilniti hlavní tepny učenosti. Mezi nimi našli jsme někdy věci obnovení hodné a které, byvše obratně očistěné a ohyzdného rezu stáří zbavené, zasluhovaly zajisté míti znova pěkný vzhled“.

Tato věta, zajímavá nejen pro předmět, jímž se obíráme, ale i pro dějiny veřejného vyučování vůbec, byla sepsána Richardem de Bury r. 1343, aneb o něco málo později. Zajisté, že mnohý bude překvapen, že v době tak vzdálené školní knihovny měly již jakéhosi významu.

(Dokončení.)

Výlet na Ceylon.

Napsal Dr. *A. V. Elisejev.*

(Pokrač. a dokonč.)

Ulehnuv na smaragdovou trávu pozoroval jsem zvědavě kypící kolem veselý život rozmanitých drobných zvířat, naplňujících tuto zelenou sféru lesa. Ze svého stinného místa jsem dobře viděl, jak u kořenů stromů šukaly mrštné lesní myši, plazili a skrývali se pestří hadi; jak po kmenech a svalených pněch lezly střelhbitě bystré ještěrky, jak skákala černá palmová veverka po síti lian, jak v korunách stromů lezli a létali jasně barvení papoušci, jak v houšti lesa běhali zlatí ceylonští kohoutkové, jak veškerý život, rozmanitý a bujarý kypěl v tomto na pohled tmavém, nepřívětivém, mlčenlivém lese. Vysoké, jako kámen pevné stavby termitů, zvedající se v hustém mlází, jako ohromné šedožluté křemeny, poutaly zvláštně mou pozornost činností, jež kolem nich panovala. Několik bolestných pálčivých bodnutí, způsobených termity do nohou, přimělo mne přerušiti své pozorování a odejíti dále od pilného, avšak zlostného hmyzu.

Tu se před námi ozvaly veselé křiky, a okolo půl tuctu krásných nahých chlapíků s křivými noži za pasem a částečně též s puškami objevilo se před námi. Byli to honci, jež jsme dávno očekávali; přišli z Polpichely. Jeden z nich, štíhlý a ohebný jako palma, as dvacítiletý mladík, převzal řízení naší nadháňky v dobře mu známém lese.

Asi patnáct Čingalesů rychle se rozešlo polokruhem. Hledě na tyto téměř nahé štíhlé chlapíky světle čokoládové barvy, z nichž polovici nebylo přes patnácte roků, pomyslil jsem bezděky, že k vůli našemu rozmaru tito téměř bezbranní jinoši za několik kopejek hotovi byli jíti do neproniknutelného houští, aby hnali zvěř na ránu dobře ozbrojeným lovcům. Nám, spoléhajícím se na své dobré zbraně, srdce přece nepokojně bilo v očekávání toho neb onoho zvířete, jež může vyjíti z houšti, jak bylo jim, téměř nahým lidem, když šli do džunglí, kde se mohou setkati se slonem, zuřivým divokým kancem aneb levhartem, nemluvě již o strašném brejláku a palanze.

Mezi tím, co naši honci šli nadhánět, rozdělil nás jejich vůdce po číslech. První místa, na svahu lesnaté hory v houští na zvířecích stezkách, byla volena velmi vhodně; vyhnané zvíře musilo jíti přímo na nás. Moje místo nalézalo se v stínu ohromného mangrového stromu s množstvím vzdušných kořenů, propletených lianami. Usadil jsem se, jsa pro případ nebezpečí hotov, vylézti na nejbližší větev, poskytující výborné útočiště. Moji soudruzi byli rozestaveni v polokruhu na půldruhého sta kroků od sebe

Když jsem osamotněl na svém místě a uslyšel divoký křik honců, počínající leč s hřebenu kopce, nebyl jsem v prvním okamžení v dobrém rozmaru. Předchozí vypravování o množství divokých zvířat, zdržujících se v tomto houští, vyvolalo v nás takový dojem, že jsme již nemyslili nežli na buvoly, levharty a divoké kance a nepřipravovali tak brokovnice, jako spíše Berdanky. Nastaly první, zajímavé a zároveň kritické momenty nadháňky. Věda, že první jde z lože vyplašená velká zvěř, čekal jsem s lehkým tlukotem srdce, drže Berdanku pohotově, naslouchal jsem s napnutou pozorností každému šramotu v houští, každé ulomené větvičce a křikům vyplašených ptáků. Sotva minulo několik minut, ozval se lehký šramot v houští, chrustění větví a šelest suchého listí. Co asi vyjde? tázal jsem se stále v myšlénkách. Možná jelen, srna, buvol, a může se též státi — slon

a levhart! A čím více se ke mně blížil šramot, tím větši jsem pocítoval nepokoj... Bylo slyšeti, že se blíží zvíře obzvláště veliké, a ne příliš pozorně... Zajisté levhart, kmitlo se mi hlavou, a moje zmužilost poněkud klesla, ruka se zachvěla při pouhé myšlénce, že vyzvu silné zvíře na osudný boj... Ještě několik okamžení — a z houšti se vynořilo malé podivné zvíře, pokryté bíle-černými jehlami, v němž jsem okamžitě poznal dikobraza. Zastyděl jsem se pro svůj strach; a spustil mimovolně ručnici, nechtěje svým soudruhům zaplašiti mnohem ušlechtilejší kořist. Mnou nepoplašený dikobraz prošel zvolna do houští a vzdálil se brzo, tak že jsem více neslyšel šramot jeho kroků. Na to vše umlklo, a několik vteřin minulo v úplném tichu. Nejprve ho přerušil nepokojný křik zlatého brhela, letícího směrem od honců, načež zavřeštěla lesní kuřátka, probírající se z houští. Domýšleje se, že nějaké velké zvíře je honí, nevěnoval jsem jim žádnou pozornost, a to tím více, an jsem neměl při sobě brokovnice. Kuřátka proletěla, bleskem se kmitly v korunách stromů ještě dvě veverky, na to jsem neslyšel a neviděl ničeho vzdor tomu, že se kruh nadháňky vždy víc a více oužil a hlasy honců ozývaly se jasněji. Za několik minut byli zcela na blízku, a brzo na to se v houští mihli dva tři tuzemci obratně se prodírajíce bejlím pomocí ostrých, křivých nožů, jimiž řezali překážející v cestě byliny a keře.

Tím způsobem byl první kruh naší nadháňky ukončen; nikdo z nás ani nevystřelil. Hon se patrně nevydařil. K tomu nikdo z lovců nespatřil zvěř, vzdor tomu, že honci hnali divokého vepře a dva malé jeleny. Brzo jsme opustili svá stanoviště a šli na jiné místo. Neúspěch první nadháňky poukazoval nám na nezdar ostatního lovu; ztratili jsme okamžitě naději, že uzříme a zastřelíme něco též při následujících kruzích. Honců bylo příliš málo pro tak veliký a hustý les; kruh byl mimovolně buď příliš řídký aneb příliš těsný; ještě řidší byl řetěz lovců, rozestavených v délce půl versty. Zvěř mohla patrně projíti mimo lovce, nebyvši zpozorována, aneb nebyla ani vyplašena. Divoký vepř, srna a levhart leželi ve dne v lese velmi vytrvale, i aby je vyplašil, musil honec přijíti velmi blízko k nim. V opačném případě zůstane zvíře pokojně ležeti v houští nebojíc se ani hlasitého křiku, ani tlukotu honců. Asi za podobných okolností konala se naše nadháňka, a proto bylo zcela přirozeno, že jsme zvěře vůbec ani neviděli.

Na druhý kruh nás svedli k úpatí stráně na okraj husté džungle, jíž končil les. Lovci se postavili opět na zvířecí stezce nedaleko od sebe, avšak bylo tu vidět sotva několik kroků před sebe. V takovém podrostu nedoufal jsem, že bych mohl vystřeliti, i zůstal jsem po celou dobu tiše a pozoroval život tohoto houšti, v němž snadno bylo ukrýti se největšímu zvířeti.

Takovou houštinou nelze projíti, možné jest jen se prodírati; ani ptáci zde volně nelítají, nýbrž jen skáčou a poletují lehce máchajíce křídly, a velcí tropičtí motýlové v pravém slova smyslu se zaplétají svými pestrými křídly mezi sítě rostlin, nejsouce s to vysvoboditi se z nich. Pouze hadi a ještěrky žijí tu pohodlně; celými stády pohybují mezi kořeny stromů, korou poloshnilých kmenů, po větvích křovin, po ohebných lianech. Ačkoliv mne varovali před uštknutím jedovatých hadů ceylonských, nemohl jsem se nepokochati pohledem na ně, když pestří, lesklí a různobarevní se pohybovali houštím, záříce na slunci svými kovovými šupinami. Tu vidíš, jak na blízku tebe vine se po stromě jasně barvená palanga, jejíhož uštknutí bojí se na Ceyloně více, nežli uštknutí brejláka; ještě dále kroutí se zlatité lesní úžovky, a ještě dále kolem liany, pokryté pestrými orchideemi ovinul se malý brejlák, vyhlídnuvší si modře atlasového kolibri, pijícího bezstarostně med z květu bleděrůžové magnolie. Zlobně hledí na malé ptáče nepohnuté oči jedovatého hada, jeho hlava vyčnívá daleko z listí, jeho krční žlázy nabubřely; ještě několik okamžení — a had se vrhne na svou chutnou kořist... Zlý úmysl se však nezdařil, krásný kolibřík, napivší se do syta sladkého nektaru, letí dále, a jedovatý had zklamán schová hlavu a plazí se rychle s liany, jakoby byl zaražen svým nezdarem.

Jak jsme již dříve očekávali, skončil se i druhý kruh s nezdarem, a my nejen že jsme nevystřelili, ano neviděli jsme ani zvířete, ačkoliv honci ujišťovali, že na nás hnali stádo divokých svini a malou srnu. Doufajíce vyhnati tyto poslední z houští, rozhodli jsme se utvořiti třetí a poslední kruh po samé džungli, do níž jsme se počali prodírati s pomocí našich honců, jdoucích s noži před námi a řezajících liany a pichlavé úponky bylin, tvořících skutečnou síť mezi osamělými keři. Náš průvodce nazýval tyto úponkovité byliny slovem znamenajícím v řeči Indů „židovský trn“ (Paliurus aculeatus), jehož jediná nepatrná větvička, posázená jak pila množstvím ostrých jak břitva a tvrdých jak kost zubců, vnikajících do těla a oděvu, může zastaviti nejsilnějšího člověka. Chceš-li projíti násilím, roztrháš si oděv, prořezáš i boty, rozedřeš si do krve kůži, a přece větvičku aneb úponku podobnou úponce ostružiny, avšak ozbrojenou strašlivými trny, neulomíš žádným způsobem. Pokusil jsem se jíti v před, prodíraje se násilně džunglí, jak jsem to nejednou dělal v našem podrostu, po několika krocích byl jsem však tak roztrhán a rozedřen, že jsem upustil od dalšího pokusu a sledoval v patách Indy, kteří se prodírali jako kočky přeřezávajíce nožem nejpichlavější úponky. Tím způsobem dělali naši průvodci úzkou chodbu pichlavou houštinou, po níž bylo lze jíti pouze sehnutě a místy téměř lezmo. Prodírajíce se tím způsobem jako divoká zvěř, poznali jsme svými boky a oděvem, co jest džungla. V takovém houští nedej Bůh setkati se nejen s levhartem, nýbrž též s divokým vepřem, a proto bychom nebyli zvláště litovali, kdyby též v třetím kruhu na nás nepřišlo nic zvláštního.

Křik honců, ozývající se z počátku v dáli, brzo se počal blížiti, neozýval se nijaký šum vyplašené zvěře ani výstřel s naší strany, a proto domnívaje se, že je nadháňka ukončena, odložil jsem pušku a ulehl do smaragdové trávy, očekávaje na svolání honců. Tak minulo as čtvrt hodiny, nikdo však pro mne nepřicházel; volal jsem na soudruhy, a nikdo se mi neozval. Nevěda, kde se nalézají ostatní, nehnul jsem se s místa a odpočíval po bezesné noci a jitru ztráveném v nepokoji a v očekávání. Nastalo polední úplné ticho, jakéhož nebývá v lese ani o půlnoci; nejen pták, nýbrž též čtvernohá zvěř odpočívá v parném poledním čase, pouze ještěrky a pestří motýlové jaksi obzvláštně vesele šukají sem tam v zeleném houšti, jež úplně proniknuto jest slunečním světlem a vlažným vedrem, působícím unavenost v těle nejživějších a nejpohyblivějších bytostí. Dva výstřely, zavzněvší jeden

za druhým v džungle nedaleko ode mne, přerušily náhle toto mrtvé ticho.

Poznav v nich výstřely kulovnice svého soudruha bezděky jsem se zachvěl. Co by to mohlo znamenati, proč dvě rány za sebou, — snad jej nepřepadl levhart? Vše toto jaksi zvláště rychle projelo mou hlavou a já, neotáleje ani okamžiku, rychle jsem vzal kulovnici a počal se rychle prodírati houštím, abych pomohl soudruhovi aneb alespoň zvěděl, oč se jedná Avšak jakkoliv jsem se horlivě prodíral nepronikuutelnou houštinou, jakkoliv jsem zoufale prosekával svým kavkazským kinžalem spletenou síť pichlavých keřů, nemohl jsem uraziti při největším namáhání ani dvacet kroků. V zoufalství a nevěda, co počíti, zamýšlel jsem již sám vystřeliti, když se hlas mého soudruha, volajícího mne, ozval na blízku. Zvěděl jsem, oč se jednalo Pan V. chtěje se vybrati z houšti se svým průvodcem, zabloudil v džungle a dostal se do tak pichlavé sítě křovin, že nemohl udělati ani kroku z místa. Jíti dále na zdařbůh bylo nebezpečno a zbytečno, poněvadž každý krok cesty v houšti rovnal se téměř verstě vykonané po rovné cestě.

Ačkoliv jsme byli od sebe velmi blízko, přece sotva jsme přestali na sebe volati, ztratili jsme se opět v džungle; můj soudruh nalezl patrně stezku a šel po ní rychle, kdežto já, nalézaje se v neproniknutelném houští, zůstal jsem sám ve velmi smutném položení Přivyknuv si za svého dlouhého, toulavého života rychle se obeznamovati v lese, nebál jsem se zablouditi ani v tropické džungle. Asi za čtvrt hodiny ozvaly se s různých stran hlasité výkřiky honců, volajících mne, až se jeden z nich objevil přede mnou, naleznuv takřka čichem místo, kde jsem stál. Přiznávám se, že jsem se zaradoval, když se přede mnou, proplétaje se jak had, vynořil krásný štíhlý Čingales s jasně červeným opaskem a s křivým nožem v ruce.

Po půlhodinné unavující chůzi, při čemž jsem se rozedral a rozškrábal do krve, vyšli jsme na známou stezku, kde ve stínu obrovského chlebovníka se usadila celá naše lovecká společnost. Můj soudruh pan V. již dávno se k nim připojil. Jemu se přihodilo malé dobrodružství. Provázený tuzemci šel směle houštinou, až zabloudil; tu seznal, že jeho průvodce nezná cesty. Prostodušný Čingales poznav, že zabloudili a boje se o svého pána vrhl se před ním na kolena a s pozdviženými k nebi rukama prosil o milost. Nalézaje se v takovém kritickém postavení vystřelil pan V. dvakráte rychle za sebou; to byly ony dva výstřely, jež mne tak polekaly a přiměly mne opustiti stanoviště K poledni nalézali jsme se všichni na okraji lesa.

Vzdor úplnému nezdaru byli jsme všichni velmi spokojeni množstvím nových těch dojmů. Ve společné poradě jsme se rozhodli vrátiti se do Narambuly, abychom si odpočinuli a poobědvali, načež jsme hodlali odebrati se na lov krokodilů v řece, tekoucí podle vesnice. Zpáteční cestu konali jsme téměř týmž směrem, jelikož jsme byli velice unaveni a vedro vzdor konci listopadu dostouplo 40 stupňů na slunci. Kráčeli jsme mdle, zastavujíce se několikráte u chýžin Indů, bychom si odpočinuli a napili se vody. Vzdor mým lékařským domluvám, nepíti vody z pramenů této zimničné krajiny, pili všichni hojně a na štěstí nepociťovali žádných následků své nemírnosti. Tuzemci nás všude vítali laskavě, nabízeli nám svěží kokosové ořechy, jejichž přisládlá a vodnatá šťáva byla příliš odporné chuti, než aby ji bylo lze s chutí píti. Zkusili jsme též místní malé, nahořklé pomoranče a citrony, jež nám též příliš nechutnaly. Poledne již dávno minulo, když jsme se vrátili do Narambuly. Její malý, čistý „Resthouse“ jest obklopen palmami a kvetoucí malou zahrádkou. Množství úponkových rostlin pokrylo všechny stěny jeho, viselo s jeho taškové střechy a proměnilo jeho verandu v pravý čarovný koutek.

Po krátkém odpočinku vyšli jsme z vesnice provázeni celou tlupou tuzemců, jež se šli podívat, jak budou Evropané stříleti krokodily. Ačkoliv nám byl tento průvod nepříjemným, nebylo možno se ho zbaviti, jakkoliv jsme se všemožně namáhali, odehnati zahálčivou tlupu.

Prošedše les kokosových palem ocitli jsme se brzo u malé bahnité říčky, jež protéká rýžovými plantážemi a mlázím, táhnoucím se hned od vesnice Při pohledu na tuto nepatrnou, kalnou říčku, podobající se spíše strouze nežli řece, zdálo se podivným a nemožným, že by se v této hlinovité vodě a na těchto hustou zelení porostlých březích zdržovali krokodili, s jejichžto pouhou představou spojuje se cosi mohutného, potvorného. A zatím, jak nám vypravoval lovec Fernando, tato řeka hemží se těmito zvířaty, jež způsobují značnou zpoustu ve skotu tuzemců. Nejsou řídké případy, že strašlivý plaz odnáší koupající se děti, ačkoliv dle tvrzení zdejších tuzemců člověka přepadá krokodil zřídka a obyčejně před ním utíká.

Na břehu řeky jsme se rozdělili a šli jednotlivě, při čemž u každého z nás bylo skoro po desíti tuzemců. Již dříve jsme viděli různé typy rostlinstva ceylonského a nyní jsme vešli do sféry bahnité a vodní květeny, neméně rozmanité, než květena džunglí a tropických lesů. Zde hemží se to nejen vodními hady a ještěrkami, nýbrž i krokodily, již rádi dřímají ve stínu visící nad vodou zeleni. Šupinaté potvory často vystrkují z vody do polovice svá těla, vylézají též někdy na břeh, přidržujíce se předními tlapami o zem svahu, a v tomto položení čekají celé hodiny na svou oběť.

Podobných krokodilovitých loží aneb východů viděli jsme několik na rozrytých hlinovitých březích; četné stopy tlap, otisky utvořené prsy a ocasy krokodilů, odpočívajících na slunci, zbytky jejich hodů — vše svědčilo o velké hojnosti těchto strašlivých živočichů v tiché a snící řece Narambuly. Krokodili rádi vycházejí na zem časně z rána a k večeru, a mnohdy též za hluboké noci, když se ozývá jejich žalobný, stenající křik, podobající se, dle tvrzení tuzemců, dětskému pláči aneb hlasu mláďat, jímž prý krokodilové hledí přilákati svou oběť. V hodinách poledních zůstávají strašliví dravci ve vodě a dřímají na slunci vystrčivše své ohyzdné hlavy na povrch vody.

Byl jsem tak šťasten, že jsem nejdříve ze všech spatřil ohromného krokodila, rychle plovoucího; patrně polekán hlukem lidí, přecházejících a křičících na břehu, ohromná potvora plovala proti proudu, hledíc se ukrýti dále v tichém plesu, hustě porostlém vodními bylinami, mezi nimiž se pyšnily bílenachové květy vodní růže. Uschovav se v houšti a taje dech připravil jsem pušku, očekávaje, až krokodil vynoří hlavu na povrch vody — očekávání mé však bylo marné; netvor uslyšev křiky tuzemců s protějšího břehu, potopil se ke dnu. Za půl hodiny pronásleduje druhého krokodila v malém plesu po bublinách na vodě a velkých kruzích, tvořících se po

objevení jeho hlavy na povrchu vody, spatřil jsem na okamžení konec ostrého rypáku, nežli jsem ale přiličil pušku, skryl se krokodil a více se neobjevil.

Mým soudruhům nevedlo se lépe. Prochodivše as půl druhé hodiny po březích řeky a pokropeni malým, tropickým deštěm, jenž nás náhle překvapil, vrátili jsme se zpět do Narambuly, truchlíce nad novým nezdarem dne.

Takřka k utišení našeho hoře spatřil baron R., jdoucí před námi, na hrázi, dělící rýžovou plantáži od plesa, malého krokodila, uhánějícího k vodě. Baron vystřelil a plaz máchnuv ocasem, převrátil se, ale hned zase uháněl k vodě. Všichni jsme spěchali k řece a hleděli, obklopivše krokodila, abychom mu překazili zarýti se do bahna aneb ponořiti se ke dnu. Raněné zvíře, zanechavši hojné krvavé stopy na celé cestě, mělo ještě tolik síly, že běželo as na sto kroků a potopilo se do vody. Pleso v tomto místě nebylo hluboké; ale bázliví tuzemci neodhodlali se ponořiti do vody, aby zadrželi za ocas zarývající se zvíře, ačkoliv to bylo úplně bezpečno. Nechtěje upustiti od kořisti, vrhl jsem se sám do vody, tu však krokodil ještě jednou se vynořil z vody, a v témž okamžení druhá koule baronova ubila jej na místě. Teprve když jsme krokodila vytáhli na břeh, přesvědčili jsme se o jeho strašné životní síle. Byv první ranou v hrudi naskrze proražen mohl ještě běžeti střelhbitě, potápěti se a zarývati se do bahna; druhá třaskavá kule utrhla mu celou vrchní část hlavy.

Uříznuvše jednu tlapu naší kořisti spěchali jsme do Narambuly, jelikož již nastával večer a my chvátali vrátiti se. Na zpáteční cestě zastřelili jsme ještě něco zvěře a v šest hodin večer byli jsme ve vesnici podle svých povozů. Napivše se čaje na ulici, obklopeni tlupou Čingalesů, hledících na nás, jako na divoká zvířata, vydali jsme se okolo sedmé hodiny na vozech na zpáteční cestu. Tlupa obyvatelů provázela nás značně daleko.

Unaveni bezsennou nocí a denním pochodem natáhli jsme se s rozkoší na dně prostranného povozu a odpočívali as půl druhé hodiny, pokud nenastala opět podivná měsíční noc se vší svou čarovnou krásou. Pozno\u jsme šli celé hodiny pěšky s puškami v rukou, kochajíce se překrásnými lesními krajinami, ozářenými fosforickým světlem měsíce. Pouze velká unavenost zahnala nás ku konci cesty do povozu, v němž jsme dřímali až do samé Polgochavelly. Jakkoliv čarovné byly lesy, jakkoliv zvučně pěly cikady, jakkoliv zápasil duch s tělem, fysická unavenost přece mne přemohla, a já usnul pevně ukolébán unylými písněmi kočího Inda, popohánějícího stále lenivé býčky. Jednotvárné, duši pronikající motivy, končící smutným popěvkem „uranda“, s počátku vyvolaly ve mně lehkou tesknost a potom mne tak pevně ukolébaly, že jsem prospal do samé Polgochavelly, kamž jsme přibyli po půlnoci.

Unaveni a ospalí požádali jsme hospodáře „Resthousen“, aby nám připravil malou zákusku a čaj, při nichž jsme vzdor unavení proseděli v přátelské rozmluvě do půlnoci. Vesele a příjemně strávili jsme tyto hodiny nočního chládku, rozmlouvajíce pospolu, dýchajíce vonný noční vzduch, naslouchajíce písním cikad. Mezi večeří přinesl nám jeden tuzemec malého, ochočeného mongusa — zvíře z čeledi kun. Milé zvířátko bylo tak ochočeno a tak přivyklo lidem, že přišlo a lísalo se ke každému z nás, běhalo po stole, jedlo z ruky, vylézalo na hlavu a ramena sedícím, slovem chovalo se jako nejochočenější tvor. Když doložím, že mongus lehce přivyká k pánovi a k místu, chytá krysy, myši, jedovaté hady, škorpiony, tarantule a jinou nečistou zvěř, nelze se pranic diviti, že ochočení mongusové se velice cení v Indii a na Ceyloně.

Ráno o sedmé hodině byli jsme již ve vagoně vlaku a jeli zpět do Colombo.

Z ruského přel. *Fr. Mach.*

FEUILLETON.

P. Vojtěch Pakosta,

spisovatel a svým povoláním katecheta zdejší městské vyšší dívčí školy, zemřel v Písku, dne 10. července t. r. v nejlepším mužném věku svém. Byl to tichý, skromný muž, který pracoval v rozmanitých oborech literárních; psal drobné verše i delší veršované povídky (v měsíčníku Vlasti), překládal básníky cizí, hlavně slovinské a polské (Krasińského Předsvit a zvláště celý svazek veršů slovinského básníka Simona Gregorčice), dále velice četné povídky ze života lidu a pro lid, vypravované tónem přiměřeně prostým a prodchnuté skoro vždycky tendencí mravoučnou, některé literární studie a konečně dosti zajímavé črty ze svých rozmanitých cest po zemích slovanských i západních. Nejvýznamnější jeho publikace jest sbírka básní, která vyšla v r. 1890, nazvaná „Růže a ostny“. Nalézáme v ní pěkné obrázky přírodní (nejvíce ze Šumavy), prosté motivy vlastenecké, přesvědčující svojí upřímností, a konečně některé motivy legendární, které zdají se nám býti tím nejlepším, co Pakosta napsal. Nemají sice oněch grandiósních obrysů, v jakých si bezděky představujeme postavy, jimž svěřen úkol činiti prostředníky mezi nebem a zemí, proroky, mluvící se svým Bohem, nebo mučedníky, jimž dopřáno dívati se okem živoucím v otevřená nebesa, ale jsou psány týmž prostým, ušlechtilým tónem, který podobně jako v jeho básních vlasteneckých i zde čtenáře přesvědčuje. Budiž mu čestná paměť!

— Při banketu, kterým hudební odbor Umělecké besedy dne 17. června t. r. v Měšťanské besedě oslavil úspěchy české hudby na vídeňském divadle výstavním, pronesl prof. O. Hostinský přípitek svědčící jednak významu oněch úspěchů vůbec, jednak památce Smetanově zvlášť. V žurnalistických zprávách o slavnosti té uveřejněn byl sice stručný výtah; doufáme však, že nejednomu ctiteli Smetanovu se zavděčíme, podáme-li zde plné znění přípitku toho. Dr. O. Hostinský vedle Jana Nerudy a Lud.

Procházky stál vždy v čele těch, kdož i v dobách nejtrpčích úkorů bojovali za uznání Smetanova velikého uměleckého významu, a dnes, kdy boj jest vítězně dobojován, má každé slovo našeho prvního hudebního esthetika hlubokou váhu.

„Málo událostí," pravil Dr. Hostinský, „vzrušilo českou veřejnost tou měrou, jako úspěchy našeho umění hudebního na výstavním divadle vídeňském.

Vzrušení to bylo radostné — tím radostnější, čím více mnohého překvapily hlasy vídeňské kritiky. Nelze totiž upříti, že velmi rozšířená byla jakási nedůvěra ku kritice té a obava, že bude proti umění českému předpojatá, strannická. Nedůvěru tu jsem nesdílel, neúspěchu naší hudby jsem se nebál; vímť, že odborní kritikové vídeňští jsou dosti nezávislí na politickém směru listu a že většina jejich dnes ovládána jest duchem svěžejším, modernějším, nám přístupnějším a bližším, nežli ještě před nemnohými lety. Ale *jednohlasnost* příznivého soudu a pak upřímnost, vřelost, ba namnoze přímo nadšení, které se v posudcích těch jevilo vedle kritiky jinak věcné a přísné — to zajisté každému Čechovi bylo překvapením nad míru příjemným. Hudba naše slavně zvítězila, dobyla si důležité, pevné posice, ale vítězství to je stejně čestné i pro české umění, i pro vídeňskou kritiku.

Význam vídeňských pohostinských her Národního divadla je veliký nejedním směrem. Mluví se i o významu *politickém*, o němž zase na druhé straně se pochybuje. Nejsem sice politik a vím také dobře, že na jevišti divadelním nerozhoduje se o osudech národů; budiž mi však popřáno i o této věci pronésti několik slov.

Tolik je jisto, že hlasy vídeňských kritiků oblíbená *theorie o „vzdělanostní inferioritě" našeho národa vydatně jest zviklána.* Dokázali jsme, že v našem umění hudebním nepůsobí pouze onen šťastný dar přírody, jenž není ničí zásluhou, nýbrž i veliký kus poctivé a úspěšné práce kulturní. Jména *Smetana*, *Dvořák*, *Fibich* stala se důkazem toho neodmluvným.

Nad to vydobyli jsme si uznání v době nejurputnějších zápasů politických. Mnozí sice domnívají se, že úspěch našeho divadla tím se paralysuje — já soudím naopak: právě to, že nejenom po skončení oněch her, nýbrž namnoze již současně s nimi, tedy i současně s příznivými kritikami o nich, vídeňské listy nad čarou prudce na nás dorážely, je zajisté nejlepším důkazem, že především výborností české hudby vynutili jsme si spravedlivé uznání, že nebyly to sympatie, ohledy a interesy jinaké, pro které by snad nedostatky umění našeho zakrývány bývaly pláštěm shovívavosti.

Umělci a přátelé umění obou táborů přes hlavy bojovníků politických podali si ruce. Toť arci úspěch především umělecký — ale nezapomínejme, že každý případ, v němž podařilo se odpůrce na kterémkoliv poli kulturním ne udolati, nýbrž *přesvědčiti*, sílí malý národ i v boji politickém, an celému zápasu dodává rázu ušlechtilejšího, ba stává se zárukou alespoň možnosti dohodnutí se a sblížení i v oborech jiných, třeba sám bezprostředně k němu ještě nevedl.

Avšak hlavní věcí jest význam oněch úspěchů vídeňských *pro umění naše.*

Vídeň zatoužila po provozování „Prodané nevěsty", „Dalibora", „Námluv Pelopových" na dvorních divadlech, a jiná města následují příkladu jejího. To je úspěch nad míru potěšitelný, ale v první řadě přece jenom osobní úspěch našich umělců — u největšího mistra českého bohužel úspěch pohrobní! V druhé řadě pak je to neméně utěšený pokrok, řekl bych: v zahraniční representaci našeho národa. Mně však nepoměrně více záleží na věci jiné, na tom totiž, *co z toho všeho české umění samo získá pro sebe*, pro svou budoucnost, na tom, jak zkušenosti vídeňské účinkovati budou na další jeho rozvoj.

Spása pro umění národů moderních je vzájemnost, kterou možno shrnouti v slova: *do ut des.* Čím však mohli se naši hudebníci ostatnímu světu zavděčiti, co mohli mu podati opravdu nového? Jen dvě věci. Předně *novou hudební individualitu národní.* Četné ukázky a úryvky, všeliké reflexy individuality té poznala a ocenila již dávno i daleká cizina. Teď však ve Vídni předveden byl přímo *pramen* našeho umění národního, *„Prodaná nevěsta"*, toto nejpopulárnější umělecké dílo české, v němž specificky český duch poprvé objevil se jako dokonalý, klasický typ. Ale individualita není vším; běží též o formu díla uměleckého. A také *nový útvar umělecký* poskytla hudba naše na výstavě vídeňské: velký scenický melodram, jenž přes všechny dosavadní drobnější pokusy navždy zaznamenán bude v dějinách umění jako samostatné novum — je to Fibichova hudba k Vrchlického *„Námluvám Pelopovým"*.

Avšak národní individualitu svou můžeme do světového umění uvésti jenom jednou, a nové formy umělecké také nerodí se každou chvíli: oba tyto velké umělecké činy jsou tudíž velmi vzácnými momenty historicky památnými, a to nejenom vzhledem k rozvoji hudby české, ale i vzhledem k dějinám hudby vůbec. Čím však říditi se má naše umění, kromě takových vzácných zjevů výminečných, ve všech ostatních snahách svých?

Na otázku tu dávno již odpověděl *Smetana* celou svou činností uměleckou, celým svým životem, a toho, kdo by snad přes to byl dosud v pochybnostech, mohly výmluvně poučiti naše úspěchy vídeňské. *Musíme nezbytně býti vždy na výši doby, musíme všemožně těžiti ze všeho toho, cokoliv pokrok umění světového přináší nám nového.* Tím ovšem nikterak není míněno pouhé holé přejímání cizích vymožeností, ba ani ne pouhé jejich přizpůsobování potřebám domácím, nýbrž *pokračování v pokroku tom*, rozmnožování hřivny odjinud nám poskytnuté vlastní prací, slovem činné, nejenom trpné účastenství na celkovém rozvoji umění hudebního.

Špatným cestovatelem je ten, kdo po každém kroku se zastavuje, k východisku svému se ohlíží, po pohodlí jeho touží a lituje, že stále se od něho vzdaluje; on brzo unaví se tělesně a také duševně zemdlí a zmalátní. Kdo však rychle dostati chce se k cíli, musí právě cíl ten míti ustavičně před očima, musí se z každého kroku, kterým se mu blíží, upřímně těšiti, i kdyby kráčel cestou kamenitou a trnitou. Tato pravda uznává se všude — má jediné umění býti vyjmuto?

Smetana život svůj zasvětil myšlénce pokroku. Během asi půldruhého desítiletí povznesl netušeným před tím způsobem hudební vkus náš a nástupcům svým otevřel dráhu k pokrokům dalším. On sám vyznával bez obalu, že v oboru zpěvohry poslední slovo své ještě nevyřknul, a jeho nástupci měli by pohrdati odkazem jeho a vyhledávati vzory své v té minulosti, která již pro tvůrce „Braniborů v Čechách" na začátku let šedesátých

*

byla stanoviskem překonaným? Ba i to chci tvrditi směle, že prohřešila by se hudba česká proti záměrům Smetanovým, kdyby na tom stupni rozvoje se zastavila a zkameněla, kam velký mistr náš ji přivedl, kdyby neodvážila se jíti ještě dál, než on sám mohl a chtěl.

Nunquam retrorsum! Toť veliké ponaučení, které nám plyne i z rozjímání o nejnovějším úspěchu české hudby ve Vídni, a s heslem tím obracím se zejména k mladému pokolení našich hudebníků: nechť považí, že *každý kompromis s minulostí znamená tolik, jako bourati i samu přítomnost!*

Bylo kdysi praveno, že Smetana tam započal, kde Richard Wagner přestal, a počínání to nazváno velmi odvážným. Tvrzení to jest sice nesprávné, zejména vzhledem k „Daliboru", o němž právě bylo proneseno. Ale dejme tomu, že by česká zpěvohra skutečně pokračovala tam, kde Wagner přestal: co by z toho následovalo? Neváhám přiznati se, že nemohl bych než s největší radostí souhlasiti se směrem tím. Neboť chceme-li my Čechové býti platným, podstatným článkem v řetězu historického rozvoje světové hudby, musíme pokračovati tam, kde nejbližší předchůdci, tedy především velcí skladatelé němečtí přestali, jako Němci sami kdysi pokračovali tam, kde přestali Vlaši a Francouzi, a — chceme-li ještě dále nazpět sáhnouti do minulosti — jako Vlaši a Francouzi pokračovali tam, kde přestali Nizozemci.

Kdyby poznání to proniklo všechny vrstvy umělectva našeho i obecenstva, považoval bych je za nejcennější výtěžek vídeňské výpravy našeho Národního divadla. A s tohoto pokrokového stanoviska — budiž mi dovoleno, abych to řekl bez obalu — právě v interesu českého umění nejvíce ze všeho potěšil mne úspěch „*Dalibora*". Tato zpěvohra stala se, abych použil známého slova Michelangelova, *tragedií Smetanova života*: valná část kritiky i obecenstva po mnoho let ji odmítala, protože prý byla hudba její „cizácká", t. j. příliš wagnerovská. Smetana těžce nesl tento neúspěch, jímž vlastně zahájená ona nekonečná řada jeho utrpení; milovalť „Dalibora" svého tím více, čím více křivděno mu nerozumem a zlou vůlí.

Na začátku let sedmdesátých, když vzplanul boj, který pod praporem Smetanovým shromáždil všechny přátele pokroku, a když netušeným způsobem družině té náhle odňat byl odborný list, nelenila a založila 1873 nový časopis, jemuž navzdor odpůrcům Smetanovým dán název „Dalibor". Tato malá episoda snad lépe než cokoliv jiného ukazuje, jaký význam v životě Smetanově a v oněch památných bojích měla tato zpěvohra. Hlouček přívrženců jejích ostatně pomalu rostl a pomalu mizela i nedůvěra divadla k ní, až konečně — po plných osmnácti letech od prvního provozování svého — v Národním divadle byl Smetanův „Dalibor" skvěle rehabilitován.

Žel, že mistr náš nedočkal se onoho zadostučinění, které mu poskytnouti mohla tato vítězná rehabilitace, jakož i neméně skvělé potvrzení její nejnovějším úspěchem „Dalibora" ve Vídni. A přidejme: žel, že nedočkal se také nadšení, s nímž „Prodaná nevěsta" přijata byla na vídeňském výstavišti a od vídeňské kritiky — neboť i to bylo by mu bývalo povznášejícím zadostučiněním, totiž za ono dnes přímo neuvěřitelné příkoří, které rozkošné zpěvohře té způsobila kritika ruská, když na samém sklonku r. 1870 provozována „Prodaná nevěsta" v Petrohradě.

Dotknouti se některých trapných stránek života Smetanova bylo zde naprosto nezbytné. Ale zanechme v tomto okamžiku všech drobných rekriminací. Ony zápasy sedmdesátých let byly nevyhnutelné: vždyť nový dobrý princip bez boje nikdy neopanuje pole. Neběželo věru o pouhé třenice osobní, o pouhé intriky, byl to opravdu *veliký spor zásadní, který u nás musil býti jednou probojován* tak, jako kdysi spor Gluckistů a Piccinnistů v Paříži a spor přívrženců a odpůrců Wagnerových v Německu. A ovšem jako zvítězili Gluck a Wagner, u nás zvítězil i Smetana. Zevrubné vyšetření, vylíčení, posouzení bojů těch zůstaveno budiž v historii. Ale to jedno veliké faktum nikdy neumlčujme a nezapírejme, nezmenšujme a neomlouvejme: *Smetana musil těžce zápasiti v krutém boji a bojem tím nevýslovně trpěl: byl zneuznáván, snižován, podezříván . . . A proč? Protože on sám učinil se horlivým apoštolem pokroku v českém umění hudebním, a jiní zase postarali se o to, aby apoštol stal se i mučedníkem idey té.*

Konec života mistrova byl tragický. V posledních letech jeho sice mnoho změnilo se ve prospěch, on sám pro svou osobu často a upřímně byl oslavován — ale plného, dokonalého zadostučinění věcného za všechna utrpení nedožil se. Po smrti Smetanově dle pořekadla „de mortuis nil nisi bene" jeho samotného již nikdo se nedotýkal nešetrnou rukou; nesrovnávalo by se však s pravdou, kdybychom tvrdili, že to znamená již naprosté proniknutí *ideí* Smetanových. Arci idey ty stále nabývají půdy a šíří se tak, že dnes není již nejmenší pochybnosti o tom, že postup jejich je vítězný, odpor proti nim pak malomocný — přece však dosud není na čase, abychom k noze postavili zbraň!

Dnes oslavujeme událost, která znamená opět rozhodný krok v před. Zajisté ani dost málo nechci ztenčovati zásluhy ostatních našich skladatelů, zásluhy našeho divadla, jeho výkonných sil i jeho ředitele o krásné ony úspěchy vídeňské — to jsou věci hotové, uznané, nepopíratelné. Ale hleďme na všechno to se stanoviska poněkud vyššího: Čí dílo je celý ten rozkvět naší hudby vůbec, či dílo je ten svěží, bujný ruch a ta sebevědomá tvůrčí síla v něm, ten moderní, pokrokový duch, který ovládá naše umění a jenž vydobyl nám tak skvělé uznání v dnech právě minulých? *Je to dílo Smetanovo.* A tak vítězství české hudby na výstavním jevišti vídeňském v první řadě a na celé čáře je vítězstvím Smetanovým, vítězstvím jeho idei a snah, vítězstvím toho praporu, pod kterým kdysi — před více než dvacíti lety — mistr náš shromáždil malý hlouček bojovných, odvážných pokrokářů a k němuž dnes nadšeně hlásí se již zástup nepřehledný. Proto sluší nám, abychom v této chvíli na prvním místě vzpomněli si Bedřicha Smetany, děkujíce mu vroucně za to, že hudbu naši českou uvedl na dráhu *svéraznosti a pokroku*, a přejíce si z hloubi duše, aby umění naše nikdy, nikdy tu dráhu neopouštělo. *Sláva nehynoucí budiž památce Smetanově a zdar umění českému kráčejícímu stopou jeho!*

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 1. SRPNA 1892 ČÍSLO 22.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ - „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2 hod. odpoledne.

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Pokračování.)

VII.

Filip Mareš seděl jako ztrnulý. Byl přečetl již dávno list Annin, ale hleděl pořád upřeně do listu. Vířily před očima jeho ty písmeny a řádky, jako prach v tmavé komnatě, do níž padl skulinou paprsek sluneční.

„Klamán! Podváděn!“ . . . vykřikl a zmačkav psaní, odhodil je. V hlavě jeho docela se rozbřesklo — —

Mareš vyskočil tak divoce, že lampa na stole, u něhož byl seděl, zakolisala se. Byl uchvácen hněvem, vztekem. Zaťal pěstě a napřáhl ruce, jako by udeřiti chtěl, sraziti k zemi — —

Koho? — — Kdyby byla zde, jistě by neušetřil jí rány. Bil by ji, kopal, šlapal po ní, rozdrtil ji svýma rukama. Zabil by ji! Zabil! — —

Mareš činil, jako by opravdu držel ji tu ve svých pěstech, tu, jež ho pohanila, zradila, lomcoval jejím tělem, škrtil její hrdlo. „Ty! Ty! Ty!“ křičel dupaje po podlaze.

Zarazil se, vzpamatoval. Zastyděl se, že tak se dal uchvátit, až k nepříčetnosti. Není tu nikoho. Se vzduchem se rve. Vylévá zlobu svou do prázdna.

Anna vyhnula se vší jeho moci. I před pohledem vyčítavým ukryla se. Ji nestihne ani žádné trpké, žalující slovo . . .

Mareš opět se vzchopil. Což jedná se jen o ni? Ne. Má spoluvinníka. Více ještě. Svůdce!

Hněv uraženého muže vybuchl znova, celou silou On musí postaviti se k zodpovědnosti! Hned! Neodkladně! Na místě! — —

Mareš vyrazil dvéře z pokoje. Jeho kroky zaduněly po chodbě, kterou popošel až ke schodům, aby dal zapřáhnouti kočár a jel do města, k Sichrovskému. Teprve zpozoroval, že jest tma. V rozčilení svém zapomněl docela, že jest již noc. V domě všecko spalo.

Vrátil se zas do pokoje. Za chvíli klepáno na dvéře. Byla to sestra Lóry. Slyšela bratra vyjíti na chodbu a v starostlivosti své o něho, tak jak ležela již v posteli, bosa, v bílé spodničce, přišla zeptat se, schází-li mu něco, potřebuje-li snad něčeho.

Odbyl ji skorem hrubě, že se ulekla, a tiše, jak přišla, vzdalovala se. Neviděl ji; nebyla vešla do pokoje; byla pootevřela pouze dvéře a zůstala venku.

Poznal však, že jest dotknuta jeho nešetrností, s kterou na dobrou vůli její odpověděl. „Musím zítra jeti z domu poněkud časněji, Lóry,“ volal za ní, i tónem hlasu snaže se ji usmířiti. „Vzpomněl jsem si na jistou, neodkladnou záležitost a myslil jsem, že není ještě tak pozdě, abych objednal kočár. Nu, nevadí. Vzbuď ráno v čas kočího, buď tak dobrá, Lóry, kdybych sám snad zaspal. V pět hodin nejdéle, aby už bylo zapřaženo. Dobrou noc, Lóry!“

„Dobrou noc!“ — —

„Děti spí?“ — zastavil ještě sestru otázkou.

„Maličký je trochu nepokojný,“ odpověděla. „Váhala jsem proto k tobě vejíti.“

Filip nedoslechnuv sestru do konce, zmizel. Lóry s udivením, v úžasu, kývala hlavou za bratrem.

Filip několikrát přešel pokoj, sem tam, od okna ke dveřím, rychle, kroky pádnými. Pak zůstal chvíli stát a zase chodil sem tam, daleko však pomaleji a tišeji. Usednuv na pohovku, dal ruce za hlavu a pohřížil se v myšlénky již klidnější.

Vstal z pohovky a sáhnuv po odhozeném listu, usedl k lampě. Znova četl od začátku do konce Annino vyznání, Anninu zpověď. Byl skoro teď dojat její upřímností . . . Hněv, zloba k ní, v jeho duši měnily se až v lítost soucitnou . . .

Zamyslil se. Začal uvažovati. Z dojmů výhradně osobních, které byl list v něm vzbudil, vytvářily se zněnáhla dojmy více věcné. Přemýšlel o situaci vůbec, v níž se ocitnul. Bylo mu, jako by pohlížel do tmy a hledal, kudy vyjíti . . .

Dlouho si nelehnul. Konečně přec svlékl se a natáhl na postel, aby si aspoň odpočinul. Lampu ani neshasil. Neměl za možné, že by usnul.

Ale sotva dolehl, spánek počal dostavovati se. Byl celý den, od časného rána, na nohou, chodil po polích a únava tělesná zvítězila nad vzpourou pobouřené duše . . .

Ráno stál kočár zapřažen již v nádvoří zámku a Lóry dávno měla snídaní připravenou pro bratra, když on se probouzel teprve.

Zdálo se mu o nebožce ženě. Jakási všední, docela bezvýznamná událost ze života jejich společného, dávno zapomenutá, vyplavala na povrch jeho spícího mozku. Kterak jednou v létě, k večeru, na procházce zašli poněkud daleko a překvapeni byli deštěm. Musili se ukryti v hájnici, až přestane pršeti a cesta trochu oschne. Hajný postoupil jim svou večeři, brambory polité mlékem a posypané tvarohem — tak dobře se upamatoval na podrobnosti. Měli hlad a dali se do jídla s chutí. Vzpomí-

nali pořád na děti, které zůstaly doma, co asi dělají, jestli nebály se příliš bouřky a jestli služky daly pozor na ně, aby k úrazu snad nepřišly. Pak se vrátili domů, a děti přiletěly jim vstříc, oba hoši napřed a za nimi, plačíc, že ji utíkají, Annička. Jak ji Anna popadla do náruče a zlíbala ji a zlíbala i hochy, jednoho po druhém! „To jsem šťastna, že vás zase mám —“ volala slzíc radostí. „Vy jste mně vším na světě!“

Nořil se ještě plně ve svůj sen i když nabýval již vědomí. Prostý obraz života rodinného, jak žili jej spolu s Annou po léta, tak jej poutal, že nechtělo se mu od něho se odloučiti...

Taková byla Anna! Tak ji znal! Jak jinak musí teď pohlížeti na ni? Jak zcela jinak žíti bude v památce, jíž po sobě zůstavila? — —

Mareš vstal, vyskočil z postele.

Do dveří vklouzl Bohuš. Poslala jej teta, sama se bojíc, že by bratr se zlobil, kdyby přišla pobídnout jej, aby již šel k snídani, káva že vystydne. Dělalo jí již starosti, že správce, tak správný vždy ve všem a zejména když má někam jeti hotov vždy na minutu, dnes se opozdil. Bohuš všimnul si hned lampy od večera dosud hořící. Zahrnul otce otázkami, zcela po dětsku: proč má rozsvíceno, když je světlo, jestli celou noc hořelo v pokoji a proč hořelo. Mareš fouknul do skleněného válce lampy a světlo shaslo. „To se mně nestalo snad nikdy,“ napadlo mu — „co jsem živ se nepamatuji. Také jsem nebyl nikdy tak rozčilen! Ale teď jsem klidný — — Opravdu jsem klidný! Tak klidný...“ Přistoupil k zrcadlu, aby podíval se, jak vypadá. Jeho zdravá opálená tvář nevzala tak snadno na sebe výraz, který by vzbudil pozornost, který by byl nápadným. Jen oči měl poněkud vpadlé.

„Spal jsem špatně,“ mrzutě, utínaje každou další otázku, řekl sestře, když upraviv se rychle vstoupil do jidelny.

Děti nechtěly otce nijak propustit, když posnídav, chtěl odejíti. Anninka seděla mu na klíně. Chlapci, každý s jedné strany, drželi jej kolem krku. Švatlali o závod; předstihovali se v projevech své lásky dětské.

„Jen mne nesněste,“ Mareš, nutě se žertovati s nimi, bránil se objetí malých ruček.

„Když tě máme rádi,“ za všecky tvrdil Bohuš.

„Také maminku máme rádi,“ vzpomněla Anninka.

Veselí všech s těmi slovy zmizelo. Otec se zakabonil. Podíval se na hodiny a vstal. Chystal se rychle k odchodu, jakoby spěchem ztracený čas chtěl nahraditi.

„Jenom že s maminkou nemůžeme se mazlit,“ řekl Karlík. „Naši maminku už nikdy neuvidíme —“ začal rozumovat.

„Ale maminka nás vidí,“ Bohuš promluvil, jaksi poučuje mladšího bratra.

„Jak nás může vidět, když má zavřené oči? Neotevřela je už ani jednou, když umřela...“

„Ty jsi hloupá.“ pokáral Bohuš malou pochybovačku. „To všecko je jen tak. Maminka se dívá teď na nás s nebe — —“

„Má oči?“

„S nebe dívají se jen hvězdy,“ Karlík namítnul a přispíval sestře k vysvětlení.

„To se ví přece, že hvězdy,“ Bohuš maje slova bratrova za projev nedůvěry, ohradil se. „Ale naše maminka je právě takovou hvězdou.“ poučil — „Takovou čistou, zlatou hvězdou...“ obrátil se v horování malý mudrlant. „Viď, že tatínku? Takovou zlatou, čistou hvězdou... takovou krásnou, čistou hvězdou...“

Filip Mareš byl odvrácen. Nebyl s to skrýti své pohnutí a více ještě pobouření. „V jaké dokonalosti jeví se malým těm duším jejich matka!“ pomyslil si. „V záři nejčistší, bez poskvrny nejmenší — bez hříchu nejmenšího... A jednou — až uslyší — — Jaké štěstí pro ně, kdyby nikdy nezvěděly pravdu o své matce!“ — — proletělo jeho hlavou.

„S bohem, děti!“ řekl zkrátka, aby zabránil dlouhému loučení s jejich strany, sáhaje po kloboubu a neohlédnuv se ani vycházel ze dveří.

„Což na malého se nepodíváš?“ chtěla zastaviti jej sestra. „Až do rána jsem s ním oka nezamhouřila,“ upozorňovala bratra s neskrývanou výčitkou. „Celý se svíjí bolestí. Obávám se věru... Nemám poslat pro Sichrovského?“ otázala se přímo, rozmrzelá, že nedostává odpovědi.

„Ne,“ řekl Mareš určitě.

Sestra, uražena, dále se neptala. „Jak poroučíš,“ poznamenala s jízlivou pokorností ženských, když musí podrobiti se v něčem vůli jiných.

„Vždyť snad nebude tak zle.“ Mareš vyčetl z hlasu Leonory, že je na něho pohněvána a pokoušel se ji udobřiti. „Ostatně ty dáš sama pozor na všecko a sama budeš vědět co dělat,“ řekl chlácholivě. „Já nemám teď čas, opravdu. Pospíchám velmi — —“

A jakoby dotvrditi chtěl to skutkem, kroky spěšnými, provázen voláním dětí, seběhl se schodů.

Kočí, pozdraviv kývnutím hlavy cylindrem obtížené, pohledem jaksi káravým, přivítal pána. Dal na sebe čekati plnou hodinu! „Co se děje?“ tázaly se nedůvěřivě liščí oči, provázející správce, když vstupoval do kočáru.

„No, jeď!“ netrpělivě pobídl pán, když byl usedl.

Nemluvný starý Josef byl tak pohoršen, že by málem byl již promluvil, aby zapomětlivého pána jak se patří spravil. Drže bič v ruce, obrátil se k němu. „Vždyť nevím ani ještě, kam vlastně pojedeme,“ ne slovy se tázal, ale celým obličejem, ozdobeným dvěma hrubými vousovými kartáči.

„Počkej chvíli ještě, Josefe,“ zvolal správce z kočáru, obraceje se k zadnímu vchodu do nádvoří, kterým blížil se kroky rychlými panský šafář z Dubence.

„Což nám nesete, Verunský?“ oslovil jej do dálky, nemoha se už dočkati, Mareš.

„Špatnou zprávu, milostpane,“ šafář oznamoval. „Líbějí odpustit,“ připravoval na to, co přišel říci. „Ale kdož může za nehodu. Zas máme nákazu v ovčíně.“

„To je mně pěkná!“ přijal správce zvěst. „Co jste dělali, prosím vás?“

„Co jsme dělali?“ — jako uražen, šafář opakoval. „Pozor dávali jsme dost,“ omlouval se hned a očišťoval z možné žaloby. „Kdo ví, odkud to vždycky přijde. Objeví se to a je to tady, zkrátka.“

„Nu, dobře, dobře, uvidíme,“ správce odkládal pronešení úsudku určitého. „Sedněte na vůz, šafáři. Hned se přesvědčím sám, co a jak. Jeď do Dubence!“ nařizoval kočímu.

„Teď jsem se dovtipil sám — to se mně nemusilo teprve říkat!“ ušklíbl se Josef, mrsknuv opovržlivě hlavou na zad. Popohnal dobře krmené, nedočkavě již nohama hrabající, lesklé hnědouše. (Dokončení.)

Staré sbírky rukopisů.

Dle *A. Lecoy de la Marche.*

(Dokončení.)

II.

Posud nebyla učiněna zmínka o soukromých sbírkách knížat francouzských a velmožů, a právě zde se nahromadilo množství rukopisů převzácných, a to již ode dne, kdy věda laiků zřejmě se postavila proti vědě ekklesiastické. Králové francouzští, jak vždy, i zde dali první podnět, a věhlasná jich knihovna, vzdor své důležitosti, podržela po dlouhou dobu ráz sbírky soukromé. Karel Veliký, pomocí Alcuina, položil první základ; byla to nevyhnutelná pomůcka pro školu a dílnu kaligrafickou zařízenou v jeho paláci. Vysoká důstojnost bibliotékáře při dvoře Carlovnigův, dosti naznačuje důležitost jeho činnosti; býval vyvolen mezi kancléři, správci královských staveb a podobné, a měl zároveň úlohu historiografa. Však za nedlouho tento úřad se stal pouhou sinekurou, lichým titulem; nejvzácnější knihy, buď sebrané zakladatelem říše, buď darem podané prvním jeho nástupcům, byly z větší části odkázány klášterům, a zbytek zhynul v převratech, které provázely úpadek celé dynastie.

Opravdový pokus zřízení knihovny byl učiněn sv. Ludvíkem, který dal opsati a uložiti do kaple svého paláce, vedle nejvzácnější klenoty, množství knih, zejména po jednání církevních Otců, k potřebě učenců a duchovenstva svého domu. I on sám jich často používal, by kontroloval výroky svých kazatelů, jimž naslouchával s velkým zájmem, ale vždy soudným kritickým duchem. Dle jistého kronikáře řádu sv. Dominika všecka díla, pomocí jichž Vincent z Beauvais sestavil svou obsáhlou encyklopaedii (a byl jich zajisté značný počet), byla mu zapůjčena králem, jemuž snad pomáhal při zařizování sbírky knih. Tato pak byla odkázána — úmyslem zajisté pobožným, z části ale též pro jisté jich uchování — klášterům. Dominikáni a Františkáni v Paříži, Dominikáni v Compiègne a muiši royaumští se o ni rozdělili po smrti majetníkově.

Pravým zakladatelem královské bibliotéky byl Karel V. Jest známo, jak velice tento kníže miloval knihy, a „zřejmě to na jevo dal“, praví Kristina pisánská, „krásnou sbírkou vzácných knih a opisů všech čelných děl, znamenitými spisovateli sepsaných, písma Svatého, filosofie, theologie a jiných věd, velice krásně napsaných a upravených“ (Faits de Charles V.).

Tato knihovna byla umístěna r. 1367 v jedné věži Louvru a svěřena péči jistého Gilles Maleta, komorníka či sekretáře králova; i sepsal o ní seznam, jenž šťastnou náhodou byl uchován. Jsou zde zastoupeny mimo Otce církevní a jich vykladatele nádherně vázaná evangelia a rozkošné modlitební knihy; tak zvané „Livres d'heures“ (breviáře), v počtu víc než padesáti; dále většina latinských klasiků, dějepisů starověku a tehdejší doby, pak básně, bajky, básně epické, „chansons de geste“, i rytířské romány. Karel V. měl i dosti značný počet knih hebrejských. Tímto svým pokladem bibliografickým nakládal dosti štědře, neboť půjčoval, ano i daroval mnohé ze svých skvostných rukopisů, jež takto ovšem přišly na zmar. Nicméně jeho následovník uchoval jich větší část, a od té doby knihovna Louvru stala se ústavem stálým, roztříštěným teprv po smrti Karla VI. následkem vpádu vojska anglického, ale ponenáhlu znova zřízeným následujícími panovníky.

Počínaje panováním Ludvíka XII. sbírka královská vzala na se ráz opravdové knihovny veřejné, přístupné učencům a badatelům. Byvši obohacena několika jinými, neméně cennými sbírkami — knihovnou vévody orléanského, milánského atd. — knihovna královská tehdy byla umístěna v jedné z nádherných síní zámku de Blois. František I. založil novou knihovnu ve Fontainebleau pomocí knih řeckých, skoupených za značnou cenu ve Francii i v cizích zemích, a to horlivostí učeného Lassarise. Choval i mnohem rozsáhlejší záměry: zamýšlel nicméně než soustředití v hlavním městě všecky rukopisy veškerých klášterů říše, myšlénka ta ovšem dosti nepraktická, kterou i sama revoluce nedovedla uskutečniti než z části.

Avšak teprv koncem vlády Karla IX. stal se počátek jakéhosi soustředění, následkem spojení rozličných sbírek korunních. Umístěna jsouc zprvu v kolegiu clermontském, pak v klášteře Františkánů, později pak v jakémsi stavení, náležejícím témuž řádu, knihovna královská byla pečlivě uspořádána r. 1622 Mikulášem Rigeultem. Byla tehdy rozdělena v patero oddílů: 1. Rukopisy hebrejské, řecké, arabské a latinské, staré doby; 2. rukopisy latinské, současné; 3 rukopisy francouzské, italské a španělské: 4. knihy tištěné, latinské, řecké a hebrejské; 5. knihy tištěné, francouzské a italské.

Přesídlena byvši Colbertem r. 1666 v jakýsi dům v Rue de Vivienne knihovna se rozmnožovala měrou zázračnou, řadou odkazů, darů, koupí všeho druhu, tak na příklad osmi tisíci svazků, které si byl přisvojil tento ministr pro svou vlastní sbírku z rukopisů Gastona orléanského, hraběte de Bethame, kardinála Mazarina; v prostranných galeriích paláce, zbudovaného tímto posledně jmenovaným, konečně jest umístěna od r. 1721. Třicet let před tím rozumné a liberální zařízení, jehož zásluha připadá Louvoisovi, dalo třikrát do téhodne přístupu čtenářstvu všech tříd. Rozpuštění ústavů náboženských a nesčetné konfiskace, vykonané vládou revolucionářskou, dokonce pak utvořily z této sbírky pravý poklad národní. Takovýmto způsobem malá soukromá sbírka panovníků francouzských se stala ponenáhlu největší veřejnou knihovnou evropskou.

Dle příkladu svých králů mnozí knížata královského rodu stali se sběrateli knih. Všickni ti, již na jiném místě byli připomenuti pro velkou svou lásku ke krásným drobnomalbám, byli, jak se samo sebou rozumí, též náruživými bibliofily. Bratří Karla V. závodili s ním, zejména pak vévoda z Berry byl nashromáždil bohatství literární, jehož důležitost byla již častěji připomenuta učenci naší doby. I princezny literně vzdělané, jako Marie uherská, Charlotte savojská, Markéta flanderská. vévodkyně burgundská, chovaly v koutku své komnaty díla svých nejoblíbenějších spisovatelův: životopisy svatých, romány, legendy a podobné. Kněží, jako kardinál de Foix, kardinál de Amboise, přednost dávali theologii a kanonickému právu, aniž by proto byli vylučovali klasiky

*

pohanské. Starý věk latinský býval hojně zastoupen i ve knihách papežů avignonských. V cizině vévodové milánští, králové aragonští na Sicilii sbírali horlivě zbytky starověkého písemnictví: uprostřed svízelů obléhání Neapoli r. 1442 Alfons aragonský byl obdržel překlad jistého díla řeckého a pohroužil se v jeho četbu. I pouzí soukromníci počali za nedlouho stoupati v šlepěje svých knížat. Dva pozoruhodné příklady nám byly podány v končinách úplně sobě protivných: jeden panem de la Gruthuysem, jehož sbírka jest věhlasnou, druhý pak básníkem Petrarkou, jenž v několika stránkách — před nedávnem uveřejněných — výmluvně pojednává o lásce ke knihám a dobrém knihovny zařízení. — Ale o tomto předmětu máme zvláštní pojednání, vyšší ještě ceny: jest to „Biblionomie“ Richarda z Fournivalu, děkana kostela amienského z XIII. století. Tato učená osobnost snila o sbírce dokonalé, ideální, — aniž si ji mohla opatřiti. Co tedy učinil? Sestavil si ji jednoduše na papíře, roztřídil ji, popsal zařízení tak, jak je za dobré měl, a nakreslil k tomu i plán. Z toho všeho vzešla kniha příruční, úplně technická, jejíž obsah nás více poučí než porovnávací studium všech seznamů knížecích knih. Spisovatel představuje si svou knihovnu jak příjemnou zahradu a rozděluje ji na tři záhony, z nichž každý se skládá z několika oddílů, opět rozdělených na jistý počet přihrádek. V těchto přihrádkách knihy jsou naplocho složeny, velké v jedné řadě, malé o dvou řadách, jedny na druhých. Každý svazek jest poznamenán písmenem, kteréž jest opět napsáno před ním na přihrádce; tato písmena pak, pro větší rozmanitost, jsou rozličného druhu a rozličné barvy. Podáme nyní rozdělení látky. První záhon, určený filosofii, obnáší jedenáct přihrádek: I. Gramatika. II. Dialektika. III. Rhetorika. IV. Geometrie a arithmetika. V. Hudba a astronomie. VI. Fysika a metafysika. VII. Mravouka. VIII. a IX. směs filosofických děl. X. a XI. Poesie. Následující záhony jsou menší důležitosti a nejsou vypsány takou podrobností. Druhý jest věnován lékařství a právu; třetí pak Písmu svatému. Otcům církevním a theologii. Zvláštní oddíl jest vyhražen knihám tajným, „které nesmí každý čísti“. Jest zřejmo, jakou rozmanitost látky měla míti dokonalá sbírka „učence“ XIII. století! Pravda, že romány a písemnictví zábavné poskrovnu jen jest zastoupeno na tomto seznamu smyšleném; u větším ovšem počtu se nalézaly v knihovnách velmožů světských. Ale za to, jaký to pravý přepych klasiků, vědeckých pojednání, abstraktních spisů, latinských, řeckých, francouzských i arabských! Dle toho možno měřiti nesmírný rozdíl, který panuje mezi způsobem pěstování ducha tehdejší doby, a způsobem, jimž většina lidí naší doby se vzdělává! *J. E.*

Strýc Antoš.

Z „vybledlých portrétů“. Napsal *M. Jahn.*

Bylo to za mého dětství...

Otec můj měl tenkráte po mém dědu malé hospodářství. Byla to zpoly zděná, zpoly dřevěná budova s chlévy, kůlnami a stodolou, mající po jedné straně nevelikou zahrádku se švestkami a starou, voskovou jabloní, na niž se dobře dodnes pamatuji. Před hospodářstvím bylo kus písečné role, v níž se dobře dařilo obilí; býváloť někdy i zvýší dospělého muže. Ale jednu velikou nevýhodu mělo naše obydlí. S jedné strany asi na tři sta kroků byla prudká, za jara nebezpečná řeka a s ostatních stran byla strouha, která se při splavu od řeky oddělovala, ženouc za sebou několik mlýnů. Nevýhoda ta mrzela nejvíce matku, která se obávala, že kdysi budeme všichni i s obydlím smeteni prudkým živlem, a stále naléhala na otce, aby je prodal.

V tom tichém, odlehlém sídle otcovském rostl jsem po několik let jako olše u vody. Miloval jsem ty rybnaté vody a zelené jejich břehy s prvními jarními květy a se zpěvným ptactvem kolem nich. Byl jsem tak blízek přírodě, tak svoboden, vesel... dosud se na to pamatuji, jakoby se to mihlo včera.

Otec můj, v nejlepších, mužných letech, velmi dbal malého našeho hospodářství. K ruce měl staršího svého bratra, ubožáka, který zdál se býti jen k tomu stvořen, aby pracoval a jedl. Oslovoval jsem ho strýček Antoš. Otec ho živil i šatil, ale jinak nebyl k němu velmi vlídným. Jeho křivá, klátivá postava s dlouhýma rukama, široký, apathický obličej s bledýma očima a velkými, zamodralými rty, jakož i mdlý způsob řeči a mrtvé jeho pohyby při práci skoro odpuzovaly a velmi zhusta podrážďovaly prchlivost otcovu k prudkému vystupování.

Nevím, proč jsem si strýce Antoše záhy zamiloval, dost možná, že proto, že nikdo k němu nebyl vlídným, laskavým, ač právě takoví lidé mají potřebí soucitu a lásky; ostatně děti přirozeným instinktem pochopují velmi často stav těchto nešťastných a dovedou si je nakloniti.

Strýc Antoš vykonával nejhrubší práce a pásl dobytek. Zdá se mi, že ho právě vidím: vyvádí krávy, jde za nimi těžkým, kolébavým krokem, sedne na neveliké pastviště a zpívá „nábožnou“ píseň svým nehezkým, chraptivým hlasem anebo ukazuje mi potrhaný kus papíru s jakýmsi neznámým městem. A hned vysvětluje velmi prostě a směšně: „Vidíš, ten kostel, bude dvakráte tak velký jako náš — a věže má dvě, takové baňaté, a na těch věžích samé takové malé věžky, Bůh ví, kolik. A hleď, to je město! Samé domy, samé domy... Kmotr Hermann pravil, že v Praze viděl samé takové veliké domy — a prý je tam na sto kostelů. Ale na tom obrázku jsou jeden, dva, tři, čtyři..., ostatních není vidět. Možná třeba, že je to Praha, možná. Ale já se zeptám kmotra Hermanna, není-li to Praha — kdo ví?...“ Vidím ho, jak opatrně, obřadně zabaluje svůj papír do sporé kapsy v šosatém, staromodním kabátě.

Po chvíli se odmlčí, vyndá ze šosu kus tvrdého chleba, jehož míval v zásobě půl své truhly, a pobryzá ho... Napadne mu okřiknouti krávy: „babuša, stračena!“ Z čista jasna začne zpívati: „Svatý bože...“ A z jeho očí září odlesk veliké zbožnosti.

Zatím dovádím v dětské svévoli po pastvišti. Napadne mi myšlénka: „Strýčku, jak se chytají sýkory?“

„Sýkory — to musíš míti skřínku. Uděláme ji, uděláme, jenom slunečnicových semen není. Ale dobrá,

i na vlašské ořechy jdou a jak!" vysvětluje zdlouhavým, obvyklým způsobem.

Po chvíli opět mi napadá: „Světlonoše jste viděl, strýčku?"

„Ba viděl. Vidíš, tam je huť . . . A dříve, jaká bahna, močály tam byly. Tam prý se líhli ti světlonoši . . ."

„A jak vypadali?"

„Takové světélko, jakoby v puchýři, poletuje sem tam a pokouší lidi. Zlé jsou to duše . . . Zavedou kolikrát člověka, ale někdy i na dobré jsou. Byl jednou sedlák opilý a spal na cestě. Světlonoš k němu přijde a praví: Vstaň, vstaň, kola jedou, přejedou tě. Sedlák vstal — a opravdu jel vůz. Takoví jsou ti světlonoši. Ale už jich není, od té doby, co tam huť vystavěli . . ." poučoval mne ochotně.

Rozvíral jsem oči a pociťoval jsem i strach, ale bylo mi to příjemno. Zvláště povídka o tom sedláku se mi zal bila. Stále jsem si opakoval: Vstaň, vstaň, kola jedou, přejedou tě . . .

Opět mi nedala zvědavost pokoje, tážu se: „A vodníka jste také viděl?"

„Také. Tam u ‚suché vrby' seděl a sušil zelený kabát . . .," počínal nové vypravování.

A tak to bývalo bez konce. V mé hlavě rodily se samé takové podivné představy naivní, dětské fantasie. Ve strýčku Antošovi našel jsem cosi spřízněného, sourodého. Nebyloť mu za těžko vypravovati mi všelijaké pohádky o fantastických bytostech. A jak on vypravoval! Jasně jsem všecko před sebou viděl, tak prostě, dětinně mluvil. Možná, že jeho názory byly posud nevyspělé, dětsky naivní, ač mohl míti již padesát let. S ním jsem strávil větší část dne a miloval jsem ho pro tuto dětinskou, povídavou sdílnost více nežli otce, který mi nikdy nic takového nevypravoval a byl ke mně dosti chladným. Ale jednou již se mi zdálo, že strýčka nadobro ztratím a s ním že zajde všecka moje dětinná poesie, všecky moje sny o těch podivných, zamilovaných vodnících, světlonoších a strašidlech. Stalo se to následovně:

Nadešlo pěkné, nadějné léto. Obilí dorůstalo a kvetlo obdivuhodně, vzbuzujíc opravdové naděje. Dny v červnu byly bezmračné a parné. Nepršeloť asi tři týdny. Náhle strhla se odpoledne bouře s lijákem. Lilo jako z vědra, blesk zažíhal tabule v oknech a omračoval, rachot otřásal krovem a ztrácel se v silných ozvěnách mezi okolními horami.

„Bouřka jde od východu, nenese nic dobrého, nechť nás Bůh, Otec nebeský, chrání. Svatojanské vody nadělají škody — říkal můj nebožtík otec. Sám se jí bojím . . .," hořekoval otec, nepokojně procházeje po veliké světnici a neustále skládaje ruce. Matka rozžehla hromničku a při každém blesku se křižovala. Byliť oba lidé prostí, neučení, odchovaní starými tradicemi.

Zalezl jsem kamsi do koutu, chvěje se strachy jako zimní list na dubu.

„Vendeline, zarazme stavidla, voda roste . . .," pravil strýc polekaně, pozoruje delší dobu stoupání vody ve mlýnské strouze.

Otec se strýcem vzali na sebe plachty a v největším lijáku šli zarážet stavidla, aby voda nehnala strouhou do síně. Za deset minut se vrátili, na kůži přemoklí.

„Do rána máme povodeň. V horách, jakoby zatesal. Božího světa nevidět . . .," byla otcova slova.

Nerozuměl jsem všemu dobře, co se děje, ale tolik jsem pochopil, že se něco nedobrého připravuje.

K večeru bouře utichla, ale s oblak nepřestávalo slévati. Voda s ohlušivým řevem padala se splavu, podobným prudkému vichru v horách. Na setmění přišel můj děd, vysoký, hubený, s přísným výrazem ve tváři, ale jinak velmi dobrý člověk; s ním přišel ještě někdo, na nějž se již určitě nepamatuji.

„Děti, stěhujte se, chraňte živobytí," pravil, pobízeje otce k odchodu.

Ale nechtěl otec, nechtěla ani matka.

„Snad nebude tak zle. Někdo musí zůstati k vůli hospodářství a dobytku," namítal otec.

„Bratře jdi, já zůstanu, všecko obstarám," navrhoval strýc Antoš, nehroze se nebezpečí.

„Zůstaneme všichni, děti nechť jdou . . .," odřekl otec odhodlaně.

Děd nemeškal, vzal mne za ruku a neznámý člověk mladší, polospící sestřičku položil na rameno. Nezdráhal jsem se, šel jsem ochotně, nemaje o všem určitého tušení. Jen tolik jsem chápal, že se něco strašného chystá, čemuž já uniknu. Děd rozsvítil lucernu a vedl mne za ruku. Chvěl jsem se strachem před hukotem vod a před nevlídným šerem. Všecko v mé mysli bylo rozházeno, zdivočeno.

„Nesebere voda strýčka, maminky, tatínka?" ptal jsem se děda úzkostlivě, krče se k němu.

„Nesebere, Bůh nedopustí," upokojoval mne děd.

„A malého telátka od babuše nesebere?"

„Taky ne."

„Ale ryby odnese . . ."

„I ryby zůstanou."

Podobně žvatlal jsem celou cestu, maje strach o každou jednotlivou věc zvlášť, jak mi přišla na mysl.

Přišli jsme do vytopeného příbytku. Stařenka pečlivě svlékla mě z mokrých šatů a uložila mě se sestřičkou do postele ke kamnům. Sestřička usnula stařence v rukou a spala velmi tvrdě. Ale já nemohl usnouti. Ležel jsem jako v horečce, v polospánku, a neustále jsem něco mluvil „z cesty", jak říkají o někom, kdo blouzní.

Jistě zahynou, voda je sebere. Chaloupku, strýčka, tatínka, maminku, telátko, babuši . . . všechny odnese voda pryč, daleko, daleko, už jich neuvidím, neuvidím. A ryb už také nebudu chytati — blábolil jsem do nekonečna, představuje si to zároveň, jakoby se všecko dálo před mýma očima. Zdálo se mi, že je slyším volati, ale nic platno, voda je odnáší . . .

A zase mi napadlo: kdo mi bude vykládati o městech, kostelích, o světlonoších a vodníkovi? Už nikdo nebude, nikdo. Strýčka Antoše sebere voda . . . Kdyby k němu jenom přišel světlonoš a řekl mu: vstaň, vstaň, voda jde a sebere tě. Vždyť prý jsou světlonoši někdy k dobrému.

Takové byly mé myšlénky, obrazy v kaleidoskopu, rychle se střídající.

Bylo k jedenácté hodině. Nikdo kromě sestřičky nespal. Všichni seděli pohromadě a potichu o něčem hovořili. Náhle zařinčelo okno.

„Bude zle, přišli," řekl děd a vyšel otevřít.

Vešel otec s matkou, promoklí, polekáni, se svěcenými růženci na prsou, majíce v uzlíku svázány důležitější jakési drobnosti a listiny.

„Jak jest?“ ptal se děd nedočkavě.

„Darmo mluvit, tatinku. Bředli jsme po panských rolích, voda se rozlévá jako rybník . . .,“ vyprávěl otec. V jeho hlasu se cosi chvělo.

Matka nahnula se ke mně, políbila mě a pohladila spící sestřičku.

„Spi, té je dobře, neví o ničem,“ promluvila matka, zadívavši se na mne a na sestru takovým okem, jakoby chtěla říci: aspoň děti Bůh zachoval, když ostatní voda pohltí.

„A kde jste nechali strýčka?“ zeptal jsem se rychle.

„Pravil, že z rodné chalupy nepůjde,“ odpověděla matka.

„Věděl jsem, že nepůjde, on je divný,“ doložil otec.

Pojal mne nový strach. Zdálo se mi, že ve strýci najednou ztrácím skoro jediného druha, že se s ním oderve cosi nekonečně pěkného, dojímavého od mého dětství, které jsem si bez něho ani představiti nemohl. V těchto myšlénkách jsem konečně usnul tvrdě, jakoby mne do vody hodil . . .

Časně ráno zburcoval mne jakýsi šramot. Venku bylo ještě šero. Procitnuv, spatřil jsem lampu na stole, otec se již oblékal. Vskočil jsem a počal jsem hledati šaty.

„Proč nespíš?“ otázal se mne otec.

„Půjdu s vámi, tatínku . . .,“ odřekl jsem s prosbou v očích.

„Můžeš,“ svolil otec.

„Půjdeme domů?“ byl jsem zvědav.

„Ne, jenom se podíváme, jestli chalupa stojí,“ vysvětloval otec.

„Stojí chalupa?“

„Možná.“

„A strýček Antoš. neutopil se?“

„Pojď, uvidíme . . .“

Vyšli jsme zahradou, která byla potopena v mlhavém pološeru, jakoby po včerejší bouři všecko v ní dřímalo uštváno, podrceno. Tráva byla deštěm schlípena, stlučena. větvičky se stromů rozmeteny a mnoho jablíček sraženo.

Se stromů padaly silné, těžké krůpěje, ač již nepršelo. Vyšli jsme na ulici, deštěm vypláchnutou, v níž lidé, většinou řemeslníci, již pracovali při lampě Na cestě trčely holé oschlé kameny. Kdesi zapěl kohout ospale. táhle, jemu odpověděl druhý, třetí . . .

Došli jsme k malému úvozu za ulicí, který byl pokryt spláchnutou ornicí s vyvýšených, svahovitých rolí. Úvozem tím projížděly někdy vozy na druhou stranu řeky. která právě před námi valila veliké, špinavé žluté vlny jako těsto v pekařské díži. Polekal jsem se těch vzdýmajících vln, s divokým, ohlušujícím hukotem unášejících drobná polena, malé stromky i veliké, statné topoly, které se jen houpaly na vodě, hnány prudkou silou děsného živlu.

Zrovna proti nám stálo otcovo hospodářství, podobno arše Noemově, tak bylo oblito spoustou špinavé, ječící hmoty.

„A strýček Antoš . . .?“ napadlo mi, když jsem se ze silného dojmu probral.

„Vidíš, je živ, svítí zrovna v tom okně naproti nám,“ ukazoval otec.

Skutečně za malým oknem blikalo malinké, rudé světlo, zvěstující, že voda mého strýčka nesebrala.

„Jistě dobrý světlonos k němu přišel,“ mihla se mi v hlavě myšlénka. Oddechnul jsem, jakoby mi kámen s prsou se svalil, a pocítil jsem nevyslovitelnou, dětskou radost, že mi strýček Antoš bude vyprávěti. co mu světlonoš povídal . . .

Philumena Aristidovi.

Báseň *M. Robinson-Darmesteterové*, přeložil *Jar. Vrchlický.*

Aelius Aristides, současník Hadriánův, vypravuje, že jednou, když byl nemocen, jeho družka z mládí, Philumena, obětovala svou duši za jeho, své tělo za jeho, a že sotva on se uzdravil, sama ihned zemřela.

Symonds, Antinous v „Sketches and Studies in Italy“ p. 58.

Ó mistře, jménem lásky neděkuj,
že za tebe chci klásti život svůj;
bez vínku byl by, bez účelu den,
jenž neměl být by tobě posvěcen.
Za maličkost tu nechci chvály, díků
Leč později, zabloudíš-li v jara mžiku
v les, kde se zdát ti bude krásnější,
ve vzduchu tón když spatříš jasnější,
když v písni skřivana či pěnkavy
tón střehneš nový, teskně jímavý,
když v tísni květů najdeš luzné kvítí,
v svém odstínu jež tuchou máje svítí
i nadějemi, pomysli: Toť zvěsť
od anděla mých upomínek jest!
Tak budu aspoň v paměti tvé žít
jež tvojí smrtí musila bych mřít.
Neb v pláči, v stesku, v modlitbách když bdím
o samotě a v dlouhé noci sním,
tu srdce moje schvátí náhle strach,
blesk úzkosti tu šlehne v mojich tmách,
plam nohy mé i ruce moje šlehá,
na vlhká. těžká víčka neklid lehá,
ta žhnou, až vysuší svým žárem bol,
až mdlobou zachvím se a volám kol
o pomoc! Darmo, v prázdno zní můj stesk
jak dál to snésti, nenacházím stezk.
Tu náhle zvěsť mi dává jakýs duch:
Tvůj bol zkonejšil mé zimnice ruch
že klidně spíš, co já za tebe již
bol ssaju, který jest mi klidem spíš.
Tu plesám, smích mi každý staví dech
div nezalknou se ňadra v záchvatech,
bol necítím, až v mžik, kdy ztišen zas
mi hlásá, tvého klidu minul čas;
tu pláči. nadarmo se modlím, snad
tvůj bol, jenž mře, že moh' by začínat.

Když bavím s družkami se, v písni směs
a smíchu brzy u konce můj ples
Mou duší vítr úzkosti se chvěje
a slza předtuch zlých se z očí leje.
Já šílím výčitkou se třesu celá,
jak z žití dřívějšího zapomněla
bych jakés požehnání; či snad spolu
tak naše duše srostly v každém bolu
ti neznámém, že tvůj nést musím děs,
že z každé slasti vzdálené i chudé
a neznámé mně, cítit musím ples,
i v stínech smrti jenž mne těšit bude?

Tož jak o zázrak o to prosím nebe
bych směla v zisk svůj umřít místo tebe!
Což nejsem kořistí tvých trudů všech?
Což zimnice tvé nepálí mne žeh?
Ba vskutku říci nyní nemám sil,
zda bez tebe by život možný byl.
Však ty, můj mistře, pane, duše moje,
ty jistě neznáš toto žití dvoje.
Čím tobě žití mé? Jen malá cena
za veliké tvé srdce zaplacena,
byť sebe menší, k tomu stačí snad
tmy, které tobě hrozí, oklamat.

Však bohy chválím, že já prostá žena
jež bude jednou všemi zapomněna,
smím tebe spasit! Černé víno v pláči,
jež v Hadu stíny pro tebe již tlačí,
že píti smím, že smíchat v zem se mohu,
ty zdráv, dám duši za tvou duši bohu.
Jak Věčné chválit rty by neměly,
že prosbu moji vlídně slyšeli?
Ty budeš žít a vítěz! Umírání,
dech strhaný, zrak v sloupu, úpal, štkání,
noc rudou, černou, zoufající v muce,
v níž za světlem se mané vzepnou ruce,
pak děs a prázdno po života ztrátě
ty nepoznáš, neb já to poznám za tě.

Historie nezdaru.

Napsal *E. Chilton.*

I.

„Čím déle žiju,“ psal filosof, a péro mu jen lítalo po papíru „tím pevnějšího nabývám přesvědčení, že láska rodičův, — pouhý to pud, zděděný od předhistorických živočichů, — jest u veliké míře zodpovědna za hlemýžďovitý pokrok člověčenstva. Tento nerozumující pocit zachovává druhy, které by jinak pro štěstí k životu neschopnějších vyhynuly a...“

„Prosím, paní Juffinsová.“

„Jaká paní, — Marie? Neřekl jsem vám, že nesmím býti vyrušován?“

„Žádných výčitek Marii, pane. Prosím, pane. Výčitky, pane, patří mně. Nechtěla jsem se dát odbýt,“ odpověděl ostrý ženský hlas a vyhublá, chudě ošacená osoba předstupovala před užaslého filosofa. „Marie, pane, udělala svou povinnost, ale já jsem řekla, jestliže máte v sobě kouska lidského srdce —“

„Budu vám vděčen, paní Juffinsová, — říkají-li vám Juffinsová, — vyjádříte-li se z krátka a k věci.“

„Říkají-li mi Juffinsová? Mně, která už pro vás pere celých pět let? Já si myslím, pane, když jsem dělala vše ke spokojenosti, nenechala ani knoflíčku nepřišitého a naspravovala se těch punčoch na patách i v prstech, že —“

„Paní Juffinsová, k věci, prosím vás. Co chcete?“

„Chtěla jsem žádat,“ — hlas stal se prosebnějším, — „abyste mi, pane, dal nepatrnou zálohu na prádlo, protože musím napřed zaplatit za svého ubohého muže do opatrovny rekonvalescentů. Žádný z mých pánů mi toho neodepřel a já odvedu prádlo věrně a čisté tak jakoby...“

Filosof pozvedl výstražně ruku.

„Odpusťte, paní Juffinsová! Jak že se to má s vaším manželem?“

„Můj manžel, ubožák! Minulé zimy stal se skoro mrzákem od rheumatismu; měl to již v mládí, pane a loni, v listopadu, se nastydnul, — promokl až na kůži, pane, je pokrývač —“

„Dobře-li rozumím, paní Juffinsová, vzala jste si tedy za muže člověka, jenž trpěl rheumatismem?“

„Můj ty bože, pane, — vždyť to bylo v mládí! Bylo mu docela dobře, když se oženil, jenom tu a tam nějaké loupnutí, a doktor mu jen řekl, aby dával na sebe pozor; nikdy ani neulehl, až posléze — —“

Opět pozvedl filosof ruku.

„Vyrozumívám tedy, že jste si vzala toho člověka v plném vědomí, že má rheumatické loupání?“

„Milý pane, to nebyla přece věc, pro kterou by člověk nechal jiného být, — vždyť jsme spolu chodili do školy? Toho by se přece neměl do mne nikdo domýšlet. A řádný muž byl, a dobrý otec.“

„Otec!“ zvolal filosof.

„Šesti dětí, pane, ubožátek! — a nejmladší teprv pět neděl staré, slaboučký, malý tvor, — tím více jest mi ho líto, — a já při té práci musím o něj dbát. Proto tedy povídám Marii: Jestliže pán má kouska lidského srdce —“

„Dosti, dosti, paní Juffinsová,“ řekl filosof, zvedaje se s židle. „Podporovati životní pochod, líčený vaším vypravováním, znamenalo by zříkání se ideálů celého živobytí mého.“

Prosebnice chvěla se jako z pola nerozumějíc; jenom její tvář byla vyjevena a značil se v ní výraz opravdové, bolestné prosby.

„Vy mi toho neodepřete, pane, není li pravda? Jen ještě jednoho pána musím poprosit. Vždyť nepřijdete o nic. Budu práti tak dobře! — a lékař povídá, že zbývá ta jediná pomoc. Dva měsíce u moře, pane, a on se jistě zotaví, a oni mi vrátí peníze, které musím složit napřed, pro případ, že by, což nedopouštěj Bůh —“

„Ty výlohy,“ přerušil ji filosof, „bych ochotně zapravil. Zůstane-li váš manžel doma a podlehne-li, obraťte se na mne. Ale žíti dále s rheumatismem! Má drahá osobo, dobročinnost na místě nepravém jest hřích. Vraťte se ke svým neckám a ponechte svého muže přírodě.“

„A nepohne to vaším srdcem, pane, pomyslíte-li na to malé decko, které zůstane bez otce?“

„Co se týče toho malého, smutného přírůstku dětského světa, jest to příliš trapné, než aby se o tom mluvilo. Má rada, paní Juffinsová, — není-li pravda, Juffinsová? — jest, aby také to ponechala jste přírodě.“

Filosof otevřel dvéře a uklonil se.

Paní Juffinsová stála přimrazena a vyjevena. Potom docela přemožena tak velikolepou nabídkou a pokynutím tak vznešené hlavy, cítila náhle, že se mechanicky kloní a odchází beze slova. Kdyby byl slyšel filosof její poznámku k Marii, že ten pán, jak tak pěkně vypadá, má srdce jako z kamene, býval by to pokládal za velkou poklonu.

„Herberte Spencere, nevyrovnatelný dobrodinče! Kéž bys byl neobmezeným vládcem a já tvým prvním vezírem!“ řekl filosof otvíraje okno, aby nezůstalo sledu po paní Juffinsové.

II.

Odpověď, — velice potěšující ozvěna filosofových náhledů, — došla na dopis tak nevčasně přerušený a znovu pobíhalo okřídlené péro přes podobný aršík papíru určený pro tutéž přítelkyni.

„Nadešel čas,“ psal, „kdy Vám, drahá Konstancie, svěřiti musím, že Vy, ze všech žen dovršujete ideál mých snů; že považuji Vás ze všech žen za nejhodnější pomáhati mi při uskutečnění mých zásad. Vaše důmyslné čelo, Vaše hrdá postava, Vaše jasná mysl Vaše dokonalé zdraví, předběžná fysiologická i duševní data Vašeho původu, — věci, které jsem co nejbedlivěji prozkoumal, — vše určuje Vás za moji vyvolenou, za tu, po které, než znal jsem Vás, marně jsem toužil, — za nevěstu hodnou filosofa. Mohu-li se od Vás dozvěděti co nejdříve, že Vaše náhledy v této věci srovnávají se s mými?“

Nechávajíce péro psáti dále můžeme jen zkrátka podotknouti, že se filosofův mládenecký byt brzo zaměnil v rodinný dům a že k němu přistoupila filosofka.

Pořádek stal se předmětem všeobecného obdivu. Dvě bytosti postav tak hrdých, fysicky tak bezvadných mohly sloužiti za modely našich prvních rodičů.

V příslušné době shromáždila se kolem nich malá rodina, považovaná od filosofa v matematickém světle za nutný výsledek takového spojení. Ti krásní hoši, ta symetrická děvčata, byli příspěvky darované od něho a Konstancie světu tak, jako darují se obrazy do galerie národní. Jaké potomstvo vznikne tu později z těchto začátkův, zůstanou-li jen věrnými zásadám, z nichž byli pošli, — jinými slovy, budou-li jejich sňatky podobně regulovány. Filosof byl nyní dvojnásobně přesvědčen, že by takové záležitosti měly býti řízeny státem, — to jest dostatečně osvíceným státem!

„V budoucnosti řekněme již ve dvou pokoleních byla by nemoc, ano i churavost výminkou a ne pravidlem. Smrť pošinula by se do nedozírna, do dáli. Na připravené cestě postupoval by zdárně přirozený vývoj druhů. Ty a já, Konstancie, musíme se považovati za zákopníky. Jsou haldy smetí na této cestě. Ty smetí hromadily se po celé věky. Musíme, Konstancie, mužně a odhodlaně opříti se každému takovému hromadění se smetí.“

„Lidského smetí myslíte, můj manželi,“ řekla Konstancie, jejíž um metaforicky řečeno poklusával o půl míle po zadu za umem jejího chotě.

„Zajisté. Řeč moje týká se nešťastníků našeho plemene. Proč nešťastníků? Protože jsou zakrnělí, ať už tím, neb oním způsobem, fysicky, duševně, společensky, na tom nezáleží. Výsledek jest týž. V lidském ovzduší jest mnoho pošetilého citlivůstkářství. Urovnati cestu evoluci člověčenstva, jest jedním z našich cílů. Přispívati prakticky k této evoluci samé, jest úkolem druhým.“

„Zajisté,“ odvětila Konstancie jako ozvěna.

Veškerá moderní pravidla k zachování zdraví byla v domácnosti filosofově zachovávána s pověřečnou přesností. Výsledky byly po několik let nadmíru uspokojivé. Ale konečně narodil se chlapec, který vzdoroval pravidlům. Co mohlo býti úžasnějšího? Narodil se na vlas za těchže podmínek jako jeho dva starší bratři a tři sestry. Nebylo na prosto žádné příčiny, — a zde bylo badání filosofovo nad míru podrobné, — proč by se toto dítě mělo lišiti od ostatních. Ale potrava, která sloužila jim, neosvědčovala se u něho. Vzduch, který sílil je, toto dítě mrazil.

„Je sláb,“ řekl lékař.

Filosof přijal tento ortel s žasnoucí nespokojeností, která brzo proměnila se v hněv.

„Nemožno! Nebylo nikdy slabosti ani v rodině matčině, ani v mé.“

„Tedy jest tam nyní poprvé,“ řekl lékař.

„Doktor Pilulka je chudák, má drahá,“ řekl filosof mezi čtyřma očima. „Chce z nás míti výnosné klienty.“

Doktor byl propuštěn.

Ale za nedlouho bylo nutno nahraditi jej. Tajemný, nevysvětlitelný hoch opět ochuravěl.

„Je sláb,“ řekl druhý lékař, jakoby se opičil po prvním.

Teď ale měl ten druhý doktor nad míru výnosnou praksi a kromě toho byl učenec. Filosof byl otřesen, ale přál si ještě další rady. Učený lékař se usmál a svolil. Nejproslulejší autorita byla povolána i držena porada nad kromobyčejným dítětem.

„Prosím,“ řekl filosof, „abyste mi pověděl své mínění zcela bez obalu.“

„Mé mínění,“ řekla autorita, „jest docela prosté. Chlapec je sláb.“

„Jinými slovy,“ dodal, považuje filosofův vyjevený pohled za přirozenou starostlivost otcovskou, „jinými slovy není u něho žádné vady organické. Při pečlivém ošetřování snad se nikdy žádná nevyvine. Při pečlivém ošetřování povede se mu tak dobře jako osmi z desíti, — snad lépe. Ale pozornosti je zapotřebí. Dobrý den!“

„Odpusťte,“ zvolal filosof probouzeje se jako z vytržení, „říkáte pozornost, na co pozornost?“

„Aby se zachoval před chorobou organickou; aby zůstal živ.“

„Za tím účelem, aby se z něho stal silný muž, otec silných dětí?“

„Aby kdy byl z něho silný muž, na to jest, jak se obávám, málo naděje; ale k tomu nutno hledět, aby jako muž byl silnějším, než jest jako dítě, schopen těšiti se životu docela tak, — a snad rovněž tak dlouho, — jako kterýkoliv hřmotnější člověk. Jest to skromný cíl, ale společný tisícům. Na tisíce starých lidí, šťastných dnes, dospělo pokročilého věku za podobných podmínek. Nemáte příčiny, — rozumí se, dáte-li pozor, — k žádným obavám. Ještě jednou, dobrý den.“

Těžkým krokem zašel filosof ke Konstancii.

„Sir Thomas," řekl, „mluvil způsobem naprosto nemravným."

„Překvapujete mne," odvětila filosofka s očima na vrch hlavě.

„Pozornost jest prý vše, čeho zapotřebí. Pozornost! Žádné příčiny k obávání, bude-li pečlivého ošetřování! Obavy! Do jisté míry mělo by se lékařské zakročování zakázat. Stát by to měl regulovati. — Tisíce starých lidí! Cíl společný tisícům! Dobré nebe!"

„Prosím, vyslovte se jasněji, drahý Postlethwaite, nemohla jsem vás docela dobře sledovati."

Filosof opakoval mínění autority.

„Musíš hleděti věci tváří v tvář, Konstancie," řekl on. „Jest to na dlani. Musíme míti odvahu říci sobě, že jsme původem nezdaru."

„Ne docela nezdaru, Postlethwaite," řekla filosofka s udobřujícím úsměvem. „Jest to hezoučký klučina. Vskutku myslím, že jest nejhezčí ze všech."

„V tom to jest, Konstancie! V tom to jest! Vidím nebezpečí jen příliš jasně. Máme výstrahu, — výstrahu. Buď trpěliva, než ti objasním své náhledy."

Čelo filosofčino se vyjasnilo i naslouchala. Filosof usednuv na protější židli jal se jí se vztyčeným prstem poučovati.

III.

„V tvé poslední poznámce, Konstancie, poznávám s lítostí jednoho z nejnebezpečnějších nepřátel našeho plemene. Myslím slabost mateřskou. Citlivůstkáři tvrdí, že nejvřelejší pudy mateřské jsou probouzeny nejneduživějším z dítek. Na toto faktum hledí nerozumující většina s obdivem. My, kteří máme větších cílů, kteří žijeme nikoliv pro jednotlivce, ale celé plémě, bychom skoro slzeli, kdyby slzy nebyly věcí nehodnou, — že vyšší schopnosti člověka v tom vývoji, jak jeví se co žena, jsou pohlcovány nižšími. Tímto něšťastným směrem slabost a choroba, které moudrá příroda vyhradila sama sobě, a které by sama rychle vyhladila, jenom se prodlužují, přenášejí, zakořeňují; — jest to koukol mezi pšenicí. Kolik to pošetilých matek od našeho prvního vykročení z němoty a ze stavu čtyřnohého přispělo k tomuto neštěstí! Jen pohleď, Konstancie, na naše káznice, vězení, ústavy pro choromyslné, nemocnice, na naše bankrotáře a lidi bez zaměstnání! Stopuj původ jejich Příroda jest plodná; mezi jejími dětmi, nutně musí býti také nezdařené Co káže moudrost, aby se s nimi stalo? Studuj říši rostlinnou a živočišnou. Tam nezdary hynou. Nehledej svých vzorů, Konstancie, mezi ženami nižšími, — slabými žákyněmi bezmyšlénkového pudu, zvaného láska. Vezmi sobě velikou matku, přírodu samu, za vůdkyni. Ty snad odpovíš, že pud jest příroda. Ale pud musí býti veden rozumem, jinak opět klesneme k svému prapůvodu. Rozum, hrdá výsada člověka, činí jej schopným býti i soudcem, i vyznavačem přírody; jinými slovy uči nás, kdy pud se má trpěti, kdy mírniti, kdy naprosto krotit."

„A jak radil byste mi," řekla filosofka, „jednati v praksi, — v případě, o který se nyní jedná?"

„V případě tvého vlastního nezdaru," odvětil filosof měře ji ostrým pohledem, „v první řadě se rozpomeň, jaké prostředky jsme byli až dosud považovali za nejúčinnější při nezdarech u lidí jiných. Rozpomeň se na naše hovory. Tys vždycky z celého srdce souhlasila se mnou. V tom záleželo tvé velké kouzlo."

„Ale když jsem za dřívějších příležitostí souhlasila s vámi," řekla filosofka, „neměla jsem tušení, —" Umlkla náhle.

„Konstancie! Stal jsem se obětí klamu? Jest bohyně mého života svržena s trůnu? Co je to za slabost? Což jsme si neslibili, že učiníme seč síly své pro evoluci člověčenstva, že chceme obětovati své osobní zájmy oné velebné věci, — že, když nutno, učiníme ze svých těl most pro člověka příštího?"

„Slibili, Postlethwaite." Hrdinné světlo ozářilo tvář Konstanciinu. „Řekněte mi, čeho si přejete, a já to učiním. Nikdy se ve mně nezklamete."

„Milovaná Konstancie," řekl filosof objav ji, „to jsi opět ty. Teď slyš. Opakuji, že musíme hleděti věci tváří v tvář. Náš Emerson jest nezdarem. Nezarmucuj mne opětováním svých dřívějších slov. Říkati, že jest „hezký", je při nejmenším slabost. A zákony naší země, — jak jsme toho spolu často litovali, — brání nějakému přesnému opatření, nějaké milosrdné náhradě za dlouholetou vlekoucí se chorobu. Určitě se pamatuji, Konstancie," dodal chvatně, an pozoroval stín, „že jsme vždycky želeli slabošských předsudků veřejného mínění o této věci."

„Vždycky," řekla Konstancie nabývajíc pevnosti. Ta pevnost bývala by byla menší, kdyby byla věděla, že ona náhrada za dlouholetou, vlekoucí se chorobu znamenala u filosofa třeba šibenici.

„Dosti. Takové předsudky jsou. Jako lidé praktičtí přistupme tedy k věci. Předně musí býti Emerson chráněn před klamným ponětím o sobě. Musí býti naučen pohrdati sám sebou a litovati sama sebe. To je věc nejdůležitější.

Filosofka sklonila hlavu v spartanském mlčení.

„Za druhé, nesmíme mu odepříti úlevy, kterou může poskytnouti věda lékařská. Nechávati někoho zbytečně trpět, jest ukrutné. Ukrutnost jest filosofův nehodná. Prostě řečeno, kdykoliv bude nemocen, pošli pro pana Tisicka. Ale chraň se zbytečného soucitu. On se musí dívati na svou nemoc jako se theologové dívají na první hřích, — jako na porušenost přírody, neodvratnou, jakkoliv proto neméně obtížnou."

Opět schýlila filosofka hlavu beze slova.

„Za třetí uč jej považovati zdraví, sílu, mužnou ráznost, — slovem vše čeho nemá, za nezbytné pro pokrok člověčenstva. Vědomí to vštípiž mu dobře do mozku. Učiň je kostmi kostí jeho, mozkem mozku jeho. Jenom tak můžeme odvrátiti strašlivé neštěstí celého rodu, nezdaru pocházejícího z nezdaru našeho. Nech jej vyrůsti s kvasem přesvědčení, že by manželství u něho bylo zločinem hrozivě nestvůrným. Kostancie, kdyby se ten hoch měl oženit, cítil bych, že jsem byl živ nadarmo. Raděj bych si na místě roztříštil lebku, než aby se ten chlapec oženil."

Rozčilením se filosof zvedl. Filosofka vstala též.

„Upokojte se, Postlethwaite," řekla mírně. „Jsou mu teprv čtyři léta. Ale jsem ráda, že nemáte nic proti tomu, abych časem poslala pro pana Tisicka."

V celém tom zármutku, jakkoliv se u přítomnosti svého zbožňovaného filosofa k tomu přiznati nemohla, — zbývalo to jedno zrnko útěchy pohrzenému pudu mateřskému; — vždyť mohla někdy poslati pro pana Tisicka.

IV.

„Otče!“ řekl Emarson.

Filosof scházel se schodů. Než toto slovo bylo tak tiše zvoláno, že nepozoroval malého chlapce, jenž seděl na výstupku velkého okna nad schodištěm. Okno bylo zamříženo, protože hned vedle otvíraly se k němu dvéře z dětských pokojů. Bylo také trochu šeré, jak bývají okna do londýnských dvorů. Ale bylo obráceno k západu, a na tabulích pohrával toho večera široký pruh červeného světla od zapadajícího slunce, v kterém skvěly se v dáli střechy a věže, a jenž zde mírně ozařoval zamyšlenou hlavičku dítěte, jehož bojácný hlas byl promluvil.

Filosof užil té příležitosti ke kritické prohlídce svého nezdaru.

„Malé, zakrslé klouče! Devět let stár a ne větší, než byl Herbert v pěti; v prsou užší, než byl Spencer čtyřletý; ano i Markéta Fullerova, teď teprve tříletá, měla silnější ruce, a Darwin, teď osmiměsíční, byl silnější v páteři. Ubohá, uchřadlá zbytečnost, myslil si zákopník pokroku. K čemu vůbec na tom božím světě byl? Ale byl zde a nedal se docela ignorovat. Filosof poznával, co Konstancie myslila, když nazvala jej hezkým. Hezký! S pocitem, hraničícím na opovržení, pozoroval jemné obrysy chlapcova obličeje a jeho šedé oči plné hlubokého, myslivého stínu.

„Co chceš?“ tázal se příkře.

Dítě skleslo samo do sebe, jeho rty se pohybovaly, ale nevycházelo z nich zvuku. Díval se jako očarován na toho hrozného otce, který mu byl otcem podle jména. Jeho malá duše byla plna otázek. které volaly po rozluštění. Jinak by se nebyl odvážil přerušiti ten majestátní sestup se schodů.

„Proč nejsi s druhými v parku?“ řekl filosof ostře.

„Byl jsem tak unaven, otče,“ řekl smutný hlas. „Nemohu za to,“ dodal pokorně

„Poddáváš se tomu,“ řekl filosof. „Jsem jist, že se zbytečně poddáváš. Musím se poradit s matkou. Musí se otužovat,“ zamručel sám do sebe. „Nuže, mluv, chlapče jenom zbabělci se bojí mluvit.“

„Otče, řekl jste včera Spencerovi: Neřiď se míněním, řiď se fakty.“

„Na vlas tak, Emersone.“ edvětil filosof patrně obměkčen. „Mínění jsou často přechodná spočívajíce na nejistých základech. Fakta zůstávají.“

„A, otče, může-li někdo dokázat, že bible není pravdivá?“

„Tvá otázka, Emersone, není dosti přesná. Ale kdyby jasněji a určitěji zněla: Může-li někdo dokázati, že bible není, za co se vydává, to jest, zjevení nadpřirozené bytosti obecně zvané osobní Bůh! — odpověděl bych, že tato věc již pro svou povahu jest neschopna důkazu. Avšak mínění nejpřednějších myslitelů — —“

„Ale vy jste řekl, otče, —“

„Nuže, co?“

„Vy jste řekl: Neřiď se míněním.“

„Myslil jsem, Emersone, mínění proti faktum.“

„Ale otče, to zde je faktum, jak to nazýváte.“

„Zase ta neurčitost, Emersone. Co je faktum?“

„To, že nikdo dokázati nemůže, že by bible nebyla pravdivou.“

„To je jisté, — s jistým obmezením.“

„Tím se tedy budu řídit.“

Dítě seskočilo s okna tak lehce, jakoby s něho břímě bylo spadlo. Jeho šedé oči zářily. Pohlédl tak něco jako s radostí do vznešené tváře filosofovy.

„Tím se budu řídit, otče. A řeknu to Spencerovi.“

„Stůj, Emersone! Co chceš říci Spencerovi?“ tázal se otec jaksi s neurčitou obavou, aby si v ničem nezadal.

Ale Emerson neslyšel. Filosof, zpola zamyšlen, zpola pomaten zůstal sám.

V.

„Otče, prosím vás, dojděte si na Emersona. Mluví učiněné hlouposti.“

Spencer tak začal. Filosof byl hrdým na Spencera. Byl to vpravdě čiperný hoch a měl schopnosti k metafysice a k pochybovačství, což v očích jeho otce činilo jej duševním hrdinou budoucnosti. Od samé kolébky nevěřil ničemu, co na vlastní oči neviděl. Tento duševní zvyk, který mimochodem řečeno jej činil nad míru neoblíbeným u každého, — byl vytrvale pěstován filosofem a tedy taky jeho přirozenou vrstevnicí, filosofkou.

„Mluv zřetelněji, Spencere,“ řekl otec s poněkud nepříjemnou vzpomínkou na rozmluvu, kterou měl před několika dny na schodech.

„Jest to už malý, zuřivý šosák, otče, a na nejlepší cestě, aby se z něho vyklubal šosák nejmodlivějšího rázu. Radím vám, abyste si dal na něho pozor! Jest v tom chlapci více než si myslite. Na konec nás všechny uvede v potupu zmařiv vaše nejdražší theorie. Ti malí caparti v dětinci jej zrovna zbožňují. A nemýlím-li se, nasil jim už do hlav ledacos, co přinese nemilé ovoce.“

Filosof vypadal zrovna sklíčeně, jak hleděl přes brejle na přezrálého výrostka.

„Máš pravdu, Spencere, Emersonovo zdraví bylo vždy tak vetché, a já snad podceňoval jeho schopnosti. Ale mluvíš nejasně. O co se jedná?“

„O jeho pošetilé řeči v dětském pokoji. Malé děti se vychovávají pod jeho vlivem. Marketa Fullerova,“ řekl Spencer a tvář se mu zbarvila, „kousla mne, když jsem jí řekl, že je Emerson blázen.“

„Byl to poněkud silný výraz.“

„Ne příliš silný, otče, na jeho pošetilé řeči On je blázen, a zůstane bláznem zlým, bláznem, nevložím-li se do toho. Chtěl jsem ho učiti základům fysikálních věd; opřel se tomu. Říká, že to není pravda, že tomu nevěří.“

Výraz opovržení objevil se na Spencerově pěkně modelované tváři.

„Jest dosud velmi mlád, Spencere, a jako jeho tělo. jest asi také jeho mozek nedostatečně vyvinut.“

„Nikoliv, otče, jeho mozek jest zatvrzelý do nejkrajnější míry. Ať řeknu cokoliv, vždy mi řekne, že nemohu dokázat, že by písmo nebylo pravdivé. Nevidím než jednoho léku, otče, — silné ruky. Příliš dlouho se hovělo tomu malému kazisvětu,“ řekl Spencer s velkou hořkostí.

„Ale o co se jedná právě dnes?“

„O individuelní stvoření, o všechno to zastaralé smetí. jehož vyklízení věnujete celý svůj život. On pevně věří, že nějaká tajemná bytost, zvaná Bůh, utvořila údy těla jeho a stará se pečlivě o jeho vzácnou osobu, ano, že i to, čím trpí, děje se za nějakým zvláštním cílem. Slovem opakuje všechnu tu zastaralou veteš, která učinila svět bídným, jak jest, a překáží mu, státi se dokonalejším.

„Mám několik minut času,“ řekl filosof dívaje se na hodinky „Můžeš mne doprovodit do dětského pokoje.“

(Dokončení.)

FEUILLETON.

O turistech.*)

Napsal *H. Taine*. Přeložila *J. E.*

Každý pacient přivádí s sebou do lázní jednoho neb více soudruhů. Kde nalézti tvora štěstěnou dosti zanedbaného, aby neměl příbuzného neb přítele, jenž se nudí? a kde nalézti příbuzného neb přítele, jenž by byl dosti nevděčným, aby odmítl službu, která jest vlastně zábavou? Pacient popíjí léčivou vodu a koupá se, přítel pak obuje silné boty či sedne na koně: z toho povstane druh turistů. Tento druh ale se rozpadá na různé odrůdy, jenž lze rozeznati dle cvrlikání, opeření i chůze. Podáme tuto nejhlavnější:

I.

První odrůda má dlouhé nohy, vychrtlé tělo, hlavu v před nachýlenou, nohy široké a silné, ruce svalnaté, znamenitě schopné k uchopení a zadržení se. Bývá ozbrojená holemi, okovanými tyčemi, deštníky, plášti, kaučukovými svrchníky. Opovrhuje zevní okrasou, straní se světa, zná výtečně veškeré průvodce a hotely. Vykračuje si způsobem všeho obdivu hodným, umí jezdit sedlem i bez sedla, i každým jiným způsobem, na každém možném zvířeti. Chodí pro radost chůze a by měla právo opakovati několik krásných frásí dobře upravených. Nalezl jsem kdysi v Eaux Chaudes (Pyreneje) denník jednoho z těchto turistů-běhounů. Byl nadezván: „Mé dojmy.“

„15. července. Vstoupání na Vignemale. Odjezd o půl noci, návrat o desáté večer. Výtečná chuť k jídlu, na temeni znamenitý oběd, paštyka, drůbež, ústřice, bordeaux, liqueur. Můj kůň klopýtl jedenáctkráte. Nohy rozdřené. Rondo, dobrý průvodce. Celek: šedesát sedm franků.“

„20. července. Vstoupání na Pic du Midi. Jedenáct hodin. Sanio, slabý průvodce, nezná ani písničky, ani povídky. Na temeni dobře jsem prospal hodinu. Dvě láhve se rozbily, trochu nám to pokazilo zásoby jídla. Dva a třicet franků.“

„21. července. Výlet do údolí Héas. Množství kamení na cestě. Sedm mil. Musím se denně cvičiti; zítra osm mil.“

„24. července. Jezero O. Dobrá voda, náramně studená; naše láhve velice občerstvily.“

„2. srpna. Údolí arboustské. Setkání s třemi karavanami, dvě na oslích, jedna koňmo. Deset mil. Chraptím. Mozol na noze.“

„3. srpna. Vstoupání na Maladettu. Tři dni. Nocleh v ochranné chalupě Maladetty. Můj velký plášť s dvojím límcem zabránil, že jsem nezmrzl. Ráno, sám peču omelettu. Druhý nocleh v údolí malibiernském. Přechod přes ledovec. Pravý střevíc se mi trhá. Příchod na temeno. Pohled na tři láhve předešlými turisty zde zanechané. Abych se povyrazil čtu číslo „Mysliveckého listu“. Po návratu, průvodcové mi provolali slávu. Zastaveníčko pod okny, na dudy; velká kytice s dlouhou pentlí. Celek: sto šedesát osm franků.“

„15. srpna. Odjezd z Pyrenejí. Tři sta devadesát jedna míle za měsíc, pěšky, koňmo i kočárem. Jedenáct temen hor, osmnáct výletů. Spotřeboval jsem: dvě okované hole, jeden svrchník, trojí spodky, pět párů střevíců. Dobrý rok.

P. S. krajina vznešená. Můj duch všecek schvácen těmito velkými dojmy.“

II.

Druhá odrůda zahrnuje tvory přemítavé, methodické, na mnoze brejle nosící, nadané náruživou důvěrou v literu tištěnou. Lze je poznati dle průvodce, jejž povždy mají v rukou. Tato kniha jest pro ně zákonem i prorokem. Pojídají pstruhy v místě průvodcem naznačeném, svědomitě zastavují se všude, kde kniha velí, hádají se, žádá-li hostinský více, než v knize předepsáno. Vidíme je ve vynikajících místech očima v knihu upřenýma, napájejíce se popisem a poučujíce se jaký druh pohnutí nutno pocítiti. Večer před výletem studují svou knihu a naučí se již napřed pořádku a postupu dojmů, jakými jim bude projíti: předně překvapení, o něco dále dojem tklivý, po jedné míli pak hrůzu a schvácení, konečně tiché pohnutí. Nečiní, necítí leč knihu v ruce, na základě věrohodných autorit. Přijdou-li do hostince, první jich péčí jest zeptati se svého souseda, je-li tu nějaké zábavní střediště, o které hodině se tam lidé scházívají, jakým as způsobem se trávívají denní doby, na kterou procházku se chodívá odpůldne, na kterou pak z večera. Druhého pak dne svědomitě uskuteční všecky tyto nabyté vědomosti. Jsou přistrojeni dle módy lázebního místa, mění své šatstvo kolikrátkoli mrav lázebního místa za dobré uznává; vykonají všecky výlety, jež se konati mají, v hodinu, v níž se konati mají, povozem, jímž se konati mají. Zda mají nějaký vkus? o tom ničeho není známo: kniha a veřejné mínění rozhodlo pro ně. Těší se vědomím, že kráčeli širokou cestou všednosti a že jsou napodobiteli lidského plemene. Toť jsou turisté „podajní“.

III.

Třetí druh chodívá v tlupách a koná své výlety v kruhu rodinném. Vídáte z dáli četnou, tichou kavalkádu: otec, máť, dvé dcerušek, dva dospělí bratranci, jeden neb dva přátelé, někdy i osel pro nejmladší. Oslík, jenž nechce dál, dostává bičem; mládeži bujaré doporučuje se pozornost; jediný významný pohled shromáždí mladé slečny kol matčina zeleného závoje. Charakteristické známky této odrůdy jsou: zelený závoj, šosácký duch, náklonnost k odpočinkům a hostinám na zeleném trávníku; neklamnou známkou mimo to jest záliba ve společenských hrách. Tato odrůda se vyznačuje svou opatrností, svým instinktem v kuchyňských záležitostech, svými šetrnými zvyky. Členové výletní společnosti zastaví se na místě předešlého dne určeném; ihned se vytahují láhve a paštiky. Nepřineslo-li se ničeho s sebou, jde se zaklepat na dvéře nejbližší chaloupky a požádá se o trochu mléka; všeobecné podivení má-li se platit tři „sous“ za sklenici; na to se shledává, že má příchuť jak kozí mléko, a doloží se, když je vypito, že ta dřevěná míska nebyla právě z nej-

*) Voyage aux Pyrénées.

čistších. Pohlédne se zvědavě temný chlév, z pola pod zemí se nalézající, v němž přežvykují kravky kapradím podestlané; načež lidé přitloustlí a tuční se rozsadí neb i rozloží na trávníčku. Umělec rodiny vytáhne své album a okreslí most, mlýn aneb některou jinou krajinu „pro album“. Mladé dívky pobíhají žertujíce a klesají pak bez dechu na trávník; mladíci běhají za nimi. Tato odrůda, pocházející z velkých měst, zejména z Paříže, chce stůj co stůj nalézti v Pyrenejích své nedělní výlety do Meudonu a Montmorency.

IV.

Čtvrtá odrůda: turisté-jedlíci. V Louvie, jistá rodina z Carcassonu, otec, matka, syn, dcera a panská, vystoupili z kočáru. Poprvé ve svém živobytí podnikli zábavní cestu. Otec byl jeden z oněch měšťanů prospívajících, přitloustlých, veledůležitých, dogmatických, čistě přistrojených nejjemnějším sukuem, pěstujících samy sebe, již vychovávají si zvláštní kuchařku, sestrojí svůj dům jak bonbonierku a uvelebí se ve svém blahobytu, jak ústřice ve své skořápce. I vstoupili zcela zaraženi v přitemnělou síň hostince, kde poloprázdné láhve bloudily mezi vychladlými mísami. Ubrus byl potřísněný, ubrousky pochybného bělu. Otec, ošklivostí schvácen, objednal si číšku čaje a jal se sem tam procházeti s tragickou lící. Druzí bolestně na se pohlédli a usedli. Jídla se přinášela bez ladu a skladu, vše nepovedené, Carcassonští si vybírali, otáčeli maso na talíři, pohlíželi na ně a nejedli. Rozkázali po druhé přinést čaj; čaj se neobjevil; v tom voláno na cestující, by vstupovali do povozů; hostinský žádal dvanáct franků. Beze slova, posuňkem nejvyšší hrůzy, velitel rodiny jal se platiti. Na to přiblíživ se ku své choti pravil: „Vy jste tomu chtěla, madame!“ Za půl hodiny bouře vypukla; vylil svůj nářek v duši vozky. Prohlásil, že cestovní podnikatelé zaniknou, budou-li měnit povozy u takových travičů; vyslovil pevnou naději, že nemoci co nejdříve vyplení lid tak nečistý. I pravilo se mu na to, že v tomto kraji všickni lidé jsou tací, a že u největší veselosti dočkají se často osmdesátého léta. Obrátil se k nebesům, udusil svůj hněv a zaletěl myšlénkami do Carcassonu.

V.

Pátá odrůda, vzácnost: Turisté-učenci.

Jednoho dne, na úpatí vlhké skály, viděl jsem, jak se ke mně ubírá jakýs malý, hubený mužíček, nosem jak orlí zobák zatočeným, očima zelenýma, vlasy prošedivělými, posuňky nervósními, potrhlými, s jakýmsi náružívým a bizarrním výrazem v celé své fysiognomii. Měl na nohou vysoké gamaše, starou, černou čapku deštěm zkaženou, zpodky na kolenou zablácené, na zádech pouzdro botanisty, v rukou malý rýček. Nešťastnou náhodou díval jsem se právě na hezkou, malou květinku dlouhého zeleného pně, bílého, jemného květu, která kvete kol pramenů v zákoutí lesním. I měl mne za kolegu-začátečníka. „Nuže, vida, jak vy trháte květiny! Bez kořene, nešťastníče? Co s ní v herbáři, bez kořene? Kde pak máte své pouzdro? a rýček?“ — „Ale pane!...“ — „Rostlina všední, obecná v okolí Paříže, Parnassia palustris, stonek jednoduchý, přímý, z výše stopy, hladký; hlavní lístky podlouhlé, stopkovité, srdčité, úplně hladké; květ jednotlivý, bílý, mající kalich s lístky kopinatými, lupeny zaokrouhlé, ryhami opatřené, jamky medové, chlupaté, na konci pak chlupů nalézají se žluté buňky prašníku podobné; tyto jamky medové jsou zvláštní; dobrý to cvik, rostlina dobře zvolená. Jen chutě dál! Však to půjde!“ — „Ale vždyť nejsem botanikem!“ — „Dobře, dobře, jste skromným. Ale přec, jste-li v Pyrenejích, nutno studovati floru kraje; příležitost takou více nenajdete. Nalézají se zde rostliny vzácné, které každým způsobem si musíte s sebou vzíti. Ukáži vám doma Ramondii Pyrenaeicu, druh lilku, jenž vypadá jak prvosenka. Slezl jsem Mont-Perdu, abych našel Ranunculus pernassifolius, naznačený Ramondem, jenž roste ve výšce 2700 metrů. Ale, co to? Aquilegia Pyrenaeica!“ A milý mužíček odběhl jak kamzík, vylezl na sráz, okopal opatrně květinku kol kolem, vyndal ji, aniž by byl kořínek poškodil, a vrátil se s očima jiskřícíma, s tváří vítěznou, mávaje květinkou jak praporem. „Rostlina Pyrenejím zvláštní. Dávno jsem si ji přál; exemplář jest znamenitý. Hleďte, milý příteli, učiňme malou zkoušku: neznáte druh, ale seznáváte rod?“ — „Bohužel! nevím ani slova o botanice!“ Pohlédl na mne všecek zaražen. „A proč tedy trháte květiny?“ — „Abych se na ně díval, protože jsou hezké.“ Uložil svou květinku do pouzdra, poopravil svou čapku a odešel, aniž by slůvka dodal.

VI.

Šestá odrůda, velice četná: turisté usedlí. Dívají se na hory ze svých oken; celé jejich výlety záležejí v procházce do anglického sadu, odtud pak na „promenádu“. Odbývají svou siestu na trávníku a čtou, roztaženi na židli, své noviny: a pak — viděli Pyreneje.

Knihy „Lumíru“ k ohlášení zaslané.

Život a Smrt. Básně Jaroslava Vrchlického. Nákladem Bursíka & Kohouta v Praze.

Spisy Ivana Sergějeviče Turgeněva. Svazek 2. Rediguje Jaroslav Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

České státní právo. Historicky vykládá dr. Jos. Kalousek. V Praze. Nákladem Bursíka & Kohouta. Sešit 12. Cena 20 kr.

Soudící a souzení. Sepsal Antonín Schulz. V Telči. Nákladem spisovatele. Cena 50 kr.

Kulturní Historie. Stručně popisuje dr. Čeněk Zíbrt. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Jasem i stínem. Edvard Jelínek. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Část I. Svazek LII. Cena 60 kr.

Z naší kroniky. Dějepisné povídky, které dětem napsal Karel V. Rais. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 1 zl.

Spadalé listí. Ant. Klášterský. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Svazek LI. Cena 50 kr.

Zlatý déšť. Václav Štech. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 50 kr.

Moravská svatba. Popsal F. Bartoš. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 60 kr.

Jan Amos Komenský. Životopisný nástin k třístaleté památce jeho narození. Napsal Ferdinand Menčík. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 30 kr.

Všeobecný knihovní zákon ze dne 25. července 1871 č. 95. říš. zák. se stanoviska praxe. Sepsal V. J. Čečetka. Nákladem F. Šimáčka. Cena 2.20 kr.

Základ blahobytu. Sepsal Samuel Smiles. Z angl. přeložil Bohuslav Janáček. Druhé vyd. Nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 90 kr.

Christoforo Colombo. Historická hra výpravná o 11 obrazech. Dramatická díla Lad. Stroupežnického. V. Nákladem F. Šimáčka. Cena 60 kr.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 10. SRPNA 1892 ČÍSLO 23.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Salmova ulice číslo 9. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10., a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

I.

Pan otec Máj už se mračil a bručel, že mu sekerníci dlouho nepřicházejí. Na jeho opětný vzkaz předevčírem odpověděli, že přijdou dozajista, aby byl bez starosti, ale zatím už bylo hodně pozdě po ránu, a chlapi se neukazují

„Rota!“ pan otec odlehčil své zlosti a posunul si klobouk do týla. „To jsou nyní řemeslníci! Co za týden vydělají, v neděli až do rána utrácejí po hospodách a v pondělí nemají kdy do díla. Kdybych jich jen tolik nepotřeboval!“

Odfoukl si namáhavě, neboť byl velmi tlustý, a přejel si rukou lesklý obličej. Ve svém kloboučku se svýma malýma, neurčitýma, jako skleněnýma očima, s otylýma tvářema a s velikým břichem na krátkých nožkách pan otec Máj podobal se více sládkovi než mlynáři. Všechno vzezření jeho neklamně dosvědčovalo, že má zajisté větší zalíbení v oblasti pivovaru, nežli v ovzduší moučného prachu.

Avšak to často bývá slabou stránkou pánů mlynářů, že ani nesmíme se tomu divit. Mají páni otcové také plno starostí, zvláště v posledních časích. Meliva jest čím dále méně, cizí mouky zaplavují poctivé domácí výrobky, a k tomu i chasa jest rok od roku horší, samý darmošlap a kořalka, žádný řádný krajánek, jak ještě za onoho času bývalo, kdy pan otec Máj se ujal Jestřabského mlýna a kdy mohl zavolati na kteréhokoli krajánka a skoro každý byl dobrým chasníkem. Bývali tenkráte mezi nimi sice také kořalkové, ale přece ne tak hojně jako teď.

Nyní tedy zase pan otec měl kříž se sekerníky, kteří po dlouhých odkladech konečně slíbili přijíti tento pondělek, a snad zase nechají mlynáře na holičkách. A v Jestřabí bylo potřebí nových vodních kol jako soli. U obou mlýnských složení, jakož i u pily kola již se rozpadávala, a pan otec rád by byl dal dříve, než o žních přijdou větší zásypy, všecko do pořádku.

Kromě toho ještě jiná příčina ho pobádala, aby neotálel s opravami. Měl totiž v úmyslu co možná brzo zbaviti se starostí mlynářských. Hospodaření v Jestřabí šlo hodně s kopce. Před dvaciti lety mlýn byl ještě čist, nyní však už všecek tonul v dluzích. Proto pan otec Máj sháněl se po dobrém kupci, neboť dobře věděl, že jest lépe hospodařiti na čistém baráku nežli na zadluženém panství.

Počítal, aby mu zbyl výměnek a by zachoval ještě nějaké skrovné věno svému jedinému dítěti, dceři Márince, sličné sedmnáctileté dívčině, která již měla ženicha. A při pomyšlení na to pan otec byl velmi spokojen, neboť ženicha toho přitáhla spíše Márinčina spanilost nežli naděje na značné věno.

Tak tedy to v Jestřabí vypadalo. Májovi nebylo sice více než čtyřicet osm let a v těch letech také byla paní mlynářka, avšak nic je nehnětlo, že by v brzku musili opustiti mlýn, kde byli po mnohá léta jedinými pány, kde se milovali a kde jejich dítě se narodilo, a že by ustoupili stranou do ponižujícího obydlí výměnkářského. Oba měli svízelův a trampot až po krk.

Ovšem pan otec byl toho největší příčinou. Neuměl hospodařiti, utrácel totiž více než příjmy dovolovaly, sklenice pěnivého moku chmelového a veselá společnost byla mu nade všecko. Stokráte již doma si sliboval, že se obrátí a bude pilně hospodařiti a šetřiti, a stokrát utopil dobré předsevzetí v pivě. Maje před sebou svůdnou nádobu s rudým nápojem, zapomínal na všecko: na ženu, na dceru, na mlýn, na dluhy, a rozhazoval jako kavalír.

V tom byl nepolepšitelným slabochem, a neobrátily-li ho na dobrou cestu palčivé výčitky paní mlynářky, bylo nepochybno, že nic jiného neučiní konec jeho pití leč hmotný nedostatek. A proto i paní Májová všemožně se přičiňovala, aby Jestřabský mlýn vyměnil majetníka. Čím dříve, tím lépe. Bude-li pan otec hospodařiti ještě nějaký rok, prodají mlýn věřitelé, a Márinka bude bez věna, a kdož ví, nebude-li také po výměnku?

Tomu i pan otec při vší náružívosti po dobré pitce rozuměl a proto chvatně opravoval mlýn i pilu a svěřoval dohazovačům, že by byl ochoten mlýn prodat. Dá-li na opravy tisíc zlatých, věděl, že cena mlýna stoupne alespoň o pět. Nic neodráží kupce tak jako nelad a nepořádek. Dejte viděti, že schází na střeše pět šindelův, a kupec hned vám podá o pět set méně.

Největší starostí Májovou byla vodní kola ke mlýnu a k pile, ta vyžadovala nákladu několika set zlatých, ale nic naplat, musilo to býti, aby se neřeklo, že všechno nestojí za nic. Až nová bílá kola hbitě se zatočí, pak bude hej, potom hola, hrňte se, kupcové!

A vzpomínaje na tu brzkou veselou chvíli, pan otec měl tisíc chutí jíti napít se na radost. Kdykoliv zatoužil po pitce, vždy byl v duchu přesvědčen, že výhodně prodá mlýn a že ještě dosti zbude pro Márinku i pro něho, aby na výměnku nezahynul žízní. Šťastný člověk, který,

kdykoliv se mu zlíbilo, dovedl se oblažiti větrnými nadějemi!

Ale už zase si vzpomněl, že zpropadení sekerníci nepřicházejí, a po jeho kulatých, bezvousých tvářích nanovo rozlila se nevrlost.

„Kdybych jich tolik nepotřeboval, hned bych je vyhnal. jak by mi přišli!“ huboval a opět přistupoval k oknu, odkud bylo vidčti přes zahradu a louku na blízkou silnici. Tam tudy sekerníci měli přijíti.

Posléze přicházeli, zvolna a vážně, nic nepomýšlejíce, jak asi pan otec Máj na ně se zlobí, že nepospíchají. Vždyť každý zkušený pan otec má věděti, že sekerníci nepospíchají nikdy. Nesouce svoje nářadí na ramenou občas na silnici ještě se zastavovali, neboť byli z lidí, kteří žádné, třebas sebe méně důležité slovíčko, nemohli pověděti v chůzi; na to jest nejlépe zastaviti se, pověděti to důkladně, a pan otec Máj ať čeká a se vzteká.

Když však přišli do mlýna, hned se ohlíželi po své práci. Ani nevkročili do světnice. jen krátce kývli panu otci na pozdrav a pak rovnou kráčeli dvorem za stodolu pod veliké ořechy. kde už na ně čekala zásoba dříví. Tam odedávna bývala jejich dílna; bylo-li pěkné. teplé počasí, byla radost pod vonnými ořechy pracovati, jestliže však uhodily nečasy, sekerníci přestěhovali se s prací na mlat blízké stodoly.

Mrzutost již zase opouštěla pana otce, a v tom přibatolila se také paní mlynářka. Byla plnoboká a v těle i v obličeji tak kulatá jako pan otec, ale hebké tváře její byly ještě dosti hezké, a dobromyslné oči jiskřily jako hvězdičky.

„Kampak, kampak, sekerníci,“ volala na příchozí, „pojďte přec se nasnídat!“

Měla velikou starost, aby jí snídaní nezbylo; ohřívala je už tři hodiny na plotně, bylo chystáno pro ně — pro sekerníky, ať si je tedy snědí.

Podobalo se, že ani tuze nedbají. Místo odpovědi jenom pozdravili paní mlynářku a už zase prohlíželi kupu prken, ze které prodlením několika neděl měli vytvořiti tři nová mlýnská kola. Skorem se obávali, aby jim pan otec nepřipravil nějaké chamradi špatné, avšak byli spokojeni, dříví bylo pěkné a suché, radost bude do něho sekat! A nejstarší sekerník stále jenom mhouřil levé oko a měřil.

Pak beze slova se vzchopili a šli do čeledníku se nasnídat. Paní Májová sama je obsloužila. Přinesla na dubový stůl tři veliké hrnky kávy a dala k nim bochník chleba s pobídnutím, aby jen si krájeli a jedli.

Sekerníci dali se do jídla, také zvolna a vážně, jakoby rozměřovali a vážili každé sousto, ale ku podivu, přece jim značně ubývalo.

Byli tři, všickni z jedné sekernické rodiny, která ode dávna pracovávala v Jestřabí a po mlýnech v dalekém širokém kraji. Řemeslo sekernické u nich přecházelo vždy s otce na syna, a nejstarší býval vůdcem, s nímž mlynáři vyjednávali práci.

Všichni byli ze Zhoře, malé vesnice asi tři hodiny od Jestřabí vzdálené. Tam měli svoje baráky a rodiny, a tam, nebylo-li po mlýnech a pilách práce, hospodařili na několika měrách pole, které bylo jejich majetkem. Neměli se při tom zle. Řemeslo sekernické jest sice namáhavé, ale za to dosti výnosné, jen rozumí-li se dobře práci. Sekernická rodina Královců pak vždycky slynula svou obratností a důvtipem.

Nejstaršímu, Václavu Královci, bylo asi padesát pět let. Byl to muž vysoké, ramenaté postavy; obličej jeho, bezvousý a výrazný, jenom málokdy se měnil do úsměvu, a usmál-li se přece, bylo to pouze jako mžiknutí. V každém pohledu jeho velkých, hnědých očí zračila se rozšafnost, z každého pohybu nebo posuňku jeho vyzírala důkladnost a opravdovost. Bylo znáti, že by bylo potřebí veliké události, aby vzrušila neb oživila ten chladný, tuhý obličej.

Byl už vdovcem. Žena jeho, kterou měl velmi rád, umřela mu asi před čtyřmi lety, a Královce už ani nenapadlo, aby pomýšlel na opětnou ženitbu. Nebyl-li doma ve Zhoři, hospodařila tam jeho sestra, také vdova, a když se vrátil z práce, dovedl si opatřiti všechno sám, vždy klidně, bez reptání, beze stesku, ale také bez sdílného přiznání, že ho ještě něco těší.

Měl dvacítiletého syna Jiřího, který v posledních letech byl také členem té sekernické družiny. Byl to hezký, štíhlý, trochu přibledlý mladík, obličeje ještě bezvousého, s jakýmsi utkvělým výrazem smutku v hlubokých očích. Nikdo nebyl by v něm tušil sekerníka, jehož povolání hlavně spočívá v obratnosti a síle paží. Stoje po boku mohutného otce svého, Jiří zdál se býti stále ještě nedospělým, nesmělým dítětem. Byl opakem Václava Královce, jenom málomluvnost měli společnou.

Ti dva lidé mnohdy pracovali vedle sebe celý den a nepromluvili na sebe slovíčka. Kdyby někdy nebylo potřebí říci něco o práci, byli by věru němi. Bylo již zvykem starého sekerníka, nikdy nemluviti nic více, než co bylo nutno, a zamlklost otcova vžila se časem také do syna. Pořáde jenom mlčel, měřil a sekal.

Za to třetí sekerník, František Kába, bratranec Královcův, všemožně se přičiňoval, aby oba Královcové se neodnaučili mluvit. Byl vtělený hovor a veselost. Nemluvil-li, aspoň pohvizdoval nebo prozpěvoval, všude ho bylo plno. Kdekoliv objevil se Kába, tam hned ozval se bujnější život, a s Bohem smutku a zármutku!

Už nyní, vcházeje do Jestřabí, usmíval se plnými ústy. Nic ho netrudilo, že ho nazývají starým mládencem. Bylo mu nanejvýše třicet pět let, ale byl při každém šprýmu a čtveráctví jako dvacítiletý mladík. O ženitbě měl svůj zvláštní soud. Nemohl přec pro jednu dívku opustiti všechny, říkával, když mu vytýkali jeho mládenectví. Ta výtka mu nepřekážela; na venkově každý třicítiletý svobodný muž jest už pokládán za starého mládence, ale Kába cítil v sobě stále srdce a duši jinocha.

Nosil vždy jenom klobouk a stále nějaké péro nebo kytku za ním. Placatá čepice, jakou nosil Václav Královec, byla mu málo šviháckā. Měl klobouk jako mladý Jiřík, ale vždy hezky na stranu a rozmarně smačknutý. Také tehdy, když přicházel do Jestřabí, rděla se mu za kloboukem kytice kohoutkův, které tou dobou, na počátku měsíce června, zaplavovaly lučiny svým nachem.

Sedě pak v čeledníku a maje před sebou hrnek kávy, drobil si do ní chleba a stále věděl něco veselého. Všickni se mu smáli, i pan otec Máj, zapomínaje na nedávnou nevrlost, brzo se rozehříval; toliko Václav Královec nepohnul ani brvou, a Jiřík jenom nepatrně se usmál, prohodil-li strýc jeho břitký vtip.

Tím více však propukla v smích služka Kačenka, která tou chvílí právě poklizela čeledník. Jakmile se přiblížila k sekerníkům koštětem, Kába hned vyskočil jako střela a se strojeným zděšením ji domlouval, aby ho nepodmetla, sic že by se neoženil. Když mu odvětila, že takový starý mládenec vůbec už ani se neožení, pohrozil jí a prohodil, že co nevidět si namluví nevěstu, a to hodně blízko v samém Jestřabí, a jinak prý nesmí se jmenovat než Kačenkou. Jest prý svobody už syt, a kdykoliv někde uzří dětskou drobotu, hned prý zatouží po ženění.

Služce lahodilo, že sekerník hned si povšiml, jak se jmenuje, a oplatila mu dvornost jeho něžnou ranou koštětem. On ji štípl do plného rámě, a známost byla hotova.

„Vy, Kábo, stále jste stejným čtverákem,“ smála se paní mlynářka. „A pořáde svobodný?“

„Ba pořáde, vzácná paničko.“

„Jděte, jděte! Takový mladý, zdravý chlapík, veliký jako hora, což se nestydíte?“

„Ba právě, jest to skorem hanba, ale jaká pomoc, když mne žádná nechce?“

„Protože jste dosud nebyl doopravdy na námluvách. Jen to zkuste!“ domlouvala mlynářka trochu vážně a trochu žertem, neboť nic nemohla pochopiti tak těžce, jako nevysvětlitelnou záhadu, jak mladý, zdravý muž může zůstati mládencem.

„Už jsem to také zkoušel, vzácná paní, ale jest v tom háček.“

„Jaký pak?“

„Jsem trochu vyběračný.“

„Ohlížíte se po penězích, není-li pravda?“

„Ani ne tak po penězích, jako po panenství. Mohl jsem se již oženiti se dvěma vdovami, nebyly také bez pomoci, ale srdce nedalo, srdce touží po nevinnosti.“

„Snad proto, že i vy jste poctivým mládencem, viďte?“ smála se paní Májová, a už jí oči slzely smíchem. Kdykoliv někdo vypravoval něco rozmarného, nestačila si utírati vlhnoucí oči zástěrkou. „Vezměte si tedy svobodnou,“ dodala.

„A když mne svobodná nechce!“ zase Kába. „Zkusil jsem to jenom s jednou, vzácná paní, ale zle jsem pochodil. Vyhubovala mi, co se do mne vešlo, psa na mne poštvala a několik neděl nesměl jsem páchnouti podle jejích oken. U té nejméně jsem se nadál zamítnutí, a vida, přece!“

„Chtěl jste snad tuze mladou, a vy jste se jí už zdál starým mládencem.“

„I jest již usedlá. Staří říkají, že jí už jest nejméně osmdesát let, však ji znáte, vzácná paní, Ančičku Kořenářovu, v létě až sem dochází žebrotou. A když ta stará panna mne odmítla, jak pak bych byl pochodil u mladších a u lepších?“

Všichni se smáli, jenom Václav Královec zůstával nepohnutým a nedotknutelným.

„Hlouposti!“ prohodil pohrdavě, dopil a sáhal po své čepici.

To bylo znamením, aby i ostatní se zvedli. Než paní Májové ještě bylo do hovoru.

„Hleďme,“ pravila k starému sekerníkovi, prohlížejíc si Jiřího, „to tedy váš syn?“

„Ano, vzácná paní, ale trochu slabý na sekerničinu.“

„Vždyť on sesílí. Jest právě v letech, kdy člověk nejvíce roste. Kolik mu jest?“

„Dvacet.“

„Vida, vida, už dvacet, hádala jsem, že teprve asi osmnáct, nu, co škodí,“ pravila paní dobrosrdečně s přídechem útěchy a nepomýšlejíc, jak nemile se to Jiřího dotklo. Avšak byla už z těch, kteří řeknou nepokrytě, co jim srdce káže. (Pokračování.)

Tvorstvo mizící.

Črta přírodopisná *Boh. Bauše.*

Kráčíme-li krajinou polnatou ku vsi Vyšerovicům, kde půda chudičkým drnem a vřesem jest pokrytá, mineme lomy na kvádrový pískovec, v němž vrstvy šedé břidlice snadno v desky se štípou. Jsme překvapeni kontrastem vegetace nynější s otisky druhů, jež pozorujeme na břidlicích. Zde patrně býval prales Eucalyptů, břečťanu, magnolií, jak je dnes teprv daleko na jihu v tropech nalézáme. Podobné kontrasty ještě více bijí do očí v krajinách, které dnes tři čtvrti roku sněhem, a pak jen nízounkou travičkou, mechy a lišejníky jsou pokryté, kde ale na těchže místech za doby kamenouhelné podivné kalamity tvořily bujné lesy. Na Nové Zemi, Spicberkách a ostrovech Medvědích jest viděti zjev podobný. Také v morénách Alp vystřídaly se nejrůznější doby a scenerie; háje kalamitové, dno mořské s koraly, jehličnaté lesy a opět mohutné ledovce, které poznenáhla ustupují a půda pokrývá se prvosenkami a gentianami.

Ale jakkoli hojné jsou druhy vymřelé, nikdo nepochybuje dnes o organické souvislosti druhů mizících s druhy dnes žijícími. Druhy sice vyhynuly, rody ale jen zřídka; vymřelé tvary náležejí rodům nyní žijícím, které zastoupeny jsou jen jinými druhy.

Tvář věčně mladé matky Země stává se každým stupněm vývoje jen krásnější, podivuhodnější a vznešenější, možno říci i ušlechtilejší a oduševnělejší, neb všechny bouře nitra zanechaly na ní stopy své činnosti.

Ovšem že bez práce a boje nebylo nikdy života, a pověst o zlaté době, v níž lidé bez starostí vedli idyllický život, svorně se snášejíce mezi sebou i se zvířaty, jest tak nemožná, jako cesta do měsíce.

V přírodě bojem o život, hladem a smrtí luští se otázka vzniku vyšších a dokonalejších tvorů. Ale jiný jest v přírodě *přirozený výběr*, a jinak počíná si člověk, když k svým účelům druhy hubí neb rozšiřuje.

Jestliže má ovce jemnější vlnu, husa bělejší peří, nestává se tím schopnější k volnému životu; druhy domácí kulturou zjemnělé stávají se naopak neschopny k bytí samostatnému, jakož i zušlechtělé druhy ovoce neb květin.

Vymírání druhů cestou přirozenou děje se způsobem nepozorovatelným; tvorstvo mizící nahražují poznenáhla druhy křížením vzniklé, mocněji se rozšiřující. Druhy vymírající obmezují se vždy na menší okršlek, až jemně příroda z řad svých je úplně vyloučí.

Ale doba, kdy člověk na povrchu zemském se objevuje, znamená převrat, zvlášť v zeměpisném rozšíření rostlin a zvířat účinkem nové síly, mocnosti intelektuelní, která dovede pozměniti síly již činné a do jisté míry ovládati hmotu. Člověk vládne mnohem mocnějšími prostředky v rozšiřování a hubení tvorstva nežli příroda.

Rostliny divoce rostoucí šmahem mizejí před kulturou a nové druhy se zavádějí. V živočišstvu řádí člověk ještě krutěji, a sice ne vždy na svůj prospěch, jak příklady některé zde uvedeme.

Žádná končina země není tak naprosto pozbavena původního rázu svého a proměněna myslícím obyvatelstvem jako Evropa. Zmizely pralesy, aby ustoupily zemědělství a umělému zalesňování. V Anglii roste dnes jen 1500 druhů rostlin divoce, ale již roku 1830 bylo zde 30.000 druhů cizozemských pěstováno. U Kew pěstovali v srpnu 1891 neméně než 19.800 cizích druhů. V Berlině čítají 19.000, v Petrohradě 25.000 druhů a odrůd.

Ze zvířat divokých od doby praehistorické vybynuli aneb jsou jen na malý okršlek zahnáni: rys, kočka divoká, vlk, medvěd hnědý, norek, bobr, krysa; mimo Čechy los a túr. Naproti tomu kůň, osel koza, kur, holub, páv, perlička, bažant, husa, kachna, králík, potkan, jezevec, křeček, skot a j. přistěhovali se z Asie.

Ale nejen v Evropě zasahá člověk do stavu živočišstva buď vědomě neb mimovolně kulturním životem svým.

Amerika se svou poměrně mladou kulturou poskytuje nejpoučnější zjevy, z nichž některé vhodně sestavil Frederic Lucas ve Washingtonu (Raport of the National Museum, Washington, 1891) v článku, kde pojednává o obratlovcích vymřelých a vymírajících, pokud museum toto zbytky jejich chová.

Ještě u nás čítáme, jak v severní Americe *holub stěhovavý* v milionech hnízdí, až větve stromů se lámou; dostačilo několik let nelítostného hubení, že na místech množstvím jich pověstných, stal se docela neznámým.

Když člověk ku svým účelům soustavně zvěř vraždí, mizí ovšem tak rychle, jako stalo se s nepřehlednými jindy stády bisonů. Stellerovým kurounem (Rhytina Stelleri), na mnohých místech i s kambalou, ústřicemi a homary.

Lidé ve své hrabivosti a krátkozrakosti připravují se sami o bohatý pramen výživy a bohatství, považujíce počet zvířat za nevyčerpatelný, a vzpírajíce se všem zákonům ochrany, až jest pozdě. Tak dělo se v Kanadě, kde rybáři jen násilím k šetření lososů v čas tření přinuceni byli; za několik let zvýšil se výnos desateronásobně.

Nejhůře daří se ssavcům a ptákům, přijde-li kožešina jejich do módy. Roku 1885 byli vepříci „pekari“ (Dicotyles torquatus) v Texasu tak hojní, že bylo všude vyšlapané jejich cestičky viděti, a místa, kde se nejraději zdržovali, vypátrána nejsnadněji po zápachu pižmovém, který malá zvířata tato vydávají. Brzy na to zvýšila se poptávka po kožích jejich, a cena 50 centů za jednu dostačila, že pekari do r. 1890 úplně byl vyhuben.

Při jediné dražbě jisté londýnské firmy prodáno bylo: 30.000 koží opičích, 250.000 australské vačice Opossum, 6000 rajek, 5000 bažantů a 400.000 kožek kolibříků. Když kůže tuleňů stala se módním předmětem, stálo to život 185.000 tuleňů, nepočítaje ty, kteří uloveni byli pro tuk a maso. Severní státy obmezily aspoň lov zákony; z lovišť jižní Ameriky přicházejí však zvěsti o hromadném vraždění na místech, kde tuleni se plenili jindy po tisících kusů.

A slonová kosť! Aby spotřeba její se kryla, padne jí ročně 100.000 slonů za oběť, tak že kdyby zvířata postavena byla v jedné řadě za sebou, měla by tato délku 180 angl. mil (as 290 km.). Stanley tvrdí, že smrť jediného slona jest část za slonovinu zaplacené ceny, z níž každá libra stála život muže, ženy neb dítěte, kdežto za dvacet klů koupil by celý okršlek s lidmi, obydlím i sady jejich.

Vyhubení amerického bisona bylo částečně nutností, aby země mohla býti vzdělána; vlci prérií otráveni byli překážejíce ovčáctví a podobně vačnatý vlk Tasmanie (Thylacinus cynocephalus) zmizel úmyslným zničením.

Vedle toho bezděčně hubí se živočišstvo zavedením domácích zvířat. Chřestýš byl zničen zavedením vepřů; kolonisté, kteří ze sentimentálnosti vrabce na Nový Zéland, ostrovy Hawaiské a do sev. Ameriky zavedli, poškodili nesmírným rozmnožením se tohoto proletáře domorodý svět ptačí.

Podobně stalo se na ostrovech, kam kočky, psi, kozy a vepři zavedeni byli, když před tím nebylo dravců masožravých. Důvěřivé ptactvo hlavně při zemi hnízdící bylo těmito tak úplně vyhubeno, jak ukazuje nejzajímavější pták Nového Zélandu bezkřídlý *kiwi*. Zřídka jen pozná zvíře nových svých nepřátel ze zkušenosti; výjimku v tom ohledu učinil *holub Samoaský* (Didunculus strigirostris), jenž dříve při zemi hnízdil, ale když kočkami již skoro vyhuben byl, naučil se hnízdo na stromech stavěti a zde též přespávati; od té doby počet jejich poznenáhla přibývá.

Z pouhého sportu lovců vyhubeno již mnoho větších ssavců: klokani australští, zebry a žirafy v jižní Africe, zvěř severoamerická poskytuje podobné příklady.

Tam, kde se lesy mýtí, zmizejí nejprve větší v houfech žijící čtvernožci, menší následují, naproti tomu rozmnoží se ptactvo, jimž nepřátel ubylo, a v mnohých krajinách králíci měrou úžasnou.

Vymýtění lesů, vysušení močálů a požáry změní vůčihledně krajinu. Na virginských ostrovech požáry zničeni byli všichni pozemští měkkýši.

Odvodnění Anglie vypudilo divoké husy, jeřáby a dropy odtud. Jak na ryby v řekách průmysl účinkuje, o tom slyšíme stesky u nás i všude jinde.

Každý pokrok kulturní účinkuje na volné živočišstvo. Tak dráty telegrafu ve spoře zalesněných krajinách ničí na tisíce ptáků, a známo též, jak elektrické majáky staly se skutečnými hroby tažného ptactva. Ano i lokomotivy řítící se krajinami ničí ptactvo v letu.

Zjištěno jest vymírání neb vymření ještě mnoha krásných ssavců v době poslední. Západoindický tuleň (Monachus tropicalis) byl koncem září 1494 na Hayti Kolumbem objeven. Žil ještě do let osmdesátých našeho století, podlehl však, jak se zdá, úplně pronásledování. Podobně kalifornský slon mořský (Macrorrchinchus angustirostris) a dva druhy mrože atlantický a pacifický jdou osudu korouna vstříc. Krásného tohoto zvířete, jež Bering roku 1741 blíže Kamčatky objevil, a jehož na kornanderských

ostrovech čítalo se na tisíce kusů, byl již r. 1767 poslední kus uloven.

Lucas uvádí též řadu ptáků, kteří v historické době a sice v posledních letech zmizeli vyhubením. Krásného pestrého pěvce *Mamo* (Drepanis pacifica) na Havaiských ostrovech, není více, jelikož peří jeho za ozdobu na hlavě a do plášťů používali. Tutéž zničen byl pcal (Chaetoptila angustipluma), ano i tak mocný pták jako jest *sup kalifornský*, jenž ještě r. 1856 byl hojný na řece Sacramento Strychnin, jímž zlatokopci vlky otravovali, zničil též užitečného čistitele tohoto, jenž požíval otrávené vzdechliny.

Naše pražské museum chová zbytky dvou zajímavých vymřelých druhů ptactva. Jest to čelist z velice zajímavého blbouna či doda, jež pochází snad z ptáka kdysi ve zvěřinci císaře Maxmiliána I. neb Rudolfa II. chovaného. Skupenina podivných těchto ptáků známá byla ve třech druzích: od r. 1598 z ostrova Mauritia, druhý žil ještě r. 1760 na ostrově Rodriguez a třetí druh z ostrova Bourbon zná se jen z popisu cestovatelů. Poslední žijící dodo uvádí se r. 1681.

Jen jako o baječném ptáku mluví se o příbuzném solitéru (Didus solitarius), jehož r. 1691 Francois Lequat ještě celou kolonii na ostrově Rodriguezu nalezl, jenž však dvě léta na to již zmizel.

Dlouhá zvláštnost našeho musea jest párek alky velké (Alca impennis); poslední dva kusy tohoto ptáka byli r. 1844 zabity; dnes přírodozpytci tak pasou po zbytcích jeho, že vycpaný kus platí se sumou 1500 dolarů. Podobný osud měla kachna labradorská (Camptolaimus Labradoricus) a kamčatský kormorán, objevený r. 1741 Stellerem, kterým živilo se mužstvo, když po neštastném stroskotání lodi Beringovy na Bering-plandu se zachránilo. Jediný exemplář jest v Britickém a jiný v Petrohradském museum.

Mezi násilně vyhubené druhy zaznamenati též třeba obrovskou želvu Testudo elephantopus na souostroví Galopagosském, z nichž bezohledným násilím jistá společnost oblíbený olej želvový dobývala. Cestovatel *Lequat* píše ještě, jak na ostrově Rodriguez viděl houfy 2000—3000 kusů pohromadě, ale ani toto množství neuchránilo je před vyhubením lakotou člověka.

Dala by se uvésti ještě řada mořských ryb, jež bezohledností rybářů zmizela aneb na pomezí vyhynutí přivedena byla.

Se žalostí konstatují přírodozpytci takovéto zjevy mizícího tvorstva. A slyšeti jest ze všech dílů světa podobné zvěsti; ještě Livingstone líčí zcela jinak nitro Afriky, nepřehledná stáda sajek zde a slonů, cestopisci novější zjistili značné ubývání stád. Ale proto tvořivá moc přírody neochabuje, jestliže člověk rušivě ve své krátkozrakosti poruší někde rovnováhu a harmonii v přírodě, mstí se to záhy na jeho vlastních zájmech.

Všude proto ve vzdělaných státech jeví se snaha zákony ochrannými, umělým pěstováním, násadami odčiniti zlo, jež nerozumná hrabivost potomstvu připravuje.

A mohutné zjevy živočišstva, pro něž v krajinách vzdělaných není místa, jež musily ustoupiti, ohrožujíce život i majetek člověka, hledí se zachovati aspoň v umělých ohradách a parcích. V první řadě jsou to opět Spojené Státy americké, jež v koutku severozápadním Wyomingu na řece Yellowstone chovají velkolepý útulek pro zvěř mizící. Podobné útulky zřizují pro tuleně, mořské vydry a lvouny na skalnatých ostrůvcích *Amak* nedaleko západních břehů Alasky a na ostrovech Forallonských v Tichém Oceánu, 56 km. na západ od San Franciska.

Podobné ochrany dostává se mocnému zubru největšímu ssavci evropskému v osamělém okršku Litvy, kdež klidně tráví poslední dny svého pozemského života.

Staré druhy zacházejí, nové nastupují; smrt i život věčně se střídají v měnivém životě pozemském.

Okna v bouři.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Mně líto oken, když se v bouři třesou.
Ta první cítí větru nárazy,
zvěst první hromů dunících k nám nesou,
v nich šlehnou blesku první obrazy.

A po nich první slza mračen stéká,
než zhoustne v liják, první pršk a krup
v ně řinčí divě, když se bouře vztéká,
svůj hlásí jimi majestátní vstup.

Vše větru záchvaty i pausy znají,
v tmy hýkání jak zmírajících křeč,
noc bez konce, které jest zoře bájí,
vše živlů muky, pro něž chudá řeč.

Však z rána zakalená, tupě cíví
a bez výrazu němých do ulic,
když bouř už šlebla svojím ořům v hřívy,
zří v šero leskem mrtvých zřítelnic.

Těm oknům verše mé se podobáte,
vy první rovněž nitra každý spor,
mé vichřice, mé blesky, hromy znáte,
mých roztříštěných tužeb meteor.

A pláte, chvějete se v divé křeči
při každém nárazu té bouře zlé,
jak oběť, které na šíji vrah klečí,
a zápasíte marně v síle mdlé.

A napsány pak — cizích lidí tlupě
v tvář leskem zříte mrtvých zřítelnic,
tak s resignací, prázdně tak a tupě,
jak okna zří po bouři do ulic!

Na vždy stajeno.

Novela od *Františka Heritesa.*

(Dokončení.)

Cestou správce hovořil se šafářem. Vyptával se na všechny podrobnosti vzniklého ve dvoře nebezpečí, hrozícího panskému majetku. Přestal být v okamžiku tom Filipem Marešem, byl pouze a jedině správcem, knížecím správcem, věrným a oddaným služebníkem svého chlebodárce. Všecky osobní jeho záležitosti ustoupily stranou a jediné, čím zabývala se mysl jeho, byl ohrožený prospěch hospodářství svěřeného jeho řízení. A tu byl Mareš pravým opakem toho, čím byl, jednalo li se o záležitosti jeho vlastní, osobní. Tu byl rázný, energický, vytrvalý, neodkládal nic, nelekal se žádných nepříjemností, dovedl vrhnouti se vstříc i nebezpečí.

Šafář zvolna jen, sesiluje znenáhla dávky jedu svých zpráv, sdělil celou pravdu o stavu věci v Dubenci. Zas je to, jako bylo před lety. Ve vlně několika bahnic objevila se ta podezřelá, žlutá plíseň, která se tak rychle šíří po celém těle a na jiná těla přenáší.

Správce byl polekán, vyděšen. Nemyslil už na nic jiného na světě, nežli na knížecí ovce a kterak by jejich vlnu od zhouby zachránil. Na sebe a své strasti zapomněl docela, ty vytratily se úplně z jeho duše.

Zůstal v Dubenci celý den. Činil všemožná opatření ochranná, aby nákaza nepochybná omezila se co možná a nerozšířila se na celý ovčín, nezachvátila všechnu vlnu, jejíž stříž, velká rubrika v příjmech borského statku, nadobro stala by se bezcennou.

Uděloval rady, pokyny, nařízení. Káral, hrozil šafáři i všem súčastněným podřízeným služebníkům panským, již se třásli a omlouvali i prosili za prominutí. Čisté svědomí neviny nepochybně neměli.

Pan správce ani neobědval; neměl kdy, nepřál si oddechu. Jen mísku vajec na másle si poručil, které šafářka na rychlo upravila a k uctění hosta tak vzácného posypala cukrem a skořicí, že nemohl je jísti. Spokojil se kusem černého chleba.

Až k večeru teprve, obklopen shlukem uctivě obnažených a poníženě sehnutých hlav, sedal správce do kočáru, aby odejel z Dubence.

Šaty měl zaprášené a umazané. Necítil ani nohou, jak byl unaven, zemdlen. Pot lil se mu s čela. Hlava se s ním točila.

Bylo již šero, když vrátil se domů. „Zítra ráno, ve čtyři hodiny jedu zas do Dubence,“ udělil rozkaz kočímu. „Určitě. Na minutu —“ připojil hlasem přísným. „Ať jsi v čas hotov.“

Josef odplivnul si opovržlivě dívaje se mrzutě za pánem, který seskočiv s vozu, rychlými kroky vběhl do domu. „To zase budou cesty!“ myslil si kočí, neslézaje s kozlíku, řídě odtud krok hnědoušů ke kolně, kde stával kočár. K čemu by šel ten kus pěšky! „Pro několik prašivých ovcí já mám vstávat a trmácet se po špatných cestách!“ zahuboval si starý lenoch, vypřahuje koně.

Sestra Lóry na schodech čekala již Mareše.

„Pospěš si! Pospěš!“ pobízela. „Nemohla jsem se tě už nijak dočkat! Jsem celá ustrašená. Dítěti je zle —“ oznámila stručně příčinu.

„Věděla jsem hned v noci, že to nebude s ním jen tak,“ pokračovala Lóry. „Ty křeče se pořád vracely. Napřed po třech, dvou hodinách. Pak po hodině. A naposled každou chvíli. Myslili jsme už vždycky, že ho strhají, Františka“ — —

„Ah, Františka!“ řekl Mareš, jako by se byl teprve vzpamatoval úplně. Teď byl vrácen docela sobě. Přestal být správcem, úředníkem a stal se zas osobností vlastní, svým já. Celou situaci, jak odhalením učiněným poslední noci byla osvětlena, zase měl jasně před sebou.

Zčervenal, že i polovina čela jeho, vždy bílá, zarděla se. „Co je mně do toho tvora!“ sršelo z jeho očí, když obrátil se od sestry, aby odešel po chodbě, přímo k pokoji svému.

„Což nepůjdeš k němu? Ani se nepodíváš na Františka?“ udiveně, nechápajíc chování bratrovo, tázala se Lóry.

„Jest u něho doktor?“

„Neposlala jsem pro něho,“ omlouvala se. „Ačkoli by nebylo divu bývalo. Nevěděla jsem si opravdu rady ani pomoci některou chvíli. Byla jsem tak sama“ — přivěsila výčitku. „Doktor Sichrovský přijel sám,“ oznámila.

Mareš se zastavil, jako by byl udeřen. Byl odvrácen od sestry a nebylo viděti do jeho obličeje. Ale krev valila se mu k hlavě, že i celá holá lebka byla rudá. Zápasil se svým rozčilením, potlačoval násilím slova, která mocí drala se mu z hrdla. Zaťal zuby, až zaskřípaly, aby nic nevyklouzlo, co by vše prozradilo. Však se roznese to samo sebou dosti záhy — —

Ta myšlénka jím zachvěla, otřásla jeho duší „Zatím jest ještě tajností, o níž na světě jen dva víme. Třeba se přemáhat,“ napadlo mu, „abych předčasně nevzbudil podezření u jiných. Ohlédl se na sestru — viděl, že začíná již přemýšleti . . .

„Přijdu za chvíli,“ řekl, snaže se mluviti co možná pokojně. „Za malou chvíli. Jen co se umeju, upravím trochu. Vždyť vidíš, jak vypadám.“

Lóry od počátku dívala se s ustrnutím na bratra, v jakém stavu se vrátil; i klobouk měl od bláta postříkaný a límec u košile celý promočený a ušpiněný.

„Ale Františkovi je opravdu velmi zle,“ podotkla významně. „Nevím, jestli vydrží —“ stupňovala povážlivost své zvěsti.

Mareš vzdáliv se k svému pokoji, bouchnul dveřmi, že rána rozlehla se po celém domě.

Lóry kroky spěšnými obrátila se druhou stranou chodby a tiše otevřela dvéře pokoje dětského.

VIII.

Od smrti Anniny Pavel Sichrovský chodil jako ve snách. Tedy vyzněla jeho láska — na vždy skončila . . . Byl zdrcen tím jejím smutným koncem. S jakými pocity stál nad mrtvolou Anninou? Ta její smrt tížila jej k nesnesení. Ta smrt, která zachvátila tělo, když ono bylo dalo právě život. Ten život způsobil on, jako způsobil tu smrt. I to, i ono stejným závažím lehalo na jeho duši . . .

Viděl postavení, v jakém se nalézá v celé jeho ošklivosti. Viděl ten stín, který na něm spočívá, byť jiným neviditelný, tím příšernější jemu samému.

Má poměr mezi ním a Annou zůstati zastřený i nyní? Pro vždy? Nemůže vymknouti se povinnostem k dítěti, které Anna jemu zanechala. Nechce se jim vymknouti! Bylo mu líto jen Anny. Jak ona tím utrpí, až on vystoupí a řekne pravdu K vůli ní váhal, zápasil dlouho.

A konečně jel s úmysly určitými do Boru.

Bylo po poledni. Sestra správcova vítala příjezd doktorův jako spásu. Netroufala si poslati pro něho, aby nepohoršila bratra, ačkoli jeho odmítavé chování nechápala a ve zlé již počínala mu vykládati. Ale opravdu již nevěděla si jiné rady, ani pomoci, co počíti si s dítětem, jež stále bylo horší. Pozdravila Sichrovského s radostí. Přišel jí jako na zavolání.

Okem lékaře poznal hned nebezpečí, vážnost stavu, v němž ubohý malý tvor vězel. Netajil to Lóry. S pomocí její učinil všechna opatření, jež poskytovala jemu věda.

Ale viděl jasně malomoc svou. Skorem se zaradoval nad tím! Hned však zastyděl se před sebou samým a s péčí zdvojenou obrátil se k dítěti, jako by věřil, že tím bude jemu pomoci...

Zůstal až do večera.

Konečně Lóry, která pořád vybíhala až před zámek, dočkala se bratra. Zaslechla kočár hrčeti v nádvoří a šla Filipovi naproti.

U dítěte zůstal doktor samoten

Dostavil se právě zas nový křečový záchvat, silnější všech předešlých. Sichrovský zdvihl děcko z peřin. S lítostí díval se do jeho oček, nerozeznávajících dosud, ale v bolesti všech nervů vypadajících tak neskonale zarmouceně, smutně...

Byl náhle jat zvláštní a neznámou dosud jemu něžností, vroucností. Pohlížel upřeně v ta očka, v nichž život vlastní ještě dřímal, ale z hloubky jako by již zářily ony něhy, které tak výmluvně plály z očí matčiných...

Nezdržel se, aby to drobné, teplé tílko k sobě ne přivinul a vtisknul i na čelo i rty chvějící se, dlouhé políbení...

Netušil nikdy, že může bytost tak nepatrná býti tak drahou člověku, jako bylo v okamžiku tom jemu to dítě, jeho dítě, dítě lásky jeho k Anně...

Pojednou vykřikl zděšeně. Byla zde smrt, kterou málem že nepřál si přivolati prve. Byla zde, tak jistě, jako před nedávnem stanula u Anny.

Díval se v oči dítěte, nezavírající se, ale ztrácející svůj lesk, jako stydnoucí. Z hloubky jejich jako by přicházela výčitka: proč dal jsi mně život? — —

Sichrovský položil dítě do peřin. Bylo po všem. Bylo mrtvé. Oči byly nehybné a studené.

Ta výčitka, kterou z nich vyčetl, tloukla na jeho duši údery kladiva... Proč dal mu život? Proč? A celá tíha viny jeho padla na něho, jako těžká skála... Úpěl, svíjel se pod její tíží, ohromnou, zdrcující...

Vrátila se Lóry. Vešla do pokoje, tiše, jak vždy chodila, že sotva bylo jí slyšeti. „Bratr přijde hned," promluvila na prahu, omlouvajíc jej. „Zašel jen do svého pokoje. Jak je dítěti?" obrátila se k doktoru.

Neodpověděl. Nebyl s to promluviti. Ukázal mlčky na kolébku a nepohlédnuv na Lory, vyšel ze dveří.

Vstoupil k Marešovi.

Filip Mareš stál uprostřed pokoje. Měl připraveno umývadlo, ale ani ruce si neomočil. Nesvléknul ani kabát potem promočený, lepící se mu chladivě na záda. Zapomněl docela na sebe. Totiž na sebe tělesně; necítil, že je mu nevolno v prachu a špíně po celodenním pobytu v nesnadné práci, že jest unaven, zemdlen, udřen. Jinak na sebe myslil. Nemyslil právě na nikoho a nic jiného, nežli na sebe. To celé tajemství, do něhož vyznáním Anniným byl zasvěcen, viděl nyní již jen výhradně jaksi se stanoviska svého, tak jedině pohlížel na další nutný vývin události vzešlých z ženina hříchu... Tento hřích její sám stal se mu skorem věcí vedlejší. Více, než jeho významem mravním a jej urážejícím svrchované, zabýval se následky jeho neodvratnými, a to se zřetele svého... Stál pořád uprostřed pokoje, přemýšlel, uvažoval. „Kdyby tu nebylo dítěte!" zvolal sleduje myšlénku náhle v něm vzniklou.

Mareš se obrátil. Sichrovský pohlédl na něho a nebylo pochyby, že ví vše o poměru jeho k Anně Nelekl se toho, ale spíše se nad tím zaradoval. Tím poznáním jako by kámen spadl mu se srdce, který ho tížil a dusil k nesnesení.

Postoupil proti Marešovi.

„Ano! Jsem zde!" pravil jeho pohled. „Urazil jsem tebe! Zneuctil!"

Na stěně visela dvojka.

„Nuž — sejmi ji a střel!" pobízel v duchu. „Pomsti sebe i ji. Miř zrovna do srdce. Ani se nehnu. Vyčkám tu spásnou ránu — —"

„Jsem tak bídný! Tak bídný! Tak rád se skácím do té neprohledné tmy smrti — — za ní — za Annou — — Za Annou a dítětem našeho hříchu — naší lásky..."

Mareš se odvrátil. Zvolna ustoupil několik kroků.

Vzal do ruky list Annin, jemu psaný a škrtnuv sirkou o zeď, zapálil. Držel jej v ruce, až udržeti více nemohl a papír spálený padl, zvolna dohořívaje k zemi a tu pak doutnal chvíli ještě, až poslední jiskřička uhasla v špetce popele.

Filip Mareš se vzdálil. Šel nyní k Františkovi, nad jehož vychladlým, neživým tílkem Lóry plakala a naříkala.

IX.

Léto rozvilo se a zase již vadlo. Sklizeň, úroda polní, byla pod střechou, a borský správce mnul si vesele ruce nad svými účetními knihami a výkazy, jež zasýlal vrchní knížecí hospodářské kanceláři. Rok byl znamenitý. Opatrností a úsilí pana Mareše zažehnána v čas i pohroma, která hrozila nakažlivou nemocí v ovčíně; podařilo se omeziti ji tak, že škoda z ní vzešlá objevila se v rozměrech zcela jen nepatrných. Bor nikdy tolik nevynesl čistého zisku jako letos.

Filip Mareš byl u vytržení. Spokojen v nejvyšší míře s úspěchem, kterého v povolání svém, v správě majetku jemu svěřeného docílil, byl spokojen i se sebou a také se vším okolím, s celým světem.

Jedině domácností nebyl příliš nadšen. Zde mu vadilo tak mnoho, tak mnoho se mu nelíbilo. Sestra Lóry měla vůli nejlepší, ale málo zkušenosti a nestačila ke všemu, co na ni uloženo. Klesala pod tíži své dosti rozsáhlé vlády, jež na bedra její byla nezvykle těžká. Byla z rodiny chudé a skromné domácnosti a také jako paní, když se provdala, žila v poměrech v celku úzkých a

nepatrných, jež nedaly se srovnati s těmi, v kterých se ocitla a do nichž nemohla se nijak vpraviti.

Bylo na podzim, když v záležitostech služebních Mareš jeti musil do Prahy.

Během zimy dvakráte ještě vzdálil se z Boru na několik dní a když byl sešel sníh nejen v rovině, ale i na horách ji lemujících a zavírajících obzor na západ, zmizely poslední bílé pruhy, nová paní správcová přibyla na borský zámek.

„Chudák Anna!“ pravila vyhlížejíc z kočáru a rozhlížejíc se po zámeckém okolí, málo vlídného, krajinného rázu.

Byly to ty samé rty, které před nemnoho více než rokem v těch místech pronesly ta slova. Lesní Jareš několik dní po návratu svém z pohřbu Anny Marešové raněn byl mrtvicí a osvobodil ženu svou z té smutné jí tak samoty, v které žili, sám věren zůstav svým šumavským lesům už pro vždy.

Vdova odstěhovala se k matce své, do Prahy. A nyní znova nastupovala pouť do osamělosti a odloučenosti venkovské, která v očích jejích vždy jevila se tak hroznou a pro kterou sebe i družku mládí svého kdysi litovala.

„Chudák, Anna!“ opakovala i nyní paní. Ale nemyslila více těmi slovy chlad života přivoděný smutným, jednotvárným okolím. Myslila na teplo života rodinného, půvab domácnosti, přednosti krbu vlastního, který onen chlad stokrát vyváží a který, jako tak mnozí, teprve oceňovala, když ztratila jej jednou.

Jakým osudům, jakému životu vnějšímu i vnitřnímu, druhá žena Filipa Mareše šla vstříc svým vjezdem na borský zámek, není úkolem tuto líčiti. O tom nezvěděla nikdy, jaké bouře duševní stihly její předchůdkyni, ubohou Annu, které zmítaly jí a zklátily tak krutě.

Nezvěděly nikdy o bouřích těch matčiných ani děti. Jisto jest, že byly by nejen zapomněly a zahladily všechny stopy viny její, jako otec jejich učinil, ale že byly by odpustily jí — odpustily s plnou láskou milujících srdcí dětských všecko, vše . . .

Ale synové a dcera Anny Marešové nikdy nedočetli se ani řádky z románu své matky, jenž skončil způsobem pro ně tak žalostným.

Viděli matku svou vždy jenom v čistotě a v záři té nejkrásnější, v nezkaleném lesku, pohlíželi k ní, k její památce, jako k hvězdě, jejíž skvrny neviděli svýma očima dětinné lásky, jen obdivujícíma a milujícíma.

Hrob přikryl na vždy ten dohraný román života Anny Marešové, jako tak mnohý jiný, nikdy a nikým nečtený, skrývá se v tichém a mlčelivém lůně země . . .

Několikrát do roka stárnoucí kvapem muž zastaviti dává kočár na silnici a nechaje dále jej jeti, zahýbá ke hřbitovu borskému. Kráčí přímo k hrobu Anny.

Proč sem zachází? Proč sem jde?

Jde navštívit Annu? Jaká návštěva?

Pavel Sichrovský nemá víry. Nevěří v duši nesmrtelnou, v Boha, v život věčný.

Tou slastí útěšnou a povznášející není opřádán, mysle na tu, kterou miloval, že s ní znova, kdesi v neznámu, ve světě lepším a krásnějším, se sejde. Obraznost jeho nedovede ani vykouzliti jemu ji tak, jak žila. Ani její tělo představiti jemu tak, jak je znal, tak spanilé a krásné, jak se mu podalo, podlehlo jeho lásce.

Jen vidí je svými smysly, jak jest ve skutečnosti tam pod zemí, jak hnije tam, rozpadává se ve své rakvi, ohyzdně, příšerně, podrobujíc se neúprosným zákonům rozkladu mrtvé hmoty — —

Historie nezdaru.

Napsal *E. Chilton.*

(Dokončení.)

VI.

Sedooký nezdar ležel na zemi podpíraje hlavu o malou, tenkou ručku a pohroužen do čtení velké knihy, která ležela před ním.

„Vstaň, Emersone,“ řekl filosof.

Dítě zvedlo se zvolna. Jeho rty se pohybovaly.

„Co to říkáš?“

„Jenom svůj verš. Zkoušel jsem, zdali jej umím zpaměti.“

„Opakuj to na hlas,“ řekl filosof usazuje se s výrazem soudcovským.

Chlapec uposlechnul.

„Hospodin upevní slabost mou. Tvoje milosrdenství, Hospodine, trvá na věky. Neopouštěj dílo vlastních rukou svých.“

V tom malém hlase bylo něco nevýslovně tklivého. Divné myšlénky vyziraly z těch stínů plných očí.

„Jedním rázem, otče, můžete vidět, o co se mi jednalo,“ řekl Spencer tvrdě.

„Co máš při tom za účel, Emersone,“ tázal se filosof, „že se učíš těm slovům na paměť?“

„Jsou mi útěchou,“ řekl Emerson snivě. „Mohu o nich přemýšleti v noci, když nemohu spat.“

„To je ta strava, o které vyrůstá,“ zvolal Spencer opovržlivě, a oči jeho svezly se s dítěte, které tu stálo s duší bloudící bůh ví v jaké dáli.

„Mluv zřetelněji,“ řekl filosof svou obvyklou formulí. „V jakém ohledu jsou ti ta slova útěchou, jak jsi se vyjádřil!“

„Proto, že jsem tak sláb a tak tupý,“ řekl Emerson, a jeho tváře lehce se zarděly.

„Nuže?“ ptal se filosof pozorně.

„Jest mi útěchou, že jsem pouze začátkem!“ šeptalo dítě překonáno nervosností pod tím kritickým pohledem.

„Slyšel jste to sám, otče, přenechám jej vám,“ řekl Spencer vycházeje důstojně z pokoje.

„Jestliže mne Bůh učinil, co jsem, učiní mne také dokonalejším; a tak mohu to snášet,“ dodal Emerson, hledě do prázdna zatím, co filosof s neochabující pozorností očekával bližšího vysvětlení.

„Pokládám za radno,“ řekl po krátkém mlčení, „aby to čtení Písma přestalo. Až budeš starší, Emersone, stanou

se tvé schopnosti rozeznávací silnějšími; potom budeš moci s osvícenějšího stanoviska opět započíti svá badání v těchto bájích a pověstech.“

Řekl, a zvednuv těžkou knihu odcházel s ní. Dítě se ani hnutím nebránilo; stálo nepohnutě a dívalo se za filosofem.

„Napřed skutky, potom slova,“ myslil si filosof.

„Nuže, otče,“ tázal se venku Spencer zpola již vítězně, „usvědčil jste ho z jeho pitomosti?“

Ale filosof, obrácen k němu zády a dělaje mezi haldami papíru místo pro biblí, — mlčel.

VII.

Když filosofka toho večera, oblečena k obědu, odbývala zdravotní prohlídku v dětských pokojích, nalezla Emersona usláblého a ještě menšího než se jí obyčejně zdál. Seděl v lenošce opíraje hlavu o dřevěné zábradlí a útlá jeho líc jen hořela.

„Mladý pán má opět horečku, paní,“ řekla hospodyně koupající opodál velké, zdravé děcko, práce, která ji, co pomáhající chůvu, daleko více zajímala, než příliš časté postonávání malého neduživého chlapce.

„Bolí tě hlava, Emersone?“ tázala se matka.

„Pálí mne,“ zašeptalo dítě.

Nějaký náhlý překvapující pocit trhnul filosofkou. Přisedla k němu a hladila mu horkou malou hlavu.

Nachový ruměnec byl ještě hlubší s žasnoucí vděčností; velké šedé oči hledaly oči její.

„Matko, máš mne ráda?“ tázalo se.

Filosofka sklonila se k němu s neobvyklou něžností. Emerson díval se na ni jako kouzlem upoután; ještě mžik, a jeho ručky sepjaly se jí kolem šíje.

„Ó matko, chci abys mne ošetřovala, chci si položit hlavu na tvé rámě,“ řekl.

V tom vida, že jej neodhání sešoupl se s pohovky a vylezl jí na kolena. Skutečně její rámě ovinulo se kolem něho. Jeho unavená hlava spočívala na jejích prsou. Utišovalo se, oči se zavíraly, kol rozevřených rtů pohrával mu blažený úsměv spokojenosti, když se náhle dvéře otevřely a na prahu stál filosof.

„Konstancie “

„Není mu zcela dobře, Postlethwaite.“

„Kdy pak je mu zcela dobře. Nebude mu nikdy lépe, když se takto s ním zachází. Zapomněla's, Konstancie, na náš dobře rozvážený plán. Řekli jsme si, že jej budem otužovati. A hle, ty sama jej rozhýčkáváš, ty, do které jsem se nadál pevnosti vznešenější.“

Dítě ospalé slabostí matku objalo pevněji; horoucí jeho hlava vinula se k ní těsněji, když slyšel otcův hlas. Ale při posledních slovech filosofových Konstancie náhle vstala; chlapec skoro vrávoraje viděl se opět odvržena do mrazivého světa, i aby se udržel tisknul jen hnědé zábradlí lenošky. Na matku díval se vyplašeně. Okamžitá slabost filosofky zmizela jako sen. Obvyklý, chladně jasný výraz vrátil se jí do očí, odpuzuje jeho prosebný pohled.

„Musíš býti silnějším, Emersone,“ řekla svým spartanským tónem. „Ty se poddáváš. Otec má pravdu, bylo by ti o mnoho lépe, kdyby jsi se nepoddával.“

Jako obyčejně Emerson na tyto výčitky neodpověděl, díval se pouze jako ve snu za ní. Na dlouhá léta později stále ještě pronásledována byla tím snivým pohledem, jenž setkal se s jejím chladným zrakem, když odcházejíc z pokoje ještě jednou se ohlédla.

Pozdě v noci stála hospodyně, osoba přísná ve vykonávání svých povinností, pokud je za povinnosti uznávala, u Emersonovy postele.

„Mladý pane, proč nespíte? Zde máte sodovku, vstaňte.“

Dítě pohlédlo na ni vyjeveně v šerém světle. Rusé vlasy vlály mu kolem tváře jako aureola, oči se svítily, byly ustrašené.

„Matko,“ řekl, „bylo to hezké, když si byla u mne, přál bych si, abys byla zůstala! Myslím, že by mi bylo lépe, kdybys byla zůstala.“

„Vaše matka spí, Emersone.“

Ale Emerson mluvil dále, jakoby neslyšel: „Jsem tak rád, že jsem toliko začátkem, Bůh to ví. Odnesli mi knihu, ale co na tom, vždyť už odcházím, odcházím, odcházím.“

„Kam odcházíte?“ tázala se hospodyně.

Teď Emerson odpověděl: „Odcházím přímo k Bohu, Bůh jest láska. Té lásky potřebuji tak mnoho, tady nemohu déle žíti.“ Za chvilku se utišil.

„Bohu díky,“ řekla hospodyně vidouc, jak se ty šedé oči zavírají. „Shasnu světlo, a bude spáti až do rána.“

Tak Emerson spal. Spali všichni. A spánek je sladký.

VIII.

Ranní pošta přinesla druhého dne filosofovi malé zklamání, Herbert, jeho nejstarší syn, podlehl v boji o první universitní studentský diplom; byl na hlavu poražen Westminsterským hochem, — jakýmsi Juffinsem. Jakási malá útěcha skromně hlásila se k slovu v tom, že byl ten Juffins o rok starší Herberta, ale za to povznesl se ten Juffins z řad chudáků, byv ve všech školách i na universitě vydržován na útraty školního výboru (dva šilinky téhodně), kdežto se Herbert těšil od kolébky všemožnému pohodlí a všem výhodám, které poskytuje bohatství.

„Juffins! Juffins! Kde že jsem slyšel to jméno?“ řekl si filosof.

„Myslím, že mohu vám to dopověditi,“ řekl pan Tisick s úsměvem plným humoru. Pan Tisick přišel toho rána poptat se po Emersonovi, a když chůva řekla, že ještě spí, dal se s filosofem do hovoru o té nešťastné universitní příhodě. Jeho vlastní syn, Herbertův spolužák, byl také mezi poraženými. „Ano, Juffins dostal diplom. Musíme se všichni poklonit. Povím vám, kde jste slyšel to jméno, profesore. Matka toho hocha bývala kdysi vaší pradlenou!“

Páně Tisickovo: „Ha, ha, ha!“ rozléhalo se pokojem, ale profesor vypadal, jakoby bylo zrovna vedle něho uhodilo.

„Mojí . . . pradlenou!“ opakoval. Léta valila se zpět. Vzpomenul si dne právě před svým zasnoubením s Konstancií. Jeho pradlena, dříve mu neznámá, vetřela se mu do pokoje s opovážlivou prosbou . . .

„Ano, ano,“ řekl pan Tisick. „Jest to moje stará přítelkyně a přišla sama povědít mé ženě tu šťastnou novinu. Co jednomu bylo vítězstvím, bylo druhému smrtí. Ale paní Juffinsová neví o tom ničeho. Její muž, — Juffins starší, — byl jedním z mých pacientů v nemocnici. Teď dočká se pěkného stáří, nemýlím-li se, a jeho nemoc byla patrně ta nejlepší věc, která jej postihnouti

mohla. Paní Juffinsová je vůbec kapitální žena; zápasila s životem jako chlap, získala si přátel a pak zařídila si malý, výnosný obchůdek. Muž, nejsa více nucen vycházeti za každého počasí, začal se sbírat, a daří se jim teď výborně. Za svůj úspěch má mladý Juffins co děkovati své matce, a dobře to tomu mladíku vložím na srdce! Před devatenácti lety nebyl bych mu hádal ani rok života, deset let postonával. Ale ta jeho matka, přes všechnu svou klopotu vzala si do hlavy, že jej vypiplá A podařilo se to její mateřské péči.

Filosof se dobře pamatoval na svou příkrost, když mluvila paní Juffinsová o svém slaboučkém dítěti. Devatenáct let! Herbertovi bylo osmnáct. Bylo to právě to slaboučké dítě, které teď zahanbilo Herberta.

„Odpusťte, — co jste chtěl říci?“

„Pouze to,“ pokračoval pan Tisick, „že má váš Emerson ku podivu podelný útvar hlavy, aký, pokud se pamatuji, míval malý Juffins. Zvláště nápadné mi bylo jako u Emersona to vysoké, duchaplné čelo. Sotva se mýlím, domnívaje se, že z toho vašeho chlapce bude jednou něco znamenitého. Musíte o něho pečovat, — já vám vždycky říkal, že potřebuje pečlivého ošetřování.

Dostane-li se mu toho, snad učiní jednou vaše jméno nesmrtelným. Pamatujte na mne! Žádný budoucí Juffins jej pak nevyhodí ze sedla.

Lékař se zvedl s náhlým vědomím, že zůstal déle, než toho prakse vyžadovala Ale v ten okamžik na dvéře prudce zaklepáno a do pokoje veběhla chůva.

„Hospodyně vzkazuje, paní, aby si pan Tisick pospíšil. U mladého pana Emersona nastala změna.“

„Chcete říci, že se probudil?“ řekla filosofka.

„Ne, paní. On se vůbec neprobudil. Ale nastala změna.“

Ano. — na ten zemdlený, malý obličej, o jehož duchaplném čele byl doktor právě mluvil, padl šedý stín, na jaký, když se jednou spatří, se tak snadno nezapomene; stín, — nuže, nazveme jej jako ta služka stín — „změny“.

„Měli jste pro mne poslati již před několika hodinami,“ řekl pan Tisick po tichu, ale přísně k chůvě.

„Myslila jsem, že je pouze unaven, pane. Ani se nepohnul, ani nehlesnul.“

„Nehlesnul? Zajisté ne. Nedalo se očekávat, že hlesne. Jest to překrvení mozku.“

„Co jste řekl?“ tázala se filosofka.

Doktor pozvedl oči k rodičům, — k té majestátní dvojici, — jak stáli podle sebe u dlouhé pelesti. Jejich poklid i v této chvíli byl velkolepý.

Ten poklid více než jednou pana Tisicka dráždil. Teď jej více než dráždil Řekl snad s brutální určitostí:

„Přišel jsem aspoň o deset hodin pozdě. Chlapec umírá.“

„Umírá!“ opakoval po něm hlas; hlas, který nikdo nepoznával. Všichni obrátili se s úžasem k filosofce.

Její manžel vzal ji za ruku.

„Konstancie!“ řekl sotva slyšitelně, — „teď je doba, kdy potřeba jest ukázati se povznešenějšími nad stádo!“

Největším úsilím se opanovala; ale vypadala jako proměněna v mramor.

„Přála bych si jediné —“ řekla polykajíc vzdech a s rukou stále vězněnou od filosofa, — „včera večer prosil mne, abych zůstala u něho, a já tak náhle, — Postlethwaite, — když umírá, já bych si jedině přála, aby jako včera měl hlavu na mých prsou, aby s tou hlavou na mých prsou umíral.“ —

Přistoupila blíže k dítěti, které nevědělo o sobě; filosof přestal ji zdržovat. Ale v tom okamžení, než se mohla dotknouti polštáře, zachvěly se drobounké rty děcka — slabounkým povzdechem.

„Skonal,“ řekl doktor.

IX.

„Teď je doba,“ řekl filosof, „kdy potřebí jest ukázati se povznešenějšími stáda.“

A filosofka neodmlouvala.

Zůstala jako proměněna v mramor. S očí neskráplo jí slzy. Mluvila sice, ale neprozrazovala bolest. Vstávala a chodila spat v obvyklých hodinách; sedala na své místo při jídle; dohlížela na přípravy k rodinnému smutku.

Rakev přinešena do domu. Emersonova křehká, malá schránka uložena tam k poslednímu odpočinku. Filosof stál tu sám hledě upřeně na ni.

Ten dětský obličej byl velmi klidný, rty napolo rozevřeny jako k úsměvu, tmavé brvy byly zavřeny tak pokojně, rusý vlas stále ještě zářil, velké, důmyslné čelo připomínalo slov doktorových.

„Mrtvý hochu,“ řekl filosof, „tys mohl učiniti jméno moje nesmrtelným.“

„Přetrvání nejschopnějšího,“ ta obvyklá průpověď zněla mu v uších. „Nejschopnější!“ Kdož jsou nejschopnější? Kdy to bude rozhodnuto? Herbert podlehl. Spencer, jenž byl nazval toto děcko bláznem, — kdo že byl nejschopnějším, on, nebo oni? Paní Juffinsová, — jaké to protivné jméno, proč ho nemohl zapomenouti? — proč bylo její slaboučké dítě ošetřováno a vychováno, proč jeho dítě zanedbáno? . . . Jen vzdorovat těm přeludovým myšlénkám! Což odešel Saul mezi proroky? Což se on, filosof, stal hysterickým a nervosním. Člověk může směřovati jen k tomu, co jest nejlepší, — co nejlepším býti se mu zdá. Jaké je tu příčiny k výčitkám?

Častěji, než by se byl svým spolutvorům přiznati chtěl, přemýšlel, zabývaje se Emersonem a jinými jako on o dobrodiní smrti. On snil o světě, kde by takové ukončování všech utrpení smrtí mělo býti dovoleno. Ale zde je podivná záhada. Čí život měla by společnost ukončit? Zdálo se mu býti dobře, aby Emerson zemřel, dobře pro Emersona samého i pro pokolení příští. Ale teď, kdyby se ty šedé oči zase mohly otevřít, kdyby se ten bojácný hlas opět ptáti mohl ty podivné, snivé otázky — co by filosof za to dal! — Vše, co měl? . . . Ach, ubohá výměna vskutku za taký dar!

Ale kamže jej myšlénky zavádějí? Musí je krotit. Nikdo, aspoň na zevnějšku, nesmí viděti otřesení jeho filosofických zásad.

A přece: „Emersone!“ zvolal hlasitě. Na mžik zdálo se mu, že se ty rty pohnuly jako k odpovědi. Proč klesalo to srdce filosofovo hluboko jako olovnice do nejhlubších vod, když si vzpomněl, že to nemůže nikdy být? — Nikdy víc! — — Aj, jenom vzdorovat tomu lichému zármutku! Což není on, — a. to ať si znovu do paměti vštípí, — není on filosofem? A byl čas zavříti rakev. Čekají venku. Dosti. Co se stalo, nedá se odčinit.

Jest sotva potřebí dodati, že pohřeb odbyt spálením. Rakev i její obsah zmizely za několik hodin později. Hrstka popele v klasické popelnici bylo vše, co zůstalo z nezdaru.

Oponky v oknech byly vytaženy a rodinný život zabočil opět do obvyklého proudu. Ale tvář filosofky byla stále jako mramorová.

V neděli šli všichni do kostela. Filosof neměl ničeho proti občasnému navštívení kostela. Byl toho mínění, že vyšší schopnosti lidu se tu cvičí klaněním se mythické Neviděnosti a tak se posilují. Potom bylo by škoda zrušiti kostely. Dříve musila by býti nalezena náhrada stejně užitečná i esthetická. Takž tedy dnes, doufaje, že nějaká změna scény Konstancii prospěje, doprovodil ji do jednoho z těch užitečných ústavů chrámových.

Jak seděla mezi ostatními paními na jedné straně lodi chrámové, myslila si s hrdostí, jak důstojně snášela svůj první zármutek. Hlavu měla vztyčenu, tvář stále mramorově klidnou. Byl to klid, nebo ztrnulost? Ať tak, neb tak, slušelo ji to. Filosof seděl přemítaje o všemocnosti sebe opanování. Ale nemohl se ubránit neobyčejné stísněnosti. Jakým klamáním sebe bylo to přemýšlení! Co dobrého z něho pochází? Snad konečně myslit a nemyslit je všecko jedno, když tak vše končí — hrstkou popele!

Starší kněz toho chrámu byl proslulým svým krásným čtením. Ano, konečně to bylo také pěkné místo, které dnes četl z bible. Ať tak, neb tak, v té staré knize jsou mnohé stránky velkolepé. Myšlénky filosofovy se zastavily, — poslouchal.

„I zarmoutil se král," četl hluboký zvučný hlas, rozléhaje se chrámem, „a vstoupiv do horního pokoje na bráně a jda mluvil takto: Synu můj, Absolone! synu můj! synu můj, Absolone! Ó, kdybych byl umřel za tebe! Absolone, synu můj! synu můj!" —

Kostelem ozval se ženský výkřik. Filosof vyskočil, — neboť kdo byla ta postava, jež plačíc hlasitě, nedbajíc ve své bolesti nikoho kolem sebe, se vstaženýma rukama spěchala ke dveřím, aby byla jen sama, jen sama se svým zármutkem?

Byla to filosofka. Násilím poutaný bol spřetrhal své okovy. — Hlas její se ztišil a kvílela jen trpce, tak trpce: „Můj synu, Emersone, můj synu Emersone! Kdybych byla umřela za tebe, — můj synu, můj synu!"

X.

Konečně se utišila. Filosof, kterého se z počátku děsila chtějíc býti jen sama, sama u Emersonovy postele, byl zavolán ze své pracovny. Přála si jej viděti.

Vyšel vzhůru do dětských pokojů, odkud byly děti odstraněny. Klečela u lenošky opřena o ni lokty a tisknouc líc na dřevěná opěradla. Byla klidna, jen chvilkou povzdechla z hluboka. Slzy ronily se jí z očí jako déšť po bouři. Slunce již zašlo, ale záclony nebyly vytaženy. Hvězdy začaly probleskávat jedna po druhé tichým přítmím hasnoucí oblohy.

„Konstancie!" řekl filosof skoro bojácně.

„Postlethwaite," zašeptala. — „odpusť mi. Nechtěla jsem tě zahanbit. Břímě bylo příliš těžké."

„Nežádám, —" začal; ale ona jej přerušila stále ještě tisknouc tvář k židli:

„Vím. Myslils, že jsem silnější. Ale, Postlethwaite, já nejsem. Jsem pouze slabá žena, jako ty ostatní. Teď teprv to vidím. Musíš se mnou vzíti za vděk tak, jak jsem, — nebo vůbec ne!"

„Konstancie! — Nebo vůbec ne?"

„Dobře tedy. Začněme znovu. Postlethwaite, toho jako dosud nesmíš ode mne žádat. Já tě zbožňovala, já hleděla ze všech sil vyrovnati se tvému ideálu, — ale bojím se, bojím — — Jsi tím jist, že vše, cos činil, také jsi věděl? Já o tom nepochybuji. Ale jsi ty tím bezpečen? Na mne jest to příliš těžké. Já musím se poddat. Já musím býti jako jiné matky. Ó, Postlethwaite, paní Juffinsová! — a ty, můj drahý, drahý chlapče!"

Filosof neřekl ničeho, ale zakryl si rukou tvář.

„Ona si jej odchovala — ten doktor to řekl. A já, — nuž, co pryč, to pryč."

„K vůli tobě nechci na to myslit. Ale, — ty, můj muži, nemáš pro mne jediného slůvka útěchy?" —

Filosof dlouho mlčel. Když promluvil, bylo to tiše a hlasem zlomeným.

„Konstancie! Zdaž nepotřebuji útěchy já? — Nuže, jednu útěchu mám, neurčitou, mlhavou, ale přec —"

„A ta jest?"

„Jeho vlastní slova. My pokládali jej za nezdar a on řekl, že jest pouze — začátkem, jenž někde, ať to kdekoliv, učiněn bude dokonalým. A my, —"

„Setkáme se s ním zas?" — tázala se ona.

Opět bylo ticho, a tu se stalo, kdož ví jak, ale stalo se, že filosof se schýlil ke své ženě a náhle, sám nevěděl jak, klečel vedle ní. Na ruku padla mu slza. — A byla to slza jeho.

FEUILLETON.

Kousek staročeského románu.

Ze zaprášených knih vypsal prof. *Jos. Šimek.*

Je tomu více než tři sta let. Havel Hněvosický, písař důchodní na zámku Poděbradském, zamiloval se do mladé a bohaté vdovičky Anežky Volšovské. Anežka, dle slov Dačického „vysokého vzrostu žena", vyslyševši jeho touhy, slíbila mu, že jej za manžela pojme a také její poručníci nebyli proti tomu; byltť Havel oblíbeným úředníkem na Poděbradech a měl sám též značné jmění.

Práve asi v té době, kdy si vzájemně věrnost Havel a Anežka slibovali, došlo Anežky pozvání příbuzných z Hor Kuten, jež dosti ráda přijala. Nato odejela do bohatého sídla horníků, známého bujnou veselostí. Zde zalíbil se brzo ušlechtilý její mrav, veselá mysl, vysoká a pěkná postava panu Mikuláši Vodňanskému z Čažarova, váženému horníku a tehda vdovci, a ten se k Anežce dvorně měl a brzo se jí zalíbil; avšak sliby, jež učinila písaři poděbradskému, ty v mysli její dosti hluboko zakotvily a způsobily, že žádostem pana Mikuláše zprvu na odpor se stavěla. Než výmluvnost a úchvatný zjev Mikulášův za krátko vyvolaly takový obrat v duši Anežčině, že Havlem povrhla a rozhodla se, bohatému horníku ruky podati. Poručníci vdovini vidouce pevnou vůli její, svolili k svatbě.

A což Havel?

*

Když výkazy a lístky z Hor nedocházely, zašel k poručníkům, a ti bez okolku vyřkli, co se stane. Pro zamilovaného písaře byla to krutá rána! Lítostí, ba vztekem jsa dojat, rozhodl se písař překaziti záměry své milé, dokud čas.

Napsal důrazný obžalobný list děkanovi horskému Janu Semínovi, aby napomenul podřízené sobě faráře, aby s nikým Anežky, jež mu byla zaslíbena, neoddávali. Děkan žádost jeho vyplnil. Avšak i pan Mikuláš o všem se dověděl a znaje dobře poměr mezi kněžími horskými, uchýlil se se svou vyvolenou k německému knězi, faráři u sv. Jiří. Ten ovšem byl vždy a tedy i tentokráte ochoten děkana neposlouchati a nehleděl tudíž k listu děkanovu a oddal Mikuláše s Anežkou. Zatím přijel i Havel, chtěje býti nebezpečnému místu blíže. Přijel na Hory téhož dne, co farář u sv. Jiří jeho milenku s jiným oddal.

Všecek zarmoucen a rozechvěn běhal po příbuzných, ale všude uvítán byl se smutnou. Naposled s chvatem velkým zašel na děkanství a tu hořce žaloval. I ujal se ho vřele děkan, muž vůbec úctyhodný. Zašelť s nešťastným Havlem k pánům na rathúz vylíčit celou věc, při čemž nemálo do neposlušnosti sv.-Jirského faráře stěžoval a dodal, že by bylo slušno, aby páni, „kteří nad právem a konsistoří ruku drží, věci se ujali a přinutili nově zasnoubené, aby pod závazkem 100 kop gr. řečí, skutkem i místem sebe prázdni byli až do pře skonání“.

Zajímavá tato pre lásky potřebovala brzkého rozřešeni a proto byl poslán městský rychtář pro novosnoubence, kteří seděli u Adama Čechtického ještě s jinými hosty a dobře se bavili, pochutnávajíce si na víně uherském, jehož v ty doby velké zásylky přímo na Hory přicházely, a na dobrých a daleko známých horských koláčích. Sotva že však rychtář práh domu překročil, zvolal ženich: „Ať děkan nerozkazuje, ani žádný!“ a mluvil v rozhorlení potupně o děkanovi i úřadu jeho Německý kněz, jenž tolikéž za stolem seděl, prohodil: „Směl jsem je oddati,“ a také „velké věci“ o děkanovi mluvil. I hostitel povstal a potupně rychtáři prohodil: „Co biřic sám chodí bez mé vědomosti,“ načež rychtář pouze „nejsem biřic“ odvětil, neboť zaslechl těžká slova ženichova: „Ani primas nemá mi rozkazovati a ať něco nepovím!“ „A pověz,“ di rychtář. — Odpovědi však nedostal.

Tolik zapsal radní písař. Zdali co více mluvili, nesnadno udati, avšak jisto jest, že rychtář rozjařenou společnost přece aspoň k tomu přivedl, že někteři s Mikulášem Vodňanským na faru k panu děkanovi, jiní s Anežkou na rathouz zašli.

Pan Mikuláš na faře zle řádil. Všem dal nepěkné titnly, od pana děkana počínajíc až po kuchařku, a vedl si tam vůbec zuřivě. Jeho zasnoubená zatím mezi pány na radním domě nechtěla k žádným otázkám odpověditi ani svoliti k něčemu, dokud by její manžel o tom nevěděl. Upírala, že by měla závazky k Havlu, písaři, a prosila, by k ničemu nucena nebyla, a toliko k tomu pohnouti se dala, že do pře skonání k Mikuláši pod 100 kop nepůjde. Když konečně i Mikuláš k soudu se dostavil, nechtěl ani on o narovnání slyšeti a páni šepmistři podrželi jej u vazbě v rathouze. Pozoruje tedy Havel neústupnost svého protivníka a nevěru své milé prohlásil, že se obrátí k pražské konsistoři se pří svou, a páni nemohouce rozezlené strany usmířiti, odložili při a vyvolili některé prostředníky, kteřížby hleděli spor na mírné cestě ukončiti.

Zarmoucený Havel odejel, a počalo hojné dopisování v této při, co zatím Mikuláš propuštěn byl z „horního vězení“, načež za krátko se k němu přestěhovala „paní“ Anežka se vším svým majetkem. Stala se paní známého domu horského „u husy“. Vyhrůžka ztrátou 100 kop byla pro ni malichernou, vždyť byla velmi bohata a byla by dala za Mikuláše několikrát sto kop.

Ztrápený a odpuzený Havel napsal výmluvným pérem stížnost k místodržícím v Praze a žaloval, že nechce vrátiti mu Anežka dárků, které jí z lásky dal.

„Vždyť jest regule,“ dotvrzuje Havel ve stížnosti, „když se něco nějakým způsobem dává a tomu se dosti nečiní, že ti darové zase tomu náležejí, kdož je daroval.“

V přiloženém rejstříku věcí, jež Anežka obdržela, čteme o uherských zlatých, dukátech, stříbrných penězích, skvostech stříbrných i zlatých, všeho sumou v ceně 126 kop českých.

Místodržící odstoupili celou věc šepmistrům horským a tak — uplynul mezitím již celý rok. V tom roce stal se zatím pan Mikuláš císařským rychtářem a paní Anežka velikou paní. V soudě pořád odkládáno; — konečně strany povolány a slyšeny.

Před šraňky soudu horského shledáváme se se známými svými. Nejprv předčítán stížný spis Havlův, a Mikuláš činil k němu na oko pro sebe, ale hlasitě, poznámky, aby obsah jeho seslabil. Když pak písař radní četl Havlovu „reguli“, zvolal Mikuláš: „Kdo co dává, že už není jeho, než toho, co dostal.“ Havel vtipů a narážek však nedbal a svými důvody na bývalou svou milenku dotíral.

Dosvědčilť přísahou, že dal Anežce 20 kop gr. na plátno, že jí dal korec ječmene, korec jahel, bečku soli, a že dosud nic mu nebylo vráceno; na žádost Anežčinu že půjčil Zlatohlávkovi na Poděbradech $3^1/_2$ kopy a také dosud nic nedostal.

Obžaloba byla těžká, přílohy svědčily vesměs v neprospěch Anežčin.

Nejtěžší postavení měli ale soudcové, majíce na jedné straně pana císařského rychtáře, jehož slovo často rozhodovalo v obci, na druhé advokáta-písaře, jenž nedal se ledabylo odbyti a jehož věc nad to byla spravedliva.

Uvažovali tedy páni dlouho a pečlivě a konečně usoudili, ze žádosti Hněvosického jsou oprávněny, a to zvláště proto, že Anežka neupírá, že mu dárky vrátiti chtěla, a jest tedy na ní, aby je vrátila a s Havlem i jinak se vyrovnala.

Pan Mikuláš, císařský rychtář, vyslyšev rozsudek, ohlásil, že nechce za ženu někomu něčím dlužovati a že vydá Havlovi za jábly a jiné věci 43 kopy a doznal, že i dárky bývalému milenci své ženy odevzdá.

Havel vyhrál a byl na venek pomstěn — ale v srdci svém přece jen poražen. Nicméně byl to vítěz šlechetný, jenž maje Anežku v srdci zamilovanou se slzou v oku a hlasem pohnutým před soudci na konec ohlásil, že má paní Anežku za dobrou paní a jestliže něco křivého o ní pověděl, že se stalo z lítosti.

Zdá se, že na nevěrnou paní Anežku časem přece dopadl trest. Vypravuje letopisec, že stala se „ochráncem žen, mužům svým protivných“.

Upřímnou ochranitelkyní žen, mužům protivných a bijených i týraných, stává se jen paní, která sama zkusila manželské týrání. — —

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 20. SRPNA 1892. ČÍSLO 24.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Na první list rodinné kroniky.

Ignatu Herrmannovi.

Co vyrval otec stínům nepaměti
a v knihu zachyt' jako skála zvuk,
syn v lásce chrání, jako skvost to světí,
snad zamyslí se nad tím ještě vnuk,
však dál pak rychle jiné časy přijdou
a s jinou snahou, radostí i bídou,
co bylo, smyl už bouřlivých vln shluk,
a stará kniha, jak už to tak bývá,
kdes v pavučinách, prachu odpočívá...

Však dřív neb později' přec ji najde kdosi
a těžké desky rychle zbaví spon,
on čte a čte... hle, oko se mu rosí
a je mu, jak by slyšel zníti zvon,
jenž hluboko spí kdesi v mořském lůně,
jak dávných let by táhla k němu vůně,
jak echem zněl by duchů smích i ston
a jak by těch, z nichž sotva zbyly kosti,
vál vroucí pozdrav k synu budoucnosti.

Vše, i ty hroby zarůstají travou.
Zda byl, kdo spí tam? Nebyl to jen sen,
že žil, že trpěl, mladou toužil hlavou,
že miloval, že tvořil v čtveru stěn?
Těch přešlých věk, jich bolest, touha jará
již vnukům bude pohádka jen stará,
již poslouchají děti u kamen;
však poznají i z pohádkových nití,
jak v celku přec — se opakuje žití.

Sic nedočtou se o zázracích reků,
již s mečem v ruce pokořili svět,
jen tichý obraz prostičkého vděku
jak v kouzelných by parách byl se zved';
však i to blaží, když se síla ztrácí,
jen vědět, silný že byl ve své práci
a velký snahou neznámý náš děd,
že v boji všedním, v denních strastí muce
měl hrdé čelo a vždy čisté ruce.

Hůř bude-li těm, kteří z těžké knihy
té kdysi setrou sžírající prach,
kéž z listů těch do bolesti a tíhy
do toužení i do klopoty snah
jim těchy chladem zavane to k hrudi,
kéž nad nimi se nová síla vzbudí
a nový vzdor a nový křídel vzmach,
kéž mrtvých hlasem listy ty by zněly:
Vy přetrpte jak my jsme přetrpěli!

Však ne, chci věřit, líp že bude jednou,
že v stopách otců dále dojde syn
a vnuci již že s plesem v oku shlédnou,
co my jen plaše snili, jako čin;
pak ve svém štěstí a nad snah svých květem
i nad naším snad zamyslí se vzletem
a snem a touhou, jdoucí ze hlubin,
a pak z těch listů k šťastnějším nechť sklání
se mrtvých otců velké požehnání!

Ant. Klášterský.

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda*.

(Pokračování.)

Starý sekerník stiskl trochu rty, jakoby chtěl zakrýti své bezzubé dásně, spolkl slinu a pravil úplně klidným, studeným hlasem:

„Ba zdá se mi, vzácná paní, že mi Jiří ani nevyroste."

„Vy byste tomu dal!" zvolala mlynářka, která hned postřehla význam těch těžkých, bezohledných slov. „A nechť si už neporoste, vždyť je veliký dost."

„Pořáde pokašlává, stýská si na bolesti, postonává. A čím dále jest to horší," vysvětloval Královec, nevšímaje si synových rozpakův, jenž chápaje se klobouku, poděkoval za snídaní a vycházel ze světnice.

„Neměl jste ho dávati k sekernictví," namítala paní Májová důvěrně. „Jest to pro něho tuze těžké."

„A co s ním, vzácná paní?" krčil ramenoma Královec. „Měl se učiti ve školách, jak mu radívala nebožka. Tolik se za něho napřimlouvala, tolik se nastřádala, aby Jiřík mohl na studie; hoch vždycky byl slabý a jako neduživý, přála mu snadnějšího a lepšího živobytí, ale on nechtěl a nechtěl. Vydržel v městě ve školách jenom dvě léta, ale pak přišel se špatným vysvědčením a prosil, že raději bude sekerníkem, studia prý se mu zprotivují. Co tedy s ním? Měl jsem pustiti s očí takového zkaženého studenta? Kdož ví, co by z něho bylo. Jest tedy tím, čím jest jeho tatík a čím byl dědek a pradědek."

„Měl byste se poraditi s lékařem. Bylo by ho škoda, jest to hezký hoch."

„Také už jsem s ním byl u lékaře, ale po jeho kapkách a pilulkách ještě se mu přitížilo. Nejlépe mu svědčí babské kořeni, myslím však, že tím nemoc jenom se protahuje. Kdo tomu trochu rozumí, každý říká, že není pomoci, a já hádám také tak. Vidím, jak vůčihledě chřadne i schází, a letos zvláště to jest špatné."

„Kdož ví, třebas se to ještě obrátí," těšila paní mlynářka, už všecka překypující lítostí a soucitem. Bylo jí žalno pomysliti, že ten mladý, přívětivý muž, kterého před chvilkou viděla za stolem se usmívati, za nedlouho má umřít. A jeho otec, starý sekerník Královec, vypravoval to tak určitě, tak mrazivě klidně!

„Aspoň kdyby to neříkal před ním," pomyslila si soucitná paní a v duchu dodala, že ten hranatý sekerník nemá kouska citu, může-li tak svému dítěti do očí mluvit. Nebylo by divu, kdyby ten hoch byl nemocen ze strachu, že brzo umře.

Starý Královec o takových něžnostech nikdy ani neuvažoval. Byl příliš prostý a opravdový, přetvářka třeba sebe nevinnější byla mu lží, které se hrozil jako velikého hříchu. Dáti na jevo měkkost nebo něžnost nějakou, pokládal za nedůstojné dospělého muže. Byl to poctivec od kosti, ale tvrdý jako žula.

Často po dlouhém mlčení obracel se k synovi s poznámkou:

„Zdá se mi, že ti už nestačí dech, ochabuješ. Než takové plíce, raději nic. Hleď, Jiříku, abys s námi aspoň dokončil letošní práce, než umřeš."

Jiří byl takovým slovům již uvyklý, avšak přece pokaždé se mu zdálo, že mu krev stydne v žilách, v srdci tuze ho zabolelo. Bylo mu trapno slýchati takové upomínky, a obyčejně jen sevřel žalostně rty a tepal sekerou do tvrdého dříví tak neunavně a prudce, div nevydechl duše.

Znal velmi dobře povahu otce svého, ale přece podobná slova jeho byla pro něho ranami nezaslouženými a velmi citelnými. Nepamatoval se, že by byl starý Královec někdy v dětských letech s ním se pomazlil, jak bývá obyčejem rodičův, neznal jeho upřímného smíchu a právě tak nevěděl, dovede-li otec opravdově truchlit.

Jenom jednou, když před čtyřmi lety Královcová umřela, Jiří zpozoroval na otci svém pohnutí. Nikoli hned, když žena po dlouhém utrpení vypustila duši. V té chvíli ani sval v obličeji sekerníkově se nepohnul; vdovec klidně, jakoby se nebylo nic zvláštního přihodilo, dal odzvoniti hodinku a vzkázal pro truhláře, aby přišel vzít míru na rakev, načež odešel po své obvyklé práci. Až teprve večer, když ulehli, syn pojednou postřehl bolestné vzlyknutí, poznal, že otec pláče, hořce, usedavě — — —

Avšak ráno na obličeji Královcově už nebylo ani stopy po nočním hoři. Bylo jen znáti, že jest zarmoucen, ale neposteskl si nikomu, nezmínil se ani slovem, jak želí úmrtí ženy, která po řadu let byla vzorem nejoddanější manželské lásky a věrnosti, a bez slz doprovodil ji ke hrobu a pak šel zase rovnou do práce. Ani dosti málo již nebyl vzrušen; stejně jedl, stejně tvrdě spal a stejně pracoval.

A stejně chladně, bez vzrušení díval se na chorobu syna svého. Uvěřil, že Jiřík nebude živ, a hned se spřátelil s tou trudnou předtuchou. Bylo-li nějaké pohnutí v jeho nitře, těžko uhodnouti; tváře a oči nejevily žádného záchvěvu citového, ústa jeho nepronesla žádných žalob nebo výčitek. Zmínil-li se někdy o tom, stalo se to způsobem lhostejným, ba až bezohledně, nešetrně studeným, jakoby mluvil o své sekeře, kterou v brzku bude musiti jako nepotřebnou odložit.

Po snídaní sekerníci hned dali se do práce. Měřili, kreslili, řezali a sekali, vše s přesnou, obratnou a vyzkoušenou vypočítavostí. Žádná rána nebyla zbytečná, každý rozmach svalnatých paží značil kus vykonaného díla. I Jiří, ačkoliv byl plecí nápadně útlých, vydatně se tužil a přičiňoval. Patrně byl už práci uvyklý a nepokládal ji za oslabení. Jeho důvtip a obratnost zdatně mu při tom pomáhala.

Pracovalo se jim příjemně pod stinným loubím vonných ořechův, do nichž s hůry se opíraly zlaté, plodné paprsky červnového slunce. Místo ono bylo lahodným zátiším. Šum a hluk mlýnský nerušivě tam doléhal, rozhled pak odtamtud byl velmi půvabný po celé zahradě, dále na hráz s pilou i se splavem a na sousední luka, pole a lesy, uzavřené řadou malých pahorkův. Sekerníci jako skorem vůbec všickni lidé venkovští, nedovedou oceňovati krás přírodních, které často je obklopují se všech stran, ale přece dobře pociťují na sobě účinek oblažujícího okolí. V osvěžujícím chládku, ve vůni ořechového lupení a květin i trav, které na počátku června zaplavují nejbujněji venkov, našim sekerníkům bylo úplně volno a milo.

Kába nepřestával si prozpěvovati. Některá nová, rozmarná písnička ustavičně mu zněla hlavou, a jak vážně tepal do prken, zpíval si hezky do rytmu se sekerou.

„Ó, pane," pravil po chvíli, přerušiv zpěv, „v Jestřabí vždycky rád dělám. Místo jest hezké, žlab dobrý a holky jako květ. Tu Kačenku si musím namluvit."

Jiří neodpověděl a starý Královec ani neposlouchal, jak se podobalo.

„A ty, Jiříku," vzpomínal zase Kába, „jak pak jsi se rozloučil s Lenorkou?"

Lenorka byla sestrou Kábovou, Jiříkovou tetou. V rodině Královcově a Kábově už dávno bylo ujednáno, že ti dva mladí lidé, Jiří a Lenorka, mají býti mužem a ženou, ovšem až dorostou, neboť Lenorce bylo teprve patnácte let. Nikdo, ani rodičové ani ty dvě děti neměli ničeho proti tomu.

Jiří zvedl hlavu a nepatrně se usmál.

„Jak jsem se měl rozloučiti?" zahlesl trochu ostýchavě.

„Inu, jak! Jak na ženicha se sluší. Trochu hubiček by to spravilo."

„Ani jsem na to nevzpomněl —"

„Tys mi pěkný milenec! Povím-li to Lenorce, ani kdybys chtěl, hubičky nedostaneš."

„Lenorka ještě nepomýšlí na takové věci."

„Jen si nemysli! Patnáctileté dívky rozumějí lásce více než dvacítiletí mladíci."

„Strýčku," prohodil mladý Královec s žertovným přídechem, „sám pořáde mi povídáte o nevěstě a o ženění, a proč pak vy dosud jste se neoženil?"

„I hleďme, už také ty mi to vytýkáš? Možná, že budu míti ženu dříve než ty."

Podobně říkal sice již patnácte let, ale stále zůstával mládencem.

Za chvíli přišel k sekerníkům podívat se také stárek Volenik, jenž už po léta se znal se starým Královcem i s Kábou. Byl také vdovcem, a vzpomínaje své ženy a nebožky Královcovy, dobyl ze starého sekerníka několika sdílných slov. Všiml si také chorobného vzezření Jiříkova, i těšil otce i syna, že to časem přejde. On také od mladých let svých velmi trpí záduchou, mnohdy myslí, že se zalkne, zvláště trvá-li dlouho mletí, avšak není to tak zlé, člověk vydrží mnoho. O něm už před dvacíti lety říkali, že má souchotiny, radili mu, aby se rozloučil s mlýnicí. To bylo právě tak, jako aby se rozloučil s chlebem. Nechtěl. Pak nějaká bába ze Sluštic mu měřila souchotiny na niti, slíbila svatosvatě, že bude zdráv. Věřil tomu tedy a stárkuje pořáde, jenom kašel a těžký dech nepřestává ho trápit. Také prý nemůže všeho s chutí pojísti, aby si kašle nepobouřil. Nejlépe mu svědčí polévka z mléka a z ječných krupek. Jest vydatná a tlak na prsou vždy mu po ní poleví. Radil Jiříkovi, aby se uchýlil také k tomu zdravému pokrmu.

„Toho již nezachrání žádná polévka," namítl starý Královec po zvyku svém tvrdým, nešetrným hlasem.

„Kdybyste ho zbytečně nestrašil!" káral ho Volenik za ten výrok.

Sekerník zvedl k stárkovi hlavu, jakoby se divil, co v slovech jeho nalézá zlého. Ale když si povšiml zaraženého obličeje Jiříkova a rtů divně sevřených, snad pláč zadržujících, sklonil se hned zase k práci a již nepromluvil. Od té doby pak už málokdy se dotekl synova porušeného zdraví.

Po stárkovi přišel zase mládek Polanský, mladý, veselý člověk, jenž hned se spřátelil s Kábou. Nevypravovali si ani o mlýnech, kde který z nich někdy pracoval, což bývá obvyklým hovorem mlynářských i sekerníkův, nýbrž začali hned o děvčatech. Mládek byl také ještě svoboden a také rád se plašil za každou zástěrkou, jen že byl příliš nestálý a k ženitbě nikdy nedospěl.

Vzpomínali na jednu služebnou dívku z Předbořického mlýna, kde mládek kdysi dělával a kde později i Kába sekerničil. Fanča byla dítě jako anděl a jako čert, sto mužů mladých i starých bláznilo se po ní, a nejenom snad samí chudí chasníci a synkové; také prý pan otec Předbořický, ač letitý a ženat, a mladý pán, jeho syn, ucházeli se o její milostnou přízeň. Kromě nich též úředník na blízkém panství lákal Fanču do svých tenat, ale bez výsledku. Odmítla všechny, mladé i staré, ano i mladého Předbořického, ačkoliv se k ní měl doopravdy a snadno tam mohla státi se paní mlynářkou. Za to tím věrněji a něžněji přilnula k hranatému, přihlouplému oráči, jenž ani tuze se nepřičiňoval o její lásku. Sama mu nadcházela, sama ho k sobě lákala, byla po něm jako posedlá. Na konec přece si ji vzal, avšak byl už skorem vrchovatý čas, neboť za měsíc po svatbě krásná, pyšná Fanča chovala. A nyní daří se jí zle.

„Dobře jí tak," smál se mládek, když Kába dokončil tu vzpomínku.

„A brachu," dodával sekerník, „kdybyste ji nyní viděl! Za čtyři léta má čtyři děti a co hladu! Nyní jest z ní baba učiněná, černá jako cikán a hubená jako louč. Muž ji k tomu ještě bije. Ale chtěla tomu."

Hovořili ještě o jiné děvečce, veliké Káči z Libichova, která nedovedla žádnému mládenci lásky své odepřít. Ale jenom mládenci. Když jednou se k ní přiblížil ženatý kolář Pařízek, hodila mu dížku plnou mléka na hlavu.

„A proto ať žije zlatá svoboda! Na zdar mládencům!" zvolal Kába, rozjařen tím vypravováním, a stáhl si vyrudlý klobouk více na stranu.

„Moje řeč," krátce přisvědčil mládek zapaluje si uhaslou dýmku.

„A což zdejší Kačenka?" tázal se sekerník. „Je s ní rozumné pojednání?"

„Kamaráde, ta kope," mládek odtušil drsným, neomaleným vtipem.

„Snad už má hocha?"

„Ani nemá, ale je příliš plachá a bojácná, blázen!"

„Uvidíme," řekl Kába sebevědomě a mimoděk zakroutil si plavé kníry.

Co tak mluvili o vlku, vlk byl za humny. Kačenka s velikým košem objevila se pod ořechy a tázala se Káby, smí-li si sebrati do kuchyně trochu odřezkův. Ani ji nenapadlo, aby se optala staršího Královce. Snad ji tam přivedl spíše veselý sekerník než ty odřezky.

Kába lichotivě odpovídal, že pro Kačenku rozseká třebas nejlepší kus dřeva, ale zadarmo prý bráti nedovolí, prodává odřezky za hubičky. Pro tentokráte prý dá na dluh, ale při nejbližší příležitosti upomene Kačenku o zaplacení.

Dívka se smála a měla oči jenom pro Kábu. Což pak o jednu hubičku, řekla.

„Mně se zdá, že jste taškář," pravil pak mládek sekerníkovi s nakyslým přídechem.

„Proč pak?"

*

„Jak to umíte s holkami!“

„Abych toho nedovedl, vždyť se cvičím už skorem dvacet let!“ smál se Kába. „Chci užiti svobody, pokud možno. Až budu stár nebo až se ožením, nedej Pánbůh, potom bude po radosti. Však vy jste také takový.“

Pak zase přišel pan otec a hned za ním paní mlynářka odskočila si na minutku z kuchyně. Sedli si vedle sebe pod ořechy na narovnaná prkna, oba velmi tlustí a zardělí, oba namáhavě si oddychujíce.

„Fi, to jest horko!“ odfoukl si pan Máj, jenž právě se vrátil s obchůzky po polích.

„A což v kuchyni! Jako v peci!“ porážela ho paní Májová, která nikdy nesnesla, aby muž její měl v něčem přednost, nechť to bylo v dobrém nebo zlém.

Roztáhla ještě ruce, aby k ní mohlo více chladivého vzduchu, což vypadalo nemálo směšně. Sedíce vedle sebe pohodlně rozloženi, oba manželé zdáli se širší než delší, při tom nadmíru kulatí a neohební.

Kába přitočil se k Jiřímu a směje se, významně zamrkal.

„Rád bych viděl, když ti dva se objímají,“ pravil šelmovsky. „Anebo jak by jim slušelo, kdyby spolu tančili nějaký valčík.“

Mlynář dlouho se nezdržel. Brzo si stýskal na krutou žízeň, i rozhoupal se a vstal s poznámkou, že půjde se napít. Choť jeho hned také se zvedla a šla s ním, podobna více ostražité stráži nežli družné společnici.

„Stokráte raději bych byl suchý jako chrt než takovým břicháčem,“ smál se zase Kába. „Co takový člověk zkusí nepohodlí a horka v letních měsících!“

„Ticho!“ zakřikl ho Václav Královec a trochu se zamračil.

Pod ořechy něco zašelestilo. V tom už mihl se u sekerníků světlý kartounový šat, a svěží dívčí hlásek libě zavolal:

„Sekerníci, pojďte k obědu!“

II.

Kába rázem zaťal sekeru do trámce a hbitě se vzchopil. Už také měl klobouk s hlavy a s dvorným úsměvem pozdravoval:

„Aj, slečinka, pěkně vítám! Vzpomínal jsem, není-li snad slečinka doma, že tak dlouho jí nespatřuji, ale nyní málem nebyl bych jí poznal. Pánbůh požehnej, vyrostla za těch několik let, co jsme nebyli v Jestřabí.“

A na dotvrzení své chvály luskl prsty a chutě zamlaskal.

Zvučný, zvonivý smích dívčí byl mu odpovědí.

„Na mou věru,“ dodával ještě Kába, „nepředstavoval jsem si, že pan otec a vzácná paní mají už takovou nevěstu. Stále ještě představoval jsem si slečinku jako malou, švitornou holčičku, jak za mnou běhávala s otázkou: ‚Kábo, kdy mi uděláte tu slíbenou houpačku?‘ Pamatujete se na to, slečinko?“

„Ó ano,“ řekla mladá dívka a zase srdečně se zasmála. Zrak její přelétl rozveselený obličej Kábův, dotekl se též starého Královce a pak utkvěl na postavě nejmladšího sekerníka.

Jiří se obrátil a vida před sebou mladistvou dcerku mlynářovu, už se potýkal s překvapením a ostychem. Cítil milé nesnáze a ruměnec, stoupající do jeho bledých tváří. Jest vrozenou vlastností všech mladých, svobodných mužův, třebas sebe zkušenějších a odhodlanějších, že ve společnosti mladých, hezkých dívek ztrácejí náhle přítomnost ducha. Tak také mladý Královec sotva našel slova ku pozdravu.

„Tedy už pojďte,“ pobízela zase Márinka a dívala se při tom jenom na Jiříka, jakoby zvala jenom tohoto mladíka. Ten štíhlý sekerník nějak tuze ji zajímal.

Šli tedy za ní do mlýna k společnému stolu s rodinou mlynářovou a se stárkem. Bylo to jakýmsi vyznamenáním jejich sekernických služeb, neboť kromě stárka všechna ostatní čeleď scházela se u jiného stolu v čeledníku.

Obědvali v malé jizbě vedle kuchyně a nic jim nepřekáželo, že byli poněkud stísněni u skromného stolu, jenž nebyl stvořen pro tak četnou společnost. Ale Jiří byl tomu i povděčen, poněvadž, sedě naproti Márince, byl tak mnohem blíže jejímu spanilému zjevu, který hned při svém pohledu ho okouzlil.

Již při obědě z odpovědi mlynářčiných na vyzvídání Kábovo mladý sekerník se dověděl, že Márince o velikonocích minulo sedmnácte let, že poslední dvě léta strávila v Praze na vzdělání a že jest velmi veselou a hodnou dívčinou. A že jest dívčinou také velmi sličnou a vůbec ve všem roztomilou, k tomu nebylo potřebí žádné cizí chvály, to světle viděly jeho lesknoucí se, oslněné oči.

Ačkoliv totiž tonul v ostychu, Jiří přece ustavičně zvedal k ní zraky. A podivno, také ona, stále veselá a hovorná, vždy jenom u něho očima déle se zastavovala, jakoby hovořila pro něho více než pro kohokoliv jiného.

Po obědě, když poklizela s matkou stůl, pravila upřímným, prostým hlasem:

„Maminko, ten mladý sekerník jest hezký! Ani nevypadá jako sekerník.“

„Také jsem si tak myslila,“ dotvrzovala paní mlynářka, „jeho tatík a on, jaký to rozdíl! Jest ho věčná škoda, toho hocha!“

„Proč? Protože jest jenom sekerníkem? Máš pravdu maminko.“

„I proto ne, vždyť sekernictví jest dosti výnosné, ale nebude prý dlouho živ.“

Márinka otevřela tázavě na matku veliké, jako chrpa modré oči.

„Kdo ti to řekl, maminko?“

„Jeho otec, starý Královec. Hoch jest sláb, sekernictví není pro něho.“

Dívka se zamlčela, už nevěděla jak do hovoru. Tiše odnášela talíře do kuchyně, a bylo jí pojednou nějak smutno. Až zase paní mlynářka ji vyrušila z myšlének.

„Ani snad ještě nevíš, Márinko, jaký zvláštní to jest sekerník.“

„Ten nejmladší? Jaký pak, maminko?“

„Studovaný.“

„Studovaný? Opravdu, vypadá spíše jako student než sekerník.“

„Byl dvě léta ve městě na studiích, vypravoval jeho otec.“

„A proč nedostudoval?“

„Nechtěl. Školy prý brzo se mu znechutily, učení nevonělo. Potom se říká, že z chudých hochů jsou vždycky nejlepší studenti! Šel raději na sekernictví.“

Nyní už Márinka se nedivila, proč spatřovala na Jiřím něco úplně jiného, poutavějšího a ušlechtilejšího,

než na ostatních dvou sekernících. Hned jak poprvé pod ořechy ho uzřela, uhodla v něm jinou duši, rozumějící vyšším, třebas nedostižným cílům, tušila v něm člověka, povzneseného nad obyčejnost a všednost.

„Proto jest také tak hezký,“ pomyslila si věříc, že vzdělání a duchaplnost chodí ruku v ruce s krásou. A umínila si, že hned, jakmile bude míti po práci, k sekerníkům opět se podívá, aby na toho studovaného sekerníka dosyta nahleděti se mohla.

Touž chvílí Kába přezpíval zamilovanou písničku a obrátil se k Jiřímu:

„Poslechni, hochu, víš-li pak, s čím jsme dnes měli polévku?“

Mladého Královce otázka ta trochu překvapila. Ale netuše úskoku, upřímně odvětil:

„Věru nevím —“

„Ovšem, jak bys věděl! Místo do talíře díval jsi se pořáde na slečinku, všiml jsem si toho dobře. Ani jsi skorem nejedl, a jen to, co ti sama podala, rychle jsi slupl. Chceš, abych to pověděl Lenorce?“

„Mýlíte se, strýčku,“ bránil se Jiří a všecek hořel zahanbením a nesnázemi. Zmateně ohlédl se po svém otci, avšak Václav Královec nevšímal si takových malicherností. Byl uvyklý Káby ani neposlouchati.

„I vždyť ti to přeji, já také rád,“ odpověděl rozmarný strýc, učinil rukou obvyklý pohyb k nakrouceným knírům, utřel si rukávem zapocené čelo a již nehovořil o těch choulostivých věcech. Brzo začal opět písničku zamilovanou, a to hodně nadšeně a s citem, jak se říká, až mu přeskakoval hlas.

Jeho písně měnily se s mírou jeho žaludkové spokojenosti. Byl-li náš milý Kába dobře nasycen, zpíval vždy o dívkách a o milování, ale měl-li hlad, znal jenom písně vlastenecké. Také někdy uchyloval se k zpěvům nábožným, avšak to již musilo mu býti velmi zle, taškářovi.

Pak za drahnou chvíli bylo ve společnosti sekerníků kromě zpěvu Kábova úplné ticho. Starý Královec neměl co říci, a mladý po Kábově vzpomínce na dceru mlynářovu byl neobyčejně zaražen a zamlklý. Ani si nebyl vědom, že spanilé Márince věnoval větší pozornost, než snad se srovnávalo se slušností, a chvěl se trapnou výčitkou, jestli jeho upřených pohledů na dívku všiml si snad také pan otec nebo paní mlynářka. Co by si pomyslili o něm, o mladém, chudém, nepatrném smělci, a co dokonce by si pomyslila ona, Márinka?

(Pokračování.)

Palermo.

Z denníku svých cest vypisuje dr. *Jiří Guth.*

Měl jsem hlavu plnou starého kamení, když odjížděje za krásného srpnového dopoledne ze Syrakus do Palerma jsem zaměřoval. Řecké divadlo, římský amfitheatr stavěný docela dle předpisu na školách vykládaného, bujné latomie syrakuské, staré katakomby, hradby tisícileté, ucho Dyonysovo a kdo ví co ještě všecko vířilo mi myšlénkami, které od několika neděl, co toulal jsem se mezi těmi karthaginskými, římskými a řeckými zbytky, stávaly se povážlivě antikvárními. Málem by se ze mne byl stal archaeolog, čehož bůh nedopouštěj. Zvláště však to ucho Dionysovo dojalo mne hluboce. Přec jinde dosti jest příležitosti vídati ucha pěkná, dlouhá i objemná, ale tak veliké ucho jsem neviděl jakživ, ani u nás. Odlehčilo se mi.

V Bicocce, kde asi o polednách jsme přesedali čekajíce na vlak z Catanie, trpce pykal jsem za svoji neznalost poměrů sicilianských. Tak jsem sobě cestou vykreslil v mysli úhlednou nádražní restauraci, čistě vyšperkovanou, a za buffetem švarnou stoličnou vykouzliti nestálo mne velikého namáhání, — a když jsem sestoupil na pustém, osamělém nádraží, z něhož do městečka bůhví jak bylo daleko, fantasie moje decipována byla starým dědkem, který za zviklaným stolkem nos primitivním způsobem si utíraje hlídal láhev limonády, sodovky, na slunci líbezně se pařící, trochu nezralého ovoce a škatulku cigaret. Když nikdo se k tomu neměl a vlak odejel, odklidil svoje zásoby do místnosti, která na jedné straně je přístupna jen pánům, na druhé jen paním: aby se limonáda v chladném stínu tohoto zákoutí „občerstvila“ až zase do příštího vlaku. Tak jsem se raději postil spláceje staré dluhy za projedené quatembry, štědré dny a veliké pátky.

Z toho patrno, že nemohl jsem se Palerma dočekati, tím spíše an po celé jízdě ostrovem Sicilským nádražní restaurace podobaly se bicoccké jak vejce vejci, když ku přeměně onoho dědka na rod ženský nepřiblížím. Ty časy již minuly, kde po Trinakrii bylo lze toulati se jen na hřbetě mezkově, za jehož ocas držel se průvodčí a jenom kdybych svoje povídání romanticky chtěl přibarviti, radil bych vzíti s sebou revolver a za pás zastrčiti dýku. Pravdy jsa větším milovníkem, ujišťuji, že láhev vina, pečené kuře a houska daleko větší služby cestovateli prokážou než zbraně sebe krásněji ciselované; dýky však přece velmi dobře lze upotřebiti a sice na krájení salámů.

Jako ve snu vidím ještě ohromný, pravidelný kužel sicilské sopky, zahalené v lehké, modravé páry v mlhavé dálce. V klikatinách železné dráhy hned tu, hned onde, brzo v pravo, brzo v levo, napřed nebo vzadu trčel veliký vrch vzhůru k nebesům a jemně obrážel svoje rovné strany na modré obloze. Byl to krásný pohled ještě od mořského břehu, od Brucoli, kde všecko plálo v jasné, měkké modři: moře bylo modravé, obloha tyrkysová a v pozadí ta pravidelná homole fialová, trochu do běla, a to všecko ozářeno lesklým sluncem srpnovým... Aetna byla ticha a klidna, ani se z ní nekouřilo, tak že na čisté obloze nebylo ani mráčku. Populárně a jasněji možno vytknouti náladu toho dne třemi slovy: člověk se potil. Proto toužil jsem na sádlo, kterým přetížily mne domácí synekury.

Pak letem projeli jsme Sicilii, která zanechala v mé duši obraz hornatého a skalnatého, jednotvárného kraje. Všecko jakoby teď bylo vypáleno sluncem, a zeleni viděti málo; snad také proto, že oči přivíraje jsem spal.

Však měl jsem se přesvědčiti, že v některých případnostech dobře je míti oči uzavřeny. Když totiž hladový žaludek zase mne probudil, už byl večer, hory obrážely zlaté snopy paprskové do bledě modrého nekonečna oblohy vrhajíce do údolí dlouhé stíny. Horký vzduch poněkud se ochladil a krajem táhl vlažný, čerstvý vánek. Sedláci sicilští vraceli se na mezcích neb oslích buď z práce nebo snad z obchodů a co chvíli mihli jsme se kolem některého toho symbolu lidské naivnosti, jenž obtížen pytli s obou stran volně kráčel, pánovy hole filosofsky si nevšímaje. V duchu jsem mu tento rozmysl chválil, nějaký strike nevedl by v této příčině k cíli. Mnoho je na Sicilii mezků a oslů (skutečných), jen že teď, co železnice prorývá ostrov skoro kříž na kříž a ne-li, brzo prorývati bude, ztratili na své vážnosti a ceně; jindy cestovatel, jak již napověděno, bez jejich trpělivého hřbetu se neobešel — a lépe bylo, aspoň cestu neprospal!

Chtěje tedy užiti večerního, čerstvého vzduchu, chtivě z okna vagonu jsem vykoukl a rozhlížím se krajem z letícího svého stanoviska. Ale sotva tak učiním, ucítím v oku šlehnutí a palčivou bolest — vletělo tam kus saze z čadícího komína. Příhoda arci nikterak dobrodružná a vím, že nezasluhovala by zmínky, kdyby mne nebyla přivedla o kus požitku a v Palermě o peníze. Tedy ze msty se o ní zmiňuji.

I kdybychom nebyli přijeli do Palerma za tmy, nic bych byl neviděl: pálilo oko nejen jedno, ale z ochoty i druhé, a tak ani nevím, jak jsem se ocítil v hôtelu de France a velké jeho jídelně — to vše s očima skoro přimhouřenýma.

Byla sobota a v průjezdech protějších a okolních domů dlouho ještě, až přes půlnoc, zpívali marianské písně.

Palermo bylo poslední stanicí na tehdejší mé pouti, která začala Ajacciem a východním Alžírskem, táhla se Tuniskem a přes Hipolis a Maltu zakončila Sicilií. Proto, nemaje už nic před sebou než přímou cestu z Palerma do svého prázdninového zátiší, Kostelce nad Orlicí, chtěl jsem v Palermě již odpočívati. Hôtel de France dobře by se byl k tomu hodil a jako kdysi po bludných cestách Španělskem s jásavou radostí uvítal jsem sklepnický frak v Madridě, tak i tady se mi vedlo: z Alžírska a z Tuniska byl jsem zvyklý na špinavé ruce a bosé nohy některého domorodce a z přerozmanitých menu, jako na zvláštní lahůdku pamatuji se na brambory na loupačku, — pochopitelno tedy, že čistý ubrus a jemná vůně civilisovaných jídel působila na mne, jako lotos na soudruhy Odysseovy.

Požitek kazil kus sazí, hloub a hlouběji se zavrtávající do levého oka. Nezbývalo než hledati pomoc lékařskou a běřu tedy hned druhý den ráno na radu portýra. Pro nic jiného dosud neměl jsem smyslu.

„Račte jen tamhle do lékárny, tam vám to vytáhnou.“

„V lékárně?“ . . . táži se, nedůvěřuje s dostatek chirurgické obratnosti zdejších lektvarníků.

„Ano, v lékárně Caputo, via Vittorio Emmanuele.“

Tam byla potíž. Nebylo třeba dlouho vysvětlovati, proč přicházím, a kdyby, tož nebylo to možno. Latině, staré, mrtvé řeči sice jsem se učil a mnohé slovíčko tak důkladně jsem rozpytval, že nic mi z něho v paměti nezůstalo, ale o italštině, která by mi a mnohým z mých soudruhů mnohem více mohla prospěti, nikdo nic na školách mi nepověděl . . . Naduřelý lékárník koukal do oka, vrtal tam bavlnkou, posléze kroutil hlavou, že tam nic není, já zase kýval, že tam něco býti musí. Tato zábava stála mne tři liry a následkem bavlnky ještě více bolestí.

Vsednu tedy opět do vozu a podle Baedekra hledám nějakého lékaře a nalézám doktora Berlina. Honem k němu.

Jest ještě ráno, přichází otevřít služka. Nerozumíme sobě. Přijde paní, ale ani ona nemá smyslu pro moji frančinu.

„Sprechen sie vielleicht deutsch?“

Srdce mi poskočilo, tak jsem se v tom okamžiku domníval, že jsem v Čechách.

„Nerozumím, milostivá paní!“ já na to odhodlaně česky.

Nebyl jsem sám, který nerozuměl, — ona nerozuměla také. Však se bez němčiny obejdu, myslím si v duchu a ukazuje na zavázané oko, pronáším po česku:

„Pan doktor!“

Tak jsme se smluvili. Ukázala na pohovku a za malou chvíli přišel lékař. Byl Němec, — proto i ve francouzském Baedekru byl doporučen! — Jemným svým nástrojem vytáhl černý kousek sazí, jak špendlíkovou hlavičku, a mně se odlehčilo. Ano i kapsa moje stala se lehčí o deset lir. Bezpochyby mne pokládal za ruského prince i což nepochopuji. —

Teď tedy hajdy na Palermo!

Jsme ve velkém, moderním městě, ze kterého dýše život a vzrůst, každým rokem větší. Dvě hlavní tepny, ulice Vittorio Emmanuele a Macqueda, protínající se ve pravém úhlu ve středu města, obě úzké a nekonečně dlouhé, tvoří parádu města. Ostatní ulice však jsou labyrintem, v němž nevyznáš se i při nejlepši vůli a kdyby nebylo vzpomenutého kříže obou hlavních tříd, zbloudil bys nevyhnutelně. Takto máš aspoň jisté východiště a město rozdělené na čtyry čtvrtky jako jablko na čtyry díly rozkrojené. Však ani via Vittore Emmanuele, vulgo zvaná Cassaro, ještě od arabského „al Kassar“, ani Macqueda nenadchne nás ke chvalozpěvům: domy v obou, „nerci-li“ pak v ulicích ostatních, byť i to paláce byly, jsou ošumělého vzezření. Na jihu nikdy nedbají úpravy svých domovů tak jako my, kteří život svůj trávíme mnohem více mezi těmi čtyřmi stěnami než obyvatel jihu. V krámech darmo hledáme něco zvláštního, něco zdejšího, co by nebylo jinde, — všecko tedy jako u nás doma, jako ve stu jiných, stejně velikých městech . . .

Tak dojdeme až ku palazzo Reale na Piazza della Vittoria, který ještě dosud, přes všecky přestavby různých panovníků vypadá jako kasárna nebo pevnůstka, jakou vlastně původně býti měl. S fadessou projdeme banální síně a pokoje královské, všude stejné, stejně nádherné, stejně chladné . . . Je to opravdu nějaká znamenitost, že v této síni mešká, na tomto lůžku odpočívá jednou za mnoho let král, králová nebo královský princ? Což to je výkon tak důležitý seděti u tohoto stolu, na této měkké, sametové židlici, abychom sem chodili z daleka se na to dívat? . . . Spěchám raději do kaple palatinské, skutečné znamenitosti palermské, která jediná stojí za zajížďku do Palerma Je to stará kaple založená r. 1132 od krále Rogera I. a vystavěná slohem gothickonormanským v budově královského paláce. Vstupuje do polotemného chrámu jsi oslněn bohatostí a krásou vnitřku: půda veškerá je pokryta rozmanitými barevnými plotnami,

tvořícími malebnou mosaiku, a stěny lesknou se mosaikou skleněnou na zlaté půdě, až přechází zrak. Život svatých Petra, patrona kaple, a Pavla, pak zejména přerozmanitý život Kristův a výjevy ze starého zákona jsou podkladem mosaikových obrazů, z nichž některé mají ctihodné stáří sedmi set let! — Kdyby to takhle byl padělek, — dovedli-li pak by Palermští udělati podobný rumrejch, tak jako Čechové dovedou udělati pro starý pergamen? — Mosaikou je vykládána celá kaple, jejíž hlavní loď má krásný dřevěný strop arabského řezání a původu s arabskými nápisy, které bezpochyby velebí Allaha i proroka jeho, jež oba nápisy latinské a řecké na malovaných oknech buď přímo nebo nepřímo zatracují. Tak se to vyrovná.

Když kaple je ticha a lidniprázdna, zdá se ti, jakobys najednou byl přenesen do starého, dávno zašlého světa, do onoho středověku, o kterém víme většinou jen tolik, že v něm se psaly kommentáře k učeným knihám věku starého a potom, že lidé v těch časech zhusta dovedně se poprali, hádajíce se o věci, jež dávno vyšla z módy; posléze že hledali zlato, ale že ho nenašli. Kdyby návštěvník ex industria privata se nebyl něco dozvěděl o umění středověku, užasl by v kapli palatinské ještě více nežli žasne o umění tom veda: jest kaple ta nejkrásnější památkou ze svých dob, asi jako mešita korobská je chéf-d'oeuose umění arabského. — V paláci královském jest ještě jeden zbytek z dob Rogerových, stanza di Roggero čili síň Rogerova, zdobená také mosaikou z dob normanských, ale mnohem sešlejší a chudší. (Dokončení.)

Na okresním soudě.

Napsal *M. Jahn.*

Kolem deváté hodiny ranní vešli do sedmého oddělení okresní soudní budovy dvě úřadní osoby. Oddělení to mělo ve všem onen přísně chmurný ráz soudní síně, který působí hrubým dojmem na lidskou duši. Kdo již jednou navštívil kteroukoli soudní síň, pokaždé připomene si „tuto“ síň, kdykoliv si uvede představu soudu na mysl. Ostatně všecky soudní síně jsou si podobny v tom, že obsahují pouze to nejnutnější: několik kusů natřeného nábytku, židli pro obhájce a přísežní kříž. A právě pro tento nedostatek „malicherností“, které poutají zrak a roztříšťují pozornost, nuceni jsou vinní lidé zabývati se pouze a jedině svým vlastním nitrem, zúženým obzorem vlastních myšlének, stísněným ještě ledovou chmurností jednotvárných stěn...

V sedmém oddělení, které bylo při západní straně soudní budovy, byl posud ranní soumrak. Dvěma okny, jimiž bylo lze viděti jen řadu osněžených střech, erární ženskou trestnici a daleké, bílé vrcholky lesů při popelavě šedém obzoru, prorážel slabý přísvit ze zachmuřených únorových nebes.

„Zase taková tma. K čásu, abych koupil nové číslo brejlí,“ pronesl drsným, suchým přízvukem nevysoký soudní adjunkt, jménem Emil Růžička, zarostlý řídkým, rusým vousem, s malinkýma hnědýma očkama, v nichž bylo cosi pronikavě bystrého.

Shodiv zlatem kované brejle s malinkých, přiléhavých oušek, otřel je kapesním šátkem a znova si je nasadil, vypustiv spokojeně modrý kouř z viržinky. Počal se procházeti po síni, mna si ruce, urovnávaje vlasy a protiraje obličej. Kroky jeho s praskotem obuvi rozléhaly se po prkenné podlaze.

„Dnes se mi v pravdě nechtělo do úřadu, mám Slávečka nemocného,“ řekl adjunkt s týmž ostrým, suchým přízvukem k vysokému, štíhlému diurnistovi s podlouhlým obličejem a malými knírky, jenž stál s vypnutými zády u kamen, zachvívaje se zimou.

„Co se mu stalo?“ otázal se diurnista, jménem Bedřich Smolka, domácím, důvěrným tónem, upřev sivé oči na adjunkta.

„To víte, dětský organismus jako mladý topol, zlomí se hned,“ řekl adjunkt nedbale, zasedaje v úřední bluze s třemi rosetami k podlouhlému stolu se zeleným, špinavým sukuem a jemně řezaným přísežným křížem se svícemi.

Adjunkt Emil Růžička patřil k onomu druhu úřadníků, kteří i v úřadním ovzduší vyznačují se oněmi familiárními způsoby, které jim získávají vážnost i úctu podřízených, ne sice onu škrobenou, úřadní uctivost, nýbrž upřímnou, opravdovou. Ostatně i sám chef okresního soudu, silně otylý člověk, choval se ke všem podřízeným právě s onou dobrosrdečnou, familiární prostotou, která zpříjemňuje úřadní práci a dává docela jiný ráz celému ovzduší. Adjunkt Růžička byl velmi sečtělý, vzdělaný muž, znal několik moderních jazyků a četl jejich díla v originále. Kromě toho zdál se míti lehký nátěr mírné svobodomyslnosti, která bývá často vzácnou mezi úřadními kruhy, činíc u mnohých mužů dojem příjemné prostoty a dobromyslnosti.

Hrabaje se v malých, obsýlkových lístech, odložil adjunkt do polovice vykouřený doutník a připravil si některé formální listiny.

„Číslo 92., Jan Široček... pro přečin pytláctví,“ mluvil jakoby sám pro sebe.

„Široček? A to je starý známý,“ poznamenal diurnista, přikládaje několik bukových polen do hliněných kamen.

„Zdá se mi, že byl již trestán... Vyhledejte to v archivu,“ řekl adjunkt nikoli s úředním imperativem, nýbrž jakoby se to rozumělo samo sebou.

Diurnista Smolka odešel.

Byl to ženatý, asi pětačtyřicítiletý člověk s nespořádanými domácími poměry, velmi povrchní a polovzdělaný, který nezřízeným způsobem života prohýřil dvacet tisíc zděděného jmění a na konec uchytil se podřízeného postavení při soudě, pokračuje v témže způsobu života s onou bezstarostnou lehkostí, která od rozumných lidí příkře bývá odsuzována.

Adjunkt odložil listiny, podepřel hlavu o ruku a natáhnul nohy. Přišla mu na mysl jakási Bourgetova povídka, již byl včera četl ve francouzském žurnálu a která jednala o jakémsi hochu. Následkem toho hned si vzpomněl na nemocného Slávečka. Viděl jeho horkou, rozpálenou hlavičku, viděl svou ženu i sebe, zkrátka vzpomněl si na celý rodinný výjev... Ale pohled na suchou, jednotvárnou síň zaplašil na chvíli subjektivní

jeho myšlénky. Napadlo mu, že mezi těmi čtyřmi stěnami každodenně odehrávají se všední komedie i nerozřešitelná dramata z denního života, a že o nich nerozhoduje vždycky vnitřní, psychická souvislost, nýbrž často jen kovová, neúprosná litera zákona, která nevystihuje vždy oněch „malichernosti“, které bývají popudy k činům. Myšlénka ta vzbudila v něm pozornost k dnešnímu jednání. Nesčetněkráte byl si již předsevzal, že bude svědomitě jednati, ale pokaždé se mu přihodilo, že si později řekl: jednals povrchně, což bylo pro něj tím trapnější, čím více protivil si každou povrchnost ve všedním životě. Rovněž i nyní umínil si, že vyšetří věc do těch nejtemnějších nitek, které utkávají naše činy, ale vždy unikají našemu oku, ale hned mu napadlo, že jednání to bude podobno kterémukoliv předešlému jednání, že bude třeba užiti těchže formulí, téže šablony, ačkoli na život jednoho člověka, ano na každý jednotlivý jeho čin nevystačí totéž měřítko, totéž stručné pravidlo. Ale hned mu napadlo, že se tak děje všude a že je skoro nemožno v tak krátké době proniknouti do hlubiny každého ‚já‘ ve zvláštním případě, který vždy nutno považovati za singulární zjev. Ano, děje se tak všude — vědomí to ho poněkud upokojilo . . . Opět si vzpomněl na svého Slávečka; zas bylo mu ho líto.

Rodinný život velmi zhusta jal se prostupovati jeho úřední činnost, jak to bývá u některých úředníků, kteří při těchto záležitostech nedovedou zapomenouti na čistě lidské, rodinné zájmy a kterým suchopárná úřední činnost nezmrazila docela srdce a rozum.

Právě vešel diurnista s nějakým výpisem.

„Kolikrát byl trestán?“ zeptal se ho adjunkt, jakoby mimochodem, roztržitě.

„Jedenáctkráte!“ markantně odpověděl diurnista s přitrpklým úsměvem.

„Je to zvláštní lid, ti pytláci! Trestej je jak trestej, svého nenechají,“ rozhovořil se adjunkt vstav a prošed se po síni.

Podivnou náhodou počal ihned řešiti ono thema, které byl právě vyslovil. Ale nijak nemohl přijíti ke konci, rozřešiti ho nemohl. Napadlo mu, že zvyk má železnou košili, ale to nebylo to pravé. Zdálo se mu, že je to zvrácenost rozumových názorů u těch lidí, ale jaká zvrácenost to jest, nemohl určiti. V každé příčině viděl v tom jakýsi zvláštní, pathologický zjev u venkovského člověka. Vždyť přece jedenáctkráte vytrpěti trest a zase učiniti totéž s vědomím, že nastoupí týž, ba větší trest, to vylučovalo každou nahodilost, každou bezúmyslnost, v tom musilo býti něco trvale zakořeněného, snad názor, snad tradice nebo Bůh ví, co . . .

„Musím tomu přijít na stopu,“ umínil si adjunkt s rozhodným důrazem na prvém slově.

V síni ozvalo se dupání a střásání sněhu. Kdosi bázlivě zaklepal. Slabý ten zvuk dutě, teskllivě zaduněl síní.

„Dále!“ ozval se diurnista.

Do dveří vevalili se dva venkovští muži, dupající těžkou obuví.

První z nich byl hajný Josef Pečiva, člověk hrubého, apathického vzezření, silný a popudlivý. Jeho červený, oholený obličej dělal nepříjemný dojem.

Za ním vešel obžalovaný venkovan, pytlák, jménem Jan Široček. Byl to stařec úplně sešlý, vytáhlý a hubený, s tváří, která byla zarostla prosivělými, žlutavými vousy. Vlasy starcovy již prořídly a vodnatý zrak jeho netrpělivě přebíhal po prázdných stěnách, nemoha nalézti, na čem by utkvěl. Konečně namanula se jeho zraku stará ručnice, zavěšená v rohu při okně. Stařec měl na sobě malý kožíšek s obojkem z Bůh ví jaké kožešiny a neustále z ruky do ruky předával starou liščí beranici. Trpně vzdorná jeho tvář trapně působila na adjunkta.

„Sedněte si!“ vyzýval starce obyčejným, suchým svým přízvukem.

„A — není třeba, pane soudce. Naseděl jsem se do Boha,“ odřekl stařec nosním, zřetelným hlasem, narážeje ostře na přestálá vězení. Tahy starcovy se tvrdošíjně, pohrdlivě stáhly kolem suchých pysků.

Odpověď starcova zarazila poněkud adjunkta, ač býval i na podobné způsoby u venkovského člověka dosti uvyklý. Neřekl ničeho, ale časem hodil okem po starci, který stál u dveří, mačkal beranici a s tupou resignací čekal, až na něj dojde řada. Ale chvilemi se zdálo, že je mu nepříjemno čekati a že by bylo pro něj lépe, kdyby již vše bylo s krku.

Je to podivno u lidu, že nechá se trestati, nezareptá ani slovem, ale úředních formalit z duše nenávidí a povrhá jimi. Nejsou řídké případy, že mnozí utíkají do hor, aby se zbavili nikoliv trestu, ale soudních nepříjemností, vždyť přece jsou jisti, že neutekou. Ale myšlénka, že se nepříjemné řízení opozdí, vábí je tak, že často utíkají přes to vše, že se jim trest zvýší.

Protokol započal.

„Na vaše svědomí ukládá se vám povinnost —,“ odříkával adjunkt suchou úřadní formuli k hajnému, a počal se procházeti několik kroků u stolu s rukama na zad složenýma.

Hajný počal mluviti silným, přihrublým přízvukem. Vypověděl s některými podrobnostmi, jak šel ze soboty na neděli, právě 7. února, v noci ze služby od ‚žernového‘ lesa kolem Širočkovy chalupy, jak bylo jasno jako v oku, a hvězdičky, že jen jiskřily. Dále pověděl, že zaslechl ránu, která škaredě praskla (tomu se adjunkt velmi rozesmál), že potkal Širočka a ptal se ho, nač to dělá, když ví, že nemá práva. Potom vypravoval, jak ho Široček dovedl k zastřelenému srnci, jehož byl trefil do levé slabizny, jak se mu stařec neprotivil a dal mu ručnici, řka: „Na, bratříčku, je to tvoje služba!“ Všecko, všecko vypověděl hajný s jakousi snahou do podrobna každou věc udati.

Adjunkt počal diktovati stručný, jasný protokol, jenž byl za několik minut hotov. Následoval výslech obžalovaného starce, který prostě se přiznal, nedávaje na jevo žádného rozrušení a dívaje se stranou, jakoby celou záležitostí opovrhoval.

„Je to vaše zbraň,“ otázal se adjunkt, sňav se stěny corpus delicti, ručnici s jedinou hlavní, prastarého systému.

„Je,“ mračně řekl stařec.

„Od koho ji máte?“ pravil adjunkt, cvrnknuv kohoutkem.

„Byla moje, je po tatíčkovi,“ odřekl stařec, lítostivě pohlížeje na svou zbraň, ale hned v očích jeho zasršela zloba.

Odbyl se druhý protokol stručně a suše jako předešlý.

„Proč jste střelil po srnci?“ otázal se adjunkt po ukončeném aktě, vzpomněv si náhodou na ono thema, které před půl hodinou nedovedl ještě rozřešiti.

„Chodil mi do zahrady, kazil stromky . . .“

„A proč jste si nestěžoval u lesního úřadu?“

„Tak jako tak bych ničeho nesvedl. S pány se nesuď, s knězem se nehádej . . ., praví se od stara,“ řekl stařec, máchnuv do vzduchu svou beranicí.

„To přísloví, tuším, není celé,“ obrátil se adjunkt po německu k diurnistovi.

Tak to bývá již zvykem při úřadech, že se mezi nejtrapnější scény vplétají často nejrozmanitější vtipy a poznámky zrovna jako v tragediích Shakespearových, kde se po tragickém pathosu objeví často maska šaškova.

„Ano, lid se stydí před úřadem, ale mezi sebou vykdáká všecko,“ odřekl diurnista německy.

„Zapomněli jsme na jednu věc,“ pokračoval adjunkt zase ve svém živlu. „Byl jste již trestán?“ otázal se starce, přimhouřiv oči.

„Byl, kolikrát — ani sám nevím,“ řekl stařec nevlídně.

„A proč to děláte — na starost?“ řekl adjunkt s příkrým vzezřením.

„Já hájím pravdu!“ pronesl stařec jistě, sebevědomě.

„Jakou pravdu?“

„Zvěř je boží, žádný jí neživí. Bůh dal ji pro všecky lidi,“ vyznával stařec s dojimavou stálostí, zarývaje pohled na svou ručnici . . .

Adjunkt vyvalil oči na starce. Nenadálý ten objev jej zarazil. Něco podobného nebyl doposud zatušil ve venkovském člověku. Dojímavá starcova odhodlanost a zvláštní onen lidový názor jej překvapily.

„Jaké podivné, originální názory má ten lid o panském právu. To je záhodno studovat Odkud takový komunistický názor?“ oslovil adjunkt překvapeně diurnistu.

„Ano, podivná věc, podivná,“ odpověděl nazdařbůh oslovený, jenž si podobnými otázkami hlavy příliš nelámal.

„Dobrá, kdo vám to řekl?“ pátral adjunkt po stopách onoho názoru, obrátiv se k starci.

„Kdo by mi to řekl? Je to od stara známo mezi lidem . . .“

„Ale vždyť páni mají pronajatý hon —“

„Ať si mají, zvěř je boží, to je svatá pravda,“ tvrdil stařec neústupně.

„Řekněte mi na své svědomí, máte úmysl ještě pytlačit?“

„Nevím, pane soudce,“ řekl stařec, pokrčiv rameny. „Ale možná, že střelím zas,“ dodal hned tvrdošíjně.

Adjunkt prošel se po síni, povrtěl hlavou a pronesl suše: „Dnešní řízení je skončeno. Můžete odejíti s pánem Bohem!“

Hajný vzal s lavice svou beranici, dal s Bohem adjunktovi a neobratně se otočil ve dveřích. Za ním hned vyšel stařec, naposled ohlédnuv se na starou ručnici po tatíčkovi.

„Podivuhodná tradice: zvěř je boží,“ uvažoval nahlas adjunkt, procházeje se síní. „Odkud se vzala? Možná, že je to velmi starý, původní názor. Jak ho vykořenit, jak ho změnit? Vždyť přece proto trpí lid, že má své názory, které odporují zákonu. Na příklad: ten stařec Široček — proč on střelil po srnci? Proto, že je přesvědčen, že zvěř je boží. On bude trestán za své přesvědčení, které neústupně hájí. Zde je příkré dilemma. Buďto ony názory jsou pravé a zákon . . .“

Na chodbě roznesla se ozvěna těžkých kroků.

Adjunkt vyrušil se ze svých myšlének. Přistoupil ke stolu, vzal jakýsi lístek a četl: „Číslo 93. . . . Zase lesní krádež!“

Jakási těžká myšlénka jako balvan sedla mu na mysl a tlačila jej. Snažil se shoditi ji s mysli, ale nemohl. A hned pozoroval, že bylo mu vždy tak, kdykoliv se mělo začíti nové jednání.

„Ano, já jsem stroj!“ blýskla mu hlavou trapná myšlénka.

Otevřely se dvéře. Vešlo několik lidí, aby na těchto prknech odehráli nový akt nového dramatu z lidského života . . .

Zpěvačka.

Napsal *Isidoro Fernandez Flores*. Ze španělského přeložil *O. S. Veti*.

Před lety žila v Madridé zpěvačka, která se svými cikánskými zpěvy a svou krásou velice proslavila. Jmenovala se Maria del Alcor, i přišla z Maireny do Madridu se svým otcem, kdež byl od markýza de Montequebrado za štolbu přijat. Než krátce potom umřel, a Maria úplně osaměla, poněvadž v Maireně příbuzných žádných neměla, v Madridě pak jenom několik známých. Mělať arci ženicha, krásného Andaluzaňana, ale musil na „vojnu“ i nalézal se právě o té době na Kubě, kdež byl zatím až za strážmistra postoupil. Sám milý Pánbůh ví, co by z Marie bez jejího zpěvného nadání bylo bývalo . . .

Postavení zpěvačky bylo ovšem velmi nebezpečné pro osmnáctileté děvče, jež stálo v nejkrásnějším rozkvětu své krásy. Především usilovali „toreři“ Lavapiésští a potom Madridští — do jednoho — dobyti si lásky Mariiny. Než strážmistr zabíral úplně srdce zpěvaččino a stále tanul jí na mysli, a třebas z rozumných důvodů dotěrnost hlupákův a hrubosti posměvačů, — jako nevyhnutelné zlo s postavením a krásou její spojené, — snášela, tož přece nikdy nikomu nedovolila jen slovíčkem nešetrně o svého ženicha zavaditi. Jednou mínil jistý řezník z Toledské ulice, že je to od ní veliká hloupost věrnou zůstati muži, který si z ní zajisté s nějakou mouřeninkou smíchy tropí. Maria seděla s mnohými jinými za témže stolem, co řezník . . . Zaslechnuvši to, vyskočila divoce, pozvedla ramene a mrštila řezníkovi nožem do obličeje, — vše to bylo dílem okamžiku. Potom ovšem mnoho plakala, chuděra, a ošetřovala ho s upřímnou lítostí, až se mu rána zahojila. — — — Tento však důkaz lásky osvědčil se Marii velmi užitečným; proslavil ji ještě více, obestřel ji jistou tragickou gloriolou a udržoval posměváčky a záletníky v uctivé vzdálenosti. Pro svou neohroženost stala se ideálem žen, a když se v noci z kavárny, jeviště svých triumfů, domů vracela, nebyl by se žádný muž osmělil přitovaryšiti se k ní nebo ji následovati.

Přese vše to objevil se nový nápadník.

Za všech dob byli Don Juanové, a vyhlášeným Don Juanem oné doby byl vizconde de los Riveroles, sestřenec markýza de Montequebrado. Muži vyhledávali jeho

společnosti, ženy za ním bláznily; k oněm choval se zdvořile a srdečně, k těmto dvorně a galantně; co se lásky týká — nepříliš svědomitý, co se manželstva týká — dle módy století, nu: rytíř bez bázně a hany. Poněvadž ani zármutku, ani chudoby nepoznal, zůstalo srdce jeho zdravé a měkké. Jedinou chybou jeho byla marnivost. Pokládal za ztracený ten den, kterého si Madridská „smetanka“ o jeho milostných dobrodružstvích, o jeho veselých nápadech aneb o jeho bláznovských kouscích nevypravovala.

Jednoho večera mluvilo se ve společnosti o Andaluzii a o jejích zpěvích. Rozumí se samo sebou, že se mluvilo také o Marii del Alcor.

„Ale,“ přerušil hovor náhle vizconde, „viděl-li pak a slyšel-li někdo z vás tu zpěvačku? Je skutečně tak krásná? Zpívá opravdu tak krásně, jak lidé povídají?“

Směšný staroch, jeden z těch, kteří pod svými pěti nebo šesti obarvenými vlasy, jež si z týlu do očí češou, nž nic jiného k neřestnosti zbylého nemají, leda ty nikdy nenasytné oči, přiznal se, s jistou stydlivostí, že výtečnou zpěvačku viděl i slyšel, i doložil po známých nám už dátech životopisných ještě toto: „Než nač vypočítávati vděky její? Tím nenabudeme přece pojmu o její vnadnosti. Třeba ji viděti, viděti, ana zpívá. Ani její pleť, ani její čelo, ani její oči, ani její ústa, ani její šíje, ani její vzrůst, zkrátka žádný díl jejího dokonalého těla sám o sobě nevyjadřuje, čím ta nikdy nevídaná žena jest, když svými písněmi vůkol žár a vůni Andaluzie šíří.“

Začalo se mluviti o jiném, ale vizconde zůstal zamyšlen. Žena jako Maria del Alcor byla bílou vránou. Ji svésti bylo by něco vzácného, nadělalo by velikého hluku. Veliká čest pro něho, kdyby svou ztratila!

Byla jedna s půlnoci. Rozloučil se se společností, nepoužil svého kočáru, nýbrž zahaliv se těsněji do svého pláště zamířil do Majdalenské ulice. Ze zdáli již donikaly uši jeho zádumčivé tóny písně, doprovázené vzdechy na kytáře. Blížil se kavárně i roztazoval se okamžik, nežli do vnitř vstoupil. — Bylo by se v něm svědomí hnulo? — Dvéře se rozevřely, a kotouči dýmu a pustým řevem vyběhlo několik mužův a ženštin chvatně a drze na ulici. Dvéře se opět zavřely, houpajíce se však chvíli ve veřejích... Ale už zahlédl vizconde v pozadí sálu na prkenném podiu, plynem osvětleném, ženu oslňující krásy. Ohrnul si límec pláště až po oči a vstoupil, — — sedl si k nejodlehlejšímu stolku, jenž byl právě neobsazený, zavolal sklepníka, poručil si skleničku koňaku a upřel zraky své na Marii del Alcor.

Maria dozpívala svou píseň, sestoupila s podia a chodila od stolku ke stolku, všude nadšeně vítána. Šaty sivé barvy obejímaly její údy, vlasy z části kadeřily se jí nad čelem, z části měla je zlatým hřebenem v týlu spjaté. V uších houpaly se jí dva široké, podlouhlé, stříbrné, rubíny posázené kroužky. Manila šátek, s bílými květy na černé půdě, měla přes hruď přeložený, an jí s ramen po zádech jako dlouhá síť v dlouhých řasách až ke kotníkům spadal.

Vizconde ji zraky svými pohlcoval. „Jaká to krásná žena!“ mumlal pro sebe. „Věru neupřilišují ani její závistníci ani její obdivovatelé.“

Kavárna podobala se hostině pekelné. Za šramotu talířků, cinkotu sklenic a lžic hovořili, smáli se a křičeli hosté jeden přes druhého.

Z čista jasna rozlehlo se dvojí zatleskání, mužští i ženské křičeli: „Tiše! tiše!“ a hlavy všech obrátily se ke tribuně.

Maria del Alcor zazpívala několik písní, ale všecky byly velmi smutné.

Vizconde, co je poslouchal, cítil tajemný nepokoj. Ten hlas probouzel v prsou jeho, sám nevěděl, jaké vášně, jaká přání, jaké trpkosti, jaký žel a touhu.

„Bože můj,“ myslil si, „jak smutné musí býti srdce té ženy! Já sám, který jsem přišel sem povyrazit se, dám se k posledku do pláče.“

„Señorito,“ pravil mu sklepník, „nevíme, proč je dnes smutnější nežli jindy. Neboť smutna bývá skoro vždy.“

A skutečně její hlas dopadal palčivými slzami na srdce posluchačův a budil v něm bezútěšné pocity.

„Je teď u poslední sloky,“ vykládal dále sklepník, „ale v příštím okamžiku, bude-li chtíti, uslyšíte ji trilkovati jako skřivánka a hlásek její jasněji zníti nežli stříbrný zvonek.“

Když píseň vyzněla, sestoupila Marie s podia a dala se do řeči s několika ženami z lidu, jež u dveří seděly. Všecky ji pozorně poslouchaly, a vypravování její patrně bylo rovněž tak smutné jako její zpěv, neboť vizconde pozoroval v jejích rysech od slunce opálených a bídou zvětralých stopy žalu až k pláči.

Bylo již hezky pozdě; scházelo jen půl hodiny do úřední doby, kdy kavárna musila býti zavřena. Hosté vstávali jeden za druhým a pomalu se tratili. Sál zůstal prázdný... Tu teprve povšimnula si Maria pozorněji toho bledého, sličného, elegantního kavalíra s vysokým kloboukem hedvábným a drahocenným pláštěm, jehož způsoby označovaly, že je z rodu, ... zabodla oči své v jeho tak zvláštně, že se vizconde zamyslil.

„Podivno,“ myslil si, „ta žena pohlédla na mě, jakobych jí nebyl úplně neznámý. Znala by mě do pravdy? Ó, hned se to dovím, neboť musím s ní ještě této noci mluviti.“

Vizconde zapomněl, že zpěvačka se svým otcem, starým vozkou z Maireny, v domě urozeného markýza de Montequebrado bydlela.

Několik okamžiků potom přehodila si Maria vlněný pláštík přes ramena, hedvábný šáteček přes hlavu, vzala z vázy, jež na šenkovně stála, kytičku růží, ujala pravicí vlečku svých šatův a svěsivši skromně hlavičku opustila kavárnu, jako vždy, sama, úplně sama.

Zpěvačka bydlela v ulici „de las comadres“, v ohromném úlu se sto obyvateli.

K nemalému úžasu domovníkovu nepřišla oné noci sama, nýbrž v průvodě statného kavalíra. Zavolala ho, přichvátal se svítilnou, odemkl dvéře, i mohl vyslechnouti tuto rozmluvu: „Marie, přeju si, bychom se ještě jednou viděli. Smím vás navštíviti?“

„Proč pak?“

„Abych shlédl váš příbytek, je zajisté...“

„Velmi malý a velmi chudičký...“

„Ale zajisté pečlivě a čistě zařízený. Vše, co je vašeho, zajímá mě. Vaše světnička, škeble tak vzácné perličky, jež mi snad spíše nežli vaše rty zjeví tajemství srdce vašeho, budí nad míru mou zvědavost.“

„A není to nic jiného nežli zvědavost, jež vás dráždí do ní vkročiti?“

„Nic jiného!“

„Nu, potom sejmu s beder vašich břímě to a upokojím váš rozmar. Pojďte, ukážu vám svou světničku!“

Nesnadno pověděti, kdo byl více překvapen slyše takový návrh, zda vizconde nebo domovník. Než rychle probral se vizconde ze svého údivu, oddychl si spokojeně, vstoupil do chodby a nabídl zpěvačce dvorně rameno. Domovník šel s nimi svítě jim. „Antonie,“ pravila mu mladá dívka, „nechte domovní dvéře otevřené, až tento pán pryč odejde.“

Vizconde potácel se mezi radostí a pomateností. To, co ho teď potkalo, bylo mu téměř nepochopitelno, i mohl to jediné za triumf své vlíbné osobnosti prohlásiti. Počítal na obtíže, a nenalezl — žádných. Opustil ihned za zpěvačkou kavárnu, nabídl se jí, že ji doprovodí, a ona nabídku jeho přijala: „S radostí!“

Pověděl jí několik lichůtek o jejím hlase, o jejím chování, její kráse a spanilosti... Odvětila mu usmívajíc se: „Jak jste laskavý! Jak to hned člověk pozoruje, že jste urozený pán! Jak krásně a pěkně umíte vše to člověku pověděti. Ó, díky, díky!“

Vizconde byl marnivý, i nevěřil ve ctnost žen vůbec, a tím méně zpěvaček. Nicméně přece jakýsi tajný hlas našeptával mu, že ho čeká jakési zklamání, nějaké nebezpečí. Vzpomněl si bezděky na nožovou událost s řezníkem... „Demonická žena!“ pomyslil si. Než už se stalo ... následujme ho.

Úl byl tichý, všecky cely byly pouzamykány. Tu a tam některým oknem prokmitalo světlo; patrně nájemníci ještě bděli a pracovali. Dům měl čtyry patra, a světnička Mariina nalézala se v druhém, na konci otevřené chodby.

„Milostivý pane,“ pravila, „ve dne nemůžete přece sem přijíti, musil byste se styděti, kromě toho podivili by se všichni moji sousedé tak, že by hotová vzpoura před mými dveřmi povstala. Ó, byste věděl, jak to tu od bílého rána až do tmavé noci chodí! Jaký lomoz děti tropí, když sem a tam se honí a křičí; dělníci, když klepou a tlukou; sousedky, když se hádají nebo zpívají; kosi, když pískají; muži, když na dvoře dříví štípají nebo sudy sbíjejí nebo provazy pletou... Ne, ne, kdyby sem tak urozený pán ve dne přišel, bylo by to k smíchu! Než tu je moje světnička,“ pokračovala, „avšak nežli do ní vstoupíme, prosím, následujte mne tam do té. Nikoliv pro zábavu, ... není v životě vše jenom samý veselý zpěv!“

To řkouc stiskla kliku starých dveří, před kterými právě stáli, i prosila vizconda, aby vstoupil... Toto zdržení se nebylo právě po mysli našeho Don Juana, ... než co dělati? Vstoupil.

A tu se zjevila zrakům jeho tato podívaná.

V těsné a téměř tmavé prostoře spatřil čtyry nebo pět těl sem a tam roztroušených, mas spíše nežli postav. Jedno z nich leželo na slamníku, pláštěm nedostatečně zakryto a čas od času žalostně naříkalo. V hlavách slamníku toho seděla a bručela žena, jejíž šediny příliš výmluvně věk její prozrazovaly. Vedle ní, hlavičky majíce na podušce z mořské trávy spolehnuty, spaly dvě děti, pevně se obejímajíce. — Nábytek toho příbytku skládal se ze dvou rozbitých sedadel a z jedlového stolku. Na stole stálo několik hliněných hrncův a šálečků s léky. V zadu na zdi viděti bylo porculánovou kropenku pod starou, velikou a nečistou mědirytinou Panny Marie s holubičkou. — — Kolem dokola viselo ještě několik obrázků představujících zápasy s býky. Stěny byly nepochybně kdysi papírem polepeny, než teď visely jenom dlouhé cáry se stropu. — Co však ještě více pozornost vizcondovu na sebe upoutalo a jím ještě více otřáslo, byla mrtvola mladé dívky, kterou v druhém koutě světnice na pytli spatřil ležeti. Nepochybně zemřela nebohá hlady, soudě z hubenosti jejího obličeje, jejích ramen a prsou... Krásná, andaluzská váza s čerstvými květinami probleskovala za hlavou mrtvoly, a po stranách hořely v krcích dvou láhví dvě lojovice. Sic byla světnice neosvětlena, ticho v ní panující plno bolu. Žena na slamníku byla zajisté nemocna; v bídě živi a mrtvá dívka... u věčné blaženosti!

Vizconde poodhalil tváře své, kterou doposud pláštěm zakrýval, a smekl uctivě klobouk.

„Señore Vizconde,“ pravila zpěvačka, „odpusťte mi, že vám tak ošklivou podívanou podávám. Teď znáte také příčinu, proč mé písně jsou tak smutny, a tu máte také vysvětlení, proč Maria del Alcor zachovala se k vám vlídněji, nežli k jiným mužům. Chtěla jsem, aby vizconde de los Riveroles, sestřenec mého někdejšího chlebodárce, markýza de Montequebrado na své vlastní oči, jež už zajisté unaveny býti musí patřením na samu jen radost a bohatství, viděl bídu a neštěstí těchto lidí, největší z mnohých v tomto obrovském stavení. Tam ta žena, kterou na slamníku vidíte, jest slepá a pracuje k smrti. Tu ta stařena jest její matka, spící děti její syn, a jejím také byl uzílek kostí, jenž tam na pytli leží. Dělník, který všecku tu bídu živil, zemřel před týdnem... My ostatní činili jsme pro rodinu, co jsme mohli, než není mezi námi boháčů...

Nebohá nemocná, ubohé děti! Zemrou rovněž tak hladnou smrtí jako tato dívka, na jejíž čelo jsem tyto růže donesla.“

A to pověděvši přistoupila k mrtvole a ozdobila ji jimi.

Vizconde cítil vstupovati do očí slzy, i byl by zaplakal, kdyby se nebyl styděl — — plakati... Sáhl do kapsy svého fraku, vyňal z ní tobolku a z ní balíček bankovek a obrátiv se k Marii pravil: „Pomozte tím této rodině!“

Zpěvačka přiskočila ku stařeně, jež před sebe hleděla, vtiskla jí do rukou bankovky a zvolala přízvukem, jenž jí až do útrob vniknouti musil: „Tu jsou peníze, tu je zdraví, tu je život; uschovejte je dobře a nedejte si je vzíti leda s duší!“

„Teď už tu nemáme co dělati. Pojďte, pane vizconde!“ pravila Maria.

Opustili žaluplnou místnost a octli se na chodbě před uzamknutými dveřmi Mariina příbytku.

Maria a vizconde hleděli nepohnutě na sebe. Vizconde pomaten a s hlavou pokrytou. Maria del Alcor majíc šáteček s hlavy do zadu sešoupnutý a s čelem hrdě vztyčeným.

Světlo měsíce dopadalo jakoby ohromnou, bílou skvrnou na otevřenou chodbu a označovalo jako černé body jednotlivé dvéře... Červenavá pára vystupovala z osvětlených ulic a halila temné obrysy střech, komínů, kupole a věže. Svěží větérek zavíval sem ze zdáli... Nekonečné oddychování pronikalo nocí, .. Madrid spal!

„A teď, pane vizconde,“ pravila Maria, „jestliže dobro, které jste právě vykonal, jen z čistého a velikého srdce a k upokojení duše vaší vykonáno bylo, ... potom vstupte do komůrky zpěvačky!“ — —

*

FEUILLETON.

Ladislav Stroupežnický,

spisovatel a dramaturg Národního divadla, nar. 6. ledna 1850 v Cerhonicích, zemřel 11. srpna v Praze. Dramatické práce Lad. Stroupežnického jsou: „Černé duše“, „Pan Měsíček, obchodník“, „V ochraně Napoleona I.“, „Zvíkovský rarášek“, „Paní mincmistrová“, „V panském čeleduíku“, „Sirotčí peníze“, „Triumfy vědy“, „Velký sen“, „Naši furianti“, „Václav Hrobčický z Hrobčic“, „Zkažená krev“, „Christoforo Colombo“ a „Vojtěch Zák, výtečník“. Kromě toho napsal řadu humoristických a vážných povídek a črt vydaných většinou ve sbírkách: „Lidé směšní a ubozí“ a „Po trnitých stezkách“. Někomu, kdo zvláště v letech dřívějších se Stroupežnickým tak často se stýkal jsa svědkem jeho literárních i existenčních zápasů, a v letech pozdějších několikráte slyšel s jeho rtů slova: „Jak záhy se v tom našem vzduchu utýráme, jak rychle my pérem pracující lidé stárneme a mřem!“ tomu, kdo viděl a slyšel to, jest věru těžko psáti tento nekrolog a ubrániti se pohnuti. Stroupežnický postupoval pevnou nohou na dráze svého dramatického tvoření a smrt mu řekla „dost“, když mohl napsati ještě mnohá výborná díla, k nimž také práce přípravné byl již vykonal. Pracovník byl svědomitý. Každá věta v jeho dramatech, volno-li užiti toho porovnání, byla přisekána a přibroušena jako kaménky k mosaikovému obrazu. Postavy jeho jsou vždy rázovité a proudí jejich žilami opravdová krev. Historický kolorit zachycen mistrně, a tam, kde látky své bral ze života současného, nic nepravdivého se nemůže vytýkati jeho postavám, ať už jsou typy našich vad nebo ctností. Postavy ty někdy až suše předstupují před nás, na první pohled zarážejíce, ale žijou všude kolem nás a těžko jim říci, že nemají práva hlásiti se k životu na prknech. Jeden z listů napsal, že dokud bude vůbec o českém dramatu řeč, nebude lze jméno L. Stroupežnického vyškrtnouti. Zajisté, — ale rovněž tak asi sotva možno bude k jeho jménu jiné stejného významu a rázu připsati. Stroupežnický bude míti svou tabulku sám pro sebe, ať už prostým písmem díla jeho se tam vyryjí, nebo písmem zlatým. Zesnulý sáhl do naší minulosti a vybral z ní něco, co nikdo před ním: kus svěžího, zdravého humoru našich předků a tím sblížil nás s nimi. Pracoval individuelně, nekloně se k nikomu, a jest jedním z těch, na nichž jiní budou stavěti dále. K dramatu velkého slohu by se byl Stroupežnický asi sotva dostal. Jeho byly čtyři stěny domácnosti, nanejvýš nádvoří neb náves před nimi — a ty byly plny bujarého života; širá pole, kde křižují se meče, velké zápasy v duších heroických, vysoký Parnas a sluje hloubavé myšlénky byly mu cizí. Neměl pro ně sympathii, — snad ani vrozeného smyslu.

Srdce zesnulého spisovatele poznáváme celé v jeho povídkách. Měl nejhlubší sympathii s trpícími. Sám, až na poslední sklon života, který ozářila mu věrná a pravá láska s celou duší mu oddané ženy, — nebyl šťasten. Za těmi hnědými, často plaše se ohlížejícími zraky, bývalo tolik bolestného vědomí, které ulevovalo si většinou jen vtipem a satyrou na sebe i na jiné. Rád ťal do živého, ale dobře měřil vždy, aby rána nezasáhla srdce; sám zase rány ostré přijímal a splácel hned, neživě v sobě hořkost. Vše končilo jedním, dvěma srdečnými slovy a úsměvem, který byl tak vzdálen všeho dřívějšího smíchu. Tak tomu jest také v jeho humoristických povídkách. Říkati do týdne po smrti o někom, že byl větším neb menším spisovatelem, je předčasné. Patřil k nám, do cechu starších českých literátů, kteří poctivě práci svou začali, poctivě ji vedli a tak předčasně poctivě v ní umírají. „Literární dějiny, soud budoucnosti“ atd. to vše je planá fráse. Skutečně cenným zůstává jen život bojovaný poctivě, — a takový život klesl s Ladislavem Stroupežnickým do hrobu.

— V Třebízi u Slaného odhalen dne 15. t. m. pomník Václava Beneše Třebízského za účastenství velikého počtu jeho ctitelů, jichž sešlo se k desíti tisícům. Spisovatelstvo bylo zastoupeno deputací spolku českých belletristů „Máj“. Vřelou slavnostní řeč měl spisovatel Václav Štech.

— Paní F. P. Koptová, rozená Američanka, vydavši roku 1890 pod názvem „Bohemian Legends and Ballads“ řadu českých básní výborným anglickým překladem, pokračuje pilně ve své práci, uveřejňujíc překlady své v amerických časopisech. Pokud nám známo přeložila od Vrchlického básně: „Mater dolorosa“, „Myrta... cypřiš“, „Lorecký ze Lkouše“; od J. Nerudy „Balladu horskou“ a z „Písní kosmických“ č. VI., XII. a XXXVII.; od Sv. Čecha „Napomenutí“; od Adolfa Heyduka básně: „Při loučení“, „Dlouhá je to cesta“, „Vždycky jsem si myslil“, „Při svatbě“, „Rozmarina“, „Lesní žena“ a j.; od El. Krásnohorské: „Pradlena“, „Opuštěná“, „Sedlej mi koně“; od Terézy Mellanové: „Ach ne, ty spíš“. Ze starších básníků přeloženy: od F. L. Čelakovského: „Krotká holubička“, „Zrůst“, „Přemyšlení“, „Dobré naučení“, „Označení smrti“, „Putující“, „Vodník“, „Radost a žalost“; a od K. J. Erbena: „Svatební košile“, „Zlatý kolovrat“, „Štědrý den“, „Vodník“, „Vrba“, „Lilie“, „Dceřina kletba“, „Polednice“ a j.

— Nakladatelství F. Topiče začne příštím měsícem uveřejňovati nové laciné vydání „Sebraných spisů“ Václava Beneše Třebízského. Tím stanou se povídky Benešovy přístupny i tam, kam dosud nevnikly.

— „Sirotám příbramským“, list věnovaný pozůstalým po zahynulých hornících, vydařil se v ohledu literárním i uměleckém znamenitě. Málokterý z žijících českých spisovatelů tu schází a každý zastoupen jest něčím rázovitým. Patrno, že když povinnost zavolá, jest každý český spisovatel na místě. Redakci obstarali členové výboru „Máje“ svědomitě a taktně. Naše knihtiskárny i papírny zachovaly se obětavě. Jest na obecenstvu, aby hojným kupováním dovršilo účel, za kterým list vydán.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 1. ZÁŘÍ 1892. ČÍSLO 25.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankovené.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Hnízdo skřivanů.

Z „Povídek hradčanských“ od *J. L. Hrdiny.*

Vedle vrat pochmurné nemocnice vojenské na Hradčanech, jež natřena protivnou barvou žlutavou jako nejlacinější rakev určená pro chuďasa, usadil se za teplého jarního dne dragonský důstojník, nadporučík, na staré dubové lavici, jíž patrně k jeho přání vynesli dva vojáci sboru sanitétního odkudsi z průjezdu neb ze strážnice, a postavili těsně při zdi na chodník pod okny inspekční kanceláře. Důstojník patřil k pluku dragonů, jež dislokováni byli v polabských městech Nymburku, Lysé, Brandýse, Kolíně a jinde, a ve zdejší nemocnici trávil ten suchopárný, trudný čas od října loňského roku. V nemocnici byl ubytován v prvém poschodí, měl pokojík sám pro sebe, pokojík hezký, útulný, prostranný, ale — jediný den je tu věčností, což ta doba od října do dnešního dne. Zúplna půl roku. Pokojík měl dvě okna, jedno ve stejné výši se zdí, jež ohraničuje smutnou, tichou a věčně vlhkou zahradu nemocnice, okno druhé viselo již nad zahradou a ovinuto suchými haluzemi divokého vína. V létě tu může býti pobyt dosti příjemný, ale v zimě! — Nadporučík Borihar přišel sem v čas, kdy už jen sporé žluté listí viselo na větvích kaštanů, kdy zahrada nemocnice již pustá, záhonky lepších květin přikryty slamou, rohožemi a shrabaným listím, trávník sežloutlý, cestičky rozmoklé a pně stromů, jinovatkou a mlhou zvlhlé, čpěly plísní jako dřevo zpuchřelé rakve. Důstojník tu měl všecko pohodlí, v kamnech celý den nevyhasnul oheň, měl tu k disposici malou knihovničku, kuřácké náčiní, malý hrací stroj a směl jíti po všech prostorách nemocnice, ba na nějakou hodinku i do města, což vše obyčejnému vojákovi odepřeno. I jídelní lístek si směl sám ustanoviti na každý den. Vše mu povolili, všeho používal, jen ne vycházek. Před vrata nemocnice si občas vyšel, postál tu chvíli a šel zase. Aspoň společníka kdyby tu měl! Vojáků tu bylo dosti od všech pluků. ale — těm se říká „kamarádi“ jen v ohni, když je zle, — ve vojně. Na pozdrav vojínů poděkoval, více však si nikoho nevšímal. Kdyby tu byl ještě nějaký důstojník, byla by společnost — na vojně i „duo faciunt collegium“. Důstojník sboru sanitétního, správce nemocnice, byl starý mrzout, a vojenští lékaři po odbyté službě raději šli dolů do Prahy, tam je lepší zábava než zde by byla s tím marodem. Nadporučík Borihar trávil většinou čas ve svém pokojíku. Zpíval si tu, klel na počasí a poměry ve své mateřštině — byl Rumun, a pak zapáliv dýmku, přecházel po podlaze pokojíku hřmotně, až zvuk ostruh býval slyšitelným v místnostech sousedních.

Smutný čas! Byl smutný ten podzimní a zimní čas pro vojáky skutečně nemocné, jak nemá býti každý den věčností člověku mladému, jenž úplně zdráv, jen pod rouškou smyšlené nemoci žije nečinně takovou dobu v nemocnici. Borihar nebyl nemocen, leda v poslední době, že měl pleť zažloutlou, tváře propadlé a pokašlával, ale to je dávným příslovím, že v blázinci nemocný se vyléčí, zdravý člověk se tu nejspíše zblázní. Borihar měl nad postelí na černé tabulce křídou napsáno, že churaví chronickým katarhem plic, ale ten nápis byl tak starý jako vedlejší datum, od loňského října. To jen tak pro možný případ nějaké nepředvídané inspekční návštěvy.

Borihar byl zdráv, pobyt v nemocnici byl mu jen místem jakéhosi pokání, odříkání se, postu, dobrovolného vězení nebo tak něco.

Borihar měl v loni souboj. Bylo po manevrech, málo práce a volného času nazbyt. Dali si se soudruhem osedlati koně a vyjeli na zdařbůh do okolí. Nadporučík Borihar upozornil poručíka Svojkovského, že jeho kůň unaven dřív než kůň Boriharův. To ovšem byla urážka, jež nesměla zůstat bez odvety. Rumun prý nemůže informovat Poláka o vlastnostech vojenského koně.

Tak?

Borihar obrátil koně a jel zpět, nevšímaje si poručíka a za hodinu poslal mu své svědky. Vyzvání druhou stranou přijato a druhý den o šesté hodině ranní již křižovaly se šavle obou soků v jízdárně pluku. Borihar nepatrně zraněn na rameni hned při prvém výpadu, na to zahvízdla šavle jeho vzduchem jako blesk a poručík Svojkovský skácel se k zemi. Hlava jeho rozpoltěna. Po chvíli přiveden k vědomí, počal zase pravidelně dýchati ale pomoc byla tu nutna. Hned odvezen do Prahy, do vojenské nemocnice na Hradčanech, ale již druhý den zemřel. Přijeli mu na pohřeb soudruhové, přijel i Borihar. Šel klidně za rakví, jakoby se nic nebylo přihodilo, jakoby byl Svojkovského zavraždil někdo jiný. Co, zavraždil? — vždyť podobné prolití krve se dovoluje, schvaluje, přikazuje — — —

Za několik dní dozvěděl se Borihar, že matka Svojkovského, chudičká polská šlechtična, přijela si pro pozůstalost po svém nejstarším synovi. Neměškal a představil se jí. Nečinila mu výčitek.

„Pane, jsem vdova, mám jen malý stateček a ještě osm dětí, samé syny, — ten nejstarši mrtev. Měl býti naším živitelem, ale — opykám vše u vědomí, že padnul v povinnosti. Jen měl žíti ještě aspoň půl roku. Byl by docela uplatil dluhy naše. Takhle prodají nám věřitelé náš stateček, to „hnízdo skřivanů“, jak říká lid. Je to opravdu hnízdo. Dřevěný, starodávný stateček, v něm matka vdova s osmi dětmi, a že máme v rodinném znaku skřivana, jmenují nás podle erbu, a dohromady „hnízdo skřivanů“. Jen měl žíti aspoň půl roku ještě můj nejstarší hoch. Podporoval nás, jak mohl — —“

„Půl roku života vašeho syna — —“ zamyslil se Borihar, „což kdybych já na půl roku umřel, — aspoň pro svět — —“

„Nerozumím vám, pane!“

„Jsem vám něčím povinen za to, že jste vychovala prvního syna pro moji šavli. Pro mne byl by nikdo neplakal. Jsem od mládí osiřelým, bez příbuzných — — smím vám nabídnouti pomoci za vašeho syna?“

„Nepřijmu žádných darů, pane!“

„Prodají vám domov, rozederou to skřivánčí hnízdo — —“

„Ať!“

„Aspoň to, čím vám chci vypomoci, přijměte jako půjčku!“

Po dlouhém smlouvání svolila. Borihar odešel z kasáren, zašel do jednoho krámku v postranní uličce, na čestné slovo vypůjčil se pět stovek na půl roku a vrátiv se, vložil do ruky matky nešťastného soudruha jako „částku svých úspor“.

A když odjela, ustrojil se a hlásil se u velitele škadrony.

„Podivný člověk!“ bručel si major po jeho odchodu, „vydluží se peníze, rozda je, a aby mohl dostáti lhůtě platební, jde dobrovolně do nemocnice na půl roku. Na půl roku! Nu, třetinu služného tam utratí, ty se mu mají zasýlati poštou, zbylé dvě třetiny mají zůstat nevyzvednuty, až se vráti. Vezme je a zaplatí dluh.“

Uź půl roku tu byl Borihar, — ještě do prvního května, ještě půl měsíce. Pak tu nevydrží již ani hodinu. Nemocný člověk by se tu byl již utrápil, což mladé, zdravé tělo důstojníka dragonů! Stále otvíral už nedočkavě okna svého pokojíku, je-li už venku citelno teplo, prohlížel větvičky planého vína, brzo-li už budou pučet, ale vždy zas musil okna zavříti. Slunce vyběhlo, zasvitlo, zahřálo, ale za chvilku počal poletovat vlhký sníh.

Až dnes. Obloha od rána jasna, slunce příjemně hřeje, — zotvíral okna svého pokojíku, prošel si zahradou, kde našel v koutku jeden kvítek fialky, zastrčil do dirky vedle žlutého kovového knoflíku a poručil vojákům, aby mu dali lavičku ven na chodník, na výsluní. Tak! A bude slavit první jarní den.

To věřím, — to je jiný vzduch než v těch dusných chodbách.

Přinesl si nějakou knihu, že tu bude číst, ale položil ji vedle sebe, a shodiv plášť, jejž nesl jen tak přes ramena, opřel se o zeď a založiv ruce přes prsa, vesele si prohlížel okolí a lidi tu kolem jdoucí.

I ostatní obyvatele nemocnice vylákalo sluníčko. Ven sice ne, ale směli dnes poprvé otevříti okna, a zahaleni v pláště vyložili se vojáci ze všech oken na teplé paprsky. V každém okně dva, někde i tři. Víc se jich sem nesměstnalo. Různé čepice na hlavách, výložky různých barev, každý z jiné končiny, — Češi, Němci, Slováci, Maďaři, Rusíni — — všichni v přátelské shodě, každý svému soudruhu vděčen za kousek místečka na výsluní. Jeden z nich zahleděl se smutně v tu stranu, kde domov jeho, hádal, co asi nyní doma dělají, — ani jim nepsal, že byl poraněn koněm do prsou, aby je nepolekal, druhý těšil se, že za dva dny už se vrátí k pluku, jiný se obával toho návratu. Je nemocen, nikdo mu však nevěří, a slibovali mu, než odešel do nemocnice, že ho „uzdraví“, až přijde zpět. Opět jiný, hledě přes hřebeny protějších střech, zpívá si potichu veselou písničku a počítá, jak daleko ještě do září. V ten čas bude míti tři roky odbyty, vezme vojenský pas, čepici na stranu, nakoupí pro každého doma nějaký dárek — — Oh, už kdyby to tu bylo! Tu zas dva uvažují, kde je lepší služba, u dragonů či u myslivců

„Vojáci, pozor!“ povidal jeden ošetřovatel, Slovák.

„Co je?“

„Někomu přijde návštěva. Nějaký mladík v elegantních šatech tu obchází a dívá se po oknech nemocnice.“

„Kde je?“

„Nyní stojí před vraty, vidíte? — hovoří s dragonským nadporučíkem. Po někom se nejspíše ptá. Není nikomu z vás znám?“

Za ohlášení návštěvy míval Slovák od vojenských marodů še-ták, někdy i víc.

Vojáci hned začali se nahýbati s oken. Nikdo ho neznal.

„Buďte zticha, ať slyšíme, o kom je řeč!“

(Pokračování.)

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

Pracoval tím usilovněji a chvatněji ani sám nepozoruje, jak bezděčně se přičiňuje. Pan otec Máj dobře to postřehl a uznával, když později po odpoledním spánku opět zavítal k sekerníkům. Práce sekerníkům vůčihledě ubývalo, ti lidé dovedli si zasloužiti své mzdy plnou měrou. Zřídka kdy sice dali se strhnouti k spěchu, avšak za to údy jejich neznaly ochabnutí a zbytečnosti. Všichni plnými svaly a plnými plícemi vykonávali těžkou, zdravou práci, po které žádný úd nezchoulostiví a žádná noc není beze spánku.

Později po polednách objevila se také Márinka s paní mlynářkou. Dívka přinášela sekerníkům svačinu, nechtěli jich volati do mlýna, aby se nevytrhovali z práce.

Jiři zase sotva mohl zahlesnouti slůvko díkův, když mu Márinka podávala hrnek s kávou a pecen chleba s pobídnutím, aby si ukrojil. Ani jí pak nerozuměl,

když sekerníkům zvěstovala, že budoucně mohou si vybrati mezi kávou a mlékem, co kdo jídá raději, aby jen řekli.

„Já, slečinko, zůstanu při kávě," ozval se starý Královec, „ale, chcete-li býti tak laskava, Jiřímu dávejte mléko, jemu nebude škodit."

„Chcete?" tázala se dívka mladého muže a s úsměvem upřela na něj oči.

„Prosím," odvětil Jiří zajíkavě a jen se zardíval. Ani si nedovedl obratně ukrojiti chleba, jak se mu třásly ruce. Avšak byl blažen, a zdálo se mu, že ještě nikdy nepožíval tak chutných soust. Oslazovalo mu je líbezné vědomí, že toho malovaného hrnku i toho chleba dotýkaly se Márinčiny hebké ruce.

Pan otec rozpřádal hovor o známých i neznámých mlynářích, kteří v posledních letech prodali své mlýny. Sekerníci znali několik takových a nepokrytě vyslovovali svoje úsudky, jak který při prodeji pochodil. Skorem vesměs hovor jejich vyzníval v málo potěšitelný závěrek, že nyní mlýny skorem vesměs se prodávají se ztrátou. Toliko jeden, Trojický Kalina, prodal s výdělkem, avšak mlýnu jeho nekoupil mlynář, nýbrž nějaká společnost pro továrnu.

„I třebas pro továrnu," kývl mlynář, „jen když dobře se zaplatí."

„Však, pane otče, by se vám zasesklo, kdybyste měl tak se svým mlýnem se loučit," namítal starý Královec nedůvěřivě a zvedl svůj chromý, kusý ukazováček, což činíval vždy, když byl v pochybnostech.

„To, to!" bránila Máje paní mlynářka. „Jaká pak radost nyní ve mlýně? Pomalu mlynářství klesne na nejbídnější řemeslo. V posledních letech vše se změnilo, obrátilo. Jindy mlynáři bývali páni, krupaři a sedláci s prosbou přicházeli o semletí. Pytlů bývala ustavičně plná zanáška, a co piva ve sklepě za slady, které se mlely pro okolní pivovary! Teď však lidé čekají, až mlynář je poprosí, aby dali do mlýna. Pěkné živobytí!"

„To, vzácná paničko, mlynáři si zkazili sami," vykládal starý sekerník. „Proč se doprošují o každý korec meliva? Kdyby se neprosili, lidé by přišli sami."

„Ba právě, že zkazili, až člověku krev stydne studem, když to vidí. Jako u nás. Někdy v Jestřabí sjede se hořejší i dolejší mlynář, chodí dům od domu po melivu. Kdo neumí se dožebrávat, nemele. Pomalu budou jako drátenící, budou před každým stavením vyvolávat: Dejte do mlýna!"

Paní mlynářka při posledních slovech nutila se do smíchu, ale byla všecka uchvácena propuklým hněvem na mlynáře, kteří tak málo dbají své cti a svým lepším sousedům utrhávají výdělek před samými ústy.

„A já bych přece nechtěla ze mlýna!" zvolala pojednou Márinka. „Myslím, že žádný domov neopouští se s tak těžkým srdcem, jako mlýn."

„To máte pravdu, slečinko," přisvědčoval starý Královec a přívětivě zakýval.

Paní Májová se zasmála.

„I mlč, dítě," pravila laskavě, „až se vdáš, ráda opustíš otce i matku, neřku-li mlýn. Pro muže jest se vším snadné loučení."

Dívka zarděla se jako pivoňka. Zase nevědomky pohlédla na Jiřího, jakoby se tázala co on tomu říká, ale on také se červenal a bál se k ní pozvednouti oči. Byl šťasten, když dívka se objevila a rozdavši svačinu, usedla si vedle rodičů na zásobu prken, páchnoucích vonnou pryskyřicí. Zdálo se mu, že k němu stále upírá krásné, neodolatelné zraky. Nevěděl, jak nejlépe by měl chovati se v její přítomnosti, ustavičně měl na paměti, aby k ní byl uctivě obrácen, avšak chránil se zhusta zvedati k ní hlavu, aby nebyl opět strýcem Kábou pozorován. Všickni ostatní byli mu lhostejní, jen když k Márince dovede ušlechtile se chovat.

Mlynářova rodina prodlela u sekerníků dlouhou chvíli, až zase paní Májová si vzpomněla, že už jest čas chystati večeři. Vzchopila se s dcerou která sebrala vyprázdněné hrnky, načež obě odcházely do mlýna.

Pan otec záhy jich následoval. Při vší panovačné povaze choti své přece nikdy dlouho nevydržel bez její společnosti. Stávalo se, že někdy v něčem se nepohodli a trochu poškorpili, což mlynář, neuměje se hádat, pravidelně ukončoval tím způsobem, že rychle bouchl za sebou dveřmi a odcházel Avšak nezapadl-li do hospody, za čtvrt hodiny už se vracel udobřen, změklý jako máslo, a jestliže hned nespatřoval paní mlynářky, už se sháněl po ní starostlivou otázkou: „Kde pak je maminka?"

Jiří skrytě se díval za odcházející dívkou, dokud nezmizela. Pak si vzdychl. Teprve v této chvíli zpozoroval, jak bez oddechu vládl sekerou a že jest všecek zalit potem. Dokud dívka seděla tři kroky vedle něho, ani necítil sekery v rukou, blízkost její vlévala mu do žil sílu a osvěžení, namáhavá práce byla mu lehkou hračkou.

„Dívala se na mne opravdu tak často a tak srdečně, anebo jen se mi tak zdálo?" pomyslil si, a myšlénka ta dlouho mu byla lákavou záhadou. Jaká slast, kdyby si ho všímala bedlivěji než kohokoliv jiného, jaká blaženost, kdyby v něm nespatřovala toliko drsného, lhostejného sekerníka! A jaké nebe, kdyby ho měla aspoň trochu ráda, jen trochu tak ráda, jak on si ji zamiloval za několik hodin, co ji znal!

V duchu stále si ji představoval, jak ji viděl v poledne u stolu a jak před chvílí pokradmu ji pozoroval, když tu seděla. Jak byla krásná, rozkošná! Mladé, neposedné údy její bujely a kypěly silou a zdravím. Nevěděl, co více ho uchvátilo, zdali její roztomilé chování nebo spanilost mladistvého, skorem ještě dětského obličeje anebo snad do očí bijící kyprost a síla jejích oblých údův, která byla mnohem svůdnější nežli její krása? Všechno ho opojovalo, až se mu točila hlava.

Márince bylo sice teprve sedmnácte let, avšak byla ku podivu mohutné, než zároveň i ladné postavy. Při její překypující plnosti tvarů přece nemohlo se říci, že není štíhlá nebo sličně urostlá. Naopak, byla pružná a mrštná jako kotě. Co pak ušlechtilosti srdce jejího se týkalo, bylo ve svorném souhlase s lepým tělem. Dívka zdědila po svých rodičích jenom chvályhodné vlastnosti. Byla po tatínkovi i po mamince, říkali, kdykoliv se hovořilo o jejím bujném vzrůstu, o její dobrosrdečné, upřímné povaze nebo o její rozhodnosti a sebevědomí, s jakým si všímala hospodářství.

Večer mladý sekerník Márinky již neviděl. Nebyla doma, když sekerníci večeřeli, byla prý s Kačenkou v městečku nakoupit nějakých věcí. Jiří toho tuze litoval. těšil se, že ji opět uzří, třebas to bylo jenom na okamžik

*

a skrytým pohledem, a nyní bylo mu odejíti na lůžko bez osvěžení, které čerpal z každého kmitu její přitažlivé bytosti, z každého slůvka jejího lahodného hlasu.

Až zase nazejtří ráno ji spatřil křepkou i usměvavou, a srdce prudko mu zabuchalo ve stísněných prsou, jak mile mu poděkovala za jeho pozdrav. Viděl ji pak několikráte za den, nejdéle po svačině, kdy měla nejspíše kdy chvíli poseděti v jejich ústraní, dívati se se zálibou na jejich jadrnou práci a naslouchati jejich hovoru s panem otcem nebo s paní mlynářkou, který téměř vždycky byl zajímavý. Bylo viděti, že ani čtveráctví Kábovo není jí proti mysli.

Avšak jednou přece odtamtud vypuzena utíkala. To když Kába zažertoval, jak švarně by se vyjímal po Márinčině boku nějaký mladý rytíř urostlé postavy, s hezkými nakroucenými knírky. Bez nakroucených knírů totiž u něho žádná krása.

„Ba ne, ba ne,“ smála se paní Májová, rozjařena rozmarným hovorem, „Márinka bude chtíti jenom některého hodně vousatého. Vousy líbily se jí odjakživa, ještě byla v peřince a třásla se na ně, a běda těm, které se dostaly do jejích prstův! Ještě minule jsme na to vzpomínali. Nemohla a nemohla usnouti bez vousův, musila míti macka, jak tomu říkala, když začínala mluvit. Dávali jsme jí tedy do pestýlky kočku, ale když ji tuze mačkala, dostala kousek kůžičky s beránka. S tou do pěti let chodila spat a jak vždycky byla blažena, když ucítila beránčí kožíšek na svých tvářičkách!“

Přemáhajíc rozpaky Márinka několikráte se pokusila přerušiti matčin hovor, ale nepodařilo se jí to, paní mlynářce zachtělo se také trochu ji poškádlit. Když však na konec její žertovné zrady objevil se jako výslednice opět vousatý ženich, dívka honem se vzchopila a utíkala úprkem do mlýna. Při tom střelila planoucíma očima po Jiřím Královci, avšak on se zardíval více než ona.

Toho dne již se neukázala, a Kába dobře poznamenal, že stud jí brání objevovati se tam, kde jsou tak statní, šviháčtí mladí mužové; těmi totiž myslil Jiřího a sebe, nejvíce ovšem sebe. Také nazejtří zdržela se v společnosti sekerníkův jenom tolik, kolik bylo potřebí, ale jinak veselosti její ani za mák neubylo. Smích její bylo několikráte slyšeti ze mlýna nebo se dvora až tam, kde sekerníci pracovali.

Mladý Královec mohl tak sice klidněji pracovati, tak také nemusil se obávati podezřívajících pohledů strýcových ani nemusil býti v ustavičných nesnázích, jak nejlépe má před dívkou se chovati, než přece tuze želel, že nyní ji spatřuje řídčeji, mnohem méně než v prvých dvou nebo třech dnech. Tehdy už také poněkud se osměloval, již si dodával odvahy vmísiti se do hovoru některým vtipným, ale uhlazeným a lichotivým slovíčkem, a tu máš, paní mlynářka svou nepřekonatelnou prostořekostí zkazila všecko. Kdož ví, podaří-li se Jiřímu za ty čtyři nebo pět neděl, co budou v Jestřabí pracovati, s Márinkou si pohovořit?

Nebylo to však tak hrozně nesnadné, jak si představoval. Brzo potom, asi čtvrtý den po svém příchodu do mlýna, setkal se s dívkou, a oba měli dosti kdy si pohovořiti.

Bylo to už po práci a po večeři, před soumrakem. Starý Královec hned po jídle se zvedl, zapálil si krátkou dýmku a odcházel s panem otcem do městečka. Mlynář vyzval sekerníka na sklenku piva, arci hlavně jenom proto, aby snáze se dostal z domu a by snad zamezil tušené překážky své choti. Byl-li vážný a ve všem opravdový Královec účastníkem té nevítané výpravy, paní Májová přece se ostýchala stavěti se mužovi svému na odpor.

Kába mezitím spřádal s Kačenkou důvěrnější přátelství i provázel děvečku na pole ochotně se nabízeje, že jí pomůže nasekati jetele pro dobytek. Sám rytířsky se chopil kosy i trakaře a žertuje s Kačenkou, vesele vyjížděl s mlýnského dvora.

Mladý Královec tak osaměl. Do večerního šera zbývala ještě dlouhá hodina, nejpříjemnější chvíle rozkvětlého jara, nejmilejší doušek venkovského června. Vyšel si tedy na hráz, odkudž byla úchvatná vyhlídka na Jestřabské údolí. S jedné strany bylo viděti opadlý rybník se spoustou puškvorce a bujných rákosin, výše rozsáhlou louku, skvějící se záplavou jarních květův, dále pak útulné městečko, plné bílých domkův, stinných zahrad a kouřících komínův. Nad tím vším štíhlá věž starého kostela s šedou střechou velebně se vypínala.

S druhé strany oči se rozlétaly po mlýně s velkou zahradou a s třemi potoky, vlnícími se ode mlýnských kol, od pily a ode splavu, které níže v houští olšin se sbíhaly v jeden proud, lemovaný světlými vrbkami. Tam dole zase byly pestré lučiny, po úbočích pak vlnila se osetá pole, promísená temnozelenými obdélníky bramboříšť, a výše stráně, povlovně se zvedající k černým borovým lesům. Všechna ta směsice tvořila úhledný, zraku lahodící celek.

Jiřík usedl na jednu z klad, před pilou složených, a zadumal se. Hlava jeho byla plna luzných myšlénkami, jaké vždy se rodí v dvacitiletých nezkušených mladících, slovo láska v jeho vírné neobsáhlosti právě pochopujících, hruď jeho rozpínala se nepovědomou, přece však vítanou a hýčkanou touhou, společnou kolébkou blaha a bázlivého stesku.

Až do té doby vzpomínka na Lenorku Kábovu vždycky mu lahodila a snad časem byl by z ní vyklíčil i něžnější cit, nyní však pojednou mladá teta Jiříkova neměla pro něho již žádného kouzla, skorem ani nevzpomněl na ni.

Myslil pořáde jenom na Márinku Májovou a neptal se, co v budoucnosti z toho může býti, jemu úplně stačila libá, nevýslovně sladká přítomnost. Sytil se opojnými vzpomínkami na sličnou dívku, neuvažoval ani dosti málo o láskách beznadějných, o tužbách zklamaných a srdcích na vždy zlomených.

Toužil zase okřáti pohledem na její vnadnou bytost, a hle, ona přicházela — — —

Zvolna, jen co noha nohu mine, a majíc v rukou nějakou drobnou práci, Márinka blížila se po cestě s mlýnského dvora na hráz, a zdálo se, že jest úplně zaujata svými bělostnými nitěmi a jehlicemi. Až když před samou pilou vstoupila na hráz, zvedla vděkůplnou hlavu.

Usmála se přívětivě, nebyla blízkostí Jiříkovou překvapena. Nepatrný červánek uspokojení kmitl se jejím jasným, čistým obličejem. S půvabnou prostotou děkovala Jiříkovi za uctivý pozdrav a bez ostychu přistoupila ke kmenu, se kterého hbitě vstával.

„Proč nesedíte?“ tázala se vlídně a upřela na jeho rozpačitý obličej blankytné oči.

On trochu se rděl a trochu se usmíval. Darmo však hledal odpovědi.

Minutu mlčky hleděla na něho, jakoby čekala, že snad přece něco řekne, avšak když nepromluvil, dodala mu odvahy dalším úsměvem a důvěrnou otázkou:

„Jest vám tu smutno, viďte?“

„Oh nikoli, slečno, Jestřabí jest učiněná krása, učiněný ráj. Líbí se mi zde tuze,“ mladý sekerník odpovídal zajíkavým hlasem a zase zvolna usedal.

„Já také jsem zde úplně spokojena a nikdy nepohřešuji hlučného života.“

„Ve mlýně vždycky jest velmi půvabno a obyčejně i dosti živo,“ odvětil mladý muž poněkud směleji, aby také něco řekl.

„Viďte,“ dovolávala se ho dívka, „a zvláště zdejší krajina jest nadmíru pěkna. Jest u vás ve Zhoři také tak hezky?“

„Nikoli, slečno, není tam tak milo. Jest tam větší rovina, ale méně lesův.“

Márinka Májová ráda si porozprávěla, a teď zase přicházela do milého živlu.

„Nebyla jsem dosud nikdy ve Zhoři, ačkoliv to odtud není daleko,“ hovořila. „Ale tatínek vždycky vychvaluje Zhoř nad Jestřabí, že jest tam mnohem lepší kraj než tady.“

„Pan otec hledí na to očima hospodáře, kterému dobrá půda jest desetkráte milejší než sebe skvostnější krajinářská krása. Jest to však pochopitelné “

„A jakýma očima vy na to se díváte?“ usmála se dívka.

„Já?“ zarazil se Jiří, a blednoucí tváře jeho opět znatelně se zardívaly. „Ani nevím sám, jakýma. Snad očima nezkušeného člověka, očima snílka —“

„Rozumím vám,“ pomáhala mu dívka, když vázl s vysvětlením, „jsem také taková. Za kus vonného háje, za několik ovocných stromův a za malý kvetoucí palouček dala bych sto korců nejúrodnějších polí, za venkovskou chaloupku s pěkným okolím dala bych třebas veliké, hlučné město. Jsem ctitelkou stromoví a květin, pěstovaných jenom Pánem Bohem, miluji vášnivě venkovskou samotu. Věřte mi, dobu, strávenou v městě, pokládám za ztracenou pro můj život.“

„Ano, ano,“ mladý muž, všecek oživen, na souhlas kýval hlavou, „znám to také, slečno, býval jsem též v šerém, zádumčivém, nepřívětivém městě.“

„Dlouho?“ otázala se Márinka, ačkoliv to již věděla z hovoru své matky.

„Pro můj tehdejší dětský stesk po tichém venkově dosti dlouho — dvě léta.“

„Jako já, právě jako já. Byla jsem dvě léta v Praze, a kde vy, pane Královče?“

Mladému mužovi ten důvěrný hovor zněl jako líbezná hudba. A jak ho jmenovala! Pane Královče! Nebyl do té chvíle uvyklý pojmenování pána, sekerníci se oslovovali jen prostě jménem a dost. Říkajíc mu pane, spanilá dcerka mlynářova povznášela ho nad prosté venkovany, uváděla ho do lepší, vzdělanější společnosti, do které i ona náležela. Byl jí za to nadmíru vděčen.

„V Hoře, slečno,“ odpovídal ochotně a cítil, jak neoblomný jazyk nyní se mu rozvazuje. Jazyk i srdce, které by byl na prvý pokyn otevřel před ní. „Jenom v Hoře,“ dodával pak, „ale i to starobylé město zdálo se mi mrtvým, skličujícím žalářem naproti naší světlé, vzdušné vesnici. Ano, pobyt v Hoře byl mi dlouhým, umořujícím vězením. Ani já té doby nepočítám do života. Jak smutno asi jest v Praze!“

Mladou dívku zajímala prostota a upřímnost Jiříkova vypravování. Byla by ráda věděla některé podrobnosti z času jeho nepodařeného studia, ale nevěděla, jak k té choulostivé stránce jeho ledví se přiblížiti. Domnívala se, že Jiří snad se stydí za to. Ohlédla se chvatně ke mlýnu a pak si sedla na vedlejší kládu. Už ani nepracovala. Složila ruce v klín a upřela na mladého Královce krotké, dětinské zraky.

„Ještě dobře, že občas jsem se těšívala na svátky a na prázdniny,“ řekla a dodala poněkud tišeji: „Míval jste také prázdniny, pane Královče?“

„Ovšem, slečno. vždyť po ta dvě léta jsem byl studentem.“ odtušil Jiří a připojil k své skromné upřímnosti půvabný úsměv.

„Studentem!“ dívka zvolala vesele, jakoby o tom ještě nevěděla. „Hleďme!“

„Ale špatným studentem, slečno, abyste dobře věděla. Ničemu jsem se nenaučil, knihy nebyly pro moji tvrdou, zabedněnou hlavu.“

„Věřím vám, byla jsem také taková, nechtěla jsem se v Praze učit,“ řekla zase s povzbuzující důvěrností, avšak mladý Královec shledával to nepochopitelným. Není možná, aby Márinka nebyla výbornou žačkou. Domníval se, že tak sličná dívčí hlavička má zázračnou chápavost a že hravě naučí se všemu.

„Slečna jistě byla pilnější než já,“ řekl na to s dětinským přídechem.

„Ó nikoli, nikoli!“ volala Márinka, vesele se bráníc jeho klamným domněnkám. „Nic mi nebylo protivnější, než seděti doma nad knihou a s tajenou nenávistí louskati německé básničky a suchopárná slovíčka. Co v Praze jsem se naplakala, co jsem se namodlila, aby už byl konec tomu učení! Ale nic naplat, musila jsem psáti protivné úkoly a skládati rodičům i všem strýčkům a tetám dojemná přání, kterým jsem ani nerozuměla, musila jsem se učit, a stará paní důchodňová, šedivá, uhlazená vdova, u které jsem bydlela, mne zkoušela. To bylo nejhroznější ze všeho. Paní důchodňová spínala nade mnou ruce zoufalstvím, co ze mne bez němčiny bude, že prý se nesmím odvážiti do žádné společnosti, aby mi hned lidé nevytýkali, jak jsem hloupá! Bez němčiny prý nebudu žádnou slečnou Můj Bože! A od těch nesnesitelných zkoušek tím více jsem se rozkmotřila s němčinou.“

„A nenaučila jste se, slečno?“ tázal se mladý Královec, povzbuzen tou sdílností.

„Ba nenaučila. Jenom trošku jsem rozuměla, ale do německého hovoru nebyla bych se pustila za živý svět. Myslila jsem, že za prvým slovem každý se mi vysměje. Nyní už z toho nevím teprve nic, ale nechť! Však já do Němec nepůjdu.“

„Vidíte, a jste přece i bez němčiny krásnou slečnou,“ zahoroval Jiří a ani nevěděl, kde náhle vzal k té poklonĕ statečnost.

Dívka rychle k němu obrátila zardělý obličej. Zdvořilost ta tuze jí lichotila.

„Ah." řekla pak se strojenou výčitkou, „čeho všeho si všímáte! Myslila jsem, že pro něco takového nemáte očí —"

Jiří se zarazil.

„Odpusťte," pravil prosebně, „neřekl jsem snad nic tuze smělého? Hněváte se?"

„Oh ne, nehněvám, ale nečekala jsem toho od vás —"

„Proč?"

„Protože to není pravda."

„Musím vám odporovati. Nikdy jsem neřekl nic pravdivějšího."

„A kromě toho — býváte vždy tak málomluvný, tak zamyšlen, sotva na někoho se podíváte. Myslila jsem, že dosud ani nevíte, jak vypadám —"

Chtěl jí říci, jak hned při prvém spatření podivoval se její kráse, jak prahl po jejím svěžím hlase, jak skrytě se díval na ni, dávaje si bedlivý pozor, aby nebyl někým pozorován, a jak želel, že v posledních dnech méně se objevovala, ale pojednou dřívější ostych a nesmělost ho pojala, sotva ze sebe vypravil několik sklíčených slov:

„Jste na omyle, slečno — věřte, ne, ne — kdybyste věděla — — —"

Ona, vidouc jeho náhlé pohnutí, také se zamlčela. Její sedmnáctiletý rozoumek už rozuměl citům, které touž chvílí asi bouřily mladíkovým nitrem. Až skorem se toho zhrozila, bála se, aby mladý Královec se neodhodlal k nějakému vyznání. Co na to by pak měla říci, jak se zachovati, k tomu její mladý rozoumek v tom okamžiku nestačil. Když však chvíli seděl němý a zamyšlen, s patrným stínem smutku na bledém, ušlechtilém obličeji, z něhož zírala jenom upřímnost a dobrota srdce a pak ta truchlivá zádumčivost, sličné Márince bylo ho zase líto. Pozorovala ho po očku, se zalíbením měřila jeho pravidelné oduševněné rysy, jeho hluboké, hnědé oči, zacloněné dlouhými brvami, i jeho malé nahnědlé knírky nad hořením rtem.

V tom se jí zdálo, že mezi řasami očí se mu kmitá slza.

„Ach," zvolala polekaně plným hlasem „snad jsem vám ublížila?"

A málem byla by se dala do pláče.

„Bože můj!" ulekl se mladý sekerník. „Co myslíte? Jest to něco docela jiného, nač to všechno povídat? Jak jsem bídný, jak jsem bídný!" (Pokračování.)

Padající hvězdy.

Báseň *A. Jandy.*

Znáš onu průpověď? Když s nebe hvězda padá,
tu v onen okamžik co vidíš její pád,
máš na to vzpomenout, co duše tvá si žádá,
to prý se splní pak. Když byl jsem ještě mlád,

tak matka řekla mi, a já se k hvězdám díval,
co v duši dřímalo těch přání dětinných!
Ó škoda, doposud že žití mého příval
vše rval, leč nepřines' ni jedno, jedno z nich. —

A každá hvězda vždy tak rychle v tmu se sklání,
že v onen okamžik, než shasla docela,
jsem nemoh' vzpomenout na jediné své přání
a než jsem vzpomenul, – již hvězda zmizela.

Tak bývalo to vždy: ta hvězda jen se kmitla,
— co přál jsem si? Však hle, tam jiná padá zas! —
A nežli touha má myšlénkou v duši svitla,
již nový meteor mi na obloze shas'. — —

Ó mládí zlaté dni, vy hvězdy padající,
co přání nadšených vždy dřímá v duši nám!
Než mládí uplyne, co chcem' dřív máme říci,
a než se rozhodnem', již hvězda je ta tam.

Co zlatých, mladých dnů již věčnost v hlíně chová!
zda moh' jsi vzpomenout nač užiti jich chceš?
Ty pravíš zítra snad, však věř, ta hvězda nová
dřív opět zapadne, než sobě vzpomeneš!

Dnes, zítra, pozejtří, — vše ve věčnost se sklání,
a ani okamžik nechytíš touhou svou.
Dál v duši poneseš svá nesplněná přání,
a mládí zlaté dni jak hvězdy zapadnou.

Palermo.

Z denníku svých cest vypisuje dr. *Jiří Guth.*

(Dokončení.)

Zřídka se stává, aby v samém paláci královském byl vědecký ústav tak jako je tady v Palazo Reale observatoř. Jsi-li cizinec, smíš sem každou chvíli, domácí jen jednou v témdni. A návštěva stojí za to. Stoupáme v labyrintu chodeb a schodišť věže Santa Ninfa, dříve Torre Pisana, která tvoří nejstarší část paláce. V pravo v levo dalekohledy katoptrické, dioptrické, sextanty, různé přístroje hvězdářské, staré a již odstavené, jiné nové, blýskavé a jemně pracované; u mnohých z těch starších udán i letopočet a stáří. Jeden dalekohled neúhledný stojí v koutě: jím r. 1801 Piazzi odkryl planetu Ceres. S tajemnou hrůzou jdeme kolem hvězdářských tabulek

a výpočtů rozložených na stole, s údivem pohlížíme na to množství pomocných strojů a na to vše tak pohodlně zařízené a tak mimoděk vzpomínáme na skromné počátky české hvězdárny v malém domku v sousedství letenské pláně, kde tabulku žití svého dopočítal jeden z největších učenců malého našeho světa a jeden z nejlepších Čechů, třeba že nebyl žádným čestným předsedou, žádným vysokým hodnostářem, ano ani ne poslancem; my, malíčci jeho žáci, vzhlíželi jsme k němu jako k bytosti vyšší. . . Vystoupili jsme až na platformu věže a rozhlížíme se teď po té „zlaté mušli“, v údolí palermském, které rozkládá se v záři jasného ranního slunce kolem kol.

Nevím, proč Palermo nepočítá se mezi města nejkrásněji položená, — neváhal bych postaviti tu Conca d'oro hned na místo nejprvnější. Byl jsem jako v pohádce stoje tady nahoře . .

Celé město rozkládá se od paty věže k severu tak jako na talíři: hned ode věže korso Vittorio Emmanuele táhne se až k moři, a v daedalu uliček všech čtyř čtvrtí vynikají všecky větší kostely, paláce a veřejné budovy, mezi nimi nejvíce Teatro Vittorio Emmanuele, těžká, kupolovitá stavba, ještě nedokončená, hned v levo kathedrála, l'Assunta, naproti Spedale grande atd. Hned za městem pak rozkošné zahrady la Flora a Villa Giulia, Orto Botanico, Giardino Reale, Olivuzza, Giardino Inglese, Aragona a ještě za nimi rozvíjí se zeleň až k úpatí hor, které zevšad, až k moři obklopují okolí Mezi zelení roztroušeny jsou vesnice S. Giovanni dei Lepro-i, Rociella, Brancaccio, Porazzi, la Rocca, Bocca di falco Altarello, Baida a jiné a jiné, pak nesčíslně mnoho bílých domků a vil ojedinělých, osamocených v hájích olivových a oranžových. To všecko tedy je vroubeno okruhem vysokých hor, od jihu začínajíc Monte Grifone, Monte di Mezzo, Giardinello, Monte la Mela, Monte Fiascone, k némuž přimyká se veliká kathedrála Monrealská se svým starým klášterem benediktinským, Monte Peroso, Monte Cuccio a posléze na severozápad celý řetěz Monti Billiemi Vážný ten kruh líbezných italských jmen uzavírá Monte Pellegrino, strmící už na severu nad zálivem, který korunuje vábný rozhled a modravým tónem své barvy doplňuje harmonický akkord, vznášející se nad tímto zákoutím . . . Je zde všecko sneseno dohromady, úrodná nížina, v níž veliké město i venkovský kraj, hory vysoké a mohutné, pustá skaliska na nich a posléze veliká hladina vodní, bez níž nelze mluviti o poloze dokonale krásné, a vzpomínal jsem na jiný země kout, v němž také všecko příroda dohromady snesla, na Montreux v zákoutí Lemanském. Jenže tam shlížely se v zrcadle vodním ještě také věčné sněhy a ledovce Dent du Midi . . .

Tou svojí polohou, chráněnou před větry a blízkostí moře, regulujícího temperaturu jako přirozený kalorifer, Palermo má snad nejutěšenější podnebí na celé Mediterraneji. Rozdíly léta a zimy jsou tak nepatrny, že v létě je v Palermě méně horko než na příklad ve Florenci, mnohem severnější; zima je pak mírná, vlažná a bez bruskních přechodů teploty. V nejteplejším měsíci, v srpnu, bývá průměr teploty 25° C., v nejstudenějším, v lednu, bezmála 11° C., tak že tedy rozdíl obnáší jen 14° C. a temperatura roční průměrně 18° C. Vane-li sirocco, což stává se asi dvanáctkráte do roka, zvláště v dubnu a pak při přechodu ročních počasí, stoupne teploměr až na 40° C., kdežto nejnižší temperatura na observatoři Palermské pozorovaná je 2° C. nad nullou.

Proto Italové nazývají Palermo „la Felice“. A věru, když tak sedím schoulen v županu a sníh už teď na podzim, kdy toto píši, bije do oken, přikrytých vysoko tlustým lambrequinem, nebe je zataženo obrovským pytlem praegnantních šedých mraků, když věje studený vítr zahánějící všecky ženaté ke krbu domácímu, officielně zvanému vždy „útulný“, mládence pak do dusných kaváren a plzeňských pivnic; a když pomýšlím, že tam dole mohl bych pracovati při otevřeném okně a snad i bez kabátu, pak nevolky stávám se socialistou co do počasí. Jen že to není, koho bych do povětří vyhodil.

Letos zvláště nám Čechům Palermo k návštěvě se doporoučí. Ne že bychom všichni byli souchotináři a potřebovali zotaviti se nebo utíkati před velikou zimou, — vždyť jsme zvyklí již od sta let, že v Čechách je chladno a sychravo, a právě letos zdálo se, jakoby chtělo vysvititi teplejší slunce českých úspěchů — ale proto, že v Palermě je výstava, Esposizione nazionale, kterou porovnávajíce se slávou jarmarku bubenečského mohli bychom buďto síliti se v národní pýše nebo učiti se, čeho nám ještě se nedostává.

O přípravách palermské výstavy zvěděl jsem již v Praze. Vydávaje se pak na svůj nový prázdninový výlet na jih, nikde nic o výstavě té jsem nedoslechl, až v Tunisu; můj průvodčí, černý Mohammed Deby, se zvláštním nadšením o budoucích divech sicilských mi vyprávěl, — snad proto, že do jedné restaurace za sklepníka byl angažován. V Sicilii samé bylo ještě příliš horko, než aby zápal pro výstavu jevil se jinak, nežli několika, ne přečetnými plakáty. Nejdříve na hladové oné stanici la Bicocca padlo mi do oka návěští ne sice tak umělecky provedené, jako naše, ale mnohem křiklavější, nápadnější. Na návěští slibovalo se velmi mnoho: Esposizioni industrialli e Galeria del lavoro. Esposizioni speciali: Belle Arti, Mostra Eritrea (villagio abissino). Mostra internazionale di piccoli motori. Eletricittà. Orticoltura. Zootecnica. Sicilia monumentale e pittoresca. Riccordi patří ecc. Pak: Grande fontana luminosa (také jako v Paříži na rovině). Grande stagione di opera e ballo. Tiro a segno. Tiro al piccione. Grande cavalcata storica (Entrata trionfale di Don Giovanni d'Austria in Palermo) a posléze různé Feste notturne, illuminationi fantastiche, Gare pirotecniche a také skluzavka. K tomu ještě ecc. ecc. ecc. — Přirozeno, že byl jsem zvědav shlédnout aspoň, co shlédnouti bylo lze: otevření mělo se státi až někdy v listopadu a výstava teprve se připravovala.

Poloha výstaviště je sice velmi příhodná pro návštěvu, však přirovnání s pražskou v náš prospěch dopadne: výstava naše byla, ať tak díme, v zahradě, výstava palermská je ve městě. Rozkládá se na konci ulice Macqueda mezi Via Villa franca a Strada della Liberta. Průčelí výstavní budovy tvoří západní stranu Piazzy Ruggiero Septimo, ale nevyniká nijak příliš nápadně nad ostatní budovy, jako vůbec celé stavení výstavní ani z ptačí perspektivy nenajdeš tak snadno. Je to sice rozlehlá budova v arabsko-normanském slohu s věžemi a kupolemi, avšak výšky kupolové jsou nízké a kupole hlavní nepřesahuje ostatní valně ani výškou ani objemností. Když s observatoria jsem se rozhlížel mimoděk, ptal jsem

se průvodčího, maje na mysli skvostné výstavní panorama pražské z letenské strany:

„Tak kde pak je ta vaše výstava?“

Základní myšlénka výstavy je dána místem: veliká budova obklopuje výstaviště z větší části a pavillonů tehda bylo málo; zda vyrostly nějaké od těch čas, nevím. Sloh hlavní budovy připomíná pařížské Trocadero, je však mnohem chudší. I pavillony jsou mnohem chudší co do ozdob a jednotvárny, a také zahradní okrasa slibovala tehda nemnoho.

Celé výstaviště objel jsem ve fiakru krokem jeda za deset minut.

O velikosti jeho však lepší učiníme si ponětí z těchto číslic: počet vystavovatelů (z celé Italie) obnáší 8000, a rozloha výstaviště 85.000 čtv. m., k tomu 22.000 čtv. m. zahrady a 43.000 čtv. m. na cesty, místa, místnosti pro stroje hospodářské atd., celkem tedy 150.000 čtv. m. Eiffelovu věž en miniature tehda teprve začínali stavěti.

Palermo silně kontrastuje se Syrakusami, — v Palermě nic nezbylo z věku starého, ale za to střední vek zanechal tam po sobě překrásné stopy. Architektonické památky palermské jsou výmluvným svědectvím, kterak měnívalo se tam politické panství a rozmanitostí svého slohu mile pošimrávají vkus neodborného turisty, třeba že nevyhovují přesným pravidlům o umělecké jednotnosti. I když Normané roku 1072 dobyli ostrova na Arabech, tito zůstali živlem aspoň intellektualně panujícím a Normané s radostí přenechávali jim zejména všecky práce umělecké. Ale na Araby nezůstal bez účinku vliv byzantinský, který, ať již jakýmkoli způsobem do Palerma se dostal: a tak základní myšlénka většiny kostelů palermských jsou čtyry sloupy ve čtverci a nad nimi kupole. Jiné chrámy zase nesou známky čistě arabského původu, jako San Spirito a jiné, jsouce stavěny slohem zvaným arabsko-gotickým. Ještě více budovy civilní mají ráz arabský jako paláce la Ziza a la Cuba v palermském okolí.

Podivnou shodou okolností právě Vlachové vynikají přestavováním a kažením původních slohů. Kathedrála l'Assunta také je toho dokladem: čím častěji ji přestavovali, tím hůře s ní bylo a nejhůře když naposledy, roku 1781—1801, neapolitanský architekt Fernando Fuga nasadil na budovu nepěknou kupoli, která se na ni hodí asi jako na hlavu Venuše Miloské německý šišák. Tehda pozvedla se proti tomu nevkusu veškera stavitelská obec sicilská, nevím však, proč obecný ten odpor nic nepomohl. Snad Fuga chtěl svoji kupolí vyznačiti důstojnost královských náhrobků umístěných uvnitř. Odpočívať tam celá serie panovníků, některé mrtvoly staré více než sedm set let: král Roger († 1154), jeho dcera císařovna Constancie, Jindřich VI. († 1197), jeho syn císař Bedřich II. († 1250) a jeho choť Constancie Aragonská a jiní ještě. Ale čím zajímá nás ten královský popel, proč zmiňujeme se o dávno zapomenutých jménech, jichž význam teď pracně shledáváme v knihách odborných a tam sotva že o nich nalézáme pár suchých slov? . . . Vždyť ani jediný nerv nerozechvěl se v našem nitru, když kráčeli jsme kolem onoho baldachýnu a oněch porfyrových sarkofágů, v nichž ta těla urozená tlí! Jak bylo nám jinak u srdce, když kráčeli jsme v Syrakusách kolem místa, kde pohřben Archimedes; a to ještě „prý“ pohřben! . . .

Rakve byly asi před sto lety z kaple kůru přeneseny sem a otevřeny. Těla Rogerovo, Jindřichovo a Constancie byla prý již všecka ztrouchnivělá, jen tělo Bedřicha II. bylo dobře zachováno. Bylo zabaleno do skvostné látky s nápisy arabskými, vyšívanými zlatem; vedle pak ležela koruna, žezlo a jablko. Když nemohl celou říši vzíti s sebou do hrobu, alespoň její symboly! — Vedle v kůru ve zvláštní kapli odpočívá svatá Rosalie, jako náš svatý Jan Nepomucký ve stříbrné truhle, vážící prý 649 kilogramů. Ukazují tento poklad třikrát do roka, 11. ledna, od 15. do 21. července a 4. září. Myslím, že není veliké neštěstí, že to množství stříbra zůstalo mi tajemstvím.

Svatá Rosalie jest vydatným pramenem palermských tradic, v nichž stkví se jako patronka a ochranitelka „zlaté mušle“ a jejího lidu. Byla to ctnostná a bohabojná panna, dcera vévody Sinibalda a neť krále Viléma II., která jen tak pro nic odřekla se světa, totiž ženichů pak všelikého přepychu a velmi jednoduše žila v jeskyni na Monte Pelegrino u Palerma, na němž kdysi, v létech 247—245 před Kr. Hamilcar Barcas, když tam cosi manœuvroval proti vojsku římskému, pěstoval obilí, ale od těch čas nikdo, tak že světice k jídlu tam nenalézala než obligatní kořínky poustevníků a poustevnic. Tam se bezpochyby na ni zapomenulo, neboť až roku 1664 našli tam její kosti a s velkou slávou přinesli do Palerma. Z jeskyně ovšem udělala se kaple, a svaté ostatky chrání palermský národ před ourazem a nehodami, — ale snad účinněji než naši patroni, kteří, zdá se zapomínají na svůj lid a opouštějí jej tak jako parlamentární strany českou delegaci.

Aby vděčnost palermských udržela se v čerstvé paměti, co rok celých šest dní, od 11. do 15. července věnuje se svaté Rosalii. Pochybuji však, že by svatá souhlasila s tímto způsobem oslavy; pořádají se totiž dostihy, ohňostroje, regatty a vůbec je za oněch 30 až 40 tisíc lir, jež městská rada na to obětuje, v Palermě velmi veselo, tak jako v Seville v pašijovém témdni.

Kdybych čtenáře vodil po všech ostatních kostelích palermských, jakož i ostatních znamenitostech, nebyli bychom hotovi tak brzo. Nebo čím více pleteme se v uličkách mezi Macquedou a Cassarem, tím více nalézáme zajímavých věcí, vedle kostelů a kaplí i paláce starého původu, náměstí historicky důležitá a posléze pomníky a sochy, jichž význam průvodčí i tištěný Guide nestačí velebiti. Nerad čítám v cestopisech popisy uměleckých děl sebe krásnější a sebe nadšenější: jsou-li podařeny, což velmi zřídka bývá, vzbuzují v mé duši jenom lítost, že sám toho viděti nemohu, a jsou li nepodařeny, — co z toho mám? Proto i proslulé metopy selinuntské bohatého musea palermského pomíjím mlčením . . .

Mému fiakristovi bylo horko na kozlíku: nerozpakoval se dlouho a roztáhl nad sebou bílý slunečník. Jednou rukou chránil svoji pleť, druhou rukou řídil svoji kobylku, což vypadalo asi tak dojemně, jako když princ of Wales při velké vojenské revui seděl na koni se slunečníkem v ruce. Dal jsem se líně voziti po všech těch rozkošných promenádách palermských, abych mohl gustare l'avia, dýchati čerstvý vzduch, až konečně jsme zapadli do kavárny na Foro italico . . .

Foro italico, obecně la Marina, široké nábřeží na jihu města, jest jednou z nejkrásnějších promenád, jež znám. Nejenom k vůli toilettám elegantního světa palermského, jež tam rozkládá jako páv svůj ohon proti slunci, ale zejména k vůli pohledu na Monte Pellegrino, na moře

a na jihu na Monte Catalfano, od něhož v pravo, ve veliké dálce prokukuje vrchol Etny. Z Villy Giulie čili zahrady Flory vítr zanáší sem vůni všelijakých květů a stromů nejjižnějšího původu, také zahrada botanická v této páchni má svůj díl. Kdysi dávno v těchto místech býval ještě přístav, jakož vůbec starý přístav la Cala mnohem býval větší a širší zabíhaje hluboko do města. Odtud i řecké jméno „Panormos". Teď již dávno la Cala nevyhovuje a musili sestrojiti přístav nový na úpatí Monte Pellegrina, kde na mne čekal „Principe Odone" . . .

* *
*

Bylo k večeru, když z Palerma jsem odjížděl. Slunce sypalo všecken svůj zlatý prach do zlaté mušle, která skvěla se nádherně v té podvečerní záři. Hory kolem plály všechny ve skvoucím světle a do zeleného údolí, z něhož vynikalo veliké město se svými věžemi a kupolemi, kladly se znenáhla stíny. Teprve za chvíli, když parník poodejel do určité vzdálenosti, veškeren záliv a čarokrásná poloha Palerma přišla k platnosti. Však byl to skoro jen okamžik: Principe Odone jel velmi rychle směrem k Neapoli a Conca d'oro zase začínala menšiti se, obzor se šířil a vábný obraz mizel v mlhách.

Že bylo tak krásně, prostřeli na palubě a obědvalo se, vlastně večeřelo pod širým nebem. Parníky italské společnosti Florio-Rubattino ještě více zpříjemňují cestujícím pobyt na svých lodích, předkládajíce nejen Lilibeo rosso, ale také Marsala, — obě ohnivá vina sicilská . . .

Byl jsem na cestě k domovu. Vždycky, když nasytí se moje touha viděti některý daleký kraj, tu najednou a z nenadání zas mne cosi táhne zpět a ze vzdálené končiny jedním letem spěchám zase do mateřského objetí. Teď z Palerma jel jsem přímo do Čech, do Orlického zákoutí a sotva že v Neapoli dočkal jsem se expressního vlaku, beze vší zastávky přes Řím, Florencii, Mestre a Udine do Vídně a domů . . . Je v tom zvláštní, nevýslovná rozkoš v závratné rychlosti vídat kolem sebe nesčíslné ty obrazy krásných krajin a každým okamžikem cítiti, jak menší se ta vzdálenost od staré, milované duše, která chudák pořád v ouzkostech čeká na bloudícího syna.

„Bože, hochu!" říkává mi matka, „kdy pak přece necháš toho toulání! To Bůh milý ví, od koho jsi podědil tu nepokojnou krev. Já přece jakživa nebyla než v Praze a v Karlových Varech, — než ano, také ještě v Dušníku před nějakými čtyřiciti lety. A tvůj nebožtík otec také nikam nejezdil, leda jako knížecí důchodní z Heřmanova Městce do okolních vesnic a knížecích dvorců. Ale přec, ještě za svobodna byl v Drážďanech, — o tom jsem pak slýchávala často a oba jsme myslili, bůhví jaká to byla cesta . . . Jedna moje a tvoje prabába chodívala rok co rok odtud z Kostelce do Mariacell. Když přišel čas Mariacellské pouti, nechala doma všeho a šla; šla i když byla sama druhá. Chodila tam po pětadvacet let a posléz umřela právě ve výroční den pouti Mariacellských. Byla to bába tvé babičky . . ."

Tak zdá se mi, že ta touha, která zahání mne přes hory a doly, přešla na mne přes tři pokolení z té prabáby-cestovatelky a s touhou tou že přešlo na mne i trochu toho zbožného jejího ducha. Mimoděk navštěvuji kostely a ještě raději kláštery tiché, jako Mount Melleray, opatství Fécampské, Chartreusu, — zvláště když tam vyrábějí dobrý likér.

Poslední prostředek.

Napsal *Ernst Lundquist*. Přeložil*) *O. S. Vetti.*

Když Tor Millner, následován posluhou, jenž mu nesl cestovní tašku, stanul před domem na Kornhamnstorgu, kdež bydlel, viděl, že je nahoře v bytě jeho tma. Byla by snad už Alma šla spat?

Zaplatil posluhovi v síni, popadl tašku a pádil vzhůru po schodech. Služebná vstoupila do předpokoje, co se z kožichu svlékal, a od ní se dověděl, že paní časně ráno z domu odešla — bezpochyby navštívit svého otce, ale že se asi teď co nevidět už vrátí. Odebral se do svého pokoje a spěšně rozžehl třesoucí se rukou lampu. Ano, tam na jeho dopisnici leželo několik psaní; vybral si z nich dvě a dal se do čtení, ani si nesednuv. Obsah jejich byl, jak předvídal: Zlé časy — veliká vydání vlastní, — tak jim není možná zapůjčiti mu žádané sumy, — po druhé snad budou mu moci vypomoci, — litují velmi . . .

Tatáž odpověď, jaké se mu dostalo v Göteborgu, odkudž právě přijel. Po druhé — po druhé; právě takovou také tam zpívali, ač přátelé jeho zrovna tak dobře věděli jak on, že právě tentokrát potřeboval pomoci, — že to bylo poprvé a naposled, co pil hořký kalich a žebronil o peněžní půjčku. Věděli, že nezavinil sám té peněžní tísně, nýbrž že tím vinen byl jeho tchán, jenž ho falešným předstíráním vlákal do věci, jíž se nedostávalo pevného podkladu a jež skončila nezdarem; věděli, že úpadkem tím utrpí nejenom on sám, nýbrž že zároveň s ním do záhuby take jiní, nevinnější než on, strženi budou; věděli, že celá jeho budoucnost závisela na tom, když se mu teď výpomoci dostane . . . a přece! . . .

Ale snad by se byli dali obměkčiti, kdyby nebyli všickni věděli, že mu zbývá ještě poslední prostředek, kterým se mohl zachrániti, totiž věno ženino. Avšak neměli ani tušení, jak nevýslovně protivné mu bylo sáhnouti k tomuto poslednímu prostředku.

Ne že by se snad obával, že se jeho milovaná žínka jen okamžik rozpakovati bude dáti mu ty peníze, aby zachránila jeho čest. Nikoliv, to by ona bez rozpaků a vábání učinila. Za šťastnou by se zajisté pokládala, že ho může ucbrániti hanby, jakoby byl podvodníkem, a trapného vědomí, že uvalil finanční pohromu na poctivé lidi, kteří mu věřili. Kdyby byla tušila, jak dopadne jeho náhlá jízda do Göteborgu, zajisté by mu byla nabídla své jmění, aby mu uspořila ponížení žebrati u cizích lidí o pomoc. Na štěstí nebyla do ničeho zasvěcena; vynaložil, když ta hrozná rána přišla, všecky své síly, aby se opanoval, aby se ona o ničem nedověděla, — vždyť

*) Ze sbírky „Vid Aftonlampan", Stockholm, 1892.

věděla, — vždyť vinou jejího otce trpěl, proto musil mlčeti, co možná nejdéle, aby neurazil její citů.

Ne, ale pro něco jiného byl mu tento „poslední prostředek“ tak protivný. Za těch několik krátkých měsíců, co byl ženat, zvykl si pohlížeti na poměr mezi sebou a Aimou jako na nedotknutelnou svatyni, kamž životní prose vstup byl zakázán, jako na zelenou, vonnou oasu prostřed šeré, kamenité pouště všedního života, jako na pokladnici výlučně zřízenou pro všecko, co krásného, vroucího a milého měl život, a kdež zapověděno bylo vysloviti jméno „obchodní záležitosti“. A potom byl tak citlivě hrdý. Když si udělal na jaře v Dalarö známost s Almou a když se přátelé jeho dověděli o nastávajícím zasnoubení, náramně se horsil, když mu blahopřáli, že se mu podařilo polapiti tak zlatou rybku. Jak ochotně mu podávali zprávy o domnělém bohatství jejího otce, — bylť tehdy pokládán za boháče! — jakoby si ji byl pro peníze bral! Proto si také pospíšil hned po zasnoubení uzavříti smlouvu postupní. Věno ženino, jež jí vyplaceno bylo z matčina podílu, dal úplně a zcela Almě připsati, měloť jí poskytnouti více samostatnosti v manželství a zbaviti je oba tisícerých nepříjemností, k nimž často v rodinách dochází v ekonomickém ohledě. A zařízení to, jež bylo jeho radostí a pancířem proti všem urážlivým a nespravedlivým poznámkám, mělo se teď rozplynouti v niveč, přátelé měli pravdu, neboť nezasvěcení v poměr jeho k ní zajisté řeknou, že si vzal Almu, aby ji oloupil!

A přece se to musilo státi! Nebylo jiné rady. Ještě dnes večer musí se jí ke všemu přiznati a poskytnouti jí příležitost, aby se vytasila se svou nabídkou! Věděl, že potřebuje jen špetnouti . . ., a přece mu to přicházelo za těžko. Než — škodu bude možná napraviti. Jen co bouře bude zažehnána, vynaloží všecku svou pracovitost, všecku svou dovednost jako obchodník, všecku svou šetrnost, aby krejcar po krejcaru sehnal tu sumu, kterou si musil od ní vypůjčiti. Dokud jí ji neoplatí, nedopřeje si žádného vyražení. Ale teď — teď se jednalo udržeti se a nepadnout, — přede vším nestrhnouti s sebou jiných. — a proto musil sáhnouti teď k poslednímu prostředku.

Seděl na pohovce ve svém pokoji a čekal, až by se vrátila domů. I nebylo mu dlouho čekati. Poznal její kroky hned na schodech, a dříve ještě, nežli zazvonila, otevřel předpokojové dvéře a uvítal ji na prahu s otevřenou náručí. Klesla mu do náruče vesele se usmívajíc a otírala svou tvářinku o jeho, jak měla ve zvyku, když byla jak se patří vlídná a přívětivá. Ó, držeti ji ve své náručí a patřiti jí do její dětské tváře, to bylo balšámem na všechny strasti a trampoty!

Odložila pláštík a klobouček a následovala ho potom do jeho pokoje.

„Ty ošklivý Tore, proč pak jsi mi nepsal po tyto dlouhé tři dni?“ pravila a štípla ho jemně do ucha. „Nu, dařilo se ti dobře? V obchodní záležitosti, myslím totiž?“

„Ne, věru škoda cesty.“

Co čekala na odpověď, zračila se na tváři její zvědavost, jež po odpovědi ustoupila vážnosti.

„Ty's byl na cestách, abys si vypůjčil peněz?“ pravila. „Ty víš . . .!?“

„Já vím vše. Papá mi to hned řekl, když jsem se mu zmínila, že jsi odcestoval do Göteborgu. Já vím vše, vše, — co čeká otce a nás také. On byl upřímnější ke mně nežli ty. Byla jsem u něho skoro celou tu dobu, co jsi ty byl pryč, i nemluvili jsme o ničem jiném, leč o cifrách a obchodních záležitostech.“

Ona o tom věděla! Kámen spadl mu se srdce. Měl býti ušetřen i té bolesti a ponížení, tchán převzal úlohu kata, to bylo přece jenom pěkné od něho, slabý pokus napraviti škodu, do které ho strhl.

„A ty nejsi bez sebe, nezoufáš si?“

„Ne, teď jsem se již upokojila. Ale v první chvíli, to si můžeš mysliti, byla jsem všecka zoufalá. Plakala jsem celé dopoledne, a papá měl co dělat, aby mě upokojil. Tak jsem se zlobila na otce, že bych ho byla málem sbila. Však jsem mu také vyčetla vše, co jsem si myslila, — — pověděla jsem mu vše bez obrádky, — řekla jsem mu, že je to sprosté od něho oklamati své vlastní děti, ano, to jsem mu řekla, — a ubohý papá byl všecek sklíčený a zkormoucený. Nu, nevím, budu-li mu to moci odpustiti, ač se všemožně namáhá, aby mě usmířil a dobře mi poradil, jak to vůbec možná za těchto smutných poměrů. Ať se mluví co mluví o otci, ale praktický a rozumný přece jest, i byla by hloupost, kdybychom jeho rady neuposlechli.“ Přistoupila k psacímu stolku a podívala se na otevřené dopisy.

„Ty jsi učinil pokus na více stranách?“

„Ano, — u několika starých přátel . . .“

„A dostalo se ti záporné odpovědi? Všude?“

„Ano, všude.“

„A teď nemáš žádné naděje, žádného plánu?“

„Ne, Almo, a já jsem všecek zoufalý . . . k vůli tobě hlavně . . .“

„To není třeba, můj hochu,“ pravila a pohladila ho několikrát po vlasech a po tváři. „Zoufati si ještě nemusíme, — já mám přece peníze!“

Vždyť to věděl, — věděl, že potřebuje jen špetnouti, a přece byl nyní tak dojat, že mu bylo až do pláče! Přitáhl ji k sobě na pohovku, přivinul ji k sobě, políbil ji i nedovedl jiného ze sebe vypraviti, leč: „Almo! Moje vroucně milovaná Almo! Jak ti za to poděkovati?“

„Zač pak?“ usmála se a vstala. „Moje peníze jsou přece tvoje, toť samozřejmé. Ne, nelíbej mne, Tore, teď nemáme na takové věci kdy; já nemohu na nic jiného mysliti, dokavad ti nevyložím svých plánů, — nebolí správněji řečeno, otcových, neboť on je byl zosnoval.“

Sedla si za stůl, stáhla lampu a položila na ni stříšku, na niž on ve spěchu byl zapomněl. A potom pokračovala zcela klidně: „Papá si přál, abychom vše umluvili, než se vrátíš, abychom ti mohli předložit už vypracovaný plán. Víš, že papá vždycky o tom pochyboval, že bys se hodil za obchodníka, tys příliš veliký idealista, říká, ano, pravý blouznilek, a má v té věci pravdu — Teď poslyš, jak jsme my pěkně všecko zosnovali. Až bude po konkursním řízení a dražbě a po všem ostatním, odstěhujeme se do Malmö, tam ví papá o zaměstnání, jež se pro tebe zrovna hodí . . .“

„Konkurs, — dražba?“ opáčil udiven Tor.

„Nu ovšem, není jiné pomoci, však se do toho i my vpravíme, když to dovedli mnozí jiní před námi, a když

jsem se já již s tou myšlénkou spřátelila, snad to dokážeš i ty. Je to ovšem mrzutá věc že přijdeme o náš krásný nový dům, než nejpohodlnější jenom přece jest všecko prodati, když se musíme tak daleko odstěhovati, a pak můžeme si mnohem krásnějších a lacinějších věcí nakoupiti v Kodani."

„A zač?" vykoktal Tor.

„Nu, za moje peníze. Zaměstnání, o kterém jsem se zmínila, jest jakýsi druh vývozu másla do ciziny, — pražádné risiko s ním není spojeno, — třeba jenom přijímati peníze od Angličanů a vypláceti jimi okolní nájemce dvorů. Není k tomu třeba ani obchodního ducha, nýbrž jenom správnosti a pořádnosti, a v *tom* ohledu není nad tebe, Tore, druhého. Já nemám zhola ničeho proti Malmö, vždyť jsem se tam narodila, mám tam všecky své kamarádky z dětských let, i bude se mi tam zajisté líbiti. Co se obchodní záležitosti týká, to ti ještě papá obšírněji vyloží. I nebudeme nuceni začíti ji s prázdnýma rukama, pro začátek budeme míti mojich třicet tisíc. Uvidíš, že nebudeme ani žádného rozdílu pozorovati. Konkurs a všecko ostatní zde pomine jako rychle přeběhlá bouřka, — potom budeme se míti v každém ohledu lépe a pohodlněji."

„A moji věřitelé, — ti, co mně svěřili své úspory, — ti, co se skládali na mou poctivost?"

„Inu, můj ty Pámbíčku, je to velmi smutné, ale tohle to děje se skorem denně, praví papá, — a my se ostatně odstěhujeme daleko odtud, kdež se nikdy nesetkáš s nikým z tvých dřívějších známých obchodníků, — tak že to bude brzo zapomenuto. Jak to dopadlo s Axlingsem minulého roku, — a s Bergerovými potom, — ti přece udělali také konkurs, a živá duše si teď na to nevzpomene, — papá pozbyl u nich kolik tisíc, a přece jsme byli s nimi zcela důvěrní přátelé, — kde kdo pokládá je za totéž, čím byli prve."

V tom okamžiku objevila se služebná ve dveřích a prosila, že by ráda s paní slovíčko promluvila. Alma vstala, — a Tor osaměl.

Ano — osaměl! Osaměl na vždy! Ta, jež byla právě vyšla, rázem tisíc mil byla od něho vzdálena, — zdálo se mu, jakoby ji neměl nikdy spatřiti, — nikdy už nechtěl ji viděti

Nemohl na nic mysliti. Rána ta dopadla naň tak nenadále, že byl mozek jeho téměř úplně otřesen. Vstal, učinil několik kroků, mechanicky nadzvedl těžítko, začal rozlamovati sirku na drobné kousky, vyšel potom do tmavého předpokoje, vzal klobouk a kožich a sestupoval po schodech se zrakem ztrnulým a krokem volným jako náměsíčník.

Byla studená a větrná noc listopadová, úplněk přes tu chvíli zaklopovaly černé mraky. Ulice byly liduprázdny. Kráčel a kráčel bez cíle, aniž věděl, kde se vlastně nalézá. Než pomalu pomaloučku zahajovaly myšlénky znova svou práci v jeho hlavě.

Konkurs, zneuctění, hanba — — vše to, jakoby bylo vyhlazeno a vymýtěno. Nemyslil na nic jiného nežli na ztrátu, kterou byl právě utrpěl, — to byla hrozná, nenapravitelná ztráta, jako smrt Alma ho zradila, — ta žena, jež tam v jeho pokoji přecházela a na něho čekala, byla jiná bytost, které nikdy před tím neviděl, až teprve dnes večer, bytost zcela mu neznámá a cizí. A tu mu náhle k hlavě přiletěla myšlénka, že těch pár měsíců nebyl ženat s Almou, nýbrž s bytostí neznámou, vetřelou, povrženou — a k ní že byl do smrti vázán. Ona byla svého otce dcerou! — To jeho pojem o poctivosti přešel opět v její krev!

Proč mu nebylo přáno zůstati v sebeklamu? Proč odhodila škrabošku? Teď byla veta po všem! Minulost, ten skvělý čtvrtroční sebeklam nabyl teď pečeti a rázu lži, a budoucnost ležela před ním jako něco ošklivého, snižujícího.

Budoucnost? Budoucnost s ní? Ne, to bylo nemožno. Bez lásky a vzájemné vážnosti?! Dvě bytosti, jež se vláčí po celý dlouhý život a dělají, jakoby měly všecko společné, kdežto ve skutečnosti nemají ani jediné myšlénky ani jediného citu, jenž by nalezl ohlasu v srdcích jejich. — dva galejní otroci spoutaní týmže řetězem, ale hovořící každý svou řečí a v srdci jeden druhým opovrhující, — ne, to nejde! Ne, tak bídně a smutně nesmí se skončiti jeho krásný sen! Když jeho vonná oasa byla zemětřesením pohlcena, chce on také s ní zmizeti. Vždyť kráčel sám svou cestou, nežli se s ní setkal, ale aby teď s tou nevýslovně trpkou vzpomínkou na dále putoval životem sám, — ne, toho nedovedl, na to byl sláb.

Došel na Katrinahissenský most, i opřel se o jeho zábradlí s temnou propastí pod ním, jež strměla k němu sterýma ohnivýma očima. Studené chladno zimní noci mrazilo ho v údy a v prsou vrtal mu jakoby červ. Divý hon černých mraků a plující měsíc působily naň závrativě; zdálo se mu, že se vznáší ve vzduchu, že jest unášen bouří, — padal a padal, — bylo mu tak konejšivě sladce, jako by ho laskavé ruce matčiny do spánku ukolébávaly.

Než pojednou s sebou trhl a přejel si rukou přes oči. Ne, — zemříti, ne; nesmí se podle vyzouti ze svých závazků. — vždyť může pracovati. Nalezl cíl svého života: zachrániti svou čest. Bude k tomu třeba snad hezkých pár let, ale půjde to, — musí to jíti, — a teď, co osaměl, bude mu práce ještě napomáhati zaplašovati vzpomínky.

Strávil noc v hotelu, kdež dopsal svým obchodním přátelům, že doufá časem jim všecko, oč jeho vinou přijdou, vynahraditi. Potom sestavil telegram na svého staršího bratra v Londýně a připravoval ho na svůj brzký příchod. Své ženě napsal několik archů dlouhý dopis, než roztrhal jej a do ohně hodil. Slova nenaučí ji rozuměti mu, jakož nedovedou překlenouti zející propasti, jež se mezi nimi rozevřela. Napsal jí jenom na lístečku toto: „S Bohem, Almo! Nejlépe když se nikdy už neuvidíme. Tys pro mě příliš chytrá."

Ranním vlakem odejel do Göteborgu. Dům na Kornhamnstorgu, kde bydlel, byl by mohl viděti z mostu železničního, kdyby byl chtěl, neboť se již rozednívalo, než obrátil se úmyslně na druhou stranu a hleděl na Mälacen.

———

*

FEUILLETON.

Pohřeb siamský v Paříži.

Jistý francouzský žurnalista následovně líčí pohřeb tajemníka siamského vyslanectví, nedávno zesnulého:

„Dne 16. června jistý počet lidí obdržel následující lakonické oznámení úmrti, tištěné na lístku široce černě vroubeném: „Phya-Krai Kosa, vyslanec a plnomocný ministr J. M. krále siamského v Paříži, pokládá si za čest oznámiti, že Khun-Patibhan-Pichitr, tajemník vyslanectví siamského, zemřel v Paříži dne 14. června ve stáří 33 let.“

Zároveň oznamovaly noviny, že „dle zvyku siamského“ tělo zesnulého bude spáleno dne 18. června ráno, na hřbitově Père-Lachaise. Při čtení obou těchto listů pocítil jsem značnou touhu súčastniti se pohřbu rázu zajisté prazvláštního, a ihned jsem se vydal na Pere-Lachaise. Bylo mi projíti hřbitov po celé jeho délce, než jsem se dostal k peci pohřební, jejíž vysoký komín vyčnívá nad stromy i hrobky ohromné té nekropole. Právě když sem překročil práh temného stavení, přibyl smuteční průvod. Súčastnilo se ho mimo plnomocného ministra siamského asi patnáct mladíků Siamitů a tři neb čtyři Evropané. V předsíni, která byla všecka černými draperiemi vyzdobena, postavila se rakev na malý katafalk a zmizela téměř pod spoustou kytic a věnců. Phya-Krai-Kosa, ministr siamský, promluvil v siamském nářečí několik vět, kterým jsem ovšem neporozuměl, ale které jeden z přítomných Siamitů mi vysvětlil: bylo to prosté s Bohem dání. Na to dozorce hřbitova dal odnésti rakev do vedlejší síně a postaviti na jakýsi pohyblivý podstavec. Vše to pak bylo úžasnou rychlostí vpuštěno do pece, ukryté pod černými, stříbrem vyšitými draperiemi Dvéře byly uzavřeny a přítomní se vrátili do první síně. Za následujících deset minut nikdo ani nehlesnul. Pootevřenými dveřmi vkradl se paprsek sluneční; jeden z přítomných použiv příležitosti, vyšel v malý sad obklopující stavení... Pět minut později všichni jsme byli venku. Přiblížil jsem se ke skupině Siamců, kteří mezi sebou hovořili. Ukazovali si květ heliotropu a přes to, že veskrz dobře mluvili francouzsky, neznali jméno této květiny. Dal jsem jim žádané vysvětlení. Poděkovali a vyprávěli mi, že téměř všecky naše květiny se nalézají též v jejich zemi. Vyptával jsem se jich na ledacos vzhledem k nebožtíkovi, kterého jeden ze spoluhovořících prý velmi dobře znal.

„Byl to mladý muž roztomilý, inteligentní, vzdělaný a příjemný. Zdržoval se v Evropě již po sedm let. Než přijel do Paříže, strávil čtyři léta v Londýně. Zemřel následkem neduhu plicního, kterým trpěl již půl druhého roku. Siamité stěží snášejí chlad vašeho kraje.“

Pak zas počlo vychvalování. Zeptal jsem se, zdali zemřelý byl muž „studovaný“? Tato otázka, zdálo se, je překvapila. „Studoval? Byl studentem?“ vysvětloval jsem. Mladík siamský se pousmál a pravil slovo ryze pařížské: „Vždyť byl ‚un étudient d'Asnieres.‘“ Student asnierský!

Uplynulo již tři čtvrtě hodiny co rakev Khun-Patibhana byla plamenům vydána. — Vedle mne, v jiné skupině, stál lékař, který byl léčil zesnulého Počal vyprávěti o svém bývalém pacientovi způsobem poněkud méně zarmucujícím. Dále zas slyšel jsem, jak jiný Siamita prosil dozorce hřbitova, by jej dovedl ke hrobce Heloisy a Abelarda; zamilované historie jsou populárními po celém světě. Phya-Krai-Kosa, ministr siamský, zeptal se dozorce, zda by nebylo možno viděti dohořívat mladého jeho krajana. Dozorce svolil. Všichni přítomní se vrátili do síně pohřební peci, jejíž jedny dvéře byly otevřeny. Malým, kulatým otvorem, silným sklem chráněným, mohl každý pohlédnouti na ohniště, kde dohořívalo tělo ubohého Khun-Atibhana. Popatřil jsem tam též a viděl mrtvolu již rozžhavenou, skroucenou žárem osmi set stupňů horka, kterému byla vydána. Ministr dal dozorci otázku, vztahující se ku věci, na které patrně mu záleželo. „Zdali pak vniká do pece čerstvý vzduch?“ Odpověď byla uspokojující. Náboženství budhistické, či spíše sekta, ku které náležel Khun-Patibhan, nařizuje prý, aby nebožtíci byli upalováni na čerstvém vzduchu. V zemi samé spalují se mrtvoly na hranicích: při zámožných lidech používá se dříví vonného, a mrtvoly bývají položeny na železnou desku, aby tím způsobem popelu se nepřimísil některý cizí živel. — S chudými ovšem se nedělá tolik okolků. Říká se dokonce, že se mrtvole odejmou části masa, aby tělo rychleji shořelo. — Avšak vraťme se na Père-Lachaise, kde se věc odbývá slušnějším způsobem.

Po uplynutí pěti čtvrti hodiny oznámil dozorce, že celá operace jest skončena: otevrou se dvéře peci, podstavec pohyblivý se vyudá, podklad mrtvoly jeví se nám žhavě červený, na něm spatříme pak jen kostru zúplna kalcinovanou. Nyní s velkou péčí seberou se tyto pozůstatky, jichž lesklá bělost jest nápadnou. Uschovají se napřed ve čtyrhrannou jakous nádobu z pálené hlíny, načež tato schránka se uloží v malou rakev z dubového dříví. Dva dělníci olovem uzavrou otvory příklopku této rakve určené k odeslání do vzdálené zemi, do Bangkoku, v rodný kraj ubohého Khun-Patibhana; načež ji postaví na malá nosidla, podobná těm, jichž se užívá při pohřbech dětských. Na kraj nosidel připevněny čtyry věnce s nápisem: Bangkok, Paříž, Francie a Siam. Konečně smuteční průvod opouští stavení a ubírá se k prozatímní hrobce města Paříže, kde popel Khun-Patibhan-Pichitra se uloží, než příští parník jej dopraví do Bangkoku.

Když jsem se vracel k vratům hřbitova, zaslechl jsem ještě hlas starého lékaře, horlícího nad neopatrností a všelikou výstředností, jíž se byl dopustil nebožtík jeho pacient. To mi připomíná trpká slova jistého filosofa, mého přítele: „Nesnadno jest prominouti zemřelému, že žil!“

J. E.

Knihy „Lumíru“ k ohlášení zaslané.

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XV. Sešit 33. Cena 10 kr. Z různých šiků. (Dokončení.) — Po stupních. Napsal Henry Gréville. Z franštiny přel Eliška Řeháková. Nákladem J. Otty v Praze.

Slovník naučný Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Sešit 117. (Dílu VI. sešit 11.) Cena sešitu 36 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Západní Čechy. Vede F. A. Borovský. Díl IX. Sešit 1. Cena 90 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Život zvířat od A. E. Brehma. Druhé vydání. Sešit 33. (Ssavci.) Cena 60 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 10. ZÁŘÍ 1892. ČÍSLO 26.

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zasylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ – „

Patisk původních praci se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Ječna ulice číslo 18. nové.

Listy přijimame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20 každeho měsice vždy o 2. hod. odpoledne.

Nervy.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Jak struny napjaté se stále třesou
ty z mozku k duši telegrafní dráty.
Náš celý bol i resignaci nesou;
náš celý život, svadlý lupen svátý
se stromu kosmu, jimi nesen pílí
kams k neznámému, tajemnému cíli.

A Osud, virtuos, je stále ladí
vždy výš a výš, až zní tak tence, nyvě
jak noční můry let, když do kapradí
se večer snáší na setmělé nivě;
zda ví, co vydrží, zda ví kdy puknou,
až v srdci v ráz vše bolesti se shluknou?

Ach, o to se ten tyran málo stará,
vždy najde něco, čím je dále bodá,
až třeští v hlavě to a oko hárá
a člověk levně pár dnů žití prodá
za krůpěj morfia, by ku závrati
moh' na nich Satan sonatu svou hráti.

A nervy bolí — duše klidu hledá,
a nervy bolí... Pod eunuchů biči
druž otroků tak neúpěla smědá,
jíž obelisk se v palný azur tyčí.
A nervy bolí, až krev bolest střebá.
Proč? — Pro kus lauru nebo pro kus chleba

Ó rozechvělé struny našich duší,
moderních lidí inkvisiční skřipce!
Nám v skráních, v srdcích jakýs kovář buší,
co v sloku taví se nám mozku ždibce;
ta stkaná uměle se zdobně nese,
co pod ní nerv se odhalený třese.

Jak rád tu sním o recích starověku,
již nazí hřměli na divokých koních,
v plam skákali neb rozvodněnou řeku!
Co nervy jim? Ti nevěděli o nich,
jak z bronzu lidé tělo athletovo.
Čin znali, váhání ne Hamletovo.

Jich matka Hygea, to velké zdraví,
jež ztratili jsme o chléb v boji denním,
na prsech jejích lidských synů pravý
rod visel netknut červem zkázy, sněním.
Krev z kamenného stírajíce mlatu,
zisk boje znali jen, ne boje ztrátu.

Ty doby síly, doby zdraví kde jsou?
Ó nervy, zdroje moderní té hlízy,
ó slyšíš je, jak chví se a jak třesou
pod neúprosným nožem analysy,
co život jimi sdrán a nesen pílí
kams k neznámému, tajemnému cíli?

Hnízdo skřivanů.

Z „Povídek hradčanských“ od *J. L. Hrdiny.*

(Pokračování.)

Vojáci nastavili hlavy, aby porozuměli něčemu z té rozmluvy. Mluví se tam dole polsky. „Kdo umí polsky?“ — Jeden dělostřelec se přihlásil a ti druzí ho pustili do okna nad vraty. — —

„Ptal jsem se již u pluku a tam řekli, že nadporučík Borihar jest už půl roku v nemocnici vojenské v Praze následkem rány, jíž utrpěl v souboji s mým bratrem!“ pravil cizinec.

„Tedy vy jste bratr zemřelého poručíka Svojkovského?“ ptal se Borihar, a jakoby mu najednou počalo býti mrazivo, oblékal se ve vojenský plášť.

„Ano, bratr, pane nadporučíku. Pátral jsem po nadporučíku Boriharovi v garnisonní nemocnici, ale poslali mne sem.“

„Jak pravím, nadporučík Borihar zemřel a včera měl pohřeb. Kdybyste si přál, dovedl bych vás ku hrobu jeho. Vojenský hřbitov je tu nedaleko, za strahovskou branou pod hradbami.“

„Tím mi není pomoženo. Ale divím se, že u velitelství pluku nevědí o jeho smrti a pošlou mne do Prahy!“

„Jak říkám, — včera měl pohřeb a dnes ráno šla o tom písemní zpráva k pluku. Dnes večer bude depeše

na místě, a kdybyste se ptal zítra ráno, už vám povědí totéž, co já nyní.“

„Máte tutéž uniformu, jako nosíval bratr můj!“ podotknul uhlazený mladík a se zálibou si prohlíží uniformu Boriharovu, jež byla na těle jeho jako ulita.

„Jsem u téhož pluku dragonů. Od husarů byl jsem přeložen a přišel na prázdné místo po nešťastném vašem bratrovi. Zde jsem ne celý měsíc. Ale znám celou tu truchlivou událost a Borihar mi sám o ní denně vyprávěl. A co se týče peněz, jež přinášíte, musil bych vám opakovati jen slova dřívější. A slova moje jsou slova Boriharova.“

„Matka na smrtelné posteli mne tolik prosila, abych peníze hned oplatil!“ pravil smutně cizinec, obraceje červenou tobolku v ruce, „dříve jsem se nemohl hnouti od lože nemocné, pak jsem musil obstarávati pohřeb, potom jsem sháněl peníze, a následkem toho jsem přijel pozdě. Měl jsem jeti hned, jak matka poručila. Zapřísahala mne, že z našeho rodu nikdo nezemřel, aby šel s dluhem do hrobu, a že by nemohla pokojně spáti.“

„Myslíte, že by byl Borihar přijal od vás ty peníze? — on jich nepůjčil — —“

„Půjčil, — vždyť mi tak vyprávěla matka!“

„Ovšem, aby vaše matka spíše podporu přijala a udržela pohromadě to hnízdečko skřivanů, — ale Borihar nikdy na vrácení svých peněz nepomyšlel. Byl sám, úplně sám, bez rodičů, bez přátel, — peněz tu zanechal ještě dosti a ty dle všeho připadnou eráru. Pamatoval na vše, a připomenul mi, kdyby snad přece někdo z rodiny vaší pokusil se peníze jím darované vraceti, abych jménem jeho se tomu vzepřel. Činím jen svou povinnost, sděluje vám jeho vůli. Vaše matka mrtva, Borihar se tam s ní sejde, vyhledají vašeho bratra a vezmou si nejvyššího soudce za rozhodčího, je-li možno, aby pět stovek vyvážilo v srdci matky nejmilejší její dítě. Uschovejte peníze, mladý příteli, pomozte mi vyplnit poslední vůli Boriharovu, hněval by se, že jste se peníze vydlužil, abyste mu je splatil, jeďte přímo domů, peníze oplaťte a chraňte se dluhů. Věřitelé jsou krahujci, a kde ti krouží, tam běda mlaďátkům hnízda skřivánčího.“

Mladík rozloučil se srdečně s nadporučíkem Boriharem, jenž usednuv na lavičce, díval se za ním, dokud nezmizel v oblouku staré radnice.

Dělostřelec, rodem Polák, vstal z okna a vyprávěl vojákům, co slyšel.

„To že hovořil nadporučík?“ smáli se mu. „Vždyť to nemá ani paty ani hlavy.“

Polák se dušoval, že nevynechal ani slovíčka.

„Vojáci, včera prý vyšel odtud pohřeb, — a čí pohřeb k tomu!“

Dělostřelec pokrčil rameny.

„Až budeme potřebovat polského tlumočníka, kanonýre, zavoláme tě zas. Nech nám tu adresu!“

A smějíce se, jak vyklouzli z Polákovy léčky, jenž je chtěl bezpochyby vyvésti aprilem, rozcházeli se. Jedni zase na výsluní, druzí do zahrady. Nic tam dosud není, ale soudruh jim propašoval do nemocnice několik doutníků, v zahradě někde za stromem bezpečně si každý zakouří.

Borihar zastrčil knihu, již ani neotevřel, do hluboké kapsy pláště a šel dlouhým koridorem také do zahrady. Vojáci vzadu v koutě za stromy ukrytí zasalutovali mu, když šel kolem, ale pak mohl tudy jíti tisíckrát, už si ho nevšimnuli. Co jim po něm? Je marod zrovna jako oni, jen že se tu má trochu lépe, že má vše dovoleno. Nijak jich neobtěžoval, jejich kouření zakázané bylo mu lhostejno, — naopak byl tu jaksi záštitou, omluvou pro jich zapovězený požitek. Kdyby přišel některý poddůstojník sboru sanitétního a postřehl kouř z doutníků, vojáci hodí své doutníky do rozbláceně půdy, šlápnou na ně a — „prosím, to patrně tu cítit kouř doutníku pana nadporučíka Borihara.“

I k jich podloudnictví Borihar mlčky přihlížel.

Podloudnictví dosti smělé.

Vojáci totiž, již dodáni do zdejší nemocnice, v tehdejší době bývali léčeni zvláštním způsobem. Ať přišel s kteroukoliv nemocí, po čtyři i pět dní nedostal nic, než co nařizovaly tři písmeny „S. P. S.“ napsané na tabulce v hlavách jeho postele. Vojáci měli pro to celou řadu výkladů, — ale význam byl jen jediný. Ráno, v poledne a večer malý talířek krupičné polívky a k tomu krejcarovou housku. Mnohý toho měl dost, jiný by byl snědl desetkrát tolik. Měl poraněnou nohu neb ruku, — k čemu ještě mořiti žaludek? Ale — „S. P. S.“ Proto mnozí, než by trpěli hlad, raději hlásili se zdravými, ale jiní, již nemohli chorobu zalhati, vypomáhali si podloudně nasycovat žaludek. To bývalo k večeru, kdy vojáci z kasáren počali se trousiti po městě. Jeden z marodů stál u okna nemocnice a viděl-li známého, zavolal ho. Voják na návštěvu šel do nemocnice. Někdy ani nevěděl, ke komu jde, když se ho ptali u vchodu, ale — to nevadí. Jen když s sebou nic nenese. Marodi se sběhnou, seberou peníze, na co si kdo chce dáti, jeden to sepíše na papírek, dá s penězi a nějakým šátkem vojákovi, a ten jde z nemocnice a vojáci do zahrady. A za chvíli tíhne od nejbližšího hokynáře voják podloudník s ranečkem pod paží do úzké tmavé uličky „u kasáren“, po jejíž obou stranách jen vysoké holé zdi, s jedné strany hradba káznice, se strany druhé vysoká zeď zahrady nemocnice. Vyčká, až je tu sám. Tady nemusí na ten moment dlouho čekati. Vezme kamínek se země neb uloupne kousek malty se zdi a přehodí do zahrady špitální. To je pro marody signál. Ohlédnou se, není-li nebezpečí na blízku, někdo vezme hrudku neb střípek a hodí přes vysokou zeď do ulice, na znamení, že vzduch čistý, že čekají. A v témž okamžiku letí z uličky ranec, přeletí zeď a dopadne k zemi, až to zaduní. Prosím vás — bochník chleba za dvacet, šestnáct housek, v papírkách máslo — desetkrát po čtyřech — doutníky — sirky — — —

Sotva uzel dopadne k zemi, chopí se ho jeden, schová pod plášť a s patřičnou opatrností tíhnou pak marodi do jizby, kde se bratrsky rozdělí a posilní.

Nadporučík Borihar znal tu manipulaci, ale mlčky k tomu přihlížel. Má to udat? — Má zastávati nepovolaně cizí povinnosti? — zdali pak za něho zastávají u pluku jeho povinnosti? Najezte se, vojáci! Kdo za vlastní výdělek musí ještě takhle se obětovati, aby se nasytil, ten zasluhuje té skývy. Mnohdy se i usmál jich nápadům, jich strachu, když na příklad proviant zůstal vězet mezi větvemi kaštanů. A když jednou těsně k jeho nohám sletěl veliký bochník chleba v červeném šátků, zarazil se, ale neřekl ani slova, a procházel se vždy jen na opačné straně zahrady. Aby nepřekážel.

Jedni odešli a přišli druzí. Tentýž manévr.

Onoho večera vystřídaly se tři družiny hladových marodů-podloudníků, čtvrtý oddíl — nejčetnější ze všech,

číhal, až dopadne umluvený signál, a nenápadně se procházeli podle zdi a ob čas zvedli hlavy vzhůru.

Na schodech vedoucích z koridoru do níže položené zahrady objevil se správce nemocnice, bručivý hubený hejtman pluku zdravotnického a s ním několik poddůstojníků téhož sboru. Starý šikovatel postavil se těsně vedle setnika, něco mu povídal a dlouhým troubelem své hliněnky ukazoval na vysokou zeď zahrady nad uličkou. Druzí pátrali týmže směrem a potvrzovali slova šikovatelova.

„Hoši, jsme prozrazeni!“ povídal jeden z marodů čekajících tu na proviant.

„Ukazují na zeď, — někdo vyzradil, kudy nám sem kamarádi házejí chleba.“

Jeden sem, druhý tam se rozcházeli a jediným přáním jejich bylo, jen aby se dostali ze zahrady. Pak už se zapře všecko. A jeden po druhém táhnul ku dveřím a chodbami do své jizby. A honem šaty dolů a do postele, než přijde poptávka, kdo byl dnes posledně v zahradě.

Ani hejtman, ani poddůstojníci nevšímali si úzkosti marodů, jen stále upírali oči na jedno místo na vysoké zdi.

Co tam mají? Nejspíš někdo hodil marodům uzel s chlebem a ten uváznul na zdi.

A nadporučík Borihar přiblížil se k tlupě a vyměnil pozdrav s hejtmanem, jehož obličej stále tak mrzutý nyní zářil neznámým blahem, že mu to až neslušelo.

„Abych nezapomněl,“ obrátil se hejtman s úsměvem ku svým podřízeným, „který z vás ho letos objevil?“

„Já, pane hejtmane!“ hlásil se starý, hubený šikovatel se třemi žlutými proužky na levém rukávě, a vyňal dýmku z úst. Vzadu se usmíval mladý desátník, chtěl se také hlásit, no — když to vzal již na sebe pan šikovatel — —

„Přihlaste se zítra, šikovateli, dostanete dvě láhve vína, deset doutníků, zlatku a do rána ‚přes čas‘. Odměna každý rok stejná.“

Šikovatel salutoval a šel. Co by tu ještě dělal? Nyní teprv obrátil hejtman svoji pozornost k Boriharovi.

„Servus, pane kolego, — servus! Měl jsem namířeno do města, jak vidíte — —“ (Dokončení.)

Na horách.

Turistická črta od *K. Chodounského.*

Četl jsem v červencovém feuilletonu jednoho našeho denníku, že se Alpy od Vídeňského lesa počínaje hemží potrhlými turisty s ranci na zádech a s jedinou touhou, přetlouci si na některé Raxalpě hnáty, jen aby se mohli pochlubit svou odvážností a statečností. H. Taine předvedl nám s božským humorem (Lumír 1892, str. 263.) šest turistických typů a budiž mi dovoleno poznamenati tuto čeleď číslem VII.; jest vedle rozumných turistů (čeleď VIII.), kteří se na hory koukají jen zdola, nejčetnější specií v alpském území, marně však by si ji hledal na horách. Čeledi číslo VII. a číslo VIII. cestují věrně pospolu drahou a parníkem z Gmundena do Ebensee, Ischlu, Berchtesgadenu, Merana, po jezerech a vodopádech a zakmitnou se ještě na místech, ku kterým ozubené kolo neb soumar výstup usnadňuje, jako jsou Gaisberg, Pfandelscharte, Ramol a Hochjoch a podobné. Čeleď číslo VII. jest po alpsku vystrojena a práší o horách, číslo VIII. se pohybuje v občanském obleku i posmívá se čeledi prvnější a hubuje na všecko. V gruntu však, co se turistiky týče, nemají si na vzájem ničeho co vyčítat; jest jich jako kobylek, přelidňují hostince i cesty, plné neklidu i protivného cizineckého ruchu, kudy táhnou.

Vedle těchto osmi a snad ještě více čeledí turistických existuje přece ještě jedna, počtem velmi nečetná, která se uchyluje do hor, jen aby zde nalezla klidu i pokochala se krásou a velebou přírody. Tato čeleď uhne se od známých směrů alpinistických kobylek, v plném bezpečí, že alespoň na krátký čas unikne kruhům „vybrané společnosti“.

Přístup k horám nebrání tak strachy před možným zabitím, vždyť každé dítě ví, že jest na příklad kus Vltavy u Prahy, kde se lidé koupají, hroznější furií než celá oblasť alpská, — ale na horu může jen ten, kdo nemá srdce sladkým pohodlím ochablé a plíce necvikem zanedbané, — a těch jest v té ohromné spoustě výletníkův městských po čertech málo. A kdyby všecky podmínky měl, kdo by se drápal někam, kde není hotelů, kde nelze zasednouti k teplému obědu a kde po návratu kyne zpravidla nocleh ledajaký — ba někdy i prapodivný. A proto není dosud rušena vysoká poesie alpská tlumem všedním a proto dovedou hory vábit k sobě neodolatelným kouzlem, které nás tam proměňuje v jiné bytosti, očištěné z prachu života a ponořené — třeba jen na čas — v úplné, nikým kalené štěstí. —

Dojeli jsme večer dne 21. července za silného deště do Inšpruku a pochybovali jsme již o možnosti proponovaného pochodu na zejtří v Stubajské údolí. Jitro nás skutečně uvítalo nevlídně: déšť šlehal do oken a vyhlídka s balkonu našeho hôtelu nás na dobro sklíčila. Válečná porada stanovila vyčkati, až se trochu vyčasí; vzali jsme tedy deštníky, pohlédli smutně na připravené tornistry a šli potloukat se po městě. Chodili jsme tři hodiny od jedné vícekrát již okoukané pamětihodnosti k druhé, ale déle to nebylo k vydržení. Ráno přijaté stanovení bylo zrušeno někde pod zlatou stříškou Inšpruckou, a vrátivše se ihned do hôtelu, připjali jsme tlumoky na bedra a vyšli vesele vzdor dešti ven, ven do přírody. Ulehčilo se nám. Od Schönbergu sestupovali jsme v údolí Stubajské došedše k večeru do útulného Neustiftu na hospodu k Petru Hoferovi; prostá živnost vzorně čistá skytla nám první příjemný odpočinek. Odloživše vaky v úpravných pokojích na patře sestoupili jsme v hostinskou místnost, v níž jsme byli až na místního pana faráře sami. Nevlídná pohoda zajisté zarazila proud turistů. Připravili nám výbornou večeři i nalévali dobrého tyrolského vína a hodiny plynuly v přátelském hovoru. V pozdní hodině přibyl starý jeden profesor s dvěma syny zimou zkřehlými; přijeli v otevřeném voze z Inšpruku. Sotva však rozmrzli, dali to hospodě i hospodářům cítit, že jsou páni z říše a po stálém hubování na jídelní lístek poručili si chléb s máslem a sýrem. Měli jsme potěšení ještě na druhý den.

*

Ráno již nepršelo, ale oblaka hnala se po obloze hustě i válela se nízko po lesnatých úbočích hor; váhali jsme dlouho vytrhnouti na ledovec, avšak kolem deváté rozstoupily se mraky na východě a obemykaly celý velký prostor krásného modrého nebe; jásavě jsme ho pozdravili, vítali i pochvalovali a dobrá nálada se nám rozproudila v žilách. Ihned jsme s vůdcem Ranaltrem nastoupili pochod půvabným údolím mírně stoupajíce k Ranaltu. Cesta šla lesem a lučinou, přes horské bystřiny, kolem ohromných, mechem se zelenajících balvanů i bujným kapradím; v pravo i v levo větší a menší vodopády, jichž voda se závratné výše se snášela majestátně v hloubku, zde tříštíc se v prach o skálu, dále spěla v hojných peřejích k našim nohám. Do Ranaltu došli jsme po polednách pod krov útulné hospody, kdež nám upravili dobrý oběd. K vedlejšímu stolu přišoural se stařec, jenž z těžkého tlumoku vyňal tvrdý chléb k posile po dlouhé cestě. Skrovně jsme ho vyčastovali i přál nám pohodu — a byla pro celou další cestu; za Ranaltem cestou po Alpě Mutterbergské pociťovali jsme následky předcházejících dešťů velmi silně; bláta všude dost, zejména na serpentinách plazících se vzhůru k chatě drážďanské. Stezka ta, vedoucí po stráni plné kvetoucích alpských růží, v jejichž klíně tály chumáče čerstvě napadaného sněhu byla turistickým spolkem nedávno překopána a spravována, tak že nám černá rozmočená prsť šplounala po horské obuvi. Slečna M. dobře ten vandr nazvala „promenadou à la chocolade“. Konečně jsme stanuli k večeru na prahu chaty drážďanské ve výši 2308 m. Že týden před naším příchodem na horách sněžilo, zastali jsme celou pláň kolem chaty na metr výše osněženou, z níž jen místy se lesknul v dáli v šeru večerním ledovec fernavský a tu a tam jen černal se kámen některý na blízké Schaufelspitze.

V chatě bylo živo: zde čekalo již několik turistů od včíra na pohodu a byli vzhledem k úkazům nebeským v nejlepší náladě; seznámili jsme se hned a bavili při dobré večeři a víně velmi živě, když nám přinesl nový host, sníh se šatů střásající, novinu, že se opět chumelí. Vyšedše před chatu do tmavé noci, viděli jsme na vlastní oči to boží dopuštění a také za chvilinku jsme byli plni sněhu sami.

Šli jsme spat nejisti jsouce, zdali výpravu zítra podnikneme: leč ráno ve čtyři hodiny nebe jako lazur a slunce na něm; dámy naše, paní J., slečny R. a M., zavěsily na klobouky hustý modrý závoj, my ochránili oči sněhovými brejlemi, opásali své tlumoky a s vůdci vykročili za dvěma jinými turisty s vůdcem jako první v sněhový svah táhnoucí se k dalekému sedlu Bildstöckel. Čerstvý sníh neměl ještě kdy umrznout a pionérům dráhy nastala krušná práce vyšlapovat hluboké šlepěje pro následovníky; byli jsme stále po pás ve sněhu a že byl výstup hezky strmý vážili jsme slušnou námahu; otáčeli jsme se častěji po chatě drážďanské, která již hluboko pod námi stála a odkud se pozdější turisté za námi na cestu vydávali; jest jich řada s několika vůdci — všickni lanem spjati jako my, všickni dlouhými holemi těžkému postupu nadlehčujíce. Čelo výpravy, naše společnost statečně vzdorovalo trampotám, ač čím výše, tím více srdce bušilo, že nutno bylo odpočívat chvilemi, a tím více se zdály zarývat řemeny tlumoku pod paže. Dvojí, trojí sněhovou zeď jsme překročili tušíce v okraji jejím sedlo, vždy zklamáni, neboť s temene objevily se nám nové a nové kopce sněžné: jen dále vzhůru. Konečně změna! Ostrý vítr ovanul nám rozpálená čela a sněhová plocha měla vlnité okrasy. Jsme v bezprostřední blízkosti sedla. Ohlédneme se; hluboko pod námi černá se Stubajské údolí i naše chata — dole mezi ledovci jezero Mutterbergské, v němž se jako v zrcadle stápějí bílé štíty alpské. Po tichém sněhovém úbočí vystupuje k nám dlouhá karavana turistů, jichž stíny maluje slunce ostře na bílou plochu — Zatáčíme ke skalám sedlo lemujícím, z jichž štěrbin a útesů vyrážejí dlouhé, drobně článkované ledové květy, všecky jedním směrem čnějící — a již zarážíme hole a skládáme tlumoky ku krátkému odpočinku; o hodině s poledne stáli jsme na výši sedla (3128 m.). Volba k posedění není těžká; všude jest na dobrý metr měkkého sněhu — kam oko dohlédne. Uvelebivše se jak se dalo, zahájili jsme první oběd na horách: napřed se předložilo po vejci na tvrdo, pak salám, sýr a chléb; vína bylo dost. Jak výborná to kuchyň horská, byli byste záviděli, jak jsme se měli.

A což ten rozhled na ty velikány Ötzthálské s královnou Wildspitze, skvoucí se v poledním slunci v mohutné róbě atlasové. Zatím oživila se stráň došedšími nás turisty a v terasovitém skupení zatknuto sedmnecítma holí v improvisovaný tábor.

Čas kvapil; současně zdvihne se naše a jiná společnost k sestupu po prudkém svahu sněhovém; nám náležela přednost, i vykročili jsme bystřeji — druhá společnost rovněž a jakoby všem byl někdo udělal, nohy sjedou a obě společnosti za rozmarného smíchu ujíždějí na bobku dolů k pláni sněhové, kdež nastala veselá srážka. Ujeli jsme notný kus, ale před námi sníh a jen sníh, daleko dolů samý sníh; čím dále k údolí, tím vodnatější, až jsme prošlapovali na pouhé bláto; minulo sedm hodin toho brodění — právě dost pro radost; nastaly kamenité serpentýny, objevila se již alpská růže, zákrsky stromů a konečně skutečný strom. Byli jsme v divoce romantickém údolí Windašském, odkud k nám kynul rozkošný sestup k cíli naší dnešní pouti k Sölden, v údolí Ötzthálském; za čtvrt hodiny vstoupili jsme dosti utrmáceni pod střechu salaše Windašské (1983 m.), kdež nám uvařili dobrou kávu; než byla ustrojena, odpočinuli jsme před prahem na právě posečené lučině v mírném chladu a bohaté vůni, i bylo nám jako andělům. Od salaše vede cesta ve výši nad burácející Windachou dolů v údolí Ötzthálské krásným lesem; shlížíme dolů v tůň úžlabiny, na protější lesnaté stráně — i před sebe v modravou dál, jak ji mýtina někdy propustí, i ohlížíme se po bílých ledovcích za námi; scenerie měnivá vyvolává v duši obdiv i radost a křepce a lehce sestupujete stezkou krás nevyrovnatelných hloub a hloub, až se vám zamihne dole v údolí věž kostela Söldenského, v jehož sousedství se třepetá červenobílý prapor nad naší dnešní hospodou. Teprve zde jsme pociťovali účinky horského podnebí; tváře červené pálí a uši naběhlé stále nutí k ohmatování.

Ráno v neděli súčastnili jsme se služeb božích v tlumu nábožného lidu a dali se před polednem na cestu do Ventu pět hodin vzdáleného.

V Zwieselsteinu nám připravili oběd ale trvalo dlouho, než nám národní „šmorn“ konečně na stůl postavili; odtud vstoupá se kamenitou cestou příkře k Heiligenkreuzu, jehož kostelík vládne na výstupu skalním údolí; neopominuli jsme stavěti se u pana faráře (který má

dvanáct hostinských postelí k disposici) na kávu přímo výbornou, odkud jsme pak snadno doběhli přes Winterstall do Ventu (1892 m.) zakončující osady údolí.

V útulné hospodě jsme se měli dobře a že byla pohoda skvělá, neváhali jsme najmouti dva vůdce na ranní pochod k nejvyšší hoře Ötzthálských ledovců, na Wildspitze. Ráno vyšli jsme o druhé hodině do noci chladné i vstoupali příkře při svitu dvou luceren vzhůru k chatě vratislavské; před čtvrtou se svítalo, lucerny shašeny a v blízkém senníku uschovány. Hory na východě již vystupovaly v jasných obrysech a také se mohutná kamenitá moréna, kterouž se na příč vystupuje k chatě, zaskvěla ve světle ranním. O půl páté hodině jsme si otevřeli vratislavskou chatu a pomocí vůdců strojili thé s masitými zákusky k snídaní. Chata sama leží na samém ledovci Mittelkaru ve výši 2900 m. v skvostné poloze a slouží turistům k přenocování. Vše jest tu připraveno k hospodaření — nádobí, lampy, dříví, voda; nalezneš zde lékárničku, malou knihovnu, šachy a podobné. Neschází ani dobrý baro- a thermometr. Zapravíš do pokladničky malou taxu za použití chaty a jest ti k disposici celá s povinností, že před odchodem všecko uklidíš a uspořádáš. O páté hodině dali jsme se dále na pochod ledovcem Mittelkarem, jenž pokryt byl celý tvrdým sněhem, po kterém se postupovalo vzhůru jako po parketách, až jsme dorazili k prvé ledové stěně Mittelkarjoch zvané; prvý vůdce hbitě vysekával stupeň za stupněm v křehký sníh a led a brzy stáli jsme na sedle (3500 m.); zima byla krutá a ostrý sever vždy úporněji se nám dral za nehty. Odtud přestoupí se hoření část ledovce Taschachu až k patě samé nádherné pyramidy skvoucí se v neposkvrněném bílém hávu; po ní výstup jest nejvíce obtížný, ač nikoli nebezpečný. Ovšem že, kdo závratí trpí, ani na sedlo Mittelkaru nedojde, neřku-li, aby se odvážil po hřebenu samé pyramidy vystoupiti na vrchol velehory Ötzthálské. Cesta vzhůru jest nad pomyšlení příkrá a pro každý krok musí předák vysekat stupeň, či lépe díru pro botu; zručný vůdce nezdržuje ton prací a tak dostoupili jsme o půl deváté hodině již samého vrcholu pyramidy.

(Pokračování.)

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

III.

Pak opět se zamlčel a přikryl si rukama zbledlý obličej. Několik vzdechů pohnulo mu hrudí a hlasitě se vydralo přes úzké rty.

Márinka vstala s klády a již zase horlivě si všímala svého pletení. Podívala se letem na mlčícího mladíka, načež se obracela ke mlýnu.

„Kam jdete, slečno?“ zavolal na ni Královec.

„Domů —“

„Domů — a proč? Jest vám zde nevolno, bojíte se mne, viďte?“

„Nikoli, proč pak?“ odpovídala, ale tenký hlásek vázl jí v hrdle.

„Posaďte se ještě na chvilku, prosím vás!“

Minutu byla na vahách, potom však se zjevnou bázní opět si sedla.

On to postřehl i pokusil se o úsměv.

„Vždyt nejsem tak zlý, jak se domníváte,“ zažertoval co možná vesele.

Dívce hned se ulehčilo, neznámý strach ji opouštěl. Také se zasmála.

„Proč jste mě tak polekal! Co jste to pravil prve?“ pravila s žertovnou výčitkou.

„Ani už nevím, co všechno jsem řekl. Bylo mi tuze tuze teskno.“

„Byla jsem já toho příčinou?“

„Bůh chraň, já sám. Proč jsem stále tak slabý, dětinský člověk? Připomenula jste mi jenom moji zamlklost a zádumčivost, a již zase mě uchvátila dávná lítost.“

„Čeho litujete?“

„Všeho, co může dáti život. Všechny radosti, všechno štěstí přede mnou rychle se zavírá darmo prahnu a toužím Což nevidíte, slečno, že jsem nemocen?“

„Jak bych to mohla viděti?“

„Na mých chorobných tvářích, na mé smutné postavě, na té málomluvnosti a zamyšlenosti, kterou už dříve dobře jste pozorovala. Ještě nevidíte?“

„Nevidím — nechte toho, nemyslete na to!“

„Tak mi říká každý dobrý, soucitný člověk. Ale jsou jiní, také dobří lidé, kteří však neznají šetrného soucitu, a ti mi říkají: ‚Umřeš!‘ Říká to i můj otec.“

„Což pak váš otec jest lékařem?“ hněvala se mladá dívka, a hladké tvářičky se jí zapalovaly rozhorlením. „Všickni mohou se mýlit, jen doufejte!“

„Jak rád, kdybych mohl! Ale jest už veta po nadějích, nadarmo je přivolávám, vždy jenom přichází myšlénka na smrt. Jest to neodbytný host, a nyní již věřím dokonale, že smrt brzo přijde. Proto jsem tak malomocný, tak bídný.“

„Protože ustavičně vzpomínáte jenom na to. Já také, když jsem se vrátila z Prahy, byla jsem slabá a hubená, každý myslil, že stůňu. Co strachu tehdy jsem poměla, co úzkostí, že umru! Pak tatínek zavolal lékaře, a ten se mi vysmál. Ani léku mi nedal, jenom mě potěšil, a hned bylo dobře.“

„Kdybych měl takovou nemoc!“ usmál se Královec té dětinské útěše.

„Kdož ví, zdali nemáte?“

„Ach ne, opravdu ne. Svou nemoc jsem zdědil po matce, ta byla také tak slabá, ustavičně chorobná, a také záhy zemřela.“

„Schválně se bráníte všemu, co by mohlo vás potěšit. A pak, byl-li jste vždycky sláb, proč jste se stal sekerníkem?“

„Protože jsem nechtěl studovat. Stokráte raději sekerníkem než studentem, a kdož ví, nebylo-li by nad knihami mému zdraví ještě hůře? Učení není nemocnému tělu nikdy dobrým lékem. A pak ten městský těžký vzduch,

slečno! Znám také dobře mladý, dětský stesk po domově, také jsem tehdy často hořce plakával.“

„Opravdu?“ pochybovala dívka žertovně, ale řekla to jenom proto, aby ho vyrušila z trpkých vzpomínek. Částečně se jí to podařilo. Jiří k ní vzhlédl a usmál se.

„Opravdu,“ odvětil, „vždyť tenkráte mi bylo teprve dvanácte let, a v těch hoch ještě nedovede přemáhati pláč. Plakával jsem velmi často, poněvadž jsem měl ustavičně proč. Buď se mi stýskalo po Zhoři, anebo učení se mi nedařila, anebo dokonce měl jsem hlad, který v dětských letech také nejsnáze se zaplašuje pláčem.

Márinka zvedla k mladému mužovi modré, tázavé a překvapené oči.

„Nevěříte?“ usmál se Jiří a zdálo se, že její překvapení ho těší. „Vidíte, slečno, toho vy v Praze jistě jste nezkusila. Na mne moji rodičové mohli platiti jenom velmi málo. Otec vše, co mohl obětovati na moje studia, rozpočítal na dvanácte let, neboť prý tak dlouho jsem měl studovat, a více nepřidal ani krejcaru. Abych prý sám, jako jiní studenti, se učil vydělávat. Budu-li vyučovati malé děti nebo slabší studenty, že prý mohu při tom míti se dobře. Ale bylo mi těžko někoho vyučovati, když sám ničemu naučiti jsem se neuměl. Bylo to zvláštní. Učil jsem se jako mol až do noci, desetkráte jsem se přezkoušel, že umím svůj úkol jako když bičem mrská, doma jsem uměl všechno, avšak nazejtří, byv vyvolán, nedovedl jsem ani odpověděti. Kárali mne, že prý nic se neučím, nenazývali mne jinak než lenochem, a co výtek jsem musil přeslechnouti, že darmo ožebračuji svého chudého otce. A přece jsem si hleděl knih svých vytrvaleji než nejlepší studenti. Na jaře a v létě již před pátou hodinou ranní jsme chodili za město do polí se učit. Chodívali jsme pravidelně tři studenti z jednoho bytu. Já jsem ani vteřiny nepromařil, a chodě po mezích sem a tam, pilně jsem se učil, mezitím co jeden můj druh se zabalil do svého směšně širokého pláště, schoulil se někde pod šípkem a spal, kdežto druhý číhal jenom na cvrčky a chytal je do papírového pytlíku. Když pak jsme dostávali vysvědčení, ten, co vždy na mezích dospával, měl samé dobré a chvalitebné, a ten, co chytával cvrčky, byl s vyznamenáním, ale mně řekli, že prý se nehodím na studie, aby si mě otec nechal už doma.“

„To jste byl rád, viďte?“ Márinka přerušila Jiříkovo vypravování.

„A jak, slečno! V duchu jsem děkoval pánům profesorům, že raději dříve učinili mým studiím konec. Byl jsem blažen a lehký jako pták, když se špatným vysvědčením jsem se vracel o druhých prázdninách do Zhoře. To byla nejšťastnější chvíle v mém životě. Doma ovšem pak už nebylo tak veselo. Otec neřekl mi sice ani slova, ale po několik dní jsem pozoroval, jak se mračí. Styděl se za to, jak bídně jsem ukončil studia. Ve Zhoři byl ještě jeden student, byl bohatší a učil se mnohem lépe než já, a to otce nejvíce hnětlo, neboť nechtěl pochopiti, aby chudý student se učil hůře. Také nebožku matku to bolelo. Otce sice těšila, že prý zajisté to byla vůle boží, abych neuschl na těch studiích, beztoho prý za ta dvě léta jsem byl mnohem menší a slabší, na místě abych byl povyrostl. Avšak když otec odešel, matka přece občas tiše si zaplakala, loučíc se se svými plány, jak ze mne bude míti pána a ztrácejíc své nejskvělejší sny a naděje.“

„A pak otec rozhodl, abyste byl sekerníkem?“

„Ano, ale ne hned, skorem po celé prázdniny o tom uvažoval, jistě zkoumal, nebylo-li by to pro mé vetché údy příliš těžké. Také matka vzdorovala, nechtěla, abych šel na sekernictví, a málem byli by mne už dali zase do Hory na kupectví. Avšak jak jsem slyšel o Hoře, už jsem prosil, že budu raději čímkoliv než kupcem. V tom čase náhodou přišel k nám na posvícení nějaký matčin příbuzný, malý lysohlavý človíček, plný moudrostí a napomínání. Ten tomu rozuměl nejlépe. Když mu rodičové vypravovali o svých rozpacích, hned byl hotov s úsudkem. Radil, aby mě jen dali na sekernictví, nic prý mým slabým údům nebude prospěšnější než to. Ukazoval na mého otce, jak mu naše zdravé řemeslo svědčí. Já prý budu také takovým silákem, zaměstnání sekernické brzo mě otuží a posílí, a nepřipustil ani sebe menších námitek.

Za týden otec už mě zaváděl do práce, a ačkoliv jsem šel rád, brzo jsem shledal, jak jest to kruté. Otec nakládal na mne zúmyslně více, jen abych hodně se tužil, a já, umíraje umdlením, bál jsem se hlesnouti, že mě přetěžuje. Vyrostl jsem sice, ale zůstal jsem vždy slabou třtinou. Teprve když matka zemřela, otec poněkud změkl a častěji si všímal mého zdraví. Už také na mě tak nenakládal, naopak, všemožně mi ulehčoval, přiděluje mi snazší práce. A vida, jak stále bledenu a chřadnu, radil se se sousedy, pak s babami a konečně vedl mne až k lékaři. Všichni krčili ramenoma, a zvláště lékař přede mnou bezohledně řekl, že vše není nic platné.“

„Který to byl lékař?“ vskočila mu do řeči Márinka.

„Kostelecký —“

„Kostelecký! Tomu nevěřte, ten prý vždycky radí docela obráceně: Koho těší, že brzo bude zdráv, ten jistě umře, a koho straší, ten jistě se uzdraví.“

„Snad se to tak říká, slečno, ale jistě jest to jenom žert.“

„Jest to pravda, věřte!“ dotvrzovala horlivě dívka, a hned věděla několik případův, které mladého muže přesvědčovaly, že může býti vděčen za smutné proroctví Kosteleckého lékaře, neboť ono mu neklamně předpovídalo dokonalé uzdravení.

„A užíváte něco?“ tázala se pak mladého Královce.

„Chvíli užívám a chvíli neužívám, avšak zůstávám jenom při koření. Nejspíše užívám, jsem-li doma, ale v cizím stavení jest to těžké.“

„Proč?“

„Jak pak bych mohl, slečno, někoho tím obtěžovat?“

„A proč ne? Vždyť zajisté každý rád by vám posloužil.“

„Kdyby jen každý byl také tak útlocitný a laskav jako vy! To by byla radost stonat!“

„Ještě o tom žertujete! Přinesl jste si do Jestřabí nějaké kořeni? Budu vám je vařiti, kolikráte vám denně bude libo.“

„Ó slečno, jak jste dobrotiva! Ale nechal jsem všechnu zásobu kořeni doma.“

„Hleďte, jak jste neopatrný! Chcete mermomocí býti nemocen a nestaráte se o léčení. Skorem mohu mysliti, že vám nic neschází.“

„Slyším-li vaši sladkou útěchu, jest mi skutečně úplně dobře.“

„Jděte, jděte, takové lichocení vás neuzdraví. Ale dám vám výtečnou radu, chcete-li jí upřímně uposlechnouti.“

„Milerád.“

„Navštivte v Jestřabí kupce Hulicia a svěřte se mu se svou nemocí. Hulicius jest nad lékaře, jeho dům jest samá mast a koření, a pomohl už mnohým lidem, nad kterými lékari učinili křtž. Jděte tam jen, a on vám poradí."

„Jaký jest to člověk?"

„Trochu divný, starý mládenec, samotář a morous, avšak léčiti umí. Nebojte se ho a jděte. Loni také vyléčil mladého učitele, o němž říkali, že má souchotiny. Dal mu nějaké užívání, a měl byste viděti, jak mu nyní svědčí."

„Děkuji vám za radu, slečno, půjdu zítra k panu Huliciovi. Řeknu-li mu, že vy mne k němu posýláte, jsem přesvědčen, že pro mě všechno učiní."

„Chyba lávky, jen mně, prosím vás, u Hulicia se nedovolávejte!"

„Proč?"

„Špatně byste pochodil. Jest divous, jak jsem řekla, a slyší-li o ženských, neuí s ním řeči. Žen se štítí a hrozně, hrozně jich nenávidí. Prý některá kdysi ho oklamala."

„Jest už staroch nějaký?"

„Nikoli, jest asi čtyřicátník."

„Tedy zajímavý podivín? Věřte, slečno. už nyní mám z něho trochu strach."

„Vám netřeba se obávati, vždyť nejste ženou. A bude-li nevlídný, však to unesete. Stojí to za to, jen jděte. Ale navštivte ho ve všední den, nejradéji na večer, kdy prý bývá nejměkčí. V neděli nebývá doma. Před velkou mší zavírá krám a vydává se do okolí po bylinách. Leze po skalách a po stráuich po celý den až do večera jako koza a vrací se domů jako hastroš ověšen otýpkami koření. Pak jenom suší a vaří."

„A kdo mu hospodaří?"

„Nikdo. Hospodaří si sám, zůstává v domě jenom s kocourem. Toliko bláznivý Vojtíšek ze sousedství mu posluhuje, jiného kromě svého kocoura Hulicius na blízku nestrpí. Kupce, přicházející do jeho krámu, rychle odbývá, a nikomu nedovolí se zdržet a nikomu se nepodaří dostati ho do zbytečné rozprávky. Jest to bručál zamračený jako jeho kocour, beztoho tam říkají ‚u dvou kocourů'. Vždyť ho poznáte."

„Jsem skutečně zvědav, jenom bude-li chtíti se mnou mluvit?"

„Uvidí-li, že jste churav, jistě vás neodmítne. Avšak ukáže-li vám rozhněván dvéře, vesele utíkejte a buďte rád. To bude nejlepším znamením, že vám nic neschází. Už často chtěli ho poškádliti lidé, kterým nic nebylo, a přišli k němu s kuňkáním, co všechno je bolí a moří, ale Hulicius jenom mrkl na ně a už zlostně ukazoval na dvéře a křičel jako voják: ‚Marš!' Nyní však už přestali ho hněvat."

Mladý Královec byl nemálo potěšen. Vypravování dívčino o lékařském umění Huliciově znělo tak mile a přesvědčivě, že brzo hlavou jeho kmitaly radostné naděje. Hned si vzpomínal na několik příkladův, kdy mastičkářům a babám snadně se podařilo vyléčiti člověka, kterého již prohlašovali za nevyhojitelného a ztraceného. Proč by starý mládenec Hulicius nemohl býti také takovým zázračným lékařem?

„Ale to vám povídám," Márinka ještě upozorňovala Jiřího, „ne, abyste snad chtěl Huliciovi platiti za jeho radu a koření. Za to nikdy nic nepřijímá, radí a rozdává zdarma. Ptá-li se ho někdo, co jest dlužen, Hulicius hned mu odsekne, že zajisté jest naveden lékaři, aby ho mohli žalovati, že si dává platiti za léčení. A mimo to nepotřebuje odměny, jest i bez ní boháčem, a nikdo snad ani on, neví, kdo po něm bude dědit."

Zatím se stmívalo. Slunce již před chvílí zaniklo za neproniknutelnou houšti vysokých jasanů na starém Jestřabském hřbitově při samém kostele, s jehož šeré věže nyní zaznělo klekání. Na cestách ozývalo se volání pasákův a pokřik mladých hus, spějících k vesnici. Z rákosí naproti hrázi čile vyběhlo několik vodních slipek na bahnitý ostrůvek, avšak ve mžiku byly ty tam, jako když do nich vystřelí. Ptáci tu a tam ještě se ozývali, květiny a trávy, obrůstající hráz, voněly, rybník páchl význačnou puškvorcovou vlhkostí. A nade vším vypínala se hluboká, modrojasná klenba nebes s bledým zlatem západu.

„Nyni už musím domů," pravila dívka a vstávala s klády.

„Děkuji vám, slečno, že jste se neostýchala mé společnosti," pravil mladý sekerník. „Skorem se obávám, že jsem příliš obtěžoval vaši laskavost. Díky za vaši důvěru!"

„Toť zbytečné!" odpírala s úsměvem přívětivým. „Tedy jen na Hulicia nezapomeňte."

„Jak bych mohl zapomenouti! Dovolíte-li, ještě zítra vám povím, jak jsem pochodil."

„Buďte tak laskav. Dobrou noc!"

„Dobrou noc, slečno. Díky tisíceré za všechno, co jste mi milostivě prokázala," volal mladý muž a držel klobouk tak dlouho v ruce, dokud nezmizela na mlýnském dvoře.

„Kdepak jsi byla, dítě?" tázala se doma dívky paní mlynářka.

„Na hrázi, maminko, hovořila jsem tam s mladým Královcem."

„S tím ubohým hochem?"

„Sedí u pily na kladách a odpočívá. Stýskal si na svoji nemoc, bylo mu až do pláče, když o tom vypravoval. Radila jsem mu, aby si došel do Jestřabí k Huliciovi."

„Máš pravdu, Márinko, dobře, že jsi na to vzpomněla. Kdykoliv na toho mladíka pomyslím, hned mě pojímá smutek a lítost. Zdá se mi, že vypadá hůře, než když v pondělí sem přišel, jen aby se nám tu nerozstonal, nevím, co bych si počala."

„Proč, maminko, už se staráš o takové věci?" namítala dívka, ale zatím i její mladé, panenské srdečko úzkostlivě zabuchalo.

„Což ty, dítě, ještě nemáš žádných starostí, pro tebe jsou dosud na světě jenom samé radosti, nevíš, co jest soužiti se a trápiti. Ale když člověk se vdá, tu mnohdy neví, kde mu hlava stojí, to už jest jiný život, samý strach, samé soužení. Člověk jest už starostem tak uvyklý, že ho bnete a bolí, po čem mu ani nic není. Jako u toho mladého sekerníka. Pravda, co mi jest po jeho nemoci, ale přec mi to působí starost. Ano, ano, ty ještě nic nevíš, tebe něco takového ani se nedotkne. Ty nemáš ani ponětí o mých starostech. Dnes zase mám plnou hlavu, tatínek se nám vrátí kdo ví kdy."

Žaloba na pana manžela, jenž odešel do hostince, byla vlastně účelem tohoto kázání. Dobrá paní mlynářka

užila té předmluvy o starostech a soužení, aby na konec si mohla postěžovati, co zase ji trápilo. Nebylo sice moudré a prozřetelné, dotýkati se před dcerou vady otcovy, avšak Márinka vždy vyslechla s veselým úsměvem podobný stesk, a úcta její k tatínkovi ani o vlas se nezmenšila.

Také nyní po stesku matčině odhopkovala do čeledníku, kde Kačenka, právě s pole se vrátivší, rozjařena vypravovala o svém společníku Kábovi a jaký prý to veselý chlapík. Nedal jí ani sáhnouti na trakař, sám jej zase vrchovatý jetelem dovezl až před stáj a slíbil i podruhé, jak jen bude míti kdy, zavděčiti se jí rytířskými službami. A co všechno jí vypravoval, co se jí nadvořil, jak výmluvně vychvaloval její jiskrné oči, její červené tváře a kyprý vzrůst jejího těla! Takové dívky prý má nejradši, a vidí-li Kačenku, hned si vzpomíná, že již má vrchovatý čas se ženit.

Paní Májová tedy osaměla v pokojíku za kuchyní, a kulaté, zardělé tváře její ještě více se zapalovaly rozčilením. Tušila, že pan otec opět uvízne v hostinci, a tam až její velitelská moc nesáhala. Nikdy za ním vzkázati nebo dokonce až tam dojíti se neodvážila, v tom příliš dbala dobré pověsti o jejich dokonalé svornosti manželské. Ve všem jiném dovedla své vůli podříditi manžela, jenom v této slabosti pan otec byl silným a neoblomným. Jsa v hospodě, hned přestal se sháněti po mamince, a také ani nevzpomněl na dlouhou řadu důtklivých napomenutí, která ho po návratu očekávala.

Ubohé malomocné choti tedy v takových chvílích nezbývalo než oddávati se lítosti anebo se zlobit. Vyhovovala oběma těmto blízkým citům a obyčejně z toho plakala. Při takové příležitosti vždy brzo šla ležet a měla dobrý zvyk, že všechno záhy zaspala, i zlost i lítost. Avšak tentokráte přece ještě vyšla na hráz podívat se, zdali snad pan otec přece se nevrací. Doufala, že starý sekerník Královec bude jeho strážným andělem a v čas přivede zbloudilého domů.

Než Královec už přicházel od pily, a sám. Na otázku paninu, kde nechal mlynáře, odpovídal, že panu otci ještě se nechtělo ze společnosti; šel tedy domů sám, poněvadž nikdy nemůže píti více, než žízeň vyžaduje.

Mlynářka rychle zakryla svoje vzrušení, obrátila se a šla domů. Sekerník ještě chvilku poseděl na dvoře, než dokouřil svoji dýmku, načež také se sebral a loudavými kroky se ubíral mlýnicí a zanáškou k dlouhé světnici, o kterou sekerníci se sdíleli se stárkem a s mládkem. Tam měli svá lůžka a malé zásoby prádla, které si s sebou přinesli ze Zhoře.

Jiří ještě byl venku. Když ho za soumraku Márinka mlynářova opustila, procházel se po hrázi, ssál okřávající podvečerní vzduch a ochlazoval v něm své rozehřáté skráně. Byl příliš rozechvěn, dva veliké city zachvívaly jeho nitrem: naděje a láska. Blahá naděje, že snad přece ještě na světě jest lék proti jeho nemoci a možná, že ten lék jest docela na blízku, v samém Jestřabí, pod krovem podivínského starého mládence Hulicia; a sladká láska k sličné dcerce mlynářově, dívce plné vděkův a života, která posledním hovorem roznítila v mocný plamen jeho tiché, nesmělé, úzkostlivé srdce. Už si byl vědom toho libého citu, už rozuměl, proč Márinka tane mu na mysli dnem i nocí, proč vidí její čarovnou vidinu v tmách, v chvějící se zeleni stromův, v čiré propasti oblak, v nachu zářivých červánkův. A již také více než kdy jindy strachoval se o svůj život, zachvíval se obavou, že brzo umře, najednou z nesmírné touhy po krásném děvčeti zrodila se také nevýslovná touha po zdraví, po dalším žití — —

(Pokračování.)

Souboj.

Ze švédského od *Tor Hedberga*. Přeložil*) *O. S Vetti.*

Kdybyste byli šli někdy ráno tak kolem osmé hodiny mimo myslivnu, jež stála na pokraji samého lesa, byli byste bývali svědky zvláštního výjevu. Jestliže jste nebyli úplně zabráni do svých vlastních myšlének, bezděky jste se zastavili a naslouchali na jednom místě, kde cesta vedla těsně podél plotu, aby potom do lesa zabočila, a tu jste se zajisté sami sebe ptali, není-li tam to místo dostaveníčkem všech lesních ptáků, neboť vzduch byl naplněn ohlušujícím skoro štěbetáním ptačím, v němž se mísily všecky zvuky, jež se jinak ojediněle a rozptýleně ozývají s korun stromů, šustotem perutí rychle, nepokojně se pohybujících; veselým, přičinlivým životem, jaký lze pozorovati v městských sadech, kdež vrabci v houfech se zdržují, ale jenž na venkově jest vzácnější, poněvadž prostora je tam větší a obyvatelé její v párech žijí. Než podařilo li se vám najíti ve vysokém, hustém křoví za plotem malý otvor, kterým bylo možná nahlédnouti do zahrady, spatřili jste také vysvětlení té hádanky. — Byl to myslivec, jenž byl na svém ranním honě, jak lidé tomu v kraji se smíchem říkali.

*) Ze sbírky: „Nya berättelser och skizzer." Stockholm, 1892.

Ráno jak ráno o té době vycházel ze stavení s pytlíčkem, plným zrní a semena, v jedné ruce a s několika kůrkami chlebovými v druhé ruce, provázíval ho pak jeho starý „křepelák", jemuž říkali „Stella". Hned jak se ve dveřích objevil, nastal život v korunách stromů, a když si usedl na lavičku a vyhodil první hrsti zrní a rozdrobil první kůrku, přiletěli drobní ptáci ze všech koutů jako na dané znamení a poletovali kolem něho, smělejší poskakovali po zemi skorem u samých jeho nohou, poodletujíce vždy jen na okamžik, když novou hrsť zrní rozhodil, bázlivější ukrývali se na stromech, odkudž se dolů spouštěli a v poletu uchycovali zrnko neb odrobinku. Stella, jež byla tak vycvičená, ležela nehybně u jeho nohou i hleděla na ten shon se vztyčenýma ušima a ocasem zálibně vrtěla.

Po deset let ráno jak ráno krmil je tím způsobem, že je pomalu na to navykl a plachost jejich překonal. Měl své věrné, stálé hosti, kteří se každého rána dostavovali, a jež znal tak dobře, že dovedl jednotlivce od sebe rozeznati, — to bylo jádro; — než kromě těch stálých hostí dostavovalo se celé množství nahodilých návštěvníků, kteří přicházeli a odcházeli, stále se střídajíce; měl své letní hosti, kteří s jarem přicházeli a na podzim

odcházeli, aby si z jara opět přišli pro svůj zob a navštívili svého dobrodince, a své zimní hosti, kteří se dostavovali s prvním sněhem, ale jakmile začaly stromy nasazovati pupence, zalízali do svých odlehlých doupat. Vídal celoročně, střídající se svět ptačí u svých nohou, generaci za generací, a každého dne zdálo se mu, že spatřuje něco nového.

Jakkoliv byl náruživý a neunavný lovec, přece se zvláště tím chlubíval, že nikdy nezastřelil menší zvěře, nežli jsou koroptve. Co bylo pod tím, nazýval s nevyvratitelnou nedůsledností vraždou a ne honem.

Jednoho dne ku konci měsíce září seděl jak obyčejně na své lavičce a dával svou hostinu. Září byl jeho nejhorší měsíc, letní hosti byli pryč, a veliký houf zimních hostí ještě nepřibyl, ale za to žlutí a černí strnadi pochutnávali si na zrní, až milo bylo hleděti. Dostali svou porci, a myslivec seděl a pozoroval je zrakem, v němž nebylo viděti obyčejné radosti a zájmu. Stella, jež sdílela pánovu lhostejnost, podřimovala, majíc hlavu na předních prackách složenou. Vítr skučel ostrými, podzimními tóny kolem rohu myslivny, šelestil v uvadlém listí na zemi a olupoval stromy o řídké, sežloutlé ostatky jejich ietní ozdoby.

Tu se otevřelo jedno z vikýřových oken nad ním, ženská hlava objevila se v otvoru a hlas, jehož mladistvý zvuk byl nepokojem a tísní stlumen, pravil: „Nu, já jdu, otče!"

Myslivec přikývl, ale nevzhlédl ani neodpověděl. Když se Stella vzpřímila a ocasem zavrtela, až se ptáci poděšeni rozprchli, byla přísně pokárána, i svěsivši ocas opět si ulehla.

Shora s okna vržen byl plachý, smutný a skorem poněkud viny si vědomý pohled dolů na myslivce, potom bylo okno opět zvolna přivřeno.

Ale myslivec si trpce myslil: netroufá si sejít a podívati se mi do očí!

Po chvíli slyšel její kroky na pískovém chodníku, slyšel, že se na okamžik zastavily, ale potom opět pokračovaly, slyšel vrznouti branku a zavříti se. Tu teprve vzhlédl a sledoval s temným zrakem její dobře známou postavu, až mezi stromy zmizela. Když zašla, uhodil v prudkém návalu bolesti a hořkosti zaťatou pěstí do lavičky a vstal. Ptáci se okamžitě rozprchli, a myslivec jal se dlouhými kroky, jejichž prudkost stoupala a klesala dle toho, jak rozčilení v něm stoupalo a klesalo, sem a tam přecházeti mezi branou a předsíňkou. Jednu chvíli se zastavil, vyňal z kapsy zmačkané psaní, rozbalil je a četl s čelem svraštělým zvolna, jakoby každé slovo odvažoval. Psaní bylo kratičké a tohoto znění:

„Pane lesmistře!

Prosím Vás tímto, abyste mi dovolil navštíviti Vás a promluviti s Vámi o věci velmi důležité. Prosil bych o odpověď po poslu, kdy bych Vás doma zastal.

V úctě Váš

Artur Rode."

Dostal to psaní včera, když seděl u oběda. Když je byl přečetl, pohlédl na dceru, jež byla jako růžička červená, srdce se mu kleštěmi sevřelo, i pochopil okamžitě, oč běží. Vnitřní jakýsi hlas zahučel mu do uší: „Ne, to se nesmí státi!" a v prvém okamžiku chtěl mu také odpověděti, že ho nepřijme. Než rozmysliv si to vzkázal mu, že může přijíti druhého dne o deváti. Po celý oběd už nepromluvil s dcerou ani slova, ale když po jídle přišla mu jak obyčejně poděkovat, objala ho kolem krku, a on poznal, že se mu chce ze všeho vyzpovídati. Než on se jí vyvinul z objetí a pravil: „Ne, teď ne, — potom, — zítra s tebou promluvím!" I opustiv ji, vyšel ven. Nechtěl slyšeti jejího vyznání, — nechtěl s ní se pustiti v boj, nýbrž s ním, s tím druhým, jenž mu chtěl odňati dceru, aby ji nešťastnou učinil. Oproti němu cítil se silným, ale oproti ní obával se slabosti.

Až do nedávna neměl o ničem ani tušeníčka. Ani ve snách mu na mysl nevstoupilo, že by se jeho dcera mohla zamilovati do cizince, a k tomu do člověka, který jemu, otci jejímu, hned od prvopočátku byl nesympatický, ba skorem odporný. A kdo byl on, co se o něm vědělo? Vědělo se o něm toliko, že je malíř a že nabyl jakési pověsti svou výstředností a svými smělými reformátorskými ideami, nad nimiž však všickni rozumní lidé ramenoma krčili a za bláznovství je prohlašovali. Usadil se v kraji přes léto, aby tam konal studie, i byl s otevřenou náručí přijat od těch několika rodin, jež návštěvy přijímaly, a brzo šel o něm jeden hlas, že jest velice zajímavý a příjemný společník. Myslivec setkal se s ním hned na jaře, ale hned při prvním setkání pojal proti němu odpor; učinil na něho dojem čehosi nervosního, přemrštěného, zženštilého, což dráždivě působilo na jeho silnou a pevnou povahu. Od té doby se mu vyhýbal a hrubě odmítal všecky pokusy mladého malíře přiblížiti se mu. Ale nikdy mu nenapadlo navalovati překážek v cestu dceři své, když se chtěla súčastniti výletů a jiných zábav, na nichž se scházela okolní mládež a kterýchžto zábav Rode pojednou duší se stal. Ani ve snách mu na mysl nevstoupilo nedůvěřovati jí, že se ani nepozastavoval nad změnou, jež se časem v chování jeho dcery jevila, až se mu rázem oči otevřely.

Před týdnem byli pozváni do většího statku v sousedstvu. Myslivec seděl s hostitelem celý večer u karet, ale jedné chvíle, když nebyla na něm řada, přistoupil k oknu a hleděl do sadu. Tu se ho zmocnil nepříjemný pocit, když spatřil dceru svou ve společnosti Rodové, jak se zdálo, zabranou v důvěrnou rozmluvu. Byli k němu obráceni zády, ale když došli konce chodníku, obrátili se, a tu viděl jim do očí. I zachvácen byl úzkostí, v tom okamžiku zdálo se mu, jakoby dcera jeho byla na vždy mu ztracena, i zaťal ruce a pravil sám k sobě: „Nikdy! nikdy! co se hýbati budu moci!" Jakmile mu možná bylo, zavolal dceru a odebral se domů.

Nezmínil se před ní o tom; cítil, že není jak se patří svůj, aby klidně a rozvážně s ní o tom promluvil, obával se také, aby prudkostí ohně ještě více nerozdmýchal. Ale tajně ji střežil, každý její krok stopoval a snažil se v očích jejích čísti. Než neshledal ničeho, co by jeho podezření potvrdilo, i upokojil se opět. Vždyť i počasí zdálo se ho v tom utvrzovati; přišel totiž několik dní trvající liják, který je nutil doma se zdržovati, a ejhle! dcera se poměrně klidně v to domácí vězení vpravila, a myslivec byl přesvědčen, že vše bylo jenom lichou vidinou nebo nanejvýše pomíjejícím rozmarem dceřiným, — malíř co nevidět odcestuje, a dcera přes zimu na všecko zapomene, ač-li vůbec bude míti co zapomínati.

Tu však přišlo ono psaní, a myslivec rázem spadl dolů s výše svých ilusí, spadl, než okamžitě vstal k boji.

k boji na život a na smrt, bude-li třeba. Vždyť běželo o štěstí dcery, o štěstí jediného jeho dítěte!

Stanul a podíval se na hodinky. Bylo několik minut přes devět.

„Správnost, jak se podobá, nepatří k ‚panáčkovým‘ ctnostem!“ usmál se trpce.

Ale v tom slyšeti bylo za plotem chvatné kroky, branka zavrzla a mladý muž s kloboukem v ruce se mu blížil. Byl slabého těla a kráčel poněkud ku předu sehnutý; černé řasy a obrvi ostře vynikalo vedle plavých vlasů a vousů a dodávaly tváři jeho citlivého a měkkého zároveň výrazu. Byl o hlavu menší myslivce.

Myslivec, spatřiv ho, nechal chůze a nutil se do klidu. Měřil pak ho zlostným, ale zároveň škodolibým pohledem. Cítil svou převahu nad ním, i proto, že měl právo na své straně.

Posmekl a přijal podávanou mu ruku, ale nestiskl jí.

„Libo-li, půjdeme do stavení,“ pravil, „tam si můžeme bez vyrušování pohovořiti.“

Šli tedy. Myslivci neušlo, že se Rode plaše a pátravě kolem rozhlížel, i poznamenal drsně a hrubě: „Moje dcera odešla — na moje výslovné přání!“

Když si byli proti sobě usedli, utkaly se zraky jejich a upoutaly se navzájem tak, že jich nemohli od sebe odtrhnout. Pohledy těmi rekli si vše, takže, začavše mluviti, cítili tentýž odpor, jaký cítíme, když máme znova začínat o věci už odbyté.

Než nebylo porady, musili o tom začíti.

Rode to byl, jenž první přerušil ticho; tvář jeho, jež byla při příchodu bledá a vzrušená, nabyla teď pevného, odhodlaného, třebas smutného výrazu, čemuž se myslivec nemálo podivil. Nemohl pochopiti, jak u takové povahy, jako byla Rodova, malé afekty mohou míti tak silný výraz, kdežto hluboký, celou bytost ovládající cit může jí propůjčiti, byť i pomíjejícího klidu.

„Pane lesmistře,“ pravil hlubokým, skoro bezvýrazným hlasem, „přišel jsem říci vám o ruku vaší dcery a doufal jsem, že mi ji, třebas ne právě rád, přece dáte. Než bojím se, že jsem se klamal a že vaše rozhodnutí je jiné.“

Pohlédl tázavě na myslivce, jenž přikývl jenom hlavou. Ale úvod ten ho znepokojoval; zdálo se mu, jakoby v sobě zavíral něco jiného, nežli co slova vyjadřovala; tušil, že boj bude zuřivější než očekával, a mrzutá, opovržlivá převaha, jejížto pečeť na sobě neslo až dotud jeho chování oproti sokovi, pojednou ustoupila hluboké vážnosti, která neměla nic společného s nuceností a strojeností.

Rode sklopil zraky a pokračoval unaveným hlasem: „Rozvážil jste si to dobře? více-li,ž, že běží o štěstí vaší dcery?“

Po těch slovech vzkypěla myslivcova rozhořčenost. Mluviti mu o štěstí jeho dcery!

„Právě proto, že to vím, vypadne má odpověď tak, jak se obáváte!“ vybuchlo to z něho prudce.

Rode opět k němu vzhlédl.

„Co máte proti mně?“ ptal se.

Myslivec vydržel jeho pohled a odsekl úsečně: „Všecko!“

Rode se usmál, ale byl to úsměv, který vlastně ani neranil, ani nedráždil myslivce, poněvadž nebylo v něm ani za mák sebelásky, ani ironie, nýbrž toliko přiznání, že to tušil. Po krátkém pomlčení začal znova, jakoby z kraje, ale jinak, týmže bezbarvým hlasem: „Bojím se, že neznáte mých zevnějších poměrů tak, jak by žádoucno bylo. Moje postavení z ekonomického stanoviska je mnohem lepší, nežli se domníváte, soudě podle mého zaměstnání. Zdědil jsem po otci jmění, z něhož jsem už arciť část utratil, ale jež jest dosud dosti veliké, abych z jeho důchodů mohl vésti bezstarostný život, i se ženou a dětmi. Kromě toho doufám, ano jsem o tom přesvědčen, že mi moje práce za několik let také pěkné peníze vynesou. Že se věci tak mají, jak jsem vám vylíčil, můžete se sám přesvědčiti.“

Myslivec jen kývl hlavou, že mu věří.

Rode pokračoval: „Je mi čtyřiatřicet let, viděl jsem a zkusil jsem dosti mnoho, a — vyznám se vám upřímně — miloval jsem už před tím několikrát, tak že dovedu posouditi cit, který k vaší dceři chovám. Troufám, že je toho rázu, že mohu na něm její a svůj život založiti.“

Vzhlédl opět k myslivci, ale ne že by čekal, že slova jeho na něho nějaký dojem byla učinila. Myslivec to zpozoroval, i svraštil obočí. „Proč mi to vše povídáte, když'tě přece víte, že moje rozhodnutí je nezvratné?“

„Proto, že jsem pokládal za svou povinnost podniknouti vše, co by snad je mohlo zviklati,“ odpověděl Rode.

„Povinnost! Ke komu? K ní, — nebo snad k vám samému? Ano, k vám samému, toť se ví!“

„Ne,“ odpověděl Rode klidně, „k vám.“

Myslivec vstal a z hluboka si vzdychnuv, povypjal co nejvýše svou postavu.

„Je zbytečno prodlužovati tuto rozmluvu, jež je jenom pro nás oba trapná,“ pravil, „a proto vám jenom zcela krátce a jadrně řeknu, proč nemůžete nikdy očekávati ode mne jiné odpovědi, nežli kterou jste dostal.“ Přešel jednou pokoj a potom opět před Rodem stanul.

„Co Anežčina matka před deseti lety zemřela, byl jsem jí netoliko otcem, nýbrž také matkou. Věřte si to nebo ne, ale je to pravda, — je to svatá pravda, že se proto celý můj život změnil, — nejen v zevnějším ohledu, nýbrž také u vnitrném. Pravíte, že mou dceru milujete, a proto myslíte, že máte právo proti mně, — než což vy víte o tom, jak já ji miluju? Jak stará je vaše láska. — měsíc, — moje deset let už trvá jako dnes. Po deset let rostla ve mně a připoutala mě k ní svazky, jež jsou tak silné, že jenom smrt může je přervati. Láska ta dala mi sílu na potlačení všeho toho v mé povaze, čemu by její nebyla mohla porozuměti, — — nadala mě ženskými pudy, ženským srdcem, ženskými city, — smějte se mně, ale je to pravda, pokládal jsem to skoro za hanbu a potupu své mužnosti, i stavěl jsem se přísnějším, hrubším a drsnějším před lidmi, nežli jsem kdy v pravdě byl, abych utajil před nimi té slabosti, kterou jsem já napřed vypěstoval, a jež potom připravila mě o všecku sílu a moc. Tu k vůli ní stal jsem se takovým, — a jenom k vůli ní takovým zůstanu. Po deset let žil jsem jejím životem, myslil jsem jejími myšlénkami, cítil jsem jejími city, až jsem nyní skoro úplně ztratil své vlastní já a přijal její. Nemyslíte tudíž, že mám právo tvrditi, že ji znám, — nemyslíte, že mohu posouditi, co může jí býti ku štěstí nebo ne? Ano, můj pane, — a právě proto pravím vám, že jí nikdy nedostanete, — neboť jako všecko

v povaze vaší odporuje mojí, rovněž tak jisto jest, že byste ji učinil nešťastnou."

Rode pohodil hlavou, jakoby se chystal k prudké odpovědi, ale myslivec ho předešel.

„Vím, co chcete říci: že je to moje otcovské sobectví, moje bázeň pozbyti ji, moje žárlivost — slovem, jež mě tak zaslepuje a mě svádí tak o vás souditi. Tu vám na to odpovídám jenom toto, že teprve týden mám tušení o vašem poměru s mou dcerou, ale že hned, ponejprv když jsem vás spatřil, měl jsem o vás tentýž úsudek. Já vás neodsuzuju, — myslím, že jste poctivý muž, — ale já — já vás nemohu vystáti!"

Odvrátil se, co se jeho ruce křečovitě zatínaly.

Rode vzhlédl s jasným úsměvem v zraku.

„Vaše dcera milovala mě měsíc," pravil.

Myslivec se prudce obrátil, i pohlédl s tajným nepokojem v zraku na něho: „Co tím míníte?"

„Chci říci, že dcera vaše po celý měsíc už milovala muže, jehož vy nemůžete vystáti, a vy jste o tom neměl ani tušení."

Myslivcův pohled byl tak strnulý, že to až trapně na soka jeho působilo.

„Bah, — milovala; — to nebyla a není láska, — to je dívčí rozmar," pravil, ale hlas jeho neměl přízvuku přesvědčení.

Teď se také Rode vzpřímil, oči jeho dštily blesky, hlas jeho byl vřelý, výraz jeho obličeje živý a měnivý.

„Myslíte, že vaše dcera je poctivá žena?" ptal se.

Myslivec se proti němu rozkročil, obličej jeho byl krví zalit. Ale Rode pokračoval: „Ano, vy to rovněž tak jako já víte, a přece dávám vám na to své čestné slovo že už před měsícem mohla býti vaše dcera mou, s tělem i s duší, jak jednou bude mou, — kdybych to byl chtěl."

Teď zase myslivec zbledl, opřel se těžce o stůl a hleděl pomateně na Roda. O pravdivosti slov jeho nebylo lze pochybovati, a myslivec také o ní nepochyboval, zdálo se mu toliko, jakoby se mu zpronevěřovalo to, co pokládal za nejvěrnější a nejjistější ze všeho.

„Vy jste mluvil nepokrytě, upřímně se mnou, teď já zase povím vám týmže způsobem své mínění. Víte právě tak dobře jako já, že to zde není hračka, nýbrž vážná věc, života nejvážnější záležitost, a proto můžeme o ní porokovati bez bázně a slabosti. — Pravíte, že znáte svou dceru a že tudíž dovedete posouditi, co jí může býti ku štěstí nebo ne. To není pravda, vy jí neznáte, — nebo jen částečně, — vy ji znáte jako dítě, snad také trochu jako člověka, ale ne jako ženu, jako ženu, která miluje, která má býti jednou chotí a matkou. Ale v tom ohledu znám já ji, a proto tu stojím a tak s vámi mluvím. Ne, vy jí neznáte, a nikdy jí nepoznáte, — což jste to sám nedokázal, což jste mi nepravil, jak jste byl nucen vymítiti své vlastní já, abyste jí rozuměl?! Nuže, ani zblo mého vlastního já nepotřebovalo vzíti újmy, tím méně zkázy, abych ji porozuměl, ba právě naobrat porozuměním jí rozvinuly se teprve ve mně všecky moje mohutnosti! Miloval jsem ji měsíc, ale za ten měsíc vyvinul jsem se více, nežli za celý svůj dřívější život, aniž jsem však byl nucen vypůjčiti si něčeho od ní; — a vy pravíte, že jste ji miloval deset let, a že se stydíte za to, že nejste více svůj. Chápete teď, jak slabá je láska vaše proti mojí, v jakém neprávu jste proti mně? A nicméně přece se ještě činíte soudcem nad jejím osudem!? Což nevidíte, že po vaší moci je veta, že musíte v této věci ustoupiti? Mluvíte o jejím štěstí a opíráte se o to, že jste silný; — já nevím, bude-li se mnou šťastná nebo ne, — já neslibuju ničeho, — já jenom vím, že budeme se sdíleti spolu o štěstí nebo neštěstí a že neštěstí se mnou bude jí milejší nežli štěstí s vámi. — — nechápete, oč jsem já vás silnější? Já mám celý život na své straně, — vy máte jej proti sobě, — teď na vás je řada ustoupiti, jednou snad dojde na mě."

Myslivec opíral se stále o stůl, nepohnul se, byl stále stejně bledý. Sotva slyšel protivníkova slova nebo slyšel je, aniž jim však rozuměl, a přece cítil, že se mu vymyká vítězství z rukou, cítil se ztracena, protože byl tak slabý proti tomuto nepříteli. Měl teď jenom jedno přání: spatřiti svou dceru, spatřiti ji a nabyti jistoty, pravda-li, že ji nikdy neznal; a potom aby osamél, — úplně osamél.

„Buďte tak laskav a přijďte opět zítra," pravil neobyčejně suchým hlasem, je mi třeba . . ., promluvím napřed s dcerou, — potom vám dám — odpověď."

Rode ukloniv se odešel; byl jist teď vítězstvím a nepochyboval ani za mák jako spíš o svém právu, nicméně přece se ptal sama sebe, když ven vyšel, bylo-li vše pravda, co řekl, anebo jenom to z toho, co s láskou souviselo.

Když myslivec osamél, sedl si do lenošky a vyseděl v ní nehybně, s hlavou o ruce opřenou, až zaslechl kroky dceřiny venku. Tu vstal, šel ku dveřím a zavolal ji. Dcera přišla bojácně a s otázkou v zraku, jedva si troufajíc pohlédnouti mu do očí. Ale myslivec vzal hlavu její do svých rukou a zadíval se jí do očí pohledem, jenž planul touhou a žádostí vyčísti z nich pravdu. Než pojednou ztratil pohled jeho všechen výraz, pustil její hlavu, vystrčil ji jemně ze dveří a uzamkl je.

Když osamél, šel si opět sednout. Pohled jeho byl stále prázdný a bezvýrazný. Když Stella k němu přišla a položila hlavu svou na jeho kolena, dopadla ruka jeho těžce na její hlavu, i zahleděl se do jejích velikých, černých, věrných očí s trpkým úsměvem.

FEUILLETON.

Můj majetek.

Napsal *François Coppée.*

Já mám majetek!

Upokojte se, uvedu hned polehčující okolnosti. Nekoupil jsem dům o pěti patrech a nejsem jedním z oněch krutých „domácích pánů", kteří vyhazují ubohé nájemníky, protože jsou jim dlužni pět nebo šest termínů.

Uskutečnil jsem pouze zamilovaný sen, o němž snilo mnoho básníků a jehož pouze někteří dosáhli: jako Horac mám svůj koutek, jako Boileau svoji zahrádku.

„Chci sebe menší kousek vlastní půdy," praví Sou-

*

lary v jednom ze svých nejslavnějších sonetů. Já jí mám o něco více nežli hektar. Jak vidíte, divocí komunisté, není ten můj hřích tak hrozný. Odpusťte mi tedy a vzpomeňte si, že rychlík musí jeti celou hodinu nežli přerazí pozemky některého magnata maďarského a že všecka půda města Londyna, po níž tam kráčejí čtyři miliony lidí, jest majetkem pěti nebo šesti osob.

Abych řekl pravdu, necítil jsem dříve žádné touhy po majetku. Aniž jsem se obdivoval nebožtíku panu Grévymu, když zanechal svým dědicům tak pěkné statky. Ale již po několik let byl jsem nucen rozloučiti se na několik měsíců s Paříží, kterou přece zbožňuji a po níž, jako málo kdo, s pravou vášní se toulávám. Proč? Snad k vůli zdraví, abych se nadýchal trochu čerstvého vzduchu? Ano, ale spíše, a hlavně proto, že neumím dobře hospodařiti se svým časem a že neumím zavírati svoje dvéře protože se ke mně hrnulo vždy více a více lidí, kteří přicházeli buď ze zvědavosti, nebo s nějakou prosbou nebo na radu — tito poslední nosívali pod paží haldy rukopisů. Můj zvonek řinčel skoro pořád jako u zubního lékaře, a můj byt stával se průchodním domem. A tak, jakmile počaly stromy vyháněti mladé listí, šel jsem se schovat na venek; najal jsem si někde nějaký domek, a to bývaly moje nejhezčí časy, když jsem bloudíval v pracovním kabátě podél romantických rybníků, nebo na březích některé říčky, když jsem se toulal po lesích honě rýmy jako motýle a pokuřuje cigarety.

Minulého léta zvolil jsem krásné údolí říčky l'Yerres za svůj výroční exil. Jednoho dne jel jsem se svou sestrou Anettou po planině na pravém břehu, a sice skrze osadu Mandres, a tu spatřil jsem nad jedněmi vraty, hrozně chatrnými — bohužel! příští rok musím dát nové! — bílou vyhlášku, že bude ten dům soudně prodáván.

Podívejme se tam — za podívání nic nedáme. A hned v pozadí dvora, kolem něhož keře bezu a sykomor šíří příjemný stín, okouzlil mě ten prostý, staříčký dům svým milým vzezřením. Jest to jeden z oněch domů, v jakých bydlívají dědečkové.

Hned za domem, ó ty krásné stromy, ta roztomilá zahrada! Stříbrná lípa jako veliká kytice z listí pyšní se na trávníku. A dále, v malém parku, jsou loubí, kamenné lávky, zelené besídky! Kousek Trianonu! Ale jaké to světlo tady na pravo, co je tu volného místa! Ach, to jest kuchyňská zahrada, prostranná kuchyňská zahrada po francouzsku zařízená, kde praskají větve pod tíží ovoce. Jak bylo by příjemno procházeti se v těchto dlouhých rovných stromořadích, lemovaných křovím, říkati si nějaké verše, vyhřívati si na sluníčku záda a dýchati do sebe sladkou vůni vanilky! Ano, to jest venkovské zátiší, jaká bývala v módě v minulém století, pravý útulek snilka. Nic tu nechybí, ani labyrint — není ovšem příliš složitý — ani sluneční hodiny. Právě hledám pro ně latinský nápis, který by měl místní barvu.

Když jsme tak prohlíželi tu rozkošnou zahradu, pohlédl jsem na svou milou sestru. Vidím ji na očích, že by si něco přála. Není více mladá, má drahá Anetta, a náš nahodilý byt, kde bydlíme v nájmu, ji také mnoho netěší. Co je dnes? Neděle. Kdy bude dražba? V sobotu? Dobrá... Za šest dní na to přiřklo mi dražební kladívko ten hezounký dům, a lidé, kteří tomu rozumějí, mě ujišťují, že jsem vlastně zaplatil pouze pozemek, ostatní že mám zadarmo a že ani netuše a řídě se jen rozmarem, uzavřel jsem dobrý obchod.

A nyní, — když je to v módě — analysujme trochu své city. Nejsou zrovna vznešené, ale jsou velmi příjemné. Ano, je to zvláštní chuť jísti čerstvé vejce od svých slepic, viděti na stole svoje ovoce, svůj salát, svou zeleninu, která se neválela nikde na trhu, a procházeti se po své zahrádce v trepkách a pohodlné domácí kazajce. Ale to vše jest hrozně dětinské, směšné a šosácké! Věru rdím se, že mě věci tak obyčejné těšiti mohou. Moje radost má však ještě jinou stránku, hlubší a také velmi přirozenou. Zde jsem doma, opravdu doma. Zarazím-li do této zdi hřebík, zůstane v ní, dokud budu chtít, a dokud budu živ! Ale snad zemru již zítra. Při mém prsním neduhu může mě zahubiti každé fouknutí. Kdyby zůstaly otevřeny tyto dvéře, odvezou mě za tři dny se vší slávou, v průvodu několika zelených fraků na hřbitov montparnasský, kde, bohužel! mám již dávno také hezký majetek — naši rodinnou hrobku.

Jak jest člověk pošetilý! Jest jako pára nad hrncem a chtěl by míti všecko pro věky. To jej omlouvá, že se bojí zítřka. Život je tak nebezpečný. Touží míti svou střechu, kousek své půdy, a to z téhož důvodu, z něhož staví se do jakési skupiny mezi sobě rovnými. Chce patřiti do nějaké společnosti, nebo akademie, zrovna jako jeleni spojují se v hejna. Vymlouvej se, příteli, jak chceš, ty tento pud v sobě máš a ten tak snadno nepotlačíš. Neboť máš strach!

Majetník domu nebo statečku na venkově má však také požitky znamenitější, rozkoše ušlechtilejší a dojemnější, nežli ty, o kterých jsem vyprávěl. Miluje žárlivě přírodu. Mám malý kousek půdy, ale chci ji dobře znáti skrz na skrz. Stromy, květiny, chci abyste byly pouze moje, abych vás mohl více milovati. Cítím, že stárnu. Dokud jsem byl mlád, příroda mě okouzlovala, ba zrovna jaksi opojovala. Nyní mě dojímá. Jsem pohnut dívaje se na tento stoletý jilm a usmívám se blaženě před touto rozkvetlou růží. Jsou mi tím dražší, že jsou moje. Odpusťte mi tuto slabost.

Ano, prosím vás, odpusťte mi ji, vy logikové, kteří se tážete po Proudhonovi — a Pascalovi — kde temení právo majetku, a nechte mne prozatím, dokud nynější společenský řád trvá, vzdělávati moji prostou zahrádku. Proto přece vrátím se každou zimu do hlavního města, mezi lid, který miluji, abych mohl žíti také trochu mezi ním. On jest shovívavější nežli vy, nemilosrdní soudcové, a jistě dovolí, aby básník měl k svému snění — jak vy tvrdíte, zbytečnému — ale mylíte se, na štěstí pro lidstvo, svůj koutek a v něm trochu ticha a samoty. Neboť to je vlastně to hlavní. Svěží samota a vonné ticho, to je to dvojí, z čehož jsem se nejvíce těšil v těchto posledních dnech na svém malém statečku; a kdybych se byl na gymnasiu něčemu naučil, pokusil bych se vysloviti ony dva pojmy latinským čtyrverším, jež dal bych vyryti na mramor svých slunečních hodin.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 20. ZÁŘÍ 1892. ČÍSLO 27.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . 1 zl 25 kr
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtez adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Legenda o Rolandově rohu.

(Z »Pražských motivů«.)

Báseň *Ant. Klášterského.*

U svatého Víta kdes mnohý věk a mnohý
máme v chrámě ukryty Rolandovy rohy;
a ty rohy tiše spí, kolem věčný boj náš hřmí,
kouří do oblohy.

Věk náš dávno zapomněl, jak ty rohy hrály;
hlas jich slyšet tisíc mil širošírou dálí,
jak kdo na ně zatroubí, zní to lesů do hloubi,
přes hory a skály.

Zrazen, sevřen, opuštěn v divé bitvy palu,
Roland velký v tísni své, v nesmírném svém žalu
přitiskl k nim chvějný ret, zatroubil v ně naposled
tam u Roncevalu...

Staré rohy! Jak jsem dnes vzpomněl jich tak maně!
Snad už byl by právě čas vzít je v obě dlaně,
zatroubiti ze všech sil, do široka na sta mil
zatroubiti na ně!

Tuhá seč a tuhý boj, — jak jej, Bože, zmoci?
Snad by rohu táhlý hlas letěl dnem i nocí
a v něm výkřik, prosba, žal, až by někdo přichvátal
přece ku pomoci.

Pohádko ma stará, dík za útěchu tobě!
Nemáme však víry víc k nikomu než k sobě.
Kolem hory — Ronceval! Spěte, staré rohy dál
ve chrámové kobě!

Marně zněl by ten váš hlas v dálku nad horami,
krásné sny by změnily na trpké se klamy.
Buďto vyrvem svoji zem neb tu padnem s Rolandem,
ale vždy jen — sami!

Na horách.

Turistická črta od *K. Chodounského.*

(Pokračování.)

Jak úchvatný rozhled ničím nerušený! Nebe jasné rozpínalo se nad širým obzorem i shlíželi jsme v němém obdivu dolů k tisícům velehor alp rakouských, švýcarských i italských, z nichž největší zájem budily staří známí ve Vysokých Taurech, blízký Bildstöckel, odkud jsme před dvéma dny s touhou pohlíželi na místo, na kterém právě stojíme, i mohutná skupina Ortlerská, kamž jsme měli namířeno v příštích dnech. — Oko těkalo jako ve vidění od hrotů v úvaly hluboké, v nichž bylo mraků namačkáno, co se jich tam vešlo, — ssáli jsme blízkou scenerii mohutných ledovců i mdlé rysy Bernského Oberlandu.

Leč zima byla hrozná, tak že jsme se jen v chvatu posilniti mohli vínem i vejci a již hotovili se k sestupu, kterýž jsme vykonali týmže směrem, kterým jsme přišli; rozkoš nad zdařenou výpravou naplňovala nás celé, tak že kroky naše rychle se nesly ledovci dolů i bylo právě poledne když jsme opět vstupovali v naši hospodu ve Ventu.

Vycházka nás nijak neunavila, a již o čtvrté hodině odpolední byli jsme opět na cestě k tři hodiny vzdálenému Hochjochu; tato cesta má skutečně ponurý, smutný ráz; hluboká roklina Rofenská kamenitá bez vyhlídky jakoby do pekla měla vésti; pod námi divoká bystřina své vody rozráží o skály, v pravo, v levo jen kámen a sem a tam trs travnatý; stezka vine se po levém boku úžlabiny vzhůru bez konce přes morénu bývalého ledovce k hospizu Vysokého Sedla.

Hochjoch jest cílem pohodlnějších turistů a hospiz sám východištěm na některé hory Ötzthálské, zejména na Weisskugel a proto jsme se nadáli četné společnosti; však bylo návštěvy více, než si bylo přáti, jen s nouzí vybojoval jsem tři lůžka pro naše tři dámy. Pro mne

chystali postel v špižírně, ale když jsem místnost později ohledal, podal jsem rozhodnou resignaci. Kolem postele nahromaděné zásoby masa, sýra, cibule a jiné zeleniny šířily zápach k utečení a v tom jsem měl tráviti noc; na štěstí zastal jsem zde dva známé turisty, kteří mi ve své jizbě místa popřáli; později přibylí hosté musili vzíti za vděk s lůžkem v senníku. — Za to bylo v společné jizbě živo a veselo; všoupla se tam kde která stará lavice, jež mžikem byla osazena utrmácenými chodci: vína nepostačili donášet i brzy rozléhal se veselý zpěv z chaty po tichých ledovcích kol a kol.

O třech čtvrtích na pět ráno postupovali jsme velice pohodlně ledovcem k Hochjochu (2900 m.), jehož sedla jsme za necelé čtyry hodiny dosáhli — možno také použiti saní — odtud sběhli jsme příkrým svahem po dobré cestě do Kurzrasu (2011 m.) na snídaní. Cílem naším bylo údolí Martellské, k němuž jsme se nejkratčeji mohli dostati odtud přes málo navštěvovaný Taschljoch. Schnalské udolí, v němž jsme se nalézali, příliš vybíhá na jihovýchod k Meranu a proto volili jsme nepohodlnou, ale krátkou cestu přes Schlandernau.

Slunce hrálo vydatně, když jsme o desáté hodině dopolední vykročili z hostince přes luka k starému lesu, v jehož stínu se vinula znamenaná stezka k Taschljochu; bohužel les řídnul, zanikal a vládu nastoupila jen alpská růže: o půl jedné hodině stáli jsme pod svahem hory, do jejíž výše, místy osněžené, nás zvaly nesčetné serpentýny k výstupu. Po krátkém odpočinku spolu to týdenní jubilejní slavnosti našeho radostného odjezdu z Prahy, byli jsme na pochodu vzhůru. Slunce pražilo — nikde pramenu; láhev vína i proviant, které jsme s sebou nesli, určeny byly až nahoře pro sedlo, a v horách zachovává turista přísnou kázeň. Údolí Schnalské, k němuž jsme se často obraceli se sklem, hledajíce po stezkách turisty, s nimiž jsme se v Kurzrasu rozešli, stále se vzdalovalo, rokle pod námi se hloubila víc a více, ale serpentýn konce nebylo. Konečně vidíme hřeben, s něhož stádo ovcí na nás shlíží, toť zajisté sedlo; ale dostoupivše cíle stojíme před novým hřebenem, v roklích sněhem lemovaným; u prvního sněhu uhasili jsme pálivou žízeň a novými silami brali se k cíli; ovanul nás svěží vánek, krok a hřeben (2785 m.) byl o druhé hodině odpolední dostoupen. Všecka námaha z nás spadla při pohledu královském na celou protější skupinu ledovců Ortlerských, jakoby v rámci rozestupujících se hor našeho údolí. Led a sníh, skála a lesnatá úbočí vzdálená, vše hrálo a jásalo v poledním slunci — i v modrojasném nebi. Pod našimi nohami stápěly se romantické skály v zelených vodách tří jezer, od nichž dále těkalo oko po krásách údolí ústicího do Vintschgavy.

Ale hlad se ozýval krutý přes všecky ty krásy, a usedli jsme proto brzy na výběžek skalní nad jedním z jezer v bezpečném vědomí našich zásob. Nesli jsme si šunku, chléb a víno. Paní Julie počala krájeti spravedlivé díly a já sám jsem podával po sklence vína na posilněnou; v krásnou náladu však padla rána. Šunka nebyla k přeříznutí aniž se dala trhat; učiněná podešev — ó Praho! Hlad byl větší než zatvrzelost uzeniny i zkusili jsme ostří zubů na ní — marně, marně. S resignací rozhodili jsme kusy všecky orlům na pospas. Každý spokojil se s kouskem chleba a vínem, a po bohatém tom obědě natáhli jsme se po svahu, příjemně dumavše čtvrt hodinky. A zase vzhůru, tornistry na záda — vesele dolů k jezerům; minuvše je po příkré jezerní stěně dolů, svlažované kaskádami odtoku k novému většímu jezeru, z jehož břehu pozorovali jsme v křišťálových vodách mnoho pstruhů — i dále to šlo v hlubší a hlubší údolí i rozevírají se již lučiny lemované prvním lesem a v jeho stínu bělá se rozsáhlá salaš. Bylo šest hodin z večera, když jsme minuli kříž před salaší i vstoupili jsme k starému hospodáři, mléka i chleba požádavše. Hospodář brzy nám vynesl z bohatých svých zásob, po čemž srdce od rána prahlo: výborného studeného mléka plné dřevěné mísy, černého chutného chleba, kus bochníku alpského sýra i másla. Po svačině zval nás pod střechu; pochlubil se stájemi na 150 krav, mlékárnou, i zásobami sýra i másla. Zde v chladu stál sloup čerstvého másla šest metrických centů těžký, společné to bohatství několika gazdů. Zde, jakož i v údolí Martellském pracují v jedné salaši spojenými silami a mám za to, že se obyčej ten dále po Alpách bude šířiti; prospěch jest na bíledni. Poznamenávám, že ve větších salaších používají vodní síly k tlučení másla — mlýnská kola z venčí mýlí poutníka, — ta ženou jen píst velké máselnice.

Po půl hodině odpočinku a restaurace jsme se dali na pochod k vzdálenému ještě Schlandersu. Stěny hor kladly se na lesy, jimiž jsme příkře sestupovali po boku nad míru divoké bystřiny, i šířily příjemný chlad jižního letního večera. Minula hodina bystrého sestupu — i druhá — slunce již zmizelo s obzoru zlatíc skvostné bělostné štíty velikánů Ortlerských — avšak o Schlanders ještě ani potuchy. U našich dam dostavovala se únava i nastalo reptání, ač nikoliv hrozivé; konečně zatočíme kolem boku skály a spatříme hluboko pod námi rozvalinu hradní, jež se vypíná vysoko a však bezprostředně nad městem Schlanders; kamenitá cesta v jehličnatém lese stále víc a více tměla; bystřina, která nás celé odpoledne provázela, již matně jen hlučela z hloubky, a my konečně vstoupili v háj starých jedlých kaštanů, pak v obor vinic a o deváté hodině večerní v ulice Schlandersu — a za několik minut složili jsme tlumoky ve výborné hospodě u pošty.

Krásný, v pravdě italský večer, mírný, jasný, plný vůně nás ovanul, když jsme sedali na prostornou verandu v široké loubí z révoví. Mdlé údy otrnovaly po dvojím přechodu přes led a sníh alpský a v duši se šířil pocit nevyslovitelného blaha. Teprve o půlnoci jsme šli spat. — Na druhý den věnován skoro celý odpočinku i správce a doplnění cestovních potřeb; bloudili jsme po zahradách kaštanových i mezi vinicemi a teprve s večerem nastal pochod v blízké údolí Martellské do malých lázní Saltu asi půl třetí hodiny od Schlanders vzdálených.

Od Morteru počínaje, který zavírá údolí Martellské proti Adyži, viděli jsme spousty lonské povodně ze 17. června; tenkráte provalilo se ledovcové jezero nadržené pod Cevedalem i zpustošilo celé udolí, ničíc, co proudům v cestu přišlo. Valounů a kusů skal obrovských rozměrů navalených po celé šíři řečiště dlouho bude památníkem zlověstného dne. Vyprávěli nám vůdcové, které jsme u Saltu najali, že se kalné vody tenkráte řítily středem údolí lemované jsouce proudící zemí a balvany kroužícími tak, že se břehy otřásaly.

Dnes opět klidno tu, cesty spraveny i můstky zřízeny. Příjemnou procházkou přišli jsme z večera do lázeňského hotelu v Saltu i byli jsme zde samojedinými hostmi;

a jak nás potěšila prostá úpravnost i vzorná čistota a vše, čeho se nám poskytlo. Obyčejně se chodívá na noc do vzdálenějšího Martellu, — leč s dobrým svědomím každému doporučuji Salt.

Ráno o páté hodině vyšli jsme s vůdci Kobaldem a Eberhöferem k chýši Cevedálské (Zufallhütte); údolí Martellské stupňuje své krásy čím dále tím více a proto nám cesty rychle ubývalo přes malé episodky; tu octneme se na příklad za ohromným stádem kozím a musíme se říditi plné tři čtvrti hodiny krokem kozím. Těch bradatých namačkáno na daleký hon po úzké stezce, z níž není vyhnutí ani v pravo, ani v levo; za lávkou prý se naše cesty rozejdou — tušili vůdcové; lávka přišla konečně, i kozy se po ní trousily jedna po druhé — leč dvě se tam nepohodly zrovna uprostřed a dlouho se trkaly; následkem toho u vchodu k lávce nastala mezi ostatními zácpa a zoufalá tlačenice, která teprve namáhavou a ráznou intervencí pastýře byla uklizena. Jinak jsme se zdržeti neodolatelnou pestrou květenou údolí i kresbou zvláště pěkných míst, jako kostelíkem Maria a. d. Schmelz a jinými. Přes to jsme však již o jedné opouštěli poslední pramen pod chýží a za několik minut kladli jsme své tlumoky na jediné čtyry postele v chýši na důkaz, že jsou námi zajaty. Kdo později přišel, spal na společných pryčnách, ovšem pohodlných.

První starostí byl oběd a proto hned jsme sestoupili do společenské jizby, zároveň kuchyně a vyjednali s hospodyní tyrolské knedlíky, jejichž strojení mohli jsme pozorovati. (Materiál k nim podobný jako u našich špekových: houska nakrájená se špekem, vejce, mléko a málo mouky. Pomocí dvou sběraček uválí se knedlík zvící jablka a nechá se vařit v páře; k tomu slouží kastrol železný s vodou na tři cm. Do něho vloží se nádoba s dírkovaným dnem; když voda v kastrolu do varu byla přišla, knedlíky se v páře v několika minutách uvaří.) — V chýších horských nesmíme ovšem žádosti na bohatší tabuli napínat, a chodec jest vděčným za vše, čeho se mu poskytne.

Mezi obědem přihnali se kolem boku Monte Cevedale, jenž k naší alpe shlíží pyšně dolů, mraky; s nimi po úbočích množily se mlhy a poznenáhla zmizely okolní ledovce před zrakem. Na horách hustě sněžilo a za okamžik mraky přitáhly až k nám, strhla se bouřka a lijavec ženoucí se dále Martellským údolím k severozápadu; ještě bil nám déšť do oken, když se už Monte Cevedale zase v slunečném jasu zaskvěl a za nedlouho překlenula zelený úval pod námi duha, věštící pohodu.

Sotva déšť ustal, podnikli jsme výlet na blízkou horu Schön Püchl na protěž. Cesta vedla směrem k místu, odkud se protrhly 17. června r. l. spousty vod ledovcových, v jezero nadržených a zde se dnes provádějí velkolepé ochranné práce. Divoká Lihna svedena ze svého starého řečiště do prostorné štoly 75 m. dlouhé a břehy její zejména při výstupu zpod ledovce opatřeny mohutnými hrázemi. Kolonie dělníků italských tu bude ještě na dlouho zaměstnána. Odtud zabočili jsme na jihozápad pod mohutný vodopád Ultenmarktu a poslouchali pověsti vůdců o této krajině. Nad námi na skále ve výši více než 3000 m. bývalo prý město Ultenmarkt a naproti chýši Cevedalské klášter s vinicemi. Krajinu však pozvolna zabíral led a vše zaniklo. Pravdy v těch pověstech jest tolik, že se zde ledovce rozmáhají, a skutečně býval po straně vodopádu Ultenmarktského ještě před málo lety přechod přes skalnaté sedlo, které dnes vyplňuje mohutný ledovec Fürkele.

Na Schönpüchlu jsme měli bohatou žeň alpských květů i odnášeli jsme zejména celé kytice protěže dolů k našemu dnešnímu domovu. Jihozápad halil se opět v mraky, ale sever a východ byl jasný, že jsme stopovati mohli stříbrné pásy velehor Ötzthálských i modravé bory bližších krásných úvalů. Jak bude zítra?

Záhy jsme ulehli hodlajíce časně vyrazit na Monte Cevedale. O jedné hodině z rána zabušili vůdcové na dvéře naše a všichni jsme hbitě vyskočili z pohodlného lůžka prvním krokem k oknu: krásná noc, samá hvězda! Před druhou jsme byli již na pochodu při svitu luceren; vzduch dosti teplý nezdál se věštiti pohodu, vzdor hvězdnatému nebi, — avšak na horách neplatí dlouhé rozhodování, i proto chutě to šlo rychle vzhůru přes kámen a traviny v sousedství ledovců až ku břehům ledovce Langenferner, kde jsme po čtvrté hodině ranní pod mohutným balvanem, z pod něhož vytéká poslední pramen, usedli k snídani. Po čtvrt hodině nastal pochod po ledovci; rozumí se, že jsme byli především opásáni provazy, tenkráte ve dvou skupinách. V první byl vůdce Kobald, paní J. i já — v druhé vůdce Eberhöfer, slečny M a R. i sedlák jeden bodrý z Martellu, švakr Eberhöfera.

Vstoupili jsme na ledovec Langenferner, jenž náleží k rozsáhlé říši Ortleru a již tu jsme předvídali poněkud těžší pochod v pozdějších hodinách, neboť vzdor časnému ránu měknul čerstvě napadaný sníh pod nohama; šlo to stále severním směrem po ledovci, až jsme okolo půl deváté stanuli na výši sedla Eissee (3119 m.); odtud přehlížíme hlubokou ledovou kotlinu střeženou se strany východní hrotem Eissee (3248), jižní Suldenspitze (3389 m.) severozápadním směrem pak štítem královským, Zebru a Ortlerem (3902 m.). Nelze v celých Alpách tak snadno nalézti místa, které by způsobilo podobně mohutný dojem jako pohled odtud na obrovské seskupení osněžených skal a daleko se táhnoucích ledovců. Königsspitze štíhlá, Zebru a rozložitý Ortler vypínají se v bezprostředním tvém sousedství v celém majestátu a stěny jejich sbíhají dolů k Suldenferneru, jenž v bizarních formách žene své ledové vlny směrem k sv Gertrudě. Zapomínáš, že jsi, a těkáš jen zrakem po té velebnosti.

Čas míjel — a posilnivše se sklenkou vína, hotovili jsme se k dalšímu výstupu na Monte Cevedale. Své tlumoky jsme zde na sedle odložili, obtěžkavše je kameny a opásajíce bedra manilovými provazy směřovali jsme přímo k západu po jižním svahu Suldenspitze vzhůru; pohoda začala se kaziti a k nemalé naší mrzutosti vystupovaly od jihozápadu mraky, jednotlivé, pak hustěji a když jsme po dobré hodině obtížné chůze v hlubokém sněhu došli k sedlu Cevedalskému, tvořícímu hranice Italie, zahučel jihozápad a Cevedale zmizel v hustém mraku. Jihozápad jest nejhorší vítr přinášející jistou nepohodu a proto uzavřeli jsme vrátiti se; neuspokojení brodili jsme se hlubokým sněhem zpět a došli zase zanechaných zavazadel na sedle Eissee. Avšak tu se proti nadání počalo opět jasnit a proto jsme se ihned obrátili i podnikli výstup znova s bolestnou ztrátou dvou těžkých hodin. Od sedla Cevedalského razili jsme směrem jižním přímo k cíli, stále na hranicích Italie; sníh čím dále tím více měknul, že v něm zapadla vždy celá noha, až jsme se octli pod

příkrým hřebenem samým. Zde naskytá se jediné místo obtížnější; mineme hlubokou modrou ledovou sloj s kolosálními rampouchy a staneme před dosti kolmou stěnou, do které již první vůdce seká stupně; první za vůdcem byly dámy i nepopírám, že vznikly v nich malé úzkosti, když nuceny byly krok za krokem dlouho se držeti na stěně ledové. Leč přechod, při němž není pražádného nebezpečí, byl překonán a další, ačkoliv příkrý výstup šel hravě, tak, že jsme o jedné s poledne stáli na nejvyšším jižním hrotu hory ve výši 3774 m. — Ssáli jsme ohromný rozhled, o němž sám dr. Zsigmondy poznamenává, že nemá se žádného jiného hrotu Ortlerské skupiny rovného. Jak jsme byli rádi, že jsme se vrátili! Odtud pozdravovali jsme Silverettu, kamž jsme měli namířeno i daleké i blízké známé velehory kol a kol.

Usednuvše do sněhu natahovali jsme promočené nohy proti paprskům slunečním, které v těchto výšinách dovedou hřáti; páry vodní v kotoučích vystupovaly z našeho šatu a za chvíli byl všechen suchý. Obvyklý turistický oběd chutnal výborně a jen útrpnost nad dvěma kroužícími kolem nás vranami nás zdržela, že jsme nesnědli i kůru se sýra a kůži s klobásu. (Dokončení.)

Hnízdo skřivanů.

Z „Povídek hradčanských" od *J. L. Hrdiny.*

(Dokončení.)

Borihar mrknul na účes, novou čepici a vyprané rukavice a povinně se uklonil.

„Ale musil jsem se vrátit. Všecko se přihnalo do kanceláře, že je tu skřivan. To ovšem je událost veliká, aspoň pro mne, —"

„Jaký skřivan, pane setníku?"

„Tam stojí na zdi — nevidíte ho? — prosím, timhle směrem, — račte!"

„Již vidím. Ale — skřivana v ulici velkého města jsem neviděl."

„Nu, předně tohle není město, za druhé tu mezi těmi zdmi nelze ten průchod nazvat ulicí a za třetí to věcí toho ptáka, kde se usadí. Vidíte ho, jak se rozhlíží? — to je skřivan. Na místě, kde stojí, je vydrolena cihla. Tam má své hnízdo."

„Snad je to skalník nebo chocholouš?"

„Ne, skřivan! Po celé zdi rostou netřesky, v létě je vše nahoru zarostlé metlicí a vrabčím žitem, je tam jako v poli. A jistějším než v poli. Nemá starostí, že mu hnízdo rozorají, že by kosa při sekání traviny mohla jeho mlaďátkům utnout hlavičky."

„On tu bývá tedy pravidelně domovem?"

„Ovšem. Na podzim táhne s rodinou k jihu a na jaro se vrací. Dnes se tu objevil — dnes už zde bude přenocovati, a zítra si přivede samičku a počnou opravovati hnízdo. Někdy samice ho opustí, — nemůže věřiti, že by tu mohl bydlit skřivan, ale on si přivede s poli jinou. Tři i čtyry mlaďátka mívají a vždycky všecky vychovají. Kočka sem nemůže, dravý pták se sem neodváží a člověk jim tu ubližiti nesmí. Vždyť ten skřivan nemá na světě nikoho mimo mne a já nemám přítele mimo něho. Všecko mne opustilo — — —" Setník obrátil se k poddůstojníkům a ti mu rozuměli, aniž potřeboval slova promluviti.

„Vše mne opustilo, žena, děti, — jen ten skřivan mi zůstal přítulným tvorem. Přál bych vám znáti jeho péči o svou rodinu! Celý den shání, a když nasytil děti své, vznese se vzhůru, krouží a krouží výše k nebesům, vysoko se vznese nad špici chrámu svatovitského, — jako malý bod, ale oko mé ho vidí a zvuky jeho neunavné písně snad jen na můj sluch účinkují. A kdyby i někdo jiný ho slyšel — co na tom? řekne, skřivan! — zabloudil z polí nad Prahu. Ovšem — skřivan. Ale ten skřivan je můj! Já jsem ho nalezl, já jsem se ho ujal, já ho vychoval. Po bitvě u Mostaru snášeli jsme mrtvé i raněné do vozů, abychom raněné dopravili do blízké polní nemocnice, mrtvým abychom ustlali ve společném hrobě na břehu Neretvy, a mimo četné mrtvoly lidské nalezl jsem v rozdupaném poli i rozšlapané hnízdo skřivanů. Tři mlaďátka v něm a všecka mrtva, ušlapána. Noha koně neb vojáka je zničila. A na blízku třepotalo se mlaďátko čtvrté. Peří mělo již, ale létati neumělo a na nožičkách sotva se udrželo. Chytil jsem je opatrně, — tam ho vydíte na zdi, toho chlapíka. Už se krčí, ukládá se k noclehu. Však je asi po daleké cestě. Dva roky jsem ho choval v kleci, až jsem byl přeložen sem, a zde mi uletěl. Už jsem myslil, že se s ním neshledám, ale přišel brzy. A nyní přichází pravidelně. Nu, domnívá-li se, že se má na svobodě lépe než v kleci, nejsme oprávněni mu vštěpovat zásady opačné. Jen když přišel. Hned tu bude veselejší život. Můj praděd byl zbrojnošem vysokého knížete, jenž choval v kleci četné skřivanů. Jednou uletěl jeden z nich, zvlášť znamenaný a měl padnouti život toho v náhradu, jehož vinou skřivan uletěl. Praděd můj nespustil skřivana, jenž kroužil v povětří, z dozoru a vydal se za ním. Celý den jej honil, až večer pták znavený byl mezi stébly obilí chycen. A kníže vyprosil u krále pro mého praděda šlechtický erb."

„Máte snad skřivana v rodinném znaku?" ptal se kvapně nadporučík Borihar.

„Ovšem, — jak vidíte tu na mém prstenu."

„Podobný znak měl jeden poručík u mého pluku."

„Nebyl Polák?"

„Byl."

„Pak to mohl býti jen Svojkovský."

„Odkud jste ho znal?"

„Hm! — Ale už neužívá tohoto erbu. Teď má znak jako druzí: křížek v hlavách."

„Zemřel ve zdejší nemocnici."

„Ano, v témž pokojíku, jejž obýváte nyní vy. Ale nebudete se tam báti?" žertem prohodil setník. A hned zase učiniv vážnou tvář, založil ruce přes prsa. „Zde zemřel ubohý hoch. Plakal jsem tehda, když ho sem přivezli, když jsem viděl jeho hroznou ránu. Ale jsem šťasten, že mne znal do poslední chvíle. Doprovodili jsme ho do toho koutku tu nedaleko pod hradbami."

„Jste příbuzen s ním, pane setníku?“

„Říkáte, že jste znal poručíka Svojkovského — — “

„Jako bratra!“

„Pak byste musil seznati mezi jeho a mojí tváří nějakou podobu. Jsem otec jeho.“

„Otec Svojkovského — —“

„Neračte se mýliti jménem, jak uvykli si vojáci mého sboru mne nazývati. Jsou to většinou Maďaři a Slováci a těm je snáze vysloviti ‚Sojka‘ než ‚Svojkovský‘!“

Ano, — „hejtman Sojka“, jinak ho neslyšel Borihar jmenovati.

„Nyní jest mojí povinností, pane setníku, abych se vám představil — —“

„Nadporučík Borihar, — znám vaše jméno.“

„— a někdejší protivník v souboji s vaším synem!“

„Všecko vím, pane nadporučíku, všecko. Jen na dvě věci chci vás upozorniti, — prominete! — ty se mi staví proti mysli. Snad osobní jen můj náhled, ale jak příčina, tak i následek souboje vzbuzují ve mně antipatii hroznou Pro urážku koně vyzvou se dva přátelé, dva obrazy boží na souboj! To je malichernost hodna jen dětí! A když už dojde k souboji, kdež jeden padne mrtev, druhý vyvázne s lehýnkým škrábnutím na rameni, odnesou mrtvého do hrobu a druhý s ranou, jíž by se zas ani dítě nevšimlo, jde do nemocnice a léčí se tu — — nu, již půl roku. Ani pomyšlení, pane nadporučíku, že bych se vám výčitkou svojí chtěl mstíti za smrt svého syna, — děkuji vám, že jste mu popřál příležitosti osvědčiti skutkem, že se nebojí, — ale ty dvě věci se mi nelíbí. Kam spějete, vy mladí lidé! Co budete činit, až dotkne se drzý člověk vaší cti, když vztahujete urážku koně na sebe? — co budete činit, až v boji šavle nepřátelská utne vám ruku, když k vůli škrábnutí choulostivě na půl roku dáte se ošetřovati v nemocnicích — —“

Borihar stál jako socha. Tvář jeho v ničem se nezměnila, oči nejevily ani hněv nad urážkou ani vyzývavosti k odvolání, což hejtmanovi dodávalo odvahy, aby pověděl, co dlouho tajil v prsou. I to bylo mu milé, že ani slovem námitky nevyrušil ho Borihar v řeči. Jen prsa toho Rumuna se dmula, jen hlava hrdě výš a výš se vztyčovala.

„Dovolíte mi několik slov, pane setníku?“

„Prosím!“

„O příčinách souboje se nerozhovořím. Nevyšly ode mne, nazval jste je sám malichernými, — mluvil tu otec za mrtvého syna, a mluvil i mně z duše.“

„Ale něco na omluvu mého syna, pane nadporučíku! — Kdyby byl vychován pod dozorem mým, nikdy by k tomuto souboji nebylo došlo. To zas jen výsledkem vychování jeho matky, mé ženy, — a bojím se, že i druhé děti v tom směru vychová.“

„Nevychová již!“

„Vychová! — vy jí neznáte, pane nadporučíku.“

„Viděl jsem ji v Brandýse . . .“

„Viděl, ale neznáte ji. Je to krev starých Poňatovských, hrdá na svůj rod, a schopna hrdosti své obětovati vše, i blaho rodiny. A obětovala. Devět synů jsem měl za devět let, nyní ještě jich mám osm, byl jsem důstojníkem u hulánů, ale že služba na koni byla mi namáhavou, přestoupil jsem při okupaci bosenské k pěchotě. Za to zle se na mne rozhněvala žena moje a rozkázala, abych ihned se vrátil k hulánům, kde prý jedině důstojno sloužiti polskému šlechtici. Prosím, — z ryku bitev, z proudu války vyklouznout — to nemožno, leda by člověk padnul. Mezi tím provedla žena moje soudně rozvod, z příčiny malicherné, že nechce míti muže, jenž není hulánem, a po válce vedle vyznamenání obdržel jsem i tu smutnou zprávu. Tomu je šest roků, a já svých dětí neviděl mimo nejstaršího. A bojím se, že i ostatní syny stejným směrem vychová!“

„Nevychová tak, pane setníku!“

„Je hrdou na krev Poňatovských.“

„I královská krev smrtí v žilách ztuhne“

„Ovšem, — myslíte, až moje žena zemře — — “

„Již zemřela.“

„Zemřela? — odkud máte o tom zprávu?“

„Odkud, na tom nezáleží, — ale tvrdím tak určitě a činím nároky na uznání pravdy slov svých.“

Setník se zahleděl do černých očí Boriharových, — byly žhavy jako dva uhlíky, ale že by mohly klamat, ani stopy podezření.

„Věřím vám, pane nadporučíku, ale — kdybych byl věděl, že moje žena mrtva, nebyl bych vám o ní vyprávěl. Žena! — mojí ženou nechtěla býti, ale byla matkou mých dětí. Ona tedy mrtva! — Ještě dnes si napíšu žádost o pensionování. Vysloužено mám dávno, — a kdoz ví, jak v dalekém domově těžko zápasí se světem to mladé nezkušené hnízdo mých skřivanů!“

Pohlédnul na vysokou zeď, — tam byla viditelna již jen šedá skvrna, hlavička skřivana, jenž pomalu se usadil do vlhké, zimou začernalé trávy nad starým hnízdem svým. Setník stisknul Boriharovi mlčky ruku a šel.

„Pane setníku!“

„Přejete si?“ A hejtman se obrátiv, stanul.

Po nějakém přemýšlení pravil Borihar: „Promiňte, pane setníku, — teprve nyní si vzpomínám, že už jsem vám pověděl, co jsem vám chtěl říci.“

Setník se usmál dobrácky, jak ti mladí lidé jsou zapomnětliví, a zmizel

Borihar si obešel zahradu a hovořil po tichu sám s sebou.

„Tím byla objasněna zatím jedna jeho věta, — příčina souboje, nyní měla přijíti na řadu moje ‚nemoc‘. To bylo skutečné pohanění z úst setníkových. Ale — mám se hájiti? mám mu objasniti, proč jsem v nemocnici? Musil bych se pochlubit prokázaným dobrodiním. — Půjde do pense, půjde do vlasti, tam mu povědí děti — aspoň ten nejstarší, kdo je Borihar, — dozví se, že jsem „umřel“, dozví se, jakou pomoc poskytnul jsem jeho hnízdu, — snad si vzpomene, co mi dnes řekl, čím mne urazil a odprosí mne. Nebudu se hájiti proti nařknutí, že k vůli škrábnutí šavlí trávím půl roku v léčení, nebudu! — musil bych dokazovati něco jiného a to zavání chloubou.“

A Borihar pomalu kráčel ku svému pokojíku.

Byl nad obyčej teplý večer, ač okna pokojíku vedla do zahrady a sem do toho koutu celý rok slunce nepřijde. Nechal okna dokořán, snědl při šeru ještě večeři, již mu ošetřovatel přinesl, a pošoupnuv sesli k otevřenému oknu, založil ruce a zadíval se na vršek rovné, prejzy pokryté a různou plevelí zarostlé zdi zahrady špitální.

Tam tedy usadil se skřivan? Je to opravdu skřivan? — snad jiná odrůda, jenž není tak plachým jako skřivani naši. A je to týž, Bosňák, jenž hejtmanovi z klece uletěl? Proč by nebyl. Nerozumné zvíře. Člověk

je tvor boží a usadí se na zemi, nad zemí i pod zemí, až to vzbuzuje úžas.

Hnízdo skřivanů! Tady opustí starý hejtman svého zpěváčka, aby vyhledal hnízdo skřivanů jiných, kteří jsou mu ještě bližší a dražší než tento. A co se stane s tímto skřivanem? vydrží tu, i když neuvidí známé tváře? či odletí? — Kam? — Což kdyby Borihar skřivana chytil, — ne k vůli erbu, ale aby měl ve svém opuštěném životě společníka. Hejtman má hnízdečko svých vlastních „skřivanů", proč by Borihar nesměl míti aspoň tohoto opuštěného ptáka!

Chytne ho. Zítra jej ukáže setníkovi a poprosí, aby si ho směl vzíti domů

A jakmile se sešeřilo, jakmile vše utichlo v nemocnici, zul těžké boty s ostruhami a oknem vystoupil na zeď

Pozor! — prejzy jsou vlhké, kluzké, někde vydroleny a rozmočeny.

Opatrně kráčel po středu zídky.

A plynová lampa s protější zdi tak zvědavě se sem dívá.

Borihar přikrčil se k okraji zdi a plížil se k místu, kde schoulen pták snil o dalekém domově, o daleké pouti, již dnes ukončil.

Tady sedí. Opatrně tedy čapku dolů a přiklopit ho. Tiše sejmul Borihar čepici, jako stín skláněla se ruka jeho nad maličkého opeřence, aby zavlekla ho v zajetí.

Nyní, — rychle přiklopit! — —

Poslechnul Borihar toho neznámého hlasu, jak ho nabádal, rychle přiklopil čepici. — ale v témž okamžiku zapisknul zděšeně pták, zašuměla křídla jeho ve vzduchu, až narazila na holé větevky blízkého stromu, ozval se lomoz, rachot, zoufalý výkřik — — Pták odlétal do neznámé tmy k nebesům, Borihar s velikým úlomkem zdi řítil se k osvětlené zemi . .

Voják na stráži stojící před nemocnicí hlásil, co se přihodilo.

Sběhli se hned vojáci druzi, zvedali Borihara, ale tomu již nikdo k životu nepomůže. Lebka rozražena, do padl hlavou na dlaždice uličky.

Správce nemocnice, „setník Sojka", stál tu smutně, jen v bluze, bez čepice, a pozoroval výšku zdi, rozkutálené kameny a cihly, zkrvavělou hlavu Boriharovu, — rozedrané hnízdo skřivanů.

Což kdyby tak roztrhala něčí ruka hnízdo jeho skřivanů? Jsou tam opuštěni Proto naléhal na brzké vyřízení své žádosti za pensionování, ne — jak se tvrdilo, — že jeho vinou těžce nemocný důstojník v horečce vyskočil oknem na zeď a odtud se skácel na dlažbu.

„Borihar byl blázen, ale nemocným nebyl!" vysvětlovali ošetřovatelé na omluvu svého velitele, „a že byl blázen, to dokazuje ta okolnost, že byl v naší nemocnici půl roku, aniž by stižen byl nemocí."

* * *

V daleké domovině, pod střechou útulného hnízda svých osiřelých osmi skřivanů, vyprávěl starý „hejtman Sojka" mnohé historky o Boriharovi. Pověděl mnoho, ale dozvěděl se z úst dětí, aspoň toho nejstaršího, mnohem více o něm. Často se zamyslil nad jeho osudem.

„Ublížil jsem mu, velmi jsem mu ublížil, — a on se ani nehájil. Nyní ovšem vím, proč byl v hradčanské nemocnici. Jen jsem o tom měl vědět dřív."

„Je to však pravda, tatíčku, že nadporučík Borihar zemřel?" ptal se nejstarší hoch.

„Zemřel, hochu, — jenž že o několik hodin později, než ti o své smrti povídal."

Moje škola.

Vzpomínka z mládí. Napsal *Emile Zola*, přeložil *Em. ryt. z Čenkova*.

To udílení cen ve školách, před prázdninami, vzbudilo v mé duši ohlas upomínek; dovoltež, abych promluvil pár slov o bývalé své škole.

Školní kollej města Aix jest dobrým, venkovským ústavem. Město ode dávna slynulo jako zřídlo učenosti a písemnictva. A kollej hojně jesti navštěvována. Bylo nás na ústavě takořka kolem čtyr set hlav, a to jest pěkná cifra pro daleký venkov a starodávné město, opuštěné, mrtvé, kde bují tráva v rýhách dlažby.

Rozpomínám se na své drahy. Jedni, mezi něž jsem patřil já, byli v městě domorodci Většinou byli to synkové advokátů, právních zástupců, notářů. Byli již předem určeni za dědice studií i kanceláří oteckých a šli cestou napřed již vyměřenou. Po absolvování střední školy přešli na právnickou fakultu, po skončeném studiu práv očekávalo je místo již dávno vyhlédnuté.

A tito synkové z bohatých rodin jevili se nad míru línivými. Život zdál se jim býti zdlouhavým i tázali se v duchu, proč si týrati mozek, je-li jich osud již předem vyměřen. Když vyšli ze školních škamen, posadili se do starého, rodinného křesla u psacího stolku, u něhož počal svou karrieru již praděd. Ostatně jen když se odbudou zkoušky, učenost pracně ve školách nabytá nevede lidi ke štěstí

Zdaž rozumovali podobně budoucí advokáti, právní zástupci? Nevím, leč opět podotýkám, že patřili mezi bídné žáky, což jim pranic nevadilo vyzouti se později z této úlohy.

Dále byli mezi námi synové obchodníků, drobných kramářův, ano i synové podnikatelův a dělníků, kteří se stali samostatnými.

Čím dál, tím víc nabývá půdy jak v Paříži, tak na venkově snaha po vzdělání.

Kdo si jen vydělal těch pár grošů, ten nejsurovější povýšenec, boháč od včerejška, na jehož rukou jsou ještě stopy těžkého řemesla, každý sní o tom, aby jeho syn nabyl neodvislého postavení, a nutí zejména své děti ke stavu právnickému, jenž je zřídlem všeho štěstí, jak se dnes lidé domnívají. Mezi těmito syny zbohatlých povýšenců nalezlo se několik dobrých žáků. Byli však vůbec ducha těžkopádného; jenom někteří, jak se zdálo, chápali nutnost vzdělání a potřebu vyšplhati se svou vlastní prací po společenském žebříku Ti si pevně umínili, ztrnule dívajíce se do knihy, že se nestane z nich nikdo ani mi-

strem zámečnickým, ani hospodským, jako jejich otec. Dva nebo tři z nich domohli se slušného postavení.

Co se týče ostatních, ti jen spoře se odměňovali svým rodinám za oběti, které se na ně vynakládaly. Když jejich tatík se byl dosti napracoval, nač by si oni mučili mozek řečtinou a latinou? Až kdysi zdědí své renty, však dovedou jich výtečně užíti! Mnozí z nich ani nedokončili svých studií. Rodiny jejich se rozmrzely i vzaly je ze škol latinských a daly je zapsati do škol obchodních, zanechávajíce snů vzdělati je na advokáty a uvažujice, že jim postačí znalost pravopisu a počtův, aby se mohli kdys ujati správy domu oteckého.

Později skutečně jsem se shledal s některými svými spolužáky v oboru průmyslu a obchodu: jeden byl majitelem lihovaru, druhý sedlářem, jiný jest krejčím a opět jiný prodavačem zboží porcelánového. Z celého vzdělání uchovali si v paměti, jak jsem zpozoroval, pouze stati pro přednášení, zejména úryvky z Boileau. Lihovarník zná ještě z paměti „Směšné hody“ a dovede je přednášeti bez zastávky.

* * *

Avšak nejrázovitější žáci přicházeli k nám do ústavu ze sousedních okresův, z okresu Varského a z dolnoalpského. Rok co rok přicházeli k nám z oněch výšin urostlí jinoši v kroji hrubě ušitém, jsouce obuti v obrovské střevíce, okované, přihlouplého vzezření. Byli to ponejvíce synové bohatých statkářův, anebo synové obchodníkův usídlených v některém horském městečku. Ostatně málo záleželo na stavu a povolání rodiny, neboť i synkové notářův a lékárníků dávali na jevo, při svém příchodu, surovost horala, která z nich nikdy již úplně nevymizela. Téměř všichni měli lebku tvrdší oněch skal, které slézali. Knihy vzbuzovaly v nich ponejvíce pravou hrůzu. Zvláště jednoho jsem znal, do jehož mozku nebylo lze vpraviti tři myšlénky po sobě. Celé dny trávil v těžkém, váhavém klidu jako přežvykující vůl. Měl velké, takořka prázdné oči, jež upíral na professora, jakoby chápal; když byl však tázán, seznalo se, že ani neslyšel. Všichni nebyli tak blbými, ale bystří hoši byli přece mezi nimi vzácnou výjimkou. Někteří si zakoupili notářský úřad v zastrčených vesnicích. Z řečeného vysvítá, že bude třeba ještě vystřídání se tří, čtyr pokolení, než probuzena bude intelligence v tom stavu strohých pracovníků.

Město Aix je starodávným parlamentárním městem, kde dosud žije celá starobylá šlechta parlamentární. Tato šlechta žije od ostatních tříd odloučena. Až do posledních let zůstaly v tom městě rozdíly společenské přesně vyznačeny. Proto též vznešené rodiny neposílají svých dětí do ústavu. Není tak dobře. Nutno připomenouti, že výchova náboženská není v ústavu tak rozvinuta, jak si přejou ony rodiny; plní se tam přesně povinnosti, ale nic více, ano i přijímání za dnů velkých svátků není tam nuceným. Vznešená třída osvojila si tedy několik okolních klášterů; zejména kollej řízená jesuity a dosti daleko se nalézající byla zvláště oblíbena. Žáci z třídy šlechtické jsou nadmíru vzácnými zjevy v kolleji města Aix. Za svých dob napočetl jsem jich nanejvýše asi deset. Praví se, že počet jich rok od roku vzrůstá.

Není nic zábavnějšího nad studium tohoto malého světa v kolleji. Vstoupí-li sem dítě, může býti jisto, že seznává celou společnost. Společnost jest tam představena jaksi v ukázkách. Toť ta nejdemokratičtější směs, o jaké jen vůbec lze sníti. Rozdíly společenské tu mizejí, ba, dokonce jsem seznal, že synek z rodiny vznešené tam spíše přijde v nebezpečí výplaty než synek selský. Členové kolleje rozumějí pouze převaze mocných pěstí.

Velitelem ústavu jest vždy vzrostlý, pěkný jinoch, jenž jest mistrem skoku do dálky a umí vyhazovati míč prazvláštní silou a zvláště půvabně. Mimoděk tane nám na mysli prvotní, jednoduché zařízení společnosti lidské, neboť úvahy o postavení zděděném a nabytém zde naprosto mizejí, dítě jest tu pouze malým občanem školácké republiky, jest odsouzeno ke stejným povinnostem, žije navzájem týž život, nepožívá nijakých výsad. Ovšem že tato republika existuje pouze následkem výlučné moci ředitelovy.

Zlomyslnost v ústavu Aixském, opravdu, přesahovala všechny meze. Školáci navzájem si tykají, ale též navzájem se řežou. Každý nováček zaplatí své vstupné v očistném ohni svedené bitvy. Někteří pak po celou dobu svého žití v ústavu zůstávají božími trpiteli. Člověk jest původně dítětem a dítě má tu vlastnost, že se neumí přetvařovati: vrhne se na svého nepřítele a kouše ho. Divák mohl by činiti velice skvostná pozorování v těch síních, kde naše nejmladší pokolení roste, bez ohledu na zvyky společenské, řídíc se svobodně a naprosto svými choutkami uprostřed volného toku mládí. Zde se nezří lidé umístění na to neb ono místo bohatstvím, osudem, zrozením, nadáním; zde vidíme pouze mladou zvěř plnou života, společně životu se učící, která posud svých přirozených vlastností nikterak neutajuje.

* * *

Nuže! právě ta okolnost činí život v ústavě vzácným. Má-li někdo syna, nechť neváhá ni okamžik a dá jej do ústavu.

Snad by spíše bylo ve prospěchu studií, snad by se více a rychleji žák naučil, kdyby měl učitele doma, v bytě. Ale doma nenaučí se dítě žíti. Ať se dítě bije, navzájem ať výprask si utrží, ať samo trpí a zase jiným utrpení působí, ať se samo vyseká, aby pevnou nohou a pevným srdcem vstoupilo kdysi do té pravé, veliké společnosti! Všichni hoši, kteří jsou na vychování doma, v kazajkách svých matek, zůstávají svou povahou dívčicemi. Ovšem není pochyby o tom, že v ústavu jest též škola neřesti, že se tam rádo lenoší a že tam vládne osudná náklonnost ke lži. Leč musíme prosloviti, že děti, které jsou ve škole nezvedenci, byly by se špatně chovaly i všude jinde. Stávají se tu z nich otevření, volní ničemové, kdežto doma byli by se z nich stali ničemové pokrytečtí. Škola dobrou povahu zmohutní, uková. To stačí.

Avšak vraťmež se ke škole Aixské. Ústav ten jest umístěn ve starém klášteře. Jest to obrovská budova o třech křídlech, uzavírající v sobě širý dvůr, čtverhranný. Dvůr nalézá se níže než ulice; nutno vystoupiti do prvého poschodí, chceme-li se odebrati do studoven a tříd v přízemí. Druhý dvůr jest oddělen od prvého nádvoří bassinem, v němž dovoluje se žákům v létě jednou týdně se vyšplíchati. Tyto dva školní dvory, na jih položené, jsou vysázeny překrásnými platany a rozvírá se tu pohled na širou oblohu, až na konec města, jehož starobylé valy, obrostlé břečtanem, slouží dnes pouze za hradbu mezi sousedními zahradami.

Dále jsou v ústavu ložnice, z nichž každá může pojati v sebe čtyřicet loží, jestí tu velmi krásná jidelna se stoly z černého mramoru, rozkošná modlitebna s vyhlídkou na ulici, výtečně zařízená prádelna. Ale jednotlivé třídy jsou úzké a temné: zdá se, jakoby stěny, s nichž se odlupuje omttka, byly prožrány hroznou rakovinou; lavice a stolky, pořezané noži, mají podobu prken vyzdobených rytinami divochů. Tady tráví se život v zimě bez ohně, mezi čtyřmi stěnami obílenými vápnem. A přece, jak se rozpomínám, netrpěl jsem nikterak tou prázdnou nuzotou. Zvykli jsme docela dobře na své lože i na dřevěnou skříň, která byla jediným oprávněným naším nábytkem a do níž jsme si zavírali střevice a umývadlo. V létě bylo pod platany nadmíru svěže; zřeli jsme širou oblohu a na těch dvou nádvořích rozléhal se vesele, z rána i na večer, ohlušující zpěv tisíců vrabců hnízdících se v listoví. Stěžovali jsme si vždy jenom na práci a na kuchyni.

* * *

Ó, té kuchyně! ještě dnes zvrací se mi žaludek, vzpomenu-li si na ni. K snídani i ke svačině měli jsme tvrdý chléb. V poledne jsme dostávali polévku, hovězí maso, zelinu a dessert. Na večer pojedli jsme dvě porce hovězího masa a dessert. U každého stolu sedávalo po šesti žácích, na každý stůl bylo přiděleno po jedné láhvi. Ovšem množství by stačilo, neboť chleba mohl si každý vzíti po libosti; leč my jsme si stýskali na jakost pokrmů. Vzpomínám si na obrovské mísy, před nimiž jsem jídal se stoickým klidem svůj suchý chléb: mezi jinými vzpomínám si na podivné ragoût, jež otravovala plesnivina; na boby plovoucí v ošklivé, bělavé omáčce, na čočovici napitou vodou, praneznámé druhy polévek, jichž obsah by ani nepřipustil sebe pečlivějšího rozboru. Žák chápal se raději chleba a hltal jej s potěchou a i ve třídě samé. Po těch šest roků, co jsem dlel v městě Aix na škole, stále jsem trpěl hladem.

Časem stávala se kuchyně tak bídnou, že vybuchly i vzpoury. Počalo se házeti láhvemi po hlavách učitelů; ředitel pak zavítal k nám, aby zjednal mír a prohlásil, že kuchyně jest výborná, že mistrovsky okusil na zkoušku všech jídel toho dne, ačkoliv sám se těchto jídel na svém stole co nejpečlivěji vystříhal. Jmenovitě jednou pět žáků bylo vyhnáno z ústavu následkem vzpoury, která trvala takořka po pět hodin: celá divise se zatarasila v refektáři a prozpěvovala Marseillaisu.

Stále ještě se chvěju hrůzou, přemýšlím-li o útrapách té kuchyně. Avšak to jest konečně jedinou nepříjemnou vzpomínkou, kterou zanechal v mé duši pobyt v ústavu. Člověk bez hořkosti rozpomíná se na ty doby uvěznění, poněvadž zároveň vzpomíná na svou zaslou mladost. A potom zažijí se ve škole všechny druhy drobného štěstí. Následkem uvěznění počne si žák co nejvřeleji vážiti svobody. A s jakou hlubokou toužebností okoušejí se tam zapovězené rozkoše, prvé dýmky v útají vykouřené, jež způsobují takovou tělesnou mdlobu, romány čtené pod slovníky, prvá psaníčka posýlaná šičkám ve čtvrti a doručovaná prostřednictvím externistů! V ložnici, když usnul náš dozorce, hrálo se v karty s jednoho lože na druhé. Noční lampa spoře osvěcovala dlouhou siň, stěží bylo viděti na karty a musilo se hráti beze slova, po tichu; nic naplat! partie se hrály co nejvášnivěji.

A potom v létě považováno bylo za hrdinnost přeskočiti zeď malého nádvoří a nakrásti si meruněk a angreštu ze zahrady ředitelovy.

Vzpomínky moje jsou doposud chvějně svěží a nevýslovně sladké: rozpomínám se na třídy za jeseně poněkud chladné, kde jsme se hráli dýchajíce si na prsty, vzpomínám na rozkoše jara se všemi těmi vůněmi táhnoucími z venkova.

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

Něco neznámého a přece jaksi povědomého ho pobádalo, aby rozevřel rámě a objímal celý svět, aby každému mohl pověděti o svém štěstí, tak mlhavém a neurčitém, že ho ani chápati nedovedl, a z něhož viděl jen zář a daleký zdroj, odkud vycházelo. Byl oslněn, omámen, očarován, až ani ho nenapadlo vzpomínati, jak před hodinou naříkal na svoji chorobu a na svoji bídu. Chodě po hrázi sem a tam, roztržitě voněl k divokému balšámu, který si utrhl u stavidka mezi pomněnkami, sáhal si na vřelé čelo a na tváře, mnul si oči a usmíval se do prázdna, aniž věděl proč.

Když otec jeho se vracel z Jestřabí, zastavil se s ním na minutu a pověděl, že nazejtří hodlá po radě Márinčině k Huliciovi. A dodal, jak prý ten člověk je zkušený.

„Aby Pán Bůh dal a bylo to něco platno,“ odtušil starý Královec.

Syn jeho hned si povšiml, že to řekl mnohem mírněji a také s přízvukem větší naděje než jindy, když se hovořilo o jeho neduhu. Velmi ho to potěšilo. Ještě chvíli se procházel po hrázi a střídavě se díval k směsici Jestřabských stavení, mizejících ve tmách, a k osvětleným oknům mlynářova obydlí, kdež mezi dvěma míhajícími se stíny zajisté také byl stín Márinčin. Kolik blaha bylo jen v tom, že mohl pozorovati ten stín!

Po té vroucněji než kdy jindy se pomodlil a šel si lehnout.

Starý Královec už hluboce oddychoval v tvrdém, zdravém spánku. Také oba mlynářští chasníci již byli na lůžkách, ale ještě spolu tiše hovořili. Když vešel Jiří, mládek žertovně ho vítal otázkou, kam až dospěl v známosti své s Kačenkou. Myslil, že přichází Kába, a zasmál se hlasitě svému omylu.

„Také na toulkách, také na toulkách?“ otázal se pak s přátelskou důvěrností Jiřího.

„I chraň Bůh!“ odpovídal mladý muž.

„Prosím vás, kde jinde byste byl tak dlouho chodil, než za holkami?“

„Seděl jsem před pilou na kladách, tam se dýchá mnohem volněji.“

„Aha, nevzpomněl jsem, že vám není dobře. A kde jest Kába?“

„Nevím.“

„Máte, hochu, jak se mi zdá, strýce vypáleného,“ smál se zase mládek. „Kam jen páchne, nu, dobrou noc, děvčata! Jde po nich jako čert po hříšné duši, a umí s nimi, jen co jest pravda! Ale, to vám pravím, s naší Kačkou ať si nezahrává.“

Jiříkovi ten hovor málo se zamlouval, tím méně, poněvadž se týkal jeho strýce. Lehl si, obrátil se na lůžku a snažil se brzo usnouti, ale v tom už přicházel Kába. Bylo ho slyšeti až ze mlýnice, jak si prozpěvoval nějakou písničku.

„— — — trakař novej
holčičky, kupte si,
mám olej na vlasy
brabancovej — — —“,

dozpěvoval ještě v ložnici, rychle se svlékaje a vrhaje se na slamník.

„Už jsem myslil, že nám dnes ani nepřijdete,“ opět začínal mládek.

„Však bych vám byl málem nepřišel,“ Kába vypravoval chlubivě, „nebýti jen toho psa potvorného, který mě prozradil, když jsem se dobýval za Kačenkou.“

„Jenom je-li pravda, jak nám to tu povídáte,“ mládek namítal jízlivě.

„Kamaráde, to neznáte Káby! Co holek se týče, nikdy nepotřeboval chlouby ani lhaní.“

„No no, jen ať někdy ta skromnost nepřestřelí.“

„Přestřelí, nepřestřelí, co komu po tom? Jen si mě dobírejte, příteli, umíte-li, vždyť vám rozumím. Máte zlost, že za čtyři dny jsem si namluvil Kačenku, a vám ani za rok, co jste v zdejším mlýně, se to nepovedlo. Inu, každý to neumí!

Holčičky, kupte si,
mám olej na vlasy — — —“

opět lhostejně, bezstarostně si prozpěvoval.

„Nemyslete, že vám toho nepřeji,“ ozýval se po chvíli zase mládek, kterého mrzelo, že byl lapen při své žárlivosti, „pro mne a za mne třebas s Kačenkou se ožeňte!“

„Dost možná, že to také udělám! Ale, brachu, žert na stranu, máte tu v Jestřabí dívky jako z růže květ, ach jé!“ A protahuje se, Kába mlsně zamlaskal.

„Kterou pak jste ještě mámil a šálil?“

„I žádnou jinou, mám dost Kačenky. Ale zdejší slečinka jest krásné dítě, na mou věru, až se srdce na ni směje. Taková masitá kůstka už by stála za to, aby se člověk zamiloval, co?“

Jiří nyní náhle zapuzoval dřímotu. Dosavadní hovor strýců a Polanského vyslechl s klidným pohrdáním, jak ta slova a ty vtipy byly drsné a nízké; tentokráte zvláště na sobě cítil, že jest povznešen nad všechnu podobnou surovost a všednost. Ano, dnes zejména poznával, že nehodí se mezi takové lidi ani svými pažemi, ani svou myslí.

Ale slyše zmínku o Márince, přece honem zvedl hlavu a tiše poslouchal. Dech se v něm zatajoval a srdce rychle tlouklo obavou, aby opět neslyšel nějaké nešetrnosti.

Mládek se zasmál.

„To věřím, mnohý rád by si smlsnul,“ dosvědčoval. „Ale to není pro nás.“

„Mtti dvacet tisíc, hned bych se ucházel o její ruku,“ dodával Kába.

„A ještě byste nepochodil,“ na to mládek.

„Rád bych věděl, proč.“

„Protože slečinka už má ženicha.“

„I u ďasa! Tedy mám po radosti, proč, člověče nepřející, jste mi to povídal?“ smál se sekerník rozpustile, a nikdo netušil, jak nedaleko nich srdce mladého člověka se sevřelo.

Jiří musil se přemáhati, aby hlasitě nevzdychl nad tou krutou, rozechvívající zprávou. Proč se chvěl, proč ho srdce tak zabolelo? Vždyť ani nesměl se odvážiti myslit, že by snad sličná Márinka, jediné dítě Jestřabského mlynáře, mohla býti jeho. Jaká by to byla smělost od něho chudého, nepatrného, bezvýznamného mladíka, který snad už zejtra umře?

„A koho má?“ Kába ptal se po některém prodlení. „Jaký jest? Mladý, hezký?“

„Inu, upřímně řečeno, mladý zrovna není a krásný nápodobně. Jest to vousáč hodně přimračený.“

„Ale za to má hodně peněz, není-li pravda?“

„Kdo ví, snad ani peněz. Jest v Jesenici, kde právě staví dráhu, inženýrem.“

„Tedy slečinka Márinka má pana inženýra, hleďme na to! Nu, to není zlé. U mužů nezáleží tak na hladkém obličeji jako na tom, čím jsou a jaké mají příjmy. A inženýr není k zahození, zvláště když jest při stavbě, ten naseká peněz!“

Jiří ještě se dověděl, že ten osudný inženýr se jmenuje Závora, a že z Jesenice do Ještřabí nejsou ani úplné dvě hodiny cesty. Inženýr seznámil se s rodinou Májovou teprve o velikonocích, od té doby pak každé neděle dochází do mlýna za Márinkou. Objeví se tam vždy hnedle po ránu a teprve za šera vrací se do Jesenice.

Teď byl by vděčně poslouchal třebas až do rána. Jak rád byl by také slyšel, že dívka, která ho tak okouzlila, toho inženýra nechce a jak ho nenávidí.

Avšak mládek o něčem takovém slovem se nezmínil; spíše ještě přitížil Jiříkově duši, když dodával, že Máj všemožně usiluje prodati mlýn a že svatba Márinčina by byla třebas hned, kdyby prodej mlýna se podařil. Ale do zimy prý to asi bude jistě, a dívka chvatně chystá si už výbavu. Na konec dodával, jak krásná to bude nevěsta.

V hlavě mladého sekerníka se vyjasnilo. Nyní už věděl, proč prvý den, když k nim pod ořechy přišli manželé Májovi, oba svorně žalovali na řemeslo mlynářské a jak přemáhali námitku, že by se jim zastesklo, kdyby měli loučiti se s mlýnem. A s úzkostlivostí vzpomínal také na pozdější rozmarný hovor paní mlynářky, že dcera její bude chtíti ženicha jenom hodně vousatého, a jak na delší škádlení o těch vousech Márinka se zapálila a stydlivě utíkala. Tedy inženýr Závora jest tím vousáčem. Šťastný člověk, jak mu ten mladý hoch záviděl!

Potom už marně se namáhal usnouti. Jak jeho klidná, šťastná mysl, jeho blažená míra, která ještě před chvílí ho kolébala k sladkému spánku, plnému nebeských snův a vidin, najednou zmizela, a po ní zůstala jenom samá poušť a hoře! Co všechno procítil a vytrpěl od lahodného

podvečera, kdy slunce zapadalo za vysoké jasany na starém hřbitově, až po tuto trapnou chvíli žalostného zklamání!

Tuze, tuze chtělo se mu plakat. Zvedl se, usedl na svém lůžku a přikryl si obličej, porosený krůpějemi potu. Myslil jenom na ni, na mladičkou dívku, svůdnou svými panenskými vnadami, představoval si ji na hrázi, opakoval si její hovor a teď už neshledával nic, docela nic, z čeho mohl souditi, že s ním mluvila upřímněji a důvěrněji, než mohla hovořiti s kterýmkoli mladíkem. Jak byl pošetilý, že poslušně se dával unášeti vznikajícími nesmyslnými city lásky! Co jen myslil, že se odhodlával doufati v její větší, něžnější přízeň? Jak nyní za to byl zklamán!

Vzpomněl si, že už nemá proč choditi ke kupci Huliciovi a že bude lépe, jestli brzo umře. Beztoho nyní na světě nemůže najíti už nic jiného, než nějakou novou ránu, nějaké nové, zoufalé vědomí, co ztratil dříve, než toho dosáhl.

„Ale k Huliciovi přece musím — vždyť jsem jí to slíbil," pravil si zase později, i odhodlal se, že tedy půjde, v duši jeho však už bylo i po naději — — —

Tu noc nezamhouřil očí a brzo se dočkal časné jitřní zory. Teprve v té chvíli, už k samému ránu, postřehl na mlýnském dvoře potácivé kroky.

To pan otec Máj vesele se vracel domů.

IV.

A nedaleko něho, také pod střechou Jestřabského mlýna, byla ještě jedna mladá duše, která té noci dlouho nemohla a nemohla usnouti. Přicházejíc do své malé ložnice, Márinka náhle shledávala, jak samota ji rozteskňuje a tíží. Dokud byla ve společnosti matčině a chasy, neměla kdy poddávati se trudným myšlénkám na štíhlého, bledého člověka, který byl příliš zajímavý, ušlechtilý a dobrý, aby mohla k chorobě jeho pohlížeti jinak než s nejopravdovějším účastenstvím a nejupřímnějším politováním. Avšak nyní, když byla sama a vůkol ticho, musila jenom na něho myslit.

Vzpomínala zase na samotářského Hulicia a z té duše si přála, aby mezi spoustou svého rozmanitého koření měl také lék proti nemoci mladého sekerníka. Už toho divného, nevlídného Hulicia také trochu náviděla; doufajíc, že by mohl pomoci Jiřímu, hned se jí zdál lepším, přístupnějším člověkem.

Avšak nebyla to láska, co ji nutilo stále mysliti na mladého Královce, ne, ne, srdce její tlouklo sice nepokojně, ale příčinou toho byl jediné upřímný soucit s trpícím, skorem beznadějným dobrým člověkem a nic více. Proto také ani ji nenapadlo zkoumati svoje city a neskrývala se s nimi před paní mlynářkou. Vše, co s Jiřím cítila, nepokrytě vyjevila před svou matkou a ukázala před ní mnohem větší soucit a něžnost, než dříve před ním. Přála mu úplného uzdravení, ale nikoli pro sebe, nýbrž toliko pro něho sama, aby zase byl vesel a silen, aby z Jestřabí se loučil s nadšením, že všechny ony radosti, které prohlašoval za ztracené a na vždy zapadlé, opět se vrátily a čekají, aby se jich chopil.

A co tak přemýšlela, náhle ji přepadl divný stesk, jakého do té doby nepoznala. Náhle jakoby ztrácela svoji veselou mysl a jakoby ono záviděníhodné kouzlo, které ji kázalo na všechno se usmívati a ze všeho se těšiti, unikalo, ulétalo. Zasesklo se jí — — —

„Ne, ne, já přece nejsem šťastna!" zvolala zmateně a přitiskla ruce k bílému čelu. Ani nevěděla, proč není šťastna a proč to volala. Cítila to jenom a nebyla by dovedla to pojmenovati, neboť ještě nechápala, odkud ten smutek přichází.

Pak teprve usnula.

Nazejtří byla zase čilá i hovorná, a když při snídaní potkala v čeledníku mladého Královce, pozdravila ho s milým úsměvem, jako se pozdravují dávní dobří známí. Avšak mladý muž už jinak tomu rozuměl, tentokráte vlídnost její dobře kladl na vrub vrozené srdečnosti a roztomilosti, dobře předpokládal, že by právě tak něžně a laskavě se chovala ke každému jinému mladíkovi, kdyby byl tak tuze nemocen jako on.

Toho dne i paní mlynářka, rozplývající se měkkými city, soustrastně se ho tázala, jak se mu daří. Zdá prý se jí, že mu v Jestřabí nesvědčí, a na dotvrzení toho volala i starého Královce.

Opravdu mladý muž onoho rána byl velmi přepadlý po probdělé noci. Byl mnohem bledší, oči, chorobně se lesknoucí, byly hlubší, hlas zastřenější.

„Zdá se mi, že jste ani nespal," prohodil stárek Voleník a upřel na Jiřího malé oči.

„Ano, proto as nevypadám dobře, nemohl jsem usnouti," tiše odpovídal mladý muž.

„To jest brzo," divila se paní mlynářka, „já teprve nyní k stáru brzo se probouzím a pak už jest po spaní. Ale v mladých letech vždycky jsem spávala, jako když mě do vody hodí."

„A mé spaní také nestojí za nic," vykládal stárek. „Začne-li mne večer mořiti kašel, usínám obyčejně až k ránu. Právě dnes jsem měl takovou ošklivou noc."

Za to Kába si vychvaloval, že spal velmi dobře a že po celou noc se mu zdálo jenom o děvčatech. Honil se prý s nimi po mlýně, byl u muziky a tančil až do bílého rána.

„A žádný pes vás z toho zase nevyplašil?" dobíral si ho Voleník.

„Ba ne, tentokráte byl moudřejší; však jsem mu pohrozil, že ho otrávím."

„Koho?" tázala se paní mlynářka, která narážce stárkově ani odpovědi sekerníkově nerozuměla.

„Našeho Dunaje, vzácná paní," vysvětloval stárek, „Kába včera večer dobýval se za Kačenkou, ale Dunaj ho zradil."

„To byste mohl!" hrozila mlynářka.

„Koho myslíte, vzácná paní? Dunaje nebo Kačenku?" tázal se sekerník, postavil se před paní Májovou švihácky, vypjal prsa a s úsměvem si kroutil hrotnaté kníry.

„Toť se rozumí, že Dunaje. Snad byste nechtěl otráviti také Kačenku?"

„Raději sebe," smál se Kába. „Ale, vzácná paní, co mi řeknete o Kačence?"

„Co chcete ještě vědět?"

„Smím?"

„Inu, bude-li to všecko jenom v poctivosti — s Pánem Bohem!"

A Kába, chlap taškářská, povyskočil čtverácky, hodil rukou, jakoby si chtěl zavýsknout, ale v tom už se přitočil k paní mlynářce a vděčně jí políbil kulatou ruku.

Tím už úplně ji měl na své straně. Usmála se spokojeně, v té chvíli zapomnela, že několik krokův dále

chrápe přemožený pan otec, pro kterého od milého rána byla v nedobré míře. Avšak Kába to nyní zase spravil svou úlisnou vděčností.

„Ale, to vám povídám,“ napomínala ho ještě mlynářka, „ne abyste Kačenku pobláznil a pak jí nechal! Bude-li hodná, vystrojím vám svatbu.“

A již sama byla by se těšila na ten sňatek. O svatbách vždycky nadmíru ráda mluvívala a slýchala. Podle jejího dobrého rozumu mladí lidé nebyli na světe pro nic jiného, než aby se ženili a vdávali. Nic jí nebylo protivnějšího nad starého mládence.

Po polednách Márinka přišla s matkou podívat se k sekerníkům, a při té příležitosti přiblížila se k zaraženému Jiříkovi a pravila mu s tichou důvěrností:

„Tedy dnes nezapomeňte zastaviti se u dvou kocourů.“

„Prosím!“ šeptem odpověděl mladý muž a jen ještě uctivým pohledem dosvědčil, že jistě půjde. Bál se už chovati se k ní s onou důvěrnou upřímností, s kterou včera na ni pohlížel, i zdálo se mu, že jediným slovem, které by nebylo nanejvýš vážné a uctivé, by se prohřešil proti nedotknutelnému a nepřístupnému kouzlu nevěsty.

Po večeři šel k Huliciovi.

Martin Hulicius měl krám v jediné Jestřabské ulici, protínající malé náměstí. Dům jeho, nízký sice, bez patra, ale čistý a důkladný, byl úplně oddělen od jiných stavení a se všech stran kromě s ulice obrostlý ovocným stromovím.

Do Jestřabí Hulicius se přistěhoval asi před patnácti lety. Tenkráte měl ještě matku, která přišla s ním, ale ustavičně churavěla a asi po dvou letech navždy zavřela oči. Podivuhodné léky a byliny syna jejího nedovedly v ní sesíliti hasnoucí plamen života.

Od té doby Hulicius byl v domě svém úplně sám, neboť i služku, která ošetřovala jeho matku, hned po pohřbu propustil, velikomyslně jí vyplativ mzdu až do konce roku. Pak sám si byl v domě pánem i sluhou, sám si hospodařil. Měl vždycky dosti kdy starati se o své rozličné potřeby, zvláště o kuchyň, poněvadž kupujících, jak pravidelně bývá na venkově, nepřicházelo hojně do jeho krámu. Podobalo se, že jich ani tuze nedbal a že by ho pranic netrudilo, kdyby nepřicházeli vůbec a kdyby musil zavříti obchod. Vědělo se o něm, že kromě domu a polností, které však pronajal sousedům, má ještě několik hezkých tisíc zlatých, uložených v okolních záložnách, potřeby jeho pak byly tak nepatrné, že stále ještě ukládal. Co může na venkově utratiti člověk, který sám si vaří a uklízí?

Huliciovi byla již čtyřicet dvě léta a stále ještě nechtěl slyšeti o nevěstě. Se zlou byl by se potázal, kdo by byl přišel s takovým návrhem, Hulicius zajisté už nikdy by ho nepustil do svého domu. Zmíniti se o ženitbě bylo u něho tolik jako píchnouti do sršního hnízda.

Byl to vysoký, kostnatý člověk výrazného obličeje, hlubokých, černých zraků, tím hlubších, protože byly stíněny hustým, odstávajícím obočím, a mohutných tmavohnědých knírův. Chodil vždy hodně vlasatý i rozcuchán a holil se pravidelně za čtrnácte dní nebo až za tři neděle, ačkoliv už za týden míval tváře jako strniště. Nikdo nemohl říci, že Martin Hulicius jest škaredým člověkem, co jeho obličeje se týkalo, a přece nazývali ho morousem, který prý ustavičně se škaredí jako jeho veliký kocour, a žádná dívka nebyla by chtěla o něm jako o svém manželu slyšet.

Ve městečku strašili jím malé děti, krotíce jejich neposednost hrozbou: „Že tě dám Huliciovi!“, a také Márinka Májová se pamatovala, jak ji podobně škádlívali. Často, přečasto paní mlynářka za neposlušnost její svazovala jí na tu strašnou cestu ke dvěma kocourům raneček, bylo to jejím nejobvyklejším mateřským trestem. Činívala tak ještě před desíti a před osmi lety, dobře vědouc, že čilá dívka bojí se Hulicia mnohem více než bití, a ještě později, vzpomínajíc na to, Márinka vždycky se bála Huliciových dlouhých knírův a očí s velikým obočím. Od té doby pak až do jejího sedmnáctého roku zůstal v ní vždy zbytek onoho strachu.

Hulicius neměl snad už žádného příbuzného a žádného přítele upřímného, důvěrněji se stýkal jenom se svým sousedem Vojtíškem a pak se svým kocourem.

Vojtíšek byl čtyřicitiletý vdovec a malý, nahrbený baráček s korcem neúrodného pole na kamenité stráni byl jeho bohatstvím. Byl to tichý blázen, k Huliciovi lnul nevýslovnou oddaností a láskou. Denně jednou docházel do jeho domu vykonat hrubší práce; nanosil kupci vody, naštípal dříví, vydrhnul podlahy a vždycky byl ochoten učiniti vše, co mu viděl na očích, jen když Hulicius potom s ním si pohovořil. Také tehdy, když kupec odjížděl do Prahy nakoupit zboží, což stávalo se jednou za měsíc, Vojtíšek byl ostražitým strážcem jeho zavřeného krámu a všeho, co Huliciovi náleželo.

Kdysi, před lety, Vojtíšek býval v Jestřabí ševcem, avšak rozum už tenkráte prý měl nezdravý. Pověstná potrhlost, souvisící s jeho řemeslem, jevila se na něm u veliké míře. Oženil se a měl syna Vencla, jak pyšně dítětem svým se chlubíval. Žena Vojtíškova podělkovala po městečku, a tak milý švec často také musil býti chůvou. Tu jednou stala se hrozná věc, pro kterou Vojtíšek docela se zbláznil.

Žena, odcházejíc za výdělkem, svěřila jeho péči kolébku s pětiměsíčním Venclem, Vojtíšek pak spojil kolébku a verpánek dlouhým řemenem, na který, robě příštipky, vytrvale šlapal a tak při práci své zároveň také kolébal. Ale onoho neblahého dne milý Vencl tuze se rozkřikoval a ničím, ani největším cumlem, nechtěl se utišit. Vojtíšek šlapal na řemen a kolébal, až ho noha bolela, avšak nic naplat. Náhle milého ševce opustila trpělivost, vztek nevýslovný ho uchvátil. Vší silou dupl na řemen, kolébka se převrátila, a ubohý maličký Vencl prudce vyletěl z kolébky, rovnou na ostrou hranu blízkých kamen. Pak ovšem přestal plakat, a nadobro, nikdy už nespustil. Když o polednách žena přišla domů, Vencl dokonával, a zoufalý Vojtíšek, hlasitě naříkaje, rval si nad ním vlasy.

Zavřeli ho na několik měsícův, a mezitím i žena mu zemřela. Z toho se zbláznil. Vrátil se pak do Jestřabí, ale už ani nejbídnějšího příštipku pořádně přibiti nedovedl. Byl by snad zhynul hladem, kdyby se ho byl Hulicius neujal a neučinil ho svým posluhou. Hulicius s ním uměl. Nikdy ho nezlobil, jako jiní lidé, záhy postřehl jeho nejslabší stránky a výborně dovedl jim vyhovovati. Vojtíšek totiž nadmíru rád slyšel, říkal-li mu někdo pane. A u Hulicia ustavičně byl pane Vojtíšku sem, pane Vojtíšku tam. Neříkal mu tak ze žádného posměchu, nýbrž docela vážně dobře věda, že tím ubohému pomatenci způsobí požitek opravdového štěstí a blaha.

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

— *„Ze srdce."* Básně Jaroslava Herdy. V Praze. Český nakladatelský ústav. Jméno Jaroslava Herdy objevovalo se v létech 1878—1881 často v různých časopisech. Družina mladých literátů, k nimž náležel, viděla v něm tehdy jednoho z nejnadanějších ze svého středu. bohužel zachvátila smrt Jaroslava Herdu již na samém prahu básnického tvoření. Jedenáct let po smrti mladistvého autora vyšla nyní celá kniha jeho básní „Ze srdce". Památce autorově neposlouženo vydáním této knihy: pojato do ní bez výběru vše, i to, co je příliš mladistvé a nedokonalé. Za to lepší básně Herdovy — uveřejněné v Ruchu a jinde — zůstaly mimo právě vydanou knihu, tak že ani o talentu Herdově nelze si na základě knihy té učiniti pevné mínění. Těm, kdož autora znali, bude kniha ta snad milou památkou, těm, kdož o Herdovi slýchali vždy jako o talentu prvního řádu, přinese kniha ta více méně zklamání. —*a*—

— *Zolova „Zkáza"*. — Zvláštní interes poutá se k poslednímu dílu Zolovu i bez ohledu na to, že jeho dějiště položeno jest do katastrofy největšího dějinného dramatu druhé polovice devatenáctého století. Jest to první dílo životopisce „Rougon-Macquartů" od té doby, co oficielně prohlásil svůj úmysl, státi se členem francouzské Akademie. Jest v Dijonu ctihodný kupčík jménem Estivalet, který se podpisuje na svých visitkách „Věčný kandidát do francouzské Akademie", dávaje takto resignaci na jevo, že jeho naděje jsou daleko menší jeho ctižádosti. Ne tak Zola. Přes to, že obdržel při své první kandidatuře jen několik hlasů, nechová k pánům Akademikům žádné hořkosti, ale přizpůsobuje svou práci poněkud tak, aby usmířil předsudky většiny nesmrtelných, do jichž středu hodlá vstoupiti. Kdežto v předcházejících svazcích velkolepé historie Rougon-Macquartů nalézáme místa nejhrubšího zrna, zachovává „Zkáza" (La Débâcle), jakkoliv líčí s mikroskopickou podrobností hrůzy válečné, mlčení o některých z nejhorších příznaků tažení vojenských. V celé knize, od začátku do konce nenaleznou se tři nemístné, odpuzující věty. Vypisují se události, které po dvaadvacíti letech jsou v tak čerstvé paměti francouzského národa, jako když Prusové tábořili v Champs Elysées. Povídka o Sedanu byla vypravována stokráte, ale žádné z těchto vypravování nebude míti tolik čtenářů jako „La Débâcle" líčící tak pravdivými barvami „Hrozný rok". Povídka začíná popisem armádního sboru generála Felixe Donaia v prvních dnech srpnových roku 1870, když první zvěsti o porážce Wissembuigské začaly docházeti vojska zbytečně ležícího v jižním Elsasku, daleko od operačního pole. Sledujeme sedmý armádní sbor na jeho pochodech do tábora Châlonského a odtud Ardennami, s Prusy v patách k Sedanu. Osudný první září jest vylíčen s podrobností i přesnou i dramatickou. Důmyslným rozdělením osobností lze sledovati nejenom boje sedmého armádního sboru, ale také zápasy na oněch částech bojiště, kde na příklad děly se velkolepé, ale beznadějné výpady jízdy u Illy, které stály Marguerittea život; scenu „Poslední patrony", kde se Francouzi hájili proti Bavorákům von der Tannovým, jakož i události onoho hrůzyplného dne, kdy Mac Mahon raněn a generál Reille vyjel ze Sedanu s bílou vlajkou, která byla dvakráte stržena s citadely toho odpoledne, a s listem Napoleonovým, kde se vzdával králi pruskému, jenž se díval na bitvu s pahorku. Potom následují hrozné dny zajaté armády na Presqu'île d'Iges. Až do té chvíle sledováno tažení Sedanské den za dnem do nejmenšího detailu. Dále jest v povídce již méně souvislosti; francouzští zajatci dopravovaní do Německa opouštějí se na hranicích; boje kolem hlavního města a obléhání Paříže zaujímají pouze několik stránek; o operacích v Burgundsku a hrdinném odporu na Loiře v kruté zimě 1870—1871 činí se sotva zmínka. Hrstka osob, které katastrofu přežily, uvádí se do Paříže k druhému obléhání a opona konečně padá po hrůzné scéně, když v posledním témdni květnovém pod mraky dýmu ve dne a při ohnivých sloupech v noci vystupujících z hořícího města, vojsko versaillské rdousilo své vlastní krajany a vítězní Prusové dívali se na bratrovražedný boj v sardonickém mlčení. „La Dèbâcle" není novelou, ale jak to Francouzi nazývají, dokumentem. Tři čtvrti knihy mohou se pokládati za historické líčení tažení Sedanského tak vážně a přesně, jakoby by je byl napsal velký dějepravec. Čtouce, spíše studujíce je, cítíme, že potřebujeme podrobné mapy departementu Ardennského. Jednotlivé povahy jsou kresleny s neobyčejnou silou. Předními osobami jsou Jean Macquart, sukovitý sedlák se všemi ctnostmi, a Maurice Levasseur, typ choulostivého bourgeois, do jisté míry inteligentního, ale mravně slabého. Tito dva vojáci vrženi k sobě v tuhém plukovním životě přilnou k sobě a syn prsti stává se morálním ochráncem napolo změkčilého déclassé. Jiné vojenské typy z prostého mužstva, jako Chouteau a Lapoulle, jsou kasarnicky drsné. V typech důstojnických je Zola šťastnější. Jest tu starý poručík Rochas, prošedivělý a s drsným hlasem, nemilující na světě ničeho, než svůj pluk; bohatýrský plukovník de Vineuil, který ani v ohni brvou nehne na svém velkém koni, zosobněnost vojenské cti a zoufalství; Beaudoin, brilantní důstojník z Tuilerií, nestarající se ani za mák o své mužstvo, rozkošechtivý až do samého večera bitvy, ale znající jak umírat; a bídná postava generála Bourgain Desfeuillesa, ne zrovna zbabělce, ale člověka dbajícího jen svého pohodlí, — smutná karikatura jistého typu důstojnictva vychovaného druhým císařstvím, které připravovalo a také dovršilo konečně zničení armády na Meuse. K císaři jest Zola milosrdným; postava hledající smrt na bojišti časně ráno u Sedanu, bloudící jako bledý duch v komnatách podprefektury v osudný ten den, již jen prahnoucí, aby zbytečné vraždění se skončilo, obraz tohoto muže, jenž chce být hrdinou a nemá srdce k tomu, budí více soustrasti než opovržení. — „La Dèbâcle" vyšla s textem francouzským zároveň také česky. Překlad napsaný prof. Bedřichem Fridou jest přesný a svědomitý. Obtíže, s kterými tu bylo bojovati překladateli, jsou patrny jen tomu, kdo kdy kterékoliv velké dílo Zolovo v originálu pročetl. Jest to prales, kterým se překladatel na každém kroku musí prosekávati. Bedřich Frida provedl svou úlohu statečně a s obdivuhodnou energií. „Zkáza" vyšla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. | 1. ŘÍJNA 1892. | ČÍSLO 28.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zasýlkou po poště:
na čtvrt léta . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Šest českých písní.

Jos. V. Sládek.

Osmý listopad.

Ten osmý listopad
vždy smutně tak se vrací,
když z pokosených lad
květ poslední se ztrácí
a zamžená je krajina; —
však srdce, srdce vzpomíná!

Jak v bouři zimavé
list rudý sypou buky,
na pole krvavé
ty české lehly pluky,
a udeřila hodina; —
však srdce srdce vzpomíná!

Meč zlomen, do lůna
si země vzala reky,
a sirá koruna
a žezlo dlouhé věky
se pavučinou opíná; —
však srdce, srdce vzpomíná.

A v osmý listopad
přes Prahu zamlženou,
když půlnoční je chlad,
se české pluky ženou; —
jen mžik, — a znikne vidina:
Ó srdce, srdce vzpomíná!

Na hrobech české slávy.

Na hrobech české slávy
kvet' blín už dlouho dost, —
teď vzhůru, české hlavy,
je čas, by vavřín rost'!

Je čas, by vavřín zkvétal
z těch zašlapaných lad,
jak na skráň Žižka vpletal
jej kdys a Poděbrad!

Na hrobech české slávy
už natruchleno dost, —
je čas, by vstala z návy
ta stará rekovnost.

Kde věků zněly stesky
a meče trávil kaz,
ať jednou staročesky
to zahlaholí zas!

A kde to znělo hranou,
ať život omládá,
a muž odpoví ranou,
kde rána dopadá!

Hoj, vy naši páni šlechtici!

Hoj, vy naši páni šlechtici,
vy jste země české dědici,
vy, a naše rody neznámé,
kdypak my si ruce podáme?

Hoj, vy naši páni zemani,
mlékem, krví českou chovaní,
kdypak vy to přece poznáte,
že k té zemi srdce nemáte!

Hoj, vy naši světlí vladyci
s českým štítem, českou přílbicí,
s českou slávou starém na hrotu,
v srdcích jen tu chladnou cizotu! —

Hoj, vy naši páni vojvodi,
kdypak se z vás komu přihodí
v minulost by paměť obracel:
zač váš rod kdy s naším krvácel!

Hoj, vy naši páni lechové,
v hrobkách vašich leží Čechové;
ale vy už vlasti neznáte!
kdypak zas jí ruce podáte?! —

Ó slunce vyjde zas!

Ó slunce vyjde zas,
kde slunce zašlo kdysi,
a bude opět jas,
kde těžké mraky visí —
a tam, kde volnost zabili,
se volnost opět vzkřísí!

Náš smutný český luh
se rozveselí znovu; —
ač vítězův šel pluh
přes hrobku hrdinovu,
vnuk najde ji, a při sám Bůh,
on přihlásí se k slovu!

Pak hledí odklopí
rek starý, jak se zjeví,
a dítě pochopí,
co muž dnes ani neví,
a dechne rek a odvane
voj nepřátel jak plevy.

Zdravice.

Buď zdráv, kdo věrný vlasti syn
v zlu, dobru při ní stojí
a miluje ji ze hlubin
i ve štěstí i v boji;
kdo doufanliv a mužný jest,
když po všem zdá se veta,
a komu český krov a čest
jsou nad poklady světa.

Buď zdráv, kdo celým před světem
je hrd na české jméno,
ač muž se stane dítětem,
když láskou vysloveno; —
však brání ostřím čepele
je před každým a všady
a jest mu jizva na čele
pak nad královské řády!

Buď zdráv, kdo sněhy na hlavě
má v prsou oheň juna,
a komu v stáří jásavě
zní mladých zlatá struna;
a zdráv buď jun, když hlaholí
mu k boji pověst dávná. —
A těm, kdo padli na poli,
buď na vždy paměť slavná!

Svatý Václave!

Svatý Václave,
české knížе, slyš!
hlasy k tobě pozvedáme
v nadhvězdnatou říš!

Tisíc tomu let,
co's byl vládce náš, —
tobě byla řada věků
jako noční stráž.

Ale přes tvou zem
za těch tisíc let
vlu jak mořem převalilo
všelikých se běd.

Ale ty's je znal,
při svém lidu stál,
ty's té země nezapomněl,
již jsi miloval.

V tísni duše své,
v číše hořkostech
jméno tvé za útočiště
měla na svých rtech.

V skvoucím brnění,
slávou zářící
v čele vojsk jel's na své brůně
s černou orlicí.

Svatý Václave,
volá tě tvůj lid,
vrať své zemi požehnání,
vrať svým dětem klid!

Vnucen-li však boj, —
v záři krvavé
bitvy veď, jak's dědy vodil,
Svatý Václave!

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

I. Amparo.

Ulicemi Valencie, města Cidova, ulicemi zaplavenými sluncem, plnými vůně kvetoucích oranžových hájů, rozprostírajících se širou vegou od valů a věží až k modrému moři, ulicemi hlučnými hovorem a pokřikem lidí běžících z domů, hrnoucích se z náměstí, spěchajících od břehu šumícího Guadalaviara, kráčela hrdě a klidně toho dne ta divukrásná žena, kráčela pevně, s úsměvem na bledé tváři, k paláci náměstníka krále Federika Aragonského. Opírala se o otrokyni silnou a snědou, zdobenou stříbrnými šperky, zahalenou v temno vlekoucího se za ní šatu. Bledá, zdála se ještě bledší v rudém požáru nachového svého hávu. Vlasy její, barvy rozžhaveného zlata, padaly jí těžce až na pás, ač je sponky z opálů a šňůrky perel pevně držely. Z očí jejích zela hluboká noc. Hleděla do neurčita a výraz jejích zraků byl záhadný. Kdo ji spatřil, uhodl, že je podivných osudů buď hříčkou, či obětí, či strůjcem. Zvěsť něčeho neznámého, neurčitého, ale tragického letěla před ní. Na cestě její ulicemi Valencie, města Cidova, otvírala se okna, výkřiky tu obdivu, tam úžasu, jinde hrozby zaznívaly z nich a z některých padaly bílé růže neb karafiáty krvavé barvy na krásnou její hlavu nebo pod pyšný její krok. Zástupy valily se za ní, vnikaly s ní do paláce místokrále, zaplavily mramorové schodiště, zvučící chodby, vešly s ní v síň prostrannou, chladnou, bílou a lesklou mramorem sloupů. Tam seděl místokrál, kolem něho zástup velmožů města. A bylo ticho. Umlklo temné hučení davu, šeptání velmožů, oněměla sama ozvěna chodeb. Místokrál, zasmušilý, hrdý a smutný hleděl temně na ni, ona, krásná a jistě hrdější než on, hleděla směle a klidně, nejdříve kolem sebe, pak na místokrále, učinila krok k trůnu jeho blíž, sklonila nepatrně hlavu, vzpřímila ji opět a pevným hlasem jala se mluviti takto:

Zraky vaše visí s dychtivostí na mých rtech. Vy mlčíte, ale v očích vašich čtu otázku, kterou tou dobou mi klade celá Valencia. Každý váš pohled, každý váš posuněk znamená toto: Rci, kde jest don Manuel de la Huerta, kam poděl se pyšný ten šlechtic, statný ten rytíř, skvělý ten velmož, krásný a mladý ten muž? — Sluha jeho zde přítomný, důvěrník jeho, Telez Ramon, viděl jej vcházeti do mého domu a od onoho okamžiku, kde mu zmizel v hlubokém stínu starého portálu bývalého paláce maurského emira už neviděl jej lidský zrak. Přišel ke mně Telez Ramon a pravil mi: „Nezapírejte, paní, tyto oči spatřily v tiché noci vejíti dona Manuela do vašeho domu. Kde je? Kde je? Zmizel a srdce moje je v úzkostech a strachu!“ Tak pravil Telez Ramon a prostě odvětila jsem: „Já nezapírám, ale neodpovídám tobě. Ať přijdou jiní se mě tázat.“ Telez Ramon přivedl mi příbuzné dona Manuela a opět pravila jsem: „Odpovím, ne však vám, nechť jiní táží se!“ A přišli opět, a tenkráte přišla žena jeho též. Já mlčela. Žena jeho byla bledá, v očích měla zášť, na čele hrdost, na rtech planou hrozbu. Řekla doña Pura: „Celá Valencia se bouří. Zvěsť o něčem temném, skrytém, zločinném letí městem, o něčem společném s hanbou, a s vámi a s ním... Odpovězte, kde můj choť?“

Pro zášť její měla jsem úsměv, pro hrdost její pýchu, pro hrozbu její pohrdu, a klidně děla jsem: „Pouze místokráli odpovím. Nechť vejde pod mou střechu Zdráhá-li se však, ať mě vyzve a přijdu k němu. Budu mluviti, ale ať otevrou okna a dvéře domu, ať slyší slova moje celá Valencia! Vévodo z Kalabrie, vy poslal jste pro mě, přišla jsem, zde stojím, abych odpovídala, abych poslechla — ne vám, však sobě, abych poslechla vnitřního svého hnutí, které mi káže, bych celou pravdu pověděla světu v tvář... Uslyšíte tedy pravdu, neboť neučila jsem se lháti... to uměl pouze on!

Ohlížím se v této síni a kamkoli patřím, vidím cizí jen mi tvář. Nikdo neví z vás, kdo jsem. Chcete-li celou pravdu slyšet, nutno především, aby jste mě znali. Vězte, kdo jsem: Jeho žena! — Jste překvapení tímto slovem? Není to v očích vašich lež? Ví přece celá Valencia, že doña Pura ze starého rodu de Pareño jest ženou dona Manuela de la Huerta. Pravím vám, celé město se mýlí, mýlíte se vy a mýlí se přede vším doña Pura sama. Ubohá loutka! Byla stvořena, by věčně hýčkána, věčně zůstala děckem, které odívají skvěle nejdříve rodiče, pak muž pro ukojení své a její ješitnosti v pestré cáry, které krmili medovými slovy a prázdnými úsměvy... A ubohou tu loutku vrhá náhoda náhle v dráhu krušících kroků osudných dějů. Mohla bych ji téměř litovati. Avšak slitování moje zemřelo. Nemyslete, že mluvím v horečce. Zde, hle, moje tepny, přesvědčte se, jak klidně, téměř líně bijou! Dovedu se vmysliti ve vaši představu. Snad někdo z vás mě přece dle tváře zná a každý z vás slyšel dnes moje jméno, vždyť od rána už letí ode rtů ke rtům všech lidí toho města, a tedy řeknete: „Co mluví tato žena? Ona chotí dona Manuela? Tropí si smích? Vždyť víme, kde se zrodila a kde žije. Tam nedaleko katedrály stojí starý dům, býval prý palácem maurského emira, když Valencia byla v rukou nevěřících. Ten starý dům je plný stínů, v chodbách jeho bloudí prý příšery. Portál jeho viděl prý Cida a plavou Chymenu. V přízemku jeho žili prý už tenkráte, když Cid ještě žil, jací zlatníci, divotvorci, Cid kupoval u nich číše a Chymena vybírala perlové šperky a zlaté náramky z hloubi jejich pokladnic, tenkráte když odložila černá svá roucha, když utřela si horké své slzy, tekoucí pro zabitého otce, aby se usmála na Cida, toho muže, jenž odňal otci jejímu proto dech, aby všechna její neskonalá láska byla jeho, pouze jeho a navždy! Vymřeli Cidové, ale v přízemku starého paláce kujou zlatníci ještě číše a náramky, a dva z nich, Iñigo a Lupercio, jsou dědici té staré řemeslnické, umělecké slávy. Žijou tiše a klidně a svatě se svou matkou Marií del Pilar Mendrugo v bývalém paláci emirově. Maria Mendrugo má dceru. Iñigo a Lupercio mají sestru. Říkají jí Amparo. Co o ní povědíti? Nevychází z domu a nebylo by ji vůbec viděti, kdyby za večera, když chlad se šíří a vlaštovky, zpité zlatem zapadlého slunce, usínají, a když hvězdy vycházejí a mandoliny někde v přísvitu ulic sladce vzdychají, Amparo nezjevovala se na miradoru za

starou mříží z kovaného železa. A tato Amparo, o níž nikdo téměř neví, stojí nyní zde před místokrálem, vládnoucím ve Valencii jménem Aragonského Federika, a tvrdí že jest ženou dona Manuela de la Huerta . . .

Ano, ona Amparo, sestra klenotníků Iñiga a Lupercia, toť jsem já, dcera Marie del Pilar Mendrugo, to jsem já . . . A přece jeho ženou. Povím vám jak. —

Nebudu vám o svém dětství mluviti, byl to sen plný luzných přeludů o blahu, plný slibů o budoucím štěstí života. Byla jsem milována svými bratry, milována svou matkou tak dalece jak milovati vůbec uměla, ona, jež stále chorá, stále slabá, především o vlastní svou osobu se zajímala. Za to byla jsem vždy pravou modlou této otrokyně, kterou zde před sebou nyní vidíte, věrnou a oddanou až do chvíle poslední! . . . Agueda mě milovala jako nikdo na širým světě. Odvrátí-li Bůh ode mne svou tvář a propadnu-li věčné kletbě, Agueda nebude se rozmýšleti, zanechala by ráj, aby do propasti sama za mnou a se mnou šla. Aguedo, zanech pláče! Neboj se! Bůh nezatratí ani tebe, ani mne! Křivdili mi lidé příliš, a láska tvoje nezištná a tak hluboká jak lidská zoufalost, vykoupí tě v očích spravedlnosti jdoucí dále než jde krátký lidí zrak! . . .

Nuže, co chtěla jsem vám říci? Ano . . . Aguedě svěřovala jsem se vždy se vším a nedivte se tedy, že první zmatek, který mě polil ruměncem, jí skrytým nezůstal. To bylo tenkráte, v osudný ten večer, je tomu více než rok, v ten večer vlahý, na věky pro mě památný.

Vyšla jsem na mirador a hleděla dolů do ulice. Zlatý prach, kterým zapadlé už slunce dlouhé paprsky sýlalo na průčelí starých domů, plnil vzduch, vzduch prosáklý vůní oranžů a růží. Lidé seděli před vraty na mramorových lavicích, hovor jejich veselý a bezstarostný podobal se s výše, kde jsem stála, bzučení včel, jasný klepot kastanět a temné brnkání strun na loutnách nesly se od rohu sousedního náměstí, kde snědá tanečnice křepčila. Náhle slyším vším tím neurčitým šumem dusot kopyt, vzhlédnu lhostejně v onu stranu, odkud pocházel, a spatřím jezdce na andaluzském koni, bílém, zarůžovělém, s dlouhým chvostem a hřívou plavou, hedbávnou, plynoucí bujně a bohatě téměř až na zem!

Obdivovala jsem se ušlechtilému zvířeti a zrak můj mimoděk nesl se na jezdce. Byl to don Manuel de la Huerta, jehož jméno jsem tenkráte ještě neznala. Byl v plné záři svého mládí, v plné pýše svého mužství, v plném lesku svého stavu. Zbraň jeho byla v šeru jeden blesk zlata, stříbra a oceli, jeho roucha jedno vzplanutí šarlatu a zlatohlavu. Hleděl vzhůru ke mně. Oči naše se setkaly. Pohled jeho byl tak smělý, tak plný divé žádosti, která mi byla něčím neurčitě záhadným, něčím, čehož jsem se lekala tak, že jsem mimoděk o krok zpět do komnaty ucouvla. První moje hnutí byla nevole. Jak směl takto na mě pohlédnout? Byl by si odvážil tak mě zrakem hltat, kdyby byl věděl na příklad, že pocházím z krve královské nebo z otců, kteří vládli někdy Valencií za času Gotů? Celá hrdost lidu, snášejícího v pobouření přesilu těch hrdých šlechticů, které proklínají, když je nikdo neslyší, bouřila se ve mně. A kdo ostatně mohl tvrditi, že jsem z nízkého jen rodu? Což nebylo to jako šlechtictví, to staré podání dlouhé řady umělců žijících v bývalém paláci emírů věk za věkem? Vždyť dodávaly styky se samým prý Cidem, s králem Alfonsem a s plavou Chymenou mé rodině lesku, poesie, prýštící z těch dávných romancí, které jsem již od svého útlého dětství slýchala a sama zpívala. Nyní vzpomínala jsem jich opět, a mlhavé představy o rytířích těch chrabrých a králích hrdinských, o nichž ty písně se zmiňovaly, braly pomalu vzezření toho smělého jezdce na sebe, jenž mě pohledy svými byl tak urazil. Staré ty zpěvy mluvily v jeho prospěch, omlouvaly jej. Ó, zajisté ti rytíři a reci v romancích nehleděli asi jinak, schvátila-li je láska, podobající se u nich výbuchům ohně, než hleděl ten krásný, smělý, hrdý jezdec! Zapomínala jsem urážky, a nepochopitelný zmatek ve mně povstal. Nevěděla jsem už určitě, bouřím-li se ještě či toužím-li jej opět uvidět. Byla jsem zamlklá, postrašena, bylo mi k pláči, a když Agueda zkoumati začala, co se to ve mně dělo, zapálila jsem se do temna, zbledla pak a vypukla v pláč skrývajíc svou tvář na její prsa. Šeptala jsem polonesrozumitelnou zpověď svou, vyznání svého neurčitého, v tajemném šeru růžově se vznitícího lásky sna! . . .

Agueda mě konejšila s úsměvem, pak se zamyslila a pravila: „Zapomeň a chraň se! Mámí tě zlý duch. Bohatí kupci z Murcie a Taragony se o tebe ucházejí u bratrů tvých. Rozhodni se pro jednoho z nich. Nezpívej romance a nevzpomínej na ty z nich hrabata. Ten jezdec podhodí tvé srdce svému koni s úsměvem. Rod tygří je rod těch bujných šlechticů.“ — Položila jsem jí ruku na ústa. „Mlč!“ Velela jsem jí. V té chvíli plála poesie těch starých písní mocněji v mém nitru, než kdy předtím, a pravila jsem Aguedě: „Věz, nepřijede-li ten jezdec někdy pro mě, půjdu do kláštera. Není-li život tak, jako v těch starých písních, pak nechci jej ani žít!“

Agueda odpověděla: „Jeho rovní neberou ženy z rodu takových jak je tvůj. Tam berou pouze milenky.“

Blesk mého hněvu polekal mou otrokyni. Dala se do pláče a do smíchu a jala se mě chlácholit.

„Přijede pro tebe, ty světlo mých očí,“ řekla mi lichotivě. „Proč by tě za ženu nepojal? Více než jeden král vzal ženu svou z vrstev nižších než ta, z které pocházíš. A ženy ty bývaly ozdobou trůnů!“

Smířena poslouchala jsem její sladké konejšení a dala jsem se ukolíbat zlatým o štěstí snem! . . . Don Manuel nejezdil nyní pouze denně kolem našeho domu, když vál večerní chlad ulicí, ale vstupoval též velmi často do dílny mých bratrů. Tu kupoval od Iñiga opálové čelenky a smaragdové náramky, tu objednával zas u Lupercia číše ze zlata a stříbra a smalty, neb vyjednával s nimi s oběma o vytvoření monstrance či jiných posvátných nádob, a ustanovení podrobností těch prací vyžadovalo mnohé návrhy a úmluvy. Tak stalo se, že don Manuel konečně býval u nás denním hostem, aniž by tím nejmenšího podnětu k nějakým šeptům a poznámkám zvědavého sousedstva dával. Po ten čas posýlal mi však sonety a madrigaly, opěvující moji krásu a končící často prosbou, bych se ukázala na miradoru jen na okamžik tak, jak mě byl uviděl poprvé: s vlasy plynoucími dlouze k pásu, s růží, svěží a bílou za uchem a s celým nebem nejsladších prý snů v zracích . . . Usmívejte se, chcete-li, máte zkušenost celého života a znáte všickni malou cenu takových libě zvučících a rytmem se vlnících slov. Já ale stála na prahu života, a brána jeho, otvírající se takto přede mnou, zdála se mi, že vede do nekonečnosti rajských luhů. (Pokračování.)

Na horách.

Turistická črta od *K. Chodounského.*

(Dokončení.)

Sestupovali jsme vesele a rychle, ačkoliv silný vítr mohutněl postupně v orkán, že jsme klobouky musili pevně uvázat; modrý závoj paní J. stal se v okamžiku plenem větru, a zatřepetav se nad hlavami našima metl po sněhových pláních dál i zmizel. Z Valle del Zebru hnaly se černé mraky k nám, ale hřeben jeho i s Königsspitze se zároveň topily v jasu slunečním. Kdo viděl podobnou nádheru? — Sestup byl čím dále tím obtížnější a došli jsme konečně po třech hodinách znavení k našim zavazadlům na sedle Eissee. Zde ležel k nemalému našemu překvapení v sousedství tlumoků náš ztracený modrý závoj, který se orkán odpoledne od paní J. pod hrotem Cevedale vypůjčil a zde opět řádně odvedl. Se sedla měli jsme přímo sněhovým svahem sestoupiti na Suldenský ledovec, ale že čerstvě napadlý sníh zrádně četné jeho trhliny zakrýval, musili jsme se na radu vůdců plaziti směrem severovýchodním v stejné výši se sedlem až k místu pověstným kamennými lavinami, jejichž ukázku jsme měli potěšení pozorovati. Zde musili jsme přímo dolů a že povaha stráně i sněhu k tomu vybízela, popřáli jsme si saniee. Jeden za druhého sedl obkročmo, vůdce spustil a již jsme ujížděli jako vítr dolů, že sních od brzdicí hole jen fičel. Ještě něco nad plochou ledovce jsme jízdu zarazili a s velkým zadostučiněním přehlíželi ten velký pás dráhy, který jsme právě vesele ujeli. Sprostivše se sněhu, který se mezi jízdou vecpal mezi kabát a košili, postupovali jsme ledovcem s obligátním skákáním přes trhliny a přestoupivše několik jazyků sněhových přišli jsme konečně na pevný hřbet skalní, odkud jsme spatřili již Schaubachhütte i také stezku k ní se vinoucí. O šesté hodině jsme tam již seděli a pookřávše horkým vínem i dobrou omeletou, dali jsme se ještě hned dále na sestup k Suldenům. Byl krásný večer v překrásném údolí; necítili jsme více únavy i pásli se pohledem na lesy zelené pod námi i v zlatě zapadajícího slunce tonoucí hroty horské nad námi. Šero se šířilo od zdola, zvon z kostela sv. Gertrudy zval k večerní modlitbě, když jsme došli k prvním smrkům lesa, a o deváté hodině přestupovali jsme hladoví a žízniví práh hospody Angererovy v Suldenách, kdež nás čekal nádherný obed s výborným vínem

Druhý den jsme chtěli vystoupiti na Ortler, avšak hatilo se nám to; já sám trpěl jsem překrvením spojivek očních z reflexu sněhového ode dne předešlého; byl jsem tenkrát různými okolnostmi nucen odložiti častěji brejle sněhové, což stačilo k malému zánětu. Nebylo lze pomýšleti před uplynutím alespoň dvou dnů na ledovec; k tomu se přihnala o polednách bouře, po níž zůstalo zamračeno, a nechtěvše z bůhdarma v Suldenách tráviti čas, opásali jsme odpoledne své tlumoky a dali se na další sestup ke Gomagoy. Hodinu pod Suldenami spustil však takový liják, že jsme do večera setrvati musili v senníku vůdce J. Pingerry a bylo na mále, že zde i na noc zůstaneme.

Náhodou kolem jedoucí prázdná pošta svezla nás v půl hodině po klikatých srázných serpentýnách dolů do Gomagoy na dobrý nocleh.

Ráno v neděli jsme měli pohodlný pochod na sedlo Stelvio (Stilfser Joch 2700 m.) krásnou, nejvýše to vedoucí silnicí v Evropě. Svou scenerií skvělou jest dávno proslavena a cestovateli tím hojněji navštěvována, že lze tu projeti v pohodlné ekypáži; přece však bych radou byl i tudy jíti pěšky — neboť jednak jest požitek přece jen nesrovnatelně větší a jednak dobrý chodec přijde daleko dříve k cíli než ekypáže tažená „čtyrma koňma“. Vyšli jsme za krásné pohody po páté hodině z Gomagay a dorazili do Sta Maria, již v Italii, o jedné hodině po poledni. Cestou jsme potkávali pošty i povozy s cizinci, obrněnými modrými brejlemi (třeba že k pohlížení na daleké ledovce jsou na prosto zbytečnými), kteří si nás chudé vandrovníky útrpně prohlíželi. My se svého stanoviska jsme upřímně litovali ty nebožáky, kteří musí sedět a pořád sedět. Samým pohodlím zubožený organismus nesnese ničeho. ani procházky; udrou se při ní, utrmácejí, srdce jim buší, dech se krátí a únava se dostaví brzy velká i s následky. Věříme, že nás nechápou, že nás litují ti dobráci, vkládajíce v nás všecky ty nemilé a nesnesitelné pocity, které by oni měli. kdyby se za námi jen na hodinu odvážili. S Bohem, vy ubozí páni a dámy!

Santa Maria pod Stelviem záleží jen z erárních budov a hostince dosti drahého, ale slušného. Vstup k němu, když nám byli vlastí celníci na tlumoky přilepili propustnou známku, jsme vykoupili několika sous hozenými zpěvácké rodině hlasitě na silnici své umění provozující, a mezi obědem blížily se k nám zvuky venkovské kapely i brzy pod okny stanula společnost děvčat s tou muzikou strašlivou sice, ale veselou; — zpěv, hudba, výskot i ruch, což vše s temnomodrým blankytem nám zvyšovalo illusi, že jsme v Italii. Byla to skutečně skoro jen illuse, neboť nastoupivše po obědě cestu do Münsterthalu, byli jsme za čtvrt hodiny zase z Italie venku.

Cesta přes sedlo Umbrailské vede pustým úvalem, jenž pozvolna počíná býti zajímavějším, až se od alpy Muranza stává krásným se svým stinným hvozdem, svými vodami i skalou; nezapomeneme na překvapující pohled na údolí Münsterské náhle se zraku objeviví z malé lesní mýtinky; odtud rychle šel sestup vysokým lesem modřínovým a s večerem jsme si již hledali hospodu v Santa Maria v Münstersku; ráno o šesté hodině jsme se již ubírali zase silnicí k bohaté vesnici Fuldeře, pak lesem, až jsme nalezli ukazovatel k Lü; zde opustili jsme silnici a dostali se na kamenitou bídnou cestu, vedoucí vzhůru k sedlu horskému a odtud údolím Scarlským k Taraspu na Innu. Po obou stranách cesty boží požehnání na jahody a maliny, tak vyzývavé, že jsme se obíráním hodně pozdrželi; pomalu prodrali jsme se samou jahodou až ke skupině stavení nesoucí jméno Lyssoi; zde se cesta dělila, avšak marně jsem hledal v osadě člověka, vše bylo na poli — až nám v ústrety jednoho přivedla náhoda. Z Lyssoi dostali jsme se za stálého stoupání do Lü, kdež jsme proponovali snídani. Koukáme na každý dům pozorně, abychom nepřehlédli hospodu, — zbývají už jen dva a kde nic tu nic; ptám se po ní a ona prý tu žádná, —

mrzuté sklamání, když celá zásoba potravin obnáší táfličku čokolády — a nejbližší hospoda jistě čtyry hodiny dobré chůze. — Podrobné vyptávání, jak by bylo lze privátní cestou se domoci něčeho, šlo těžko mezi Romány, avšak přece vedlo k cíli — v malém jednom statku pěstován soukromý šenk, a tam jsme byli uvedeni venkovankou. Přijala nás hospodyně i otevřela jizbu čistou, úpravnou, kdež jsme ihned své tlumoky odložili. Hospodář vlídný po francouzsku nás uvítav, tázal se po našem přání. Brzy přineseno nám výborné víno Veltlínské a na stůl postavena mísa s nakrájenou, čerstvě pečenou vánočkou; víš, čtenáři, jakou to slast vzbuzuje, když jsi po plné dvě neděle odsouzen byl jísti nechutné zatvrdlé bandury tyrolské? — Ó ty netušíš o naší radosti a nemáš zdání, s jakou rychlostí ta mísa byla vymetena!

Za Lü vstoupili jsme do lesa a bedlivě si hleděli stezky — místy se ztrácející, která vedla vzhůru k sedlu Costainas (2251 m.); přestal les, postupovali jsme travnatým úbočím ke skalám sedlo tvořícím a přes něj dolů mezi kameny po holých stráních několikráte bystřinu přestupujíce, leckde s obtíží, jinde a to právě pod salašem Astras da Daint v močál zabloudivše, kdež se na nás vyřítil pes. Minuli jsme Piz d'Astas, v jehož úvalech nalézají dnes ještě medvědi bezpečný brloh, a vstupovali v les. Údolí nabývalo vždy větší malebnosti, a v čiperném sestupu došli jsme jediné zde vesnice Scarlu o druhé hodině odpoledne. — Oběd žádný; předložili nám maso na slunci sušené a uvařili vejce. Také dobře — ani nám ta hubená hostina náladu nepokazila — ba vyšedše z vesnice poznali jsme, že teprve zde ta krása začíná. Bylo by těžkým úkolem líčiti scenerii měnivou a bohatou, ale přece chci poznamenati, že jsme na jednom bodu cesty, z něhož náhle se nám objevil řetěz Silveretty, zůstali přimrazeni státi; odtud opustili jsme pohodlnou, ale zdlouhavou promenádu hostí lázeňských z Taraspu i pustili se přímo po lesnaté stráni dolů v prastarý modřínový les. Modravou jeho zelení padaly paprsky sluneční na bujný pažit a chladné vanutí táhlo k nám od Innu, v jehož jasné vlny jsme za okamžik pohlíželi, vstupujíce po dřevěném mostu do Schulsu.

Byli jsme od rána na cestě při náramně hubené stravě a nebude se nikdo divit, tvrdím-li, že jsme byli utrmáceni dost; přáli jsme si býti již v hospodě, ale to nešlo tak hladce; Schuls leží na hodném svahu a motali jsme se příkrými dlážděnými ulicemi vzhůru, kdež podél silnice se vypíná několik velkých hôtelů. Celý Schuls na nás nepůsobil příznivě a nejméně již lázeňské publikum; — a to vedle únavy, vedra a drobných nepříjemností dostačilo, že se nám znechutil i hôtel, do něhož jsme vešli; v špatném rozmaru jsme zapravili řad, vzali hole a tlumoky a šli si hledat za nastalého večera nový nocleh. Nereflektovali jsme již na hotel první třídy. Dole blíže mostu, když jsme do města vcházeli, jsme pozorovali útulný dům s nápisem hôtel Helvetia, a tam jsme přímo mířili; tloukli jsme se po kostrbatém dláždění několika ulicemi a došedše konečně cíle vidíme, že to hôtel kdysi před lety býval; — i musili jsme dále ulicí sem, ulicí tam. Vaky nesené v rukou se protěžkávaly čím dále tím více, žaludek skučel a my vandrovali pořád; ptáme se v jednom pensionu — vše obsazeno — jdeme dál. Mrzutá nálada propuká ve vzájemné výčitky: „To máte z toho, když se člověk pro hloupost rozdurdí," „já říkala, že to odneseme," a tak jsme za podobné příjemné zábavy došli až k budově nesoucí hrdý nápis „hôtel central". Vstoupili jsme na schodiště málo elegantní, ale uvedeni byvše v pokoj v druhém patře pochvalovali jsme zařízení. Rychle šat upravivše spěchali jsme ovšem do jídelny, na jejímž prahu nás pojala malá hrůza. Nalézali jsme se v dlouhé dupárně s táhlým stolem uprostřed, na jehož zadním konci se krčil malý blonďáček a vedle něho se roztahoval hromotluk s čepicí na hlavě, mlaskaje si hlasitě na vepřové, aniž by k nám příchozím hlavy byl pozvedl.

Jediná lampa doplňovala dekoraci. Kam jsme to vlezli? — Máme zase vyrazit — s risikem, že přijdeme z deště pod okap? Zůstali jsme a zasedli; služka stáhla pošpiněný ubrus a prostřela nám nový sněhobílý a tázala se po našem přání; toužili jsme po polévce masité a nějaké pečeni, leč prohlásili nám, že masa vůbec žádného již není — a že nás vejce pronásledovala od rána, byli jsme na tom ihned se vystěhovati vzdor desperátní náladě. Jak se přijde do „ráže", snadno v ní setrvat. Uchlácholili nás s ubezpečením, že půjdou po městě maso hledat, a skutečně nám za dobrou hodinu přinesli pečeni; dobré Veltlínské, výborný dessert a okolnost, že se oba výteční hosté brzy vytratili, opět nám vrátilo dobrý rozmar. Spali jsme jako zabití a ráno časně dali jsme Schulsu rádi s Bohem, i spěchali přes Ardetz k Lawinu. Cestou kolem lázeňského domu a sadem v Taraspu budili jsme zvědavost hostů, kteří se s námi u pramenů i v kolonádě dali do hovoru. Taraspské prameny mají obdobný sklad jako Karlovarské i klientéla jejich jest obdobná; pěší chůze vykonají hosté jen tolik, kolik z lékařského nařízení musí, a považují také procházku jen za protivnou medicinu. Nemohli pochopit, že chodíme z plezíru, a ještě méně, že se taháme s těžkými tlumoky na zádech; v Ardetzu byli jsme o jedenácté hodině a zůstali zde v pensionu Alpina na oběd — na který by i přesycený gurmaud dlouho vzpomínal. Roztomilá paní domu s námi vykonala po obědě procházku na blízké rozvaliny Steinbergu, z nichž jest daleko široko rozhled po půvabném údolí Innském, architekta i starožitníka by živě zajímaly charakteristické staré domy s bohatými freskami po vesnicích, kudy nás cesta vedla, a litovali jsme, že nejsouce odborníky, nemáme alespoň přístroje fotografického.

Když jsme ku čtvrté hodině vcházeli do Lawinu, kabonilo se nebe, zvěstujíc, že nás ráno nepustí na Piz Linard. Město nedělá veselý dojem a pocit pustoty vzmohl se ještě více zvěděním, že jsme i v hôtelu „u pošty" samojedinými hostmi. Proti očekávání uvítalo nás po výborném vyspání krásné jitro a proto jsme se sháněli po vůdci. Přišel hned i sdělili jsme mu, že hodláme k turistické chýži pod Piz Linardem a odtud ráno na jeho pyšný štít; k žalu našemu zvěstoval, že chýže byla již před dvěma lety lavinou smetena, ale vzdor tomu existuje v příručních knihách od letošního roku všude. Změnili jsme proto plán uzavřevše, že půjdeme divokým údolím Lavinuoz k sedlu Vereina a odtud do Klosters v Prattigau. Opatřivše se s dostatek proviantem nastoupili jsme o sedmé hodině pochod i stanuli o desáté hodině u poslední opuštěné pastýřské boudy k snídaní. Přímo nad námi pnula se do výše štíhlá jehla Piz Linardu (3416 m.) a od něho dolů běžel hřeben Vereiny k Verstanklahornu, jejichž ledovce se třpytily v slunečním jasu. Od severu táhl ostrý vítr a proto jsme tábor rozbili za mohutným balvanem. S obnovenými silami vstoupali jsme po snídaní

příkře k ledovci, který jsme brzy dosáhli. Tu spatří vůdce kamzíka uhánějícího přímo k nám; ulehli jsme všichni ani nemrkajíce na led, a zvíře stanulo málo kroků před námi. Jak se chudák asi ulekl spatřivši nás! — to bylo patrno z těch skoků, jakými se zase vzdalovalo z našeho ovzduší; několik kroků dále skytlo se nám divadlo neobyčejné: naproti po svahu sněhovém na Piz Linardu kráčí celá řada kamzíků hezky jeden za druhým, mladí a staří; jest svatba nebo výlet do hor? Ozbrojíme oko sklem a bavíme se hrou i skotačením té plaché zvěře, — nechce se nám ani s místa a počítáme všichni: jeden, dva . . ., deset, dvacet, sedmdesát kusů a stále ještě se z výběžků skalních trousí noví. Léta, co po horách chodíme, jsme podobného nezažili; ovšem že tato část Silveretty jest zřídka kdy chodcem vyrušována.

Ve výši 2659 m. jsme dostoupili sedla a šlo to odtud rychle dolů z počátku po ledovci, pak svahy sněhovými, po nichž jsme stoje, brzdíce holí, sjeli dolů v kamenitý, bystřinou svlažovaný úval.

Byly dvě hodiny, když jsme usedali na valouny k poslednímu horskému obědu na letošní cestě. „Menu" jako jindy: vejce na tvrdo, maso na slunci sušené, klobás, sýr a víno. Pojídali jsme sousta a loučili se upřímně s osněženými hroty nad námi i se skalami žlutými lišejníky vyšperkovanými kolem nás i s temnomodrým zvonkem hořce, žlutou anemonkou, které pučely a kvetly u našich nohou; opouštěli jsme na dlouho ty zadumané, němé a božsky klidné rokliny a sestupovali se srdcem trochu stísněným dále v údolí — opět mezi lidi. Vůdce jsme pod ledovcem propustili, když nás ujistil, že dále nemožno zbloudit — i že dorazíme za tři hodiny, zabočivše u skály na konci údolí čnějící na východ, do Klosters.

Stezka sotva kdes byla znalá a většinou mizela v sněhu i kamení — ale šlo to; minuli jsme první salaš, jejíž okolí rozrývali četní štětináči, a sestoupili už v kosodřevinu k naznačené nám skále, kdež dva pastýřové svolávali hlasitě roztroušené po Alpě krávy. Ti nás ujistili, že jsme na pravé cestě, a brzy viděli jsme bystré proudy Landwasseru spějícího ku Klosters.

Leč hodinu cesty dále v kosodřevině dělí se stezka — jedna dolů k bystřině — druhá nahoru. Byli jsme na rozpacích: první, která se zdála býti tou pravou, ztrácela se v močálech — zanikla; zde se pásl kůň. Vábili jsme ho, přišel, očuchal kousek čokolády, obrátil se a klidným krokem se bral po cestě nahoru; my za ním, ten nás povede — alespoň jde jistě domů, kamkoliv; stezka byla stále strmější, kosodřevina hustší, sotva nás mezi skalami místy propouštěla. Kůň se nám ztratil, cesta vedla brzy bystřinami, tu močálem a přes kamení, stále vzhůru. Bylo již k sedmé, mraky vystupovaly a večer se silně hlásil. „Vždyť jdeme někam na ledovec, to není pravá cesta" a jiné pochybnosti se ozývaly. Avšak hle, tam nahoře za skalou vykukuje střecha — kůň nás vede dobře. Přišli jsme k salaši, ale ta byla zabedněna, kolem hrobové ticho a kůň ten tam. Sestoupíme k jezírku, obejdeme je a ze severního jeho břehu zíráme v romantické údolí — a v jeho hlubokém klíně spatříme zase našeho koně. Konečně vidíme, že stezka vede dolů do opravdy a zrovna k lesům nad Landwasserem, která se tu prodírá mezi skalami beze všeho přístupu. Kůň nás vedl výborně; cesta byla každým krokem krásnější a veselejší, a zpívajíce sestupovali jsme sráznou lesnatou strání mezi bujným kapradím dolů k vodám. Zde na hřbetu ohromné letošní laviny se zase procházel náš kůň v patrných rozpacích, jak se dostati na druhý břeh bystřiny, která si v lavině vyryla hluboké koryto se strmými břehy — a jakoby na nás čekal, ihned se k průvodu našemu co poslední přidružil. Nechtělo se mu však po sněhové stezce dolů k bystřině, a octli jsme se na druhém břehu laviny — bez koně. Vděčnost kázala protislužbu. Domlouvali jsme a lákali, kůň poslechl, sešel po pěšině, přebrodil se a smělým skokem octl se zrovna v kruhu našich dam. Zde jsme se ale s přítelem koněm definitivně rozešli a dlouho jsme ho viděli, jak popásaje se loudal se k jakémusi dvorci v lese.

Rozhlíželi jsme se, ale po Klosters ještě ani památky; les, kterým jsme se brali, tmavěl a stezka byla jen místy sotva znatelná; pospíchali jsme. Konečně silnice, vedoucí z lesa ven, mezi pole. Minuli jsme několik chatrčí, před nimiž lidé po práci odpočívali, a po nějakém kilometru — bylo již devět hodin večer — uzříme v jisté vzdálenosti řadu elektrických světel: Klosters!

Dcery Miltonovy.

Napsal *Villiers de l'Isle-Adam*, přeložil *Em. ryt. z Čenkova.*

Mladé děvče pozdvihujíc brvy zraků svých pohlédlo znáhle upřeně, — aniž by nějakým pohybem pozměnilo držení svého těla, — očima prosáknutýma sladkou a tklivou truchlivostí a pak dělo unylým hlasem:

„Matko má, když člověk sesláblý a na duchu zemdlený, pln nesnesitelných rozmarů, není již s to prospěti sobě a své rodině, když jeho stařecká ješitnost, sama sobě postačující, kolem jdoucím však směšná, stále vzrůstá tím více, čím rychleji se blíží druhé dětství, — tu jest přece zločinnou modlitba, která žádá od Boha . . . aby se slitoval . . . ano, aby jej povolal co nejblíže možná ke světlu . . . k životu věčnému! . ."

Stařena neodvětivši, odvrátila v mrazivém pohnutí hlavu.

„Opravdu, přichází na mne takové snění . . . nebezpečné!" hovořila dále Deborah Miltonova týmž sladkým, jasným a táhlým hlasem, „a stěží se zdržím, abych odtud neprchla, — záhy se vracejíc s útěchou pomoci, moje matko! přinášejíc vám chleba i topiva! Což na tom, jak draze bych vše zaplatila!"

„Umlkni. Bůh to zapovídá. Spásu dlužno vykoupiti věrou, zkušebným ohněm strádání, nikdy nemá člověk reptati."

„Avšak, mně jest již dvacet roků! Snad poněkud na to zapomínáš, matko."

„Zítra . . . budeš v oněch letech jako já. Uvidíš . . . budeš-li míti zdar."

„Dnešní večer není zítřkem."

„Mlč."

Pomlčka.

Jsi krásná. Vdáš se za nějakého mladého velmože ... jen doufej, dcero má.

Při těchto slovech chladně se zdvihla Deborah Miltonova i stanula vzpřímena jsouc jako ledová, přísná socha.

„Mladého velmože! Ah! Nechci se smáti v této jizbě nad tím žertem z plna hrdla. Který velmož by pojal za choť dceru starého, hladového veršovníka, jenž hlasoval pro smrt svého krále? Nedoufám ani... ubohý sluha boží... že se odvrátí ode mne kletba chladné nepřízně, kterou mi vyšle vstříc i ten nejposlednější poddaný Karla II."

„Tvůj otec konal svou povinnost, jak mu kázalo jeho svědomí!"

„Mužové přísných zásad neměli by míti dětí!" šeptala si dívka.

„Deboro!... ty jsi ukrutna!"

„Oh, odpusťte, matko má."

Lehce udeřila pěstí na holý stůl.

„A, koncem konců, to vše jest hrozné! Samé sny!... nebesa!... andělé, démonové podobající se různým útvarům oblakův! Tón, jímž hovoří, cele vyšňořeni jsouce rolničkami zvonivých rýmů, probouzí pochybnosti o světě, jejž představují: skutečnost, plná činů, mlčí. Opravdu, zda stálo za to oslepnouti, zří-li se pak v hlubinách věčné temnoty mihotání tolika prázdných přeludův? Ve větě, která je příliš dobře rytmicky upravena, ztrácí se naprosto víra, věta podobná vábí pozornost k sobě samé, odluzuje však ducha od podstaty toho, co chce prosloviti. Řekne se prostě: „věřím!" a jest odbyto. Líčiti barvami nebe a peklo! A zemský Ráj! A celou tu historii nešťastného páru lidí, z něhož my všickni jsme zrozeni! Ó toho protivného zvučení prázdných slov! Marná práce! A my, moje sestra i já, musíme se zapřáhnouti do roboty! musíme v němotě psáti ty nerozumné rozvláčnosti! Začasté čekati hodinu na verše, které pak dlužno přeškrtati ... a stále pérem pohybovati ... stále a stále jen nanášeti černě na bílé blány ... promrhati v té práci svou ztracenou mladost... a přece, tam dole v Londýně, jsou lahodné útulky, stoly dobře obsluhované, krásní, mladí mužové, — kteří by vás roztomile přivítali!"

Odmlčela se.

„Špatné myšlénky! Upokoj se! Oddej se osudu!"

„Slova a jen slova! Ty máš hlad, já mám hlad!... To je svatá pravda."

„Vždyť on také trpí hladem a nestýská si, — ano, tím více trpí jsa vědom sobě, že on jest příčinou vaší trudné nuzoty."

„Nuže! dvě věci jej živí: pýcha s věrou. Básníci jsou bytosti, které zábavu pokládají za účel svého žití, opovrhují svými bližními a strastmi, jež způsobují celému svému okolí. Nic se jich nedotkne! Žijí jenom v hlubinách svých snův! Té ješitnosti! A kdyby člověk někde pravil, že podle jeho mínění ten „Ztracený ráj" bude vládnouti celým potomstvem a nezhyne přívalem budoucnosti, to by si utržil výsměch! Knihkupec nedá mu za to ani tolik, kolik stál papír, — a toho si on beztoho více váží než našeho chleba. Co nevidět budeme v hadrech, leč on jest slep a pouze svými rýmy, nikoliv svými dcerami, se pyšní!... A podivu jest, že by nás i tloukl! Nikoli: toť přesahuje všechny meze, nebudu již poslouchati!"

„Co chceš, aby činil?"

„Nebýti na světě! Pak by se mohlo jméno změniti, našinec by se mohl vystěhovati a žíti! Moje sestra jest hezká a já jsem krásná. Nuže?"

„A tvá čest, dítě! Jak to hovoříš?"

„Čest dcer starého kralovraha?... Dcer muže, jenž súčastnil se vraždění toho, jenž jediný stanoví, co vlastně značí slovo — čest? Zajisté žertuješ, matko má? My máme právo na počestnost, toť vše ... Dědíme vše, dobro i zlo, od svých zploditelův ... Byly bychom k politování, pronášejíce slovo: „naše čest" před lidmi, kteří jsou s to jiné oceňovati a na jichž úsudku nám jediné má záležeti."

„Mluvíš právě tak, jak by on hovořil, kdyby smýšlel jako ty. Ale jsou muži, kteří by se tvým slovům pousmáli."

„A takoví muži nebyli by ničím jiným, než lháři: zhostila bych se naprosto snahy pokusiti se o jich usvědčení anebo připouštěti si k srdci jich hanu anebo pyšniti se jich pochvalou. Na podobné lidi se jen podíváme, jsou zdrceni, — a toť vše."

„Zrodil se ve mně nápad, že bychom si snad mohli vypůjčiti něco peněz, ať již sebe méně, od pana Lindsona. Od něho jsme dosud nikdy ničeho nepožádali."

„Ano, domnívám se, že usiluje o to, aby se k nám nemusil hlásiti, a rád by našel nějakou pohnutku pro svou ostýchavost. Půjčil by nám jsa jist, že to bude půjčka bez oplátky, a tak by našel důvod, aby se k nám nemusil znáti. Máš pravdu. Chceš, abych šla sama, anebo mám jíti s tebou? Aby se k nám nemusil znáti! Zakoupí si dobře to právo ... myslím, že za dva dukáty "

Stařena vzhlíží u okna:

„Ejhle, právě pan Lindson jde, — mohlo by se mu říci."

„Jdu."

Vrací se Emma přinášejíc suché klestí, těžkou otep

„Tu jest!"

Emma Miltonova běžela rychle ke skříni, otevřela ji prohledávala cosi za hliněnými talíři, a opět skříň zavřela hřmotně a prudce zamykajíc křídla její dveří.

„Cože? ničeho?... kam se poděl chléb?"

Ticho.

— — — — — — — — — — —

„Sestra tvá šla pro něco..."

„Ah! Tedy knihkupec něco dal?"

„Nikoli, šla se vypůjčit k panu Lindsonovi."

„Ano: ale není jisto, zda půjčí."

Deborah se vrací.

„Dva šilinky!"

Stařena zastírá si tvář.

Po nějaké chvilce:

„Bůh sám posýlá nám ty peníze: blahořečmež jeh milosrdenství a odevzdejme se do vůle jeho: zítra nám poskytne opět peněz."

„Toť jest takořka almužna," děla Emma.

„Nikoliv," prohovořila Deborah, „toť ještě méně.. já ti to povím."

„Jen stále dávej, jdu sehnat nějaký zákusek."

Vyjde ven.

— — — — — — — — — — —

Zjevil se Milton.

Stařec tápal po stěnách koncem své hůlky. Jeh tvář jest přísných rysů, žalem trudův ubledlá, v širo jeho čelo jsou vryty tři dlouhé, rovné vrásky, oči js ztrnulé, vyhaslé, z líce vyzírá tajemná ušlechtilost, jeh dlouhé vlasy jsou zvlněny v bílé prstence a uprostř hlavy na dvé rozčesány ... Byl přioděn starým kabáte ze sametu barvy kaštanové, z téže látky měl i spodky, - dále měl veliký nákrčník, špinavě bílé barvy, na uz

s něhož visely dva střapce; hlavu jeho kryl puritánský klobouk z časů Cromwellových . . .

Vstoupil do jizby.

„Jste zde, není-liž pravda?“ pravil.

Zprvu nedostal ani odpovědi.

„Ano, můj příteli,“ děla stařena.

Deborah pokrčila ramenoma, Emma se pousmála.

— — — — — — — — — — —

„Hle, pište přece čitelně, nebo . . . Zejména neměňte mi slov, jež mi napadla, — a nepřerušujte mne, nestanu-li já sám . . . Máte zvyk našeptávati mně slova, jež se mi zdají býti případna, v okamžiku, kdy je pronesete, poněvadž mne to v údiv přivede . . ale, sotva že čtete vče pozornu, vyznívají ta slova prázdně . . . hluše! . . . Výraz jenž se nezdá býti vhodným sám o sobě, jest začasté tím nejpřesnějším výrazem, objeví-li se ve spojení: ve skutečnosti není ani slov: jediné básník jest povolán vysloviti co nejnádherněji svou myšlénku . . . začasté ji ryčně pronésti . . jindy zas ji zahřmíti . . . Ale to vše lze slyšeti pouze vanutím větrů . . . Tím hůře pro toho, kdo nerozumí mluvě onoho kraje, z něhož vane do mých veršů šumný dech věčnosti . . .“

— — — — — — — — — — —

Zvučení verše má za podklad obrazy, způsob proslovení myšlénky, obraty a celý proud myšlení — to přichází, aniž by se vědělo odkud! Jak lehko se verš o ten půvab oloupí! Zručností se to nenapodobí — nanejvýše zopičí. Povstane pak ledajaká pošetilost . . . která upadne v zapomenutí, která však dnes ubírá pozornosti onomu dílu, z něhož právě vzchází ta prázdná nicota . . ., která jest oceněna, — neboť duchaprázdný svět cení a váží si pouze prázdnoty . . . Což na tom! Jediné myšlénka bude žíti: slova se mění a přicházejí rychle z módy, — neboť podstatou všech věcí nejsou ani slova, ani věty, leč duch, jenž skrytě vše oživuje! Myšlénka sama se zjeví . . . Dojem uměleckého díla jediné přetrvá! . . . Mezi těmi domnělými básníky jsem já jako živoucí bytost mezi mrtvolami, jako člověk mezi opicemi, jako lev užíraný hejnem krys. Ježíš Kristus ukázal mi cestu: vím, jak lidé vítají Boha. Kyne mi starý osud proroků. Ať se mi člověk posmívá, ať se ušklíbá mně i chudobě mé . . . Neboť, kdybych byl bohat, — ó, považovali by mne ihned za soka pana Toma Craika, autora knihy . . . nepřipadá mi na mysl ten nesmrtelný název . . .

— — — — — — — — — — —

Hle! — jakou mdlobu cítím v žaludku, Bože můj! Leč to bude snad — hlad? Leč, to nic není. Ostatně i vy se musíte postiti, dcery mé, není-liž pravda? Neboť, pamatuji-li se dobře, ničeho více nezbylo? Vzdávejme tedy chválu Bohu! I světci spoře jedli . . . . Toť směšno! A přec to méně hněte, než nezáživnost a nechuť k jídlu u lidí, jichž bídné šejdířství nám ukradne i to, čeho nejvíce máme třeba . . . Pište. Proč neříkáte ani slůvka? Jste přece zde?

— — — — — — — — — — —

Litujeme je, že byli tak řádně hloupi zkazivše si žaludek tím, že se smáli z plna hrdla našemu nucenému postu: každý má svůj osud: podobní lidé pokládají za svou nejsladčí a nejpříjemnější zábavu šejdířsky vyšáliti chleba z kapes svých bližních, — aby se mohli jim posmívati vidouce je schnouti nedostatkem potravy. Při tom zapomínají na jednu věc, totiž že jest právě tak směšno, umíra-li někdo nezáživností, jako umírá-li hladem, tučnotou jako hubeností, — a že sami umrou, aniž by se nám vysmáti mohli . . .

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

„Dcero má, poslys, žádám tě o to, snažně tebe o to prosím, neskýtej mi příležitosti, abych musil hovoriti o něčem jiném, než . . . Poslechni mne! Já jsem otec tvůj! hle, padám před tebou na kolena!“

„Otče můj! Hle, jaké vzrušení mysli! Zda jesti to rozumné počínání? Můžeme si mysliti, že jste při zdravých smyslech, jak jesti toho potřebí, abyste byl s to diktovati věci, jež se mají čísti? Pamatujete se na doby, kdy jste vy psával? . . . Pomněte! Jest zajisté prospěšno vaší slávě, prosíme-li vás, abyste se odebral na lože své, ulehl si.“

„Ah! Ukrutnice! Buď . . . nikoli, nikoho nechci proklínati, ani toho, kdo . . . Věz, že to je vnuknutí Boží! Ó, šepot dechu božího! Ó, bído božího ponížení! Dlužno zachovati dobrou vůli s těmi žvanilkami, aby člověk slyšel šepotati ve verších dech Boží . . . Hle, starče, jak tvé dílo . . .“

— — — — — — — — — — —

Dcery vždycky nevzdorovaly nechutnému starci.

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

Nejistě tápaje temnotou dohmatal se lenochu křesla, poblíže stolu, usedl, opřel se lokty zamhuřuje víčka oči svých.

A hle, hlas mluvy Miltonovy se ozval, táhlý, jemný . . . Pravil:

„Budiž pozdraveno, svaté světlo, prvá dcero nebes . .“

A to byla neznámá věta z jeho tvoření . . .

Bylo to vychrlení obrazů, kde se myšlénky symbolisovaly mohutnými blesky — a při tom zvuk noční, zapomínavé hodiny zvonil chvějně, hluboce, hudebně! V jeho nadšení splynul anděl, i zdálo se, že jest znáti chvění jeho perutí pod rouškou posvátných slov, jež pronášel. A vrcholky rajských stromů ozářené ukrytou září jitřních červánků, kol zaznívající ranní zpěv Evy modlící se na břehu prvých zřídel před tváří Adama, spanilého a vážného, jenž tiše Evu zbožňoval, — v okolí zapověděného stromu kmitavý modrý odlesk draka vinoucího se mezi větvemi, a dojem prvé svůdkyně našeho lidského plemene, — oh, to vše zvučelo a pělo v jasné duševní záři starého prozíravého věštce . . .

Při těchto zvucích, jichž šumný dech přicházel odkudsi z nadpozemska, zjevily se tři ženy v nočním oděvu, v nepořádku, ježto z prvého spánku se vzbudily; jedna z nich držela lampu, chráníc ji rukou proti nočnímu větru; tak se zjevily u dveří síně, kde v samotě a obklopen jsa hlubokou tmou věčných stínů hovořil věštec božské věci.

Zásuvky skříně. — Stůl.

Ozval se tichý hlas:

„Není tu papíru! Jak bídné péro! . . . Mám špičku bez nožek! . . .“

„Otče můj, my jsme tu! Snažíme se psát, leč vy příliš spěcháte . . . nemožno sledovat . . . Co dítě, je pěkného vzhledu, tentokráte, dlužno to přiznati . . . Chcete-li znovu počíti, aniž byste se dal tak unésti nadšením a mluviti hezky zvolna . . . možná, že . . .“

Po dlouhé pomlčce, mrazivě chvějné, odvětil Milton tichým hlasem a vzdychaje:

„Ah! již jest pozdě, já to zapomněl.“

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

Tak tedy Vojtíšek stal se podivínskému Huliciovi netoliko oddaným přítelem, nébrž i nejposlušnějším otrokem. Byl mu vděčen za obživu, ale ještě více za poctu, kterou mu hodností pána prokazoval, a do ohně byl by pro něho skočil. Kdykoliv kupec mu dopřál po práci chvilky laskavého hovoru, Vojtíšek býval posilněn na celý den a po městečku každému horlivě vypravoval, jak pan Hulicius jest jeho nejhodnějším přítelem.

Než Martinu Huliciovi ještě jiný tvor byl tuze blízek a snad i milejší než celý Vojtíšek. Byl to jeho starý mourovatý kocour. Proti němu kupec vyseděl celé hodiny a hovořil s ním tak srdečně a důvěrně jako s nejrozumnějším kamarádem. Hladil ho, vybíral mu ze svého jídla nejlepší sousta, mazlil se s ním často jako s dítětem.

Kocour byl těm něžnostem dokonale uvyklý a trpělivě je přijímal. Poslouchal svého pána, otvíraje na něho chvilkami štěrbiny svých žlutých očí, a předl si spokojeně, až obyčejně při nejlepším hovoru usnul.

Hulicius nabyl svého mazlíčka také zvláštním způsobem. Před několika lety měl totiž vycvičeného kosa, kterého v létě vyndával s klecí nade dvéře svého krámu. Tehdy kočka blízkého souseda truhláře měla koťátka, a jest známo, že při vychovávání svých mláďat kočky bývají nad míru slidné. Dostala také zálusk na kosa Huliciova, dlouho se plížila kolem krámu, až jednou v příznivé chvíli podařilo se jí vyskočiti na klec a zakousnouti posměvačného ptáka

Při činu, bohužel však již pozdě, přistihl kočku Martin Hulicius a v hněvu mrštil po ní sekerkou, kterou právě držel v ruce. Přerazil jí hřbet, a ona zdechla. I přišel soused truhlář a hodil Huliciovi na práh tři malá koťátka, řka:

„Když jste zabil kočku, utlucte si také koťata!“

Byla z toho ovšem váda s prchlivým sousedem truhlářem, než Hulicius se nedal správně vytýkaje, že on smrtí kosovou utrpěl větší škody než truhlář ztrátou kočky. Takového kosa prý nenajde v celém městečku, kdežto koček dostane třebas sto. Ale koťátek přece si nechal. Dvě z nich rozdal později zase sousedům, ano i truhlář, zatím schladlý a udobřený, opět o kočičku pro nové plemeno požádal — neboť to plemeno bylo tuze dobré — jedno, kocourka mourovatého, pak Hulicius si ponechal a dále vychovával.

Prodlením roku vzrostl z mourka statečný macek a samotářské obydlí kupcovo nikterak mu nepřekáželo. Měl se tam velmi dobře, dostával, co hrdlo ráčilo, těšil se zvláštní, záviděníhodné pozornosti. Vzteku, který připravil mateř jeho o život, starý mládenec litoval a smýval vinu svou láskou k nevinnému, osiřelému kotěti. Ano i denně před spaním kocour píval s pánem svým malou sklenku výtečného likéru, který Hulicius sám z léčivých bylin připravoval. A to tak: Nejdříve kupec nalil sobě, pozvedl čísku, řekl: „Tobě, macíčku, na zdraví!“ a vypil. Pak nalil znova, podal až k samému kocourovu nosu a se slovy: „Teď ty, macíčku, připij zase mně na zdraví!“ — rychle vylil vonnou tekutinu do svého hrdla. Tak Hulicius byl nucen píti každého večera sklenky dvě, kdežto dříve, než měl kocoura, píval jenom jednu.

Kocour asi dobře rozuměl té poctě a odměňoval se pánu svému chvályhodnou přítulností. Kam jen Hulicius se vrtnul, jeho macek všude ho následoval. I večer, když zavřel krám a vyšel městečkem nebo zahradami se projít, kocour byl stále za ním, a libě si předa, kroutil spokojeně vztyčeným ocasem. Toliko v neděli, když kupec, zavíraje krám a dům, odcházel do okolí na byliny, kocour doma osaměl, avšak nepochybně ani se mu nezastesklo u plného talíře, kterým ho Hulicius zásobil.

K tomuto Huliciovi tedy nyní mladý Královec přicházel. Nemocnému mladíkovi bylo přemáhati značnou nechuť a ostych, když se přibližoval k domu, obrostlému stromy, divokým vínem, štíhlými topolovkami a rozmanitými vonnými květinami. Býval vždy nesmělý a tuze skromný, zvláště před cizincem. Obával se, aby tohoto podivína nevědomky nějak nepopudil. Už sice nedoufal, že Hulicius vyléčí jeho podlomené zdraví, avšak chtěl přece usilovati o jeho přispění, aby ukázal Márince, jak ochotně byl poslušen její rady a napomenutí.

Před otevřeným krámem, poněkud stranou, se zastavil, neboť zaslechl odtamtud jakýsi tichý, skorem až něžný hovor. Mladík se domníval, že Hulicius rozpráví s některým svým odběratelem, ale hovor trval dlouho, a pořáde nikdo z krámu nevycházel.

„Koho tam má,“ myslil si, „že tak se zahovořil?“

Posléze tomu porozuměl a nemohl se ubrániti úsměvu. Kupec totiž kázal kocourovi:

„Vidíš, macíčku, jsi už tak stár a přece stále ještě hloupý. Dal jsem ti maso s omaštěnými brambory, ale tys bramborů ani se nedotekl a docpal jsi se slupkami. Viděl jsi někdy u mne, že jsem se sytil slupkami? Nu tedy, vidíš!“

Tak to šlo ještě dále, až i kupec těšil kocoura, není-li mu po těch slupkách dobře, že večer obvyklá sklenka jeho likéru zase všechno spraví.

„Vždyť jest to také blázen nějaký!“ pomyslil si Jiří, jsa na rozpacích. „Jenom jestli mne nevyžene, že ho z toho moudrého hovoru vytrhuji!“

Oddychl si, zlehka odkašlal a pak vstoupil do krámu.

„Dobrý večer!“ pozdravoval Hulicia, jenž jako v souhlasu s kocourem k němu zvedl oči.

„Dobrý večer.“

Ale pak, stoje před kupcem, mladý muž nevěděl co říci, jak nejlépe ho osloviti Byl poněkud zaražen mohutným zjevem toho zakaboněného muže. Obličej Huliciův hned mu připamatoval Černohorce, namalovaného místo všedního Turka na štítku Zhořského tabáčníka. Tento živý člověk měl právě takové vysoké čelo, tak zakřivený nos, veliká ústa a obrovské kníry nad nimi jako onen namalovaný Černohorec. A zrovna tak nevlídně se díval a mračil.

„Co byste rád?“ Hulicius vyrušil ho z mlčení.

„Ach, pane, odpusťte, že vás vyrušuji —“

„Jen mluvte!“

„Přicházím k vám se poradit, poprosit vás zdvořile o nějaký lék.“

„Co vám schází?“

„Chřadnu a scházím už několik let, letos nejvíce. Na prsou to jest —“

„Kdo vás ke mně poslal?“ ptal se starý mládenec a upřel na Jiřího černé, pronikavé zraky. Zdálo se, že se přissál očima k jeho bledému, uctivému obličeji, tak pátravě ho pozoroval. Pak náhle vstal s malého soudku, na kterém seděl, a přistoupil až k němu, aby lépe viděl. Byl překvapen nebo udiven, jak se podobalo.

„Slyšel jsem o vás ve mlýně, kde právě sekerničím,“ odpovídal mladík. „Byla tam o tom řeč, kolik lidí už jste vyhojil svými léky a jak dobře umíte radit. Neposlal mne sem nikdo; slyše o vás, osmělil jsem se a přicházím sám, bez pobídnutí, nemoc mne k vám dohání —“

Hulicius krátce kývl hlavou.

„Posaďte se,“ pravil hosti svému a přišoupl k němu nějakou lehkou, prázdnou bednu. V celém krámě nebylo ani stoličky, patrno, že kupec nebyl uvyklý přijímati návštěvy.

Mladý sekerník si sedl a tiše se rozhlížel po krámě a po kocourovi, jenž seděl na hromadě pytlův a mzouravě obracel k příchozímu světlé oči. Domníval se, že kupec nyní bude se vyptávati na jeho chorobu, avšak starý mládenec začal jinou.

„Prosím vás, mladý člověče, odkud jste?“ zněla jeho prvá otázka.

„Ze Zhoře.“

„A jak se jmenujete?“

„Jiří Královec.“

„A jste tedy sekerníkem?“

„Ano, sekerníkem.“

„Máte ještě otce?“

„Mám, pracuji s ním právě ve zdejším mlýně.“

„Což matku?“

„Matka mi už zemřela.“

„Dávno?“

„Před pěti lety.“

„Kolik jí tehdy bylo let?“

„Aha, odtud přichází k mé nemoci,“ pomyslil si Jiří a odpovídal:

„Třicet pět.“

„Buďte tak laskav, mladý člověče, vypravujte mi o ní,“ žádal Hulicius, vzal prázdný soudek, přistavil jej až k bedně, na níž Jiří seděl, a také usedl.

Host byl v nesnázích, co všechno má vypravovati, i tázal se starého mládence, čeho potřebuje věděti. Nejspíše snad to, jak stonala a nač umřela?

„To až později. Nejdříve mi vypravujte, jak vypadala.“

Mladík tedy se pokusil vykresliti před Huliciem obraz své nebožky matky. Nebylo mu potřebí rozpomínati se, podoba její tanula mu na mysli tak určitě, jakoby ji dosud denně vídal. Vypravoval tedy, jak byla štíhlé, útlé postavy, bledého obličeje a černých vlasův, a jak sousedé o ní vypravovali, že jest hezká. Zmínil se také o jejích tklivých, smutných očích a o drobných rukou, které se mu zdávaly vždy tuze malé jako ruce mladičkých dívek.

V tom starý mládenec ho přerušil.

„A odkud pocházela, než se vdala?“

„Od Prahy.“

„Ale odkud? Jak to místo se jmenovalo?“

„Od Mníšku, z malé, nepatrné vesnice.“

„Od Mníšku tedy? Toť na cestě k Svaté Hoře, není-li pravda?“

„Ano, znám tam cestu velmi dobře. Také jsem konal dvakráte tu pouť.“

„Sám?“

„Nikoli, s nebožkou matkou, ale tomu už jest asi deset let. Ona až ze Zhoře téměř rok co rok chodívala na Svatou Horu; teprve když ochuravěla, přestala putovat.“

Hulicius na některou chvíli se zamlčel. Pak si vzdychl a řekl:

„Byla zajisté velmi pobožná, viďte?“

„Ó ano, pane. Modlívala se někdy celé noci, nejvíce za mě a za otce, a v posledních letech tuze často vzpomínala těch Svatohorských poutí; litovala, že je už nemůže konat. Jindy vždy po celý rok těšívala se na ně, cesta ze Zhoře na Svatou Horu vždy velmi ji oblažila.“

„Vždyť jest to daleko, tolik mil cesty!“ divil se starý mládenec.

„Ah, to jí bylo hračkou přeběhnouti! Často mi vypravovala, jak snadně a lehce se jí po té cestě vykračuje. Vzpomínala zvláště na jednu cestu, krásnou jako sen.“

„Kdy to bylo, prosím vás?“

„Tenkráte ještě byla svobodná, rok před tím, než si vzala tatínka. Po celou pouť ze Svaté Hory prý hrála hudba, poutníci zpívali krásné písně, slunečko zářilo, posvátné praporce vlály vzduchem, obilí podél cesty se vlnilo. A jí prý bylo tak blaze, jakoby byla kráčela nebem v zástupu zpívajících andělův. Až do smrti vzpomínala na tu památnou cestu, onu pouť na Svatou Horu a zvláště den návratu pokládala za nejkrásnější chvíli ve svém životě.“

Martin Hulicius najednou svěsil hlavu a ukryl si obličej ve dlaních. Měl ku podivu hebké, bílé ruce, které svou útlostí tím více se odrážely od rozcuchaného mraku vlasův. Chvíli setrval nepohnutě, jakoby ani nedýchal a zamyslil se Bůh ví kam.

Potom zvedl zamračený obličej, a mladý sekerník se podivil, vida v něm patrnou něžnost a stopy hlubokého pohnutí. Tváře Huliciovy zdály se bledší, kostnatá brada a veliké kníry protáhlejší, oči pak svítily nějak divně, neobvykle, skorem až měkce.

„Viďte, že jste své nebožce matce velmi podoben,“ řekl mladíkovi.

„Ano, každý říká, že jsme si byli nápadně podobni,“ odpovídal Královec.

„A tedy už čtyři léta jest v zemi, ubožka? Jak to utíká!“ dodával pak polohlasně sám sobě a zadíval se otevřenými dveřmi někam do prázdna. „Ba právě, jak to ubíhá — dvacet, dvacet dvě léta, kdo by to byl řekl!“

Rychle vstal, prošel se několikráte krámem, načež se zastavil na prahu a setrval tam chvíli mlčky, jakoby se šel napít chladivého podvečerního vzduchu. Málem by byl odkopl svého kocoura, který zatím seskočil s pytlův a třel se lichotivě k pánově noze. Kocour slabě zamňoukl, avšak tentokráte výčitka tato zůstala bez povšimnutí. Stalo se za několik let teprve jednou, že Martin Hulicius na kocoura zapomněl. A to už byla veliká událost.

Po chvíli kupec se obrátil, a ještě bylo znáti rozechvění v jeho změněném obličeji. Zdál se býti sice mnohem zamračenější, ale v tvářích jeho nebylo už ani stopy

*

nevlídné tvrdosti, i ta zamračenost byla oduševněna tichou mírností, každý rys značil mnoho opravdového citu, a k tomu měl oči ovlhlé.

Přistoupil k mladému Královci, položil mu ruce na ramena a pravil změněným hlasem:

„A nyní mi povězte, příteli, co vás bolí.“

Mladý muž vyličoval mu svou nemoc, a starý mládenec stále kýval hlavou.

„Tak, tak,“ přisvědčoval a sám ku podivu znalecky a určitě doplňoval jeho líčení. Ale žádná potěšitelná naděje nekmitla jeho rezechvělým obličejem. Martin Hulicius na konec Jiříkovy zpovědi byl smuten, než dbal, aby smutku svého mladíkovi neprojevil. Pokusil se i o úsměv, poznamenal, že zná dobře jeho nemoc a že musí býti trpěliv, neboť prý choroba taková vždycky vyžaduje dlouhébo a vytrvalého léčení.

„Budu rád čekati a všechno činiti, jenom když to pomůže,“ sliboval Jiří potěšen.

„Dám vám nějaké koření,“ vykládal zase kupec, „dejte si je svařit a užívejte po ránu a večer. A šetrte se, můžete-li, těžká, namáhavá práce vám škodí.“

„Těžko se šetřiti při našem řemesle,“ usmál se mladý Královec.

„Což jest vám tak zle, že musíte i při své chorobě pracovat?“

„Není nám sice tak zle, ale není nám ani tak dobře, abych mohl lenošit.“

„Odpočívati v nemoci není lenošením. Podivuji se vašemu sebezapření.“

„To není žádný div,“ řekl Jiří, „nenčil a nezvykl jsem ničemu než práci. Nedovedu si představiti život bez pilného zaměstnávání. Proč bych byl živ, kdybych nemohl pracovati?“

„Ano, toť moudré pravidlo pro toho, kdo má silné údy a zásobu zdraví. Avšak vám sluší šetřiti se pro budoucí léta, pro delší život. Nyní jste těžce nemocen, slyšíte, a v tom přestává všechno podobné rozumování. Nemoc se neptá, máte-li na ni kdy čili nic. Přijde, podrobí si vás, a vy musíte poslouchati. Tedy poslouchejte!“

„Už poslouchám,“ řekl mladý muž s úsměvem, nutě se do žertu.

„Dobrá. Tedy přemýšlejte o tom, abyste brzo nechal dosavadní těžké práce.“

„Ach, pane dobrý, to jest velmi nesnadné. Nemohu se státi svému otci břemenem; jest už stár, styděl bych se vida, že se dře za mne.“

„Najděte si něco snazšího.“

„Těžko, těžko. Nedovedu býti ničím jiným, než sekerníkem. Jiná práce, jsem o tom přesvědčen, ani by mi nesvědčila tak, jako namáhavé sekernictví.“

„Sám bych vám opatřil něco hodně pohodlného —“

„Těžko, těžko —“

Martin Hulicius opět si založil ruce na prsou a vyšel na práh svého krámu. Zastavil se tam a zase pohlížel přes protější štíty a střechy do podvečerního vzduchu. Chvíli přemýšlel, ve všem chování jeho zračila se dumavá starostlivost. Jak jen tomu mladému, hezkému a zajisté i hodnému mužovi pomoci? Všelijak uvažoval, ale na konec přece jenom zavrtěl vlasatou hlavou.

„Jest to marné,“ pravil sám k sobě, „nač ho ještě zdržovat a mořit? Žádný lék, žádné šetření už ho nespasí, umře, umře — — Nebudu ho již nutit, aby opouštěl svoje řemeslo, nechce-li, vždyť to nemůže již dlouho trvat. Lépe pro něho, bude-li konec rychlejší. Jaký žel, jaká škoda! Jak bych byl potěšen a šťasten, kdyby byl zdráv — ale což, potom bych neměl také nic; kdyby byl zdráv, nebyl by měl snad příčiny přijíti do mého domu. Bohužel!“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

— *České dějiny pro mládež.* Pod názvem „Obrázkové dějiny národa českého“ začíná vycházeti nákladem Jos. R. Vilímka a pomocí a prací Dra. Ant. Rezka a Jana Dolenského dílo, které s radostí uvítá každý, kdo stopuje vychování naší mládeže na nynějších školách, pokud týče se dějin českých. Veškerá tendence nynější školské soustavy směřuje k tomu, aby české dítě ani nepoznalo, že pochází z národa někdy samostatného a slavného, že vlast česká jest jedinou pravou jeho vlastí, že české zbraně vítězily na tak mnohém bojišti, a český duch a český jazyk tak účinně obohatily duševní statky člověčenstva. Knihy, které dítě ve škole dostane do rukou, jsou o tom němy, a učitel, byť sebe k české věci vřelejší, má ústa sedmerou orličkovou pečetí zavřená. Tak stává se, že dítě i v druhé, třetí škole měšťanské o své vlasti nemá ani pojmu a znenáhla vstupuje pak do života pokolení po vídeňsku přelité, pokolení nadobro neschopné k boji, kterýmž jedině svou národnost v této zemi lze nám uhájiti. Jest naléhavou, svatou povinností českých rodičů, aby, co zanedbáno ve škole, nahrazovali doma. Je tu nutno zbaviti se té lhostejnosti, s jakouž většinou chováme se v rodinách ku vlasteneckému vzdělání svých dítek. Kdo jen u nás může, dává své dítě mimo školu vyučovati hudbě. Nikomu nenapadne vzíti si do domu učitele českých dějin, české literatury, české práce vůbec. U rodičů zámožných mělo by tak býti! Doma mezi svými čtyřmi stěnami lze mluviti přece svobodně, ze srdce, tak jak poměry skutečně byly a jsou a ne jak tlumočí se a přistřihují erárními fonografy a nůžkami. Všude nelze míti učitele, ale téměř všude lze míti knihu. Napsali jsme již jednou na těchto místech, jak žádoucno by bylo, aby podle vychování školského šlo u nás doma vychování české, vlastní, naše. Celé řady nových knih máme tu zapotřebí, a taková česká vlastenecká bibliotéka pro mládež bude konati divy. Prozatím dospěli jsme tedy ke knize jedné a ze všech nejdůležitější, k českým nefalšovaným dějinám pro naši mládež. Dojde-li kniha tato rozšíření, není pochyby, že nakladatelství Jos. R. Vilímkovo rádo přistoupí ke knize druhé a tak nám bude znenáhla kovati zbraň. Kéž jen rodiče naši důležitost podniku toho pochopili!! Sta a sta dětí se nám odnárodňuje na cizích školách; je nutno postaviti proti nim tisíce jiných, jichž vlastenectví utvrzeno jest již v samém počátku. Jsme v boji a nejlépe vlasti posloužíme, když budeme ozbrojovati již své děti! —

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XX. 10. ŘÍJNA 1892. ČÍSLO 29.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ [illegible] „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

[illegible] kere dopisy, tykající se redakce [illegible] administrace [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Praha, [illegible] 18. nove.

Listy přijímáme jen frankované.

„[illegible]“ vychází dne 1., 10 a 20 každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Legenda o staroměstském orloji.

Báseň *Antonína Klášterského.*

Spal národ, — orloj nebil mnohé věky.
Ve stínech, tichu, stopy krve v líci,
jež v koši zbledla nad peřeji řeky,
šli v dlouhé řadě naši mučenníci
tak noc co noc kol něho v bílé páře
a jejich roucha nočním chladem vlála;
když k němu přišli, zastřeli vždy tváře:
spal národ, — rafij na orloji stála.

Teď v půlnoci když plíží se tu řadem,
vždy vzplanou vírou mrtvé jejich oči.
Věk nový! Národ neudolán chladem!
Hle, zlatá rafij orloje se točí,
Jak hodiny jdou, dni a noci s nimi,
jak nových roků slavné táhnou vjezdy
a zima jaro, jaro honí zimy
a slunce plá a kolem krouží hvězdy...

Věk dychnul jarně přes mrazivá pole.
To víru v oku. sílu lásky v hrudi,
šli spícím krajem naši apoštolé,
tak nadšení, tak prostí a tak chudí,
zář plála svatá z duše jim i líce,
ti zvedli z lásky povržené dítě
na prahu chudých... Jasní se vždy více,
je den a není — jako na úsvitě.

Sic zvolna jen jak rafij ta jdem k předu,
vždy ještě smrt nám kývá, o klid loupí,
co naše je, dál svět ten jako z ledu
nám odpírá, žid tvrdý to a skoupý,
však nikdo již nás nezastaví v boji,
jsme dále dnes a dále budem zítra —
slyš, kohout volá starém na orloji,
jak zář by tušil budoucího jitra!

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

I. Amparo.

(Pokračování.)

Když jsem sonety jeho čítala, rděla jsem se a bledla. Srdce mi tlouklo radostí a úzkostí. Vycházela jsem na mirador a byla bych ráda vlasy svoje spustila mříží dolů na ulici, by jej zaplavily jako slap, by jej zahalily jako plášť, byla bych si přála, by byly tak dlouhé a silné, aby po nich vzhůru se šplhal v mou chladnou a stinnou komnatu, jako po lanu ze zlata a vůně a hedvábu!... Ah, k čemu mám o chorobě svého srdce déle mluviti? Vždyť to lze říci slovem krátkým, které, ač pozbylo v lidské mluvě svého mystického rázu, jako peníz ve věčném oběhu, svého ražení pozbývá, přece nikdy bez významu nebude: milovala jsem dona Manuela.

Jak silně jsem jej milovala, věděla jsem teprve tenkráte, když nevoli mou vzbudil. Jednoho dne totiž přinesla mi Agneda skříň potaženou brokátem. a když jsem ji otevřela uviděla jsem celý poklad smaragdů a perel, opálů a rubínů, byly to šperky, pocházející téměř všechny z dílny mých bratrů Iñiga a Lupercia, a don Manuel mi je posýlal darem! Polil mě ruměnec. „Ten smělý!“ vykřikla jsem. „Čeho se odvažuje! A ty, jak směla jsi to přinášet? Vrať mu okamžitě ty cetky a hračky!“ A hněvem jsem plakala.

Agneda spěchala se skřínkou z komnaty, ale za hodinu se vrátila. Don Manuel nepřijal vrácené klenoty, pravil, že jsou moje a ne už jeho, poněvadž mně je daroval.

Hněvala jsem se vášnivě. Vycítila jsem něco zpupného, něco pohrdlivého z toho, že ty dary byl u mých bratrů koupil, něco snižujícího, něco jako nedostatek jemnějšího mravu. Neřekla jsem Agnedě již ničeho. Na večer však, když jel kolem domu na svém andaluzském koni, házela jsem ušlechtilému tomu zvířeti náramky a čelenky, smaragdy a perly pod nohy, by je rozkrašilo pyšným svým krokem, a co nemohla jsem železnými liliemi a růžemi mříže na miradoru provléci, by to padalo na dlažbu a do prachu, to lámala jsem, planouc hněvem, rukama, a pošlapala, podupala sama před žasnoucími zraky dona Manuela. Sbíhala se celá ulice, a don Manuel zbledl. Mezi tím co sousedé a mimojdoucí lidé rozkrušené klenoty sbírali, ujel don Manuel rychle, sáhaje si na srdce, jakobych jej byla výstřelem ranila.

Vrátila jsem se v komnatu, též bledá, se slzami v očích. On strádal vinou mou! Na vinu jeho nemyslila jsem více. Zalomila jsem rukama. Bratři moji vešli, byli zdrceni. Nyní bylo celé tajemství moje zjevné, celá ulice rozprávěla o tom dobrodružství, každý vykládal o tom příbehu na svůj způsob a dle své obraznosti. Matka moje pravila mi s pláčem: „Nezbývá ti, Amparo, než útulek v klášteře." — Tato slova dotekla se mého srdce jako ostrý nůž. Odejíti z tohoto starého domu, pohřbíti se v klášteře, to znamenalo neuviděti dona Manuela nikdy více. Náhle věděla jsem, jaký to má pro mě význam! Omdlela jsem bolestí. Když jsem opět mluviti dovedla, pravila jsem téměř klidně, velmi vážně a hlasem pevným: „Matko moje, vím, že zemru touto láskou. Iñigo a Lupercie, půjdu do kláštera, ale budu si tam rváti vlasy. Miluji toho muže tak, že bych nedbala své cti, že stala bych se jeho milenkou nepokrytě, veřejně, kdyby to žádal. Toť podivné, že jsem to sama ještě dnes ráno nevěděla, ale nyní to vím. Půjdu tedy do kláštera k vůli vám a vašemu klidu. Vím, že byste nesnesli, co se nazývá hanbou." — Iñigo a Lupercio a matka moje přijali mou oběť. Usnesli se, že hned druhého dne učiní se kroky rozhodné u představené kláštera svaté Kláry.

Ráno seděla jsem jako bez duše na zemi ve své komnatě a hleděla tupě na staré obrazy na stěnách, představující hrozná utrpení mučedníků, těkaly zraky moje též polo nevědomky po vyrudlých freskách klenby, kde byly viděti obrysy rytířů z dávných romancí a krásných paní, podávajících jim růže a lilie. Vybledlé ty úsměvy fresk a krvavá muka světců splývaly mi v duši v cosi smutného a sladkého zároveň, a táhlo to jako průvod matných zjevů ze sna dřímavosti mé unavené mysli. V tom vešla Agueda prudce.

„Don Manuel," pravila, „je dole v dílně tvých bratrů. Je bled jako ty, vášniv, rozčilen. Chce s tebou mluvit Klekl před tvou matkou prose o tvou rozmluvu. Praví, že tě urazil, že nechce než dosáhnout tvého odpuštění."

Vstala jsem rychle. „Půjdu s tebou," zvolala jsem, ale Agueda řekla: „Bratři tvoji brání té rozmluvě."

„Jednám na svou pěst," odpověděla jsem. „Nejsem dítě a bratři moji nejsou mými pány."

Letěla jsem se schodů, zjevila se v dílně. Nohy moje se třásly, opřela jsem se dole o stěnu a zápasila s mdlobou. Když mě uviděl, vykřikl vášnivě, ale bratři moji vrhli se ke mně, trhali mnou a chtěli mě vyvléci z dílny. Utíkala jsem k němu.

„Odpouštím vám," pravila jsem mu. „Odpusťte mi též. Kdo má právo stavěti se mezi mne a vás?"

„Miluji vás," řekl don Manuel.

Bratři moji se bouřili. Matka moje zvolala: „Urážíte nás, pane. Jak smíte mluviti o lásce k té, kterou za ženu si bráti nemůžete?"

Nebyla jsem nikdy tolik ráznosti u své matky viděla, překvapila mě. Vložila jsem jí ruku na ústa. Zarděla jsem se. Urážela mě matka moje více, než mě byl včera urazil on. Zdálo se mi, že praví: „Vezměte ji tedy za ženu, milujete-li ji" — bylo to ponižující! —

Obrátila jsem se k němu.

„Vy mě milujete," pravila jsem. „Miluji vás též. Pravím vám to přes všechny hrozebné pohledy svých příbuzných, a pravím vám ještě více. Jsem nešťastna. Vím, že mi budou brániti, bych jednala, jak srdce moje žádá. Řeknou vám, že čest naší rodiny tak málo dopouští, bych se stala vaší milenkou, jako postavení vaše dopouští, byste mě pojal za ženu. Kdybych jednati mohla, jak cítím, šla bych s vámi nedbajíc o sňatek. Jděte. Podrobuji se svému osudu. Srdce moje patří vám, přes všechnu rozluku. Nebudu nikdy náležet jinému."

Chtěla jsem odejíti, zastoupil mi cestu.

„Ne," řekl, „nelze mi vás pustiti. Nelze mi bez vás žíti. Nezbavím vás cti. Proč bych za ženu vás nepojmul? Miluji vás, opětujete moji lásku, proč tedy se rozejíti? Svolujete?"

„Co mi potom, odejdu-li odtud co žena vaše či co milenka," zvolala jsem, „jen jednu chci jistotu, onu vaší lásky. Chci vaše srdce a nezáleží mi na vašem jménu. Býti vaší ženou bez vaší lásky, toho bych nikdy nechtěla, raději chtěla bych býti vaší bez toho, co se zove ctí. Vezměte mě, milujete-li mě v pravdě, vezměte mě a přiložte mě na své srdce, více nežádám, toť vše, co si přeju na tomto světě, a za to blaho dala bych vše, i to, co sluje blahem v životě věčném, v nějž věříme a doufáme."

Trhl mě na srdce, pokrýval mě polibky a začal nyní dlouhý rozhovor s mými příbuznými. Agueda mě však mezi tím odvedla, neb klesala jsem slabostí a únavou, způsobenou tolikerými dojmy.

Vyjednával don Manuel s mými bratry. Bylo ustanoveno, že sňatek náš se bude odbývati v tichu v našem domě a že zůstane po nějaký čas tajemstvím. Rodinné poměry a závazky nutily dona Manuela, jak pravil, k tomuto jednání. Bratři moji svolili, matka též a mně bylo lhostejno, zví-li svět o mém sňatku či nezví, mně jednalo se jen o nesmírnost toho blaha, náležeti muži, jemuž patřila duše moje a každá myšlénka mého mozku a každé zatlučení mého srdce!

Za několik dní přišel don Manuel k večeru do domu ve společnosti svého sluhy a neznámého mi kněze. Za přítomnosti mých bratrů, mé matky, Aguedy a sluhy Ramona byl svatý obřad vykonán Byla jsem jeho! Skutečnost byla krásnější, ač pravdě nepodobnější, než nejsmělejší moje sny! —

Vévodo z Kalabrie, a vy vládcové toho města a vy všickni, kteří zvědavé zraky na mě nyní upíráte, vím že propadnu tomu, co nazýváte spravedlností, vím, že soudu vašemu a krutosti vaší neuniknu, vím že muka a konečná trpkost smrti mě očekávají. Kdyby ale moje blízké utrpení bylo sebe krutější, kdyby muka moje byla ještě hroznější než ona, která jsem snášela následkem nevěry a mrzké zrady muže, jejž jsem až na kraj šílenosti milovala, nevyvážily by ty a všechny trýzně, které lidský mozek vymysliti dovedl, přece neskonale velké štěstí oněch okamžiků záhy zmizelých, v nichž přelud jeho lásky duši moji opojoval, a k samému nebi povznášel! Noc co noc zavítal choť můj tajně v dům, vklouzl jako luzný zjev nějakého božstva v tu šerou síň, kde vyrudlá freska na stropě při svitu stříbrných lamp, hořících před obrazy svatých mučedníků, obživnouti se zdála, všechny ty bledé tam úsměvy lásky rytířů a paní platily nám, všechny ty bledé tam lilie a růže zdály se pršeti na naše hlavy, nabývajíce opět barev a vůně a svěžesti. Byly naše polibky jim novou vesnou? A mříží miradoru zářily kovanými liliemi a růžemi hvězdy, ty zlaté květy nebes, na nás, a ze zahrad Valencie stoupala vůně oranžů na peruti šepotavých vánků vzhůru k nám. Tak bývaly tedy odvěká

noc, matka tajemství, a pak ta stará síň v paláci někdy maurského emíra svědky mého blaha. Slyšely jeho přísahy, výkřiky jeho divé rozkoše, slyšely ševel jeho polibků, bývaly svědky bouří jeho sopečné vášně...

Nezardívám se, opakujic nyní veřejně, co věčně mělo by v skrytu zůstati. Nezardívám se. Vždyť pouze stín můj stojí před vámi, přelud můj rozpravuje s vámi. Jsemť jako mátoha, mezi mnou a světem živoucích zeje propast nepřeklenutelná. Jsemť mrtvola, a ty se nezardívají. Stud? Toť něco jako štěstí, jako pláč... To pro mě minulo. Kde jsem? Co chci? S kým mluvím? Proč a zač? Toť podivné, teď, věru, nevím to... Kam paměť moje prchla? Ah, sbírám ji... Už vím. Jste šťastni a já bídná. Vy chcete slyšet a já mluviti... Vím teď, kde jsem vypravovati přestala... Tam, kde jsem o svém blahu mluvila... To trvalo téměř celý rok! Mně minul jako okamžik, a že může na obzoru štěstí mráčku být, to teprve tenkráte jsem zvěděla, když bratři moji začali se na mě kaboniti. Sousedi naši totiž začali špehovati mne a mého chotě, ulice celá začala zlomyslně o mně šeptati, a matka moje prolévala slzy nad ztrátou mé dobré pověsti. Já nedbala a snášela tiše. Útěchou byla mi Agueda. Měla sílu mého ducha a posmívala se se mnou malicherným pomluvám a záštiplným úsklebům mých nepřátel. Jednou však rozvášnila jsem se přece v hádce se svými bratry a na to prosila jsem dona Manuela, by pro můj klid a pro čest mé rodiny posléze tomu tajemství, zastírajícímu před světem náš sňatek, konec učinil. Tu zakabonil se však zase don Manuel. Slibuje pak, že prosbu mou v brzku vyplní, oznámil mi, že jej nutná jakási rodinná záležitost na krátký čas z Valencie do Taragony vede. Byla jsem smutna, nedávala však smutek svůj na jevo. Rozloučili jsme se, a v touze a v zármutku plynul mi nyní pomalu čas. Mysl moje těkala za ním. Viděla jsem jej, jak pluje kolem břehu na korábu, azur nebes nad hlavou, azur moře pod sebou. Neb unášel jej po skalnaté silnici kůň, ten andaluzský bílý jeho oř? Byl se se mnou tak spěšně loučil, že jsem ani nevěděla popluje-li na korábu či pojede-li koňmo do Taragony. Jednoho dne pravila jsem Aguedě: „Vím jistě, že se dnes vrátí do Valencie. Připluje. Viděla jsem ve snu koráb, kolibající se na moři uprostřed víru pěn. Pojď se mnou do Gráa do přístavu a uvidíš, že sen můj pravdu věštil!“

Agueda šla se mnou. Dívala jsem se v Gráu na všechny lodi, schodila jsem celý přístav plna touhy a netrpělivosti, plna jistoty, že najdu dona Manuela. A našla jsem jej. Ohlídla jsem se totiž, když za mnou nastal náhlý jakýsi ruch, a hle, mihla kolem mne kavalkáda skvělá a četná. Pohled můj zachytl bílého andaluzského koně, na němž don Manuel pyšně seděl. Vedle něho jela krásná mladá dívka, pokryta bílým, lehkým, docela průhledným závojem.

Agueda mě zadržela, byla bych se jinak pod kroky toho andaluzského koně vrhla. Jásala jsem, plakala a smála se radostí. Byl se vrátil! Jel z Taragony ve společnosti svých příbuzných, a byla jsem jista, že s nocí zavítá do našeho domu, kam jsem nyní s Aguedou spěchala. — Pozorovala jsem za dosti dlouhou chvíli, že byla Agueda zamlklá a zasmušilá. Žertovala jsem. „Chceš abych žalovala svému choti,“ pravila jsem, „že jej vítáš s tváří bez úsměvu? Co svrašťuješ obočí? Pravím ti, že budu na tebe žalovat!“

„Jen přijde-li ti, bys mohla žalovat,“ řekla Agueda roztržitě s truchlivým úsměvem.

Zasmušila jsem se náhle též.

„Kam jinam by to šel, když ne ke mně?“ tázala jsem se s ku podivu slabým přesvědčením a cítila jsem neurčitou bolest, neurčitý strach.

Čekala jsem rozechvělá celý večer... Celou noc... On nepřišel. Chorá a slabá klesla jsem na lůžko a Agueda spěchala do jeho domu. Když se vrátila byla temna jako bouř.

„Není ve Valencii,“ řekla krátce.

„Tím lépe!“ zvolala jsem radostně. „Přijel včera a odjel opět, odjel náhle a nemohl mi o sobě už zprávy podat. Kdy se vrací?“

Aguedě se zablysklo divoce v očích, a pohrda hrála jí kolem úst.

„Co je ti po něm?“ řekla. „Zapomeň ho. Zatrať ho Bůh!“

Přiskočila ke mně, bleda a zsinala, viděla mé vrávorat a padat pod tou náhlou ranou. Odpudila jsem ji od sebe.

„Otroku!“ zvolala jsem vášnivě, soptíc hněvem. „vyháním tě z domu! Nenávidím tě! Okamžitě jdi!“

Sedla na zem. Vzala se za hlavu oběma rukama. zavyla dlouhým jakýmsi štěkotem, kolíbajíc tělem. Bylo mi jí líto, a šla z ní zároveň hrůza. Ta bolest beze slov s tím divným zvukem zvířecím místo lidské mluvy mnou zatřásla.

„Udobřím se s tebou, Aguedo,“ pravila jsem jí, „přineseš-li mi radostnou nějakou od něho zprávu.“

„Zatrať ho Bůh!“ zvolala opět vstávajíc. „Věz pravdu celou a proklínej ho se mnou. Je v Cavañalu. Tam žije ve svém zámku don Felipe de Riego a dcera jeho doña Pura. Viděla jsi ji včera v Gráu. Což kdybych ti řekla, že se o ni choť tvůj uchází, zapomínaje tebe? Bledneš? Vrávoráš? Nuž, tedy zemři žalostí a hanbou! Zemři, bude lépe tak, zemru s tebou. Neuchází se už o ni. Doña Pura je jeho ženou Byl s ní oddán v Cavañalu v domácí kapli. Teď víš celou pravdu. Zoufej a zemři!“ Stála nade mnou s pozdviženýma rukama, bledá jako mátoha, oči v sloup jako umírající, vlasy se jí ježily, měla pěnu na rtech...

Neviděla a neslyšela jsem nic více. Kámen je živější než jsem byla já. Ve mně, kolem mne byla noc. Stonala jsem, byla jsem blízko smrti. Je to k smíchu, ale slyšeli jste kdy, že smrt vyslyšela ty, již po ní volají?... Ah, jaká to fraška, ta dlouhá, hloupá křeč, nazvaná lidským životem! Avšak nač rozjímat? Takové stesky jsou starší než hory a moře!...

Když jsem zase chodit mohla, vlekla jsem se pěšky do Cavañalu. Šla jsem k zámku Spustila jsem si závoj na tvář a sedla k vratům. Hlavu nemusila jsem svěsit. Klesala sama velmi nízko. Ani jsem neměla síly ji pozvednout, když vyjel don Manuel a doña Pura z hradu. Jeli na procházku. Ona, vidouc ženštinu sedící na zemi, zlomenou, s rukama sepjatýma, jejímž tělem trhalo němé štkání beze slz, hodila mi almužnu. Pohlédla na mě s útrpností, ale jen mžikem. Vždyť byla tak neskonale šťastna a tak zabrána vlastním štěstím svým, že dlouho na neštěstí jiných vzpomínati nemohla. Zahleděla se do jeho zraků, hledala v nich tu jeho duši prolhanou a mrzkou... Bože můj, nač jej hanit, když jsem ho soudila?

Když zmizeli, vstala jsem. Vlekla jsem se do domu. Na dvoře stál muž.

„Kdo byl ten jezdec?“ tázala jsem se.

„Don Manuel de la Huerta,“ zněla odpověď

„A ona dáma s ním?“ pátrala jsem dále, hlasem chvějícím se a cizím vlastnímu sluchu.

„Ona dáma s ním?“ řekl klidně muž, „toť doña Pura, jeho žena.“

„Jeho žena? Jeho žena jsem přece já!“ zvolala jsem prudce.

Muž pohlédl na mě trochu překvapen a útrpně.

„Pomatena,“ zašeptal, naznačil to slovo vlastně spíše rty, uhodla jsem však a propukla v dlouhý, strašně dlouhý smích, uchvacující mě jako nejbolestnější křeč. Cizí ten muž utíkal v úžasu ode mne a já pádila jako šílena směrem do Gráa zpět. Bylo to v strašném úpalu slunce. Ztratila jsem závoj a nevím, jakým způsobem se stalo, že roucho moje bylo brzy na kusy rozerváno. S takovým vzezřením a stále v tom hrozném smíchu došla jsem domů, aniž vím, jak a kudy. Stonala jsem znova, a znova jsem se uzdravila.

„Co teď? Co teď?“ tazala jsem se sama sebe, když jsem opustila lůžko. „Pomstěte mne!“ zvolala jsem pak nesmyslně na své bratry.

„Pomstíme tě, pomstíme tě,“ jektali, a zuby jim cvakaly, a byli bledi a chvěli se.

„Ne, ne!“ plakala malomocně matka. „Je příliš mocný. A my jsme slabi. Pomsta! Ne, ne. Zahubil mi dceru, zahubil by mi i syny. Co si počnu na světe sama?“

„Kdo mluví o pomstě?“ zvolala jsem vášnivě na to. „Vždyť není křivdy! Je to klam a lež, on mě zradit? Kdo řekl, že mé zradil?“

„Ví to celé město a víš to sama,“ řekla temně Agueda.

„Celé město lže a klame, a nejvíce ty, Aguedo,“ řekla jsem tvrdě. Agueda kývala smutně hlavou. „Půjdeš se mnou?“ tázala jsem se ji. Kývla opět hlavou a netázala se ani, kam že půjdeme.

Bylo to na večer. Vzala jsem závoj. Šly jsme na alamedu. Tou hodinou procházelo se tam mnoho lidí. Doufala jsem, že ho tam potkám též.

„A potkáš li ho?“ tázala se nesměle Agueda.

„Ó, pak mi poví, proč nepřichází více ke mně. Uvidíš, že mne potěší, že vysvětlí vše.“

„Blonde,“ řekla tiše Agueda a velké slzy kapaly jí z očí. Chtěla jsem se klamat tvrdošíjně a tvářila jsem se jako bych pláč její nepozorovala.

Na alamedě bylo celé město. Šuměly krásně ty staré tam stromy, tryskaly pyšně ty mramorové fontány, a blízko těch bílých vod, letících k zlatému nebi večera, zahlídla jsem posléz dona Manuela. Doña Pura byla s ním. Držela jsem se fontánu, jehož proud mi máčel hlavu, ramena a roucho.

„Teď vysvětlí se vše,“ šeptala jsem Aguedě

„Můžeš ještě doufat,“ odvětila smutně, „ještě pochybovat o jeho zločinu? Co ještě chceš?“

„Slyšet to z jeho úst,“ řekla jsem tvrdošíjně, nepouštějíc se fontánu, a srdce mi klesalo a oči plnily se mlhou.

Agueda učinila krok a stála před nimi. Dotekla se rukou jeho ramena. Pohledl na ni, poznal ji a spatřil mě opodál. Trhl sebou a zbledl lehce.

„Pane,“ řekla klonic se úctyplně Agueda a přetvařujíc se jakoby jej neznala, „pane, dovolte ubohé ženě jedinou otázku.“

„Co chceš,“ řekl prudce. „Ustup nám z cesty.“

„Snad almužnu?“ řekla doña Pura.

„Ano, paní,“ řekla Agueda, by mu dodala jistoty, že nenaléhá na veřejný pohoršlivý výstup. „Ano, almužnu. Ale ne zde veřejně Povězte mi své jméno a přijdu si pro ni do vašeho domu.“

„Jsem doña Pura,“ řekla tato, „žena zde dona Manuela de la Huerta. Dům jeho zná celá Valencia. Přijď a pomohu ti ráda.“

„Don Manuel de la Huerta,“ opakovala Agueda jakoby si to jméno do paměti vrýti chtěla, pak dodala: „A to je doña Pura, vaše choť?“

„Tak jest,“ řekl, klopil mimoděk zrak a šel s doňou Purou dále.

„Víš nyní dosti?“ tázala se Agneda tvrdě, „co chceš ještě více?“

„Nic, nic,“ řekla jsem a cítila jsem strašnou bolest nejen v srdci, ale též v očích. Chtělo se mi plakat, ale nenašla jsem jediné slzy. Ta bolest trvala tři dni a tři noci. Prosila jsem Boha o dar pláče, jako ve vyprahlé krajině se modlí o déšť. Pláč ale nepřišel. V očích byl jen oheň a mozek můj byl tupý. (Dokončení.)

Z Assiutu do Luksoru.

Dle svých upomínek z Egypta píše *Em. Fait.*

V předešlém článku jsme si prohlíželi, jak to vypadá na parníku, jenž brázdí žlutavé vlny Nilu, blaho i úrodu skýtajícího; snad mne kritické čtenářstvo nepožene v obžalobu, když je provedu také trochu po pevnině. Ani jsme si ve spěchu neprohlédli Assiut, až kam vede dráha z Kahiry; ovšem pozbude město této své slávy jako poslední stanice, neboť právě se dokončuje trať do Kene, jež měla býti již na jaře roku 1892 veřejné potřebě odevzdána.

Nádraží leží velmi příhodně mezi městem a řekou, i od něho na obě strany upraveny pohodlné procházky. Milovníky občerstvujícího moku Gambrinova bude snad zajímati, že proti nádražní budově upravil si jakýs Vlach hostinec.

„Jaké to máte pivo?“ oslovím uhlazeného sklepníka, stavícího třetinkovou sklenici na okrouhlý stolek.

„Domácí, z Alexandrie,“ dí tázaný a spěchá na druhý konec, kam jej nějaký nečesaný italský kameník volá.

Do Egypta vyváží se mnoho ležákového piva i z Rakouska, jmenovitě ze Štýrského Hradce pode jménem plzeňského. Divil jsem se, že naše Plzeň trpí, aby se takto zneužívalo jejího jména a že sama si tam nezařídí skladiště a nepostará se o odbyt svého výrobku v bohaté zemi.

Nápoj jest lehký, ale v Horním Egyptě a to v srpnu, přece pro našince bývá to vzácnou pochoutkou. Ostatně, abychom nebyli snad příliš domýšlivými, že pouze v Čechách a v Bavorsku umějí výborná piva vařiti, připomínám mimochodem, že již staří Egypťané vyznali se v počestném řemesle sladovnickém a dovedli několik druhů nápoje upravovati. Nějaké dvě sklenky nikdy nám nemohou škoditi, než se vydáme na pouť do města. Před hostincem stojí pohotově celá řada mezkařů, jejichž ušatí strávníci mají připjatá úhledná sedla, a můžete si vybrati dle libosti některého z nich, cena jest mírná, dáte za hodinu tři piastry.

Ulice města novějšího původu obrácené k řece jsou prostranné a, což hlavního, bedlivě se kropí, arci o vnitřních klikatinách se to nemůže říci a zabloudíte-li do vedlejších čtvrtí, kde sídlí chudina, snadno budete přinuceni pro prach i málo vábný puch se vrátiti. Přední ulice bazarová jest zcela kryta, tak že ani v pravé poledne kupec není palčivými paprsky slunce obtěžován. Vyloženy tu v krámech hliněné láhve na vodu, „gule", rozmanité velikosti, jemné i hrubší práce, jste-li kuřákem, můžete si vybrati na památku řadu hlaviček k dýmkám, ani na dárky pro ctěné a milované dámy nesmí se zapomínati a k tomu se hodí pštrosí péra ve výběru, jako málo kde v Evropě nalezneme. Patrně návštěva z našeho dílu světa není tu příliš obvyklou, neboť příchozí vzbuzuje více pozornosti, než je mu milo.

Obchod Assiutu v posledních letech značně poklesl, neboť bohaté karavany ze Západního Sudanu jiným směrem vyvážejí své zboží, dílem totiž k moři přímo k zátoce Guinejské, buď na Senegal, aneb dokonce přes Saharu do Alžíru. Podnikaví Francouzové, aby podporovali výměnu zboží s vnitrem Afriky, vystavěli dráhu až do Biskry a do Ain Sefry. Jenom z Darfúru a Kordofánu ještě plodiny dopravují se na velbloudech do Horního Egypta. Veřejné místnosti v mnohém ohledu mně připomínaly větší vnitrozemská města evropského Turecka jako Adrianopole neb Skopie. Slušnější jídelny jsou v rukou Řeků, a na rybách nilských jsme si pochutnali; měřítko ovšem musí býti trochu nižší, než se činí snad v předních hotelích v Paříži.

Údolí egyptské od hor Arabských až k Libyckým v těchto místech, měří v šířce na 20 km. a jest velmi pečlivě vzděláváno, poblíže nádraží rozkládají se palmové zahrady, v nichž pěstují se také granátová jablka a fíky i jiné druhy stromoví, ale nájemci půdy musí odváděti z ní ohromné poplatky, tak že při vší své přičinlivosti mnoho nevyzískají.

Město slulo původně posvátným názvem *Pa-anub*, „město Anubovo", boha, jenž představován s vlčí hlavou, a z toho utvořili si Řekové Lykopolis (město vlčí). Běžné však jméno jeho bylo již ve starověku Saut, kopticky Siout; z dávných dob zachovaly se toliko některé úlomky sloupů.

Ve třetím století po Kristu narodil se v Assiutu nejslavnější z mudrců novoplatonských Plotin, na jehož filosofické názory o světě nemálo působily spisy egyptských kněží. Ale již v následujícím věku obyvatelstvo bylo získáno pro křesťanství a záhy počali se někteří horliví náboženští uchylovati do blízkých skalních hrobů, aby tam vedli život poustevnický. Může se říci, že země faraonů stala se kolébkou řeholnictví, neboť odtamtud se rozšířili poustevníci do jiných krajin a sdružili se v pravidelné řády. Povaha kraje k tomu velice se hodí; skalních hrobů a jeskyň všude nadbytek, podnebí teplé, tak že není třeba pečovati příliš o ochranu těla proti nepohodě a stačí poměrně málo potravy, aby úbytek sil tělesných byl nahrazován. Jan z Lykopole nabyl již za svého života takové slávy pro své bezúhonné mravy, že byl považován za světce i proroka. Jmenovitě se rozhlásila pověst o něm, když předpověděl císaři Theodosiovi r. 394 vítězství nad veškerými protivníky.

Nesmíme opomenouti podniknouti kratičký výlet do města mrtvých, není k tomu od přístaviště potřebí ani hodiny. Zabočí se od hlavní ulice na levo přes černou prsť v srpnu značně vyprahlou, až dostihneme svahu Libyckých hor. Již z dálky temné otvory nám naznačují směr pouti. Máme na pohřby štěstí, dohonili jsme chudý arabský pohřeb; ženy plačnice a nejbližší příbuzní provázejí ve spěšném kroku zemřelého k poslednímu odpočinku. Pronikavý nářek rozléhá se po pustém okolí a dojemně působí na cizího účastníka; pohřebiště je dosti slušně upraveno a rozsáhlé, neboť se počítá ve městě na 32 tisíc obyvatelstva a tudíž musí býti i tomu přiměřený prostor věčného odpočinku.

U vchodu k záhrobnímu životu dlužno sestoupiti s osla, aby prohlídka dávnověkých hrobek mohla se provésti, vedeť k nim příkrá stezka, po níž nejbezpečněji spoléhati se na vlastní nohy. Mocní velmožové zašlých pokolení vyhledávali největší oslavu v tom, že dávali pro svoji mrtvolu vytesávati rozsáhlé chodby a podzemní komnaty, na jejichž konci ukládána jejich mumie. Obyčejní měšťané z doby pozdější se musili spokojiti jednoduchými kobkami spoře ozdobenými. Četně vyskytují se úzké skalní díry, ve kterých ukládány byly zdechliny šakala, balsamované i zavinuté na způsob mumií; zvíře bylo místnímu bohu zasvěceno a omylem od Hellenů považováno za vlka. Vedle toho vyskytují se však psi, mladé kočky a draví ptáci i kosti skutečných vlků, nebylo tu šetřeno ani tkanin k zaobalování, ani roztoku, v němž byla těla napouštěna, aby se uchránila před hnilobou. Lezeme do jedné z hojných jeskyň, ačkoli zaráží nás odporný zápach i husté kotouče prachu, jež se zdvihají. Průvodce se svíčkou ukazuje cestu. Celé mumie i jejich úlomky všelikých posvátných zvířat povalují se tu po zemi.

„Můžete si vzíti kousek na památku, chavága," pobízí průvodce.

„Což je to dovoleno?" táži se maje zkušenost, jak jinde se přísně k tomu přihlíží, aby se nic z památek neodnášelo.

„Zde to není tak příliš zakazováno." Prohlédl jsem si v spěchu zbytky zvláštních mrtvol, ale nevzal ničeho s sebou, odporné výpary mne z toho zrazovaly. Nejrozsáhlejší hrobka byla vytesána na rozkaz nejvyššího kněze, místodržitele jižního Egypta Kap Zefy; nynější obyvatelstvo nazývá ji Istabl-Antar „stáji Antarovou", byl to báječný hrdina, jenž svými výpravami v poušti a nadpřirozenou silou nabyl u svých rodáků zvučného jména. Nápisy v místnosti jsou velice porušeny mimo jediný, který vytesán ve značné výši, tak že se k němu musí po žebříku šplhati. Od vchodu naskýtá se nám poutavá vyhlídka. U našich nohou rozkládá se město Assiut, obklíčené datlemi, fíky a jiným stromovím, ze středu nízkých plochých střech vypíná se k nebeskému modrojasu

jedenáct bílých, útlobokých minaretů, za městem tiše valí své vlny velebný Nil, jehož hladina oživena dhahabijemi (plachetní lodí) i menší poštovní parník prorývá si v něm cestu. Na druhé straně úzký pruh země úrody a za ním odpudivé šedavé Arabské hory.

Vrátili jsme se z oblasti mrtvých opět k čilému ruchu městského života. Zasedneme před hostinec blíže drobného městského sadu. Přes ulici kluší dva běhouni bosi sice, ale s krásně zlatem vyšívanou vestou, bílou košilí s širokými rukávy a vyžehleným fesem a s holí v ruce, za nimi teprve asi v patnácti krocích jedou na koních jejich páni, až na terbuš (fes) úplně po evropsku oblečení. Patří to podobně jako v sídle místokrálově k požadavkům slušnosti, aby si velmož držel svého běhouna, by mu třeba jen na oko razil zástupem lidu cestu.

Po chvíli přijde sklepník.

„Nejste Ellin?“ táži se, ale tentokráte jsem se přepočetl, tázaný nerozuměl, bylť Arab a z očí bylo mu možno vyčísti, že mu to není příjemno, že jej může někdo považovati za „rumi“.*)

Život v Assiutě, pokud může člověk souditi z krátkého pobytu, by se mi za jistých okolností líbil, ale nikterak bych se nedovedl nadchnouti k následujícímu výroku:

„Kdys ve Siútu jeden den
a jedinou jen noc jsem žil,
však této jedné rychlý běh
mi celým dlouhým žitím byl.“

jejž pronesl slavný arabský básník Ibn Said: Musily to býti zvláště sladké upomínky, které jej tak vzrušily a snad za jiných poměrů i v jiných městech mohly býti stráveny . . .

V okolí Assiutu druhdy bývaly četné kláštery, které pěstovaly se zálibou zahrady, tak že bylo možno daleko ve stínu palem a nilských akátů se procházeti. Nejznámější dosud zachovaný útulek mnichů sluje Dèr er Rife na svahu Libyckých hor rozložený.

Vstoupíme na loď.

Po nedlouhé plavbě zanese nás parník ke Kau-el Kebíru, obci, která se prostírá na východním břehu a proslula druhdy jménem hrdiny Antea, jemuž v městě vzdávána božská úcta. Dle mythologie byl to obr, syn Poseidonův a Země; Osiris obcházeje kraje, by rozdával národům vinnou révu a učil je orbě, učinil Antea správcem území, jež sousedilo s Libyí a Ethiopií. Dle Goleniševa byl to původně egyptský horský bůh (ant — hora), který byl od Hellenů jejich Dionysovi přirovnáván. S tímto velikánem setkal se Herakles, když přišel do Libye, aby odehnal stáda Geryonova.

Ještě počátkem našeho století stál na zříceninách starého města pozoruhodný chrám postavený od Ptolemea Filometora ku poctě téhož boha a od pozdních císařů římských obnovený, vlnami nilskými však odplaven. Byl na 70 metrů dlouhý a 16 metrů široký. Poblíže Kau-el Kebíru nalézá se rodiště Ahmeda Tayiba, který podnítil povstání r. 1865, záhy potlačené. Venkované si vypravují, že unikl do Habeše a že v příhodném okamžiku se navrátí, aby vyhnal všechny Angličany z údolí egyptského. Viděti, jak veliké oblibě se těší synové Albionu v zemi faraonů.

Stanice Achmim patří k předním městům Horního Egypta, čítá na 10 000 obyvatelstva, z nichž desátý díl jsou křesťané, mnozí hlásí se ke katolictví a mají svoji kapličku. Ve středu bývá hojně navštěvován trh, k němuž scházejí se vesničané z dědin. V městě zhotovuje se od pradávna bavlněná látka modře barvená, z níž upravují si venkované košile, výrobek jest neobyčejně laciný. Kdysi stávalo v těchto místech Chem neb Panopolis, které bylo považováno za nejstarší osadu v Egyptě, arci někteří učenci chtějí tuto čest uchrániti pro This. Nejvíce bývaly přinášeny oběti bohu Chemu Amonu, čímž si vysvětlujeme i vznik názvu.

Řekové ve své domýšlivosti všude jenom hledali sebe a také se nalézali. Herodot, který jinak pro svou prostodušnost zasluhuje vší pochvaly, připomíná, že měšťané nakloněni jsou hellénským mravům a dokonce národnímu hrdinovi Perseovi vystavěli chrám. Není pochyby, že zmíněný heros byl zaměněn prostě za Hora, jenž se velebí jako vítěz nad Tyfonem Setem. Tento „libycký netvor“ vzal za boje na sebe podobu draka a Hor zápasil jako muž okřídlený. Bůh Chem byl rovněž z nedorozumění zaměňován s řeckým Panem a poněvadž satyrové první rozhlašují zprávu o smrti Osirisa, proto prý náhlý strach sluje panickým. (Pokračování.)

*) Rumi znamená původně ῥωμαῖος — Říman, později na Východě Řek a křesťan, Turci z toho udělali „urum“.

Mluvící kůň.

Anglicky napsal *F. Austey*. Přeložil *Richard Jiřík*.

Bylo to na cestě k dostihům do parku Sandownského, co poprvé setkal jsem se s ním v to děsně mokré odpůldne, kdy kůň Bendigo vyhrál první cenu. Seděl naproti mně ve voze a pozornost má byla naň hlavně upoutána nápadnou protivou jeho vzezření a oděvu: neuznal asi za vhodno ustrojiti se, jak se sluší k takovým příležitostem, i zdálo se mi, že neviděl jsem ještě člověka, jenž činil dojem trapnější než on. Košile pomalována zvířecími hlavami, ruce v dlouhých rukávech kabátu ne zrovna zánovního podobaly se roubíkům, tvrdý klobouk lovecký, a nad obyčej uzounké kalhotky. V celém tom ústroji měl podobu sportsmana zrovna tak jako statista na jevišti má podobu rytíře, připne-li si na kotníky ostruhy. Výraz tváře však byl jemný, dobrácký a vodnaté bledé oči a brada poněkud stlačená nasvědčovaly, že jízdeckého ducha nemá do sebe více než hůl se zlatým knoflíkem. A přece celkem spíše vzbuzoval interes a soustrast nežli výsměch: bylo zajisté pozorovati na něm jakousi shrocenou samostatnost, která otřesena byla nedávným pokořením, a přes všechny vady a nedostatky v oděvu, byl to přece gentleman. Jakési cos v chování jeho prozrazovalo, že v žití svém nelze nikterak hověti výstřednostem.

Byl jsem na rozpacích o záhadném tom člověku, ale zároveň zajímal mě tou měrou, že jsem si umínil dáti

se s ním do hovoru, abych poznal zvláštní a spletité snad jeho příhody, a když jsme vystoupili, zvědavostí svou veden stále byl jsem mu po boku.

Patrně nepřišel k vůli sázkám, i vyhýbal se hlavnímu stanovisku, kde hemžily se kupy spisovatelův jako havrani, jakož i místu, kde obecenstvo prázdnilo poháry za zvuku vířivé hudby; nýbrž chodil sem a tam kolem ohrady, až zazněl zvon, i zdálo se, jakoby někoho hledal, komu by se toliko rád vyhnul.

Třeba doznati, že Sandown nebyl toho dne tak příjemným jako jindy se svým blátivým parkem a zasmušilou oblohou, s těmi nepromokavými toaletami a nahoufenými deštníky — ale zdálo se, jakoby všeobecně bylo ujednáno nevšímati si mokra a dbáti jen zábavy toho dne, a dobrou tu náladu nemohl zkrotiti žádný liják.

‚Desetitisícový‘ byl překonán: dámy spouštěly deštníky a rozčilení mužové, kteří na vítěze vyhráli, nadšeně potřásali si rukama, an, za všeobecné radostné vřavy, Bendigo kráčel od cíle. Okamžik na to ohlédl jsem se po svém zvláštním cizinci, i spatřil jsem jej, an upřímně se snaží vecpati do těžkého koně uvázaného u stromu hrsti pečiva s cukrovinkami — čin to zajisté tak zvláštní, že na ten čas byl překonán toliko Archimedem v Syrakusách.

Tu nemohl jsem již udržeti svou zvědavost — cítil jsem, že musím s ním mluviti, i naskytla se mi za chvilku k tomu příležitost, když stáli jsme stranou a začalo se líti jako z konve; i nabídl jsem mu, aby se postavil ke mně pod deštník.

Nežli přijal pozvání zadíval se na mne podezřívavě crčícími proudy deště se stříšky klobouku ničím nechráněného. „Bohužel,“ řekl jsem, „že nabídka má vypadá, jako zavírání dveří konírny, když byl už kůň ukraden.“ Zalekl se. „Byl tedy ukraden!“ zvolal, „slyšel-li jste o tom?“

Vysvětlil jsem mu, že užil jsem toliko starého přísloví, které se zrovna na něho hodilo. Oddechl si z hluboka.

„Zapomněl jsem se na okamžik,“ pravil, „uhodl jste asi, že jsem kdysi měl co dělat s koni.“

„Což není snad tajemstvím tak velkým?“

„To jest —,“ pravil, stále ještě mou narážku vzpomínaje, „já — já tu a tam pěstoval jízdu se zálibou, — už dávno však jsem na koni neseděl. Byly doby, kde jsem jezdíval stále — ustavičně. Býval jsem pravidelným navštěvovatelem Rowu — až sběhlo se něco, co otřáslo mé nervy, a nyní čekám toliko na ránu, která mne dorazí.“

Nechtěl jsem obtěžovati jej otázkami, i kráčeli jsme spolu zpátky ke stanici, aniž učiněno zmínky o tom, o čem jsme právě byli hovořili.

Když však jsme se loučili, pravil: „Milerád pověděl bych vám někdy úplně svou příhodu; myslím, že by vás zajímala a mně by to ulehčilo.“

Byl jsem ochoten poslouchati, ať mi poví, co poví; i přemluvil jsem jej, aby poobědval se mnou v mém bytě a svěřil se mi pak, což také učinil v té míře, v jaké přiznám se, jsem toho neočekával.

Že sám příhodě své upřímně věřil, nebylo pochyby: a vykládal to všechno s nejpodivnější směsicí ješitnosti a zase skromnosti a zřejmým zápasem mezi temným vědomím své vlastní pošetilosti a rozhodným úmyslem ušetřiti sebe vůbec, což arciť nemohlo odstraniti mou nedůvěru, nicméně nemohlo také nevzbuditi mou soustrast. Když však průběhem výkladu dospěl nejpodivnějšího místa své příhody, nemohl jsem neutvořiti si vlastního v té příčině mínění, jehož, poněvadž snad i mysl čtenářova rovněž tak bude dotknuta, nepotřebuji předem vykládati.

Podávám příhodu, pokud ovšem možno, slovy vypravovatelovými, a dodávám toliko, že nikdy nebyla by uveřejněna bez plného jeho souhlasu a svolení.

„Jmenuji se Gustav Pulvestoft,“ započal. „Jsem bez určitého zaměstnání a mám šest set ročně. Žil jsem veselý, spokojený život mládenecký až do osmadvacátého roku, kdy poprvé setkal jsem se s Dianou Chetwyndovou. Trávili jsme vánoce v témž venkovském domě a za nedlouho stal jsem se nejoddanějším jejím zbožňovatelem, byla to nejdokonalejší dívka, jakou jsem kdy viděl: byla zajisté obratnou hudebnicí a výtečnou herečkou; přemnohým mužům dávala na kulečníku třicet napřed do sta a bystrost její v každé příčině, jakož i odvaha, s jakou se pouštěla do nejneschůdnějších míst a krajin, získaly ji vzácný obdiv mužů lovců. Nebyl jsem tehdá zevnějšku takového, jako jsem nyní, a bůh ví proč slečna Chetwyndova začala projevovati mi větší přízeň, než komukoliv z ostatních členů naší společnosti.

Trapným býval mi pocit, že má neznalost zábav ve volné přírodě, jimž tak ráda se oddávala, vzdalovala mě její společnosti; stalo se zajisté často, že uviděl jsem ji až večer, kdy bývalo mi dopřáno seděti blíže jejího sedadla při jídle; než tu nemohl jsem nepostřehnouti, že libovala si v mé společnosti.

Nevím, zdali jsem již řekl, že kromě toho, že byla Diana nejvýš milostnou a láskyhodnou, byla též dědičkou, a nedivno, že v duchu kojil jsem se nadějí, že jednou ji získám pro sebe. Vždyť také já jsem nebyl bez peněz a ona byla samostatnou, a měl jsem jaksi důvody domnívati se, jak už jsem se zmínil, že není alespoň zaujata proti mně. Zdálo se na příklad příznivým znamením, že tázala se mne, proč nejezdím na koni. Odvětil jsem, že jsem nejezdil už léta — ačkoliv jsem nedodal, že plný počet těch let, co jsem nejezdil, je zrovna osmadvacet.

„A, to musíte se toho opět chopit,“ pravila s rozkošným přízvukem rozkazu. „Musíte jezditi na Rown příští saisonu.“

„A kdybych jezdil,“ pravil jsem, „zda dovolila byste občas jezditi s vámi?“

„Ovšem že bychom se potkávali,“ odvětila, „ale jaká to škoda, nechat jezdění — ani nevíte, co tím ztrácíte a zapomínáte.“

Byl-li jsem tedy na omylu, považuje slova ta za pobídku, abych následuje rady její hleděl si zasloužiti odměny? Kdybyste jen byl viděl její tvář, když mluvila, byl byste myslil, co jsem tehdá já myslil — a co myslím nyní.

A tak pln nadšení, překonav různé překážky soukromé, brzy po návratu svém do města jal jsem se choditi do vyhlášené jízdárny blíž Hyde Parku s pevným úmyslem, že musím si osvojiti tajemství umění toho úplně.

Že bych byl dobu učení shledal zábavnou, nemohu tvrditi. Prožil jsem blaženější hodiny, než byly ty, které jsem strávil klusaje kolem čtyř holých, zabílených zdí na frkajícím koni, nohy dle rozkazu ze třmenů, které byly skříženy před sedlem. — Mistr jízdy občas poučoval mě, co mám začíti, ale jakési pokroky bylo přece asi viděti, neboť cvičitel můj často říkával: „Hle, když jste přišli poprvé, Mr. Pulvertofte, pane, to jste byli jako klešť

na stěně, jak se říká, a aj, nyní vidíte sám, jak jste daleko," říkával; ačkoliv i nyní častokráte bych býval raději kleštěmi na stěně. Ale vytrval jsem nadšen myšlénkou, že každý čerstvý kůň, jehož jsem vyměňoval (a mnohý byl hodně „čerstvý" vskutku), byl jako překážka překonaná směrem k Dianě.

Když jsem šel někdy kolem Rown, kde několik jezdců se proháněl jako poslové jara, tu posuzoval jsem jejich jízdu, která, jak se mně zdálo, byla ledabylá, poněvadž zanedbávali skoro všechna pravidla. I počal jsem přemítati o dni, kdy já provedu kousek jízdecký daleko dokonalejší a — klasičtější. A když jednou ráno spatřil jsem Dianu, ana zrovna tančila na své klisně směrem ke mně, a když tázala se mne, nezapomněl-li jsem rady její, odpověděl jsem hrdě, že za nedlouho objevím se asi na Rown.

Od toho dne nepřestal jsem se dotazovati svého cvičitele, jsem-li s dostatek vycvičen — dle jeho mínění. — abych s úspěchem objeviti se mohl na Rotten Rown.

Pochyboval, ale nezrazoval. „To je tak, jak víte, pane," vysvětloval, „kdybyste dostali do rukou koně pokojného, usedlého — nuže, pak byste neutrpěli třeba úrazu žádného, ale kdybyste trefili na některého, který by, jak říkáme, nedal si poroučet, pak nevím, jak by to tento vypadlo, víte?"

Byli by chtěli opatřiti mi koně ve škole, ale já znal jsem většinu koní v jejich stáji a žádný z nich nezdál se mi dosti „pokojný a usedlý"; i šel jsem k sousednímu obchodníkovi a žádal jej, aby mně ukázal koně, který by se dal doporučiti člověku, jenž nemá ještě praxe v jízdě příliš mnoho. Vykládal úslužně, že sice všechny jeho koně jsou značně „vyjezděné", že však náhodou má jednoho, který by se prý pro mne hodil „s vrchu dolů" — rčení, které působilo trochu nepříjemně na mé nervy. Přál jsem si viděti koně. První pohled naň byl velmi příjemný. Byl to hnědouš pěkných údův s mohutnou hřívou; než co nejvíce mne zajímalo, bylo výrazné jeho oko, prozrazující sebedůvěru a ostrovtip, jakého sotva kde jinde bychom se dohledali.

„Nenajdete na celém rejdišti pěknějšího koně, žádného tak pokojného," pravil majitel, „jest to jak říkáme hodné hovádko — a tak povolný, že můžete s ním jezditi po laně."

Všiml jsem si otěží, i přiznávám, že zvláštní jakous mocí byl jsem poután k tomu koni, a tu chvíli zamluvil jsem si ho na odpůldne.

Vsedl jsem naň ve stáji snad s jakýmsi rozčilením, zatím co mně připevňovali třmeny a s jakousi nemotorností v držení otěží, které byly poněkud spletenější, než jsem si přál a byl zvyklý; avšak konečně shledal jsem se uvelebena na hřbetě hnědouše, jenž se jmenoval Brutus, mimochodem řečeno.

Mohu-li kdy zapomenouti na tu pýchu a radost vida, že mám hřebce zcela ve své moci, kdyžtě kráčeli jsme řadou vozů zcela bezpečně? Zamířil jsem s ním na rejdiště mlasknuv jazykem: dal se do klusu, ach, kterak popsati radost, když jsem zpozoroval, že mně není nevolno? Zvolal jsem ‚ouha' a kůň se zastavil tak obratně, že má rovnováha nikterak nebyla porušena; i když drobným běžel krokem, rychle přizpůsobil jsem se jeho pohybům bez jakékoliv nesnáze. Byl bych ho z vděčnosti objímal. Neseděl jsem ještě na koni, jehož kroky byly by tak lehounky, jehož chování bylo by tak vážné. Konečně uměl jsem jezditi! nebo, což vlastně bylo totéž, dovedl jsem jezditi na koni, na němž jsem právě seděl a já nechtěl míti jiného. Troufal jsem si setkati se i s Dianou Chetwyndovou, aniž pociťoval jsem strach z kritických očí jejích. —

Jeli jsme po ‚točitém mostě' a zrovna sjíždíme do ulice ‚Ridovy', když — a tu jsem si zcela vědom, že co chci říci, zdáti se vám bude nemožným, neuvěřitelným — tu zaslechl jsem nevlídný hlas volající na mne: „Slyšíš!" a týž okamžik jsem poznal, že hlas pochází od mého vlastního koně!

Přiznám se, že jsem leknutím byl skoro bez sebe, než nevím, který z jezdců sebe cvičenějších byl by ve případě takovém zachoval chladnou mysl. Místo odpovědi jsem pilně hmatal po otěžích; než tu ozve se opět hlas: „Slyšíš," tázal se, i zdálo se mi, že hlas ten zcela bezohledným — „domníváš-li se, že umíš jezditi?" Můžete souditi sám, jak pomátla mě slova ta z úst takových. Cítil jsem se k sedlu přilepena, pocit to, jakého jsem nikdy dříve ani potom nezažil. Patřil jsem kolem sebe v bezmocném zmatku na mihotající se hadici „točitého mostu", na bílé domy v parku zastřené fialovou mlhou, na rejdiště Row-ské kakaově zbarvené a na bleskotání kol ujíždějících povozů: všechno vyhlíželo jako obyčejně a přece jsem tu byl já na hřbetě koně, který se mne právě tázal, „myslím-li, že umím jezdit"!

„Měl jsem dvanáct lekcí ve škole jízdecké," vypravil jsem konečně ze sebe s jakousi chabou sebedůvěrou.

„Skoro bych tomu nevěřil," byla hrubá odpověď. „Jsi patrně také ze ztracených veličin " Byl jsem hluboce uražen a to tím více, poněvadž jsem nemohl mu upříti jistého práva takto souditi. „Já — já jsem myslil, že budeme tak pěkné spolu," koktal jsem, „a zatím —"

„Opravdu-li?" byla celá jeho odpověď.

„Víš-li," počal jsem nutě se do hovoru, „že nikdy neseděl jsem na koni, který by mluvil?"

„Ty a tvá jízda dostačí, aby donutily koně k slovu," odpověděl; „ale jsem skutečně výminkou."

„Myslím rovněž tak," pravil jsem. „Jediní koňové, o nichž jsem kdy slyšel, že měli dar řeči, byli tuším Honyhuhormové."

„A kterak víš, nejsem-li z nich?" odvětil.

„Jsi-li, tu se upamatuješ, že dovolil jsem si sednouti na tě za podmínek, jež třeba vymluviti, a chceš-li býti na pokoji, nebudu tě déle zdržovati."

„Oho, ne tak honem," pravil. „Rád bych se trochu více dověděl: myslím, že máš hojnou zásobu ovsa?"

„Ano — mám, to jest —"

„Dávno už přál jsem si najíti majitele, jenž by mě nesedřel; nyní ovšem byla by na to naděje; konečně ani nedbám, že jsi ‚tvrdý' jezdec."

„Nemyslím, že zasluhuji opravdu tuto výtku," odpověděl jsem s plným vědomím nevinnosti.

„Nuže dobrá — tedy mě kup."

„Ach nikoliv," vydechl jsem, „již při myšlénce, že můžeš posuzovati mou jízdu, divím se, kterak může ti napadnouti cos podobného "

„Ó, toho já nechám, i troufám, že se budeme dobře srovnávati."

„Neměj za zlé, ale myslím, že mám své peníze na věci cennější a dovolíš-li, strávím ostatek odpůldne pěšky."

„Ani jedno ani druhé se nestane," pravil.

„Nezastavíš-li a nenecháš mne slézti dobrovolně," pravil jsem pevně, „svalím se dolů." (Dokončení.)

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

Vrátil se do krámu, prošel jím do vedlejší světnice, šramotil tam něčím a za chvilku se objevil s malým balíčkem. Podal jej mladíkovi.

„Tu máte to užívání,“ pravil přívětivě.

„Zaplať Bůh!“ děkoval Jiří, přijímaje koření. „A budu zase zdráv?“

„Uvidíte, že se vám značně ulehéí.“

„A mohu zůstati při své sekerničině?“

„Arci, nechcete-li jinak. Ale buďte opatrný a přílišně se nenamáhejte.“

„Děkuji vám na stokrát, pane Hulicie!“

„Oh, příteli, ještě nejsme vyrovnáni. Nespokojím se jenom touto jedinou vaší návštěvou, chyba lávky! Jak dlouho se zdržíte v Jestřabí?“

„Ještě asi čtyři nebo pět neděl.“

„Dobře, dobře. Přicházejte ke mně po práci, ale často, den co den, a zejtra už začněte.“

Chtěl ještě něco říci, avšak někdo právě vstoupil do krámu, a Hulicius se obrátil, aby ho obsloužil. Učinil tak rychle a s patrnou mrzutostí.

„Pořáde někdo zlobí,“ bručel si za kupcem nevrle, jakoby mu výdělek byl obtíží. Potom vzal klobouk i hůl a vlídně kývl na Jiřího.

„Pojďte, příteli, vyprovodím vás kousek ke mlýnu, už mám pro dnešek až po krk kupčení. Vždyť kromě neděli a svátků skorem ani nevycházím z domu.“

Vyšli, a Hulicius zavřel za sebou krám, načež kráčeli šeřícím se městečkem v onu stranu, kde se blýskala nepohnutá plocha Jestřabského rybníka. Mourovatý kocour starého mládence v patách následoval.. Hulicius po celou cestu byl velmi hovorný, vyptával se Jiřího, jak vždy doma žili, a každá zmínka o jeho nebožce matce nemálo jej zajímala. Když pak uslyšel, že mladý muž také dvě léta byl na studiích, byl velmi překvapen, zastavil se a jaksi vroucně mu tiskl ruce.

Na splavě se rozloučili se slibem, že nazejtří najisto opět se shledají. Jiří ubíral se ke mlýnu, Hulicius pak se vracel se svým kocourem.

Mladý muž několikráte za ním se ohlédl.

„Hle, jak si vykračuje,“ pomyslil si, pozoruje v šeru jeho mizející obrysy, „každý by hádal, že to ještě mladík nějaký. Ani já už tak statečně vykročiti si nedovedu! Věru, kromě směšné rozprávky s kocourem nepozoroval jsem na něm žádného podivínství. A obávaná mračivost jeho není pranic hrozná nebo nesnesitelná.“

Za několik minut byl na dvoře a vcházel do mlýna. V tom ze zahrady přichvátala za ním mlynářova Márinka.

„Počkejte, počkejte!“ volala, aby jí neunikl, a když byla u něho, ptala se důvěrně.

„Byl jste již u dvou kocourů?“

„Právě od nich přicházím, slečno.“

„Jak jste pořídil?“

„Už si to nesu, hleďte, užívání,“ a mladý muž vesele ukazoval balíček s kořením.

Dívka hned jej chopila.

„Ukažte to sem,“ pravila srdečně, „a kdy to máte užívat?“

„Vždy večer a po ránu.“

„Zdržte se chvilku, hned vám svařím špetku. A co říkal Hulicius?“

„Slíbil, že mi bude po tom lépe.“

„A jak vás přijal? Byl zlý?“

„Bůh chraň, učiněný milius. A ještě mě zval, abych k němu docházel. To však není všecko, slečno. Vyprovodil mě se svým kocourem až na splav.“

Márinka sepjala ruce udivením.

„Není možná, Hulicius? Nu, uviděl-li vás někdo, městečko bude na nohou. Toho ten starý mládenec ještě nikomu neučinil. Jest to pro vás dobré znamení.“

„Také se z toho těším, slečno.“

„Kdo by byl řekl, že ten starý pavouk jest takový dobrák?“ divila se dívka a dodala s nejčistší upřímností: „Teď už ho mám za to radši!“

Srdce Jiříkovo při tom blaženě se zachvělo. Taková slova byla nejlepším lékem na jeho bolest. Může-li pro něho míti ráda i starého mládence Hulicia, bylo by možná, aby také jeho, Jiříka, aspoň trochu nemilovala?“

A vděčně, nadmíru jsa dojat, obrátil se do tmavé síně, kudy sličná dívka odkvapila uvařit jeho koření.

V.

Zatím starý mládenec vracel se domů v hlubokém zamyšlení. Avšak nevstoupil ještě do stavení, byl příliš pobouřen i uznal za potřebné zůstati chvíli na konejšivém večerním vzduchu. Venku bylo velmi příjemno. Bylo stále šero, ono šero červnové a červencové, které trvá hodinu i déle, a kdy v několika nocech na počátku července ani za bezměsíčna úplně se nesetmí.

Hulicius zabočil podle domu svého úzkou stezkou, s obou stran obrostlou, k zahradám, a tam, stále provázen svým kocourem, zvolna se procházel. V těch místech už bylo úplné ticho, nikdo ho nevytrhoval z myšlének. Jestřabští občané už všichni byli doma a většinou zajisté na lůžkách, jenom někteří seděli ještě na schůdkách před svými dveřmi a na zápražích, hlasitě hovoříce. Z nejvzdálenějšího konce městečka ozývala se zasmušilá píseň několika výrostkův, provázená harmonikou, také tak smutně znějící a jako lkající. Tu a tam z malých dvorků zazuívalo ještě nepokojné kýhání hus, na Jestřabském rybníce ohlašoval se umdlévající žabí skřehot.

Bylo tedy v přírodě ještě dosti hlasův, avšak celek podobal se neurčitému znění, dosti souladnému, které nikdy člověka přemýšlejícího nevyrušuje, poněvadž jest vzdáleno.

Martin Hulicius dlouho se procházel za zahradami, a mezitím umlkl již hovor sousedův, zpěv mladíkův, harmonika i husy, jenom žáby nepřestávaly vydávati své zvláštní, duté zvuky, v nichž byla samá touha, unylost a malomocné umírání. I kocourovi procházka zdála se tentokráte neobvykle dlouhou. Mňoukal něžně, tenounce a nepřestával se otírati významně o Huliciovu nohu.

„Už chceš domů, spát, viď?“ starý mládenec pravil k němu tiše, „pojď, macíčku, pojď. Kdybys mi nebyl připamatoval, snad bych tu byl chodil do rána.“

Šli tedy domů, a macek hned si vyskočil na starou židli, vycpanou žíněmi, složil pod sebe nohy i ocas, zapředl spokojeně a zavíral oči. Hulicius také se svlékl a ulehl, ale neměl ani pomyšlení na spaní, stále ještě měl o čem přemýšlet.

Mnoho arci myslil na mladého sekerníka Královce, jak ho, chudáka k smrti nemocného, před večerem poznal, ale ještě více vzpomínal na hezkou, štíhlou ženu útlé postavy, bledého obličeje a smutných očí, na jeho matku. Vlastně vzpomínky jeho pnuly se mnohem dále, kdy ta žena byla ještě dívkou.

Ach té krásné, blažené chvíle jediné vroucí lásky! Co jest v ní kouzla, co libé svěžesti a vůně, nikdy neprchající, neblednoucí! A co jest v ní zármutku a hoře! Taková upřímná, jediná láska má vlastnost, že její zářivé teplo i její bol zůstává v nitře lidském po všechny časy, přetrvává všechny jiné city a změny, a umírá mladistvá a nevinná teprve se srdcem osmdesátiletého starce, osmdesátileté stařeny.

Také Martin Hulicius už dávno miloval. Ale líbezný jeho sen, čarovné štěstí jeho trvalo jenom chvíli, zjevilo se mu náhle jako nebeská vidina, jako anděl z ráje, a pak zase najednou zmizelo jako krásná hvězda, když znenadání se utrhne se své nebeské cesty a zapadne do propasti. Slastná skutečnost, které tehdy ani nemohl obsáhnouti svým oslněným rozumem, trvala jenom několik hodin, a sotva že ji počínal chápat, ta tam navždy, a po ní jenom moře sladkých a beznadějných vzpomínek — — —

Už tomu byla dvacet dvě léta, kdy ji, svoji vidinu a světici, poprvé a naposledy spatřil. Bylo to také v té půvabné době pozdního jara, když všechno zpívá a voní, kdy nejdelším a nejzvučnějším slovem jest láska, slovo bez počátku a bez konce, napsané na skvostných křídlech motýla i v hnízdu ptáka.

Tenkráte Martin Hulicius byl dvacítiletým mladým mužem, velikým a silným jako dub, ale neposkvrněným jako holubice. Jeho rodičové byli z městečka nedaleko Prahy, kupčili tam a šetrně střádali jmění pro jediného syna svého. Při tom ho vychovávali jako dívku opatrně, ba až úzkostlivě v největší počestnosti, nikdy ho nepouštějíce s dosahu svých starostlivých očí. Až teprve když mu bylo dvacet let, byl poprvé puštěn z dozoru svých rodičův — na Svatohorskou pouť — — —

Trvala mu dva dny, a tenkráte, druhý den, jako zázrakem rychle se zrodila a hned zase umřela jeho jediná láska a blaženost. Stalo se to za návratu z posvátného místa, za krásného červnového odpoledne, na cestě nikdy nezapomenutelné k domovu.

Kráčel se svým uzlíčkem v procesí a plným dechem zpíval nábožnou píseň. A tu z nenadání postřehl vedle sebe hlas tak líbezný jako nejčistší hudba. Tak asi, čítávaje staré legendy, Martin Hulicius si představoval zpěv andělův.

Pohnul hlavou v onu stranu a spatřil po boku svém mladičkou dívku útlé postavy, přibledlého obličeje a hlubokých, snivých očí. Bylo jí sedmnácte, nanejvýše osmnácte let, ale největší půvab její spočíval v nevinné, panenské cudnosti, prosté a milé jako bílá květina. Byla všecka zaujata nábožnou písní, rty chvěly se jí zpěvem, tváře zardívaly se sličným červánkem pobožného nadšení.

A Martinu Huliciovi pojednou zatočila se hlava. Dívka vzhlédla k němu a rozkošným přikývnutím opětovala jeho němý pozdrav. V té chvíli už láska stoupala k němu, obestřena krásou, záři, teplem a vůní. Cesta, po které procesí se ubíralo, byla dosti nerovná i kamenitá, ale zrakům mladíkovým rázem se změnila v cestu postlanou měkkými koberci a růžemi. Hned i slunce svítilo mu jinak, mnohem skvěleji a veseleji, než za dosavadních dvacet let, kdy díval se na svět zrakoma úplně jinýma, zrakoma dítěte, které teprve láskou se stává dospělým člověkem.

Potom už neviděl ani polí vlnících se žit, ani šipků, kvetoucích podle cesty, ani ostatních poutníkův, sotva že rozeznával před sebou vztyčenou sošku Svaté Panny, nesenou družičkami, té Svaté, zázračné Panny, ku které později den co den se modlíval, aby mu vrátila uprchlou vidinu, a která se nesmilovala nad ním. Na té památné cestě viděl pak už jenom ji, sličnou, mladistvou dívku, zpívající se zápalem nábožnou píseň, a srdce div se mu neutrhlo roztouženosti.

Když pak nastala přestávka, dívka s úsměvem si oddychla a zvedla k němu hlavu.

„To jsem si ráda zazpívala!“ řekla. „A vy také umíte pěkně zpívat.“

Nyní viděl její obličej a zvláště zraky, lesknoucí se nadpozemsky krásně.

„Ach, mám tuze tvrdý hlas,“ odpovídal, „ale váš zpěv byl jako píseň anděla.“

V tom si všiml, že dívka si přendavá z ruky do ruky uzlík, patrně jí byl těžký.

„Dovolte, abych vám to nesl!“ zvolal ochotně, a už jí bral uzlík z ruky.

Dívka živou mocí nechtěla, jak prý by ho mohla obtěžovat? Ale on nedal za jinou a bylo mu hračkou dostati jí uzlík z tenkých, drobných prstův. Byl nesmírně rád, že jí jej mohl nésti; maje v ruce ten uzlík, domníval se, že drží v ní kus blaha, a litoval, že břímě není větším, neboť takto sotva je cítil ve svých silných, otužilých prstech.

Později opět se začal zpěv, a oba mladí lidé, dobře si rozumějíce, v libém souzvuku také zpívali. Teď už za každým veršem podívali se na sebe a usmáli se na znamení, jak se shodli ve hlasech, a jak zpěv krásně se jim daří. Aniž věděli, vyjadřovali ve zvucích nábožné písně také svoje udivené, náhlým kouzlem oživlé city. Oba dobře cítili, že v srdcích jejich se děje veliká, netušená změna, že tam něco se probouzí, chvatně roste a hoří, a že plamen ten nepálí, nýbrž oblažuje a sálá zanícenýma očima k druhým, rovněž planoucím zrakům.

Po celé cestě, která trvala asi dvě hodiny, neřekli si snad více nežli dvacet slov, ale přece oba věděli, že se milují. Poznali to hned ze svých úsměvů příliš milostných a ze svých pohledů příliš významných. Zvláště Martin Hulicius byl opojen touto novou nevylíčitelnou blažeností. Kolik set dívek už potkal a viděl, a dosud žádná nepohnula jeho srdcem! Nyní zjevila se mu sličná mladice, a hned věděl, že jest to jeho vyvolená z tisíc tisícův, že jenom ta jediná jest na světě, kterou může milovati a která od té chvíle má ve svých malých ručkách jeho štěstí.

Nestaral se, jak dlouho blaho jeho bude trvati, ani ho nenapadlo, pomýšleti na rozchod, na loučení; myslil, že snad od té doby stále půjde po dívčině boku. A tu pojednou zpozoroval v procesí nějaký ruch, a než se nadál,

jeho dívka, jeho andělská vidina, teprve před chvílí nalezená, brala mu z rukou uzlík a blednouc i zardívajíc se, pohnuta okamžikem loučení, šeptala zajíkavě:

„Děkuji vám. S Bohem!“

Martin Hulicius se zastavil jako sloup. Co se s ním děje? Kam odchází ta dívka? Kolem něho přehrnulo se trochu zpívajících lidí, a všichni zdáli se mu cizí, a všichni na tomto místě, kde cesta se dělila, dávali se jiným směrem, než kudy vedla cesta k jeho vesnici.

Zaslechl zase jiný zpěv, ohlédl se, a hle, teprve teď přicházelo jeho procesí. Náhle zpozoroval svůj omyl. Někde na cestě ve shluku dvou procesí nevědomky se přitělil k cizím poutníkům, a zaujat z počátku nábožnou písní, později pak zjevením dívčiným, kráčel s cizím procesím až sem na osudnou křižovatku.

A teď bylo veta po radosti, po štěstí, po všem. Nanejvýš překvapen díval se za pestrým, cizím procesím, které jako přízrak s jiného světa pomalu se vzdalovalo a ztrácelo mezi žitnými poli v hlubokém úvoze. Viděl tam stále mezi lidmi svoji dívku, jakoby i do dálky vynikala nad ostatní svou krásou a čistotou svého srdce. Pozoroval, jak na místě, kde procesí zacházelo, vystoupila poněkud stranou, jak se obrátila a clonic si oči proti slunci pravicí, několik vteřin upřeně k němu se zadívala. Zdálo se mu, jakoby postřehl také její slzy, avšak zatím to byla rosa v jeho zracích — — —

Potom se přidělil k svému procesí, ale už nic ho netěšilo, nezajímalo, tesknota nevýslovná uchvátila jeho srdce. Marně se díval ustavičně na levo, kde cizí procesí zmizelo, zdali opět někde se objeví jeho očím, aby aspoň ještě jednou spatřil neurčitý zjev své krasavice, marně se doptával známých, zná-li někdo onu lepou dívku, po jejímž boku chvíli kráčel. Jakž by někdo věděl, vždyť neznal ani jejího jména! Sotva mu řekli, že to bylo procesí odněkud od Mníšku a že ani si nepovšimli, jak se k němu přidal. O mladé, sličné poutnici teprve nevěděli nic, a usmáli se, když se tomu divil. Byl bláhový, domníval se, že každému, kdo ji uzřel, také tak se zalíbila jako jemu, neboť věřil, že ona jest vynikajícím a všude viditelným vzorem krásy a nevinnosti. Byla tak krásná, tak spanilá, a oni ji neviděli, zaslepení! Jest velikým darem lásky, že činí toho, ke komu vzplane, nejkrásnějším. Každý opravdový milenec se domnívá, že milenka jeho spanilostí svou zastiňuje všechny ostatní ženy, a každá matka věří, že dítě její, třebas ve skutečnosti škaredé, roztomilostí svou dostihuje andílkův.

Navečer Martin Hulicius dostal se s procesím domů, avšak byl jako vyměněn. Nemluvil, nejedl, nespal. Nadarmo rodičové jeho se vyptávali, co se mu přihodilo. Odpovídal, že nic, vrtěl hlavou, že ho nic nebolí. Ale srdce ho bolelo, než k tomu se nepřiznal. Stesku jeho po zmizelé dívce neubývalo, naopak, den ode dne rostl a naplňoval mladou duši Huliciovu pustotou a utkvělou zádumčivostí.

Rodičové jeho starostlivě to pozorovali a uvažovali, jak přivésti syna svého na utěšenější myšlénky. Nic nezamlouvalo se jim tak, jako žena, vlastní rodinný život. Proto všemožně se vynasnažovali svého velikého, vousatého Martínka oženit.

Ale zklamali se doufajíce, že syn v brzku přemůže prvý stud i mládenecké pýření a že ještě rád přisvědčí, až mu povědí o nevěstě, která by byla po jeho chuti. Martin zatím ustavičně odporoval a nechtěl o ženitbě ani slyšet. Všickni dohazovači a tlampači z okolí pátrali po dívkách, které by byly vhod jeho jmění i jeho srdci, sto návštěv jejich vystřídalo se v roce u Huliciů, ale žádná z nabízených nevěst mladému dědici se nelíbila. Zavrhoval všechny dříve, než o nich slyšel.

Poslouchal ty ustavičné námluvy s nelibostí, později pak už ho dráždily. Čím více rodičové a dohazovači mu vychvalovali stav manželský, tím více jemu se zprotivoval a znechucoval. Potom se stalo, že ze zvyku v něm zůstala jakási nenávist proti všem dívkám a vůbec ženám, vyjímajíc ovšem tu dívku jednu jedinou, kterou nalezl a hned ztratil při návratu se Svatohorské pouti. Konečně řekl svým rodičům, že ho činí svým nátlakem na ženitbu nešťastným a že pevně se rozhodl vždycky zůstati svobodným.

Mohl sice říci, co ho přimělo k tomu vážnému předsevzetí, ale nepověděl, nejspíše z vrozené ostýchavosti. Ani za celý svět nebyl by se přiznal, že ně miluje. Jinak rodičové jeho zajisté sami byli by mu pomohli pátrati po neznámé dívce a nepochybně byli by se upřímně přičiňovali, aby touha skličeného srdce jeho nalezla konečné blahé vyplnění.

Za některý čas umřel Martinovi otec, a syn stal se samostatným vládcem značného dědictví, byl pánem svého času i své vůle. Prvou jeho starostí po pohřbu otcově bylo vydati se do krajiny ke Mníšku a hledati své mladé poutnice. Chodil od vesnice k vesnici, všude se doptával a pátral, avšak nadarmo. Nikdo mu nemohl pověděti, kam vkročil, všude krčili ramenoma.

A láska, touha nevýslovná ho rozechvívala dnem i nocí. Posléze se vrátil domů zklamán a zoufalý, dobře věda, že již své vyvolené nenalezne, neuvidí. Naděje a štěstí jeho mladých let, všechny milostné tužby a city prahnoucího jinocha byly pohřbeny. Byl nesdílný, nepřístupný, hned choulostivý a hned netečný, stával se samotářem. Ačkoliv kupcem, přece všemožně se vyhýbal sousedům a známým, stranil se hluku a světa.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Kantor sv.-Janský.

Školská črta z dob nedávno minulých od dra. *Z. Wintera.*

Kdykoli přijdu do rozkošného skalného údolí sv. Jana a potkám starého domorodce, pokud moje mdlé oko stačí, pronikavě, bystře si ho prohlédnu a němě mu vyčítám, že zajisté on jest jedním z těch, kteří před padesáti lety tuze zlobili svého dobrého kantora školního, tak tuze zlobili, že se dokument o tom dostal až do archivu musea království Českého. Dokument dotčený psal sám kantor čili, jak se podepsal, „školní učitel“. Napsal ho 10. května r. 1842. Jakkoli je psán skoro krasopisně,

*

tož přec na ruce znáti, že školní učitel má velikou zlost a že píše s hněvem. Dokument má formu žalobné stížnosti, kterou podal onoho času svrchupsaného učitel k vyššímu úřadu; ku kterému, to není poznamenáno, ale zdá se, že ke guberniu tehdejšímu. Stížnost začíná se nesmyslným nadpisem: „Skrz představení nedostatky a obtížnosti tykajičnost zasýlání dětí do školy." Ale jen tento nadpis je nesmyslný, dále pak už je ve všem všudy až do konce dobrý rozum: „Po všecka léta až podnes nacházejí se v té škole ne žáci — nedbalci — kteří docela nikdy do školy nechodili a jako lesní dřeva odrostli a odrostají. Důkaz. Od 13. septemb. 1841 až do ultra aprile 1842 byla škola držena 158 dní a jest žáků ke škole schopných 125, a z těch ještě podnes do školy nepřišlo 52, přes sto dní vynechalo 17, přes padesát dní 40."

Z těch stížných slov tedy patrno, že mládež ve vsi sv. Jana byla před padesáti lety chasa trestuhodná, a proto na staré domorodce hledívám s výčitkou — ale nikdy s trpkou: když popatří člověk na tu rozkošnou krajinu kolem kol, na ty nádherně krásné stráně, na ten potůček v olšoví, zajisté pochopí, proč se chlapcům víc zalibovalo na tech slunných stráních s kozami a u čiperného potoka s husami nežli ve škole pod přísným zrakem a ještě přísnější ráskoskou pana školního učitele.

S tím byla by „tykajičnost zasýlání dětí do školy" odbyta. Ale se stížností páně učitelovou nejsme dokonce ještě hotovi. Dobrý muž měl mimo chlapce nedbalé také jiné těžké věci na srdci a proto žaloval dále: „K té škole jest nevyhnutelně zapotřebí kolničky na dříví, hradby, terasu. Tyto potřebnosti hned od roku 1822, tedy již 20 roků, od vyšší instance povolené, ale jediné od slavného úřadu sv.-Janského od stavby zdržovány jsou."

Z tohoto druhého kusu žalobného vysvítá, že škola ve vsi sv. Jana byla nějaká pěkná bonda a že úřad sv.-Janský byl velmi rychlý a mrštný úřad.

Než s tím ještě není konec. Ubohý školní učitel měl třetí tuhou žalobu, která měla nadpis: „Nedostatky skrz příjmy."

Z té rubriky, která jest nejobšírnější, jest zjevno, jak bídné, nehodné, nespravedlivé mívali tehdejší učitelé postavení. Stařeček píše: „Nížepsaný má mít všech příjmů 123 zl. $5^3/_4$ kr., ku kterýmžto i koleda počtena jest; kdež má odškolená obec Srbsko každoročně také 1 zl 36 kr. platit, to platit nechce, a když nížepsaný k slavnému úřadu Karlstejnskému žádá na kolkách a přes půldruhé hodiny cesty zašle — přec nic nedostane. Podobně ves Kozolupy a Lužce. Tamnější úředník mě již po dvakráte odmrštil s platem."

V řádcích hned potom následujících milý školní učitel s kuráží podivuhodnou viní všecky okolní úřady vyšší z hrubosti a nespravedlnosti. Jedno místo je přímo znamenité. „Nížepsaný trpkou mzdu svou zasloužilou kupuje od týchž úřadů zasýláním žádostí, promrháním času, papírem, penězi za kolky a přece ji ani vykoupiti v stavu nemůže. K nahlédnutí důkazu přikládá odmršťující úřední listy a hojnost recepisů, není to dost??"

Pokračuje v tom tonu sousedsky rozhněvaném, školní učitel ptá se slavného nejvyššího úřadu štiplavou řečnickou otázkou: „Práce se koná, možná-li tedy od práce a povětří živu býti?" A když již se dostal zoufalý učitel, jenž opravdu ani od zdravého povětří sv.-Janského živ býti nemohl, štiplavou otázkou až k nejvyššímu úřadu, nespustil se hned a na konec své stížnosti napsal, aby effektní bylo skončení, tuto ještě silnější špičku: „Pro nižepsaného ach, běda, neostaly jen práce a břímě, proto jest podivno a zemské řízení tak moudré zákony vydává, že přec při zdejší škole tak mnoho se nedostává!"

Tenť konec. Víc musejní listiny nepraví. Nevíme tedy, zdali i po této stížnosti sv.-Janští chlapci odrůstali jako „lesní dřeva" či zdali napravili se; nevíme, dostala li škola taras a pan učitel kolničku a chuďoučký plat svůj. Jen to víme jisté, kdyby dnes napsal pan učitel podobné sousedské štipky do nějaké petice nebo stížnosti, že by nedostal za to ani kolničku, ani plat, nýbrž disciplinárku.

— Dochází zpráva, že dne 6. října zemřel básník *Alfred Tennyson*. Byl to jeden z největších duchů nynějšího století, které prožil téměř celé (nar. roku 1809). K charakteristice jeho nepostačí několik dát, k té třeba ukázky z jeho spisů, i opatříme je svým čtenářům. Před lety uveřejnil Primus Sobotka jeho Enocha Ardena, několik balad bylo v Lumíru, a nyní pilně překládá básně jeho prof. Krsek. Však budiž již napřed řečeno, že Alfred Tennyson jest jedním z básníků téměř nepřeložitelných. Kouzlem a hudbou jazyka vynikl nad veškeré poety anglické všech věků, a kouzlo to nedá se napodobiti žádným jazykem jiným. Jen Miltonův blankverse zvučí nad Tennysonem jako velký, slavný zvon. Poesie Tennysonova kralovala v Anglii více než šedesát let v mohutnosti a kráse, na níž léta nezůstavila stop. Poslední sbírka básní jeho (Drama The Foresters vyšlo později) „Demeter and other Poems" jest tak velká, jako kterákoliv z básníkova mládí. Báseň „Demeter" sama náleží k největším dílům poetickým vůbec. V této sbírce chystá se básník již k smrti. Jak to činí, mohou posouditi jen ti, kdo anglicky čtou. Končí sbírka následujícími verši:

Crossing the Bar.

Sunset and evening star,
And one clear call for me!
And may there be no moaning of the bar,
When I put out to sea,

But such a tide as moving seems asleep,
Too full for sound and foam,
When that which drew from out the boundless deep
Turns again home.

Twilight and evening bell,
And after that the dark!
And may there be no sadness of farewell,
When I embark;

For tho' from out our bourne of Time and Place
The flood may bear me far,
I hope to see my Pilot face to face
When I have crost the bar.

Který z českých poetů báseň tu přeloží? —

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 20. ŘÍJNA 1892 ČÍSLO 30.

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „
Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

I. Amparo.

(Dokončení.)

Matka moje lámala nade mnou rukama a bratři moji též. Lupercio pravil konečně jednoho dne: „Sestro naše, je pro tebe ještě spása.“

Vzpřímila jsem překvapeně hlavu.

„Jsou ještě soudy,“ řekl Iñigo.

„Jest ještě spravedlnost,“ dodal Lupercio.

„Kde? kde?“ řekla suše Agueda a propukla v smích. Hleděli na ni přísně a otrokyně mlčela.

„Nerozumím, co chcete,“ řekla jsem posléze.

„Nuž,“ pravil Iñigo, „což nejsme svědky tvého sňatku? Což není sluha Ramon svědkem? Nekonal se svatý obřad zde v té síni? Pravou ženou dona Manuela jsi ty — pojal druhou. Ten druhý sňatek neplatí a don Manuel propadne trestu.“

„A což,“ řekla opět suše Agueda, „byl-li ten kněz snad pouze přestrojený sluha?“

„I pak podléhá don Manuel trestu,“ odpověděl Lupercio.

„Je šlechticem,“ odpověděla Agueda, „a vy živíte se prací svých rukou. Opovrhují vámi. Soudy? To jsou oni. Právo? To jsou oni. Zákon? To jsou oni. Lež? Pokrytectví? Násilí? To jsou oni. Vy? Vy? Bláto, které šlapou!“

Nastala hádka, mezi ní sbírala jsem klidně, nedotknuta jejich vášní, rozvahu svou a rozjímala jsem. Konečně bylo ve mně jasno. Cítila jsem sílu a odvahu.

„Utište se,“ pravila jsem s takovou určitostí, že všickni překvapeně mlčeli, pak pokračovala jsem takto:

„Nebudu se soudit s donem Manuelem. Který rozsudek světa vrátí mi jeho lásku? Žádný! Ostatně nepodrobím se žádnému soudu, neboť musila bych se pak též podrobit jeho rozsudku. Kdyby soud můj sňatek neuznal, žádal by, bych se odřekla svého manžela. To neučiním, neboť miluji ho. Je můj přes všechny lidské soudy, neboť dala jsem mu srdce své a přijala jsem lásku jeho. Uznáváte přece všickni, že pře jest moje. Je-li křivda, byla spáchána jedině na mně. Tedy přísluší rozsudek jejedině mně. Nechte mě o samotě. Zasedám na stolici soudní a budu uvažovati o vině a nevině dona Manuela. Rozhodnu-li se přece pro pomstu, bude moje, jak ta pře je moje. Amen, amen!“ — Zůstala jsem sama s Aguedou. Pravila jsem jí: „Ty's jediná, která mi rozumí. Tobě řeknu zítra, na čem se rozhodnu. Budu přemýšleti celou noc.“

Ranní červánky mi svítily už do komnaty, když jsem Aguedě pravila: „Já odsoudila jej a potrestám.“

„Zde moje ruka,“ odvětila věrná otrokyně. „To znamená, má pomoc. Jsem tvou tělem i duší. V dobrém i v zlém. V požehnání i v prokletí.“

Objaly jsme se a nepromluvily o té věci slova více.

Minulo několik dnů. Opanovala jsem se úplně. Zdála jsem se klidná. Vycházela jsem někdy na chvíli i z domu. Odhodlala jsem se docela s Aguedou opět na alamedu. Stála jsem právě zase nedaleko fontánu, když se don Manuel tam zjevil. Srdce mi mřelo úzkostí a lítostí, ale myslím, že jsem nepohnula svalem v obličeji. Cítila jsem jeho zraky, jak se upíraly na mou tvář; ale nehleděla jsem směrem k němu. Zrychlila jsem krok, jako bych prchat chtěla. Agueda se ohlédla. Don Manuel hleděl za mnou a zdál se překvapen mou lhostejností. Hned druhý den viděla jsem jej opět. Bylo to k večeru, stála jsem na miradoru. Hledala jsem ochlazení. Ulice byla pustá. Zaslechla jsem tichem ze vzdálí dusot koně, nevím, jak jsem to uhodla, ale srdce moje začalo bouřlivě bíti, a byla jsem jista, že to jede don Manuel. Nemýlila jsem se. Byl to on. Zůstala jsem na pavlánu, ač první moje hnutí mě pobádalo k útěku. Hlava moje klesla na mřtž, byla jsem na polo omdlelá. Cítila jsem svou bledost. Zvedala jsem mimoděk oči k nebi, byla jsem oslněna zlatou a růžovou září tam ještě planoucí, prosila jsem anděle a světce, nevím o co, ale volala jsem k nim z hloubi své bídy. Nechtěla jsem dolů do ulice pohlédnouti. Všechna moje zášť, všechna moje nevole byla zmizela, hynula jsem pouze bolestí zavržené lásky.

„Já ho souditi? Pomstíti se na něm? Nikdy, nikdy!“ šeptala jsem si. „Ne, ať žije v míru a v pokoji! Ať žije v štěstí a blahu! Pravda, zhynu, zhynu, ale co na tom? Miluji ho, miluji ho nesmyslně, slepě, šíleně, ale miluji ho!“

Slzy mi stoupaly do očí, ale netekly, zraky byly zase suché a ta nesnesitelná palčivost v mozku a pod víčkami a hrozný tlak na spáncích mi působily nová, nevýslovná muka tělesná.

Zatím byl jezdec pod samým miradorem a klusot koně se přerušil. Vzlyk mi vstoupal v hrdlo a dusil mě. Před očima tvořila se mi nesmírná kola a cos jako černá slunce, a to vše kroužilo a vířilo do výše a v hloubku nebes v šíleném reji. Tu nedovedla jsem déle do prázdna hleděti a zraky moje spouštěly se pomalu k zemi. Setkaly se na cestě se zrakem dona Manuela. Dusila jsem šílený

výkřik lásky v prsou, tonula jsem v bolesti a v strádání, v rozkoši a v blahu, tonula jsem v moři lásky, které mnou zmítalo jako rozkrušeným korábem. A zvuk jeho hlasu sladký, snivý, lichotící, šeptající, nesl se ke mně na mirador jako tichý zpěv.

„Amparo,“ řekl se slzami slyšitelnými v záchvěvu hlasu, toho hlasu, kterým vždy do srdce vnikal a mnou vládl jako nejmocnějším čarem, „Amparo, jak jste bledá, jak jste smutná!“

Nemohla jsem promluviti, ale vztáhla jsem v nesmírné touze ruce po něm, raníc se o kruté železné ty květy mříže, která strměla mezi ním a mnou. Nevěděla jsem, co činím.

„Bože,“ řekl opět za chvíli, „jak jsem vám křivdil, Amparo! Vy mi nikdy odpustiti nemůžete. Vy neuvěříte, že jsem jednal pod nátlakem poměrů mocnějších než moje vůle! Zhouba celého mého rodu nebo blaho jeho viselo na tom sňatku, který je ohavností před vámi a před Bohem!“

„V tvém srdci zůstal tedy aspoň stín můj, moje smutná památka?“ odpověděla jsem na polo mrtva štěstím a žalostí.

„Tvůj obraz,“ zvolal, „září v mém srdci a zůstane tam na věky, bych před ním klekal jako před oltářem!“

„Jdi tedy v míru,“ řekla jsem. „Odpouštím ti vše. Jsem s tebou smířena. Jdi. Bůh opatruj tě. Jdi. Nikdy více mne neuvidíš. Ale památka tvá zůstane mi drahou!“

Odtrhla jsem se násilně od mříže miradoru, padla jsem v komnatě na kolena a pozvedla jsem, žehnajic, obě ruce. Neviděla jsem už na ulici, ale slyšela jsem, že kůň se dal na pochod, dupot jeho vzdaloval se, a každý v dáli slábnoucí úder kopyt o dlažbu bodl mě v srdci, a bolestí, rostoucí při každém vzdalujícím se kroku, měřila jsem nesmírnost svého utrpení. Bylo mi, jakoby každým okamžikem propast mezi ním a mnou se šířila, a byla jsem jista, že zemru tímto posledním loučením. Ale ruce moje mu stále žehnaly a nitro moje volalo: „Jdi, zapomeň mě a buď šťasten!“

Když asi za hodinu vešla ke mně Agueda, pravila jsem jí: „Je konec všemu, všemu. Odpustila jsem mu. Rozloučili jsme se na vždy. Ulož mě a nech mě zemříti.“ Lomila jsem rukama, němá, beze slz.

„Co si zoufáš?“ tázala se Agueda. „Proto, že's mu prominula?“

„Ne, Aguedo. Proto, že ho už nikdy neuvidím.“

„Chceš-li, uvidíš ho,“ řekla suše Agueda. „Přišel sluha jeho, Ramon. Přinesl ti dar, hle, tyto safíry a perle, a táže se, nemohl-li by s tebou dnes ještě promluvit. Žízní po tvé lásce.“

Divoký výkřik můj polekal Aguedu, ale zajiskřilo se jí radostně v očích.

„Tygří tvůj řev,“ pravila mi, „vítám s radostí. To's opět ty! Bodlo tě to? Aspoň už o prominutí mi nepromluvíš. Jedná s tebou jako s prodajnou záletnicí. Ten bídník!“

Klesla jsem na zem, svíjela jsem se bolestí. Bylo pravda, jednal se mnou jako s nejposlednější záletnicí, zachtělo se mu mého těla, posýlal svého sluhu a připojil i dar! První moje myšlénka byla zdrcující: „Ten muž mě nemiloval nikdy!“ Ale na dně všeho bolu, všeho volání po pomstě bylo přece jen ještě něco jiného než uražený cit, než smutek a zoufání, touha držeti jej aspoň jednou ještě v náruči, líbat jej a líbat a zemříti v bouři toho nenasytného, toho hladového, toho žíznícího líbání! Co mi bylo do toho, zač mě považoval? Co na tom, myslil-li, že lásku moji koupit lze? Ne po jeho úctě, nýbrž po slasti jeho, třeba i vylhané jen lásky, toužila jsem až k smrti!

„Ať přijde! Ať přijde!“ jásala jsem a Agueda se záhadným úsměvem odvětila: „Přijde. Sám zlý jeho osud vede jej v jeho zkázu.“ Vyšla z komnaty.

Celý dům, celá ulice už spaly, když jsem jej s miradoru k nám přicházeti viděla. On a sluha jeho Ramon, dva černé stíny, blížily se pomalu ve záplavě lunného svitu. Agueda byla na stráži. Otevřela dům a vklouzl tiše do průjezdu. Ramon bral se pomalu zpět. Viděla jsem ho mizeti v dálce. Zatím vešel don Manuel do mé komnaty, kde lampa slabě nedaleko velkého lože kmitala. Vrávorala jsem mu vstříc. Jako do pláště zahalila jsem sebe a jej do svých plynoucích na zem vlasů a polibky moje nedaly mu promluvit. Byla jsem jako zpita vášní a strachem, že mi unikne, že jiná, jiná mi jej vyrve z náruči. Jak jsem ji nenáviděla, tu druhou!

„Jsi mým, jsi mým!“ šeptala jsem blouznivě jako v horečce. „Jsi mým! Jen pro mě svítí ty temné tvoje oči! Jen pro mě dýšou tvoje rty, jen můj jest jejich záchvěv, jen mou jest rozkoš tvého líbání! Dech tvůj jest mým! Duše tvoje je pro mě stvořena, a srdce tvoje nebije než pro mě!“

Tasila jsem dýku, roztrhla jí roucho jeho. Couvl jako polekaně.

„Co to znamená?“ tázal se.

„Nač by roucha naše srdcím našim bránit měla, aby bezprostředně tloukla druh druhu vstříc?“ řekla jsem zmateně a trhala jsem se sebe šat. Usmál se, ale lekla jsem se toho úsměvu, v něm nebylo lásky, v něm nebylo než palné žádosti. Tu zmizel náhle čar, který mě tak mocně ovládal, a byla jsem smutna. Bylo mi, jakoby láska moje mizela, a bylo prázdno, pusto ve mně, prázdno a smutno až k smrti.

Táhl mě k sobě, líbal mě, ale polibky jeho zdály se mi nyní urážkou a ve mně ozval se hlas, volající: Pomsta! Ale mlčela jsem. Oddala jsem se mu jako oběť, podrobila jsem se hanbě a ponížení toho obejmutí bez lásky.

Když don Manuel pevně dřímal, vlekla jsem se k miradoru. Chladila jsem tvář svou, planoucí ruměncem hanby, o železo mříže a zvedala ruce k nebi.

„Vy bledé hvězdy,“ šeptala jsem, „buďte svědky mého činu. Vy hleděly jste na mou hanbu. Vizte, trhám, rvu poslední slabost s kořenem ze svého zbloudilého srdce! Hle, sedím na stolici soudní. Co zasluhuje tento bídný, ošemetný muž?“

Slabý šramot ozval se v komnatě. Vzhlédla jsem, Agueda stála přede mnou. Vysoká, temná, nehybná, s tím hrozným výrazem krutosti na tváři, zdála se mi strašným zjevem.

„Co chceš?“ šeptala jsem polekána.

„Čekala jsem za dveřmi,“ šeptala v odpověď. „Rujný jeho chropot plnil mě ošklivostí a modlila jsem se za tebe, bys hrůzu svou a nenávist před ním šťastně skryla. Zde mě máš, abych ti pomáhala v pomstě.“

„Co mluvíš o pomstě?“ řekla jsem chvějíc se a podléhajíc Aguedě jak jsem byla dříve podléhala jemu. „Co mluvíš o pomstě, mluv raději o soudu.“

„Dobře," odpověděla. „Propadl soudu."

Šla k loži, rychle a klidně svázala ho provazy.

Hleděla jsem tupě na ni. Držela jsem se stěny. Měla jsem závrať. Zavřela jsem oči. Tu probudil se don Manuel. Agueda stála nad ním s tvářt jako kamennou a svítila kahancem na zbledlý jeho obličej. Zdál se jako polekán zlým nějakým snem.

„Co se děje?" řekl, na polo teprve nabývaje vědomí.

„Zemřeš," řekla Agueda klidně.

„Pomoc! Pomoc!" zvolal don Manuel. Hlas jeho šel mi k srdci, ačkoli tam lásku už nezbouzel. První moje hnutí bylo vrhnouti se k němu a chrániť jej.

Agueda mi bránila, uhodla, co se ve mně dělo.

Zarděla jsem se nyní do temna. Svit kahanu padal na nahá jeho prsa a styděla jsem se před svou otrokyní.

„Amparo," pravil lichotivým hlasem, „braň mě. Jsem svázán. Chceš, bych před tvým zrakem zhynul jako brav?"

„Aguedo," zvolala jsem, „neodolám jeho hlasu!"

„Amparo, já tě miluji!" řekl don Manuel. To slovo bylo osudné. Zbudilo mou nevoli, mé pohrdání.

„Sketo!" řekla jsem. „Lžeš nestoudně strachem o své žití?"

„Smiluj se!" odpověděl a trhal marně těsnými svými pouty.

„Bojíš se jeho hlasu?" řekla Agueda s děsným šklebem. „Nuž neuslyšíš jej už nikdy promluviti!" A bodla dona Manuela strašným vzmachem dýky mezi rty. Jazyk jeho byl přetnut, krev vytryskla temným proudem, dusila jej v hrdle a strašné jakés jektání lilo se s tou krví zároveň z jeho široce teď zejících úst.

Byla jsem obrácena v sloup. Agueda vnutila mi nůž. Šeptala mi slova zášti do ucha, a mezi tím těkaly zraky moje po obrazích svatých mučedníků, visících v temnu síně, ozářených slabě kahancem. Zdálo se mi, že krvavé ty zjevy mi ukazovaly rány své, že mě vybízely, bych podobné způsobila na své oběti. Zdálo se mi, že tonu v krvi, že po tom prahnu se jí napiti. Ó, zajisté, já zšílela!... Všechny křivdy, které se mi byly dály, bodaly mě k divokému činu, všechna bolest, kterou jsem byla snášela, nutila mě k vraždě! Vy všickni, kteří mě nyní slyšíte, suďte mě a odsuzujte mě! Trhejte mě v kusy! Ale nezatajím pravdu. Nezamlčím ničeho... Stala jsem se tygřicí. S nožem v ruce stála jsem před donem Manuelem, který se dusil tichým chrapotem, leže na loži svázán jako brav.

„Ty prolhaný a bezectný, vilný a krutý, nízký a zbabělý," pravila jsem, „jak je mi líto, že zde skrytě jen a ne před celým světem spravedlnost na tobě konám! Ohlédni se, kde jsi! Zde, v této síni přísahal's mi lásku! Zde v této síni stala jsem se obětí tvých snižujících mě chtíčů! Zde v síni té pykej za svůj zločin!"

Nešťastník zaúpěl z hluboka a koulel očima, nedojal mě však.

„Ty tvoje prsty zde vnutily mi podvodně snubní onen kroužek," zvolala jsem, čím dál tím více záštím zpita, „ty lhavé prsty! Vrz je od sebe!"

Ostrý můj nůž přetínal bleskem čivy jeho prstů, jejichž jemné články s proudem krve na zem padaly. Agueda smála se divoce, a její smích mě trhal k pomstě jako třesk polnice oře do bitvy pohání.

„O luzné vy oči," zvolala jsem, „co něhy, co lásky, co sladkých žádostí se z vaší hloubi linulo! A vše to byla lež! Vy lživá světla, co plníte se nyní slzami? Váš pláč chce se podobati pláči lidskému? Vy lháři nelidští, chcete-li slzy roniti, pak roňte krvavé, jak je ronilo moje zavražděné srdce v dlouhém pláči svém!"

Ó Bože můj, ó trestej mne, neb při těch slovech krutých a posměšných vnořila jsem dýku svou dvakráte v jeho oči, shasla jsem ta luzná světla na věky a uposlechly mé: ronily krev!

Ah, kéž ukončím už svoje vyznání!...

Byl slep, byl slep a rudý pláč těch jeho očí zhasl plameny mé zášti. Klesla jsem na kolena. Agueda sklonila se nade mnou. „Skonči!" zašeptala.

Vstala jsem.

„Manueli," řekla jsem. „Pomsta moje byla strašná. Byla velká jako někdy moje láska. Ty můžeš říci, že zemřel jsi rukou té, která tě milovala bez míry a bez meze. Ach, jak ráda bych byla zemřela někdy rukou tvou! Však dosti, dosti. Bůh odpusti ti křivdy tvoje, neb došly zde už svého trestu. Zemři v míru a v pokoji."

Políbila jsem místo, kde srdce jeho bilo — a vrazila jsem dýku svou tam až pod jílec... Zemřel okamžitě... Co chcete, bych vám více pověděla? Oděla jsem zemřelého pláštěm purpurovým a zahalila zohyzděnou tvář jeho hustým závojem. Agueda a já skryly jsme jej na to v loži, které jsem pokryla koberci. Pak vzala jsem veškeré své zlato, své šperky a dávala to Aguedě. Prosila jsem ji: „Prchni do Afriky. Bude to snadné, nalezneš koráb v Oráu. Objevím svůj čin teprve až budeš v jistotě."

Agueda ale plačíc odvětila: „Co záleží mi na životě? Chci ráda s tebou zemříti. Soud náš bude společný."

Když prosby moje, hrozby, zaklínání bez výsledku zůstaly, vzdala jsem se. Je pravda, co záleží na životě! — Sedly jsme na zem, unaveny vražděním, usnuly jsme posléze... Mezi dnem přišel Ramon pána svého hledat... Víte nyní vše. Jsem unavena mluvením. Netažte se po ničem více a jednejte dle své libosti. Vždyť víte vše: On zradil mě, a za to vzala jsem mu život. Tak jednáte i vy, muž proti muži, šlechtic proti šlechtici. Ach ano, vím. Mě budete jinak soudit. Neodmlouvám ani. Kdyby mě slovo spasiti mohlo, nevyřkla bych je. Život se mi hnusí. Necítím žádnou kajícnost, ale necítím už nenávisti, cítím pouhou zoufalost. Proč? Proto že v prsou zde posud žízeň po té jeho lásce, která nikdy nebyla v zrádném jeho srdci. Že jí tam nebylo, toť kletba mého života a temnost mého osudu. Proto snáším muka. Chtěla bych zaplakati, zaplakati, že oné lásky nikdy v jeho srdci nebylo, však Bůh odepřel mým očím vláhy. Zde oheň v těchto zracích, oheň, oheň, ale žádná, žádná slza! — — —

Tak zvolala před soudem místokrále, ona divukrásná žena, bledá jako smrt v tom purpurovém rouše svém, obracovala, končíc, tvář proti nebi a suché její oči jevily nevýslovné strádání. Neodpovídala na žádnou další otázku. A tak tedy soudili ji a Aguedu. Kráčely obě klidně k smrti. Nejdříve padla snědá hlava otrokyně Aguedy na popravišti a pak spanilá, luzná, hrdá hlava Ampary, ženy dona Manuela de la Huerta. Když kat ji za dlouhé vlasy pozvedl, aby ji lidu ukázal, tu vytekly z pod mrtvých jejích víček dvě velké, jasné slzy. Vyronila je posléze po smrti pro tu lásku, kterou v žití hledala a nenašla! —

*

Český Honza.

Kdys čtyři bohatýři
jsou vyjeli si z Čech,
to v kápi mnich a měšťák
a v zbroji statný lech.

A čtvrtý, — odpusť, bože
mu bohatýrský los! —
byl Honza, český Honza,
a pěšky šel a bos.

Vzal režný bochník chleba
a uzel na ruku
a po dědkovi máma
mu dala hazuku. —

Kdys čtyři bohatýři
jsou z Čech vyjeli ven
a slíbili, že vrátí
se domů v rok a den.

Mnich obrátil se k jihu
a dojel v svatý Řím,
tam dostal zlatou mitru
a vlast mu byla dým.

A lech kdes na severu
na králův přijel hrad
a proti vlastní zemi
šel za erb vojovat.

A měšťák na západu
si hezkou ženu vzal
za její těžké věno
i řeč jí zaprodal. —

Náš Honza, český Honza
šel zrovna slunci vstříc,
tam dvé měl šťastných bratří,
však nedali mu nic.

Pak v sever, jih a západ
jej vedl bludný krok,
tam byli by ho ctili
na mnohý dlouhý rok.

A slibovali kmenty
a zlata na ruku,
jen když jim Honza prodá
svou českou hazuku.

A slibovali dvory
a čeleď v zástupu,
jen když jim Honza prodá
svou rodnou chalupu. —

Však Honza tvrdou kůrku
si vytah' z uzlu ven
a sedl sobě na mez
a plakal, plakal jen.

Co jsou mu panské dvory
a čeleď, zlata lesk,
když utrhne mu srdce
ten po domovu stesk!

A Honza, český Honza
jen stále říkal: „Ne,"
a domů šel, — a zbude
tam do soudného dne.

J. V. Sládek.

Z Assiutu do Luksoru.

Dle svých upomínek z Egypta píše *Em. Fait.*

(Pokračování.)

Chemis ještě za nadvládí římského bylo kvetoucí obcí a v tomto stavu se udrželo až do arabského přívalu. Abulfeda vypravuje, že ve středu města se rozkládající svatyně náležejí k nejpamátnějším a nejkrásnějším v zemi. Ale podobá se, že zmíněný arabský spisovatel budovu ani sám neohledal, nýbrž že se zmiňuje o ní pouze dle podání některého domorodce. Zříceniny objevují se severněji od města a nehonosí se ani rozsáhlostí, ani krásou zbylých částí. Okolnost že trosky jsou mimo obvod městský, slouží pouze za doklad, že kdysi obec měla daleko větší rozsah. Dle nápisů patřil chrám bohu Panovi. Z druhé památky, kdež dle Herodota božské úcty docházel Perseus, vzdorují času toliko chudé rozvaliny, a ježto k nim za povodně dosahují vlny řeky, není naděje, že by i s přístavbami z doby Ptolemeovců a římského nadvládí dlouho se ničivým živlům ubránily. Znamenitý badatel starožitností egyptských Maspero roku 1884 odkryl sev. od města blíže koptického kláštera rozsáhlé pohřebiště; nález byl tak vydatný, že na tisíce mumií bylo dopraveno do Kaira a četné z nich rozprodány do sbírek evropských i do Ameriky. Od té doby Achmin stalo se střediskem výnosného obchodu se starožitnostmi, jež bez vědomí dozorce musea přicházejí do ciziny.

„Rád bych věděl, co jste si tam koupil?" ptá se snad zvědavý čtenář. Mimo drobné tretky, jež nestojí ani za zmínku, ničeho, neť cestování v Egyptě drahé a uspořádati si trochu slušnou sbírku vyžaduje daleko větších peněžitých prostředků, než které jsem měl po ruce. Mezi zemřelými, jichž mumie u Achmimu byly objeveny, bylo mnoho kněží a kněžek a přidány k nim i vzácné závitky papyru.

Jižněji od města rozkládá se na východním břehu Dér el Abiad (Bílý klášter), dle našeho pojmu jest to prostě malá koptická osada, neboť muži, ženy i děti žijí tu způsobem patriarchálním pohromadě. Kostel rozdělen ve tři lodi, jež jsou dřevěnými stěnami od sebe přepaženy,

světlo vniká do vnitř z kupolí, z nichž největší vypíná se nad středem hlavní lodi a pod ní postaven stojan, na němž vyloženo evangelium. Pro světské osoby vykázáno zvláště vyhrazené místo. Při vchodu požádá vás za příspěvek na vydržování kláštera mladá žena koptická; už pro snivé, hluboké její oči darujete několik „giršů“ (piastrů) k dobročinnému účelu.

Parník po několika hodinách zahne téměř pod pravým úhlem, aby se zastavil v Girge, na přístavišti hemží se prodavači a prodavačky, již nabízejí datle, melouny, mléko, holuby i domácně pečený chléb. Nevšímáme si mnoho šumotu, jenž panuje u přístavu, a spějeme, abychom se trochu podívali po městě

Jest rozlehlé i živé, má 15 tisíc obyvatelstva, a vždy více ujímá se mezi odborníky přesvědčení, že tuto stojíme na půdě staroslavného Thisu neb Teni. Mezi jinými památnostmi ukazují se též hroby z VI. dynastie. Koptové tam mají mnoho příslušníků, ano před městem rozkládá se katolický klášter, jenž se řadí k nejstarším v zemi, a obdařen jest četnými statky. Jméno jest křesťanské, neb se ukrývá v něm náš sv. Jiří a jemu zasvěcen i uvedený klášter. Arabské hory přistupují naproti městu téměř až k samé vodě a vyznačují se svojí příkrostí. Zámožnější obyvatelé stavějí si příbytky z pálených cihel, průčelí bývá ozdobeno polévanými kachly. Chudší spokojí se s nepálenými vepřovicemi, aby si upravili domky. Nad okolím svým štíhlými stěnami se vypínají sporé minarety na důkaz, že islam nedovedl si tu získati příliš horlivé stoupence.

Parník pro výletníky přenocuje před městem sv. Jiří a teprve druhého dne pokračuje v cestě do Beliáne.

Chceme si prohlédnouti zříceniny blíže Arábatu el Madfúne a k tomu cíli nutno vyjednávati s mezkaři. Přistoupím k jednomu z nich, osmahlému mladíku as devatenáctiletému s černým výrazným okem. „Co ti dám za cestu do Arábatu?“

„Dvanáct piastrů, al hamár,“ ukazuje na osla toliko pokryvkou opatřeného, „dobře jde.“

Slevil dva piastry, ale vymínil si bachšiš. Bylo ráno k sedmé hodině a tudíž čas příhodný k jízdě, než nastane přílišné vedro. Ve cvalu přejede se přes průplav Rénane; na úrodných polích viděti přičinlivé fellachy, buď vykopávají stružky, aby jimi odváděli vodu, neb na zádech velbloudů i trpělivých mezků dopravují v průplavech vykopanou černou zem na ornici, jeť právě doba, kdy kvapem blíží se všeobecné zavodnění. V datlovém stromoví ukrývají se chudičké vesničky, v nichž příbytky pravidelně nedbale upěchovány z hlíny. V kalužinách u průplavu líně povalují se buvoli, i na kraji dozrávající durhy pase se tučný skot, mladý velbloud ještě v nevázané bujnosti přeběhne přes cestu, lekaje se pokřiku mezkařova. Konečně opustí nás úrodný pruh země, i nutno uraziti jistou vzdálenost přes holou poušť, až k horskému odnoží, který odděluje se od ostatního Libyckého pohoří, jakoby chtěl k samému Nilu proniknouti, leč uvázl na cestě. Před tímto horstvem rozkládalo se město Abydos, které se prohlašuje za sídlo nejstarší dynastie egyptské.

Podobá se, že Asiaté pronikli v době nejstarší do Egypta od jihu přes úžinu Bab el Mandeb a tu, kde se údolí nilské nejdříve rozšiřuje ve volný prostor, založena osada This, první to město v zemi a s ním spojený Abydos byl o málo asi mladší. Zde se ukazoval nejstarší hrob Osiridův a kdo poblíže byl pohřben, zabezpečil si zvláštní přízeň při posmrtném soudě. Dle výkopných prací, které byly podniknuty za vedení Mariettova, nemělo město nikdy velikého rozsahu, ale ze všech chrámů Osiridových v Egyptě, mimo onen v Memfidě, požívalo nejvíce vážnosti.

Za dvě hodiny dostihli jsme Arábatu el Madfúne.

„Dostanu zde kávu?“ ptám se mezkaře.

„Tam hle u Saliba,“ zněla odpověď; byl to hlídač památek, k němuž nám ukázal. Nechtěl jsem vstoupiti do nízké zaprášené světničky i posadil jsem se na kámen před vchodem, abych byl kryt před paprsky obtížného slunce. Snědeu malý zákusek, který jsem si přinesl z parníku, a za chvíli byla tu i káva v malém kotlíčku ze špatného porcelánu. Přišel i Salibe, málomluvný stařec se silně prokvětalým vlasem a vousem; ukázal jsem lístek, jejž za poplatek egyptské libry (12 zlatých) vydává museum v Ghizé a kterýž opravňuje k návštěvě všech památek v Horním Egyptě.

„Podíváme se spolu na Memnonium.“

„Aju, chavága,“ s mírnou poklonou odvětí oslovený, vědom si svého důležitého úřadu.

Vydáme se ihned na cestu ku chrámu, jenž teprve r. 1859 značným nákladem byl z písku vyhrabán; práce byla tím nemálo stížena, že zadní díl stavby opírá se o horský výběžek, tak že se podobá, jakoby to byla obrovská hrobka, jež slouží pouze za vchod do skalní komnaty. Posvátný pramen, o němž se zmiňuje Strabo, že se nalézal v Memnoniu, nebyl vypátrán, rovněž hrob Osiridův, ačkoli máme dosti spolehlivé staré popisy o jejich poloze.

Memu u starých Egypťanů slula každá stavba neb socha značných rozměrů, zasvěcená památce slavné jakési osoby, pravidelně panovníka. Řekové slovu nerozuměli a svedeni příbuzností zvukovou bájili o Memnonovi, spojenci Priamovu ve válce trojské, že pocházel z Ethiopie a že jemu k poctě byly památné stavby provedeny. Nápisy, jimiž stěny budovy pokryty, jsou rázu všeobecného, ale vztahují se vesměs k pohřebním obřadům a představám o životě posmrtném. Poblíže posvátného hrobu Osiridova faraonové nejraději přinášeli oběti, aby uctili památku svých předchůdců tak že v této příčině Abydos slynul po veškerém Egyptě. Původně arci domácí název obce zněl Abtu a Hellenové to byli, kteří jej změnili dle města při úžině Dardanellské.

Tento vážný účel, jemuž sloužiti mělo memnonium v Abydu, byl i příčinou, že všeliké hlučné slavnosti v jeho síních byly zakázány a ani pěvci, ani hudebníci nesměli své umění tuto provozovati. Stěny budovy přitesány z drobnozrnného vápence a pouze ony části, na nichž spočívalo větší břímě, jako sloupy, architravy, dveřeje a jiné zhotoveny z tvrdého pískovce. Základy jsou vesměs mělké, ani půl druhého metru nesahají pod půdu.

Vynikající svatyně stála v Abydu již v třetím tisíciletí př. Kr., v Louvru uschován nápis z doby Usertesena I. (XII. dyn.), v němž se stavitel Ameniseneb honosí, že opatřil chrám na tomto místě novými hieroglyfy. Výbojní Hyksové ovšem se nestarali o domácí památky porobené země, naopak, mnohé z nich zničili, též v první době po jejich vypuzení nevšímáno si hrobu Osiridova, až Seti I. vystavěl úplně nový kostel a nejslavnější vládce egyptský

Ramses II., syn a nástupce jeho ukončil jej, a okrášlil. Půdorys stavby liší se podstatně od jiných podobných památek, má totiž podobu pravoúhelného měřítka.

První pylon, který se vypínal na severovýchodě, úplně se sesul a jenom hromady balvanů v nepořádku ležících označují jeho místo. Stejný osud stihl okružní zeď, jež obklopovala první předdvoří: lépe odolal nepohodě časové druhý dvůr, k němuž se vlastní budova připojuje. Nápisy týkají se pouze Ramsesa II. a jeho rodiny, ačkoli tento díl byl hotov za Setiho. Před vnitřní příční stěnou stojí dvanáct pilířů a tvoří jakýsi druh úzkého předchrámí. Do dalších místností otvíralo se sedm vedle sebe zřízených dveří, tolikéž komnat bylo upraveno v nejsvětějším; Ramses však nařídil, aby šest průchodů bylo zazděno a toliko prostřední ponechán; na pravé straně v rohu upravena menší dvířka. V levo od vchodu na hlavní stěně nalézá se dlouhý výklad, proč odhodlal se proslavený vojevůdce, aby nedokončené dílo provedl, byla to v přední řadě upřímná láska synovská, která jej k tomu nutkala a rozhodnutí panovníkovo bylo vřele schvalováno od shromážděných velmožů.

Vstupme již do nitra svatyně prostředními dveřmi; ocitli jsme se v hypostylné dvoraně, která jest sice nehluboká, ale široká; strop spočívá na 24 sloupech ve dvou řadách postavených. Štíhlé dříky sloupů ozdobeny na konci hlavicemi papyrových poupat; mezi rozmanitými hieroglyfickými obrazci, jež vesměs velebí Ramsesa II., dlužno se zmíniti o seznamu nomů (okresů), na důkaz, že ze všech končin země přicházeli sem poutníci, aby projevili úctu mocnému bohu.

Druhá hypostylná síň podobá se první, ale jest prostornější, výzdoba provedena za Setiho a proto i jméno jeho častěji se připomíná. Sloupů je o řadu více, mezi jejich skupinami vedou cesty ke komnatám bohů; první dvě řady mají rovněž papyrové hlavice, za nimi vyvyšuje se značně podlaha a poněvadž dříky jsou stejně vysoké, nemají sloupy třetí řady žádných hlavic za tím účelem, aby strop zůstal ve stejné rovině. Z toho důvodu jest i pohled z dolejší části do pozadí jímavější. Mnohé postavy na stěnách jsou svými odznaky důležité, častěji představuje se král se zlatým kadidlem v ruce; toto má podobu ramene, jež v ohnuté ruce drží kotlíček, z něhož páry kadidla vystupují. Na držátku jest pečlivě pracovaná hlava krahujce, ptáka, který byl zasvěcen Horovi. Nadoba, z níž se lily nápoje bohům určené, představovala zlatý květ lotosu, nad jehož otevřeným zvonkem vyčnívaly malé vásy. Provedení všech ozdob svědčí o neobyčejné svědomitosti, ba téměř úzkostlivosti umělcově.

Ve značné vzdálenosti od třetí řady sloupů zachováno sedm klenutých komor, jež všechny dohromady mají představovati sanktuarium. Strop jest rozmanitě hvězdami vyzdoben; není to však pravá klenba, nýbrž kameny jsou vodorovně na sebe položeny a vykrojeny, nahoře uzavřeny jsou balvanem, jenž polokruh doplňuje. Kapličky náležely od levice počínaje pořadem králi, Ptahovi, Harmachisovi, Amonovi, Osiridovi, Isidě a Horovi, tak že mimo Seta a manželku jeho Nefthys všechna čelná božstva Egypťanů byla tu zastoupena. Nápisy a obrazy v každé jednotlivé místnosti vztahovaly se výhradně k obřadům předepsaným dotyčným představitelům nadpřirozených mocností. Sem byly dopravovány mumie, které měly býti požehnány k pouti na onen svět. V komorách očekávali zemřelé kněží s kadidlem, výkropem, modlitbami i přitlumeným zpěvem. Výminečně dopřáváno bylo též vynikajícím velmožům vstoupiti na posvátná místa, aby přinesli oběť za zesnulé. (Pokračování.)

Mluvící kůň.

Anglicky napsal *F. Austey*. Přeložil *Richard Jiřík*.

(Pokračování.)

Bylo tu několik procházečů nedaleko; ale jak vypraviti ze sebe volání o pomoc, jak pověděti něco takového lidem?

„Tím toliko donutíš mě, abych se svalil na tebe," odpověděl. „Představ si, že by mně napadlo pustiti se přes to zábradlí do řeky, nebo dáti se do běhu a poraziti osedlaného strážníka — myslíš, že bys měl mnoho omluvy?"

Nemohl jsem jej tím ujistiti. „Byl jsi mi předveden," pravil jsem vyčítavě, „jako kůň povolný!"

„A to jsem — až na záležitosti obchodní. Nuže, buďto mě koupíš, nebo —? Nemám rád nerozhodnosti."

„Koupím," pravil jsem obchodnicky ochotně. „Zaneseš-li mě zpět, vyřídím věc ihned."

Netřeba podotýkati, že jedinou mou myšlénkou bylo, dostati se zdráv s koně dolů; a pak ani čest ani zákon nemohly mě donutiti, abych dostál smlouvě vynucené hrozbami. Ale když jsme jeli zpátky dolů, pravil rozvážně: „Napadlo mně, že bude dobře pro obě strany, učiníš-li nabídku svou mému majiteli dříve než sestoupíš se mne." Byl jsem příliš sklíčen, než abych odpověděl: pekelný důvtip zvířecí uhodl můj úmysl — a mohl jej zmařiti, kdyby chtěl.

A už jsme lezli do ohrady se skleněnou střechou, kde zastali jsme majitele samotna; s údivem patřil na hodinky, jakoby porovnával bledý ciferník s mou tváří. „Jakže, pane, tak záhy zpět," pravil? „Snad nebyl vám kůň příliš divoký?" Pravil to, aniž měl nejmenší potuchy o pravdě; a věru, trvám, že ten začarovaný kůň — Houyhuhum, nebo kterýkoli jiný to byl — nikomu jinému tajemství svých čarovných darů nesvěřil — a ve všech svých rozprávkách se mnou dovedl toho (jak? nemohu vysvětliti), že od jiných kromě mne nebyl slyšen.

„Ó, nikoliv, pane," odporoval jsem, „nesl mě podivuhodně — vzácně," a učinil jsem pokus skočiti dolů.

Nebylo možno: Brutus vzepjav se okamžitě připomenul mi mou povinnost jemným zašeptáním: „kupuj!"

„Ó jest to vzácný kůň, pane, pravda-li?" řekl majitel pochvalně.

„V-výtečný!" souhlasil jsem rychle. „Postavte se, prosím, sem ku hlavě jeho." Ale kůň zabočil doprostřed dvora, kde se počal zlehka bočiti. „Mně se tolik líbí,"

zvolal jsem drže se sedla, „že si dovoluji tázati se vás, mohl-li byste se s ním rozloučiti?“ Tu se Brutus utišil a poslouchal.

„Vy jako byste chtěl, abych vám ho popustil?“

„Ano,“ pravil jsem zticha. „Zač by asi byl?“

„Půjdete sem ke mně do kanceláře,“ pravil, „a smluvíme se.“

Byl bych ochotně sestoupil, neboť tu nebylo zrovna místo na vyjednávání, ale podezřívé zvíře nechtělo ani slyšeti: počalo se hned vzpínati.

„Ujednejme to hned — zde,“ pravil jsem, „nemám času.“

Koňař se podivně ušklibl. Není pochyby, že tu bylo cos neobchodního, nepraktického v mém spěchu, zvláště u porovnání s mým zevnějškem v tu chvíli.“

„Dobrá, vy jste dostal kapitální chuť na toho koně a nezmýlíte se,“ poznamenal.

„Neviděl jsem nikdy pěknějšího stvoření,“ pravil jsem: byla to málo opatrná poznámka do očí prodavači tak vychytralému, ale na druhé straně musil jsem opět zalichotiti koni.

„Nevím, opravdu, jak byl bych bez něho živ a zrovna v tuto roční dobu,“ pravil muž. „Jsem teď skoro bez koní, a nevím, kde přijít k čerstvým.“

Sladký pocit proběhl mi tělem. Učinil jsem, co jsem mohl. „Mrzí mne, že nemožno vám učiniti po mé vůli,“ pravil jsem maje se ku sestoupení. „Škoda, ale když nemůžete, tož konec řeči.“

„Nedej se mýli,“ pravil Brutus: „prodá ochotně; učiň mu nabídku, rychle!“

„Dal bych vám třicet guinei, jakž!“ pravil jsem, dobře věda, že nevzal by ani sumu dvojnásobnou. —

„Myslil jsem, že takový pán, jako jste vy, má větší pojem o cenách koňských,“ pravil; „hle, vždyť jeho postava sama, panečku, má tu cenu.“

„Snad byste mi nechtěl prodati postavu bez koně,“ pravil jsem nutě se do žertu.

Netřeba prodlužovati bolavé scény. Brutus stoupal od sumy k sumě až na konec pravil majitel: „Tož tak nebudem se tahat, pane, povídám, za sto je váš.“

Tak za sto byl můj a já vzal koně beze vší záruky, bez poptávky, zda je zdráv a jsem jist, že koňař měl mě za něco málo lepšího než — blázna.

Tak stal jsem se bezděky majitelem Honyhuhnma, nebo něčeho ještě horšího, i bral jsem se s ním k obydlí svému ve ‚stromořadí‘ ve stavu úplné otupělosti. Co s ním počít? Jezditi na takovém koni-mluvkovi byla by stálá trampota; a přece nezbývalo, než podržeti si jej, poněvadž měl asi tolik ostrovtipu, aby prohlédl každý pokus, zbaviti se ho. A k tomu má láska a ctižádost! Nemohl jsem za žádnou cenu nyní přiblížiti se ku Dianě jako pouhý pěšák: okolnost, že koupil jsem koně úplně neznámého, na němž jsem jakživ neseděl, mohla snad býti výmluvou na čas, ale co po tom? Nemohl jsem najíti cesty z bludiště toho, i stenal jsem pod břemenem, s nímž nebyl bych se svěřil uchu nejvěrnějšímu. Nenáviděl jsem obludu, která mě tak opanovala, a mocně hleděl jsem uniknouti.

Musil jsem umístiti Bruta v jiné části města, poněvadž se ukázalo, že je velmi nesnášelivým a vybíravým: ve všem našel chybu, a divím se, že nežádal, aby stáj jeho byl vyložen modrým porcelánem a rytinami. V novém bytě ponechal jsem ho několik dnů jeho vlastním choutkám. To, když jsem ho opětně navštívil, značně roznítilo jeho domýšlivost. Žádal si jíti na Rotten Row mezi jiné koně, ale nikterak v hodinách, kdy nebylo jezdění nebo snad s podkonem. I navrhl kompromis. Sednu-li naň a pojedu, kam si přeje, že bude si vésti opatrně se mnou i poukázal též na to, že mohl by mně poskytnouti různých pokynů na zdokonalení mé jízdy. Nemohl jsem nepochopiti výhod takového zařízení. Ne každý dovede úplně ovládati svého koně; kůň zajisté jest v podstatě ušlechtilé zvíře a důmyslné, a já cítil jsem, že mohu důvěřovati cti Brutově. I abych dal průchod pravdě, zachoval smlouvu přesně. Některé z jeho pokynů mě skoro shodily dolů, ale výsledek jich byl, že jsme k sobě těsněji přilnuli, poměr náš vzájemný nebyl už tak cizí; zdálo se mi, že co den se na něm více zdokonaluji. Ale nedlouho těšil jsem se z této své iluse. Když jednoho dne tázal jsem se ho nevinně, nezdá-li se mu, že ruce mé se zdokonalují v držení otěží, obrátil se na mne svým sardonickým pohledem řka: „Ty se nikdy nezdokonalíš, starý pytle hrachu (neboť navykl si oslovovati mně až hrůza volně). „ruce! vždyť mě nepřestáváš na hubě řezati. A nohy tvé bodají mne co krok klátíce se po stranách — věru, že se skoro stydím, že tě mám na sobě“ —

Byl jsem hluboce uražen „Ušetřím tě pro budoucnost,“ pravil jsem chladně; „toť poslední má vyjížďka.“

„Nesmysl,“ pravil, „netřeba se ti proto durditi. Věř, mohu-li já vydržeti s tebou, že ty teprv můžeš! Ale víš li co, uděláme smlouvu novou.“ (Nevím, jaký to byl netvor, samé smlouvy měl v hlavě.) „Ty mne nejvíce dráždíš uzdou. Nech jí býti a zůstav všechno mně. Jen podotkni vždycky čas od času, kam si přeješ jeti, a já budu se tím říditi — ač neuznám-li za dobré dělati po svém.“

Cítil jsem, že jednání takové bylo nanejvýš nedůstojno, zvracejíc všechen přirozený poměr mezi koněm a jezdcem, ale mně skoro nezbylo už samostatnosti žádné, i přivolil jsem a to tím spíše, poněvadž jsem dle zkušenosti dosavadní jinak jednati nemohl. A upřímně řečeno, nemohu ani nyní říci, že by Brutus přespříliš byl svolení mého využitkoval; jevil více taktu, než se dalo očekávati, ana autorita má byla vlastně jen škraboškou.

Jednu toliko velikou stížnost měl jsem do něho a to byla, že měl ve zvyku najednou se odtrhnouti pryč s nepatrnou omluvou, aby vyměnil několik koňských poklon s některou klisnou nebo kobylou, s jichžto majiteli já třeba nadobro byl jsem neznám, a tak vehnal mě do nejnepříjemnějšího postavení hledat případné omluvy, že tak zdánlivě drze se připojuji; než podařilo se mi vždy dokázati to různým způsobem, ba co více, nabyl jsem několik známostí tímto nepravidelným a bezděčným způsobem. Nicméně přál jsem si, aby byl méně ohnivým, neboť jest přece trochu snižujícím dělati družbu vlastnímu koni — úloha to, jež stále byla mým údělem!

Náhodou byla tu dobu Diana na cestách na pevnině. i nesetkali jsme se doposud od prvního mého objevení se na Rown; avšak viděl jsem, že za krátko vrátí se, i počal jsem s dokonalou zchytralostí roznécovati Brutův zájem různými mimochodem učiněnými narážkami na malou klisnu slečny Chetwyndovy ‚Divokou růži‘. „Jest příliš veselá na můj vkus,“ pravil, „ale svého času budila dosti obdivu.“

„Tobě se tedy nelíbí,“ — Kůň mlčel.

A tak hned prvního odpůldne po návratu Dianině, když objevila se na Rown, snadno se mi podařilo přemluviti jej, aby mě nesl jí pobok pod záminkou, že bude moci takto ustáliti své mínění. Diana provázena jsouc jakous paní Verneyovou, svou příbuznou, uvítala mě čarovným úsměvem.

„Neměla jsem potuchy, že tak dobře jezdíte,“ pravila, „řídíte svého krásného koně tak snadno — tak lehkou rukou, opravdu.“

Nebyla to ironie, neboť mohl jsem nyní celou mysl věnovati svému sedění; a poněvadž jsem se nyní pranic nestaral o řídicí přístroji, musily ruce mé býti vzorem lehkosti.

„Potřebuje jemného řízení,“ odpověděl jsem lehce, „ale vede si také se mnou velmi obratně.“

„Přál bych si, kdybyste mně ho nechal někdy ráno zkusit v kroku, Pulvertofte,“ vpadl do řeči plukovník Cockshott, jenž jel s námi a jehož kůň sotva znal, „vidím, že by šel lépe na krátko na uzdě.“

„Budu velmi povděčen,“ počal jsem, když v tom spatřím výstražné znamení na uších Brutevých. Plukovník učinil několik kroků bodnuv koně svého. „To jest,“ dodal jsem kvapně, „musím vám říci toliko — abych řekl pravdu, nerad bych s dobrým svědomím svěřoval komu svého koně.“

„Přítelínku,“ pravil plukovník patrně uražen, „málo koní doposud bylo, abych nedovedl na nich řádně seděti.“

„Myslím, že pan Pulvertoft má zcela pravdu,“ pravila Diana. „Zvykne-li kůň na jistou ruku, tu cítí nápadně ruku cizí, což přivede jej z obyčejné míry na kolik dní. Z téže příčiny nepůjčila bych nikomu svou ‚Divokou růži‘!“

Plukovník dal se do klusu na zpátek patrně ze vzdoru. „Chudák plukovník,“ pravila Diana, tolik si zakládá na své jízdě, ale mně se zdá, že strhá koně. To není jízda, pravda li?“

„Pravda, že ne,“ souhlasil jsem s lehkým opovržením. „Nikdy nedá se říditi kůň postrachem; toť mé mínění.“

„Máte asi svého velice rád?“ pravila.

„Ne zrovna rád, to není to pravé slovo,“ zvolal jsem — a opravdu, že nebylo to pravé.

„Co řekla jsem o půjčení ‚Divoké růže‘, nemyslím, že platilo by o vás,“ pravila. „Vím, že byste jí neublížoval.“

Jistě že bych k ní zachoval všechny ohledy; poněvadž jsem však nevěděl, nemyslila li záměnu do opravdy, odpověděl jsem neztráceje duchapřítomnosti, že bych považoval zneuctěním, kdybych na ni sedl.

Když jsme jeli domů, Brutus poznamenal, že jsem jednal dobře, že jsem ho nepůjčil plukovníkovi.

„Pravda,“ řekl jsem odhodlán jsa využiti příležitosti, „nebyl bys jej shledal tak povolným jako — jiné lidi.“

„Myslil jsem, že to bylo dobře pro tebe!“ odvětil ostře, a ja nestaral jsem se o další vysvětlení. „Co myslil jsi nedávno slovy svými,“ počal znova, řka, „že se mi asi ‚Divoká růže‘ nelíbí? Naopak. jest čarovná, roztomilá.“

„V tom případě,“ pravím, „nemíním jezditi s její paní tak často — prosím.“

„Nemíním!“ zvolal; „budeš jezditi, hochu, a to každé odpůldne!“

Div jsem nezavýskl: dovedl jsem užiti koně — dle své vlastní vůle. — Nápad se podařil. Nebude mi více představovati se překvapeným cizincům.

A nyní po několik neděl život můj plynul jako blažený sen. Žil jsem toliko těm hodinám na Rown, kde Brutus točil se k ‚Divoké růži‘ jako slunečnice ke slunci, a Diana a já byli jsme důvěrnější den ode dne. Blažeností a jistotou své lásky stával jsem se až rozpustilým; byl jsem neunavným. (Pokračování.)

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda*.

(Pokračování.)

Jediná matka jeho a neustálá vzpomínka na ztracenou dívku byla mu modlou. Matku svou ctil i miloval vřele, jenom k občasným narážkám jejím na ženitbu zůstával nepodajným zatvrzelcem, než přece nedošlo mezi nimi k mrzutostem.

Později si našel nějakou libůstku. Poznával byliny, pátral po jejich prospěšných vlastnostech, až znenáhla se stal horlivým bylinářem a mastičkářem. Brzo potom prodal svůj domek nedaleko Prahy a odstěhoval se s matkou do Jestřabí. Městečko toto bylo již úplně vzdáleno ovzduší velikého města, obyvatelé byli tam snesitelnější, krajina pak široko daleko slynula lesy a stráněmi, oplývajícími spoustou léčivých bylin.

V Jestřabí Martin Hulicius poněkud se utišil. Lidé opravdu nestarali se tak o jeho podivínství jako v předešlém jeho bydlišti. Obchod také obstojně se mu dařil. Co na jedné straně odpuzoval svou staromládeneckou mrzutostí, to na druhé straně napravoval svými lékařskými vědomostmi a svým kořením, kterým ochotně pomáhal každému, kdo skutečně potřeboval jeho přispění.

Když mu za nedlouho umřela matka, samotářství jeho se zdvojnásobnilo. Sousedé, přicházející kupovat do jeho krámu, nebyli s to, aby ho vyrušili z uzavřenosti. Toliko Vojtíškovi a kocourovi se podařilo bezděčně získati si jeho náklonnost a štědrou přízeň.

Tak léta ubíhala. Martin Hulicius stárl, ale vzpomínky jeho zůstávaly svěží. Pořáde a pořáde ještě snil o mladičké poutnici, ustavičně v duchu si ji představoval tak útlou, nevinnou a hezkou, jak před lety na cestě se Svaté Hory ji poznal, stále myslil, že by byla právě taková, kdyby ji nyní náhle spatřil.

Až nyní po dvacíti dvou letech neočekávaně uzřel jejího syna — — —

Bylo to nesmírné překvapení, den ten byl starému mládenci největším svátkem. Tedy konečně po dlouhém, dlouhém čase prvá zpráva o ní, ženě milované a zbožňované! Ale jak žalostná, jak trapná! Ona, jeho posvátná vidina, byla již mrtva! Umřela, často vzpomínajíc na mladého poutníka, byla manželkou i matkou a přece tehdejší

pouť svou na Svatou Horu pokládala za nejskvělejší den ve svém životě.

Z vypravování mladého Královce Hulicius se dověděl, že dívka asi za rok po oné pouti se vdala do Zhoře za třicitipětiletého sekerníka, že za další rok měla dítě, syna, kterého pečlivě a nanejvýše ctnostně vychovávala, že v potu tváři se přičiňovala a střádala, že pak dlouho stonala a mnoho trpěla, než zhasla — — —

Vše bylo nanejvýš prosté, skorem až všední a bezvýznamné, vše tuze obyčejné v životě chudých vesničanův, avšak v očích starého mládence matka Jiříkova objevovala se podivuhodnou hrdinkou. Vědomí jeho, že láska k neznámému společníku na někdejši kratičké pouti provázela tu dobrou ženu i ve věrném, oddaném manželství, naplňovalo jej úctou a provázelo ji láskou jeho až za hrob.

O tom všem Jestřabský kupec tedy přemítal, když se rozešel s mladým sekerníkem. Všechny dávné vzpomínky a milostné vzněty jeho v té noci vzrůstaly, všechna dlouholetá touha a něžnost jeho upjala se nyní k štíhlé, chorobné bytosti mladíka, který byl matce své velmi podoben. Ta podoba obličeje a zajisté také podoba ušlechtilého ducha pobádala ho, aby Jiřího si zamiloval.

Ano, měl ho již upřímně rád. Mnoho, velmi mnoho byl by pro něho ochotně podnikl a obětoval, učinil by vše, co jenom nejpečlivější otec učiniti může pro své jediné dítě, ale co všechno to by bylo platno, když žádná oběť, žádné jeho koření nedovede zastaviti smrt, panovnici neúprosnou a nepřemožitelnou, která už držela nad mladým člověkem železnou, ledovou ruku? Jaká bída, jaká nešťastná náhoda, jaký osud!

Usnul velmi pozdě a tvrdě, až zaspal, poprvé za mnoho let. Probudil se teprve, když Vojtíšek bušil na dvéře krámu a udiveně volal, zdali se mu snad nic nepřihodilo, že tak dlouho neotvírá? Několik Jestřabských sousedův prý už čekalo, brzo-li otevře, ale pak mrzutě odešli majíce za to, že Hulicius odejel na koupi.

„Nic, pane Vojtíšku, takového,“ konejšil ho starý mládenec, „nehněvejte se, jestli jsem vás zdržel. Ale zaspal jsem. Tak to asi nyní bude častěji k starým letům.“

„Cože, k starým letům? Vždyť jste pořáde mládenec.“

Hulicius trpce se zasmál.

„Ano, brachu, ale to mládenectví již trvá dvacet pět let. Já jsem mlád, ale ono jest staré.“

„Jest vám toho líto?“

„Proč pak bych litoval?“

„Ba právě, vždyť se máte jako kníže, a váš kocour jako baron.“

„Myslím, že to baronství ho už také mrzí.“

„Stýská se mu snad po kočkách?“

„Kdož ví, snad po kočkách.“

„Tedy mu napráskejte, však ono ho to přejde. A hodně, hodně!“

„Jste tuze přísný, pane Vojtíšku, proč bych ho práskal? Ať se mu stýská, chce-li.“

„Aha, na to nic nedopustíte, vždyť vím, proč.“

„A proč, pane Vojtíšku?“

„Protože sám byste rád. Bručíte na ženské, děláte, jako byste se jich bál, vyháníte je honem z krámu, a zatím po nich vzdycháte. Proč pak jste žaloval, že jste už dlouho mládencem?“

„Pane Vojtíšku, hleďte, došlo mi dříví. Buďte tak laskav a naštípejte trochu.“

„Hned, pane, hned!“ vytrhl se Vojtíšek ze svého rozumování a utíkal ze dveří. Za chvíli přišel s náručí dříví, rozdělal oheň, došel pro vodu, do dvou hrnků nalil a přistavil na plotnu. Pak ještě došel přes ulici do statku pro mléko a k pekařovi pro pečivo.

To bylo jeho obvyklým zaměstnáním. Na ostatní už Hulicius dohlédl si sám. Zavařil si kávu, slil ji do dvou hrnkův a připravil, větší hrnek pak podal Vojtíškovi a menší vypil sám. Kocourovi pokaždé nalil mléka na hluboký talíř u kamen, ale nikdy dříve ani později, vždy dbal, aby všickni požívali zároveň, neboť snídati ve společnosti jest veselejší. Mezitím Vojtíšek seděl v krámě a besedoval. Bez pobízení vypravoval všechny klepy, shledané za minulý den po městečku, ač Hulicius mnohdy ani neposlouchal. Po snídaní Vojtíšek přijal ještě obvyklý čtyřkrejcar na tabák, zvláštní to přídavek k měsíční mzdě, uctivě vyslechl, kdy má zase přijíti, načež odcházel.

Tentokráte však starý mládenec ho zdržel:

„Počkejte mi tu v krámě, pane Vojtíšku, než se oholím.“

Pomatenec otevřel překvapením oči i ústa. Vždyť nebyla ještě neděle a z Prahy kupec vrátil se teprve před týdnem. Kampak hodlá opět se vypravit?“

„A co to?“ ptal se udiveně. „Snad nechcete už zase do Prahy?“

„Bůh uchovej?“

„Kam tedy?“

„I nikam? Cožpak, pane Vojtíšku, nesmím ani se oholit?“

„A proč zrovna dnes?“

„Hleďte, jak už vypadám, jako rarach nebo už jako dědek nějaký.“

„Proto tedy! Chcete tedy vypadati hodně mladé, viďte, abyste se ženským zalíbil. Mne neoklamete, milý pane, vím dobře, co mě očekává —“, a hlas Vojtíškův náhle nabíral do pláče — „stále jsem se toho obával, a už je to tu, už je to tu, já ubohý!“

„Copak je tu?“ divil se Hulicius.

„Ženidlo!“ vykřikl Vojtíšek tak prudce a hlasitě, že kocour, hovějící si zase na vycpaném sedadle, zděšeně seskočil a letěl ze dveří.

Hulicius nevěděl, má-li se hněvat anebo smát. Zavrtěl vážně hlavou.

„Nikoli, nebojte se, pane Vojtíšku,“ sliboval rozčilenému bláznovi, „nepůjdu na námluvy a nepomýšlím na ženění. Myslíte, že bych vás pro ženu opustil? To, to! Hleďte, což přece nevidíte, že jsem na ženění tuze stár? Neoženil-li jsem se před dvacíti lety, teď už teprve toho neučiním. Buďte jen bez starosti.“

„Opravdu?“

„Opravdu.“

„A což budete-li zaspávat?“

„Jak jste starostliv! Pak vás požádám, abyste se ke mně přistěhoval a mě budil.“

„Ach, to budou časy, to budou časy!“ těšil se Vojtíšek už opět rozveselen.

„Smím se tedy oholit?“

„Ano — ale jenom tentokráte.“

Starý mládenec pak šel se oholit a Vojtíšek zatím čekal v krámě. Zpíval si nějakou písničku ze svých mladých let, v té době už zapomenutou. Počínal si velmi vesele, neboť se těšil, že jednou se přestěhuje k Huliciovi a jak potom bude se míti dobře.

„Pán bude knížetem, já hrabětem a kocour baronem," opakoval si několikráte a řehtal se té skvostné myšlénce. Vzpomínal, co rád jidá, a již se těšil, že pak, až ten slavný slib kupcův se vyplní, nají se často dosyta svých pamlskův.

Za chvíli Hulicius se vrátil oholen a děkoval Vojtíškovi za posloužení.

Vojtíšek prohlédl si ho zvědavě se všech stran a už také si všiml, že kupec má novou vestu, nikoli tu usmolenou, kterou v poslední době nosil. Avšak neřekl nic, kývl jen hlavou jako na znamení, že nic proti tomu nenamítá, a pak odcházel.

„S Bohem, pane!" prohodil krátce s naučenou úsečností.

„Poroučím se vám uctivě, pane Vojtíšku!" klaněl se mu Hulicius.

Ještě z krámu vyhlédl za ním, jak s hlavou ku předu nachýlenou pospíchal.

„Zlatý člověk!" pravil sám k sobě s přídechem laskavosti a vděčnosti. „Na pohled prostořeký a hašteřivý, ale život by za mě dal, kdybych jen hlesl. Co hned vytušil z mého holení — nevěstu, kde pak! Měl jsem jenom jednu dívku rád, a ačkoliv už zemřela, zůstanu jí věren. Nyní mám jiné starosti než plašiti se za děvčaty, teď mám plnou hlavu toho hocha. To jest to obávané ženidlo, pro které jsem se holil a strojil. Kéž bych tak snadno mohl také jemu dáti nové zdraví!"

Stišil se a usedl na svůj prázdný soudek. Kocour zatím vrátil se do krámu a vyskočil mu na klín. Tak, levicí hladě kocoura, pravicí Hulicius psal svoje účty.

VI.

Ani nemohl se dočkati pozdního odpoledne, až mladý Královec opět přijde. Tentokráte již ho očekával jako nejvítanějšího hostě svého a neopominul pro něj připraviti také dobrou lahůdku a láhev spravedlivého Mělnického vína, jehož malou zásobu tajil v útrobách svého sklepa.

Když pak mladík přišel, stručně se ho vyptal na zdraví a už byl hovorem v oněch blahých časech svého dvacátého roku, kdy uzřel dívku milovanou. Opět si dal Jiříkem vypravovati, jak nebožka matka jeho vzpomínala na jednu památnou pouť k zázračné Matce Boží Svatohorské jako na nejsladší chvíli ve svém životě, a také obratně vyzvídal, proč asi tak vroucně vzpomínala na onu cestu?

Avšak na to sekerník nedovedl odpověděti. Snad tenkráte den byl zvláště pěkný a společnost milá, snad pouť znamenitě se vydařila, ale nejspíše byla to nejutěšenější doba jejího mládí, mocné kouzlo jejích osmnácti let, kdy vše jest nejmilejší a nejkrásnější.

Hulicius něžně se usmíval. Věděl nejlépe, na koho matka Jiříkova při takových vzpomínkách nejvíce myslívala, a již se rozpakoval, má-li to také mladíkovi svěřit. Avšak, ač měl tisíc chutí, přece ještě se zdržel a nepověděl. Proč pak to? pomyslil si. Třebas pak by se mu zdálo, že spatřuje na památce té dobré ženy stín, kdežto ona byla čistá jako rosa a nevinná jako lilie. Poví mu to někdy jindy anebo nikdy.

Toho dne mladý muž přinesl Márince mlynářově novinu ještě zajímavější než včera. Sešel se s dívkou při návratu opět u splavu, a ona nejlépe by mohla říci, bylo-li to jenom náhodou.

„Víte-li pak, slečno, že mě Hulicius dnes uctival?" zvěstoval její zvědavosti, při čemž nezapomněl skromně dodati: „Ale odpusťte, běřu-li jej do své ochrany a tvrdím-li, že jest to nejrozumnější a nejlaskavější člověk."

„Toť skutečně div!" žasla dívka. „Hulicius někoho uctívati! A proč?"

„Nevím sám, nějak jsem se mu zalíbil."

Tu stalo se něco, co mladého Královce opět nadmíru oblažilo. Márinka totiž řekla:

„Ach ano, vždyť jste tuze milý a dobrý člověk."

Bylo to řečeno příliš upřímně a prostě, proto ani se nezarděla. Ale on plesal.

„To však není ještě všechno," vykládal se zrakem planoucím, „Hulicius slíbil, že co nevidět přijde mne navštívit."

„Cože? Sem do mlýna?"

„Ano, na zahradu pod ořechy, kde pracujeme. Chce poznati také mého otce."

„Není možná!" zvolala dívka a dala se do smíchu. „Nu, budu-li tam právě, až bude přicházeti, hned před ním uteku."

„Což se ho bojíte, slečno?"

„Ovšem."

„Nepozoroval jsem na něm nic strašlivého."

„Vždyť vypadá jako kocour, rozcuchaný, zježený a zamračený. Brr!"

Oba se zasmáli.

„Jste na omyle, slečno," vykládal Jiří, „dnes Hulicius byl mladicky oholen a učesán. Ženich hotový."

„Krásný ženich, když mu jest už přes čtyřicet let! Takový medvěd bručivý, bála bych se na něj podívat, ne, ne, já bych ho nechtěla ani za celý svět!"

„Ach, slečno," horoval mladík, „v tom s vámi úplně souhlasím. Ctím Hulicia jako nejlepšího přítele, ale, věřte upřímně, srdce by mi puklo, kdyby byl vaším ženichem."

Opět se dali do smíchu, a zvláště Márinka se bavila tím hovorem.

„Ráda bych věděla, co by vám bylo do toho?" prohodila, chtějíc si začtveračit.

„Ó, slečno," mladý muž řekl jiným, mnohem tišším hlasem, „prosím vás, nechtějte to vědět!"

„Jest to hrozné?"

„Ovšem, že hrozné, ulekla byste se toho. Anebo —" a naklonil se, „chcete, chcete?"

„Ne, ne!" zvolala polekána, neboť najednou jí bylo jasno, co jí chtěl říci. V té pohnutlivé chvíli to zřejmě viděla v jeho lesknoucích se očích a zanícených tvářích. Zastavila se před ním, pohlédla mu plaše do obličeje, a i v mladičkých rysech jejích zračilo se něco jako uleknutí nebo úzkostlivost.

„S Bohem!" náhle zvolala a již se obrátila a úprkem utíkala ke mlýnu.

„Co jsem to řekl?" káral se Královec, vrávoraje po hrázi, a byl jako slepotou poražený. „Co jsem myslil, kam jsem dal rozum? Bylo by to bývalo vždycky smělé, ale takto, poněvadž má již ženicha, jest to učiněná drzost. Snad už na mě ani nepromluví."

Zúmyslně prodléval na hrázi, neboť se bál, aby ve mlýně nepotkal rozhněvané Márinky. Už i zejtřejšího dne se strachoval, jak jí půjde na oči? Vrátil se domů hodně pozdě, ale přece ještě čekala na něho Kačenka, aby prý nezapomněl na své koření, již dlouho na plotně ohřívané.

Starý Královec i Kába byli již na lůžkách, ale ještě nespali.

„Copak ti chtěl ten podivín?" tázal se otec, jenž už slyšel o Huliciově samotářství.

„Vyptával se mně zase na zdraví a pak si chtěl se mnou pohovořit."

„Prý s ním nelze ani mluvit."

„Se mnou rozprávěl velmi rozumně, uvidíte. Slíbil, že nás při práci navštíví."

Ta zpráva byla vodou na Kábův mlýn. Znal již také z doslechu Jestřabského kupce a nyní se těšil na jeho příchod. Chystal se, že mu způsobí nějakou taškařici, a málem byl by si proto rozhněval Jiřího. Mladík živou mocí nechtěl dopustiti, aby strýc snad nějak urazil Hulicia, a Kába tím více ho škádlil, jak prý toho blázna přivítá a zase vyprovodí. Až teprve starý sekerník ukončil jejich potyčku.

„Proč pořáde bráníš toho Hulicia?" pravil synovi. „Nestarej se, jestliže sem přijde, možná, že se dovede ubrániti strýcovi ještě lépe sám, jen je nech!"

Ráno Jiří velmi nesměle se ubíral k snídaní. Už zase vzpomínal na Márinku

„Jak pak mě asi přivítá?" opakoval si cestou skrze mlýnici a čeledník do světnice, kde jídali, a když tam vkročil, prsa trochu se mu zúžila.

Avšak nestalo se nic strašného. Márinka právě rozkládala na stůl snídani a s úsměvem opětovala pozdravy sekerníků, děkujíc každému zvláště, i jemu, Jiřímu, jen že tentokráte při tom trochu se začervenala. Pak rychle odběhla do kuchyně a přinesla mu odvar jeho léku s napomenutím, aby jej vypil dříve, než se nasnídá.

„Jest to hořké, viďte?" pravila, když mladý muž se napil.

„Trochu hořké," přisvědčoval Jiří.

„Tys pěkný chlapík," žertovně ho káral Kába, „vzácná slečno, odpusťte mu tu prostořekost, jest to ještě chlapec tuze nezkušený."

„Copak jsem řekl?" ptal se mladík a ulekl se, neboť v tom si vzpomněl, že strýc snad nějak se dověděl a naráží na jeho včerejší slova, kterými od sebe zapudil Márinku.

„Jakpak něco, co ti podává tak krásná a hodná slečna, může býti hořké? Byť by to byla samá žluč, samý pelyněk a zeměžluč, máš vždycky říci, že ti to chutná jako med."

Náhodou k tomu přišla paní mlynářka, a bylo z toho smíchu dost. Ani starý Královec se neudržel, aby nestáhl rty do úsměvu.

„Což vám, Kábo, v těch věcech ani nejstudovanější člověk neujede." pravila paní Májová.

„A není to pravda, vzácná paní?"

„Jen počkejte, budete-li také tak vtipný, až se oženíte! To už tak bývá. Za svobodna mužové mohou se utlouci úslužností a zdvořilostmi, ale pak aby je žena prosila o každé laskavé slovíčko. Mně se zdá, že budete také takový."

Jiří té chvíle tonul v rozpacích, ale radoval se, neboť Márinka se nehněvala. Už jakoby nic mezi nimi nebylo se přihodilo, nic se mu nevyhýbala a hovořila na něho tak srdečně jako jindy. Hned jinak, mnohem lépe se mu pracovalo a ani nevzpomněl napomenutí Huliciova, aby byl bedliv zdraví svého a příliš se nenamáhal.

Večer byl opět u starého mládence a seznámil se tam s Vojtiškem. Byla totiž sobota, a Vojtíšek měl po-každé toho večera u Hulicia plné ruce práce. Všude uklízel, zametal dvůr, smejčil a drhl podlahy a nádobí.

Když spatřil Jiřího, Vojtíšek na minutu nechal práce a ostře ho pozoroval.

„To jest váš syn?" řekl pak obráceje se k Huliciovi.

„Ano," přisvědčil starý mládenec a tvářil se úplně vážně při té lži. Teprve později usmál se za to významně na mladíka.

„Na mou věru, už veliký," na to Vojtíšek, „můj Vencl ještě nebyl takový."

Po těch slovech hleděl si zase své práce, až na konec znova se otázal:

„A už tu zůstane?"

„Nikoli, pane Vojtíšku, bude mě jenom navštěvovat. Měl jste strach, že vás ode mne vypudí?"

„Ach ne, vždyť jste mi slíbil, že u vás vždycky zůstanu; měl jsem jen strach o vašeho kocoura."

„O kocoura! A proč, prosím vás?"

„Čím by u nás potom kocour byl? Vy knížetem, pan syn hrabětem, já už jenom baronem, a čím kocour, čím?"

„Třebas sedlákem," zasmál se Hulicius.

„Tak, sedlákem, ten by mezi námi krásně pochodil! Já pán, vy pán, on pán —," při tom ukázal na hostě — „a kocour jenom sedlák, no, macku, pěkně děkuji, ty bys dostával!"

Po odchodu Vojtíškově starý mládenec Jiřímu vypravoval, jaký to dobrý člověk a jak ustavičně se obává, aby ho někdo z přízně Huliciovy nevytlačil. Při tom kupec též se přiznal, co měl v úmyslu hned poprvé, když mladého Královce poznal a když mu radil, aby zanechal těžké sekernické práce. Chtěl mu totiž dáti zaměstnání ve svém domě, arci hodně snadné, snad docela i malicherné, jen aby chorobný mladík co možná si ulehčil. Když však Jiří odporoval, nechtěl hned s barvou ven a povídá mu to teprve nyní, aby věděl, kam směle může se uchýliti, kdyby přece shledal, že mu sekerničina nesvědčí.

Jiří byl velmi pohnut a vroucně děkoval za to nabídnutí. Tentokráte neodvažoval se odvětiti zamítnutím; slíbil, že se neobrátí nikam jinam, kdyby dospěl k té trudné nutnosti a musil se loučiti se sekerou — ale pevně doufal, že snad přece se nedočká tak smutného konce.

„A zejtra se neuvidíme, příteli," pravil Hulicius, když zase vyprovázel mladého muže, „nebudu po celý den doma, budu se potulovati po bylinách a po vesnicích za svým obchodem. Vy sice nebudete pracovati, ale přece vám nenavrhuji, abyste šel se mnou, ačkoliv bych vás viděl rád! Bude vám více svědčiti, protáhnete-li se na zahradě a dáte odpočinouti údům. Za to v pondělí přijdu vás navštívit."

Podivno, mladík nic nelitoval, že následující den bude pohřešovati společnost Huliciovu. Za dosavadní tři návštěvy si oblíbil sice starého mládence, ale zejtřejší neděli raději stráví nečinně v Jestřabském mlýně. Pevně doufal, že tam aspoň na chvíli najde roztomilou společnici, s kterou bude moci srdečně si pohovořit, a nepodaří-li se mu získati Márinčinu společnost, aspoň ji častěji uvidí, jak hbitě probíhá mlýn, jak na každého vesele se usmívá a jak hlas její všude zvoní jako hudba.

Tuze, tuze se těšil na tu neděli a málem nebyl by zase usnul samou radostí. Představoval si, jak Márinku uvidí u snídaní a jistě brzo potom zase, až svátečně vyšňořena půjde do kostela. A z kostela opět, to Jiří bude čekati u pily na kladách, aby jí déle viděl, hned jak

bude vycházeti z městečka. Pak uzří ji u oběda a konečně, ne-li dříve, jistě po polednách dívka přijde také ven podívat se na zahradu a po hospodářství, s nímž, pomáhajíc paní mlynářce v kuchyni, byla v ustavičném styku.

Avšak když ten toužebný nedělní den zazářil, bylo po radosti. Sekerníci přicházeli k snídani trochu později, než ve všední den, a když v čeledníku Kába projevil své zalíbení nad tím, jak Kačenka jest už jako z cukru a jak krásně jí to sluší, potěšená dívka odpověděla:

„Dnes musíme býti všickni hezcí, vždyť tu máme ženicha.“

„Jakého pak?“

„Pana inženýra, co chodí za slečinkou.“

„Aha, už vím. A což, Kačenko, já nejsem nic?“ vytýkal Kába.

„I to víte, že jsem se vystrojila také trochu pro vás,“ zasmála se dívka.

Jiřímu už zase srdce úzkostlivě zatlouklo, už zase všechny krásné naděje byly ty tam. Ten inženýr stále mu vězel v mysli, avšak ani ho nenapadlo, že přijde do Jestřabí tuto neděli a to hezky po ránu, sotva ve mlýně vstali. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Ze spisů Renanových.

Štěstí jest naprosté oddání se snu anebo povinnosti; oběť jest nejspolehlivějším prostředkem, jímž se dojde klidu.

*

Bytí jest nejfrivolnější věcí na světě, nepovažuje-li se za velikou a neustálou povinnost.

*

Úsměšek ženy raní srdce mužovo. Dlužno doznati, že muž má i důvěru i lásku.

*

Štěstí života jest v práci svobodně přijaté jako povinnost.

*

Radost a práce jsou dvě zdravé věci, jež se navzájem vyvolávají.

*

Sláva — toť seno, kterým se živí lidská zvěř.

*

Vzpomínka jest každému člověku částí jeho mravnosti; běda tomu, kdo nemá vzpomínek!

*

Často si přemýšlím, že i v předvečer posledního soudu, kdy nebeská znamení budou tak zřejma, že nebude již možno pochybovati, najdou se přece lidé, kteří horlivě se budou ucházeti o čest býti ve vsi starostou anebo radním.

*

Láska byla pro živočicha pramenem krásy. Proto pták, samec v době lásky se vynasnaží co nejusilovněji, aby se líbil, jeho barvy jsou živější a tvary lépe rýsované. Pro člověka byla láska školou způsobnosti a dvornosti, ba, dokonce i nábožnosti a mravnosti. Ona hodina, kdy bytost sebe zlovolnější pocítí něhu, kdy bytost sebe obmezenější pocítí vnitřní spojení s veškerenstvem všehomíru — toť zajisté hodina božská. Vždyť v oné chvíli naslouchá člověk hlasu přírody, smlouvá se s přírodou o vznešených povinnostech, posvátné přísahy skládá, okouší buď nekonalých slastí anebo si připraví žhoucí výčitky svědomí. Ale vždy jest to hodina v pomíjivém životě lidském, kdy člověk se stává nejlepším. Onen neskonalý pocit, jehož člověk zakouší, jakoby sám ze sebe sama vycházel, jest důkazem, že se stýká opravdu s nekonečnem. Láska, rozumí se ve své povznešenější způsobě, stává se takto věcí náboženskou, ba, ještě lépe řečeno, stává se částí náboženství. Zda byste uvěřili, že může se podařiti frivolnosti a hlouposti neustálý pokus o to, aby se na ten odvěký zbytek příbuznosti s přírodou pohlíželo jako na necudný pozůstatek zvířeckosti? Zda je možno, aby posvátný účel přírody, totiž nepřetržitost tvorstva, byl stotožňován s úkonem buď hříšným buď směšným? Věčnému duchu přírody podkládá se úmysl groteskní, ba, dokonce, skutečná šprýmovnost.

*

Nemoc činí rovnými všechny lidi a všechna náboženství.

*

Umírá se i následkem přílišného užívání i následkem nedostatečného užívání života.

*

V bitvě žádný vojín neď svému sousedu: „Moje stanovisko jest příliš nebezpečné; zaujmi je.“ Umírá se na tom místě, na které nás osud postavil.

*

Potápěč domnívající se, že uzřel vzácnou perlu, bude se neustále, až na věky, potápěti, byť i ve sta případech vylovil z ložiska mořského pouze řasy a prosté škeble.

*

Zlato jest věru nejpřednější věcí na světě, poněvadž jest prostředkem, jímž se dojde všeho, po čem člověk touží. Zlato však nestačí. Aby se zlata mohlo užiti, dlužno míti život a lásku. Je li člověk stár, k čemu zlato? Toť by znamenalo tolik, jako míti sud plný vína, leč nemíti žízně a chuti k napití.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“

ROČNÍK XX. 1. LISTOPADU 1892. ČÍSLO 31.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . . 1 zl 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jenna ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Stará píseň.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Chytalo dítě paprslek,
ten po ručkách se jemu smek',
dál tkal své zlaté sítě
a vyhledal si starou zeď,
tam v květy pad' a travin změť —
Ó dítě, bláhové dítě!

Chytalo dítě libelu;
ta na velký květ z úbělu
jak spona klesla hbitě;
tam plála, dítě za ní krok...
a hlubá tůň, vln chladných tok...
Ó dítě, bláhové dítě!

Tak zpívám si, co v hruď i skráň
se zvolna snují, smrti v daň,
babího léta nitě,
u ztracených si zpívám cest:
Jen z dálky život krásný jest!
Ó dítě, bláhové dítě!

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

II. Kunálovy oči.

Radzagriha, město mocného a slavného krále Asoky, jehož nesmírná říše se prostírala od svahu Himalaje až na jih k horám Vindhya, od Kabulu až k ústí svaté Gangy, Radžagriha, město, po jehož ulicích někdy velký Buddha rád co žebrák bloudíval, Radžagriha, město ležící v lůně pěti příkrých hor, s nichž lesní vůně a lesní stíny se vkrádaly při zoře ranní a večerní na ruchu plná jeho náměstí. Radžagriha skvěla se nyní v plném lesku nízko už skloněného k západu slunce a podobala se v tom zářícím nimbu vidině, jak ji někdy poušť ve prázdném vzduchu lidským zrakům kouzlívá. Všechny domy zdály se vystavěny ze zarůžovělých drahokamů, všechny sady byly polité zlatem. Palác královský čnějící nad zahradami plnými bublajících vod, plnými zpěvu ptactva a šumu stromů, plál opálem, neboť dštilo nebe všechny barvy duhy na bílé jeho stěny z mramoru. Obloha byla jeden purpur, samý blankyt, samý tyrkis, samý jantar, samý topas. Oblaka tonula v azuru, jako k slunci letící okřídlené chimery, neb kupila se v dlouhé řady jako v nekonečné průvody, jako v nesmírné theorie králů, kněží a poutníků, kráčejících k zlaté bráně západu. Měla ta oblaka všechny barvy, které kdy oko vídělo, všechny odstíny lesku a jasu, měla všechny tvary. Připomínala věru, táhnouce ze čtyř úhlů světa, ono komoňstvo čtyř duchů-vládců země, kteří při zrození Buddhy sestoupili do zahrady, kde královna Maja porodivši, pod stromem ležela, sestoupili tam, by svaté dítě na palankinu do vnitř paláce odnesli. Komoňstvo duchů-vládců země jelo tenkráte v stříbrotkaných rouších na bílých ořích, letělo na nachových koních, mávajíc korálovými štíty, sedělo na blankytných klisnách v safírových zbrojích, hřmělo zlatými meči o zlaté pavézy, tryskajíc na žlutých hřebcích. Nádhera všech těch barev lila se nyní bílými a šedými mraky, zaplavovala obzor, pronikala vzduch a řinula se irisujícími slapy po sněžné hladině mramoru na průčelí královského domu, nořícího se z háje z palem, z palsam, z čampak a z temných stromů kapajících žluté slzy balsámu. Na terase vedle jezera, kde bílé, růžové a modře kvetoucí nenufary se tiše kolébaly, na terase, kde tryskaly jasné vody, otevřely se bronzové dvéře pod tesanými lotosy portyka a z komnat plných stínu, chladu a vůně, vystoupila Ryšja-Rakšita, nejmladší žena krále Asoky, velebného kmeta stříbrných vlasů. Ryšja-Rakšita byla plna vděku jako zlatá liana. Kráčela pomalu jak vonný dým se těžkým vzduchem nese. Oděv její byl prostý, jen z bílého mušelínu. Na nohách a na ramenech zvonily jí tiše prosté, stříbrné kruhy. Vlastní její krása zářila nad všechny šperky z rubínů a perel.

Královna pozvedla ruku a stínila si oči, které krásné jako lotosové květy jí pod obočím snily, temném jako noc, sklenutém jak dva půlměsíce. Sladký a nyvý úsměv nachových rtů objevil poněkud zuby její, bílé jako jasmín. Zraky její bloudily pátravě za domy města Radžagrihy, směrem k temnému lesu Nigrodha. V stínu toho lesa, v hloubi sluje žil vzdálen hluku, vzdálen lesku, vzdálen slávy, Kunála, nejmladší syn krále Asoky. Žil tam život svatý, plný rozjímání, plný odříkání, ve společnosti moudrých poustevníků, žil tam v sladkém, v tichém štěstí s mladou ženou svojí Pradžápaty, která z lůna bohatství a pychu s ním ráda odešla do hvozdu mezi cedry a mezi antilopy hor. Král Asoka volal syna svého Kunála do města, a proto stála Ryšja-Rakšita na terase a zírala touhy plna do dálí, neb milovala syna svého choté šíleně, vášnivě, hříšně a kletě.

Teď zachvěla se mocně, spatřila vířící prach na silnici blízko městské brány, to jel Kunála, poznala temné koně poslů královských, kteří jej doprovázeli. Oči její se zavřely na chvilku, ruce jí klesly a dýchala těžce. Vešla pomalu zpět do své komnaty a zavolala věrnou svou, oddanou, slepě poslouchající důvěrnici.

„Jdi,“ pravila tiše, „jdi a vyhledej knížete Kunálu, přijíždějícího právě do paláce. Stůj v stínu chodeb a čekej až vyjde ze síně krále, mého pána. Nepozorovaně přibliž se knížeti a pověz mu, že na něj čekám v zahradě. Přiveď jej, víš, kde na večer ráda dlívám. Řekni mu, že mám zprávu důležitou pro něho, důležitou pro mě. Dovolávám se v nesnázi jeho pomoci.“

Když v zahradách panoval už chlad a když se šero už rozkládalo pod stromy, odpočívala královna Ryšja-Rakšita na sedadle ze slonové kosti, stojícím pod klenbou kvetoucích granátů. Stříbrokmitné její závoje vlekly se po hustém pažitu a po koberci, na němž lůžko její stálo; kolem bublaly skryté vody v travách, v dáli byl vidět palác mezi rozstouplými stromy a nad ním tanul v blednoucím už nebi stříbrný půlměsíc a třásly se tam velké, bílé hvězdy. Ryšja-Rakšita byla bledá a oči její hořely horečně. Ze závojů a rouch královniných vycházely silné vůně, těžké, omamující jako kouzla, rozčilující jako jedy. Za ní stály a kolem pod stromy seděly krásné dívky, zpívaly sborem staré zpěvy, dýšící rozkoší a něhou. Dlouhé, úzké jejich ruce, jiskřící se drahokamy prstenů, loudily mystické rhytmy ze vzdychajících, plačících a jásajících strun různých nástrojů. Nepřestaly dívky zpívati a hráti, když se kníže Kunála zjevil a zaražen se zastavil. Chtěl pootevřít úst, ale královna mu kynula, by nepřerušil hudbu, která, se zdálo, že ji hluboce dojímá, neb oči její, planoucí tak divně, byly vlhké. Kunála sklopil zraky na trávník, mlčel a lehký ruměnec mu přelítl tvář. Dívky zpívaly právě takto:

„Všemocný Kamo, bože lásky, zdráv buď, zdráv! Cítíme v srdcích žhavý tvůj plamen! Cítíme ostří krutého hrotu! Cítíme cos jak uštknutí hada! Bol ten jest sladký však! Zdráv buď, zdráv!“

„Kamo, před tebou bijeme čelem mateřskou zem! Květy a polibky pokrýváme oltář tvůj, sladký ó bože! Po boku tvém kráčí družka tvá, Rozkoš! Je smavá a sotva že purpurným lemem vlekoucích rouch svou opojnou kryje nahotu bujnou!“

„Nad tebou, Kámo, vlaje nachový prapor, vášně to plamen, jenž šlehá až k nebi, kde s azuru třesoucí smetá hvězdy. Na cestách tvých tisíce klokotá ptáků, nyjících láskou, milostí mroucích!“

„Odevšad šípy a hroty tvé prší, jsou z ohně, však ovité svěžími květy!“

„Rozkoš nás jímá, do srdcí nám vniká, působí zmatek a bouři nám smysly! Divoká žádost nám burácí tělem! Šíleně tlukou nám tepny, ó Kámo, zmíráme zpity přesladkým tvým jedem!“

Tak zpívaly dívky. Oči jim plannly, rty jejich se třásly, hlasy jejich zmíraly jako vzlykem, prsty jejich trhaly křečovitě struny, které se lkáti zdály. Vzduch třásl se nyvým větrem, stromy chvěly se jako vzrušenými pudy. Vše zdálo se jako pod čarem boha, jehož chválu dívky právě dozpívaly, jen Kunála stál klidný a nepohnutý. Ruměnec studu byl zmizel a čelo jeho kabonilo se lehce potlačenou nevolí. Ryšja-Rakšita sebou pohnula, ale posuňky její byly jako ztrnulé. Pozvedla pomalu, jako ve snu, velkou kytici, ležící jí na klíně, kytici z květů ketásy, jejíž opojná vůně pudí k lásce a zbouzí zdřímlé smysly. Vůně ta vnikla knížeti v čich, avšak nepodlehl tomu dráždidlu. Zůstal kliden a pravil posléze: „Ty volala's mě, královno. Co na mě žádáš?“

„Především úsměv,“ odtušila, hledíc nyvě na krásného muže. „Jak jsi vážný, jak přísný! V tvém stáří, ó Kunálo, je vážnost pošetilostí, přísnost hříchem!“

Kunála neodpověděl. Královna vstala.

„Odíváš se jako poustevník,“ pravila, „jsi bez ozdob, beze šperků, beze zbraně. Vezmi aspoň tento věnec!“ Vzala guirlandu ze zlatých květů čampaky a ovinula jí volně krásné, táhlé hrdlo zamlklého knížete. Zadívala se v zraky jeho a pravila posléze: „Můj synu, oči tvoje jsou divukrásné jako ony ptáka kunály, jehož jméno ti proto také daly.“

Kunála byl překvapen, zamyslil se pak a pravil: „Oko! Čím jest oko? Ničím, jako celé tělo.“

„Ničím?“ zvolala. „Je čarem, podmaňuje dusi, bouří krev! Je mocné jako kterýkoli z bohů!“

Ňadra její se mocně dmula a slova její zmírala v nyvém šepotu.

„Byl jednou světec,“ odpověděl Kunála, „mladý a krásný. Hříšné jedné ženě zdály se oči jeho hvězdami. Vzplanula nečistou k němu láskou. Ulekl se světec, když mu vášeň svou vyznala. Zželelo se mu ženy a hněval se na své zraky, že ji vábily k hříchu. Vyrval své oko, ukázal je ženě a pravil: zdá se ti ještě krásné?“

Mezi tou rozmluvou byly se dívky vzdálily a královna a kníže Kunálo stáli sami pod šeptajícími stromy. Ryšja-Rakšita zakryla si tvář a zachvěla se.

„Jest hrozné, cos právě pověděl,“ řekla. Pak usmála se vábně, přistoupila k němu blíž a pravila:

„Domníváš se, Kunálo, že oči tvoje krásné mě vábí k hříchu?“

„Buď myšlénka tak urážející tebe a tak pošetilá, kdyby povstala ve mně, daleko mé duše,“ odvětil Kunála. „Mluvil jsem pouze o pomíjelivosti všeho, co je zemské, o klamu našich smyslů.“

Královna se zamlčela. Hleděla vzhůru k stříbrnému měsíci, plujícímu nad palácem, jejž koupal svým bledým světlem. Naslouchala šumu větru v travách a stromech, bublání vod a nejvíce tlukotu svého vášnivého srdce. Pojednou učinila odhodlaně krok, jala Kunála za ruku a řekla vášnivě: „Ach, ony mě vábí, vábí ty tvoje čaro-

plné oči, věz to tedy! Nech mě je celovat a pak mě třeba usmrť!“

Rty její blížily se jeho zrakům. Kunala zbledl smrtelně. Ruka jeho bránila královně, aby se docela nepřiblížila.

„Matko!“ řekl tiše.

„Muži plachý,“ řekla, „miluji tě! Miluji tě! Výčitka tvoje neutlumí plamen v těchto ňadrech!“

A polo omdlévajíc padla mu na srdce. Jemně, ale pevně vzal ji kolem pasu a odnesl ji k lůžku ze slonové kosti. Položil ji na polštáře a odcházel pomalu a smutně. Královna se vztyčila. Stála jako zkamenělá, nesnažila se ho zadržet, nesnažila se jej volati. Když zmizel mezi stromy, zazněl však jediný divoký, hrozný její výkřik za ním. Pak klesla zpět na lůžko, kde bez pohybu sedět zůstala.

„Ty pohrdal's mnou!“ šeptala. „Kunálo, běda tobě! Zhubí tě plamen mého prokletí!“

Na nejzazším konci sadů královských, daleko od paláce, rostl bambusový háj, navštěvovaný pouze ptactvem. Třásl se nyní v svitu měsíce. Kunála obrátil tam svých kroků. Když přišel na samý lem, vynořila se tam jako z oblaku, jako z oblaku zeleného, kterému se podobal podrost bambusový, světlá postava, ztepilá a krásná. Byla to Pradžápaty, žena Kunálova, luzná ve svém mládí jako polorozkvětlý lotos, tichá jako luna, snivá jako pták. Kráčela jako když labuť pluje. Úsměv její byl jako vůně růže. Položila hlavu na jeho prsa, hleděla v jeho oči jako když hvězdy svítí, a tiché šumění bambusů a klokot slavíkův nebyly sladší než hlas její, když na přivítanou zašeptala: „Můj milený!“

Kunála mlčel, překrásné, temné, hluboké jeho oči jevily skrytý jeho smutek. Pradžápaty položila mu vzdušnou ruku na čelo, jako by stín odtamtud plašit chtěla.

„Co rmoutí duši tvou?“ tázala se vážně.

„Pradžápaty,“ řekl za chvíli Kunála, „nevrátíme se více pod pravěké stromy háje Nigrodhy.“

„Libí-li se ti, pane mého srdce, zůstati zde, nuž, zůstanem,“ řekla klidně, svěsivši na chvilku hlavu.

„A netoužíš zpět do stinné naší sluje, v ticho lesů, k jasným vodám, kde se brodí laňky?“

„Kde ty jsi,“ odvětila snivě, „tam dlí moje srdce, tam tíhne moje touha. Pravda, palác a město jsou plny hluku. Zavru však sluch svůj a nebudu slyšet než hudbu tvého hlasu.“

„Pradžápaty,“ řekl Kunála, „nezůstaneme zde. Půjdem daleko odtud, velmi daleko, mezi lid cizí, do světa cizího, který bude ti snad pouští.“

„Můj svět jsi ty,“ šeptala, „a nikde nebudu v poušti, nikde v cizině, kde budu s tebou.“

Políbil ji lehce na čelo a v krásných jeho očích začalo svítat.

„Pradžápaty,“ řekl polohlasem „nebudeš se tázati, proč odtud prchám, proč hledám nejzazší končiny říše?“

„Nač bych se tázala?“ odvětila. „Řekl bys mi příčinu sám, kdybys věděl, že to dobře, abych ji věděla. Kdy půjdeme?“

„Zítra,“ řekl Kunála a ruku v ruce kráčeli tiše šeptavou zahradou jako dva světlé zjevy k paláci.

Toho večera ještě pravil Kunála svému otci, králi Asokovi: „Volal's mě před svou tvář, volal's mě ze samot a snů a pravil's mi, že nechceš, bych žil pouze svému rozjímání a tichému svému štěstí. Žádáš na mně, bych bral podílu v starostech o nesmírnou tvou říši. Sluší mi poslechnout. Mám však prosbu, která se shoduje úplně s tvým přáním. Vyplníš ji?“

Král Asoka hleděl s vroucí láskou na svého syna, jehož divukrásné oči mu připomínaly ony jeho matky, která už dávno byla odešla ze světa klamů a bolestí.

„Každé tvoje přání ti vyplním,“ řekl v hlubokém dojmutí. „Co tedy žádáš?“

„Pošli mě do města Takšasily,“ odvětil Kunála. „Náměstek tvůj tam zemřel. Svědomitě, spravedlivě a s láskou budu za tebe kraj ten spravovat. Slibuji ti slavně.“

„Prcháš ode mne tak daleko, tak daleko!“ zvolal smutně dotknut král. „Slíbil jsem však a měj si svoji vůli.“

Po odjezdu knížete Kunály byl král Asoka hluboce zarmoucen. Loučil se bolestně se svým synem, a nad to stonala královna Ryšja-Rakšita tak povážlivě, že se o žití její obával. Uzdravila se sice, ale hynula jakousi nevysvětlitelnou truchlivostí. Oči její byly strašidelně veliké a tvář její bledá, na rtech měla stále trpký úsměv, trapně dojímavý.

Král Asoka miloval ji silnou vášní kmeta, držícího se křečovitě své lásky jako podmínky prchajícího už života, jako posledního paprsku, osvěcujícího smutek, poušť a prázdno pozdního stáří. Marně snažil se sladší úsměv na její tváři zbouzeti, marně snažil se o jediný vděčný pohled z jejího oka, za všechnu lásku svou a péči. Jednou vedl ji zahradou a přišli takto k místu, kde byla Ryšja-Rakšita posledně rozmlouvala s Kunálem. Přemožena tou upomínkou, klesala královna polo omdlelá pod strom. Král Asoka zadržel ji a zvolal:

„Mluv, co tě rmoutí, co tě tíží, co tě ničí! Jsem mocný jako nikdo na zemi, což není prostředku proti tvému bolu?“

„Jen láska,“ šeptala, polonevědoma co mluví.

„Což nedokázal jsem ti lásku svou?“ odvětil král, „jest nějakého přání tvého, jemuž bych nevyhověl? Žádej ode mne vše, vše i to, co myslíš, že je nemožné, a uvidíš!“

Tu zarděla se Ryšja-Rakšita prudkostí bouře zatajené své vášně a zbledla na to smrtelně. V duši její to volalo: „Dej mi oči tvého syna Kunály! Ty čarovné oči! Vytrhni je jako hvězdy z nebes klenby a dej mi je!“

Jen s největším napnutím všech sil potlačila šílený ten výkřik. Pak blesklo cos příšerné jejím mozkem. Zamlčevši se chvíli, kouzlila lživý úsměv na své rty a začala lichotivým hlasem mluviti.

„Pane,“ řekla, „mluvíš se mnou jako s dítětem, a to mě bolí. Nemiluji tě jako dcera svého otce, miluji tě jako žena svého muže miluje. Chceš, abych na tobě žádala vzácné dary, to dělá však rozmařilé dítě nebo lakotná záletnice. Věz to, že mě nepovažuješ za to, co vskutku jsem, nýbrž za hříčku, ano, třeba za drahou, milou, ale přece jen za hříčku, toť jest ta jediná příčina všeho mého smutku a strádání.“

*

Král Asoka naslouchal udiveně a pak tázal se: „Jak dokážu ti opak tvého tvrzení?“

Tulila se k němu, oči její hleděly téměř blouznivě v jeho zraky, a krásné její ruce hladily jeho čelo a stříbrolesklé jeho vlasy. Na zlatém řetězi visela králi pečeť ze slonové kosti, starý, vyřezávaný skvost velkého významu, neboť byla symbolem jeho všemohoucnosti. Otisk té pečeti znamenal nejvyšší vůli královu. Listina s tou pečetí byla neodvolatelná. Kde pečeť ona se vyskytla, tam poslouchal každý slepě.

Tenké prsty mladé ženy svezly se pomalu s čela a s temene hlavy krále Asoky k tomu významnému skvostu, přitiskla ho Ryšja-Rakšita úctyplně ke rtům, na čelo, k srdci a pak pravila: „Dokaž mi svou důvěru, dokaž mi svou vážnost, dokaž mi svou lásku! Učiň mé strážkyní té pečeti. Vím, co znamená, vím tedy, co žádám. Nejsem-li největší důvěry tvé hodna, nejsem také hodna býti ženou tvou.“

Král Asoka se zarazil. Ryšja-Rakšita stála nyní před ním hrdá a bledá, oči její svítily vážně a rty její jevily přísnost. Byla krásnější než kdy a oděna jakousi důstojností, jakou král Asoka nebyl nikdy před tím u ní viděl. V slabé této chvíli podlehl ten jindy tak silný kmet. S úsměvem sňal zlatý řetěz a pověsil královskou pečeť na hrdlo vítězoslavné Ryšje Rakšity. Choroba její zmizela ihned jako čarem a oči její šlehaly požáry.

(Pokračování.)

Z Assiutu do Luksoru.

Dle svých upomínek z Egypta píše *Em. Fait.*

(Pokračování.)

Na zadní straně komnaty Osiridovy vedou dvéře do zvláštního oddělení, jež jest stejně široké jako všechny kapličky dohromady, v tomto pořádány byly mysteriosní slavnosti k poctě Zemřelého (Osirida), ku kterým měli přístup pouze nečetní zasvěcenci. Průvod v kaplích vykonán byl tím způsobem, že celý prostor její se obešel od pravé strany k levé a před rozmanitými obrazy zde chovanými 36 obřadů dle předpisů provedeno. Návštěvník musil nejdříve recitováním dokázati, že jest hoden přiblížiti se posvátným obrazům. Potom sňat byl s těchto závoj a kněží ozdobili postavu boha rouchy, okrasami a odznaky moci. Na to vrhal se prosebník před obrazem boha na zem, vzýval jej a přinášel mu oběti. Na jihu k hlavní budově připojena pod pravým úhlem řada komnat velice zpustlých, většinou zbavených již stropu. Mezi jinými světnicemi tuto se nalézajícími nejdůležitější jest dlouhá chodba; na pravé její stěně vytesána řada panovníků egyptských, jež vůbec jest nejúplnější ze všech dosud objevených. Král Ramamen, t. j. Seti I., honosí se, že obětoval bohům 1000 chlebů, piva, skotu, hus, kadidla, oleje, látky, oděvů, vína a 1000 posvátných darů.

Řadu vládců zahajuje král Mena, arci mnozí faraonové byli úmyslně vynecháni, jmenovitě náčelníci Hyksů a Herakleopolští, ale též někteří z pozdějších vypuštěni, poněvadž z důvodů náboženských byli pokládáni za nehodné, aby na posvátném místě byli připomínáni. Jiné přehledy králů nalezeny v chrámě Ramsesově rovněž v Abydu, s 18 částečně porušenými štíty, a převezeny před delším časem do Londýna, v Sakkaře objevené obsahují 42 znaků, z nichž též některé poškozeny. Ostatní komnaty tohoto křídla velice utrpěly dobou; pozoruhodny v nich hojné výjevy, znázorňující zabíjení skotu, antilop a gazel, jež přináší král v oběť bohům. Studna s kalnou vodou, která tamtéž vypátrána, utvrzuje nás v domněnce, že v tomto oddíle byla chována zvířata obětní a k poctě nesmrtelných poražena.

Jako Seti I., rovněž i jeho syn Ramses Vel. neomeškal postaviti si vedle hrobu Osiridova jakési kenotafium, aby si zabezpečil přijetí mezi bohy. Opusťme značně poškozené komnaty a dáme se na pochod pustou pláni k severu; ačkoli noha se ve vyprahlém písku smeká, přece za nedlouho dosáhneme cíle. Strážce starožitností statně vykračuje v předu. Jaký to však rozdíl se nám jeví! Onde starší budova poměrně dobře zachovaná, kdežto z pohrobního chrámu Ramsesova chudičké trosky se povalují na důkaz pomíjejicnosti slávy. A přece nebylo šetřeno nákladu na vzácný materiál, kusy žuly a úlomky alabastru porůznu rozmetané dosvědčují nám o štědrosti zakladatelově. Zdi vesměs vypínají se do výšky $1\frac{1}{2}$ až 2 metry; všude byly ozdoby a to bohaté, jak na zbytcích lze pozorovati. Z nápisů lze přečísti ještě úryvky o výpravě proti Chetům na dolním toku Orontu v Syrii. Před vchodem stávaly kdysi obelisky, jichž části posud na místě se drobí a po straně prvního nádvoří bývaly Osiridovy kariatydy dávno již rozbité.

Severněji od blízké vesnice el Cherbe vyskytují se ještě spořejší ostatky starobylé svatyně, jež za 12. a 13. dynastie na základech jiné starší byla vystavěna. Tuto, jakož i na třech blízkých pohanských pohřebištích byly vyhrabány ze ssutin mnohé důležité nápisy, v nichž se připomínají faraonové Usertesen I. a III., Tutmes III. i jiní; nálezy dopraveny většinou do sbírek musejních v Gizé.

Po prohlídce památností za saharského vedra dostavila se přirozeně jakási zmalátnělost a touha, vyplniti žaludkovou prázdnotu i zahnati žízeň. Spěchám, jak to vůbec po písčité půdě možno, zpět do Arábatu el Madfúne.

„Rád bych něco pojedl, Salibe, máš něco k snědku doma?“ obrátím se toužebně k svému průvodci s otázkou.

„Nemám, chavága, ale dal bych něco připraviti.“

„Co asi?“

„Vejce třeba.“

Byl jsem srozuměn, jako člověk, který lepšího neočekává.

Došli jsme příbytku chrámového strážce. Vstoupili jsme pod nízký přístřešek, kdež prostřena na zemi rohožka; Arabové v domácnosti neužívají ještě židlí a jiného nábytku po našem způsobu, ačkoli ve veřejných

místnostech, kam častěji Evropané přicházejí, stoly i příslušenství zavedeno. Nechtěl jsem úmyslně bedlivě prohlížeti své okolí, abych si zbytečně nekazil chuť, tolik jisto, že prachu bylo všude hojnost.

Než krmě připravena, zavolal jsem mezkaře a nařídil mu, aby se za nějakou chvíli přichystal k návratu na parník. Z dlouhé chvíle vyňal jsem zápisník, abych zachytil hlavní dojmy a si je poznamenal. Téměř po půl hodině objevila se pod přístřeškem miska, přinesená samým Salihem a na ní v másle téměř plovala vejce k tomu přidán domácí chléb. Arabové neuznávají dosud za prospěšno, aby při jídle užívali vidličky a nože, nýbrž vybírají si rukou kousky podle chuti, arci před každým jídlem umývají si pečlivě ruce. Nezbylo tudíž nic jiného, než vyndati kapesní nůž a nahraditi takto příbor. Mimochodem připomínám, že v Egyptě jest veliký nedostatek dříví a uhlí, jež se musí z ciziny přivážeti, a proto se vaří a peče sušenými výměty domácího skotu, na žhavý popel klade se chléb . . . Patrně je prospěšnější pro člověka, když mnohé věci z kuchařství se mu zamlčují.

Ostatně si nemyslete, že domorodci v Egyptě nerozumějí pranic labužnictví.

„Věřte mi, že se na týden napřed těším, jak si pochutnám, když jsem pozván na hostinu k nějakému šéchu," tak mne ujišťoval jistý známý inženýr. Osm. deset i více krmí se předkládá, mezi nimi různé z mléka, drůbeže, skopového, řídčeji hovězí neb buvolí, za to hojně zadělávané domácí ovoce, jako datle, a vedle toho i jiné dovážené ze Sudánu. Mimo to vynikají Arabové zvláště v krajinách, kde málo se stýkají s Evropany, velikou pohostinností. Často přicházejí k inženýrům, kteří pracují na nových průplavech, sousedé na hodinu cesty naproti

„Přijď dnes k nám, chavága, přichystali jsme ti dobrý oběd," i není vzácností, že takovéto nabídky s více stran se učiní, a odmítnutý cítí se uraženým.

Náš prostý oběd brzo spořádán a za nedostatku jiného nápoje musili jsme vzíti za vděk vodou nilskou, která beztoho v kratičké době opět v podobě potu z těla mizela. Zpáteční cesta uplynula bez nehody, jenom že osel stával se za vedra pohodlnějším a byl důkladně od svého pána holí povzbuzován k rychlejšímu chodu. Na parníku nás již čekali a brzo po příchodu kola lodi čeřila vlny proudu. Kartáč trochu spravil zevnějšek, ale cítil jsem potřebu koupele, obrátím se tudíž na vlídného kapitána:

„Rád bych se vykoupal, máte zde lázně?"

„Arci, v prvním poschodí, řekněte sklepníkovi, ať vám ji upraví, aneb libo-li, sám si můžete posloužiti."

Nerad se dovolávám podpory pomocných duchů, když si sám dovedu vyhověti.

Od Beliáne jižněji vyskýtá se často palma dúmová (Hyphaena thebaica), počítá se k vějířovitým, rozděluje se na konci pně vidlicovitě, což se dva- i třikráte za sebou opakuje. Na horním toku Nilu tvoří celé lesy a i v Egyptě libuje si v malých skupinách. Ze skořápky velikých ořechů, jež tvoří ovoce dúmové palmy, připravují se rozmanité předměty pro domácnost. Vláknité jádro jest měkké a chutná jako přisládlé pečivo. Mnohem větší užitek než svým ovocem přináší tato palma dílem lýkem, jehož se užívá k výrobě provazů i hrubších tkanin, i dřevem, které je daleko hutnější než datlové.

Vysoký komín cukrovaru místokrálova u Farsútu nepřekvapuje, jeť to v Dolním Egyptě dosti obyčejný zjev, za to řídčeji lze pozorovati parní stroj k čerpání vody z Nilu, jako u Kasr es-Sajádu. Před několika lety ztratila tato stanice parníku svoji největší vzácnost, zemřel tam totiž ve vysokém věku šéch Selim, který vydržel plných 50 let zcela nahý na břehu seděti a od svých spoluvěrců považován byl za světce. Pomáhal prý při plavbě proti neplodnosti. Za doby římské připomíná se v těchto místech Chenobojkion, jež nazváno dle husí v hojném počtu tuto pěstovaných. Asi půl druhé hodiny opodál obce nalézají se starobylé hroby, pocházející ze XI. dynastie a tudíž jsou od milovníků starožitností velice váženy, nicméně neobsahují důležitých památek.

Tam, kde nejvíce v dolním svém toku odchyluje se Nil na východ k Rudému moři, prostírá se město Kene, o něco menší dle obyvatelstva než Karlín (roku 1882 15.400 obyv.). Řeka činí tu téměř pod pravým úhlem zatáčku na západ.

„Stojí to za to, abychom se prošli po městě?" vyzvídám od stravovatele na parníku.

„Rozumíte-li trochu hrnčířství, můžete se tam poučiti," zněla odpověď, „jinak tam není nic pro cizince pozoruhodného."

V době, kdy se shromažďují poutníci k výpravě do Mekky, bývá na ulicích velice hlučno; přicházejí zástupové ze severních končin, od jihu, ze západních oas i ze vzdáleného Sudánu, aby se vypravili do památného města islamu. Turci, Arabové, Berbeři a plnokrevní Negři hemží se po ulicích, lišíce se od sebe nejen svým národním krojem, ale i pletí a rysy obličeje. Proto je v městě šest mešit a mnoho kaváren a četné ony místnosti, v nichž má býti poskytnuta možnost zbožnému mohamedánu, aby si učinil představu o tom, jaký život jej očekává, když jej Allah povolá do devátého nebe. Hlína, z níž zhotovují se nádoby na vodu rozmanité velikosti, vykopává se na prostoře 4000☐ m.; pálí se z ní nejen gulle (láhve), ale i ballás (hrnce) a zír (džbány). Zboží se rozváží na pramicích až do Skendere (Alexandrie). Často jsem se divil, že se loď nákladem přeplněná nepřekotila, mnoho by věru nepotřebovala, trochu silnější vichr a střepiny by kroužily na dno řeky. Není pochyby, že vkusné ozdoby, kterými nádoby bývají okrášleny, upraveny dle vzorů starodávných, zděděných po otcích.

Z Kene ubírají se velmi četné karavany do Koséru, přístavu to na Rudém moři, cesta trvá čtyři, pět dní, a jest nemálo poučna, nejen pro ráz krajiny, ale i všelikými nápisy, troskami i hroby, které z minulosti se tam uchovaly. Nám arci nebylo ani možno na podobný výlet pomýšleti, neboť r. 1891 byla pro Rudomořské přístavy prohlášena karanténa za příčinou cholery, jež v tamějších končinách řádila.

Z Kene podniká se pravidelně výlet na protější břeh do Dendery. Přívoz na lodi (felluce) je celkem jednotvárný. Na břehu řeky ochlazují se ve vlnách buvoli, na blízkém velikém ostrově stojí nehybně čekajíce na kořist pelikáni i štíhloboké volavky, od města v krouživém letu snášejí se na blízká pole hejna holubů. Veslaři za jednotvárného refrénu „Allah hena, Allah hej" napínají své svaly, aby širokou loď udrželi v naznačeném směru.

Jakmile dospějeme ke břehu, nastane nové smlouvání s mezkaři. Vzdálenost nestojí ani za řeč, za dobrou

půl hodiny můžete býti na místě, ale běda vám, abyste se odvážili jíti pěšky, propadli byste všeobecnému posměchu. Již v Kaiře, ačkoli tam Evropané jsou zjevem dosti obyčejným, vzbuzuje to pohoršení, jde-li cizinec pěšky přes veliký most; tím více to platí o Horním Egyptě. Poplatek není arci veliký, několik piastrů to spraví, ale vždy je to mrzuté, když je člověk ve své svobodě omezován.

Dendera byla hlavním městem šestého hornoegyptského nomu (kraje) a slula ve starověku prostým názvem Tarir aneb Taen-tarir, z toho udělali Řekové Tentyra a Arabové přizpůsobili si ji svému jazyku. Od břehu dáme se přímo na západ přes černou půdu; již z dálky vidíme obrysy starožitných budov i náspů, jež se uzavírají. Zaměříme k severní bráně. Opatrný strážce s klidnou obřadností nás očekává, abychom mu ukázali lístek, jímž se povoluje vstup do zbytků staré slávy. Udělám ochránci radost a ukáži mu žádanou dosti draze zaplacenou listinu, ačkoli jsem měl sto chutí, abych to zkusil i bez lístku, dá-li se málomluvný Arab za nějaký bachšiš pohnouti k povolnosti a pustí do vnitř.

Brána uzavírá k severu hradbu chrámovou z nilských cihel narovnanou, druhý vchod nalézá se na západě směrem k horám; zeď ohraničuje téměř pravidelný čtverec na 285 m. dlouhými stranami a chrání nejen veliký chrám Hathořin, ale i menší Isidin. Severní brána vystavěna na rozkaz císaře Domiciana, od ní vede chodba, patrně z doby novější pocházející, ku chrámu. Na pravé straně jsou chudičké ostatky budovy zasvěcené narození mladého Hora; z písku vyčnívají úlomky hlavic se soškami boha Besa a kousek schodiště. Na polorozvalených stěnách asi tří komnat nalézají se jména císaře Trajana a Hadriana; podobá se, že oběma těmto vládcům děkuje svatyně za svůj původ. Mladistvý bůh ošetřován od bohyň a lidí s kravími hlavami, až dospěje v nepřemožitelného hrdinu.

Brzy kyne nám na uvítanou chrám zasvěcený bohyni Hathoře, jež byla starým Egypťanům zosobněnou láskou. Nejdříve vstoupíme do síně, která spočívá na 24 sloupech a každý z nich ozdoben na hlavici čtyřmi Hathořinými hlavami s domem Horovým, odkud i jméno bohyně se odvozuje (hat eg. dům). Přední řada sloupů spojena zděným výplňkem. Původně stál chrám úplně volně v prostoře, nyní obklíčen hromadami štěrku a písku, které na východní straně sahají až téměř ke střeše a tudíž nutno sestupovati do vnitř po dřevěných schodech. Máme-li na mysli jiné vzory chrámů, musíme předpokládati, že původně před portikem upravena bývala jiná sloupová dvorana a též pylon se vypínal při vchodu. Dosti však možno, že k tomu vůbec nedošlo a že památka zůstala nedokončena, ježto cizí vladaři neuznali za nutno, povoliti k stavbě z důchodů provincie nutných prostředků. (Dokončení.)

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

Po snídaní také ho uviděl. Pan otec už s ním obcházel mlýn, a hovořili o rozmanitých všedních věcech, týkajících se výhradně hospodářství. Inženýr Závora také dobře rozuměl polím, lukám i zahradám, a to bylo panu otci Májovi milejší, než kdyby mu byl pořáde vypravoval, jak má jeho Márinku rád.

„Chlapík není,“ pomyslil si Jiří, pozoruje inženýra. Závorovi bylo asi třicet pět let, byl prostřední, zavalité postavy, v obličeji trochu zardělý a všecek černými hustými vousy, na tvářích až k samým očím sahajícími, zarostlý. Nebyl sice škaredý, ale ta vousatost také mu nepřidávala krásy, stále zdál se poněkud zakaboněný. Než jinak vzezření jeho jevilo rozumného, hodně klidného a snad i dobrého člověka.

Ale švihákem býti neuměl, ačkoliv na něm byla patrna snaha, aby se ukázal ve mlýně jako opravdový ženich. Kabát jeho prozrazoval střih neumělého venkovského krejčího, za to přiléhající hnědé sametové nohavice rytířsky se nořily v nitro vysokých holinek, vyleštěných jako zrcadlo. Vrcholem inženýrova nevkusu však byl sněhobílý límec, upevněný na strakaté košili. K tomu i všechny pohyby jeho a chůze byla málo svižná, jaksi těžkopádná, jak ji byl uvykl při svých denních pochůzkách po trati.

A mladý Královec přece nemohl se dívati na inženýra Závoru jinak než s největší vážností. Pocitoval v duši své proti němu nějaký odpor, něco podobného jako závist nebo nenávist, snad také malou míru probouzející se žárlivosti, avšak když inženýr, kráčeje s panem otcem přes dvůr, Jiřího míjel, mladík pozdravil ho s uctivostí až pobožnou, a to proto, že byl ženichem Márinčiným a že snad ona ho milovala. Neboť vše, čeho sličná dívka se dotýkala svýma očima, svýma půvabnýma rukama, ano i svým dechem, a co opřádala svou přízní oblažující a milostnou, zasluhovalo zajisté úcty a vážnosti.

Návštěva inženýrova však mu nepřekážela, aby mohl Márinku častěji vidět. Spatřil dívku hned ráno dvakráte nebo třikráte, jak se objevila na dvoře a v květinové zahradě; jednou proto, aby vynesla roj malých kuřátek na teplé sluníčko, podruhé, aby v zahradě natrhala velikou kytici ze samých růží a karafiatův. Než mladý sekerník dobře si povšiml, že Márinka má jiné, mnohem hezčí šaty než ve všední dny, a kladl to více na vrub návštěvy inženýrovy nežli na vrub neděle.

Potom ji viděl vkusně vystrojenou, když v průvodu pana otce a ženicha svého odcházela do kostela na velkou. Až srdce se mu zastavovalo, jak byla krásná a jak roztomilá, když ho uzřela a přívětivě se usmála. Věčně byl by se díval na ni, tak se mu líbila.

A její ženich, pan inženýr, kráčející po její levici, jaký to chladný, divný člověk! Oči jeho nic nebyly zaníceny láskou a záviděníhodnou hrdostí šťastného ženicha. Stále jen se obracel k panu Májovi s poznámkami, že by trochu deště neškodilo a co ta nová kola budou státi peněz.

„Jak jenom si dovedl namluviti tak krásnou dívku?“ uvažoval Jiří. Ta známost byla mu záhadou, zvláště když netrvá déle, jak mládek vypravoval, než od velikonoc.

Ovšem pan inženýr Závora nabyl své nevěsty tuze snadným způsobem. Sám sotva byl by se odhodlal podnikati milostný útok na mladá dívčí srdéčka, ale v tom jeho tatínek přišel mu na pomoc.

Otec Závorův před lety býval také inženýrem, nyní však už žil v Praze na zaslouženém odpočinku. Před třiceti lety zaměstnán byl při stavbě dráhy v oné krajině, odkud pocházela paní mlynářka Májová, a tam dlužno hledati vzniku známosti inženýrovy s rodinou Májovou.

Tenkráte pan inženýr odněkud jel v kočáře dlouhou, smutnou silnicí, a právě bouřilo, pršelo a bylo bláto. A tu hle, podle silnice pod řídkou jabloní, chráněna jsouc jen malým slunečníkem, stála mladá slečinka a úzkostlivě se dívala na zataženou oblohu, plnou bouře a vody. Inženýr poručil zastaviti a dvorně se tázal dívky, na kterou stranu by jí mohl posloužiti svým kočárem?

Zardívajíc se odvětila, že jest z Jalovčí, kudy nepochybně i on pojede, a že by mu byla tuze vděčna, kdyby ji svezl. A za minutu, maje slečinku po své pravici, inženýr tedy ujížděl do Jalovčí, kam byla bezmála ještě hodina.

Cesta ubíhala jim znamenitě. Slečinka vypravovala, že její tatínek má v Jalovčí mlýn, a inženýr hned se rozpomínal, že už pana mlynáře zná, a chválil jeho rozšafnost, kterou osvědčil při odstupu pozemkův, ke stavbě dráhy potřebných. Pak se dověděl, že dívka byla v nedalekém městečku navštívit nějakou přítelkyni nebo tetičku, věru už ani neslyšel, koho, jak byl zaujat její roztomilostí, a blahořečil nepohodě, která slečinku přepadla v širém poli a přinutila ji hledati útočiště v jeho kočáru.

Pan inženýr byl tentokráte statný chlapík a mnohem lépe dovedl se chovati k mladým dívkám a paním než později jeho syn. Bylo mu sice už také přes třicet let, ale uměl tak krásně mluviti, tak lichotiti a sličným líčkům se kořiti, že hned slečince se zalíbil. Ani nechtěla věřiti, když inženýr zvěstoval, že jsou již doma, a s povzdechem vystupovala z jeho kočáru. On také sestoupil a chvíli byl ve mlýně hostem a rázem si získal také paní mlynářku. Na odchodu musil slíbiti, že Jalovčí opět hodně brzo navštíví.

Potom osmnáctiletá slečinka spřádala si lužné sny o možném ženichovi a jak by jí slušelo, kdyby se stala paní inženýrkou, a starostlivá matinka ji v tom pilně podporovala, snad sama hrdě toužíc, aby měla zetěm tak pomilováníhodného člověka.

A inženýr přišel zase, ale sbořil všechny plány a naděje dceruščiny a maminčiny. Vždyť už byl ženat a otcem dvou dítek! Toho tehdy za jízdy bouří a deštěm, klaně se dívčině kráse, čtverák nepověděl. Přiznal se k tomu docela klidně teprve při druhé návštěvě v Jalovčí; vypravoval, že choť jeho zůstala v Praze, kde před tím bydleli, poněvadž se bála stěhovati se na venek s dětmi, z nichž jedno bylo ještě tuze maličké.

Ale dvorným společníkem nepřestal býti. Ustavičně obskakoval paní mlynářku a dcerušku, byl k nim samá nejúslužnější pozornost, že opravdu nebylo možno ho nenáviděti. Nikdo, kdo by ho byl pozoroval, nebyl by řekl, že jest ženat, ale nikdo také nesměl říci, že se nějakým nápadným způsobem prohřešil proti manželské věrnosti.

Uměl to výborně, ten pan inženýr. Dceruška mlynářova nemohla za to, že ho musila míti ráda a že si nepřála jiného ženicha, než právě takového. A on, pan inženýr, také nějak tuze často zapadával do Jalovčího mlýna. Skorem až se podobalo, že myslí na kulaté tváře mlynářovy dcerky častěji nežli na vážný obličej své choti, a že ani mnoho netouží, aby rodina jeho přistěhovala se za ním.

Asi za čtvrt léta byl povolán do jiné krajiny, a v Jalovčí nastalo loučení, loučení na vždy. Marně slečinka se přemáhala, aby byla klidnou a co možná lhostejnou — nebylo možná. Když k ní přistoupil a podával jí s pohnutlivou poklonou ruku, najednou se dala do usedavého pláče. A jemu také bylo jaksi nevolno. Brvy na očích se mu zakmitaly, zraky se zakalily, ale již honem se obrátil a jenom kývaje hlavou pospíchal ke kočáru.

Pak už se neuviděli nikdy, nikdy. Dcerka mlynářova po několika letech se vdala do Jestřabí za mlynáře Máje, a vzpomínka na vnadného inženýra znenáhla zanikala v její hlavě. Někdy snad po celý rok ani si nevzpomněla, a vzpomněla-li přece, žádná žalost, žádná lítost se neozývala v jejím srdci. Byla to vzpomínka vždy jenom příjemná, jako rádi myslíváme na něco, co kdysi nás těšilo.

Až za dlouhých třicet let pan inženýr opět se objevil. Přijel asi na týden za svým synem do Jesenice a náhodou se dověděl, že dcera Jalovčího mlynáře jest vdána v nedalekém Jestřabí. Vzkázal jí svůj srdečný pozdrav.

Paní Májová odvětila upřímným vzkazem, aby, poněvadž jest tak blízko, navštívil ji v Jestřabí. Ale dozajista. A když odpověděl, že s radostí přijímá pozvání, že přijde na pomlázku, sama pobídla pana otce, aby mu poslal naproti kočár, a nemohla se dočkati, jak ten švarný muž asi nyní vypadá a co všechno si povědí.

On tedy přijel a vzal syna svého s sebou. Byl už dědečkem nedoslýchavým, značně ohnutým, neboť blížil se k sedmdesátce, ale hovornost a dobrá míra pořáde v něm se udržovala. Až hnedle slzel radostí, kdy s paní Májovou se shledal. Ustavičně jen se smál, a oči mu zářily z toho šťastného setkání.

Sedl si s paní mlynářkou stranou a tak vzpomínali někdejších blahých časův. Pan Máj byl příliš ostýchavý, aby jim to kazil, ačkoliv tuze mu to nevonělo; z nadšení choti své pro starého inženýra tušil, jakými city asi k němu lnula v svobodných letech. Proto všímal si skoro výhradně mladého Závory, avšak zábavě nedařilo se valně, poněvadž syn, co společenského chování se týkalo, nikterak nedostihoval svého otce. Ještě že Márinka z vlastního popudu se přičiňovala, aby rozprávka docela se nezastavila.

Zatím starý pan Závora a paní Májová vzpomínali a vypravovali, až přešli na své děti. A oba měli svornou myšlénku. Jak prý by bylo hezké, kdyby ty děti, totiž mladý inženýr a slečna Márinka, sňatkem utvrdili dávné jejich přátelství. A starý pán, který v pozdních letech se stal velmi pobožným, hned v někdejším setkání před třiceti lety viděl neklamné řízení boží, aby ti dva mladí lidé snáze se sešli a za sebe dostali.

Zavolali pak pana otce a tázali se ho, co té myšlénce říká. Panu Májovi také se líbila, hned souhlasil, že by to nebylo zlé; ostatně souhlasila-li paní Májová, rozumělo se již samo sebou, že od pana Máje není potřebí očekávati překážek. Tak tedy věc hodně srdečně a po přátelsku ujednána, a teprve naposledy zeptali se dětí.

To veliké, vousaté, třicitipětileté dítě přijalo návrh jejich s největší ochotou. Márinka byla rozkošná dívčina, jediné dítě manželů Májových, bylo tedy nepochybno, že obdrží značné věno. On už také byl v letech, kdy jest

svrchovaný čas pomýšleti na ženitbu. Slíbil, že všemožně bude dbáti, aby si dobyl dívčiny náklonnosti a že bude pokládati za největší štěstí, bude-li si moci z Jestřabí odvésti tak spanilou ženušku. Nezapíral, že Márinka hned na prvý pohled se mu zalíbila, ale nebýti otce jeho, nebyl by se odhodlal usilovati o dívčinu přízeň, obávaje se odmítnutí.

A to malé, sedmnáctileté dítě, slyšíc, že pan inženýr Závora od nynějška bude za ním chodit, bylo trochu v rozpacích a jenom pořáde se smálo. Nemohlo v prvé chvíli pochopiti, co se to stalo a že má v brzku býti nevěstou. Mladý Závora nikterak nepohnul Márinky k nadšení, ale také nevzbudil v ní žádného odporu. Má-li si ho opravdu vzíti, dobře nemá nic proti tomu, jen když bude hodný. Co jest láska, o tom neměla ještě ani tušení, proto neodporovala.

Márinka sice ve snech svého rozvíjejícího se panenství už častokráte si představovala ženicha, ovšem úplně jiného, onen vymyšlený ženich nikdy nevypadal jako tento černovousý, neobratný inženýr; avšak nepůsobilo jí přílišného přemáhání loučiti se se svými mladistvými sny a tužbami. Byla tedy také srozuměna.

VII.

Té neděle starý Královec hned po snídani si vzpomněl, že se podívá do Zhoře, jak mu tam sestra vdova hospodaří; beztoho prý by mu byla v Jestřabí dlouhá chvíle v nečinnosti. Po polednách vytratil se také Kába, vynašel si s mládkem Polanským povedenou zábavu. Mládek totiž byl uznaným mistrem na chůdkách, kdežto Kába byl výtečníkem hudby na tahací harmoniku. Přinesl si ji s sebou ze Zhoře a v neděli ochotně se s ní vytasil.

A tak po polednách, napřed Kába s harmonikou a za ním mládek, maje chůdky upevněné na nohou a pokryt jsa dlouhou houní tak, že se podobal obru, zahájili obchůzku mlýnským dvorem, odtamtud na hráz a rovnou do městečka. Až na splav je vyprovodila všechna rodina Májova s chasou, v Jestřabí pak hned měli za sebou velikou neodbytnou družinu smějící se mládeže.

Tenkráte bylo v Jestřabí hodně veselo, nevídanému průvodu smáli se staří mladí, a i bláznivý Vojtíšek litoval, že musí hlídati Huliciův dům, neboť rád by se byl súčastnil výpravy, plné výbuchův bujného veselí a taškařice.

Jiří Královec osaměl, ani nezatoužil užívati kratochvíle s mládkem a Kábou. Tesknota nedělního odpoledne dolehla na nej jako mrak. Po odchodu směšného průvodu bylo ve mlýnském okolí tuze smutno, skutečný opak ruchu všedních dní. Rodina Májova s inženýrem Závorou opět odebrala se do pokoje, nikdo se nestaral o mladého churavce.

Chvíli tedy chodil po hrázi, doufal, že rozhled po přívětivé krajině Jestřabské zaujme jeho neklidnou, smutnou mysl, avšak brzo se nasytil vyhlídky na lány zrajícího obilí, na luka částečně již pokosená, na ostrov nepohnutého rákosí v rybníce a na lesnaté pahorky. Bylo tam tuze horko, v té době odpolední znojné slunce nejvíce tam pražilo. Padala na něj mdloba a ještě větší tíseň samoty. Téměř až litoval, že přece nepožádal přítele Hulicia, aby ho vzal s sebou na své potulky, v jeho společnosti zajisté nebylo by mu tak smutno jako tady, když nemá živé duše, s kterou by se povyrazil.

Potom odešel na zahradu pod ořechy, kde byla jeho sekernická dílna. Tam aspoň byl příjemný chládek, v němž bylo milo odpočinouti. Ulehl si do stínu za kupu srovnaných prken a nelečně se zadíval do houští vonného ořechového lupení. Všude bylo mrtvo a ticho, jenom ptáci neunavně zpívali. Viděl nad sebou na tenké větvi narudlou pěnkavu, jak ustavičně opakovala svoji krátkou, zvonivou píseň, a divil se, proč ten malý pták tolik zpívá. Nemohl také pochopiti, proč trojice hašteřivých vrabčíků v pračce slétla až k jeho nohám a proč urputně křičí a se pere. On přece byl tak mdlý a smuten!

Někdy myslil, že snad přece někdo přijde ze mlýna mu říci, že na něj úplně nezapomněli a že cítí s jeho truchlivou mírou, anebo že ho snad pobídnou, aby nepohrdal obveselující společností. Vždyť paní mlynářka jindy byla k němu tak srdečna a všímava, také stárek Voleník nejednou se pokoušel všelijak ho povyraziti. Avšak dnes paní Májová pro inženýra Závoru zapomínala na všecko, a stárek spal v mlynářské ložnici.

Ani ta čarovná, osvěžující bytost, kterou by byl uzřel nejraději, se neobjevovala. — Dvakráte, třikráte zabloudila k němu krákorající slípka, ale jakmile ho shlédla, rychle zase odbíhala. Kromě návštěvy vrabčíkův a slepic byl sám, úplně sám — — —

Díval se tedy zase do zelené klenby ořechového loubí a pozoroval, jak drobné ořechy za těch několik dní, co jest v Jestřabí, vyrostly. Přibývalo jich vůčihledě. Pak pohlížel na klenbu nebes, skvějící se modří vzdáleného jihu, na tu ohromnou propast záhad, která spíše se mu zdála hlubokou než vysokou.

Nevěděl, jak mu ubývá té dlouhé chvíle, čas vlekl se mu tuze zvolna. Byl by rád usnul, aby zaspal protivnou zdlouhavost a myšlénky plné trudu, ale nepodařilo se mu přivolati dřímotu na osláblé, kalící se oči. Chtěl vzpomínati na veselejší chvíle svého mladého života, na druhy z dětských hravých let, na nebožku matku, myslil však ustavičně jenom na dívku opojné krásy, bavící se dvacet kroků dále se svým ženichem.

„Ah, jak jsem přece bídný, bídný!“ vzdychl. „Dnes i ona docela na mě zapomněla!“

Byl však na omyle. Márinka již byla na hrázi a nyní ho hledala po zahradě. Teprve když přišla pod samé ořechy, spatřila ho ve skrytém stínu prken.

Uslyšev kroky, Jiří se ulekl a vyskočil. Zaradoval se. Tedy ona — přece!

„Vy zde?“ divila se dívka. „Už jsem vás hledala. Jest čas k svačině.“

„K svačině?“ opakoval jako omámen a sáhal si na těžké čelo. „A vy mne hledáte! Sama přicházíte, slečno, vytrhujete se z příjemné společnosti —“

„To není žádný hřích!“ zasmála se po svém zvyku.

„Ale jest to zajisté veliká oběť.“

„Ó ne, jest to jenom otázka: půjdete se nasvačit domů anebo mám vám přinésti svačinu sem?“

„Nemohu vás ještě více obtěžovati. Půjdu si pro ni sám a donesu si ji sem. Jest mi tu blaze,“ lhal zapomínaje, jak ještě před minutou skomíral samotou.

„Proč byste tedy chodil? Donesu vám ji sama,“ ochotně se nabízela dívka a již jako ptáče pospíchala ke mlýnu. Za chvilku byla zpět s pečivem a kávou.

„Byla vám tu dlouhá chvíle, viďte?“ dobře hádala dívajíc se do jeho zasmušilých tváří.

„Proč myslíte, slečno?“

„Vidím to na vás, jste smuten —“

„Když nemám, co by mne mohlo potěšiti.“

„Docela nic?“

„Nic, nic —“

„Snad přece něco. Pravil jste včera, že po léku Hulíciově se cítíte zdravějším. Ani to vás netěší?“

„Ani to. Obávám se, že ani koření už nepomůže. Mám tušení —“

„Ach, nemluvte tedy o tom. Proč dnes mermomocí chcete býti nešťasten? Vím už proč,“ dodala žertovně, „jste sobecký, chcete, abych vás litovala.“

„Byl bych šťasten, kdybych se mohl pyšniti vaším soustrastným politováním.“

„Dobře, tedy vás upřímně lituji. Ale teď už buďte vesel a šťasten.“

Zasmála se, on také chtěl se zasmáti, ale slzy mu vhrkly do očí.

„Co jest vám?“ zvolala dívka.

„Nic. To nejsou slzy — to jest štěstí.“

Pak složil obličej do dlaní a za některou chvíli bylo mezi nimi mlčení.

Jiří se domníval, že tentokráte dívka jistě zase odejde před výbuchem jeho citův, ale když po několika minutách zvedl obličej, Márinka seděla na prknech.

„Jaké štěstí! Tedy neodešla, neopustila mne, neutíkala přede mnou!“ zajásal v duchu a utkvěl na ní pohledem největší vděčnosti.

„Myslila jsem, že také jste odešel za strýcem a za mládkem,“ dívka opět začínala hovor.

„Nehodím se do takové zábavy. Jejich dnešní výstřednosti se mi zprotivují.“

„Ach ne, mě to velmi bavilo.“

„Kdybych byl tak zdráv a tak šťasten, jako vy, všecko by mě bavilo.“

„Jak víte, že jsem šťastna?“

„Nepochybuji o tom, ano, jsem o tom přesvědčen.“

„Hleďme, jaký jste prorok! Víte o mně věci, kterých ani sama nevím.“

„Řekl by to každý. Co vám schází, prosím? Máte zdraví —“

„To ještě není všechno.“

„A krásu —“

„Pochlebníče!“

„A ženicha.“

„Ó, pane Královče, teď už docela jste špatným prorokem! A co ještě?“

„Není toho dosti?“

„Nikoli, ještě jste nevyjmenoval všechno. Pokračujte — vzpomínejte!“

„Co ještě? Tedy mládí, bohatství —“

„Ne, ne!“

„Nyní už věru nevím.“

„A což láska, prosím? Kdepak tu jste nechal? Ta není nic?“

Pravila to žertovně, ale tváře její bezděky se polily horkým ruměncem.

Mladý muž byl nadmíru překvapen. Vypočítávaje prve také ženicha, slučoval to slovo s pojmem lásky, avšak Márinka mezi ženichem a láskou činila veliký rozdíl.

V prvé chvíli nevěděl, co odpověděti, a mladá dívka užila té příležitosti a nepozorovaně obrátila choulostivou otázku na jeho osobu. Pohrávajíc si ořechovým lupenem, otázala se:

„Vy tedy opravdu nevíte, co jest láska?“

Královec byl zase na rozpacích, z nichž nevěděl kudy kam. Jak nejlépe odpověděti, aby nelhal a aby nebyl nucen přiznati se k citům, které v posledních dnech vítězně bouřily v jeho mladých, sklíčených prsou? A ona, hledíc šelmovsky na něho, čekala na odpověď.

„Těžko říci,“ pravil po krátkých nesnázích.

„Nechcete býti upřímným —“

„Nikoli, slečno, ale nechci, abyste moji upřímnost nazvala domýšlivou smělostí.“

„Což jest domýšlivostí nebo smělostí, odpovíte-li na moji otázku, máte-li už milenku?“

„To jest už jiná otázka.“

„Nuže?“

Nyní zase mladý muž ostýchavě se začervenal. Pak vzhlédl k dívce a řekl:

„Mám a nemám.“

„Tomu nerozumím.“

„Nevím, jak bych to určitěji vyřknul. Neumím pojmenovati dívku, o které mi řekli, že někdy bude moji ženou a kterou nemám o mnoho raději než kteroukoli jinou.“

„Kdo to jest?“

„Moje teta — Kábova sestra.“

„Vaše teta!“ zvolala dívka plna úžasu. „A kolik jest jí let?“

Představovala si nepochybně tu tetu již hodně dospělou, a byla nanovo překvapena, když Jiří pověděl, že patnáct. Avšak to překvapení, jak se zdálo, ji zarazilo.

„Tak mladičká!“ divila se již bez úsměvu a s vážným vzezřením, jakoby mezi patnácti lety a její sedmnáctkou byl rozdíl alespoň dvacíti let. „A ona vás miluje?“

„Sotva jinak než srdečnou láskou příbuzenskou. Vždyť jest to ještě dítě.“

Pak dívce vypravoval, jak se dověděl teprve ze strýcových úst, že tetička Lenorka vlastně roste pro něho, a jak nad tím se nepozastavoval, poněvadž dívce tehdy bylo teprve jedenáct nebo dvanáct let. Tak to už mezi nimi zůstalo.

„Jest to dílem otce a strýce,“ pravil. „Bez nich byl bych dosud bez nevěsty.“

„Zrovna jako u mne,“ řekla sdílně dívka a zamyslila se.

Chvíli seděli proti sobě mlčky i tiše, a podobalo se, že jsou spokojeni s tím, co právě si pověděli. Zejména tváře Jiříkovy zřejmě se vyjasnily. Dosavadní tížící myšlénka na inženýra Závoru mimovolně ho opouštěla, cítil, jakoby nová naděje vstupovala do jeho duše. Avšak byl to jenom sladký klam, on, chudý sekernický chasník a umdlévající churavec přece nemohl si dopřáti žádných nadějí opravdových.

Ostatně o tom ještě ani neuvažoval, nepadlo mu dosud na mysl starati se o budoucnost. Vzpomenul-li jen toho, hned vždycky stesk a zoufalství v něm se ozývalo. Proto brzo odnaučil se obírati budoucností, jemu úplně stačila přítomnost. Teď zase byl trochu šťasten, že Márinka inženýra nemiluje, dobře vytušil z jejího hovoru tu potěšitelnou, jistě neomylnou pravdu. Nemyslil ještě, aby dívka byla jeho, byl rád, jen když nenáležela jinému.

Po chvíli se mu zdálo, že dívka vzdychla, i zvedl k ní hlavu.

Ona se usmála.

„To jsme se zamyslili!“ řekla s roztomilou srdečností. „Pomyslite si zajisté, jak nudným jsem společníkem. Promiňte mi laskavě.“

„Vždyť jsme na venkově,“ odvětila s rostoucím půvabem. „zde se nehledí na dvorské mravy tak, jako mezi velkoměšťáky. Takto jest to lepší.“

Nedaleko nich na mladé jabloni hlučně zaskřehotala žabka rosnička, a ve zvláštní shodě také kohout, stojící u stodoly na prázdné košatině, zakokrhal. Bylo to skutečně velmi veselé, a oba mladí lidé nemohli se zdržeti smíchu.

„Nyní už bezpečně zmokneme.“ zažertovala Márinka.

„Ba věru,“ přisvědčoval sekerník, „hleďte, nad Jestřabím už se mračí. Snad přijde bouře.“

Skutečně nad městečkem pomalu vystupovala šedivá mračna, která vždycky věští déšť. Zároveň zašelestilo listí na stromech, větřík zavanul, ale byl vlažný, nechladil.

„Nebude to zlé,“ Jiří zkušeně rozhodoval, „vítr vane od východu.“

„Jsem ráda,“ těšila se dívka, „bouřky vždycky nadmíru se bojím.“

„To už bývá zvykem mladých slečinek.“

„Nebývala jsem taková,“ vysvětlovala Márinka, „ale jednou bouřka mě přestrašila. Před třemi lety. Sváželi jsme tehdy žitné mandele, i šla jsem také na pole nakládat hrsti na snopy. Popilovali jsme si, poněvadž také strašila bouře, a co jsme svázali, honem jsme skládali do mandelů. Ale pak to na nás přišlo tuze zprudka, ani už jsme neměli kdy utíkati domů. Schovali jsme se tedy za mandele. Já s tatínkem a s děvečkou za jeden a tři jiní vazači za druhý. Ach, to bylo strašné! Stále se blýskalo a hrom bil za hromem. Najednou se velmi zablesklo, a už to udeřilo do vedlejšího mandele. Bylo to tak prudké, že až já a děvečka jsme upadly. Ale ostatním vazačům bylo hůře. Všickni tři byli omráčeni, a pak ta hrůza v bouři a lijavci je křísit!“ (Pokračování.)

Mluvící kůň.

Anglicky napsal *F. Austey*. Přeložil *Richard Jiřík*.

(Pokračování.)

Byl jsem neunavným u vynalézání výstředních kousků a Diana odměňovala výkony mé sladkými úsměvy. Co se týče plukovníka, jehož jsem kdysi považoval za svého soka, ten byl na dlouhou dobu ‚zapomenutou veličinou‘, a že jsem sám stále odkládal zeptati se Diany, zda hodlá věnovati mi své srdce a svou lásku, dálo se z příčiny, poněvadž bylo mi sladkou rozkoší prodlužovati rozhodnutí snad poněkud nejisté. — Tu jízda má byla na nějakou dobu přerušena. Brutovi napadlo, že je otlačen sedlem, ba byl tak drzým, že dával vinu toho jízdě mé, jakkoliv mně spíše se zdálo, že jest to zase jen zvláštní jeho choutka. Netroufal jsem zkusiti své štěstí na jiném koni, ale bez Row-u jsem býti nemohl, i šel jsem tam pěšky. Viděl jsem Dianu, ana se projíždí s plukovníkem, jenž, jak se zdálo, se domníval, že nadešla proň konečně vhodná chvíle; ale kdykoliv jeli kolem zábradlí, kde jsem stál opřen, neopomněla pozvednouti obočí a významným posuňkem naznačiti, že je jí protiven, což mně dostačilo. A byl jsem velice rád, když Brutus uznal za dobré se pozdraviti, i klusali jsme na cvičišti oba ve sváteční náladě.

„Nikdy jsem neslyšel koně tolik řehtati, jako v tuto saisonu,“ pravil jsem cestou, abych zapředl hovor. „Můžeš-li mi to vysvětliti?“ Dával mi zajisté časem různé vysvětlivky, jimiž jsem se zase blýskal jako znalec koní do očí Dianě.

„Řehtati?“ pravil, „smějí se, ne řehtají — a není divu!“

„Ale!“ pravil jsem, „a co jest tu k smíchu?“

„Ty!“ odpověděl, „nemyslíš-li, že tomu tak? Buď ujištěn, že vědí všechno o tobě!“

„Ach, opravdu?“ pravil jsem na prázdno. Ta bestie měla patrně radost z toho.

„Věru, že se asi nemýlím, tvrdím-li, že všecko to roznesla ‚Divoká růže‘,“ pokračoval; „nesmírně ji bavilo, když jsem jí o tobě vykládal; té bylo asi teskno po všechny ty dny.“

Pocítil jsem nepěkné ponuknutí zničiti jeho důvěru v ni.

„Myslím, že ne moc,“ pravil jsem. „Zdá se mi, že hnědouš plukovníkův byl jí dobrou náhradou.“

S hanbou musím doznati, že vysloviv toto podezření o malé klisně (jíž jsem si velice vážil), velice jsem jí ublížil, ale už se stalo; v pravdě chovala se po celou tu dobu vzorně, bezúhonně.

Bylo to pouhé přání se pomstíti a otráviti Brutovu důvěru; než sotva jsem pronesl slova ta, již jsem jich litoval.

„Ó ta bestie!“ zvolal, vzepjav se, jako bych ho byl bodl ostruhou — co jsem nikdy neučinil — „jakže, ten blb s volí hlavou! Ten by tak měl nosit pytle, ne důstojníky!“

„Ovšem že nemá tvých předností a tvého chování,“ pravil jsem. „Neměl jsem raději nic říkati.“

„Nikoliv,“ pravil, „tys — tys mi prokázal službu,“ a hluboce se zamyslil.

Jezdil jsem s Dianou jako obyčejně a zrovna vyslovoval jsem jí svou radost ze setkání opětného, ana klisna její pomalu zvedla hlavu a rychlým vzmachem popadla mě za levou nohu a hluboko se mi zakousla do lýtka.

Diana jevila velikou soustrast ke mně prosíc mě, abych vozmo ihned odebral se domů, že sluha její provede Bruta. Nechtěl jsem rozhodně do vozu, nýbrž chtěl jsem v jízdě pokračovati; ale poněvadž noha silně bolela a Brutus nápadně se stával netrpělivým, nezbývalo, než opustiti ji.

Na cestě domů pravil Brutus smutně: „Konec všemu mezi námi — pozorovals?“

„Cítil jsem to,“ odvětil jsem. „Skoro mi zlomila holeň.“

„To však bylo namířeno na mne,“ pravil. „Chtěla tím označiti, abychom si raději zůstali cizími pro celou

budoucnost. Káral jsem ji z nevěry; popírala to ovšem, tak činí všechny klisny; pověděli jsme si všechno a — konec všemu!“

Nejel jsem na něm několik dní, a když jsem jej opět vyvedl, pozoroval jsem na něm veliký zármutek. Chtěl se držeti toliko stranou na cvičišti, ačkoliv jsem jej stále káral z takové slabosti. „Buď přece koněm,“ pravil jsem. „Ukaž jí, že ti na ní pranic nezáleží. Tím, že prozrazuješ city své, jí toliko lichotíš.“

Byl dosti důmyslným, aby pochopil váhu mých slov. „Máš pravdu,“ připouštěl; „nejsi přece takovým hlupákem, jak jsem se domníval. Ať uvidí, jak málo mi na ní záleží!“

Po té ovšem očekával jsem, že se s ním přidružím k Dianě jako obyčejně, ale jak bolestným bylo sklamání, když jsem poznal, že Brutus nikterak nehodlá tak učiniti. Měl starou známost na cvičišti, jablošedou krasavici, k níž doposud, snad pro dřívější nějaká nedorozumění, choval se hrubě, již však zrovna nyní měl za vhodno opět se přiblížit.

Na klisně jezdívala z pravidla jakási slečna Gittensová, jejíž zjev, ana pracně poklusávala sem a tam, častokráte zavdal nám s Dianou příčinu k smíchu.

A nyní přes všechno mé úsilí Brutus zamířil zrovna k ‚šedce‘. Nebyl jsem v takových nesnázích, jak by se dalo očekávati, neboť jsem znal náhodou slečnu už od dřívějška jakožto dámu ne sice v květu mládí, ale takovou, že dosud podržela drátěné formy děvčátka. Jakkoliv cítil jsem k ní spíše odpor, viděl jsem přece zrovna tehda nutnost, abych ji pozdravil poněkud přívětivěji. Byla ovšem příjemně překvapena mou pozorností a prosila mne — abych jí poskytl nějakého návodu v jízdě, což — bůh mě netrestej! — jsem slíbil.

Avšak i nyní vidím, že nemohl jsem jednati jinak: nemohl jsem ji zajisté opustiti, dokud nevyčerpal Brutus všecky své poklony ‚šedce‘, poklony jemné i hrubé. Ale ach, toho trápení, — viděti v dáli Dianu a věděti, že toliko bídné nedorozumění koní našich vzdaluje nás od sebe! Ba ani netroufal jsem si pohlédnouti stranou, kde jezdila, aby mě nezavolala k sobě.

Jednoho dne, když jsem jezdil se slečnou Gittensovou, pohlédla na mne plaše přes ostré pravé rameno a pravila: „Víte-li, že ještě před několika dny mi ani ve snu nenapadlo, že bychom se kdy stali tak důvěrnými, jako jsme nyní; zdá se to skoro víře nepodobným, pravda-li?“

„Neračte, prosím, tak mluviti,“ odvětil jsem. „Vždyť není zajisté nic zvláštního na tom, že vám trošku pomáhám v jízdě?“ Ačkoliv mi napadlo, že by to bylo opravdu zvláštní, kdybych vskutku pomáhati měl.

„Snad nepříliš zvláštní,“ šeptala, hledíc stydlivě směrem svého nosu; „avšak budete-li mne považovati za neskromnou, přiznám-li se, že lekce tyto způsobily blížící se nebezpečí?“

„Vždyť jste zcela bezpečna na ‚šedce‘,“ pravil jsem.

„Já — já jsem nemyslila na ‚šedku‘,“ odvětila. „Drahý pane Pulvertofte, musím mluviti zřetelně — dívka musí zachovávati tolik ohledů, i zdá se mi, že vy jste bohužel příčinou, že chování mé poslední dobu nedbalo těch ohledů. Nemohu nemysliti si, že měl jste asi nějakou zvláštní pohnutku, že vyhledal jste mou společnost tak — tak napadným způsobem.“

„Slečno Gittensová,“ pravil jsem, „přiznávám se, že jsem mě…“

„A nebylo vám to pouze zábavou po celou tu dobu?“

„Přísámbůh,“ volal jsem opravdově, „nebylo!“

„Vidím, že nejste jedním z falešníků, který trhne uzdou a jede s pánem bohem pryč. — Pravda, že ne?“

Rád bych byl trhl uzdou milerád, ale poněvadž Brutovi nebylo do odjíždění, musil jsem volky nevolky ujistiti ji, že nejsem dokonce z lidí takových.

„Nuže, proč nedáte promluviti srdci svému?“

„Těžká věc,“ pravil jsem smutně, „jest-li srdce zamčeno.“

„A žádné slovo mé, žádný pokyn nedovedl by povoliti zámek?“ přála si věděti. „Jakže, vy stále mlčíte? Jak, pane Pulvertofte, jakkoliv snad zdáti se vám budou slova má tvrdá a krutá, naše zábavné styky musí přestati — nesmíme více spolu jezditi.“

„Nesmíme? Co by začal Brutus?“ Byl jsem všecek polekán. „Slečno,“ pravil jsem pln rozčilení, „odvolejte slova svá. Ne nemohu, nesmím přijati rozhodnutí takové. Jistě že nesetrváte na svém!“

Vzdechla. „Jsem slabé, bláhové děvče,“ pravila; „jste příliš silným, abyste nezvrátil můj úmysl. Nuže, pane Pulvertofte, hleďte zase vesele — odvolávám!“

Pochopitelno, že jsem se musil styděti sám před sebou, neboť nemohl jsem nepostřehnouti významu vyzývavosti její, kterou, jakkoliv jsem se snažil slova svá omeziti pravdou čistou, jsem přece sám zavinil. Ale co má člověk začíti s takovým koněm, jako byl můj? Co byste byl vy činil? I dal jsem Brutovi znamení, že laskání jeho trvalo už dosti dlouho; a když jsme klusali pryč, promluvil: „Však jsem myslil, že dnes už ani nepůjdeš!“ Co to, snad se již „šedky“ nasytil? Srdce mé poskočilo. „Brute,“ pravil jsem kvapně, „máš-li dosti síly, abys snesl velkou radost?“

„Mluv jen,“ pravil, „a drž trochu paty své od mých žeber.“

„Nemohu tě vidět trpěti,“ pravil jsem mu chytře. „Musím ti říci, že dle jistých okolností, které jsem zaslechl, soudili jsme oba trochu ukvapeně o ‚Divoké růži‘. Jsem jist, že srdce její doposud tobě náleží. Přeje si toliko říci ti, že se nikdy neuchýlila ani dost málo od své věrnosti.“

„Jest příliš pozdě nyní,“ pravil a týl jeho byl vypjat neúprosně a vzdorovitě; „byli jsme příliš dlouho rozdvojeni.“

„Nikoliv,“ pravil jsem, „poslyš! Starám se o tebe více, nežli máš potuchy, i vymyslil jsem malý plán, abych vás zase usmířil. Což abych vyhledal příležitosti přidružiti se zase k dámě, jíž Růže náleží — nebyli jsme už tak dávno spolu, jak víš, a ne že bych snad zamýšlel obnoviti naše důvěrné přátelství, které —“

„Ty máš nejraději tu tam na šedce‘; dávno už jsem to pozoroval,“ pravil; a já nechal jsem jej v bludné domněnce.

„Na každý způsob, však ve tvém zájmu, chci se obětovati,“ pravil jsem velkomyslně. „A hodlám začíti už zítra. Aj, snad nenecháš trápiti se dva životy pro pouhý nesmyslný vzdor.“

Trochu se ještě zdráhal, ale na konec, jak jsem věděl, povolil. Vyhrál jsem: konečně byl jsem prost slečny Gittensové.

*

Ten večer potkal jsem Dianu na plesu. Šla se schodů, když jsem se bral do sálu, i pozdravila dosti chladným pokynem.

„Nadobro jste mě opustil v poslední dobu,“ pravila s úsměvem, ale výčitku četl jsem jí z očí; „již se ani neukážete!“

Hrdlo moje bylo pluo slov na omluvu, ale ani jediného jsem z něho nevypravil.

„Ano, neukáži,“ bylo vše, co hloupý můj jazyk dovedl pronésti.

„Našel jste družku daleko vhodnější,“ pravila ukrutná Diana.

„Slečno Chetwyndová,“ pravil jsem živě, „nevíte, jak rád byl bych! — Dovolíte-li, abych zejtra zase směl jezditi s vámi jako dříve?“

„Buďte ujištěn, že netřeba se vám báti již mé zlomyslné ‚Růže‘,“ pravila. „Domluvila jsem jí tolik, že jistě sama se za to stydí, co učinila.“

„Myslíte-li, že proto jsem nepřicházel?“ zvolal jsem. „Ó kéž mohl bych vám všecko vypověděti!“

Usmála se: byla to opět má drahá, upřímná Diana.

„Povíte mi to všechno zítra,“ pravila. „Nebudete míti jiné příležitosti, poněvadž v pátek odjedeme. Stále odkládám cestu a mám z toho jen mrzutost. A nyní dobrou noc.“ (Dokončení.)

FEUILLETON.

— *Horské kořeny.* Tři povídky. Napsal Karel V. Rais. V Praze 1892. Nákladem knihtiskárny F. Šimáčka. — Přes nádech smutku, který v hloubi tyto tři povídky ovládá, nelze je nazvati jinak, než roztomilými. Všechny končí dobře, ve všech je při veškeré vážnosti předmětu slunečného humoru dost a dost. Hlavní hrdinové a hrdinky jsou pravé „horské kořeny“, silné, svazovité, jak učinila je tvrdá, chudá půda, ve které vzrostli. Krejčí Sejkora, vypravující se v zimní nepohodě ze své horské vísky pro číslo novin, baráčník Josef Nevidom, starý, ovdovělý muž vracející dívce od jiného jí vzatou čest, chudobný pan farář Konopásek vypravující se na výstavu do Prahy a celá řada vedlejších osob jsou zjevy tak sympatické a zároveň ze života vzaté, že by jim čtenář rád upřímně stiskuul ruku. Míst dojemných je všude. Co oddanosti a ryzosti srdce jeví se v té prostičké věci, že bručivá žena Sejkorova s pěti dětmi, toužící na to, že její muž, poctivá česká duše, rád by si napřed přečetl své milé číslo novin, než se dá do spravování kalmuku pro sousedku, konečně po celodenní klopotné práci k němu přisedne a v šití mu pomáhá, jen aby své milé číslo v klidu přečísti mohl. — Co hlubokého žalu je v prostých slovech dívky Tonky Kraněilovy, když přinesou jí hošíka jejího od křtu. „Tak tuhle máš, Toničko, Józu, —“ A ona na to: „Józa, — Józa — Josef Krančil —“ a potom, když k vůli dítěti, jemuž chce dáti poctivé jméno, rozhodne se Tonka vzíti si starého Nepovima a přistoupí k němu prostým slovem: „Strejčku, vy jste mne neopustil, a kdybyste chtěl, já bych vám dobře hospodařila“, a Tonka (tak čteme) hladila jej po hlavě a slzy kanuly jí do jeho vlasův. — A konečně, jak omládá to staré srdce páně farářovo, když splní se jeho touha viděti ještě jednou tu Prahu, která je naše, neboť vesničané ze Závrchů, za jeho služby „na nový kabát pro něho neměli, ale na výstavu dali“. A takových srdečných scen je téměř na každé stránce těchto tří povídek Raisových. Humoru je všude také dost. Nevnucuje se, lpí na postavách, jejich skutcích i řeči. Vše je přirozené a nestrojené. Karel V. Rais patří u nás do řady pracovníků nejsvědomitějších. Přitom je poeta i umělec. Pracuje do nejpodrobnějšího detailu. Jest to přednost, s kterou se však místy musí zacházet opatrně. Není pochyby, že mladý spisovatel, který vyspěl v individualitu tak svéráznou, najde záhy pravou míru v nanášení barev. To však jest jen poznámka posuzovatele, který hledí na práce Raisovy s nejabsolutnějšího stanoviska uměleckého. —*k.*

— Nový velký *Slovník francouzsko-český*, jejž sepsali prof. Dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, začala vydávati nakladatelská firma J. Otty v Praze. Dosavadní české pokusy na tomto poli byly více méně nedokonalé. Jednaloť se o vyhovění pouze nejnaléhavějším školním potřebám. Poněkud jen cvičenější čtenář nenalezl v slovníku takovém pravidlem význam, jejž neznal sám. Za posledních let šířila se u nás znalost francouzské literatury i vědecké i belletristické měrou takovou, že velký francouzsko-český slovník stal se pomůckou velmi vítanou. Až dosud přecházeli jsme do francouzského čtení mostem německým. Studium cizích jazyků nelze v našem národním vývoji dosti doporučiti. Znalost francštiny, ruštiny, angličiny atd., jest nám klíčem k nevyčerpatelným pokladům vzdělanosti všech národů světa. Němčina stává se nám pak méně samospasitelnou a přímý kontakt s literaturami neněmeckými musí i na nás působiti blahodárně. Kromě toho potřebuje hlavně náš průmyslný a obchodnický svět přímého spojení s kraji neněmeckými. Jest si co přáti, aby se znalost cizích jazyků u nás šířila vždy víc a více. Vracejíce se k slovníku dra. Herzera a Č. Ibla, vidíme již z prvního sešitu, že to bude dílo důkladné. Práce, kterou oba spisovatelé knize věnovali, jest zajisté ohromná, a nelze jim dosti vřele vysloviti uznání. Slovníkář bývá v literatuře obyčejně z posledních, na něhož si kdo vzpomene a přece jen on staví silnice, po nichž tisícové spějí k vzdělanosti a blahobytu. Přejeme oběma pánům spisovatelům slovníku francouzsko-českého i podnikavému nakladatelství, aby našlo svou odměnu v hojném rozšíření záslužného toho díla.

— Z nových právě vyšlých knih doporučujeme čtenářstvu: Zeyerovy povídky *Stratonika a jiné povídky*; Vrchlického *Bodláčí s Parnassu* a dramatickou báseň *Trojí políbení*; Alfreda Mussetta *Rollu* v překladu Eman. ryt. z Čenkova; Boženy Kunětické novelu *Justina Holdanova*; Heritesův genre *Bez chleba* a Jaromíra Boreckého básně *Rosa mystica.*

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 10. LISTOPADU 1892 ČÍSLO 32.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

V[illegible]keré dopisy, týkající se redakce či administrace „L[illegible]a" b[illegible] [illegible]ovány [illegible] „L[illegible]" Praha, [illegible] ul[illegible] 15. nove[illegible]

Listy přijímáme jen frankované.

[illegible] vychází dne 1., 10. [illegible] každého měsíce vždy [illegible] 2 [illegible] dne.

Legenda o Daliborových houslích.

Báseň *Antonína Klášterského.*

Kam, kam se poděly ty housle tajemné,
jichž v ncecch hlubokých se s věže třásl hlas,
přes mříže žaláře jich vzdechy dojemné
se chvěly daleko co noc, než měsíc zhas'.

Jich zvukem probudil se ze sna mnohý spáč
a dlouho naslouchal pak dojat zvukům těm
jak zněl v nich tichý stesk a spjaté duše pláč
a touha svobody v nich tála sladkým snem.

A náhle divoce to zaskřípalo v nich
a bouřným akkordem se vlnil vzdor a hněv,
jak poutem lomcoval by vězeň ve dne tich,
jak chtěl by dáti vše volnosti za úsměv.

Kam, kam se poděly ty housle s písněmi?
kdes praskly, shnily pak — je dávný tomu čas.
Však o té pohádce jak myslím, zdá se mi,
že housle čarovné ty slyším zníti zas.

Že spjati doposud, je tiskneme k sobě blíž,
a co v nich znělo dřív, že zní v nich ještě dnes:
ten veliký náš stesk, ta velká naše tíž,
ta touha volně žít, která je duší ples.

Zni, písni naše, zni! Však přijde jednou svět
a čárem tvojím spit, se dotkne prstem úst,
ty svatá útěcho těch našich teskných let,
on těžko pochopí, jak mohla's tady vzrůst.

Pak světem rozletí se, světem dalekým
tvá nota vítězná a naše radost v ní —
však dnes buď ještě dost, když vroucím hlasem tvým
se aspoň někdo z nás tu ze sna probudí!

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

II. Kunálovy oči.

(Pokračování.)

II.

Nikdy neznalo město Takšasila blaženějších dnů než tenkráte, když je spravoval Kunála jménem krále Asoky. Spravedlnost jeho byla brzy příslovím, sladkost jeho mluvy, ušlechtilost jeho mravů, získala mu všechna srdce a krásné jeho, vždy tak vážné, vždy tak láskyplné zraky, byly čárem, kterému nikdo neodolal. Slunce na nebi nebylo vítanější, než lepá jeho vysoká, ztepilá postava, než luzná něhyplná, tiše majestátní jeho tvář. Ukázal-li se na ulicích a náměstích, sbíhaly se děti a líbaly lem jeho roucha, ženy házely mu květy pod nohy a mužové vznášeli proti němu ruce, vítající a žehnající. Oděn v žluté roucho žebráků, sedával často na prahu chudých domů a rozmlouval s ubohými a prostými, lije slova útěchy a lásky v jejich srdce. Hlásal všude a vždy v chatách i v palácích svaté učení Buddhovo, a símě jeho slov vcházelo požehnaně k bohaté žni. Často vídali jej kráčeti s Pradžápaty, tiše a krásně, jak měsíc po nebi s družnou, jasnou hvězdou kráčí. Pouhý jejich zjev dojímal a těšil. Často vídali jej sedět v kruhu moudrých mužů, rozjímajících o záhadách života, světa a všeho bytí. Naslouchali jeho slovům a posvátný mír linul jim vždy do prahnoucích po pravdě duší. Posvátný ten mír linul též z jeho skutků, z jeho jednání a z jeho příkladu. Celá Takšasila byla přítomností jeho zaplavena blahem a požehnáním. Tak uplynulo více než rok.

Jednoho večera seděl Kunála pod stromy šumícími na náměstí před mramorovým palácem královským. Mnoho vzácných a moudrých mužů z lidu, mnoho hodnostářů bylo tenkráte v jeho společnosti a pohružovali se v proud míruplných, nadšených jeho řeči. Pradžápaty, ponořena v jeho pohled, stála opodál. Tu zazněly z nenadání rušivé kroky blížících se koňů a brzy dojel k samému paláci průvod skvělých ozbrojenců. Seskočili s koňů a

jeden z nich šel přímo ke knížeti, poklonil se hluboce a hlásil se co posel krále Asoky.

„Jedeš přímo z Mahagridhy?“ tázal se Kunála.

„Ano,“ řekl posel, „a nesu králův rozkaz.“

Vyňal z hedbávu velkou listinu vonící sandalem, opatřenou známou pečetí krále Asoky. Kunála políbil uctivě list svého otce a rozevřel jej. Když ho přečetl, jevilo se velké udivení na jeho tváři, pak hluboký jakýsi smutek. Zavrtěl hlavou, pak pravil poslovi:

„Vše, co jest lidské, je podrobeno klamu a omylu. Čta, nevěřím svým zrakům. Znáš obsah listiny, kterou mi přinášíš?“

„Znám,“ odpověděl posel a svěsil hlavu. „Znám a truchlím nad tím obsahem.“

Tu přistoupila polekána Pradžápaty a pravila:

„Smím zvěděti, co král Asoka žádá?“

„Král nepovažuje mě více za svého syna,“ řekl Kunála. „Zde, ženo moje, čti. Zdá se mi, že zrak můj mě neklamal neb vidím slzu v očích posla, jenž obsah toho listu zná.“

Pradžápaty vzala list a čtla. Výkřik vydral se jí z úst a padla zničena na dlažbu. Kunála zdvihl ji a přivinul ji k prsům. Když cítila srdce jeho na svém tlouci, vrátila se k životu. Vytrhla se však z náručí svého muže, pozvedla ruce prosebně k přítomným a zvolala vášnivě: „Slyšte mě všickni a pomozte mi zachrániti Kunálu! Chopte se zbraně a braňte toho, jenž dobrý jako slunce vás všechny hříval teplým svým úsměvem lásky! Král Asoka stal se tygrem! Víte, co žádá? Více než život svého syna! Chce přejasné, divukrásné světlo těch hvězdných zraků, které se na vás nyní zpod čela knížete Kunály dívají! Slyšíte mě? V tom listu je to psáno! Král Asoka rozkazuje, byste vytrhli jeho synu Kunálovi po katovsku oči! Chopte se zbraně! Pomoc, pomoc, pomoc!“

Bledost smrtelná kryla její tváře, ale nebyla tak zsinalá jako všickni ti, již ji takto mluviti slyšeli. Obráceni v sloup úžasem, nepohnuli sebou, jen temné výkřiky vycházely některým z úst. Tu ozval se Kunála a pravil: „Pradžápaty, jako dříve svým zrakům, tak věřím nyní s tíží svému sluchu! Vášeň tvoje mě naplňuje smutkem. Zapomínáš učení toho, jejž svět nazývá právem Dokonalým? Ženo, jsi to ty, která sedávala v kruhu moudrých a slýchala jejich Buddhou nadšená slova pod šumícími stromy v háji Nigrodha? Jsi to ty, na niž hleděl jsem v důvěře a o níž jsem si pravíval: ona porozuměla a chápe?“

Pradžápaty přemáhala se mocně.

„Odpusť, odpusť,“ šeptala. „Ale proč nežádá král raději muka moje než tvá?“ a skrývala si tvář, by neviděl její pláč, ale slzy její tekly hojně tenkými, dlouhými prsty. Kunála přitáhl ji na svá prsa a položil jí ruce na hlavu. Pradžápaty přestala plakat, ruce jí klesly po bok, hleděla mu v oči s úsměvem plným nejhlubší bolesti, ale též největšího odříkání. Usmál se na ni, pak obrátil se k mužům stojícím kolem a pravil: „Můj otec, král Asoka, káže, abyste mi vyrvali oči. Zajisté, že zasluhuji trest ten, jenž se vám zdá krutým. Nejsem si vědom viny, ale paměť lidská je tak slabá! Což vím, co jsem spáchal v životě předešlém, než jsem se narodil co dědic království Magadhy? Jděte domů, bratři. Zítra ráno přijďte opět a v tváři obyvatelstva celého města vyplní se rozkaz vašeho krále.“

Nesmírný nářek všech přítomných byl odpovědí na tato slova a volali na královice: „Jsi beze hříchů! Jsi svatý jako Buddha!“

Ruměnec přelítl mu tvář.

„Proč raníte duši mou chválou nezaslouženou?“ tázal se jich. „Pravil jsem vám, že nutno podrobiti se vůli mého otce. Poslechnouti otce jest povinností. Chcete mě svádět, abych hřešil a tak dvojnásobně zasluhoval trest, za hřích nevědomý i vědomý?“

Mlčeli, zmateni. Kunála ale vzal tiše ženu svou za ruku a kráčeli spolu smutně do paláce.

Město se bouřilo, když hrozná zpráva o rozkazu krále Asoky šířila se ulicemi, a ráno, když Kunála při východu slunce vyšel z domu, doprovázen věrnou ženou svou, bylo náměstí a všechny ohromné prostory kolem paláce pravým mořem lidí. Z vlnících se davů vycházel divoký hlukot zpoury, a když vysoká, ušlechtilá postava Kunálova, polita růžovým svitem slunce, tak klidná a vznešená, před zraky celého města stála, když viděli tu pokornou, ale pevnou odhodlanost snášeti nepravost, tu vypukli všickni v pláč, a srdcejímající nářek nesl se k ranním nebesům.

Kunála obrátil se k služebníkům svého otce a pravil jim: „Zde jsem. Jednejte, jak vám přikázáno. Odsouzený, dostavil jsem se k pokutě.“

Nikdo z nich sebou nehnul. Kunála učinil krok blíže a pravil: „Neprodlužujte moje muka!“

Tu ozval se nejstarší z nich jménem všech.

„Pane,“ pravil, „nikdo z nás nebude tvým katem. Ať král Asoka nás trestá, avšak neposlechneme. Zahyneme raději všickni.“

Prosby Kunálovy byly marné, obrátil se tedy k davu a pravil: „Služebníci mého otce vzdorují. Dejte vy jim tedy příklad. Král Asoka kupil po celý věk dobrodiní na vaše hlavy, chcete mu spláceť nevděkem? Zde jsem a prosím, byste poslechli.“

Divoká bouře byla odpovědí, jedním hrdlem řvalo to moře lidí: „Nikdy! Nikdy!“

Kunála pravil smutně, když nastalo opět ticho: „Co je lidská velikost? Král Asoka, tak mocný a tak slavný, nenašel mezi vámi jediného přítele. Zapomtnáte všickni, co vaší povinností. Rozkaz mého otce však splněn býti musí. Co mám si počnouti? Nutíte mě, bych utekl se k lakotě lidské.“

Rozevřel žluté roucho žebráka, jímž oděn byl, a zjevila se zlatá hřivna na jeho hrdle, osazená smaragdy a perlami. Byla to památka na zemřelou matku. Nosil ji vždy pod rouchem, by viděna nebyla, neb nenáviděl lesk kamenů a zlata. Sňal nyní ten vzácný skvost a pravil: „Zde odměna tomu, jenž vůli mého otce vyplní.“

Hluboké panovalo ticho, nikdo sebou nehnul, jediný však člověk, z opovržené vrstvy čandálů, ohyzdný a temný, vyskytl se v davu a ten vztáhl ruku po lesknoucí se hříčce. Přikročil ke knížeti, který mu pověsil skvost kolem hrdla a pravil: „Odpusť mi, můj drahý bratře, že tě svádím zlatem! Duše tvoje temná, však vina tvoje proto malá. Šlapali tě v bláto, ti, kteří uznávají vrstev. Buddha znal jen lidi. Buď moje krev tou vláhou, z které v tobě vzejde něžný květ smilování. Zde vezmi polibek míru.“ A dotekl se rty nízkého čela svého kata.

Ten, tupý a necitný, vrhl se však s nožem na svou oběť a vybodl rázem čarokrásné oko Kunálovo. Výkřik

hrůzy zazněl k nebi a Pradžápaty klesla k nohám svého muže a objala, bledá však beze slova, beze slzy jeho kolena. Z rány knížete kapala temná krev a lila se pomalu po jeho tváři. Kat položil mu oko na dlaň a Kunála pravil ženě své: „Hleď, beztvárná ta věc ze svalů a krve nevnímá více světla ani barev, předměty pro ni nejsou více. Ó bloudové, již praví: oko to jsem já!“

Pradžápaty ale vidouc krvavý, prázdný důlek, z kterého někdy zdroj světla se líval, vyrazila ze sebe výkřik tak nesmírné bolesti, že všichni kdo ho slyšeli zalomili rukama.

Kunála dojmut, zdvihl ji k svému srdci a pravil: „Můj čarosladký lotose! Utiš se! Vše mine na tom světě klamů! Pro nikoho žádné zde není jistoty! Jsou zraky moje výjimkou? Jak vše, tak i ony bez ceny. To nejlepší, co mi poskytnouti mohly, to mi již poskytly. Díky jim, poznal jsem, že vše pomíjející na zemi, že vše jiné v podstatě, než jak ony to ukazují!“

Pradžápaty, přemáhajíc se nadlidsky, usmála se nyní slabě a zašeptala: „Vždyť nepláču!“

Kunála obrátil se k svému katu.

„Příteli,“ pravil, „čiň celou svou povinnost.“

Netvor onen vrhl se po druhé na knížete, mávaje nožem, a v okamžiku byl Kunála tedy úplně beze zraků. Mlčel. Slabost tělesná jej schvátila a zavrávoral. Pradžápaty položila mu obě dlaně na rány, zavřela oči, z kterých kanuly nyní slzy, nyní, když je Kunála už vidět nemohl. Dotknutím své ženy, vzpamatoval se kníže a pravil:

„Jsem slep. Ve mně však jest světlo jasnější toho, které pro mě zhaslo. Jsem svržen z výše, svržen z toho, co lidé obyčejně nazývají výší. Jsem neštasten? Nejsem! Za lidským blahem kráčí vždy lítost a bolest. Ve mně však otvírá se oko moudrosti, září ve mně zákon a učení dokonalého Buddhy. Tím získal jsem tu pravou velikost, to blaho, které potírá všechen bol a všechnu lítost. Nejsem více synem krále Asoky, ale za to synem vznešeného krále pravdy. Jednu říš jsem pozbyl: tu, v níž za leskem a slávou bydlí bol a trud, vešel jsem v říš druhou, v tu, kde bol a trud už přestává.“

Chtěl odejíti, ale krok jeho byl nejistý a nevěděl, kterým směrem se bráti. Hmatal před sebe a tu potkaly ruce jeho ruku něžnou, ruku měkkou, milující, ruku luzné i v svém bolu Pradžápaty.

„Jsem berla tvá,“ šeptala mu žena a tvář její ozvítila nebeským světlem. Neviděl ten jas, ale cítil ho v duši.

„Jsme žebráci,“ pravil s krásným úsměvem, „žebrákem byl též Buddha, naše světlo. Raduj se se mnou Pradžápaty.“

„Raduji se s tebou,“ řekla sladce a úsměv její byl krásnější než svit hvězdy. Vzala svůj závoj a zavázala mu temné důlky vyloupených očí. Všecko ustupovalo jim nyní z cesty, všecko padalo na tvář před majestátem toho neštěstí a před velikostí toho odříkání. Jediná temná postava vztyčila se před odcházejícím Kunálou. Byl to neštastný jeho kat. V duši toho lidmi zavrženého začalo se rozednívat. Nesmírná lítost zachvátila bytost jeho a zatřásla jí až v jejích základech. Odhodil zlatou hříčku, která jej byla svedla, rval si vlasy, vrhl sebou na zem, válel se u nohou knížete.

„Ty žehnáš všem!“ zvolal. „Vyřkni však též kletbu! Jsem tvůj kat!“

„Já políbil tě v čelo, bratře,“ odpověděl Kunála a snažil se jej z prachu zdvihat. Nešťastník líbal lem roucha vznešeného trpitele.

„Chápu tě konečně!“ zvolal. „Probudil's mou duši. Beze svého hříchu byl bych tup po celé žití. Utrpení moje jest mou spásou. Jdu do pouště a budu tebe hoden! Po té půjdu cestě, kterous mi ukázal!“

Kunála jej objal. Ohyzdná tvář nebohého kata jevila teď náhle skrytou krásu svou. Co jí prokmitávalo, byla zář z dřímoty se probouzející jeho duše. Odcházel a Kunála kráčel dále. Ale ještě jednou zastavil jej někdo. Byl to posel, jenž králův osudný rozkaz byl do Takšasily přinesl.

„Kunálo, pane můj,“ pravil, „věz pravdu celou. Původcem tvé bídy a tvého pádu jest královna Ryšja-Rakšita.“

„Nechť žije v blahu a štěstí dlouho, ta, jejímž přičiněním moje spása vzešla,“ odpověděl Kunála, a pomalu veden ženou svou, vyšel z paláce a města.

(Dokončení.)

Z Assiutu do Luksoru.

Dle svých upomínek z Egypta píše *Em. Fait.*

(Dokončení.)

Dle nápisů dosud čitelných vznikla památka za posledních Ptolemeovců a za prvních římských císařů, jmenovitě za Tiberia a Klaudia. Ovšem byly na tomto místě již za starých domácích vládců provedeny důležité svatyně. Mezi jinými činí se zmínka o faraonovi Pepim ze VI. řady králů, že v jeho paláci nalezeny byly plány k stavbě zhotovené na zvířecí kůži. Vedlé toho na pohozených balvanech vyskytají se znaky Amenemhy I., Tutmesa III., Ramsesa II. a jiných, kteří si dobyli asi zásluh o opravu budov.

Denderský chrám neohromuje navštěvovatele svými velikolepými rozměry, jako možno říci o zříceninách v Karnaku, ale mile nás poutá jakousi ladnou směsicí vážných stránek stavitelství egyptského a hellenské pružnosti. Nástěnné obrazy a hieroglyfy nevyznačují se onou obdivuhodnou přesností, kterou shledáváme na starších domácích chrámových útvarech, nicméně nemůže se tu nikterak mluviti o úpadku uměleckého vkusu.

Za hypostylnou síní otvírá se menší komnata podepřená pouze šesti sloupy a po obou jejích stranách řadí se po třech světničkách. Za těmito následuje obdélníková síň bez sloupů o polovic menší předešlé s více místnostmi po stranách. Kráčíme do čtvrtého sálu, z něhož vedou postranní dvéře do tří slavnostních komor odtud prostředním vchodem dostaneme se do sanktuaria; v něm byly uloženy posvátné lodice, jichž bylo užíváno k slavnostnímu průvodu. Toto místo stojí zcela odloučeno od druhých částí pohodlnou chodbou. Z této upraveny vchody

*

do jedenácti komůrek, jež stejnoměrně kolem nejsvětějšího rozloženy. Ze třetí velké prostřední síně vystavěny schody vedoucí na střechu, vedle toho jsou četné tajné chodby na různých stranách ve stěnách, však těžce přístupny.

Na stěnách sálů a jiných místností lze čísti podrobné poučení, k jakému účelu tyto sloužily a které náboženské obřady v nich byly vykonávány.*) V první dvoraně čili chentu, jenž také se nazývá „velikou síní bohyně Nut“ (oblohy), častěji bývá tato znázorněna v ohromných rozměrech jako táhlá paní se sklopeným obličejem a přes hlavu napřaženými dolů rameny, čímž dobře představen nebeský oblouk. Při slavnostních průvodech byl obraz bohyně v její lodici do tohoto hypostylného sálu donesen, aby se tam spojila se svým otcem, často vzývaným bohem slunce. Na prostředních polích stěn, po obou stranách hlavního vchodu vylíčeno, jak byl vládce egyptský do svatyně uveden.

Před králem neseny prapory se svatými obrazy a velekněz jej podkuřuje, dále podávají mu bohyně koruny jihu a severu, konečně provázen bohem Monthem z Theb a Tumem z Heliopole předstupuje před Hathor. Teprve potom farao znovu podkuřován kadidlem, pokropen svěcenou vodou a dovoleno mu vstoupiti do vnitřních oddílů chrámu. Druhá daleko menší síň na sloupech spočívající nazývána sálem „zjevení“, poněvadž posvátný obraz jasné bohyně slunce při průvodech nejdříve byl od lidu jenž se ve vedlejší místnosti shromáždil, tuto obdivován.

Mezi jinými obrazy, na stěnách provedenými, poukážeme pouze na onen, jenž představuje panovníka orajícího, neboť dle pradávného zvyku musil po odpadnutí vody král první rýčem zemi zkypřiti, podobně jako císař čínský každoročně vyorává brázdu, aby skutkem dokázal svoji úctu k rolnickému stavu. Toto vyznamenání předního počinu zůstaveno egyptským vládcům i při zakládání chrámu a ochranné zdi kolem svatyně, při čemž musil týž první cihlu upěchovati. Poněvadž bohyně Hathor velebí se jako dárkyně radosti, při jejichž slavnostech víno v přebytku teklo a vzduch naplněn byl libou vůní kadidla z Arabie přiváženého, proto i při obřadu lije král do hlíny, z níž se vepřovice vysušují, opojný mok Bacchův a sype hrsti kadidlová zrna.

Abychom nebyly v pochybnostech o účelu svatyně, nacházíme též obsáhlý nápis, v němž vypočítává se přehled všech jmen, pod nimiž na rozličných místech v Dendeře uvádí se Hathor, jakož i druhých božských bytostí, které zároveň s ní tam byly uctívány, a seznam doplněn názvy posvátných hadů, kteří však dle všeho nebyli chováni v samé budově, nýbrž v háji, jenž k tomu účelu v nejbližším okolí byl udržován. Mimoděk připadá nám tu na mysl, že jest to přece jenom jakýsi zbytek vnitroafrického fetišnictví, v němž si dosud mnozí sudánští kmenové libují.

Jiné postranní komnaty zařízeny pro rozmanité účely. V jedné byly připravovány dle přísných předpisů oleje a masti, jichž se užívalo při slavnostech — v podobných pracovnách dlužno hledati prvopočátky naší lučby, která vedle elektřiny hýbe nynějším světem. Jinde předkládány Hathoře i druhým bohům prvotiny květin, obilí i ovoce, což dálo se ovšem za hlučných obřadů. Ve světnici stříbrné představen vládce egyptský, jak odevzdává skvostnou ozdobu na krk bohyni Isidě a druhý obraz jej zvěčnil, jak podobné okrasy přináší Hathoře a Horovi, za nímž stojí 13 mužů ze sousedních krajů, již drží v rukách skřínky se zlatem, stříbrem, malachitem, barvami s lapislazuli i jinými dary. Třetí sál slul obětním, tam byly dary určené pro nebešťany za četných obřadů kladeny na stůl a odtud teprve přenášeny do svrchu připomenutých komor. Schodová světnice uvádí nás na střechu po schodech velice již porouchaných, jež jsou příčnými otvory ve zdi osvětlovány. Obrazy i nápisy tuto vytesané vztahují se v přední řadě k hlučné slavnosti o novém roce, když kněžstvo v nádherném průvodě s podobiznami Hathořinými a jejích spolubožstev, když obešli dolejší místnosti, vystoupili na střechu, aby tam jmenovaná bohyně se spojila s paprsky svého otce Ra „tohoto krásného dne na počátku roku“. Celé okolí jásalo, když se spojilo „levé oko s pravým“, totiž slunce s měsícem. V průvodě uvádí se panovník se svou manželkou, kněží, kněžky, již dílem nesli posvátné obrazy aneb předepsané dary, dílem představovali rozmanitá božstva, a tudíž měli na hlavách k tomu přiměřené masky zvířat, býka, krávy, lva a p.

Druhá vedlejší místnost v témže pořadí označena jako očišťovací, byly tu asi konány přípravy k průvodu, jenž byl z obětního sálu započat. Dvorana „božského kruhu“, přímo před nejsvětějším se rozkládající, opatřena téměř výlučně jako předchozí nápisy a malbami na oslavu bohyně světla Hathory. Sousední komnata se zove látkovou, neboť v ní byly ukládány stuhy a roucha, jimiž obrazy Hathory i druhých bohů při veliké novoroční slavnosti se okrašlovaly. Vedle toho byly tu chovány i věci, jichž bylo potřebí k zhotovování voňavek, nutných při bohoslužbách.

Po pravici nejsvětějšího ve třech spolu spojených světnicích byly vykonávány všeliké přípravy k průvodu, pořádanému prvního dne měsíce thotu a proto název jejich na stěnách zní „komnaty hlavní slavnosti“.

Řada slavnostních dnů ukončena čtvrtého epagomenu, „v den noci dítěte v jeho kolébce“. Prostřední z těchto místností slula stříbrnou komorou a ukládány v ní veliké poklady.

Do nejsvětějšího mohl pouze egyptský panovník, syn slunce, jako vtělení všech dočasných prospěchů státních a to jenom o proslulé novoroční slavnosti vstoupiti. Král vlastnoručně snímá pečeť, připevněnou na pásku byblu, jímž byly dvéře uzavřeny, odšoupne závoru a stoupá po schodech do vyvýšené místnosti, dívá se na obraz bohyně v celle ukrytý a jemu se klaní. Tutéž byly chovány přenosné lodice, v kterých byly ukládány a přenášeny při náboženských obřadech modly, jež dle nápisů byly z ryzího zlata a proto přirozeně vzbuzovaly lakotu dobyvatelů.

Tajné tmavé chodby, jež založeny nejen v přízemku, ale i v prvním a druhém poschodí, byly po stěnách dříve vyzdobeny než ostatní části chrámové; podobá se, že sloužily za skladiště vzácných předmětů v nebezpečných dobách válečných nájezdů.

Vystoupíme konečně na střechu, abychom se pobavili pohledem na úrodné nivy, jež východěji obapol řeky se rozkládají. Strážce, který všude ukazuje cestu, upozorňuje nás na díry ve střeše, jimiž pronikalo světlo i čistý vzduch do dolejších prostranství. Nebylo by příjemno zlámati si při vycházce nohu neb se aspoň odříti. Na jihozápadním

*) Prof. Dümichen Baugeschichte des Denderatempels. Strassburg, 1877.

rohu vábí nás v podobě besídky na dvanácti sloupech spočívající kaplička, ovšem beze střechy; k ní ubíral se průvod při hlučné novoroční slavnosti. Šest postranních komnat též na střeše upravených, sloužilo k obradům k poctě Osirida.

Obejdeme ještě jednou zříceniny chrámu, abychom si lépe vštípili v paměť hlavní jeho obrysy. Jenom mimochodem zastavíme se před chudičkými ostatky kaple Isidiny, z níž zůstaly predsíň a tři světnice. Památka z času Augustova pocházející nevynikala, dle zbytků soudě, ani rozměry ani krásným provedením, tudíž ani nezelíme jejího rozkladu.

Ukončivše svoji obchůzku, spěcháme na stranu východní, abychom vyhledali mezkaře, který si se svým chráněncem vyhledal stinný útulek, aby se nemusili ve vedru plahočiti. Málem bych byl ve spěchu zapomněl na průvodce, jenž stále klidný a důstojný za námi kráčel, abych mu vyplatil obvyklý bachšiš, spokojil se se čtyřmi piastry. Zpáteční cesta rychle ubíhala, neboť mezkař nešetřil holí a vydělával důkladně pergamen usákův, tak že netrvalo to ani půl hodiny a seskočil jsem na břehu Nilu.

Mohutná řeka příliš svůdně vábila ke koupeli, než aby možno bylo odolati.

„Není nebezpečno vykoupati se v Bahri?" ptám se reisa (kormidelníka) na blízké lodi.

„Koupáváme se v Bahri, ale toliko na kraji," odpovídá tázaný hlasem, jenž ani nepovzbuzoval, ani neodmítal.

Počato se svlékáním, arci než všelijaké knoflíčky rozepjaty a střevíce rozšněrovány, dávno již dva z veslařů shodili fes, modrou hazuku i spodní košili — více na sobě neměli — a zmizeli pod povrchem mlčelivé vody. Vlny nebyly příliš kalné, ač to bylo počátkem srpna, kdy počínají se přes níže položená místa rozlévati. Bahr v arabštině znamená vlastně moře a vedle toho též Nil, což je velmi případné v době zátopy kdy zdá se jakoby celý Egypt byl hlubokou zátokou mořskou.

Následoval jsem příkladu mladých veslařů a pustil se v zápas s vlnami. Vzpomínaje si, že se mi podařilo v Sevastopolu do slušné vzdálenosti do moře plovati, zatočil jsem dále od břehu, přesvědčen, že notný kus jsem urazil. Obrátím se asi po čtvrt hodině, abych změřil přibližně vykonanou práci, shledám však k nemilému svému překvapení, že od břehu jsem se dosti vzdálil, ale že proud mne snáší. „Tichá voda břehy lámе," — což, aby člověka neodnesla — a proto opatrnost káže zamířiti co nejdříve k pevné půdě. Veslaři byli zkušenější a proto se nepouštěli ani pět kroků od loďky — jinak z koupele nebylo škody, trochu unavy svalů a to se brzo nahradí.

„Jak jste pokojen s vyjížďkou?" vyzvídá na uvítanou hovorný kapitán.

„Dobře, projeli jsme se i vykoupali, ale ten váš vychvalovaný Nil přece je trochu ošemetný," dodávám a vypravuji právě zažitou zkušenost.

Parník brzo odrazil od břehu, aby dostal se do středu proudu, dvacet kilometrů jižněji zastavil u Kuftu, starého Koptu, v jehož okolí ukazují se roztroušené starožitné nápisy, ale větších staveb není. Četní spisovatelé starověcí zmiňují se o městu, jež zkvétalo čilým obchodem, neboť obchod s Rudomořím, jenž nyní se ubírá z Koseru na Kene, druhdy udržoval se s Koptem, kdež přivezené zboží nakládáno na lodi. Vyslovena domněnka, že podnikaví Foeničané měli v městě četnou osadu a že dle ní obec sama pojmenována, neboť byl tento národ od Egypťanů zván Keft neb Kaft. I z hieroglyfických nápisů lze souditi, že kdysi v Kuftu bývali hojně Semité zastoupeni.

Jenom jedenáct kilometrů jižněji staneme v přístavišti nepatrného dnes města Kus, Řekové zmiňují se, že v těchto místech se rozkládala Apollinopolis parva. Ještě na počátku XIV. stol. bylo to proslulé město, jež jenom sídlo místokrálovo překonávalo lidnatostí; soustřeďoval se v něm všechen výnosný obchod s Arabií.

Ve zdivu budov jsou rozptýleny mnohé staré kameny, dle nápisů pocházející ze zmizelých chrámových staveb. Nedaleko města nalezeny sporé rozvaliny chrámu Isidina, v němž býval též koptický Chem-Min uctíván.

V městě jakož i v blízké obci Nakádě žije mnoho křesťanů, z nichž jedni uznávají patriarchu koptického v Kaiře, druzí byli získáni misionáři americkými pro protestantství. Mezi oběma stranami panuje daleko větší nepřátelství než mezi nimi a mohamedány.

Blížíme se rychle velikolepým stavbám stobranných Theb, z nichž nejdříve nám kyne mohutný obelisk chrámu Amonova, jenž dobře může býti přirovnán kopí sochy Atheniny na Akropoli v Athenách, které bylo viditelno od předhoří Sunia. Za obeliskem vynořují se pylony polozakryté palmami i druhé stavby v Karnaku a Luksoru. Netrvalo to dlouho a loď silnými lany připoutána k přístavišti, domácí i cestující hemží se v pestré směsi. Vystupujeme s několika jinými.

„Šťastnou cestu a dobrou zábavu," s úsměvem nám přeje kapitán podávaje na rozloučenou osmahlou pravici.

Sloky.

Báseň *A. Sovy.*

Dřív než cos perného a směle říci chceš,
kdy konvence tě kolem dusí,
kdy řádů zpuchřelých je tmelem pouze lež,
a v bahně tom se žít ti hnusí,

nevzdychej, nezaplač a ukryj babský klep,
nemužné všecky potlač vzdechy,
že světa zbýřilý a urychlený tep
dnů tvých tě zbavil těchy,

že všude propasti jen viděl mozek tvůj
a málo, málo svatých reků, —
— dřív muže v sobě stvoř a ženu připravuj
pro sklizně příštích věků!

Mluvicí kůň.

Anglicky napsal *F. Austey*. Přeložil *Richard Jiřík*.

(Dokončení.)

Odešla a vůz za chvíli s ní odhrčel a já byl jsem v duchu nad míru blažen — tedy nezapomněla. Zítra budu míti plné dvě hodiny času, abych se vyslovil, a věru že nebudu déle odkládati, abych využitkoval svého štěstí.

Kterak byl jsem rozčílen příští den: jak polekán, když ráno začalo býti mlhavo a deštivo, ale jak zase rozradostněn, když milostné sluníčko později se prodralo slibujíc skvostné odpůldne, jak pečlivě jsem se oblékal a jak zaplatil jsem kvítko do dírky u kabátu!

I klusali jsme jako vzácná dvojice na rejdiště; zdaleka poznal jsem ztepilou postavu Dianinu. Nebyla samotna, ale věděl jsem, že plukovník brzy postoupí mi místo podle ní.

Sotva mě zahlédla, pobídla koně svého směrem ke mně i blížila se jemně jsouc zarděna s rozkošným úsměvem na přivítanou, když najednou Brutus se zastavil. tak že jsem málem na krk mu nevletěl, třesa se na celém těle.

„Pozoruješ-li to?“ pravil hrozivě. „A já chtěl jsem jí odpustiti.“

Pozoroval jsem, že nařknutí mé z počátku úplně bezpodstatné bylo nyní příliš pravdivým. Plukovník seděl na svém kostnatém hnědouši, a i krátká má známost koní ukázala mi, že Divoká růže nechová se k němu tak nevšímavě jako dříve.

Diana a plukovník zastavili jak se zdálo, čekajíce na mne — což se Brutus nehne? — „Nebuď zbabělcem,“ pravil jsem zoufalým šeptem, „chovej se k ní opovržlivě, jak toho zasluhuje!“

„Ano, budu,“ pravil zaťatými zuby.

V tom zrovna batolila se kolem slečna Gittensová na své „šedce“ a nežli jsem mohl tomu nějak zabrániti, můj Honyhubum dal se do běhu za nimi. Pozoroval jsem Dianinu rozkošnou, překvapenou tvář; slyšel jsem hřmotný smích plukovníkův, když jsem uháněl okolo nich a já — já sotva jsem dovedl se ukloniti ve smrtelných rozpacích; a věru že přál jsem si, aby tu byla někde propast, do níž bych se vrhl jako kdysi Curtius.

Nevím, co jsem mluvil se slečnou Gittensovou. Byl jsem asi bezděky roztomilým a pamatuji se, kterak hrozně nerada se loučila. — Avšak mně bylo v duchu prabídně: stále jsem viděl udivené oči Dianiny a slyšel plukovníkův bezcitný smích. Na cestě k domovu jal se Brutus takto vykládati:

„Myslil's to dobře,“ pravil, „ale viděl jsi sám, že's se mýlil. — Nabízená oběť tvá, za niž jsem ti tak vděčen, jakoby se i byla podařila, neměla výsledku. A jediné, co mohl jsem za to pro tebe učiniti, bylo, že jsem tě odnesl tam, kam tě náklonnost tvá vedla. I já zajisté dovedu býti nezištným.“

Byl jsem příliš skličen, než abych proklínal jej za jeho nezištnost; ba ani jsem se nenamáhal vysvětliti mu, co mě stála. Cítil jsem toliko s bolestí, že toto byla dnes jistě má jízda poslední, měl jsem sportu toho navždy dost.

Večer šel jsem do divadla, abych na okamžik zapudil smutné myšlénky; ve přestávce zahlédl jsem v lóži paní Verneyovou, i spěchal jsem tam, abych s ní promluvil. „Není-li příbuzná vaše s vámi?“ pravil jsem; „chtěl jsem jí dáti ‚s bohem‘, než odcestuje na pevninu.“

Doufal jsem pořáde ještě, že mě snad pozve k snídani a přec ještě najdu příležitosti, abych vše vysvětlil.

„A,“ pravila paní Verneyová, „ono se všechno změnilo; nepůjdeme nikam, alespoň ne tak hned.“

„Nepůjdete,“ zvolal jsem se zjevnou radostí

„Nikoliv, stalo se všechno tak náhle; ale — konečně, jste skoro jako starý přítel, jistě dovíte se toho dnes nebo zítra; já sama zvěděla jsem o tom dnes vpůldne, když jsem přijela z projížďky. Plukovník Cockshott se nabídl a byl přijat od ní. Jsme tomu všichni tak rádi! Nebyla-li slečna N roztomilou v tom posledním výjevu? Já jsem opravdu spozorovala i slzy na její tváři.“

Kdybych byl poseděl déle, mohla podobnou skutečnost postřehnouti na tváři mé. Ale odešel jsem zpět na své místo a poslouchal klasickou hudbu orkestru a pozoroval konec hry, aniž věděl jsem, jak se byl kus zakončil.

Po celou noc srdce mé pomalu zachvacováno bylo tupým vztekem, který vzrůstal každou bezesnou hodinou. Avšak předmětem mého rozčílení nebyla Diana; vždyť ta se zachovala jako žena, která vším právem tak jednati musí po urážce, jaké jsem se dopustil. A její trest konečně byl už dosti značný, neboť, jak jsem uhodl, přijala plukovníka toliko v prvním okamžiku bolestné opuštěnosti. Nikoliv: všecek hněv můj soustředil se na Brutovi, jenž mě zničil v okamžiku, kdy blížil jsem se k cíli. Osnoval jsem pomstu. Umínil jsem si, že za každou cenu na něm ještě jednou pojedu; dle zákona byl jsem jeho pánem a majetníkem, i hodlal jsem také práv svých zplna užiti.

Konečně nadešlo odpůldne. Hořel jsem hněvem, ačkoliv někteří z těch, co stáli kolem, ukazovali na tvář mou, nápadně prý bledou, když vstupoval jsem do sedla.

Brutus hodil okem po mých patách, když jsme jeli na cvičiště.

„Co to máš na sobě a nač?“ tázal se.

„Ostruhy,“ odvětil jsem zkrátka.

„Neměl bys nic takového nosit, dokud nedovedeš držeti palce dovnitř,“ pravil. „A také bič! Smím-li se tázati, nač?“

„To si povíme hned,“ pravil jsem chladně; nehodlalť jsem vésti dlouhého hovoru s koněm svým na ulici.

Když jsme jeli kolem sochy Achillovy blížíce se rejdišti, zkrátil jsem uzdu a vztyčil bič. ale zároveň cítil jsem, jak mi vysychá v ústech; proč, nevím.

„Rád bych s tebou promluvil několik slov, nemáš-li ničeho proti tomu,“ počal jsem.

„Jsem zcela k službám,“ pravil hryže udidlo u zjevném výsměchu.

„Předně věz,“ pravil jsem, „že jedinou svou lásku navždy jsem ztratil.“

„A což,“ odvětil rychle, „snad proto nechceš umříti; vždyť já také. Musíme se vynasnažiti, abychom potěšili jeden druhého.“

Stále ještě zdržoval jsem výbuch svého hněvu. „Zdá se, jako bys ani nepozoroval, že's jedinou příčinou mého

neštěstí," pravil jsem. „Kdybys byl jen svolil setkati se večer s ‚Divokou růží', mohl jsem býti tu chvíli nejšťastnějším člověkem!"

„Kterak měl jsem to poznati, když chováním svým jsi jevil, že veškery tvé city věnovány jsou té obstárlé krasavici, která zrovna cupala kolem na mé přítelkyni šedce?"

„Nebudeme se o to příti, prosím," pravil jsem kvapně. „Stačí, že pekelný tvůj egoism a libovůle zničily mé štěstí. Dosti dlouho jsem trpěl, abys jednal se mnou proti všemu pravidlu a zvracel přirozený poměr mezi koněm a člověkem. Více se tak díti nebude. Zamýšlím dát ti lekci, na niž nezapomeneš do smrti."

Na koně měl jistě dosti smyslu pro duševní hnutí; zdálo se mi zajiste, že cítím, kterak se pod sedlem chvěje.

„A kdy asi hodláš počíti?" tázal se, jakmile byl schopen slova.

Pohlédnuv před sebe, spatřil jsem Dianu s jejím milovníkem, ani jedou proti nám; a věru, přetvářka jest věcí tak přirozenou i u žen nejlepších a nejmilostnějších, že nikdo by nebyl tušil a soudil z tváře její zářící, že veselostí svou zakrývá trpící srdce.

„Začnu hned," pravil jsem. „Obludo, ďáble, cokoliv jsi, že jsi mě tak dlouho držel ve svých okovech, já zpřetrhal jsem řetězy; dosti dlouho byl jsem zbabělcem. Snad mě můžeš zničiti, a skoro se domnívám, že tak učiníš, ale především chci oplatit tobě některá pokoření, jež jsi mi způsobil; i chci tě řezati, dokud se udržím v sedle."

Očití svědkové pravili mi, že nedlouhé bylo mé „řezání", ale, pokud trvalo, jsem jist, že bylo důkladné. Dal jsem mu bičem řádný švih, o jehož účinku jsem se přesvědčil na vlastní holeni, ostruhy zabodl jsem mu do slabin a silně trhal jsem uzdou. Jsem ujištěn, že byl jednak překvapen, jednak že důkladnou cítil bolest.

Hodlal jsem pokračovati ve své praktické výčitce, když v tom oběť má náhle vymkla se mi z rukou: na okamžik zdálo se mi, že z ptačí perspektivy hledím mu na hřbet; hned na to pád, i ležel jsem, maje divné hučení v uších, mlhavá kola před očima, nemoha rozeznati žádné určité barvy na okolních předmětech, které stále stávaly se temnějšími a temnějšími a — více se nepamatuji.

„Trvalo to kolik neděl," končil pan Pulvertoft, „než temnota mě opustila, aby zůstavila mě zbědovaným podvázaným invalidou. Než — a to asi je nejpodivnější z mého výkladu — první snad zvuky, které jsem zaslechl probrav se z mrákot byl hlahol zvonu oznamujícího oddavky, a já vím, aniž jsem se po tom tázal, že to zvonili Dianě a plukovníkovi. A tak byl se mnou konec a zvon slyším všude, kamkoliv se pohnu.

„Ale nepověděl jste mi, co se stalo s koněm?" tázal jsem se.

„A! Kůň? ano. Stále ho hledám; nehněvám se již tolik na něj jako tehda, a nerad se dotazuji všude po konírnách, abych jednou někde neslyšel zprávu, že ho dali zastřeliti, protože jsem tak těžce jeho vinou onemocněl. Však víte, že jsem byl nemocen?" najednou se přerušil; „byly i v novinách zprávy o tom. Popatřte!"

I dal mi výstřižek z novin, kde četl jsem toto:

„Nejnovější příhoda na Rotten Rown. Doposud jest stav páně Pulvertoftův nezměněn; nešťastný pán stále leží bez vědomí ve svém paláci na stromořadí; ale lékaři se obávají, že, kdyby i síla tělesná zvítězila nad chorobou, mozek zůstane na vždy porouchán."

„Ale to je všechno nesmysl!" pravil pan Pulvertoft divně se usmívaje, „nebyl porouchán ani drobet, neboť kterak dovedl bych tak jasně na všechno se upamatovati, pravda-li?"

A to byl důvod, který ovšem nebylo možno popříti.

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

„A podařilo se vám to?"

„Ano. Dvě ženy jsme vzkřísili hned, ale s klukem pasákem, který se mnou nakládal na hrsti, měli jsme práci asi hodinu, a pak ještě hodně dlouho trvalo, než promluvil. Měli jsme štěstí, že to nebylo horší nebo že neuhodilo do našeho mandele. Tatínek řekl, že vazači si to přivolali sami. Vzali si do svého mandele veliké podávky a postavili si je za sebou hroty pěkně nahoru jako hromosvod. Hrom prý měl kam skočit. Od té doby nesmírně se bojím bouřky. Jakmile zahřímá, hned utíkám domů a nevím, kam bych nejlépe se schovala. Ale nejvíce se bojím v noci, jsem li sama. Přijde-li bouře a nezaspím-li ji, skorem vždycky utíkám k mamince a tatínkovi."

„U nich už nemáte strachu?"

„Mám, ale už mnohem menší. Myslím, že ten, kdo se nebojí hromu, dovede také před ním nejlépe chránit. A pak mám je velmi ráda, hned je mi u nich veseleji."

„Já se nebojím bouře pranic," řekl mladý muž po malé pomlčce.

„Můžete býti proto šťasten."

„Jsem, ale co jest hlavní: nemaje strachu před bouří dovedl bych vás nejlépe chránit. Tak aspoň totiž byste se domnívala, a to mě nejvíce těší."

„Myslíte, že žertuji? Věřte, u vás ani za největšího hromobití bych se nebála pranic."

„Nepřál bych si ničeho více, než aby už přišlo hromobití hodně veliké a byste neměla kam jinam se utéci než ke mně. Uviděl bych, zdali nežertujete."

„Což mi nevěříte? Pročpak jinak bych vám to říkala, kdybych to nemyslila do opravdy?"

„Věřím. Nuže, ať už přijde ta bouře!"

„Jen ji volejte!" napomínala dívka zpola žertovně a zpola vážně. „S tím nejsou žádné žerty!"

„Hleďte, slečno, doufejme, že přijde i bez volání. Už to straší."

Mračna nad Jestřabím vystupující vůčihledě vzrůstala, zatemňovala se a stále byla nižší a nižší. Dříve jakoby stála, avšak teď jakoby letěla. Slunce ještě svítilo

a více než polovina nebes do té chvíle byla modrá jako azur a čistá jako zrcadlo.

„Snad se to přežene,“ těšila se dívka a všimla si zvláštního úkazu. Vítr vanul od východu, bylo to nejlépe viděti na stromech, zvláště na topolech, rozsázených po hrázi a ohybajících se k západu, kdežto mračna letěla opačným směrem, od západu k východu. To prý bude asi dvojí bouře, bála se Márinka, a až se srazí, bude zle. Avšak Jiří ji upokojil, vědecky něco vykládaje o nestejném proudění vrstev vzduchu.

Pak už také z daleka zahřímalo, a nařídlý cíp mraku pokryl slunce nevlídnou záclonou. Hned všude všechno nabylo nepřívětivého, smutného vzezření. Vítr vanul prudčeji, stromy po zahradě šuměly, topole hučely. Nad mlýnskými staveními poletovaly vlaštovky, a poddávajíce se chvílemi větru, podobaly se letícím mrtvým pírkům nebo hadříkům. Slepice utíkaly pod vůz a ke kurníku, jen drobní ptáci ještě vytrvale zpívali. Na všech stranách zvonily pěnkavy a sedmihláskové, u potoka statečně si počínal krutihlav.

„Márinko! Márinko!“ najednou se ozvalo z mlýnského dvora. Paní mlynářka volala.

Dívka hbitě vyskočila, popadla prázdný hrneček Královcův a utíkala.

„To jest věčnost!“ kárala ji paní máti. „Co si inženýr pomyslí?“

„Co by si pomyslil, maminko?“

„Kde tak dlouho prodléváš a že snad se straníš jeho společnosti.“

„Byla jsem u mladého Královce se svačinou.“

„Ano, ale to trvalo přes hodinu. Dnes také to mohla učiniti Kačenka.“

„Trochu jsme si povídali, ráda ho poslouchám, když vypravuje.“

„Prosím tě, co pořáde s tím mladíkem máš! Ráda bych věděla, jaká u něho může býti radost.“

„Těší ho, když s ním někdo srdečně pohovoří. Zapomíná tak na svou nemoc.“

Ale tentokráte paní Májová nechtěla býti poraženou. Zmínka o chorobě Královcově sice hned se dotkla nejměkčích strun jejího citu, avšak přece uznala za dobré odporovati.

„Myslím zrovna obráceně,“ vykládala. „Když vidí tebe, zdravou, silnou a kulatou, jistě hned mu jest tím více líto, že také není zdráv. Pro toho by tak byl stárek, aby hovořili o svých nemocech, tací lidé nejspíše se dovedou těšit. A teď už pojďme.“

Márinka přemítala, že maminka snad má pravdu. Hned si vzpomněla, že mladý sekerník už několikráte, když se sešli, začal o své nemoci a o svých beznadějích, své bídě. Najednou litovala, že jest tak zdravá a plná. Bylo by mnohem lepší, kdyby, mluvíc s Jiřím, byla také bledá a třebas hodně slaboučká, pak zajisté také lépe by rozuměli svým myšlénkám a citům. Ano, valné části svého zdraví a svých lákavých vděkův byla by se odřekla, pouze toho snažně si přála, aby zůstala stejně krásnou.

Inženýr Závora už byl téměř na odchodu. Vida kalící se nebesa a postřehna hluboké hřímání spěchal, aby dorazil do Jesenice ještě před bouřkou.

Marně paní Májová ho zdržovala, že pan otec šel hledat kočího, aby rychle zapřahal a dovezl hosté domů, marně strašila, že bouře přijde co nevidět a překvapí ho na nejlepší cestě, inženýr zdvořile odepřel i povoz a klidně tvrdil, že nebude zle.

„Toto ještě se přežene,“ pravil dívaje se zkoumavě do mračen. „Ale v noci jistě něco přijde, a uvidíte, že to bude důkladné.“ Řekl to tak určitě, že nikdo o tom nepochyboval.

„Pán Bůh s námi!“ hrozila se paní mlynářka. „Jen aby nám to nezaplavilo sena nad rybníkem. Ty, starý,“ obrátila se k mužovi, „musíš na to dohlédnout.“

„Ano,“ sliboval pan otec, „jakmile tu bude mládek hned mu řeknu, aby si se stárkem připravili stavidla, kdyby bylo potřebí táhnout. Ostatně tentokráte není zle. Máme tu sekerníky, a bude-li spěch, ti nám pomohou.“

Potom inženýr se rozloučil a opatřen holí, hodně pevnou a okovanou, ubíral se k Jesenici. Brzo zanikl na pěšině za olšovým houštím, a paní Májová vzdychla.

„Nebojí se, jen co je pravda,“ chválila si svého nastávajícího zetě, „ale proto přece měl si dát říci, a nechtěl-li se zdržet, neměl aspoň zamítati kočár.“

„Když chtěl!“ pravil pan otec a lhostejně hodil rukou.

„Snad proto odmítl, aby nemusil nic dáti kočímu,“ řekla Márinka čtverácky a již vypukla v hlučný smích. Avšak paní mlynářka tím více zvážněla.

„Ale, ale, dítě, jak to mluvíš!?“ vytýkala Márince a ráda byla by napodobila zděšení.

„Jak jinak, než upřímně?“

„To není upřímnost, to jest zlomyslnost a nezpůsob, slyšíš? Budeš o něm také tak mluviti, až bude tvým mužem?“

„Ještě není můj, maminko.“

„Ale bude!“

„Kdož ví.“

„Zase s tebou není řeči,“ hněvala se paní, „zase máš nějaké vrtochy. Milé dítě, máš-li už před svatbou, musíš se takovým věcem odnaučit.“

Márinka vzpomínala na vhodnou odpověď, jak by ukonejšila rozdurděnou maminku, avšak dobrý, přelaskavý pan otec jí přispěl na pomoc.

Najednou dostal z bouřky strach a měl tisíc chutí podívati se do městečka, aby se tam mládek dlouho neomeškal. Kde prý, až bude zle, jej bude po noci shánět!

Paní Májová však důvtipně prohlédla vlastní účel této starosti. Panu otci totiž znenadání se zastesklo po sklenici; po celý den bylo mu před hostem holdovati střídmosti, choť jeho nedopustila, aby se zapomněl. K tomu bylo horko, žízeň tedy ohromná. Ale válečná lesť jeho se nepodařila, mlynářská horlivost rázem byla schlazena.

„Jen zůstaň doma!“ paní mlynářka pravila tak určitě, že nebylo lze pomýšleti na odpor. „Vždyť mládek také uvidí, bude-li ho tu potřebí, a jistě přijde.“

Potom zase litovala, že inženýr nezůstal aspoň na večeři, a nutila muže i dceru, aby aspoň oni jedli, by nezbývalo. Všechno spíše může viděti, než zbytky od oběda a večeře.

Muž dal si říci a jedl dosti, snad ze zoufalství. Avšak Márinka děkovala.

Že nebude, že nemůže. A skutečně ani do úst nevzala, nic nedbajíc starostlivosti matčiny, jest-li jí nic neschází. Stále jen se obrňovala výmluvami.

„Budu se postit!“ umínila si, a to pro Jiřího. „Budu jísti hodně málo, abych brzo zhubla a byla aspoň trochu

jako on bledá a slabá. Pak mu budu lepší společnicí. A když on stůně, ať také vím, co jest mořit se a trpět."

S tím hrozným předsevzetím šla na lůžko a ani ráno nesnídala. Avšak o polednách už byla přemožena, vůle její podlehla hladu mladého, zdravého těla. Uznala, že to tak nepůjde a k radosti paní Májové chutnalo jí více než obyčejně.

VIII.

Jiří po odchodu Márinčině zůstal venku až do večera. Procházel se zahradou a podél potoků, obrostlých pomněnkami, vystoupil zase na hráz a díval se, jak mračna se vzdalují a rozptylují. I vítr se již utišil, a slunce opět na chvíli zjevilo svůj zářivý terč, ale pak rychle zapadalo za Jestřabský kostel.

Bylo tedy po bouři, hromobití a déšť strhl se někde jinde, nedaleko; nasvědčoval tomu svěží vzduch, znatelně ochlazený, a začernalý kus obzoru, kde ještě hrozivě pohřmívalo. Ale nebylo už obavy, bouře se vzdalovala.

On ovšem byl by ji vděčně uvítal, kdyby přišla. Jakmile nyní na to pomyslil, hned podléhal slastnému blouznění. Ba právě, jaká slast, jaká blaženost! Márinka snad by přišla k němu, aby ji chránil před rachotícím hromem, kterého tolik se bála. Jak by to učinil, nevěděl, ale bylo mu nevýslovně sladce, něžná hrdost ho ovládala.

K večeru přihrnul se Kába s harmonikou, mládek na svých chůdkách a aspoň sto dětí za nimi. Byl toho plný dvůr. To prý bylo na počest Kačenky, které na rozkaz Kábův všickni kluci musili provolati slávu.

Tím slavnost jejich se skončila; mládek odložil houni i chůdky a už šel se stárkem a se sekerníkem na splav ohlédnout stavidla. Donesli si tam veliké dubové vidle a připravili vše, jen táhnout, až přijde bouře, které nepřestávali očekávat.

Opravdu také přišla. Už všichni kromě starého Královce, který nejspíše přijde ze Zhoře až ráno, ulehli a většinou usnuli, když nad Jestřabím pojednou se zablesklo a zároveň zahřímalo, až okna drnčela. Bouře byla zde, kde se vzala tu se vzala. Šlo to hodně ztuha, už také někde udeřilo; oblaka byla jako otevřená. razilo se to na několika stranách. Do toho lil se hustý déšť a vítr nanovo se rozzuřil.

„Děkuji pěkně!" pravil stárek Voleník, vstávaje s lůžka. „Budeme-li musiti v této slotě ke splavu, zmokneme jako myši. Ještě dobře, že to není studené."

Mládek a Kába už také se oblékali, aby byli připraveni, kdyby lijavec nepřestával. Beztoho prý mládek brzo musí se podívati ke splavu, přibývá-li vody.

Mladý Královec též vstával a rychle se oblékal. Srdce nepokojně mu bušilo.

„Jaká to bouře!" šeptal si. „A ona se bojí, ubohá, zlatá, drahá dívka!"

Brzo byl oděn a přistoupil k oknu, aby lépe viděl do bouře. Kdykoliv světleji se zablesklo, bylo viděti spoustu velikých, lesknoucích se krůpějí, padajících s hůry. Po dvoře už hrnuly se k mlýnské struze a k zahradě kalné potůčky.

„Což kdyby tě hledala, kdyby přišla!" pravil si zase mladý muž mysle na Márinku, a již sáhal po klobouku a ubíral se ke dveřím.

„Kam jdeš?" volal za ním Kába.

„Podívat se ke splavu."

„Ať te to nemrzí! Ještě hodně si zaprší, než bude rybník plný."

„Ať, pod vám se přece, jest mi tu dusno. Budu rád, když trochu schladnu a promoknu, to prý jest zdravé," nutil se Jiří do žertu.

„Ano, ale komu nic neschází," připomínal stárek. „Jen tu zůstaňte, až bude potřebí, mládek se podívá. Jest to naší věcí."

Ale mladý muž přece šel, že prý aspoň se podívá z venku, jak bouří a prší. Rychle prošel tmavou zanáškou i mlýnicí a s dechem zatajeným v síni naslouchal. Ve stavení nikde nic se nehýbalo, jenom v přestávkách mezi hromobitím bylo slyšeti tikot hodin z čeledníku a ospalé pískání kachňátek.

Tiše, rukama se třesoucíma otevřel domovní dvéře a vystoupil na dvůr. Než učinil dva tři kroky, jeho lehký oděv byl promočen. Ale to mu nepřekáželo, ani necítil mokrého chladu na svém vzňatém těle. Chvatně přeběhl dvůr přemýšleje, kde asi dívka by mohla čekati, kde ho hledati? Sem do té bouře a deště přece by nešla, tady by se bála ještě více než doma.

Přistoupil ku plotu květinové zahrádky a díval se do oken v onu stranu stavení, kterou rodina mlynářova obývala. Viděl při každém zablesknutí vše tak určitě jako ve dne, ale nic tam se nehýbalo, ani světlo se neobjevilo.

„Jaký to nesmysl!" pravil si pak, představuje si svoje počínání. „Co jen si myslím, což šílím? Jakpak by přišla? Vždyť to není možno!"

Chladivou sprchou deště vracely se mu klidnější myšlénky, avšak přece ještě stál u plotu zahrádky a díval se do černých oken, tím černějších, čím více se blýskalo. Což kdyby aspoň ho spatřila v tom blýskání, že přišel, aby ji ostříhal!

V tom postřehl po dvoře rychlé kroky. Zachvěl se, krev téměř mu tuhla v žilách radostným překvapením. Už přichází už jde, rovnou k němu — — —

Obrátil se v jásavém úžase a spatřil svého otce —

Starý Královec se vracel ze Zhoře, nečekal tedy zítřejšího jitra. Patrně tušil bouři a chtěl se dostati do Jestřabí před ní, avšak opozdil se a notně zmokl.

„Prosím tě, co tu tropíš?" oslovil svého syna, a hlas jeho nikterak nezněl vlídně.

„Tatínku!" Jiří zvolal překvapen. „Vy zde? Až jsem se vás lekl!"

„Ty také vypadáš jako strašidlo. Proč pak nejsi doma, v suchu?"

„Zachtělo se mi projíti se venku v dešti, mám to tak rád."

„Pěkná procházka, když stojíš jako sloup u plotu a okouníš. Teď už pojď!"

Šli tedy do své ložnice, kdež Kába i mládek se smíchem vítali Jiřího, jak se mu zachtělo promoknouti. Dobírali si ho, jak prý taková lázeň jest zdravá. Zvláště mládek byl rád, že ještě nemusí na splav. Starý Královec ohlédl rybník a nyní zvěstoval, že jest skorem ještě prázdný, jenom od Slavče hrnul se neveliký příval vody, a bude jisté ještě dlouhou chvíli trvati, než rybník se rozleje k posečené louce.

Brzo pozorovali, že přestává pršeti. Bouře míjela Jestřabí a zvolna se táhla údolím na jih. Hřímání bylo vždy hlubší, blýskání řidší.

Opět všichni ulehli, ale kromě promoklých Královců pro jistotu se nesvlékli. Nikomu se nechtělo spáti, a Kába hlučně vypravoval, jaké veselí způsobili městečku chůdkami a harmonikou. Kolik psů prý bylo blízko pominuti, kolik sousedův a jmenovitě děvčat se potrhalo smíchem. Jenom jedna bába, bodně stará a zlá, chtěla je kamenovati za zastaveníčko.

Pak zase mládek si vzpomínal na některá dobrodružství, jejichž byl hrdinou. Tenkráte i starý Královec, obměkčený pohodlnou postelí, se rozesmál. To když Polanský vyprávěl, jak práškoval v Čertově mlýně. Sekerníci, Královcům známá rodina, právě tam dodělali nové vodní kolo a napjali je na hřídel. Už čekali na tu chvíli, aby mohli spustiti mlýn, vody byla plná nádržka a meliva plná zanáška.

Jemu však, práškovi, zachtělo se ještě proběhnouti se novým kolem. Vlezl do něho, hezky se rozběhl, a kolo již se točilo jako čert. Ach, jak krásně se mu běhalo v tom novém kole, pěkně suchém i bílém, vonícím dechem jehličnatého lesa! Ale běda! V tom nad kolem zahučelo, a proud vody řítil se na ně. Stárek právě vytáhl stavidlo. A on, prášek ubohý, nemohl už vyskočiti, sic by se byl zabil o zdivo lednice. Nezbývalo mu než běhati, a to hodně rychle, sotva dechu popadal. Volal, křičel, prosil, aby přece na okamžik zastavili, avšak mlýn hučel a lomozil, ubohého práška nebylo slyšet. Už už nohy mu umdlévaly, dech docházel, už myslil, že padne a utluče se v tom novém, bílém, vonícím kole — — —

Na štěstí přece našel ho pan otec, jenž přišel do lednice se podívat, jak nové kolo se točí. Kázal neprodleně zaraziti stavidlo, a umírající prášek byl spasen. Ale když si oddechl, pan otec ještě mu nabil za to — — Dlouho vzpomínal na ten divoký, nekonečný útěk a málem byl by to odstonal. Od té doby nikdy tak pěkně neutíkal, ani v bosenské vojně, když pronásledovali Turky. A tenkráte také nějak utíkali!

Když už byli u té vojny, starý Královec vzpomněl si na svou Italii, kde také vojákoval. Po dlouhém čase opět vesele se rozhovořil, co tam zkusili hladu a horka. Leželi v jedné vesnici, kde lidé byli jako cikáni, co nejhoršího mohli, rakouským vojákům udělali. Ani ženy nebyly hezké, všechny hubené a rozcuchané, jako čertice. Jen jedna — přece! Ta byla ze všech nejhodnější a jak se zdálo, náviděla vojáky. Sama je pozdravovala svým veselým „bonžurno", nic se jich nebála. Který uměl trochu žvatlati po vlašsku, rád se s ní pobavil, žádného neodmítala. Jednou dva Královcovi kamarádi se jí ptali, smějí-li ji navštívit. Upejpala se chvíli, smála se, načež svolila, aby přišli, ale večer, aby jich nikdo nezpozoroval. Nutili také Královce, aby šel s nimi, jemu však to nechtělo pod vousy, šli tedy sami, tuze rozpustilí a nedočkaví, tuze bezstarostní.

A již se nevrátili. Zmizeli, jako když je do vody hodí, a snad skutečně už byli někde ve vodě, neboť na blízku, za samou vesnicí, tekla veliká řeka. Nikde po nich nebylo stopy, ani ve stavení té hezké ženy, která stále zapírala, že o nich ničeho neví, a tuze se rozhněvala, když jí Královec usvědčoval, že vojáky zvala k sobě.

„Prozradila to Vlachům, a ti vojáky ubili a odklidili," rozčileně připojoval stárek.

„Arci, co jiného," dotvrzoval starý sekerník, „proč tam lezli, bláhovci! K tomu jeden z nich už byl ženat a měl doma také hezkou, mladou ženu."

Zmínka o italských vedrech přinutila zase mládka, aby se pochlubil, co zkusili zimy, když pluk jejich byl přeložen z Bosny do Hercegoviny, do nejstudenějších planin a kopcův, a to právě v lednu. Celý měsíc sníh padal bez přestání, a mrzlo jen praštilo. Brzo vojáci byli ve svých prkenných boudách úplně zapadlí, nemohli ani do lesa pro dříví, kterého nevyhnutelně potřebovali do kuchyně; topili tedy podlahami. Nejhůře bylo strážím, stojícím na sněhu nad těmi boudami. Střídali se sice po každé čtvrthodině, avšak přece měli uši a nosy omrzlé. Nic nepomáhalo, že stráže měly veliké kožichy, i v těch byla krutá zima. Jednou Polanský dal si ohřáti kožich do kuchyně, ale když v něm vylezl na stráž, kožich mu ztuhl jako kosť a přimrzl k sněhu. Živou mocí nemohli jej odtrhnout. Vylezl tedy z kožichu a pak stráže do něho lezly jako do boudy, neboť kožich byl veliký a jistě šitý pro nejtlustšího šikovatele. Tak to trvalo několik neděl, než zase uhodilo teplejší počasí. Teprve potom kožich změkl a bylo možno jej odtrhnout.

„I mlčte," smál se stárek mládkovi, „vypravoval jste to už desetkráte, ale pokaždé jinak. Vždyť vás známe, z trošky lži si neděláte hřích."

Polanský div se nezakuckal smíchem na svém slamníku. Ještě trochu požertoval a potom se zvedl, že přece se podívá k rybníku. Vrátil se asi za čtvrt hodiny se zprávou, že už neprší a rybník sotva do poloviny naplněn. Také příval od Slavče valinou ochabuje.

Potom ještě Kába vypravoval o svém dobrodružství, když plul na vorech od Orlíka ku Praze. Starý Královec prý se pamatuje na to. Vstoupili na vor už samý večer, za tmy, a pluli až do rána. Bylo tam plno lidu, nejvíce žen, košářek, a k ránu zima, až zuby jektaly. On, vždy čilý a podnikavý, brzo si vyhlédl švarnou cestovatelku, přisedl k ní a hezky přitulil, aby mu bylo tepleji. Později jí tiskl ruku, šeptal, jak jest hezka a jak ji má rád, bral ji kolem pasu, až konečně odvážil se i na hubičku. A ona ho neplácla ani neutíkala.

Ale ráno — fuj! Z té švarné mladice byla baba škaredá jako noc, a stále se ho držela jako klíště. Marně se styděl, marně hledal po celém voru bezpečného úkrytu, baba byla mu pořáde v patách se svým vyzývavým, důvěrným úsměvem. Byla vdovou a nyní jenom chtěla, aby si ji vzal, jak v noci jí sliboval. Nedělala s tím dlouhých okolkův. On musil se tuze přičiňovati, aby odrazil útok její a jejích přítelkyň košářek. Ani nedoplul do Prahy, kdesi pod Braníkem vyskočil s voru a utekl jejich nadávkám.

„Také jednou jsem tamtudy plul s Čenkovským mlynářem," vzpomínal si stárek, „už jest tomu dávno, nějakých dvacet pět let. Bylo to již po svatém Václavu a v noci mráz šedivý. Mlynář měl velikou láhev domácí višňovky pro zahřátí, a notně jsme si přihýbali. Bylo ještě šero, když jsme zastavili někde v Podskalí. ‚Pojďme, stárku!' pravil mlynář, vzal mě za ruku, a oba — hup do vody, v prostřed řeky! Dosud nevím, jak se to mohlo státi, byl-li to nějaký klam očí anebo snad jsme byli opilí. A chlapi voráci ještě se nám smáli a hezky jsme si počkali, než nás vytáhli. Od té doby mám ten zpropadený kašel."

Bylo již pozdě po půlnoci, než mlynářští a sekerníci usnuli. Všichni byli v dobré míře kromě mladého Královce, jenž nemohl se sprostiti zvláštního rozčilení. Stále

a stále vzpomínal na dceru mlynářovu, na včerejší její hovor a na bouři, která již zatím úplně zmizela. Za tu noc mnoho dojmů se vystřídalo v jeho duši, zdálo se mu to dobou několika dní a nikoli několika hodin. Než i v tom rozechvění cítil blaho.

To, co mu včera Márinka řekla, bylo více než mohl od ní žádati a čekati. Štěstí přálo mu více, než se odhodlával tušiti a doufati. Nyní už byl přesvědčen o dívčíné přízni, věděl, že společnost jeho jest jí milejší než společnost jejího ženicha, ani dosti málo nepochyboval, že by ochotně chtěla býti jeho, kdyby to jen bylo možno.

Avšak na něco takového nelze ani mysliti, byla by to pošetilost. Kdepak on, nepatrný sekernický chasník, poslední z posledních proto, že neměl nejpřednější a nejdůležitější podmínky životní, zdraví! Každý by se zhrozil a pak by se mu vysmál, kdyby o tom jen hlesl. A zase starý stesk, tížící vědomí malomoci a bídy plnilo jeho zoufalou duši.

Ráno byl značně přepadlý a stěží požil své snídaně. Márinka, právě také se postící, brzo si toho povšimla a vyptávala se starostlivě po příčině.

Svedl to na špatný spánek a tázal se, jestli v prošlé noci se nebála bouře.

„Nevím o ničem," odpovídala vesele, „zaspala jsem všecko."

„Ani největší hromobití vás nevzbudilo?"

„Nikoli, jsem tomu velmi povděčna."

„Měl jsem o vás velikou starost —"

„Tedy jste si na mě vzpomněl?"

„Zdali vzpomněl! Ještě více, slečno. Byl jsem venku připraven vás chrániti, kdybyste si přála. Ale vy jste se ani neukázala, bylo to veliké zklamání!"

„Ach!" vyskočilo s dívčiných rtův, a ruměnec jí polil tváře.

„Vysmějete se mi za to, viďte? Máte pravdu, byla to šílenost."

„Nikoli, děkuji vám za to. Lituji, že jsem o tom nevěděla."

„Proč?"

„Byla bych vám poděkovala hned, byla bych aspoň přišla se podívat na vás."

„Nebylo by to příliš nesnadné, slečno. Stačilo jen vyhlédnouti oknem —"

„A prosím vás, kde jste byl?"

„U plotu květinové zahrádky, kterou velmi milujete, proti vašim oknům."

„Až tam v bouři a lijáku! Škoda! Měl jste mě aspoň nějak vzbudit — proč jste nezatloukl na okno, abych se podívala, že jste mne byl pamětliv a přišel?"

„K něčemu takovému moje ani desetkráte větší hrdinství nestačilo. Ach, drahá slečno, vždyť už i to jest neslýchaná smělost, že se odvažuji na vás mysliti, a rovněž jest více než smělost, že vám toto vypravuji!"

„Ani nevíte, jak mě to těší."

„Skutečně? Prosím vás, přejte mi té veliké hrdosti a štěstí, dovolte mi těšiti se sladkým vědomím, že srdce vaše — nikoli, slečno, nemohu vám to říci — odpusťte mi a nezazlívejte — děkuji vám za vše!"

Téměř až k slzám pohnut se obrátil a pospíchal za svou prací. A ona, Márinka, byla nevýslovně šťastna, že tento nepatrný chorobný mladík ji miluje. Ani za všechny poklady světa nebyla by dala jeho lásku, chvějící se ohlasem jeho upřímného srdce.

Po polednách byla zase s panem otcem a s paní mlynářkou u sekerníků. Přicházeli tam denně, poněvadž při jejich práci hezky se hovořilo, a bylo tam příjemno. Také tentokráte Kába byl hrdinou rozprávky. Opakoval, jaké šprýmy včera dělali s mládkem v Jestřabí a jak už dostal od Kačenky hubičku za zastaveníčko.

V tom pan otec Máj, opřený o trámec, na němž více ležel než seděl, pracně se zvedal a měl takový spěch, že až byl všecek červený.

„Hle, hle," pravil udiveně, házeje hlavou ke hrázi, „kam pak jde Hulicius?"

Všickni se obrátili v tu stranu a viděli, jak starý mládenec, sváteční oděný a hrdě si vykračující, právě minul pilu a zabočil ke mlýnu. Jeho veliký, mourovatý kocour s ocasem kolmo pozdviženým dva kroky za ním.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

— **Nové básně.** *Zápisník*, básně Karla Červinky.*) Není tomu dávno, co se začly objevovati sloky páně Červinkovy v sloupcích našich zábavných listů. Měly něco rázného, otevřeného, upřímného a líbily se. Později začly se motivy — hlavně z nemocnice a přírody — poněkud opakovati. Dnes máme v ruce knížku veršů mladého poety, který k první této etapě svého rozvoje dospěl o mnohem rychleji, než nejeden ze starších jeho kolegů. Celkový dojem knihy je rozhodně dobrý. Ovšem k tomu enthusiasmu jako páně Roháčková „Niva" povznésti se nemůže a také se nebojíme, že by za panem Červinkou rostli epigoni jako houby po dešti. Tak silný dech jeho poesie přece není, aby schvátil ve svůj vlek mladé vnímavé mysli. Pan Červinka je genrista a detailista, tím byl pan Sova mnohem dřív, tím je pan z Čenkova posavad; nuance pana Červinky je ovšem trochu jiná, pan Sova je genrista ještě romantický či jinak řečeno poetický, pan z Čenkova stojí asi v prostřed cesty k genru realistickému, pan Červinka jest hotový poetický (někdy ovšem taky hezky prosaický) genrista-realista. Zvláštní snad sílu vidí pan Červinka v tom, že do celkem dost poetické nálady vrhne zcela prosaickou pointu, anebo že se spokojí pouhým konstatováním fakta, aniž by je produševnil náladou, citem neb myšlénkou. Tak na příklad v jinak dost pěkné básni „Zase doma" (str. 35.) je celý resultát tento:

Když kráčím nazpátek a když již oschla lícha,
z té ranní procházky si houby přináším.

Co je nám do toho a nejen nám, nýbrž každému, co si pan autor nese domů ze své ranní procházky! To faktum, že to jsou houby, není ani poetické náladou ani

*) Nákladem Šimáčka.

*

hluboké myšlénkou. je to věc zcela lhostejná a všední. Nejlepší jsou v knize páne Červinkove obrázky z nemocnice, tři, čtyři a dost. K nim se druží obrázky pod cyklem „Poslán domů" ze života rekonvalescenta (priorita této nálady patří však panu z Čenkova), nejslabší jsou ilustrace, tvořící třetí část knihy. Stačí ukázati k básním „Kanárek" s tou falešnou naivností a k básni „Šestnáctiletá" s tou pointou dobrou do „Palečka". Jsme zvědavi na další rozvoj talentu p. Červinkova, ale díme otevřeně, bez přísné autokritiky to nepůjde, a chvály několika přátel to neuspíší.

— A. E. Mužík *Hymny a vzdechy.**) Nová kniha Mužíkova je práce těžkého zrna, které neubude na ceně, když poněkud obšírněji, než máme ve zvyku, si všimneme spíš jejich vad, než předností. Nejdříve musíme však, ač neradi polemisujeme, vyvrátiti docela bludný výrok, který nedávno se kdesi à propos těchto básní objevil a v němž byl Mužík srovnáván — s Carduccim. Pan autor tohoto výroku patrně Carducciho nezná, nebo nikdy by nemohl vypustiti z péra takové, nejmírněji řečeno, paradoxon. Nepřihlížeje ani ku stránce umělecké, jest výrok naprosto pochybený vzhledem k náladě a ovzduší obou básníků. Carducci samá láva, samý žár, samý vítězný let ódy — Mužík dusný šer, mlha, závaží elegie. Nechceme ani vlásku ubírati poesii Mužíkové, ale rekněme to jednou pro vždy: srovnáváním našich dobrých sil s vrcholy všeho umění moderního, mezi nimž má Carducci jedno z prvních míst, těmto silám jen se škodí a zároveň ukazuje, že jsme z doby, kdy byl Nejedlý srovnáván s Gessnerem, Puchmajer s Klopstockem atd., valně nevybředli. Pan Mužík je pan Mužík, a to dostačí. Je to básník vážného timbru, trochu monotonní a unavující, ale tíhnoucí k hloubce myšlénkové. Jeho jediná vada jest, že má příliš otevřené ucho pro cizí zvuky. Ty ho uchvátí a podmaní tak, že je pak maně reprodukuje. Stačí ukázati k básním této knihy „Hymnus větru", který patří intonací Vrchlického Vlasatici (Ahasver prostoru atd.) k básni „Různí", která upomíná na podobnou báseň Asnykovu. „Údolí radosti", formou celé vzaté ze Swinburneovy „Anima anceps". Jinde intonace Longfellowa v detailech je patrna. Pan Mužík si potrpí na takové nevinné — formální plagiáty. Nedávno měl — tuším v Světozoru — pěknou a silnou báseň „Na zaadučená děla" — intonace byla však z Manzoniho slavné ódy „Pátý květen". Je v tom patrně jen nedostatek autokritiky, ale povinností kritiky jest vytknouti to. Jinak je v knize řada krásných a hlubokých skladeb, stačí ukázati k básním: „Hroby" (str. 48), „Mléčná dráha" (str. 74), „Nic" (76), „Sen u pluhu" (str. 100), v těch je Mužík svůj, ryzí, plnozvuký, bez patrných ohlasů, byť i formálních, ale vždy u básníka jeho zrna nejvážněji řečeno — zbytečných.

— Výbor spolku českých belletristů „Máj" usnesl se podati Jaroslavu Vrchlickému osvědčení své oddanosti a přátelské úcty. Podnět k tomu zavdala nedávná kontroversa s feuilletonistou Národních Listů, která v jednom časopise Plzeňském byla komentována způsobem neslušným. Všichni řádní čeští belletristé bez rozdílu souhlasí zajisté s osvědčením výboru „Máje". Vrchlický může býti ujištěn, že mezi jeho soudruhy v díle není jednoho, který by vřele netisknul mu ruku nejen za obrovskou práci, již vykonal i koná, ale také za jeho vždy vlídné, kollegiální a vždy k službám ochotné se chování ke všem a každému. Jest co litovati tónu, který tu a tam zavládne v naší žurnalistice vůči literatuře i literátům. Kdykoliv uzná se toho potřeba, vytasíme se oproti svým politickým a národním odpůrcům s frasí, že vysoko stojíme na poli kulturním. To je tedy chlouba národa, a právem. Ale vůči těm kdož o této kultuře pracují, netřeba míti žádných ohledů. Do těch ať si buší kdokoliv, jak mu libo. I ta kovadlina se ozve pod kladivem, ale literát musí mlčet, — jinak se hned prohlásí za domýšlivého nedůtklivce. Je s podivením, jací lidé troufají si na takové pracovníky, jakým jest Vrchlický, a jaké jsou ty jejich zbraně. Ale ostatně děje se tak všude. Na nejvyšší duby sedá nejvíce vran. Na štěstí trvá to vždy jen chvilku. Práce zůstane.

— Prof. Dr. Edward Albert vydal ve Vídni svazek českých básní v německém překladu pod názvem „Poesie aus Böhmen". Jsou tu zastoupeni: F. L. Čelakovský, J. Kollar, K. H. Mácha, Karel Havlíček, K. J. Erben, V. Hálek, J. Neruda, R. Mayer, V. Šolc a Bohdan Jelínek, vesměs básníci zesnulí. Celá kniha, jakož i jednotlivá jména jsou opatřeny náležitým, literárně historickým úvodem. Dr. Albert podnikl a provedl práci záslužnou. Jest jedním z těch málo učenců, kterým poesie a umění jsou něčím velkým, patřícím do života jednotlivce i národa, jako jeden z nejzvučnějších akordů, bez něhož by ten život byl skutečně prázdnou a klopotnou hrou. S energií mu vlastní uchopil se práce a podal cizině obraz českého tvoření poetického. Soud Dra. Alberta jest střízlivý, ale tím vítanější, neboť po vysekání podrostu zůstal tu přec statný bor, na jehož jednotlivé kmeny můžeme býti skutečně hrdi. Každý z čelných básníků jest representován bohatě, a to je velkou předností knihy. V jak ostrém a propracovaném reliefu vystupuje tu Čelakovský! Jak duchaplná byla to hlava, jak dokonalý, velký umělec, pracující tak jednoduchými nástroji! — K. J. Erben není v předmluvě náležitě oceněn. Pravý jeho význam není nikterak vystihnut v tom smeru, jak učinil to Vrchlický ve své předmluvě ke „Kytici". Ale Albert v úvodech musil býti stručným a vynahradil si to v překladech nejkrásnějších ballad způsobem skutečně rytířským. Zde v pravdě zvoní Albertova damascenka a Erben stojí tu ve své velikosti. U Nerudy také překlady ballad stojí na absolutní umělecké výši. Také drsný tón Nerudovy lyriky zachycen. Pro tóny měkčí nenalezl překladatel plného ohlasu; nemá k nim také při svém hrůzně opravdovém povolání sympathií. Muž, jenž viděl sta, snad tisíce lidských bytostí pod nožem trpět a umírat, musí se zajisté jen usmát, slyší-li o trampotách lásky neb o světobolu. To je zcela přirozené. Že však má Albert pravou strunu i měkkého citu, kterou hledáme i v drsném muži, o tom svědčí těch několik řádek životopisu B. Jelínka. — Hálek jest krásně representován a jeho přírodní nálady zachyceny mistrně. Jednoho muže v tomto výboru postrádáme — Koubka! Snad se dílo dočká druhého vydání a pak Dr. Albert zajisté tuto mezeru vyplní v knize, která nyní již jest české poesii v cizině doporučením, na něž jsme dlouho marně čekali. Záslužné jest též, že Dr. Albert osvěžil památku Wenziga, muže, který již před tak dávnými lety a tak skvěle dobýval české poesii půdu mimo vlast.

*) Nákladem Šimáčkovým.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNIK XX. 20. LISTOPADU 1892. ČÍSLO 33.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Ječná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Ballada

psána Svatopluku Čechovi v dobách zlých ze srdce upřímného.

Kdys lásce Villon zasvětil tu sloku
a Banville různých hříček rozmaru,
proč nesměl bych ji přáti, slzu v oku,
snům o mládí při plném poháru,
snům o kráse i slávě, o jaru?
Ať času peruť vše již odvane,
nám v pelyň změní kapky nektaru:
Čím kdo jest z nás, tím také zůstane!

Jdu za Tvou písní v každém její kroku,
vzrůst její v každém stíhám útvaru:
Toť lepá socha, od spánku až k boku,
plá, svítí, hoří, nezná bez žáru
chvil krušných váhání a nezdaru!
Pod polibkem Tvým k žití povstane —
čím letu orla kroky soumarů?
Čím kdo je z nás, tím také zůstane!

Svůj věčný zdroj má srdce ve hluboku,
ne v kalné pěně cizích odvarů,
je v letu sokolem a srnou v skoku,
niv dcerou je, ne městských výparů!
Nad bzukot kritických všech komárů
zrak v sebe skloň, hni kšticí, titane!
Dál sáhni směle v hmotu bez tvarů:
Čím kdo je z nás, tím také zůstane!

Poslání.

Jen ohněm přijde voda do varu,
jen mukou hvězd zář světci zaplane,
svůj pohár zvedám Tobě ku zdaru:
Čím kdo je z nás, tím také zůstane!

Jar. Vrchlický.

O dramatické škole Národního divadla.

Napsal *O. Hostinský.*

O škole takové hovořívalo se u nás občas již po mnoho let — kdysi také *Smetana* myšlénku tu horlivě propagoval. Avšak tím, že dosud přestávalo se vždy na tužbách a plánech pouhých, stalo se zcela přirozeně, že ani stať, kterou o věci té právě před rokem (21. listopadu 1891 v „Hlasu Národa“) veřejnosti podal zvěčnělý dramaturg Národního divadla, *Ladislav Stroupežnický*, a to přes patrný officielní ráz stati samotné a celého způsobu jejího uveřejnění, nebyla považována za to, čím byla: za první krok k uskutečnění myšlénky; a od té doby nejen velké obecenstvo, ale patrně na mnoze i kruhy divadlu bližší na tento *Stroupežnického* „Návrh na zřízení dramatické školy při král. zemském a Národním divadle v Praze“ pozapomněly, tak že, když asi před měsícem dostala se z kanceláře divadelní do veřejnosti úřední zpráva o blízkém již otevření dramatické školy a o přijímání žáků, zajisté mnohý přítel našeho umění velice byl překvapen. A dříve ještě, nežli tyto řádky dostanou se do rukou čtenářstva „Lumíra“, t. j. 15. listopadu t. r., činnost dramatické školy bude zahájena.

U příležitosti té také o mém účastenství při zřízení školy a při nastávajícím vyučování staly se zmínky, které mi takřka ukládají povinnost, abych své názory o věci té podal k veřejnému posouzení.

Budiž mi prominuto, jestliže především naznačím stručnými slovy, jak se celá záležitost vyvinula historicky. V loni valná hromada družstva Národního divadla přijala

návrh p. *Ortův*, aby při divadle tom zřízena byla škola dramatická. K vyzvání ředitelstva pak *Lad. Stroupežnický* jakožto dramaturg podal a uveřejnil návrh shora dotčený. Hlavní předností návrhu toho byl a zajisté trvalou památkou autora jejího zůstane důraz, který kladl na požadavek, aby za základ všeho cvičení v uměleckém přednesu slovním přijala se prosa, a aby tudíž i při studování úloh a při souhře vycházelo se od her prosou psaných, tudíž od literatury moderní, nám nejbližší; k deklamaci veršů pak a ke stilisované hře kothurnu aby připuštěn byl teprve žák náležitě připravený dokonalým ovládáním prosy a hry prosté ze života všude jej obklopujícího bezprostředně čerpané.

Na to během podzimku nebo zimy — nemohu již dobu přesněji určiti — byl jsem na projekt divadelní školy upozorněn příležitostně vynikajícím členem družstva. Mezi tím však ředitelství i od některých předních umělců naší činohry vyžádalo si dobré zdání o celém podniku, a konečně v únoru tohoto roku p. ředitel *Šubert* úředně vyzval i mne, abych na dramatické škole přednášel. Slíbil jsem to pouze za tou podmínkou, bude-li organisace ústavu taková, abych alespoň v hlavní věci s ní souhlasiti mohl; i byl mi pak dosavadní materiál dobrých zdání, některých stanov cizích atd. ochotně sdělen, načež shledav mnoho uvážení hodných pokynů ve všech návrzích dosavadních, ale cítě zároveň potřebu, jednak klásti na některé požadavky větší důraz, nežli obyčejně se činívá, jednak vziti na přetřes i některé požadavky nové, odevzdal jsem v dubnu t. r. panu řediteli *Šubertovi* také své „Poznámky k návrhům na zřízení české školy dramatické“, které sice mnohých otázek zásadních se dotýkaly, přece však nikterak neobsahovaly úplnou a podrobnou osnovu učební, tím méně pak představovati mohly celé, hotové stanovy školy. Mně běželo — kromě některých pokynů čistě praktických — právě jen o *otázky zásadní* a ty, dle sdělení, jehož se mi během léta dostalo od ředitelství divadelního (které zároveň jest ředitelstvím školy), co do hlavních rysů přijaty dle návrhu mého. Nalezne-li se shoda taková i ve všech detailech podřízených nebo nenalezne li, je celkem zajisté věcí dosti lhostejnou.

Podávám-li v následujících řádkách čtenářstvu „Lumíra“ zběžný nástin nové školy, činím to právě na základě oněch svých „Poznámek“; arci některou důležitější, vlastní umělecké stránky se týkající partii rozvedu zde poněkud šíře, jinou zase zkrátím nebo docela vynechám, zejména jedná-li více o formálním řádu školském nebo administrativním.

Prozatím provedena je toliko nezbytná organisace otevřeného právě ročníku prvního, v němž z umělců Národního divadla vyučují pí. *Sklenářová-Malá* a p. rež. *Šmaha* deklamaci a hře, p. rež. *Chvalovský* nauce o kostymech; další rozvoj ústavu, ovšem v rámci hlavních zásad přijatých, říditi se bude zkušenostmi nabytými ve škole samotné, jakož i potřebami z daných uměleckých poměrů našich plynoucími.

* * *

Škola dramatická vyžaduje nemalých obětí, které byly by marné, kdyby výsledek jejich nebyl rozhodným ziskem u porovnání s poměry dosavadními, t. j. s obvyklým soukromým vzděláváním se nastávajících herců u vynikajících umělců. Kromě těch několika málo hodin, které učitel žáku svému týdně dává, jest tento úplně odkázán na sebe, tak že přese všechnu snaživost a pilnost při práci domácí nevpraví se do uměleckého ovzduší divadelního tak, jak může se do něho vpraviti na škole — ovšem na škole, která zrovna tento praktický požadavek klade na první místo, na škole, která nespokojuje se tím, že přerozmanitým předběžným vzděláním vede žáka až ke dveřím divadla a pak se s ním loučí, svěřuje ho vlnám neznámé praxe, nýbrž která žáka hned z počátku staví do prostřed uměleckého ruchu velkého ústavu divadelního, jenž zaujímá celou mysl nastávajícího umělce tou měrou, že pravá „krev divadelní“ — jest-li v něm vůbec — probuditi se *musí*, a zasvěcuje ho tak do celého onoho složitého aparátu technického, bez jehož zevrubné znalosti a dokonalého ovládání dráha herecká k posledním, nejvyšším cílům svým vésti nemůže. Jinými slovy: *Divadelní škola musí býti v nejtěsnějším spojení s velkým divadlem, musí býti takořka jeho částí.*

Zásada ta provede se v našem případě důsledně. Chovanci dramatické školy budou míti volný vstup do divadla, budou přítomni i zkouškám — pokud sami v nich nebudou zaměstnáni. Neboť každý jest povinen, ukáže-li se toho potřeba a uzná-li to za vhodné učitel jeho, konati Národnímu divadlu dle okamžitých schopností svých službu jako statista, po případě i jako episodista. A více ještě: *praktické vzdělání hercovo* — zde běží především o pány, ne o dámy — *musí býti co možná všestranné.* Nemá se na něm toliko žádati, aby se naučil studovati a hráti úlohy své; on při souhře na jevišti školském naučí se: býti režisérem, inspicientem, ba i napovědou, a na velkém jevišti Národního divadla seznámí se i se všelikými úkoly a prostředky techniky strojnické. A tak budoucí herec vychováván bude netoliko pro divadlo, ale i divadlem a v divadle.

Proti uměleckým školám vůbec, a ovšem také proti divadelním, staví se mnohé předsudky. Tolik je jisto, že leccos vším právem se kárá. Ale nechme docela stranou otázku, zdali víme, věděti můžeme, jak by to na příklad v umění výtvarném vyhlíželo dnes, kdyby škol a akademií v oboru tom nebylo žádných: rozličné nepopiratelné nedostatky a vady školského vzdělání uměleckého střízlivý pozorovatel především bude si vykládati nedostatky a vadami zařízení škol těch, a teprve kdyby odstranitelných nedostatků a vad takových nenašel, prohlásí myšlénku, vychovávati umělce na školách za pochybenou již v zásadě.

Tak má se to zajisté i se školami divadelními. Kdo jim nepřeje, nechť podívá se na tutéž věc se stanoviska jiného. Často vytýká se divadlu: nemáte mladý dorost, nepečujete o něj — a skutečně nedostatek dorostu je bohužel velmi citelný. Dejme tomu však, že přihlásí se mladá dáma, mladý muž, a žádá, aby byl přijat. Neumí nic anebo málo, tak že angažován býti nemůže. Ale kandidát herectví příliš touží po divadle, nejraději by uměleckou dráhu svou nastoupil ihned, přihlásí se tudíž — za statistu, při tom bude se u některého z našich nejlepších herců připravovati a všemožně učiti se tomu, čemu učiti se vůbec může, tak že časem postoupí na episodistu a po dvou, třech letech usilovné práce již ve větších úlohách se zkusí. Řekne se: toť pravá cesta; s maršálskou berlou v tornistru vstoupil do vojska jako prostý vojín, sloužil „od piký“ a nyní již je na řadě státi se důstojníkem. Ale to neučiní jeden nebo jedna, to učiní jich více, a přece jen velmi málo z těch, kteří se domnívají

býti povolanými, stanou se skutečně vyvolenými. Prohlásí proto někdo tuto cestu za pochybenou nebo dokonce i za záhubnou? Nikoliv; na toho, kdo cíle nedosáhnul, nikdo ani nevzpomene, on buď opustí brzo dráhu uměleckou vůbec a obrátí se jinam, nebo, je-li láska jeho k divadlu nepřekonatelná, spokojí se s působením skromným, ať v Praze, ať na venkově. A ejhle, dramatická škola Národního divadla vlastně jiný úkol nemá, než usnadniti a zpříjemniti, snad i urychliti nastávajícím umělcům tuto jedinou pravou cestu k cíli vedoucí, a přidati leccos, co jinak při soukromém vyučování sebe lepším je mezerou velmi citelnou, na příklad stálé cvičné jeviště pro žactvo, poučná zajisté přítomnost při vyučování ostatních kollegů, praktický kurs o kostymech, rekvisitách, dekoracích atd.

Ze zásady té plyne ovsem zase řada požadavků jiných. *Hlavní váha* při vlastním vyučování *klásti se musí na předměty cvičné: přednes slovní, studování úloh a souhru; přednášky theoretické a historické stojí v řadě druhé, a to, co přímo a nezbytně nesouvisí s herectvím, musí ustoupiti docela.*

Poněvadž čas, jenž cvičným předmětům se venuje, využitkovati se musí co nejvydatněji, nemohl bych nikdy doporučiti, aby ve cvičeních účastnili se i ti, kdož nemají úmysl jíti k divadlu, tedy pouzí přátelé umění a diletanti. Neboť každý takový chovanec onen čas, po který učitel prakticky s ním se zabývá, ubírá do jisté míry těm svým spolužákům, kteří chtějí býti herci z povolání, a pro *tyto* přece škola se zřizuje. Ba naopak: *Čím méně žáků, tím lépe.* Nezbývá tedy, než ustanoviti *maximální počet žáků*, kteří do jednoho ročníku přijmouti se mohou, a počet ten nikdy nesmí se překročiti.*) Přeplněním dramatické školy trpělo by jednak vyučování samo, jednak podporovala by se hyperprodukce hereckých sil prostředních a slabých, která by nejméně odpovídala intencím, jež vedly ku zřízení školy.

Vyučování upraví se tak, aby za poměrů *normálních* trvalo *dva roky.* Teprve po dvou letech může žák býti propuštěn jako *absolvent.* Avšak musí mu býti možno, zůstati i přes tento čas ještě na ústavě a pokračovati ve svých studiích, arci až do jistých mezí nepřekročitelných, na příklad až do konce roku třetího.

O důležité zásadě, již *Lad. Stroupežnickým* vážně vyslovené: *napřed prosa a pak teprve verš*, byla již učiněna zmínka. Provedení zásady té však nepředstavuji si tak, že by deklamovala se nejdříve prosa, pak verš, a potom teprve začlo by se s cvičením hereckým. Neboť mezi nacvičením prosy, t. j. správného, jasného, oduševněného, ve všem přirozeného přednesu prostého slova českého, a hereckým upotřebením jeho za průvodu posunků nesmí býti mezera vyplněná výhradným studiem verše; neboť všechny výhody oné rozumné zásady byly by tím ne-li zničeny, tož přece ohrozeny. Jakmile žák materiálem slovním vládne tou měrou, že se mu monolog nebo malá scéna lehké konversační hry svěřiti může, přistoupiž bezprostředně k posunkům, ku hře: čím dříve mu to bude možné, tím více času získá pro cvičení specificky herecké. *Vedle* toho pak může se pomalu započíti s veršem, a umí-li žák i ten slušně přednášeti, a zdomácněl-li také již poněkud na jevišti, bez obtíží přikročí k úlohám veršovaným, jež představují — pokud stránky slovní se týče — vlastně dovršení průpravy herecké.

S tím, aby žactvo již na škole dle obvyklých „oborů" se dělilo a pak jednostranně pro ně vzdělávalo, souhlasiti nemohu. Předpokládám totiž jakožto věc samozřejmou, že vyučování vždy přihlížeti bude k individualité žákově a k jejímu platnému rozvoji; ale zároveň zdá se mi býti právě účelem školy, aby proti vší jednostrannosti byla ochrannou hrází, a vrozený talent vyučováním doplňovala pokud možná tak, aby budoucí herec dostáti mohl oné rozmanitosti požadavků, jež mu třeba v rámci jedné úlohy ukládá zejména dramatické umění moderní, směru realistického, které tradicionelních oboru hereckých právě tak málo dbá, jako život sám.

Postup v cvičných předmětech má býti docela volný, beze všeho rozvržení na semestry a ročníky, tak že pouze nadání chovancovo, jeho pilnost a jeho úspěchy o tom rozhodují, kdy pokročí k vyššímu stupni, na příklad od prosy k verši, od deklamace ku hře. Učitel snažiti se musí vůbec vsemožně, aby každého žáka co nejrychleji vedl k cíli, nehledě k tomu, zůstávají-li pozadu jiní, méně nadaní nebo méně pilní.

* *
*

Přednášky dějepisné a theoretické nemají býti ničím jiným, než *doplňkem studií praktických na škole, a přípravou k budoucím uměleckým výkonům v povolání hereckém.* Proto vyloučil bych všechno, co nesouvisí *přímo* s uměním dramatickým, jako dějiny všeobecné, mythologii atd. Cokoliv z těchto a jiných, pro všeobecné vzdělání arci důležitých oborů nastávajícím hercům *jakožto hercům* jest prospěšného a snad nezbytného, může, ba musí se vpraviti do těch přednášek, které specielně jednají o dějinách dramatického umení, o kostymech atd. Dále pak považuji za věc nevyhnutelnou, aby pro potřebu školy, t. j. i učitelů i žáků, zařízena byla malá *příruční knihovna*, k níž by žáci mohli býti odkazováni. Běží-li na příklad o studium některé hry historické, budiž *před tím* nařízeno žákům, jichž věc se týče, aby se z naznačených jim děl historických o době, ději, osobách atd., náležitě poučili. Takováto *podrobná* příprava v konkretním případě, se zřetelem na určité dílo umělecké, chovanci nepoměrně více prospěje, nežli nějaký ústně přednesený povšechný přehled *celých* dějin, který by jednak poskytoval většinou věci praktické potřebě hercově nesloužící a tudíž i interesu nastávajícího umělce vzdálenější, jednak zase v těch partiích, které buď s historií divadla a jeho literatury, buď s látkou vynikajících dramat souvisí, nemohl by podávati tolik, kolik je zapotřebí.

Navrhl jsem tudíž následující *předměty pomocné*:

I. Hned pro první rok *nauku o kostymech* ve spojení se vším, co dále sem patří: tedy o zbraních, všelikých rekvisitách, nábytku, ano i o slozích stavebních, pokud běží o dekorace a úpravu jeviště, atd. Všechno to *v historickém postupu a naveskrz názorně.* Kostymy a rekvisity všeho druhu nemají se ukazovati pouze na vyobrazeních, nýbrž třeba předkládati co možná vhodné *předměty skutečné*, především arci z garderoby a ze

*

*) Počet ten ustanoven byl na 10 pánů a 10 dam. — Ale všichni bez výjimky přijímají se *provisorně*, a ti, kdož by se neosvědčili, během prvního roku nebo na konci jeho budou vyloučeni, tak že do ročníku druhého dostanou se jen žáci nejlepší, nejnadanější. Toto ztenčení počtu v době, kdy pěstuje se již studování úloh a souhra na jevišti, bude zajisté velikou výhodou pro ty, kteří ve škole zbyli.

skladišť Národního divadla, též modelly dekorací jeho (maquetty) a podobné věci. Učitel musí žákům též ukázati, jak v tom či onom kostymu sluší se pohybovati a choditi, jak se zbraní zacházeti, slovem: žáci nemají vše to jen *poznati* par distance, nýbrž naučiti se zároveň *užívati toho prakticky*.

II. *Dějiny umění dramatického*, t. j. stručný, encyklopedický přehled dějinného rozvoje divadla a všech s ním sdružených umění, jenž by poučil žáky o tom, za jakých poměrů a jakými cestami, na jakém jevišti a pomocí kterých prostředků vyvinulo se drama řecké a římské, středověké mysterium, drama španělské, anglické, francouzské a rozmanité směry století našeho, a v kterých asi výtvarech básnických vrcholily. Pravím: to vše má žactvu hned na začátku prvního ročníku podáno býti *v stručném toliko přehledu* (ovšem se zřetelem k souvislosti s dějinami všeobecnými), jakožto rámec, do něhož si pak každý všechno další podrobnější poučení historické snadně vpraviti dovede. A buď jakožto úvod, buď ve formě vhodných episod lze v přednáškách těch poskytnouti prozatím i tresť toho, co by snad z estetické theorie dramatického umění začátečníkovi mohlo býti přístupné, zajímavé a prospěšné. Na takovýto přehledný výklad o dějinách umění dramatického (mně svěřený) stačilo by několik měsíců s týdenními dvěma hodinami; nauka o kostymech atd. vyplnila by ovšem při stejném počtu hodin celý první ročník.

III. *Speciální přednášky* další vpravily by se do učební osnovy tak, aby celkový počet týdenních hodin ústním výkladům (i s naukou o kostymech) věnovaných nevzrostl nikdy nad čtyry. Přednášky ty byly by taktéž jen kratšími nebo delšími kursy, vyplňujícími dle objemu látky zvolené pouze několik málo hodin, jindy zase třeba několik měsíců. Obsah jejich byl by rozmanitý; především pak poskytovaly by *nejdůležitější podrobnosti z dějin literatury dramatické*. Na příklad cyklus přednášek jednal by o *Shakespearovi* a podal zároveň rozbor nejčelnějších her jeho; jiný o starověké literatuře se zvláštním zřetelem k tomu, co z ní na jevišti moderním ještě žije; opět jiný o klasicích francouzských nebo německých, o moderním dramatu realistickém, o rozvoji našeho českého umění dramatického atd. Tyto speciální přednášky neřídily by se napřed určeným pevným plánem, nýbrž pořádaly by se zcela volně dle toho, jak je po ruce vhodných sil, a ovšem i dle potřeby časové, na příklad vzhledem k repertoiru pražských divadel, který by poskytovati mohl nejlepší illustraci ústních výkladů. Samo sebou rozumí se, že do kategorie této mohla by se vřaditi i leckterá jiná, theoretická přednáška, jen kdyby thema její účelům dramatické školy sloužilo: ale *dějiny literatury dramatické musily by rozhodně míti vrch*. Má-li se z těchto podrobných čtení vybrati menší řada, která by tvořila jakýsi stálý turnus pravidelně se opakující, to také nebudiž napřed určováno, nýbrž ponecháno budoucí zkušenosti.*)

IV. Nemusím snad šíře odůvodňovati, že jako na všech školách podobných i na naší bylo by záhodno, aby *šerm, tanec a tělocvik* pro všechny žáky byly obligátní, a aby se jim doporučovalo, pěstovati dle možnosti též *studium cizích jazyků*, pokud jich nejsou již mocni. Dále bylo by zajisté s prospěchem, aby každý nastávající herec — arci má-li sluch k tomu jen poněkud způsobilý — alespoň do jisté míry učil se *zpěvu*, a sice, poněvadž by při tom zpěv sborový byl částí podstatnou, nejlépe na ústavě samotném. Neběželo by ovšem nikterak o vzdělání zpěváků pro koncert nebo pro zpěvohru, nýbrž pouze o školení hlasu a v druhé řadě pak i o to, aby herec nebyl v nesnázích, ukládá-li mu úloha, aby několik taktů zazpíval.

* * *

Tak asi představuji si dramatickou školu, která by — pokud na škole to žádati lze — prospěla netoliko Národnímu divadlu, jež patrně s nejlepší vůlí uchopilo se iniciativy, ale i českému umění dramatickému vůbec. Vždyť i to, co z oběti Národního divadla získají snad přímo divadelní společnosti jiné, předměstské a venkovské, vrátí se oklikou přece zase jen našemu přednímu ústavu dramatickému: každé i sebe menší povznesení umělecké úrovně českého herectva bude míti v zápětí přiměřené povznesení uměleckého smyslu a soudu nejširších kruhů českého lidu, toho lidu, z něhož obecenstvo Národního divadla v Praze stále se doplňuje. Národní divadlo, jestli si úkolu a významu svého plně vědomé, zajisté nebude v českých divadlech venkovských, ba ani v pražských předměstských spatřovati nepohodlné konkurenty, nýbrž spíše vítané spolupracovníky a spolubojovníky, s nimiž poslední cíle má společné.

*) Nemýlím-li se, konají takovéto volné, rozmanitě dle věcí a osob se střídající přednášky výborné služby na hereckém oddělení konservatoře pařížské.

Třešeň.

Báseň *Františka Ulricha*.

Růžový a bílý
stromek rozkvétá:
tak tvá mladost chvíli
září do světa.

Plod se zardí záhy
z listů záplavy:
plod tvé svaté snahy,
ale krvavý.

A když zralá klesá
sklizeň vábivá:
jiný ti ji česá
a jí okřívá.

Pak jen haluzemi
věčnost kmitá z hvězd;
listí sprchá k zemi
a již ticho jest!

Karlův most v Praze a jeho věže.

Dějepisná studie od *Josefa Svátka.*

Zavítá-li cizinec do hlavního města českého, nechť přichází z kterékoli metropole evropské, dává se především uvésti ke kamennému mostu Karlovu, který skutečně světové pověsti požívá. Již dějiny jeho, skoro plného tisíciletí dosahující, nemají sobě rovna při žádné jiné podobné stavbě, a co se oku návštěvníkovu při rozhledu na mostě samém jeví: to popsati, vyžaduje péra přímo básnického neb štětce uměleckého. Uveďte cizince ze zasmušilé ulice Karlovy na slunné prostranství Křižovnické před kamenným mostem a užaslý jeho zrak vám zvěstí, že podobně krásným a velkolepým rozhledem v žádném hlavním městě nebyl překvapen. Nechť se honosí Vídeň svou třídou okružní, Berlín svou ulicí pod lipami, Petrohrad svým Něvským prospektem, Paříž svými boulevardy a Řím náměstím sv. Petra: přece to vše nevyrovná se panoramě, jaká se jeví od Karlova mostu na královské Hradčany, na amfitheatrálně vystupující Malou stranu, na zelený Petřín a mohutný tok stříbropěnné Vltavy. Zříme s místa tohoto pravý kabinetní obrazek, v němž příroda i lidské umění ladně se spojily, aby nejmocnější dojem na vnímavou mysl pozorovatelovu působily. A dodáme-li, že kamenný most Karlův jest historií svou zároveň jednou z nejpamátnějších staveb Pražských, že se na něm odehrávaly často výjevy světodějné a že též v oboru umění stavitelského a sochařského náleží mu jedno z nejčestnějších míst: naznačili jsme dostatečně důležitost a význam jeho jak v dějinách země české a hlavního města jejího, tak v dějinách kulturních i v historii umění.

Pochopiti lze tudíž, že bylo o znamenité této stavbě ode dávna panegyricky psáno a že ve všech topografiích Prahy jest popisu Karlova kamenného mostu vždy jedno z předních míst věnováno; ba máme i samostatný spis o sochách na mostě tomto (z péra V. Veleby z roku 1827), pak jiný o mostu Juditině (od inženýra Fr. Rzihy z roku 1878) a několik monografií, více méně dostatečných. První důkladnou stať se stanoviska historického věnoval mu věhlasný náš historik dr. Jos. Emler (v „Arch. Pam." VIII. str. 103. a sl.), v níž se zejména o úřadu mostském dle původních pramenů pojednává. Avšak ve spisech a statích těchto pomíjí se pravidelně proslulých věží Karlova mostu, na obou březích Vltavy stojících, jež přece s mostem jediný harmonický celek tvoří, bez nichž si věkovitou stavbu Karlovu ani pomysliti nelze, neboť s ní mohutné věže ony v nerozlučném historickém i architektonickém spojení se nalézají. Celému komplexu staveb těchto a dějinám i uměleckému významu jejich věnována jest stať tato, která budiž v letošním roce zároveň časovou upomínkou k novému otevření mostu po živelní katastrofě, jež most Karlův v osudný den 4. září 1890 stihla.

Přirozené položení města Prahy, kterému byl dán vznik po založení hradu Pražského zřízením podhradí na levém břehu Vltavy, vedlo průběhem času k tomu, že množící se obyvatelstvo též na protějším břehu se osazovalo. Tím nastala nutně potřeba spojení obou částí hlavního města, které již za dob pohanských Přemyslovců, když byl vlastní kmen Čechův, kol Vyšehradu a Prahy osedlých, nadvlády nad ostatními kmeny slovanskými v zemi české dosáhl, zároveň střediskem a hlavním městem celé země se stalo. Od té doby rostla důležitost a váha někdejšího sídla Libušina a Přemyslova, které již v IX. století na obou březích Vltavy se šířilo a zejména v obchodním ohledu pojítkem mezi západem a východem Evropy se stalo. Již za doby knížat pohanských byl kulturní život v Čechách vysoce vyvinut a zvláště obchodní styky Čechův s cizími národy a se sousedními i vzdálenými zeměmi byly již tehdáž velice čilé a Praha střediskem obchodního ruchu tohoto, jak to četné doklady z dob nemnoho pozdějších dosvědčují.

Připomínát se již na počátku X. století o celních sazbách římsko-německého císaře Ludvíka Dítěte (zemřel roku 911), že se z Čech dopravují do Bavorska zvláště koně, kteréžto spojení obchodní ovšem již ze starších dob pocházelo. V letopisech ruských uvádí se při roku 967, kterak Kyjevský kníže Svatoslav, syn Igorův, chtěl knížecí sídlo své z Kyjeva přeložiti do města Přáslavce v Bulharsku, protože „scházejí se tu všecka bohatstva, zejména z Čech stříbro a koně"; tento styk obchodní mezi Čechy a Bulharskem nevyvinul se ovšem teprve v X. století, nébrž panoval již za dob dřívějších, tedy za časův pohanských. Rovněž arabský spisovatel Al-Bekri dle zpráv cestovatele Ibrahima ibn Jakuba, jenž roku 965 po slovanských zemích cestoval, psal o městu Praze, že „jest největším trhovištěm v zemích slovanských, kam přicházejí Rusové a Slované se svým zbožím, a Moslemové, Židé i Turci z území tureckého, s koupěmi, když kupují pšenici, otroky, koně, zlato a stříbro".

Současná svědectví tato jsou výmluvnými doklady toho, že bohatě vyvinutý obchod tento měl původ svůj již v dřívějších stoletích, neboť styky mezi národy v dobách tehdejších nebyly tak rychlé ani náhlé, nébrž vyvíjely se jen zvolna a to po mnohá století. Bylať tudíž Praha již za dob pohanských hlavním sídlem obchodu ve střední a východní Evropě a v X. století již pravou metropolí obchodní, která hned po zavedení křesťanství v Čechách měla nejen několik chrámů kamenných, leč dle výslovného svědectví zmíněného Araba „zbudována jest od kamene a vápna". V době, kdy ve městech střední Evropy byly domy staveny jen ode dřeva, jest tato zpráva očitého svědka svědectvím tomu, jak vysoko tehdáž Praha byla nad jiná města povznesena, když arabský cestovatel stavby její kamenné zvláště připomíná.

Však o mostu nějakém, jenž by byl obě části Prahy přes Vltavu spojoval, nečiní Al-Bekri žádné zmínky, ač píše o mostu vedoucím přes bařinu na kraji pomezního lesa v severních Čechách (v krajině nynějšího města Mostu) a o dřevěném mostě přes dolejší Labe vedoucím, po kterém se tehdáž z Meziboru do Meklenburska jezdilo. Z toho však nelze souditi, že roku 965 v Praze ještě žádného mostu nebylo, naopak z Křišťanovy legendy o sv. Václavu, která byla psána na základě legendy biskupa Gumpolda, složené k rozkazu císaře Ottona při zřizování biskupství Pražského roku 973, seznáváme, že tři léta po smrti sv. Václava vedl v Praze již most přes Vltavu Neboť di se v legendě té, že když tělo sv. Václava roku 932 ze

Staré Boleslavě na hrad Pražský do chrámu sv. Víta převáželi. „pospíšivše k řece Vltavě nalezli most rozvodněním polozlomený; i dali se do modlení a zdvihše tělo na ramena, jakoby žádného břemena nebylo, přes polozbořený most bez závady radostně přešli“.*)

První tato zpráva o mostě v Praze, již podporuje také doba roční (tělo sv. Václava bylo dne 4. března přes Vltavu vezeno), kdy jarní povodně tak přečasto most Pražský poškozovaly, opravňuje nás ke tvrzení, že most tento byl zřízen již dávno před dobou knížete Václava, jak toho poměry bohatého obchodního města Prahy vyžadovaly. Ve kterém čase obě podhradí Pražská poprvé mostem spojena byla, není ovšem pro nedostatek zpráv známo, ale dle všeho můžeme vzíti za pravé, že Vltava již v IX. století byla mostem přepnuta.**) V dřívějších dobách a zajisté již od založení Prahy udržovalo se spojení mezi oběma břehy Vltavy v území města samého loděmi a vory, ještě hojněji ale brodem mezi ostrovem Štvanicí a dědinou Bubny, jediným to brodem v dolejším toku Vltavy, jehož se i potom ještě dlouho užívalo, když v Praze byl most přes řeku postaven, neboť nebylo tam třeba převozné platiti. Brod tento byl nejmělčejším místem řeky v okolí Prahy, jež při nižším stavu vody po vyčnívajících skaliskách snadno bylo lze přebřísti, kdežto v Praze samé před postavením mostu jen převoz pomocí lodí a vorů spojení obou břehů umožňoval.

První onen most Pražský byl ovšem jen dřevěný, neboť stavba mostů kamenných nebyla tehdáž ve střední Evropě a zejména v Čechách ještě známa;*) také by bylo kladení základů ke kamenným pilířům v rychlotoké Vltavě, jež byla v území města Prahy dosti hluboká, stavbě takovéto na onen čas nepřekonatelné obtíže činilo. Dějepisec města Prahy Tomek dí, že hlavní dvě části Podhradí Pražského spojeny byly „od nepamětných časů“ mostem, ale má za to, že se tak stalo „za časů Boleslavů“, tudíž teprva ve druhé polovici X. století, čemuž nejen legenda Křišťanova, ale též srovnání všech poměrů tehdejšího obchodního města Prahy odporuje. Za to srovnáváme se s údajem dějepisce tohoto, že most Pražský stál „asi v tom samém místě, kde nyní“, neboť pozdější most Juditin byl postaven o něco doleji, což se stalo jen z té příčiny, aby po čas stavby jeho komunikace po opraveném starém mostě nebyla na dlouho přerušena.**)

(Pokračování.)

*) Jedna z legend lidu Pražského, kterou kronikáři čeští již před mnoha stoletími zaznamenali, vypravuje, kterak na památku zázračného tohoto přenesení těla sv Václava zbožní křesťané na tom místě u mostu, kde byli žoldnéři se sv. tělem stáli, postavili dřevěný sloup s obrazem sv. Václava. Když pak nynější kamenný most byl vystaven, postavili na tom místě sloup kamenný se sochou sv. Václava, kterýž do nedávna u mostu stál a nyní postaven jest u kostela Křižovníkův.

**) Co Schaller a po něm Veleba a jiní píší, že prý vévoda Mnata roku 795 v Praze první dřevěný most postavil, není pro nás ovšem žádným dokladem přes to ale po srovnání všech výše uvedených okolností není údaj onen od pravdy příliš odchylný neboť máme za to, že most oba břehy Vltavy v Praze již za dob posledních knížat pohanských spojoval.

*) Zmínka v Zelenohorském Rukopisu o Radovanovi „od kamenna mosta“ jest tudíž v nejlepším případě pouhý obraz básnický, z něhož nikterak nelze odvozovati, že by již za časův kněžny Libuše byli v Čechách stavěli mosty kamenné.

**) Ve zmíněném spisu Velebově naléza se též plán Prahy, v němž naznačeno jest místo prvního mostu v těch místech, kde se nynější řetězová lávka u Rudolfina nalézá, což jest označení jen libovolné, které nižádného dokladu starého nemá.

Obnovené obrazy.

Od *Julia Zeyera.*

II. Kunálovy oči.

(Dokončení.)

III.

Svět velkého blaha, netušeného těmi, již lpí na prázdnotě všedního klamu, otvíral se slepému žebráku a blouznivě mu oddané, věrné, luzné jeho ženě. Žili jako Buddha a jako ti, již mu sledují v pravdě. Meškali v samotách pod šumícími stromy, sedali u tekoucích vod, spali v hlubokých slujích, a všude, bdícím a spícím, otvíraly se jim bezedné ráje myšlének. Rozmlouvali spolu o věcech věčných, o dobru a kráse, a poznali, že vlastně bolů nebylo. Někdy seděli po hodiny mlčky vedle sebe, slov jim třeba nebylo, duše jejich byly tak úzce spojené, že jako dvě do sebe ústící řeky jedním valem do moře prabytí padaly. Velké nirvána jímalo je v takových okamžicích, už za života pozemského v nesmírnost své bezedné blaženosti!

Těl svých zapomínali vůbec, kanoucí rosa je kojila, planý některý plod byl jim dostatečným pokrmem. Pradžápaty nelitovala už ani slepoty svého muže. Světlo záhrobní a nadvěčné plnilo tak i její duši, že světla slunečního téměř zapomínala.

Kunála a Pradžápaty byli by nejraději už ani nevyšli z lesů a samot mezi lidi, byli by zanechali společnosti lidské, zaměnivše ji za společnost stromů a zdrojů, antilop a ptáků. Ale slitování s lidmi je vedlo mezi tyto zpět. Vždyť mnozí žili v temnotě a v hříchu, nevěděli ani o spáse, kterou Buddha přinesl světu, a těm přinášeli útěchu a těm přinášeli světla.

Kunála a Pradžápaty bloudili tedy širým královstvím Asokovým a zavítali občas do měst a vesnic. Tam všudy hlásal Kunála velkou zvěst o léku proti znovuzrození na zemi, tom místě bídy a smrti, bolesti a smutku. Kunála mluvil všudy o Buddhovi a jeho učení a mnohdy pohnul zatvrzelá srdce vroucími zpěvy, když slovo mluvené nevnikalo do jejich nitra. Zpěv jeho byl vždy kouzlem mocným. Všechna krása, snivost, všechen jas a všechna hloub ztracených jeho zraků, zdálo se, že přešly v čarozvuk jeho hlasu, kterému nikdo neodolal. Kunála stal se takto velkým vítězem nad hříchem jiných. Kdo jej viděl, opírajícího se o rámě jeho ženy, luzné a bledé, tiché a zářící jako měsíc, kdo jej slyšel nadpozemsky nadšeného, otvíral mu nejen sluchu, ale celou duši dokořán, a slova jeho padala do srdce jako semena rozsévače do brázd temné matky země, kde klíčila a rostla v utěšené osení.

Tak putoval Kunála širým královstvím svého otce, svého otce, který se rmoutil nad jeho zmizením, netuše, co s ním se bylo stalo, neboť povedlo se královně Ryšje-Rakšitě skrýti podvod svůj a neslýchaně krvavou svou pomstu. Král Asoka měl v příkrých, vysokých, lesnatých horách starý dům, vytesaný celý z tvrdé, šedé skály, čnějící nad spícím jezerem. Průčelí shližející se na jedné straně ve vodách a chmuřící se na druhé nad velkými, vlhkými, nesmírným množstvím květů pestřícími se loukami, byl od základu k vrcholku pokryt vytesanými obrazy dávných bohů, dávných bohatýrů a dávných světců. Kdykoli se mu líbilo uniknouti hluku svého dvora, utekl se tam se svými věrnými a se svou ženou Ryšjou-Rakšitou. Dlelť nyní v tom paláci po delší čas, truchle o svého syna Kunálu.

Jednoho večera sešlo se tam velké množství okolního lidu ze skrytých v lesích vesnic. Žádali v prostotě své uviděti tvář svého krále, jehožto nebyli nikdy spatřili. Asoka jim rád vyhověl. Ukázal se na výklenku nad vchodem domu, vyjda ze stínu komnaty. Stál mezi vytesanými slony, maje nad hlavou kamenný obraz nesmírného orla. Královna Ryšja-Rakšita stála mu po boku ve svých dlouhých, sněhobílých závojích, vlajících večerním vánkem. Byla tak spanilá v mládí svém, jako král velebný v své kmetské důstojnosti. Asoka vítal své hosti a prosil pak, by se dali častovat. Rozložili se na měkkém pažitu, sluhové královi roznášeli pokrmy a nápoje. Král a jeho žena nevrátili se v komnaty. Stáli poněkud v stínu dveří, ale tak, že byli přece všemi viděni, kteří zraků na výklenek nad tesaným portikem domu vznášeli. Královi lahodil ten obraz míru a hlubokého ticha. Se zálibou hleděl na kvetoucí louku, na strmící v pozadí hory, na zlaté, nachem západu skvoucí se nebe. Tu spatřil náhle na obzoru překvapující obraz: na vrcholu mírného pahrbku, zjevil se vysoký, ztepilý muž, ušlechtilé postavy a chůze jeho rovnala se rhytmu majestátně se vlnící básně. Po boku jeho vznášela se žena jako hvězda v hloubi noci tonoucí. Nastávající soumrak zastíral jim tváře jako mystickým závojem, ale každý, kdo je viděl kráčeti, tušil hned, ze vznešená krása na těch lících dlí. Teď sestupovali ze svahu. Žena šla napřed a vedla muže za ruku, pečlivě jako matka dítě.

„Slepec, slepec!“ ozývaly se na louce hlasy a nastal šum.

Byl to Kunála a Pradžápaty.

„Slyším cos jak hučení vod,“ řekl Kunála. „Kde jsme?“

„Vidím dům politý zlatem slunce,“ odpověděla Pradžápaty. „V stínu nad portikem stojí kmet, s ním mladá žena. Snad to jeho dcera. Dole je množství lidí. Všickni upírají na nás zraky. Dej slovům svým křídla, aby doletěla v hloubi jejich duší.“

Pomalu sešli s pahrbku, jako stíny nesli se tiše kolem domu a zastavili se pod výklenkem portálu. Sladce šeptal vedle domu cédr, sladce zazněly struny nástroje v rukou slepce Kunály, ale nejsladší nade vše byl jeho jasný a přece hluboký hlas, když takto zazpíval:

„Vy všickni, kteří nyní v soustrasti na bezezraký můj hledíte obličej, ó vězte, že po zraku netoužím, neb hledám pravdu, kterou těla zrak nám dáti nemůže! Zrak vnitřní vede k ní. V nás celý svět a mimo nás jen klam. Jest bytost lidí v jejich smyšlení. Kde mysl nízká, bolest sleduje, jak kolo sleduje kroku zapřaženého soumara. Kdož smýšlí velce, čiste a nehříšně, tomuž radost povždy sleduje jako stín, jenž nikdy neopouští tělesa.

Mé zraky vyrvány, však vidím přec. Vím o hluboké sluji skryté v lůně příkrých skal. Je temno v ní a kolem mlčí pralesy. V té sluji Buddha snil a nechal stín svůj na památku v ní. Já vešel v sluje klín. Tma v ní tak hluboká, že ani ti, již oči mají, cesty nevidí. V té sluji vyznával jsem hříchů svých a kajícnost mě mocně schvátila. Má duše nořila se v svatý taj. Tu náhle vniklo světlo v prázdné temno důlků mých, to světlo rostlo v noci bývalých mých očí, a beze zraků jasně viděl jsem: stín Buddhův v ostrém rysu na stěně se třpytil šedé skály, svatá líc a celá velká postava se zjevila a za ním hloubala se nekonečnost prostoru a úsměv jeho více byl než sladkost života! . . . .

Zhas opět blesk. Však ve mně jasno jest.“

Tak zpíval Kunála. Hlas jeho dozněl, zmíral skončený jeho zpěv a zdálo se, že zapadá poslední zachvěv jeho do chladu modrých vod, kde lotosy se k spánku chystaly. Hluboké bylo ticho, však král Asoka proléval slzy, klonil se hluboce s výklenku nad portikem brány a snažil se marně viděti zpěváka, opírajícího se dole o sloup u dveří. Královna chopila se jeho roucha.

„Můj pane,“ řekla bledá, „jsi dojmut hluboce. Pojď na své lůžko a odpočiň.“

„Ó ženo,“ odpověděl král, „toť sladký hlas mého ztraceného syna! Vím, že to klam, však chci slepce toho viděti.“

Ryšja-Rakšita byla němá a ztrnulá, nevěděla, jak králi brániti, a sluhové jeho přivedli Kunálu do síně. Stál s Pradzápaty tiše před králem.

„Byl to hlas mého syna,“ řekl Asoka, „ale to není jeho tvář.“

„Kde jsme?“ tázal se Kunála své ženy.

„Stojíš před králem,“ odpověděl jeden ze sluhů, „Asoka, sláva země, mluví k tobě, slepče.“

„Můj otec!“ zvolal rozradostněn Kunála a pozvedl ruce jakoby objetí jeho hledal.

Král zbledl strašlivě a chopil se oběma rukama své hlavy.

„Šílím?“ vzkřikl konečně. „Jsi ty to, Kunálo, dítě mé duše? Ty slep? Ty žebrák?“

„Ty pravil’s to, můj otče,“ odpověděl Kunála. „Kde však je tvá ruka, bych ji políbil? Hněv tvůj už pominul? V tvém hlasu zní cos jako smír a láska!“

„Můj hněv? Můj hněv?“ divil se král Asoka. „Můj hněv tě nikdy nestihal!“

Vrhl se k němu a pokrýval ho polibky, tiskl jej k srdci a máčel tvář jeho slzami. Pak couvl na krok a zvolal: „Jak rozumím tvým slovům? Ty mlčíš. Zaklínám tě, abys mluvil!“

Kunála mlčel. Král hleděl kolem sebe.

„Zde zločin spáchal se!“ rozzuřil se. „Můj synu, kde ztratil jsi své zraky? Proč bloudíš jako žebrák říší svou? Pradžápaty, mluv, teď poznávám tě též. Mluv, pravím, kdo to učinil?“

„Ne ty, můj pane?“ tázala se Pradžápaty. A zraky její, když udivením mlčel Asoka, upíraly se na královnu Ryšju-Rakšitu, na jejímž táhlém, bílém hrdle, na zlatém řetězi králova visela pečeť. Mimoděk pozvedla ruku a ukázala na starobylý onen skvost. Ryšja-Rakšita svíjela

se pod velkým, pátravým zrakem krásné ženy, zbledla jako mrtvola a klesla k nohám krále Asoky.

„Mě zavedlo zášti!“ vzkřikla, zalomíc rukama. „Na rozkaz můj vyrvali mu oči. Nepromluvím-li zalknu se! Ať odvrátí ta žena očí svých! Jaká to muka, ta němá její výčitka!“

Král Asoka zařval jako raněný lev. Chtěl se na nešťastnou královnu vrhnout, ale silná zadržela ho ruka. Kunála uhodl jeho posunek a bráně králi pravil mu sladce:

„Neudeřiž nikdy ženu, ani květem!“

Král Asoka plakal, líbal znova svého syna, ale opět zachvátil ho hněv.

„Bídná ta žena zhyne rukou kata!“ zvolal.

„Promiň jí, jak já jí prominul,“ pravil Kunála a tulil se k svému otci. „Jednala-li nešlechetně, jednej šlechetně ty! Odpuštění jest první ctnosti. Pomni, že ten, jenž „Dokonalým“ slují, nám přikázal trpělivost a snášení!“

Hněv králův utišil se při těchto slovech jako bouř, plakal tiše. Třesouc se však na celém těle, plížila se Ryšja-Rakšita k jeho nohám, sepjala ruce a pravila:

„Ty mlčíš! Ty necháš mě v kruté nejistotě. Králi, bojím se smrti. Vyžeň mě, trestej mě, ale neusmrť mě. Mluv, neb zhynu strachem!“

Asoka vzal ruku svého syna, tiskl ji k srdci a pravil pak:

„Ženo zlá a prokletá, hleď na svou oběť! Prominu ti, není-li stínu hněvu v srdci toho, jehož život si zničila. Odpověz, věříš, že to možné?“

„Běda mně! Jsem ztracena!“ zaúpěla královna. „Nevěřím, že to možné.“

A zakryla si tvář. Tu vztyčila se Pradžápaty, světlá a krásná, stála mezi Kunálou a královnou, hleděla velkým a klidným svým zrakem na ni a zvolala: „Ryšja-Rakšito, utiš se, a nechvěj se o život svůj, jenž ti tak drahý. Ty nevěříš, že v srdci toho muže, jehož chápat nedovedeš, není stínu hněvu. Já však vím. Ponořila jsem se v hloubi jeho a znám nejskrytější jeho propasti. V tom srdci, věz, leží celý nesmírný svět slitování a soustrasti. Ty pochybuješ o něm, a sám král Asoka není odpuštění jeho jist. Jste lidi malé víry. Já ale pravím vám, že hněvu nezná a jisté tak, jak slova moje pravdou, ať oči jeho zase prohlídnou!“

Tu vzplanulo to hvězdně pod čelem slepého Kunály a oči jeho rozkvetly jak otevrou se poupata a svítily tak čarokrásně na pozemský svět, jak dříve, než se ocel zřetelnic jejich byla dotknula. Vztáhl ruce po své ženě.

Hlava její chýlila se na jeho srdce. Asoka klonil se před svým synem a Ryšja-Rakšita objala mu s pláčem kolena.

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda*.

(Pokračování.)

Ve společnosti strhl se poplach, když Jiří poznamenal, že Hulicius přichází za ním; pan otec a paní mlynářka dosud o tom nevěděli. Také spanilá Márinka byla nadmíru vzrušena, ale neutekla před starým mládencem, zvědavost ji zadržela.

Hulicius rovnou zamířil k sekerníkům. Věru, tentokráte nevypadal jako jeho macek, který se mračil, třebas i měl radost. Obličej starého mládence byl hladce oholen, veliké kníry vkusně nakrouceny, vlasy krátce ostříhány, Jestřabský kupec hned byl o deset let mladší. A jak zdvořile a obratně pozdravoval!

Nejdříve uznal za slušné vysvětliti panu mlynářovi, co ho přivádí do půvabné oblasti jeho mlýna, a neopominul ani pokloniti se paní Májové a její sličné dcerušce. Potom šel podat sekerníkům ruku.

„Dovolíte snad, abych měl vašeho syna rád,“ pravil starému Královci, tiskna mu pravici, „za dvacet pět let náhodou našel jsem přítele a není žádné sobectví, že ho chci trochu užiti, než se skončí v Jestřabí vaše práce.“

„To mi jen činí čest,“ odpovídal starý sekerník, a hlas nepatrně se mu chvěl. Bylo viděti, jak ho návštěva Huliciova těší. Už dávno nebyl tak oblažen.

Starý mládenec seznámil se pak i s Kábou. Poznámkou, že příbuzenství jeho s Jiříkem zaručuje mu v Kábovi přítele a dokonalého člověka, porazilo hned všechny dřívější choutky sekerníkovy, ztropiti si z Hulicia nějaký žert. Na prvý pohled poznal, že s takovým člověkem se nežertuje, a dle toho i dále se choval.

Pobídnut panem Májem, Hulicius posadil se také na prkna a súčastnil se hovoru. Nebyl příliš výmluvný, avšak co řekl, to bylo jako žula pevné a nedalo se měniti ani odvolávati. Při tom ani sebe menšího znaménka směšnosti nebylo na něm. Ať se mluvilo o čemkoliv, ke všemu dovedl připojiti několik případných slov, která svědčila o jeho nemalé zkušenosti životní, ačkoliv byl samotářem. Z řeči jeho vysvitalo, že nic důležitého neušlo jeho bystrému zraku. Sedě skorem výhradně ve svém krámě a straně se lidí, Martin Hulicius zajisté byl nejvnímavějším pozorovatelem. Mohlo se mluviti o kterémkoli člověku z Jestřabí, starý mládenec prohodil tři slova, a bylo patrno, že zná toho člověka až do dna duše. A sečtělý byl jako profesor.

Byl samotářem snad ze sobectví. Nejsa vůbec povahy společenské, nechtěl, aby jeho skromné a tiché požitky a sny kaleny mu byly účastenstvím cizích lidí. On sám sobě dokonale postačoval, a stýkal-li se s lidmi jinak než jako kupec, bylo to zajisté v jejich dobru a nikoli na jeho prospěch.

Nyní po dlouhých, dlouhých letech sám přicházel poprvé k lidem, zatoužil po společnosti. Nebylo mu v ní úplně volno, zejména přítomnost mladé dívky citelně ho tlačila, avšak nikomu nedal uhodnouti, že by byl s mladým Královcem nejraději sám. Byl ke všem stejně zdvořilý a pozorný, nejednou odhodlal se dokonce i k úsměvu. To stalo se zvláště tehdy, když slečna Márinka se osmělila a oslovila toho hrozného, starého mládence, před nímž ještě včera zděšeně chtěla utíkat.

„To jest váš kocour, pane Hulicie?“ ptala se hledíc na macka, schouleného jako psík u pánových nohou.

„Ano, slečno,“ pravil kupec a tázavě povytáhl husté obrvî.

„Jak jest veliký,“ divila se prostoduše. „A jest pravda, že vám místo psa hlídá dům?“

„Bohužel, nemohu říci, že můj kocour jest takový výtečník,“ odvětil Hulicius, a mužné, výrazné rysy jeho obličeje změkly upřímným úsměvem. Prostinká otázka dívčina zajisté ho potěšila.

Márince se zdálo, že vyřkla nějakou hloupost, i zarazila se a zapýřila. Zvláště smích matčin a Kábův přiváděl ji do nemilých rozpakův.

„Smějete se mi, vidte?“ pravila Huliciovi, snažíc se co možná zachovati v hlase svém tón prosté srdečnosti který často bývá největším půvabem mladých dívek. „Ale nedivte se, věřím dosud všemu, co jsem slýchala ve škole.“

„Toť zase veliká čest pro mého kocoura,“ na to Hulicius, „a smím věděti, velectěná slečno, v kterém oboru školského vědění můj macek zaujímá záviděnthodné místo?“

„Vida, takový bručál a divoch, jak také dovede žertovat,“ pomyslila si Márinka, a smějíc se, nahlas dodala: „V dějinách.“

„Snad ne dokonce světových?“

„Skorem. V dějinách dětského Jestřabského světa.“

„Aha, už vím, máte pravdu, slečno Tomu dobrému, roztomilému dětskému světu jsem také povinen vděčnosti, že mě postavil na roveň s mým slavným kocourem.“

„Této hádance nerozumím.“

„Což ještě nikdy, mluvíc o mém krámě, neřekla jste — ‚u dvou kocourů‘?“

To bylo pro mladou dívku velikým překvapením. Zapálila se jako krev.

„Ne, ne!“ volala roztržitě. „Toho jsem neřekla nikdy!“

Ale v tom lesknoucí se zraky její utkvěly na rozveseleném obličeji Jiříkově. Mladík hleděl na ni s výrazem nevýslovné lásky a úcty, i zastyděla se za tu lež.

„A přece,“ volala, obracejíc se k Huliciovi, „nesmím to zapírati, ale nehněvejte se na mne — říkala jsem to také —“

„Vždyť jsem to věděl, slečno, a nepokládám to za nic zlého; naopak, líbí se mi, jest to skutečně skvostné pojmenování. Říkám také tak, mluvím-li se svým kocourem.“

„Žertujete.“

„Nikoli, což o tom jste neslyšela? Já a můj kocour totiž umíme se znamenitě baviti, nikdy nám není dlouhá chvíle; já totiž vypravuji, a kocour poslouchá. Nemyslete si, není to tak nesmyslné, jak se zdá. Mluvě s kocourem, člověk uspoří si mnoho zlosti a mrzutosti, mnoho pomluv a klevet. Kocour vám vždycky pomalu přisvědčuje, povídejte co povídejte, a ani ho nenapadne, aby řekl, že to tak není a on že to ví lépe, nikdy se s vámi nehádá. Věřte, není nad takového klidného, mlčícího společníka.“

Ačkoliv to Hulicius ani nevypravoval jako žert, přece všichni se smáli, byli už rozveseleni poslední rozmluvou o kocourovi. Zvláště paní mlynářka nevycházela ze smíchu, ale i Jiřímu, toho dne zvláště zádumčivému a tichému, pohrával na ústech stálý úsměv. Ani si ho nebyl vědom. Byl to odlesk rozveseleného obličeje Márinčina, k níž ustavičně zvedal od své práce těžkou hlavu. Díval se opravdu více na ni než na dřevo, do kterého sekal. V tu chvíli dobrý hoch byl přiveden do velikých rozpakův.

Přišel totiž také mládek, byl u sekerníků pečený vařený. Vypravoval, jak ho bolí nohy po včerejší procházce po chůdkách, kdežto Kába si liboval, že mu jest tuze dobře.

„Copak vy,“ pravila paní mlynářka, „vy jste stále jako Rus, nic se vás snadno netkne; ale tamhle mladý Královec jest dnes nějak bledý a přepadlý.“

„Snad vám není hůře?“ starostlivě tázal se starý mládenec.

„Ó ne,“ vysvětloval mládek a usmíval se vtipu, který měl za lubem, „to jest jiná bledost, prosím. Ta pochází od přílišného milování.“

Těšil se, jak tím poškádlí mladíka, a skutečně nad očekávání se mu to podařilo. Všichni dali se do smíchu, kdežto mladý Královec nevěděl, kam se obrátiti studem. Zarděl se jako pivoňka, až hlava se mu točila trapnými nesnázemi; ale když pak se odhodlal zvednouti oči, upřel prvý, dlouhý pohled na Márinku, jakoby se jí tázal, co ona té zlomyslné, nešetrné pomluvě říká.

A její tváře také tonuly v horké krvi Bylo jí, jakoby mládkův vtip týkal se více jí než Jiřího a jakoby někdo náhle odkryl a rozhlašoval největší tajemství jejího srdce. Ani ona v prvém okamžiku nevěděla, kam jinam plaše pohlédnouti než na mladého muže.

Než v obecném smíchu nikdo si nepovšiml nápadného vzrušení obou mladých lidí, jediný Martin Hulicius měl pro vše oči neobyčejně vnímavé; tomu neušly jejich souhlasné pohledy, ani jejich podezřelé zardívání.

Po chvíli se vzchopil a poroučel se. Byl nějak zaražený, jak se podobalo.

„Přijďte dnes ke mně,“ pravil Jiřímu, podávaje mu pravici. Potom vážně i zamyšleně odcházel, a jeho macek maje ocas kolmo vztyčený, ubíral se dva kroky za ním.

IX.

Starý mládenec byl jako na trní, hořel netrpělivostí, aby už byl večer. Rozloučil se sice teprve před chvílí s mladým Královcem, avšak nyní zase nemohl se dočkati jeho příchodu. Když se přiblížila chvíle, kdy sekerníci v Jestřabském mlýně zanechávali práce, Hulicius už stál ve dveřích svého krámu a díval se ke mlýnu, jestli ten milý hoch přichází

Tentokráte chování samotářského kupce vzbouřilo vlny maloměstského života. Už půl Jestřabí vědělo, že starý mládenec po polednách z čista jasna zavřel krám a že svátečně vyšňořen a provázen svým kocourem vykračuje si z městečka, nejspíše ke mlýnu. I toho starostliví sousedé si všimli, že jest oholen a ostříhán.

„Snad nejde do konce za mlynářovou slečinkou?“ někdo zažertoval, a ostatní hned se dali do rozpustilého smíchu Toť skutečně velmi směšná myšlénka.

„Inu, blázen by byl na to veliký dost,“ řekl někdo jiný, když bouře největšího smíchu minula, „to víte, tací potrhlí staří mládenci vždycky jsou nadmíru domýšliví“

Pak zase dávali pozor, kdy se vrátí, a s toužebností čekali, až ulicí půjde služka Kačenka; ta snad jim bude moci pověděti určitější zprávy, co přimělo Hulicia zavříti za dne krám a jaká příčina ho vedla do mlýna.

On však málo dbal jejich zvědavosti, ačkoliv dobře pozoroval vzrušení bedlivých sousedův. Měl nyní mnohem větší starost, ten nemocný hoch nechtěl mu z hlavy.

Konečně viděl Jiřího přicházeti a sotva se zdržel, aby mu nešel vstříc.

„Tak — sedněte si," pobízel ho hned, jak vstoupil do krámu, „a vypravujte mi, jak jste se měl včera. To víte, tam mezi tolika lidmi nebylo ani kdy na otázky."

Ještě na minutu odskočil, přinesl nějaké občerstvení a potom také si sedl.

Mladý muž mu vypravoval, že celou neděli strávil doma, toliko dopoledne byl chvíli v Jestřabí, šel také do kostela na velkou. Ale že ho tam vábila spanilá dcera páně Májova, třebas kráčela po boku svého ženicha, nepřiznal se. Dobře, že starý mládenec se ho netázal na kázání, nebyl by věděl ani jediné myšlénky; v té chvíli stál na stupni postranních dveří chrámových a ustavičně měl zraky i mysl obrácenu jenom k prvním lavicím před oltářem, kde mezi Jestřabským panstvem seděla Márinka.

Ale Hulicius jistě tušil, jak vznikla tato mladíkova pobožnost.

„A byla tam také mlynářova slečna, viďte, příteli?" otázal se hlasem lhostejným i chladným a upřel na Jiřího zkoumavé oči.

„Ano," přisvědčoval mladý muž a již zase se červenal.

„A proto jste tam šel?"

„Ach, ne, každé neděle chodím do kostela," odpovídal Jiří ještě více se zardívaje a nevěda, kam se uchýliti s očima. Jak veliké to nesnáze!

„Proč se červenáte?" starý mládenec pravil nadmíru laskavě. „Přede mnou už nemusíte se skrývati a styděti, vím všecko, a prohlédám to jasněji než vy."

„Bože, kdo vám to řekl?"

„Kdo jiný, než upřímné, přátelské oči? Z toho, jak prve při žertu mládkově jste se utkal se slečniným pohledem, a jak oba jste se pýřili, uhodl jsem všecko."

Mladý muž byl velmi překvapen a některou chvíli nemohl ani odpověděti. Také v sobě pocítil malý vzdor, chtěl zdvořile, ale krátce a rozhodně Huliciovi říci, že není povinen zodpovídati se mu z věcí tak důvěrných, a on, Hulicius, že nemá práva se tázat. Avšak když uvažoval o dosavadním přátelství a laskavosti starého mládence, nebyl hněvu schopen.

„A co tomu říkáte, pane Hulicie?" otázal se tichým, téměř až úzkostlivým hlasem, a ani potuchy vzdoru nebo nehbosti nebylo v tom hlase.

Kupec minutu mlčel a pak vážně, starostlivě zakýval hlavou.

„Jest to velmi smutné, mladý příteli," řekl.

„Vím to, vím, myslím dnem i nocí na to. Nemám ani nejmenší naděje —"

„Ještě hůře!"

„Ano, a jsem těžce, snad na smrt nemocen —"

„Milý příteli, to všechno se týká jenom vás, vás sama. Ale na ni, na tu mladičkou, nevinnou dívku nevzpomínáte?"

„Ach ano, vzpomínám —"

„Ale toliko s láskou, s touhou, s hroznou žádostí, aby vás také milovala."

Díval se upřeně do mladíkových očí, a Jiří marně hledal odpovědi. Něco nového, ale velikého a těžkého padlo na jeho duši. Slova Huliciova vyzněla jako obžaloba. Chvíli mlčky seděli, až pak starý mládenec znova se otázal:

„Prosím vás snažně, povězte mi: co myslíte, že z toho bude?"

Mladý muž se zachvěl a místo odpovědi pokrčil ramenoma.

„Nevíte. Proč jste o tom nepřemýšlel hned, jakmile jste tušil, že vás dívka může milovati? Proč jste se tomu nebránil vší silou?"

„Byl jsem tuze sláb. Když jsem o tom zvěděl, byl jsem už omámen vlastní láskou a touhou. A pak — jest možno tomu zakazovat a bránit?"

„Aspoň jste to neměl podporovat. Proč jste také trochu nepřemítal o jiných a o budoucnosti? Uvažujte, kam to může dospěti? Nikam jinam než k zklamání, zoufalství, hoři, kdož ví jak dlouhému. Nic jiného nečeká na tu ubohou dívku, a vy zajisté jste se těšil z její náklonnosti. Pro doušek vlastního blaha obětoval jste všechno její štěstí — — —"

„Toť hrozné!" volal Jiří, chápaje se za hlavu. „Máte pravdu. Na to jsem nepomyslil, že jí otravuji život. Ale probůh, co nyní mám činiti?"

„Zlomte, zničte, vypuďte tu mladou lásku, je-li to ještě možné."

„Nebudu moci nikdy zapomenouti —"

„Ale ona, dívka! U té se přičiňte, aby zapomněla. Učiníte tak?"

„Jak jen to učiniti?"

„Straňte se jí, vyhýbejte se jí, nevšímejte si jí. Snad její dívčí hrdost dosud jest větší než její láska. Přineste jí z lásky tu oběť a přičiňte se, aby vás zamítla, a ať vámi dokonce třebas i opovrhuje. Máte-li ji upřímně, vroucně rád, podnikněte všechno pro její dobro."

„Ano, přičiním se o to, ačkoliv se tak rozloučím i s vlastní troškou štěstí. Vynasnažím se, aby mne třebas i nenáviděla. Avšak bude-li ta snaha marna?"

„Potom jí řekněte určitě a přímo, že není možné, aby vás milovala. Ukažte na svou nemoc a učiňte ji v jejích očích třebas větší a povážlivější. Dopusťte se třebas také omluvitelné, šlechetné lži a řekněte jí, že už máte milenku."

„Už jsem jí pověděl, že žádné jiné dívky nemiluji —"

„A ona?"

„Byla potěšena."

„Jaká to neprozřetelnost! Jen vaše láska vás omlouvá, příteli, a já vás lituji. Vím, že od nynějška budete ještě více trpěti, ale nehněvejte se na mne za tuto výtku. Mluvím-li takto s vámi, spatřujte v tom pouze nejstarostlivější přátelství. Mám vás velmi rád, vy to víte, a nerad bych, abyste zavinil něčí bolest a žalost. Chci abyste i ve svém zármutku a neštěstí zůstal výborným, šlechetným mladíkem."

„Nezasloužil jsem si vašeho laskavého, dobrotivého přátelství, pane Hulicie," pravil mladý Královec, a už nemohl se ubrániti překypujícím dojmům. Zaslzel.

To i otužilými city Huliciovými mocně otřáslo. Starý mládenec minutu seděl proti Jiřímu nepohnutě, ale v obličeji jeho zračil se vnitřní zápas. Byl na vahách, co má činiti. Má mladému mužovi pověděti, co už se mu tajilo takořka jen na jazyku a na rtech? Má mu osvětliti milé, dávné tajemství, které ho, starého mládence, člověka úplně neznámého, k synu sekerníkovu poutá a váhí?

Ano, poví mu to tedy, aby Jiří byl přesvědčen, jak upřímně s ním smýšlí. A měkkým, tichým, nanejvýše po-

hnutým hlasem vypravoval o své památné Svatohorské pouti před dvaciti dvěma lety, živými barvami vykreslil v zástupu zpívajících poutníků mladou, krásnou dívku, která jako anděl lásky se zjevila po jeho boku a od té doby mu jest ustavičnou nejmilejší vidinou, žijící až za hrob luzné skutečnosti — — —

Za soumraku nastalo jim loučení. Starý mládenec zase vyprovodil mladíka až na splav a tam ještě trvalo dlouhou chvíli, než se rozešli. Jiří na novo opakoval Huliciovi slib svůj, že se přičiní, aby Márinku od sebe odvrátil, načež dotvrdili všechnu svoji přátelskou úctu a opravdovost prvým upřímným polibkem.

Mladý Královec s nejlepším předsevzetím, jako rytíř ušlechtilosti a dobra, silen vědomím o veliké mravní ceně svého podnikání, strojil se do boje proti lásce Márinčině. Ještě téhož večera, když mu dívka přinesla na dvůr, kde chvíli odpočíval, jeho obvyklý hrneček s odvarem Huliciova koření přemohl se, vzhlédl k ní chladně a řekl:

„Proč pak se s tím namáháte až sem, slečno?"

„Vždyť víte, že mi působí potěšení, mohu-li vám posloužiti."

„Jest to zbytečné," pravil chvějícím se hlasem a odvracel obličej s jejích očí, „byl bych si došel sám, anebo mohla jste říci Kačence — bylo by to jedno."

Vyřkl ta krutá, bezohledná slova schválně hodně tvrdě a rychle, jakoby se bál, aby mu neuvázla v hrdle; tak i jemu byla drsná a těžká.

Márinka překvapeně podívala se na něho, nevěřila svému sluchu.

„Myslila jsem, že ode mne vám to bude přece milejší," zašeptala.

„Jest to stejné," na to on, „jest to tak nebo onak vždycky stejně hořké a odporné."

Teď dívka nemohla se přemoci. Ňadra její zabouřila, slzy vstoupily jí do očí. Už neměla pochybnosti, že ji nemiluje. Rychle se obrátila a utíkala domů.

Jiří na dvoře nevydržel. Ta rána, kterou právě bodl do dívčina srdce, jistě ho bolela více nežli ji. Nevěděl, je-li skutek jeho hrdinstvím nebo zbabělostí.

„Ano, teď tedy jest po všem, už jest veta, konec," pravil si kráčeje ke hrázi. Něco ho pudilo, aby raději se vzdaloval mlýna, který nyní po urážce jeho zdál se mu mnohem cizejší a nevlídnější. Vždyť sám se snažil učiniti si z něho nepřítele.

Bylo mu hrozně smutno a v duši pusto. Život nyní neměl pro něho už žádné ceny. Pojednou určitě a světle viděl svou nicotu, vědomí duchovní i tělesné bídy vystoupilo. Zdálo se mu, že v té trapné chvíli umírá, a uznával, že smrt byla by mu skutečně nejlepší přítelkyní. Ona by mu ulehčila, dala by mu zapomenouti na vše — — —

Brzo však byl vyrušen ze svého zoufalého dumání. Chvatné kroky zazněly za ním rostoucím šerem, a když se ohlédl, spatřil uplakanou Márinku —

Ulekl se. Zjevila se mu jako přízrak v tiché, šeřící se krajině. Cítil, jak se před ní chveje.

Ona přistoupila blízko k němu, aby mu dobře viděla do obličeje a zvláště do očí.

„Prosím vás, povězte mi, jak jste to prve myslil?" tázala se.

„Jak jinak než dobře, slečno?" řekl zúmyslně zase tvrdě a suše.

„Ach ne, vy nemůžete býti tak ukrutný!"

„A co ještě chcete, slečno?"

„Bože, Bože, co jsem vám udělala? Povězte mi! Kdybyste věděl, jak vás mám ráda!"

„Mě míti ráda — jaký to rozum, jaké to šílenství! Co myslíte? Mě ráda!"

„A to víte teprve teď?" zvolala s hořkou výčitkou, přikryla si oči a dala se do srdcervoucího, usedavého pláče.

Mladému mužovi už bylo nemožno dále bojovati. Třásl se pohnutím, slábl ve svém předsevzetí dívku od sebe odpuzovati. Jak rád by jí byl prosil o její lásku!

„Upokojte se, slečno, upokojte se!" neustále žádal změklým hlasem.

Ona zavrtěla hlavou a nepřestávala plakat.

„Odpusťte mi a zapomeňte na mě, pro všecko na světě vás prosím!"

Zase zavrtěla.

„Aspoň tedy se hněvejte na mě, nenáviďte mne!" volal všecek rozechvěn.

„Nemožno," řekla konečně. „A čím, prosím vás, jsem si té bolesti zasloužila? Co jsem vám učinila, že najednou mne tak od sebe odpuzujete?"

„Jest to jenom láska, která vás ode mne odpuzuje, nic jiného, než láska." (Pokračování.)

FEUILLETON.

— *Drobty života*, básně Antonína Klášterského.*) Kniha nových básní p. Klášterského přišla právě vhod. Je tichou odpovědí na bezmezně surový útok, který na celou uměleckou bytost básníka učinil v moravských „Literárních listech" způsobem nejvyššího politování hodným také bývalý básník — pan F. X. Šalda. Je to úžasné, kam až může sestoupiti literární zášti a zloba, je to úkaz nejvyšší nervové podrážděnosti, skoro nepříčetnosti, psáti tonem, jakým píše tento slepý obdivovatel některých francouzských kritiků. Můžeme toho jen litovati, analysovati a vyvraceti neb odmítati takové zjevy nelze, patří někam jinam, nikoli do literatury. Pan Klášterský půjde asi — ovšem hořkost vždy v srdci zůstane, zvlášť v prvním mládí — klidně přes tyto „spanilé výkvěty" našeho života literárního svou cestou dále. Pan Klášterský ví to sám, že není ani Homer ani Dante, ani Hugo ani Carducci, ani Shelley ani Maeterlink; ale pan Klášterský je jistě výborný básník, kterého potřebujeme, a který ve své *umělecké* kvalitě jde ihned za Macharem a stojí tudíž v čele celé nejmladší naší generace. To ví každý a to ani pan Šalda nepopře a nevyvrátí svou dialektikou a sofistikou. Může se i leccos (jako na příklad Macha-

*) Nákladem Šimáčkovým.

rovi) nelibiti na způsobu voleb látek neb jich zpracování, ale to se klidně řekne s uznáním ostatních stránek dobrých, však nesahá se při tom na životní kořen autorův způsobem přímo brutálním. Však dosti o tom. Nová sbírka páně Klášterského přináší řadu intimních, hluboce procítěných skladeb v čisté formě. Autor je opět poetou soucitu a slitování, lásky a odpuštění, šťastným kresličem měkkých, dobře zladěných obrázků přírodních i domácích. Upřímný, nelíčený cit, vyslovený formou prostou, zkrystalisoval se u p. Klášterského v této knize v několik skutečných perel. Ukazujeme jen na „Pavučinu" (str. 76.), hodnou inspirace a péra Sully-Proudhomma. Pan Klášterský může klidně nechat psáti pana Šaldu a jiné pány jeho kalibru a jíti dále svou cestou tiché intimní poesie v plném přesvědčení, které odhodlaně vyslovil v básni „Pouť" (str. 47.):

ta cesta za to stála přec,
ta cesta byla krásná dost.

— *Rosa mystica*, básně Jaromíra Boreckého.*) Není pochyby, že pan Borecký je vzácná, vnímavá a přemítavá duše básnická. Uhodnete hned, z kterých zřídel Parnassu se napil, je to přirozené u debutanta a nedivíte se ani. Jedno vždy potěší, že autor má snahu vystříhati se všednosti, banálnosti a prostřednosti, všemu, co pravou poesii škrtí a dnes se líbí všeobecně a vychvaluje. Pan Borecký jde po našem soudu jen trochu daleko v této snaze býti zvláštním, exkvisitním. Vytýkati mu především musíme velikou zálibu v cizích, dnes již skoro otřelých výrazech ze slovníka symbolistů a dekadentů cizích literatur: Fiola, nostalgie, broderie, pósy, festóny, kantilény, krêpy atd. Trochu méně bylo by daleko lépe. Přílišné hromadění těchto laciných šperků snadno zacláni vlastní individualitu autorovu a dává zbytečně příčinu k výtkám nesamostatnosti a pouhého kopírování cizích vzorů. Druhé, co bychom vytýkali, je přílišné pohrávání si s formou, přílišné ciselování motivku často pranepatrného. Stačí ukázati k básním „V tmách" (str. 20.) a V. číslo z rondelů (str. 41.). Dovedeme oceniti poetickou hračku, ale taká čísla jsou přece již poetickou afektací. Tím jsme si odbyli výtky a můžeme tím raději si všimnouti dobrých stránek poesie p. Boreckého. Autor má především hluboký, ryzí cit, má myšlénky a má krásnou, na nejlepších vzorech cizích vyškolenou formu. Z jeho básní vidíte, že jest hluboký znalec několika literatur — nepovědí to ty citátky v záhlavích jednotlivých oddílů, nýbrž duch a ovzduší jeho skladeb. Odlesky poesie Poeovy (F . . . .), Baudelairovy (Dolorosa), až na nejpozdější dekadenty a symbolisty Moréase a jiné jsou tu i tam dosti citelné. Báseň „Ruce" (str. 21.), krásná v sobě, připomíná Gautierovu proslavenou „symfonii bílé barvy". Cyklus „Rubíny v staré fasoně" jde po stopách kultu starých forem, jak ve Francii jej zavedl Banville a u nás Vrchlický. Některé tvoří nejkrásnější čísla knížky. Bravourním kouskem jest zdvojené rondeau VI. (str. 42.), dále „Balada očím mé paní" a „Zdvojená balada ku chvále ňader mé paní" (str. 44. a 46.) ve formě Villonově. Nejvíce samorostlosti mají básně třetího oddílu, „Zlaté obzory", nazvaného: „Labutě" (str. 51.), „Podzimní motiv" (str. 56.), „Gazel (str. 59.), „Mystické ženy" (str. 67., ač ne bez patrného vlivu Baudelairova), „Smrt zapadlých" jsou skladby, které literatuře zůstanou pro vždy. Zvlášť dvě básně Boreckého z této knihy jsou originální a umělecky dokonalé: „Parabola" (str. 61.) a „Slavíkům hřbitova" (str. 71.), v těch se jeví pan Borecký jako skutečný básník, od něhož, až odvrhne přítěž lektury, budeme čísti věci možná v leccems ne původní, ale zajisté vždy ve všem delikátní a vybrané.

— Růžena Jesenská: *Konec idylly — Tři listy*, poetická črta. Nové básně slč. Jesenské vyšly již v době letních prázdnin, kdy Praha počíná se vskutku prázdniti, a kdy, je-li ještě jaká účast pro knihy nově vycházející, jest jistě nejmenší. Nyní, kdy literární ruch opět oživuje, dlužno teprve upozorniti na dvě nové její publikace, neboť zapadnutí knihy je pro autora bolestná věc a té zasluhuje slečna Jesenská nejméně. Slečna vydala dvě knihy najednou. První z nich „Konec *idylly*" jest dozvukem *Úsměvů* a *Okamžiků*. *V konci idylly* dopřádá se milostný román vřelého dívčího srdce v písních, do kterých dovede autorka vložiti vždy tolik kouzla a citu. Písně Růženy Jesenské, jejich svěžest a upřímnost, jejich prostý, jemný a na nejvýš ušlechtilý tón byly již několikráte na tomto místě oceněny a stačí tedy, řekneme-li, že nové písně sebrané do knihy *Konec idylly* jsou stejně vroucné a jako čisté vlny přímo z duše vytryskle, jako ty dřívější. *V epilogu* sbírky dává slečna tušiti strunu, která se ozve asi v příští její knize lyriky: zjevil se jí život, patrně s celou svou opravdostí a vážností a bude tedy, co slečna chystá, jistě výsledkem hlubokého zamyšlení se nad životem a nad vším, co v nem krásného i trpkého. Více než o *Konci idylly* budiž promluveno o básni „*Tři listy*", dojímavé to povídce, kterou slečna vysnila při lonském výletu svém na jihu, u moře. Ve třech dopisech leží tu celý osud dvou milujících srdcí, která se tam na jihu poznala, vstříc si zabušila a potom prožila tu hořkou kapitolu lásky smutné a beznadějné. Stavba básně jest pevná, promyšlená a logická, ale lyrismus autorky *Okamžiků* vsude proráží a všecko oplétá, jako když bohatá zeleň ovíjí železnou konstrukci zahradního pavilonu. To nebudiž řečeno jako výtka — pouze jako charakteristika. Ostatně slečna neměla jistě v úmyslu stvořiti epickou báseň v nejpřísnějším slova smyslu, jí nešlo tak o to, co se s hrdinami jejími, jako co se v srdcích jejich dělo, a tak celá báseň její jest jediné krásné duo dvou milujících, a právě ty pasáže básně, kde hlásí se o slovo láska, vášeň, bolest i resignace jsou nejlepší a někde věru okouzlující. Báseň má hluboký, mravní podklad; jest to láska ženy, která tu očisťuje srdce muže, učí jej povznésti se nad ckolí, nad předsudky společnosti, otvírá mu kouzla umění a probouzí v něm soucit k trpícímu, nešťastnému národu. Na ten slečna Jesenská nezapomněla přes všecky půvaby cizího slunečného kraje, který se svými přírodními i uměleckými divy: stavbami, obrazy, oraužovými háji a vše přehlušujícím nekonečným mořem hluboko se vtisknul do její duše i do její líbezné poetické črty. Přejeme slečně, aby vykonala ještě mnoho takových cest, jako byla loňská cesta její k moři, a aby vrátila se vždy s tak pěknou kořistí, jako jsou její knihy *S vlaštovkami* a *Tři listy* k radosti všech, kdo si poesii její už dávno zamilovali.

*) Nákladem Pospíšilovým.

*) Obě u Šimáčka.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XX. 1. PROSINCE 1892. ČÍSLO 34.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . 1 zl 20 kr
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . 1 zl 2. kr
na půl leta . 2 „ 50 „
na celý rok . . . „ „

Patisk puvodnich praci se vyhražujo.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jenná ulice číslo 18. nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Noviny.

Památce soudruha v práci. Napsal *Rud. Jar. Kronbauer.*

I.

Mezi roznášečkami novin jednoho pražského denníku octla se také asi před osmi lety padesátiletá vdova Vilemína ***ová. Je to hrozné, běhounské živobytí, ale dnes kdy je o práci nouze a každý krejcar výdělku milý a dobrý, drží se ho ty ubohé ženy zuby a nehty. Pamatuju se docela dobře, když mně nová roznášečka přinesla noviny. Poznal jsem hned, že je nováčkou, protože noviny kladla na můj pracovní stolek s jakousi pietou a rozpačitou úctou. Její předchůdkyně měla několikaletou zkušenost a v každém jejím pohybu jevil se zimničný chvat a spěch, kterým přicházívají do příbytku listonoši a telegrafní poslové. Vždycky zaklepala, otevřela dvéře, pozdravila a hodila noviny na stůl takřka současně. Jedenáct měsíců v roce mrzutě a bručivě pozdravovala, špatně zavírala dvéře a vešla časně z rána, mnohdy už po šesté hodině ranní do pokoje jako kyrysar. Tak mně to někdy připadalo, že měla zlomyslnou radost, když mne z nejlepšího spánku probudila. Hořké bylo to její putování s místa na místo, kde všude věděla, že se lidé ještě povalují v teplých peřinách, kdežto ona ubohá byla již o třetí hodině, v zimě v létě, na nohou. Ale v prosinci jakoby se byla proměnila, dávala mně noviny na svrchnici takřka pod samý nos, tak že mne ihned pronikavý zápach tiskařské černi probudil, a odcházejíc nikdy nezapomněla zavříti dvéře. Tyto všechny malicherné pozornosti způsobilo kouzlo novoročního dárku, jenž obnáší několik krejcarů. To byla celá jejich benefice za nekonečně dlouhý rok, za dvoudenní pravidelnou posluhu.

Někdy se na roznášečku novin, zejména v době sensačních politických i nepolitických událostí, čekává s podrážděnou nedočkavostí. Bývají proto zjevem dost vítaným a chcete-li i sympathickým. Moje roznášečka byla vychrtlá a vyzáblá suška, která mně někdy připadala jako tramwayový kůň. Den co den musí stůj co stůj, ať je hezky anebo nekleč, ať prší nebo mrzne, oběhnouti všecky zákazníky, kteří v případě nedodání to svoje zamilované číslo dovedou reklamovati s důraznou energií! Tu čtyři stížnosti a roznášečka dostane bez pardonu výpověď. Abonent novin je v tomto směru osoba sacrosancta.

Chodila tak dlouho, až se uběhala. Někdy . . . můžete tomu věřiti . . . přiběhla takřka s vyplazeným jazykem a uštvána jako chrt. Vydání čísla se o hodinu nebo dvě pro nějakou technickou vadu v závodě opozdilo a roznášečky to musily nahraditi. Jindy zase přišla chudák stará s usedavým pláčem. Venku pršelo, jako když z konve leje, a poslici upadl svazek novin do bláta. Roztřídila zamazané a čisté exempláře a s těmi zablácenými šla k těm, o kterých věděla, že mají srdce a že se slitují. Ta se chvěla strachem na celém těle a v uštvaných a rozjiskřených malých očkách tetelila se bázeň lapeného ptáčete. Ti největší dobráci nedostali vůbec žádného čísla, když je buď ztratila nebo když jí dali v expedici o jeden exemplář méně.

Už jsem nedostal dva dny žádných novin. Na reklamaci jsem neměl času ani chuti a přečetl si svou strannicky zabarvenou porci v kavárně. Třetí den přišla roznášečka jiná.

„Co pak se stalo staré Kroutilce?“ ptám se nové poslice.

Roznášečka položila noviny a ku podivu měkkým hlasem, který mne přiměl, že mimoděk jsem si ji prohlédl od hlavy až k patě, řekla: „Dochodila, pane . . . dosloužila jako stroj. Před dvěma dny vzkázala do expedice, že nemůže na nohy, přes noc jí otekly, dostalo se jí to nahoru a ubohá zhasla jak lampa.“

„Vy u toho dlouho nejste?“

„Dnes poprvé, pane . . . nevím, jak tomu zvyknu . . . ale musím. Račte laskavě prominouti, kdybych se z počátku opozdila . . . mám abonenty na lístku a musím je teprve podle čísel vyhledávati. Poroučím se uctivě.“

Rozevřel jsem sice s obvyklou zvědavostí noviny, ale chvilku to trvalo, než jsem se začetl. Ta žena mně nešla nějak z mysli. Bylo mně asi tak, jako znalci koní, jenž mezi tramwayovými koňmi zahlédne ušlechtilé zvíře. Je na něm ihned znáti lepší původ, ale musí míti velkou chybu, protože jinak by se nedostal do hrozného tohoto spřežení.

II.

Podobnou chybu jsem hledal u své roznášečky. U ní to byl ovšem nešťastný osud. Druhý den už jsem si jí lépe povšimnul. Vešla skromně a potichu, po špičkách. Z vesela pozdravila, vlídně se usmála a řekla: „Dnes už to jde trochu lépe . . . mám už jednu kolej vyjezděnou.“

Bylo na ní, ač už začínala býti stařenou, viděti horlivost mladé holčice. Položila noviny s takovou vážností, jakoby bůh ví co vykonávala. Někdy jsem už býval vzhůru, když přišla, a tu jsem si ji bystřeji prohlédl. Její měkký, trochu zhubenělý obličej prozrazoval lepší a šťast-

nější minulost. I na troskách kdysi drahých šatů bylo něco podobného znáti. Ale nejlepším toho dokladem bylo její chování. Pomalu, jako po kapkách, jsem se dovídal bližší podrobnosti z jejího života

„Pane — můj život mění se jako roční počasí. Stařenka při těchto slovech zahrábla do složených časopisů povrchem jako do karet. Snad v rychlosti odpočítala zákazníky a odměřila si tím chvilku, kterou chtěla věnovati svojí sdílnosti. „Jsem dcerou panského správce. Otec měl sice hezkou službu . . . ale sedm dcer něco spotřebuje. Vdaly jsme se všechny a všechny z lásky, poněvadž mimo vybavu neměly jsme ani krejcaru. Já se vdávala poslední, ač jsem byla nejstarší.“

Stařena zase zahrábla do novin a pospíšila ke dveřím, aby sama sebe oklamala, že už je jaksi na odchodu.

„Dlouho jsem se bránila vdavkám. Měla jsem někoho ráda, kdo o tom ani nevěděl.“

Usedl jsem na posteli a stařena se ohlédla. Setřela slzu sice z oka, ale zůstala viseti v čelním koutku.

„Pak se oženil . . . zažila jsem strašná muka . . . byli jsme sousedi a jeho žena začala k nám choditi. Tu mně nabídl svou ruku lesník z našeho panství a já si ho vzala. Dvacet let byli jsme spolu a měli jsme jediné dítě, hocha jako obrázek. Deset let byli jsme na panství a deset let jsme živořili v městečku, kde hoch studoval. Potkalo nás veliké neštěstí . . . jednou večer přivezli mého muže do myslivny s rozdrcenou rukou. Podsekávali kmen, ten se skácel na jinou stranu . . . ach bože . . . já na to nechci vzpomínat. Ruku musili uříznouti až k rameni, muž dostal 320 zl. pense a něco otýpek dříví a tak jsme to živobytí utloukali, jak mohli. Teď přišla do toho universita, hoch nechtěl býti knězem, a tak jsme se vydali spolu do Prahy. Po muži mám pensičku . . . dělá to asi padesát zlatých, hoch si pomáhá kondicemi a já chvála bohu dostala tohle místo.“

Stařenka se usmála a odkvapila.

„Tohle místo,“ opakoval jsem si a hleděl jsem oknem za ní, jak jako mladice ubíhala přes ulici do protějšího domu, kde házela noviny mezi květináče za oknem.

Asi za čtvrt léta přiběhla roznášečka, v obličeji jako mladice zruměnělá. Byla právě neděle a na noviny jsem čekal nedočkavě. Stařena položila balík novin na stůl, rozevřela exemplář a chvějícíma rukama přehrabávala se v přílohách. V tu chvíli pocítil jsem jakousi nemilou rozpačitost a nadarmo jsem přemýšlel, nač mně asi stařena upozorní. Rozevřela přede mnou belletristickou nedělní přílohu a ukázala prstem na první povídku. Její oči zářily zrovna sálavým teplem a prst se chvěl.

Četl jsem „Krokem“. Napsal Vsevolod Garšin. Přeložil ***. (Jméno bylo vypsáno.)

Zahleděl jsem se na počátek povídky a pak trochu udiveně na stařenu.

„Hm . . . to jsem nečetl . . . ale Vsevolod Garšin krásně píše . . .“

„Pane, to přeložil můj syn,“ řekla stařena jásavě a když jsem se znovu zadíval na podpis, zatřpytily se na jméně jejího syna dvě slzy.

„To si přečtu . . . ihned,“ spěchal jsem, abych napravil svou nechápavost.

„Přečtete, pane . . . je to tuze krásné . . . znamenité. Ani nevíte, co jsme pokusili strachu, zda to ti páni v redakci přijmou Hodila jsem to do schránky na redakční psaní a teď jsme čekali. Celých čtrnácte dní jsme čekali a odpověď nepřicházela. Každý den měla jsem tisíc chutí, otázati se v redakci, ale bála jsem se, aby mně neřekli že se to nehodí. Jednou jsem si dodala kuráže a zeptala jsem se pana expeditora, mají-li páni dost těch povídek, když každý den je jedna v tom feuilletonu a několik v nedělním čísle. „Ale . . . až habaděj — povídá pan expeditor — nahoře v redakci jich mají celé balíky. Vy tomu, osobo, nerozumíte, co roznášíte . . . ale já už tak lecos, co to tu řídím a roztřiďuju, překoukl. To není panečku tak snadné sesadit takové povídání. Jsou talenty a jsou diletanti . . . to jest, abyste tomu rozuměla, jako když se řekne: mnoho vyvolených, ale málo povolaných.“

Tuhle sobotu přišla jsem do závodu o druhé hodině po půlnoci. To chodíme o celou hodinu dříve, poněvadž je na neděli mnohem větší náklad. Přijde dolů jeden pan sazeč a ptá se nás, která bychom mu došly do některé noční kavárny pro cigaretky. Nabídnu se a nesu cigaretky do sazárny. Odevzdám je, už jsem mezi dveřmi, když v tom na mne pan sazeč zavolá.

„Matko, nemáte syna?“

V tu chvíli to se mnou škublo, já něco tušila a ani jsem nebyla schopna odpovědi.

„Nu dobře — tak jsem se mýlil,“ řekl pan sazeč a já hned na to vykřikla: „Mám, mám.“

„Tak on umí rusky?“

„Umí, umí, hnedle jako česky . . . a jak to prosím víte?“ řekla jsem a hlas se mně třásl.

„Nu, tuhle jeden *** něco přeložil, vzpomněl jsem si, že se také tak jmenujete . . .“

„To je tedy od mého syna . . .“

„Tak tu máte za to, že jste mně přinesla cigaretky . . . přečtěte si to vy první,“ řekl sazeč a podal mně ten první otisk, co dělají pomocí kartáče.

Sedla jsem si na schody pod lampu a dala jsem se do čtení. Syn mně to už přečetl z manuskriptu . . . ale to tištěné bylo docela něco jiného. Já nevím, proč jsem vlastně pořád plakala . . . buď že byla povídka náramně smutná, anebo že to psal můj syn. Najednou mně napadlo, že mám ještě plnou hodinu času, než vyjdu se svým podílem. Běžela jsem honem domů, vzbudila jsem syna . . . kdybyste byl, pane, viděl jeho radost To byla první jeho uveřejněná práce . . . můj syn tomu říká primiční. Řekl, že nemá na spaní ani pomyšlení a jestli by nemohl viděti, jak se to tiskne. Tak jsme šli a chvilku jsme se dívali oknem, jak to stroj ze sebe hází už pěkně srovnané a složené jako psaníčka.“

Stařena byla jaksi radostným spěchem celá upachtěna. Díval jsem se na ni vyjeveným očima, v nichž byla úcta a obdiv k této matce. Každou chvíli přerovnala noviny na stole, aby ani jediný exemplář nečouhal ven. A po celou tu dobu, co vyprávěla, dívala se s nadšením na stranu novin, která byla celá vyplněna synovou prací. Pak bily visací hodiny, stařena se na ně s ustrašeným posunem ohlédla, obrátila se a už zase řekla radostí prochvělým hlasem:

„Pane . . . dnes jako bych slavila veliký svátek . . . a tyhle noviny roznáším s takovou radostí a všude, kam je položím, to odpláču . . .“

Měla pravdu . . . Když odcházela, byly její dobré oči plny slz . . .

III.

Uplynul rok, minuly dva a s touž pravidelností s kterou mijel den za dnem, donášela mně roznášečka noviny. Aniž bych toho byl pozoroval, stal jsem se jejím důvěrníkem. Někdy přinesla mi číslo až na zpáteční cestě, když už obešla všecky abonenty, a tu pět nebo deset minut švadronila o svých radostech a starostech.

Toho jejího syna jsem zatím poznal jako knihu, kterou několikráte přečteme.

Jednou mně také přinesla jeho podobiznu. Mladík vypadal jako herec od venkovské společnosti a zdálo se, že je mnohem starší. Ale něco bujně nezkrotného bylo ve velikých a černých očích jeho; všiml jsem si také, že má neobyčejně ostré a hubené rty a v podrostu neobyčejně masitý nos. Kmitla mně hlavou sentence, že tito lidé bývají neobyčejní sobci, hrubci a zlomyslní. Zavadil jsem proto obratnou a šetrnou otázkou o jeho povahu. Matka zpříma řekla, že je dobrák, ale někdy snadno vznětlivý a pak zlostný. Vypravovala mně nějakou historku ještě z gymnasijních let, kdy prý se strašlivě rozzlobil pro disciplinárku anebo něco podobného, a tu prý chrlil krev. Hrozilo prý mu vyloučení z ústavu — ale to chrlení krve prý ho zachránilo.

Každý den dověděl jsem se něco nového, pro matku velice potěšitelného. Byl to utěšený postup nadšeného a mladého začátečníka, jejž každý sebe menší úspěch utvrzoval v klamných nadějích, že spisovatel je ten nejšťastnější a nejpochopenější člověk na světě. Stařenka mně nosila ukázky synova talentu ze všech možných časopisů. Bylo viděti, že mladý ten muž pracuje až se zimniční horlivostí. Tu a tam objevila se už také pěkná a mnohoslibná práce původní. Co se ta ubohá stařena naplakala samou radostí nad těmito úspěchy! Všecko bylo pro ni velké, vznešené a slavné. Dověděl jsem se o každém krejcaru, který syn dostal. Za rok oznámila mně bilanci synových literárních příjmů.

Obnášelo to ani ne celé . . . *tři stovky*. Trochu mne to zarazilo. Bylo dvojí možné . . . buď syn ze zvláštních příčin matce nepověděl pravdu . . . anebo byl bídně placen. To, co jsem od něho za ten rok přečetl, byla spousta těch nejrůznějších literárních příspěvků, a tu mně tak kmitla hlavou práce našich kancelářských mundantů, kteří dostávají mnohem více honoráře a kteří ani polovici toho . . . *neopíšou.*

A ta dobrá, nezkušená žena plakala radostí.

Vždyť asi tolik pense dostával její muž, oni z toho byli živi a teď už tolik vydělal za jediný rok její syn . . .

Postup těchto literárních úspěchů měl dost zajímavé milníky. Jednou se mně stařena pochlubila, že byla se synem v divadle Variéte. Ještě tu chvíli, co mně vypravovala o divech, které viděla, kulily se její oči svrchovaným úžasem a naivním obdivem.

„Syn dostal lístky v redakci . . .“ chlubila se s lehce znatelnou ješitností . . . „tu a tam něco drobnějšího napíše nebo přeloží a za to dostane něco pro radost. Zítra prý půjdeme do cirku a pozejtří do Grandhôtelu . . . je prý tam nějaké světové panorama anebo něco podobného. Tuhle musil za vojenskou záležitostí do města B*** — je to v Němcích, hnedle na hranicích království. Tam a zpátky stojí jízda v třetí třídě hnedle pět zlatých. Syn se o té cestě zmínil v redakci a dostal lístek Panečku . . . ten si liboval . . . až tam a zase zpátky jel v druhé třídě. A to prý stojí hnedle desítku. To se, pane, musí také počítati jako hotové peníze . . . co se jiní lidé naplatí. A něco člověk musí také udělati tomu tělu pro radost.“

Odešla a z očí svítilo jí veliké štěstí a úplná spokojenost.

Tři dny na to byla radostí celá bez sebe. Syn přeložil něco pro divadlo a pan ředitel mu řekl, aby si občas napsal žádost o dva lístky. To jsou také tři zlatky . . ., a člověk tam sedí jako v salonu . . . věčná škoda, že se toho nedočkal nebožtík.“

Z toho všeho jsem nabyl přesvědčení, že už se její syn v tom našem společenském ovzduší, jež souvisí těsně s literaturou, jak náleží okoukal.

Bylo to před Vánoci a venku byla ohavná zima. Roznášečka přišla s novinami celá uplakána. Byla to pro stařenu strašlivá rána. Syn zachvácen byl prudkým chrlením krve při práci.

IV.

Bylo mu stále hůř a hůře. Chodil k němu lékař, tuze prý hodný pán. „Třetí den jsem se ho ptala,“ vypravovala roznášečka jasnějším hlasem, „co mu budeme dlužni.“ Usmál se, pohlédl na synův psací stůl a řekl:

„Až si vydělá tolik, co Zola nebo Ohnet . . . však já nezapomenu se přihlásiti.“

Stařeně to tolik lichotilo a bylo na ní znáti, že ji to velice těší.

„Jen kdyby pánbůh dobrotivý dal a ten hoch se brzo uzdravil. Tu universitu tak jako tak nechá. Řekl, že se uživí svým pérem. Nu — jakáž pomoc — myslila jsem, že bude doktorem — ať je tedy spisovatelem. Ten ruský hrabě, co píše o těch vojnách, není také nic jiného a má z toho čest a úctu celého národa. A ti Francouzi prý si vypíšou tolik, co vydělá Rothschild na bursách. Mají villy jako zámky a zbohatnou z jediného románu. U nás prý to ještě nejde . . . ale čím dál prý se to lepší. Měla jsem ovšem strach, co si počne na stará kolena, ale syn mne ubezpečil, že bude členem toho spisovatelského spolku. Tak jsme si to všechno pěkně vypočítali a syn mně řekl, že musím těch novin nechati. Však on pánbůh nezapomene na dobré lidi.“

A posilněna tonto důvěrou a vírou cupala dál, od domu k domu, z ulice do ulice, z předměstí do předměstí . . .

V.

Bylo Svatých Tří králů a okna mrazem zrovna zvonila. Novin jsem se nemohl ani dočkati, protože jsme čekali s určitostí povýšení úředníků, při čemž jsem byl silně interesován. Je to tak na tom světě, že člověk čeká na tu bídnou stovku přídavku jako na smilování boží.

Stařena vešla bez zaklepání. Její vzezření budilo skorem hrůzu. Jako opilá vrávorala k mému psacímu stolku, o jehož roh se pevně podepřela, aby se neskácela k zemi. Chtěl jsem něco říci, ale zdrcený její obličej mne nadobro ohromil. A jako tehdy, když se zářícíma očima přede mnou rozestírala noviny s první tištěnou synovou prací, i dnes položila přede mnou časopis a hubeným prstem ukazovala mně asi na desítiřádkovou zprávičku, nadepsanou „Úmrtí“. Prudký pláč škubal celým jejím vetchým tělem. Noviny se trochu pomačkaly a stařena je pozorně uhlazovala, jakoby to byly vlasy jejího dítěte.

*

V rychlosti přečetl jsem zprávičku, suchý a hubený nekrolog.

„Škoda toho mladého a nadějného života... rozepjal právě mladé peruté k smělému letu a Morana srazila ho z oblačných sfér dolů do prachu,“ čtl jsem nahlas tuctovou a lacinou novinářskou frási.

„Škoda... přeškoda,“ štkala stařena... ale když jsem čtl bezcenný tento pochlebný střípek uznání, jakoby se byl na té ubohé tváři pozakmitl radostný úsměv.

„Těžko umíral, pane... přetěžko a nerad odcházel. Už takřka v posledním tažení mně pošeptal: ‚Co pak o mně asi napíšou noviny?...‘ — Všechny jsem je oběhala. . Teď to roznesu... chudáčkovi naposled posloužím. Tak se mně zdá, že to roznáším naposledy.“

A spěchala, aby nezmeškala... vždyť nesla abonentům tu nejhroznější novinu. Přišla druhý den ještě jednou a naposledy. V novinách byla ještě zmínka, že bude pohřeb ve tři hodiny odpoledne z pathologického ústavu.

„Byla jsem tam včera odpoledne. Na moje úpěnlivé prosby mně otevřeli rakev. Dala jsem mu do rukou ty noviny, co v nich stálo: ‚Škoda toho mladého života.‘ Zdálo se mi, jakoby se lehynce usmál...“

Karlův most v Praze a jeho věže.

Dějepisná studie od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Prvotní tento dřevěný most byl velice nízký, neboť vypravuje kronikář Kosmas, že Vltava někdy při velkém rozvodnění dosahovala až k podlaze jeho, ba při veliké povodni r. 1118 vystoupila prý voda až deset loket nad most; byla to ovšem povodeň, o které současný kronikář onen myslí, že prý nebylo takové od potopy světa.*) Přes to ale — a to pokládáme za důkaz přemrštěnosti zprávy Kosmovy — neutrpěl tehdáž dřevěný most pražský nižádné pohromy, kdežto při mnohem nižší povodni roku 1157 byl stržen, tak že tehdáž spojení obou částí Prahy bylo na nějakou dobu přerušeno. Zdali byla při prvotním tomto mostu též nějaká pobřežní ohrohrazení čili tak zvaná předmostí, není taktéž známo ač se to zdá býti pravdě podobno, neboť takovéto důležité přechody řek nezůstávaly v tehdejších válečných dobách bez opatření ochranných. Při prvním opevnění Starého města Pražského, které se dálo za vévody Soběslava I. roku 1135, byly snad též oba konce mostu ohrazeny nějakým srubem, z nichž onen na břehu malostranském byl již po stu letech na to zděným předmostím a dvěma mohutnými věžemi nahrazen.

Opravování dřevěného mostu vyžadovalo dle povahy věci již za obyčejných poměrů značného nákladu, neboť komunikace byla na mostě pražském již ode dávna po všecky doby roční velice čilá a zejména jízdní dráhu bylo tudíž třeba stále opravovati. Časté povodně, kterými jest řeka Vltava od pradávna pověstná, spůsobovaly pak pravidelně tím větších škod na jednoduchém dřevěném mostě, jenž dřenici a návalu vod jen nedostatečně dovedl vzdorovati. Proto byl na potřebné opravy tyto nepochybně již od prvopočátku ustanoven výtěžek mýta a cla na mostě samém vybíraného a když to nedostačovalo, určena k tomu daň z vináren v Praze a v nejbližším okolí, konečně pak důchod z osmi vesnic, což vše také v dalších stoletích k témuž účelu zůstávalo věnováno.

Ale když povodeň roku 1157 starý dřevěný most strhla, cítila se v Praze všeobecně potřeba, aby přes Vltavu zřízen byl most, jenž by dřenicím ledovým a povodním vydatněji čelil, a to mohl ovšem býti jen most kamenný. Takový byl toho času jedině ve městě Řezně přes Dunaj postaven, a to v letech 1135—1146, kdežto v Drážďanech kamenný most přes Labe již od roku 1119 stavěli, leč tak liknavě, že byli se stavbou jeho teprva roku 1260 hotovi. Mnoho vzorů pro stavbu kamenného mostu v Praze tudíž nebylo a mimo to jednalo se také o to, kdo povede na stavbu takovouto náklad, jenž očividně musil býti veliký. Tehdejší král Vladislav II., jenž za panování svého vystavěl celou řadu chrámů a klášterů, vesměs to staveb velikolepých, mohl tu v první řadě vystoupiti též co zakladatel prvního kamenného mostu v Praze a byl by si tím taktéž slavnou pověst získal jako oněmi stavbami církevními. Byl však příliš zabavován vojnami a válečnými taženími do ciziny, a tak předesla jej ve velezáslužném díle takovémto choť jeho královna *Judita*, prohlásivši, ze na místě strženého mostu dřevěného, který jen nedostatečně opraven byl, vystavěti dá svým nákladem most kamenný. Příčinu k tomuto úmyslu zavdalo prý přání její, aby jakožto rodilá Němkyně, která vlivem svým dva německé příbuzné své Gotthardа a Fridricha na biskupský stolec pražský dosadila a tím zejména obyvatelstvo pražské proti sobě popudila, opět sobě lásky lidu českého dobyla provedením díla, kteréhož hlavnímu městu Čech tak nezbytně bylo potřebí.

Ač ke stavbě samé přikročeno bylo teprv roku 1169, konaly se asi přípravy k ní již po několik let dříve, neboť jen tím lze si vysvětliti, že obrovské na ten čas dílo, jež současný kronikář Vincentius přímo „dílem císařským“ zove, mohlo již ve třech letech býti dokončeno. Mistrovská stavba, pravá to chlouba doby tehdejší, byla tudíž v čase neobyčejně krátkém provedena, kteroužto okolnost zejména v našich dnech oceniti lze, uvážíme-li, že ke stavbě pouze dvou pilířů a tří oblouků povodní roku 1890 sřícených, bylo i při nynějších obrovských pomůckách technických plných dvou let třeba. Byl tudíž stavitel *Juditina mostu*, jak stavbu tuto odtud nazýváno, prvým mistrem v oboru svém, jen že o jeho osobnosti a jmeně bohužel nižádný pramen současný zmínky nečiní, kdežto královně Juditě nejnadšenější chvála se vzdává. Byl-li to mistr vlaský, jejž král Vladislav na svých častých cestách a výpravách do Vlach seznal a ke stavbě mostu do Prahy povolal, aneb byl-li to mistr ze stavebních hutí německých, kterého snad královna Judita právě tak favo-

*) Pozdější kronikář Pulkava správněji píše, že se voda při povodni této „dotýkala svrchních trámů mostu“, což se zdá spíše s pravdou shodovati a vysvětluje okolnost, že most nebyl tehdáž poškozen.

risovala jako zmíněné dva hodnosty církevní při dosazování na biskupství pražské: o tom současné prameny mlčí úplně, a jen z díla neznámého mistra seznáváme, že vyhověl obtížné i odvážné úloze své plnou měrou.

Nový most kamenný byl založen o něco doleji než starý most dřevěný, jednak aby stavba nepřekážela veřejné dopravě na opraveném mostě dřevěném, jednak aby směřovala blíže k ulici Platnéřské, která byla tehdáž jednou z nejživějších ve Starém městě Pražském. Z pozůstalého pobřežního pilíře a oblouku mostu Juditina, kteréž se pod křižovnickým klášterem až do dnes zachovaly, dá se poněkud na rozměry a spůsob stavby mostu souditi. Šířka jeho činila jen 6·9 metru, byl tudíž o 3·5 metru užší, než nynější most Karlův, čímž si také krátkost doby stavby jeho vysvětlíme. Pilíře byly velmi silné a proti vodě opatřeny náraznými hroty třístrannými, rovněž mohutnými; neobyčejná šířka pilířů měla za následek, že polokruhové oblouky byly dosti úzké, a poněvadž pilířů bylo o několik více než při pozdějším mostě Karlově, zúženy tím prostory pro proud vody, což ovšem při povodni nebezpečí pro most zvyšovalo. Toho příčinou však byla ta okolnost, že tehdáž stavitel mostu neměl ještě dostatečných technických prostředků k vyhlubování řečiště pro základy pilířů, které byly tudíž jen mělce stavěny, za to ale měly do šířky větší rozměry, aby svou obrovskou tíží nedostatek hloubky nahrazovaly a tím nárazu ledu a vody snáze odolávaly. Bylať zásada tato z téže příčiny zachována i při pozdější stavbě mostu Karlova, jehož pilíře jsou taktéž, jak to už dávno bylo tušeno a roku 1891 při stavbě nových dvou pilířů zjištěno, jen mělce založeny, tak že se jen ohromnou tíží a mohutností udržovaly. Jakmile ale byly některé z nich při povodni splavenými vory podemlety, ztratily stabilnost svou a řítily se do vln, jak to i Juditinu mostu po 180 letech záhubu přivodilo a jak se to i při Karlově mostu částečně několikrát až do našich časův opětovalo.

Proti dřívějšímu mostu dřevěnému byl most Juditin nad hladinu vody ovšem značně povýšen, následkem čehož musil býti na obojím nízkém břehu příjezd k mostu navezen, jak to na obou stranách nynějšího mostu vidíme. Osa jeho nebyla přímočárná, nébrž proti vodě vydutá, jak tomu i při Karlově mostu jest, zábradlí bylo úzké, kamenné, a jízdní dráha nejspíše v celé šíři mostu rovná, tak že pro pěší asi zvláštních chodníků po stranách nebylo; neboť nebyla dráha tato vůbec dlážděna, anať se dlažba v Praze teprva na začátku XIV. století připomíná, a to ještě jako zvláštnost, kterou se ani veliká města německá té doby nehonosila. Stavba sama byla, jak ze zachovaného zbytku souditi lze, jednoduchá, prostá všech ozdob a jen dosud zachovaná vytesaná podobizna vousatého muže (tak zvaného „Bradáče"), která v levo na čelní straně prvního oblouku zasazena byla a ode dávna lidu pražskému k měření výšky vody v řece sloužila (stavitel mostu zvěčnil v ní podle obyčeje též jinde užívaného nepochybně podobu tvářnosti své), byla jedinou sochařskou prací na mostě. Soch neb kříže nad zábradlím také nebylo a jen snad výpustek byl nad některým pilířem zdělán, aby se na něm spravedlnost konati mohla, zejména již tehdáž obvyklé spouštění v koši neb v kleci, kterýmžto trestem zvláště pekaři malý chléb prodávající stiháni a pokutováni bývali. Konečně snad také schody ke mlýnům u mostu položeným neb na lodích stojícím dolů s mostu sváděly, kdežto na obou koncích mostu celní domky stály, v nichž se mýto a clo vybíralo.

Byly-li současně se stavbou mostu na obou koncích jeho vystaveny též kamenné věže k ochraně a opevnění jeho, o tom se v současných pramenech sice výslovné zmínky neděje,*) ale nějaká opevnění se zajisté jako už dříve na obojím břehu nalézala, což zvláště platí o břehu malostranském, kde bylo třeba předmostí, jakožto doplňku hradeb a věží malostranských k ochraně hradu pražského sloužících, když by nepřítel po mostě k podhradí tamnímu útočně se blížil.

Když pak most po dostavění svém roku 1171 veřejné dopravě byl odevzdán, což zajisté s příslušnou okázalostí se dálo, šel po veškerých Čechách i dálné cizině jeden hlas o tom, že jest to stavba obrovská i tytýž mistrovská, která se jedinému tehdáž mostu řezenskému důstojně po bok stavěla. V dějinách stavitelského umění českého pak náleží mostu Juditinu povždy místo vynikající, neboť byla to první stavba toho druhu v Čechách, a třebas ji prováděl mistr cizí, přece o ní pracovaly pod návodem jeho síly domácí, ba možná dosti, že mistr tento pouze plán ke stavbě navrhl a pak provedení jeho silám českým zůstavil, právě jako to byl několik let před tím německý stavitel Werner při přestavbě vyhořelé basiliky sv. Jiří na Hradčanech učinil. Tím by se snad poněkud vysvětlila záhadná okolnost, že ni jediný současný pramen jména tohoto cizího stavitele nezaznamenává, snad proto, že je týž po navržení plánu a zahájení stavby opět Prahu opustil, přesvědčiv se, že ji čeští stavitelé a pracovníci jejich, kteří právě za krále Vladislava byli tolik církevních velkolepých staveb provedli, rovněž zdárně ke konci přivedou. Nechť jest tomu jakkoliv, tolik jest jisto, že most Juditin byl od prvního počátku veleben jakožto první veliká stavba světská v Čechách právě jako mistrovské stavby církevní z doby Vladislavovy. Hrda mohla býti a byla také země česká na obrovskou stavbu tuto, neboť vedle mostu řezenského tehdáž veškerá střední Evropa od římských podobné vzniknouti neviděla.

Proto také nebyl Juditin most majetkem obecním, nébrž královským, jak to již z toho vyplývalo, že byl náklad naň veden z pokladnice královniny. Tudíž bylo i vybírání cla a mýta mostného od začátku regálem královským, jejž pak král Václav I. listem, daným dne 6. dubna 1253, věnoval řádu křižovníkův s červenou hvězdou, který byl si nedávno před tím nový klášter a špitál na staroměstském břehu pod samým mostem vystavěl. Celního důchodu tohoto měl řád upotřebovati na potřebné opravy mostu, jak od starodávna bylo zvykem. Za obyčejných poměrů stačil výnos cla ostatních důchodů k opravám mostu, tak že křižovníci z příjmů těch i vlastní výtěžek měli; ale udála-li se živelní pohromou nějaká větší škoda na mostě, bylo řádu z vlastního jmění třeba dosazovati. Připomínáť se aspoň při roku 1272, kdy povodeň most Juditin uprostřed pobořila, že křižovníci musili se utéci ku sbírání almužen, aby dostatečných prostředků na opravu mostu sebrali; nebylo však toto

*) Nekritický badatel v oboru staročeského umění stavitelského B. Grueber dí sice, že prý nižší mostní věž malostranská pochází z XI. století; jest to však pouze domysl jeho, založený na tom, že při opevňování hradu pražského za Soběslava I. byly při hradebních zdích tamních stavěny též pevné věže. V podhradí a na Starém městě ve století XI hradebních zdí kamenných a tudíž také věží ještě nebylo.

poškození přílišné, když povodeň již následujícího roku 1273 dne 18. srpna se dostavivší rychle opravenému mostu nijak neuškodila. Takž stal se řád křižovníků správcem mostu Juditina, kterýžto poměr až do zboření mostu roku 1342 potrval.

Z bouřlivých časův ke konci XII. století, kdy se na vévodském stolci českém celá řada panovníků vystřídala, nezachovala se žádná zpráva o moste Juditině, ale lze se domysliti, že i tehdáž jako později hrál v dynastických i občanských sporech tehdejších svou úlohu. Teprva za krále Václava I., jehož otec král Přemysl Otakar I. byl opět klid a pořádek v zemi zavedl, vyskytuje se po celém půlstoletí zase zpráva o mostě, v ten smysl znějící, že král Václav I. dal ve třicátých letech XIII. století zbudovati na levém břehu Vltavy u paty mostu *pevnou věž kamennou*, která by k obraně Menšího města i mostu samého sloužila. Nebyla to tudíž vlastní věž mostní, neboť jsouc postavena ve značné vzdálenosti od břehu i od mostu, tvořila jádro skutečného předmostí, neboť se od ní na obě strany silné zdi hradební až k řece táhly. Uvnitř předmostí tohoto bylo lze mocí brannou přístupu k mostu bráuiti a naopak zase nepřítele přes most přicházejícího v dalším postupu zdržovati. Věži touto, první to historicky zjištěnou stavbou, k opevnění mostu založenou, jest nynější *nižší věž malostranská*, která jest dle toho o více než o celé století starší než vyšší družka její a než dnešní věž staroměstská, kteréž obě teprva v době Karlově byly vystavěny. (Pokračování)

Dobročinný koncert.

Žertovná scéna. Napsal *Alfred Capus*. Přeložila *B Fridova.*

Muž, třicet osm let. — *Žena*, třicet let. — *Paní Lebardinová*, švadlena. — *Komorná*. — *Tom*, mladý pes.

(Ložnice ženy. — Půl deváté hodiny večer. — Žena sedí. — Muž stojí. — Tom pobíhá.)

Muž Co je to za žert? Vy nechcete již jíti do divadla? Prosím vás, abyste si všimla, že jsem se již oblékl do černých šatů.

Žena. Černé šaty vám sluší velmi dobře. Zůstaňte v nich, uděláte mně radost.

Muž. Slyšte, co pak stojí v onom modrém lístku, který jste obdržela po obědě, a jenž vám zabraňuje jíti do divadla, když jsme se na tom již usnesli?

Žena. To je dopis od mé švadleny. Zde jest, můžete si jej přečísti. Přijde v devět hodin.

Muž. V devět hodin večer?

Žena. Ano, dnes večer, za dvacet minut: ona jest velmi přesná.

Muž. Doufám, že mně přisvědčíte, když řeknu, že devět hodin večer jest divná hodina ke konferenci se švadlenou.

Žena. Vám se zdá býti divnou, poněvadž nevíte, co se děje. Za osm dní budeme míti dobročinný koncert, není-li pravda?

Muž (s úsměškem). V novinách se o ničem jiném nemluví.

Žena. A sice ve prospěch zatopených. Tři departementy jsou pod vodou. Kdybyste věděl něco o zeměpisu, jako vůbec něco z vědy, nebyl byste překvapen. Střed Francie jest kotlina . . .

Muž. Oh! Oh! Víte to jistě?

Žena. Ano, milý pane, jest kotlina, a jakmile začne počasí deštivé, řeky rostou, rozvodňují se . . .

Muž. To jest velice zajímavé. Odkud víte tyto vzácné podrobnosti?

Žena. Učila jsem se jim v ústavu, když mně bylo šest let. Věděla jsem v šesti letech skoro vše, co vy víte teď. Ostatně slyšela jsem to opakovati v komitétu od muže, který jest poněkud vzdělanější nežli vy . . .

Muž. Aj, aj!

Žena. Od pana Julia Simona, který jest naším předsedou. A jestliže muž takového významu jako pan Julius Simon se postaví v čelo podniku, jest jisto, že tento podnik má jakousi oprávněnost. Vaše úsměšky a žerty mu neuškodí. V této chvíli jest v Paříži veliké nadšení pro dobročinnost, a já jsem hrda, že pro ni mohu také působiti. Každý rozumí lidskosti svým způsobem: vy, vy jste ozdobou společnosti k ochraně zvířat, a vaší ctižádostí jest zachraňovati malé psy na ulici; já —

Muž (suše). Ušetřte mne svými obvyklými vtipy o společnosti, o jejímž významu a sociální důležitosti nemáte ani ponětí.

Žena. Ušetřte vy mne svými vtipy o dobročinnosti koncertu, který jest pod záštitou muže, jenž — —

Muž (smířlivě). Nehádejme se . . . Pravila jsi, že švadlena . . .

Žena. Nuže, v posledním sezení komitétu dostali jsme velmi špatné . . . ne, velmi dobré zprávy o povodni. Přestalo pršet, jest velmi krásně, vody opadají a v osmi dnech nebude snad již nikdo zatopen. Můžete si představit, že by tím naše slavnost trpěla, a tak jsme se rozhodli, že ji uděláme zítra večer, pokud jest ještě několik obětí. Bude to rozhodně lépe . . . Psala jsem tudíž své švadleně, aby si pospíšila, a ona mně odpověděla, že mně přinese šaty v devět hodin. To je vše . . . Zkusím je před vámi, bude-li vám to příjemné.

Muž. Zajisté.

Žena. Budete mezitím sedět hezky pokojně v lenošce a držet dobře svého psa, aby nám nepřekážel. Váš pes je velmi hezký, ale v ložnici překáží . . .

Muž. Tome, sem! Můj ubohý Tome! Jaké to krásné zvíře . . . Ani se nehýbej, Tome! Vidíte, má drahá, on poslouchá. To zvíře je chytré jako člověk.

Žena. Skoro. (Zvoní se.) To jest paní Lebardinová s mou toilettou. (Vstoupí švadlena. Komorná pomáhá jí nésti velikou krabici.)

Paní Lebardinová (jednoduše oděna, vzezření distingovaného). Milostpaní, pane . . . Buďte tak laskava, slečno, a postavte tu krabici tam na stůl. Děkuji vám, to ostatní udělám sama. (Vyndavá oblek, mezitím se paní svléká.)

Muž. Ó! ó! To je nádherný oblek . . . u čerta, to jsou volanty!

Paní Lebardinová (s úsměvem). To nejsou volanty.

Žena (krčíc rameny). Volanty! . . .

Muž. Já myslil. Nemějte mi to za zlé, paní Lebardinová. Šaty jsou skvostné, to je hlavní věc. To jsou krásné šaty plesové.

Žena. To nejsou šaty plesové.

Paní Lebardinová (zkouší paní šaty, tlumí smích).

Muž. To že nejsou šaty plesové? Ale vyhlížejí tak . . .

Žena. Držte svého psa. Zdá se, že vám chce uniknout. Tedy, vy myslíte, že bych tuto toilettu mohla vzíti do plesu? (Ona a paní Lebardinová se smějí hlasitě.)

Muž. Kam je tedy vezmete?

Žena (přestane se smát). Ale do dobročinného koncertu, milý příteli . . .

Muž. A pak?

Žena. Pamatujete se na onu toilettu, kterou jsem měla v zimě v bazaru, jejž jsme uspořádali ve prospěch obětí toho znamenitého požáru v Jižní Americe?

Muž. Velmi dobře. Byla moudrá. Co pak se s ní vlastně stalo? Nikdy jsem vás v ní neviděl . . .

Žena. Stalo se s ní to, co se stane s touto. Tento druh toilett lze vzíti jen jednou.

Paní Lebardinová. Na tom je dost!

Muž. Kýho šlaka! . . .

Žena. Bylo by to velice směšné obléci tytéž šaty ku dvěma různým katastrofám. Oblek, jenž se hodí k slavnosti ve prospěch pohořelých, nehodí se k slavnosti ve prospěch zatopených, a k slavnosti, která by se pořádala po velikém neštěstí železničním, musil by se vzíti zase jiný druh toiletty. Paní Lebardinová vám to lépe vysvětlí nežli já. (Dívá se do vysokého zrcadla.) Zdá se mně, že život je poněkud volný . . .

Paní Lebardinová. To je tím, že zrcadlo je špatně umístěno.

Muž. To, co pravila má žena, paní Lebardinová . . .

Paní Lebardinová. Je to čistá pravda a milostpaní to znamenitě vysvětlila. Za těch dvacet roků, co mám modní salon v Paříži, pracovala jsem pro množství dam toiletty k podobným slavnostem, a vskutku není většího rozdílu mezi toilettou, která se hodí k slavnosti ve prospěch zatopených, a tou, jež se hodí k slavnosti ve prospěch pohořelých, je to týž rozdíl jako mezi oběma živly. Na první pohled není v tom pro lidi profanní žádného rozdílu, ale cvičené oko se v tom nezmýlí.

Muž. Vždyť ale neděláte obleky allegorické, a já nevidím, v čem tento upomíná spíše na řeku, která vystupuje z břehu . . . (Žena pokrčí pohrdlivě rameny.)

Paní Lebardinová. Vy, pane, ovšem ne.

Žena. Ale vy jste velmi laskava, že maříte drahý čas vysvětlováním . . .

Muž (jehož ironická povaha se hlásí k slovu). Nikoliv, nikoliv, pokračujte. Já se dám rád poučit . . .

Paní Lebardinová. Ostatně to se nedá vysvětlit. Řeknu vám pouze, pane, že v tomto obleku jest něco, sama nevím co, co naznačuje, že jest to toiletta k slavnosti dobročinné, a že tato slavnost se odbývá ve prospěch zatopených . . .

Muž. Ve středu Francie . . .

Žena. (svlékne šaty a oblékne ty, které měla na začátku). Ale vy jste k nevystání. Zavolejte přece svého psa, který se nám plete pod nohy. Půjdeš, Tome!

Paní Lebardinová. Hleďte, pane, na tuto krajku. Jest na straně levé, k slavnosti ve prospěch pohořelých by byla musila být na straně pravé. Zeptáte-li se mne proč, musím vám odpověděti, že nevím, nemohu vám to vysvětliti, ale všechny ženy mně porozumějí . . . Dříve nežli se dám do práce, přečtu si několikrát popis hrozné události, dám se proniknout katastrofou . . .

Žena. A uděláte umělecké dílo první třídy. Tato toiletta jest pravý chef-d'oeuvre . . .

Muž. Mně se zdá, že jsem sám zatopen.

Žena. Nejen že tento žert jest hloupý, pane, ale pronesený v přítomnosti paní Lebardinové jest též velmi nemístný. Odpusťte drahá paní Lebardinová. Můj muž má svůj zvláštní způsob v provozování dobročinnosti a našemu nerozumí, on protežuje jen zvířata. Předešle zachránil život rok starému pejskovi, který se dostal pod kola omnibusu . . . Za to obdržel čestnou medailli . . . Je tím více uspokojen, než kdyby byl zachránil rodinu před smrtí hladem.

Muž (rozmrzen). Byl bych vám vděčen, kdybyste o této věci nemluvila.

Paní Lebardinová (velmi unuděna). Já půjdu . . . Toiletta padne výtečně . . . Milostpaní, pane.

Žena (zvoní na komornou). Julie, doprovoďte paní Lebardinovou. (Muž a žena zůstanou samotni.)

Muž (po chvilkovém mlčení s utajenou zlostí). Prosím vás, má drahá, abyste se příště vystříhala podobných řečí před vašimi dodavateli. Jak pak to vypadáme? . . .

Žena. Neměl jste se míchat do věcí, do kterých vám nic není; má švadlena je zvyklá jinačím ohledům od svých zákazníků. Všechny ženy si dávají šíti šaty k slavnostem pořádaným k dobročinným účelům. Za to však jest málo mužů tak nesnesitelných jako vy, se svými zvířaty. Já s vámi proto již nechodím na ulici, poněvadž pokaždé nějakému kočímu vztekle vyhrožujete, že ho udáte . . .

Muž. Proč mučí koně. Považuji to za svou povinnost.

Žena. Když si pomyslím, že jste se vrhl pod kola omnibusu, abyste zachránil pejska . . . Vy jste s lehkým srdcem obětoval své manii svou ženu, svou rodinu, neboť byste byl mohl snadno přijíti sám k úrazu. Ovšem, vaše společnost vás vyznamenala čestnou medaillí. To je pro mne velmi lichotivé! Ani si nemůžete pomyslit, jak jsem šťastná, že jsem si vzala muže, který dostává čestné medaille k ochraně zvířat! . . .

Muž. Nemám chuť tuto historii vypravovat desetkrát po sobě. Mám zvířata rád, to je pravda; ale myslil jsem, že nemám právo dáti v sázku svůj život, abych zachránil psa. Nevrhl jsem se tudíž pod kola omnibusu, řekl a opakoval jsem vám to několikrát. Pes s podivuhodným instinktem, kterým se vyznačují tato zvířata, vida, že se nalézá pod nohami koňů, ani se nepohnul, a omnibus přejel, aniž by ho byl poranil . . . Skočil jsem k němu, teprve když omnibus byl již pryč: nebylo tudíž žádného nebezpečí, že bych mohl být přejet . . .

Žena. Tedy co znamená tato medaille?

Muž. Jest to čestná medaille.

Žena. A proč vám ji dali?

Muž. Jsem jedním z nejhorlivějších členů . . . Společnost naše hledala již dlouho nějakou příležitost, aby mně vyznamenala čestnou medailli . . .

Žena (chladně). Mohlo by se vlastně říci, že vám ani nepatří.

Muž. Kdybych mohl míti za to, že znáte cenu slov, jež pronášíte, hněval bych se . . . ale tak raději odejdu . . .

Žena. Na shledanou. Nezapomeňte zde to protivné zvíře.

Muž. Sem, Tome!

Žena (k Tomovi). Půjdeš! Budeš se otírat o moje šaty. To by ještě scházelo!

Muž. Jaká škoda! Takové krásné šaty! Šaty, které se mají skvíti ku poctě zatopených. Ah, oni nevědí, jak jsou šťastni, ti zatopení!

Žena. Vy jste si dobře objednal nové černé šaty, když vám odevzdávali tu znamenitou medailli . . . za to, že jste viděl, jak omnibus jel přes malého pejska!

Muž (bledý). Slyšte, nepočítáte snad na to, že vás zítra doprovodím! Vaše šaty jsou tak ošklivé, řeknu vám to raději hned, že nemám pražádné chuti ukázati se ve veřejnosti s ženou, tak nevkusně oblečenou.

Žena (nervósně). Nezáleží mně pranic na tom, abyste mne doprovodil, a co se týče vašeho úsudku o mých toilettách, ten jest mi lhostejný. (K Tomovi, který se jí blíží:) Tome! půjdeš! (Hrozí mu rukou.)

Muž. Zapovídám vám, bíti mého psa!

Žena. Budu dělat to, co se mně bude líbit.

Muž. Uhodíte-li toho psa, roztrhám vaše šaty na kusy! (Mačká šaty.)

Žena (bez sebe). Pane! vy . . . mé šaty . . . pro to mizerné zvíře . . . Toho budete litovat. (Prudce zvoní.)

Komorná (přichází). Milostpaní?

Žena (šeptá jí něco, pak nahlas). Rychle a řekněte, že to spěchá. (Napravuje šaty.)

Muž (stranou). Šel jsem snad příliš daleko (Nahlas.) Slyšte, má milá . . .

Žena. Ah! ah! to se zasmějem . . .

Muž. Milá ženo . . .

Žena (směje se nervósně). To se zasmějem, nechte mne.

Muž. Co jste to šeptala Julii?

Žena. Chcete to vědět? Řekla jsem jí, aby došla do lékárny a aby se brzo vrátila.

Muž. Do lékárny? Pro co pak?

Žena. Pro pilulku, pro malou pilulku pro Toma . . . pro vašeho psa, který mne rozčiluje, mne dráždí a kterému ji jednoho dne dám. (Komorná přijde a dá paní malý balíček.)

Muž (zsinalý). To je ta pilulka?

Žena. Ó! nebojte se, dnes večer mu ji nedám.

Muž (hrozivě). Dejte mně tu pilulku.

Žena (s úsměškem). Ten roztomilý Tom!

Muž. Dejte mně tu pilulku. (Blíží se k své ženě.) Dejte mně ji, anebo vám ji vytrhnu. (Chopí ženu za ruku, která se brání a při tom pustí pilulku.)

Žena. Ah! Můj bože . . . Pilulka je na zemi . . . Rychle . . . Zdvihněte ji . . . (Tom spatří pilulku na koberci, skočí k ní, očuchá ji a spolkne ji.)

Muž. Kde, kde?

Žena. On ji snědl! A! ubohý Tome! Můj bože, můj bože! (Sedne si a dá se do pláče.)

Muž (vtáhne psa do vedlejšího pokoje, za chvíli se vrátí a řekne vážným hlasem): Tom je mrtev!

Žena (koktajíc a plačíc). Ó! milý příteli . . . to měl být jen žert . . . Ah! jaká hrůza! Chtěla jsem tě jen postrašit . . . Ubohý Tom . . . Nikdy bych mu pilulku nedala, to dobře víš . . . Já nejsem zlá . . . Věříš mně, viď? . . .

Muž (spokojen). Ah! je mrtev, nemluvme o tom . . . A nerozčiluj se tak. (Obejme ji.)

Žena. A když si pomyslím, že by Tom nebyl mrtev, kdybys nebyl členem společnosti k ochraně zvířat!

Muž. To je k smíchu! (Obejme ji.)

Žena. A co se týče té zítřejší slavnosti, já tam nepůjdu přísahám ti, že tam nepůjdu . . .

Muž. Já se také poděkuju . . . Konečně, co je mně do zvířat? . . .

Žena. A mně do zatopených!

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

„Ach ne, vy mne nemilujete!"

„Prosím vás pro Boha, slečno, nechtějte, abych vám to řekl! Bylo by veta po mých nejlepších úmyslech, po síle a odhodlání, abych vás zachránil. Nesmíte mne milovat!"

„Řekněte to, řekněte to! Řekněte jenom to, a budu zase šťastna."

„Nesmím. A vy jděte, slečno, zapomeňte mne, zavrhněte mne. Pomýšlejte na budoucnost a uvidíte, že není možná, abyste mě mohla milovati."

„Proč bych vás nemohla milovati?"

„Stojím hluboko pod vámi, není ani nejmenší naděje —"

„To mi nebrání."

„Ale považte, jaký jsem! Chorobný, slabý, malomocný člověk. Nebude dlouho trvati a umru."

„Neříkejte toho, to mne neodvrátí. Právě tím více vás miluji, poněvadž jste nemocen a sláb. Teď už rozumím vaší tvrdosti, která tolik mě zarmoutila. Ne, ne, vy mne již neoklamete! Jsem přesvědčena, že mě také milujete, věřím, že jenom láska vaše mě odpuzuje. Ale to se jí nepodaří, jest to marné. Nepřestanu vás milovati, kdybyste mne i sebe více odpuzoval, sebe více urážel. Ve všem budu jenom spatřovati vaši lásku a budu ji oddaně odměňovati svojí láskou. Viďte, že už mi nebudete bránit?"

„Nikoli," řekl přemožen, uchopil její ruku a vtiskl na ni vřelé rty. Políbení jejích úst se neodvážil.

„Jak jen jste mohl mysliti, že bych na vás zapomněla!" zašeptala dívka.

„Ach, jsem zase nanejvýš šťasten," řekl Jiří jako ve snách, a stále držel její ruku.

„Pojďme," pravila Márinka, „jest už pozdě. A slibte mi ještě, že mne už nezarmoutíte."

„Slibuji."

Potom, držíce se za ruce, šli domů. U dveří se rozešli, jen ruce pevněji si stiskli.

Nazejtří mladý Královec s těžkým srdcem šel k Huliciovi. Přiznal se mu, jak jeho útok na dívčinu nelibost a zapomenutí se nepodařil.

Starý mládenec povážlivě zakýval hlavou.

„Myslil jsem si to," pravil trpce, ale bez výčitek. „Nezbývá tedy než chvilku se těšit a dlouho trpět. Ale aspoň jste se odhodlal a pokoušel zameziti to neštěstí, máte za to čistší svědomí."

Už o tom nemluvili. Oběma bylo trudno a smutno; marně Hulicius vypravoval o svém kocourovi, co nejlepšího věděl, marně doufal najíti útěchu v granátovém ohni Mělnického. Mladý Královec jenom smutně se usmíval, a jemu nebylo lépe.

Posléze však přece nalezl utišení. Přesunul hovor na svoji významnou pouť Svatohorskou, tentokráte už docela nic netajil před mladíkem. Vypravoval mu, co se natoužil a nahledal své líbezné poutnice, ale bez výsledku. Konečně po dlouhých letech štěstí mu přálo poznati alespoň jejího syna. Kdyby jen Jiří byl zdráv! Hned by přestal býti sekerníkem a stal by se společníkem jeho kupeckého povolání. Starý mládenec, nemaje blízkých ani milých příbuzných, odkázal by mu všecko svoje jmění. Pak ovšem bylo by mladému Královci nadmíru snadno vyplniti své tužby a naděje, jak lehce by dobyl své rozkošné Márinky, když i ona ho milovala!

Později kupec se rozhovořil o své osamělosti, jak prý časem také padá na něho smutek. Stýská se mu mnohdy, ač není nvyklý společnosti a nemůže se ani dočkati rána, až přijde Vojtíšek se svým neunavným hovorem a se svými zprávami. A zase mladému mužovi vypravoval, jak by ho těšilo, kdyby zůstal u něho. Mohl by choditi k němu třebas na noc, tím by ničeho nezanedbal. Anebo přece by mohl na některý čas nechati práce a zůstávati u něho, než by se zotavil ze své choroby. Utrpěl-li by tím Jiří nebo jeho otec ztráty nějaké, starý mládenec ochotně by ji nahradil.

Mladý Královec zase vrtěl hlavou. Docházeti ještě více k Huliciovi bylo by tolik jako scházeti se méně s Márinkou, a on nyní, když ho ubezpečila o své lásce způsobem tak neočekávaným, prahl po každém jejím pohledu a slůvku nevýslovně.

Měl však jinou, velmi hezkou myšlénku. Až v Jestřabském mlýně se skončí sekernická práce, vymůže si od starého Královce svolení a užije pozvání Huliciova. Pobude u něho několik dní, třebas týden nebo dvě neděle. A už, ubožák, těšil se na to. Bude pak déle na blízku své slečny milované, bude ji zase vídati, a snad se vynajde nějaká příležitost, aby s ní mohl zase mluvit. Beztoho už vzpomínal, jak těžko se bude loučiti s Jestřabím. Dávati s Bohem mlýnu bylo právě tolik, jako loučiti se na vždy s Márinkou. Kdož ví, do kterých končin sekernická povinnost ho potom zanese, a byť i zůstal ve Zhoři, nebude moci bez příčiny zalétati do Jestřabí; a pověděti, že přichází za Márinkou — ach, co by tomu řekli manželé Májovi a její ženich, černovousý inženýr! Pak už teprve by byl konec schůzkám a návštěvám.

Martin Hulicius s potěšením přijímal ten návrh a hned na to podal Jiřímu ruku.

„Jenom aby ho práce do té doby nepřemohla," pravil si v duchu.

Byl nějak roztržit, ačkoliv už veselejší. Zase žertoval s mackem oznamuje mu, že v brzku jich přibude v tomto domě, aby se těšil. Tento nový obyvatel prý k němu bude hodnější než Vojtíšek, jenž občas bývá uchvácen žárlivostí a kde může, protivného soka v přízni Huliciově klofne.

Ani nevzpomněl Jiřího vyprovoditi, ačkoliv už bylo později než jindy. Teprve po chvilce, když mladý muž zmizel, Hulicius s nelibostí zpozoroval, co zanedbal. Zvyk mladého Královce vyprovázeti stal se již povinností, zanedbání to ho zamrzelo

„Už jest pryč," pravil, vyhlížeje krámem na tmavou silnici, „a kdybych zavolal, vzbouřil bych půl Jestřabí. Ale aspoň ještě půjdu se projit."

Zavolal něžně na svého kocoura, zavřel za sebou krám a vyšel do tmy.

X.

Host jeho zatím nepospíchal domů. Doba, kdy mu Márinka svářela koření, už dávno minula, a on věděl, že zřetel a opatrnost vůči rodičům nedopustí, aby ho dívka očekávala déle, než kdy s ostatními se odebírává na lůžko.

Kráčel pomalu ztichlou Jestřabskou ulicí vzpomínaje, jak bude hezké, až bude u starého mládence zůstávati. Avšak najednou se zachvěl a zasmušil.

„Jen jestli ještě budu zdráv," pomyslil si podobně jako před tím Hulicius. Chorobu svoji, dokud s ní chodil a pracoval, nepokládal za nemoc. U prostých, venkovských lidí skutečná nemoc začíná se teprve tehdy, když churavý jest vázán na lůžko.

Na konci městečka, kde v klínu posledních Jestřabských zahrad se bělel nový hřbitov, mladý muž se zastavil rozmýšleje se, má-li už jíti do mlýna anebo má-li ještě chvíli choditi. Rozhodl se, že ještě trochu se projde. Obrátil se postranní cestou, dotýkající se s jedné strany hřbitova, a zvolna kráčel k zahradám a do polí.

Když přišel k samé hřbitovní zdi, něco mu pravilo, aby se zastavil. Zeď dosahovala jenom k jeho prsům, i opřel se o ni a rozhlížel se po hřbitově. Neviděl mnoho, neboť noc nebyla měsíčná. Svítily toliko hvězdy, a v jejich malé záři Jiří pozoroval na hřbitově neurčitý shluk hrobů, křížů, stromů a květin. Ze všeho nejvíce stromy a husté trsy šalamounku, rostoucí na mnohých rovech, vynikaly.

Divný, nevysvětlitelný zármutek ulehl na jeho duši. Vzpomněl si, jak až do nedávna, ačkoliv dobře věděl, že mrtví klidně spí ve svých hrobech, vždycky se bával za večera jíti blízko hřbitova, a divil se, jak brzo ten pověrečný strach ho opustil. Viděl v tom souvislost se svou nemocí, tušil, že duše jeho znenáhla ho spřáteluje s těmi tichými, smutnými poli, kde není místa pro živé. A už se mu zdálo, že teprve nyní poznává svoji nemoc ve vší její nepřemožitelné velikosti.

Stál tak už asi čtvrt hodiny se svými chorobnými myšlénkami a dumami. Byl úplně kliden, ani nejmenší cit hřbitovní hrůzy jím nezachvíval. Tak jako doma, opřen o otevřené okno, se díval do šeré krajiny, i nyní chladně se díval na čtverec křížův a rovů.

Náhle hrůza nevylíčitelná projela jeho údy. Něco neviditelného a neslyšitelného přitisklo se k jeho opřené ruce a k obličeji. Sáhlo to po něm jako duch — — —

Kočka! Mourovatý macek Huliciův! Jiří hned ho poznal, přec však ještě se třásl po všem těle zděšením. Kde ten kocour tam se vzal? A jak spokojeně si předl!

Ale už tam byl také starý mládenec. Kráčel úplně tiše, jenom v pohodlných střevících, skorem ani ho nebylo slyšeti. Teď překvapen zastavil se u mladého sekerníka.

„Prosím vás, příteli, proč tu stojíte? Mnoho nescházelo a byl byste mě poděsil.“

Jiří se vymlouval, že nejsa ještě nic ospalý, zůstal chvíli na čerstvém vzduchu.

„A zrovna sem jste musil choditi?“

„Ani nevím, jak jsem se sem dostal.“

„Není pro vás, zastavovati se na takovýchto místech.“

„Také jsem právě o tom přemýšlel, ale myslím, že už pro mě není lepšího místa.“

„To jsou krásné řeči, jděte! Anebo raději, chcete-li už mermomocí býti venku, pojďte se mnou. Ve dvojici bude nám oběma veseleji. I mně bylo skorem smutno.“

Vzal mladého muže pod paží a vedl jej od hřbitova zase zpět na silnici. Kocour šel podle nich po hřbitovní zdi, na konci pak, kde zeď byla nejvyšší, seskočil na Huliciovo rameno a odtamtud na zem. Stále si předl, nepochybně noční procházka i jemu se líbila.

„Žádný žert, milý příteli“, vypravoval starý mládenec, když přišli na silnici, „spatřiv vás jak sochu stojícího u té hřbitovní zdi, hodně jsem se lekl, ačkoliv nejsem pověrečným ani bázlivcem. Ale jest také opravdovým vrtochem v tmavé noci dívati se přes zeď na hřbitov! Počkejte — neodpovídejte, povím vám něco podobného, co se mi přihodilo na tomto hřbitově před osmi lety.

Cestou od mého domu zadem podél ulice a zahrad až na konec hřbitova jest moje obvyklá procházka. Zvykl jsem si tamtudy choditi hlavně z potřeby, abych se podíval, nedobývá-li se mi někdo s oné strany do zahrady nebo do stavení, a již dvakráte se mi podařilo překvapiti nevítanou návštěvu. Jednou z jara, v máji, přicházím zase ke hřbitovu a slyším odtamtud zvláštní dutý, kvílivý pláč. Jakživ jsem neslyšel nikoho tak plakat, až do kostí mi prorážel ten divný, děsivý hlas.

Měl jsem sto chutí obrátiti se a odejíti domů, přece však jsem se přemohl a šel podívat se přes zeď, co to. Uvěříte mi, že jsem se třásl, poněvadž mě při tom napadlo, nestalo-li se tam snad nějaké neštěstí nebo vražda, anebo dokonce jestli snad některý obživlý pochovaný nedobývá se z hrobu? Tato myšlénka zvláště byla strašná.

Bylo dosti jasno, mnohem světleji nežli dnes, snadno jsem obhlédl celý hřbitov. Spatřil jsem dlouhého, suchého člověka oděného v tmavý župan, shýbati se nad jedním hrobem a stále něco utírati bílým šátkem. Byl to muž stářím už ohnutý, a ten bědoval tak neslýchaně, žalostně a zoufale. Po chvilce bedlivého pozorování vše se mi vysvětlilo. Ten hrob, nad který člověk v županu se skláněl, skrýval starého statkáře Muziku, jenž před rokem, tona v dluzích a pronásledován věřiteli, ze zoufalství si vzal život. A lkající člověk nad rovem byl jeho hlavní věřitel a největší utiskovatel, lichvář Popl. V Jestřabí říkali mu Krejcárek, poněvadž prý z každé půjčené zlatky žádal denně krejcar úroku, „jen krejcárek, jen krejcárek, co menšího už může být?“ jak prý říkal svým ubohým dlužníkům. Sebevražda Muzikova mocně zalomcovala jeho lakotnou, lichvářskou duší, a k tomu milého Krejcárka potkaly ještě jiné zkormucující věci. Jeden syn oženil se mu proti vůli jeho s chudou dívkou a nadobro rozhněval se s otcem, druhý syn pak, veliký student v Praze, nemoha se doprositi na otci pomoci, zastřelil se z dluhův.

A Krejcárek z toho všeho se zbláznil. Vymáhal peníze, kde jaké měl, roznášel je po polích a po lesích, dělal malé hrobečky a do těch s pláčem pochovával svoje nalichvařené jmění. V noci pak chodil na hrob Muzikův prosit za odpuštění. Měl utkvělou myšlénku, že vzdechy, prosby a žaloby Muzikovy srážejí se v noci na hrobě v podobě rosných krůpějí, a ráno, když do nich zaplane slunce, vznášejí se k Bohu. Bál se tuze hněvu božího, a proto chodil stírat s hrobu sebevrahova rosu, v níž spatřoval ty žaly a vzdechy. Při tom kvílel a plakal tak bolestně a zoufanlivě.“

„Stihla ho spravedlivá odplata,“ pravil mladý Královec, „málo jest hříchů tak těžkých jako lichva, a většinou už na zemi lichva dočkává se krutého pokání. Znám také podobný případ ze Zhoře. Tam lichvář nadřel tisícův, ale ztratil všecko a na konec chodil žebrotou.“

„Ano, jest to hřích smrtelný,“ přisvědčoval starý mládenec, „zdejší Krejcárek toho také odpykal. Umřel v blázinci, a zbytek jeho jmění zdědil nějaký marnotratný příbuzný, který se mrtvému ještě vysmál za jeho spoření a lakocení.“

Za hovoru došli až k místu, kde se vstupovalo na hráz rybníka.

„Jste už ospalý?“ tázal se Hulicius svého druha a zastavil se.

„Nikoli, ač jest už pozdě, přece ještě bych nemohl usnouti, vrátím se s vámi,“ odpovídal Jiří, a obrátil se. Kráčeli zase do městečka a tamtudy až na malé náměstí a dále do zadní ulice, kde byl hostinec. Tam ještě bylo světlo.

Když míjeli hostinec, Hulicius odstoupil a podíval se do nezastřených oken.

„Hleďte,“ tiše volal na Jiřího, „zde také jest taková lichvářská pijavice.“

Mladý muž přistoupil k oknu a nahlédl do hostinské jizby, skorem úplně prázdné. Jenom u jednoho stolu seděli při kartách tři rolníci, u jiného pak Jiří k úžasu svému poznal ve společnosti malého otylého človíčka — pana otce Máje.

„Snad ne mlynář?“ zvolal udiven obraceje se k Huliciovi.

„Nikoli, ten druhý. A nepřál bych vám, můj mladý příteli, slyšeti, co ti dva si vypravují, možná, že pak ani do rána byste neusnul. Pojďte, nyní zase já vás vyprovodím.“

Vrátili se městečkem ke mlýnu a pak už se rozloučili, slibujíce si brzkou shledanou.

Na zpáteční cestě Martin Hulicius ještě hovořil se svým kocourem:

„Pěkně jsme se dnes prošli, macíčku, viď? Viděls také lichváře Tomáška, jak v hospodě svítil očima? Ten už má pana otce v klepetech a nepustí, nepustí. Zdá se mi, že poslední dobou hovořívají spolu více o jiných věcech než o dluzích a o penězích.“

Starý mládenec dobře pravil. Poslední dobou mlynář Máj několikráte se sešel v hostinci s Tomáškem, a pokaždé trvalo až do přededni, než se rozloučili. Známost jejich zdála se býti vždy důvěrnější a srdečnější, jmenovitě lichvář, až do nedávna nedůtklivý a pánovitý, nyní

byl chvilemi jako hedvábí a k panu otci ovšem také chvilková zdvořilost a laskavost. Také oné noci, když Hulicius s Jiřím se procházeli mimo hostinec, hovor jejich trval až do svítání.

„Nu což, pane otče," tázal se Tomášek mezi jiným, „promluvil jste už se slečnou?" A jeho červený, tučný obličej, porostlý krátkými vousy, všude stejně přistřiženými, tázavě se upřel na kulaté, hladké líce mlynářovy. Otylost dávala vzezření Tomáškovu ráz nemotorné blbosti a nikoli obyčejného lichvárského chytráctví. Zejména nyní, když nedočkavě hleděl na Máje, tato „obrvená buňka", jak lichváře nazval Jestřabský podučitel, vypadala nadmíru hloupě.

Pan otec trochu se zavrtěl, jaksi nerad slyšel tu otázku, ačkoli ji očekával.

„Ještě ne, pane Tomášku, ještě ne, staroušku," odpovídal konejšivě.

„A pro Boha, kdy to přece bude?" dorážel lichvář hlasem málo přívětivým.

„Musím přece na to opatrně," vykládal pan otec, „už jsem vám řekl, že to není snadná věc. Dcera má ženicha matka mu přeje a celkem jest to výhodné tedy jak jsem pravil, těžká věc."

„Snad naposledy nechcete, abych ostrouhal kolečka?" hněval se Tomášek. „To bych nerad, toho bych vám, pane otče, neodpustil. Už dosti jsem učinil pro vás v naději na brzké příbuzenství. Kdyby toho nebylo, však víte —," a významně mávl rukou.

Mlynář se bránil, seč byla jeho stísněná, nepatrná výmluvost.

„Musím přece nejdříve dostati ženu na svoji stranu, a víte sám, ženské jsou divné, divné. Kdybych ji s tím přišel v nevhodnou chvíli, mohlo by se vám teprve všechno zkazit. A až budeme míti matku, s dcerou už bude snadnější práce."

„Myslíte?"

„Toť se rozumí. Jako s tím inženýrem. Co já a matka chceme, učiní všechno."

„Jen aby nám neselhalo. Já, pane otče, z ničeho nemám takový strach, jako ze slečny. Třebas ji napadne, že jsem už stár nebo že nejsem hezký. Takové slečinky mívají také svoje vrtochy, a ty aby kozel vyháněl. Paní mlynářové se nebojím." (Pokračování.)

FEUILLETON.

— Pan Fr. X. Šalda domnívá se, že mu bylo v minulém čísle „Lumíra" notickou o jeho posouzení básní Antonína Klášterského v „Literárních listech" ukřivděno. Úmyslně a zlovolně nekřivdíme nikdy nikomu, a kdyby kdy v „Lumíru" padlo tvrdé slovo nezaslouženě, jsme a budeme vždy ochotni je odvolati.

Pan Fr. X. Šalda v dopise zaslaném „zodpovědnému redaktoru Lumíra", tedy v dopise, kterého když zde užijeme, nedopouštíme se indiskretnosti, žádá nás, abychom konstatovali, že k jeho úsudku o genreových básních p. Klášterského nepřiměla jej ani zloba, ani literární zášť. Do svého srdce nahlédnouti může jen pan Šalda sám a tvrdí-li, že při psaní onoho posudku nebylo v něm ani žloby, ani zášti, věříme to panu Šaldovi a nemáme práva trvati na svém výroku, pokud nedokáže se, že jednání páně Šaldovo jest v odporu s jeho slovy.

Pan Šalda ve svém dopise dokládá: „Neřekl jsem nikdy než svoji myšlénku a celou svoji myšlénku. Nic víc, nic míň. A vždycky přímo. S plným jménem. Stál jsem vždycky a před každým s nahou tváří, s čistým čelem. Chtěl jsem a chci volnost myšlénky a svobodu zkoumání. Neobmezenou možnost pravdy. Proto jsem odešel od vás, když jsem poznal, že na vaší straně není pravda, že tam nikdy ani nemůže být. — Jsem jako člověk i jako myslitel (ať jak chci malý, jsem jím přece) — čistý. Bez úhony. Jsem gentleman." — Tak píše pan Fr. X. Šalda, a nyní tedy následuj prosté konstatování fakt.

* * *

V čísle 21. „Literárních listů", ze dne 16. října 1892, str. 360, píše pan Fr. X Šalda:

Zejména poesie prvního (Ant. Klášterského, který imitoval Coppéa stejně jednostranně jako horečně, je zcela umělá a aranžovaná, nepříjemně vypočítaná stejně jako nezdařeně kombinovaná, vulgárně sentimentální, drobná, falešná a dojatá. Svět není p. Klášterskému grandiosní hra živých sil, objektivné a nutné divadlo postupného rozvoje koordinovaných dedukcí daných několika principů — ale mrtvý herbář básnických sujetů, motivů a point. Je těžko najít pojetí méně umělecké. — Není vůbec umělec: necítí ani v nejmenším to, co prozrazuje všecky talenty (a rozumí se ve zvýšeném stupni i genie): ten skoro nemravný a tvrdý kult manifestované síly. Nemravný ve smyslu morálky konvenční a vulgární — ne evolucionistické, která vychází ze základní identity síly a dobra). Pan Klášterský — jako genrista katexochen — vidí svět neobyčejně prostě, illusorně a více méně vtipně. Tak na př. má pro p. Klášterského každý kámen na silnici nějaký hluboký a tajemný smysl. Smysl fiktivní, vyrozumovaný a umělý. Básník odkrývá, hledá a nalézá všude význam: aranžuje a skládá si ve světě samou miniaturní úlohu, samý blízký a směšně poddajný cíl, samou páku a kladku do svého snadného, bezvadně uhlazeného a vzorně pohodlného mechanismu. Čenichá všude v přírodě nejpovedenější účelnost — alespoň takovou, aby mu stačila na pointu. Vidí a myslí v zděděných generalisovaných a zjednodušených schematech verbálných: řekne třeba slovo „dívka" a vidí hned bytost čistou, skromnou krásnou a mladou. Za tento koncept (daný à priori a ve slově) jeho analysa nejde. Nepřijde mu na mysl, že mohou býti také dívky ohyzdné a zkažené, drzé a frivolní. Jako pojmy, celá jeho psychologie nejde za hrubý, falešný a abstraktný verbalismus: podává a cítí jen to, co leží ve slovech jako vypracovaný, hotový a vulgární koncept. Je to spisovatel nejméně personelní a nejméně originelní. Nemáte někdy ani tu satisfakci, abyste mohli konstatovati autora, z něhož okresluje. Poněvadž neimituje individuality, ale skutečná *lieux communs*, všecko to, co je již vyvrženo a opuštěno, co je dnes ve verbálných konceptech majetkem vulgární a průměrné sensibility. Odtud nasladlost a sentimentalismus, který přenesl ze svého genru i do „intimní" lyriky. Odtud její schematičnost a formálnost. Je bez sestředěné emoce, rozlitá a mělká v naladění, bez evokativnosti, bez suggesce, bez stylu. Jeho příroda je konvenční a akademická, jeho smysl sociálný — smysl typu a prostředí — falešný, groteskní a banální, jak ukazují zejména jeho „Písně z práce". Je to serie umělých, kombinovaných a romancských scen, melodramatických kupletů nebo vulgárních variací na čítankové sentence (na př. Píseň závěrečná — dělníkům nesmrtelným . Jeho dělníci mají se k umělecké pravdě o kolik

*

mil dál než třeba pastýři Doratovi. A to všecko bez nejmenší stopy jakékoliv ideje (nedá se k nim počítati několik banálních a kolik tisíciletí starých sentencí), balladicky prázdné a affektované. Ubohá modernost! Ubohý realismus! Ubohý socialismus! A docela ubohá česká kritika, která po románech Zolových, po některých pracech německých naturalistův, abych jmenoval nejbližší a nejznámější — odvážila se proklamovati pana Klášterského — za básníka socialistního! — Příští generace bude s celou tou otázkou hotova trochu dříve. Její úsudek o modernosti p. Klášterského bude celý, myslím, v jediné větě: „laissez moi rire!“

Takto psal pan Fr. X. Šalda jako kritik.

Ale pan Fr. X Šalda býval někdy také básníkem a osobním přítelem Ant. Klášterského a o témže genru, o němž jako kritik psal, jak shora uvedeno, napsal druhdy svému příteli následující znělku:

Divadelním genrům Petra Jasmina (Ant. Klášterského).

Co zřel a pozoroval ve divadle,
vše s pudrem hladkých veršů svých nám dává:
vzdor srdce tam i bolest prudká dravá,
vzlet cit a žáry zase dávno schladlé.

Tam tváře bídou vyhublé a vpadlé
a vedle hoch jak horská bystřeň lkavá,
pak jas, čím láká a čím vraždí sláva
a růže kvetoucí a růže svadlé.

Však to, čím vítězí tak rád on vždycky,
ta slza snílka, kterou v svět se dívá,
jež studí a jež pálí, srdce shřívá,
ten soucit jeho hluboký a lidský
je opálovou, skvoucí rosou svěží,
jež na motivech jeho prostých leží.

To psal p. Fr. X. Šalda o genru p. Klášterského jako básník a jako přítel.

A pan Fr. X. Šalda žádá „neobmezenou možnost pravdy“. Kde jest jeho pravda? U kritika nebo u básníka a přítele? Ale pan Fr. X. Šalda jest „jako člověk i jako myslitel čistý. Bez úhony“. — A tento myslitel praví, že odvratil se od nás proto, „že u nás není pravdy, že jí u nás nikdy ani nemůže být“. Nuže pan Šalda vidí, že u nás pravdy může být. Zde je nahá a celá.

* * *

„Jsem gentleman,“ praví p. Fr. X. Šalda ve svém listu, a reklamuje pro sebe práva gentlemana.

Dobře. — V srpnu t. r. měl pan Šalda nějaký literární spor s p. Roháčkem, redaktorem „Nivy“. V čísle 17. a 18. „Literárních listů“ (obě čísla vyšla najednou dne 1. září) bojuje p. Fr. X. Šalda, jak následuje:

V posledním čísle „Nivy“ pomáhá si p. Roháček proti mně sofistikou stejně špinavou jako ubohou a nejapnou. Je trapné vidět jeho olověný mozek špatně dressovaný v spekulativní gymnastice, jak by rád tančil pružné pirouetty. Ale nepovedlo se mu. Pan Roháček dovoluje si argumentaci že i mé pojímání kritiky jako činnosti positivné a receptivné — je programmové, a dodává, že ani on sám jinak kritice nerozumí, že nechce míti kritiku jednostranně realistickou neb idealistickou, slovem partisanní. To je lež stejně drzá jako naivní. Myslí p. Roháček, že zapomenou čtenáři za čtrnáct dní, co psal v minulém čísle? Povím tedy, co žádal p. Roháček před měsícem, jak rozuměl tehdy slovu: programm. Řekl nám: vy musíte být programmoví zrovna jako jsou jiné naše listy politické a belletristické. A uvedl příklady: jako jsou Národní listy mladočeské a Hlas národa staročeský, Světozor „realistický“ (?) a Zlatá Praha „idealistická“ (!?) Je to jasné nebo ne? Žádal patrně programm strany — programm politický a bojovný. Dokázal jsem ve svém článku „Literární kapitoly II“, že takový programm je v kritice — nesmysl. Že ji ničí pojmově. A dnes p. Roháček se zbaběle a nejapně vykrucuje. Provádí to však sofistikou neobyčejně hrubou a zrádnou. Mísí a mate totiž — buď z nevědomosti nebo úmyslně — slova: methoda a programm. Mé pojímání kritiky je jen methodické — nikdy programmní. Člověk, který chce psáti o těchto otázkách, musí jim rozumět. A je-li to povrchní diletant jako p. Roháček, má se dříve dáti poučit o významu a rozdílu těchto dvou terminů.

Ignorance p. Roháčkova nemá vůbec sobě rovné. Může s ní jen rivalisovat klid, s jakou ji projevuje. Kolik slov řekl v naší při, tolik nesmyslů, neznalostí nebo mělkostí.

Nemohu si myslit člověka absolutistnějšího, nevědomějšího, méně komprehensivního, obmezenějšího. A tento člověk vydává se za moderního a realistního! A tento člověk chce vésti nejmladší moravskou generaci! Bude li tam kdy nějaká a má-li kdy něco znamenat, nemůže jíti za ním. Poněvadž vésti nemůže nikdy jméno nebo osoba, — ale jen a jen myšlénky. A těch pan Roháček nemá.

Takto píše p. Fr. X. Šalda.

Pan Fr. X. Šalda jest gentleman.

* * *

Čtenáři „Lumíra“ ptají se udivení nač věnujeme celé půl druhé stránky panu Šaldovi? Budiž to vysvětleno: Proto, že se „Lumír“ ve svých sloupcích ujal mladého, nadaného autora proti nezřízenému útoku páně Šaldovu, protože tento útok pravdymilovného, čistého myslitele a gentlemana nazval jménem, daleko ještě nevyvažujícím křivdu, která se tu stala, — proto žádá p. Šalda zadostučinění a dí, nedostane-li se mu ho, že požene zodpovědného redaktora „Lumíra“ před zákonní soud. — Nuže, také my vedeme p. Šaldu před soud, — všech slušných lidí.

— Spolek českých spisovatelů-belletristů „Máj“ chystá k letošním vánocům překvapující literární novinku. Bude to objemná kniha, která pod názvem „Černá hodinka“, vzpomínky členů „Máje“, obsahovati bude fragmenty z memoirů skorem všech členů „Máje“ a tudíž velké většiny žijících českých spisovatelů. Kniha zajímati bude každého, v kom neutuchl ještě zájem pro literaturu a pro ty, kdo ji tvoří; v ní dávají spisovatelé nahlédnouti do svých duševních dílen, do svého života a srdce přímo a více než kde jinde. Každý charakterisuje tu sám sebe a tedy jistě nejlépe. Vzpomínky čistě intimní střídají se v knize té se vzpomínkami cestovními a literárními, a již tím zaručena je knize pestrost, nehledě k tomu, že každý z vypravujících přináší svou zvláštní formu, svůj zvláštní styl. Kniha vydána bude ve prospěch „Máje“ nákladem a tiskem J. Otty v úpravě zvláště nádherné. Každá vzpomínka opatřena bude snímkem podpisu vypravujícího spisovatele. Z příčin typografických vyjde kniha ve dvou částech; první část bude obsahovati mimo jiné vzpomínky od Karoliny Světlé, Adolfa Hejduka, Jana Antoše, Františka Heritesa, R. E. Jamota, Adolfa Černého, J. Bittnera, Boženy Kunětické, Gabriely Preissové, Eduarda Jelinka, M. A. Šimáčka, K. V. Raise, Aloisa Jiráska, Jos. Havlíka, Ant. Klášterského, Ant. Sovy, Jaroslava Vrchlického, Dra. J. Gutha a Antala Staška.

Druhá část knihy, která vydána bude v krátké době za částí první, obsahovati bude vedle jiných vzpomínky Sv. Čecha a J. J. Kolára.

Listárna redakce.

Za rukopisy redakce v žádném případě neručí. Kdo si přeje, aby mu rukopis vrácen byl, přiloží frankovanou obálku, jež opatřena jest plnou adressou zasylatelovou. Rukopis vrátí se pak poštou bez jakékoliv redakční poznámky. Úsudkův o zaslaných pracích nepodáváme. Rukopisy k tisku nepřijaté, k nimž obálka poštovní přiložena není, ničí se hned po přečtení. — Zvláštními dopisy odpovídati nelze

Neuveřejníme práce znamenané: „Svatý háj atd.“ — „Nad Libanonem vítr atd.“ — „M. Z.“

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 10. PROSINCE 1892 ČÍSLO 35.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . 1 zl 20 kr
na půl léta . 2 „ 40 „
na celý rok 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta 1 zl 25 kr
na půl léta 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, ... ulice číslo 18. nové

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1. 10. a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Z básní Adolfa Heyduka.

Zpěv.

Nač zpěv? Sám sebou zhynout musí,
ten choutky roztoulaný host,
co tíží nás, co srdce dusí,
je temná žití neznalost!

Zpěv! Hříčkou pro zábavu leda,
pro dětskou ženy kratochvíl;
svět spasit může jenom věda,
v níž vesmír tlum svých záhad skryl.“ —

Ne, nikdy ne! V tom žití našem,
jež hubí sterých vášní žeh,
byl zpěv a bude Messiášem
pro lidstvo mroucí v okovech.

Ba, píseň porážela voje
když lid ji pěl a nadšen byl,
ať vložil do ni srdce svoje
tu Žižka onde Rouget de Lisle

A příboj pomsty, příboj hněvu
i trůny králův s sebou vzal,
již děsili se žárných zpěvů,
a nejeden i hlavu dal.

A přijdou ještě jiné časy,
v nichž širé země zbarví krev,
leč z krve vzrostou zlaté klasy,
a všemu vládnout bude zpěv!

Černé růže.

Mně zdálo se — zlá noc to byla,
a ňadro posavade puká
že na srdce mně bílá ruka
hrst černých růží položila.

Má prsa třásla se a chvěla,
tvář ohněm vzplanula a bledla,
leč chabá ruka s ňader dolů
těch růží sejmout nedovedla.

Mou mysl zmámila jich vůně,
jich ostrost trnů v srdce vnikla,
až ústa zaúpěla, křikla,
a hruď má od té doby stůně.

Co bílých rukou dar as značí?
Toť černé růže Poesie,
jichž osten v srdce mi se ryje,
a přec mé všecko štěstí značí.

V plamenech

Písně, mladých ňader zdoby,
úsměvů a vzdechů směs,
za jeseně bouřné doby
třesoucí jsem rukou snes'.

Mnohé slovo zniklo, zbledlo
hojnou slzou vlhkých řas,
co dřív mysl k zpěvu vedlo,
dávno rozvál bouřný čas.

Ondy se mnou družně lkály,
za mne mnohý vedly spor,
se mnou vždy a všude stály,
na moři i v skrýši hor. —

Dětských tužeb první květy,
shořte, ač to krutý soud,
leč kde tužeb zašly světy,
jest i písni zahynout.

Vzplála rázem hrstka písní,
a mně z ňader dral se vzdech:
„Ach co člověk v mládí vysní,
hyne v žití plamenech.

Slunný žár, hle, mého blaha,
hranice mých přání! Žel! —
Ruka chvatně k srdci sahá,
a zrak znova zaslzel.

Rozťato.

Rád vzpomínám těch dávných chvil,
ač častokrát mi zvlhnou brvy,
když o růžích jsem žití snil,
a slunce hořelo mi v krvi.

To bylo za junáckých let,
když vše se mile na mne smálo,
a srdce dávalo se v let
a do nebe se vznésti přálo.

A také cesty vzpomínám
jíž lesem šli jsme vedle sebe,
kde jsem ti řek', že rád tě mám,
a tys zas mně: „Ó, víc já tebe!“

To byl tak čarokrásný den,
chvoj voněla a ptáci pěli,
mně zdálo se, že s kmenem kmen
a s květem květ nám záviděly.

Já v kůru písmeny dvě vryl,
a srdce k nim, jas tkvěl nám v líci,
jmen našich počátek to byl,
jak druhdy činí milující.

Slib pojil nás, však co jest slib?
byl nezdržen — proč, Bůh ať soudí.
hněv rostl z škádlení a z chyb;
ach, často člověk v žití bloudí. —

Touž cestou po letech jsem šel,
když překonal jsem bolest sterou;
strom s jměny skácený jsem zřel
a puklé srdce pod sekerou.

A trpce usmál se můj ret,
a všecka bytost má se chvěla,
jak by mně dlouhou řadu let
ta sekera již v ňadrech tkvěla.

Černé oči.

(Své ženě.)

Černé oči v snivé tváři,
ó, jak vás mám rád,
jak umíte zlatou září
moje srdce hřát;
rázem půlnoc v něm se mění
v růžovitý den,
černé oči, zda to není
pouhý klam a sen?

Oči, oči, černé oči,
plny slunných zdob,
zdali paní vaše vkročí
někdy na můj hrob,
aby na něm vzkvetlo milo
kvítí v jarní čas,
a v mém srdci vykouzlilo
klid a mír a jas?

Ach, těch divů nedovede
žárná vaše zář,
lze-liž mrtvé líce bledé
změnit v růžnou tvář?
lze-liž ono srdce vznítit,
jež zůstalo stát?
Vy budete zářit, svítit,
a já spát, již spát! —

O novolamarckismu.

Přednesl v „Přednáškovém spolku“ *Fr. Klapálek.*

Že postupně tvorstvo se vyvinulo, v tom jsou přírodozpytci dnes jedné mysli, ač způsob, kterým se to dálo, posud úplně prozkoumán není a přírodozpytci v tom také nejsou za jedno.

Nejznámější toho rázu theorie jest Darwinismus. Jest to vlastně, vzato ve smyslu užším, theorie selekční či přirozeného výběru. Nevím, smím-li předpokládati tak přesné známosti této theorie, jak v průběhu této rozpravy budeme potřebovati, i dovolím si stručně vyložiti její podstatu. Ona vychází od té zjištěné okolnosti, že v potomstvu jisté generace kteréhokoli druhu nacházíme odchylky, které již na mláďatech od začátku potomstvu tomu jsou dány, tak zvané odchylky sourodé, kongenitální. Poněvadž každý tvor v celém svém životě jest vydán jistým podmínkám životním, není lhostejno, jakého rázu odchylky tyto jsou. Mohou býti tvoru příznivy, mohou snadněji mu dopomoci buď k potravě neb k ochraně před dravci jej pronásledujícími, kteří jím se živí, po případě, jak u rostlin to nacházíme, k snadnějšímu rozptýlení semene, nebo k ubránění před tvorstvem na ní se pasoucím; mohou však také býti ústrojenci škodlivy, nebo jen lhostejny.

Jest známo, že každý tvor má více potomstva, než se ho může udržeti. Darwin vypočetl, že by jediný párek slonů za 740—750 let rozmnožil se na 19 milionů jednotníků, a nebylo by tudíž potřebí k tomu velké řady let, aby sloni sami zabrali celý povrch zemský. A přece jest slon jedním ze zvířat, která nejpomaleji se rozmnožují. Faktum, že tvorstva ubývati musí více, než by ho smrtí přirozenou sešlo, jest jistojisté a jest pak ovšem přirozeno, že vymírají nejspíše ti z potomstva, kteří jsou méně k životu způsobilí, a zůstávají, kteří jsou více života schopni. Generaci po generaci příroda všecko své tvorstvo přebírá: co jest schopno, zůstane, co jest neschopno, neb jen méně schopno, padne. To jest tak zvaný výběr přirozený, úhelný to kámen theorie Darwinovy, hlavní princip, kterým Darwin celý postupný vývoj tvorstva odvozoval. Takovýto výběr se opakuje v každé generaci, a vlastnosti, které má dotyčný tvor, jenž přírodou byl k dalšímu životu vybrán, přenášejí se na potomstvo, jsouce kongenitálními, ba naopak, ony ještě v potomstvu se sesilují a tím druh se mění nebo, vydán-li jest na velkém prostoru různým podmínkám, rozpadá se ve dva i více různých napřed odrůd, variet a konečně v nové druhy.

Všimněme si, co jest nejdůležitější části učení Darwinova. Jsou to kongenitální odchylky, které on předpokládá, a pak přirozený výběr. Přirozeným výběrem přizpůsobuje se tvorstvo určitým podmínkám životním a tím se mění, vyvíjí. Myšlénka tato doznala ovšem na jedné straně hlučného přijetí, na druhé straně, jak to vždycky s velkými myšlénkami bývá, hlučného odmítnutí. Časem ovšem názory se vytříbily; zásada theorie evoluční, která tím způsobem byla jaksi pevněji podepřena, byla přijata, avšak myšlénce Darwinově samé ještě se toho úplného přijetí nedostalo. Říkají: My toho přírodního výběru nevidíme, my nemáme pro něj žádného očividného důkazu. Proto na místo této theorie selekční byly vystaveny mnohé jiné a jednou z nich jest i theorie novolamarkkismu, t. j. obnoveného učení Lamarckova.

Lamarck, Francouz, koncem minulého a počátkem přítomného století byl první učenec, který se odvážil jasně pronésti myšlénku postupného vývoje tvorstva. Učinil to však způsobem trochu, abychom tak řekli, hrubým, nepropracovaným. Když pak utkal se Geoffroy S. Hilaire, druhý zastánce theorie evoluční, 22. dubna a 16. července 1830 před akademií francouzskou s auktoritou Cuviera, věhlasného anatoma, který na faktech stavěl všecko své učení, doznal veliké porážky a po tomto souboji vědeckém byla celá theorie evoluční umlčena i s lamarckismem, až teprve Darwin ji zase vzkřísil.

Lamarck hleděl na vše způsobem jiným. Jeho zásady byly tyto: Veškeré tvorstvo jest vydáno jistým podmínkám životním. Tyto podmínky vzbuzují v něm jisté potřeby, kterým ono snaží se vyhověti a jim se přizpůsobiti. Tím se jeho organisace mění. Jak se tato změna organisace děje, to nám Lamarck nevysvětluje, a to mu také mimo nepropracovanost jeho dokladů před Cuvierem a francouzskou akademií způsobilo porážku.

V novější době ujali se jeho názorů hlavně učenci američtí majíce v čele slavného palaeontologa, prof. Cope. Zamítajíce přírodní výběr, musili nalézti jiný princip, který by jej nahradil, a vrátili se k učení Lamarckovu, ale zjemnili je, abych tak řekl. Oni dí: Každý organismus chová v sobě zvláštní sílu, kterou nazvali silou vzrůstu, jež jaksi odpovídá na tlak okolností životních. Jako nejjednodušší příklad můžeme si vzíti, že individuum, kterému hojně dostává se potravy a nemusí při tom mnoho jí spotřebovati ku svým výkonům životním, ve velikosti své vyniká nad jednotníky téhož druhu, kteří méně mají potravy a více jí potřebují pro své výkony. Vznik organismů vícebuněčných z původnějších zajisté organismů těžce lze jinak vysvětliti, leč bující silou vzrůstu následkem příznivých poměrů životných, zrovna tak jako posud u mnohých ústrojenců, zvláště nižších, rozmnožování jest odvislé od hojné potravy.

Věc tuto však pojali ještě úžeji ve druhém svém principu o řídění síly vzrůstu, což ve mnohém ohledu odpovídá Lamarckově principu o užívání a neužívání ústrojů. Ústrojenec jest vydán určitým podmínkám životním, které v něm určité potřeby vzbuzují, a těmi vedeny jsou šťávy výživné na ta místa a do těch orgánů, které hlavně velkou práci vykonávati mají. Věc tato vůbec jest známa, neboť na ní spočívá heslo o sílení a otužování našeho těla. Následkem většího přítoku šťav výživných ústroje, větší práci konající, silněji se vyvíjejí. Vidíme u zvířat, která požívajíce potravy tvrdé, těžce stravitelné, musí ji silně žvýkati, že mají silně vyvinuté plochy stoliček, což pokládají Novolamarckovci za výsledek z generace na generaci přenášeného, postupného zvětšování se třecí plochy zubní následkem většího přítoku šťav vyvolaného větším užíváním. Ovšem to předpokládá, že ústrojenec má dostatek potravy i pro tyto vetší potřeby — jinak příroda, jsouc spořivou, šetří na ústrojích méně potřebných, jak toho příklady opět vidíme na zubech zvířat, živících se potravou zcela měkkou (chudozubí).

Abychom si to na jiném příkladě objasnili, všimněme si, jak vysvětlují vznik rohů i parohů našich kopytníků. Jest známo, že naši přežívavci nemají jiné zbraně, než právě tvrdou kost čelní, opatřenou mohutným sourožím, kterou se nejen vespolek, nýbrž i proti nepřátelům brání. Jejich předkové rohů postrádají. U nich při častých zápasech děl se mechanický tlak na čelo. Toto tuhlo a látky výživné, které byly v přebytku, hnaly se na to místo. Pomalu vyvíjel se jednoduchý hrbol, který pak rostl. Nejen pokožka ztuhla a vytvořila roh, nýbrž také i kost na místě tom sesílila, vyvinula se v násadu, na které celý roh sedí.

Třetí důležitý princip, o který se opírá novolamarckismus, jest t. zv. zdržování a uspišování vývoje, retardace a akcelerace, která se opět zakládá na principu síly vzrůstu podporované lepší, hojnější výživou. U jistých druhů někteří jednotníci hojnější potravou dospívají mnohem rychleji, dříve se jisté ústroje na nich vyvíjejí než na jednotnících jiných. Tím se celá doba, kdy ústroj ten či onen na nich jest vyvinut, posunuje do rannějšího věku, na jiných se nemění, nebo po případě následkem nepříznivých podmínek životních se celý ten ústroj vyvíjí v době pozdější. Takový příklad nám blízký nacházíme u obojživelníků, kde jest to velmi nápadno při ústrojích dýchacích. Jest známo, že obojživelníci rozdělují se na dvě hlavní třídy: mloky a žáby, které se podstatně liší svým vývojem. Žáby nám poskytují obrázek vyšší třídy rozvoje, mloci nižší. Proč? Poněvadž u mloků celkem déle vytrvávají žábry a později nastává dýchání plicní, kdežto naopak u žab trvá dýchání žaberní krátce a dýchání plicní se uspišuje a žáby stávají se celkem více zvířaty suchozemskými. Jak tu působí zrovna podmínky životní, toť dokazují právě obojživelníci, že skutečně závisí to na okolnosti, je-li některé zvíře nuceno dříve dýchati plícemi než jiné. U některých obojživelníků mohou larvy býti přiměny dříve k tomu, aby ztratily dýchání plicní tím, že zbavují je vody a nutí je k tomu, aby dýchaly plícemi. Tu jest pak dýchání plícemi uspíšeno a přeneseno na stadium rannější. Naopak zase nenastanou-li tyto příznivé podmínky, posouvá se vývoj nového ústroje na dobu pozdější. Axolotl ku př. vyvíjí se za podmínek příznivých v Amblystoma; nenastanou-li tyto podmínky, rozmnožuje se, trvaje ještě v stadiu jménem axolotl dávno známém. Jiný příklad akcelerace nacházíme ku př. u některých much, jako zhoubné bejlomorky pšeničné (Cecidomyia tritici). Její larvy žijí ve stéblech obilných a rozmnožují se již v tomto stadiu. Měla-li dostatečné výživy, dospívají u ní tedy ústroje rozplozovací dříve a ona rozmnožuje se již jako larva. Ustálí-li se tento způsob rozmnožování, může vésti k pravidelnému střídání různých generací.

Vezměme si také jeden velmi obyčejný příklad zdržování (retardace). Takový nám poskytuje na př. náš

„zub moudrosti“, to jest poslední stolička, která se vyvíjí ze všech nejpozději, často již ve věku dospělém a nezřídka se stává, že ani nevyroste. Vývoj tohoto zubu jest přenášen neustále na dobu pozdější a pozdější, retarduje se, zdržuje se, a nejvyšší stupeň této retardace jest, že vůbec nevyjde. Avšak u opic starého světa, které mají chrup totožný jako člověk, jest do onale vyvinut, u člověka pak jen tím lze toto opozďování se vysvětliti, že člověk nepotřebuje tak silných žvýkacích ústrojů, jeho čelisti se zkracují, pro zuby v nich jest méně místa a nejslabší z nich musí povoliti — to jest zub moudrosti.

Tyto jsou zásady novolamarckismu. Nyní všimněme si, jaký jest vlastně rozdíl mezi darwinismem a novolamarckismem. Ten spočívá na jedné věci, která posud bohužel rozřešena není a také není naděje, že by tak brzo byla konečně rozřešena. Darwin vychází od zásady, že obměny, které mají býti z potomstva na potomstvo přenášeny, musí býti kongenitální, t. j. již od narození neb od počátku na dotyčném potomstvu se vyskytovati. A co tvrdí Lamarck a jeho stoupenci? Ti praví: Každý tvor během svého života nabývá nových vlastností, které přenášejí se na potomstvo. Tu jest zásadní odpor obou nauk, který nebude lze tak hned experimentem rozřešiti, neboť nemožno jest vymknouti nějakého tvora z vlivu jeho podmínek životních tak, aby bylo jasno, které vlastnosti jsou z rodičů přeneseny a které v životě vlastním získány. Zkoušeli to, avšak bohužel nedosti vhodně. Zkomolovali zvířata v několika generacích, po sobě a chtěli tím docíliti, aby potomstvo bylo také zkomoleno. Poukazovali na zkomolení která se opakovala po sta let, ve všech po sobě následujících generacích, a přece nenechala na potomstvu stopy. Ale toto počínání není správno. Každé zkomolení jest násilnost, která se provádí na ústrojenci a nemůžeme ani očekávati, aby taková násilná obměna, která v podmínkách životních nikterak nemá své příčiny, se přenášela. Důkaz přesný, že by takovéto v životě jednotlivcově nabyté vlastnosti přenášeny byly neb naopak nebyly, posud veden není.

My můžeme však souditi, že přenášení takové jest možno. Vezměme na př. rostliny některé, jež přenášeny jsou z přírody do zahrady, ku př. hodně plstnaté. Shledáme, že za čas nedlouhý po několikerém výsevu pozbývají své krásné plstnatosti, stávajíce se rostlinou méně zelenou. To byl přece nějaký doklad pro přenášení vlastností v životě nabytých, ač nesmíme mysliti, že by silnější stupeň jisté vlastnosti získaný v jedné generaci v téže míře na potomstvo byl přenášen. Musíme věc poněkud jinak pojímati. Předpokládáme, že změněnými podmínkami životními vzbuzuje se variabilita v potomstvu, a sice dle mínění novolamarckovců v určitém směru, tak že, i když první potomstvo takové rostliny jest z počátku více plstnaté na začátku svého života, než prvá generace na konci svého života, přece chová v sobě náklonnost, pokud tyto nové podmínky trvají, ještě více plsti během svého života ztratiti než generace první a tuto vlastnost v míře ještě větší na potomstvo vlastní přenésti.

Avšak škola moderních Lamarckovců přináší nám také důkaz palaeontologický pro své tvrzení, že takovéto změny v životě jednotlivcově nabyté jsou přenášeny na potomstvo. Týká se to celé řady prací v oboru palaeontologie od Copea, Schlossera, Rütimeyera, Marshe, Leidyho i jedné dámy, Marie Pavlovny. Jsou to hlavně kopytnatí ssavci, kteří v rodokmeně svém nám poskytují dlouhou řadu postupných přeměn, kterými se určitým podmínkám životním přizpůsobovali. Objevili totiž páni palaeontologové, že původně byli ssavci zmínění pětiprstí, na příklad praotec našeho koně že byl asi té velikosti jako liška a že měl 5 prstů na všech nohách a že teprve postupnou proměnou čtyř prstů na každé noze pozbyl. Ale on měl také ještě jiné vlastnosti. Neměl takových zubů, jako má nynější kůň, neměl na třecí jich ploše tolik hrbolů, jejichž počet teprve později se zvětšoval. Předkové kopytnatců měli chrup spíše všežravý, ale pak přecházeli ku potravě rostlinné, čímž nové potřeby jim vznikaly, hlavně větší plochy třecí na stoličkách, protože jest nutno potravu rostlinnou více rozemílati, a pak pevnější podpory těla, které mnohem delší dobu za den bylo v pohybu, poněvadž zvíře potřebuje rostlinné potravy více než masité. Změny, které musily nastati v celém organismu, aby byl novým životním podmínkám přizpůsobenějším, byly veliké. Dnes jest těžko si představiti, jak veliké tyto změny musí býti. Mění-li se nějaká kost, musí se měniti také síla, tvar svalů, musí se změniti průběh nervů, průběh cev; zvětší-li se stolička, musí se změniti tvar i svalstvo čelistní, poněvadž potřebuje více svalstva, které by ji třelo atd.

Abychom postupnou proměnu pratvarů kopytnatců v nynější jejich tvary vysvětlili dle theorie selekční, musíme předpokládati, že musily se v potomstvu prvních kopytnatců pravidelně vyskytovati odchylky, které ukazovaly příznivé změny nejen ve tvaru zubů, nýbrž i v sestrojení okončin, zvláště prstů. Nesmíme tedy předpokládati jen jednu neb malý počet příznivých odchylek, nýbrž najednou celou jich řadu; a to jest důležito, že musí býti všecky najednou, sice to není nic platno, má-li zvíře v jednom směru odchylku příznivou a v druhém nepříznivou — tím nestává se k životu schopnějším. Ve příkladě našem změna musila se díti současně ve dvou směrech: jak ubývalo prstů na nohách — z pěti zbyly tři, které se redukovaly konečně na jeden — tak musilo také přibývati plochy stoliček, totiž jejich hrbolů, které pak otřením poskytovaly velikou třecí plochu.

Jiný podobný příklad nám poskytuje jelen, jemuž vyrostly mohutné parohy. Má-li nositi na přední části svého těla takovou tíži, musí míti také silnou šíji, silné nohy. Jediná ta změna vyžaduje ne jednu, ne deset, nýbrž sta odchylek nových a vždycky příznivých a ne jednou příznivých, podruhé nepříznivých. Celá obměna musí se dáti jedním a týmž směrem v celé řadě ústrojů. Tu jest aspoň těžko, když ne nemožno, mysliti si, že by se to mohlo díti pouhým výběrem příznivých odchylek, aby tak určitým, tak přesně vytčeným směrem se celý ten vývoj dál.

To svádělo učence americké konečně k tomu tvrzení, že prý theorie Darwinova naprosto vůbec nám vývoje tvorstva nevysvětlila. V jednom ohledu měli pravdu, totiž v tom, že ona nám nevysvětluje vznik těch prvých slabých obměn, které mají příznivý vliv na život jednotlivce; ona předpokládá, že tyto obměny se vyskytují, že dále se vyvíjejí, přecházejí na potomstvo, ale proč a jak, to nám nevysvětluje. Druhá věc, která se jí dá vytknouti, jest ta, že nejsou všecky znaky, kterými se tvorstvo od sebe navzájem liší, adaptivní, neboli přizpůsobovací. Podle theorie Darwinovy musily se všecky nové znaky vyvi-

nouti tím, že jsou tvoru, na němž se vyskytají, příznivy a prospěšny. Ale toho ve skutečnosti nenacházíme. Mnohé znaky bývají naprosto lhostejny Vezměme jen rozdíly o barvě mezi jednotlivými druhy ptactva nebo hmyzu.

Ovšem proti tomu přehnanému tvrzení, že by nám theorie Darwinova naprosto neposkytovala žádného vysvětlení, ohradili se rozhodně stoupenci Darwinovi, zvláště v Anglii pod vedením prof. Ray Lankestera, ale také zase bezpochyby přestřelili: oni naprosto zamítli veškerý vliv okolnosti na jednotlivce a dědičnost vlastností v době života jednoho jednotlivce získaných. Oni tvrdí, že, ač jest tato vlastnost sebe příznivější, vyvinula-li se v době života jednotlivcova, nikdy nemůže býti přenesena na potomstvo. Vždycky jest to jen náhoda, totiž pochod, který nedovedeme vysvětliti, jen variabilita, která tkví v povaze ústrojenstva vůbec, která tyto nové odchylky tvoří.

Že theorie selekční jistý význam má a důležita jest, o tom zase mnohé příklady nám dosvědčují. Na příklad snad mnohý si toho již všiml, že naši hlodavci, kteří žijí v polích, jako hraboš polní, křeček, zajíc, vesměs mají barvu naryšavělou. Podobně i z dravců kunovitých kolčava, z ptáků křepelky i koroptve. Proč? Čím jsou okolí svému podobnější, tím spíše se v poli ztráceji, a to právě jest, co Darwin tvrdí; jsou znaky, kteréž jsou tvoru tomu příznivy a nepřispívají mu sice ke snadnějšímu opatření potravy, ale nepomáhají k tomu, aby snadněji nepřátelům unikl. Vždyť zajíc i koroptev co možná dlouho tisknou se k půdě a teprve v největší nouzi se dávají vyplašiti. Zajíc, který hezky podobá se poli, na kterém žije, snadněji se schová někde a lovci, který se po něm pídí, ujde. Jest známo také, že v barvě zajiců jsou jisté rozdíly, a vždycky barva jich se řídí barvou pole, na kterém se zdržují. To vysvětlíme jediné podle theorie Darwinovy, protože že zde nemůžeme si mysliti, že by snad nějaký příliv šťav či zdržování neb uspišování vývoje mohlo působiti. V potomstvu vyskytají se odchylky, které více méně okolí jsou podobny barvou; ty snadněji ujdou zhoubě a mají potomstvo. V tomto se opět podobnost zvyšuje, poněvadž v něm opět jsou mnohé odchylky, které barvu tu stupňují a tím činí zvíře ono opět k životu schopnějším. Tu jest zajisté jeden příklad, kde odmítnouti přirozeného výběru nemůžeme.

Theorie Darwinova nám tedy nevysvětluje původu těch odchylek, které mají býti v životě nějakého jednotlivce příznivy nebo nepříznivy. Lamarckismus jde dále než theorie Darwinova. On nám zajisté poskytuje také vysvětlení, jak tyto odchylky se zde vyskytly. Myslím, že v pravdě nemáme k tomu příčiny abychom odmítave se chovali k předpokladu, že by se mohla přenésti na jistou generaci působících na potomstvo nějaká dobrá vlastnost vlivem okolnosti na této vyvinutá. Neočekáváme, ze by na potomstvu v stejné míře se objevila, ale vlivem podmínek životních modifikuje se ústrojenec tak, že vyskytují se v jeho potomstvu odchylky v míře větší nebo menší, u jedněch dokonalé, u jiných méně dokonalé. Pak přistupuje k tomu přirozený výběr, kterýž, co jest dokonalého, zachovava, co jest méně dokonalého, utratí — jak to v přírodě při prudkém boji životním jinak býti nemůže. Musíme tedy vlastně držeti se té zlaté střední cesty, kteráž opravdu bývá často nejlepší uspokojiti obě theorie; kdyby nebyli páni učenci tak zatvrzelí, snadno by ke konci tomu došli. Dnes panuje mezi oběma těmi školami vážný boj, ani jedni, ani druzí nezvítězili posavade, oboji shromažďují co nejvice materiálu vědeckého, aby jeden druhého porazil. Spojíme-li však oboji, shledáme, ze skutečně pracují si obě theorie do rukou. Lamarckismus nám vysvětluje, jak vznikají vhodné odchylky, a Darwinova theorie, jak tyto odchylky se přebirají, zachovávají a jak z nich nové druhy se vytvářejí.

Ještě zbývá otázka, tvoří-li se týmž způsobem, jako nové druhy, také nové rody, nebo i vyšší kategorie systematické. To jest docela jiná otázka, na kterou také snaží se odpověděti prof. Cope ve své knize, a tvrdí, jak se zdá, právem, že způsob vývoje rodů a vyšších řádů jest jiný než druhů. Darwin tvrdí: Zvětšuje-li se difference mezi dvěma původně ze společného prameňe vycházejícími druhy tak, až dosáhne jistého, od přírodozpytců stanoveného stupně, který hlavně spočívá v tom, že individua jejich nemohou vespolek se rozmnožovati, vzniká nový rod. Ale my nacházíme, hlavně dle dokladů palaeontologických, že jdou celé řady druhů pospolu parallelně, že jejich vývoj, proměna děje se vesměs jenom jedním určitým směrem, že nikterak se nerozptylují v nové rody, nýbrž zůstávají pořád druhy rodu který sám v sobě se nemění; při měnicích se znacích druhových podržují stejné znaky rodové. Naopak opět shledáváme, že znaky druhové se někdy nemění, kdežto rodové se změní. Často shledáváme žo specificky se druhy jednoho rodu více podobají druhům druhého rodu než druhům téhož rodu atd.

Posud není dosti dat v ohledu tomto nashromážděno, a práce tato zbývá opět specielním pracovníkům. Doufejme, že v brzké době bude vykonána, aby také tento podíl nauky o postupném vývoji tvorstva náležitého doznal propracování

Karlův most v Praze a jeho věže.

Dějepisná studie od *Josefa Svátka.*

(Pokračování.)

Rok založení jejího není určitě znám, což možno považovati za další důvod k domněnce, že byla pouze k opevňovacímu účelu zřízena, neboť kronikáři založení její asi proto zvláště nezaznamenali, poněvadž ji s ostatními věžemi hradebních zdí pražských za jedno pokládali. Jelikož jest ale zjištěno, že král Václav Staré město Pražské v letech 1235—1245 obezdil a zdi tyto silnými věžemi opevnil, jest tím také doba vystavění mostní věže malostranské dosti přesné určena, zvláště když současný pokračovatel kroniky Kosmovy při roku 1249 dí, že byla věž tato již dříve vystavěna. Ba Tomek míní, ze mohla býti postavena již před rokem 1235, a architekt Mockr poznamenal založení její okolo roku 1226, což by však předpokládalo, že byl původcem jejím už král Přemysl Otakar I., k čemuž ale jiných dokladů není; za to domněnku Tomkovu připouštíme, majíce na

paměti důležitost přechodu přes most, ktery hned v prvních letech panování krale Václava I. mohl býti opevněn dříve než ostatni část podhradí.

Za to není jméno stavitele jejího známo, byl jím však nepochybně některý z mistrův německých neb nizozemských, kterých král Václav několik do Čech povolal zaměstnávaje je při stavbách v Praze a na královských hradech v ostatní zemi. Dle stop starší gotiky, které se na věži zachovaly, lze souditi na mistra ve francouzské škole vzdělaného, neboť jest známo, že sloh gotický z původní vlasti své, severního Francouzska, přes Nizozemsko a Německo do Čech přišel a zde pozdějšího zdokonalení svého dosáhl. Stavba věže skládá se z mocných kvádrů opukových, jako všecky staré budovy pražské, pro něž opuka v lomech na Petříně a na Bílé hoře lámána byla, kdežto vyšší věž malostranská byla jako všecky jiné stavby z doby Karlovy z hrubozrnného pískovce nehvizdského zbudována. Patří tudíž nižší věž malostranská vedle kostela sv. Jiří na Hradčanech, staronové synagogy v Židovském městě, kaple sv. Kříže v Poštovské ulici a kostela sv. Anežky ve Starém městě k nejstarším památkám stavitelským v Praze, které se až na naše časy zachovaly.

Původně však byla věž tato mnohem vyšší než nyní, neboť měla tré pater, z nichž první dvě brzo po dostavění věže sloužila obci Starého města Pražského jakožto vězení pro těžší zločince. Z okolnosti této by se mohlo souditi, že náklad na stavbu věže byl snad zcela neb z části veden obcí touto a že tudíž věž byla jejím majetkem. Jelikož ale dokázáno jest, že malostranské hradební zdi a věže byly v držení královském, byvše nákladem královské pokladny postaveny, byla věž mostní obci Starého města nepochybně za příspěvek její ke stavbě této neb za nějaký poplatek jen k užívání odevzdána, jakož i za krále Václava IV. některé hradební věže malostranské jiným osobám k užívání postupovány bývaly. Obci Staroměstské mohla pak mostní věž tím spíše býti odevzdána, ant nejen Juditin most, leč také předmostí jeho na levém břehu, ba též ostrov Kampa ke Starému městu Pražskému příslušely a v soudní pravomocnost téhož náležely. Darování mostní věže této císařem Karlem IV. vévodovi Rudolfovi I. Saskému, jež se stalo roku 1348, nezůstavuje žádné pochybnosti o tom, že věž po první dvě století trvání svého byla majetkem královským.

Jak dosud viděti lze, byla stavba věže Malostranské sice pevná, ale při vší ušlechtilosti slohu jen jednoduchá, neboť nemá na sobě podobných bohatých ozdob sochařských, jakými se obě pozdější věže mostní z doby Karlovy honosí; přes to však měla v průčelí svém pěknou skulpturu, která po staletí jsouc zastavena, teprva v našich dnech při přestavbě přiléhajícího domu zase na světlo denní přišla. Tvoříc výklenek s obloukem nahoře nalezala se skulptura tato ve výši prvního patra věže a sestavena jest ze dvou desk opukových, zasahujících do zdiva věže, což jest důkazem, že relief byl na stavbě samé a to hned v první době stavby zhotoven. Polovypuklá řezba tato, jsouc 1·7 m. vysoká a tolikéž široká, hloubku pak majíc 0·25 m., představuje dvě osoby v životní velikosti, z nichž jedna po pravé straně v křesle sedí a druhá po levé straně před ní na koleně klečí; onano má na sobě plášť se sponou a bohatě řasnatý šat bez ozdob, tato, představujíc mladého silného muže s hlavou nepokrytou, má pás kolem těla a přiléhající nohavice. Zbytky uražených rukou této klečící postavy jeví, že osobě sedící něco podávala neb něco od ní přijímala. Jelikož z muže sedícího zbyl vlastně jen trup, anyť mu ruce i nohy i hlava scházejí, těžko se lze domysliti, kdo zde v osobách těchto zobrazen jest a jaký výjev řezbou touto měl býti představen. *) Nicméně památné jest, že se na zajímavé skulptuře této zachovaly též stopy staré polychromie, neboť zadní strana výklenku omalována jest modře, vnitřní strana výplně obloukové jeví pak stopy malování barvou červenou a černou. Možno-li pokládati oblouk výklenku za románský, máme ve skulptuře této, ant trůn jeví již tvary gotické, významný pozůstatek umění sochařského z doby, kdy gotika počala se mísiti s obvyklým dosud v Čechách slohem románským, což stalo se právě za panování krále Václava I. v první třetině XIII století. Každým způsobem jest relief tento vedle známého tympanonu v ochozu kláštera sv. Jiří na Hradčanech jednou z nejstarších a nejpamátnějších sochařských prací v Čechách; vynikáť nad tympanon onen lepší propracovaností a ve výrazu zachované hlavy jeví se již individuální pojmutí, které o vlivu mistrů francouzských svědčí. V dějiny umění sochařského v Čechách přibyl vzácným nálezem tímto nový výtvor, jen že při neznalosti jména tvůrce jeho nelze jej určitě za práci umělce domácího prohlásiti.

Vystavením věže Malostranské přibyla hlavnímu městu českému nová ozdoba, která při vší jednoduchosti své přece nad ostatní hradební věže Pražské vynikala „ušlechtilostí slohu“ svého, jak současný kronikář výslovně při věži této podotýká Avšak též jako stavba fortifikační osvědčila povahu svoji brzo po vystavení svém, když totiž roku 1249 vypukl odboj panstva českého proti králi Václavu I., k němuž se i králevic Přemysl Otakar připojil. Odbojníci zmocnili se tehdáž všech pevných míst v Praze a také mostní věž Malostranská s předmostím tamním padla v moc jejich. Zde položili silnou obsádku, aby čelila vojsku královu, které se dne 5. srpna 1229 pomocí měšťanů, proti odbojné šlechtě rozezlených, Starého města Pražského zmocnilo a nyní přes most k dobývání Menšího města a hradu královského se hnalo. Přemoc vojska králova byla veliká, útoky jeho, podporované metáním kamenných kulí z prakovnic proti věži, byly neodolatelné, a takž ustoupil velitel obsádky v předmostí s lidmi svými i se žoldnéři, kteří sousední palác biskupský drželi, na Hradčany, když byli palác onen dříve zapálili. Královští obsadili porouchanou věž mostní i vyhořelý palác biskupský a oblehli hned na to též hrad Pražský, jenž se po krátkém odporu vzdáti musil. Následující na to smír králevice s králem učinil občanské válce této konec.

Bera naučení z odboje tohoto, při němž hlavní město země tak snadno v moc odbojníků padlo, dal Václav I. zdi a věže měst Pražských ještě více opevniti a škody

*) Bylo-li reliefem tím zobrazeno nějaké královské obdarování neb udělení jakési privileje, jak z postavení obou mužů lze za to míti, pak to není král Přemysl Otakar II., jak se s ohledem na nové opevňování Menšího města Pražského tímto panovníkem psalo, nýbrž jest tu zobrazen původce stavby věže král Václav I., jenž klečícímu muži, snad jako zástupci města, nějakou výsadu udílí. Možná však, že muž tento představuje stavitele věže, jenž králi plán stavby podává. Při velké porouchanosti reliefu jsou zde jen domněnky o významu jeho možny, ale zasazení jeho do stavby samé svědčí najisto době krále Václava I.

na nich obleháním způsobené opraviti. Takž byla roku 1252 též mostní věž Malostranská opravena a důkladněji opevněna, neboť zejména průčelní strana její byla dne 5. srpna 1249 kulemi kamennými valně poškozena; hradební zdi její, k sousednímu kostelu rytířův Maltánských se strany jedné a k biskupskému paláci se strany druhé se táhnoucí, byly značně sesíleny a příkopy obehnány, tak že se předměstí Malostranské skutečné tvrzi podobalo. Chatrný stav věže po obležení onom zavinil hned v následujícím na to roce neštěstí, jež pokračovatel kroniky Kosmovy uznal za hodné zaznamenati; dle zprávy jeho jel dne 17. prosince 1250 rytíř Pertolt z Pertoltic na koni přes most k Menšímu městu Pražskému a když k věži mostní přijel, tu dva havrani, kteří se na římse věže potýkali, svrhli s nejvyššího místa nad žalářem oviklaný kámen, který rytíře tak nešťastně do hlavy trefil, že týž okamžitě mrtev s koně klesl.*)

V téže době, ba snad již o něco dříve, byla také na Staroměstské straně mostu Juditina vystavena pevná věž, aby most i s této strany byl opevněn. O roku vystavení jejího a o staviteli jejím není ničeho zaznamenáno, ale z té okolnosti, že hořejších vnitřních místností jejích bylo hned od počátku jakožto vězení městského užíváno, soudíme, že ji dala obec staroměstská postaviti. Již při roku 1251 připomíná totiž jeden z pokračovatelů Kosmy, kterak prý jistý kněz z Bernartic u Milévska, jménem Martin, byl řečeného roka od Staroměstských jat a vsazen do veřejného vězení v mostní věži této, v němž byl až do dne 19. listopadu držán.*) Jinak mlčí další současné zprávy o věži této úplně a teprve při roku 1310 setkáváme se v nejstarší městské knize Starého města Pražského s nařízením konšelů, ze kterého jest vidno, že bylo Staroměstské mostní věže též za vězení pro dluhy a k potrestání lehkovážných a marnotratných synků měšťanských užíváno.**) Při roku 1319 vypravuje se zase v kronice Zbraslavského opata Petra, kterak při tehdejším sporu Pražanů s králem Janem Lucemburským Staroměstští věže po *obou* stranách mostu v moci své drželi. Dne 15. července 1322 konečně vydali Staroměstští konšelé německou listinou rozkaz, jímž každý, kdo za doby noční beze světla po ulici šel, musil pokutu jedné kopy velkých haléřů složiti a neměl-li jmění, ve věži mostní u špitálu Křižovnického poprvé osm, podruhé čtrnáct dní, potřetí pak tři neděle ve vězení tamže za přestupek tento pykati.

(Dokončení.)

*) Rytíř Pertolt z Pertoltic byl nejstarší známý předek rytířského rodu českého Bohdaneckých z Hodkova, který ve XIII století v krajině okolo Ledče byl osedlý a tam tvrze Hodkov, Chřenovice, Bohdaneč a Pertoltice v držení svém měl. — Nejstarší topograf města Prahy, Redeln, vypravuje ve svém Popisu měst Pražských, vydaném roku 1713, taktéž událost tuto, dokládaje, že prý dosud jest viděti na věži mezeru po spadlém kamenu tomto; zapomněl ale, že svrchní polovice věže byla už před staletími snesena. Snad že později na památku neštěstí tohoto v římse nižší věže novou díru udělali.

*) Kněz Martin byl podle všeho od Staroměstských jat k vyzvání opata kláštera Milévského, poněvadž k žalobě kněze toho ještě v posledních dnech listopadu 1251 tehdejší biskup Pražský Mikuláš opata i ostatní hodnosty kláštera Milévského exkomunikoval. Roku 1256 byla pro podobnou příčinu též veškerá Praha od biskupa v klatbu dána, poněvadž Staroměstští jali a uvěznili jakéhosi mnicha z Postoloprt, jen že se nedokládá, ve které věži mostní týž ve vazbě seděl a kdy z ní propuštěn byl.

**) V tehdejších přísných řádech Starého města Pražského bylo stanoveno, aby každý marnotratný synek měšťanský trestán byl poprvé vězením čtrnácti dnů, podruhé čtyr neděl, potřetí pak čtvrt a po čtvrté půl roku a to vždy ve věži mostní. Byl-li by ale po páté při mrhání jmění svého postižen, měl jakožto nenapravitelný do pytle zašit a s mostu do Vltavy shozen býti. Podobně byli sázeni do žaláře v mostní věži též oni, kdož při nepokojích občanských byli dopadeni se zbraní v rukou, nemohli-li obvyklou pokutu peněžní složiti.

Po letech.

Z denníku ženy. Napsal *Marcel Prévost.* Přeložila *B. Fridová*

10. června.

Ach, jak málo máme v moci srdce své, a jak špatně známe samy sebe! Ovšem, věděla jsem dobře, že upomínka na Léona žije ve mně stále; namlouvala jsem si, že neustálé zbožňování jeho není zločinem, neboť mně připomínalo poklesek pouze jediný a tak starý, který nikdy se neopakoval, aniž se kdy bude opakovati. Pod záminkou výčitky přivolávala jsem ráda tu nehynoucí upomínku, která po deset let a více mne neopustila ani na jediný den, která mne stále obkličovala a tajně pronásledovala, ačkoliv jsem měla klidné vzezření ženy a matky, jako mají jiné. Hořkou a srdce mé rozrývající upomínku tuto obětovala jsem Bohu co pokání svého hříchu... A hle, neočekávaná příhoda mně odkryla bezděčné pokrytství mého svědomí... Jediné slovo mého manžela: „Jenerál de Civry přijede k nám příští týden na inspekci“, stačilo otevříti jízvu a rána bolí právě tak jako dříve... Léon se vrátí! Za několik dnů jej uvidím zde, v témž městě, kde jsem po jeho odjezdu zůstala jedenáct let, aniž bych na něho byla na okamžik zapomněla, kde — dnes to dobře cítím — jsem žila očekávajíc jej.

Při této myšlénce zmocňuje se mne pocit nevýslovný. Ah! jsem nehodná matka rodiny! Pocit tento není ani hanba, ani výčitka, ani strach... Jest to tentýž, který jsem cítila druhdy, když jsem se v některém salonu setkala se setníkem de Civry, neb když jsem jej potkala na ulici zaprášeného, vedoucího domů svou četu z ranního cvičení.

Znám pravé jméno tohoto pocitu, ale netroufám si je říci.

16. června.

Jak zůstalo vše nezměněno kolem mne od té rozčilující doby! Mohu se diviti, že v tomto nehybném okolí se též mé srdce nezměnilo a že zůstalo mladým, ačkoliv zatím kolik roků uplynulo?

Po celých jedenácte let trávila jsem všechna odpoledne stejně, sedíc u tohoto okna svého pokoje, z něhož jest vyhlídka na prázdné náměstí. Pracovala jsem, četla jsem, někdy jsem měla návštěvu několika přátel, vždy

těch samých. Každý den v tutéž hodinu vešel můj muž do mého pokoje a políbil mne na čelo. Náš dům jest stejně prázdný jako tehdy, když Léon de Civry mne miloval, neboť moji dva synové, narození po jeho odchodu, jsou nyní ve Flèche . .

A můj pokoj jest rovněž takový, jaký byl. Nedovolila jsem v něm čeho měniti, ani jediný kousek nábytku nesměl být znova potažen. Trávila jsem v něm každodenně několik hodin a vzpomínala v něm nejlépe na drahého nepřítomného . . . Zde těmito dveřmi vešel poslední den před svým odjezdem, na tuto židli si sedl, naproti mně, která jsem seděla v též lenošce co nyni. Bledé líce jeho byly poněkud zardělé, a ačkoliv se dovedl zcela opanovati, chvěl se mu přece poněkud hlas, když ke mně pravil tato slova, která mně projela celým tělem a mne zbavila vší síly:

„Přicházím Vám dát s Bohem. Zítra odjedu.“

Právě nyní, oči majíc zavřené, hlavu opřenou o lenoch, prožila jsem v duchu znova onu scénu. Slyšela jsem opět ta krutá slova a ucítila v srdci smrtelný chlad, jenž se po nich tam rozhostil . . . Cítila jsem Léona u svých nohou a naslouchala slovům vášně, jimiž mne prosil, abych opustila vše a šla s ním; cítila jsem stisk jeho ruky, políbení jeho rtů . . . Ah! můj Bože! pomoz mi! Co si počnu, až jej opět uvidím?

Týž den, večer.

Minulost zaujímá nyní celou mysl mou, a já se více nebráním. Ponořuji se v upomínku svého poklesku, ach jak jest to sladké . . . Ano přiznávám se sama sobě, že po celých těch uplynulých jedenáct roků jsem jej pod záminkou výčitky nepřestala zbožňovati. Držel mne ovšem jen jedenkráte v náručí, a hned na to byli jsme od sebe odtrženi; ale od té chvíle žádný den, žádnou hodinu jsem nepřestala jemu náležeti. A z dálky, na druhý konec Francie, aneb tam neb onam, za oceán, sledovala jej má myšlénka a bděla u něho. Jeho povyšování, jeho jmenování velitelem výpravy do Asie, kde si vydobyl tolik slávy, jeho vyznamenání byly úspěchy mými. Osamělá v tomto venkovském zákoutí žila jsem v myšlénkách Léonův život plný dobrodružství.

Dnes ptám se sama sebe: „Proč jsem mu nikdy nepsala?“ Ah! častokráte začala jsem . . . jen několik řádek: „Vzpomínejte na mne; já, já na Vás nemohu zapomenouti!“ A vždy jsem list roztrhala. „K čemu?“ tázala jsem se sama sebe; život nás rozloučil a nikdy nás nespojí; máme pouze právo mysliti jeden na druhého, já s výčitkami, on snad s něžností. O jeho lásce jsem nepochybovala. On mne příliš miloval, aby na mne mohl zapomenouti!

Sama romantičnost tehdejšího náhlého vítězství jeho zajisté vryla pro vždy upomínku na mne v jeho mysl.

Důkazem jest, že, ačkoliv jest krásný, slavný a zbožňovaný, přece se neoženil. Ó drahý, věrný příteli!

18. června.

Zítra přijede. Stráví v našem městě pouze jeden den. Prohlídka bude ukončena v poledne, pak bude s jenerálním štábem snídat; večer obědvá u prefekta. A po obědě sejde se na prefektuře společnost, kde jej spatřím. Nyní, když se blíží chvíle našeho setkání, stávám se nepokojnou.

Léon má v mysli obraz ženy pětadvacítileté; dnes je mně skoro čtyřicet. Jak mne to bolí, že bude můj mladistvý obraz musit nahradit ve zpomínce obrazem nynějším, sestárlým!

Hledala jsem v albu svou podobiznu, která se datuje z oné doby, a porovnávala jsem v zrcadle onen portrait s mou nynější podobou . . . Nezměnila jsem se mnoho, neboť se češám jako druhdy, a též v obleku měním jen co možná málo tvar, ačkoliv modu nezanedbávám. Ne, nezměnila jsem se! jsou to tytéž tahy, táž postava, tentýž účes, tentýž šat . . . a jest na mně přece vidět, že jsem o deset roků starší. Pátrala jsem, v čem záleží toto stárnutí. Zdá se mně, jakoby to bylo tím, že můj obličej, ačkoliv podržel týž tvar, jest nyní z jiné látky než dříve, méně pevné, méně živé . . . A můj pohled sestárl též o deset let . . .

Nevím sama, jsem-li šťastná či smutná, že uvidím Léona.

19. června.

Jest deset hodin, odjíždím na prefekturu. Netroufám si více mysliti na to, co se stane. Jestli mne bude žádat, jako tehdy, abych jej následovala, s ním odjela? . . Byl by to život zničený, neboť celý svět by mnou pohrdal . . . ale byl by to život u něho, pro něhož žiji již celých jedenáct let . . . A co by mně záleželo pak na tom, kdyby mnou svět pohrdal?

Oh! můj Bože! siliž mne.

— — — — — — — — — — —

Týž den, v noci.

Přivezli mne domů, donesli mne do mého pokoje a uložili mne do postele, neboť jsem na prefektuře omdlela. Musila jsem snášeti ošetřování mého ulekaného manžela a služebnictva. Konečně jsem sama.

Zdá se mně, že jsem prodělala ztroskotání, že jsem se topila, že mne vytáhli z vody příliš pozdě a že pomalu umírám . . .

Jako závěť svého srdce chci napsati to, co se událo dnes večer.

Sotva jsem vstoupila do salonu, uzřela jsem jej, poznala jej. Stál opřen o krb a bavil se vesele s jenerálním tajemníkem a inženýry. On se nezměnil! Jest stále elegantní a mlád. Jen jeho vlasy zcela zbělely. Jsou však husté, krátce ustřižené, tak že se zdá, jakoby jej dělaly ještě mladším.

Ah! jak bych se mu byla ráda vrhla na prsa, plná řádů, a řekla mu do ucha: „To jsem já! Miluji tě stále. Poznáváš mne?“

Ale byla jsem tak pobouřena, že jsem před těmi všemi lidmi se nechtěla s ním ani pozdraviti.

Šla jsem si sednout k několika přítelkyním a aniž jsem brala v jejich zábavě podílu, pozorovala jsem, co se kolem děje. Všichni noví příchozí dávali se představovati slavnému muži, který je přijímal s úsměvem dosti lhostejným. Přece však všiml si poněkud koketní paní Danzatové, která jako obyčejně byla velice dekoletována.

Najednou upřely se jeho oči na mne. Cítila jsem mdlobu: a přece měla jsem tu sílu, že jsem se nevyhnula jeho pohledu . . . Díval se na mne několik vteřin, dosti roztržitě. Pak se obrátil a mluvil klidně dále.

Jest to možné, že by mne byl nepoznal? „Ne . . . řekla jsem sama sobě . . . díval se na mne, aniž mne viděl . . . Přece však musil dobře vědět, že jsem tam? . . .“ Trpěla jsem hrozně v té chvíli. Celní ředitel přišel ke

mně, sedl si vedle mne a říkal mi své obvyklé fádní poklony. Ani jsem ho neposlouchala. Viděla jsem, že jenerál de Civry odstoupil od krbu a šel do sálů, kde se hrálo. Přála jsem si býti samotna.

Podařilo se mi to teprve asi za hodinu. Dala jsem se dovésti jedním z poručíků mého manžela na terasu malého salonu; rekla jsem mu, aby mne tam nechal, že mám migrénu. Tušení říkalo mně, že Léon tam přijde... Za několik okamžiků slyšela jsem z terasy v saloně jeho hlas a ostrý hlásek Julie Dauzatové.

Celý svůj život budu si pamatovati každou slabiku jich rozmluvy!...

„Bylo to zde také tak nudné, jenerále, když vy jste zde byl?“ kňourala Julie. „Byl jste zde posádkou, že ano?“

„Ano,“ odvětil Léon... „Nebylo zde veselo, je pravda, avšak mně se zde líbilo... Miloval jsem svůj stav. A vzpomínám-li dobře, mohl se zde člověk též pobaviti.“

„S ženami, není-liž pravda? Tak vy jste byl vždy takovým don Juanem?“

„Oh, nyní jsem rozumný... Jen při velmi vzácných příležitostech (políbil Julii ruku) zapomínám na své stáří... Když jsem byl setníkem, nebyl jsem tak vybíravý. V celku jsem se bavil zde jako jinde.“

„O!“ pravila paní Dauzatová. „prosím vás, jenerále, povězte mi jména těch, jichž srdce jste si získal. Neřeknu nikomu nic! Mne by to tak bavilo, kdybych se na ty zdejší matrony něčeho dozvěděla.“

„Věřte mně nebo ne,“ odvětil Léon, „ale jsem vskutku v rozpacích. Před chvílí prohlížel jsem si ty matrony, jak vy jim říkáte... ale nepoznal jsem ani jediné. A přece by zde měly být as čtyry neb pět, které jsem blíže znal...“

„Ale jejich jména, jenerále; přece se pamatujete na nějaké jméno?“

Léon chvíli přemýšlel.

„Na mou věru ne,“ odpověděl. „U všech všady nemohu si vzpomenouti ani na jediné. Ostatně nebylo ani jedno z mých dobrodružství zde takové, abych si je byl pamatoval. A pak, vždyť víte, milostpaní, setnické lásky: Sejdou s očí, sejdou s mysli...“

V tom jsem ztratila vědomí.

Proč jsem přišla k sobě?

Proč ještě žiju?

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Pokračování.)

„Jen, milý pane, si nemyslete!“

„A proč bych nemyslil? Co paní mlynářová může kazit, prosím? Řeknu jí, jako už vám jsem řekl: buď — anebo. Však ona brzo se rozmyslí.“

„A jak, pane Tomášku, to hodláte udělat? Rozumějte, proč se táži — abych to mohl ženě všechno povědět a vysvetlit. Totiž s tím úpisem —“

„Jest to jednoduché. Máte na svém majetku dvacet tisíc dluhův, a z těch šestnácte tisíc jest mých. Dáte-li mi slečnu, zaplatím všechny dluhy a vy s paní mlynářovou budete ve mlýně do smrti hospodařit. Po vaší smrti mlýn připadne mně, anebo, kdybych už nežil, vaší dceři. Toť přece nejvýhodnější podmínka, jaká jen může býti. Kdyby slečna měla deset inženýrů, žádný nepřistoupí ani na takovou. Tedy dělejte, dělejte. nemám průtahy a zdržování rád. A s paní mlynářovou rozumně promluvte, řekněte jí hned, že všechen odpor jest marný; se mnou, přítelíčku, se musí po dobrém. To víte, kdybych na vás najednou udeřil a žádal kapitál, co si počnete? Budete míti dražbu na krku a pak, to už víte dobře sám, teprve nic vám nezbude.“

Tak zněla skorem vždycky upomínka věřitelova, ale tentokráte byla nejvýhrůžnější!

„Kdy tedy, pane otče, se dovím jistoty?“ naléhal zase Tomášek.

„Brzo, brzo, staroušku. Při nejbližší vhodné příležitosti promluvím —.“

„To jsou stále stejné vytáčky. Proč ne hned? Zítra, pozejtří?“

„Musím na to přece opatrně,“ pan otec bojoval svou nejčastější větou, ale ve skutečnosti zatím prodléval z té příčiny, poněvadž se bál své choti.

„Ale bude to snad do čtrnácti dnů?“ Tomášek podnikal nový útok.

„Črnáct dní — bude, bude.“

„Abych věděl, mám-li prodloužiti čekání. Za čtrnácte dní vám dospívá placení —“.

„Bože, jak to ubíhá!“ divil se pan otec. „Už zase půl léta pryč!“

„Ba právě, a na ten úrok také nezapomeňte, pane otče. Déle bych nemohl čekat.“

„Myslím na to také den co den, staroušku.“

„Ale doufám, že snad přece k tomu nedojde,“ začínal opět lichvář.

„K čemu?“

„K žalobě a k dražbě. Nerad bych, abychom se rozešli v nepřátelství.“

„Nu, vždyť se přičiním, vždyť se přičiním, vždyť také ještě něco znamenám,“ sliboval zase ustrašený pan otec, a na konec vždy byl tak umluven, že by se byl i ďáblu upsal, jen aby už měl pokoj. V takových dobýváních Tomášek byl mistrem. Máj pokaždé se těšil, že už jest konec hrozbám a výhrůžkám, ale v tom lichvář zase s jiné strany ještě citelněji na něho udeřil.

Tak tedy sličná, mladinká Márinka měla na blízku ještě jiného ženicha, aniž to tušila. Pan Tomášek majetník hospodářství a asi třiciti tisíc, ucházel se o její ruku, a to neodbytně, vytrvale. Umínil si, že té krásné dívky dobyti musí stůj co stůj.

Panu Tomáškovi bylo padesát let a už několik let byl bezdětným vdovcem; nicméně milostné vzněty srdce jeho neutuchaly, spíše se zdálo, že vzrůstají s přibývajícími lety. Bylť pan Tomášek široko daleko rozhlášen jako nejpodnikavější ctitel ženských vnad, a nebyl ani

tuze vybíravý. Počínaje patnáctiletými mladšinkami až do letitých vdov kořil se všem a usiloval o jejich přízeň. Ženy byly jeho největší slabostí a peníze jeho největší silou. To byly dvě vášně, kterým střídavě podléhal.

Vypravovalo se o něm, že už hodně se naplatil všelijakých náhrad svým někdejším děvečkám, a obecně bylo o něm známo, že kdysi srdce jeho zahořelo plamennou touhou i k černošce. To stalo se v nedalekém krajském městě, kam černoška se dostala jakožto přední ozdoba potulného musea. Vypíjela krev holubům a králíkům, skákala divoce, tančila nějaký národní indianský tanec a stále zpívala: aj — taj, aj, — taj!

To panu Tomáškovi hrozně se zalíbilo. Dlouho trvalo, než se s černoškou dorozuměl, aby ho následovala do jeho venkovského zátiší, a stálo ho to prý tuze mnoho peněz. Ale štěstí jeho bylo na krátko, jen potud, než jeho černá krasavice se umyla. S trochou čisté české vody dostala také bílou pleť, alespoň už tricítipětiletou, a dobrou českou řeč s libým přízvukem půvabůplného Klatovska. Dopálil se, vyhnal ji v tu chvíli a od té doby se mu nezachtělo podezřelých cizinek.

Všechny ty pověsti zpívali o něm už vrabci na střechách, ale to Tomáškovi nikterak nevadilo, aby se ucházel o nejsličnější Jestřabskou nevěstu. Spoléhal na svoje bohatství, které dosud již mu podmanilo dosti žen a dívek i bez nadějí na sňatek. Ačkoliv už dosti stár, nikdy nemohl naříkati na přílišný nezdar, proto i nyní doufal v bezpečné a brzké vyplnění svých omladlých tužeb.

Avšak pro pana otce Máje tato perná úloha námluvčího byla tvrdým oříškem. Stále odkládal a odkládal, ano přes týden ani do hospody nepáchl, aby s Tomáškem se nesešel dříve, než s paní mlynářkou opatrně promluví. Když však Tomášek ho upomenul důrazným psaníčkem, jež více páchlo žalobami a dražbami než láskou, pan otec odložil nerozhodnost, několikráte zhluboka si vzdychl, zavolal paní Májovou stranou a vytasil se jí s lichvářovým návrhem.

Márinčina máti div neomdlela překvapením.

„Cože, pro naši Márinku Tomáška?“ volala všechna zardělá hněvem. „Toť nestydatost! Takový holkář světem rozhlášený, co se to opovažuje, vydřiduch!“

„A pomozme si, když nás má pro dluhy v hrsti,“ namítal pan otec.

„Že ještě o tom mluvíš! Pro dluhy mu přece svého dítěte nedám, takovému!“

„Jen dobře si to rozmysli —“

„Snad bys mu nechtěl Márinku dát?“ vzkřikla paní Májová s přízvukem téměř až zdrcujícím, avšak bojácný pan manžel už se nechvěl a neustoupil. Konečně se dostal do boje, i odhodlal se statečně vytrvati, děj se co děj. Ať se to rozhodne!

„A proč ne?“ odvětil lhostejně.

„Tak, to jsi otec! Kam jsi dal rozum? Zbláznil jsi se?“

Ta výčitka i lhostejného pana otce dohřála. Najednou se vypnul proti své manželce.

„A zrovna proto, že já, otec, chci, ji dostane, abys věděla!“

„Na to se podívám! Pikneš-li mi ještě o tom, seberu Márinku a odejdeme ti z domu, abys zase ty věděl! Však už nějak se ubráníme a uživíme. Inženýr má Márinku rád, doufám, že jí neopustí, třebas ani neměla věna.“

„To by také neměla!“ vztekal se Máj. „Co pořáde myslíš? Odmítneme-li Tomáška, musíme tak jako tak stěhovati se ze mlýna, prodá nám všecko!“

Potyčka trvala ještě dlouhou chvíli, až paní mlynářka propukla v pláč. Avšak to nebylo znamením, že odpor její jest zlomen. Ustavičně stála na svém, že Márinka si nesmí Tomáška vzít; byla i odhodlána úplně chuda opustiti mlýn a těšila se nadějí vše zase odměňující, inženýrem Závorou. Ten jistě jich neopustí.

Mlynář tedy volal Márinku, aby sama rozhodla. Řečí dosti nesouvislou jí vylíčil kruté nesnáze, ve kterých tonou, a na konec jmenoval vdovce Tomáška jakožto jedinou spásu z hrozící záhuby. Dovolával se její poslušnosti k přáním otcovým, snažil se obměkčiti její dětské city a tázal se, chce-li zachrániti rodiče svoje před zkázou i hanbou a vzíti si toho bohatého, dobrého muže?

„Ne, ne!“ odpovídala místo ní paní mlynářka a pak ona měla řeč o svém inženýru. Mluvila mnohem přesvědčivěji a úchvatněji, posléze se rozplakala, a to, jak doufala, byl její nejúčinnější pomocník. Slzám jejím dcera jistě neodolá.

Avšak Márinka kromě překvapení zachovala se k otázce ženichů úplně chladně a lhostejně. Měla chuť vše to odbyti smíchem, ale vážné, nevídané rozčilení rodičův ji zadrželo. Hleděla s otce na matku a s matky na otce, neodpovídala.

„Vezmeš si tedy Tomáška?“ dorážel na ni otec.

„Viď, že raději inženýra! Ten jest mladší a hodnější,“ připomínala matka, a při tom nezapomněla připojiti peprnou poznámku o dosavadních Tomáškových záletech. Když nic jiného, to jistě Márinku od toho člověka odvrátí.

Konečně tedy Márinka otevřela vábná, malinová ústa.

„Ještě nevím, tatínku a maminko,“ odpovídala k radosti otcově a k žalosti matčině, „prosím vás, nechte mne ještě několik dní, pak vám povím.“

Tím bitva prozatím skončena, a manželé uzavřeli příměří. Ale oba v duchu si umiňovali vší silou působiti na nerozhodnost Márinčinu, a oba doufali, že zvítězí.

Paní Májová jednoho dne získala vydatného pomocníka v Jestřabském panu faráři. Přivezl do mlýna a sám přišel se přimluvit, aby prý to hezky semleli. Jindy mlíval v bořejším mlýně, jenom přede žněmi, když tam nebývalo vody, dával k Májovům.

Tomu tedy paní mlynářka vypověděla všechnu starost i úzkost srdce mateřského. Vychválila do nebe inženýra a pak, volajíc k tomu mlynáře i Márinku, prosila pana faráře, aby radil.

Pan farář nebyl ani vteřinu na rozpacích. Řídě se vlastním úsudkem a domnívaje se, že pomůže matce i dceři, pravil, že v takových choulostivých případech jest dívce nejlépe řiditi se hlasem vlastního srdce. Doufal, že tím ani pana otce si nerozhněval, ač radou svou se klonil k inženýrovi.

Odcházel pak potěšen, neboť na rozchodu Márinka mu vděčně stiskla ruku.

„Srdce, srdce, ovšem že srdce,“ povzbuzen vykládal ještě manželům Májovým, když ho vyprovázeli ke hrázi. „A kdyby to byl třebas chuďas sebe větší, jen je-li hodný a získá-li si nevěstino srdce. Pán Bůh už postará se o štěstí a požehnání.“

„Tedy koho?“ začínal pak zase otec u dcery. „Viď, že Tomáška “

„I co te napadá! Což jsi neslyšel, že i pan farář jest pro inženyra?“ horlila paní Májová. „Viď, dceruško, že zůstaneš věrna inženýrovi?“

Ale nyní úsměv s dívčiných ltček zmizel. Bylo znáti, jak Márinka, jindy vždy odhodlaná a statečná, se chveje. Pak třesoucím se zrakem řekla:

„Prosím vás, tatinku a maminko, nehněvejte se, nechci ani Tomáška ani inženýra.“

„A koho tedy?“ oba manželé řekli jedním dechem.

„Toho hodného sekerníka — mladého Královce —“

A už se dala do pláče.

Po tomto nenadálém přiznání pan otec honem se obracel po sedadle, musil si usednout; zdálo se mu, že se pokouší o něho mrtvice. Jenom trochu otevřel ústa, ale překvapení zadrželo mu hlas v hrdle. Myslil, že se zadusí.

Paní Májová zbledla jako stěna.

„Pro rány Krista Pána!“ vzkřikla zděšené a spráskla nad hlavou ruce.

XI.

V Jestřabském mlýně z toho byla bouře, a nejvíce hřímala paní mlynářka Dala si Márinkou ještě jednou opakovati hroznou odpověď, jestli se snad nepřeslechla.

„Ale dítě, takového chlapce neduživého! Vždyť už jest na umření.“

„Právě proto ho mám tolik ráda,“ odpovídala dívka matce jako před tím Jiřímu. Zlá nemoc, trapná naděje na brzkou smrt byla hlavním důvodem, proč si ho tak vřele zamilovala

V době, kdy pan otec chystal objeviti návrh Tomáškův a kdy pak paní mlynářka s ním zápasila, láska obou mladých lidí stále se utužovala. Denně několikráte se stýkali, zvláště po polednách a na večer, nebyl-li mladý muž právě u Hulicia, a nikoho nenapadlo, že ten tichý, důvěrný hovor jejich, provázený zanícenými úsměvy, jest nejvroucnější mluvou zamilovaných. Jaká pak by to byla myšlénka, aby slečna Márinka, zejména když už má ženicha, snížila se k srdci toho bledého, churavého chasníka!

Už ani strýc Kaba si nevšímal Jiřího, jakýma očima na Márinku pohlíží. Jednak mladík před ním byl opatrnější, a jednak Kábova mysl všecka byla upoutána švižnou Kačenkou, kterou také upřímně si zamiloval, tak upřímně, že nerad vzpomínal na nedaleké skončení sekernických prací a často se obíral lákavými myšlénkami na ženitbu

Sekerníci byli v Jestřabí asi půl čtvrté neděle, když Márinka způsobila ve mlýně svým přiznáním bouři. Za tu dobu porazili veliký kus práce. Z připraveného dříví vůčihledě se utvářela tři veliká vodní kola. Nejdrive pod rukama jejich povstávaly ony oblouky, které, podobny loukotím obrovského vozu, jsou základní součástky každého kola. Teď ty oblouky byly už spojeny v kruhy, na které pod ořechy ani nestačilo místo. Kába musil se odstěhovati až na mlat stodoly, chtěl-li býti v chládku.

Za tu dobu starý mládenec Hulicius několikráte zavítal do mlýna k sekerníkům, a nejednou mohl na vlastní oči se přesvědčiti, jak láskyplné a oddaně Márinka upíná na Jiřího krásné, modré zraky. Už ani jednou nenapomínal mladého Královce, aby se spanilé dceři mlynářově vyhýbal a aby zapuzoval její lásku Vzpomněl si vždycky na svoji rozkošnou Svatohorskou poutnici a už z vlastní zkušenosti věděl, jak marno jest lásce brániti a že živou moci nelze zapomenout

Ale také den ode dne vždy určitěji se presvedčoval, jak hodný syn te pobožne víly vadne a chřadne. Za ty necelé čtyři neděle velice seslábl a zbledl. Kromě podezřelých, osudných malých ruměnců na lícních kostech tváře jeho byly jako z vosku, už ani červnové a červencové sluníčko se jich nechytalo, a to bylo špatným znamením Starý mládenec zase nejednou Jiřího upomínal, aby přece už nechal té práce, která valem ubíjí jeho zbytek zdraví, a odešel k němu, ale on vždycky s úsměvem zavrtěl hlavou. Musí přece s otcem a se strýcem dokončiti kola, a kromě toho, zůstávaje ve mlýně, může přece každé chvíle vídati Márinku — — —

Láska ho sílila, ačkoliv poslední dobou pracoval už jenom jako v blouznivém vytržení. Nyní už i starý Královec bedlivěji si všiml synova chorobného vzezření a obával se, aby sám s Kábou nemusil dokončovati v Jestřabí sekernickou práci. Avšak synovi už ani slovem o nemoci jeho se nezmiňoval, aby snad otázkami svými nepřivolal mu ještě větší slabosti. Jen ještě půl druhé neděle ať vydrží, než bude po práci, a pak s Pánem Bohem ať si odpočine.

A Martin Hulicius už chystal pro Jiřího lůžko ve svém domě. Sám promluvil s Jiříkovým otcem, aby po práci nechal syna některý čas v Jestřabí. Starý Královec neměl nic proti tomu, a tak byla věc velmi snadno ujednána. Huliciovi zbývalo ještě jenom připraviti na to Vojtíška. Bláznivý posluha poslední dobou bystře pozoroval všechno počínáni Huliciovo, návštěvy Jiříkovy a procházky do mlýna byly mu podezřelé Obával se aby výslednici toho všeho také nebylo jeho propuštění z kupcových služeb, neboť při tom dobře tušil, že dům starého mládence v brzku dostane nového obyvatele.

Jednou, ráno po tě, když Hulicius se vrátil ze mlýna, Vojtíšek ho překvapil poznámkou:

„Mně se zdá, pane, že vás ten bledý mladík tak přílišně do mlýna nevábí.“

„Copak zase vás napadlo, pane Vojtíšku?“

„Nechodíte tam za slečinkou?“

Martin Hulicius dal se do hlasitého smíchu. To skutečně bylo velmi povedené.

„Ani bych nevěřil, že jste takový čtverák, pane Vojtíšku,“ odpovídal pomatenci.

„Jen nezapírejte, vždyť už jsem vás prohlédl! Pročpak vždycky tak se fintíte? Pokaždé musíte býti oholen, vždy béřete nové šaty a třebas ani není neděle, také košili.“

Kupci se zachtělo trochu si zažertovati.

„Kdož ví, snad máte pravdu, pane Vojtíšku. A copak tomu říkáte?“

„Nu — viděl bych to přece raději, než abyste sem vzal toho mladíka. Přijde li mladík, považte, jak mne a kocoura zabanbíte. Potom já budu už jenom baronem a ubohý macek sedlákem; toho přece jsme si u vás nezasloužili.“

„A což, přijde-li sem ta slečinka?“

„To bude jiné, to bude lepší! Vy budete knížetem, ona kněžnou, a já zůstanu hrabětem a kocour baronem. Jen ne žádné sedláky!“ (Dokončení.)

*

FEUILLETON.

— „Česká Akademie“ odbývala dne 2. prosince slavnostní valné shromáždění, v kterémž podána zpráva o činnosti tohoto sboru v roce minulém. Oznámeno, že vydána celá řada spisů vědeckých a v belletrii dvanáct svazků překladů vynikajících děl poesie cizojazyčné. Dále udělena velká řada podpor na práce vědecké a umělecké. Z těchto uvádíme: Po návrzích prvé třídy p. Františku Vaňkovi, spisovateli, k dalším studiím 100 zl., p. drn. Karlu Chytilovi na vydání díla: „Drobné malířství v Čechách v době králů Jagailovců“ 450 zl., p. Františku Řehořovi na sbírání materiálu národopisného v Haliči 200 zlatých. Po návrhu třídy druhé: assistentu p. Josefu Schneidrovi na práci o chemii některých barviv organických 200 zl. Po návrzích třetí třídy: p. škol. radovi Františku Lepařovi na další vydávání Nehomerovského slovníka řecko-českého 500 zl., p. drn. Janu V. Novákovi a Josefu Klikovi na zjednávání materiálu k pořízení bibliografie českých spisů o Komenském 60 zl., po návrhu čtvrté třídy p. Frant. Topičovi, nakladateli, na vydávání cyklu 13 obrazů Pirnerových „Démon láska“ 500 zl., p. Karlu Weissovi, hudebnímu skladateli, na nové dílo operní 300 zl., panu Oskaru Nedbalovi, hudebnímu skladateli, na provedení nových skladeb 200 zl., po návrzích první a třetí třídy: spolku československých knihkupeckých účetních na vydávání českého katalogu bibliografického 300 zl., po návrhu první a čtvrté třídy: panu prof. Josefu Branišovi na prozkoumání starobylých památek výtvarného umění v jižních Čechách 400 zl., po návrhu třídy první, třetí a čtvrté: redakci a nakladatelstvu časopisu „Český lid“ na vydávání tohoto sborníku 450 zl., p. drn. Filipu Počtovi k dokončení studia o pásmu hlubočepském 100 zl., p. Vojtěchu Bartoňkovi, akademickému malíři, ke studiu většího díla 300 zl., p. Josefu Sukovi, hudebnímu skladateli, 300 zl. p. drn. Janu Jakubci ke studiu života a děl Jana Kollára na Slovensku, v Jeně, v Pešti a ve Vídni 500 zl.

Ve smyslu §. 2. lit. a) stanov udělila čtvrtá třída následující výroční ceny za nejlepší výkony v příslušných oborech: a) v oboru krásné literatury prvá cena letos udělena nebyla. Cena druhá ustanovena ve dvě ceny třetí po 200 zl., které přisouzeny byly drn. Herbenovi za román „Do třetího a čtvrtého pokolení“ a Vilému Mrštíkovi za povídku „Pohádka máje“. b) V oboru hudebním přisouzena první cena 1000 zlatých panu Zdeňku Fibichovi za melodrama „Hippodamie“; druhá cena udělena nebyla. c) V oboru umění výtvarných obdržel první cenu 1000 zl. p. prof. Jos. Mauder za sochu Genia na Pantheonu vyšehradském; druhá cena udělena nebyla.

Jak při slavnostním zahájení České Akademie dne 18. května 1891 bylo prohlášeno, rozepsány na památku této významné události ceny slavnostní úhrnem po 2000 zl. v každé třídě a ve čtvrté třídě zvýšena suma tato darem nejmenovaného příznivce ještě o 1000 zl., tak že třída tato vládla celkem 3000 zl. Lhůta, kterou čtvrtá třída ustanovila k podání konkurenčních prací, a to z oborů: a) básnictví, b) krásné prosy, c) k překladu děl básnických veršem psaných, dospěla dne 23. ledna t. r. Dle podaných návrhů čtvrté třídy udělila Česká Akademie:

První cenu 600 zl. p. Jos. V. Sládkovi za „Starosvětské písničky“, „Směsku“, „Selské písně“ a „České znělky“, dvě druhé ceny po 400 zl. p. J. S. Macharovi za „Třetí knihu lyriky“, p. M. A. Šimáčkovi za román „Štěstí“, dvě třetí ceny po 300 zl. p. Karlu V. Raisovi za povídky „Výminkáři“ a p. Karlu Klostermannovi za povídku „Ze světa lesních samot“, dvě čtvrté ceny po 250 zl. pí. Žofie Podlipské za román „Lidské včely“ a panu Ant. Klášterskému za básně „Poli a lesy“, dvě páté ceny po 200 zl. paní Boženě Vlkové Kunětické za povídku „Husy“ a p. Ant. Sovovi za básně „Květy intimních nálad“; šestou cenu 100 zl. p. J. V. Sládkovi za překlad Tegnérovy „Frithiofsagy“.

Dle výkazu královské české pokladny zemské činilo koncem října tohoto roku obecní kmenové jmění České Akademie 266.272 zl. 7 kr. a reservní fond 5564 zl. 78 kr., dohromady 271.836 zl. 85 kr. Z fondů zvláštních obsahoval fond knížete Liechtenšteina 12.500 zl. 61 kr., fond Klementy Kalašové 2378 zl. 23 kr., fond dra. Josefa Šichy dostoupil koncem listopadu hodnoty 50.147 zl. 61 kr., tak že již od roku 1893 bude se úroků z něho užívati k ustanoveným účelům. Výdajné příjmy České Akademie na rok 1892 rozpočteny byly sumou 48.157 zl. a z toho přikázáno bylo fondu reservnímu 1444 zl. 71 kr. a na společné výlohy ustanoveno 9700 zl. 29 kr., o zbytek rozdělily se třídy rovnou měrou, tak že připadlo každé 9253 zl. Hlavním pramenem výdajných příjmů České Akademie bylo dotace zemská 20.000 zlatých a dotace státní 16.000 zlatých.

Úmrtím ztratila Akademie 5 členů. Zemřelť 12. ledna člen IV. třídy, architekt, stavební rada Frant. Schmoranz, dne 29. července zemřel v Litni mimořádný člen II. třídy, palaeontolog a geolog prof. dr. Otakar Novák, dne 14. srpna odebral se na věčnost dopisující člen III. třídy, lingaista prof. Jos. Kořínek, dne 8. října skonal dopisující člen II. třídy geometr prof. František Machovec a nedlouho potom dne 24. října dokonal pouť pozemskou řádný člen třídy I., vynikající historik prof. Antonín Gindely.

Ve valném shromáždění správním dne 1. prosince t. r. zvoleni členy mimořádnými po návrhu I. třídy prof. dr. Josef Ladislav Pič, dr. Bohuš Rieger, prof. August Sedláček, skriptor Ferdinand Tadra; po návrhu třídy IV. architekt Antonín Barvitius, skladatel Josef Förster st., akademický malíř Beneš Knüpfer, spisovatel Jan Lier, spisovatel Jos. V. Sládek a dr. Josef Štolba; členy dopisujícími po návrhu I. třídy prof. dr. Oldřich Kramář, po návrhu IV. spisovatel Bohumil Adámek, akad. malíř Mikuláš Aleš, spisovatel Ed. Jelínek, gymn. prof. Karel Kučera, akad. malíř Emanuel Liška, spisovatel Otakar Mokrý, akad. malíř Jakub Šikaneder, akad. sochař Bohuslav Šnirch, akad. malíř Hanuš Schwaiger, architekt Antonín Wiehl, akad. malíř profesor na vyšší reálce ve Vídni František Zvěřina. Vykonaná zároveň volba dvou přespolních členů předložena císařskému schválení.

— Z nově vyšlých knih uvádíme: ***Paprslek soucitu***, knížečka drobných básní vydaná nakladatelstvím J. Otty ve prospěch stravování chudé mládeže školní. — K témuž účelu vydal dobročinný dámský komitét v Brně knihu *Chudým dětem*, s bohatým a vybraným obsahem. (Cena 80 kr.) — *Studie a podobizny* od Jar. Vrchlického, dílo psané se vzácnou a hlubokou znalostí literatur cizích i písemnictví domácího.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XX. 20. PROSINCE 1892 ČISLO 36.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . 2 „ 50 „
na celý rok . 5 „ „

Patisk puvodních praci se vyhražuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy, tykajíc se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Jenná ulice číslo 18. nové

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10 a 20. každého měsíce vždy o 2. hod. odpoledne.

Noc vánoční.

Báseň *Antonína Klášterského.*

Noc vánoční jde tiše
při záři bludných hvězd,
tak posvátně to dýše
z těch zapadalých cest.

A nevím, jsou to zvony,
jež hučí v dál, a v dál,
či jehličí dech vonný,
jenž ke mně pozavál:

Cos jako když mě nese
a kam, to nevím sám...
Na starý kostel v lese
si posléz vzpomínám.

Na starý kostel bílý
i na ten šerý les,
jak to tam v noční chvíli,
jak to tam září dnes!

Na lid, jenž táhne v spěchu,
na dlouhých oken jas,
na varhan v lesa echu
se ztrácející hlas.

I na ten hřbitov veský
s tou zasněženou zdí,
kam hvězd jen padnou blesky,
kde zpěv jen stlumen zní.

A kde hlas živých známý
dí k mrtvým písněmi:
Dnes mír nás pojí s vámi,
vy naši pod zemí!

U dvou kocourů.

Povídka od *Josefa Konráda.*

(Dokončení.)

Ale když pak Vojtíšek se dověděl, že přípravy v domě týkaji se přece jenom Jiřího Královce, znova se durdil a bědoval nad sebou a nad nešťastným kocourem. V této době ponížení a odstrčení spřátelil se s mackem dokonale a už mnohem řidčeji si na něho vzpomněl nějakým skrytým klofcem nebo hrozbou. Bohužel výmluvy a nářky jeho nic nepomáhaly, starý mládenec byl jako skála a ani ho nenapadlo pro Vojtíška zříkati se návštěvy Jiříkovy. Než i v tom dovedl vše srovnati po dobrém.

Když totiž bylo vše pro mladého Královce připraveno, Hulicius zavedl Vojtíška do malé jizby vedle kuchyně a překvapil ho přívětivým vyzváním:

„Tak, pane Vojtíšku, teď tady hezky si ukliďte a pak se sem honem přestěhujte. Až tu bude ten host, bude vás častěji potřebovati, doufám však, že na něho se nerozhněváte. Ubezpečuji vás, že tady zůstanete stále hrabětem, je li vám libo.“

A Vojtíšek plesal. Hory doly sliboval a že prý tomu mladému pánovi bude také otrokem, jen neoloupí-li ho o jeho hodnost hrabéci, a bude-li mu říkati také tak pěkně jako Hulicius, pane. Pak za hodinu byl přestěhován.

V té době tedy rozzuřila se v Jestřabském mlýně bouře, a z rozkazu paní mlynářky pan otec měl býti hromem, jemuž bylo určeno, aby zhoubně udeřil Strhlo se to před samým večerem, a když pan Máj opět byl schopen řeči a činů, paní choť mu ukládala:

„A teď hned jdi a na minutu vyžeň toho mladíka! Už ani chvíli nesmí býti pod naší střechou, to by bylo pěkné nadělení! A tomu starému také pověz, aby věděl, jakého má syna! To je hrůza — do nejdelší smrti nebyla bych se nadála něčeho podobného!“

Pan otec tedy šel, ale mrzut se vrátil. Jiří zatím odešel k Huliciovi, a také starý Královec nebyl doma; nejspíše prý i on šel se podívat do městečka. Tenkráte však i starý sekerník byl hostem Huliciovým. Musil

přece také k nému se podívati, když u něho nechá svého syna, a starý mládenec hned o prvé návštěvě ve mlýně ho zval, aby též přišel.

„Nech toho tedy až ráno!“ rozhodovala zase paní mlynářka. „Ale musíš si přivstat a říci jim to před prací, a pak hned aby ten mladík už šel!“

Ani nevycházela ze zlosti a z rozčilení. Spanilá Márinka, která po celý večer jenom plakala, dostala také svůj díl a dlouho bude na to pamatovat. Zasluhovala by prý i bití, končila paní máti svoje napomenutí, ale stydí se, poněvadž už jest tak veliká. A ať už se neopováží na toho chasníka pomyslit!

Časně ráno pan otec Máj tedy se chystal vykonati svůj ortel. Už věděl, jak to řekne hodně rozhorčeně a důrazně, až sekerníci přijdou k snídani.

Avšak tentokráte přišel jenom starý Královec a Kába. Oba byli zaraženi.

„Pane otče,“ starý sekerník oznamoval smutným hlasem, „práce se nám protáhne, ztratili jsme pomocníka. Jiřík se nám rozstonal.“

„A zle?“ tázala se paní mlynářka již bojující mezi hněvem a soucitem.

„Zle, vzácná paní. Leží, a to už jest něco! Nemůže ani pohnouti údem.“

„Snad se to zlepší,“ těšila paní a mrkala na pana otce, aby už nic neříkal.

„Nevím — ještě nikdy to nebylo takové.“

„Bylo by nejlepší, kdyby byl doma, ať jen si jde s Pánem Bohem. Což o kus práce, vždyť to bez něho také doděláte!“ Tak podařila se jí docela hladce ta výpověď.

„Právě tak myslím, jenom jestli Jiří se bude moci vydat. Už byl bratranec u pana Hulicia, aby se na něho podíval, když nemocem tak rozumí. Snad mu dá nějaké kapky nebo koření, aby aspoň na cestu byl silnější.“

A Martin Hulicius, tuze vážný a starostlivý, už přicházel. Ubíral se rovnou k lůžku Jiříkovu, a když podával hochovi ruku, pokoušel se i zažertovat. Ubezpečoval ho, že jest to jenom chvilková mdloba a že jistě brzo bude lépe. Podal mu malou skleničku nějakého vonného léku, aby jej vypil, to prý ho posilní. Nejspíše to byl jeho likér z léčivých bylin a kořínků.

„A potom půjdeme,“ dodal na konec.

Mladý Královec obrátil k starému mládenci oči přetékající vděčností.

„Kam?“ tázal se mdlým hlasem.

„Kam jinam než ke mně? Vždyť jste viděl, že jest tam pro vás všechno připraveno, Vojtíšek už také čeká s kocourem. Těší se na vás, budou vás míti rádi.“

Tváře nemocného zasvitly zřejmou radostí.

„Jak jsem rád, že k vám,“ pravil, „u vás hned bude mi lépe.“

Za chvilku se cítil silnějším, i podařilo se mu vstáti a obléci se. Potom, opíraje se o silné rámě Huliciovo, dlouhým pohledem se rozloučil s jizbou a vycházel ze mlýna. Toužil ještě podívati se na zahradu pod ořechy, kde tak pěkně se mu pracovalo a kde nejprve uzřel Márinku. Tam rozloučil se s otcem a se strýcem, ovšem ne na dlouho. Oba slíbili, že přijdou na večer k němu, jakmile bude po práci, a oba děkovali Huliciovi.

Pak mladý muž ještě se vracel do mlýna, aby panu otci a paní mlynářce za všechno poděkoval, ale hlavně aby také ještě spatřil Márinku. Místo dívky však nalezl v obličejích manželů Májových zřejmou chmuru a upjatost. Podali mu sice ruku na rozloučenou a přáli mu zdraví, ale hlas jejich nezněl nikterak laskavě, jmenovitě pan otec to odbyl tuze zkrátka a povrchně.

Jiří váhal.

„Smím také ještě slečně dáti s Bohem?“ řekl nesměle.

Pan otec chtěl říci „nikoli“, avšak paní Májová ho předešla.

„Márinka právě není doma,“ pravila horlivě, „ale já jí to vyřídím.“

Márinka byla zatím ve vedlejší světnici a hořce plakala a naříkala.

Mladý muž jen smutně vzdychl a pak, podpírán svým přítelem Huliciem, odcházel ze mlýna. Kráčeje přes dvůr ještě pořáde se obracel, jestli Márinka přece se objeví; tušil, že sličná dívka snad není tak vzdálena, aby mu nemohla dáti s Bohem. Ale neuviděl ji. Toliko Kačenka ukázala se ve dveřích dívajíc se za ním, jak bídně kráčí. Ano, objevila se místo Márinky jako odplata za někdejší urážku Jiříkovu, když pravil dívce, že služby její jsou mu jako služby Kačenčiny stejně milé.

Pak ten dobrý hoch velmi stonal, den ode dne byl slabší a bídnější. A co nejvíce ho rmoutilo a zkrušovalo, bylo mlčení Márinčino. Čekal od ní vzkazu nějakého, pozdravu, těšil se, že snad také přijde se podívat, jak se mu u přítele Hulicia daří. Avšak ona nepřicházela a nevzkazovala, a přec byla doma, deset minut od domku, kde hynul poslední láskou a touhou. Tázal se po ní otce a Káby, když ho přišli navštívit, a ti mu pověděli, že v rodině Májově jest jaksi neutěšeně. Pan otec chodí zamlklý a sotva odfukuje, paní mlynářka jest popudlivá a stále se vadí s Kačenkou, kdežto Márinka jest ustavičně jenom doma a u jejich sekernického díla skorem ani se neukáže.

Jiří z toho uhodl, co asi jest příčinou těch mrzutostí. Márinka zajisté už se přiznala ku své lásce. Právě před tím, než mladý muž ulehl, vyprávěla mu, že útokům rodičů svých déle nevydrží a že těm ženichům raději učiní konec. Že řekne všechno, jak má Jiříka ráda a jak jiného nechce ani vidět, ať tatínek a maminka třebas se hněvají. A chystala se na to velmi rozhodně.

Konečně přece se mu objevila. Bylo to v krásnou červencovou neděli před polednem, když se ubírala do kostela. Kráčejíc sama mimo krám Huliciův nemohla odolati, aby tam nevstoupila s úzkostlivou otázkou, jak Jiřímu se daří.

„Vítám vás, slečno. Ani nevíte, jak se Jiřímu po vás stýská a jak bude blažen, že jste si na něj vzpomněla,“ pravil starý mládenec, a dodal: „Chcete ho vidět?“

Zarazila se, něco jako stud a bázeň projelo jí tělem. Ale neváhala. Jen krátce přikývla hlavou a tiše, se srdcem tlukoucím, s dechem zatajeným vstupovala do mladíkovy ložnice.

Spatřila Jiřího Královce odpočívati na čistém, bílém lůžku, a Huliciův mourovatý kocour ležel mu v nohou. Pokoj byl vkusně upraven, otevřeným oknem padala do něho vůně květin a zpěv ptákův, všude byla samá živá lahoda a světlo.

Jenom nemocný ležel na lůžku jako mrtvola a dřímal. Od té doby, co ulehl, chvatem hubl a slábl. Ani lékař, kterého Hulicius zavolal, ani všechna kupcova koření nepomáhala. Proti mladíkově nemoci nebylo žádného léku.

Najednou otevřel oči a podíval se na Márinku pohledem plným vděčnosti a lásky.

„Ach, vy zde!“ pravil namáhavě. „Jak jste dobra! Právě se mi zdálo o vás!“

Neptal se, proč přichází tak pozdě, avšak vypravoval, jak po ní toužil a prahl. Bylo mu do pláče, když se vzchopila k odchodu, a sotva se odvážil optati se, smí-li doufat, že ještě přijde?

Slíbila, že nyní bude přicházeti častěji, a pak se slzami v očích odcházela.

Asi za dva dny přišla zase, ale jenom na krátko. Vypravovala Jiřímu samé veselé, potěšitelné věci: jak rodičové ji už nenutí ani do Tomáška ani do inženýra, a jak inženýr nepochybně už jest nadobro odvrácen. Pan otec Máj, uháněn lichvářem, při poslední návštěvě inženýrově sám se o to postaral. Po celou neděli byl nadmíru rozpačit, ale mlčel. Až když inženýr na večer odcházel nabídl se, že ho kousek vyprovodí. Na té cestě mu řekl, že se svatbou asi budou obtíže. Dívka prý zahleděla se do jiného, a i kdyby nejlépe chtěla, on, její starostlivý otec, prý jí nebude moci dáti ani žádného věna.

Inženýr ani na to nic rozhodného neodpověděl, byl velmi překvapen. Ale už nazejtří poslal panu Májovi psaní, v němž mu uctivě děkoval za dosavadní přátelství, a oznamoval, že po bedlivém uvážení od žádosti za Márinčinu ruku ustupuje. Pokládal by prý za nedůstojné a nešlechetné vtírati se tam, kde mu nepřichází vstříc přízeň něžného dívčího srdce. Poznámku o věně minul mlčením, a právě to mlčení vzbudilo v manželích Májových dvé různých, odporujících si domněnek.

„Vidiš, jak slyšel, že dcera nemá naděje na věno, hned vypovídá,“ těšil se pan otec a snažil se o tom přesvědčiti také paní mlynářku.

„Zrovna naopak,“ tvrdila zase paní. „Nezmiňuje se o tom, poněvadž pokládá věno za malichernou věc. On jistě toho nejméně potřebuje.“

Tak tedy dívka aspoň na čas měla pokoj. Matka už docela k ničemu ji nenutila, a otec opatrně vyčkával, až Márinka ze své zbloudilé lásky k mladému Královci poněkud se vybouří. Zatím podařilo se mu dopisem inženýrovým uchlácholiti Tomáška a vymoci na něm poshovění. A otylý, hartusivý Tomásek od srdce rád čekal, domníval se, že největší propast mezi ním a krásnou dívkou jest rozloučením inženýrovým vyplněna. Už také hrozně se těšil na mladou, švarnou ženušku a nadobro zanechal všech jiných milostných záletů.

Pak nastalo Jiřímu loučení. Starý Královec a Kába dokončili ve mlýně svou práci a šli ještě mladého příbuzného navštívit. Tvářili se bezstarostně a vesele, aby se mu zdálo, že nemoc jeho nepokládají za povážlivou. Kába mu vypravoval o Lenorce, jak asi povyroste, než ji zase uzří. Pak zabočil na svoji ženitbu a záře radosti zvěstoval, že Kačenku si vezme v brzku dozajista.

Už říkal o ní paní mlynářce, ale ta chtěla, aby počkal aspoň přes vánoce, že dříve Kačenky nepustí. Odejde-li jí dívka před vánocemi, žádné veselky jí nevystrojí. Avšak Kába se bránil, nechtěl déle čekati než přes žně, a teprve když šelmovsky poznamenal, že o vánocích snad už by bylo pozdě a že by z toho mohlo býti pohoršení, paní mlynářka se obměkčila.

Tomu důvodu i Jiří se usmál, ale pak najednou, když otec a strýc zase vstávali, dal se do usedavého pláče. Schoval hlavu na otcova prsa a vzkazuje domů do Zhoře pozdrav, vyslovil trapné tušení, že už své rodné vesnice neuvidí. Marně otec i Kába ho těšili, že v neděli zase přijdou a pobudou u něho až do večera, mladý muž nemohl se utišiti. Až za dlouhou chvíli, už když byli někde za Jestřabím, Huliciovi se podařilo jej upokojiti.

A bylo mu stále hůře, až i Vojtíšek ho oplakával. Pomatenec ustavičně seděl u jeho lůžka a nespouštěl s něho zraků. Sliboval mu, že rád bude jenom baronem a kocour zajisté také přijme za vděk ponížením za sedláka, ale nemocný už málo chápal, už ani se neusmál, hodina jeho přicházela.

Měl sluch a pozornost jenom obrácenu ke dveřím, kdykoliv se otvíraly. Tu také vždy hned otvíral mdlé, těžké oči a toužebně je upíral v onu stranu. Stále čekal, že dívka milovaná ještě jednou přijde, jen ještě jednou — naposledy — — —

A přišla, právě ve chvíli, když Martin Hulicius přemýšlel, jak nejlépe by jí měl poprositi o návštěvu. Jiří Královec právě dokonával — — —

Bylo to před samým večerem, za smutného, deštivého dne ku konci července. Otevřenými okny linul se do jizby nemocného vlhký dech zmoklého listí a kvítí, rostoucího v úzké zahrádce při stavení, na vysoké brušni zamlklé pokřikovali vrabci. Vše zdálo se mnohem smutnější než jindy, i zvuk šumějícího deště byl truchlivější.

V tom tiše otevřely se dvéře, a Márinka vstoupila. Prvý její pohled padl na lůžko umírajícího, a srdce její zachvělo se krutou bolestí. Rázem poznávala, že přichází na vždy se loučit. Nepřesvědčila jí o tom ani zsinalá tvář Jiřího, jako spíše vysoká, mohutná postava Huliciova, stojící u samého lůžka.

Martin Hulicius levou rukou se opíral o postel, hlavu měl trochu nachýlenu stranou — a plakal. Úplně tiše, neblasně, ale slzy jeho prorážely duši a otřásaly jí mnohem více než pohlížení na smrt, která byla vedle.

„Jak asi ho miloval, ten dobrý, veliký člověk!“ kmitlo hlavou dívčinou a v srdci jejím ozvaly se k starému mládenci hned jiné city, samá úcta a vděčnost.

Přistoupila k lůžku. Martin Hulicius zvedl hlavu a podal jí ruku. Nepromluvil, jen zoufale zakýval hlavou. Po té naklonil se k sluchu nemocného a něžně, vroucně, nevýslovně měkce vyslovil její jméno.

Obličej nemocného stáhl se jako slabou křečí, hluboké zraky se pohnuly, ústa trochu se pootevřela, ale vyšlo z nich jenom malé vzdychnutí. V tom už oči obracely se v sloup — — —

Dívka zoufale zaplakala, bolestný její hlas zazněl síní.

Starý mládenec k ní vztáhl ruce.

„Prosím vás,“ šeptal rozechvěně, přemožen žalem, „prosím vás, nechte ho umřít —“

Ona však vypukla ve větší pláč. Darmo si přikrývala obličej rukama a obracela se od lůžka, pláč její doléhal až na dvůr a do krámu, odkud přivolal i Vojtíška, a vzbudil a vyplašil též velikého kocoura, jenž do té chvíle schoulen si hověl na svém oblíbeném místě, u nohou umírajícího.

Avšak dívka už směla plakat, jak jí srdce velelo. Neviděl už jejího libého zjevu ani jejích slz a neslyšel snad ani jejího nářku, Jiří Královec zhasl.

Pomodlili se nad jeho mrtvolou, která nyní zdála se ku podivu malou a útlou. I Vojtíšek se modlil, a

*

podobalo se, že slova vroucí modlitby roznítila v jeho pomatené mysli paprsky jasného, rozumného vědomí.

Po modlitbě Vojtíšek vrátil se do krámu, a také Hulicius vyšel, aby dal odzvonit hodinku.

Márinka v jizbě osaměla. Chvilku prodlévala nad mrtvolou Jiříkovou v němém ztrnutí a pak upřeně, roztouženě se dívala v bezduché tváře a oči.

Ty oči, před tím přivřené, znenáhla se otevíraly. Trhla sebou překvapením, myslila, že mladík ještě žije. Sáhla mu na ruku, pozvedla ji zlehka, ale cítila úplně bezvládnost a zvláštní tíhu mrtvých údův, neklamné znamení smrti.

Přece tedy byla už mrtva, drahá, milující a milovaná duše. Ale ty tmavé oči ještě se leskly a dívaly se na ni. Úplně klidně, bez trpkosti a bolesti, spokojeně. V tom neživém pohledu byl mír, dívka v nich viděla odlesk věčnosti, blaho nebe.

Sklonila se a pevnou rukou zatlačila ty oči. Chvilku ještě přidržela vlažná víčka, a když odtáhla pravici, oči už zůstaly zavřené.

Pak se shýbla a něžně políbila mrtvý obličej. Byl to jediný polibek, prvý a poslední od jejího milence. Ač horoucně milovala, Márinka do té chvíle nepoznala slastného políbení lásky. Jiří nikdy k tomu se neodvážil, i v nejmilostnějším vzplanutí svých citů zůstával ostýchavý a cudný jako čtrnáctiletá dívka.

Vzdychla, pokřižovala Jiřího, utřela si oči a utišena, ode dveří ještě po mrtvole se ohlížejíc, vycházela.

V krámě se potkala se starým mládencem.

„Už jsem se s ním rozloučila," pravila zajíkavě.

„Děkuji vám, že jste se nebála přijíti — děkuji vám za něho. Snad vás ještě poznal a umřel blaženě. Bůh vás za to potěš a dej vám štěstí."

Když byla ve dveřích, ještě na ni zavolal.

„Přijdete také na pohřeb?" zeptal se a pohlédl na ni prosebně.

„Ano, přijdu jistě. A i já vám, pane Hulicie, tisíckráte děkuji za všechno, co jste pro něho učinil. Také vám to Bůh odplať —"

XII.

Po dva dny Martin Hulicius měl plné ruce práce a plnou hlavu starostí. Obstarával Jiřímu pohřeb a chtěl, aby vše bylo skvělé a krásné. Sám všechno platil a nelitoval žádného vydání. Mladý přítel jeho umřel, ale on obživl dvojnásobně.

Hned po úmrtí Jiříkově poslal do Zhoře pro jeho otce. Starý Královec přišel s Kábou a s Lenorkou, která tím vším byla více udivena, než aby pomýšlela na lítost a na pláč, že ztratila ženicha. Její mladičká duše ještě nechápala významu milence.

Otec Jiříkův ani nezaplakal, byl mnohem klidnější, než když na odchodu z Jestřabí se synem se loučil. Snad si zabořekoval skrytě už doma, když dostal tu smutnou zvěsť. Nyní počínal si úplně chladně a ve všem odměřeně, i s chutí pojedl, čím ho Hulicius počastoval, a zase tak chladně pomýšlel na návrat, aby doma ničeho nezmeškal. Jen trochu byl dojat, když děkoval Huliciovi za opatrování synovo a za nákladný pohřeb.

Márinka dle slibu svého také přišla a zase tuze plakala. Paní Májová ji provázela, pilně toho dbajíc, aby dcera v návalu citův se nezapomněla a nedala na jevo, jak ten mladý sekernický chasník jí byl drahý. Z počátku jakž takž se to dařilo, dívka všemožně se přemáhala, ale když průvod pohřební přišel na hřbitov, a když spatřila starého mládence, nad všechny lidi vynikajícího a s hlavou obnaženou, jak nad otevřeným rovem Jiříkovým opět zaslzel, tu ani ona už se nezdržela.

Pláč její vypukl tak prudce a náhle, jako při úmrtí milencově. Paní mlynářka bez úspěchu se pokoušela dceru svoji upokojiti nebo odvésti ji stranou, dobře postřehla, jak ta lítost dívčina jest lidem nápadna a jak už si šeptají, co asi toho pláče může býti příčinou. Než marné namáhání, Márinka už nedala si brániti. Protlačila se až k hrobu, k samému Martinu Huliciovi, jakoby u něho hledala ochrany, aby jí nevypuzovali. Tam už byla trochu klidnější. Hodila své tři hrsti hlíny na rakev a tiše v slzách čekala, až hrob byl úplně zasypán.

Než odešla s matkou domů, rozloučila se s Huliciem jako s nejlepším známým nebo přítelem. Nemohla k němu hleděti jinak než s největší úctou, a divila se, co lidé na něm vidí podivínského nebo směšného. Jistě všickni byli směšnější než on; na hřitově nikdo v ní nevzbuzoval větší vážnosti, než tento starý mládenec, před nímž kdysi se děsívala, nazývajíc jej bručivým, škaredým kocourem, a o němž až do nedávna se domnívala, že jest nejúhlavnějším nepřítelem žen. A on zatím byl tak měkký a citlivý, a když s ní hovořil, byl vzorem dvornosti a něžnosti, jaké ani u inženýra Závory nikdy nepozorovala.

Několik dní po pohřbu chodila jako nemocná a rozumu zbavená, a stále bezděčně zacházela na zahradu pod vonné stromy ořechové. Kdykoliv totiž vyšla na dvůr, vždy se jí zdálo, že slyší odtamtud povědomé tepání sekery Jiříkovy, že vedle veselého hovoru Kábova pozoruje také jeho tichý, příjemný hlas, i musila se tam podívat. Ale pod ořechy bylo jenom trochu drobných třísek a ořezků, všechna větší zbylá dřeva byla již odklizena. Než i ona pozorovala ty nepatrné zbytky, sbírala je a držíc je ve svých rukou tázala se, které asi odlítly od nástroje mladého Královce a kterých asi se dotkly také jeho ruce? Pak vždy zase je kladla na zem, aby místo, kde pracovával, bylo co možná dlouho znatelné.

Anebo často odcházela ke kolům a dívala se na ně, ať stála anebo běžela. Kola byla ještě úplně bílá, černozelený povlak staroby dosud se jich nedotkl. I v těch nových bílých kolech, v té hmotě postřehovala duši. Usmívala se na dívku trochu přitrpkle, ale vroucně, dívala se jí do modrých očí hlubokýma černohnědýma zrakoma.

Ve svém velikém hoři a ve své malé útěše stále byla sama a sama. Rodičové její nepromluvili s ní o Jiřím Královci ani slova, a dobře věděla, že se nesmí tázati, aby nelibosti otcovy a rozčilení matčina ještě více nepopudila.

Pan otec Máj mezitím sbíral sílu a odvahu k dalším útokům na její odpor. Už přesvědčil svoji choť, že inženýr Závora zajisté dbal více o věno než o Márinku, a pak znenáhla ji nakloňoval návrhu Tomáškovu. Paní Májová dlouho vzdorovala, až posléze už neměla námitek, jenom to si vymiňovala, aby pan otec podle rady páně farářovy nechal dívku rozhodovati dle hlasu jejího vlastního srdce. Dovede-li si ji Tomášek nakloniti, nu, s Pánem Bohem, bez překážek jí dá své mateřské požehnání. Ale mělo-li by se její jediné dítě za ně obětovati, to, to, Bůh uchovej!

„Dobře, dobře, tedy se jí optám," strojil se hned netrpělivý pan otec.

„Jen ji ještě některý čas nech," primlouvala se citlivá máti, „až lépe zapomene. Dosud chodí jako tělo bez duše, třebas ještě více by se rozdrážďila."

Oba pevně doufali, že dívčino prvé milostné poblouzení v brzku zase mine. Domnívali se, že její mladá láska umře za nedlouho za jejím milencem, a čekali. Paní Májová při tom bedlivě pozorovala svoji dceru. Ačkoliv se tvářila lhostejnou a nevšímavou, přece všude ji byla v patách, jednak ze strachu, aby dívka v některé zvláště žalostné chvíli snad si nezoufala, a jednak i proto, aby nikomu si nemohla požalovati na svoje neštěstí a hoře. Nejednou nalezla Márinku v hovorné společnosti Kačenčině, a dívky nikdy o ničem jiném si nevypravovaly než o těch osudných sekernících. Než jak rozdílná útěcha u obou! Márinka vzdychala za mrtvým, a Kačenka vzdychala po živém. Zpropadený Kába, jen jestli snad jí neoklamal!

Kába však byl na smrt zamilován a brzo přišel nanovo ji ujistit, že svatba bude hned, jen co vzácná paní mlynářka dovolí. A to bylo dosti brzo, neboť paní Májová, co námluv a svateb se týkalo, nikdy nemilovala průtahů. Mimo to sama uznala, že bude lépe s tím pospíšiti, než to bude okaté.

Ale tu zase udeřil Tomášek, že prý už déle nedá se klamat. Na dotvrzení své opravdovosti poslal Májovům prostřednictvím svého právního zástupce zdvořilou upomínku o zaplacení dlužných úrokův a zároveň vypovídal celý svůj kapitál.

To ovšem byla veliká rána, i paní mlynářka k smrti se ulekla svého brzkého ožebračení. Znajíc nerozhodnost a nevýmluvnost manželovu, sama se odvážila k Tomáškovi. Šla ho prosit o další poshovění, co dluhův i Márinky se týkalo. Do té doby jen zřídka kdy stýkala se s neochotnými a sobeckými lidmi, myslila, že všickni lidé jsou tak anebo aspoň skorem tak měkcí a citliví jako ona. Věděla o Tomáškovi, že jest nešlechetný chlap, ale přece měla naději, že jejím upřímným prosbám neodolá.

Zmýlila se. Lichvář byl ve slovech měkký jako vosk, ale neústupný jako skála. Svou strojenou zdvořilostí a úlisností si nakloňoval paní Májovou, avšak na druhé straně krčil jenom ramenoma a neustoupil, neposhověl. A konec konců byl, že paní mlynářka slíbila působiti na dceru svoji, aby tužby Tomáškovy vyslyšela.

Potom sličné Márince nastaly kruté chvíle. Sotva ze zármutku svého poněkud se zotavila, už tu byla jiná rána a nutila ji znovu se chvěti a plakati. A nejhůře jí bylo, když rodičové jí vyličovali svoji zkázu a záhubu, když počítali, jak blízká už jest doba, kdy odcházeti budou z Jestřabského mlýna se slzami v očích a s mošnou žebráckou. Tu ubohá dívka nevěděla, má-li naříkati nad tím tušeným neštěstím svých rodičův anebo nad neštěstím vlastním.

Dlouho vrtěla hlavou a později jenom mlčela. Před rodiči svými aspoň na pohled mohla se rozhodnouti, ale v duchu svém byla pevna, že na Tomáška nemůže vzpomenouti s jiným citem než s ošklivostí a nenávistí.

„Vždyť není tak zlý," těšila ji matka, „když s ním člověk chvíli hovoří, hned zdá se mnohem příjemnější. A dobrák také je, jak jsem pozorovala."

„A pak tu věčně nebude," pospíchal s další útěchou pan otec a přál si, aby Márinka z té slíbené útěchy si domyslila ostatní.

„Nu vždyť ho budeš viděti a slyšeti, až sem přijde," řekla zase paní.

„Tomášek sem přijde?" dívka zvolala překvapena a zbledla úzkostí.

„Ano, milé dítě, zval se sám, čekáme ho už v neděli."

„Raději umru!" volala Márinka, a už rozčileně se ohlížela, jakoby hledala, čím by mohla se usmrtit. Paní Májová ustrašeně ji zadržela.

„Ne, ne, dítě," domlouvala jí laskavě, „nechceš-li, nebudeme tě nutit. Než nějaké neštěstí, raději ať jsme na mizině. Nikdo mi nesmí říci, že jsem tě chtěla prodat!"

A po těch slovech dala se do pláče — — —

Márinka zase chodila po mlýně jako bezduchá; všude viděla smutné, rozechvěné obličeje svých rodičův, četla na nich strach, všude se jí zjevovala obávaná mošna žebrácká. A nikde v širém světě není přítelíčka, jenž by ji potěšil a poradil.

V těch úzkostech vzpomněla si na Martina Hulicia.

„Kdyby on věděl, jak pomoci," šeptali rtové její, „jest tak šlechetný a moudrý!"

A již byla rozhodnuta, že k němu půjde. Vypoví mu všechno upřímně a pak poslušně se bude říditi jeho radou. Poradí-li, aby si Tomáška nebrala, bude vzdorovati až do posledního dechu; řekne-li, aby vyplnila přání svých rodičův, nu, poslechne tedy, děj se vůle boží! Osud její nyní byl stajen v domě u dvou kocourů.

Šla k starému mládenci dopoledne té neděle, kdy Tomášek měl přijíti do mlýna. Našla Hulicia v krámě sedícího na soudku, s kocourem na klíně, nějak zamyšleného. Už byl připraven na svoje toulky po bylinách. Tentokráte ani nebyl oholen, ten veliký samotář, ačkoliv byl den sváteční. Neměl už pro koho; od té doby, co mu Jiří umřel, ještě více se zanedbával.

Vida Márinku byl velmi překvapen. Hned ji vedl dále, do pokoje, a uhodl, že nepřichází kupovat. Ale tím více se podivil, když mu s pláčem pověděla, proč přichází, když se dovolávala jeho přátelství k jejímu mrtvému milenci, když úpěnlivě žalovala, že již nemá ochrany ani u svých rodičův a že ji tedy hledá u něho, jediného svého přítele, o jehož šlechetnosti a dobrotě jest přesvědčena.

Starému mládenci až se chvěly brvy, když se ho ptala, co v té bídě má činit?

„Děkuji vám za důvěru, slečno," odpovídal Hulicius, „přičiním se všemožně, aby vás nesklamala. Buďte jen klidna. Promluvím s Tomáškem, aby vás neobtěžoval."

„Ach, jest prý tuze neodbytný. Kdybyste tušil, jak se ho bojím!"

„Co vám může učinit?" starý mládenec zvolal hrozivě, a už vstával, pro hněv nevydržel sedět. „Dotkne-li se vás jen slovem, běda!" A tišeji dodal: „Což mi nevěříte?"

„Ó ano, vždyť bych k vám nebyla přišla. Jak jste laskav!"

Chvilku bylo mezi nimi mlčení, a starý mládenec zase vůčihledě chladl a měkl. Několikráte zvedl k dívce oči, ale vždy je zase nerozhodně a ostýchavě sklopil.

„Ach, slečno," řekl pak chvějícím se hlasem, „kdybyste věděla, jak jsem ochoten učiniti pro vás všecko, všecko — — — Žalujete na svoji opuštěnost, řekněte slovem, co mám učiniti, a stane se po vašem přání. Chcete tento dům, chcete všecko moje jmění? Vezměte vše, můžete-li býti šťastna. A ještě pak vás budu chránit a bránit."

Ona mu nerozuměla, myslila, že z něho mluví jeho podivínství.

„Řekněte jen směle," pokračoval Hulicius, „kolik pan otec potřebuje pro toho vydřiducha? Vezmu si vše na starost a podívám se, jestli ještě hlesne."

„Bože, jak bychom se mohli odvážiti žádati od vás takové oběti! Přátelé, příbuzní v nezdaru našem nás opustili, jen vy, pane Hulicie — cizí člověk — — —"

„Vadí vám, že jsem vám cizím člověkem? Ach, vidíte, slečno, ve vašem slově leží všecko. Byl bych vám i bližším ochráncem — kdybyste chtěla — kdybyste chtěla —"

Byl trochu bled, ale ona se zarděla, oči se jí zaleskly nadšením.

„Chcete?" tázal se jí pak určitě a upřel na ni chvějící se, nepokojné zraky.

Dala se radostí do pláče a podávala mu ruku.

„S kým jiným bych mohla býti šťastnější, u koho jiného bych mohla svobodněji vzpomínati na Jiřího, než u vás? Z vděčnosti ochotně vám dávám celé srdce."

A on, ten veliký člověk, ani jí nepolíbil! Běhal po jizbě jako zmaten, smál se, blýskal očima více než jeho kocour. Dívka ani všemu dobře nerozuměla, co mluvil. Jen to pochopila, že po polednách přijde do mlýna — místo Tomáška.

Ubírajíc se pak domů, Márinka pozorovala, že cesta jest už mnohem světlejší i veselejší a že její panenská ňádra jsou mnohem volnější. A už tou cestou si představovala, jak za nedlouho dům u dvou kocourů bude samá láska a blaho — — —.

Karlův most v Praze a jeho věže.

Dějepisná studie od *Josefa Svátka.*

(Dokončení.)

To jsou všechny zprávy, které se nám o Staroměstské věži při mostu Juditině zachovaly, kdežto o věži Malostranské byli současníci mnohem hovornější, zaznamenávajíce i vlastní osudy její i události, které se v té době kolem ní odehrávaly. Veliká nehoda stihla věž v osudný den 3. prosince 1281, kdy v hlavním městě českém děsná větrná smršť tak krutě řádila, že skoro polovice města byla v ssutiny obrácena. Neméně než dvacet čtyry věže na hradě Pražském a na zdích městských bylo zbořeno, týž osud stihl též věž při paláci biskupském pobliž mostu a s mostní věže byla smetena sedlová její střecha a celé třetí patro její strženo, tak že trosky vchod ke bráně její zatarasily. Spousta tato však byla v následujících letech opět napravena a hořejší část věže znova zbudována, tak že věž mohla zase čeliti všem bouřím časovým, které se až příliš brzo dostavily a okolí Malostranské věže jevištěm krvavých zápasů válečných učinily.

Když totiž panstvo a rytířstvo české roku 1309 způsobilo pod vůdcovstvím pana Jindřicha z Lípy známý odboj proti nechvalně panujícímu králi Jindřichu Korutanskému, jenž vypuzením krále tohoto a povoláním Jana Lucemburského na trůn český skončil, pojistili si pánové v Praze především držení mostní věže Malostranské, kterou dal pán z Lipy nově opevniti, vloživ do ní silnou obsádku pod velením bohatého měšťana Pražského Pavlíka z Lidic. Král Jindřich povolal ku pomoci vojsko vévody Míšeňského, které zradou zmocnilo se Starého města, ale předmostí Malostranského dobyti nemohlo. Za to byl pan Vítek z Landštejna, jenž hodlal s obsádkou hradní Staroměstským přispěti, od Malostranských, kteří s králem drželi a ulice k mostu vedoucí rychle řetězy zatáhli, nedaleko mostní věže přepaden a po krvavém boji na hrad nazpět zahnán.*) Když pak přičiněním knížete Otty Bavorského a hraběte Eberharda Wirtemberského, kteří v krátce na to do Prahy přibyli, byl zase mír mezi králem a pány českými zjednán, odevzdali mu titéž opět hrad, mostní věž a opevněný špitál Křižovníkův, leč pod výminkou, aby do nich žádného cizího vojska vkládáno nebylo. Král však, nezdržev daného slova, otevřel hrad Pražský silnému sboru Míšňanů, načež pán z Landštejna osadil opět mostní věž Malostranskou, jakožto nejdůležitější místo strategické, kterým mohla veškerá Praha v moci držena býti.

Mezi pomocným vojskem královým nalézal se též sbor Korutanců pod velením zemského maršálka Jindřicha z Aufensteinu, kterému král kázal předmostí Malostranské dobývati. S velkým počtem zbrojenců táhl Aufenstein v prvních dnech června 1310 proti věži, na kterou bylo nejen z Mostní ulice útokem hnáno, ale též se střech a z oken sousedních domů šípy a jiným střelivem metáno. Hořejší část věže byla kamennými kulemi z velkých prakovnic házenými zase značně porouchána a také četní obhájci padli smrtí hrdinskou, ale obležení bránili se tak statečně, že všecky útoky vítězně odrazili a nepříteli velkých ztrát způsobili, tak že okolí věže mrtvými a raněnými pokryto bylo. Krvavé výjevy tyto opětovaly se po několik dní, načež Aufenstein vida, že věže zbrojně nedobude, odhodlal se k tomu, že obhájce ohněm a kouřem donutí, aby se mu vzdali. Množství dříví a hořlavých látek bylo kolem věže nakupeno a zapáleno, ale ani tento prostředek nespomohl a Aufenstein musil bez úspěchu na hrad ustoupiti, načež již v několika měsících na to král Jindřich z Čech do Korutanska prchl, uprázdniv trůn český pro Jana Lucemburského.

Že věž za bojův těchto velice trpěla, snadno si lze pomysliti; ohněm byla zejména obě hořejší patra její poškozena, neboť, jak současný kronikář opat Petr Zbraslavský dí, potrhaly se zdi požárem tak silně, že hořejší část věže zcela snesena býti musila, aby se nesřítila. Od té doby nebyla více ku předešlé výši dostavena a zůstala až dodnes v nynější výšce. Stopy oněch trhlin lze na několika místech prvního patra ještě dnes zříti, hlavně na straně severní, ač v pozdějších stoletích byla věž několikrát opravována, najmě ve století XVI., jak to dosvědčuje tu a tam zachovaná rustika, kterou holé stěny věži poněkud ozdobeny býti měly.

*) Spisovatel kroniky Dalemilovy, který toho času bydlil v některém domě v nynější ulici Mostní, vypravuje, kterak sám na boj tento hleděl, a připomíná, že pán z Landštejna teprv potom se zbrojnoši svými na hrad ustoupiti mohl, když byl silný jeden bojovník, jménem Ludek, řetěz jedinou ranou mečem ve dví přerazil.

V nepokojných dobach krále Jana Lucemburského měl Juditin most často zase důležitou úlohu, neboť již po desíti letech panování jeho bylo předmostí Malostranské opět mocí vojenskou uzavřeno, když se Staroměstští účastnili odboje pánův českých proti toulavému a marnotratnému králi tomuto. Silný sbor zbrojencův jejich obsadil věž i předmostí, aby zatarasil vojsku královu cestu na Staré město, ale nedošlo zde k boji, jenž zuřil ponejvíce před hradbami Starého města; obsádka věže Malostranské obmezila se na to, pozorovati královské žoldnéře, kteří okolí Malostranského náměstí střežili, aby od Staroměstských přepadeno nebylo. Teprve za pokojných časův císaře Karla IV. umlkl na dlouhou dobu hluk válečný kolem věže Malostranské, u jejíž paty se již jen znění temelic a dlát kamenických rozléhati mělo.

Za to přikvačila na most Juditin, který byl skoro po dvě století s jedinou výminkou celou řadu větších menších povodní bez pohromy přestál, roku 1342 živelní zádava, která mu úplnou záhubu připravila.

Zima roku 1341 a 1342 byla neobyčejně tuhá a ve veškerých Čechách napadlo množství sněhu, který pojednou ležeti zůstal, kdežto řeky a potoky až na dno zamrzlé byly. Tu nastala v den před Hromnicemi náhlá obleva s teplým deštěm a jižním větrem roztál pojednou všechen sníh a spousty vod řinuly se z celé země do Vltavy, která ve dvou dnech k nevídané dosud výši se rozvodnila, po všem pobřeží děsných škod dělajíc, jezy a mlýny trhajíc a celé chalupy odnášejíc. Z obrad v Podskali v Praze bylo všecko nahromaděné dříví splaveno, a jelikož obrovské kry ledu byly se před úzkými otvory mezi pilíři Juditina mostu nakupily, zatarasily tím cestu všemu dříví, trámům a troskám dřevěných chalup, plotů, vyvrácených stromů atd., což vše, hnáno jsouc divokými vlnami rozvodněné řeky, doráželo na pilíře mostu tak neodolatelně, že za krátko větší část mělkých pilířů byla podemleta, následkem čehož most na čtyřech stranách se roztrhl a s oblouky i s pilíři do rozkacených vod se sřítil. Veta bylo po pevném Juditinu mostě, chlouba hlavního města českého byla zničena, neboť ze dvaceti čtyř pilířů jeho obstálo při neslýchané pohromě této sotva pět nebo šest, vše ostatní bylo s povrchu zemského smeteno. „Jakoby padla koruna království," lká současný kronikář kanovník František a s ním naříkalo obyvatelstvo Prahy a veškeré země české, neboť most Juditin byl za pravý skvost království Českého pokládán. My, kteříž jsme byli svědky pohromy, jaká Karlův most dne 4. září 1890 stihla, a kteříž jsme prolévali slzy, spatřivše pouze dva pilíře jeho shroucené, pochopujeme plně všeobecný žal předkův našich, když skoro celý most Juditin, za stavbu věkovitou pokládaný, zničený zřeli.

Potřeba obnoveného spojení obou břehů Vltavy byla ovšem roku 1342 nepoměrně větší, než když se roku 1157 sřítil první most dřevěný; Praha byla ve XIV. století již městem nerovně větším a živnějším než za časův krále Vladislava II.; obchod tehdejší, který za doby posledních Přemyslovcův dosáhl rozměrů netušených, tak že zde již na počátku XIV. století měly obchodní domy všech hlavních měst evropských své jednatele a ze všech zemí zboží do hlavního města českého se sváželo a odtud opět jinam vyváželo, vyžadoval toho nutně, aby přerušené spojení obou částí Prahy bylo zase co nejdříve umožněno. Kdo tu však měl pomoci? Řád Křižovnický měl se dle převzaté povinnosti starati o potřebné opravy mostu, kde však mohlo býti řeči o opravě téhož, když skoro veškeren sřícen byl a do tří čtvrti tělesa jeho po něm stopy nezůstalo?

V první chvíli po katastrofě udržováno spojení obou břehův jen loděmi a vory, na nichž se ovšem převozné platiti musilo, a to způsobilo, jak kronikář František zaznamenává, v chudině Pražské velké stesky, neboť nemohla převozné toto platiti. Okolnost tato, ale ještě více nedostatečnost spojení takového pro obchodní a živnostenský ruch hlavního města zavdaly příčinu k tomu, že na troskách sříceného mostu Juditina byl zřízen prozatímní most dřevěný, jenž s použitím zbylých pobřežních pilířů kamenných do roku 1348 postaven byl.*) Kdo vedl náklad na zřízení provisoria tohoto, souditi lze z listu Karla IV., kterým panovník týž nedlouho po zničení mostu Juditina Křižovníkům nařídil, aby cla a ostatních důchodův na vydržování mostu Pražského ode dávna ustanovených používali jen k opravě mostu; dále osvobodil poddané jejich ode všech dávek a cel na tak dlouho, pokud by most spravovali, a konečně aby všecky příspěvky na opravu tu od lidí věnované ukládány byly do pokladny, nad kterou by též konšelé Pražští správu a dohled vedli. Dle toho byla tudíž i města Pražská, jakožto při věci nejvíce súčastněná, potažena k povinnosti, zříditi most prozatímní, a sice Staré město i Menší město dílem stejným, jak to vysvítá z toho, že měšťané Pražští měli míti k řečené pokladně klíče dva a Křižovníci jeden.

Ale provisorium toto nemohlo míti za tehdejších poměrů hlavního města českého dlouhé trvání. Praha stala se po zvolení Karla IV. císařem římsko-německým též hlavou říše, kam přicházela a zde se usazovala též knížata německá, kam za položení university tíhl veškeren vzdělaný svět střední a východní Evropy, kde obchod, průmysl, řemesla a živnosti zmáhaly se měrou neobyčejnou a založením Nového města Praha povznesla se na pravou metropoli, jaké dříve v říši římsko-německé a v zemích koruny české nebylo. Tu jevila se nezbytná potřeba toho, překlenouti široký proud Vltavy novým mostem kamenným, jehož tvůrcem mohl býti jen panovník sám, který Prahu již v prvním desítiletí panování svého tak vysoce povznesl, že za té doby již pravým „otcem vlasti" ode všech věrných Čechův zván byl.

Ve shodě s velikými plány svými, které ku zvelebení a povznesení vlasti jeho české čelily, pojal Karel IV. myšlénku, vystavěti nový velký most kamenný, jenž by most Juditin v každém ohledu překonal a po mnohá příští století hlavnímu městu říše jeho ku prospěchu a k ozdobě sloužil. Že provedení záměru tohoto po katastrofě mostu Juditina plných patnáct let trvalo, toho příčiny byly rozmanité.

Především překážely nové stavbě mostu trosky rozbořených pilířů Juditina mostu ve Vltavě, které i plavbu stěžovaly, a jež odkliditi, bylo za tehdejších nedostatečných prostředků technických velice nesnadno, ba téměř nemožno. Bylť zajisté trosky tyto již za krátko pískem zaneseny a tím odstraňování jich již dokonce stíženo.

*) Že prozatímní most tento i po čas stavby kamenného mostu Karlova stál a veřejné dopravě sloužil, vysvítá ze zprávy současné, dle níž most tento při povodni v březnu roku 1367 byl stržen.

Teprva po několikaletém úsilí mohly aspoň svrchní vrstvy zříceuin odstraněny býti, kdežto základy pilířů v korytě řeky zanechány býti musily, kdež dodnes v plné mohutnosti své leží. Proto také nemohl nový most v témže směru jako most Juditin založen býti, poněvadž tomu trosky starých pilířů překážely. Musilo se tudíž nové místo k založení mostu vyhledati, při čemž zase na břehu Staroměstském pro tamní pobřežní domy, lázně a mlýny překážky se vyskytovaly, jejichž odstranění také dlouhé doby vyžadovalo. Vždyť na břehu Malostranském byly tyto překážky tak mocné a k vůli tamnímu opevněnému předmostí přímo neodstranitelné, že nový most musil zde nutně zachovati tentýž směr jako most Juditin a mířil tudíž na levém břehu zase k tamní věži mostní. Tu ale dolejší brána věže nemohla očividně dostačovati zvýšené pasáži za doby Karlovy a proto byla jízdní dráha nového mostu vedena kolem severní strany věže, tak že po založení nové věže vedla mezi oběma věžemi, jež pak byly dvěma oblouky s galeriemi spojeny a tím i nová široká brána pro most získána, jak dosud ji vidíme.

Mimo to byl Karel IV v těch letech plnou měrou zaměstnáván založením Nového města Pražského, stavbou nových městských zdí a četných věží tamních, opravováním schátralých městských zdí a věží Malostranských, zakládáním četných kostelů a klášterů v Praze a neméně i obrovskou stavbou hradu Karlštejna, což vše nesmírné nároky na pokladnu císařovu činilo. Také časté řádění moru, zejména pověstné „černé smrti“ v letech 1348 a 1349, která v Praze bezpočetných životů lidských zachvátila a veškerý veřejný i společenský život rozrušila i utlumila, byla brzkému započetí stavby nového kamenného mostu na závadu, při nejmenším ji k dobám příznivějším odročujíc. Konečně častá nepřítomnost císařova v hlavním městě českém, která ve mnohých letech i po měsíce trvala, ant Karel IV. stále cesty a výpravy do Německa, do Lucemburska, do Francie, do Vlach atd., podnikati musil, přispívala přirozeně k tomu, že stavba nového mostu byla stále odkládána, tak že plných patnáct let uplynulo, než se k ní přikročilo.

Roku 1357 stal se mladý stavitel chrámu Svatovítského mistr Petr Parler zároveň též stavitelem kamenného mostu Karlova, a tím přicházíme ku vlastnímu předmětu této stati, jejíž druhá část v příštím ročníku tohoto listu bude následovati.

FEUILLETON

— *Vánoční výstava v Umělecké Besedě.* Vánoce! vánoce! Cítíte je už ve vzduchu, doma, v krámě, na ulici, všude. Jakoby rychlejším tempem proudil život v starých ulicích, několik zvěstovatelů, které mají vánoce tak pravidelně jako jaro své pupeny a vlaštovky, se již dostavilo — není pochyby, vánoce jsou přede dveřmi. Na paláci Lažanského na Nábřeží zavadí o váš pohled umělecky provedený plakát. Také jeden zvěstovatel vánoc — vánoční výstava obrazů v Umělecké Besedě. Vítr fouká od řeky tak proklatě ledově — libo-li, vystupme nahoru a prolétme teplejším kouskem kraje — umění a poesie. Síň stará, nedostatky světla jako dříve, obrazy nové. Krajináři mají na prvý pohled převahu. Tím lépe. Co venku poletuje sníh, oddáváme se kouzlu osluněných trávníků a kvetoucích lečin. A na obrazech *Liebscherových* jsou tak příjemné a lákavé. Jeho zátiší lesní ze Všenor zapřádá nás v celou illusi a působí dojmem stejně krásným jako pravdivým, právě tak jako jeho krajina od Písku. Kdo jednou viděl tam ty břehy Otavy, jistě nám přisvědčí. Na protější stěně nadaný a neunavný Václav Jansa, který letos vystavuje tu celkem 40 obrazů, olejomaleb i aquarellů. Přejeme umělci, aby jich ani polovici zpátky do atelieru nestěhoval. Na Jansových obrazech procestujeme v chvíli kus světa. Nejprve tedy na Sázavský Šternberk, do kterého se nás malíř zamiloval a k němuž stále s novou pílí se vrací. Však již dva menší obrázky dále otevírají nám dva rozkošné pohledy na rybníky z jižních Čech a o nějaký obraz dále jsme na Sávě a Pyšnici, odkud si Jansa přinesl letos tak vydatnou a tak pěknou kořist. Studoval nejen krajinu, ale i lid. Několik studijních hlaviček kývá na nás vesele mezi jeho krajinami. Řada krásných studií z Krumlova doplňuje bohatou kollekci Jansovu Mezi krajináře a malíře zátiší postavil se *Slabý* se svým Slezem. V popředí veliké trsy vysokého zahradního slezu v květu, vzadu delikátně malované pozadí. Zrak náš pase se tu na skvělém koloritu a sotva můžeme jej odtrhnouti. Také *Trsek* vedle dvou zpola krajinářských, zpola genreových obrazů má tu dívku s kvetoucím slezem. Komu náleží priorita, nevíme, ale kvetoucí slez jsme si již z obou obrazů zamilovali. *Velce* neodstrašilo, že Madonna prošla již tolika rukami, jeho Madonna upoutá celou vaši pozornost a účast; *Gretsch* zajme vás koncepcí své Večerní písně, *Krajíček* a *Douba* provedením a humorem svých genrů. A již jsme v genrech. Zde zastavíme se nejdéle při obrazech *Bartoňkových* a především při jeho Strašáku. Kus žitného pole, spící sekáč, zdravé venkovské děvče v modré kazajce, které hochovi spícímu vzalo klobouk a s úsměvem ozdobuje jím strašáka — to je celý motiv. Ale je v něm teplo letního poledne, je v něm humor i umění. Již do otevřené výstavy vpadl *Úprka* s celým cyklem rozkošných slováckých obrázků. Představují nám slovácký lid od dětí až k starcům, doma, v poli, v kostele i při muzice. Síla a nelíčená pravdivost života v každém rysu. Pohleďte jenom na ten bujný taneční rej, co je v té scéně života a ruchu! Oko naše spočine ještě na několika květinových zátiších, umdlené zvenčí bělostí sněhu okřívá na čerstvé jarní zeleni *Maškovy* lučiny, a již přicházíme k pastelům. Zde zajímá nás *Pithard* svou rusou Psyché, překvapuje *Hilšer* svou Pravdou a krásným pastelem *Knížková*, malířka, jak slyšíme, dosud velmi málo známá, ale patrně vysoce nadaná

Ze sochařů obeslal výstavu *Smolík*, který posledními pracemi Rybářem a Madonnou obrátil k sobě zasloušenou pozornost. Prošli jsme výstavou a odcházíme s požitkem příjemně strávené hodiny. Neopomiňte se tam také podívati, milý čtenáři, a můžete-li, přičiňte se, aby tabulky s radostným „Zakoupeno“ se rozmnožily.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.